תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר קדשים

אור הישר על חולין

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על חולין

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-חולין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 8
דף ב: 13
דף ג. 16
דף ג: 21
דף ד. 27
דף ד: 28
דף ה. 30
דף ה: 33
דף ו. 36
דף ו: 40
דף ז. 44
דף ז: 44
דף ח. 47
דף ח: 51
דף ט. 54
דף ט: 58
דף י. 60
דף י: 62
דף יא. 67
דף יא: 81
דף יב. 88
דף יב: 91
דף יג. 94
דף יג: 96
דף יד. 98
דף יד: 103
דף טו. 104
דף טו: 105
דף טז. 109
דף טז: 111
דף יז. 112
דף יז: 114
דף יח. 117
דף יח: 120
דף יט. 121
דף יט: 122
דף כ. 123
דף כ: 126
דף כא. 127
דף כא: 128
דף כב. 130
דף כב: 132
דף כג. 133
דף כג: 135
דף כד. 135
דף כד: 138
דף כה. 140
דף כה: 142
דף כו. 143
דף כו: 145
דף כז. 146
דף כז: 148
דף כח. 150
דף כח: 151
דף כט. 153
דף כט: 156
דף ל. 160
דף ל: 161
דף לא. 166
דף לא: 169
דף לב. 170
דף לב: 176

דף לג. 177
דף לג: 180
דף לד. 182
דף לד: 183
דף לה. 183
דף לה: 184
דף לו. 186
דף לו: 189
דף לז. 190
דף לז: 193
דף לח. 194
דף לח: 195
דף לט. 196
דף לט: 196
דף מ. 199
דף מ: 201
דף מא. 203
דף מא: 206
דף מב. 207
דף מב: 212
דף מג. 214
דף מג: 216
דף מד. 218
דף מד: 219
דף מה. 220
דף מה: 223
דף מו. 223
דף מו: 225
דף מז. 228
דף מז: 231
דף מח. 234
דף מח: 237
דף מט. 240
דף מט: 243
דף נ. 244
דף נ: 246
דף נא. 247
דף נא: 250
דף נב. 253
דף נב: 254
דף נג. 255
דף נג: 256
דף נד. 258
דף נד: 261
דף נה. 262
דף נה: 263
דף נו. 265
דף נו: 266
דף נז. 267
דף נז: 269
דף נח. 271
דף נח: 275
דף נט. 278
דף נט: 281
דף ס. 281
דף ס: 284
דף סא. 285
דף סא: 286
דף סב. 287
דף סב: 288
דף סג. 289
דף סג: 291
דף סד. 294
דף סד: 300

דף סה. 304
דף סה: 306
דף סו. 307
דף סו: 309
דף סז. 312
דף סז: 313
דף סח. 315
דף סח: 318
דף סט. 319
דף סט: 326
דף ע. 326
דף ע: 327
דף עא. 327
דף עא: 333
דף עב. 334
דף עב: 341
דף עג. 342
דף עג: 344
דף עד. 344
דף עד: 348
דף עה. 351
דף עה: 352
דף עו. 354
דף עו: 358
דף עז. 360
דף עז: 362
דף עח. 364
דף עח: 367
דף עט. 369
דף עט: 370
דף פ. 372
דף פ: 373
דף פא. 375
דף פא: 377
דף פב. 379
דף פב: 381
דף פג. 382
דף פג: 384
דף פד. 387
דף פד: 390
דף פה. 391
דף פה: 395
דף פו. 396
דף פו: 398
דף פז. 400
דף פז: 406
דף פח. 407
דף פח: 408
דף פט. 410
דף פט: 413
דף צ. 416
דף צ: 417
דף צא. 420
דף צא: 422
דף צב. 424
דף צב: 425
דף צג. 427
דף צג: 429
דף צד. 432
דף צד: 434
דף צה. 435
דף צה: 438
דף צו. 441
דף צו: 444

דף צז. 447
דף צז: 451
דף צח. 455
דף צח: 458
דף צט. 460
דף צט: 462
דף ק. 463
דף ק: 467
דף קא. 470
דף קא: 472
דף קב. 473
דף קב: 475
דף קג. 477
דף קג: 478
דף קד. 478
דף קד: 480
דף קה. 481
דף קה: 484
דף קו. 485
דף קו: 489
דף קז. 490
דף קז: 493
דף קח. 494
דף קח: 497
דף קט. 499
דף קט: 500
דף קי. 501
דף קי: 503
דף קיא. 507
דף קיא: 509
דף קיב. 512
דף קיב: 515
דף קיג. 517
דף קיג: 522
דף קיד. 524
דף קיד: 528
דף קטו. 529
דף קטו: 532
דף קטז. 533
דף קטז: 537
דף קיז. 539
דף קיז: 541
דף קיח. 542
דף קיח: 543
דף קיט. 543
דף קיט: 544
דף קכ. 544
דף קכ: 549
דף קכא. 550
דף קכא: 551
דף קכב. 553
דף קכב: 554
דף קכג. 555
דף קכג: 557
דף קכד. 557
דף קכד: 558
דף קכה. 560
דף קכה: 561
דף קכו. 562
דף קכו: 562
דף קכז. 563
דף קכז: 565
דף קכח. 566
דף קכח: 567

דף קכט. 568
דף קכט: 569
דף קל. 569
דף קל: 571
דף קלא. 575
דף קלא: 577
דף קלב. 579
דף קלב: 580
דף קלג. 583
דף קלג: 585
דף קלד. 586
דף קלד: 588
דף קלה. 589
דף קלה: 592
דף קלו. 595
דף קלו: 599
דף קלז. 601
דף קלז: 602
דף קלח. 604
דף קלח: 606
דף קלט. 608
דף קלט: 611
דף קמ. 616
דף קמ: 619
דף קמא. 621
דף קמא: 624
דף קמב. 625

במשנה

דף ב.

הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מחש"ו כו', והנה ברמב"ם פ"ד ה"ה מה' שחיטה הוסיף לדין חש"ו שכור, ומסיק הרא"ש בשמו ובשם בעל העיטור דמירי כשהגיע לשכרותו של לוט, אבל אם לא הגיע לשכרותו של לוט שוחט לכתחלה, וכ"פ המחבר סי' א' ס"ח, והש"ך יהיב טעמא לזה דמדינא הרי הוא כפקח לכל דבריו כמש"כ הט"ו בחו"מ סי' רל"ה ע"ש.

והנה אדיוקא דמשנתנו דהכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשרה דיעבד. טרחו בש"ס להעמידה בטמא, כותי. ישראל מומר מומחין. מוחזקין. וכל האוקימתות בגמרא הן בחסורי מחסרא ובמה דברים אמורים כו'. ואחרי כל אלו מסיק הש"ס בקושיא וכולן ששחטו אהייא אלימא אחש"ו עלה קאי ואם שחטו מבע"ל עו' ע"ש, ואפילו לא הוו מסקו בקשיא יש נמי לדקדק הרי כל הנך אינן בני בקתא חדא עם חש"ו, דהא בני דעה נינהו, משא"כ חש"ו. ולפי הנ"ל טפי הו"ל לאוקים בהכי. הכל שוחטין אפילו שכור, דמדינא הרי הוא כפקח לכל דבריו כמש"כ הש"ך במה דברים אמורים שלא הגיע לשכרותו של לוט, אבל אם הגיע לשכרותו של לוט לא ישחוט, ואם שחט שחיטתו כשרה, חוץ מחש"ו דגם לכתחלה לא ישחטו שמא יקלקלו את שחיטתן ועלה שפיר מסיק במתניתן. וכולן ששחטו שחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה, וקאי האי וכולן אחש"ו ואשכור אפילו הגיע לשכרותו של לוט, דשחיטתו כשרה בדיעבד דוקא כשאחרים עע"ג כמש"כ הש"ך שם סקל"ג, ובאוקימתא זו הוו דמיין שכור לחש"ו, דכולן לאו בני דעה נינהו. וע' בברכי יוסף סי' א' בשיורי ברכה סקי"ב.

ומדלא אוקים הכי יש להוכיח דהש"ס ס"ל כדעת הראשונים שהובא שם ברמ"א בשם י"א. ששכור לא ישחוט שרגיל לבא לידי דרסה ע"ש וזה קאי אשכור שלא הגיע לשכרותו של לוט, ולפ"ז לבד מאי דלא נוכל לכוללו עם הכל שוחטין דרישא. אלא דגם בבא דחוץ מחש"ו שמא יקלקלו את שחיטתן לא שייך בזה דגם בלא הגיע לשכרותו של לוט, אין מוסרין לו לכתחלה לשחוט שמא יקלקל שחיטתו. והטעם כמש"כ שם הט"ז, דהא דלא הגיע לשכרותו של לוט הוא כפקח לכל דבריו. היינו במידי דתלוי בדעת האדם. אבל לא בזה שתלוי בכבדות אבריו ודאי דאינו כפקח ע"ש.

שם חוץ מחרש שוטה וקטן. ע' ח"ס חאה"ע ח"ב סי' ב'.

שם וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה, ע' נו"ב קמא חי"ד סי' ב'.

שם הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים כו', הארכתי בזה בחידושי לתמורה.
שם הכל מעריכין ונערכין נודרין ונידרין כו', עמש"כ בחידושי ריש ערכין.
שם ותניא טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר ד"ר מאיר אלא מביא כבשתו לעזרה ומקדישה ושוחטה שנאמר וכי תחדל לנדור עכ"ל המד"ר קהלת פ' ה' וע' זבחים ד"ב ע"א תוד"ה קרי ליה ובמנחות ד"ב ע"א תוד"ה קרי ליה ובנדרים ד"ט ע"א וברי"ן שם ובשאילתות פ' ויצא סי' כ"ג ובס' חסידים סי' תתרנ"ט.
רש"י ד"ה הכל. והכל שוחטין דמתניתין פליגי בה אמוראי למר לאתויי טמא בחולין ולמר לאתויי כותי או מומר עכ"ל. והק' בראש יוסף ובלב אריה. כיון דנחית להביא הני תלתא אוקימתות. מדוע לא הביא נמי אוקימתא דרבינא בתרי לישני המומחין ומוחזקין, והאריכו בזה טובא ע"ש. והמעיין ברש"י שברי"ף יראה דמסיק שם נמי הא דמומחין ומוחזקין. ולפ"ז אפ"ל דגם הכא השמטת הדפוס היא.
רש"י ד"ה אלא, דהתם תנן אין ממירין בשל אחרים עכ"ל. הלשון בלתי מדוקדק כלל, דלבד מה דלא נמצא במשנה דתמורה אלא דגם בברייתא תמורה ד"ט ע"א לא נמצא בלשון זה רק הכי תניא התם לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר בשל עצמו וע"ש. וגם המכוון ברש"י הכא אינו שייך לברייתא דלא יחליפנו בשל אחרים לפי המסקנא שם, אלא להא דאמר התם סתמא דהש"ס, מי מתפיס בדבר שאינו שלו ע"ש וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה וסופג את הארבעים משום לאו דלא ימיר עכ"ל. וכן פרש"י בתמורה ד"ז ע"א ז"ה שית, וסתר א"ע ממה שפירש בב"מ דצ"א ע"א וסופג את הארבעים משום לא יחליפנו וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה הכל מעריכין התם מפרש מופלא סמוך לאיש כו', ע' בת' חיים שאל סי' סמ"ך.
רש"י ד"ה הכל נודרים דמי עלי או דמי פלוני עלי והתם מפרש דאיידי דבעי למיתני הכל נידרין תנא נמי הכל נודרים ע"כ ולכאורה לפ"מ שפירש"י ריש ערכין. וז"ל מנוול ומוכה שחין אינו בדמים ונודרין את אחרים אבל לא נידרין דאין שוין כלום וכ"כ שם התוס' בד"ה נדר ע"ש. ולפ"ז איך קאמר דהכל נודרים תנא משום הכל נידרין, הרי אפ"ל דהכל נודרים מבע"ל למיתני משום מנוול ומוכה שחין, דאע"ג דאין נידרין אפ"ה נודרין.
וי"ל דלענין מנוול ומוכה שחין. לא איצטריך לאשמעינן לא בנודר ולא בנידר. דתרווייהו ידעינן מצד הסברא, דהא לפי מקור הדין דהאומר דמי עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק. כדתניא בסנהדרין דט"ו ע"א אין מקום לחייב נידר מנוול ומוכה שחין. דשום אדם לא יקנה אותו לעבד. וזהו בסוגיין ובערכין, דאין שוין כלום: ולהיפוך אם הנידר הוא יפה ובריא דראוי למוכרו בשוק מה לנו אם הנודר הוא מנוול ומוכה שחין. כיון דבתר

נישום אזלינן. ובערכין שם דאיצטריך למיתני נידרין הוא רק משום פחות מבן חודש ע"ש. אמנם נערכין איצטריך ליה למיתני התם משום מנוול ומוכה שחין. משום דנדר בערכך כתיב. כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכל שאינו בדמים אינו בערכין. ומנוול ומוכה שחין אינו בדמים מצד הסברא כנ"ל ולהכי הוה אמינא דאינו בערכין. קמ"ל דאפ"ה נערכין משום דנפשות כתיב כל דהו, אבל נודרין ונידרין במנוול ומוכה שחין ידעינן מצד הסברא כנ"ל.

רש"י ד"ה הכל נידרים כל אדם השוה כלום יש לוד דמים ואם אמר דמי עלי או אמר על אחר דמי פלוני עלי נותן לפי מה שהוא נמכר בשוק כו' ע"כ, הנה מקור קצבת השומא כעבד הנמכר בשוק הוא במשנה ר"פ החובל ובריייתא דסנהדרין דט"ו ע"א, אמנם אם רק לבאר זאת היתה כוונת רש"י ז"ל, א"כ ל"ל ההנחה לזה, במש"כ כל אדם השוה כלום יש לו דמים, ומדוע לא פירש"י כן בד"ה הקודם הכל נודרים וי"ל לפ"מ שהבאתי בחידושי לעיל בסמוך מהא דערכין, דמנוול ומוכה שחין נודרין אבל לא נידרין משום דאין שוין כלום וע' לעיל רש"י ד"ה הכל נערכין, לפ"ז ניחא שפיר. דמקודם דרש"י איירי בהכל נודרים. וזה משכ"ל גם במנוול ומוכה שחין. שם אין מקום לחלק בין אדם השוה או לא, ד דגם אדם שאינו שוה יוכל להיות נודר ורק כשבא רש"י לבאר דין נידרים, דאינו במנוול ומוכה שחין. רק בבר דמים. בזה שפיר מצא מקום לאמר, כיון דבבר דמים איירינן. מהשתא קשה כל אדם השוה כלום יש לו דמים. והוא כעין קושית אביי בב"ק דפ"ד ע"א כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי, ולכן פירש"י דשומתו קצובה כעבד הנמכר בשוק, אמנם דלא נימא כיון דבנידרים איירי רש"י בהכרח בבר דמים כנ"ל, ולכן יש מקום לאמר. דאין בזה גם פחות מבן חודש. כמו דלגבי ערכין ליתיה, כדכתיב ואם מבן חודש ועד בן חמש שנים משו"ה מסיק רש"י דבתורת דמים מיהא איתיה. ומקורו במשנה ערכין ד"ה ע"א פחות מבן חודש נידר.

רש"י ד"ה ואפילו, אלא דאמר הרי זו דאם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה כו'. עמש"כ בחידושי בפ"ק דקנים.

תוד"ה הכל שוחטין כתוב בהלכות ארץ ישראל דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות ואין נראה דאפילו במוקדשין שוחטות לכתחלה כדאמרינן פ' כל הפסולין כו' ע"כ, ולכאורה אמאי איצטריכו להביא מדיוקא, ולא הביאו מגמ' מפורשת בזבחים ד"ד ע"א דקאמר ולכתוב רחמנא בקבלה ולילף שחיטה מינה ומשני משום דאיכא למיפרך מה לקבלה שכן פסולה בזר ואשה ע"ש הרי בהדיא דשחיטה כשרה באשה אף לכתחלה. דהא התם קאי אדין התורה דאין לחלק בה בין לכתחלה לדיעבד ואף דבשטמ"ק שם מחק תיבת

ואשה, אפשר דס"ל כהלכות א"י דנשים לא ישחטו, אבל התוס' דבעו להוכיח דנשים שוחטות הרי מצו להוכיח מסוגית הש"ס שם דקאמרו בפשיטות אגב אורחייהו דאשה כשרה גם לשחיטת קדשים. וע' בירושלמי ר"ה פ"ב ה"א ובחגיגה דט"ז ע"ב תוד"ה דבר ובטו"א שם.

ואפ"ל דבעל הלכות א"י בנה על יסוד מערבי, ואינהו לטעמייהו בירושלמי פסחים פ"א ה"א דנשים עצלניות הן. ולא סמכינן עליהן בדבר הצריך זריזות יתירה, והתוס' הביאו דבריהם בפסחים ד"ד ע"ב ובעירובין דנ"ט ע"א ובכתובות דכ"ח ע"א וע' יומא די"ג ע"ב תוד"ה אלא משא"כ בבבלי באמת פליג ק"ז, ולהכי קאמר סתימת הש"ס דאשה כשרה לשחיטה, אמנם מר"פ כל הפסולין מייתי שפיר דהתם קאי אמתניתין שהוא בהכרח ג"כ אליבא דבני מערבא. וע' בש"ך יו"ד סי' פ"ד סקל"ה ושם סי' קכ"ז סק"ל ובביאור הגר"א שם ובספר הארוך מש"ך בתחלתו ובמנחת אהרן שם וביש"ש ריש חולין ובתורת הבית להרשב"א בית א' שער א' ובסמ"ג עשין ל"ט ובראש"ו ור"ן פ"ק דפסחים וברבינו ירוחם נתיב חמישי ח"א ובמרדכי ריש פסחים ובתורת האדם להרמב"ן שער הסכנה ובס' האשכול ח"ג סי' ב' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובכפתור ופרח פ כ"ה ובפר"ח סי' א' סק"א ובפלתי שם סק"ב ובתומים ס"ס ל"ז ובמש"כ בחידושי' לקמן בסמוך:

בא"ד ומשני הוא הדין דאפילו לכתחלה אלא משום דבעי למיתני טמא במוקדשים דלכתחלה לא תנא נמי ששחטו ולא קאמר משום דבעי למיתני ני נשים דתנא להו ברישא אלא ודאי משום דנשים שוחטות לכתחלה אפילו במוקדשין ע"כ, והוכחה זו כתבו ג"כ הרא"ש והר"ן בסוגיין והתוס' ר"פ כל הפסולין, ולע"ד קשה טובא הרי עצם ההיתר לנשים לשחוט אפילו בקדק"ד, ילפינן בזבחים דל"ב ע"א שם מקרא דושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו מקבלה ואילך מצות כוונה לימד על השחיטה שכשרה בכל אדם ע"ש וממילא איתרבו גם נשים. וזהו כוונת התוס' מש"כ בחגיגה דט"ז ע"ב. דבריש כל הפסולין מרבינן נשים לשחיטה, ועפ"ז אין מקום למשה"ק בטו"א שם ע"ד התוס' וכ' דליכא התם קרא להא, עד דלבסוף מסיק דדברי התוס' שם הוא מתלמיד טועה עי"ש, ובמקנה לקידושין דל"ו ע"א הקשה דמהא דמקבלה ואילך מצות כהונה אין ראיה להכשיר שחיטה בנשים רק דשחיטה כשרה בזרים ע"ש. ולפמש"כ ניחא דשחיטה בזרים ובנשים תרווייהו נתרבו מחד קרא דזה לשון הברייתא שם ושחט שחיטה בזר כשרה שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובטמאים ואפילו בקדשי קדשים כו' ת"ל ושחט את בן הבקר לימד על השחיטה שכשרה בכל אדם ע"ש הרי דכולהו ביחד נתרבו מקרא דושחט, וע"ל דט"ו ע"ב תוד"ה אלא ובקידושין דל"ו ע"א תוד"ה הקבלות ובדנ"ב ע"ב תוד"ה וכי ובגיטין

ד"ב ע"ב תוד"ה עד הראשון, וכיון דהא דנשים מותרות לשחוט ילפינן מקרא דושחט. ממילא הוא גם לכתחלה דבדאורייתא אין נ"מ בין לכתחלה לדיעבד. ולפ"ז לבד מה שהיה די להורות דנשים שוחטות לכתחלה, מהאי קרא דילפינן בזבחים שם, עוד אין מקום להוכחת התוס' מהתם מהא דלא קאמר משום דקא בעי למיתנא נשים דלכתחלה לא, דבאמת נשים דנפק"ל מקרא אין נ"מ בהו בין לכתחלה לדיעבד, ובודאי דקרא איירי בהיתרא דלכתחלה, והא דקאמר בזבחים משום דקא בעי למיתנא טמאים דלכתחלה לא, אע"ג דגם טמאים ילפינן מהאי קרא גופה דושחט כמו נשים, די"ל דגבי טמאים הטעם דלכתחלה לא שמא יגעו בבשר. ובזה פירש"י בסוגיין כיון דמוזהר מן התורה שלא יטמא כדכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי אלמא בעינן שמירה גזור בהו רבנן לכתחלה משום לך לך אמרינן נזירא כו' ע"ש. וא"כ הגזירה דרבנן לאסרו לכתחלה, הוא משום לתא דטומאה משא"כ אי הוה אמינא בנשים לכתחלה לא אז הוה החילוק בשחיטה גופה בין לכתחלה לדיעבד וזה לא אשכחן בדבר שהותר מן הכתוב, אדרבה בזה אמרינן דדבר הנלמד מן התורה להיתר הכוונה להתיר לכתחלה, ודברי הראשונים ז"ל צ"ע לע"ד, וע' בפלתי ובעצי לבונה ובשעה"מ פ"ז הי"ח מבית הבחירה ובט"ז יו"ד וביאורי הגר"א סי' א' סק"א ובת' מקום שמואל סי' א' ובת' הרי"מ בחידושיו ריש חולין ובמש"כ בחידושי לזבחים דל"א.

בא"ד משום דכל הפרשה כולה נאמרה בלשון זכר כו', ע' ב"ק דט"ו ע"א תוד"ה השוה ובערכין ד"ב ע"ב תוד"ה לרבות ומש"כ בחידושי לתמורה ד"ב ע"ב.

בא"ד ובפרק כל הפסולין גבי קדשים איצטריך למיתני נשים כו', ע' ברכי יוסף חי"ד סי' א' סק"ב ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' י"ב.

תוד"ה שמא, וקשה לפירושו דהא מסיפא שמעינן לה כו', ע' ח"ס חי"ד ס"ס נ"ז.

בא"ד וליכא למימר דדיעבד נקט משום טמא במוקדשין כו', ע' בגליון מהרש"א ליו"ד ר"ס א' ובביאור הגר"א שם סקכ"ה ובפלתי סק"י.

בא"ד ור"ת מפרש דאין מוסרין להן חולין לכתחלה לשחוט אפי' כדי להשליך לכלבים כו' ע"כ ובלשון זה ממש כ' בס' האשכול ה' שחיטת חולין סי' ב', ומסיק דמה"ט קתני נמי במתניתין ואם שחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה בלשון דיעבד ע"ש והוא ג"כ לשון התוס' הכא, ולקמן ע"ב ד"ה אילימא דוכולן ששחטו אחש"ו נמי קאי וכן פירש"י לקמן די"ב ע"ב בד"ה מאן תנא. וע' בריב"ף ור"ן ס"פ לולב הגזול ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ' ובת' פמ"א ח"ב סי' פ'.

תוד"ה וסופג וא"ת הול"ל סופג שמונים כו'. עי' בשטמ"ק לב"מ דצ"א ע"א ומש"כ בחידושי לתמורה ד"ב ע"א וד"ז ע"א.
תוד"ה וכתיב, מעיקרא מייתי מד"ת והדר מייתי מדברי קבלה ע"כ, אמנם בספרי תצא מייתי פלוגתא דר"מ ור"י. בזולת קרא דדברי קבלה. רק אהאי קרא גופיה דלא תאחר לשלמו ע"ש.

דף ב:

הכל סומכין אחד האנשים ואחד הנשים כו' ע' עונג יו"ט חא"ח סי' ט"ו.
שם וקסבר חולין שנעשו על טה"ק כקדש דמו, ויל"ד הלא פלוגתא דת"ק ור"א ב"ר צדוק לקמן דל"ה ע"ב. הוא רק אי הן כחולין או כתרומה וכ"ה ג"כ בירושלמי ברכות פ"ח ה"ג, ומדוע קאמר בלשון כקדש דמו, הלא בזה גופיה איכא הפרש בין תרומה לקדש וע' חגיגה ד"כ ע"א תוד"ה רבי, ואילו הוה אמר וקסבר חולין שנעשו על טה"ק כתרומה דמי, אז היה מתאים יותר עם מאי דמסיק בתר הכי ובמוקדשים לא, ישחוט, ולפמש"כ התוד"ה טמא ניחא, ועמש"כ בחידושי' לקמן ד"ג ע"ב.
שם כיצד הוא עושה מביא סכין ארוכה ושוחט בה הרמב"ם ר"ה פסוה"מ השמיט הא דסכין ארוכה, וכ' הלח"מ וז"ל אע"ג דבר"פ כל הפסולין אמרו דעביד סכין ארוכה ושחיט כו' ע"ש וכתב עליו בראש יוסף בסוגיין וז"ל מ"ש בריש כל הפסולין מוקי בסכין ארוכה לא מצאתיו שם ע"כ, מבואר להדיא שם בזבחים דף ל"ב ע"א ובחידושי שם הארכתי בזה. וע' סנהדרין ר"פ נגמר הדין תוד"ה שכן.
שם ובמוקדשים לא ישחוט שמא יגע בבשר ואם שחט ואמר ברי לי כו', ופי' הט"ז סי' א' סק"ג דטמא במוקדשים צריך לכתחלה סכין ארוך שלא יגע ובדיעבד אם אומר לא נגעתי מהני אפילו בקצר, אולם בלב אריה דחה לדבריו ופירש דבמוקדשין אפילו בסכין ארוכה לא מהני רק בדיעבד ובברי לי ע"ש.
ולענ"ד בלתי מובן לשון קצר וארוך דקאמרי. הרי סוגיין בע"כ ס"ל כלישנא קמא דרפ"ג דזבחים דביאה במקצת שמה ביאה. דאי לא שמה ביאה ל"ל סכין ארוכה לעייל ידיה ולשחוט. ועוד דללישנא בתרא הלא ס"ל התם כשמעון התימני. דשוחט את בן הבקר יהיו לפני ה'. היינו השוחט עם בן הבקר שניהם יהיו לפני ה' ולפ"ז בהכרח שיהיו ידיו של שוחט לפנים מן. הנשחט. וא"כ א"א במציאות שיהיה טמא שוחט במוקדשין אפילו ע"י סכין ארוכה, כיון דגזה"כ היא לדידיה דהשוחט צריך להיות בפנים ובטמא לא משכחת לה, ולפ"מ דסוגיין ס"ל ביאה במקצת שמה ביאה הרי בהכרח דרק הסכין נכנס ולא היד

של השוחט, א"כ היינו האי סכין ארוכה דקאמר בש"ס, איך שתהיה קצרה, וע' בשעה"מ פ פ"ז הי"ח מבית הבחירה.

שם ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי שחיטתו כשרה כו'. והנה בש"ש שמעתא ו' פכ"ג הסביר דמשו"ה סגי ליה בברי לי משום שהוא בידו ליזהר מליגע ובדבר שהוא בידו נאמן אפילו נגד חזקה ע"ש ולפ"ז. יל"ד מאי אשמעינן במשנתנו בבבא דשחיטתו כשרה, דאם אמר ברי לי נאמן. הלא עד אחד דנאמן באיסורין אפילו בדאורייתא ילפינן מוספרה לה לעצמה כמש"כ התוס' בגיטין ד"ב ע"ב וע"ש רש"י ד"ה ומשני ובמש"כ בחידושי לזבחים דל"א ע"ב ואפילו בקדשים אי אמר פגלתי נאמן כדאמרינן בגיטין דנ"ד ע"ב, וכהן גדול ביוה"כ יוכיח אי אמר פגלתי נאמן ומכש"כ דנאמן להתיר. ומקרא מלא הוא וכל אדם לא יהיה באה"מ. ואפ"ה נאמן על עבודתו להתיר, ולפ"ז מאי אשמעינן במשנתנו דאם אמר ברי לי דמיהמן ושחיטתו כשרה. ואי דלכתחלה לא ישחוט טמא במוקדשין פשיטא דאיך יכנוס לפנים כשהוא טמא ועצה דסכין ארוכה בשחיטתו דלכתחלה, ג"כ פשיטא דסברא הוא דמותר כל כמה דלא נגע, ואפשר משום דבעי למיתני בסיפא וכולן ששחטו כו' וקאי אטמא במוקדשין היכא דליתיה קמן דנשייליה ואפ"ה כשרה משו"ה תנא נמי האי בבא מציעתא דהיכא דהוא בדיעבד ואיתיה קמן צריך לאמר ברי לי.

ועוי"ל דגם עצה דסכין ארוכה היא חידוש דלא גזרינן נמי הכא דלמא אתי לאמשוכי בפנים כדחיישינן ביומא דל"א ע"א והטעם דבטהור חיישינן משא"כ בטמא מיזהר זהיר, כדכתבו התוס' הכא וביומא ובזבחים ר"פ כל הפסולין. ועוד יש חידוש בהא דסכין ארוכה. דלא נימא ביאה במקצת לא שמה ביאה וא"כ היה יכול הטמא להכניס ידו בעזרה ולשחוט, אלא ישחוט בסכין ארוכה. משום דביאה במקצת שמה ביאה או משום גזירה דילמא אתי לנגוע בקדשים בטומאת הגוף וע' זבחים דל"א ע"ב תוד"ה ובטמאים. ובכ"מ פ"ג הי"ח מביאת מקדש ובמל"מ שם הי"ט ובלח"מ ר"ה פסוה"מ.

ובמש"כ על הגליון בשם התוס' דנדה דהאי ברי לי לאו דוקא ע"ש. כ"כ נמי בס' האשכול ה' מקואות סי' נ"ח וע"ש בנחל אשכול בסוף חלק ראשון.

שם דליתיה קמן דנשייליה, ע' ט"ז אה"ע סי' קנ"ו סק"ב.

שם שהשחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים פי' שהוטבלו לשום עבדות שחייבים במצות כנשים ובני זביחה הם כדכ' בס' האשכול ח"ג סי' ב' וע' בפר"ח סי' א' סק"ב.

רש"י ד"ה אבל אמר הרי עלי לא דלמא פשע ולא מקיים כו', ע' ס' יראים סי' שי"ז.

רש"י ד"ה שנעשו, שרוצה להרגיל עצמו בטהרת קדשים כו', ע' מג"א סי' ר"פ.

תוד"ה אבל. לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה ע"כ. ע' במדרש שמואל פרשה ב' ובשאילתות פ' ויצא סי' כ"ג ובהעמק שאלה שם ובריטב"א ונמו"י לנדרים ד"ט ע"ב ובס' חסידים סי' ת"ג ובת' ריקאנטי סי' תקע"א וע"ש במעשה בצלאל ובתשב"ץ ח"ב סי' קל"א ובברכי יוסף חי"ד סי' ר"ג סק"ה ובח"ס חי"ד סי' יו"ד והח"מ סי' ק"י.

תוד"ה אנא, ומכאן ראיה שרב אשי סידר את הגמרא אע"ג דאביי ורבא נמי אתו לשנויי הך קושיא והם קדמו הרבה לרב אשי שמא גם בימיהם הקשוה כבר עכ"ל. וכ"כ רש"י בב"מ דפ"ו ע"א בד"ה סוף הוראה דרב אשי ורבינא סידרו שמועות אמוראין שלפניהם וקבעו על סדר המסכתות כו' ע"ש, ועפ"ז יל"פ במו"ק דכ"ה ע"ב כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא כו' א"ל רב אשי לבר קיפוק ההוא יומא מאי אמרת כו', משום דשניהם ביחד סידרו הש"ס ע"ש, וכ"כ בהקדמת הרמב"ם ז"ל דרבינא ורב אשי וחבריהם סוף גדולי חכמי ישראל המעתיקים תורה שבעל פה ע"ש, אולם סיום דברי התוס' הכא דאביי ורבא קדמו הרבה לרב אשי, זה לא ס"ל להרמב"ם שכתב שם בפירוש דרב אשי ורבינא קבלו מרבא ע"ש ומשמע משום דהתוס' גרסי בקידושין דע"ב ע"ב ביום שמת רבא נולד רב אשי. וכ"ה גרסת רש"י לקמן די"ז ע"ב ד"ה כל היכא, והרמב"ם אפשר דגריס עד שלא מת רבא נולד רב אשי, כדהביא בתשובת באר שבע סי' י"א בשם בעל הליכות עולם וכ"מ בתוס' ב"ב קי"ג ע"א ובשבת דק"ג ע"א וכ"ה הגרסא בה"ג ה' לולב ועמש"כ בחידושי לקמן די"ז ודמ"ח ולזבחים דק"ו ולמעילה ד"ג.

בא"ד שמא גם בימיהם הקשוה כבר ע"כ, ע' בהקדמת שאילת שלום על השאילתות.

תוד"ה טמא, ואפילו יהא אסור לטמאות גופו באוכלין טמאין כדדרשינן והתקדשתם כו' ע"כ, אף דזו היא שיטת רש"י לקמן דל"ה ע"א שהביא מהא דיומא ד"פ ע"ב. מ"מ התוס' לטעמייהו לקמן דל"ד ע"ב החולקים על רש"י בזה, ומשו"ה כתבו בלשון ואפילו, וע' רש"י יומא שם ד"ה חצי פרס וברמב"ם פט"ז ה"ח והי"ב מה' טומאת אוכלין ובמל"מ שם ובתשב"ץ ח"א סי' י"ד.

תוד"ה ובמוקדשין לא ישחוט שמא יגע בבשר אע"ג דאמרינן לקמן דקכ"א דמפרכסת הרי היא כחיה כו' ע"כ, הנה לפמש"כ התוס' לקמן דפ"ד ע"א ובבכורות דל"ב ע"א ובב"ק דע"ו ע"א דדוקא ישראל בטמאה ועכו"ם בטהורה כדאיירי בהעור והרוטב שם, דלאו שחיטה היא להכי נחשבת מפרכסת כחיה אבל היכא דשחטה כתקונה לא חשיב מפרכסת כחיה, וכ"כ שם הרשב"א בחידושיו ומובא בשטמ"ק שם וע"ל דקי"ז ע"ב רש"י ד"ה השוחט, לפ"ז אין מקום לקושית התוס' דהכא להיות השחיטה כתקונה לכן לא חשיב מפרכסת כחיה וצ"ע. וע' בחידושי פמ"א לב"ק שם ובת' אחיעזר חי"ד סי' ב'.

בא"ד א"נ דוקא לענין העמדה והערכה הוי כחיה כו' ע"כ, הסבר הדברים הוא עפמש"כ התוס' בערכין ד"ד ע"א והרא"ש המובא בשטמ"ק שם, דשחוטה אע"פ שאינה יכולה לחיות עדיין יש בה כח חיות ויכול להעמידה לפי רגע ע"ש. ולפ"ז ניחא דבהעמדה והערכה שצריך להעמידה רק כרגע להעריכה, לכן נחשבת לענין זה כחיה, ועמש"כ בחידושי שם ולבכורות דט"ו ע"א ודל"ב ע"א.

תוד"ה שמא יגע בבשר אע"ג דדם קדשים אינו מכשיר חבת הקדש מכשרת או שהעבירה בנהר כו' ע"כ, ולולא דברי התוס' אמינא לע"ד דהא משנתנו אתיא אליבא דכו"ע דליכא מאן דפליג עלה ולפ"ז אפ"ל דרבה בר עולא דאוקים למתניתין. ס"ל כר"ש דלקמן דל"ג ע"א דקאמר הוכשרו בשחיטה ופירש"י דמגו דשריא שחיטה להך בשר מידי אבמה"ח משויא ליה נמי אוכלא לגבי טומאה ע"ש ולפ"ז לא בעי הכשר כלל וע' נוב"י קמא חי"ד סי' ד'. בא"ד הקשה רבינו אפרים איך יתכן שתהא סכין ארוכה כ"כ כו', ע' בחידושי פמ"א לזבחים ר"פ כל הפסולין.

תוד"ה שמא ישהו ולהגרמא ועיקור לא חיישינן דמינכר כו', ע' ראב"ן סי' ר"ט.

תוד"ה אלימא, אבל הא פשיטא דעלייהו נמי קאי כו' ע"ל די"ב ע"ב רש"י ד"ה מאן תנא ובתשובות הרשב"א סי' תק"ל ובראב"ן סי' ר"ה ובס' התרומה ס"ה שחיטה ובעונג יו"ט סי' נ"ה ובמש"כ בחידושי בריש מכילתין.

תוד"ה דליתיה, ואע"ג דעזרה רה"ר היא כו', ע' ש"ש שמעתא ו' פכ"ג ובנוב"י קמא חי"ד סי' ד'.

בא"ד משום דרוב פעמים לא יכול להזהר מליגע כו', ע' בת' עין יצחק ח"ב סי' ד' וסי' מ"ב ובת' אחיעזר חי"ד סי' א'.

דף ג.

חרב הרי הוא כחלל, והקשה לי ח"א לפ"מ דקאמר ביומא דכ"ג ע"א עדיין בנו מפרפר ולא נטמא סכין, ולפ"ז אם נעשה חלל ע"י חרב לא מת מן החרב באותה רגע ולא נטמא החרב עדיין. ולפ"ד השבתיו דלק"מ ואדרבה ממקומו מוכרע מציאות טומאת החרב, מדהוצרך לאמר להם שבנו מפרפר ועדיין לא נטמא סכין, משמע דאם לא היה מודיעם היו דנים טומאה על הסכין מפני אפשרות המיתה תיכף, או שהיית הסכין בלב הנהרג, ובכלל להנתק פתיל החיות ע"י ההריגה, לא כל מקומות הגוף שוין בזה. אפילו אם הוא בריא, וע' ב"ק ד"צ ע"ב וברש"י ד"ה ציפר נפשו ובסנהדרין דמ"ט ע"א.

אמנם עצם ההבנה שהחלל נהרג מן החרב, ומזה דנו דחרב הרי הוא כחלל, מוטעת היא, דא"כ מאי שייך לדון מזה סתם מתכות שנגעו במת כדפירש"י הכא, הרי לא נהרג ע"י המתכות כלל, ובע"כ דהוה קשיא להו לחז"ל אקרא דאיירי בטומאת נגיעה במת, כדכתיב וכל אשר יגע ע"פ השדה בחלל חרב, מה לנו לענין טומאה במה נהרג אם בחרב או בעץ ואבן. אטו אם נהרג בכלי חיבול אחר או מת מעצמו אינו מטמא בנגיעה, ולפי דכל תיבת חרב מיותרת במקרא. לכן דרשו מיתור התיבה דדינו דחרב כחלל הסמוך לו בקרא, וממילא משתמע גם שאר מתכות, כיון דחרב דהאי קרא, אין לו שום שייכות עם הריגת החלל, רק משום סמיכת התיבה המיותרת, כמו שדרשו בברייתא דנזיר דנ"ג ע"ב. כל תיבה שבאותו פסוק לדרשה בפ"ע ע"ש.

ולקושית החכם הנ"ל יש יותר מקום לדקדק בלשון הרמב"ם פ"ה ה"ג מטומאת מת במש"כ וז"ל הרי הוא אומר כל הורג נפש וכל נוגע בחלל וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ או זרק אבן והרג נטמא שבעת ימים אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו שהרי נגע הכלי במת עכ"ל, מדבריו אלו משמע בהדיא שהטומאה באה לו מנגיעתו בכלי שנגע במת ע"י מה שהרג בו, ואילו ביומא שם קאמר שבנו מפרפר ועדיין לא נטמא סכין, וגם בזה י"ל כמש"כ למעשה דלפעמים נגע הכלי חיבול באבר שהנשמה תלויה בו ומת עי"ז תיכף או הכלי שהרגו בו נשאר בגוף הנהרג עד לאחר שמת. ולכן לא חלקה תורה בדין טומאת הכלי כנ"ל, וע' סנהדרין דע"ו ע"ב וברש"י ותוס' ד"ה שהברזל ובביאור הגר"א ליו"ד סי' שס"ט סק"ב.

שם מי קתני מניח המניח קתני דיעבד. ע' יו"ד ר"ס קכ"ט ובש"ך שם סי' קי"ח סקל"ב.

שם אין השומר צריך להיות יושב ומשמר כו' ע' תשב"ץ ח"ג סי' פ"ט ובת' הרדב"ז ח"ג סי' תק"ח ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"ו.

שם אלא אמר רבא הכי קתני הכל שוחטין ואפילו כותי בד"א כשישראל יוצא ונכנס כו', ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' קע"ז ובפמ"ג סי' ס"ט סקמ"ב בשפ"ד ובפר"ח ליו"ד סי' קי"ח סקל"ז.

שם דאמר רבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו כו', ע' תשב"ץ ח"ב סי' קמ"ב ובט"ז יו"ד סי' ב' סקי"ג ובנקוה"כ שם ובש"ך חו"מ סי' שפ"ח סקנ"ג ובת' הרדב"ז ח"א סי' כ"ד.

רש"י ד"ה חרב הרי הוא כחלל כו' אם נגע בהם מתכות נעשה כיוצא בו כו' ע"כ, משכ"כ רש"י ז"ל מתכות הוא דוקא ולאפוקי שאר כלים ובגדים וזו היא שיטתו בכ"מ בש"ס, והוא כדעת ר"ת והראב"ד בפ"ה ה"ג מטומאות מת, אבל דעת הרמב"ם שם דחרב כמת

הוא הדין לשאר כלים בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים, והוא דעת הר"י מסימפונ"ט, כמו שהאריכו בזה התוס' בנזיר דנ"ד ע"ב והר"ש רפ"ק דאהלות והרמב"ן בחידושיו לב"ב ד"כ ע"א והדברים עתיקים.

בא"ד והאי חרב הרי היא כחלל הכא לא איצטריך כו', ע' מה שהאריך בזה המל"מ בפ"ה ה"ג מטומאות מת.

רש"י ד"ה אביי כו' ואפילו כותי מוסרין לו בהמה לכתחלה לשחוט דמצוה שהחזיקו בה היא כו', ע' ר"ן ע"ז פ"ק די"ב ע"א ושם ד"ע ע"ב ובבעה"מ ומלחמות בסוגיין.

רש"י ד"ה צריך רישא אסיפא לא תקשי דלא זו אף זו קתני כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.

תוד"ה כגון דבדק קרומית של קנה וא"ת והאיך ישחוט בקרומית של קנה והא בעינן כלי כו' דדריש מדכתיב ויקח את המאכלת כו'. וכן הקשו התוס' ר"פ איזהו מקומן, ולעד"נ דעם קושית התוס' תתיישב דעת הרמב"ם וקושית התוס' מתורצת ברווחא, דז"ל בפ"ד ה"ז ממעשה הקרבנות כל הזבחים אין שוחטין אותן לכתחלה אלא בסכין מכלי שרת ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החולין אפילו בקרומית של קנה כשרין עכ"ל. ולכאורה מנא ליה לחלק בין לכתחלה לדיעבד. ועוד לפ"מ דפתח דלכתחלה אין שוחטין אלא בסכין מכלי שרת הי"ל לסיים ואם שחט שלא בכ"ש כשרין, ומדוע מסיק ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החולין, הלא הוא עסוק שם בקדשים. וחולין מאי עבידתיה התם, ובמש"כ ואם שחט, הלא איירי בדיעבד. ולשון ששוחטין בו החולין, מורה ששוחטין בו החולין לכתחלה ומדוע מסיק נמי אפילו בקרומית של קנה דאין זה ג"כ שייכות לכלי שרת דפתח בה, ובע"כ דהרמב"ם הבין דהא דילפו מקרא דויקח את המאכלת דבעו כלי שרת לקדשים, הוא רק לכתחלה, והכא במוקדשין דאוקימתא דרבה בר עולא הרי לא נולד בה דין דלכתחלה כלל, דהא קאמר ובמוקדשין לא ישחוט שמא יגע בבשר. וכל דברי הש"ס סובב הולך אהא דקאמר ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי שחיטתו כשרה, ואהא משני הש"ס דהאי דיעבד היה ג"כ באופן זה דבדק קרומית של קנה ושחט בה,. וכ"ה ג"כ כוונת רש"י ז"ל בזבחים ר"פ כל הפסולין בד"ה ובטמאים שכ' וז"ל. בטמא מת וכגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה ע"ש, וכוונתו לסוגיין דהכא דאיירי בדיעבד, דלכתחלה בעי כלי שרת וזה לא משכ"ל דהסכין יטמא את הבשר אפילו אם יהא זהיר מליגע בידו הבשר כדאמרינן הכא, ולפ"מ דמייתי הש"ס הכא ראיה מדתניא בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה, מאי דבאמת מיתניא ברייתא זו דלקמן שם בשחיטת חולין ולכתחלה, והכא איירינן בקדשים ודיעבד, לכן הניח לנו הרמב"ם כלל

אחד בדין זה דכל הכשר לחולין לכתחלה כשר בקדשים בדיעבד. ולכן דייק הרמב"ם וכתב ואם שחט, פירוש בדיעבד. בכל דבר ששוחטין בו החולין, היינו לכתחלה, אפילו בקרומית של קנה דזה ודאי לא הוה כלי שרת וכשיטתו בפ"א הי"ח מבית הבחירה דפסק כרבי דכלי שרת שעשאן של עץ פסול, אפ"ה הכא כשרין משום דבחולין שוחטין בזה לכתחלה, וכ"ז דייק מהא דבסוגיין כנ"ל, וע' מנחות דצ"ו ע"ב תוד"ה ולדברי ובפסחים דס"ו ע"א תוד"ה תוחב ובסוכה ד"ה ע"א תוד"ה מסגרתו ובב"ב דס"ו ע"א תוד"ה ושאני ובס' יראים סי' שע"ז.

בא"ד וילפינן כולהו מעולה ע"כ, פי' כל הקרבנות ילפינן מעולה דבעי כלי דהיינו סכין כלי שרת וע"ל דט"ז ע"א תוד"ה מניין ובזבחים דצ"ח ע"א רש"י ד"ה אלא סכין, והנה בתוס' מנחות דצ"ו ע"א בנו על יסוד זה. לפ"מ דאמרינן שם די"ג ע"ב. דקמיצה כנגד שחיטה וקידוש קומץ כנגד קבלה, א"כ כמו דבשחיטה בעינן כלי שרת, כמ"כ צריכה הקמיצה להיות בכלי שרת, וקידוש הקומץ בכלי שרת ע"ש. ולפ"ז קשה איך בעו התוס' בסוגיין למימר בתר הכי, דאף דבעינן כלי לשחיטת קדשים מ"מ לא בעינן כלי שרת הלא כל עצם דין כ"ש לקמיצה וקידוש קומץ דמנחות, ילפינן מכלי שרת דסכין של שחיטה, ומה מקום לאמר דסכין של שחיטה גופיה לא יהיה כלי שרת וצ"ע כעת.

בא"ד לשחיטת קדשים לא בעינן כלי שרת דבפ' התודה דע"ח ע"ב אמרינן דסכין מקדשה ככלי שרת ע"כ, ותמוה הרי שם פליגי אי סכין מקדשה ככ"ש, משום דאין לו תוך. ובכ"ז איכא מאן דס"ל התם, דסכין אלימא מכלי שרת דאע"ג דלית ליה תוך מיקדשה, אבל עצם הסכין משמע מסוגיא דהתם, דודאי הוה כלי שרת, וכן פירש"י וברש"י כת"י שם בהדיא וצ"ע כעת.

בא"ד ורבינו אפרים היה מביא ראיה מדתנן בפ' איזהו מקומן שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ואילו שחיטתן בכלי שרת לא קתני כו' ע"כ, ולכאורה אדדייק מהא דלא נזכר כלי שרת ובאופן דיש לדחות כמש"כ התוס' בתר הכי, יביא ראיה להיפוך ממה שהוזכר הסכין לכלי שרת בהדיא בברייתא דפסחים דע"ט ע"א. דתניא הרי שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין כו' וא"ר חסדא לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל כו' ופירש"י וז"ל לא שנו דמשמע משום טומאת כלי שרת עבדי כולהו בטומאה אלא שנטמא סכין בטמא מת שהוא אב הטומאה דנעשה אף הסכין אב הטומאה לטמא אדם כו' ע"ש הרי בהדיא דהסכין הוא כלי שרת וכ"מ בזבחים דפ"ח ע"א בברייתא דכלי קדש שניקבו כו' סכין מטרפת היתה במקדש ע"ש.

וי"ל דהתם כיון שנשתמשו פעם אחת לעבודה אז עבודתן מחנכתן וכ"כ הרמב"ם בפ"א הי"ב מכלי המקדש. הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו שנאמר אשר ישרתו בם בקדש בשירות הם מתקדשין ע"ש. ורש"י דייק בזה בשבועות דט"ו ע"א וז"ל מדכפל קרא בלישניה כלי השרת אשר ישרתו שנעשו כלי שרת ע"י שירות ע"ש ועפ"ז שפיר נקראו בפסחים ובזבחים כלי שרת משום שכבר נשתמשו בהם, והתוס' איירו אם עצם השחיטה בקדשים לכתחלה בעו כלי שרת או סגי בכלי חול, ולזה מייתי ראיה שפיר דאי הוה בעי לכתחלה דוקא כלי שרת. א"כ מדוע לא תנא לה באיזהו מקומן בדין שחיטה כדקתני התם וקבול דמן בכלי שרת, וע' ירושלמי יומא פ"ג ה"ו ובמה"פ שם ובמגילה פ"ג ה"א.

ויל"ד לפמש"כ התוס' במנחות דק"א ע"א וז"ל וא"ת כי משפי להו לגזירין בקורדום היכי מקדשו והא קורדום אינו כלי שרת כו' ע"ש. והשתא לשיטת רבינו אפרים דגם הסכין לשחיטת קדשים אינו כלי שרת א"כ איך אמרינן בסוטה די"ד ע"ב דקדישתיה הסכין לדם בצואר בהמה ע"ש הרי הסכין אינו כלי שרת ואיך יתקדש הדם על ידו, כדהקשו התוס' התם גבי גזירין וצ"ע כעת.

תוד"ה המניח השני, אלא קאמר דאף דיעבד משמע ע' ש"ך יו"ד סי' קי"ח סקל"ב ובביאור הגר"א שם סקל"ו.

תוד"ה אין השומר צריך משמע הכא דאין צריך משמע לכתחלה כו', ע' בת' חו"י סי' קס"ו וביד המלך פ"י מה' ברכות ובבאר יצחק חאה"ע סי' י"ב.

בא"ד דיוצא ונכנס חשיב כשומר גמור ע"כ, ע' בס' התרומה סי' ס"ז וסי' קפ"ב וברוקח סי' תל"א ובמהרי"ק שרש ק"ס.

תוד"ה אבל בא ומצאו ששחט חותך כזית בשר ונותן לו וא"ת כיון דרבא מדמה שחיטה ליי"נ בא ומצאו לישתרי כו' כמו ביי"נ דשרי בעכו"ם שנמצא בצד הבור ע"כ. נלע"ד דבמש"כ התוס' כיון דרבא מדמה שחיטה ליי"נ בזה הבליעו ג"כ קושית הפ"י ושארי מפרשים שהקשו על דמיון הש"ס משחיטה ליי"נ, דהא סתם יינן אינן אלא מדרבנן משו"ה מקילינן ביוצא ונכנס משא"כ בשחיטה דאורייתא וגבי יין איכא חזקת היתר ואינו אלא חששא בעלמא משא"כ בשחיטה דיש לה חזקת אבמה"ח וע"ש מה שתרצו, אכן היינו דברי התוס', כיון דעכ"פ מדמה רבא שחיטה ליי"נ, אע"ג דלכאורה יש לחלק ביניהם. א"כ בא ומצאו לישתרי כמו ביי"נ, אולם דמיון התוס' אינו מובן ג"כ לע"ד. דהתם הרי לא מצא את העכו"ם רק עומד בצד הבור ולא ראה שנגע, משא"כ הכא הרי שור שחוט לפניך כיון דבא ומצאו ששחט.

ולענ"ד דאף דיי"נ הוא מדרבנן. מ"מ לדינא חמיר איסוריה יותר מנבלה דאורייתא דנבלה בטלה מדאורייתא חד בתרי אם לא היתה חתיכה הראויה להתכבד, כדאמרינן לקמן ד"ק ע"א וע' זבחים דע"ג ע"ב תוד"ה אלא, ויי"נ אוסר בכל שהוא כדתנן בע"ז דע"ג ע"א, כן נבלה מותרת בהנאה מדאורייתא כדכתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי. ויי"נ אסור בהנאה כדתנן בע"ז דכ"ט ע"ב ורש"י כתב שם וז"ל דטעמא דאסור בהנאה משום דדלמא נסכיה הוא וע"ש תוד"ה יין, הלא חזינן דעצם איסור הנאה הוא ג"כ על החשש דדילמא נסכיה, ולא דוקא היכא דידעינן שניסך, ובע"כ דבשעה שגזרו על יינן היו העכו"ם אדוקים כ"כ בע"ז. עד שמצאו שיש להם חזקת הגוף בתכונתם לנסך, ונוסף על חזקה זו שכל האנושי המאוגד עם רצונו להוציאו לפעולות, ומשו"ה החמירו בזה יותר משל תורה כנ"ל, ולפ"ז דמיון הש"ס מנבלה ליי"נ היה במכש"כ, דאם בחומרא דיי"נ התירו לכתחלה ביוצא ונכנס, מכש"כ בנבלה דלא חמיר איסורא כ"כ כיי"נ, והשתא הקשו התוס' שפיר ג"כ במכש"כ דאם ביי"נ התירו בנכרי שנמצא בצד הבור אם אין לו מלוה עליו. מכש"כ בבא ומצאו ששחט דהיה להם להתיר, ולחלק דהתם לא ראינו שנגע משא"כ הכא שור שחוט לפניך ג"כ לא שייך. דהא עצם איסורא דיי"נ הוא אפילו רק דילמא נסכיה כנ"ל. א"כ דומה לנו ספק זה דנסך לאיסור ודאי דעלמא כנלע"ד. וע' נוב"י קמא חי"ד סי' ג'.

דף ג:

בודק סכין ונותן לו כו' ע' יו"ד סי' קי"ט ס"ח ובביאור הגר"א שם סקכ"ב ובפר"ח סי' ב' סק"ה וסקכ"ב ובברכי יוסף שם סק"ד.

שם אבל לא בדק ונתן לו לא ישחוט כו', סי' י"ח סק"ה.

שם בד"א שיודעין בו שיודע לומר הלכות שחיטה כו' ע' בט"ז סי' א' סק"ה ובמש"כ בחידושי לקמן ד"ט ע"א במדרגת ידיעתו בה' שחיטה, וע' בבשמים ראש וכסא דהרסנא סי' רצ"ט ובת' חו"י סי' קע"ח.

שם ואם שחט בודקין אותו כו', ע' ס' חסידים סי' תרמ"ב ובט"ז סי' א' סק"ג ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' ל"א.

שם דליתיה לקמן דליבדקיה, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ל"ז ובביאור הגר"א לאו"ח סי תל"ז סק"ג ובפר"ח סי' א' סק"ו.

שם בד"א ששחטו לפנינו ב' וג' פעמים כו'. וכה"ג אמרינן לקמן ד"ט ע"א לא צריכא ששחט לפנינו ב' וג' פעמים ישחט שפיר כו'. ונראה דנקט ב' לרבי דס"ל ביבמות דס"ד

דבתרי זימני הוי חזקה וג' לרשב"ג ע"ש, כמש"כ התוס' כה"ג בשבת ד"ס ע"ב ובנדה דל"ז ע"ב אהא דלקמן דקל"ב גבי כהן טבח שתים ושלש שבתות פטור מן המתנות. ולא ידענא אמאי הביאו מהא דהתם ודלגו אדהכא ודלקמן ד"ט המוקדם במכילתין. כן צ"ע מדוע שינה רש"י לשונו דבד"ה ואע"פ שאין מוחזקין פי' שלא שחטו לפנינו ג' פעמים. ובד"ה מוחזקים כ' שראינו ששחטו כמה פעמים. וכן יל"ד נמי בלשון הרמב"ם פ"ד ה"ב מה' שחיטה שכ' ואפילו שחט בפנינו ארבע וחמש פעמים שחיטה כשרה כו' ע"ש הרי חזקת שו"ב היא בג' פעמים מדינא דגמ' ופירש"י כנ"ל, וכ"כ הרמ"א ע' פלתי בסי' א' ס"א, וחשבון ד' וה' פעמים בשחיטה מאי עבידתיה, ואי משום רבותא דבלתי נאמנות היה לו לאמר בלשון כמה פעמים כדפירש"י. ואז היה רבותא יותר אבל עתה הניח מקום לדייק דביותר מחמש שחיטתו מותרת והדיוק בדברי הרמב"ם קשה יותר. לפ"מ דהוא סובב הולך שם ע"ד רב יהודא לקמן ד"ט ע"א דכל טבח שא"י ה"ש אסור לאכול משחיטתו ובש"ס שם פריך מאי קמ"ל כו' ומשני לא צריכא ששחט לפנינו ב' וג' פעמים כו' ע"ש ובכ"ז מצא הרמב"ם מקום לשנות מב' וג' על ארבע וחמש וצ"ע.

שם כולהו כרבה בר עולא לא אמרי כו' חולין שנעשו על טה"ק לאו כק"ד, והנה זהו פסק הרמב"ם בפי"א ה"ט מאבות הטומאות. והראב"ד השיג עליו וכ' שאחז בפסק זה דברי יחיד הוא ר"נ לקמן דל"ה, וע"ש בכ"מ שהאריך בזה ולא הביא לסוגיא דהכא. דאמרינן כולהו כרבה ב"ע לא אמרי כו' הרי דאביי ורבא ורב אשי ורבינא דבתראי נינהו כולהו ס"ל דלאו כק"ד, והר"ש ספ"ב דטהרות כתב דת"ק ור"א בר' צדוק במשנה שם תרווייהו ס"ל דלאו כקדש דמי ע"ש וע' בירושלמי ברכות פ"ח ה"ג ובבכורים פ"ב ה"א.

ולכאורה היה מקום להקשות ע"ד הרמב"ם, דבפי"ג ה"א מאה"ט פסק דבגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת ובפי"ג ה"ב מה' פרה אדומה ביאר הוא גופיה מקורו בזה מדתנן בחגיגה די"ח ע"ב יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טה"ק כל ימיו והיתה מטפחתו מדרס לחטאת ע"ש ואילו בחגיגה ד"כ ע"א דייקינן מדקתני מדרס לחטאת לחטאת אין לקדש לא אלמא קסבר חולין שנעשו על טה"ק כק"ד, והשתא להרמב"ם דס"ל לאו כק"ד יהיה כמזכה שטרא לבי תרי אך ז"א דכבר ביאר דעתו בפיה"מ בחגיגה שם וכ' דמשנה דיוחנן בן גודגדא דמשמע דחולין עטה"ק כק"ד היא רק משנה ראשונה אבל משנה אחרונה סוף נדה ס"ל דלאו כק"ד בכל הדברים אלא במקצתן ע"ש ובזה נשמר דלא יהיו דבריו סותרים זא"ז כנ"ל.

ועפ"ז בלתי מובן משה"ק בטו"א ספ"ב דחגיגה אסוגיא דידן הרי מה בכך דס"ל להנך אמוראי דסוגיין דחולין שנעשו עטה"ק לכק"ד, הלא סתם משנה דחגיגה פליג וס"ל כק"ד

ואמאי לא נוקי סתמא דריש חולין כסתמא דחגיגה וע"ש מה שתירץ, דלפ"מ שהניח הרמב"ם בפיה"מ שם דזהו רק למשנה ראשונה אבל משנה אחרונה בנדה פליגי וס"ל דלאו כך"ד, ולפ"ז מוכרע יותר לכל הני אמוראי דבסוגיין. להעמיד משנתנו כמשנה אחרונה דהיא עיקר וכ"כ הכ"מ בפי"א ה"ט מאה"ט דהכרעת פסק הרמב"ם גופיה דלכך"ד, הוא משום דדבר פשוט הוא דהלכה כמשנה אחרונה ע"ש ועמש"כ בחידושי לעיל ד"ב ע"ב.

שם כולהו כרבינ אלא אמרי כו', ע' ראב"ן סי' ר"ה ובס' האשכול ח"ג סי' ב' ובנחל אשכול שם ובפלתי סי' ב' סק"ג.

שם רוב מצויין א"ש מומחין הן. והק' בשטמ"ק לכתובות דט"ו ע"א ד"ה הולכין, ליהוי ההוא רוב מחצה ע"מ שהרי כשמביאין הבהמה בביתו של שוחט הוא קבוע ע"ש ולעד"נ עפמש"כ המרדכי לקמן די"א וז"ל והקשה לי מורי רבינו יקר הא עיקר האי קרא דאחרי רבים להטות בסנהדרין הוא וסנהדרין קבועין הן בלשכת הגזית וכן בכל מקום שהם יושבים ודמיא לט' ישראל ואחד עכו"ם עומד ביניהם שאם זרק לתוכו פטור דכתיב וארב לו דמינה ילפינן דכל קבוע כמע"מ דמי ותירץ דאין עושין מעשה בגופן אלא אחר הדיבור הנבדל והנפרש מפיהם והוי כבשר הנמצא דאמרינן ביה כל דפריש מרוב"פ עכ"ל. ולפ"ז ניחא דכמו בסנהדרין אין אנו מתחשבין עם קבוצת הגשמיים העומדים במקומם, רק עם דיבורם המופרש מהם, ה"נ אף דהשוחט על עמדו יעמוד, אולם אין אנו דנין רק על פעולות שחיטתו היוצא ממנו ובכלל פעולות השחיטות דיינינן דרוב המצויין אצלן מומחין הן. וממילא גם שחיטתו בכלל וע' בחי' הריטב"א בסוגיין וברי"ט אלגזי לבכורות דכ"ד ע"א ובמש"כ בחידושי לקמן ד"י ודי"א ודי"ב.

והנה בחידושי הריטב"א בסוגיין הק' וכי רוב מצויין א"ש מומחין הן מאי הוה, הא איכא חזקת בהמה שהיא בחזקת איסור וא"כ סמוך מיעוט דשאין יודעין הלכות שחיטה לחזקה זו והו"ל כפלגא ופלגא וע"ש מה שתירץ הוא ובפמ"ג סי' א' סק"ד ובת' מהר"י מינץ סי' י"ד.

ולכאורה כל קושיתם היא אליבא דר"מ דאיהו ס"ל הכי בקידושין ד"פ ע"א אבל רבנן פליגי עליה שם וס"ל מיעוטא כמאן דליתא דמי רובא וחזקה רובא עדיף. ועמש"כ הריטב"א גופיה בחידושיו ליבמות ר"פ בתרא ובביאור הגר"א סי' א' סק"ד ובמש"כ בחידושי על שיטת רבינו חיים לקמן די"א ע"א בתוד"ה מנא.

ואפילו לר"מ ג"כ יש לחלק דכל האי כללא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה קאי על הספק בפעולת השחיטה שמא לא נשחט הרוב

כדפירש"י וכדומה, וכיון דהספק נפל בשחיטתה, אז אין לנו במה להוציאה מחזקתה הקדומה של איסור אבמה"ח לשיטת רש"י או מחזקת אינה זבוחה לדברי התוס' לקמן דל"ז ע"א ובביצה דכ"ה ע"א ובכ"מ, ואע"ג דשור שחוט לפניך מ"מ כיון דבפעולת השחיטה נפל הספק בע"כ נשארת בחזקת שאינה שחוטה והויא כמתה סתם.

משא"כ אם פעולת השחיטה נעשתה כראוי. בשחיטת רוב סימנין ובכל הדברים כשחיטה גמורה, ואז הרי נפלו חזקת איסור אבמה"ח וחזקת אינה זבוחה דהא זבוחה לפניך. והספק הוא רק על השוחט. אם היה מומחה בזה אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואחרי דנקטו להאי כללא דרו"מ א"ש מומחין הן. שוחטין אף לכתחלה כדכתבו התוס'. כיון דאין הספק במעשה השחיטה רק בשוחט, אזלינן ביה בתר רובו כנלע"ד לולא דברי הראשונים ז"ל.

שם לדבריו דאבייי קאמר כו'. עמש"כ בחידושי לקמן דט"ו ע"ב.

רש"י ד"ה חוץ. ודוקא אוכל לתיאבון אבל להכעיס אפילו נמצאת סכינו יפה לא כו'. ע' באר יצחק חי"ד סי' א' ובנחל יצחק סי' ל"א ענף ב'..

תוד"ה בודק, דלא שביק היתירא ואכל איסורא כו', ע' בת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' י"ד וסי' ט"ז.

בא"ד אבל כותי כו' דאי ישראל יוצא ונכנס לא בעי בדיקת סכין כו' ע"כ, וכ"כ בס' האשכול ח"ג סי' מ"ט גם בשם ר"ח, דנכנס ויוצא מהני בגוי, וע' בש"ך סי' ב' סקכ"ד.

בא"ד ותימא דאמאי לא מהני נמי במומר יצא ונכנס כמו בכותי כו', ע"ל ד"ד ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

בא"ד וי"ל דישראל מומר לא מירתת כו' ע"כ, ובס' האשכול ח"ג ס"ס כ"ו הביא תירוץ זה בשם חכמי צרפת. וע' בביאור הגר"א סי' ב' סק"ד ובפר"ח שם סקכ"ו ובפלתי סק"ג וסק"ז ובת' הגרע"א סי' ס"ט.

בא"ד ואילה"ק דאמאי צריך לכתחלה לבדוק הסכין במומר כו' יניחנו לשחוט ואחרי כן יבדוק הסכין כו' וי"ל דחיישינן דלמא משתלי ואכיל כו' ע"כ, והנה אמימרא דרבא מומר אוכל נבלות לתיאבון בודק סכין ונותן לו, כ' הפ"י וז"ל אע"ג דמדינא דגמ' אפילו כשר שבכשרים השוחט היה צריך להראות סכינו לחכם מ"מ השוחט בעצמו היה נאמן בכך לומר שכבר הראה סכינו לחכם משום דעיקר התקנה לא היה אלא משום כבודו של חכם משא"כ במומר בכל ענין אינו נאמן על כך עכ"ל. משמע מדבריו דעיקר החסרון במומר הוא העדר הנאמנות אם הראה סכינו לחכם, ולפ"ז אין מקום לקושית התוס' שלפנינו. שהקשו אמאי צריך לכתחלה לבדוק הסכין במומר. והוצרכו לתרץ משום דחיישינן

דלמא משתלי ואכיל, הרי אפילו ישראל כשר צריך להראות סכינו לחכם. ורק משום דמיהמן שכבר הראה, משא"כ במומר דאין לו נאמנות כמש"כ הפ"י.

ובע"כ דזה לא ניתן להאמר כלל, דרק לפי הס"ד לקמן ד"י ע"ב היה צריך להראות סכינו לחכם על כל שחיטת בהמה, אמנם במסקנא אמרינן התם עד אחד נאמן באיסורין. ופירש"י דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרך ומצאנך ושחט את בן הבקר ואכלי כהנים על ידו ע"ש. והשתא איך נפרנס הא דעכ"פ מפני כבודו של חכם צריך להראות לו סכינו. ולדעת הרמב"ם בפ"א הכ"ו מה' שחיטה צריך להראות לחכם כדי שלא יסמוך השוחט על עצמו ותהיה השחיטה כהפקר, בע"כ דגם מדינא דגמרא צריך להראות לחכם בתחלת התמנותו לשוחט להחזיק שחיטתו בכשרות או להביא הסכין לפני החכם לפרקים. או כשהחכם יזדמן לו בשעת השחיטה, אמנם מה ענין זה למומר אוכל נבלות לתיאבון דאסור לאכול אף כזית בשר משחיטתו. עד שבודק סכין ונותן לו, אפילו אם ידוע לנו המומר למומחה ומוחזק לאומן. וזהו עיקר חידוש ה דרבא.

תוד"ה ואם, ואע"ג דאיכא ברייתא לקמן דסבר דרוב מא"ש מ"ה כו', ע' בש"ך סי' א' סק"ה ובחידושי הגרע"א שם ובת' אבקת רוכל סי' ר"ח.

תוד"ה דליתיה. תימה דמשמע הא איתא קמן כו'. ע' בש"ך סי' א' סקט"ו ובחידושי הגרע"א שם. וע' בת' הריב"ש סי' תצ"ח.

תוד"ה חולין, האי טעמא הו"מ למימר נמי ללישנא קמא, ע' נוב"י קמא חי"ד סי' ד'.

תוד"ה רוב, אבל אין לפרש דדיעבד הוא דהויא שחיטתו כשרה כו'. ע' בביאור הגר"א סי' א' סק"ה.

תוד"ה קסבר, ושחיטתן פסולה כמו של עכו"ם מוזבחת מה שאתה זובח אתה אוכל כלומר אותו שהוא בר זביחה לאפוקי עכו"ם ע"כ, והרא"ש דס"ל כהתוס' הביא דעת הרמב"ם דמקורו הוא מדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור.

והנה מאי דלא נהירא להו להתוס' והרא"ש טעם הרמב"ם. ביאר הרא"ש גופיה במש"כ וז"ל ואינם דברים של טעם שהתורה הזהירה כשיקרא לך שלא תאכל מזבחו ממה שזבח בתוך ביתו עכ"ל ר"ל משא"כ אם העכו"ם שחט בפני ישראל בסכין יפה, ואפילו היה העכו"ם קטן שאין אתה יכול לדון על מחשבתו לע"ז, כדביאר הרמב"ם דעתו בפ"ד הי"א מה' שחיטה מנלן דגם בכה"ג הוי שחיטתו של עכו"ם נבלה, זהו כוונת הרא"ש ז"ל. אכן מדוע נאיד הרמב"ם למעט שחיטת עכו"ם מפשטות הכתוב וזבחת דקאי על ישראל. וי"ל דדייק ממשנה גופה דלקמן דל"א ע"א דקתני נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה

פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל, ולכאורה יש מעלה לשחיטה שלא מכח אדם אם שחטה כדרכה יותר משחיטת עכו"ם דבשחיטת עכו"ם אע"פ שבאה מכח אדם. מ"מ אפ"ל דשחט בסכין פגומה או היתה מחשבתו לע"ז, ובזה איכא איסור הנאה נמי כדאמרינן לקמן די"ג ע"א. משא"כ בשחיטה דלאו מכח אדם ששחטה כדרכה, והשתא אם איתא כמש"כ התוס' והרא"ש דהאי וזבחת אתא למעוטי שחיטת עכו"ם א"כ מנלן למעט מהאי קרא שחיטה דלאו מכח אדם דלמא דוקא אשחיטת עכו"ם קפיד קרא משום דמחשבתו לע"ז, ואפילו כשהיה קטן דלא חשב לע"ז אולי שחיט בסכין פגומה, משא"כ במשנה שם דאיירי ששחטה כדרכה רק שלא היה מכח אדם מנלן לפסול השחיטה גם בכה"ג מקרא דוזבחת, ולאמר דכיון דגלי קרא דוזבחת לאסור שחיטה דלאו מכח אדם ממילא גם שחיטת עכו"ם בכלל, זה ודאי לא ניתן להאמר. דשחיטת עכו"ם עכ"פ מכח אדם באה, לכן הניח הרמב"ם פשטות המשנה על מקומה וקבע דין שחיטה שלא מכח אדם לפסול מקרא דוזבחת כמש"כ בפ"ב הי"ב מה' שחיטה ושחיטת עכו"ם לפסול למד מקרא דואכלת מזבחו ודייק מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור.

ויש לדייק נמי בלשון הרמב"ם כיון דבעי רק להוכיח דין איסור שחיטת עכו"ם מאזהרה דואכלת מזבחו, מדוע פתח ברישא דקרא דוקרא לך לכן אפ"ל דהוא ע"פ הנחתו שם בדין זה במש"כ וז"ל אע"פ ששחט בפני ישראל בסכין יפה ואפילו היה קטן שחיטתו נבלה כו' שנאמר וקרא לך ר"ל ובעיניך תראה שהשחיטה היתה כדין. ומכש"כ אם השחיטה לא היתה בפניו, ובזה הבליע הרמב"ם בלשונו לתרץ קושית הרא"ש שהק' דלמא אתא קרא להזהיר שלא תאכל מזבחו ממה שזבח בתוך ביתו כנ"ל דא"כ וקרא לך ל"ל, דאין לומר דוקרא לך קאי על ההזמנה לאכילה, דפשיטא דאם לא יזמינו לא יבא לסעוד אצלו שלא ברשות הבעלים, ולהכי הבין הרמב"ם דהאי וקרא לך, קאי שיקרא אותו לראות ששחט כדין. ואפ"ה הזהירה תורה שלא יאכל מזבחו, כנלע"ד בהבנת ם הרמב"ם ז"ל.

עי"ל דהנה בתוספתא ריש מכילתין תניא וזבחת ואכלת לא שזבח הגוי ולא שזבח הקוף ולא שנזבח מאליה ע"ש ועפ"ז י"ל דהתוס' והרא"ש נקטו דרשת התוספתא כפשוטה, דמהאי קרא דוזבחת ממועטין זביחה מאליה כגון דנפלה סכין ושחטה וזביחת הגוי, וזביחה דלאו מכח אדם והרמב"ם ס"ל דהאי וזבחת הוא עד שיהיה הזובח אדם כמש"כ בפ"ב הי"ב מה' שחיטה, וממועטים ממילא זביחת הקוף ושנזבח מאליה, אבל זביחת הגוי לא נתמעטה עמהם, דעכ"פ כח אדם הוא, ולכן ס"ל הדרשה זו למעט גוי אסמכתא

בעלמא היא כמש"כ הכ"מ ספ"ב מאבות הטומאות. ומשו"ה הוכרח להביא לזה מקור מפסוק אחר כנ"ל. וע' בס' האשכול ח"ג סי' ב'.

אמנם מה שיש לדקדק על שניהם הוא. עפ"מ דתניא בברייתא דר' ישמעאל דשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, וחד מינייהו דבר הלמד מענינו, והשתא נחזי אנן הלא קרא דוזבחת כתוב בפרשת ובנית שם מזבח וגו' אבנים שלמות תבנה והעלית עליו עולות וגו' וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וגו' דברים כ"ז. ואהאי קרא אמרינן בחגיגה ד"ד ע"ב רב הונא כי מטי להאי קרא בכי וזבחת שלמים ואכלת שם עבד שרבו מצפה לאכול על שלחנו יתרחק ממנו דכתיב ל"ל רוב זבחיכם וגו' הרי דאיירי האי קרא בקרבנות. ובקדשים ודאי ממועטת שחיטה דלאו מכח אדם. דאפילו מתעסק בקדשים גבי ישראל. נפק"ל לפסול מקרא דלרצונכם תזבחהו לדעתכם זבוחו לקמן די"ג ע"א אבל מה מקום למעט מקראי דקרבנות המזבח, שחיטת עכו"ם גבי חולין.

וכן קרא דואכלת מזבחו, שמות ל"ד, הוא בפרשת ע"ז, ובהאי קרא גופיה כתוב וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו. וזביחה לע"ז אסורה גם בהנאה כדאמרינן לקמן די"ג ע"א ועצם קרא דוקרא לך הבינו חז"ל בע"ז ד"ח ע"א אע"פ שלא אכל רק על ההזמנה מעלה הכתוב כאילו אכל מזבחי מתים ע"ש, ומה ענין זה לסתם זביחה של עכו"ם וצ"ע כעת, וע' בשו"ע ומפרשים ר"ס ב' ובפר"ח שם ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' א'.

תוד"ה מ"ט, וי"ל דהכי פריך דקמייתא איבעי ליה לאוקמי כשמעתיה, ע' בביאור הגר"א סי' ב' סקי"ז ובת' הגרע"א סי' קס"ג.

דף ד.

קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו כו' ע' כו"פ קונטרס הספקות סעיף ט'.

שם ודילמא סימנא הוה יהיב ליה בגויה, ע' באר יצחק חאה"ע סי' וא"ו ענף י"ב.

שם מצת כותי מותרת כו' ע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תשצ"ו.

שם רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל וכן מובא כ"פ בש"ס ולא ידענא אמאי השמיטו בבבלי הא דמסיק עלה בירושלמי פסחים פ"א ה"א, אמר ר"ש הדא דתימר בראשונה שהיו משוקעין בכופרניהן אבל עכשיו שאין להן לא מצוה ולא שירי מצוה חשודין הן ומקולקלין הן, וע' לקמן ד"ו ע"א ובחידושי פנים מאירות לגיטין ד"ו.

שם לא שביק היתירא ואכיל איסורא, ע' ראב"ן סי' של"ה ובתשב"ץ ח"ג סי' פ"ג ובמג"א סי' ל"ט סק"ג.

שם מיטרח לא טרח, ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ש"ב סק"ו ובח"ס חי"ד סי' כ"ב.
שם אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייע לך חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד כו' ע"כ, ואפילו לפ"מ דגרסינן בירושלמי שביעית ספ"ח חמצן של כותים ג"כ הוה סייעתא לרבא, דלדידיה כותי ומומר דין אחד להם בשחיטה, כדאמר לקמן די"ז ע"א אהא דתרי הכל שוחטין. חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי ישראל מומר. וצ' ערכין ד"ג ע"א.
רש"י ד"ה מהו דתימא וכיון דלא עביד בה שימור לא נפקינן בה כו', ע' עונג יו"ט חא"ח סי' מ"ב.
בא"ד הקמחין ובצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהם כו' ע"כ, ולא חשבינן לה כפת של נכרים משום דדוקא על הפת גזרו, ולא על הבצק כדכתב הראב"ן בסי' ש"ג.
תוד"ה מכניס, מיהו גם במקומות אחרים יש כו' ע"כ, לא ידעינן מדוע לא חשבו הך דשבת דע"ד ע"ב, דא"ר מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן.
תוד"ה מצת, וא"ת והרי גזרו על פיתן כו'. עמש"כ בחידושי לקמן ד"ו ודי"ג.

דף ד:

מותר מיד מפני שהן מחליפין, ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' נ"ו.
שם וכי מקילין בדרבנן בדאורייתא לא מקילינן כו', ע' באר יצחק חאה"ע סי' יו"ד.
שם לימא מסייע ליה הכל שוחטין כו' ואפילו ישראל מומר, והקשה בתורת חיים מאי קאמר לימא מסייע ליה הרי כבר אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייע לך חמצן של עוברי עבירה כו'. ועמש"כ בראש יוסף ובלב אריה.
ולעד"נ דהנה הריטב"א כ' וז"ל והא דחמצן של עוברי עבירה דמייתי עלה להא דשחיטה דמיא שצריך להתעכב קצת אבל אין בו טרחה דבחיפוש קל ימצא מי שיחליף לו עכ"ל, ולכאורה מאי דחקו להריטב"א לפרש כך. ובע"כ משום דרבא לא קאמר רק היכא דאיכא קמיה סכין בדוק, דליכא טרחה קמיה אז לא שבק התירא ואכל איסורא אבל כי לא בדק קאמר דמטרח לא טרח, וא"כ מאי סייעתא היא מהא דחמצן של עוברי עבירה, הלא שם איכא טרחה להשיג החליפין אצל עכו"ם והוא תלוי בדעת אחרת. ואם גם בזה מטרח טרח מכש"כ לבדוק הסכין שהוא בידו, והדרא קושית הש"ס אי הכי כי לא בדק נמי ואמאי קאמר רבא דוקא בודק סכין ונותן לו, ולא מיסתייה דלא מסייע לרבא מחמצן דעוברי עבירה אלא מקשה נמי קשיא עליו מברייתא זו. לכן הסביר הריטב"א ז"ל דמעיקרא שפיר מסייעו ליה דשניהם עולים בקנה אחד, דכמו בשחיטה צריך להתעכב קצת כן בחמץ ימצא בחיפוש קל מי שיחליף לו. אבל בשניהם אין טרחה, זהו כוונתו

לדעתי, אמנם כ"ז הוא רק לפי הס"ד. אבל לפ"מ דקאמר בתר הכי מי קתני שאני אומר החליפו מפני שמחליפין קתני דודאי מחליפין. לשון זה אינו סובל לומר רק עיכוב קצת לחיפוש קל, דתכונת כל האנשים אינם שוים ומאי דלחד נחשב עיכוב קצת נחשב לאידך עיכוב גדול. לזה הוא חיפוש קל ולחבירו דמי לטרחה מרובה. כן הוא תלוי במקומו ושעתו כמובן, ולפ"ז איך נופל לאמר בהחלט. מותר מיד משום דודאי מחליפין, ומלשון זה משמע דבתר דמסיק הש"ס הכי. היתה כוונתם דודאי מחליפין אפילו בטרחה מרובה ולפ"ז לא די דנסתרת הסייעתא לרבא מהא דחמצן של עוברי עבירה אלא מקשה נמי קשיא עליו מהך ברייתא. דאיהו קאמר רק בודק סכין ונותן לו: משמע דמטרח לא טרח וכדאוקמינן התם אליביה, ובחמצן של עוברי עבירה חזינן דודאי מחליפין אפילו היכא דאיכא. טרחה, לכן קאמר לימא מסייע ליה מדין שחיטה דישראל מומר אהאי דינא דרבא דאירי בשחיטת ישראל מומר כנלע"ד. וע' בתשובות הרשב"א סי' תרפ"ז ובתשב"ץ ח"ב סי' קמ"ב.

שם הכל שוחטין ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר כו', ומסקינן דהוא מומר לעכו"ם, מהכא משמע דחד דינא אית להו לכותי וישראל מומר לעכו"ם. וכן כלל כותי וישראל מומר לעכו"ם לענין עדות אשה בשו"ע אה"ע סי' י"ז ס"ג וע"ש סי' מ"ד ס"ט וסעיף יוד ובביאור הגר"א שם סקי"ט, ועפ"ז מובן קושית התוס' לעיל ד"ג ע"ב בד"ה בודק, דאמאי לא מהני נמי במומר יצא ונכנס כמו בכותי ע"ש.

שם אילימא מתו אחיו מחמת מילה האי ישראל מעליא הוא, ע' ש"ך חו"מ סי' ל"ד סקנ"א ובמג"א סי' קכ"ח סקנ"ד ובברכי יוסף שם סי' ל"א סק"ב.

שם אלא פשיטא מומר לערלות כו'. ע' ש"ך יו"ד סי' קי"ט סקי"ב ובסי' רס"ד ס"א ובחידושי הגרע"א שם ובפר"ח סי' קי"ט סקי"ב וסקכ"א ובת' ח"צ סי' מ"ג ובטו"א לחגיגה ד"ד ע"ב.

שם אין הסתה בדברים כו' והכתיב ותסיתני בו לבלעו חנם למעלה שאני, ויל"ד קצת הרי קודם דמתרץ הש"ס למעלה שאני. הי"ל להביא הסתה דקדמה בפסוק י אם ה' הסיתך בי ירח מנחה, שמואל א' כ"ה, ויסת את דוד בהם, שמואל ב' כ"ד.

שם הכי השתא שתיה סתם יינן הוא ועדיין לא נאסר יינן של עכו"ם כו'. ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ד.

רש"י ד"ה מפני, וי"א שאף לעצמו מותר וטעות הוא בידם דא"כ מצינו דמים לחמץ בפסח כו'. ע' ר"ן פ' כל שעה דכ"ט ע"א ובס"פ האיש מקדש ובס' המנהיג דין כלים ופת של כותים סי' קל"א ובת' מהר"ח אור זרוע סי' צ"ג ובחידושי הרשב"א ונמוקי יוסף לנדרים

דמ"ז ובריטב"א שם לדנ"ז ובריי"ט אלגזי לבכורות דל"ד ודל"ז. ובכ"מ פ"ה הי"ג מה' נדרים ובמג"א סי' תמ"ג סק"ו וביאורי הגר"א שם סקי"ב ובפר"ח שם סק"ג ובאבני מלואים סי' צ' ס"ק י"ח ובת' מקום שמואל סי' ט"ז ובח"ס חא"ח סי' קי"ד.

רש"י ד"ה מומר לערלות מבעט במצוה זו ע"כ, ע' בהגהות יד אברהם ליו"ד סי' ב' ס"ז.

רש"י ד"ה אחאב וסיעתו חזינן בהו דעובדי כו"ם הוי ובנבלה לא אשכחן בהו דפקרי כו', ע' ח"ס ח"ו סי' נ"ו וסי' פ"ג.

רש"י ד"ה סתם יינם דליתסר מדאורייתא דכתיב ישתו יין נסיכם כו'. ע' בשטמ"ק בסוגיין ובע"ז דכ"ט ע"ב ובתוס' שם ובשאלתות פ' נצבים סי' קס"ב.

תוד"ה מותר פירוש מותר בהנאה כו'. ע' פר"ח ליו"ד סי' קי"ב סק"ו ובת' פני יהושע ח"א חא"ח סי' י"ג ובעונג יו"ט סי' ל"ז וסי' ק"ו.

בא"ד ומיהו אע"ג דבשאר חליפין אסור באשה שרי משום פריה ורביה ע' ע"ז דנ"ד ע"ב תוד"ה מכרן ובמל"מ פ"ה מה' אישות ובאבני מלואים סי' כ"ח סק"ב וסק"ס ובת' חו"י סי' מ"ו ובמחנה אפרים מאכלות אסורות פ"ח ובשעה"מ פ"א ה"ב מה' חמץ ומצה ובפ"ח ה"ב מה' אישות.

בא"ד ומאי קשיא הא לכתחלה אסור ליהנות כו'. ע' ע"ז דס"ב ע"א תוד"ה ותנן ובמל"מ פ"ה ה"א וה"ז מה' אישות ובט"ז יו"ד סי' קל"ב סק"ג ובנקוה"כ שם ובביאור הגר"א שם סק"ה ובחידושי ח"ס למס' ע"ז שם.

בא"ד ונהי דאמרינן בריש כל שעה דהמקדש בשעות דרבנן כו'. ע' באה"ע סי' כ"ח סכ"א ובביאור הגר"א שם סקנ"ז ובשער המשפט קונטרס שער דעה סי' קס"ט סק"י.

דף ה.

אלא כי גורן דתנן סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה, ע' מד"ר שמות פ' ה' ובקהלת פ' ה'.

שם מאי עורבים, אמר רבינא עורבים ממש כו' ודלמא על שם מקומן כו' בב"ר פל"ג פלוגתא דתנאי היא ר"י אומר עיר היא בתחום בית שאן שמה ערבי ור' נחמיה אומר עורבים ממש היו. וע"ש במסורת המדרש.

שם הכל שוחטין כו' ואפילו ישראל מומר. עמש"כ בחידושי לעיל ד"ד ע"ב.

שם דאמר מר חמורה עכו"ם שכל הכופר בה כמודה בכה"ת כולה. ע' ספרי ראה י"א כ"ח ובר"ן נדרים דכ"ה ע"א ד"ה חמורה ובשבועות דכ"ט ע"א תוד"ה מצות ובתשובות הרשב"א סי' ת"ל.

שם מכם ולא כולכם להוציא את המומר כו'. ע' זוה"ק ויקרא דף ה' ע"א ובמהרי"ק שרש ק"ס ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ג וסי' מ"ז ובש"ך יו"ד סי' רנ"ד סק"ה ובמג"א סי' קנ"ד ס"ק י"ח ובביאור הגר"א שם ס"ק כ"ד ובפר"ח סי' ב' סק"א ובח"ס חי"ד סי' שכ"א.

שם מכם בכם חלקתי ולא באומות, ע' ס' חסידים סי' תתש"מ

שם חוץ מן המומר ומנסך את היין ומחלל שבת בפרהסיא כו', ע' בה"ג ה' עדות שיש לו גרסא אחרת בסוגיין. וע' במיוחסות להרמב"ן סי' ק"ע ובתשובות הרשב"א סי' שט"ו וסי' תשפ"ב ובראב"ן סי' ר"ו ובתשובות הר"ן סי' כ"ה ובס' האשכול ח"ג סי' ב' וסי' ג' וסי' נ"ח ובת' הריב"ש סי' ד' וסי' י"א י"ב וברדב"ז ח"ב סי' תשצ"ו ובת' אבקת רוכל סי' קפ"ח ובת' מהרשד"ם חאה"ע סי' יוד ובכפתור ופרח ספ"ה ובמג"א סי' ל"ט סק"ב ובפמ"ג ליו"ד סי' ב' ובחו"מ סי' רס"ו ס"ב.

רש"י ד"ה מכם אדם כי יקריב מכם קרבן וגבי נדר או נדבה כתיב דהא כי יקריב משמע כשירצו להקריב עכ"ל והנה בראש יוסף נדחק לתרץ מדוע צריך רש"י ז"ל לכתוב וגבי נדר או נדבה כתיב ע"ש. ולעד"נ בפשוטו דבלא פירש"י היה מקום לפרש דהאי מכם ולא כולכם להוציא את המומר קאי גם על קרבנות חובה כחטאת ואשם ולפ"ז קשה לפ"מ דאוקמינן רישא דברייתא דהכא במומר לכל התורה כולה א"כ למאי איצטריך הכא מיעוטא דמכם, פשיטא דזבח רשעים תועבה. וכדהקשו התוס' כעין זה אדרשת אשר לא תעשינה בשגגה ואשם לקמן ע"ב ד"ה אינו ע"ש לכן פירש"י דהאי מיעוטא איצטריך להו משום דהאי קרא קאי בנדר ונדבה וכתיב ביה כי יקריב משמע כשירצו להקריב, וכיון דרחמנא תלי ברצון ההקרבה, ועכ"פ רצונו דהאי מומר להקריב. א"כ יש מקום לאמר דהתורה אחשביה לרצונו לקבל קרבנו, להכי איצטריך קרא דמכם להוציא את המומר, דאף בנדר ונדבה הבאים מרצונו אין מקבלין.

ומקום הטעות לפרש כי יקריב דהאי קרא על קרבן חובה, והכרעת רש"י דמשמעות כי יקריב הוא כשירצו להקריב היינו בקרבן נדבה. מבואר בתו"כ שם ר"פ ויקרא. דהכי תניא התם אדם כי יקריב יכול גזירה ת"ל כי יקריב אינו אלא רשות ע"ש, הרי בהדיא דבתיבות כי יקריב היה מורה משמעות הלשון. גם להקרבה דחטאת ואשם דחוב עליו להקריב מגזירת הכתוב, ולהכי מסיק בתו"כ ת"ל כי יקריב אינו אלא רשות, ולכאורה מה מקום מצא מעיקרא לפרש האי קרא אחובה והכריע דקרא קאי בנדבה ונראה עפ"מ דאמרינן סוף שבועות כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא דהא, ועפ"ז היה מקום לפרש כי יקריב, כמו כי פתוח תפתח, כי ברחוב נלין, שהוא ענין חיובי, וממילא הוה משמע על קרבן חובה כחטאת ואשם, ולהכי מסיק בתו"כ ת"ל כי יקריב אינו אלא רשות והטעם

משום דבמקום שנדרש כי בלשון אלא, אז יש לו הקדמה בפסוק המורה אל ההיפוך כמו לא כי ברחוב נלין, לא כי צחקת, אל תקפוץ את ידך כי פתוח תפתח לו' משא"כ הכא דבראשית המקרא הוא. אדם כי יקריב. והאי כי בודאי נדרש כמו כי ימצא בקרבך כי תראה: חמור כי תפגע, דכולם מורים על הזדמנות הדבר ולא על החיוב. והיינו דקאמר אינו אלא רשות. לפי משפט הלשון, ועכ"פ לפני רש"י בסוגיין היה מקום להשמר עם הבנת הענין לפי המבואר בתו"כ וכנ"ל

רש"י ד"ה אלא לאו, האי תנא חמירא ליה שבת כעכו"ם ל' מג"א סי' ש"ו סקכ"ט ובת' פמ"א ח"ב סי' נ"ו.

תוד"ה ע"פ הדבור שאני וא"ת ולמאי דס"ד דלא הוי ע"פ הדבור תקשי דהא אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור לקמן דצ"ה וי"ל דזה היה יודע שהיה סומך ע"פ הדבור דלאו משל עכו"ם קא מייתי כו' ע"כ, משמע מדבריהם דכל השקלא וטריא הוא על סמיכתו של אליהו, והוא תמוה טובא דאיך נופל לאמר כן, הלא בקרא כתיב ויהי דבר ה' אליו לאמר לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית וגו' ואת העורבים צויתי לכלכלך שם, ואיך הוה ס"ד כלל דלא היה ע"פ הדבור כדכ' התוס' ומה מקום היה לאליהו להסתפק אם הביאו משל עכו"ם או מבי טבחי דאחאב כיון דעכ"פ היה ע"פ הדבור יביאו מאיזה מקום שיביאו. ומה היה שייך אז דין בשר שנתעלם מן העין. ומהא דרב אדרב נמי לא קשיא בלא"ה, דרב דקאמר בשר שנתעלם מן העין אסור הוא רק לדידן אבל אליהו שאכל ע"פ הדבור לא הו"ל לחוש לשום איסור בעולם, אמנם הא דמייתי בש"ס לימא מסייע ליה והעורבים מביאים לו כו'. היתה כוונתם על ההסכם שהסכימו מן השמים שאליהו יאכל מבי טבחי דאחאב, מזה שפיר הביאו ראיה לרב ענן דישראל מומר לעכו"ם מותר לאכול משחיטתו. ודחי הש"ס ע"פ הדבור שאני. שהקב"ה יכול להתיר לאליהו לשעה אע"ג דלכלל ישראל עומד הדבר באיסור עולם, וזהו מאי דפירש"י ע"פ הדבור שאני שהקב"ה התירו לפי שעה וע' בב"ר פל"ג סי' ה' ובויק"ר פי"ט סי' א' ובמדב"ר פכ"ג סי' ט' ובתנחומא שם. ובס' חסידים סי' תתקל"ח.

בא"ד אבל לא ס"ד שבא הדבור להתיר האיסור שחיטת טבחים דאחאב ע"כ, ע' בפלתי סי' ב' סק"א ובבאר שבע לסנהדרין דקי"ג.

תוד"ה מכם ולא כולכם להוציא את המומר תימה דהא איצטריך לכדרשינן בריש לולב הגזול ד"ל אי לפני יאוש אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא והאי לאו דידיה הוא וי"ל כו', והנה במד"ר דרש שם אדם מה אדם לא הקריב מן הגזל שהכל שלו אף אתם לא תקריבו מן הגזל ומובא ברש"י עה"ת שם, ועפי"ז תירץ הגאון מלבי"ם ז"ל שם לקושית התוס'

דהכא, דגזול ממעטינן מדכתיב אדם ומכם להוציא את המומר. וע' תנחומא ויקרא סי' ח', ובפ' תזריע סי' ט' ובס"פ בחקתי.

והנה גם הוא ז"ל הרגיש הלא בתו"כ דרשינן אדם לרבות הגרים לכן פי' דקרבן גרים טעון סמיכה ע"ש אמנם קשה לומר כן לפ"מ דבתו"כ פריך בתר הכי אדרשת מכם להוציא את המומרים ומה ראית לאמר כן אמור אדם לרבות את המומרים מכם להוציא את הגרים ע"ש. וכוונתם כיון דכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט וגרים ומומרים המה הפכיים זל"ז. דגרים הכניסו א"ע בשיעבוד הדת מה שלא היו חייבים מתחלה, ומומרים שהיו תחת שיעבוד הדת מתולדתם פרקו עולם מעל צוארם, ולפ"מ דאמרינן בסנהדרין דמ"ד ע"א אע"פ שחטא ישראל הוא הרי לא יוכל לפרוק עול הדת ממנו. וא"כ אפשר דקרא דמרבה אתא לרבות מומרים לקבלת קרבנות. ואהא מסיק בתו"כ ת"ל בני ישראל מה ב"י מקבלי ברית אף הגרים מקבלי ברית ע"ש, עכ"פ מזה משמע דבאופן דממעט מומרים בזה האופן גופה מרבינן גרים, וכיון דמומרים ממעטינן בקרא דמכם מקבלת קרבנותיהם. כמו"כ אדם לרבות הגרים ג"כ הכוונה לקבלת הקרבן ולא לדין הסמיכה, ולפי"ז לא אייתר לן האי אדם לדרוש מה אדם לא הקריב מן הגזל אף אתם לא תקריבו מן הגזל לדרשה גמורה, ובע"כ דהוא רק ענין מוסרי ואסמכתא ולא לימוד גמור, וממילא הא דאמרינן בסוכה שם למעט גזול מקרא דאדם כי יקריב מכם, בע"כ מתיבת מכם ממעטינן ולא מתיבת אדם. ושפיר הקשו התוס' בסוגיין ובסוכה שם. וע' בק"ע לירושלמי שקלים שם פ"א ה"ד ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ג ובבאר שבע להוריות ד"ב ע"א ד"ה מעם הארץ ובברכי יוסף חא"ח סימן תר"מ סק"א.

תוד"ה כדי, לאו טעמא דקרא קא דריש כו' עיין בחידושי באר שבע בסוגיין וביד המלך פ"ד מה' סוטה.

דף ה:

השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו כו'. ולענין אומר מותר אי מיקרי שוגג לענין קרבן. וע' הוריות ד"ב ע"א ובירושלמי שם ובתרומות פ"ו ה"א ובפ"ח ה"א ובמה"פ שם וברש"י כריתות ד"ב סע"א ובזבחים דק"ח ע"ב תוד"ה שוגג ובמחנה אפרים ה' נדרים סי' ג' ובח"ס חח"מ סי' כ"ב ובחוט המשולש להגאון ר"ח זצ"ל מוואלאזין סי' י"ג.

שם ואמרינן מאי בינייהו וא"ר המנונא מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא בינייהו. ע' מל"מ פ"ג ה"ז משגגות ובש"ך יו"ד סי' קי"ט סקי"א.

שם דאי אשמעינן חטאת משום דלכפרה הוא אבל עולה דדורון הוא כו' ע"כ, ואע"ג דאעשה מכפרת עולה יותר מחטאת כדכתבו התוס' בזבחים ד"ז ריש ע"ב, אכן כוונת הש"ס הכא דלגבי חטאת נקראת עולה דורון, משום דעיקר לאו לכפרה אתי כדאמרינן בבכורות ס"פ הלוקח בהמה, וע' ח"ס חא"ח סי' קע"א ובמש"כ בחידושי לבכורות שם.
שם וכל היכא דכתיב בהמה גריעותא היא כו', ע' בהתוה"מ פ' ויקרא במאמר תורה אור סי' א' שכ' בזה דבר נחמד.
שם והכתיב אדם ובהמה תושיע ה' ואר"י א"ר אלו ב"א שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה, ע' זוה"ק אמור דף צ"א ע"א.
שם השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כש"כ, ע' תשב"ץ ח"ב סי' ע"ב.
רש"י ד"ה דלאו חיובא, דכתיב זבח רשעים תועבה, עמש"כ בחידושי לקמן בתוד"ה אינו.
תוד"ה מעם, ומפרש ר"ת דמומר לאכול חלב היינו מומר לכה"ת חוץ מדם כו', בחידושי באר שבע להוריות די"א ע"א.
בא"ד דדוקא בחלב ודם פליגי לפי שהם שוין שיש כרת בשניהם כו' ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' ל"ד.
בא"ד ואינו מניח בשביל האיסור אלא משום דנפשו קצה לאכול דם כו'. ע' בדו"ח להגרע"א מערכה ה'.
תוד"ה אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו תומה מה צריך קרא למעט לאינו שב מידיעתו ועומד ברשעו הא הוי זבח רשעים והיכא תיסק אדעתין לאמר דמביא וי"ל כו' ע"כ, ולכאורה היה מקום לאמר דלפ"מ דאמרינן בסנהדרין דקי"ב ע"ב דהא דקדשי מזבח ימותו הוא משום דזבח רשעים תועבה א"כ אפשר דהאי קרא קאי דוקא על עיר הנדחת ומשו"ה דייק שלמה ואמר רשעים בלשון רבים ולא קאמר זבח רשע, דתשובה של אדם פרטי נוחה יותר משל אנשי עיר הנדחת. שכל אחד כרוך בהתאגדות הכלל לעבוד ע"ז שהחמירה תורה בהם יותר. ומשנתנו סתמה שם דקי"א ע"ב אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב, הרי דאפילו מיתתם אינה מכפרת. וקרא דאינו שב מידיעתו אתא למומר יחיד, דאפילו ממנו אין מקבלין קרבן אכן גם רש"י ז"ל כתב הכא דגם עולה דדורון הוא אין מקבלין ממומר משום ז"ר תועבה, הרי דגם הוא נקט דהאי קרא קאי גם על יחידים, והא דכתיב רשעים בלשון רבים. רשעים דעלמא קאמר, וע' זבחים ד"ז ע"ב ובש"ק לירושלמי שבועות פ"א ה"ו.

ואכתי י"ל דהאי קרא איצטריך לקרבן מומר שנפדה. שלא יוכל לקנות ממעות אלו נדבה להקרבה, דאפילו בקדשי מזבח של עיר הנדחת ס"ל לר"ל בסנהדרין שם, כי אמרינן ז"ר תועבה ה"מ היכא דאיתנייהו בעינייהו אבל אם נסתאבו ונמכרו יפלו דמיהן לנדבה משום דאישתנו, ולהכי איצטריך הכא קרא, ועי' במל"מ פ"ג ה"ז משגגות מה שהאריך בזה, ועי' בירושלמי סנהדרין פ"י ה"ז ובתו"כ ויקרא דבורא דנדבה.

אמנם בעצם קושית התוס' אני נבוך מאי הקשו למה צריך קרא למעט הא הוי זבח רשעים האם לא היה צריך לכתוב דין זה בתורה מפני שעתיד שלמה לאמר כן בחכמתו, הרי י"ל דשלמה אמר זבח רשעים תועבה משום דגם איהו דרש השב מידיעתו כו' מקרא דאשר לא תעשינה כדדרש ר"ש. וא"ל דכוונתם ל"ל קרא סברא הוא דז"ר תועבה ז"א דהא בסוגיין קאמר דמצד הסברא הוה אמינא דחטאת דחיובא הוא נקבל מיניה שלא יהא חוטא נשכר כדפירש"י. ועולה נקבל מיניה משום דדורון הוא, ולהכי איצטריכו הני תרי קראי בתורה להכריע שלא לקבל מן המומר שום זבח, ובע"כ דשלמה אמר מן הכרעת הכתובים ולא מסברא וצ"ע כעת וע' באר שבע בסוגיין

תוד"ה ר"ג פי' בקונטרס ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא שהיה אחרון וכן משמע קצת דקאמר בסמוך ר"ג ובית דינו כר' מאיר סבירי להו דחייש למעוטא משמע שהוא ר"ג אחרון שהיה אחר ר"מ ע"כ והנה ראיה זו דחו התוס' גופיה בתר הכי דאפ"ל דר"ג דיבנה היה, והא דקאמר כר"מ ס"ל משום דר"מ ס"ל הכי בהדיא, אמנם בעצם הדבר כמו הכא כן בעירובין ר"פ הדר האריכו התוס' דר"ג דהכא הוא ר"ג דיבנה וע' בע"ז דל"ו ע"א תוד"ה אשר.

ולעד"נ לה"ר ממשנה מפורשת דר"ג סתם ס"ל דלא כר"מ. וממילא בסוגיין דאמרינן דר"ג ס"ל כר"מ, בע"כ שהוא ר"ג האחרון כשיטת רש"י. דהתם תנן ידים פ"ד מ"ד בו ביום בא יהודא גר עמוני כו' אמר להם מה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה א"ל ר' יהושע מותר אתה א"ל ר"ג הכתוב אומר לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי א"ל ר' יהושע כבר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות וכל דפריש מרו"פ וע' ברכות דכ"ח ע"א והנה לפמש"כ התוס' בבכורות ד"כ ע"ב דר' יהושע לא חייש למיעוטא שפיר קאמר כל דפריש מרו"פ, אמנם אי נימא דר"ג ס"ל דחיישינן למיעוטא. א"כ מאי מקשה ליה מעיקרא הרי אפילו אחרי שבלבל סנחריב את כל האומות חל הספק על כל הבא להתגייר שמא הוא עמוני או מואבי כיון דחיישינן למיעוט. וכדאמרינן בירושלמי דמאי רפ"ב אהא דר' לעזר חייש למיעוטא. ר' יוסי בעי מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו אני אומר מעמון ומואב הוא. וע' בראבי"ה ז"ל בתשובותיו סי' קנ"א ד"ה בפרקים, ובע"כ דגם ר"ג ס"ל כר'

יהושע דלא חייש למיעוטא ושפיר הקשה ליה כיון דסנחריב בלבל את כל האומות יש לנו לאמר כל דפריש מרו"פ והשתא בסוגיין דקאמר דר"ג ס"ל כר"מ דחיישינן למיעוטא בע"כ שהוא ר"ג האחרון.

והא דהקשו התוס' מדוע לא מפרש בהדיא ר"ג בנו של ר"י הנשיא כדתנן במס' אבות ר"ג בנו של ר' יהודא הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם ד"א, נלע"ד משום דשם הזכיר מקודם במשנה רבי אומר איזהו דרך ישרה כו'. ור' יהודא הנשיא היינו רבי כדאמרינן ביבמות דמ"ה ע"א וכדי שלא תקשה שקבע דברי זקנו של רבי אחרי דברי רבי. לכן הזכיר בהדיא שהיה בנו של רבי כן דלתכלית טיב הדברים קבעם במשנה אע"ג שהיה בנו, ועוד יש מקום לטעות שם שהזכיר בתר הכי דברי ר' יוחנן בן זכאי שקבל מהלל ושמאי. ולפ"ז אפשר דר"ג זה היה מהראשונים. ולהכי פרט ביה בהדיא דהוא ר"ג האחרון, וע' בכפתור ופרח פ"ה.

ובכלל נראה דבדורו שלפני ר"ג האחרון עדיין היה במחלוקת כדאמרינן בירושלמי ברכות פ"ז ה"א ובדמאי פ"ג ה"ד ושם פ"ו ה"ח כותי כגוי דברי רבי רשב"ג אומר כותי כישראל לכל דבר. והשתא אם האי ר"ג ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה, קאי על ר"ג דיבנה, שוב לא היה מקום לרבי ורשב"ג לחלוק בזה, ויותר מדויק לאמר לשון נמנו על שחיטת כותי לאסור, אחרי מחלוקת דורות הראשונים כדעת רש"י ז"ל, וע' בש"ק לירושלמי יבמות פ"ח ה"א ובתוספתא זבחים רפי"ג ובפמ"ג ליו"ד סי' ב' ובאור שמח פ"ד הט"ו מה"ש.

תוד"ה צדיקים. ואור"י דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן כו'. ע' בשער המשפט סי' שמ"ט.

בא"ד ובב"ר גרס ר' ירמיה דשדר לר"ז כלכלה דפירי כו', ע' ברכי יוסף חא"ח סי' פ"ו.

בא"ד ומיהו ההיא עובדא איתא במס' שקלים כו' ע"כ, וכ"ה בירושלמי דמאי פ"א ה"ג, וע' בס' חסידים סי' רי"ט וסי' תתשנ"ט ובכפתור ופרח פל"ו ובתרומת הדשן סי' מ"ג ובת' הרמ"א ס"ס נ"ג.

דף ו.

דמות יונה מצאו להם בראש הר גריזים שהיו עובדין אותה ור"מ לטעמיה כו', מהכא משמע דדמות יונה שמצאו להם שהיו עובדין אותה היה בימי ר"מ ומאז גזר עליהם להיות כעכו"ם דהא מקודם לכן שדריה ר"מ לר"ש בן אלעזר לאתויי חמרא מבי כותאי, ועפ"ז מובן דברי הירושלמי פסחים פ"א ה"א, דאהא דקאמר רשב"ג כל מצוה שהכותים

נוהגין בה הם מדקדקין יותר מישראל מסיק שם ר"ש הדא דתימר בראשונה שהיו משוקעין בכופרניהן [כלומר בדברים שהיו כופרים בדרש חכמים היו משוקעין בהן ומה שהחזיקו החזיקו והיו מדקדקין בהן הרבה פ"מ] אבל עכשיו שאין להן לא מצוה ולא שירי מצוה חשודין הן ומקולקלין הן ע"ש, ולכאורה איך נופלת פלוגתא רחוקה כזאת בין רשב"ג לר"ש, אמנם לפי המבואר הכא ניחא דרשב"ג קאמר לדבריו קודם שמצאו להם הדמות יונה. ואז היו מוחזקים באמונתם במה שיאמינו. אף בעיני החכמים, דהא ר"מ גופיה שלח לקנות מהן יין, ור"ש שהיה בדור אחד עם ר"מ כדאמרינן ביבמות דס"ב ע"ב. הוסיף דבריו על דברי רשב"ג בתר דאיתגלי בה תייהו ע"י מציאת הדמות יונה, ומאז גם רשב"ג לא יפלוג עליה דר"ש כנלע"ד, וע' בס' האשכול ח"ג סי' ב' ובשער המשפט קונטרס שער דעה סי קנ"ט סק"ב.

שם אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו טעם בין כו' ע"כ, ומכש"כ אורח הבא לביתו ואינו יודע אם יוכל להשיב בד"ת שלא ישאל לו. כדכ' בס' חסידים סי' שי"ב, תתקס"ג.

שם ואם לאו תבין את אשר לפניך ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה פרוש הימנו ע"כ, אולם במד"ר בא פ' ט"ו דריש מהאי קרא שהיה שלמה תופס פיו שלא לדבר בפני מי שגדול ממנו. וע' בס' חסידים סי' תתק"מ, תתקס"ב, תתקצ"ח.

שם ולא זזו משם עד שעשאום עכו"ם גמורין. ע' בת' מה"ר יוסף חיים ז"ל שבתשובות מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"כ.

שם למאי אי לשחיטה ויי"נ מהתם גזרו רבנן כו', וקשה אמאי פריך על רבי אמי ור"א במאי דגזרו מאי דכבר נגזר מר"מ ור"ג, ולא פריך על ר"מ ור"ג, הרי כבר נגזר על הכותים בימי עזרא. על שבטלו בנין ביהמ"ק ובקשו להרוג את נחמיה. כדאמרינן בפרקי דר"א פל"ח מה עשה עזרא וזרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק קבצו את כל הקהל אל היכל ה' והביאו ג' מאות כהנים וג' מאות תנוקות וג' מאות שופרות וג' מאות ס"ת בידם והיו תוקעין והלוים משוררים ומזמרים ומנדין את הכותים ע"ש. ובע"כ דהנדוי חל על כל הדברים ועל כל הדורות וע"ל די"ג ע"א תוד"ה פיתו, ואיך שלחו לכתחלה ר"מ ור' אבהו לקנות מהן יין. ומאי פריך מ"ס גזר ר"מ עליהם, ומשמע דאי לאו דמצאו להם דמות יונה שהיו עובדין אותה לא היה גוזר. ומה מקום היה לפני התוס' לחלק דאם הכותי לא אכל מצה אחרת כל הלילה או שהכותי עשה בביתו של ישראל אז מותר גם לישראל כדכתבו התוס' לעיל ד"ד ע"א ובגיטין ד"י ע"א ובקידושין דע"ו ע"א, הלא כבר היתה גזירה קדומה. עד שאמרו מכאן אר"א כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר, ובודאי דלא עמד שום ב"ד במשך הזמן והתירם, דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ

גדול ממנו בחכמה ובמנין, ומי היה גדול מבית דינו של עזרא ואם במשך זמן רב נתקררה ונתבטלה הגזרה מצד עצמה היה להם רק לחזק הגזירה הנושנה, ולא לחפש טעם אל הגזירה עד שמצאו הדמות יונה, ואדרבא חזינן דתנא סתים לעיל ד"ג ע"ב דשחיטת כותי מותרת כשישראל עומד על גביו, ואוקמינן נמי מתניתין דהכל שוחטין ואפילו כותי, ורש"י כתב לעיל ד"ה ע"ב ר"ג בנו של ר' יהודא הנשיא שהיה מן האחרונים ובית דינו נמנו על שחיטת כותי לאחר שנשנית משנתנו דהכל שוחטין ואפילו כותי ע"ש, משמע דעד אז הותרה שחיטתם בישראל עע"ג ושלחו לקנות מהם יין עד שמצאו להם הדמות יונה. ולא השגיחו על שהיו מנודים מימי עזרא והיו מקל חובלים לישראל אפילו לאחר שנבנה הבית. כדאמרינן ביומא דס"ט ע"א שבקשו כותים את בית אלקינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו, ושמעון הצדיק א"ל אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעוך עכו"ם להחריבו א"ל מי הללו א"ל כותים הללו שעומדים לפניך כו' ע"ש הרי דשמעון הצדיק קרא להם עכו"ם, ולכאורה הרי נתגיירו כדכתיב בקרא ובע"כ או משום דסבר גרי אריות הן. או מפני שנתנדו בימי עזרא ועשאום כעכו"ם. וע' תנחומא פי' וישב סי' ב' וברמב"ן לסה"מ ל"ת קצ"ד.

ולחומר הדבר נלע"ד בביאור והבנת הענין כי ביטול חרם עזרא על הכותים בהמשך הזמן בא ממילא להיותם גם במספר רב, כי אנשי המלחמה לבד שבאו מן הכותים להלחם על ישראל היו ק"פ אלף, ובודאי היו מכלל הכותים גם גרי אמת לדברי הכל, ומ"ד דכותים גרי אריות הן הוא משום דלדידיה היו הם הרוב, ואפילו לפי היותם גרי אריות, במצות שהחזיקו החזיקו יותר מישראל. כדהעיד עליהם רשב"ג, ובאמת בימי עזרא שהיו שונאים מאד לישראל נתנדו, ואח"כ גם בימי שמעון הצדיק שהיה משיירי אנשי כנסת הגדולה נמשכה שנאתם וחרם עזרא עד שקראם עכו"ם כנ"ל, אבל מזמן החרם עד דורו של ר"מ שעברו יותר מארבע מאות שנה ובנוגע לאמונתם החזיקו מאד במה שהחזיקו, ומהם שנתגיירו לגמרי וע"ל ד"ג ע"ב תוד"ה קסבר, ועל אותם שנתגיירו לגמרי בודאי לא חל חרם עזרא, ולהוראת הנסיון של הנהגתם באמונתם זה מאות בשנים. ומכש"כ לפ"מ דאצל חכמי ישראל היתה מחלוקת על כלל הכותים אם הם גרי אריות או גרי אמת לכן הוכרחו החכמים לסיבת שבתם ביחד עם ישראל, להגביל לישראל דינים מיוחדים בנוגע לכותים, לענין שחיטתן מצותיהן וכתמיהן וכדומה, וסמכו עליהם במה שהחזיקו. וע' גיטין ד"י ע"ב ודמ"ד ע"א וברי"ן שם ושם דכ"ה ע"א תוד"ה הלוקח ובמו"ק די"ב ע"א וברש"י ור"ן שם ובחידושי הרשב"א לברכות דמ"ז ע"ב ולסוכה דכ"ג ע"ב ולגיטין ד"ט ע"ב, ומכש"כ ר"מ לטעמיה דס"ל בב"ק דל"ח ע"ב דגרי אמת הן, לכן שלח ג"כ ליקח

מהם יין, עד שנתגלה קלונם במציאת הדמות יונה ואז נמנו עליהם ואסרום, ולפ"ז אין מקים להש"ס להקשות על גזירת ר"מ ור"ג הרי כבר גזרו עליהן בימי עזרא משום דבין גזירת עזרא לגזירת ר"מ עברו מאות בשנים והיה מקום להתבטל כנ"ל. משא"כ על רבי אמי ורבי אסי שפיר הקשו, כיון דבדורו של ר"מ מצאו סיבת הדמות יונה לאסרם, ובזמן לא ארוך נמנו עליהם ר"ג בנו של ר"י הנשיא ובית דינו לאסרם, א"כ אמאי איצטריכו להו לרב אמי ורבי אסי עוד לאסרם, הרי לא היה רק דור אחד ביניהם. וע' ברש"י ד"ה וקבלו מינייהו וביבמות דקי"ט ע"א תוד"ה מחוורתא ובר"ש טהרות פ"ה מ"ח ובפ"ז מ"ז ובחגיגה דכ"ה ע"א תוד"ה שרצועה ובכפתור ופרח פ"ה ובביאור הגר"א לאו"ח סי' רט"ו סק"ה ובח"ס חי"ד סי' א' וסי' קל"ב.

שם אינהו גזור ולא קבלו מינייהו אתו ר' אמי ור' אסי גזור וקבלו מינייהו. כה"ג בשבת די"ד ע"ב ובע"ז דל"ו ע"א, וכ"כ הסמ"ג בה' עירובין דגזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות לא קבלו עד שבא ירמיה והזהיר עליהם לחזק הגזירה ע"ש.

שם וכדתניא ישראל מומר המשמר שבתו בשוק מבטל רשות ושאינו משמר שבתו בשוק אין מבטל רשות מפני שאמרו ישראל נוטל רשות ונותן רשות כו', כ"ה הגרסא בה"ג ה' עירובין פ' הדר. אולם בס' העתים סי' פ"ה הגרסא מפני שאמרו ישראל נותן רשות ומבטל רשות כו', וע' רוקח סי' כ"ח.

שם ובנכרי עד שישכור, ע' ראבי"ה סי' קצ"ח.

שם אייתו לקמייהו ביצים המצומקות ביין כו'. ע'. ירושלמי דמאי פ"א ה"ג ובמה"פ שם ובתרומת הדשן סי' מ"ג.

שם ולא חייש מר לתערובות דמאי כו' ע' ר"ש דמאי פ"א מ"ג, והא דלא שאל לו קודם שאכל בכדי להצילו מהך חששא משום דבדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא כדאמרינן בעירובין דס"ז ע"ב. וע' בת' הרמ"א ס"ס כ"ח ובנה"מ סי' רל"ד סק"ג ובמש"כ בחידושי לבכורות דל"ז ע"א.

שם הלוקח יין לתת לתוך המורייס כו' חייב משום דמאי. ע' תוספתא דמאי פ"א ובר"ן לע"ז ד"ל ע"א וברוקח סי' תצ"א ובריב"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ו.

שם והתניא הנותן לשכנתו כו' והתנן הנותן לחמותו כו' והתנן הנותן לפונדקית כו', ע' ירושלמי דמאי פ"ג ה"ו ובתוספתא שם ספ"ד ובח"ס ח"ו סי' י"א.

שם אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר. ע' ר"ש עוקצין פ"ג מ"ה ומ"ז ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קי"ט סק"מ.

שם ואם אמר לה עשי לי משליכי כו', ע' תשב"ץ ח"ג סי' יו"ד ובפר"ח לאו"ח קונטרס מנהגי איסור סי' כ"ג ובבאר יצחק חא"ח סי' י"א.
שם דלטעמא עבידי וטעמא לא בטיל, ע' תוס' ע"ז דס"ו ע"א ד"ה תבלין ובראב"ן סי' רפ"ב וע"ש סי' שי"א ובאשכול ח"ג סי' ל"א ובבאורי הגר"א ליו"ד סי' ק"ה סקפ"ו וקכ"ג סקל"ד.
רש"י ד"ה מצאו להן אותם היושבים בהר גריזים כו' ובשטמ"ק הביא גרסא בשם ס"י מצאו להם לאותם היושבים בהר כו' ע"ש ונ"מ דלגרסת אותם. משמע אותם היהודים היושבים בהר גריזים הם מצאו להן להכותים הדמות יונה שהיו עובדין אותה, אכן לפי גרסת לאותם היושבים בהר קאי על הכותים הדרים שמה, וגרסא זו מתאמת יותר עם מה דסיים רש"י ואע"ג דרוב כותים לאו מהר גריזים הוא ר"מ לטעמיה דחייש למיעוטא ע"ש, וכגרסא זו האחרונה והבנתה מבואר בתשובות הרמב"ם סי' קס"ג, וע' ברבינו יהונתן ר"פ הדר.
רש"י ד"ה וטעמא לא בטיל לפי שהוא מתקן הכל והוא עיקר כו', ע' פר"ח סי' צ"ח סק"ז בד"ה וקודם, ובת' ח"צ סי' ל"ט ובמחנה אפרים ה' מעשר פי"ב.
תוד"ה בראש הר גריזים במדרש יש שהיא ע"א שהטמין יעקב תחת האלה בהר בשכם ע"כ, ע' ירושלמי ע"ז פ"ה ה"ד ובמדרש וישלח פרשה פ"א.

דף ו:

בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא בתשב"ץ ח"א סי' קמ"ד הבין הטעם בזה דתיכף לת"ח ברכה כדאמרינן בברכות דמ"ב ע"א ועי' באו"ח סי' תקל"ג ובביאור הגר"א שם סק"ה.
שם ולחלופי לא חיישינן והתניא אשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה בזמן שהיא טמאה כו'. והנה רש"י ורגמ"ה פירשו דהאי בזמן שהיא טמאה קאי אאשת חבר והתבואה היא של ע"ה, וקושית הש"ס היא מר"ש בן אלעזר, דקאמר דחברתה נותנת לה ואוכלת דבר שאינו מעושר וגזל משל בעלה להאכיל לאחרים והשתא מגזל גזלה חלופי מיבעיא, והתוס' הכא ובגיטין דס"א ע"ב והרשב"א בחידושיו כאן והר"ש בטהרות פ"ז הקשו על פירש"י, דא"כ במס' דמאי הו"ל למיתני כו'. עד שהם מפרשים גם בשם ר"ח ור"ת דבתבואה של חבר איירי, ובזמן שהיא טמאה קאי אאשת ע"ה שמחזקת עצמה כטמאה וכ"פ הבעל המאור בגיטין שם, ולע"ד בלתי מובן מאי שייך טומאה וטהרה גבי אשת ע"ה, הרי כל המשניות שם בטהרות מורים דכל דבר שיש לחוש דע"ה נגע בהן טמא, וברפ"ח שם תנן

הדר עם ע"ה בחצר ושכח כלים בחצר אפילו חביות מוקפות צמיד פתיל כו' הרי אלו טמאין וע' בר"ש שביעית ספ"ה.

ועוד דמשמע מדבריהם דקושית הש"ס היא רק מגניבת אשת ע"ה מבעלה, הרי האיסור מונח יותר על אשת החבר כדאמרינן בגיטין דמ"ה ע"א לאו עכברא גנב אלא חורא גנב ופריך אי לאו עכברא חורא מנא ליה ומשני מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן ע"ש. ולפ"ז יותר מקום לאמר דקושית הש"ס השתא מגזל גזלה קאי על אשת חבר. והשתא ממ"נ אם כמש"כ יתר הראשונים החולקים על רש"י, הרי אין הבעל מקפיד בדבר מועט וממילא אין בזה איסור גזל כמו לאשת ע"ה כן לאשת חבר, ולשיטת רש"י דאית בה משום לתא דגזילה. בודאי היה לאשת חבר לחוש לאיסור גזילה משום לאו עכברא גנב אלא חורא גנב, ומש"כ רש"י ז"ל דחיישינן לשכחה דעביד אינש דמינשי ואכיל מאי דיהבי ליה. כבר הקשו עליו בתוס' ע"ש, וע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ק"נ.

ולכן לולא דברי כל הראשונים. אמינא לע"ד ביאור הענין עפ"מ דתניא בתוספתא דטהרות פ"ו הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה שהנדה בתוכה בגדיו טמאים מדרס, והרמב"ם פ"ח מ"ד דטהרות הניח לנו כלל, וז"ל מעיקרנו הוא שאשת חבר הרי היא כחבר ואשת ע"ה הרי היא כמהו להיות בחזקת הטומאה ע"ש, ומעתה נהיר לן לשון התוספתא שם פ"ח. דהכי תניא התם אשתו של ע"ה טוחנת עם אשת חבר בזמן שהיא טמאה אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחן [ור"ל דאשת חבר אם היא טמאה נדה, מותרת להיות נעזרת בטחינה ברחיים מאשת ע"ה, כיון דגם אשת החבר טמאה, אבל בזמן שאשת החבר טהורה אז לא תטחון עם אשת ע"ה, משום שהנדחק ברחיים שהנדה בתוכה בגדיו טמאין, ובאשת ע"ה אין נ"מ בין טמאה לטהורה, דתמיד היא בחזקת הטומאה כנ"ל בשם הרמב"ם] ר' שמעון אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון שאע"פ שאינה אוכלת נותנת לאחרות ואוכלות, כ"ה גרסת התוספתא. וכן צריך לפרש גם הכא בסוגיין, דר"ש התם או ר"ש בן אלעזר כדגרסינן הכא חדית לן. דמלבד דין נדחקת ברחיים שהנדה בתוכה שבגדיה טמאין, יש בזה גם דין צינורא דע"ה, ומשו"ה אע"ג דגם אשת החבר טמאה מ"מ לא תהיה נעזרת מאשת ע"ה בטחינה, דאף שאשת החבר רגילה שלא לאכול בימי נדתה בשעה שהיא עסוקה בטהרות שלא תטמא במשקין שבפיה. אמנם הרגל הנשים לתת לחברתה דבר מאכל ומשו"ה יש לחוש לצינורא דאשת ע"ה ע"י מה דאשת החבר תתן לאכול לאשת הע"ה, וע' בחגיגה ד"כ ע"א וברש"י שם ד"ה. משכה וד"ה וקשרתיה, ועפ"ז כל האי דינא מקומו במס' טהרות ולפ"ז איירי ברייתא כשהתבואה של חבר והטומאה היא באשת החבר. ואפ"ה שפיר דייק הש"ס השתא מגזל גזלה היינו

אשתו של חבר מבעלה, דבזה ודאי יקפיד החבר שלא תתן לאשת ע"ה לאכול. ולא שייך להא דמקבלין מן הנשים דבר מועט לצדקה, דהכא משום חשש טומאה בטהרותיו ודאי יקפיד. וממילא הוי כגזל, חלופי מיבעיא. ודחי הש"ס דאפשר דבעלמא אינה חשודא לגזול ואף לא להחליף, רק הכא חשבה אשת החבר שאינה בסוג גזל, אלא החוב גם על בעלה לתת מדבר מאכל אף לשור בדישו, וזה לא עלה על דעתה שהבעל יקפיד על נתינה זו משום צינורא דע"ה.

ובברייתא כה"ג איתא בירושלמי תרומות רפ"ט תנא אשתו של ע"ה טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שהיא טמאה אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחון שהיא מחזקת עצמה טהורה ממנה וכדברי ר"ס אפילו בזמן שהיא טמאה לא תטחון שמא תשכח ותתן לתוך פיה, ובמראה הפנים שם חשב דלברייתא דהתם יש התקשרות עם התוספתא דטהרות ולהא דבסוגיין ע"ש, וכ"מ גם דעת הר"ש בפ"ז דטהרות ובתרומות פ"ט מ"ג.

ולפמש"כ שני דברים נפרדים הם, דלפ"מ שפירשתי ברייתא דהכא, ס"ל לת"ק דהחשש הוא דע"י טחינת הרחיים נדחקת בבגדי נדה הטמאין ור"ש בן אלעזר עזר חייש נמי לצינורא דע"ה, ובזה נ"מ דאם אשת החבר היא טמאה, לת"ק ליכא למיחש לבגדי נדה דאשת ע"ה, כיון דאיהי נמי טמאה, ולר"ש בן אלעזר איכא למיחש משום חשש אכילה של אשת הע"ה, אמנם לישנא דירושלמי מורה שם על ענין אחר לגמרי, דהנה ישנן שני מיני טומאות באשת ע"ה. האחת בימי נדתה נוסף עליה אף בשעת טהרתה, טמאה משום טומאת ע"ה כנ"ל בשם הרמב"ם, ונ"מ גדולה ביניהם דבשעה שהיא טמאה נדה תזהר בע"כ מליגע בטהרות שהיא עסוקה עם אשת החבר ביחד. דלא תוכל להכחיש מציאת נדותה. משא"כ כשאשת ע"ה טהורה משום נדה. אז אע"ג דבעיני אשת החבר נחשבת כטמאה משום טומאת ע"ה, אכן היא לגרמה מחזקת עצמה כטהורה, כדאמרינן בחגיגה דכ"ב ע"ב, כליו של ע"ה טמא או טהור א"ל טמא ואם אתה אומר לו טמא כלום משגיח עליך ולא עוד אלא שאם אתה אומר לו טמא אומר לך שלי טהור ושלך טמא ע"ש, והנה בירושלמי שם ביאר הגר"א ז"ל דאיירי בתבואת חבר ע"ש. ובודאי אייר גם התם כשאשתו של חבר טמאה נדה, דכשהיא טהורה ועסוקה בטהרות לא תהיה לה שום שייכות עם אשת ע"ה כנ"ל, וע"פ הנחות אלו חדית הברייתא שם, דאם אשת ע"ה טמאה נדה. אז תוכל לסייע לאשת החבר בטחינת הרחיים, דלא תוכל להכחיש מציאת טומאת נדתה ובהכרח תזהר גם אשת הע"ה מליגע בטהרות, אבל אם אשת הע"ה טהורה משום נדה אז לא תסייע לאשת החבר, משום דהיא לעצמה אינה נחשבת אצלה טומאת ע"ה לטומאה כלל, וזהו מאי דדייק הירושלמי וקאמר שהיא מחזקת עצמה טהורה ממנה,

היינו מאשת החבר שהיא באמת אז טמאה נדה כנ"ל, ולכן לא תהיה אשת הע"ה נזהרת מליגע, והביא הך ברייתא בירושלמי שם לדייק, דלפ"מ דס"ל לר"ט במשנה שם דאגב דטרידי ישכחו ויתנו לתוך פיהם, א"כ לדעתו יצמח מזה דין חדש, דאפילו בזמן שאשת ע"ה טמאה נדה, ג"כ לא תטחון עם אשת החבר, שמא תשכח ותתן לתוך פיה בשוגג ותטמא במגעה כנלע"ד.

שם השתא מיגזל גזלה חילופי מיבעיא, ע' יו"ד סי' קי"ט סי"ט.

שם העיד ר' יחושוע בן זרוז. באגרת דרב שרירא גאון הגרסא בן זרון כמו בנוסח הספרדי כן בנוסח הצרפתי, ובכפתור ופרח פ"ז הגרסא בן זכון.

שם והתיר רבי את בית שאן כו', ע' פסחים דנ"א ע"א תוד"ה אי וביו"ד סי' רי"ד ס"א ובביאור הגר"א שם סק"ד ובסי' של"א סק"ה ובפר"ח ה' פסח סי' תס"ח. ובברכי יוסף חי"ד סי' רמ"ב סק"ו בקונטרס שיורי ברכה.

רש"י ד"ה עלה של ירק ולא עישר ע"כ. ע' ירושלמי דמאי פ"ב ה"א ובמראה הפנים שס.

תוד"ה התם, ואין הלשון משמע כן דמוריא משמע שמורה לעצמה היתר לעכב משלו כו' ע"כ, ע' ר"ש דמאי פ"ג מ"ה ובש"ך יו"ד סי' קי"ט סק"ט ובפר"ח שם סק"ח.

תוד"ה אשת, ומפרש ר"ח וכן ר"ת שבתבואה של חבר איירי כו', ע' ברכי יוסף חא"ח סי' תכ"ג סק"ג.

תוד"ה והתיר. כדתנן במס' דמאי פ"א מ"ג מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי כו' ע"כ, והנה על כזיב עצמה בעיא היא שם בירושלמי. ולפנינו בתוספתא רפ"א שם, מפורש להדיא דפטורה וע"ש בירושלמי פ"א ה"א ובראבי"ה סי' קס"ד ובכפתור ופרח פ"ה ופי"א ובת' מהרי"ט ח"א סי' מ"ז וסי' סח.

בא"ד ודילמא ר"מ נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר דלא שרי אלא בדמאי, ע' בת' הגרע"א ס"ס כ"ט ובת' דבר אברהם סי' ט"ז.

בא"ד עד שבאו הרובים ובטלום מאן נינהו הרובים תרגמוניא ע"כ, וכ"כ התוס' בר"ה די"ב ע"א ובע"ז דנ"ט ע"א ובבכורות דנ"ד ע"א אכן לא ביארו מאי ניהו תרגמוניא, רק בראש"ש ע"ז פ"ד סי' ט' כתב יש מפרשים גדולי חכמי ישראל כו' וי"מ הכתות שהעמידו הכותים לדרוש להם וע"ש בפלפולא חריפתא אמנם בסמ"ג עשין קל"ג גריס עד שבאו הדובים ובטלום מאן אינהו דובים כו' וע' בר"ש ריש מעשרות ובביאור הגר"א ליו"ד סי' של"א סקל"א.

בא"ד ובברכות דל"ו לא גרסינן ירק דבצלף איירי ולאו ירק הוא ולא גרסינן נמי מעשר כו' ע"כ, ע' בשאילתות פ' קדושים סי' ק' ובכפתור ופרח פ"ג ובסוף פכ"ה.

בא"**ד** ועוי"ל שמא הרחוקים מארץ ישראל כמונו לא תקנו חכמים. ע' קידושין דל"ו ע"ב תוד"ה כל ובחו"מ סי' ס"ז ס"א בהג"ה ובביאור הגר"א שם סק"ז.

דף ז.

מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו כו' ע' ריב"ש סי' של"ד ובת' אבקת רוכל סי' יוד וסי' נ"ד ובהקדמת הח"ס לחי"ד.

שם הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ול"ק לע"ל כו'. ע' זבחים ד"ס ע"ב תוד"ה מאי וביבמות דפ"ב ע"ב תוד"ה ירושה ובר"ש ידים פ"ד מ"ג ובטו"א לר"ה ד"ט ע"א ולחגיגה ד"ג ע"ב ולמגילה ד"ג ע"ב וד"י ע"א, וע' בס' התרומה ח' ארץ ישראל ובס' יראים סי' שכ"ה ובכפתור ופרח פ"ה ובתשב"ץ ח"ג מסי' קצ"ח עד סי' ובביאור הגר"א ליו"ד סי' של"א סק"ו ובת' בשמים ראש סי' קס"ב ובמש"כ בחידושי לערכין דל"ב ע"ב.

שם והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית, ע' כפתור ופרח פמ"ג ובת' אבקת רוכל סי' כ"ג.

שם ודילמא לאו אדעתיה. ע' תרומת הדשן סי' מ"ג ובמהרשד"ם חי"ד ס"ס רכ"ז.

שם לא נחשדו חברים לתרום שלא מן, המוקף, ע' בתוס' יבמות דצ"ג ע"ב ד"ה אלא ובעירובין ד"ל ע"ב ד"ה לא ובתשובות הרשב"א סי' קכ"ז וסי' ר"צ ובכפתור ופרח פי"ז ושם ס"פ כ"ה, וע"ע בתוס' מנחות דנ"ה רע"א ובר"ש רפ"ב דתרומות ובביאור הגר"א ליו"ד סי' של"א סקצ"ב וברדב"ז ח"ב סי' תשל"א וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ז.

שם ודילמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר כו', ע' שעה"מ פ"ד הט"ז מתרומות.

שם חלוק נמי להאי דבמצוה עסיק ע' ברוקח ה' פסח סי' רס"ג ובת' הריב"ש סי' ק"א.

רש"**י** ד"ה דבמצוה, דמתחלת טחינה והרקדה בעי שימור לשם מצה ע' בת' חיים שאל סי' ע"א.

תוד"**ה** אמר שמא שר של ים השיב לו כך כו'. ע' ע"ז די"ז ע"א תוד"ה עד.

דף ז:

והתנן הלוקח לזרע ולבהמה כו' פטור מהדמאי ע"כ, צ"ע מה חידש בתוספתא שם פ"א, דמוסיף על בהמה, גם חיה ועוף לפטורא דדמאי, הלא בהמה נקט גם במשנה, ומדוע תהיה נ"מ בזה בין בהמה לחיה ועוף, וע' בכפתור ופרח פל"ה.

שם אבל לקחן מתחלה לאדם ונמלך עליהם לבהמה חייב לעשר. ע' במה"פ לירושלמי דמאי פ"א ה"ג.

שם שמע רבי נפק לאפיה א"ל רצונך סעוד אצלי כו': ע' ירושלמי תענית פ"ג ה"א ובדמאי פ"א ה"ג.

שם יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה וכתיב אל תלחם לחם רע עין וגו', ע' ס' חסידים סי' שט"ז.

שם ואתה רוצה ויש לך, ע' תשב"ץ ח"א סי' קמ"ד וסי' קמ"ח.

שם מפקרנא להו מפשת היזקא, ע' מש"כ בחידושי לערכין דכ"ח ע"א

שם עקרנא להו איכא צעב"ח קטילנא להו איכא בל תשחית. והנה בנוב"י מ"ק חי"ד סי' פ"ג ובמ"ת סי' יוד וסי' י"ג הוכיח מהכא דלהרוג בעל חי לצורך ליכא משום איסור דצעב"ח ע"ש. וכבר הקדימו בזה בס' האשכול ח"ג סי' יוד וע"ש ס"ס כ' ובס' חסידים סי' תרס"ז ובחו"י סי' קצ"ה ובאה"ע ס"ס ה' וביאור הגר"א שם.

אך אכתי קשה הלא לפי סברת ר' פנחס ב"י דאיכא בהא היזיקא דרבים בספק סכנת נפשות מה מקום למיחש לבל תשחית הרי בל תשחית דגופיה עדיף כדאמרינן בשבת דקכ"ט ע"א ודק"מ ע"ב ואפילו בבעל חי שאינו מזיק מותר להמיתו אם הוא לצרכו, כדתניא לקמן דכ"ז ע"ב השוחט וצריך לדם להמית תולעים הנופלים בבגדים או לצבוע חייב לכסות, ורבי הורה לר"ח למעשה צא טרוף או צא נחור כדנפל ליה יאניבא בכיתניה כדאמרינן לקמן דפ"ה ע"ב וכדהביא בס' האשכול שם ראייתו גם מהך דהתם וכש"כ הכא דאיכא סכ"נ וע"ל דנ"ד ע"א וצ"ע כעת.

שם ודלמא לקיומי ביה ברכתא דאליהו דכתיב ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, פי' וממילא בטלה הראיה דגדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, דהא אליהו חי הוא, ואע"ג דאמרינן במו"ק דכ"ו ע"א כיון דכתיב ולא ראהו עוד לגבי דידיה כמת דמי. ז"א דהתם איירי לגבי אלישע בשעת הפרדו מאליהו. משא"כ לאחר פרידתו ולכלל העולם הרי חי הוא וע' בקהלת רבה פרשה ח' ובפדר"א פל"ג וברד"ל שם ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים לסנהדרין דל"ז.

שם היינו דתניא על רגליו עמד ולביתו לא הלך ע"כ, במדרש תהלים מזמור כ"ו מסיק אלא שחיה לשעה מת ונקבר במקום אחר שנאמר אל תאסוף עם חטאים נפשי כו' וע' בס' חסידים סי' תש"ה תש"ו.

שם אריב"ל למה נקרא שמן ימים כו' בילקוט וישלח רמז קל"ח הוזכר בשם ר' יהושע סתם.

שם מימי לא שאלני אדם על מכת פרידה לבנה וחיה והא קחזינא דחיי כו', ע' בירושלמי ברכות פ"ח ה"ה וביומא פ"ח ה"ה ובמד"ר וישלח פ' פ"ב.

שם למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' קע"ט סקי"ג ובת' הריב"ש סי' צ"ב.
שם אין אדם נוקף אצבעו מלמטה כו' שנאמר מה' מצעדי גבר כוננו, בילקוט ואתחנן רמז תתכ"ח הגרסא אין אדם נוקף רגליו מלמטה כו' וזה מתאים יותר עם הכתוב מצעדי גבר, אמנם בילקוט תהלים רמז תש"ל גריס באצבעו וכ"ה שם במשלי רמז תתקנ"ט.
שם ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו, ע' בס' חסידים סי' תקמ"ט.
רש"י ד"ה עקרנא מנשר פרסותיהן כו'. ע' בת' פמ"א ח"א סי' ע"ה ובת' חיים שאל סי' כ"ג.
רש"י ד"ה אין עוד מלבדו משום ר' חנינא נקט לה ע"כ, ויל"ד האם לא מצינו לר' חנינא רק הני תרי מילי לקבוע בשמו. דאין עוד מלבדו ואין אדם נוקף אצבעו כו' הלא כמה הלכתא גברוותא הובא בש"ס משמו, ואיהו גופיה קאמר לר' חייא בהדי דידי קא מינצית ח"ו אי משתכחת תורה מישראל מהדרנא לח מפלפולי, כדאמרינן בהפועלים דפ"ה ע"ב והאריך ימים מאד כדאמרינן לקמן דכ"ד ע"ב. דכשהיה בן שמונים שנה חלץ ונעל מנעלו כשעמד על רגל אחת ואיך נופל לאמר שלא היה למסדר הש"ס לקבוע בשמו רק שני דברים אלו.
ולכן לולא פירש"י היה אפ"ל לע"ד. דלהכי סמיך מש"א ר' חנינא דאין עוד מלבדו ואפילו כשפים. ושאין אדם נוקף אצבעו מלמטה כו'. בכדי שיהיה כעין תירוץ שני על מה שהקשו בש"ס, והא קחזינא דחיי כו' והא קחזינא דמיתסי, דלפ"מ דקאמר ר' חנינא גופיה לא יוכלו אף כשפים לפעול נגד רצון השי"ת, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה וכעין דדרשינן בנדרים דמ"א ע"א מקרא דלמשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך ע"ש ובע"ז דנ"ה ע"א דריש וחליים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בחזרתן. הרי דהמכה והרפואה שניהם מהשי"ת, ומשו"ה אע"ג דר' חנינא קאמר מימי לא שאלני אדם על מכת פרידה לבנה וחיה, היינו משום דמוכים אלו היו מסורים ביד הטבע, ומצד הטבע לא יוכלו לחיות ממכה זו, והא דחזינן דחיי או דמיתסי, הוא אם מתנהגים עמו למעלה מדרך הטבע. וכדאמר שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה, ולהכי קאמר לה אין עוד מלבדו כתיב, וע' ע"ז דט"ז ע"ב תוד"ה דימוס ובתשובות הרשב"א סי' תי"ג.
רש"י ד"ה בצע ברכת המוציא שלא רצה לאכול כזית משל אחרים ע"כ, לכאורה משמע מהכא דאין לברך ברכת המוציא בפחות מכזית, וע"ל דק"ז ע"א תוד"ה ולא.

תוד"ה הא במס' שקלים פ"ה ה"א ובמס' דמאי בירושלמי פ"א ה"ג ובב"ר פ' ס' לא משני מידי אלא השיב דמחמרא אנפשה ע"כ, לא ידענא אמאי העירו דוקא בזה. ולא על כלל המעשה שהיא שם באופן אחר, וע' אבות דר"נ פ"ה ובכפתור ופרח פכ"ז.
תוד"ה ויש שיש לו ואינו רוצה ואפ"ה איקרו קדושים שמזמן את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת ע"כ, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ק"נ.

דף ח.

ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה חידודה קודם לליבונה כו'. והנה כל הראשונים ז"ל טרחו ליישב מדוע השמיט הרי"ף ז"ל הלכה זו. אמנם בתבואות שור ס"ט סק"ב כ' דהוא משום אוקימתא דרבא ביבמות דק"כ ע"ב דקאמר בסכין מלובנת ודברי הכל ומשמע לאו משום דהמגייד בסכין מלובנת באים הצדדים אח"כ ומרפאים מקום הנחת החידוד דהא באח"כ פליגי רשב"א ורבנן ולא מסתבר לחלק באחר זמן בין רב ובין מעט אלא דס"ל דהחידוד והליבון באים כאחד כו' וחידודו אינו קודם לליבונו וכיון דרבא דהוא בתרא משמע דלא ס"ל לדר"ז פסק כוותיה והשמיטה לדר"ז עכ"ד.
ולע"ד בלתי מובן ההרכבה דבסוגיין לדהתם, הלא אפ"ל דמגוייד דיבמות איירי בשאר אברי הגוף והתם אם העידו דנתגייד בסכין מלובנת שפיר דאין מעידין עליו שמת דכו"ע ס"ל דמכוות הסכין פועל על בשר לרפאותו וע"ל דמ"ב ע"ב ובתוספתא דחולין פ"ג, משא"כ אם היו מעידין שם שהקנה והוושט היו נחתכין בסכין מלובנת. אפשר דהיו משיאין את אשתו, דהא חזינן הכא דשור שחוט לפניך רק דבסוגיין דיינינן על כשרותו לסבת חסרון הידיעה אם כח החידוד פעל קודם השריפה בסימנין או להיפוך, ועכ"פ הרי מת בשחיטה זו. ולפי"ז באדם יש לתלות דודאי מת, משא"כ ביבמות דאיירי במגוייד בשאר אברי הגוף ואינו לפנינו, בזה גם ר"ז דהכא מודה דמכוות הסכין פועל לרפאותו, וכסתימת הבבלי והירושלמי שם פט"ז ה"ג, דכו"ע ס"ל דבסכין מלובנת אין מעידין עליו שמת, ולהיפוך בנוגע לסוגיין דשור שחוט לפניך ע"י סכין מלובן גם רבא יודה לר"ז דחידודו קודם לליבונו וכשרה השחיטה, וע' ראב"ן סי' ר"ו וברי"ן גיטין ר"פ מי שאחזו ובמרדכי שם ובאה"ע סי' י"ז סל"א ומפרשים שם ובפמ"א ח"א סי' מ"ח ובביאור הגר"א לחו"מ סי' ר"נ סקכ"ג ובח"ס חי"ד סי' נ"ב.
שם חידודה קודם לליבונה והאיכא צדדין בית השחיטה מירווח רווח, ולשון הרמב"ם בפ"א הכ"ב מה' שחיטה, ליבן הסכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה ונרשם על הגליון בזה"ל ס"א פסולה אע"פ שחידודה קודם לליבונה וחידודה חותך קודם ששורף הסימן

אבל הצדדין שורפין ונוקבין ע"כ, ובהגה"מ כ' וז"ל דלא קיי"ל בר"ז אמר שמואל בית השחיטה מירווח רווח אלא כרב פפא דפליג ואמר צריך בדיקה אתלת רוחתא כדלקמן עכ"ל. משמע מדבריו נמי דדעת הרמב"ם היא דפסולה וע"ש במפרשים. וכל הראשונים נבוכים בדין זה הללו פוסלין והללו מכשירין. וכן בשו"ע סי' ט' סתם בשני דעות ע"ש.

אמנם מה מאד קשה להבין דעת הרמב"ם כשהיא לעצמו ואיך יתכן לשבש לשונו מתיבת כשר כשהוא לפנינו לתיבת פסול, ולזאת חפשתי בבית עקד הספרים של הרבנית הגברת מרת פרחה תחיה אלמנת ר' סלימאן בן ר' דוד ששון ז"ל. ומצאתי בגנזי הכתבי יד המסומן תי"ז. רמב"ם עתיק הנכתב קרוב לשש מאות שנה אף בזולת השגת הראב"ד ז"ל, ושם בדף של"ח כתוב בזה"ל ליבן הסכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה ע"כ, ויותר לא נזכר בדין זה מאומה. ולפי"ז דעתו הוא דכשרה בודאי. ועוד מצאתי שם ברמב"ם דפוס ויניציאה הנדפס בשנת רפ"ד, שם כתוב בזה"ל, ליבן הסכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה אע"פ שחידודה קודם לליבונה וחידודה חותך קודם ששורף הסימן אבל הצדדין שורפין ונוקבין עכ"ל, ומעתה מובן דלפ"מ דהיתה לפני המפרשים כמו שהוא ברמב"ם העתיק הנדפס גרסא כזאת דקשיא סיפא ארישא דלמאי דמסיק דצדדין שורפין ונוקבין. א"כ איך סתים ברישא וכתב כשרה, וע"פ האי סיומא בחרו יותר לשבש מתיבת כשרה לפסולה, מלהשמיט ולמחוק כשתי שורות בסוף דבריו. אולם לפי עדות הכת"י ישן נושן הלא לא נמצאו ברמב"ם כל הדברים מתיבת אע"פ שחידודה קודם לליבונה עד תיבת שורפין ונוקבין, רק בסתם כשרה ועפ"ז נראה דסוף הדברים אינם מדברי הרמב"ם. רק מאיזה מגיה שהוסיף על דבריו. ס"א פסולה אע"פ שחידודה קודם לליבונה כו'. ודברי הגהת מיימונית הנ"ל קאי נמי לפרושי טעמא דס"א הפוסלים ולהורות מקור לדבריהם והמעתיקים האחרים בכתב או בדפוס השמיטו תיבות ס"א פסולה, והיה נראה כאלו הכל הוא מדברי הרמב"ם, עד שהוכרחו מפני זה לשבש בדעת הרמב"ם מכשרה לפסולה כנלע"ד וע' בת' רדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' קס"ט.

שם ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפי, זה עם זה, ע' ר"ש נגעים פ"א מ"א ושם ספ"ו.

שם אר"נ אמר רבה בר אבהו סכין של ע"ז מותר לשחוט בה כו', והנה הרמב"ם ספ"ז מה' ע"ז שינה צורת ההלכה, דבמקום מותר לשחוט בה שאמרו בגמרא, כתוב הוא ז"ל סכין של ע"ז ששחט בה ה"ז מותר, והכ"מ הרגיש בזה וכתב ואע"ג דאמרינן מותר דמשמע לכתחלה מפרש רבינו במותר לאו לכתחלה אלא דיעבד ע"ש וכבר עמד על דבריו בדמשק אליעזר בסוגיין, מדוע לא יהיב הכ"מ טעם לדעת הרמב"ם בזה ע"ש.

ונלע"ד למלאות דברי הכ"מ דהרמב"ם הוכרח לפרש האי מותר דהכא אדיעבד. דאי אלכתחלה כשהבהמה מוטלת לשחיטה והשוחט עומד אצלה בסכין של ע"ז ושואל אם ישחטנה בסכין זה. איך מורינן ליה לכתחלה להיתר. הלא מדין התורה צריך תיכף לאבד ולכלות את הסכין, כדהביא רש"י בסוגיין דרשת הש"ס בע"ז. אבד תאבדון את כל המקומות בכלים שנשתמשו לע"ז הכתוב מדבר. וממילא מונח חיובא דגברא על כליון הסכין, ואפילו ליהנות אח"כ מגחלתו ואפרו של הסכין אסור, כמבואר בש"ס ופסקינן ביו"ד ר"ס קמ"ב ואיך מורינן ליה לכתחלה לשחוט בו.

ועוד כיון דכל היתר השחיטה הוא מטעם מקלקל. וזה יתכן רק אחרי שנשחטה וחשבינן אם פעולה זו היתה בה תיקון או קלקול אז יש מקום לאמר דלגבי שהיתה בחייה נקרא קלקול, מפני שעמדה אז גם לחרישה ולוולדות, ובחיה דליכא חרישה עמדה גם לוולדות, ובעוף עמדה לביצים כדאמרינן בביצה ד"ד ע"א וכל זמן שנשתמש בחרישתה או בוולדותיה היתה לפניו גם הברירה של שחיטתה, אבל מאחר שנשחטה אבד המטרות האחרות שהיה יכול להשיג ממנה. ומשו"ה נחשבת פעולת השחיטה שנעשתה בה לקלקול, משא"כ קודם השחיטה ובידיו הטילה לשחטה מה מקום אז לאמר דנקרא מקלקל בפעולתו זו שהוא רוצה עתה לעשות בה, הרי גם לשחיטה עמדה וזהו השלמת רצונו. הלא בע"כ בשעה זו תקון הוא אצלו ואם נמנעהו לשחטה איך נוכל לאמר דבחייה עמדה גם לשחיטה, הרי אין אנו מניחים לו לשוחטה וממילא לא עמדה לכך ובע"כ דכל הדברים אמורים רק על דיעבד. ומשום הכי העתיק הרמב"ם כל ההלכה שם על דיעבד ע"ש.

ובאמת אם לא נחליף לשון או כונת הש"ס מלכתחלה לדיעבד, אז אין כל פלא על הרי"ף ז"ל שהשמיט הלכה זו. ואדרבה קשה לי על המחבר ר"ס יו"ד והרמ"א הסכים לזה ר"ס קמ"ב יחד עם מפרשי השו"ע, דאם הסכין חדש או ישן שלבנו מאיסור שבו אפילו לכתחלה מותר, הרי אפילו בחדש אוקמינן הכא דפסק ביה גווזא לע"ז, ומשו"ה נקרא סכין של עכו"ם. וא"כ מונח על הסכין איסור חפצא וחיובא דגברא לעשות ממנו כליון כדין משמשי ע"ז וכנ"ל, ואיך מורינן ליה לכתחלה לשחוט בו וצ"ע כעת, וע' בחידושי ח"ס לע"ז. דל"ב ע"א.

שם אמר רבא פעמים שהשוחט אסור במסוכנת כו', וכ' הרא"ש ז"ל דהאיסור הוא לכתחלה אבל בדיעבד מותר. וע"ש בדברי חמודות ובת' הגרע"א ז"ל סי' קכ"ט ובאבני מלואים ס' כ"ח סק"ס ובדו"ח מערכה י"א ובעין יצחק ח"ב סי' ס"ב.

רש"י ד"ה מקלקל. שבחייה היא עומדת לג' דברים לגדל וולדות ולחרישה ולאכילה ע"כ, אין זה ענין למש"כ רש"י בסנהדרין דנ"ו ע"ב דבהמה בחייה אינה עומדת לאכילה אלא לגדל וולדות ע"ש דלפ"מ דאיירי התם בבהמה לכל זמן שבחייה וע"ש תוד"ה אכל, ובציווי לאדה"ר כשהיה בגן עדן וע"ש דנ"ט ע"ב. לפ"ז שפיר כ' רש"י דאז לא עמדה הבהמה בחייה רק לגדל וולדות. וע' ט"ז יו"ד סי' שט"ז סק"ו.

רש"י ד"ה ותיפוק ליה אע"ג דהוא מקלקל אסור לחתוך כו'. עי' ברא"ש ובביאור הגר"א ליו"ד ר"ס צ"א ובסי' ק"כ סקי"ב.

תוד"ה והא, משמע מכאן שאם בשעת שחיטה ניקב הוושט כנגד מה ששחט טרפה כו', ע' בישו"ש סי' יו"ד ובס' הארוך מש"ך סי' כ"ו.

תוד"ה בחמי טבריה. אפילו ר' יוסי דחשיב ליה בפ' כירה דל"ט תולדות האור כו' שמא כאן היה מודה דנידון משום שחין כו' ע"כ. הנה בתו"כ תזריע פרק ו' יליף חמי טבריא מדכתיב שחין שחין ריבה, אולם התוס' הכא בעו לפרושי,. דלא נימא דר' יוסי פליג וס"ל דשחין שחין אתי לרבות עץ אבן וגפת, דהני ודאי לא באו מחמת האור, אבל לא על חמי טבריא דתולדות האור היא דחלפי אפתחא דגיהנם. ומשו"ה כתבו דברייתא דתו"כ היא אליבא דכו"ע, וע' במג"א סי' שי"ח סק"י.

תוד"ה מותר לשחוט בה מקלקל הוא אע"ג דבפסחים דע"ג ע"א מחייב לענין שבת גבי שוחט בשבת בחוץ לעכו"ם משום תיקון כל דהו דתיקן להוציא מידי אבר מן החי כו', וכן הקשו התוס' בשבת דק"ו ע"א והרשב"א והר"ן בסוגיין ובס' יראים סי' ק"ב בל"ת דשוחט.

ולולא דבריהם היה נלע"ד דהתם הרי איירי בתיקון כזה שאינו נוגע לבעלים, דהא שחטו שלא לאוכליו ושלא למנוייו. ומאי הנאה מטי להו לבעלים משחיטה כזו, עד דמשו"ה פריך שם לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור. ובשחיטה זו הרי לא תיקן כלום וא"כ אמאי תנן התם דחייב ועל זה משני התם דלהך מ"ד שם דצריך תיקון קצתי אין הכוונה שהתיקון יהיה נוגע דוקא לטובת הבעלים, רק אם יש אפשרות התיקון ע"י פעולה זו לאיזה דין בעלמא גם זה לתיקון יחשב, ולפ"ז גם בשחיטה דהתם תיקן לענין אם עלו לא ירדו ועלה פריך מהשוחט חטאת בשבת בחוץ לעכו"ם דחייב, והתם ודאי לא תיקן ואיך חייב למ"ד מקלקל בחבורה פטור. ומשני דהתם נמי רק לבעלים לא תיקן אבל תיקן שמוציאו מידי אבמה"ח שאם היה בן נח אכל משחוטה כזו לא היה נהרג. וע"פ מציאות תיקון כזה די ליה להתחייב אף למ"ד מקלקל בחבורה פטור. משא"כ הכא לענין הנאת ע"ז צריך שיהא התיקון נוגע לו. בכדי שיהיה נהנה מע"ז. ולגבי דידיה נקראת שחיטה מקלקל, דבחייה היתה עומדת גם לחרישה ולוולדות כנלע"ד. וע' בהגהת כנסת הגדולה

על גליון היו"ד סי' קמ"ב ס"ב ובפמ"ג ליו"ד סי' יו"ד סק"ב ובט"ז שם סי' רכ"א סקמ"ב ובפלתי ר"ס יו"ד.
בא"ד שאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה כו'. ע' באר יצחק חא"ח סי' י"ט ובעין יצחק ח"ב סי' ס"ב
בא"ד אע"פ שקלקולו יתר על תקונו כו', ע' ח"ס חי"ד סי' י"ד.
תוד"ה שלבנה, הא דתנן בסוף מס' ע"ז סכין שפה בקרקע כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' ה' וסי' נ"ד וברוקח ה' פסח סי' רנ"ח וע"ע ברא"ש ע"ז פ"ה סי' ל"ד ובביאור הגר"א להי' פסח סי' תנ"א סקי"ג ובפלתי סי' יוד סק"ה.

דף ח:

משמשי ע"ז הן כו', ע' ח"ס חי"ד סי' של"ה.
שם בישנה שליבנה באור ע' פסחים ד"ל ע"ב תוד"ה והלכתא ובר"ן שם ובס' המנהיג ה' פסח סי' ז' וברוקח סי' תפ"ב תפ"ד תפ"ח ובס' המכריע חא"ח סי' מ"א וביו"ד סי' ק"כ ס"ה ובביאור הגר"א שם סקי"א.
שם השוחט בסכין של נכרים כו', גרסת הבה"ג פליגי בה רב ורבה בר אהינא ח"א קולף מקום בית השחיטה וח"א מדיח כו'. וע"ל דצ"ו ע"ב תוד"ה עד ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ב' ובחו"י סי' קע"ט.
שם דכו"ע בית השחיטה רותח הוא מ"ד קולף שפיר ע"ל דצ"ו ע"ב תוד"ה עד ובע"ז דל"ט ע"א תוד"ה אגב ובש"ך סי' צ"ד סקכ"ו ובביאור הגר"א שם סקכ"ב וסי' ק"ה סקי"ג וסקנ"ב ובמג"א ה' פסח סי' תנ"א סקל"ז ובחידושי הגרע"א שם ובת' הריב"ש סי' שמ"ט ובפר"ח יו"ד סי' ס"ח סקי"ח.
שם סכין טריפה פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א בחמין וח"א בצונן והלכתא אפילו בצונן, והנה בע"ז דל"ג ע"ב גבי קינסא פליגי נמי רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי ומסיק בש"ס והלכתא כמאן דאסר וכ' התוס' שם וז"ל בכל התורה כולה אמר רבינא לקולא ורב אחא לחומרא והלכתא כרבינא לקולא כדאמר בפ' כל הבשר דצ"ג ע"ב ולכך הוצרך לפסוק כאן כמאן דאסר ע"ש משמע דבמקום דפסקינן לקולא לא הוה צריך למימר בש"ס והלכתא דבלא"ה קיי"ל בדבריהם הלכה כדברי המקיל. וע' לקמן דמ"ו ע"ב תוד"ה והלכתא וברא"ש יבמות פ' החולץ סי' כ"א ובפ' ר"ג סי' ו', וא"כ אמאי הוצרכו הכא לפסוק והלכתא אפילו בצונן. כיון דבלא"ה קיי"ל כרבינא לקולא נגד רב אחא, וכה"ג הק' הגרע"א בתשובה ס"ס צ"ב אהא דיבמות דל"ט ודמ"א, וכבר הקדימו בזה בת' חו"י

סימן צ"ד ונשארו בקושיא, ולא העירו מהא דהכא ואפשר משום דבעי לסיים בתר הכי ואי איכא בליתא דפרסא למיכפריה אפילו צונן לא צריך לכן הקדים דבדליכא בליתא דפרסא צריך צונן. וע' בס' המנהיג ה' פסח סי' ח' ובראב"ן סי' ר"ז וברוקח סי' תפ"א ובת' עין יצחק ח"ב סי' סמ"ך.

שם דהיתירא נמי בלעה אבמה"ח ופירש"י שמנונית, ע' עונג יו"ט סי' ס"ו בהגה"ה.

שם אימת קא חיימא לכי גמרה שחיטה כו'. ע' בט"ז סי' יוד סק"י ובפר"ח שם סקי"ח ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ז.

שם א"ר יהודא א"ר הטבח צריך שלש סכינין כו', ע' במיוחסות להרמב"ן סי' קס"ה ובתשובות הרשב"א סי' ס"ו.

שם לא ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא כו', ע' במעשה הגאונים סי, ד'.

שם אי הכי כי תריץ להו נמי בלעו כפלי גופייהו מתרבא קרמי איכא בין תרבא לכפלי אי הכי תרבא גופיה נמי קרמא אית ליה רכיך ומימרטט, כ"ה גרסת השאילתות ר"פ ויקרא וע"ל דצ"ג ע"א ובראב"ן סי' י"ד.

רש"י ד"ה צונן, ומיהו הדחה בעי שהרי נתקנח בה שמנונית ואע"פ שלא נבלע בבשר הרי הוא בדפנות בית השחיטה שאי אפשר לדופני הסכין בלא שמנונית ע"כ, ולכאורה לר"ז דס"ל בית השחיטה מירווח רווח, הי"ל רק לאמר שא"א לחידוד הסכין בלא שמנונית, וזה משכחת ע"י דוחקא דסכינא אבל מה לדפנות הסכין לדפנות בית השחיטה. וי"ל דמשכ"ל נגיעת דופני הסכין בדופני בית השחיטה אם שחט כקולמוס כדלקמן ד"ל ע"ב ודאמרינן בית השחיטה מירווח רווח הוא דוקא גבי ליבן סכין ושחט בה דשם א"א ליגע משום שיודע שהסכין מלובן, מכוון שלא יטנו לצדדין. כדכתב שם הרא"ש וע' ברמ"א סי' ט'.

רש"י ד"ה והלכתא וגבי סכין של היתר הוא דפסק הלכתא כו', ע' ברא"ש ובפלתי סי' יוד סק"ה ובאור שמח פ"ו הכ"א ממ"א.

רש"י ד"ה משום דקא בלע שמנונית דטרפה אבל אבליעת דם לא חייש שהסכין קשה הוא ואין דם נבלע בו כו', ולפ"ז בלתי מובן לע"ד ל"ל להתוס' לתרץ משום דטרידי סימנין לפלוט דם להכי לא בלע, הרי רש"י קושטא דמילתא קאמר דמפני שהוא קשה אין דם נבלע בו. ולא זכיתי נמי להבין הטעם שכתוב בזה במשפטי בדיקת הסכין לרבינו יונה זצ"ל הנספחים לתשובת הגאונים דבע"כ הוא משום שמנונית שהדם אינו יוצא אלא במליחה ע"ש, הרי כיון דהסכין הוא קשה ולא שייך גביה מליחה הלא אינו בולע נמי כמש"כ רש"י. וע' תשב"ץ ח"ב סי' קמ"ד ובפר"ח סי' ע"ו סקכ"ג.

רש"י ד"ה חלבים למכור בשוק ע' בהגהת אשרי ובביאור הגר"א ליו"ד סי' צ"א סק"ב.
תוד"ה השוחט, צריך להעמיד ביודעין בה שהיא בת יומא כו', ע' בחידושי הרשב"א והר"ן בסוגיין ובר"ן לע"ז דל"ה ע"ב ובמשפטי בדיקת הסכין לרבינו יונה הנספח לתשובות הגאונים ובס' התרומה סי' ס"ט וברוקח ה' פסח סי' רנ"ז ובת' הרמ"א סי' נ"ד ובט"ז ליו"ד סי' יוד סק"ו ובנקוה"כ ובחידושי. הגרע"א שם ובביאור הגר"א סי' ס"ח סקל"א וסי' צ"ד סקכ"ד ובספר הארוך מש"ך סי' ט' ובמנחת אהרן שם ובפר"ח סי' צ"ד סקכ"ה.
בא"ד אבל השמן אין הפגם אלא משום שאינו בן יומו כו', ע' בש"ך יו"ד סי' ק"ג סקי"ד ובביאור הגר"א שם סקט"ז וסקי"ט ובפלתי שם סק"ה ובסי' ק"ה סק"א ובפמ"ג שם בשפ"ד סקי"ד ובביאור הגר"א סי' קכ"ב סק"ב.
תוד"ה אגב, הריב"ם היה מצריך כו' לחזור ולקלוף כו', ע' ראב"ן סי' ר"ז וסי' רע"ג ובפמ"ג סי' ס"ט סק"ג בשפ"ד ובשעה"מ פי"ז ממ"א.
תוד"ה סכין, אבל לחתוך בה רותח אפילו שחט בה כשרה אסור כו', ע' בישו"ש ובס' הפרנס סי' ע"ג ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תס"ט וברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רמ"א וסי' רמ"ד ובתשב"ץ ח"ב סי' קמ"ד.
תוד"ה והלכתא, אבל בסכין של נכרים מתוך שחותכין בו איסור תמיד כו', ובפ' בתרא דע"ז סי' ל"ד כ' הרא"ש שדרך עכו"ם לתקן בהן הפתילה בפי הנר של חלב בשעה שדולק כו', וע' פר"ח סי' צ"ב סקל"ז.
בא"ד אלמא קסבר בית השחיטה רותח אפ"ה לחתוך בה צונן לא בעי נעיצה כו'. ע' מרדכי פרק בתרא דע"ז רמז תתנ"ח ובראב"ן סי' ער"ב ובס' הפרנס סי' ע"ד ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ז ובתמים דעים להראב"ד סי' פ"ב ובס' התרומה סי' ע' ובתרומת הדשן סי' קע"ו.
תוד"ה וליתקן, דסכין ששוחטין בה רגילין לשומרה שלא תתקלקל כו' ע"כ, כוונת התוס' הוא דצריך לשומרה מטעם הדין, ולא רק שרגילין כן, ובס' האשכול ח"ג סי' ה' מבואר כן בהדיא, וע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תתי"ב.
תוד"ה לא ליסחוף איניש כפלי עלוי בישרא, היינו לאחר ניתוח מיד קודם שנצטנן הבשר כו', ע' ר"ן לע"ז דע"ד ע"ב ובביאור הגר"א ליו"ד סי' צ"א סק"ב ובפמ"ג שם במשבצות סק"א ובביאור הגר"א לה' פסח סי' תמ"ז סקי"ח ותנ"א סק"ה וסק"ט.

דף ט.

וא"ר יהודא אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו, והנה בפרדס הגדול לרש"י ז"ל ר"ה שחיטה כ' אהאי דינא וז"ל, מי שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו עד שידע כל ענייניו ואם נשאר עליו לידע אפילו דבור אחד אסור עכ"ל. ונלע"ד דאין כוונתו על פרטי הענינים והדברים. אלא על כלליות הדברים: דאל"כ ל"ל לרב יהודא לבאר תיכף בתר הכי ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור כדדייק מזה הכ"מ רפ"ד מה' שחיטה וכהוראת לשון הרמב"ם שם במש"כ חמשה דברים שמפסידין את השחיטה, וכ"ה כוונת המחבר במאי דסתים כלליות חמשה הלכות בר"ס כ"ג, ובסי' א' ס"ב ביאר כוונתו במש"כ, אבל א"צ שידע כל חילוקי הדינים אלא אם אומר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל קרינן ביה שפיר יודע ע"ש, והא דלא חשיב בדיקת הסכין. משום דזהו אומנות השחיטה והכא חשיב רק ידיעת ההלכות, וע' בתשובות הרשב"א סי' רי"ח ובראב"ן סי' ר"ה ובס' יראים סי' קל"ז.

שם ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה כו'. ע' בביאור הגר"א סי' א' סקי"א.

שם ששחט לפנינו ב' וג' פעמים כו' כה"ג לעיל ד"ג ע"ב ועמש"כ בחידושי שם.

שם מהו דתימא מדאידך שחט שפיר האי נמי שחט שפיר קמ"ל כו'. כה"ג לקמן די"ב ע"א.

שם זימנין דשהי ודריס ולא ידע. ע' בט"ז סי' ט"ז סקי"ג וע"ל די"ב ע"א.

שם הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה כו' ע' מהרי"ק שרש ל"ח.

שם לא בדק מאי כו' ע' שאילתות פ' אחרי סי' צ"ב ובהעמק שאלה שם ולע"ד צ"ל בתר שאילתא זו תיבת כו', ואז היתה כוונתו אמסקנא דהכא. וע' שאילתות בהעלותך סי' קכ"ד ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ"ה ס"א ובש"ש שמעתא ד' פ"ג.

שם במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא במאי קמיפלגי כו' ע' בת' פמ"א ח"א סי' ט"ו ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ק"כ ובבאר יצחק חא"ח סי כ"ד ובעונג יו"ט חי"ד סי' נ"ד נ"ו פ"א קמ"ב.

שם בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה, והנה לפמש"כ התוס' לקמן די"א ע"א דכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפילו שעה אחת לא אזלינן בתרה ע"ש, לפ"ז לא דמיין הני שתי החזקות זל"ז, דחזקת איסור דבהמה בחייה בין לפירש"י שהיא משום חזקת איסור אבמה"ח, או לפי' הרשב"א דהיא משום חזקת אינה זבוחה, עכ"פ חזקה דבגופה היא, משא"כ חזקת היתר דשחוטה הרי לא נתבררה עדיין, ובע"כ דחזקה זו אתיא מכח

רובא דרוב בהמות כשרות הן ורוב מצויין א"ש מומחין הן וע' בפ"י ובת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ג וסי' י"ד ובת' מהרי"ט ח"א סי' פ"ב ובמהרשד"ם חי"ד סי' ל"ח וסי' מ"ה ובת' אבקת רוכל סי' ר"ח.

וכה"ג אשכחן בירושלמי קידושין פ"ד ה"י א דקאמר מנין שהורגין על החזקות ר' שמואל בריה דר' יוסי בי ר' בון אמר כתיב ומכה אביו ואמו מות יומת וכי דבר בריא הוא שזה הוא אביו והלא חזקה היא שהוא אביו ואת אמר הורגין אף הכא הורגין ע"ש. ולכאורה הלא בסוגיין לקמן די"א ע"ב נקטינן דין מכה אביו ואמו מטעם רובא ואיך קאמר בירושלמי דהוא משום חזקה וכן אמרינן בנזיר דמ"ט ע"א ובע"כ דהתם נמי חזקה מכח רובא היא דרוב בעילות אחר הבעל, ועמש"כ בחידושי לקמן שם.

שם עד שיודע לך במה נשחטה, ע' ש"ש שמעתא ה' פ"א ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ק"ז.

שם נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה, ע' במעשה הגאונים סי' צ"א ובס' האשכול ח"ג סי' י"ז ובנחל אשכול שם ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ' וסי' נ"ב ובתשב"ץ ח"ב סי' יוד ובת' הריב"ש סי' תצ"ז.

שם הא קמ"ל דאע"ג דאיתילד בה ריעותא פי' דאל"ה ה"א רוב מצוין א"ש מומחין הן ושפיר נשחטה, כמש"כ הראב"ן בסי' ר"ה וכ"ה המובן גם בלשון הרי"ף, וע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ז ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' ל"ח וע"ע ביבמות ד"ל ע"ב תוד"ה אשה ובט"ז יו"ד סי' ק"י סקט"ו ובדיני ס"ס להש"ך שם סקכ"ז ובביאור הגר"א שם סקל"ט ובת' משאת בנימן סי' ל"ח.

שם כדבעא מיניה רבי אבא מרב הונא בא זאב ונטל בני מעים מהו נטל הא ליתנייהו כו'. אפשר דהא דקאמר בירושלמי ביצה פ"ג ה"ג ובתרומות פ"ח ה"ג, רבי בא בשם רבנן דתמן שחטה ואכלו זאבים בני מעיה כשרה היינו האי רבי אבא דאמרה בתר דשמעה מרב הונא כדאמר הכא והיינו רבנן דתמן אמנם יל"ד דבסוגיין משמע דבעיא חדשה היא מרבי אבא ורב הונא פשט ליה מדנפשיה, ואילו בירושלמי ברכות פ"ט ה"ג הובא כן בשם ברייתא. ועוד דהכא פריך הש"ס נטל הא ליתנייהו ופירש"י ולא חזינן בהו שום ריעותא ומאי ספיקא איכא ע"כ, והתם קאמר תני שחטה ונטלו הזאבים מעיה כשרה וחוששש שמא ניקבה ומתרץ רבי בא בשם רבנן דתמן בני מעיים בחזקת כושר ע"ש. ולפי קושית הבבלי נטל הא ליתנייהו. לא די דקשה מאי אשמעינן בברייתא. אלא דהקשו נמי בתר הכי על הברייתא דליתסר משום חשש נקב. ולהניח גם שם הכוונה דנטלן והחזירן כשהן נקובין מי חיישינן שמא במקום נקב נקב. וזהו מאי דקאמר התם וחוששש שמא

ניקבה כדהכא, זה ודאי אינו סובל משפט הלשון שם, וע' בס' האשכול ר"ה שחיטה ובת' הריב"ש סי' קס"ג וסי' תצ"ח וברוקח ה' ברכות סי' ש"נ וסי' שס"ו ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז וח"ב סי' פ"ט ובח"ג סי' ל"ב ובפר"ח ופמ"ג סי' י"ט.

שם בא זאב ונטל בני מעים כו' ע"ל דמ"ג ע"ב תוד"ה קסבר ובפרדס הגדול סי' רכ"ח ובת' הרשב"א סי' קע"ד רנ"ח תש"ס ובמשפטי בדיקת הריאה בסופו לרבינו יונה זצ"ל הנספחים לתשובות הגאונים ובת' מהרשד"ם חאה"ע סי ר"ז ובתמים דעים להראב"ד סי' י"ב ובפר"ח ר"ס ע"ה ובפלתי סי' נ' סק"א ובבאר יצחק חי"ד סי' ה'.

שם ראה צפור המנקר בתאנה ועכבר המנקר באבטיחים חוששין שמא במקום נקב נקב ע"כ, והנה בס' חרדים ספ"ד מצות ל"ת כ' בשם רשב"ץ דתאנה נקורה או אבטיח וכיוצא בו אסורין שמא אכל מהם נחש ע"ש, ולפי ברייתא דהכא מאי קמ"ל פשיטא דמה היכא דראה צפור או עכבר המנקרים בפירות, תלינן דבמקום נקב נקב היכא דאשכחינן בסתם נקובים, לא כש"כ דחיישינן לנקורי נחש וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה כתב לכתוב שידע לחתום שמו ע"כ, וביש"ש כתב שיכול לכתוב שו"ת ופס"ד ואף אגרת שלומים בצחות לשון נאה לת"ח.

רש"י ד"ה בהמה בחייה בחזקת איסור שהרי אסורה משום אבמה"ח כו' ע"כ, וכ"פ הרי"ף והראב"ן בסי' ר"ט, אולם התוס' פירשו בביצה דכ"ה ע"א ובכ"מ דהוא חזקת שאינה זבוחה, וע' ברא"ש ורשב"א כאן ולקמן דל"ז ע"א תוד"ה השתא ומש"כ בחידושי שם, ואע"ג דניתקה מחזקה לחזקה דבחייה היתה בחזקת אבמה"ח או אינה זבוחה. ועתה מעמידים אותה בחזקת איסור נבלה כדכתב בתשובות מהרשד"ם חאה"ע סי' ר"ח, מ"מ לחדא חזקה נחשבת עד שיודע לך במה נשחטה, וע' בפתיחה להי' שחיטה מהפמ"ג ובש"ש שמעתא ה' פ"ב ופ"ו ובטו"א קונטרס אבני מלואים לחגיגה ד"ד ע"א וביד המלך ר"ה שחיטה ובעונג יו"ט סי' ס"ט וסי' ע'.

רש"י ד"ה דאע"ג דאיתיליד. ותלינן בלאחר שחיטה וכשרה, ע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' פ"א ס"ב.

רש"י ד"ה מי חיישינן שמא במקום נקב שהיה בו תחלה כו', ע' בפמ"ג סי' ל"ו במשבצות סק"ו.

תוד"ה ואידך, ולר"ת נראה דההיא קשירה היינו הידוק כו'. ע' שם בביאור הגר"א לאו"ח סי' כ"ה סקכ"ב ובת' בשמים ראש סי' פ"ה ובכסא דהרסנא שם.

בא"ד דאי קשירה ממש וכי בכל יום ילך אצל בר חבו כו' ע"כ, אמנם זהו רק לפ"מ דפירשו התוס' הני שכיחן כדאמר בב"מ תפילין בי בר חבו משכח שכיחי אולם לפירש"י

דהני שכיחן שמצויין תדיר, א"כ לא יצטרך כלל לילך אצל בר חבו כי בטח ידע מעצמו מהרגלו התמידי בכל ימי חייו. וע' בס' התרומה ה' תפילין סי' רי"א.

ומש"כ הרא"ש לדחות פירש"י דאדרבה יותר שכיחי כתב ושחיטה ע"ש אפ"ל דרש"י ס"ל דאף אם יהיה מצוי לו יותר כתב ושחיטה, מ"מ כיון דיוכל לעשותם גם ע"י אחר. ממילא לא רמי עליו ההכרח כ"כ ללמדם בעצמו. משא"כ תפילין וציצית להיותם חובת הגוף ואקרקפתא דגברא מנח, כן ברכת חתנים לכשיארע לו הרי לא יוכל למסור לאחרים לכן ישתדל יותר שלדברים אלו לא יצטרך לזולתו וממילא הני שכיחן לו יותר ולא צריך להזהירו עליהם, וע' במרדכי ה' תפילין.

תוד"ה כולהו פי' בקונטרס עיקור דתנן שחט את הושט ופסק את הגרגרת ותימה דאין זה שייך להלכות שחיטה דזה פסול מפני שלא שחטו כו' ע"כ, ולעד"נ דשיטת רש"י ביאר הוא גופיה ז"ל בפרדס הגדול סי' רי"א וז"ל, כיצד עיקור הגרגרת מתפרקין חליות שלה זה מזה כיצד עיקור הושט כגון שנתלש מן הראש כלו כו' ע"ש הרי בהדיא דשיטתיה דושט להיותו גוש אחד עיקור שלו הוא כשנתלש מן הראש, אבל הגרגרת המחובר מחליות עיקור שלו לאו דוקא מן הראש אלא גם אם נתפרקו חליות שלה זה מזה נקרא ג"כ עיקור, ולא כהבה"ג שכ' בהדיא עיקור מאן דשחט חיותא ועקר ליה לקניא מן קועא, וכ"ה בשו"ע סי' כ"ד סט"ו עיקור כיצד כגון שנעקר הקנה או הושט מהלחי ומהבשר ע"ש הרי דאינו מחלק בין הסימנין ובשניהם איירי כשנעקרו מהלחי משא"כ לפירש"י כנ"ל. ומעתה לפ"מ שכתבו התוס' בתר הכי אליבא דבה"ג וז"ל לדברי ה"ג לאו טריפה היא אלא שכן הלמ"מ דאין שחיטה מועלת בסימן שמוט הנשמט חוץ למקום חיבורו בין בושט בין בקנה ואפילו עוף שהכשרו בסימן אחד אם נשמט האחד אין שחיטה מועלת בשני ע"ש, כמ"כ לפירש"י אם בשעת השחיטה נתלש הסימן מן הלחי או נתפרק הגרגרת בין החליות לאו טריפה היא אלא שכן הלמ"מ דלאו שם שחיטה עלה. ושפיר סמיך רש"י ז"ל להא דעיקור אהא דתנן שחט הושט ופסק הגרגרת, היינו דאם בשעת השחיטה אירע פסוקת הגרגרת מחוליא לחוליא לאו שחיטה היא מהלמ"מ אפילו בעוף וכמש"כ התוס' לפ"ד הבה"ג, וע' בכ"מ פ"ג הי"ד מה' שחיטה ובס' האשכול ח"ג סי' יוד ובס' התרומה ה' שחיטה.

תוד"ה ואסורה באכילה משום דרוב פעמים שוחט שפיר ושריא מדאורייתא לא החמירו לעשות נבלה ע"כ, אינו מבואר אם כוונתם רק לבאר טעמא דר"א בן אנטיגנוס. או דהתוס' ס"ל הכי לדינא ויהבי טעמא לדעתם שלא פסקו כשאר הראשונים דהוא נבלה ומטמא במשא ובראב"ן סי' ר"ט משמע דס"ל כדעת התוס' דרק באכילה אסורה וכ"ה

נמי בה' שחיטה דהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון. וע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ד ובחי' הגרע"א ליו"ד סי' ב' ס"ב ובת' סי' קס"ב.

דף ט:

מי קא מדמית איסורא לסכנתא סכנה שאני משמע דאי לאו משום סכנה היה עולה הדמיון ביניהם יפה, ולכאורה חילוק גדול יש בין הנושאים גופייהו, דאכילת ושתיית הנחש בימיהם היה שכיח טובא עד שיש לחוש ששתה בזמן מועט כזה כדי שיצא מתחת אזן כלי וישתה ויחזור לחורו כדאמרינן לקמן בסוגיין. והשתא כיון דאכילה הראשונה של הנחש היא קרובה לודאי כ"כ, לכן אם ראה צפור המנקר בתאנה ועכבר המנקר באבטיחים, שפיר יש מקום לחוש שמא במקום נקב נקב דבלאו ניקור הצפור והעכבר היה לנו ג"כ לחוש, נמצא דרק החשש הראשון גורם להחשש השני שיבא, משא"כ בבני מעיים דמצד עצמם אין לנו לתלות בהם כלל כדפריך הש"ס בפשיטות נטל הא ליתנייהו, ופירש"י מאי ספיקא איכא ע"ש. וכיון דאין מקום לחשש נקב ראשון איך נופל לתלות חשש שני דשיני הזאב בנקב הראשון. אחרי דלחשש של נקב הראשון. אין שום יסוד.

ומזה ראיה דעצם אכילת ושתיית הנחש היה מיעוט שאינו מצוי גם להם, כמו נקב בריאה ובבני מעיים. רק גודל הסכנה בהאי מיעוט שאינו מצוי הגדיל החשש גבי גילוי, וזהו מאי דקאמר מי קא מדמית איסורא לסכנתא סכנה שאני. תדע דפי תאנה אין בו משום גילוי. ואפ"ה חששו ג"כ לצפור המנקר בתאנה שמא במקום נקב נקב כדאמר הכא, והוא רק משום דאיכא ריעותא דניקורא כדכתבו התוס' בע"ז ד"ל ע"ב, ובע"כ שהגדילו החשש משום הסכנה, אבל מציאות הדברים היו בשניהם בשוה כנ"ל, ויש עוד מקום עיון לזה בירושלמי תרומות בשני מקומות בפ"ח ה"ג, וע' בתוספתא שם פ"ז וביו"ד סי' קט"ז ס"ה וביאור הגר"א שם סק"י ובאו"ח סי' קע"ג ס"ב.

ועפ"מ דמסקינן הכא דסכנתא חמירא מאיסורא ניחא מאי דבכל איסורין שקיל וטרי בש"ס טובא ואילו בסכנה מתמה הש"ס בע"ז ד"ל ע"א פירוקא לסכנתא וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' ד' סק"כ וסי' תע"ב סק"ו.

שם א"ל אביי ולא שאני בין איסורא לסכנתא והא אילו ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור ואילו ספק מים מגולין אסורין. והק' הרשב"א ז"ל בחידושיו אדמדמה לה לספק טומאה ברה"ר נדמהו לספק טומאה ברה"י דספיקו טמא כו' ע"ש ולולא דבריו היה נלע"ד דאי הוה סבר אביי מעיקרא דספק טומאה ברה"י הלכתא גמירי לה מסוטה דספיקו טמא אז הוה ס"ל נמי דספק טומאה ברה"ר טהור ממילא מהאי הלכתא גופה, מדגלי טומאה

דוקא ברה"י כמו גבי סוטה, משמע דברה"ר טהור ולא הי"ל מקום להקשות לכתחלה, אמנם אביי הוה סבר כרשב"ג בתוספתא דטהרות פ"ו, מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לשאול ליחיד ואי אפשר לשאול לרבים ע"ש, וכיון דמשום חסרון הבירור הוא. לכן מצא אביי לדמויי ספק מים מגולין לספק טומאה ברה"ר, דגם בספק דמים מגולין אי אפשר לשאול ולברר, והשיב לו רבא דאין הטעם מפני חסרון הבירור רק בשניהם הלכתא גמירי לה. וביתר הדברים שהאריכו האחרונים בסוגיין כבר הקדימם הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש.

אכן יל"ד קצת הלא כל דין איסור מים מגולין לא משכ"ל רק לכתחלה והא דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור הוא רק בדיעבד. אבל לכתחלה אם בא לשאול מורינן ליה לטבול, כדאמרינן בע"ז דל"ז ע"ב כי אתו לקמיה דר' ינאי אמר להו הא מיא בשיקעתא דבנהרא זילו טבולו, ובירושלמי שבועות פ"ב ה"א א"ר יוחנן כל ספק רה"ר ספיקו טהור ואין מתירין לו לעשות ע"ש. הרי דלכתחלה אין מורינן לעשות לא בספק טומאה ברה"ר ולא בספק מים מגולין, וא"כ אדרבה עולה זיווגן יפה [וצע"ק גם בלשון הרמב"ם פט"ו ה"ט מאבה"ט שכ' וז"ל אע"פ שספק רה"ר טהור כשיבא לשאול אומרין לו אם טבלת אין בכך הפסד אם מבל ה"ז משובח כו' ע"ש, מאין לקח לשון כזה המורה דלא כלשון הבבלי והירושלמי] וע' בש"ש שמעתא א' פ"ד.

שם מה סוטה ברה"י אף טומאה ברה"י. ע' ת' הרמ"א ס"ס ט"ז ובעונג יו"ט סי' ס"ט.

שם הלכתא גמירי לה מסוטה מה סוטה דבר שי"ב דעת לישאל אף ה"נ דבר שי"ב דעת לישאל, ע' בראב"ד וכ"מ פט"ו ה"ח מאבות הטומאות וע' ספרי נשא פרשת סוטה ובראבי"ה סי' קע"ד ובס' האשכול ח"א סי' ל' ובת' חו"י סי' קצ"ב.

רש"י ד"ה ספק מים מגולין מים שנשארו מגולין בלילה ע"כ, אמנם הרמב"ם בפיה"מ תרומות פ"ח מ"ה כ' וז"ל וממה שאתה צריך לדעת שאנו נחוש בגלוי ביום כמו בלילה, וכן כפל דבריו להלכה בפי"א הי"א מה' רוצח. וכ"כ הטור ביו"ד סי' קט"ז. ובודאי מקורם מהא דאמרינן בע"ז ד"ל ע"א ל"ש ביממא ל"ש בליליא אימת ישן עליהם לא אמרינן וצ"ע כעת שוב מצאתי שכבר העיר בזה בפר"ח סי' קט"ז סק"א.

רש"י ד"ה הלכתא גמירי לה מסוטה דברה"ר ספיקו טהור וגזה"כ הוא כו' ע"כ, אמנם בתוספתא דטהרות פ"ו קאמר דשאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"ר טהור אמר להן מצינו שהצבור עושה את הפסח בטומאה בזמן שרובן טמאין ואם טומאה ודאית התירוה לצבור ק"ו לספק טמאה וע"ש בר"ש פ"ד מי"א, וכ"ה גם בירושלמי סוטה פ"א ה"ב, וטעם זה נקט הרמב"ם רפט"ז מאבה"ט ע"ש ובזה איכא למידק טובא לע"ד. בשלמא

לפמש"כ רש"י דגזה"כ הוא ניחא אמנם להאי טעמא דסברא איך עולה דמיונן יפה, הרי גבי פסח היא שאלה כלליות לרוב הצבור. משא"כ בספק טומאה ברה"ר בסתמא כל שואל הוא יחיד לעצמו ובספק טומאה נקרא רה"ר אם הם שלשה ב"א דספק טומאה לטמא הוא רק בשנים כמו גבי סוטה, דאין שם רק הבועל והנבעלת וזו היא רה"י, אבל שלשה הם רה"ר, ובפסח בעינן דוקא רוב צבור ומנלן למילף מינה שאלה פרטית, כן הא דפסח דחיא לטומאת צבור. הוא משום דלגבי כל אחד איכא עשה קדומה, משא"כ בספק טומאה ברה"ר שהיא רשות מנלן לטהר אף בכה"ג, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה מה סוטה. כתיב ונטמאה ב' פעמים כו'. ע' ש"ש שמעתא א' פ"ז.

רש"י ד"ה אם יכולה. ואית דתלי טעמא משום דמים חיים בעינן כו' והגון הוא ע"כ, ע' ר"ש פרה פ"ט מ"ג ובביאור הגר"א לאו"ח סי' ק"ס סק"ט

תוד"ה התם, וקשה דבפ' ב' נזירין תנן אמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא כו'. ע' בחידושי הרשב"א לנדה ד"ה ע"ב ובש"ש שמעתא א' פי"ז וביד המלך סוף ה' מגילה ובעונג יו"ט סי' ס"ח וסי' ק"פ.

בא"ד וי"ל דמסוטה גמרינן לטהר ברה"ר היכא דליכא חזקה לטהרה וכ"כ התוס' בנדה ד"ב ע"א ד"ה והלל, וע' ש"ש שמעתא א' פ"א ופ"ז ובת' פמ"א ח"א סי' ט"ו וח"ב סי' י"ד ובעונג יו"ט סי' קע"א.

בא"ד וי"ל כיון דקינא לה ונסתרה יש רגלים לדבר ואיתרע לה חזקתה ע' בתשובות הרשב"א סי' פ"ג ובפמ"ג יו"ד סי' ק"ה במשבצות סק"ג ובשפ"ד שם סי' ק"י סקי"ד ובעונג יו"ט סי' קע"ז.

תוד"ה אם, וקשה לפירושו וכי מה מלאכה שייכא בשתייה כו'. ע' בתרומת הדשן סי' ר"ס.

תוד"ה או שירד. ושמא ניחא ליה להביא הברייתא שמפורש בה כו'. ע' ר"ש פרה רפי"א.

דף י.

מפני שדרכן של שרצים לגלות כו'. ע' ר"ש פרה פי"א מ"א ובמיוחסות להרמב"ן סי' רכ"ט ובתשובות הרשב"א סי' שנ"ט ובמג"א סי' תל"ד סק"ד ובפר"ח שם סק"א.

שם ש"מ חמירא סכנתא מאיסורא ש"מ, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ח, אכן יל"ד לפמש"כ בס' חרדים ספ"ד מצות ל"ת, דהא דחמירא סכנתא מאיסורא נובע מקרא דושמרתם מאד לנפשותיכם א"כ תיפ"ל מחומר השמירה דאזהר בה רחמנא ומצד הסברא דבספק איסורא, הלא גם בודאי לא עבר רק על איסור פרטי, ואפשר ג"כ

בתשובה, משא"כ בספק סכנה. דכל חייו בספק סכנה. הכולל גוף ונשמה עם כל המצות, ויהיה מעוות לא יוכל לתקון וצ"ע כעת, וע' באה"ע סי' ט' ובביאור הגר"א שם סק"ב ובת' הריב"ש ר"ס רמ"א ובסי' ש"ס ובפר"ח סי' קט"ז סק"ד ובת' באר שבע סי' ל"ה ובחידושי ח"ס לע"ז ד"ל.

שם ג' משקין אסורין משום גילוי מים ויין וחלב, ע' פר"ח סי' רט"ז סק"א.

שם כדי שיצא מתחת אזן כלי וישתה כו'. והנה לשון הירושלמי בתרומות פ"ח ה"ג מאזן חבית ולפיה, ופי' בפני משה וז"ל וכדי שיעור מאזן הכלי ולפיו הוא מקום קרוב ע"ש. ולפירושו האי ולפיה קאי על פי החבית, ולכאורה האי ולפיה הוא יתור לשון כיון דכל החשש הוא שמא שתה הנחש מן הכלי. ואם לא יגיע לפי הכלי איך ישתה. ולכן נלע"ד דצ"ל שם ולפיו. וקאי על פי הנחש, והוא כמו בסוגיין כדי שיצא מתחת אזן כלי וישתה. ופריך בירושלמי עלה ולא חמי ליה, והוא ג"כ כעין קושית הבבלי ישתה הא קא חזי ליה. ובמקום דמשנינן כאן אלא ישתה ויחזור לחורו תירץ התם מין קטן הוא ושפיפון שמו והוא דומה לשערה וזהו מאי דהביאו התוס' כאן דברי הירושלמי. בכדי להשוות כוונתם שם להא דבסוגיין כנלענ"ד. וע' בר"ש תרומות שם.

שם מתיב רבא לסיוע לרב הונא כו'. ע' עונג יו"ט סי' ע'.

שם טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ כו' בה"ג ה' נדה נשתנה הגרסא במקצת, ובהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ה' נדה שם נשתנה ג"כ באופן אחר. וע' בחו"ד קונטרס בית הספק סקכ"ז ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' ל"ב

שם ה"ג הרי טבל לפניך הא איתילידא ביה ריעותא. ע' יו"ד סי' ר"א סעיף ס"ה ובביאור הגר"א שם ס"ק קי"ד.

שם כל ספק בשחיטה פסול כל ספק בשחיטה לאתויי מאי כו' לאתויי ספק שהה ספק דרס, ע' שאילתות ויקרא סי' ס"ח ובת' הרא"ש כלל כ' סי' ט"ו ובמהרי"ק שרש ל"ה ובפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג ובת' אבקת רוכל סי' רי"ד ובמשאת בנימן סי' נ' ובש"ש שמעתא ה' פ"ו וביד המלך פ"ב ה"כ מה' שבת ובת' הגרע"א סי' ע"ד ובבאר יצחק חי"ד סי' ה'.

רש"י ד"ה נשמטה הגרגרת תחלה הרי נטרפה, ע' ח"ס חי"ד סי' כ"ט.

תוד"ה וישתה, בירושלמי מתרץ כחוט השערה ושפיפון שמו ורשות ניתנה לקרקע להבקע לפניו כו' ע"כ, שני קטועי דברים צרפו התוס' מירושלמי תרומות פ"ח ה"ג, ובמק"א באותה הלכה עצמה קראוהו שפופינא ע"ש. וכוונת התוס' דהכא ביאר שם במה"פ.

תוד"ה עד, הכא לא מפליג בין טבל סמוך לחפיפה ללא טבל כו', ע' בס' התרומה ה' נדה סי' ק"ב.
בא"ד אור"ת דהכא מיירי בנמצא בגוף והתם מיירי דנמצא בראש כו'. ע' ש"ך יו"ד סי' קצ"ט ס"ק י"ז.
תוד"ה סכין. תימה דליכא לשנויי הכי אההיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר כו', ע' ט"ז יו"ד סי' א' סק"ו ובנקוה"כ ובביאור הגר"א סק"י ובפר"ח שם סק"ט ובפלתי סק"ו ובקצוה"ח סי' ל"ד סק"ה ובש"ש שמעתא ג' פ"ג ובת' פמ"א ח"א סי' ט"ו ובעין יצחק ח"ב סי' ס"ה.
בא"ד וי"ל דשאני התם דאיכא למימר חסר ואתאי ע"כ, ע' בת' מהר"ם פדוואה סי' ל"ג ובת' פני יהושע ח"ב חאה"ע סי' נ"ט ובמחנה אפרים ה' אישות סי' ג'.
בא"ד ועי"ל דמה לי איתיליד ריעותא בסכין ומה לי איתיליד ריעותא בבהמה כו'. ע' מהרי"ק שרש קמ"ז.
בא"ד ואיכא ספיקי טובא שמא בעצם נפגמה ואפילו בעור נפגמה כו', ע' בש"ך סי' ק"י בדיני ס"ס סקי"ד וסקכ"ז ובס' תשובות שמואל סי' א' וסי' ג' ובת' מקום שמואל סי צ"ג ובבאר יצחק חי"ד סי ד'.

דף י:

הכא סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי. ע' בת' אבקת רוכל סי' ר"ח.
שם והלכתא כוותיה דר"ה כשלא שיבר בה עצם. ע' בתשובות הרמב"ם סי' קפ"א ובתמים דעים להראב"ד סי' כ"ג ובתרומת הדשן סי' קפ"ז ובנוב"י מ"ת חי"ד סי ד'.
שם אימא בעצם דמפרקת איפגים. ע' בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ט.
שם הוה עובדא וטרף רב יוסף עד תליסר חיותא כמאן כר"ה ואפילו בקמייתא לא כר"ח ולבר מקמייתא, והנה א"ל דהמקשן דייק מדקאמר עד תליסר ולא קאמר תליסר ש"מ דכוונתו עד ועד בכלל. והתרצן השיב לו לבר מקמייתא דעד ולא עד בכלל. ונ"מ בזה לפלוגתא דר"ה ור"ח. דז"א דעד ועד בכלל או לא הוה שייך אי נפל הספק על האחרונה ולא כדהכא דהספק הוא בקמייתא ועוד דאפילו הוה קאמר וטרף רב יוסף תליסר חיותא גם אז היה נופל הספק אי בסך הכל הוו תליסר ולכולם טרפינהו, והיינו אפילו בקמייתא או בכללם היו ארביסר, ואיהו טריף רק תליסר, והיינו בר מקמייתא ולפ"ז יל"ד מדוע קאמר באמת עד תליסר ול"ק תליסר. ובראב"ן סי' ר"י גריס עד תריסר.
שם כמאן כר"ה ואפילו בקמייתא ע' פר"ח סי' ק"י סקמ"ט.
שם רב כהנא מצריך בדיקותא בין כל חדא וחדא כמאן כר"ה ולמפסל קמייתא לא כר"ח ולאכשורי בתרייתא ע' מש"כ הרב המגיד בפ"א הכ"ד מה' שחיטה ובאור שמח שם

ובש"ך סי' י"ח סקי"ח, וע' בשאלתות פ' בהעלותך סי' קכ"ה ובתשובות הרשב"א סי' ת"ב ובס' האשכול ח"ג סי' א' ובנחל אשכול שם, ושם סי' ואו ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ב' ובתרומת הדשן סי' קפ"ד ובתשב"ץ ח"ב סי' רנ"ג ובספר הארוך מש"ך סי' י"ח ובמשאת בנימן סי' ל"ח:

שם אי הכי תיבעי נמי בדיקת חכם כו'. וקשה האם בכל שחיטה מוכרח החכם להיות מזומן להשוחט, בכדי לראות אם בדק סכינו יפה, וי"ל דהמקשן סבר כרב חסדא לקמן די"ז ע"ב. דקאמר מניין לבדיקת הסכין מן התורה שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם ופירש"י דסכין בדק להם ע"ש, ולפ"ז כל שוחט הי"ל ליקח סכין בדוק מהחכם לשחוט בו, וזהו מאי דפירש"י בקושית המקשן מקרא דושחטתם בזה ואכלתם, אולם התרצן השיב לו לפי המסקנא דהתם דהוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ולא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם וממילא הוא דוקא כשהחכם עומד בעת השחיטה לפניו או כשיקפיד לראות הסכין, אז הוא מחוייב להביא סכינו לבית החכם ולהראותו, אבל בלא"ה נהגו האידנא למנות אנשים ידועים על השחיטה והבדיקה ולהם מחלו חכמים כבודם כו', כמבואר בשו"ע סי' י"ח סי"ז. ועמש"כ בחידושי לקמן שם.

והנה זהו רק בנוגע לדינא וכפ"מ שנהגו, אולם במקור הש"ס משמע דרש"י הבין, שלכל שחיטת בהמה צריך להראות סכינו לחכם, דז"ל בביצה דכ"ח ע"ב שהטילו חכמים על הטבחים להראות סכין לחכם קודם שישחוט שום בהמה ע"ש וגם בזה החמיר רש"י דאפילו לחכם שכמותו צריך להראות סכינו כמש"כ בפרדס הגדול סי' ר"ו. אולם מצד אחר הקיל בפרדס שם, דהחיוב הוא דוקא אם החכם הוא במקום ששוחט ע"ש.

ובזה מובן שיטת רש"י בביצה שם שפירש טעמא דאסור להראות סכין לחכם ביו"ט משום דמחזי כעובדא דחול דאוושא מילתא שדעתו למכור באיטלז ע"ש. ולכאורה אמאי נאיד מדעת הרי"ף שם בשם הבה"ג. דטעמא דמילתא דחיישינן דילמא אזלי חוץ לתחום לאחוויי וע"ש במאור ומלחמות ור"ן, אמנם לפמש"כ שיטת רש"י לעצמו מוכרחת שלא לפרש כהבה"ג, כיון דדעת רש"י בפרדס הוא דכל דין להראות סכין לחכם, הוא דוקא אם החכם הוא במקום ששוחט, ממילא אין מקום לגזור דילמא אזלי חוץ לתחום לאחוויי אמנם מכל הנ"ל נראה דעכ"פ לשיטת רש"י הוא, דאם שני שובי"ם עומדים במקום אחד ושוחטים, החוב על כ"א מהם להראות סכינו לחבירו. כיון דאפילו לחכם שכמותו צריך להראות כנ"ל וכן הנהגנו פה לונדון יצ"ו.

שם עד אחד נאמן באיסורין כו'. ולכאורה אמאי ל"ק אימור דאמרינן עד אחד נ"ב, כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא אבל הכא דאיתחזק איסורא

דאבר מן החי, כמו דמחלקינן בריש גיטין ובר"פ האשה רבה משום דאיתחזק איסורא דאשת איש ע"ש.

והנה התוס' והרשב"א ז"ל שם מחלקים. דבהפרשות תרומה ושחיטה אע"ג דאיתחזק איסורא מ"מ בידו לתקן ע"י עצמו או ע"י שלוחו משא"כ באיסור אשת איש דהתיקון אינו בידו ע"ש. אמנם בהא גופה איכא למידק דא"כ מה להש"ס שם להזכיר כלל חילוק דאיתחזק איסורא. כיון דבאמת חזינן דע"א נאמן באיסורין אפילו בדאיתחזק איסורא דטבל ואבמה"ח, וטפי הי"ל לאמר אתירוצא דע"א נאמן באיסורין. אימור דאמרינן עד אחד נ"ב אלא היכא דבידו לתקן. משא"כ בחזקת איסור אשת איש דלאו סמיא בידו לתקן. וע' ברא"ש פ' הניזקין סי' ח' בי"ד חילוקים שיש בענין זה.

ובלא"ה איכא למידק לפי"מ דמסיק התם ואין דבר שבערוה פחות משנים. מה לו להזכיר כלל איתחזק איסורא, הרי לא הי"ל רק לאמר אימור דאמרינן ע"א נאמן באיסורין בשאר איסורין אבל הכא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, וכדהסביר רש"י בסוגיין דגמרינן דבר דבר מממון וע"ש בחידושי הרשב"א ריש גיטין ובתשובותיו סי' שע"ו וסי' תתל"ז ובריב"ש סי' קנ"ה ובפלתי סי' ל"ט סק"ז.

שם מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקיה מילתא אחזקיה א"ר שמואל ב"נ א"ר יונתן א"ק ויצא הכהן מן הבית כו'. ונלע"ד להסביר טעם הילפותא לדין זה מהאי קרא עפ"מ דמרגלא בפומייהו דחכמי הישיבות ומטו בה משמיה דהאי גאון ישראל מוהר"ח זצ"ל מוואלאזין יצ"ו, דתלתא מיני חזקה הן.

א' חזקה הבאה מכח הטבע, כמו עד תלתין יומין מוקים אינש אנפשיה טפי לא דיבמות דקי"א ע"ב והוא כעין אנן סהדי דהכי איתא וע' בת' הגרע"א סי' קל"ו ובח"ס חח"מ סי' ס"ז. ב) חזקה דאתיא מכח רובא כמו נשחטה בחזקת היתר עומדת, דחזקתה לא נתבררה בשעתה כמש"כ התוס' לקמן די"א ע"א ד"ה אתיא מפרה אדומה ולא נולדה רק מכח רובא דרוב בהמות כשרות הן ורוב מצויין א"ש מומחין ומוחזקין הן וע' נוב"י קמא חי"ד סי' נ"ז. ג) חזקת הגוף ועשויה להשתנות כמו חזקת בתולה ומקוה שנמדד ונמצא חסר, והיא החלושה שבכולן וכבר האריך בזה בת' נחלת דוד סי' כ"ו ע"ש, וע' בת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' י"ג.

וע"פ האי כללא נראה דהא דקאמר בסוגיין מנא הא מילתא דאמור רבנן דאוקי מילתא אחזקיה קאי רק על החזקה בתראה החלושה, דחזקה דאתיא מכח רובא ל"צ ילפותא לעצמה, כיון דרובא ילפינן לקמן מקראי וממילא כלולה בה החזקה הנולדה ממנה, וע"ל די"א ע"א תוד"ה מנא ומש"כ בחידושי שם בס"ד. וחזקה דאתיא מכח הטבע הרי עדיפא

נמי מרובא גופה, דהא לא אלים רוב לאפקועי ממונא משום דאין הולכין בממון אחר הרוב, ואפ"ה נקטינן לדינא הך חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו להפקיע ממון כמבואר בחו"מ ר"ס ע"ח, ובע"כ משום דחזקה זו אתיא מכח הטבע והוא בגדר אנן סהדי כנ"ל, ובהכרח דסוגיין קאי על חזקת הגוף העשויה להשתנות. ועפ"ז שפיר מייתי מקרא דנגעי בתים דאיכא בהאי ביתא חזקת הנגע ועשויה להשתנות. וכתיב ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים ודילמא אדנפק ואתא בצר ליה שיעורא אלא לאו משום דאמרינן אוקי אחזקה, ועפמש"כ עולה הדמיון יפה, מאי דהתוס' הכא ובריש נדה מדמה הא דבסוגיין, לסכין שנמצאת פגומה ולמקוה שנמדד ונמצא הסר, דכולן בני בקתא חדא אינון בחזקת דגוף ועשויין להשתנות כנ"ל, וע' בת' מהרי"ט ח"א סי' מ"א.

ולהיות חזקה זו שאנו דנין עליה החלושה שבחזקות מדוייק ביותר משה"ק התוס' לקמן די"א ע"א, אהא דמנא הא מלתא דאמור רבנן זיל בתר רובא כיון דאזלינן בתר חזקה כש"כ בתר רובא דרובא וחזקה דובא עדיף וע' ר"ש נגעים פ"ד מי"א ובתרומת הדשן סי' ר"ז ובמהרי"ק שרש ע"ב ובנוב"י מ"ת חאה"ע ס"ס קכ"ט ובחמדת שלמה סי' ב' ובבאר יצחק חי"ד סי' א' ובנחל יצחק סי' מ"ו ס"ד ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ט ע"א.

שם דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא כו', עי' ש"ש שמעתא ז' פ"ב ובנוב"י קמא חי"ד סי' ו' ובבאר יצחק חי"ד סי' י"ח.

שם ועוד אחורי הדלת מאי איכא למימר וכי תימא דפתח ביה כוותא והתנן בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו. ולכאורה כמו דלא בטל דין הסגר מכל הבתים משום דבבית אפל אין פותחין חלונות. אחרי דבכלל הבתים יש חלונות. כן לא יהיה בטל דין הסגר מכל הבית משום אחורי הדלת, ויהיה לחלק זה של אחורי הדלת דין בית אפל, דאם אין הנגע נראה בו טהור כמש"כ הרמב"ם בפי"ד ה"ה מטומאת צרעת ואפילו באחורי הדלת גופיה נמי לא בטל דין הסגר עכ"פ כשהיה שם חלון, ואף חלון מוגף ג"כ יכול לפותחו לראות את הנגע כדתניא בתוספתא נגעים פ"א, ולפ"ז אדרבא ממקום שהקשה לו מבית אפל אהא דאחורי הדלת, משם גופיה הוא תירוץ על קושיתו אחורי הדלת מאי איכא למימר, דבאמת אם הנגע הוא אחורי הדלת ויש שם חלון או חלון מוגף, שיוכל לפותחו ולראותו, אז עומד הנגע בדין הסגר. ואם אין שם חלון והוא באופן שאין הנגע נראה בו ביציאתו. אז טהור כדין בית אפל וצ"ע כעת.

שם בית אפל אין פותחין בו חלונות כו'. ופירש"י כדכתיב כנגע נראה לי בבית לי ולא לאורי ע"כ, ולשון התו"כ נראה לי ולא לאורי מכאן אמרו בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו. וכן העתיקו התוס' בנדרים דנ"ו ע"א וברש"ש נגעים פ"ב מ"ג, ולכאורה

האי מיעוטא דלי ולא לאורי הוא למעוטי ביום ולא בלילה כדאמרינן במו"ק ד"ח ע"א. וראיתי בהתוה"מ שכ' דתיבת נראה לי משמע שהנפעל נעשה מעצמו מבלי שהכין א"ע לראות ועפ"ד הדלקת הנר ופתיחת החלון שניהם ביחד ממועטים מהאי קרא ע"ש. ודבריו מבוארים ברש"י בסוגיין ד"ה אין פותחין ע"ש, ולפ"ז יל"ד בהא דתניא בתוספתא נגעים פ"א בית האפל וחלונותיו מוגפות מפתחין לאותן חלונות ורואין את נגעו ע"ש, הרי לפ"מ דממועט להם מקרא דנראה לי, שום הכנה אל הראייה, מה לי לפתוח שום נסר בכותל וגג הבית. או חלון מוגף לראות את הנגע, וגם לפתוח חלון מוגף א"צ מעשה אומן כמו להדליק את הנר ועכ"פ הכנה אל הראייה ממועטים וצע"ק, וע' ירושלמי ביצה פ"ג ה"ה.

שם תניא דלא כרב אחא בר יעקב כו' וראב"י כגון דקיימו דרא דגברי כו'. ע' עונג יו"ט חי"ד סי' ס"ו.

שם ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לתוך ביתו ויסגיר כו', בנוגע לחילופי הגרסאות והפירושים בסוגיא זו, ע' במשנה נגעים פי"ב מ"ו וברש"ש שם ובתו"כ מצורע פרשה ו' ובהתוה"מ שם וברש"י ותוס' רא"ש ור"ן ז"ל לנדרים דנ"ו ע"ב ובמל"מ פי"ד ה"ה מטומאת צרעת.

שם ת"ל מן הבית עד שיצא מן הבית כולו, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ע"ו.

רש"י ד"ה הלכתא, ועל ידי היה מעשה והורה לי רבינו יעקב ב"ר יקיר בעוף לאיסור ע"כ, וכ' בראש יוסף דרבותא הוא בעוף דרכיך עורו ואפ"ה אסר ע"ש, וע' בדמשק אליעזר ובכ"מ פ"א הכ"ד מה' שחיטה.

רש"י ד"ה לא כר"ח. ואם שחט הרבה ולא בדק בינתים ואח"כ נמצאת פגומה אף הראשונה אסורה עכ"ל. וכ"פ בפרדס הגדול סי' ר"ו. ומיהו בסי' רי"ג שם הביא כשם רבינו שמואל ז"ל דכולן אסורות לבד מן הראשונה. וע' בס' התרומה סי' א' וסי' ב' ובת' פמ"א ח"ב סי' קמ"א.

רש"י ד"ה עד אחד נאמן באיסורין דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרך ומצאנך ושחט את בן הבקר ואכלי כהנים על ידו כו' ע"כ, והרשב"א בחידושיו הכא העתיק לשונו ע"ש והנה מלבד מה דרש"י ז"ל סתר א"ע בטעמו ונימוקו אהא דעד אחד נ"ב, ממש"כ איהו גופיה בריש גיטין ובר"פ האשה רבה. וע"ש בתוס' וברשב"א ובמש"כ בחידושי לקמן דפ"ט ע"ב, עוד דבריו הכא על אתר בלתי מובן. דקרא דוזבחת מבקרך ומצאנך לא קאי כלל על קרבן. עד דנימא דאכלי כהנים על ידו, כדפירש"י גופיה בפ' ראה י"ב כ"א דלא קאי על קרבן רק צווי על הזביחה והן הלכות שחיטה. ולכן כתיב בהאי קרא כאשר

צויתיך וכ"כ הרמב"ם ספ"ד מה' שחיטה דפסוק זה נאמר על שחיטה דחוץ לעזרה והיא שחיטה לדורות ע"ש. והוא כר' עקיבא לקמן די"ז ע"א דהאי קרא אתא לאסור להן בשר נחירה שהותרו מתחלה ע"ש. ואידך קרא דושחט את בן הבקר שהביא רש"י ז"ל. נאמר רק בר"פ ויקרא, והוא גבי עולה דכוליה כליל. וליתא נמי באכילת כהנים וצ"ע כעת.

ועוד קשה לפמש"כ רש"י ריש גיטין דשחיטה נקראת דבר שבידו. והתוס' שם הוסיפו בדבריו דאע"ג דהשתא אין בידו לתקנו מ"מ מעיקרא היה בידו לשחוט ע"ש. א"כ אמאי לא יליף מדכתיב וכל אדם לא יהיה באה"מ, ומהימן ע"פ עצמו על כל עבודות יוה"כ הנוגע לכל ישראל ואפילו בדאמר בהדיא פגלתי דחיק השׂ"ס בגיטין דנ"ד ע"כ לאמר דאפשר דלא מיהמן רק בדחזיניה בפישפש ע"ש ובע"כ משום דעד אחד נאמן באיסורין להתיר ואפ"ל דמעבודות יוה"כ ליכא למילף דחוקה כתיב בהו. וע' בפ"י לקידושין דמ"א ע"ב ד"ה נפק"ל ואפ"ה שפיר בעי למילף מינה בגיטין דנ"ד לענין אם אמר פגלתי, דחוקה דיוה"כ על חלק ההיתר כתיב, ולא על חלק האיסור דפיגול, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתרט"ו וברוקח סי' ת"ח ובמהרשד"ם חי"ד סי' רט"ו ובתשב"ץ ח"א סי' פ"ד ובח"ב סי' פ"ט ובת' הרמ"א סי' ס"ו ובפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג ושם סי' א' סק"א ובש"ש שמעתא ו' פ"ג ופ"ה ובפמ"א ח"ב סי' ג' ובנוב"י קמא חאה"ע סי' ל"ג ל"ח נ"ד ס"ט ובחמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג.

בא"ד דגמרינן דבר דבר מממון. ע' בשער המשפט סי' ל"ג סק"א.

תוד"ה ודילמא, אבל קשה דתינח היכא דליכא ריעותא אבל היכא דאיכא ריעותא כו' ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' ד'.

בא"ד דאע"ג דאישתכח שחסר לאחר שבעה אפ"ה לא מטהרינן למפרע כו'. ע' בס' האשכול ח"א סי' ל' ובת' מהרי"ט ח"א סי' י"א וסי' ל"ז ובפמ"ג סי' ק"ה במשבצות סק"ג.

בא"ד ומיהו קשה דהך מילתא דמיא למקוה שנמדד ונמצא חסר כו'. ע' בת' ח"צ סי' ג' ובעין יצחק ח"ב סי' ז' וסי' ס"ה ובעונג יו"ט סי' קמ"א וסי' קע"א.

תוד"ה אלא ועוד דאף לקולא מוקמינן הכא אחזקה כו'. ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' ר"א ובת' אחיעזר חאה"ע סי' א'.

דף יא.

מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא. והנה רש"י פירש דאיידי דאיירי במנא הא מילתא דחזקה נקיט נמי הא, והמפרשים הביאו בשם הר"ן בחמש שיטות. דהש"ס קאי

אהא דר"ה דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת והיינו מטעם רובא. ובראש יוסף הקשה אמאי לא פירש"י כדמפרש הר"ן.

ולולא דבריהם היה נלע"ד עפ"מ שהסברתי למעלה, דבהא דקאמר לעיל מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה קאי רק על החזקה החלושה שבחזקות, היינו חזקת הגוף ועלול להשתנות. אבל ישנן עוד שני מיני חזקות למעלה מהך חזקה ע"ש, ועפ"ז י"ל דבתר דאיירי בחזקה זו בע"כ צריך לבאר גם החזקות האחרות. והנה חזקה דאתיא מכח הטבע שהיא העליונה שבחזקות, עליה א"צ להביא קרא דסברא הוא כמש"כ לעיל. אמנם חזקה מציעתא והיא דאתיא מכח רובא הלא צריך לבאר, כמו הא דאמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת, דלא נתבררה עוד חזקתה רק משום דרוב בהמות כשרות הן ורוב מצויין א"ש מומחין הן, כן בהא דאמרינן בנזיר דמ"ט ע"א גבי כהן גדול דאינו מסמא לאביו משום דחזקה בעלמא היא, וכ"ה בתו"כ ר"ם אמור דאביו הוא רק חזקה ובירושלמי קידושין פ"ד ה"י קאמר נמי דמות יומת דמכה אביו הוא רק מטעם חזקה שהוא אביו: והרמב"ם פ"א ה"כ מאיסורי ביאה נמשך אחר לשון הירושלמי בזה, ובודאי דלא פליגי אהא דבסוגיין דלהלן, דדין מכה אביו הוא מטעם רובא דרוב בעילות אחר הבעל אלא דהבבלי והירושלמי לדבר אחד נתכוונו דהיא חזקה דאתיא מכח רובא ומי לא עסקינן נמי באיש ואשה שבאו ממדינת הים והחזיקו א"ע באיש ואשתו, ולפ"ז הא דרוב בעילות אחר הבעל אתא נמי מכח חזקה ולכן אחרי שנתבאר מקודם מקור החזקה דחזקת הגוף העלול להשתנות קאמר נמי מנא הא מילתא דרובא באופן דנשמע מינה גם חזקה זו. ואפשר לכוון כן גם בלשון רש"י דכ' איידי דאיירי במנא הא מילתא דחזקה נקט נמי הא ע"כ, ולכאורה אמאי ל"ק נקט נמי רובא. ולהכי י"ל דכוונתו במאי דקאמר נקט נמי הא, לכלול בדבריו גם חזקה זו דאתיא מכח רובא. משום דאיירי במנא הא מילתא דחזקה, וכן הר"ן דמפרש דקאי הכא אהא דנשחטה בחזקת היתר עומדת כונתו נמי לחזקה דאתיא מכח רובא דרוב בהמות כשרות הן ולכן אמר מנא הא מלתא דרובא, דנשמע גם חזקת היתר הבאה מכחה, וע' בת' מקום שמואל סי' פ"ו ובת' הגרע"א סי' קכ"א ובח"ס חאה"ע ח"א סי' מ"א ובח"ב סי' ק"ג.

ועפ"ד שפיר הקשו התוס' דכל דין רובא יחד עם החזקה הבאה ממנה, א"צ לחפש עליהם שום מקור, כיון דאמרינן זיל בתר חזקה והיא החזקה החלושה דחזקת הגוף העלול להשתנות. כש"כ בתר רובא דרובא וחזקה רובא עדיף. וכמו היא כן חזקתה הבאה ממנה עדיפא מחזקת הגוף דילפינן מקרא דויצא הכהן מן הבית כו'. ותירצו דלרב אחא בר

יעקב בעי דקאמר אהאי ילפותא, ודילמא כגון שיצא דרך אחוריו הרי דלית ליה חזקה מקרא כנ"ל.

שם מנלן דכתיב אחרי רבים להטות פי' ואצל מוני המצות נחשב נמי מקרא זה למ"ע בין התרי"ג מצות וע' בס' חרדים פ"ד.

שם מנלן דכתיב אחרי רבים להטות, במשה"ק המרדכי בסוגיין הרי הסנהדרין קבועין בלשכת הגזית. קבוע כמחצה ע"מ דמי ואיך שייך בהו רובא. ע' מהרי"ק שורש ק"ע וקע"א ובפר"ח ליו"ד סי' ק"י סקי"ג ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ב סי' ל' וברוקח סי' תס"ז ובת' מהרשד"ם סוף חא"ח ובח"ס חא"ח סי' קע"ח ובמש"כ בחידושי לבכורות ד"כ ע"ב.

שם רובא דאיתא קמן כו' לא קמבע"ל כי קמבע"ל רובא דליתא קמן. ע' ר"ן ע"ז ר"פ כל הצלמים ובת' מהרי"ט ח"א סי' ס"ח וביד המלך פ"ט מה' אישות ופט"ו הכ"ה ממ"א ובח"ס חאה"ע ח"ב סי' קמ"ז ובנחל יצחק סי' ל"ח ובמש"כ בחידושי לבכורות רפ"ג.

שם כגון ט' חנויות וסנהדרין כו' ע' בנוב"י מ"ת חי"ד סי' נ"ד ובחאה"ע סי' מ"ב ובח"ס חח"מ סי' קט"ז:

שם א"ר אלעזר אתיא מראשה של עולה [כ"ה גרסת התוס' דכ"ז ע"א] דא"ק ונתח אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר ממאי דלמא דפלי ליה ובדק ליה כו' וקשה דר"א אייתי ראיה מדבר שהוא אליבא דהלכתא והש"ס דחי ראייתו מדבר שאינו במציאות דבאמת לא פלי ליה ולא בדק ליה. כדתנן בזבחים דפ"ה ע"ב דראשה של עולה מקטירין עם צמרו ושער שבזקנו ובתמיד דל"א ע"א תנן חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו. וכתבו שם המפרש הרא"ש והראב"ד דנתנו אותו כמו שהוא דאינו בהפשט וניתוח וכ"כ רש"י לקמן דכ"ז ע"א וכמ"כ יל"ד לקמן בשבירת עצם בפסח ובחלבו האליה ודדחי בש"ס מדברים שהם נגד המציאות וצ"ע כעת, וע' בתשב"ץ ח"א סי' ס"ז ובחוות דעת בקונטרס בית הספק ובפר"ח סי' ל"א סק"ו ובחידושי ח"ס לביצה דכ"ה ע"א ובעונג יו"ט חא"ח סי' מ"ד.

שם ונתח אותה לנתחיה אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים. ולכאורה הא מבע"ל האי אותה למעוטי הפשט ונתוח מעולה שנפסלה קודם ההפשט, דאז שורפה בעורה. כדדרשינן בזבחים דפ"ה ע"א ונתח אותה אמר רחמנא אותה כשרה ולא פסולה, ואפשר משום דתרי קראי כתיבי בר"פ ויקרא חד בבן בקר וחד בבן צאן. ומסתברא דהאי דבן בקר אתא להא דבסוגיין, דשם כתוב ונתח אותה לנתחיה, ופירש"י שם אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים, וממילא נדרש קרא דבן צאן למעט פסולה, ונ"מ דצריכינן לשבש

הגרסא בזבחים, דהתם נמי גרסינן ונתח אותה כמו הכא ומזה ממעט כשרה ולא פסולה, ואילו בעולת צאן כתיב ונתח אותו לנתחיו, ולפמש"כ נצטרך לגרס שם ונתח אותו אמר רחמנא כשר ולא פסול, ומלשון התו"כ בלתי מוכרע דבשני מקומות הביאו שתי הדרשות ביחד ע"ש וצ"ע וע' בשעה"מ ס"ה ק"פ וביד המלך פ"ח מה' לולב ובת' חו"י סי' קי"א

שם וניחוש שמא ניקב קרוב של מוח כו' וליחוש שמא במקום נקב קא שחיט, ולכאורה אמאי איצטרך קרא למעוטי חששות כאלו, הלא אפילו ר"מ דחייש למיעוטא הוא ג"כ רק מדרבנן כמש"כ התוס' לקמן די"ב ע"ב ד"ה פסח, ומכש"כ נקב בקרום של מוח או במקום שחיטה, דלא הוי אפילו מיעוטא דמיעוטא ובזה גם ר"מ לא חייש כמש"כ התוס' לקמן דפ"ו ע"א בד"ה מ"ט, די"ל כמש"כ הח"ס חי"ד סי' כ"ד דכל החחשות בטרפיות חד הוא ולמיעוט אחד יחשב כו' ע"ש.

שם מר בריה דרבינא אמר אתיא משבירת עצם בפסח דאמר רחמנא ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא כו' והנה בזבחים דס"ה ע"ב אמר ראב"ש שמעתי בחטאת העוף שמבדילין ומאי לא יבדיל א"צ להבדיל ופריך אלא מעתה כי יכרה איש בור ולא יכסנו ה"נ כו'. וכ' התוס' שם דמכל לאוין שבתורה לא ק"ל דלמאי כתביה אם לא ללאו אבל הכא דמסברא הו"א דחייב להבדיל לפי שצריך לדם אמרינן דא"צ להבדיל קאמר ע"ש, וע"פ סוגיא שלפנינו הקשה בצ"ק לזבחים שם. וז"ל שמעתי שיש מקשים לפ"ז מנ"ל דאסור לשבור עצם בפסח והא דכתיב ועצם לא תשברו בו היינו דא"צ קאמר דס"ד דצריך לשבור משום שמא ניקב קרום של מוח משו"ה אתא קרא לאשמעינן דא"צ דאזלינן בתר רובא ומנ"ל דללאו קאתי, ומסיק אבל אחר העיון קושיא זו שיבוש הוא דהא בפסח שני נמי כתיב ועצם לא ישברו בי וע"כ ללאו אתי ע"ש והגאון ר"י בכרך ז"ל בחידושיו לזבחים שנדפסו שילהי מנחות דחה לדבריו. עפ"מ דאמרינן בפסחים דפ"ה ע"א דקרא דפ"ש קאי על עצם שי"ב מוח. ועליו הלא אנו דנין דילמא הכוונה של ועצם לא תשברו בו דא"צ ולא ללאו אתי [ומובן כוונתו דמעצם לא תשברו דפ"ר ודאי אין מקום להקשות, דאיהו איירי בעצם שא"ב מוח א"כ אין סברא לאמר דנבדוק בשביל קרום של מוח, וע' בזבחים דצ"ז ע"ב תוד-"ה ואחד] וכ' הוא ז"ל דלק"מ דהא אמרינן בפסחים דפ"ד ע"א בו בכשר ולא בפסול א"כ מוכח דכוונת הפסוק ללאו כו' ובשעה"מ פ"י מה' ק"פ הביא קושיא זו בשם הגאון ר"א ברוידא ז"ל, ותירץ בשמו ג"כ בפשיטות גמורה דקרא דבו בכשר ולא בפסול מורה דקרא לאזהרה אתא ע"ש.

ותירוצם בלתי מובן כלל, דהא לדידן אסור באמת להבדיל בחטאת העוף כסתימת המשנה דזבחים דס"ד ע"ב ואינו מבדיל, ואם הבדיל פסל ולוקה כמש"כ הרמב"ם בפ"ז ה"ו ממעה"ק, ולדידן כמו דקרא לא יבדיל אתא לאיסור. כמ"כ קרא דועצם לא תשברו בו הוא ג"כ לאיסור, וכל הקושיא היא אליבא דראב"ש דקאמר שמעתי בחטאת העוף שמבדילין, איהו מוכרח לפרש ומאי לא יבדיל א"צ להבדיל ולפ"ז מאי הועילו בתירוצם הרי כל הדרשה דבו בכשר ולא בפסול דאמרינן שם בפסחים, כן דרשת בו בפסח ולא בקדשים הנדרש במכילתא פ' בא. הוא רק אם נפרש קרא דועצם לא תשברו בו בתורת איסור. אז שייך לאמר דאיסור זה ממועט בקדשים או בקרבן פסח פסול משא"כ לראב"ש דס"ל דלא יבדיל א"צ להבדיל וה"נ א"צ לשבור, לדידיה לא יבא קרא דבו למעט מאיסור, לפ"מ דס"ל לגרמיה דליכא איסור כלל. רק ועצם לא תשברו בו לראות אם ניקב קרוב של מוח.

ולא עוד אלא שאם אתה אומר דראב"ש ס"ל דועצם לא תשברו בו הוא להורות דאין צריך אז בע"כ דמשכחת בזה לדידיה גם מצוה, כיון דיפרש דא"צ רק מפני בדיקת המוח, משום דבלא"ה כשרה דאזלינן בת"ר. משמע בהדיא ברור דאם רוצה יכול לשבור העצם ומכש"כ במקום מצוה, והשתא כמו דלדידן נמנין על מוח שבראש משום דאפשר בלא שבירת עצם כדתניא בפסחים דפ"ד ע"ב כן לראב"ש נמנין גם על מוח שבקולית, דלדידיה ליכא במציאות איסורא דשבירת עצם. וממילא איכא גביה עשה דואכלו את הבשר בלילה הזה דכולל גם מוח העצמות וע' זבחים דצ"ז ע"ב רש"י ד"ה ניתי עשה ולידחי ובתוד"ה ואחד, ולפ"ז תצמח פלוגתא רחוקה כזו. דלכו"ע שבירת עצם בפסח הוא לאו ולוקה, ולראב"ש היא מצוה.

אמנם לפ"מ דבכל דברי הגאונים הנ"ל ז"ל לא ראיתי שום רמז דקושיתם תסובב דוקא לראב"ש, לכן אפ"ל דאם באמת רק לראב"ש היתה שיטה מיוחדה כזו, דהיכא דאיכא סברא להיפוך אז נוכל לפרש תיבת לא בתוה"ק דא"צ, לפ"ז אפשר דיפרש גם קרא דועצם לא תשברו בו דאינו צריך לשוברו, ועפ"ז יחלוק באמת על כל דרשות חז"ל לדינא שנתיסדו על האיסור, ומאי קא קשיא להו. אמנם דעת הגאונים ז"ל משמע, דלא יתכן דראב"ש יסלול דרך לעצמו למידרש תיבת לא הכתוב בתורה באופן דא"צ, במקום דכל חכמי ישראל יבינו אותו בתוה"ק בדרך איסור ללאו ולמלקות. ובע"כ דאפשרות הפירוש דא"צ, היה מקובל לכל חכמי דורו דראב"ש, וזהו מאי דקאמר שמעתי בחטאת העוף שמבדילין. היינו ששמע מרבותיו. ובהכרח היה להם לפרש דמאי לא יבדיל א"צ להבדיל, וכיון דאפשרות פירוש זה הוא לכו"ע. לכן הקשו המפרשים הנ"ל ג"כ אליבא

דכו"ע. ועפ"ז שפיר תירצו דדרשת בו בכשר ולא בפסול המקובלת לכו"ע, מורה דשבירת עצם בפסח היא בדרך איסור.

ואם בדרך זה נלך אמינא אנא דלע"ד אינו צריך להיות נאיד מכשר לפסול, רק ממקומו הוא מוכרע דאין התחלה לקושיא זו. דאיך נאמר דמצד הסברא הו"א דצריך לשבור העצם. בכדי להכשיר הבהמה מנקיבת קרום של מוח, הרי דין שבירת עצם בפסח מקובל לכו"ע דהוא אפילו לאחר זמן אכילתו כדאמרינן בפסחים דפ"ג ע"א ולשון הרמב"ם רפ"י מק"פ או ששבר אחר כמה ימים ה"ז לוקה ע"ש. ומה תועיל אז שבירת העצם להכשר הבהמה מנקיבת קרום של מוח לאכלה בליל י"ד, ועוד דשיעור שבירת עצם בפסח היא כפגימת חגירת צפורן כדאמרינן לקמן די"ז ע"ב, ומה יוכל לבדוק בפגימה זו אם ניקב קרום של מוח, הרי בהדיא דלפי המקובל אצלנו דין שבירת עצם בפסח לאיסור, אין מקום לקושיא זו. ולהקשות אליבא דראב"ש לגרמיה ולאמר דאם איהו יפרש כן יחלוק על כל דיני לשבירת עצם בפסח ג"כ אין סברא כמש"כ למעלה.

ואחרי כל אלה אף אם בדרך רחוק היה מקום לאמר דראב"ש ס"ל כן, מ"מ נראה דלק"מ, דבשלמא מר בריה דרבינא דבעי להביא ראיה מקרא דועצם לא תשברו בו דלא חיישינן למיעוטא דטריפה, איהו היה כמוכרח למצוא טריפה כזו שעומדת אחורי העצם. וא"א לראותה אם לא ישבור העצם, לכן נקט ניקב קרום של מוח, משא"כ אם נימא דתוה"ק הקילה עלינו לבלי נצטרך לחפש בתר ריעותא דטריפה מדוע תזהירנו שלא לחפש אחרי נקב בקרום של מוח דוקא. הלא שבעים מיני טריפות בבהמה כדחשבינהו הרמב"ם בפ"י ה"ט מה' שחיטה ורוב הריעותות אינן מוקפות בשום עצם, ואפילו תחת סוג נקובה יש כ"ו טרפיות כמש"כ הכ"מ שם. ורוב הנקובות הן בלי עצם ואם באמת היה לנו מקום לאמר דתוה"ק הזהירה שלא לחפש אחרי נקיבת קרום של מוח, אז אדרבה היה מוכח לאידך גיסא דבתר שאר טרפות מוכרחים אנו לבדוק ואע"ג דרוב בהמות כשרות הן ומיעוטן הן טרפות ולפ"ז הרי היתה מזה הראיה להיפוך דלא אזלינן בתר רובא, ואיך יוכל להקשות מהא דבסוגיין דס"ל דאזלינן בתר רובא מהוכחה דהאי קרא גופיה, וע' בנוגע לסוגיא זו מש"כ הרשב"א בתורת הבית הארוך דף ק"ב ע"ב ובר"ן לקידושין דל"ט ובתשובותיו סי' נ"א ובס' יראים סי' תט"ו ובפר"ח ליו"ד סי' ק"י כללי ס"ס ובש"ש שמעתא א' ובכו"פ קונטרס הספקות ובשעה"מ פ"ט מה' טומאת מת.

שם ר"נ בר יצחק אמר אתיא מאליה כו' וליחוש שמא נפסקה חוט השדרה אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר וכי תימא דמתתאי פסיק לה לעומת העצה אמר רחמנא מקום שהכליות יועצות כו' ע"כ, והנה הרמב"ם פ"א הי"ח ממעשה הקרבנות כ' וז"ל ואם

היה הקרבן ממין הכבשים מוסיף על אלו האליה תמימה עם החוליות מן השדרה עד מקום הכליות שנאמר לעומת העצה יסירנה וכ' שם הכ"מ דמשמע ליה להרמב"ם כן מהתו"כ ע"ש, ובאמת לשון התו"כ שם מוקשה מאד גם כשהוא לעצמו וע"ש במפרשים. ואדרבה הראב"ד בפירושו להתו"כ הבין שם דחוליא אחת קאמר. והרמב"ם הרי כתב עם החוליות ע"ש.

ולעד"נ ברור דמקור הרמב"ם הוא מהא דבסוגיין, דקאמר שא"א לאמר דמתתאי פסיק ליה היינו סמוך לזנב, אלא לעומת העצה מקום שהכליות יוצאות, והוא שמתחיל לחבר אל האליה גם חוליות השדרה שכנגד הכליות, וזו היא כל הראיה בש"ס דאזלינן בת"ר מדלא חיישינן שמא נפסקה חוט השדרה. הרי בהדיא דגם חוליות השדרה מוכרחות להיות מצורפות אל האליה בלי בדיקה בחוט, וכמו בפסק ההלכה כן בהבנת פירוש לעומת העצה שנדחקו בזה מפרשי התורה, כולם מורים שהרמב"ם הבין כן מהא דבסוגיין. ועם דברי ר"נ בר יצחק דהכא מבואר נמי כוונת התוספתא בחולין פ"ט ע"ש.

שם וכי תימא דמתתאי פסיק לה כו'. ע' באר יצחק חי"ד סי' ו' ובבית דוד סי' י"א.

שם רב ששת בריה דרב אידי אמר אתיא מעגלה ערופה דאמר רחמנא הערופה כשהיא שלמה תיהוי וליחוש דילמא טרפה היא אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר וכ"ת מאי נ"מ הא אמרי דבי ר' ינאי כפרה כתיב בה כקדשים. והנה בירושלמי סוטה פ"ט ה"ה יליף לפסול טרפה בעגלה ערופה מהא דכפרה כתיב בה כקדשים, והרמב"ם רפ"י מה' רוצח נמשך ג"כ אחר לשון הירושלמי ע"ש בכ"מ, ולכאורה אמאי לא ילפי מקרא דהערופה כשהיא שלמה תיהוי כדאמרינן הכא, ולהיפוך יל"ד בסוגיין אמאי איצטריך ליה למילף לכתחלה מקרא דהערופה מה דבאמת איצטריך ליה לדרשות אחרות כמשה"ק התוס' ועמש"כ בחידושי שם. ואיצטריך לאמר נמי בתר הכי וכ"ת מאי נ"מ ולתרץ מהא דאמרי דבי ר' ינאי כפרה כתיב בה כקדשים ולא בנה יסוד הקושיא לכתחלה אהא דטריפה פסולה משום דכפרה כתיב בה כקדשים, והשתא ליחוש דילמא טרפה היא אלא לאו משום דאזלינן בת"ר.

וי"ל דאי תלה לכתחלה דין עגלה ערופה בקדשים הו"א דדינו כקדשים דיש אפשרות גביה להמצא טרפה אחר שחיטה, וע' ברמב"ם פ"ב הי"א מאיסורי מזבח, וה"נ עריפתה זו היא שחיטתה וע"ל דפ"ב ע"א תוד"ה עגלה, ולה"ק דבעגלה ערופה ליתא במציאות בדיקה מטריפות בתר עריפתה, משום דאמר רחמנא הערופה כשהיא שלמה תיהוי, הרי דבשעת עריפה צריכה להיות שלמה. ועפ"ז קשה ליחוש דילמא טריפה היא ובע"כ משום

דאזלינן בת"ר, אלא דהש"ס פריך מאי נ"מ אם היא טרפה הא לאו קרבן היא ועלה משני כפרה כתיב בה כקדשים, ועמש"כ בחידושי לקמן בסמוך.

שם רבה בר רב שילה אמר אתיא מפרה אדומה דאמר רחמנא ושחט ושרף מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה וליחוש דילמא טרפה היא אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר, ולכאורה לפ"מ דמומין בעגלה כשרה כדתנן בסוטה דמ"ה ע"ב. ובפרה פסולה, ולפ"ז יש לחלק דלעיל בסמוך דקאמר דגלי קרא הערופה כשהיא שלמה, התם דייק שפיר וליחוש דילמא טרפה היא דבע"כ קאי שלמותה למעט טרפות דהא מומין אין פוסלין בה. משא"כ בפרה דגלי קרא מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה הרי י"ל דקאי אהא דכתיב אשר אין בה מום דלא נימא דקרא קפיד רק על שעת שחיטה קמ"ל דאפילו אם נחתך ממנה אבר קודם שריפה ג"כ פסולה, אבל על טרפות פנימיות בפרה לא קפיד קרא אפילו לא אזלינן בת"ר, דק משום דא"א לבודקה מטרפות משום גזה"כ, דצריכה להיות שלמה גם בשעת שרפה, והא דכתיב תמימה הלא מבואר בספרי תמימה באדמימות, ופירש"י שם דהוא למעט שאם היו בה שתי שערות שחורות שהיא פסולה ע"ש. הרי דתמימה אין תואר לפרה רק תואר לאדומה, וצ"ל דיסוד הראיה היא כדמסיק חטאת קרייה רחמנא ומזה מוכח דטרפות פוסלין בה, ובכ"ז גלי רחמנא ושחט ושרף להורות דמה שחיטתה כשהיא שלמה אף שרפתה כשהיא שלמה, ואחרי דלא נוכל לבודקה מטרפות, בע"כ הא דלא חיישינן דילמא טרפה היא, הטעם דאזלינן בת"ר, וע' תוד"ה חטאת ובע"ז דכ"ג ע"ב תוד"ה אלא ובת' ריב"ש סי' ע"ז וסי' קס"ג ובכו"פ קונטרס בית הספק ובת' הגרע"א ס"ס ק"ז ובמש"כ בחידושי לקמן ד"ל ע"ב.

שם רב אחא בר יעקב אומר אתיא משעיר המשתלח דרחמנא אמר ולקח את שני השעירים שיהו שניהם שוים וליחוש דילמא חד מינייהו טריפה הוא כו', ויל"ד טובא הרי דין שניהם שוים לא ילפינן כלל מהאי קרא דולקח את שני השעירים, רק מפסוק המוקדם יקח שני שעירי עזים, כמו בספרא שם כן בברייתא דיומא דס"ב ע"ב. ועוד דאין זה לעיכובא דהא ביומא ובתו"כ שם דרשינן מהא דשעיר שעיר ריבה להכשיר אע"פ שאין שניהן שוין ע"ש ואיך נופל להקשות ולהוכיח כל האי דינא דאזלינן בת"ר בפשיטות גמורה מדבר דלא מעכב, ומכש"כ הכא דכל הדברים צריך רק להא דמסיק דאין גורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם, ולזה אין לו אלא להזכיר עיכובא דשני השעירים ביחד, אבל מה לו להשתוות השעירים לקושיתו.

לכן לולא דמסתפינא הוה אמינא לע"ד, דטעות נפל הכא בגרסת הש"ס, וצ"ל דרחמנא אמר ולקח את שני השעירים מלמד שהם מעכבים זה את זה וזו היא דרשת התו"כ שם

על פסוק זה. ובזה שפיר דייק הש"ס וליחוש דילמא חד מינייהו טרפה הוא אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר וכ"ת מאי נפקא לן מינה הא אין גורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם כו', וע' ש"א סי' ע' ובבאר יצחק חי"ד סי' ב'.

רש"י ד"ה דמתתאי האליה שקורין הנק"ש בלע"ז. ע"ל דנ"ד ע"ב רש"י ד"ה בוקא ובדצ"ג ע"א רש"י ד"ה תרבא ובשבת דקנ"ב ע"א רש"י ד"ה זו קלבוסת.

תוד"ה דקיימי, אלא רוצה לפרש באותו ענין שאף הכהן עצמו היה יכול לידע עכ"ל, ויל"ד ע"פ הנחת התוס' דהיה יכול לאמר כגון שהיה אדם אחד עומד לשם בשעת הסגר וראה שלא חסר ע"ש א"כ סוף סוף אמאי צריך לאוקמי בדקיימי דרא דגברי בכדי שהכהן עצמו היה יכול לידע, הלא אפשר נמי לאותו אדם אחד זה שעמד שם לקרוא מנגד אל הכהן ולאמר לו לא בצר כדקאי קאי. וכגון שהיה ביתו סמוך לשם כדפירש"י לעיל בסמוך ואמאי איצטריך ליה לאוקמי דקרא איירי בגוונא דחיקא דקיימי דרא דגברי וצע"ק.

תוד"ה מנא, וא"ת כיון דאמרינן זיל בתר חזקה כש"כ בתר רובא דרובא וחזקה רובא עדיף ע"כ, והעיר הגאון בעל ברוך טעם בהגהותיו לש"ס ע"ד התוס' דהכא, מהא דב"ב דצ"ג ע"א דקאמר, סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו כו' אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לת"ק ע"כ ל"ק ת"ק התם אלא דלא אזלינן בתר חזקה אבל בתר רובא אזלינן ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לר' אחא ע"כ ל"ק ר' אחא התם אלא דאזלינן בתר חזקה דהוא גופיה מוחזק אבל בתר רובא לא אזלינן ע"ש, משמע שהבין דהא דאמרינן בקידושין ד"פ ע"א ובכ"מ רובא וחזקה רובא עדיף, לאו אליבא דד"ה היא דהא אליבא דשמואל אזלינן בתר חזקה ולא בת"ר, אמנם לפ"מ שפירשתי למעלה דחזקה הבאה מכח הטבע עדיפא מרובא שהיא כעין אנן סהדי ע"ש, ולפ"ז י"ל דבב"ב הויא החזקה ממין זה, והתוס' בסוגיין איירי מחזקה החלושה שבחזקות שהיא חזקת הגוף העשויה להשתנות לפ"ז אין מקום לקושיתו כנ"ל, וכן בבית שמואל ר"ס י"ט הביא להא דהתם הא דר"ס קמ"ט. ושם הויא נמי חזקה דאתיא מכח הטבע כנ"ל, וע' בת' מהרי"ט ח"א ס"ס קל"ח ובמהרשד"ם חי"ד סי' ר"א ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' י"ט.

עוד יש לתמוה ע"ד הב"ש שם שהקשה אמש"כ הרמב"ם, דמקלל ומכה אביו הוא מכח חזקה שהוא אביו, והקשה הוא א"כ אמאי לא יליף בש"ס ריש חולין מזה דאזלינן בתר חזקה ע"ש, והנה מלבד מש"כ לעיל דדברי הרמב"ם הנ"ל לקוחים מירושלמי קידושין פ"ד ה"י, וכ"ה בתוי"כ ר"פ אמור ובנזיר דמ"ט ע"א, וגם חזקת אב דהתם הכוונה על החזקה דאתיא מכח רובא דרוב בעילות אחר הבעל, ולפ"מ דיליף רובא גם החזקה דאתיא מחמתה כלולה בה, עוד זאת בלתי מובן במאי תהיה עדיפא ליה להב"ש אם

ילמד מזה דאזלינן בתר חזקה, ואדרבה התוס' שלפנינו כתבו להיפוך דרובא וחזקה רובא עדיף ואם יש להש"ס מקים למילף רובא החמורה טפי עדיפא ליה מללמוד חזקה הקלה ממנה, ולאמר דכוונתו דלדברי הרמב"ם דאביו הוא חזקה, א"כ למה להש"ס למילף רובא וחזקה משני מקראות בפ"ע, הו"ל למילף ממכה אביו חזקה ורובא ביחד, דלפמש"כ כן הוא האמת דאתי מיניה רובא. ובזה כלולה גם החזקה דאתיא מכח רובא, והא דיליף חזקה מקרא דויצא הכהן מן הבית קאי על חזקה ממין אחר לגמרי. היינו חזקת הגוף העשויה להשתנות כמש"כ למעלה, וחזקה זו צריך למילף, דאי לאו קרא הו"א דלא הויא כלל בגדר חזקה מפני שעשויה להשתנות, קמ"ל דאף היא חזקה נקראת כ"ז שלא חלה עליה ההשתנות וע' ביד המלך פ"א מאסורי ביאה ובנוב"י קמא חאה"ע סי' ז' ובחמדת שלמה חי"ד סי' כ"ה וסי' כ"ט ובמש"כ בחידושי לקמן ע"ב.

בא"ד ולמאי דמפרש רבנו חיים דהא דרובא עדיף מחזקה לא מסברא אלא דילפינן מפרה אדומה דאזלינן בת"ר אע"ג דאיכא חזקה כנגד הרוב דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא כו' ע"כ, ולע"ד תמוה טובא הרי פלוגתא דתנאי היא, ואהא דס"ל לרבנן מיעוטא כמאן דליתא דמי ורובא וחזקה רובא עדיף פליג ר"מ בקידושין ד"פ ע"א ובנדה די"ח ע"ב וסבר סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא ולדברי רבינו חיים ז"ל דרובא וחזקה רובא עדיף ילפינן מפרה אדומה, מה מקום לר"מ לחלוק אקרא, ומלשון פלוגתתם שם משמע דפליגי בסברא וע' נוב"י קמא חאה"ע סי' מ"ג ובח"ס חי"ד סי' כ"ה ובחאה"ע ח"א סי' ב'.

ועוד במש"כ דבפרה דאזלינן בת"ר איכא חזקה כנגד הרוב דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא, ג"כ תמוה דכל חזקה בש"ס היא במקום ספק, וכ"כ רש"י לעיל ד"ט ע"א דלשון חזקה לא שייך אלא בדבר ספק דנימא העמד דבר על חזקתו ע"ש, ובגברא דמזין עליו ליכא שום ספק, רק ודאי גמור דהוא טמא, אלא דדין כזה גזרה תורה. דאי מזין עליו מאפר פרה דחזקת כשרותה היא מדאזלינן בת"ר, נטהר האי גברא, למה שייך זה לענין אחר שהוא בספק. והתורה אמרה דאוקמיניה אחזקה, ויש כנגדה רובא. דנימא רובא עדיף. אע"ג דשניהם מן התורה.

והנה כמו חזקה כן רובא הוא במקום ספק, ובאין מציאות הספק המוקדם אין מקום לאמר דניזל בתר רובא או בתר חזקה, וע"פ יסוד זה סברה גדולה היא לאמר רובא וחזקה רובא עדיף, ולולא דברי רבינו חיים ז"ל הוא דוקא מסברא ולא צריך קרא, דהנה בכל ספק יש בו שני צדדים, ואנו מסופקים עם איזה צד הוא האמת, והשתא אם קרא דחזקה בא להעמידה על חזקתה הקדומה, ונמצא אז דחלק זה הוא המכריע, מ"מ יש מקום

לאמר דלפ"מ שהוא ספק השקול, אפשר דהאמת הגמור הוא עם חלק הספק המוכרע, רק לפי האמת המוסכם ע"פ התורה הכריע חלק זה, אכן כנגד חלק המכריע נשאר חלק המוכרע התקיף בחזקתו כמו המכריע, משא"כ אם באנו לחשוב על הספק ואתי קרא דרובא להכריע, הלא לא נשאר כנגדו רק המיעוט.

אמנם כ"ז הוא כשאנו דנין על הרוב כשהוא לעצמו ועל החזקה כשהיא לעצמה, אולם היכא דהרוב והחזקה מנגדים להדדי, בזה שפיר הקשה ר"מ, כיון דאנו מודים דעכ"פ נשאר מיעוט כנגד הרוב. נשתמש באותו מיעוט לסומכו לחזקה להחליש כח הרוב, וזהו מאי דקאמר סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא אכן רבנן סברי דבמקום הכרעת הרוב בטל המיעוט במציאותו דלא נוכל אף להסמיכו, והיינו דקאמרי מיעוטא כמאן דליתא דמי. ולא נשאר לנו רק רובא וחזקה. ואז רובא עדיף. ויש בזה עוד מקום עיון בדברי השטמ"ק לב"מ ד"ו מש"כ בשם הרא"ש ז"ל לתרץ קושית התוס' גבי קפץ אחד מן המנויין ובמש"כ המחבר ביו"ד ר"ס ק"ט, וע' בהגהת מרדכי יבמות רמז קכ"ו ובפ' אלמנה ניזונית רמז ש"ח ובתשובות דרשב"א סי' תש"ל ובמהרי"ק שרש ק"ע ובת' ריב"ש סי' שע"ב ובשעה"מ פ"ט מטומאת מת ובחמדת שלמה חאה"ע סי' מ"ג ובפמ"ג ליו"ד ס"ס קי"א קונטרס רובא וחזקה וברי"ט אלגזי לבכורות דכ"ד ע"א.

בא"ד אלא ילפינן מפרה אדומה כו'. ע' מהרש"א בסוגיין ובת' הגרע"א סי' קצ"ח ובבאר יצחק חי"ד סי' א'.

תוד"ה הערופה כשהיא שלמה לקמן בפרקין דרשינן נמי מהערופה כו' ובסוף פרק כל הבשר כו' ע"כ, הנה דרך התוס' איך להעמיד כל שלשת הילפותות ע' במהרש"א מהר"ם ורש"ש אכן קשה אמאי לא הביאו נמי הא דסוטה דמ"ו ע"ב ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל שאין ת"ל הערופה ומה ת"ל הערופה על מקום עריפתה של עגלה ע"ש, וכ"ה נדרש בספרי שם מהערופה, שצריכים לרחוץ את ידיהם על מקום עריפתה, ולא להניח העגלה על מקום אחר ולרחוץ עליו, רק צריכים לקברה במקומה ושם ירחצו. וע"ש בהתוה"מ וצ"ע כעת.

תוד"ה אתיא מפרה אדומה וא"ת כיון דפרה בת שתי שנים א"כ דילמא היינו משום דאוקמיה אחזקה שאינה טרפה למ"ד טרפה אינה חיה ע"כ, וראיתי בלב אריה ושאר מפרשים שפירשו כוונת התוס' דהכא איכא רובא וחזקה ביחד, ומנ"ל למילף, היכא דליכא רק רובא, דאל"ה נסתרה קושית התוס' ממש"כ הם גופייהו בד"ה מנא, דרובא וחזקה רובא עדיף כו' ע"ש אולם המעיין בחידושי הרשב"א ז"ל יראה ברור דכוונת

הראשונים ז"ל להקשות רק מחזקה ולא מהשתתפות הרוב ע"ש, ולע"ד אפשר דכוונתם דטפי מסתבר לאוקמה על חזקת גופה מלמיזל בדידה בתר רובא דעלמא.

אכן איך שיהיה תקשה אמאי לא הקשו כן מעיקרא גבי עגלה ערופה, דגם היא בת שתי שנים כדפסק הרמב"ם רפ"י מה' רוצח, ואי משום דר"א ס"ל בריש פרה ובספרי דעגלה בת שנתה, הלא בלא"ה עיקר קושיתם היא בפלוגתא, דלמ"ד לקמן ר"פ אלו טריפות דטרפה חיה אין מקום לקושיתם, ובכלל מנא להו דרבה בר רב שילא ס"ל דטריפה אינה חיה דילמא ס"ל טרפה חיה, ובזה יותר מסתבר לאמר דס"ל עגלה בת שתי שנים כדפסקינן לדינא וקשה כנ"ל, וע' בפמ"ג סי' ל' ושם בסי' נ"ז סקמ"ח בשפ"ד ובפר"ח שם סק"ג ובה' פסח סי' תל"ז סק"ב ובפלתי סי' מ"ד סק"ט ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.

בא"ד ומיהו כאן י"ל דאיכא חזקה אחרת כנגדה דהעמד טמא על חזקתו ע"כ. כבר כתבתי לעיל בחידושי לתמוה על סברא זו של רבינו חיים ז"ל. הלא כל חזקה היא תולדת הספק כדפירש"י לעיל ד"ט ע"א, והאי גברא טמא בודאי, ובכ"ז גזרה תורה דין כזה דליטהר ע"י אפר פרה. ומאי שייך זה לחזקה דעלמא ע"ש. וע"ע ברי"ט אלגזי לבכורות דכ"ד ע"א ובמחנה אפרים ה' יבום פ"ג ובשעה"מ שם הט"ז ובנוב"י קמא חי"ד סי' נ"ו ובת' הגרע"א סי' קצ"ח ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ג' ובאור שמח פ"א הי"ג מה' שחיטה.

בא"ד וי"ל דכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפילו שעה אחת לא אזלינן בתרה ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ל"ז וסי' פ"ב ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' ר"א ובפתיחת הפמ"ג לסי' ל"ט ובס' הארוך מש"ך סי' פ"א ובברכי יוסף חא"ח סי' תל"ז סק"ב ובשער המשפט סי' צ"ב סק"ח ובש"ש שמעתא ב' פי"ג ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ב' ובח"ב חי"ד סי' כ"ב ובשעה"מ ה' מקואות פ"י כלל ג' ובנוב"י קמא חאה"ע סי' מ"ט ובדו"ח להגרע"א חלק הכתבים דף ק"ז ע"ב ובבאר יצחק חי"ד סי' ד' וסי' ה'.

בא"ד ויש ללמוד מתוך כך הלכה למעשה דאם עשה גבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה האחת ונמצאת טרפה שכולם אסורות דאין לי להעמיד פרה אחזקתה ולאמר השתא הוא דנטרפה כו' ע"כ, ואיני יודע אמאי נקט בגבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה האחת הלא כמ"כ משכ"ל בגבינות שנעשו מחלב בהמה אחת ונמצאת טרפה כמש"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן והתוס' בנדה ד"ב ע"ב וע' במיוחסות להרמב"ן סי' קנ"א ובתשובות הרשב"א סי' תקי"ח ובס' הפרנס סי' ע"ז ובת' הרא"ש כלל כ' סי' ט"ו ובס' התרומה סי' ע"ג וברוקח סי' שפ"ו וסי' תס"ד ובש"ך סי' א' סק"ח ובחי' הגרע"א שם.

והנה אע"פ שהתוס' כתבו כן ללמוד הלכה למעשה. מ"מ מחלוקת הראשונים היא, כמובא ברשב"א ראי"ש ור"ן ז"ל. ובשו"ע סי' פ"א פסק המחבר, דאם הוא טרפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה, אמרינן השתא הוא דנטרפה והגבינות מותרות וע"ש בביאור הגר"א ובט"ז סי' צ"ח סק"ו ובפלתי סי' נ' סק"א ובתומים סי' ל"ד סק"ח ובפר"ח כללי ס"ס סקי"ג ובת' פני יהושע חי"ד סי ב', ועל פסק השו"ע הקשה הט"ז ביו"ד סי' שצ"ז, מפסחים דצ"א ע"א במפקח את הגל ומצאו מח שחייב לעשות פסח שני, ולא אמרינן דמוקמינן אותו בחזקת חי בשעת שחיטת הפסח וכן בכתובות דע"ו ע"א דעל בעל החמיר להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת פרה, הרי דלא מוקמינן ליה בחזקת חי, והביא נמי מאה"ע סי' י"ז גבי נהרג דלא מוקמינן בחזקת חי. ואמאי התירו הכא הגבינות משום השתא הוא דנטרפה, ולכן כתב דשאני מיתה דכל חי עומד למות והוא מועד לכך בלי ספק ע"כ שפיר אמרינן דודאי כל זמן שאינו מבורר שמת אמרינן עדיין חי הוא אבל כשמבורר שמת אזלא החזקה לענין שנאמר השתא הוא שמת דאדרבה אמרינן דמעיקרא היה מת כיון שעמד לכך עכ"ד, וע"ש בנקוה"כ ובש"ש שמעתא ג' פ"ח איך שדחו לדבריו, וכ"מ דעת הפלתי בסי' ס"ט סי"ג דלא כהט"ז, שכ' בספק בבהמה אימת נשחטה ועי"ז אינו ידוע אם שהה הבשר ג' ימים מעל"ע, דהעמד בהמה בחזקת חיים והשתא הוא דמת ע"ש הרי אע"ג דכבר מתה ומיועדת היתה למיתה ואפ"ה מוקמינן לה בחזקת חיים.

עוד ילה"ר דהנה באליהו רבא סי' של"א הביא בשם תשובת רדב"ז סי' רפ"ב, בתינוק שנולד בע"ש סמוך לביה"ש וספק אם נולד קודם ביה"ש או בביה"ש, דאין מלין אותו ביום ו', ואין דנין לס"ס שמא קודם ביה"ש ושמא ביה"ש יום, וכתב באשל אברהם הטעם דאיכא חזקת מעוברת, וכ' הגרע"א ז"ל בתשובותיו סי' מ"ט דלפ"ז נולד דין חדש בנולד בשבת תחלת הלילה ספק שהוא צה"כ ספק שהוא ביה"ש יהיה מותר למולו בשבת מס"ס דמסייע חזקת מעוברת ועמש"כ בחידושיו ליו"ד סי' ט"ו, והנה חזקת מעוברת דתכונת הלידה כרוכה אחריה דמיא ממש לחזקת חיים דתכונת מיתתו כרוך אחריו. ואפ"ה מוקמינן אותה אחזקת מעוברות הקדומה גם אחרי שנולד. וע"פ סברתם בנולד בביה"ש יש עוד לדון טובא בשו"ע סי' רס"ב וסי' רס"ו ובאחרונים שם. וע' בהגהות מיימוני פ"א מה' מילה ובאו"ז ח"ב סי' ק"ב ובמרדכי פ' במה מדליקין רמז רצ"ג ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רי"ט ובת' מהר"ם מרוטנברג סי' ס"ט ובמהר"ם אלשקר סי' צ"ו ובת' הב"ח סי' קנ"ד ובת' מהרי"ל בן חביב ובמהר"ם יפה סי' י"ט ובת' בית יהודא למהר"י עייאש ס"ג ובת' תורת חיים סי' ט"ו ובת' מחנה חיים סי' כ"ד ואין להאריך בזה כי אין פה מקומו.

ואחרי שהוכחתי דעת גאוני קמאי ובתראי דלא כהט"ז, נלע"ד ג"כ לאמר במה שיש להתבונן ביסוד סברת הט"ז, דמשום דאדם מועד אל המיתה לכן אחרי הבירור שמת אזדא חזקת חיים ממנו ואמרינן דמעיקרא היה מת כיון שעמד לכך, נראה מדבריו דכיון דיום המות מתחיל מיום הולדו, לכן נחשבת תכונת מיתתו כשותף בחזקת חיותו אמנם בהכרח נודה דלא יותר משותף, נוסף על זה יש חילוק גדול בין השותפים כל עוד חלקו בחיים. דחזקת חיותו היא בפועל, ותכונת מיתתו היא רק בכח, והשתא כאשר בא לפנינו הספק אם היה חי או מת, הלא הוא אצלנו ככל ספק שנולד, ולפ"מ דילפינן מקרא דאוקי מילתא אחזקיה. בע"כ כשאנו דנין על זמן הספק, הרי יש לנו להעמידו על חזקתו הקדומה בשתי התכונות ביחד, החיים והמות שהיו נטועים בקרבו, אכן באיזה אופן נימא דחזקת תכונת מיתתו שהיתה בו רק בכח, תבטל לגמרי חזקת שותפת חיותו שהיתה אצלו בפועל, וע' ח"ס חאה"ע ח"ב סי' ק"נ ובפתיחה לה' טרפות מהפמ"ג ובת' אבקת רוכל סי' ר"ח ובכו"פ קונטרס בית הספק ובנוב"י קמא חאה"ע סי' ל"א ובחמדת שלמה חאה"ע סי' ל"ג ובעין יצחק ח"ב סי' מ"ט.

בא"ד דהו"ל ס"ס ספק אינה טרפה ואת"ל טרפה אימא דאח"כ נטרפה, ע' בט"ז סי' פ"א סק"ג ובפר"ח שם סק"ד.

תוד"ה חטאת קרייה רחמנא תימה דלא קאי האי טעמא בריש אין מעמידין דכ"ג כו' ע"כ, לע"ד יש לתמוה על תמיהת התוס', האם רק פסול טריפות בפרה ילפינן מהא דחטאת קרייה רחמנא, הרי גם שלא לשמה פסולה ואין לשרפה בלילה ולפסול בה יוצא דופן אתנן מחיר ושלא רחוץ ידים ורגלים, וכל הני הלכתא גבורתא נשנו ברפ"ד דפרה ובספרי שהביאו התוס' בתר הכי בקצרה ובדרך העברה, ויש בה אפילו מועל אחר מועל כדכתבו התוס' במנחות דנ"א ע"ב, וכולם שמעינן רק מהא דחטאת קרייה רחמנא, והרמב"ם בפ"א ה"ז מפרה אדומה הניח כלל וז"ל כל הפוסלין את הקדשים למזבח פוסלין את הפרה ואע"פ שהיא כקדשי בדה"ב הואיל וקראה הכתוב חטאת וע' ר"ש פרה פ"ב מ"ג ולדברי הראב"ד שם ה"א אין מקדישין אותה ג"כ מחוסר זמן מפני שנקראת חטאת, ואיך עלה ע"ד התוס' להקשות לכתחלה מסוגיא דע"ז, דהתם קאי רק על פסול רביעה כדפירש"י שם בד"ה ה"ג אלא, ולדחות עפ"ז רוב דיני פרה אדומה המעכבים בה וצ"ע כעת.

בא"ד דלאחר פדיון שאין תורת פרה עליה לא קרייה רחמנא חטאת כו', ע' באר יצחק חא"ח ס"ס ט"ו.

דף יא:

אין גורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם, ע' כ"מ ולח"מ ומל"מ בפ"ה הי"ח מעבודת יוה"כ ובסוף ס' גבורת ארי ליומא מהגאון ר' אשר בהגאון שאגת אריה בתשובתו להגאון בעל אור חדש ז"ל. ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ט"ו ובמש"כ בחידושי למנחות דצ"ב ע"א.

שם רב מרי אמר אתיא ממכה אביו ואמו דאמר רחמנא קטליה וליחוש דילמא לאו אביו הוא אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר ורוב בעילות אחר הבעל והנה בירושלמי קידושין פ"ד ה"י קאמר מנין שהורגין על החזקות ר' שמואל בריה דר' יוסי בי ר' בון אמר כתיב ומכה אביו ואמו מות יומת וכי דבר בריא הוא שזה הוא אביו והלא חזקה היא שהוא אביו ואת אמר הורגין אף הכא הורגין. והקשה שם בש"ק דילמא התם היינו טעמא דאיכא נמי רובא, דרוב בעילות אחר הבעל כדאמרינן בסוגיין. אבל בחזקה דליכא רובא מנלן דהורגין ונשאר בקושיא. ולעד"נ בפשוטו דמי לא עסקינן נמי באביו ואמו כאלו שבאו ממדינת הים והחזיקו א"ע באיש ואשתו דעל חזקה זו הורגין כדאמרינן בקידושין ד"פ ע"א מעשה רב, באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה והגדילתו ובא עליה והביאום לב"ד וסקלום ע"ש ולפ"ז האי רובא דרוב בעילות אחר הבעל דאמרינן ביה הוא נמי מכח החזקה, ואח"ז מצאתי סברא זו להגאון ר' יעקב ז"ל מליסא בת' חמדת שלמה חאה"ע סי י"א וע"ש בסי' כ"ד. ואפשר כוונת הש"ק להקשות דכי היכי דמספקינן בירושלמי להרוג אשה בשביל שהיא רק מוחזקת לאשת איש, כמ"כ במכה אביו שאין אנו יודעין לאביו ואמו אלא מכח חזקה ג"כ לא יהיה נהרג, ולא קטלינו ליה רק היכא דידעינן לאביו ואמו שנשאו זל"ז בפנינו, ואז איכא גביה חזקת האב כדאמר בירושלמי ורוב בעילות אחר הבעל כדאמרינן הכא, וע' מהרי"ק סי' פ"ז וביו"ד סי' רמ"א ס"ז ובביאור הגר"א שם סק"ט ובש"ש שמעתא ד' פ"ח.

אכן האמת יורה דרכו דאין לחלק בזה וכ משכ"כ הרמב"ם בפ"א ה"כ מאיסורי ביאה, דמקלל ומכה אביו הוא רק מכח חזקה, והרב המגיד הראה מקורו מהירושלמי וע' בחלקת מחוקק וב"ש סי' י"ט, אמנם גם בתו"כ ר"פ אמור קראו לאביו חזקה, וכן אמרינן בבבלי נזיר דמ"ט ע"א דאי כתב אביו הוה אמינא היינו טעמא דלא מטמא ליה משום דחזקה בעלמא הוא. ובע"כ דלאו תרי מילי נינהו ו רק חזקה דאתיא מכח רובא דרוב בעילות אחר הבעל ורוב תינוקות אינם מתחלפין, ועמש"כ בחידושי לעיל ד"י ודי"א, ורוב כזה גם אביי גופיה צריך להחזיק כדכתב בבכור שור לקידושין ד"פ וע' בבית מאיר סי' י"ט, ועפ"ז אין מקום לקושית הש"ק דבמכה אביו איכא רובא וחזקה ביחד, דלפמש"כ

החזקה אתיא נמי מכח רובא ודבר אחד הוא, כדמשמע דעת התו"כ הבבלי והירושלמי כנ"ל, וע' בתשובות הרשב"א סי' כ"ז וסי' תרל"ה ובשעה"מ פ"ט מה' טומאת מת.

וראיתי בס' זר זהב על ס' המכריע חא"ח ס"ס י"ג שהק'. הלא בפקו"נ אין הולכין אחה"ר כדאמרינן ביומא דפ"ד ע"ב. וא"כ הו"ל למיחש שמא לאו בנו הוא' וקרא כתיב ושפטו והצילו, ותירץ מכיון דאתחזקו אב ובנו בפנינו כו' לכן אזלינן בת"ר ע"ש, ולכאורה לפי תירוצו צריכינן הכא לחזקה בהדי רובא ובש"ס משמע דרק מטעם רובא קטלינן ליה גם בזולת חזקה, ועוד לפי דבריו תקשה מהא דיליף מהורג את הנפש או מעד"ז דילמא טרפה הוא. ושם לא שייך חזקה דאב ובנו. והשתא כיון דאין הולכין בפקו"נ אחה"ר א"כ הו"ל למיחש דלמא טרפה הוא דקרא כתיב ושפטו והצילו, וע' בקונטרס הספיקות להקצוה"ח כלל ע' סק"ב.

אולם לדעתי אין הפירוש ביומא שם, דבפקו"נ בטלה לה דין רובא בכה"ת, רק לפ"מ דשמואל יליף שם מקרא דוחי בהם ולא שימות בהם דפקו"נ דוחה את השבת. וע"ש דפ"ה ע"א תוד"ה ולפקח ושם ע"ב רש"י ד"ה דשמואל, דגם ספק פקו"נ דוחה את השבת. ומשו"ה מפקחין את הגל אע"ג דרובא עכו"ם הוו התם. וספק אם יש שם ישראל. והתם דל מינה ספיקא דרובא עכו"ם דאיכא בגל, עכ"פ יש שם ספק ישראל ועל ספק פקו"נ מחללין את השבת משא"כ במכה אביו, הורג את הנפש, או עדים זוממין דרחמנא חייבינהו מותה, ובמקום דכתיב והצילו כתיב ג"כ ושפטו, ועדים מעידין בו שהכה את אביו, או הרג את הנפש וזה ודאי א"כ איך נניח ודאי זה ונאחז בספק דילמא לאו אביו הוא. באופן דעכ"פ מקור דין רובא הוא דאורייתא ורוב בעילות אחר הבעל ומה ענין זה לסתם פקו"נ דניתנה שבת לדחות אצלו בכל מלאכות שבתורה ועל כל ספק הצלה וע' בת' חיים שאל סי' ס"ז.

שם ממאי דילמא כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורים והנה מקושית הש"ס משמע דס"ל דלא אזיל בתר רובא ודוקא במכה אביו כזה אז הוא בר מיתה אבל בסתם אביו אם מכה אותו פטור. ובזה יל"ד הלא זהו ודאי דרוב נשים בעולם אינן מתעברות דוקא כשחבושות בבית האסורין עם בעליהן, ואלו הויין רק מיעוטא דמיעוטא, והשתא לפי סברת המקשה היה צריך קרא לפרש. דדוקא במכה אב כזה מות יומת, בכדי דלא נטעה לאמר דקרא קאי על סתם אביו ואמו דמציאותם הוא רובא דרובא ומדלא פרט קרא מזה גופיה מוכח, דקרא איירי בסתם אב ואם ודאזלינן בתר רובא, ומשום דרוב אבות ואמהות בעולם אינם חבושים בבית האסורים. לכן לא פירש הכתוב וסמיך ארובא, ול"ד נמי להא דאמרינן בעלמא שבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה דהתם ליכא

דרכא אחרינא משא"כ הכא דרב מרי הורה טעם חיוב דמכה אביו משום דאזלינן בת"ר, המסכים עם השכל והנסיון, ואז, נוכל לפרש את הכתוב ג"כ בפשוטו דאיירי בסתם אביו, והמקשה בא להקשות, באופן שיצטרך לאוקים קרא דחיוב מיתה למכה אביו. שהוא דוקא כשהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורים. והוא בגוונא דאפשר להוכיח מקושיתו גופיה להיפוך דאזלינן בת"ר כנ"ל. וע' בתשובות הרשב"א סי' תת"ב.

כן יש לעיין בביאור הגר"א לאה"ע סי' ד' סעיף כ"ו, שהביא מסוגיין להך דהתם, ובאמת הכא הלא יש לו חזקת אב, דמשו"ה אנו באים להורגו ע"פ דין התורה ומכה אביו וגו' דאל"ה הו"ל דין חובל בחבירו דחייב בחמשה דברים כדתנן ר"פ החובל רק משום דבמקום דכתיב ושפטו העדה כתיב והצילו העדה. לכן פריך הש"ס ודילמא לאו אביו הוא כדי להצילו מקטלא משא"כ באה"ע שם איירי בפנויה שנתעברה וילדה כו' וע"ש בסעיף כ"ט, ואפ"ל דכוונתו לדון במכש"כ, דהכא יש לו חזקת בן, והוריו יעידו שהוא כן ואפ"ה אינו מועיל עדותם עד דאיצטריך לן לדון מטעם רובא. מכש"כ התם דע"פ עדותם צריכים ג"כ להחזיקו בבנם אלא דלפ"ז קשיא על כל הוכחת הש"ס מינה דאזלינן בת"ר, דילמא גבי מכה אביו אזלינן בת"ר משום דאית ליה חזקה בהדי רוב ואמרינן סמוך חזקה לרובא ונשאר מיעוטא דמיעוטא. וע"ל דפ"ו ע"א תוד"ה מ"ט, משא"כ בעלמא היכא דליכא חזקה בהדי רובא מנלן דאזלינן בת"ר, וע' בביאור הגר"א לאה"ע סי' מ"ה סק"ח ובסי' קנ"ו סקכ"ט וברדב"ז ח"ג סי' תקכ"ו.

שם אפ"ה אין אפוטרופוס לעריות. והנה לפ"מ דכל הענין איירי בדאורייתא גם זה מן התורה הוא, ונלע"ד מקורו עפ"מ דאמרינן ביבמות דנ"ד ע"ב דערות אחות אביך לא תגלה וערות אחות אמך לא תגלה תרווייהו צריכי דאי כתב רחמנא באחות אב שכן יש לה חייס אבל אחות אם אימא לא ואי כתב רחמנא באחות אם שכן ודאית אבל אחות אב אימא לא צריכא, הרי בהדיא דאחות אב לא נקראת ודאית, ובע"כ משום דאין אפוטרופוס כו' ולפ"ז צ"ל דהני תנאי בכתובות די"ג ע"ב ובנדה ד"ל ע"ב דלא ס"ל הכי, הוא רק בגוונא דמבואר התם, אכן בכלל כולהו ס"ל דאין אפוטרופוס לעריות, ולהכי אתי קרא אליבא דכו"ע אכן לגרסת הילקוט ויקרא רמז תמ"ז, קסבר אין אפוטרופוס כו', משמע דתנאי פליגי בזה, ורב מרי [ושם הגרסא רב דימי] ס"ל כהאי תנא ע"ש.

ואילה"ק לרב מרי דס"ל דמשום דאזלינן בת"ר מחזקינן ליה לאביו ודאי, קרא דערות אחות אביך לא תגלה ל"ל, הא בלא"ה היא ודאית כאחות אם, די"ל דאיצטריך קרא משום המיעוט, דעכ"פ בשבילו ספק נקרא כדכתב השטמ"ק בשם הרא"ש ז"ל בב"מ ד"ו ע"ב,

וגלי קרא דאפ"ה חייב עליה כמו על אחות אם דלית בה ספק כלל כנלע"ד. וע' בח"ס חאה"ע ח"א סי' ע"ו ובח"ב ס"ס קע"ה.

שם רב כהנא אמר אתיא מהורג את הנפש דאמר רחמנא קטליה וליחוש דילמא טריפה הוא אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר, וקשה הרי בפ"ב ה"ח מה' רוצח כ' הרמב"ם וז"ל וכל אדם בחזקת שלם והורגו נהרג עד שיוודע בודאי שזה טריפה ע"ש. משמע דמטעם חזקה אתי עלה וחזקתו זו מתחלת משיצא מכלל נפל, דמאז הוא בחזקת בר קיימא וההורגו נהרג עליו כמש"כ שם ה"ו, והא דתנן בנדה דמ"ד ע"א דהורג תינוק בן יום אחד חייב, הוא בדקים ליה ביה שכלו לו חדשיו ע"ש אבל כשיצא מכלל נפל אז הוה חזקתו מדאורייתא. דבשבת דקל"ה ע"ב תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה ופירש"י וז"ל מדתלי בהכי ש"מ עכשיו נתברר שהוא בן קיימא ע"ש. [ומהא דכייל בברייתא שם שמונת ימים בבהמה אינו נפל, שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן, משמע דגבול השמונת ימים בבהמה הוא ממש כמו השלשים יום באדם, ומזה יל"ד קצת ע"ד התוס' לעיל בד"ה אתיא מפרה אדומה שכתבו דכל חזקה שלא נתבררה כו' לא אזלינן בתרה ע"ש, הרי מברייתא דשבת משמע דלחזקה ובירור נחשבת מדאורייתא מיום השמיני והלאה] עכ"פ כיון דבאדם חזקה נקראת א"כ מנא ליה לרב כהנא להוכיח מהורג את הנפש דלא חיישינן דילמא טריפה הוא משום דאזלינן בת"ר, דילמא הוא משום דמחזקינן ליה בחזקת שלם, וכבר ילפינן חזקה מקרא בפ"ע וכדהקשו התוס' והרשב"א לעיל גבי פרה, ועמש"כ בחידושי שם.

ולולא דברי הראשונים ז"ל אמינא. דאע"ג דפלוגתא היא לקמן ר"פ א"ט אי טריפה חיה, ואיכא מאן דס"ל דטריפה אינה עלולה לחיות. אכן בזה הכל מודים דחיה עלולה תמיד להיות טריפה, להיות כל בעל חי עומד תחת יד הטבע של מזג האויר בקור וחום וכל הרוחות והסבות המתהפכות להביאו תמיד לשינוי וכליון, [דוגמא להא דפרדיסא בב"מ דע"ג ע"א דחייש שמואל לתיוהא, ופירשו התוס' שם דס"ד ע"א דהחשש היא מברד קרח וגשמים המפסידים ע"ש] וכדתני אבא בנימן בברכות ד"ו ע"א אילמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין כו' וע"ז נוסד שיר של פגעים וי"א שיר של נגעים כדאמרינן בשבועות דט"ו ע"ב. ולכן חזקת התמדת הבריאות. גרוע הרבה יותר מחזקת הגוף העשויה להשתנות דילפינן לעיל ד"י ע"ב. דהתם היא חזקה הנבנית על יסוד הטבע עכ"פ, משא"כ חזקת שלימות הבעלי חיים שהיא רק מהנהגת הבוי"ת המשגיח על ברואיו, לולא ראינו בעינינו שרוב הברואים הם בהתמדת בריאותם, אז לא היה מקום כלל לחזקה זו. ומזה גופה מוכח דאזלינן בת"ר, ומש"כ הרמב"ם וכל אדם

בחזקת שלם, כוונתו ג"כ על החזקה דאתיא מכח רובא, והוא אחרי דילפינן בסוגיין דאזלינן בת"ר כנלע"ד.

שם וכ"ת דבדקינן ליה הא קא מינוול, מכאן משמע דניוול המת הוא איסור דאורייתא. ונ"מ להא דאמרינן בב"ב דקנ"ד ע"א דר"ע אמר להם אי אתם רשאים לנוולו, דכוונתו משום סרך איסור דאורייתא. ומאי דקאמר בתר הכי וכ"ת משום איבוד נשמה דהאי נינווליה, דכה"ג אשכחן בספ"ק דערכין האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעים את כריסה ומוציאין את הולד ע"ש, ואין לך ביזוי המת גדול מקריעת הכרס, רק משום הצלת נפש הולד מתירין איסור ניוול המת וחלול שבת כאחד, וה"נ דכוותיה.

שם רבינא אמר אתיא מעד"ז דאמר רחמנא ועשיתם לו כאשר זמם וגו' וליחוש דילמא הך דאסהידו בה טריפה הוה אלא לאו משום דאמרינן זיל בת"ר כו', וקשה לפ"מ דרב כהנא חייש לעיל דילמא הוה ההרוג טריפה. והתוס' הקשו דילמא הרוצח הוא טריפה וטריפה שהרג את הנפש פטור ע"ש. וא"כ י"ל דבאמת לא אזלינן בת"ר רק משום שההורג וההרוג והעדים. כולם הם בחד ספק טריפה לכן גזרה תורה דכל ספק טריפה במעשה רצח, נשפוט כאלו הם ודאי בריאים, אחרי דהוא ספק השקול לכולם, ודין טריפה שהרג וכדומה הוא רק בודאי טריפה וכעין דעת ר"ט ור"ע במכות ד"ז ע"א דאמרי שהיו שואלים לעדים, ראיתם טריפה הרג שלם הרג וע' ברמב"ם פ"ב ה"ח מה' רוצח. אבל בספק טריפה לא נחשבו לספק כלל, כיון דהספק הוא לכל אחד מהם, וגם סברת דעדות שאי אתה יכול להזימה היא ג"כ בודאי טריפה, דשייך לאמר בהו דגברא קטילא בעי למיקטל, אבל בספק טריפה דדייניגן ליה כבריא, אין מקום לחשבו לגברא קטילא וצ"ע כעת.

שם לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין. עמש"כ בחידושי לכריתות ד"ד ע"א

שם רב אשי אמר אתיא משחיטה עצמה דאמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש שמא במקום נקב קא שחיט כו' והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו וא"ת דילמא קרע ליה לעורו ובדק לסימנין דושט יש לו בדיקה מבחוץ בנקב י"ל כו' ע"כ, ולולא דבריו היה נלע"ד דאף אם נימא דבקריעת העור היה אפשר לבדוק כל צדדי הסימנין מנקב, אמנם לפ"מ דמסקינן בשבת דקכ"ח ע"ב דצער בע"ח דאורייתא וע' באו"ח סי' ש"ה סי"ח ובחו"מ סי' ער"ב ס"ט בהג"ה ובת' חו"י סי' קצ"א א"כ אם יקרע עורו לבדיקת הסימנין יעבור על איסור דאורייתא דצעב"ח, ובהא דוזבחת כאשר צויתיך לא נצטוה משה רק על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה כדאמרינן לקמן דכ"ח ע"א ואילו היה נצטוה על בדיקת הסימנין קודם השחיטה, אז היה נצטוה גם על קריעת העור, להתירו מאיסור

הכללי של צבע"ח כנ"ל, ולדברי התוס' לקמן דכ"ח בד"ה אתא בסה"ד, בלא"ה מתורץ קושית הרשב"א ע"ש.

והנה במהרש"א הקשה לרב אשי דפשיטא ליה הכא דלא אמרינן במקום נקב קא שחיט משום דאזלינן בת"ר, הרי לעיל ד"ט גבי בא זאב ונטל בני מעיים מי חיישינן שמא במקום נקב נקב ופשיט ליה רב אשי מהך דצלוחית, אמאי לא פשיט ליה דכמו דלא חיישינן הכא שמא במקום נקב שחיט משום דאזלינן בת"ר ה"נ לא ניחוש שמא במקום נקב נקב וע"ש מה שתירץ. ולע"ד בלתי מובן קושיתו הרי שם השיב רב הונא דלא חיישינן שמא במקום נקב נקב ורב אשי לפ"מ דס"ל הכא, ודאי קיבלה לתשובה זו. אמנם בתר הכי דרבי אבא איתיביה לר"ה מצפור המנקר בתאנה ואיהו שני ליה מי קא מדמית איסורא לסכנתא כו', הביא אז רב אשי לראיה מהא דצלוחית דחמירא סכנתא מאיסורא ע"ש וע' בנוב"י קמא חאה"ע סי' מ"ג ובבאר יצחק חאה"ע סי' ו'.

שם אמר רב אשי אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא כו' וא"ל ודילמא היכא דאפשר אפשר כו'. וכ' המהרש"א במהדורא בתרא וז"ל יל"ד להאי לישנא מאי קשיא ליה לרב כהנא אדרב אשי תקשי ליה הכי לנפשיה דמייתי מהורג נפש ע"ש ולעד"נ לפמש"כ התוס' לקמן דקל"ב ע"א ובקידושין ד"ח ע"א דתרי רב כהנא היו ע"ש וממקומו הוא מוכרע דהא רב אשי ורבינא היו סוף הוראה, כדאמר בהפועלים דפ"ו ע"א וע"ש בפירש"י ובהקדמת הרמב"ם, ואילו רב כהנא מת בימי ר' יוחנן כדאמרינן בהגוזל בתרא דקי"ז ע"א. וזה היה בימי האמוראים הראשונים וע' כתובות ד"ח ע"א תוד"ה רב, ובע"כ שרב כהנא הראשון הביא הראיה מהורג את הנפש, ורב אשי אסף כל דברי האמוראים וביניהם גם דברי רב כהנא, והציע לפני רב כהנא האחרון. ואיהו דחה כל הראיות מטעם דילמא היכא דאפשר אפשר, וכ"מ בפי' רש"י שכתב והנך כולהו משום דלא אפשר הוא.

שם לר"מ דחייש למיעוטא ה"נ דלא אכל בשרא כו', ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' שט"ז סק"ה ובכו"פ קונטרס בית הספק ושם בקונטרס הספקות.

תוד"ה כגון ועוד הו"מ למידק ודילמא משום דאזלינן בתר חזקה דהעמד האם בחזקת צדקת ע"כ, ולולא דברי התוס' היה נלע"ד עפ"מ דאחז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כה"ג שימש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי, וע' ברכות דכ"ט ע"א וברש"י בראשית ל"א מ"ב. ולזאת לולא דחזינן רוב הצדיקים מתולדותם שעומדים בתומתם לא היינו יכולים להעמיד שום אדם על חזקת צדקתו, ומכש"כ בפרט זה. דחז"ל העידו בב"ב דקס"ה ע"א רוב בגזל ומיעוט בעריות. ולפ"ז נמצא דגם חזקת

צדקת זו. אתיא מכח רובא כנ"ל, וע' יד המלך פ"ו מה' ממרים ובבאר יצחק חי"ד סי' ט"ז ובנחלת דוד סי' כ"ו ובעונג יו"ט סי' ק"מ.

תוד"ה וכי תימא, הא מ"מ הו"ל התראת ספק אי לא אזלינן בת"ר ושמא קסבר דשמה התראה עכ"ל ויל"ד אם אפשר לאוקים לדרב כהנא אליבא דיחידאי. א"כ נוכל לאמר דס"ל כר' יוסי בר"י דחבר א"צ התראה, ומיירי הכא בחבר כדאוקמינן בסנהדרין דמ"א ע"א ובכ"מ.

אמנם גם עצם קושית התוס' בלתי מובן לע"ד, לפמש"כ התוס' ביבמות ד"פ ע"א. דלא נקרא הת"ס רק היכא דהספק כשהוא לעצמו לא יתברר לעולם, כמו הכה זה וחזר והכה זה במכות דט"ז. דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידיע איזהו אביו. משא"כ אם חסרון הידיעה היה לנו רק לשעתו ולעתיד יתגלה כמו סריס לכשיגדיל. זה לא נקרא הת"ס ע"ש, [וסברת התוס' מבוארת בש"ס סנהדרין דע"ז ע"ב גבי זרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה והרגה חייב כו' מהו דתימא הת"ס היא מי יימר דהדרא קמ"ל ע"ש, הרי בהדיא כיון דבתכונת הזריקה כשיצתה מידו, היתה מוכנת מצד הטבע להרוג את זה, לכן לא נחשבת חסרון ידיעתו לעשות את ההתראה בשעתה להתראת ספק] והשתא לפי מאי דקאמר בסוגיין וכי תימא דבדקינן ליה. הרי יש אפשרות להבדיקה לגלות למפרע אם לא היה טריפה, וחסרון הידיעה לשעתו היה רק ממנו. אמנם עצם הדבר תתברר בתר הכי ע"י הבדיקה שהיה בריא, כמו ביבמות שם גבי סריס, ואיך קראו התוס' הכא הת"ס וצ"ע, וע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' י"ב ובחידושי הגרע"א לכתובות דט"ו ובבאר יצחק חאה"ע סי' י"ח.

תוד"ה ליחוש, ראיתם שטריפה הרג או שלם הרג כו', ע' מכות ד"ז ע"א תוד"ה דילמא מא ובכ"מ פ"ב ה"ח מה' רוצח וביד המלך פט"ז ה"ד מה' סנהדרין.

בא"ד וי"ל דר"ע לטעמיה דחיישינן למיעוטא כו', ע' בתוס' בכורות דכ"א ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

בא"ד ותירץ ר"ת דכיון דממ"נ הוא נהרג לענין באיזו מיתה הוא נהרג לא אזלינן בת"ר, ע' בש"ק לירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ה ובשער המשפט סי' ק"א סק"ב ובעונג יו"ט חא"ח סי' ד'.

תוד"ה ודילמא, וא"ת דחובשין אותו י"ב חודש ואם יחיה לאו טריפה הוא כו' ע"כ, יל"ד מדוע לא נשתמשו בקושיתם דהכא לתרץ כן על קושיתם לעיל בתוד"ה וכ"ת, במשה"ק דילמא הרוצח הוא טריפה, וי"ל דסמכו על תירוצם הכא דשמא קסבר טריפה חיה, אמנם לשיטת ר"ת לקמן דמ"ב ע"ב ובזבחים דקט"ז ע"א, דאדם אית ליה מזלא ויכול לחיות,

אפילו במה דטריפה דבהמה אינה חיה, בלא"ה אינה מועלת חבישה די"ב חודש לרוצח ולעדים זוממין ע"ש, וע' פלתי סי' מ"ד סק"ח ובסי' נ"ז סק"ח וסק"י ובתומים ס"ז סק"ז.
תוד"ה לר"מ, מדקאמר לר"מ ול"ק היכא אכלינן כו' ע' בת' מהרי"ק שורש ק"ע וקע"א ובש"ש שמעתא ו' פט"ז ובת' חיים שאל סי' ע"ג ובנוב"י קמא חאה"ע סי' ל"א.
בא"ד אדרבה העמד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה כו', ע' אבני מלואים סי' ד' ס"ק י"ז ובבאר יצחק חא"ח סי' כ"ד.
בא"ד שלא יבא להקל בערוה כו' דקיי"ל הלכה כדברי המקיל באבל ואסרו כמ"כ בבהמה כו', ע' ברי"ף לשבת פי"ט בברייתא דרשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם כו', ובטו"א לר"ה ד"ז ע"א ובת' הגרע"א סי' קכ"א ובח"ס חי"ד סי' ט"ז וסי' שכ"ד ובחאה"ע ח"ב סי' קע"ה.

דף יב.

פסח וקדשים מאי איכא למימר ע' בכורות ד"כ ע"א תוד"ה ואיבעית.
שם אלא היכא דאפשר אפשר כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' קי"ז ובבאר יצחק חי"ד סי' ו'.
שם אר"נ אמר רב ראה אחד ששחט אם ראהו מתחלה ועד סוף מותר לאכול משחיטתו כו', ע' בחילופי הגרסאות בזה בתשובות הרשב"א סי' תמ"ב וסי' תק"ל ובראב"ן סי' ר"ה.
שם מי לא תניא הרי שמצא תרנגולת שחוטה בשוק כו' חזקתו שחוט אלמא אמרינן רוב מצויין א"ש מומחין הן, והנה לעיל ד"ג ע"ב בל"ק דרבינא דקאמר ואם שחט בודקין אותו, כתבו התוס' וז"ל ואע"ג דאיכא ברייתא לקמן די"ב דסבר דרוב מצויין א"ש מומחין הן גבי מצא תרנגולת שחוטה הא מייתי תנאי בתר הכי אע"ג דהתם דחי לה עכ"ל, ולכאורה מי הכריח להתוס' לאמר דרבינא שם פליג אאוקימתא דרנב"י בסוגיין, דקאמר דכו"ע רוב מצויין א"ש מ"ה, ואי משום דרבינא קאמר ואם שחט בודקין אותו. הרי החילוק הוא פשוט, דברייתא דמצא תרנגולת שחוטה איירי בדליתא קמן למיבדקיה. ואז שפיר סמכינן אהא דר"מ אצל שחיטה מ"ה, ורבינא איירי בדאיתא קמן. כדאמר ואם שחט בודקין אותו והיכא דאיכא לברורי ודאי מבררינן, וכדמתרצי מפרשי הרמב"ם בפ"ד ה"ו מה"ש אהא דפסק רוב מא"ש מ"ה ופסק נמי לדרבינא, וע' בס' האשכול ח"ג סי' ב'.
וי"ל דבלשון הרמב"ם וכדפסק כתרווייהו מוכח דמחלק כן, משא"כ בדרבינא אא"ל כזאת, דבגמרא שם קאמר בהדיא כולהו כרבינא לא אמרי רוב מא"ש מ"ה, ובע"כ דאיהו

לא ס"ל הכי, דאי איתא דאיהו קאמר בודקין אותו אלא בדאיכא קמן. אבל בדליכא לפנינו ס"ל איהו נמי רוב מא"ש מ"ה, א"כ תקשה מ"ט לא אמרי כולהו כרבינא.

והנה במחבר ר"ס א' אהא דפסק רוב מא"ש מומחין הן. מסיק אבל אם הוא לפנינו צריך לבדקו אם הוא מומחה ויודע ה"ש. וכ' שם הש"ך בסק"ה בשב הב"ח שהוא מדברי הראב"ן. וכ' הגרע"א ז"ל דהראב"ן בא לתרץ בזה קושית התוס' על רבינא מברייתא דמצא תרנגולת ולכן כ' דרבינא מודה דבליתא קמן ולא מצינו למרדף בתריה מותר ע"ש. אולם לפמש"כ גם הראב"ן ז"ל לא יוכל לחלק בכך בדעת רבינא. דהא בש"ס קאמר התם בהדיא כולהו כרבינא לא אמרי רוב מא"ש מ"ה, משמע דאיהו פליג עלייהו בהחלט. משום דס"ל כהני תנאי בסוגיין דלא ס"ל הכי. דאל"ה הוה מצו לחלק בזה בש"ס גופה, ולא להחליט דרבינא פליג על הברייתא דמצא תרנגולת עם כל האמוראים דפסקו כן לדינא וזה מאי דדחקו להו להתוס' כנ"ל. וע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' א'.

והנה הש"ך שם סק"ד הקשה עוד אהא דחו"מ סי' ש"ו ס"ז גבי טבח אומן שקלקל דצריך להביא ראיה שהוא מומחה ולא אמרינן בכה"ג רוב מצויין א"ש מ"ה ע"ש. ולכאורה אמאי לא פריך כן על ר' יוחנן גופיה דפסק כן למעשה כדאמרינן בב"ק דצ"ט ע"ב אולם לשיטת התוס' ניחא דאפ"ל דגם ר' יוחנן ס"ל כהאי תנא דרבינא פסק כוותיה. דלא אמרינן ר"מ א"ש מ"ה, לכן הקשה רק על המחבר שסתר א"ע בפסקיו בחו"מ ממאי דפסק ביו"ד. וע' ברמב"ם פ"י ה"ה משכירות ובתשובות הרמב"ם סי' קפ"א ובתקפו כהן סי' קכ"ח ובתומים שם ובתרומת הדשן סי' קפ"ו ובתשב"ץ ח"א סי' קי"ג ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ"ז ובפמ"ג ס"א סק"ד וברדב"ז ח"א סי' ר"פ ובברכי יוסף חי"ד סי' ק"י סק"ט ובקצוה"ח סי' ש"ו סק"ט וסק"י ובשער המשפט סי' כ"ה סקי"ח וסק"י.

שם מה נפשך אי חזקה שליח עושה שליחותו אפילו תרומה נמי ואי א"ח שליח עושה שליחותו אפילו שחיטה נמי לא כו' לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו כו'. והנה התוס' בעירובין דל"ב ע"א כתב דלאו משום דרב נחמן קאמר לה ואיהו לטעמיה והתם דבשל תורה אין חזקה שע"ש רק סתמא דהש"ס סליק הכי וע' נוב"י קמא חאה"ע סי ב'.

וקשה לשיטת הר"ר שמשון בתוס' עירובין שם דפסק כרב ששת. דגם בשל תורה חזקה שליח עושה שליחותו, ואם נימא נמי דסתמא דהש"ס קאמר לה. אמאי צריך להכניס א"ע בדוחק כזה ולאמר דילמא אינש אחרינא שמע ושחט או תרם. דהוא ג"כ כעין הכא במאי עסקינן, ולא נודע לנו נמי, רק דילמא אינש אחרינא כו', ולפ"מ דס"ל אין חזקה שליח עושה שליחותו. איך נופל לאמר שהשליח ששלח בודאי לא עשה שליחותו.

ולהחזיק בספק רחוק כזה דילמא אינש אחרינא הבלתי נשלח עשה זאת, טפי הי"ל להש"ס לאוקים בדרך זה. לעולם חזקה שליח עושה שליחותו. ולהכי חזקתו שחוט, ולא היה צריך אז לטעמא דרוב מצויין א"ש מומחין הן ולהביא בתר הכי דפלוגתא דתנאי היא. דהכא חזקתו שחוט ע"פ השליחות ששלחו וחזקה שליח עושה שליחותו. אמנם כמו בשחיטה כן בתרומה בתרווייהו איירי שהמשלחים בטלו שליחותם קודם שעשו פעולתם, ובתרומה כה"ג אין תרומתו תרומה כדתנן בתרומות פ"ג מ"ד, דאתי דבור ומבטל דבור, משא"כ בשחיטה דשור שחוט לפניך לא אתי דבור ומבטל מעשה כדאמרינן בקידושין דנ"ט ע"א, ואע"ג דהש"ך בחו"מ סי' קכ"ב סק"ד כתב דכי היכי דחזקה שליח עושה שליחותו ה"נ חזקה בעה"ב עומד בשליחותו ע"ש. אמנם הכא מיירי כשבטלו בפירוש. ובע"כ דאוקימתא דבסוגיין לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו. ר"נ קאמר לה, ועפ"מ דלטעמיה אזיל בעירובין שם, וצ"ע כעת וע' ביו"ד סי' של"א סל"ד ובביאור הגר"א סקע"ט ובחידושי הגרע"א שם ובביאור הגר"א לאה"ע סי' קל"ד סק"ט ובמג"א סי' ת"ט סקי"ז.

שם לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו כו'. והתורם שלא מדעת אין תרומתו תרומה, ע' מל"מ רפ"ד מה' בכורות ורפ"ד מה' תרומות ובת' מהר"ח אור זרוע סי' כ"ו וסי' מ"ד ובר"ן גיטין דס"ד ע"א ובמרדכי שם וברוקח סי' קצ"ד ובמהרי"ט ח"א סי' מ"א ובכו"פ קונטרס הספקות סט"ז וס"כ ובברכי יוסף חא"ח סי' ת"ט סק"ג.

שם תרומה דילמא אינש אחרינא שמע ואזל תרם הו"ל תורם שלא מדעת כו', ע' תרומת הדשן סי' קפ"ח ובט"ז יו"ד סי' שכ"ח סק"ב ובקצוה"ח סי' רמ"ג סק"ח וסי' שפ"ב סק"א ובאבני מלואים סי' ל"ו סק"ב וסי' ל"ז סקי"ב ובמחנה אפרים ה' שלוחין סי' כ"א.

שם הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטים כו'. ע' בתשובות הרשב"א סי' ת"א ובמעשה הגאונים סי' צ"ב ובס' המכריע חי"ד סי' ס"ז ובהגהת מנחת אהרן לס' הארוך מש"ך סי' א' ובברכי יוסף שם בשיורי ברכה סק"י.

שם אר"נ בר יצחק לא דכו"ע רוב מצויין א"ש מ"ה כו'. והנה אהא דבתחילת הסוגיא א"ר נחמן ראה אחד ששחט כו', פריך הש"ס ואלא דלא ידע אי גמיר אי לא גמיר לימא רוב מא"ש מומחין הן. והשתא בשלמא לפירש"י ספ"ג דגיטין דסתם ר"ג הוא ר"נ בר יצחק, ניחא מאי דה ש"ס פריך בפשיטות דאי דלא ידע דגמיר או לא לימא רוב מא"ש מ"ה, לפי אוקימתא דאוקים איהו גופיה הכא, אולם לפ"ד התוס' בגיטין שם ובכ"מ דסתם ר"נ הוא ר"נ בר יעקב. ועמש"כ בחידושי לקמן דקכ"ד בס"ד, א"כ מאי פריך לעיל. הרי י"ל דר"נ בר יעקב לא ס"ל כאוקימתא דר"נ בר יצחק דהכא אלא כרבינא ואליבא דהאי תנא דלא

ס"ל רוב מא"ש מ"ה וכמש"כ התוס' לעיל ד"ג ע"ב. ובכלל הענין ע' בשטמ"ק לכתובות דט"ו ובספר שאילות שלום סי' א' ובמש"כ בחידושי לעיל בסמוך ובד"ג ע"ב.

שם אמר רבי נראין דברי ר' יהודא שמצאן באשפה כו', ע' ר"ש אהלות פט"ו מ"ח.

שם כי פליגי באשפה שבבית כו' ע' שאילתות ויקרא סי' ס"ח וברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' קצ"ח.

רש"י ד"ה פסח. אלא ודאי הלמ"מ הא דסמכינן ארובא כו', ע' ח"ס חאה"ע ח"ב סי' קס"א.

בא"ד ואהא מילתא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טריפות כו'. ע"ל ד"נ ע"ב רש"י ד"ה מאי וכיון ובחידושי הרשב"א בסוגיין ובפרדס סי' רט"ז ובמשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה זצ"ל הנספחים לתשובות הגאונים בדף כ"ג ובדף כ"ז ובמעשה הגאונים סי' צ"ב ובס' האשכול ח"ג סי' א' וע"ש בנחל אשכול. וע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ג וסי' כ"א ובס' התרומה ה' טריפות סי' י"ט ובת' ריקאנטי סי' ק"כ ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז ובפתיחת הפמ"ג לבדיקת הריאה ובפתיחתו לסי' ל"ט ובט"ז סי' קי"ט סקי"ד ובש"ך שם סקכ"ח כ"ט ובת' הריב"ש סי' קס"ג וסי' תצ"ח וברדב"ז ח"ב סי' תש"ה ובברכי יוסף חא"ח סי' תל"ז סק"ב ובת' מהר"ם מלובלין סי' כ"א וברי"ט אלגזי לבכורות ד"ט ע"א.

רש"י ד"ה לכי תיכול עלה כורא דמלחא כשתמדוד לי כור של מלח כו'. בכל אחד מהמקומות בש"ס פירש"י באופן אחר קצת, וע' שאילתות פ' בהעלותך סי' קכ"ד.

תוד"ה פסח, דמדאורייתא לא חייש ר"מ למיעוטא אלא מדרבנן כו', ע' רי"ט אלגזי לבכורות רפ"ג ובפלתי סי' צ"ו סק"ב ושם בקונטרס הספקות סעיף י"ב ובשעה"מ פ"א ה"כ מה' יו"ט ובחידושי הגרע"א ליבמות דל"ז.

תוד"ה הרי שאבדו, ה"ה נגנבו דמשום דחשיד אגניבה לא חשיד אנבלה ובתוספתא קתני בהדיא כו' ע"כ, אולם בס' יראים סי' קל"ז כ' דחשוד לגזול חשוד לשחוט שלא בידיעת הלכות שחיטה וברייתא דהרי שאבדו דוקא אבדו תנן שהשוחט חשב יאוש בעלים הוה בהן, וע' בביאור הגר"א סי' ב' סקי"ז וסקי"ט ובת' אבקת רוכל סי' קפ"ח.

דף יב:

שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו כו', ע"ל ד"ב ע"א תוד"ה שמא ובספר הארוך מש"ך סי' א' ובפר"ח שם סקט"ו ובטו"א לר"ה דכ"ט ע"א ולחגיגה ד"ו ע"א ולמגילה די"ט ע"ב.

שם מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה אמר רבא ר' נתן היא כו', והנה מפלוגתא דר' נתן ורבנן הוכיח רבא גופיה הני הלכתא גבורתא גם גבי פרה אדומה לקמן דל"ב ע"א

ועמש"כ בחידושי שם ואיהו מהדר נמי לאוקים משנתנו דהכא כר' נתן. משום דלטעמיה אזיל לקמן דל"א ע"ב. דאמר רבא בהא זכנהו ר' נתן לרבנן מי כתיב וחתכת וזבחת כתיב כו'. וע' בת' ח"צ סי' א' ובמש"כ בחידושי למעילה דכ"א ע"א ולקמן דל"א ע"א.

שם דתני אושעיא זעירא דמן חבריא, כה"ג לקמן דל"א ע"א ובתענית דכ"ד ע"א.

שם והא בעינן מוליך ומביא כו' וקשה הלא זהו רק לכתחלה, כמבואר בתוספתא פ"א מצות שחיטה מוליך ומביא הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך כשרה ע"ש והכא כמו במתניתין כן בברייתא איירי בדיעבד, ומתירוץ הש"ס שהלכה ובאה כדרכה, משמע נמי דהוא לעיכובא והוא ג"כ כנגד התוספתא וצ"ע כעת. וע' בפר"ח ר"ס כ"ד.

רש"י ד"ה מאן תנא. וקתני וכולן ששחטו כו' דקאי נמי אחש"ו, וכ"כ התוס' לעיל ד"ב ע"ב ד"ה אילימא וע' בס' האשכול ה' שחיטת חולין סי' ב' ובראב"ן סי' ר"ה ובתשובות הרשב"א סי' תק"ל.

רש"י ד"ה שהלכה, וה"ה נמי דמצי לתרוצי בסכין שיש בו חוץ לצואר כמלא צואר כו'. ע' פמ"ג ר"ס ז' ובפר"ח ר"ס ג'.

רש"י ד"ה האלון פרי הוא שקורין גלאנ"ץ ע"כ, ע' ברש"י קידושין דמ"ז ע"א ד"ה באלון, ובפני משה לירושלמי שביעית פ"ד ה"ד ובמה"פ שם.

רש"י ד"ה שיש שמעשיהן מוכיחין דלשם כלי נתכוונו וגם הן אומרים כן כו', ע' בתוד"ה ותיבעי ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' קס"ח.

תוד"ה מאן, תימה דמשמע הכא דחש"ו לאו בני כוונה נינהו אפילו אחרים עומדים ע"ג ובספ"ב דגיטין דכ"ב תנן הכל כשרים לכתוב את הגט אפילו חש"ו כו' שגדול עע"ג אלמא בני כוונה לשמה נינהו כשגדול עע"ג וי"ל כו' וכן האריכו התוס' ביבמות ובגיטין והרשב"א בחידושיו הכא ובגיטין ובתשובותיו סי' כ"ו וסי' תקצ"ג ובס' התרומה ה' גיטין סי' קי"ח ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ם ובפלתי סי' ג' סק"ב ובשעה"מ פ"ג הט"ו מה' גירושין ובטעה"מ שם ובת' הגרע"א סי' כ"ג ד"ה וביסוד.

ולולא דבריהם היה נלע"ד. דאף דחומר וצורת כתיבת הגט ופעולת השחיטה, יוכל העומד על גביו לראות בשניהם בשוה, אכן בנשמות של שתי הפעולות פנימה חלוקות הן. דבכתיבת הגט צריך העומד ע"ג רק להזהירו שיכתוב לשם אשה זו ובשמיעתו וכוונתו לזו יצא בגט זה דין לשמה, אחרי שיראה העומד ע"ג שכן כתוב בגט, משא"כ בשחיטה אע"ג שהגדול העומד ע"ג רואה שנשחטה, אמנם אם היה זריז עד בלי די להיות נשאר אף מאחד מהחמשה דברים הפוסלין אחר השחיטה בהרגש דק מאד שזהו נשמת הפעולה, דבר זה בלתי מורגש רק להשוחט גופיה המושכר מעצמו ולא להעומד על גביו.

ולהכי תנא ברישא הכל שוחטין חוץ מחש"ו שמא יקלקלו את שחיטתן ודייק מזה רבא דאין מוסרין להן חולין לכתחלה אפילו בעומדין ע"ג ומטעם הנ"ל, ואפ"ה מסיק בסיפא וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה כיון שהוא בדיעבד, ולפי ראות עיני הגדול שעמד ע"ג לא היה בזה שום קלקול להכי כשרה, כנלע"ד ביאור המשנה לפי הבנת הסוגיא, וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' י"א סקי"ט ובחידושי הגרע"א שם ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין ובהקדמת עונג יו"ט ובתשובותיו סי' נ"ה.

בא"ד ומפרש התם חרש וחרושת משום דלאו בני קרייה נינהו וקטן משום דאיש כתוב בפרשה והשתא תיפ"ל דבעינן כוונה כו' ע"כ. וקשה דהא דאמרינן בעלמא תיפוק ליה הוא רק היכא דהאי טעמא עדיף טפי, משא"כ הכא דאיש כתוב בפרשה, וטעמא דקרייה נוסד על קראי דואמר ואמרה, ולפ"ז הרי מבוארים בסוגיא שם הטעמים המבוארים בקרא. ואיך נימא תיפ"ל דבעינן כוונה שאינה מדאורייתא ובת' ח"צ סי' א' חקר בכוונת החליצה, אי היא כוונת קנין להתירה, או כוונת מצוה ע"ש, ואם היא כוונת מצוה הרי משמע סתמא דהש"ס ברפ"ב דברכות ובכ"מ דמצוות א"צ כוונה. ועכ"פ פלוגתא היא ולאו דאורייתא ע"ש. ואפילו לפ"מ שהכריע במנ"ח מצוה תקצ"ט שהיא כוונת קנין ע"ש, אבל בין לר"א בין לר"ע במשנה יבמות דק"ד. דעתם דככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב, ומשו"ה אם חלצה ורקקה אבל לא קראה חליצתה כשרה, משום דקרייה דיבורא בעלמא הוא ע"ש. ומכש"כ כוונה דרחוקה ממעשה טפי מדיבור, דבודאי לא מעכב, ולהכי תלי יותר בדברים הכתובים בפרשה וצ"ע כעת, וע' בקצוה"ח ס"ס ער"ה ובח"ס חאה"ע ח"ב סי' צ' ובעונג יו"ט סי' ב' וסי' קע"ג.

תוד"ה זרק הא חשיב מתכוין לחתיכה כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' ו'.

תוד"ה קטן דקטן גרע דאין לו דעת להבין כו' והו"ל מתעסק כו'. ע' טו"א לר"ה דכ"ח ע"א ובעונג יו"ט סי' קע"ג.

תוד"ה ותיבעי, ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן כו', ע' ח"ס חאה"ע ח"ב סי' ק"נ ובאור שמח פ"ב ה"ד מה' אישות.

בא"ד ושמא אסמכתא בעלמא היא כו', ע' בחידושי חתם סופר לירושלמי תרומות רפ"א.

בא"ד כיון שעיקר תרומה במחשבה וקטן אין לו מחשבה כו', ע' עונג יו"ט סי' ק"ט וסי' קנ"ג ובאור שמח פ"ד הכ"ה מה' יבום.

בא"ד ותימה לר"י שבא לתרץ מגט אתרומה כו'. ע' במראה הפנים לירושלמי ריש תרומות ובת' מקום שמואל סי' כ"ה ובח"ס חאה"ע ח"ב סי' ד' וסי' צ' וסי' ק"נ.

דף יג.

כי קא מיבעיא ליה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כו' וקשה הרי משנה ערוכה היא במעשרות פ"ד ה"ב תנוקות שטמנו תאנים לשבת כו' ופי' הר"ש שם וז"ל ותנוקות רבותא אשמעינן דיש להן מחשבה ע"י מעשה המוכיח כו' ע"כ, וכ"כ רש"י ותוס' בביצה דל"ד ע"ב בד"ה תנוקות, ובירושלמי מעשרות דייק ממשנה דהתם. מקום שמחשבתו של גדול מתקיימת שם מעשיו של קטן מתקיימין וע' בר"ש תרומות פ"ח מ"ג.

וי"ל דהכא שקיל וטרי הש"ס רק אהא דקאמר ר' חייא בר אבא דר' יוחנן בעי הכי, ולה"ק הא נמי אמרה ר' יוחנן חדא זימנא. אמנם הא גופא דקאמר ר' יוחנן אמתניתין דהעלום חש"ו אבל היפך בהן ה"ז בכי יותן אפשר דר' יוחנן ידע לדייק הכי ממתניתין דמעשרות שם וכנ"ל, וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי קנ"ט סקל"ז.

שם המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה כו', ע' ר"ש טהרות פ"ח מ"ו.

שם וא"ר יוחנן ל"ש אלא שלא היפך בהן אבל היפך בהן ה"ז בכי יותן. ע' ר"ש מכשירין רפ"ו ובח"ס חי"ד סי' ר"א.

שם קטן יש לו מעשה כו'. ע' ראב"ן סי' ר"ה ובמג"א סי' מ"ב סק"ד ובנוב"י קמא חאה"ע סי' נ"ד ובמ"ת חא"ח סי' י"ז.

שם לעכב מניין כו', ע' עונג יו"ט חי"ד סי' נ"ז.

שם לרצונכם תזבחוהו לדעתכם זבוחו, עמש"כ בזה בחידושי שילהי מנחות ולקמן דל"א ע"א ולעיל ד"ג ע"ב.

במשנה שחיטת נכרים נבילה ומטמאה במשא. ע' תשב"ץ ח"ג סי' רצ"ד.

שם א"ר חייא בר אבא אמר יוחנן דלא כר' אליעזר דאי ר"א האמר סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם ע"כ, ולטעמייהו אזלי בירושלמי ע"ז פ"ב ה"ג. דהכי קאמרי אהא דהתם רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר להוציא מדברי רבי ליעזר שר' ליעזר אמר מחשבת נכרי לע"ז. וע"ל דקט"ז ע"ב ובמש"כ בחידושי שם ובתשובות הרשב"א סי' תקכ"ט ובס' האשכול ח"ג סי' ב'.

שם ר' אמי אמר הכי קתני שחיטת נכרי נבלה הא דמיין לע"ז תנינא להא דת"ר כו', ויל"ד לפ"ז ע"ד, התוס' לעיל ד"ג ע"ב והרא"ש שם, שכללו עכו"ם וישראל אוכל נבלות להכעיס במיעוטא דחד קרא וזבחת, והרמב"ם בפ"ד מה' שחיטה שחלק בדינן, דבהלכה י"א כתב דין שחיטת עכו"ם. ובהלכה י"ד כתב דין ישראל מומר לע"ז. אמנם בשניהם כתב דשחיטתן נבלה, ולא הזכיר דשל מומר לע"ז אסור נמי בהנאה. כדמפרש ר' אמי

ותנינא להא דת"ר, וע' הוריות די"א ע"א ובע"ז ד"ח ע"א ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ג ע"ב ולקמן דל"א ע"א.

שם דת"ר שחיטת מין לע"ז כו'. ע' ביו"ד סי' קנ"ח ובחו"מ סי' תכ"ה ס"ה ומפרשים שם ובת' ריב"ש סי' ע"ט.

רש"י ד"ה או דרבנן. שלא אמרו חכמים דבריהם להקל מדברי תורה כו', ע' בת' מקום שמואל סי' א'.

תוד"ה בעא מיניה שמואל מר"ה משמע שהיה שמואל קטן מר"ה כו' ע"כ, וכ"כ התוס' בגיטין די"א ע"ב, וכדבריהם משמע בב"ק ד"פ ע"ב וע"ש רש"י ד"ה שמואל, ועפ"ז קשה ממש"כ רש"י ותוס' בביצה ד"ט ע"א דרב רבן של כל בני הגולה היה בדורו חוץ משמואל ע"ש.

ולולא דבריהם היה מקום לאמר לע"ד, דעובדא דב"ק דלא עייל שמואל קמיה דרב אסי תלמידיה דרב מפני שהיה קטן ממנו. זה היה בילדותו. ואז בעא ג"כ שמואל מר"ה תלמידיה דרב כדאמרינן הכא, אולם אח"כ נתגדל הרבה בתורה, עד שבני דורו היו צריכים להכרעה אם רב גדול משמואל, ובאו להחלטה דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני כדאמרינן בבכורות דמ"ט ע"ב ולולא שבא שמואל למדרגה כזו לא הוה אמר אי הכי אמר אבא לא ידע במילי דשבתא ולא כלום, כדאמר בשבת דנ"ג ע"א. וע' מה שנרשם שם עה"ג ולקמן דל"ח ע"א תוד"ה איצטריך ואכמ"ל, וע' בס' העתים סי' ל"ב ובביאור הגר"א לחו"מ סי' שס"ג סק"ב ובברכי יוסף חח"מ סי' ט"ו סק"ב ובחידושי באר שבע להוריות די"א ע"ב.

בא"ד ור' ירמיה חבירו של ר"ז היה כו', ע' ברכי יוסף חא"ח סי' פ"ו.

תוד"ה מנין, ועוד יש מתעסק אחר כגון של קדשים שסבור שהוא חולין ושחטו כו'. ע' לח"מ פ"א ה"ג מפסוה"מ ובמה"פ לירושלמי קידושין פ"א ה"ה ובטו"א לר"ה דכ"ח ע"א ובעונג יו"ט חא"ח סי' כ"א.

תוד"ה פיתו. בפדר"א פל"ח יש דעזרא וזרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק נידו אותן כו' ע"כ, מזה משמע דהמינין לעכו"ם שהיו בישראל, היו מתאימים אז בדעותיהם עם הכותים, ועמש"כ בחידושי לעיל ד"ו ע"א.

בא"ד מכאן אמרו כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר. ע' בפר"ח ליו"ד סי' קי"ב סק"ב ובברכי יוסף סק"ד.

דף יג:

אשתו לא מפקר, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"כ מה שהאריכו הראשונים בזה. וע' באה"ע סי' ז' סי"א ובביאורי הגר"א ס"ק ל"ב ל"ג.

שם אין מינין באומות כו' ע' תוספתא ב"מ ספ"ב ובע"ז ד"י ע"ב תוד"ה חד ודכ"ו ע"ב תוד"ה איזהו ובנמו"י לב"מ דע"א ע"ב ובמרדכי שם.

שם נכרים שבחו"ל לאו עובדי ע"ז הן אלא מנהג אבותיהן בידיהן. ע' בהקדמת הרמב"ם בפיה"מ לס' טהרות ובת' מהר"ח אור זרוע סי' קע"ה ובראב"ן סי' רפ"ח וסי' רצ"א ובס' האשכול ח"ג סי' מ"ב מ"ז נ"ט ובכפתור ופרח פ"י ובריב"ש סי' קי"ט ובחו"י סי' א' השגה י"ב.

שם לקבל מהם קרבן כו'. ע' עונג יו"ט חי"ד סי' נ"ד.

שם מכם ולא כולכם להוציא את המומר כו', עמש"כ בחידושי לעיל ד"ה ע"א.

שם אבל באוה"ע כלל כלל לא ס"ד דתניא איש מה ת"ל איש איש לרבות הנכרים שנודרים נדונ"ד כישראל, ולכאורה איך קאמר בגמרא בפשיטות גמורה לא ס"ד, הרי זהו רק דעת ריה"ג בברייתא דמנחות דע"ג ע"ב. אבל ר"ע סבר התם דאין מקבלין מהן אלא עולות, וע' בתו"כ אמור פרשה ז' ובפי' הר"ש משאנץ שם ובויקרא נדבה פרשה ב.

ובפרקי דר"א ספ"י אמרינן נמי אהא דכתיב ביונה ויראו המלחים יראה גדולה את ה' ויזבחו זבח לה' וכי זבח זבחו והלא אין מקבלין זבח מן העכו"ם אלא זהו דם ברית שהוא כדם זבח, פי' שמלו בשר ערלתם ע"ש. וי"ל דכוונת הש"ס דאפילו הביא העכו"ם שלמים נמי מקריבין עולות, כדאמר רב הונא במנחות שם וכ"פ הרמב"ם בפ"ג ה"ג ממעה"ק, או די"ל עפ"מ דאמרינן בירושלמי שקלים פ"א ה"ד, אהא דהכל שוין שהן נודרין ונידרין דמיירי בעולה, היינו בנודר להביא מזה עולה לקרבן וזה מקבלין מהן, וע' בזבחים דמ"ה ע"א תוד"ה והשוחטן ובמש"כ בחידושי שם, ובפי' הר"ש משאנץ לתו"כ בחוקותי פרשה ג' ובויראים סי' שע"ט ובברכי יוסף חא"ח סי' תר"מ סק"א.

שם איש איש לרבות הנכרים שנודרים נו"נ כישראל, ע' מל"מ פ"י מה' מלכים ובאבני מלואים סי' א' סק"ב.

שם דתניא ר' יהודא בן בתירא אומר מנין לתקרובת עכו"ם כו', כ"מ שנזכר בש"ס מאמר זה הוא בשם ר"י בן בתירא אמנם בילקוט תהלים רמז תתס"ה הוא בשם ר' יהודא סתם.

במשנה וכן הסומא ששחט שחיטתו כשרה. ע' בכסא דהרסנא לת' בשמים ראש סי' ע"ג ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' א' ס"ט.

שם בשאבוקה כנגדו. ע' ברכי יוסף סי' י"א סק"א.

רש"י ד"ה מין זה האדוק בעכו"ם כו'. ע' באו"ח סי' של"ד סכ"א ובביאור הגר"א שם סקכ"ו.
רש"י ד"ה אין, הוה להו מינין מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן. ע' עונג יו"ט חי"ד סי' נ"ו.
רש"י ד"ה לכתחלה לא ישחוט בלילה שמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע ע"כ, וכ' במעדני יו"ט תמיהני דהא צריך בדיקת סימנים אחר שחיטה ואי לא בדיק שחיטתו פסולה כדלעיל סי' י"ד וא"כ ליכא למיחש למידי דאי בדק וראה לאור הנר דשחט רובא ודאי דכשרה שחיטתו ואי לא בדק אמרן דשחיטתו פסולה אפילו ביום כו'. וע' בש"ך וט"ז ר"ס י"א, ובפ"ת הביא שם בשם ת' זכרון יצחק שכ' דכיון שצריך לברך ברכת השחיטה קודם השחיטה ע"כ לא ישחוט לכתחלה בלילה שמא לא ישחוט רובא ויבא לידי ברכה לבטלה כו' ע"ש וכ"כ הש"ך בשם הב"ח בסי' ב' סק"י לענין בדיקת הסכין וע"ש בפר"ח ר"ס י"א ובפלתי שם.
ונלע"ד לעשות סמוכין לסברא זו מדברי הירושלמי ברכות פ"ט ה"ג, דהתם אמרינן שחיטה אימת הוא מברך עליה ר' יוחנן אומר עובר לשחוט יוסי בן נהוראי אומר משישחוט, למה שמא תתנבל שחיטתה, ופריך מעתה משיבדוק סימנין. פי' דהא אמרינן לעיל ד"ט ע"א הטבח צריך שיבדוק בסימנין לאחר שחיטה והשתא שמא תתנבל ותהיה ברכה לבטלה. ומשני חזקה בני מעיים כשרים דתנא שחטה ונטלו זאבים מעיה כשרה. פי' וכמו דאוקמינן התם אחזקה ה"נ מוקמינן הכא אחזקה לברך קודם השחיטה ע"ש וכיון דכל ההיתר לברך קודם השחיטה הוא משום דמוקמינן אחזקת כשרות כמו בבני מעיה, וזה ניחא אם עצם השחיטה היתה בסכין בדוק וביום. אז יש לנו להעמידה על חזקתה כדאמרינן נשחטה הותרה, משא"כ היכא דהסכין היה בלתי בדוק או שנשחטה בלילה, אז חל הספק אם נשחטה כלל כראוי מעתה הדרא חשש של הירושלמי דאם אח"כ נמצאת השחיטה שלא כהוגן אזי תהיה ברכה לבטלה למפרע כנ"ל. וע' בראב"ן סי' רי"א.
תד"ה שחיטת, י"ל דמ"מ מין עכו"ם דאדוק בע"ז יותר פשוט דשחיטתו לעכו"ם כו'. ע' בתשובות הרשב"א ח"ד סי' ק"פ ובחידושי באר שבע להוריות די"א ע"א.
תוד"ה אבל, וכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו כו'. ע' רמב"ם ולח"מ פ"ג ה"ב ממעה"ק ובת' פמ"א ח"ב סי' ק"מ.
תוד"ה תקרובת משמע הכא דרבנן לא מקשי תקרובת עכו"ם למת כו', ע' בטעם המלך פ"ח ה"א מה' אישות.
בא"ד והיכא דגוזלת רבים לא גזרו רבנן ע"כ, וכ"כ רש"י להדיא בע"ז דמ"ח ע"ב.

בא"ד והא דאמר בפ' העור והרוטב דקכ"ט הרי אמרו תקרובת עכו"ם כו' ומשני כששימש מעשה עץ שימש דיחוי בעלמא הוא ע"כ, וכ"כ התוס' בפסחים דע"ג ע"א ויל"ד הרי בכל הסוגיא שם משני כן כששימש מעשה עץ שימש, האם על כל הענינים שם הוא רק דיחוי, או דוקא בזה, וצ"ע כעת.
תוד"ה בין, וא"א לומר כן דאפילו עומד בספינה אסור לשחוט לתוך הים כו'. וע' בב"ח ובפר"ח סי' י"א סק"ח.

דף יד.

במשנה השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה. והנה האחרונים הקשו ממשנתנו לרבא דס"ל ריש תמורה דכ"מ דארל"ת אעל"מ אמאי שחיטתו כשרה: ותירצו דהכא איסורא דיומא קגרים. או עפמש"כ המהרי"ט ח"א סי, ס"ט דהאיסור לא יתוקן ועמש"כ בזה הגרע"א ז"ל בתשובותיו סי' קכ"ט וסי' קע"ד והחו"ד סי' א' סי"א ובנה"מ סי' ר"ח ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ט' וחאה"ע סי' קכ"ט ובבאר יצחק חי"ד סי' א'.
והנה מקור סברת איסורא דיומא קגרים הוא בט"ז חו"מ סי' ר"ח ע"ש ולעד"נ דהתוס' לא ס"ל הכי מדהקשו בתמורה ד"ד ע"ב לרבא דס"ל אעל"מ שוחט את הפסח על החמץ לפסול ותירצו דבירושלמי יש קרא להכשיר וע' פסחים דס"ג ע"א תוד"ה השוחט ובשעה"מ פ"א מה' ק"פ, והשתא אי נימא דבאיסורא דיומא קגרים לא אמר רבא דלא מהני, א"כ מה מקום לקושית התוס' מאיסור שחיטת פסח עה"ח, הרי התם הוא איסורא דיומא, דוקא בי"ד בין הערבים כדתנן בפסחים דס"ג ע"א ובמועד לשמו פטור כו'. וע' זבחים די"א ע"א רש"י ד"ה אם בשאר ומש"כ בחידושי שם. ובלשון התוס' בתמורה ובפסחים משמע, דלהכי איצטריך קרא בירושלמי להכשיר בדיעבד פסח שנשחט עה"ח, דאל"ה הוה אמינא דמשום איסורא דלכתחלה לא אהני גם בדיעבד כשיטתיה דרבא, ולדעת הט"ז ל"ל בירושלמי קרא להכשיר, הלא רק איסורא דיומא גרים דוקא בי"ד בין הערבים ובזה לא איירי רבא כנ"ל, וע' מה שהארכתי בחידושי בסוגיא תמורה שם בס"ד.
ובכלל מאי נ"מ אם הרכבת הזמן גורם האיסור, הרי עכ"פ רמי רחמנא איסורא דשחיטה בשבת, ומאן מפיס דפלוגתא דאביי ורבא היא דוקא באיסור מצד עצמו ולא באיסור מצד הזמן. או בשאר תערובת איסור במלאכת היתר כמו שוחט אותו ואת בנו דשחיטתו כשרה כדהקשה בנה"מ סי ר"ח ע"ש. הרי אפ"ל נהי דבעיקר המעשה ליכא ריעותא אמנם

עכ"פ בהצטרפות הזמן הקפידה תורה ואמרה לא תיעבד הכי, ומדוע נימא דבזה לא פליגי אביי ורבא. וע' בס' דבר משה ה' נדרים סי' ל"ז ובאור שמח ה' גירושין פ"א הי"ז.

אמנם עצם ההרכבה ממשנתנו דהשוחט בשבת להא דאעל"מ בלתי מובנת לע"ד. דלהקשות הלכתא אהלכתא לא שייך. דהא הרמב"ם גופיה הוא כסותר א"ע בפסקיו אי עביד מהני או לא, ומה מאד האריך הגרע"א בת' סי' קכ"ט לבאר, דלהרמב"ם גופיה ספוקי מספקא ליה אי הלכה בזה כאביי או כרבא ועמש"כ בחידושי לתמורה שם, ובע"כ דכל קושיתם היא לרבא דס"ל ל"מ איך יפרנס הא דתנן הכא דשחיטתו בשבת כשרה. ובזה ודאי יש לחלק, דהא מתניתין אוקמינן לקמן דט"ו צ"א דאיירי בשוגג, והכי קאמר אע"פ דבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשוגג שחיטתו כשרה וכן הבין הרמב"ם בספ"א מה שחיטה, וכ' שם הה"מ דלענין מזיד נחלקו המפרשים וע' בשו"ע ונו"כ סי' י"א ה"ב וע' בראב"ן סי' רי"א ובמעשה הגאונים ה' יין נסך סי' פ"ח הרי דעכ"פ משנתנו איירי רק בשוגג לכו"ע, ופלוגתא דאביי ורבא בתמורה היא רק במזיד. ובשוגג לא איירו כלל דכל חד יהיב טעמא אמאי לקי, ולא משכחת מלקות בשוגג דהא בעי התראה, ולא שייך נמי טעמא דעבר אמימרא דרחמנא כיון דהיה שוגג בפעולתו. ולדעת הפוסקים דשחט במזיד בשבת נמי שחיטתו כשרה, ג"כ ליכא להקשות דלא נודע לנו דעתם לדינא בתמורה שם, ואולי ס"ל לפוסקים אלו כאביי דבכל התורה נמי מהני כנ"ל, וע' בשעה"מ פ"ג הי"ט מגירושין.

שם א"ר הונא דרש חייא בר רב משמיה דרב אסורה באכילה ליומא ונסבין חבריא למימר ר' יהודא היא הי ר' יהודא כו' ע"כ, והנה לפ"מ דאוקמינן לקמן דט"ו ע"א דמשנתנו איירי בשוגג, וכן נקטו הרמב"ם בספ"א מה' שחיטה ובשו"ע סי י"א ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך, א"כ יל"ד מהא דתניא בתוספתא שבת פ"ג השוחט בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת ע"ש, ולפ"ז מאי חידשו רב הונא וחייא בר רב משמיה דרב הרי הוא כן בהדיא בתוספתא דאסורה באכילה ליומא, ואיך נסבין חבריא לאמר ר' יהודא היא הלא בסנהדרין דפ"ו ע"א אמרינן סתם תוספתא ר' נחמיה. ואי משום דסמיך שם לברייתא דהמבשל בשבת ושם ס"ל לר"י בשוגג יאכל למ"ש, משמע דאיהו קאמרה נמי להאי דינא דשוחט בשבת לאסרה באכילה ליומא, א"כ אמאי טרחו בש"ס כולי האי להביא ממקורים שונים לדר"י עד שבא רב אשי וקאמר ר' יהודא דמבשל היא וצע"ק, וע' בה"ג ה' שחיטת חולין.

שם מחתכין את הדילועין לפני הבהמה כו' ע' שאילתות ר"פ בשלח ובבעל המאור ומלחמות פ"ב דביצה ובר"ן שם רפ"ג ובמרדכי שם פ"א רמז תרמ"ב.

שם א"ל אביי מי דמי התם מעיקרא מוכן לאדם והשתא מוכן לכלבים כו', אביי לטעמיה דאיהו דייק בביצה ד"ו מהאי מתניתין גופה דמחתכין את הדילועין כו'. דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים.

שם הכא מעיקרא מוכן לאדם והשתא מוכן לאדם מי סברת בהמה בחייה לאכילה עומדת כו' ע"כ, משמע דאי הוה ס"ל דבהמה בחייה לאכילה עומדת, אז הוו ס"ל לתרווייהו דהכא מעיקרא מוכן לאדם, וקשה לפ"מ דפירש"י דהכנה דהכא היא כשקדש היום. א"כ מה מקום לאמר דאז היתה מוכנת לאדם. הרי בביה"ש עכ"פ לכתחלה אסור לשוחטה דשמא הוא שבת, וע' ביצה ד"ו ע"ב תוד"ה השתא.

שם עומדת לאכילה ועומדת לגדל נשחטה הוברה דלאכילה עומדת כו' והוא ג"כ כעין דאמרינן בביצה ד"ו ע"ב. דדעתיה דאינש אכל מידי דחזי ליה, וע' בחידושי ח"ס שם ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ח ע"א.

שם והא ל"ל לר"י ברירה מנלן אי נימא מדתניא הלוקח יין מבין הכותים כו' הנה לפ"מ דהכא קיימינן אליבא דאביי, ואיהו מחלק בגיטין דכ"ה ע"א בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים שפיר מייתי הכא מהלוקח יין מבין הכותים. דהך ברירה חשיב שם תולה בדעת עצמו והאי דהכא דנשחטה הוברה דלאכילה עומדת הוא ג"כ תולה בדעת עצמו. אמנם יל"ד איך הביא בתר הכי בסוגיין מדתני איו. הרי התם תלוי בדעת החכם, וע' ביצה דל"ח ע"א תוד"ה ואמר ובמראה הפנים לירושלמי מע"ש ספ"ב ובביאור הגר"א לאו"ח סי' תי"ג ובשעה"מ ה' עירובין וביד היך פ"ג ה"ד מה' גירושין.

שם הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין כו', ע' קידושין דכ"ו ע"ב תוד"ה מעשה ובחידושי מהרי"ט ומקנה שם.

שם ד"ר מאיר ר' יהודא ור' יוסי ור"ש אוסרין. ע' בת' הגרע"א ס"ס קפ"א.

רש"י ד"ה את הדילועין התלושין עכ"ל ולא ביאר אי מיירי כשנתלשו מן המחובר בשבת כפי' ר"ת, או בנתלשו מע"ש וקמ"ל דשרי למטרח באוכלא או לשוייה אוכלא ומשום חסרון הביאור בכוונת רש"י ז"ל לא הביאו התוס' לפירושו בד"ה מחתכין. וע"ל דט"ו ע"ב רש"י ותוד"ה כגון שקצץ.

רש"י ד"ה הלוקח יין מבין הכותים לאשמעינן דכותים חשודין על התרומה כו' ע"כ, לכאורה י"ל דאשמעינן נמי בזה דמפרישין אפילו מתרומה טמאה דהא כותים הם טמאים ואפ"ה צריך להפריש תרומה גדולה כדהוכיח מזה בכפתור ופרח רפי"ח.

בא"ד ומשנה זו קודם תקנה דגזרו על יינם נשנית ע"כ, וכ"כ התוס' בגיטין דכ"ה ע"א ובכ"מ. וע' ר"ש דמאי פ"ז מ"ד.

רש"י ד"ה אומר שני לוגין. אם אין לו כלים להפריש או שהיתה חשיכה בליל שבת שאין שהות להפריש ע"כ, וכן פירש"י בסוכה דכ"ג ע"ב ובשילהי מעילה, אמנם בעירובין דל"ו ע"ב ובגיטין דכ"ה ע"א וביומא דנ"ה ע"ב פירש"י דאין לו כלים ולא הזכיר של ע"ש כלל. ובב"ק דס"ט ע"ב פירש"י בע"ש ביה"ש ושייר להא דאין לו כלים ע"ש ובאמת בתוספתא דמאי פ"ח תניא בהדיא הלוקח יין מבין הכותים בערב שבת ושכח ולא הפריש כו' ע"ש, ולפ"ז יל"ד כיון דבתוספתא מבואר האי דינא דאיירי בע"ש, מנ"ל לרש"י להוסיף הא דאין לו כלים, ולהקדים נמי לזה אהא דע"ש דקתני בתוספתא ודלמא דוקא בהאי גוונא התירו, ועי' סוכה דכ"ג ע"ב תוד"ה שני, ומדוע סתר רש"י ז"ל א"ע בפירושו כנ"ל וצ"ע כעת.

והנה הקצוה"ח בסי' ס"א יצא לדון בדבר החדש, דהא דקאמר ר"מ בשני לוגין שאני עתיד להפריש דמהני ברירה, משום דר"מ ס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל, ובתרומה מצי להפריש דשלב"ל כדאמר ביבמות דצ"ג, והשתא אם יכול להפריש דשלב"ל מכש"כ שני לוגין שאני עתיד להפריש שבאו לעולם אלא שעתה אינו מבורר ועתיד לברר דמהני והא דמשמע בש"ס בשני לוגין שאני עתיד להפריש צריך ברירה היינו לדידן דקיי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל, ומשו"ה שני לוגין שאינו מבורר עכשיו ועתיד להפריש הוי כמו דשלב"ל אבל לר"מ ודאי מהני ע"ש וכבר דחה לדבריו בת' בית אפרים חי"ד סי' ע' עפ"מ דיש לחלק בין דשלב"ל דחלות קנינו הוא לכשיבא לעולם לברירה דהכא דחל מיד והוברר הדבר למפרע שהרי מיחל ושותה מיד וע"כ שהתרומה חלה מיד וע"ש בת' בית אפרים סי' ע"ד מה שהקצוה"ח ז"ל גופיה השיב על דבריו.

ולע"ד ממקומו הוא מוכרע לפ"מ שפירש"י דהאי דינא נשנית כשהיתה חשיכה בליל שבת ולא היה שהות להפריש או שאין לו כלים כנ"ל, ואם מטעמא דדשלב"ל אתינן עלה הרי בכל הימים יוכל לעשות כן ואפילו לא היה ע"ש והיו לו כלים דלא גרע מדשלב"ל.

ועוד לפ"מ דרש"י פי' בסוגיין. דבמה שאומר שני לוגין שאני עתיד להפריש פועל לב' דברים לברר שזו היא התרומה ושזה לא שתה אלא חולין. ואי משום לתא דדשלב"ל היה פועל רק לעשות התרומה, אבל להורות דזה לא שתה אלא חולין. לזה בהכרח צריכינן לטעמא דברירה אפילו לאחר שהתרומה נקנית במקומה מטעם דשלב"ל. כיון דהיו בכלי אחד. ובע"כ שהברירה בירר את החולין למה ששתה, וע' באבני מלואים סי' מ"א סק"ב.

רש"י ד"ה ומיחל המעשר שני הואיל ויכול לתקנו באמירה בעלמא כו'. והנה התוס' ביומא דנ"ו ע"א ובכ"מ הקשו על פירש"י הרי צריך קביעת מקום. וע' קידושין דכ"ו ע"ב תוד"ה מעשה ובריטב"א לסוכה דכ"ה ובתוס' הרי"ד לירושלמי מע"ש פ"ה ה"ד.

רש"י ד"ה אוסרין אלמא לר"י ל"ל ברירה וחייש שמא תרומה שתה, ע' בדו"ח להגרע"א מערכה ד' ובעונג יו"ט חא"ח סי' ל"ג.

תוד"ה השוחט בשבת כו' אפילו במזיד בעי לאוקמי תימא אי במזיד האיך שחיטתו כשרה והא מומר לחלל שבתות אסור לאכול משחיטתו כו' ע"כ, נלע"ד דהתוס' נשמרו בדבריהם מתירוץ הרשב"א ז"ל בחידושיו. דלאוקימתת הש"ס דמשנתנו איירי בשוגג ולהכי לאו מומר הוא ע"ש, ומשו"ה הניחו התוס' ליסוד קושיתם וכתבו, אפילו במזיד בעי לאוקמי' וא"כ סובב קושיתם עכ"פ על הס"ד, ובקצוה"ח סי' נ"ב כ' ומוקי לה בגמ' אפי' במזיד וצ"ע.

אכן קשה אמאי לא הביאו להא דתניא בתוספתא שבת פ"ג. השוחט בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל, ולפ"ז מה מקום לאמר דהא דקתני במשנתנו השוחט בשבת שחיטתו כשרה קאי על מזיד. הרי במזיד תניא בהדיא לא יאכל ומכש"כ דתקשה מהתוספתא על החלטתם בתירוצם דבפעם אחת לא חשיב מומר. וכ"כ ביש"ש סי' ז' דשוחט בשבת שחיטתו כשרה אפילו במזיד, וע' בשו"ע ומפרשים סי' י"א ס"ב ובס' האשכול ח"ג סי' ז' ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' א' ובש"ך וט"ז סי' י"א ס"ב ובפלתי שם ובח"ס חי"ד סי' י"ד ובעונג יו"ט חי"ד סי' נ"ד ומש"כ בחידושי לעיל ולקמן בסמוך.

בא"ד ועוי"ל דמשום פעם אחת לא חשיב מומר כו' ע"כ, אמנם דעת הרמב"ם דבשחיטת מזיד בשבת שחיטתו פסולה אפילו בפעם הראשון. והסביר טעמו בפיה"מ דבשעה שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת ובשעה שיגמור השחיטה הוא פסול ע"ש ונפלאתי על הקצוה"ח בסי' נ"ב שכ' דהרמב"ם והתוס' סברי דנעשה פסול מתחלת שחיטה ע"ש. ולפ"מ שהוא לפנינו רק הרמב"ם סובר כן. אבל התוס' סבר דבפעם אחת לא חשיב מומר ולפ"ד גם הגמר של השחיטה הראשונה לא משוי ליה כמומר וע"ל דכ"ט ע"ב תוד"ה כגון ובמש"כ בחידושי שם וע' במל"מ פ"ג ה"ז משגגות ובש"ק לירושלמי סנהדרין ספ"ח ובהגהות לס' נחלת יעקב מהגאון בעל נה"מ בחידושיו לפסחים דע"ג, וע' בס' האשכול ח"ג סי' ג' ובכפתור ופרח פל"א ובמהרי"ק שרש ק"ס ובמהרשד"ם חי"ד סי' קט"ו ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' ב' ס"ה ובביאור הגר"א שם סקכ"ו ובט"ז שם סי' ד' סק"ה ובחידושי הגרע"א שם ובט"ז שם סי' רנ"א סק"א ובש"ך סק"ג ובפר"ח לאה"ע סי' קכ"ג סק"ב ובנה"מ ר"ס נ"ב ובטעם המלך פ"ה מה' גניבה ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' קל"ב ובדו"ח להגרע"א מערכה ג' ובעונג יו"ט סי' ס"א.

תוד"ה אמר תימה דבכל דוכתי משמע דרב הונא היה גדול ממנו כו' ע"כ, ולולא דבריהם היה נלע"ד דאז היה חייא בר רב צעיר לימים. ואח"כ נתגדל בתורה הרבה עד דאמר ר"ה משמיה כעין מש"כ לעיל די"ג ע"א בחידושי ע"ד התוד"ה בעא, וע' בלב אריה.
תוד"ה ונסבין, א"נ בלא מליחה נמי שריא באומצא כו', ע' פסחים דע"ד ע"א תוד"ה האי ובפר"ח סי ס"ז סקי"ב ובפלתי סי' ע"ה סק"א ובשעה"מ פ"ג ה"ד מה' יו"ט ובפ"ו ממ"א.
בא"ד דדם האברים שלא פירש מותר וכן אור"ת כו', ע"ל דקי"א ע"א תוד"ה וחתוכיה ובפלתי סי' ס"ט סק"א ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד ר"ס ע"ו.
בא"ד אמר רבה וכן לקדירה ולא גרסינן וכן לצלי ע"כ, וכ"ה גרסת התוס' לקמן דקי"ב ע"א ד"ה ה"מ, אמנם לפנינו הגרסא במנחות דכ"א ע"א אמר אביי. וכן העתיקו התוס' בפסחים דע"ד ע"א, ומאי דסיימו התוס' בדבריהם הכא ולא גרסינן וכן לצלי, הוא לאפוקי מגרסת רבינו גרשם כדהביאו התוס' במנחות שם ובתמים דעים להראב"ד סי' י"ד כתב וז"ל אמר אביי וכן לצלי ובנסחי דידן אמר אביי וכן לקדירה ע"ש, וע' שבת דקכ"ח ע"א תוד"ה דחזי ובביצה די"א ע"א תוד"ה ושוין ובראב"ן סי' י"ז וסי' קכ"א ובס' האשכול ח"ג סי' כ"א וסי' כ"ז ובת' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ה ובס' יראים סי' קמ"ו ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ע"ו סקי"א וסק"ג ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' כ"ג.
תוד"ה מחתכין. ובהמה נמי איירי ביושב ומצפה שמא ישחטנה חש"ו ואחרים רואים אותן כו', ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' ע"ב ובחידושי הרשב"א בסוגיין ולביצה ד"ב ובשבלי הלקט סי' רמ"ח ובביאור הגר"א לאו"ח סי' שכ"ד סק"ז וסק"ח ובחידושי ח"ס לביצה ד"כ.

דף יד:

התם כדקתני טעמא אמרו לו לר"מ אי אתה מודה שמא יבקע הנוד כו', טעם זה מבואר בהדיא בתוספתא דמאי פ"ח ובירושלמי שם פ"ז ה"ד ובגיטין פ"ג ה"ח, וע' סוכה דכ"ד ע"א תוד"ה ר"י ובעירובין דל"ח ע"א תוד"ה אי ובחידושי הרשב"א לקידושין דמ"ה ע"א ולב"ק דס"ט ע"ב ובכפתור ופרח פל"ח ובט"ז לאה"ע סי' קנ"ו סק"ח ובקצוה"ח סי' ס"א ובת' בית אפרים חי"ד סי' ע"ב ע"ד.
שם וא"ר יוחנן וכבר בא חכם, פי' וחסרון ידיעת המברר לא תבטל המציאות, דוגמא מש"כ התוס' ביבמות ד"פ ע"א גבי נעשה סריס למפרע, ועמש"כ בחידושי לעיל די"א ע"ב ע"ד התוד"ה וכי תימא.

תוד"ה התם, ונראה לי דהכא דיחויא בעלמא הוא דקאמר כו' ע' בחידושי הרשב"א לסוכה דכ"ד ע"א.
תוד"ה אימר, דיחויא בעלמא היא, דמוקצה מחמת איסור יותר חמור ממוקצה מחמת מיאוס כו', ע' שבת די"ט ע"ב תוד"ה ושמואל ובראבי"ה סי' ר"ד.

דף טו.

המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו', ולכאורה אמאי לא נקיט כלשון המשנה בתרומות פ"ב מ"ג המעשר והמבשל בשבת כו'. ובתוי"ט כ' שם ג"כ מדשנאן בחד בבא ש"מ דמעשר במזיד אסור לו לעולם כמו מבשל כו' ע"ש ואפילו לפ"מ דגריס הכא דתניא המבשל בשבת קשה נמי על התוספתא בשבת פ"ג דשייר מעשר השנויה במשנה יחס עם מבשל.
ובע"כ דבאמת שני דינים נפרדים הם. ופלוגתתם קאי רק על מבשל כדתניא בתוספתא אבל במשנה שם נשנית בסתם משנה בלי שום חולק. ואפשר משום דרבי לגרמיה ס"ל במבשל כר"מ, ומעשר בשבת שהיא רק מגזירה דרבנן כדאמרינן בביצה דל"ז ע"א. והלכה כר"מ בגזירותיו כדאמר בכתובות ד"ס ע"ב להכי כייל מסדר המשנה מעשר עם מבשל כר"מ שם. ואע"ג דבשאלתות דרב אחאי כתב דהלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו כדכתבו התוס' בבכורות דכ"ח ע"א ובכ"מ, אך זהו רק היכא דר"מ קניס והם לא קנסו, אבל הכא פליגי רק בדרך הקנס. אבל לכו"ע קנסינן במבשל, ובהפרשת מעשר היא רק גזירה דרבנן להכי פסק כר"מ, אמנם בנוגע לדינא לדידן מחלק הרמב"ם דין מעשר בשבת ממבשל בשבת דבמבשל פסק בפ"ו הכ"ג מה' שבת כר"מ, ובמגביה תרומות ומעשרות פסק שם בפכ"ג הט"ו כר"י, ובש"ס גופיה מחלק בין מעשר למבשל כדמוכח בגיטין דנ"ג ע"ב ודנ"ד ע"א ובביצה די"ז ע"ב. וע' בירושלמי עירובין פ"ד ה"א ובשבת פ"ג ה"א ובשאילתות פ' שלח סי' קכ"ח וברוקח סי' צ"א ובכפתור ופרח פי"ח ובמג"א סי' ת"ה סקי"ד וסי' תרכ"ד סק"ז ובחידושי הגרע"א שם ובפר"ח סי' צ"ט סקי"ב ובברכי יוסף חי"ד סי' קמ"ב סק"א ובפמ"א ח"א סי' ל' וביד המלך פ"ו מה' שבת ובבאר יצחק חאה"ע סי' ב.
שם ר' יוחנן הסנדלר אומר כו' במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים. ובה"ג פכ"ד מה' שבת מסיק אלא לגוים, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ע"ו ובת' ריקאנטי סי' קמ"ה ובכפתור ופרח פל"א וביו"ד ס"ס ק"ב ובפלתי שם.

שם ה"ק אע"פ דבמזיד מתחייב בנפשו הוא הכא דבשוגג שחיטתו כשרה עמש"כ בחידושי לעיל די"ד ע"א.
שם משום דס"ל כר"י מאן דתני כר"מ משתין ליה, כה"ג בעירובין דמ"ח ע"א.
שם כי מורי להו רב לתלמידיה מורי להו כר"מ וכי דריש בפירקא דריש כר' יהודא, אמנם בירושלמי שבת פ"ג ה"א ובתרומות פ"ב ה"א גריס הכי. רב כד הוה מורי בחבורתיה הוה אמר כר"מ בציבורא הוה מורי כר' יוחנן הסנדלר וע"ש במה"פ, וע' בב"ק דצ"ט ע"ב תוד"ה מנעך ובמאור ומלחמות ור"ן פ' כירה ופ' כל כתבי ובמרדכי פ' כירה רמז ש"א ובמיוחסות להרמב"ן סי' קנ"ב ובחידושי הרשב"א לשבת דקנ"א ובתשובותיו סי' קע"ה ובס' הפרנס סי' קע"ו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שפ"א ובס' התרומה ה' שבת סי' רמ"ז רמ"ח ובתשב"ץ ח"א סי' כ"ב ובביאור הגר"א לאו"ח ר"ס שי"ח ובריב"ש סי' קע"א וסי' שצ"ד ובפלתי סי' צ"ט סק"ו.
רש"י ד"ה ר' יהודא. דלא נמטייה הנאה מעבירה כו', ע' מהרש"א בסוגיין ובחידושי ח"ס לביצה דכ"ד ע"ב ובתשובותיו ח"ו סי' י"ב.
רש"י ד"ה ר"י הסנדלר, דאילו ר' יהודא שרי ליה לאורתא אפילו לדידיה דלא קניס שוגג אטו מזיד כו' ע' באר שבע בסוגיין.
תוד"ה המבשל, דבעי מר"ח בר אבא שכח קדירה ע"ג כירה כו' ע"כ, ולענין אומר מותר ע' בר"ן שבת פ"ג שם מש"כ בשם הראב"ד, ובמג"א סי' ק"ח סקי"א ובט"ז יור"ד סי' צ"ט סק"ט, ובמש"כ בחידושי לבכורות דכ"ג ע"א ע"ד התוד"ה סבר.
תוד"ה מורי, דבריש אין צדין גבי נכרי שהביא דורון לישראל כו', ע' בשבלי הלקט סי' קי"ב ובבאור הגר"א ליו"ד סי' ק"י סקכ"ד.
תוד"ה כי, וא"ת ונוקי מתניתין בשוגג ור"מ ולא הי"ל חולה כלל וי"ל כו'. ע' בחידושי הרשב"א בסוגיין ובס' האשכול ח"ג סי' ז' ובנחל אשכול שם.

דף טו:

א"ר פפא פעמים שהשוחט מותר כו', בשאלתות פ' שלח סי' קכ"ח הגרסא רב ע"ש ולפ"ז צ"ל דרב הוסיף אהא דאמר איהו גופיה עצם ההלכה של השוחט לחולה בשבת כו' ובגנזי קדם הנדפס בחיפה תרפ"ב ראיתי בקונטרס המיוחס לרב האי גאון הנמצא באוצר הספרים באכספרד דגרס הכא רבה.
שם הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא ע' חידושי הרשב"א לשבת דקכ"ח ובתשובותיו ח"ד סי' ובראב"ן סי כ"ד ובריב"ש סי' קס"ה ובראבי"ה ס"ס קצ"ז

ובס' האשכול ח"ב סי' ל"ו ובתמים דעים להראב"ד סי' קל"ז ובת' הרא"ש כלל כ"ו סי' ה' וברוקח סי' ת"ו ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' א' ובת' ריקאנטי סי' ק"ה ובביאור הגר"א לאו"ח סי' רע"ו סק"ד וש"ח סקפ"א.

שם המבשל לחולה בשבת אסור לבריא כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' תתי"ד ושם בח"ד סי' רפ"ד ובתשב"ץ ח"ג ס"ס ל"ז ובביאור הגר"א לאו"ח סי' שכ"ה סק"ט ובח"ס חא"ח סי' ע"ט.

במשנה הכל שוחטין ולעולם שוחטין ובכל שוחטין. ואוקמינן בגמ' הכל שוחטין חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי ישראל מומר לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה בין בראש הגג בין בראש הספינה בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה ע"ש, ואע"ג דהרבה דברים כבר נשנו במשניות בפ"ע. מ"מ לא חש התנא לשנות תיבות אחדות אגב אורחיה להשמיענו אף במה ששנה כבר כמש"כ התוס' בברכות ד"ב ע"א. ויל"ד במנחות דצ"ג ע"א דחשיב התוס' לכל הני דתני כבר בש"ס ושנינהו אגב אורחייהו עוד בשאר מקומות, אמאי לא הביאו נמי מהך דהכא, ובכלל כל דברי רבא מבוארים בהדיא בתוספתא פ"א.

שם בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה ע' בב"ח ובברכי יוסף סי' ו' סק"א והנה בפרדס הגדול ר"ה שחיטה הוסיף ע"ד הברייתא. במקום שאין מוצאין סכין, וכ"כ בשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ב' ע"ש וקשה טובא לפ"ז מאי מקשה הש"ס אמתניתין דקתני השוחט בצור ובקנה. השוחט דיעבד אין לכתחלה לא ורמינהו בכל שוחטין בין בצור כו'. הלא הברייתא איירי במקום שאין מוצאין סכין ולכן מותר לכתחלה, אבל במקום שמוצאין סכין אז אין לשחוט בהם לכתחלה, רק בדיעבד אם שחט שחיטתו כשרה, ולהכי קתני במשנה השוחט וצ"ע כעת.

שם בשלמא במגל יד דילמא אתי למיעבד באידך גיסא, ע' בתשובות הרשב"א סי' תר"כ.

שם השוחט במחובר לקרקע רבי פוסל ור' חייא מכשיר ע"כ, ולטעמייהו אזלי לקמן דט"ז ע"א דרבי יליף שחיטה בתלוש מקרא דויקח את המאכלת לשחוט, ור"ח ס"ל שם דקרא זריזותיה דאברהם קמ"ל. ועפ"ז נראה בהא דפירש"י וז"ל רבי פוסל לקמן נפקא לן מויקח את המאכלת ע"כ. דצ"ל נפקא ליה והיינו דאיהו גופיה גמר לה התם. וע"ל דט"ז ע"א רש"י ד"ה א"ל וי"ו ובדכ"ח ע"א תוד"ה רבי.

שם כאן במחובר מעיקרו כאן בתלוש ולבסוף חיברו, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קמ"ב.

רש"י ד"ה והאי שוחט לא היה ביה"ש ראוי לכוס כו' ע' באו"ח סי' תקי"ז ס"א ובביאור הגר"א שם סק"ח.

רש"י ד"ה והמבשל לחולה שנחלה היום כו', ע' ברמ"א או"ח סי שי"ח ס"ב ובביאור הגר"א שם סק"ט.

רש"י ד"ה שינים התחובים בלחי של בהמה והצפורן מחוברת ע"כ, ולכאורה אע"ג דרש"י כיילינהו כחדא מ"מ חלוקין הן. דצפורן היא מחוברת בגוף הבעל חי כשהוא חי. משא"כ שינים התחובים בלחי של בהמה, איירי כשהלחי הוא תלוש מן הבהמה, עפ"מ דמסקינן לקמן די"ח ע"א דפסול דצפורן הוא מטעם מחובר וכדמסיק רש"י הכא, ובשינים הפסול מפני שהם שנים והוו כסכין פגומה שיש הפרש בין זו לזו כדהסביר רש"י לקמן שם וכ"כ הרמב"ם בפ"א הכ"א גבי פסול שינים מפני שהן כמגל ע"ש. אבל שן או צפורן יחידי תלוש שוחטין בו לכתחלה, ובמחוברים שחיטתו פסולה ואע"פ שאין בהם פגם כדאוקמינן לקמן די"ח ע"א, ועפ"ז יש לדייק ברש"י לקמן דף כ' ע"א במש"כ שן וצפורן בהדיא תנא להו לעיל במתניתין חוץ ממגל קציר והמגירה והשינים והצפורן ואוקמינן במחוברת, ומשמע מדבריו דהאי מחוברת קאי אתרווייהו דכל אחת מהן מחוברת לפ"מ דקאי אקושית הש"ס שן וצפורן בהדיא תנא להו. ולפמש"כ הרי שינים דמשנתנו בע"כ מחוברים רק בלחי והלחי הוא תלוש מן הבהמה. אבל צפורן מחובר לגמרי כנ"ל, וע' בב"ח ובח"מ לאה"ע סי' קכ"ד סק"ד.

רש"י ד"ה דילמא, ושמעינן מהא דסכין פגומה ויש בה כדי לשחוט מן הפגם ולהלן אסור לשחוט בה לכתחלה כו' ע"כ, וכן מבואר במעשה הגאונים סי' צ"א ובס' האשכול ח"ג סי' ח'.

תוד"ה כגון שהי"ל חולה והבריא וא"ת אם יש מוקצה לחצי שבת אמאי שרי לר"מ כו' ור"י נמי אמאי לא אסר משום מוקצה כו' ע"כ, ואע"ג דבאמת פסקינן לדינא דאין מוקצה לחצי שבת כמש"כ הרא"ש והר"ן והרשב"א והמחבר סתם כן לדינא בסי' ש"י ס"ג, ובאופן דגם מסוגיין הוא סייעתא לזה. דאם איתא דיש מוקצה לחצי שבת אמאי שרי לר"מ, ור"י נמי אמאי לא אסר משום מוקצה כמשה"ק התוס', מ"מ התוס' הקשו שפיר אמאי לא איפשטא להו בביצה דכ"ו ע"ב מהך דהכא דאין מוקצה לחצי שבת. ומאי קמבע"ל התם כן נ"ל בכוונתם. וע' בעתים לבינה על ס' העתים סי' קכ"ז.

ולכאורה היה מקום ליישב קושיתם עפמש"כ התוס' בבכורות דכ"ג ע"א בד"ה סבר דכשסבור שמותר לבטל חשיב שוגג. והט"ז ביו"ד סי צ"ט סק"ט כתב דאין חילוק בזה בין שוגג דשאר איסורים לשוגג דשבת ע"ש, הרי דטעה בדין מקרי שוגג וא"כ שייך לאמר בזה קנסו שוגג אטו מזיד והשתא בסוגיין אפילו אי נימא דיש מוקצה לחצי שבת. מ"מ י"ל דהשוחט טעה בדין וסבור דהלכה דאין מוקצה לחצי שבת ושגג בזה, ולר"מ דמיקל

בשוגג דשבת דלא ליקנסיה משום מזיד כדאמר בגיטין דנ"ג ע"ב להכי שרי, ולר"י קניס שוגג דאיסור מוקצה אטו מזיד כיון דמקורו הוא בדאורייתא ע"ש אמנם בעצם הבנת הט"ז בתוס' בכורות שם ובדברי המהרי"ק שורש קס"ז יש עוד מקום עיון. וע' במג"א סי' שי"ח סק"ג ובפלתי סי' צ"ט סק"ו ובת' חוט המשולש להגאון ר"ח זצ"ל מוואלאזין ס"ס י"ג ובחידושי הגרע"א ע"ד המג"א ס"ס תקי"ג ובפלתי סי' ק"י סק"כ וביד המלך פכ"ה מה' שבת ובמחנה אפרים ה' נדרים סי' ג' ובח"ס חח"מ סי' כ"ב ובמש"כ בחידושי לבכורות שם ולזבחים דק"ח ע"ב.

תוד"ה כגון שקצץ, והא דלא נקט לשון חתיכה כדתנן מחתכין את הדילועין לפי שדרך לקוצצן בחתיכות גדולות כשבאין לבשל שייך בו לשון קציצה ע"כ, וכ' בהגהות מהר"ב רנשבורג מלת גדולות נמחק ונ"ב קטנות כצ"ל לענ"ד וע' חידושי הרשב"א ושם מוכרח הכי עכ"ד. ובאמת איזה שיבוש מורגש בלשון התוס'. אכן לעשות מתיבת גדולות קטנות. שבוש כזה בלתי מצוי. ולכן נלענ"ד דצ"ל לפי שדרך לקוצצן החתיכות הגדולות כשבאין לבשל שייך בו לשון קציצה, וכוונתם בחילוקם הוא כן, דגבי בהמה דמאכלה היא בחתיכות גדולות שייך לשון חיתוך. ולהכי תני מחתכין את הדילועין לפני הבהמה, משא"כ לאדם דצריך חתיכות קטנות. ומן המחובר שנחתכו מע"ש היו חתיכות גדולות, והשתא כשבא לבשלן בעד החולה בשבת. דרך לקוצצן החתיכות הגדולות להכי שייך בהו לשון קציצה. כ"ה כוונת התוס', ומתאים נמי עם תירוץ הרשב"א ע"ש. וכן מבואר בתשובות הרשב"א ח"ד סי' ע"ה אהא דמחתכין את הדלועין לפני הבהמה, וז"ל דלאו דוקא לפני הבהמה דסגי לה בחתיכות גדולות אלא ה"ה לעופות דכל שיווי אוכלא שרי ואורחא דמילתא קתני ע"ש, הרי בהדיא בדעת הרשב"א דמחתכין את הדלועין לפני הבהמה היינו בגדולות.

תוד"ה אלא, אע"ג דזרים ונשים ועבדים שוחטין לכתחלה ע"כ, ע"ל ד"ב ע"א תוד"ה הכל ומש"כ בחידושי שם.

תוד"ה ורמינהו. הוה מצי למימר בשלמא קנה אקנה ל"ק כו', ע' פר"ח סי' ו' סק"ד.

תוד"ה להודיעך כחו דרבי ולא חייש לאשמעינן כח דהיתירא דר' חייא דכבר אשמעינן בברייתא דבכל שוחטין בין בתלוש בין במחובר ע"כ, במש"כ לאשמעינן כח התירא דר"ח ע' ביצה ד"ב ע"ב רש"י ד"ה דהתירא ותוד"ה וכ"ת, וברייתא דבכל שוחטין היא בתוספתא. ולא פסקינן כוותה משום דרבי פליג עלה, וע' נדה דס"ב ע"ב תוד"ה ר' חייא.

דף טז.

קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ שאני בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חברו ש"מ, ויל"ד אמאי צריך להביא מדיוקא משום דקשיין אהדדי, ולא הביא ברייתא מפורשת דתני לוי המובא בב"ר פנ"ו. היו נעוצים מתחלתן הרי אלו פסולים תלושין ונעצן הרי אלו כשרים. **שם** הא בסרנא דפחרא הא בסרנא דמ"א ע' במג"א סי' קנ"ט סקכ"א ובביאור הגר"א שם סקל"ג וסקל"ד.

שם הא בכח ראשון הא בכח שני. ע' ברבינו יונה לברכות ס"פ אלו דברים ובחידושי פמ"א לב"ק די"ט ע"א.

שם יתיב רב אחוריה דר"ח ור"ח קמיה דרבי ויתיב רבי וקאמר מניין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת לשחוט א"ל רב לר"ח מאי קאמר א"ל וי"ו דכתיב באופתא קאמר והא קרא קאמר קרא זריזותיה דאברהם קמ"ל ולכאורה הלא אמרינן בעירובין דצ"ב ע"א וכי רבי לא שנאה ר"ח מניין לו. והתוס' כתבו בנדה דס"ב ע"ב דאי לא הוה סתים רבי במשנה מאי דנשנית בתוספתא, אז לא הוה סמכינן אברייתא דמתני בי ר"ח ור' אושעיא, וע' באגרת דרב שרירא גאון מש"כ אהא דרבי ותוספתא דר"ח ור' אושעיא ודברי התוס' מובנים ברש"י יבמות דמ"ג רע"א. וע' מו"ק דט"ז ע"ב ואיך מלאו לבו של ר"ח לחלוק על רבי, שוב ראיתי בהגהות מהר"ץ חיות שכ' דר"ח ס"ל דאין למידין מקודם מ"ת כדברי הירושלמי במו"ק פ"ג ה"ה וע"ש במפרשים ובמו"ק ד"כ ע"א תוד"ה מה חג, ולפ"ז י"ל דבזה היתה מחלוקת קדומה אי ילפינן מקודם מ"ת, ורבי סבר דילפינן ור"ח לא פליג על רבי בזה רק דס"ל כהני תנאי דלא ילפינן. וע' בס' יראים סי' שע"ז.

אכן טפי יל"ד דבסוגיין, מבואר בהדיא דרב היה באותו מעמד של ר"ח בשעה דרבי הוה דריש שחיטה בתלוש מהאי קרא. ור"ח ביטל דבריו של רבי כדאמר וי"ו דכתיב באופתא קאמר, ואיהו ס"ל דקרא זריזותיה דאברהם קמ"ל, ואילו בב"ר פנ"ו קאמר רב בעא קומי ר' חייא רבה מניין לשחיטה שהיא בדבר המטלטל מן הכא וישלח אברהם את ידו כו' ע"ש, הרי לבד מאי דר"ח השיב דלא כשמעתיה הכא אלא דמשמע נמי התם דרב לא היה באותו מעמד דרבי כששמע ר"ח ממנו הלכה זו, והיא כעין סתירה במציאות הדברים. ואפשר דהך מעשה דמד"ר היתה קודם ששמעו דרשה זו מרבי, ואז הוה סבר ר"ח ג"כ דילפינן מקודם מ"ת, ואחרי דר"ח חזר מדעתיה בזה וסבר דלא ילפינן. שמעו אז שניהם הלכה זו מרבי וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לקמן דפ"ה ע"א.

שם אמר רבא פשיטא לי תלוש ולבסוף חברו לענין עכו"ם הוי תלוש כו' לענין הכשר זרעים תנאי היא כו' ע"כ, קחשיב הני רק משום בעיא דרבא בתר הכי תלוש ולבסוף חברו

לענין שחיטה מאי, ולכן הניח ליסוד דבמקום אחד פשיטא ליה ובמק"א פליגי תנאי ועפ"ז חל הספק גבי שחיטה, אבל באמת ישנם עוד גם ענינים אחרים בנוגע להא דתלוש ולבסוף חברו, וע' מעילה ד"כ ע"א ובתוד"ה לימא ובערכין דכ"א ע"א ובתוד"ה כי דייר ובירושלמי שבת פ"ט ה"א ובע"ז פ"ג ה"ו ובמה"פ שם ובש"ק לירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ז ובטור וב"י ופר"ח לאה"ע סי' קכ"ד ובביאור הגר"א לאו"ח סי' קנ"ט סקכ"ז ובמג"א סי' תרכ"ט סקי"א ובטור יו"ד סי' שס"ד ובבאר יצחק חי"ד סי' ל"א ענף א' ובכ"מ פ"ה ה"ה מהלכות מעילה ובלח"מ פ"ו ה"ל מה' ערכין ובמל"מ פ"ה ה"ח מיסוה"ת ובשעה"מ פ"ג ה"ג מה' אישות ובמש"כ בחידושי לערכין דכ"א ע"א ודל"א ע"א ולמעילה ד"כ ע"א.

שם לענין עכו"ם הוי תלוש ע' בתשובות הרשב"א סי' אלף רל"ג ובש"ך חו"מ סי' צ"ה סק"ח וביאור הגר"א סק"י ובתומים שם סק"ג וברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' קי"ט ובת' פמ"א ח"ב סי' קע"א ובשעה"מ פ"א מה' מעילה.

שם לענין הכשר זרעים תנאי היא, ע' בחידושי הרשב"א לגיטין דף כ"א ובת' הגרע"א ס"ס קכ"ט ובח"ס חי"ד סי' ר"ה.

שם הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח ה"ז בכי יותן כו'. ע' ר"ש מקוואות פ"ד מ"ב.

שם א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו, בילקוט שמיני רמז תקמ"ג השמיט אוקימתא דר"א. וע' ר"ש מכשירין פ"ד מ"ג.

רש"י ד"ה לענין הכשר, והכי תניא בתו"כ כו' ע"כ, הוא בפ' שמיני פרשה ח' וע"ש בפי' הראב"ד.

תוד"ה אבל, דאין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר כו'. ע' ח"ס חא"ח סי' קע"ז.

תוד"ה מנין. נפקא לן מהכא דקדשים טעונים כלי כו' הארכתי בזה בחידושי לעיל ד"ג ע"א בתוד"ה כגון.

בא"ד ומדכתיב ויקח ולא כתיב ויכין דרשינן תלוש בחולין כו'. וכ"כ התוס' בזבחים דצ"ז ע"ב ובמנחות דפ"ב ע"ב, וע' בשני המקומות שם בצ"ק, ולכאורה הלא באמת לקח הסכין לשחוט, ואיך עלה ע"ד התוס' לשבת דהיה צריך לכתוב ויכין, ובע"כ משום דבהר המוריה לא מצא את המאכלת. רק שהיה מזומן אצלו למטרת השחיטה כשהלך מביתו, וזה היה ג' ימים קודם כדכתיב ביום השלישי וגו' וכיון דההכנה היתה ג' ימים קודם. היה צריך לכתוב ויכין ולא ויקח. כנ"ל בכוונת התוס'. וקשה הלא לשון קיחה כתיב התם בכל הפרשה, קח נא את בנך, ויקח את שני נעריו. ויקח אברהם את עצי העולה, ויקח בידו את האש ואת המאכלת וגו', וכל הדברים היו בהכנה שלשה ימים קודם, ומ"ש

דוקא גבי סכין צריך לכתוב ויכין. וביתר הדברים דכתיב ויקח ולא ויכין מאי דרשת בהו, וצ"ע כעת.
תוד"ה לענין. לא בעי לאתויי הכא פלוגתא דר' יוסי ורבנן דפליגי במשתחוה לאילן כו', ע' ירושלמי שבת פ"ט ה"א ובע"ז פ"ג ה"ו.
תוד"ה אמר, לא שייך לשנויי הכא הא בשביל שיודח הכותל נעשה כו', ע' ר"ש מכשירין פ"ד מ"ג.

דף טז:

דילמא פרושי קא מפרש לה ע' בכורות דל"א ע"ב תוד"ה א"כ ובחידושי הרשב"א לב"ק דצ"ח ע"ב.
שם אמר מר נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה כו'. ע' פר"ח סי' ו' סקי"א.
שם א"ר חסדא א"ר יצחק ואמרי לה במתניתא תנא ה' דברים נאמרו בקרומית של קנה כו'. במד"ר וירא פנ"ו הוא בשם רבי יוסי. ובירושלמי שבת פ"ח ה"ו הוא בשם ר"י בי ר' בון בשם רב הונא. וע' פר"ח ליו"ד סי' קט"ז סק"ט.
שם אר"פ בסימונא דאגמא, ע' בה"ג ה' שחיטת חולין ולעיל דט"ו ע"ב תוד"ה ורמינהו.
שם המקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו נושרות כו'. ע' במג"א סי' שי"ב סק"ה ובחידושי הגרע"א שם.
שם דתניא כי ירחיב ה' אלקיך וגו' ואמרת אוכלה בשר. ר' ישמעאל אומר לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה כו'. וכן דריש בספרי ראה פלוגתא דר"י ור"ע בפסוק זה. אולם במד"ר ותנחומא סמיך פלוגתתם אקרא דאיש איש מבית ישראל אשר ישחט וגו': דכתיב בפ' אחרי.
שם מעיקרא מ"ט איתסר משום דהוו מקרבי למשכן כו'. ע' אור שמח פ"ד הי"ז מה"ש.
רש"י ד"ה ה' דברים, וכן לגבי קינוח דלמא מנקבא לכרכשיה ע"כ, וכ"מ מקושית הש"ס דקאמר ותיפוק ליה משום דאמר מר המקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו נושרות. וכ"ה בירושלמי שבת פ"ח ה"ו, רק שם מסיק הטעם מפני שרוח רעה שורה עליה, אכן במד"ר וירא פנ"ו הגרסא, ואין מקנחין בה את הידים כו' מפני שרוח רעה שוכנת עליו. וע' בט"ז יו"ד ר"ס ו' ובפמ"ג ובס' הארוך מש"ך ובמנחת אהרן שם.
תוד"ה שבתחלה, פי' בקונטרס מדכתיב אשר ישחט מחוץ למחנה ואל, פתח אה"מ לא הביאו וקשה דההוא קרא לא איירי אלא בקדשים כו' ע"כ, באמת רש"י גופיה עה"ת בפ' אחרי ר"פ שחוטי חוץ, כ' בהדיא דבמוקדשים הכתוב מדבר שנאמר להקריב קרבן ע"ש וכ"כ רש"י לקמן די"ז ע"א אבל דעתו שבמדבר לא הותרו לאכול שום בהמה הראויה

להקריבה אלא ע"י הקרבה כדביאר דבריו בקידושין דנ"ז ע"ב ד"ה לפי שנאמר. וכ"ה ג"כ דעת הרמב"ן עה"ת שם. והתוס' ס"ל כדעת הרמב"ם בפ"ד הי"ז מה' שחיטה, דכוונת הכתוב הוא דהרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים והרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נוחר וע"ש במפרשים. וע' בס' האשכול ר"ה שחיטת חולין ובטו"א לחגיגה ד"ו ע"ב.

דף יז.

ר"ע היא דתניא כי ירחק ממך המקום וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך כו' לא בא הכתוב אלא לאסור להן בשר נחירה כו' ע"כ, והנה הכא בגמ' מדוייק הסדר מאד, דר' ישמעאל יליף היתר אכילה דבשר תאוה מקרא דואמרת אוכלה בשר כי תאוה נפשך לאכול בשר בכל אות נפשך תאכל בשר ור"ע דס"ל דקרא אתא לגלויי לאסור להן בשר נחירה סמיך דבריו אקרא דוזבחת מבקרך ומצאנך, אולם בספרי ראה מסמיך דעת שניהם בפלוגתתם אקרא דואמרת אוכלה בשר כי תאוה נפשך לאכול בשר ע"ש. ואפשר דהתם חסר תיבת וגו', ואז תהיה כוונתם גם על קרא דבתריה כי ירחק ממך המקום וגו' כדהכא.

אמנם יל"ד לפ"ד ר"ע דס"ל דבמדבר הותר להם בשר נחירה, ומכש"כ דלא היה להם שחיטה לעוף, דאפילו לדידן איכא מאן דס"ל א"ש לעוף מה"ת, והשתא לדעת התוס' בב"ב דקי"ג ע"א ובכ"מ, דר' יהושע בן קרחה הוא ר' יהושע בנו של ר"ע ע"ש, ולפ"ז צ"ל דר"י בן קרחה פליג על אביו. דהא איהו דריש ביומא דע"ה ע"ב אל תיקרי שטוח אלא שחוט מלמד שירד להם לישראל עם המן דבר שטעון שחיטה ע"ש, הלא דס"ל דבמדבר היתה דין שחיטה לעוף, אולם כירושלמי נזיר ספ"ד משמע, דנקיט להאי דרשה דר"י בן קרחה רק רמו או אסמכתא לדין שחיטה לעוף מה"ת וע"ש במה"פ ובתשב"ץ ח"ב סי' ק"י ובפלתי ר"ס א' ובעונג יו"ט חי"ד בתחלתו.

שם אלא לר"ע מאי הצאן והבקר ישחט להם נחירה שלהן זו היא שחיטתן, עמש"כ בחידושי לקמן דכ"ז ע"ב.

שם נחירה שלהן זו היא שחיטתן. כה"ג לקמן דפ"ו ע"א ועמש"כ בחידושי שם, וע' ברכי יוסף סי' י"ג סק"ב.

שם כי אסר רחמנא בהמה דחזיא להקרבה אבל חיה דלא חזיא להקרבה לא אסר רחמנא ע"כ, ועפ"ז מדוייק יותר מאי דבהני קראי דבשר תאוה פרט בקר וצאן ולא כתיב בהמה, משום דכל הילפותא דחיה לא חזיא להקרבה היא מדכתיב בקר וצאן. ואילו הוה כתב בהמה אז הוה אמינא דגם חיה בכלל בהמה כדאמרינן בזבחים דל"ד ע"א, וע' נחל יצחק ר"ס י"ז.

שם בעי ר' ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ מהו כו', ע' ברא"ש ובת' פמ"א ח"א סי' ס"ד ובטו"א לר"ה די"ג ע"א ובת' חיים שאל סי' ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ס"ד ובדו"ח להגרע"א מערכה ט' ובעונג יו"ט סי' צ"ב.

שם השתא דבר טמא אישתרו להו דכתיב ובתים מלאים כל טוב וא"ר ירמיה בר אבא אמר רב כתלי דחזירי כו' ע"כ, ויל"ד עפמש"כ בזוה"ק תזריע דף נ' ע"ב אהאי קרא אי רוח מסאבא שריא בגווייהו היך מלאים כל טוב א"ר אלעזר מלאים כל טוב בממונא בכספא ובדהבא כו' בגין עותרא דארעא אתמר ע"ש, וע' ספרי עקב י"א יוד ובשופטים כ' י"ז, ולפ"ז לא אשתרי להו כלל דבר טמא ולהיפוך לסוגיא דידן לאו רוח מסאבא שריא בגווייהו גם על הדברים הטמאים כיון דאשתרי להו, ואחרי דמדרשות חלוקות הן איך הש"ס בפשיטות השתא דבר טמא אשתרי להו וצע"ג. וע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' ג'.

שם אי הנך בשוחטין האי נמי בשוחטין ואי הנך בנשחטין האי נמי בנשחטין כו'. ולפי"ז יל"ד בלשון הבה"ג ה' שחיטת חולין שכ' וז"ל, הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין הכל שוחטין הכל בשחיטה ואפילו עוף ולעולם שוחטין בין ביום בין בלילה בין בראש הגג בין בראש הספינה בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה עכ"ל הרי דכייל שוחטין ונשחטין כאחת, ואפשר דאיהו בתור פוסק כייל נמי שחיטת עוף כאוקימתת הש"ס בתחלת הסוגיא, כמו אליבא דאמת דעוף הוא בשחיטה וסמיך דבריו ע"ד המשנה. משא"כ רבא בתור פרשן דאתא לפרושי לשון המשנה שפיר הקשה דיתכן יותר לפרש שיהיה מתאים לשון התנא. או כולן בשוחטין או כולן בנשחטין כנלע"ד.

שם אלא אמר רבא הכל שוחטין חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי ישראל מומר כו'. עמש"כ בחידושי לעיל במשנה.

רש"י ד"ה בשר תאוה, והאי דכתיב בכל אות נפשך תאכל בשר לאו לאורויי היתירא בבשר תאוה אתא אלא כדדריש ליה ראב"ע לקמן דפ"ד לימדה תורה ד"א כו' ע"כ, אמנם יל"ד בדבריו ע"פ לשון הספרי שם אהאי קרא דבשר תאוה, דאחרי שהביא דרשת ר' ישמעאל כדהכא, מסיק ר"ע אומר לא בא הכתוב ללמד אלא מצות האמורות כאן לאסור להן בשר נחירה שבתחלה הותר להם בשר נחירה ומשנכנסו לארץ נאסר להם ראב"ע אומר לא בא הכתוב אלא ללמד ד"א שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון ע"ש. מזה משמע קצת דפליגי אהדדי וצ"ע כעת, וע' בחידושי הרשב"א ד"ה שבתחלה ובס' התרומה ר"ה שחיטה.

רש"י ד"ה והנוחר, ולשון נחירה שקורעה לאורכה מנחיריה ועד החזה ע"כ, וכן פירש"י בב"ק דע"ח ע"ב, אולם לקמן דפ"ה ע"ב פירש"י נוחרו חונקו.
רש"י ד"ה שהכניסו, ודרוש וקבל שכר שצריכין אנו לעמוד על שכבר עבר ע"כ, וצע"ק לפ"ז אמאי לא הביאו התוס' גם הך דהכא בסנהדרין דט"ו ע"ב ובחגיגה ד"ו ע"ב. ומזה משמע דדעתם כהרא"ש בסוגיין. דדחה לפירש"י ומפרש באופן אחר. וע' בתרומת הדשן סי' רפ"א.
רש"י ד"ה כתלי דחזירי חזירים יבשים ע"כ, וכ"פ ג"כ רגמ"ה, אכן לפמש"כ הכ"מ רפ"ח מה' מלכים היתה לפני הרמב"ם הגרסא קדלי דחזירי ולהכי מפרש הרמב"ם שם ערפי חזירים. וע' בש"ק לירושלמי עירובין ספ"ק וביערות דבש סוף ח"ב.
רש"י ד"ה בין בראש הספינה ואע"ג דתנן לקמן ע"ל די"ג ע"ב ברש"י ותוס' ד"ה בין ובפר"ח סי' י"א סק"ח.
תוד"ה וכש"כ, א"כ לר' ישמעאל הותרו הבמות, ע' טו"א מגילה ד"י ע"א ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.
תוד"ה ר"ע, תימא מנ"ל הא דילמא מ"א חדא ומ"א חדא ול"פ כו'. ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד ר"ס י"ג ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.

דף יז:

סוף סוף כי אזלא מחלשא כי אתא בזע כגון שהוליך ולא הביא, ובשאילתות פ' אחרי סי' צ"ב הגרסא הלכתא כגון שהוליך ולא הביא וע"ש בהעמק שאלה, וע' ראב"ן סי' רי"ב.
שם אמר רבא ג' מדות בסכין כו' בה"ג גריס ר' אבא.
שם א"ר חסדא מניין לבדיקת סכין מה"ת שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם כו' והא"ר יוחנן לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ויל"ד לפ"מ דאמרינן בפסחים דל"ג ע"ב ובכ"מ א"ל רב חסדא מאן ציית לך ולר' יוחנן רבך כו'. וכן בברכות דכ"ד ע"ב א"ר חסדא האלקים אם אמרה לי ר' יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה ע"ש, א"כ איך הקשה הכא בפשיטות כ"כ מר' יוחנן ארב חסדא עד דנאיד הש"ס וקאמר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. דלמא ס"ל לר"ח דבדיקת סכין להראותו לחכם הוא מה"ת, ור' יוחנן ס"ל דהוא מדרבנן. ועמש"כ בחידושי לעיל ד"י ע"ב.
ובתנחומא פ' צו סי' י"ג משמע קצת כר"ח, דהכי קאמר התם ומנין שבדק הסכין שנאמר ויקח את המאכלת חשוב אותיות ויקח את המאכלת ותמצא י"ב כמנין הבדיקות שעושין לסכין אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא ומנין שנאמר ושחטתם בזה זה בגימטריא י"ב

הוי, וע' בזהר הרקיע מצוה י"ט ובש"ך סי' ב' סק"י וסי' י"ח סק"ה ובנוב"י קמא חי"ד סי' ז'.

שם פשיטא כיון דכי נקב טריפה בעי בדיקה לחכם קאמרינן, וכ"מ גרסת רש"י ורגמ"ה, אולם בשאילתות בהעלותך סי' קכ"ה גריס כיון דאיכא פגימותא טריפה אנא ידענא דבעי בדיקה לחכם קאמרינן וע"ש בהעמק שאלה וברמב"ן לסה"מ שרש שני ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז. והנה בפרדס הגדול סי' ר"ו כ' וז"ל וצריך השוחט קודם שישחוט להראות לחכם סכינו למי שכמותו בחכמתו כש"כ למי שגדול ממנו משום כבודו של חכם אם הוא במקום ששוחט ע"ש. ולפ"ז יל"פ הא דקאמר בעי בדיקה לחכם, הוא לחכם שכמותו. ולהכי פרין והאר"י לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו ש"ח. ולשון לא אמרו משמע שהוא רק מדברי סופרים. וגם זהו רק מפני כבודו של חכם, וזה שייך דוקא לגדול ממנו, ואיך קאמר דאפילו לחכם שכמותו צריך להראות מן התורה? עד דמסיק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, וע' בט"ז סי' מ"ח סקי"ב ובנקוה"כ שם ובס' הארוך מש"ך סי' ג' ובמש"כ בחידושי לעיל ד"י ע"ב.

שם אר"פ צריכא בדיקה כו', על הגליון הובאו נוסחאות של גרסאות שונות ע"ש. וגרסת הבה"ג וצריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא. וכן נקיט בשו"ע סי' י"ח ס"ט, וע' בפרדס הגדול ר"ה שחיטה ובס' התרומה סי' א' ובפמ"ג ר"ס י"ח.

שם אמר לן רב סמא בריה דרב משרשיא משמך כו' בה' שחיטה להלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון גרסא אחרת בסוגיין.

שם אתלת רוחתא לא צריכא מי לא אמר ר"ז כו', ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד סי' ט'.

שם ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה כו'. הארכתי בזה בחידושי לעיל ד"ח ע"א.

שם א"ר הונא בר רב קטינא א"ר שמעון בן לקיש שלש פגימות הן כו', בילקוט אמור רמז תרמ"א הגרסא א"ר אדא בר קטינא אמר ר"ל, ובשאילתות בהעלותך סי' קכ"ה משמע שהיו עוד נוסחאות שונות בשמות האמוראים.

שם שלש פגימות הן פגימת עצם בפסח כו', ע' ירושלמי פסחים פ"ז הי"א דפליגי בשיעור דחגירת צפורן, והרמב"ם לא הביא כלל שיעורא דפגימת עצם בפסח.

שם ורב חסדא אמר אף פגימת סכין כו' בחידושי הרמב"ן הרשב"א הרא"ש והר"ן וביש"ש, האריכו במה שהרי"ף השמיט הא דר"ח, וע' בת' מהרי"ט סי' ו' ובט"ז או"ח סי' תרמ"ה סק"ד ובברכי יוסף חי"ד סי' ח"י ובשיורי ברכה שם.

שם ואידך בחולין לא קא מיירי. ע' בת' רדב"ז ח"א סי' רנ"ד.

רש"י ד"ה והוא. שמגל קציר עוקצי הפגימות כפופים מאד מאד כו' ע' פר"ח סי' י"ח סקי"א וסקט"ו.

רש"י ד"ה משני, ולשון אוגרת כמו אגרה בקציר מאכלה כו' ע"כ, ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ב' כתב אוגרת פי' חוגרת אחה"ע מתחלפין שחוגרת בהצפורן בהולכה ובהבאה.

רש"י ד"ה כל היכא דאמר משמיה דפלוני לא שמעה ממנו אלא מאחרים שמע שקבלוה ממנו כי הא דרב אשי לא ראה את רבא מעולם כדאמר בעשרה יוחסין דע"ב יום שמת רבא נולד רב אשי עכ"ל. וכה"ג הניח רש"י כלל לקמן דקי"ג ע"ב דכל היכא דקתני משום פלוני לא שמע מפיו אלא מפי אחרים שאמרו מפיו ושמואל לא ראה את ר' אליעזר מימיו כו' ע"ש. והנה הא דלפ"ד רש"י לשון משום ומשמיה הוא חדא בלשון הש"ס. יש לדייק כן מדאמרינן לקמן דקי"א ע"ב אמר חזקיה משום אבייי, ובשבת דל"ח ע"ב ובדק"ח ע"ב אמר חזקיה משמיה דאבייי ע"ש ולפ"ד רש"י לא ראה חזקיה את אבייי. ומשום ומשמיה אחת היא. וע"ל דנ"ג ע"ב ומש"כ בחידושי שם.

אמנם עצם יסוד שהניח רש"י ז"ל צע"ג לע"ד דאשכחן נמי לשון משמיה ומשום על מי שהיה בדורו וראהו פא"פ, דבע"ז דפ"ו ע"א תניא ר' יהודא אומר משום ר"מ, ואע"ג דתמיד הוה בר פלוגתיה [ואפשר דהתם צ"ל ר' יוחנן משום ר"מ כדמשמע בירושלמי ערלה פ"ב ה"א ועמש"כ בחידושי למעילה די"ז ע"ב] ושניהם תלמידיו של דר' עקיבא היו כדאמרינן ביבמות דף ס"ב ע"ב ואפילו הכי תניא בר"ה דף ט"ז ע"א ושם דל"א ע"א א"ר יהודא משום ר"ע, ואמרינן שם די"ט ע"א דיהודא בן שמוע היה תלמידו של ר"מ, ומ"מ מסיק התם יהודא בן שמוע מטמא משום ר"מ, ותלמיד הי"ל לר"מ וסומכוס שמו כדאמרינן בעירובין די"ג ע"ב, ובנזיר דמ"ט ע"ב ובקידושין דנ"ב ע"ב קאמר דחק סומכוס ונכנס אמר כך שנה לי ר"מ. ואפ"ה תנן לקמן דפ"ב ע"א סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמונים, ובמשנה ב"מ ד"פ ע"א סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל ג' קבין לחמור, ובב"ב דקי"ג ע"א דאמר רבי ומטו בה משמיה דר' יהושע בן קרחה מניין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק כו'. אע"ג דרבי ראה את ריב"ק ושאל ממנו במה הארכת ימים וא"ל רבי ברכני כדאמר במגילה דכ"ח ע"א.

ומכש"כ ודאין דאין מקום למש"כ רש"י לדעת הרמב"ם, דהא רש"י פירש טעמו מפני דרב אשי לא ראה את רבא מעולם. דביום שמת רבא נולד רב אשי, והרמב"ם בהקדמתו כתב דכל קבלת רבינא ורב אשי היו מרבא ע"ש, ובע"כ דאיהו גריס בקידושין שם עד

שמת רבא נולד רב אשי, וכן גריס בה"ג ה' לולב, ובת' באר שבע סי' י"א כ' כן בשם בעל הליכות עולם, וע"ל ד"ב ע"ב תוד"ה אנא ומש"כ בחידושי שם.
ולפ"ז דון מינה ומינה דגם כלל של הרשב"ם לא ס"ל להרמב"ם. דהא כתב בב"ב דקי"ד ע"ב משום דלא היה רבו מובהק קאמר משום ע"ש, ולפ"ד הרמב"ם היה רב אשי בודאי תלמיד מובהק לרבא, ואפ"ה אמרינן בסוגיין על רב אשי דקאמר משמיה דרבא וצע"ג.
תוד"ה כאן, הו"מ לשנויי הא דקיימא אארישא דסכינא והא דקיימא באמצע, ע' בס' האשכול ח"ג סי' ח'.
תוד"ה אבישרא ואטופרא אבישרא משום ושט ואטופרא משום קנה עכ"ל, ואם בדק רק אבישריה ושחט הושט בעוף, או אטופריה ושחט בו רק הקנה, מחלוקת האחרונים היא כדהביא בפ"ת סי' י"ח סק"ד.
תוד"ה פגימת, וקדשים איצטריך משום ערוה של נקבה כו' ע"כ, לפנינו מבואר כן בפירש"י.

דף יח.

וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה צפורן. וכצ"ל גם בשאילתות פ' בהעלותך סי' קכ"ה, והנה הגרע"א ז"ל כ' על הגליון כדי שתחגור לשון עכבה כו' ע"ש. ובבכורות דל"ז ע"ב פירש"י כן בהדיא שתחגור שתעכב בה צפורן אם בודקין כבדיקת סכין ועמש"כ בחידושי שם וכן סי' הק"ע בירושלמי פסחים פ"ז הי"א גבי שבירת עצם בפסח, עד כדי שתהא היד מחגרת כשמעביר ידו על העצם היד מתעכבת מלעבור כו' ע"ש, וע' פר"ח סי' י"ח סק"ה.
והנה בתו"כ ויקרא נדבה פרשה ד' תניא המזבח סביב בזמן שהוא סביב ולא בזמן שנטלה קרנו של מזבח הא אם נטלה קרנו של מזבח ועבד עליו עבודתו פסולה ופ' שם הר"ש משאנ"ץ לאו דוקא עד שניטלה רובה אלא אפילו נפגמה כדאמרינן בהכל שוחטין כמה פגימת המזבח כדי שתחגור בו צפורן כו' ונקט נטלה קרנו אורחא דמילתא שהוא דבר מועט ונוח לסתור בדבר מועט כו' ע"ש. משמע דמפרש דהתו"כ קאי למעוטי בזה פגימת המזבח היינו שאם זרק עליו הדם כמבואר בקרא שם. וזהו מאי דתנא בתו"כ ועבד עליו עבודתו פסולה, ולע"ד קשה טובא דאם נפגם המזבח אין אנו צריכין להמתין עד שיפסלו זריקת הדם והקטרת האברים עליו רק כל הקדשים שנשחטו בעזרה פסולין משעת השחיטה בשביל המזבח שנפגם, כדדרשינן בזבחים דנ"ט ע"א מדכתיב עליו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר, ורש"י בסוגיין הביא מהא דהתם לפסול פגימת המזבח דהכא

ע"ש. והתו"כ לא בשביל חסרות ופגימת המזבח בא בדרשתו, רק אפילו אם נטל הקרן שבאמצעיתו [כי הקרן שלמעלה למד בזבחים דס"ב ממ"ש קרנות המזבח כדכתב שם בהתוה"מ] מעשה אומן בלי שום פגם וחסרון ג"כ פסול. דבע"כ קרן שלמעלה מעכב כדתניא בזבחים דס"ב ע"א שכל מזבח שאין לו קרן וכבש ויסוד וריבוע פסול, והשתא אפילו אם היה ניטל בלא שום פגם באמצעיתו, עכ"פ לא נקרא הקרן של כלליות המזבח סביב, וזו היא כוונת התו"כ וממילא אין לו שום שייכות להא דבסוגיין דאיירי בפגימת המזבח כן היה נלע"ד לולא דברי הר"ש משאנ"ץ ז"ל.

שם כמה פגימת המזבח ר"ש בן יוחאי אומר טפח ראב"י אומר כזית כו'. במאי דפסק הרמב"ם הכא כרשב"י אע"ג דקיי"ל משנת ראב"י קו"נ, ע' בכ"מ ומל"מ ספ"ב מבית הבחירה ובמה"פ לירושלמי שבת פ"א ה"א, וע' בפסקי הרא"ש על הרי"ף ה' טומאה ובת' ח"צ סי' יוד וביד המלך פ"ג ממ"א ובמש"כ בחידושי למדות דל"ו ע"א.

שם א"ר הונא האי טבחא דלא סר סכינא קמי חכם משמתינן ליה. בשאלתות פ' בהעלותך סי' קכ"ה גריס מעברינן ליה. ובדרבא גריס רק מכריזין אבישריה דטריפה, וע' בריב"ש סי' ת"ק ובת' אבקת רוכל סי' קפ"ח וסי' ר"ז ור"ח ובברכי יוסף סי' א' בשיורי ברכה סק"ח ובעונג יו"ט סי' ס"ג ובת' משיב דבר חי"ד סי' ה' וסי' ובמש"כ בחידושי לעיל ד"י ע"ב.

שם כאן בשלא נמצאת סכינו יפה. ע' בתשובות הרשב"א סי' תקצ"ד וסי' תרי"ט ובריב"ש סי' קי"ג ובפר"ח ליו"ד סי' קי"ט סקכ"ח.

שם רבינא אמר היכא דלא נמצאת סכינו יפה כו'. בה"ג ה' שחיטת חולין גריס ר"נ במקום רבינא וכ"ה נמי בס' האשכול ח"ג סי כ"ו.

שם ממסמס ליה בפרתא דאפילו לנכרי נמי לא מזדבן, ע' אור שמח פי"ב מה' שחיטה.

שם ההוא טבחא דלא סר סכינא קמיה דרבא בר. חיננא כו'. בה' שחיטה להלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון הגרסא רבא בר רב הונא.

שם ליעיינו רבה במילתיה דתלו ביה טפלי כו', ע' בת' בשמים ראש סי' ק"ח ובכסא דהרסנא שם.

שם אמר רבה בר ר"ה [בכ"מ פ"א רכ"א מה' שחיטה ובלח"מ הי"ט שם גרסי רבא בר ר"ה] שן תלושה וצפורן תלושה מותר לשחוט בה לכתחלה, וקשה מאי חידש בזה הרי בתוספתא פ"א תניא בהדיא שן תלושה וצפורן תלושה שוחטין בה וצ"ע.

שם ואף ר' יוסי ב"ר יהודא לא אמר אלא בטבעת הגדולה כו', ע' במאור ומלחמות ובס' האשכול ח"ג סי' ד' וסי' י"ב.

רש"י ד"ה דאפילו, והיכא דנמצאת סכינו יפה מכרזינן עליה דטרפה היא כו'. ע' במהרש"א ומהרש"ל ויש"ש סי' ל"ט ובראב"ן סי' רי"ב ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ו.

רש"י ד"ה מחוברת לבעלי חיים כרבי דאמר אין שוחטין במחובר עכ"ל, אכן הר"ש במכשירין פ"ד מ"ג מפרש דהאי צפורן מחוברת דהכא פירושו שהצפורן מחוברת אל האדם ע"ש, ובשו"ע סי' ו' ס"ב כתב ג"כ המחוברין בבהמה, וכ' שם הגרע"א בחידושיו וז"ל ותמוה לי למה דהעלה הש"ך לעיקר בחו"מ סי' צ"ה דאדם איתקש לקרקע כו' א"כ מאין פסיקא לן דשוחט בצפורן המחובר בבהמה דפסול הא מתניתין קתני רק והצפורן ומפרש בגמ' משום מחובר ודלמא מיירי בצפורן דהשוחט עצמו כו' וזה הוי כמחובר לקרקע כו' וכן כפל קושיתו זו בתשובותיו סי' נ"א ונשאר בצ"ע. וע' באור שמח גירושין פ"א ה"ו.

ולעד"נ לתרץ בשנקדים תחלה, להבין מחלוקת ר"ש ורבנן אי דרשינן טעמא דקרא ור"ש סבר בב"מ דקט"ו ע"א דדרשינן. ונראה דטעמו שהשי"ת נתן תורתו לישראל לא רק שיאמינו בה. אלא להבין ולהשכיל בטעם המצוה גם בשכל האנושי. ולפ"ז מאי, דדרשינן לדידיה טעד"ק הורשה לנו מן נותן התורה, ורבנן ס"ל כיון דהתורה נאמרה מפי הגבורה, אין עלינו. לחשוב חשבונות של טעם בדבר. רק לקבל את הדבר מטעם גזירת הכתוב.

אכן כ"ז הוא לנו אחרי שקבלנו תורה מסיני יש מקום למחלוקת ר"ש ורבנן בזה. לא כן דין שחיטה במחובר דילפינן מקרא דויקח את המאכלת. דהמעשה היתה קודם מ"ת. בזה ודאי יש לנו רשות לחשוב טעם: הדבר אליבא דכו"ע. מדוע שחט אברהם אבינו דוקא בתלוש, הרי אצלו לא היה עוד מצוה כמו עלינו לקיימה מגזה"כ, רק מאי דקיים אברהם אבינו כה"ת כדאמרינן סוף קידושין, בודאי למד מחוקי הטבע כדאמרינן בעירובין ד"ק ע"ב אילמלא ניתנה תורה היינו למדין. צניעות מחתול כו' ולפ"ז גם איסורא דשחיטה במחובר הבין בדרך הטבע, דאם כלי השחיטה היא בתלוש אז הוא פועל בזה על הנשחט הנפעל לפי רצונו, משא"כ אם הוא מחובר לקרקע אז בע"כ יצמצם כוחותיו עם שחיטתו בהנשחט, באופן, שפעולתו תתאים גם עם כלי השחיטה באשר הוא שם מחובר לקרקע וזהו אינו בידו כ"כ, אדרבה השוחט יתחשב כנפעל קצת יחד עם הנשחט מהמחובר לקרקע.

ובזה מובן ג"כ החילוק בין מחובר מעיקרו לתלוש ולבסוף חברו. שאם אדם חיבר דבר התלוש בודאי חיבר אותו שיהיה נאות להשתמש בו ולכן יש בו מקום גם להשתמשות השחיטה, משא"כ במחובר מעיקרו שם הוא משועבד להטות א"ע אל החיבור הטבעי כנ"ל.

ועפ"ז פסקינן בשו"ע סי' יו' ס"ג דבשן אחד הקבוע בלחי וצפורן הקבוע ביד התלושה מן הגוף שוחט בו לכתחלה ע"ש וממילא דכל דין מחובר שאסור לשחוט הוא רק כשהשן הוא בפי הבעל חי' והצפורן ביד בהמה חיה. והטעם משום דאז צריך להטות כחותיו עם שחיטתו נגד כח הבעל חי שתחוב בו השן והצפורן וממילא הוא מושפע בפעולתו, ולא משפיע רק על הנשחט. ולפ"ז מובן מאד דכל ידין צפורן מחוברת היא דוקא לבהמה משא"כ כשהשוחט שוחט בצפורן עצמו אז כלי אומנתו בידו, וכל ההשפעה על פעולת השחיטה הוא בידו ממש לפעול על הנשחט כמו בסכין. ומה זה שייך לדין אדם איתקשי לקרקע לאונאה, מעילה. ולשבועה, כדאמר התם דהכא מצד חוקי הטבע בפעולת השחיטה אתינן עלה, וזה שייך יותר לממשלת כח האדם על פעולתו כנלע"ד.

רש"י ד"ה אבל. ש"מ קרום שבתוך הטבעת המכסה אותו בפנים מיקרי קנה, ע' בכר"ח ד"ס כ"א.

תוד"ה וכמה, וא"ת והאיך בנו. המזבח כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין ומש"כ בזה בחידושי לזבחים דנ"ד ולמדות דל"ו.

בא"ד דע"כ ע"י שמיר נמי לא יהיו חלוקות שלא תחגור בהן הצפורן כו' ע' בר"ן לקידושין דל"א ע"א.

בא"ד ומיהו קשה דגבי ביהמ"ק כתיב אבן שלמה מסע נבנה כו'. הארכתי בזה בחידושי לתמיד דכ"ו ע"ב.

תוד"ה אבל, ומה שאין אנו נזהרין עכשיו לשחוט בתוך הטבעות כו'. ע' בחידושי הרמב"ן והרשב"א הכא ולב"ק דצ"ט ע"ב.

דף יח:

כי סליק ר"ז אכיל מוגרמת דרב ושמואל כו' ע' מה שהוכיח מסוגיא דהכא באגרת דרב שרירא גאון, וע' עוד בס' האשכול ח"ג סי' ד' כדעסיק בהאי סוגיא. שהביא בשם רב האי גאון מדוע קרי ליה ר' זירא והאריך בזה. וע' בת' סי' קנ"ב.

שם ור"ז לית ליה נותנין עליו חומרי המקום כו' ר"ז אנן דעתו לחזור הוה, ע' ירושלמי ברכות פ"ז ה"ג ובתשובות הרשב"א סי' של"ז ובר"ן ר"פ מקום שנהגו ובראב"ן סי' יוד ובמעשה הגאונים סי' מ"ז ובת' מהרשד"ם חא"ח סי' וביו"ד סי' פ"ב ס"ד ובמפרשים שם. ובש"ך שם סו' רי"ד סק"ח ובמג"א סי' תס"ח סק"ט וביו"ד סי' רכ"ח סכ"ט ובביאור הגר"א שם סקפ"ד ולאו"ח סי' תס"ח סק"ה וסק"ט ובפר"ח שם סק"ד ובסי' תצ"ו קונטרס מנהגי איסור סק"ג.

שם כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כוותייהו ע' ר"ן ספ"ק דתענית ובנמו"י פ"ק דסנהדרין ובמהרי"ק שרש ק"ב ובת' הריב"ש סי' רע"א.
שם רב אשי אמר כו' ה"מ היכא דדעתו לחזור ר"ז אין דעתו לחזור הוה ע"כ, ע"ל ד"נ ע"א בהא דקאמר ליה בבלאה את גום שדי ולקמן דק"י ע"א במאי דקאמר חוץ לתחום אכלתינהו, ובשו"ע או"ח סי' תקע"ד ובמג"א ס"ס תצ"ו ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' קי"ט וסי' קמ"ט ובריב"ש סי' מ"ד וסי' קנ"ו וסי' שצ"ט וסי' תס"ו ובת' אבקת רוכל סי' כ"ו וסי' רי"ב ובת' חיים שאל סי' נ"ה.
רש"י ד"ה על מוגרמת, והכי הלכתא דכל עדות הלכתא היא ע' מש"כ בחידושי לעדיות פ"ו, אכן יל"ד לפירש"י אמאי קאמר לקמן די"ט ע"א הלכתא כר"ח בן אנטיגנוס משום דקאי ר"נ כוותיה. תיפ"ל משום דכל עדות הלכתא היא, ואין לאמר דר"ג גופיה פסק הכי משום דכל עדות הלכתא היא. א"כ הי"ל לרש"י לאמר גבי ר"ח בן אנטיגנוס דהלכתא כוותיה משום דקאי ר"נ כוותיה. ובזה לא היה נוטה מלשון הש"ס, ובדר"נ הי"ל לרש"י לפרש. דלהכי פסק איהו כר"ח בן אנטיגנוס, משום ד דקאמר בלשון העיד, וכל עדות הלכתא היא, וצ"ע כעת, וע' בס' התרומה ה' שחיטה דין הגרמה ובתשב"ץ ח"א סי' ט"ו ובפלתי ר"ס כ' ובחו"י סי' צ"ד ובטו"א לר"ה ד"ז ע"א.
רש"י ד"ה מאן אמרה, יוסף בר חייא כו' דהיינו רב יוסף, דכולה הש"ס, ע"ל דמ"ג ע"ב רש"י ד"ה רבא ומש"כ שם על הגליון.
רש"י ד"ה גיסא גיסא הגס כלומר יותר מדאי הכשרת כו' ע"כ, אולם הנמו"י פ' זה בורר דכ"ז ע"ב פי' משום דר"ל היה גיסו בעל אחותו דר' יוחנן להכי קרי ליה גיסא.
תוד"ה כיון ואמרינן בפ"ב דהוריות נשיא שבארץ ישראל אין מביא שעיר כו' ע' בחידושי באר שבע שם ובדף י"ב ע"ב.
תוד"ה ה"מ ואין לחוש במאי דקתני לצדדין כו', ע' פסחים דנ"א ע"א תוד"ה רבב"ח ובביאורי הגר"א ז"ל לאו"ח סי' תס"ח סק"ט ובכפתור ופרח ר"פ י"ב.
תוד"ה או, ונ"ל דפגע ולא נגע היינו ששחט למעלה מן החיטי כו', ע' פמ"ג ר"ס כ'.

דף יט.

והלכתא משיפוי כובע ולמטה כשרה והיינו דשייר בחיטי, ע' בס' האשכול ח"ג סי' ד' ובראב"ן סי' רי"ג ובתשב"ץ ח"א סי' ט"ו.
שם א"ל רב חנן בר רב קטינא כו' הבה"ג בה' שחיטת חולין גריס רב אהינא במקום רב חנן, ובה' שחיטה דהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון הגרסא א"ל רב

האנא בר רב קטינא כו'. שם והלכתא כר"ח בן אנטיגנוס דקאי ר"נ כוותיה, ע' בת' רדב"ז ח"א סי' רנ"ג.

שם אמר ליה אביי אטו כל רובי דעלמא ר' יוסי ב"ר יהודא קתני להו א"ל אנא רובא דשחיטה קאמינא דשמענא להו דפליגי ע"כ, ולכאורה אמאי פליגי באמת ברובא דשחיטה, הלא אמרינן בהוריות ד"ג ע"ב דבכל התורה כולה קיי"ל רובו ככולו. ובנזיר דמ"ב ע"א קאמר דרובו ככולו הוא דאורייתא. ומ"ש רובא דשחיטה מכל רובי דעלמא דדוקא בהא פליגי. ובע"כ כדפירש"י במתניתין דרבנן פסלי הואיל וגמרו בפסול ור"י בר"י סבר דברובא איתכשרת לה שחיטה ואידך כי קשחיט מחתך בשר בעלמא הוא ע"ש וההסבר בפלוגתתם דרבנן חשבי לכל מעשה השחיטה לפעולה אחת וזהו מאי דפירש"י הואיל וגמרו בפסול, ור"י בר"י סבר דכשרות השחיטה בוררת מעצמה חלק הפעולה הדרושה לכשרותה, ומכיון שנשחטה רובא תתכשר ואידך כי קשחיט מחתך בשר בעלמא הוא, ועפ"ז אה"נ דכו"ע ס"ל דרובא דשחיטה היא דאורייתא כמו בכל התורה כולה. רק הכא מועלת לרבנן הצטרפות תוספות השחיטה הפסולה, לפסול גם חלק השחיטה שיצתה בהכשר להיותה פעולה אחת כנ"ל.

ולפ"ז קשה מאי האי דקמייתי הש"ס משנתנו דרפ"ב דתנן רובו של אחד כמוהו להך דהכא הרי התם לא היתה הצטרפות שחיטה פסולה עמה, ולכן נשארה השחיטה בכשרותה בשחיטת רוב הסימנין, כמו בכה"ת כולה דרובו ככולו, משא"כ הכא הרי נתערבה עמה שחיטה פסולה כנ"ל, ועמש"כ בחידושי לקמן רפ"ב.

שם הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש ר"ה אמר רב כשרה. ע' בת' הריב"ש סי' קפ"ז וסי' קצ"ב.

שם כי נפקא חיותא בשחיטה קא נפקא ע' בתורת חיים לסנהדרין דקי"ב ד"ה מהו דתהני.

שם שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כו', ע' בס' המכריע חי"ד סי' ה'.

רש"י ד"ה ורבנן, התם ההוא פגם במקום שחיטה הוא כו', ע' פר"ח סי' כ"ד סקי"ט.

דף יט:

מהו דתימא בעינן שחיטה מפורעת וליכא קמ"ל, פי' דס"ל כרב לקמן ד"ל ע"א דלא בעינן שחיטה מפורעת ועמש"כ בחידושי שם.

שם שחט ופגע בו נקב מהו כו' אזיל ר' אבא אמרה קמיה דר' אלעזר כו'. ע' אור שמח פ"ג הי"ג מה"ש.

במשנה השוחט מן העורף שחיטתו פסולה, ע' בס' הארוך מש"ך סי' כ"ד.
שם נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה כו', ע' מש"כ הר"ש שילהי זבים ובמש"כ בחידושי לקמן ד"ל ע"ב בס"ד.
שם ואומר כי פנו אלי עורף ולא פנים, פסוק זה הוא בירמיה ב' כ"ז. אמנם בילקוט ירמיה רמז שכ"א גריס הכא, ואומר ויפנו אלי עורף ולא פנים והוא פסוק אחר בירמיה ל"ב ל"ג.
שם אמרי בני ר' חייא מצות מליקה כו', וכ"מ הכא גרסת רש"י. ועל הגליון הביא דברי רש"י בע"ז דמ"ו דבני ר"ח יהודא וחזקיה שמן ע"כ, וע' יבמות דס"ה ע"ב. אמנם בילקוט ויקרא רמז תע"ד גריס הכא אמרי דבי ר' חייא.
שם מחזיר סימנים לאחורי העורף ומולק, ע' נזיר דכ"ט ע"א תוד"ה אלא וביד המלך פ"ב ה"ט מה' שחיטה ובאור שמח פ"ב הי"ז מה"ש.
רש"י ד"ה שחט, דהא לא עביד ישראל שיעור שחיטה ברישא, ע' פר"ח סי' ב' סקכ"ט.
תוד"ה השוחט מן הצדדין מצינן למימר דוקא דיעבד כו' ע"כ, לכאורה לשון השוחט משמע דיעבד, וכדדייק הש"ס לעיל דט"ו ע"ב ולקמן רפ"ב, השוחט דיעבד אין לכתחלה לא ומש"כ התוס' בלשון מצינן למימר דוקא דיעבד. משום דהכא אפ"ל כפירש"י דאפילו לכתחלה נמי ואיידי דבעי למיתני המולק מן הצדדין מליקתו פסולה תנא נמי השוחט בדיעבד, אולם הר"ן בשם הרמב"ם כ' בהחלט דלכתחלה מצות שחיטה באמצע הצואר ושוחט מן הצדדין כשר רק בדיעבד ע"ש, וכ"כ בס' האשכול ח"ג סי' ט' וע' בש"ך וט"ז וביאור הגר"א ז"ל סי' כ' סק"ח ובפר"ח שם סק"ח ובפלתי סק"ד.

דף כ.

א"ר ינאי יקבלו הרובין את תשובתן כו' ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.
שם א"ר ירמיה אמר שמואל כל הכשר בשחיטה כנגדו בעורף כשר במליקה ע' ירושלמי סוטה פ"ט ה"ה ובמה"פ שם ובס' התרומה ה' שחיטה דין עיקור.
שם והא תני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין בעוף, ע' בס' הארוך מש"ך סי' כ"ד.
שם כגון דנקט משיפוי ראשו והגרים כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' ט"ו ובת' הרדב"ז ח"א סי' רנ"ג ורנ"ד.
רש"י ד"ה לא למעוטי. צפורן ה"ה לשן דטעמא משום מחובר הוא כו', ע' בת' הגרע"א סי' נ"א.
רש"י ד"ה שן, והשינים והצפורן ואוקמינן במחוברת, עמש"כ בחידושי לעיל דט"ו ע"ב ברש"י ד"ה שינים.

בא"ד דרוב ברייתות שבתו"כ ושבתוספתא שנאום חכמים במשנתנו ע"כ, ע' נדה דס"ב ע"ב תוד"ה ר' חייא.
בא"ד ולא פרכינן הכי אלא היכא דסתם במתניתין תרי זימני ע"כ, ע"ל ד"ב ע"ב בגמ', ובמנחות דצ"ג ע"א תוד"ה הכל ובמש"כ בחידושי לעיל דט"ו ע"ב.
רש"י ד"ה אמר, שמואל לאו בהלכות שחיטה איירי כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.
רש"י ד"ה למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת כו' ר' אלעזר אמרה ע"כ, בשטמ"ק הגרסא ר' אלעזר הקפר, וכן הגיה הרד"ל בדברי רש"י דהכא בביאורו לפרקי דר"א פ"ט ע"ש, ויל"ד קצת דרש"י הורה מקור למ"ד דא"ש לעוף מה"ת מהא דר"א הקפר ברבי, ובש"ס נזיר דכ"ט ע"א קאמר על ר"ל קסבר כר' יוסי ב"ר יהודא דא"ש לעוף מה"ת, וע"ש בפי' הרא"ש ומש"כ שם עה"ג, ואפשר נמי דבעי לתלות שם בדר"י בר"י, משום דאיהו ס"ל נמי חולין בעזרה לאו דאורייתא ותרווייהו צריכא ליה לר"ל שם, ורש"י תלי בדר"א הקפר דביאור טעמיה מקרא לקמן דכ"ח ע"א, ועמש"כ בחידושי לקמן דכ"ז ע"ב.
תוד"ה לא למעוטי. ועוי"ל דשמאל גרע משן כדאשכחן לענין חליצה דאמרינן בפ' מצות חליצה דגידמת חולצת בשיניה ובירושלמי משמע דחליצה בעי ימין כו' ע"כ, ולע"ד תמוה הלא הירושלמי איירי היכא דיש לה ב' ידים ועלה קאמר דההתרה צריכה להיות בימין, אמנם אי לא הוה לה ימין אפשר דתתכשר גם בשמאל, וגידמת שחולצת בשיניה איירי דגם שמאל אין לה וכ"מ ברש"י ס"פ נגמר הדין. ולהכי חולצת בשיניה אבל אם היה לה שמאל ודאי דשמאל עדיף משיניה והכא במליקה בע"כ דיש לו להכהן העובד ב' ידים. דאל"ה בעל מום הוא ופסול לעבודה. ובמקום ב' הידים הדרא קושית התוס' לדוכתא האיך שן כשרה במליקה. הא בעי ימין דמלק בשמאל פסול ומכש"כ בשן דגרע משמאל כנ"ל.
וח"א רצה לתרץ דהתוס' נקטו הכא דבתר דאמרי ליה בבי מדרשא מי כתיב וחלצה ביד. אז אין נ"מ אי יש לה יד אי לא ואפילו יש לה ב' ידים ג"כ מותרת לחלוץ בשיניה. ועפ"ז עולה דמיון התוס' יפה גם למליקת הכהן העובד בב' ידיו להוכיח מזה דשן עדיף משמאל.
אמנם לע"ד לא נהירא כלל דלשון גידמת מהו שתחלוץ דקאמר ביבמות דק"ה משמע דוקא שהשאלה היתה על גידמת ממש כדמפרש הרמב"ם פ"ד הי"ח מה' יבום, יבמה שידיה חתוכות חולצות לכתחלה ואפילו בשיניה ע"ש. וכן משמע לשון הירושלמי ביבמות פי"ב ה"ו הגידמת במה היה חולצת בשיניה ע"ש. ולשון במה מוכיח דלית לה יד כלל. והתוס' שהביאו מהא דגידמת חולצת בשיניה משמע דאיירו ע"פ פשט ההלכה

שם. ולא ע"פ הפשיטות דמי כתיב וחלצה ביד ולהתיר עפ"ז חליצה בשינים היכא דאית לה ב' ידים ואפילו אם נימא כדכתבו התוס' ביבמות שם דהא דקאמר בירושלמי שחולצתו בימין למצוה בעלמא אבל עיכובא ליכא ע"ש כ"ז הוא רק היכא דיש לה ב' ידים ליכא עיכובא אם תחלוץ בשמאל, או אם אין לה כלל ליכא עיכובא אם תחלוץ בשיניה, אבל אם לא נחסר לה כלל מן הידים שתחלוץ גם אז בשיניה אכתי לא שמעינן מינה. ואדרבה מוכח להיפוך דלכאורה אחרי דלא כתיב וחלצה ביד מזה מוכח דלא הקפידה תורה רק על החליצה ואפילו בשיניה ומנא ליה להירושלמי לתת בזה דין קדימה לימין לכתחלה למצוה, ובע"כ כיון דאי אית לה ב' ידים חולצת בימין למצוה, נחית חד דרגא היכא דלית לה רק שמאל, המצוה לכתחלה לחלוץ בשמאל, ואינה חולצת בשיניה אלא אם אין לה יד כלל כנלע"ד..

בא"ד דדלמא ליכא עיכובא בימין אלא לכתחלה בעי ימין וה"ה אם חלצה בשמאל דחליצתה כשרה ע"כ, הכא היו התוס' כמסתפקים, אולם ביבמות דק"ה ע"א כתבו התוס' בהחלט, דהירושלמי קאמר חליצה בימין רק למצוה אבל עיכובא ליכא. וע"ש דק"ב ע"א תוד"ה ואע"ג וברא"ש שם.

אולם לע"ד אתפלא מה מקום מצאו התוס' להסתפק גבי גידמת שתהיה עיכובא בימין, הרי כל פשיטותיה דבי מדרשא היתה דמי כתיב וחלצה ביד, והשתא נחזי אנן הלא אפילו אי הוה כתיב בהדיא הכי, גם אז הוה תלי אי בעינן קרא כדכתיב, כמו גבי אין לו בהן יד בהן רגל אזן ימנית. ולר"א ור"ש כמו דלא בעינן קרא כדכתיב גבי מצורע ה"ה בעלמא כדמסקינן בסנהדרין דמ"ה ע"ב ואפילו לת"ק דס"ל אין לו טהרה עולמית הוא דוקא כשנקטעה משנזקק לטהרה. ואפשר דטעמיה הוא משום דגבי מצורע כתיב תהיה, דדרשינן מיניה לעכב בכל מילי כמש"כ התוס' בסנהדרין והר"ש בנגעים פי"ד מ"ט ע"ש, וכ"ז אי הוה כתיב וחלצה ביד מכש"כ השתא דלא נזכר יד בחליצה, איך יעלה על הדעת בגידמת להסתפק דימין תעכב בחליצה, וצ"ע כעת.

תוד"ה אילימא. לפי' הקונטרס דבעיקור סימנין הוי טריפה תימא כו' מאין היה לנו להכשיר במליקה יותר מבשחיטה כו' ע"כ, הנה התוס' הקשו רק לפירש"י, אבל בלא"ה ניחא דאשמעינן טובא במליקה, דהוה אמינא כיון דדרסה וחלדה לא פסלי בה עיקור סימנין נמי לא פסלי בה כדפירש"י לקמן ע"ב בד"ה לא אמרן, אמנם לשיטת רש"י דבעיקור סימנין דוי טריפה הקשו שפיר מ"ש מליקה משחיטה לענין טריפות. וע"ל דמ"ד ע"א תוד"ה והאיכא ובחידושי בכור שור שם ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ט ע"א.

תוד"ה לא אמרן, והא דנקט בהתכלת גבי נבלה וטריפה לא יאכלו הכהנים כו', ע' בדו"ח להגרע"א חלק הכתבים דף ק"ב.

דף כ:

אמר רבינא אמר לי רבין בר קיסי, ובמקום רבין נרשם עה"ג נ"א רבא רש"ל, והוא בישׁ"ש, ומשמע שנמשך בגרסתו זו אחרי הרא"ש וכ"מ גרסת התוס' לעיל ע"א ד"ה אילימא והרי"ף גריס במקום רבין בר קיסי רבה בר קיסנא אולם בהגהות הרש"ש ליומא דמ"ב ע"א כתב דצ"ל רביא בר קיסי, ועפ"ז מפרש לסוגיא דהתם בטוב טעם ע"ש, ומש"כ הוא מצד הסברא מבואר בהדיא בהלכות גדולות ה' שחיטת חולין דגרסא דהכא היא אמר רבינא אמר לי רביא בר קיסי ע"ש ולפ"ז תתחזק פירושו שם אע"ג דהוא נגד פירש"י ע"ש.
אמנם בעצם חידושא דרביא בר קיסי איכא למידק בהא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנין בעוף במליקה, מ"ש דנקט דוקא עיקור ולא שאר ד' הלכות שחיטה הנספחות לעיקור כדלעיל ד"ט ע"א. וכעין שהקשו התוס' על פירש"י לעיל ע"א בד"ה אילימא, מכל שאר טריפות ע"ש.
ונלע"ד משום דדרסה וחלדה האסורים בשחיטה הויין במליקה עצם המצוה, כדאמרינן לעיל בסוגיין מצות מליקה קוצץ ויורד וזו היא מצותה ע"ש. הלא דהיא דרסה ממש, ורבא קאמר לקמן דכ"א ע"א וכן הוא עושה חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר, הרי דהוא חלדה וע' ברש"י ד"ה שהוא מחליד. והגרמה לא שייך לפ"מ דילפינן ממול ערפו מול הרואה את העורף הרי בע"כ דצריך להרחיק יותר לאמצע הגרון, ושהייה לא אזהר רחמנא בשחיטה רק לפ"מ דאסר בה דרסה, ועפ"ז יש מקום לאמר דנשהה בה טובא שלא יבא לדרסה, להכי צריך לאזהוריה שלא ישהה ג"כ רק ישחוט בהולכה והובאה כדרך שחיטה. משא"כ במליקה דמצותה היא דרסה, הרי הוא היפוך שהייה, ומלבד מה דכהנים זריזין הן' ימהר נמי לחתוך תיכף הסימנין, דאל"כ וכי מתה עומד ומולק וע"פ כל אלה לא נשאר להא דתני רמי בר יחזקאל לאשמעינן רק דבמליקה אין עיקור סימנין בעוף כנלע"ד.
שם אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה כו'. ע"ל דל"ב ע"ב תוד"ה וליחשוב ובס' האשכול ח"ב סי' נ"ד וח"ג סי' ט' ובט"ז ופלתי ס"ס כ"ז.
שם א"ר חסדא אף אנן נמי תנינא מלק בסכין כו' ע' בת' ח"צ סי' כ"ח.
שם רב הונא אמר מפני שהוא מחליד, ע' בחידושי הרשב"א לקמן ד"ל ע"ב ומש"כ בחידושי שם.

שם חלדה ה"ד כחולדה הדרה בעיקרי בתים דמכסיא הכא הא מגליא, והנה בס' התרומה ה' שחיטה גריס בנקרי בתים ע"ש, והוא כעין הוה ליה דהיא נקרתא דע"ז ד"י ע"ב. אולם משמע דגרסא דהכא עיקרית, דהא בפסחים דקי"ח ע"ב סמיך לה אהא דעקרת הבית דכתיב בקרא. וע' ר"ש משאנץ לתו"כ ויקרא נדבה פרק ט'.

שם ותקשה לך עולת העוף דבעיא שני סימנין כו', ע' פלתי סי' ל"ג סק"ב ובת' דבר אברהם סי' ב'.

שם כל המעכב בשחיטה מעכב בהבדלה, ע' בס' המכריע חי"ד סי' ה'. ם

שם והא מיעוט סימנין לרבנן דלא מעכבי בשחיטה ומעכבי בהבדלה כו'. ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ב.

רש"י ד"ה אבל למ"ד, מתורה שנמסרה למשה ע"פ דהיינו הלמ"מ, ע"ל דכ"ז ע"ב רש"י ד"ה אין שחיטה ובדס"ד ע"א רש"י ד"ה ה"ג ובת' חו"י סי' קצ"ב ובפתיחה לה' טרפות מהפמ"ג.

רש"י ד"ה לא אמרן דכיון דדרסה וחלדה לא פסלי בה כו'. עמש"כ בחידושי לעיל ע"א ע"ד התוד"ה אילימא.

רש"י ד"ה ההוא, הא כמ"ד יש שחיטה בעוף מה"ת כו'. ע' פלתי סי' כ"ט סק"ג ובת' הגרע"א סי' ל"ז.

רש"י ד"ה מלק. ובטומאת משא נמי אינו טמא שלא זז עד שבלעה כו', ע' ר"ש זבים פ"ה מ"ג.

רש"י ד"ה וכי לאחר, אא"ב טרפה בעלמא הואי כו' אבל חיותא מיהא אית בה כו', ע' בחידושי הגרע"א לשבת דקל"ו ובחמדת שלמה חי"ד סי' ז'.

תוד"ה מפני, פי' בקונטרס לאחר שנפרקו כו' ובזבחים פ' חטאת העוף פי' בקונטרס כו', ע' בס' התרומה ה' שחיטה דיני חלדה וברוקח סי' ש"פ ובט"ז סי' כ"ד סק"ה ובש"ך וביאור הגר"א שם סק"ט ופר"ח סקט"ז ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ' ס"ג.

דף כא.

אמר רבא אימא וכן הוא עושה חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר ע' לח"מ ספ"ו ממעה"ק ובח"ס חי"ד סי' כ"ג ובחמדת שלמה חי"ד סי' י"ב ובמש"כ בחידושי לעיל ד"כ ע"ב.

שם א"ר יהודה א"ש נשברה מפרקת ורוב בשר עמה מטמא באהל כו', ולעיל ד"כ ע"ב אמר זעירי דהוא נבלה. וע' ברי"ף ה' טומאה ובשאילתות פ' אמור סי' ק"ג, איך שנשתנה

שם הגרסא בכל הסוגיא, וע' זבחים דס"ט ע"ב תוד"ה אי ובס' האשכול ח"ב סי' נ"ד וברוקח ה' אבלות סי' שט"ז.

שם וא"ת אותו מעשה דעלי כו' זקנה שאני. ע' ש"ך סי' ש"ע סק"א ובט"ז או"ח סי' ק"ב סק"ד.

שם אמר שמואל עשאה גיסטרא נבלה, ע' בת' ח"צ סי' ע"ז.

שם א"ר אלעזר ניטל הירך וחלל שלה נבילה. כ"ה גרסת הרמב"ם רפ"ב מאה"ט ובפ"ג הי"ט מה' שחיטה אכן בתשובות הרמב"ם סי' כ"א גריס טרפה במקום נבלה. וע"ל דנ"ז ע"א תוד"ה דילמא ומה שנרשם שם עה"ג.

שם הותזו ראשיהן אע"פ שמפרכסין טמאים כו'. ע' פר"ח סי' כ' סק"ה.

שם ואת השני יעשה עולה כמשפט חטאת בהמה כו'. ע' תו"כ ויקרא חובה פרק י"ח, ובשינוי הגרסאות בברייתא דתו"כ גופה, ובראב"ד והתוה"מ שם ובחידושי ח"ס לביצה ד"כ ע"א.

רש"י ד"ה עשאה, כל דבר החלוק לשנים קרי גיסטרא ע"כ, וכ"פ הר"ש והרא"ש במס' כלים פ"ב מ"ו, וע"ש בפיה"מ להרמב"ם ובשבת דצ"ה ע"ב רש"י ד"ה גיסטרא ובנדה מ"ט ע"א רש"י ד"ה גסטרא ובתוד"ה אלא וכן בכ"מ.

תוד"ה הותזו ראשיהן גבי בהמה חיה ועוף מיתניא במס' אהלות ולא גבי שרצים כדפי' בקונטרס ע"כ, ואע"ג דפשטות לשון המשנה באהלות משמע כפי' התוס'. אולם דעת הרמב"ם ספ"ד מאה"ט משמע כפירש"י, וע' בפי' הרא"ש לאהלות שם ובס' האשכול ח"ב סי' נ"ד. וע"ל במשנה ר"פ העור והרוטב וברש"י שם ד"ה עד שיתיז ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.

תוד"ה הותזו ממש נראה דפליגי אזעירי דלעיל דסגי ליה במפרקת ורוב בשר לחוד. ע' כ"מ פ"א הט"ו מה' טומאת מת ובמחנה אפרים שם.

תוד"ה כשהוא, וי"ל דהכא מדסמך והקריבו לומלק כו' ע' זבחים דס"ה ע"א תוד"ה והקריבו ובר"ש משאנ"ץ על התו"כ ויקרא נדבה פרשה ז'.

דף כא:

מן החולין וביום ובידו הימנית כו'. וקשה בשלמא בהא דדרשינן כה"ג בתו"כ פ' צו פרק ג' ובפ' מצורע פרק ג' ניחא דגבי מנחה כתיב קדש קדשים היא כחטאת. ובאשם מצורע כתיב כי כחטאת האשם הוא ומשום דהכתוב הזכיר שם חטאת שאין זה מקומו, בע"כ לדרשה אתא להקישו לחטאת להלכותיו, ולה"ק מה חטאת מן החולין וביום ובידו

הימנית אף זו כו' ע"ש, משא"כ הכא שלא נזכר חטאת בקרא רק כמשפט, ומדוע כתב רחמנא בלשון כזה שאפשר לפרשו ג"כ כר' ישמעאל או כראב"ש, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה וביום שאין חטאת קרבה אלא ביום כדכתיב בפרשת יוה"כ כי ביום הזה יכפר עליכם ע"כ. והנה במקום בפרשת יוה"כ דכתב רש"י הכא, כתוב ברש"י זבחים דצ"ח ע"א בפר יוה"כ. אולם גרסא דהכא עיקרית דהאי קרא כתיב גבי עינוי יוה"כ ולא בפר יוה"כ, וכן ברש"י כת"י למנחות דפ"ג ע"א גריס בפרשת יוה"כ ע"ש.

ולפ"ז קשה מנא ליה לרש"י להוכיח מהאי קרא שאין חטאת קרבה אלא ביום כיון דלא בקרבן כתיב, ואף דבתו"כ תניא כי ביום הזה יכפר עליכם בקרבנות, מ"מ מסיק ומנין שאע"פ שאין קרבנות ואין שעיר היום מכפר ת"ל כי ביום הזה יכפר ע"ש הרי בהדיא דהאי ביום אתא לעיצומו של יום דמכפר, וכ"ה ביומא דפ"ו ע"א גבי ארבעה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש, עבר על ל"ת ועשה תשובה תשובה תולה ויה"כ מכפר שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם ע"ש, הרי דהאי ביום קאי על הכפרה דעיצומו של יום ולדברי רש"י בשבועות די"ג ע"א ובכריתות ד"ז ע"א קאי האי ביום, למעט ליל יוה"כ, דיוה"כ אינו מכפר אלא היום ע"ש, ואף דאינו נוגע לדינא ולדרשת הכתוב, דלפי המסקנא ילפינן ביום מביום צוותו, וכן העתיק הרמב"ם רפ"ד ממעה"ק, אולם רש"י בהס"ד דציין מקורו בכה"מ בש"ס, מקרא דכי ביום הזה יכפר האמור בפרשת יוה"כ צ"ע.

רש"י ד"ה ואינו מבדיל, כל מה דעביד טפי מהכשר הבדלה היא כו', ע' ברמב"ם ולח"מ פ"ז ה"ו ממעה"ק ובפמ"ג ר"ס כ"א

תוד"ה מה' דאיכא קרבנות נדבה דלא אתו מחולין כו' ע' בת' פני יהושע ח"א חא"ח סי' ב'.

תוד"ה ואינו. ואין לפרש דהא דקאמר דכשהוא אוחז הראש בגוף מזה היינו אם ירצה כו' ע"כ, אמנם הראב"ד על התו"כ ויקרא חובה סוף פרק י"ח נקט תירוץ זה. ותירץ נמי הא דידיה הא דרביה דהא אמר שמעתי. שוב מצאתי בחידושי הרמב"ן בסוגיין שתירץ ג"כ אם רצה מבדיל, ובחידושי הרשב"א רצה לתרץ כן מסברא ודחה כמש"כ התוס', ותירץ כהראב"ד דהתם קאמר משמיה דרביה, וע' בחידושי פמ"א לזבחים דס"ה ע"ב.

בא"ד ונראה לפרש דדוקא ר"ש בן אליקום הוא דאית ליה האי סברא אליבא דראב"ש כו', ע' תוס' זבחים דס"ה ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

בא"ד וסוגיא דזבחים דקאמר מתניתין דלא כראב"ש אתי כרב אדא ב"א כו', עמש"כ בחידושי ריש קנים ולזבחים דס"ה ע"ב ולמעילה ד"ח בס"ד.

דף כב.

אוחז בראש ובגוף ומזה כו' מאי קאמר ה"ק כו'. והנה בזבחים דס"ד ע"ב נשארו התוס' בתימה מדוע לא בעי הש"ס התם מאי קאמר כדבעי הכא וע' מה שתירץ בזה הרז"ה בפירושו ריש קנים וע' בחק נתן שם.

שם מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח, וכ"ה בזבחים דס"ה ע"א ובתו"כ ויקרא נדבה פרשה ז' הלשון. מה הקטרה למעלן אף מליקה למעלן ע"ש ועכ"פ הלימוד הוא מליקה מהקטרה ולא להיפוך. ולפ"ז משובשת הגרסא בירושלמי יומא פ"א ה"א ע"ש.

שם חטאת בהמה דאינה באה אלא מן החולין מנלן א"ר חסדא דא"ק והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו משלו ולא משל צבור ולא משל מעשר. והנה הרמב"ן והרשב"א הקשו לעיל בסוגיין. אהא דילפינן עולת העוף מחטאת בהמה דאינה באה אלא מן החולין, ל"ל למגמר מחטאת בהמה תיפ"ל כל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין. מדילפינן בחגיגה ד"ח ע"א מדכתיב מסת ידך וע"ש מה שתרצו, ולכאורה אמאי לא הקשו על עצם הילפותא דחטאת בהמה גופה, ל"ל למילף מקרא דוהקריב אהרן את פר החטאת אשר לו כו' תיפ"ל מקרא דמסת.

לכן לולא דבריהם אמינא לע"ד עפ"מ שהקשו התוס' בזבחים ד"נ ע"א להיפוך. ל"ל למילף בחגיגה מקרא דמסת שאדם מביא חובתו מן החולין. תיפ"ל מהיקש דמה חטאת אינה באה אלא מן החולין אף כל אינה באה אלא מן החולין. ותירצו משום דבחגיגה שם קאמר דחגיגה באה נמי מן המעשר איצטריך מסת למימר דאינה באה הכל מן המעשר אלא מן החולין ומן המעשר מתרווייהו א"נ משום דכתיב כאשר יברכך בסיפא דקרא ס"ד דאתיא ממעשר להכי איצטריך מסת ע"ש, ולפ"ז משמע דדרשה דמסת היא רק גבי חגיגה ולענין שיהא טופלין חולין ומעשר ביחד, או לאפוקי מסיפא דקרא דכתיב כאשר יברכך משא"כ הכא דרשינן לשאר קרבנות הבאות בחובה.

עוי"ל דברייתא דחגיגה ס"ל דהיקש דחטאת אתא, דמה חטאת מתקדשת בבלוע אף כל מתקדשת בבלוע, ולהכי איצטריך למילף דבר שבחובה דאינה באה אלא מן החולין מקרא דמסת, ובריייתא דס"ל דמה חטאת אינה באה אלא מן החולין אף כל כו', ס"ל דתרתי דריש מחטאת כדכתבו התוס' בזבחים דצ"ח ע"א ובמנחות דפ"ג ע"א.

אך קשה ל"ל למעט דעולת העוף אינה באה ממעשר מהא דחטאת בהמה, תיפ"ל דבמעשר כתיב ושמחת ודרשינן בספרי לאכילה שיש בה שמחה ולאפוקי עולות ונסכים דכולן למזבח שאין באין מן המעשר. כדהביאו בתוס' מנחות דפ"ב ע"א בד"ה אינו ובד"ה

הנסכים, וכ"כ רש"י כת"י שם כי שרא ליה רחמנא לאתויי שלמים כו' דבני אכילה נינהו אבל נסכים דכליל נינהו לא יביא ממעשר. וע' כ"מ ספט"ז ממעה"ק.

ועו"ק איך מפיק חטאת בהמה של יחיד דאינה באה אלא מן החולין. מקרא דוהקריב אהרן את פר החטאת אשר לו. משלו ולא משל צבור ולא משל מעשר, הרי התם תניא בתו"כ אשר לו שלא יביא משל צבור יכול לא יביא משל צבור שאין צבור מתכפרים בו אבל יביא משל אחיו הכהנים שהרי אחיו הכהנים מתכפרים בו ת"ל אשר לו. וביומא דנ"א ע"ב מסיק שאני בי גזא דאהרן דאפקיה רחמנא גבי אחיו הכהנים וע"ש תוד"ה תיפוק, ולפ"ז מבע"ל האי אשר לו לגופיה שלא יביא משל אחיו הכהנים אע"ג שמתכפרים בו. וגם מסברא צריך בפר יוה"כ למעט של צבור. משום דבקרא הקודם כתיב ומאת עדת ב"י יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה, ודריש בתו"כ ומאת עדת ב"י שיהיו משל צבור ע"ש, והשתא אי הוה כתב בתר הכי והקריב אהרן את פר החטאת. ולא הוה כתב את אשר לו אז היה מקום לאמר דגם זה צריך להיות משל צבור. להכי איצטריך לפרט ביה אשר לו למעט של צבור, ואחרי דכתיב אשר לו ממעטינן נמי של מעשר, אבל מה ענין זה לסתם חטאת יחיד למילף מיניה דאינה באה אלא מן החולין. ובע"כ משום דפרו של אהרן חטאת קרייה רחמנא. ולהכי אמרינן דהתם גלי על כל חטאת בהמה דאינה באה אלא מן החולין כפרו של אהרן. וקשה הרי במנחות די"ט ע"א בעי למילף מקרא דוסמך ושחט מה סמיכה בבעלים אף שחיטה בבעלים ודחי מדגלי רחמנא ביוה"כ ושחט את פר החטאת אשר לו מכלל דשחיטה בעלמא לא בעינן בעלים. וע"ש דצ"ג ע"א תוד"ה לפי ובחגיגה דט"ז ע"ב תוד"ה דבר ובטו"א שם ובמק"א הארכתי בזה. והשתא עכ"פ נילף לחטאת בהמה בעלמא שתהיה שחיטתה בבעלים כחטאת דפרו של אהרן וכדאמרינן הכא, והתוס' בקידושין דמ"א ע"ב כתבו דדוקא חטאת בעלמא ממועט מדגלי רחמנא בפרו של אהרן. והכא אמרינן למילף מיניה על כל חטאות וצ"ע כעת.

שם ביום מביום צוותו נפקא כדי נסבא ע"כ. והנה מזה משמע דילפותא מביום צוותו קאי על כל הקרבנות כדפירש"י הכא והוא מהת"כ ע"ש כן משמע דקאי על כל עבודות הקרבן דאל"ה לישני דמביום צוותו יליף לחדא עבודה ומחטאת בהמה ילפינן כולהו אינך או איפכא. וכן מבואר בירושלמי מגילה פ"ב ה"ו לסמיכה לשחיטה לתנופה להגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה לקבלה להזייה דכתיב ביום צוותו את בני ישראל ע"ש, ולפ"ז בלתי מובן לע"ד מדוע בבבלי מגילה חלק בין העבודות דסמיכה ושחיטה יליף מביום זבחכם. תנופה מביום הניפכם, והגשה מהיקש לתנופה, ומביום צוותו יליף מליקה קמיצה הקטרה והזייה וע"ש תוד"ה לקמיצה, וכן יל"ד ע"ד התוספתא זבחים פ"ו

דקחשיב רק שחיטה וקבלה ביום, ושייר לכל יתר העבודות וצ"ע כעת, וע' זבחים דס"ה ע"א תוד"ה בן עוף ובתשובות הרשב"א סי' רע"ו.
רש"י ד"ה מאי קאמר, ומנא ליה הא בחטאת ע"כ אולם הרז"ה בפירושו ריש קנים הקשה ע"ד רש"י אלו, ומפרש דקושית הש"ס קאי על עולת העוף ע"ש.
רש"י ד"ה ואי משום. דאיכא למידרש היקישא דמלילה והקטרה לענין ראש המזבח כו', ע' זבחים דס"ה ע"א תוד"ה אף ובריש קנים תוד"ה חטאת העוף ובמש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה משלו, ואפילו לר' יהודה דאמר מעשר ממון הדיוט הוא כו'. ע' בת' פני יהושע ח"א חא"ח סי' ב'.
רש"י ד"ה בתורין לשון משנה ובד"ה ה"ג במתניתין ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.
רש"י ד"ה שיכול, והלא דין הוא אי לאו דכתיב תורים הוה ילפינן מדינא דקטנים כשרים עכ"ל, וצ"ל. בכוונת רש"י דאי לאו דכתיב תורים אלא פעם אחת אז הוה ילפינן מדינא דקטנים כשרים, כמש"כ הר"ש משאנץ בתו"כ ויקרא נדבה פרק ח'. אבל אי לאו דכתיב תורים כלל הרי לא היינו יודעים דכשרים למזבח כמש"כ התוס' בד"ה שיכול ומה. אמנם במאי דמסיק רש"י הוה ילפינן מדינא דקטנים כשרים. משמע דכוונתו לכתחלה, וכ"ה כוונתו בכל הסוגיא עד דפריך בש"ס מאי תלמודא. משם ולהלן התחיל רש"י לפרש דקאי לעכב, אולם הראב"ד בתו"כ שם מפרש כל הסוגיא דקאי על הכשרות לעיכובא בדיעבד.
תוד"ה שיכול והלא, בשום דוכתא ל"ג תרווייהו. ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.

דף כב:

ומה בני יונה שלא הוכשרו בגדולים כו'. ע' ילקוט ויקרא רמז תמ"ו.
שם מאימתי התורים כשרים משיזהיבו מאימתי בני יונה פסולין משיצהיבו כו', ע' ביו"ד סי' ה' ס"ב ובש"ך סק"ח.
רש"י ד"ה מי איכא ספיקא וכיון דלא פשיטא לן לא הא ולא הא מהיכא תיסק אד אדעתין לאכשורינהו, ע' פר"ח ליו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס סק"א ד"ה והר"ן ובכו"פ קונטרס הספקות סעיף י"ג.
תוד"ה לא, ע"כ לאו משום דאיכא הרבה מקראות קא דריש כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.
תוד"ה והביא כיון שהביאן ליד הכהן יצא ידי נדרו כו'. ע' מעילה די"ט ע"א רש"י ד"ה עד שיצא ובד"ה ור"י ובמש"כ בחידושי שם, וע' בש"ך חו"מ סי' קכ"ח סק"ג ובטעם המלך פ"ח ה"א מה' אישות.

תוד"ה אצטריך תימה דגבי קפץ אחד מן המנויין לתוכו כו', ע' בכורות דמ"א ע"ב תוד"ה ואתי ובמש"כ בחידושי שם.
בא"ד מדאיצטריך קרא לריבויי ספיקא קאמר דכוי בריה הויא כו'. ע' בת' פמ"א ח"א סי' נ"ב.
בא"ד וקמי שמיא גליא אם הם קטנים או גדולים ע' פלתי סי' פ"ג סק"א ושם בקונטרס בית הספק.
בא"ד ופריך איצטריך קרא למעוטי ספיקא אע"ג דאין כולם שוין כו', ע' עונג יו"ט סי' קע"א.

דף כג.

דתנן הקריבו מביא עליו נסכי איל ואין עולה לו מזבחו וכ"ה הגרסא במשנה שבמשניות ובמנחות דצ"א ע"ב, אמנם במשנה פרה הנדפסת עם הש"ס גריס. הקריבו והביאו עליו נסכי איל לא עלה לו מזבחו ע"ש, וגרסא דהכא מוכרחת, מדפליגי ר' יוחנן ובר פדא עלה, דלר"י מביא עליו נסכי איל אם הקריבו מריבויא דקרא ולבר פדא מייתי ומתני. ופלוגתא כזו לא יתכן רק אי גרסינן מביא עליו נסכי איל, אבל לפי הגרסא הקריבו והביאו עליו נסכי איל לא עלה לו מזבחו, מה מקום לפלוגתא זו.
ועדיין יש עוד מקום עיון. לפ"מ דר' יוחנן יליף מקרא דאו לאיל לרבות הפלגס. א"כ מדוע תנא בלשון הקריבו דמשמע דיעבד, וכי היכא אשכחן דבר הנלמד מקרא שיהיה דינו דוקא בדיעבד, הלא כל דין דאורייתא הוא גם לכתחלה. ולכן נלע"ד לפרש דגם לכתחלה שרי להקריבו. רק במשנה אשמעינן דאם הקריבו מביא עליו נסכי איל ולא נסכי כבש, ויש לדייק כן גם מלשון הרמב"ם פ"ב ה"ו ממעה"ק שכ' וז"ל. והמקריב את הפלגס מביא עמו נסכי איל כו'.
אמנם סיום לשון הרמב"ם ואין עולה לו זבחו בלתי מובן. דבשלמא לפ"מ דגרסינן הכא ואין עולה לו מזבחו ניחא, כדפירש"י אם היה מחויב איל לבדו או כבש לבדו אין עולה לו הפלגס מזבחו. וזה ודאי דהכי הוא, דאם הוא ספיקא או בריה, עכ"פ אינו לא כבש ולא איל, אולם להרמב"ם שכתב ולא עולה לו זבחו, אמאי הרי גם לכתחלה מותר להקריבו כנ"ל, ולא קרא עליו לא שם כבש ולא שם איל רק אמר על הפלגס הרי זו. למה לא יעלה לו זבחו. לכן נל"פ דלפ"מ דהרמב"ם קבע מקומו שם אצל קרבנות מצורע, שמחויב להביא שלשה כבשים שהן חטאת ואשם ועולה ונסכיהם, ולהכי מסיק והמקריב את הפלגס מביא עמו נסכי איל ואינו עולה לו זבחו, ובזה אשמעינן שלשה דברים. שיוכל להקריב

פלגס ולא נחשב כחולין בעזרה, ונסכיו המה נסכי איל ולא נסכי כבש כנ"ל, וזבח זה אינו עולה לו מפני דמדאורייתא דינו להביא כבשים וזה יצא מכלל כבש. אבל אם נתן אותו נדבה ואמר הרי זו מותר להקריבו לכתחלה ומביא עליו נסכי איל לר' יוחנן. ולבר פדא מייתי ומתני, וממקומו הוא מוכרע דאיך נופל לאמר דר' יוחנן ובר פדא יפלגו ע"ד הנסכים של הפלגס, והפלגס גופיה יהיה אסור להקריב לכתחלה, אלא ודאי דעל הפלגס ל"צ קרא לרבות. דאיהו ודאי מותר קודם הזמן ולאחר הזמן, וממילא דלא נאסר באמצע, וכל פלוגתתם הוא ע"ד נסכיו, ובזה ס"ל לר' יוחנן דנסכיו מה"ת הוא כאיל, ולבר פדא הוא ספק לכן מייתי ומתני כנ"ל.

שם וא"ר יוחנן או לאיל לרבות את הפלגס, ולכאורה לפמש"כ הרשב"א בחידושיו לקידושין ד"ט ע"ב, דר' יוחנן ס"ל כר' יאשיה דצריך קרא לחלק, א"כ הא מבע"ל האי או לחלק ואיך מרבה הכא פלגס, וצ"ל דהרשב"א יפרש כדפירש"י במנחות דצ"א ע"ב, דאו לאיל מיותר לגמרי להך דרשה, ולא כפי' רגמ"ה שם ופירש"י הכא דרק או דלאיל מרבה פלגס, וע' תוי"ט פרה פ"א מ"ג ובמש"כ בלב אריה בסוגיין ומש"כ בחידושי למנחות שם.

שם כי תיבעי לך אליבא דבר פדא כו'. ע' בהשמטות לטו"א ר"ה ד"י ע"א ובת' חיים שאל ח"ב סי' מ"ב אות יו"ד ושם ס"ס נו"ן.

רש"י ד"ה למעוטי, רובע ליכא למימר בעופות דאין לך עוף רובע ע"כ, וכ"כ רש"י בזבחים דפ"ה ע"ב, ועפ"ז מדויק מה שפירש"י במשנה לקמן דפ"ה ע"א גבי חיה ועוף הנסקלין, כגון שנרבעו ע"ש. דנקט כן משום עוף, ועמש"כ בחידושי שב.

רש"י ד"ה בבהמה כתיב תמים זכר אבל עוף לא כתיב ביה לא תמים ולא זכר ע"כ, הב"ח הביא דברי רש"י בקידושין דכ"ד ע"ב כסתירה, וע' מה שהאריך בזה. ברי"ט אלגזי לבכורות ס"פ ששי.

בא"ד מומין גדולים כגון מחוסר אבר משום הקריבהו נא לפחתך. ע' זבחים דפ"ה ע"ב רש"י ד"ה הואיל ומש"כ בחידושי שם ולתמורה ד"ז ע"א:

רש"י ד"ה פלגס, ואיל משעברו י"ג חדשים כו'. עמש"כ בחידושי לכריתות ד"י ע"ב

תוד"ה כי משחתם, כאן משמע דלכו"ע אית להו הך דרשה דמשחתם כו', עמש"כ בחידושי לבכורות דנ"ז ע"א ולתמורה דכ"ו ע"ב.

תוד"ה תמות, וי"ל משום דאמרינן בפ' ארבע מיתות דכל מצוה שנאמרה לב"נ כו', ע' קידושין. דכ"ד ע"ב תוד"ה ת"ל.

דף כג:

דאמר מייתי ומתני כו'. התוס' העירו מהא דריבה שמנה או חסר שמנה וע' בהגהות הרש"ש. וכבר הקדים בזה הרמב"ן בחידושיו בסוגיין ע"ש.
שם בעי ר"ז האומר הרי עלי לחמי תודה מן החמץ, או מן המצה והביא שיאור מהו, ע' קצוה"ח בקונטרס הספיקות כלל א' סי' ט'.
שם אי שיאור דר"מ לר"י מצה מעלייתא היא כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' קכ"ד.
שם ואי דר"מ לר"מ מדלקי עליה חמץ הוא. ע' עונג יו"ט חא"ח סי' מ"ב.
שם אלא דר' יהודא לר' יהודא ספיקא הויא ונפיק ממ"נ כו'. ע' ח"ס חא"ח סי' קל"ז ובעונג יו"ט סי' ל"ח וסי' פ"ז.
רש"י ד"ה אלא דר' יהודא והויא התראת ספק ע"כ, ע' בהגהות הרש"ש וביבמות ד"פ ע"א תוד"ה נעשה.
תוד"ה ואי דר"מ. ונראה דיש שום יתור בתודה ובמנחות דחמץ נוקשה חשיב חמץ גבייהו כו' ע' בחידושי הרמב"ן בסוגיין ובמנחות דנ"ג ע"א תוד"ה אלא ובפסחים דמ"ג ע"א תוד"ה מאן.
תוד"ה ותהא, אבל נקט פרה ועגלה ששניהם ענין אחד כו' ע"כ, ויל"ד לפ"ז אמאי לא נקט נמי דפרה אינה כשרה אלא אדומה ומומין פוסלין בה ושעשה עמה מלאכה פסולה משא"כ בעגלה, ובעגלה שנים פוסלת בה משא"כ בפרה. כדקתני בתוספתא פרה פ"ב.
בא"ד כיון דאיכא למיעבד ק"ו הכי ואיכא למיעבד ק"ו איפכא כו' ע"כ, כה"ג לקמן דק"ל ע"א וע' מנחות דנ"ט ע"א תוד"ה ונתת ושם דס"ב ע"ב תוד"ה ויהיו, ובמל"מ פ"ו ה"א מחמץ ומצה ובגינת וורדים כלל כ"ט וכלל ל'.
בא"ד או יבמה בגט מק"ו הוי כמו מה מצינו כו', ע' בש"ק לירושלמי שבועות פ"ד ה"ב.
בא"ד א"כ נימא כל חד וחד תיקום בדוכתיה וי"ל כו', ע' נוב"י קמא חא"ח סי' כ"ו.

דף כד.

הערופה זאת בעריפה ואין אחרת בעריפה ע"ל די"א ע"א תוד"ה הערופה ובמש"כ בחידושי שם.
שם למדנו ללוים שהשנים פוסלים בהם יכול מומין פוסלין בהם ודין הוא כו' יכול יהו הכהנים פסולין בשנים והלא דין הוא כו'. וקשה הרי בלוים כתיב ומבן חמשים שנה ישוב ובכהנים כתיב בפ' אמור דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב וגו' וגם בתקיעת החצוצרות לכהנים כתיב בפ' בהעלותך ובני

אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות. ותניא בספרי שם כהנים תמימין ולא בעלי מומין ור"ע למד כן מגז"ש וכ"ה בירושלמי יומא פ"א ה"א ובהוריות פ"ג ה"ב ובמגילה פ"א ה"י וע' תוספתא סוטה פ"ז, וכיון דפסלות הכהנים במומין ולוים בשנים מבואר בקרא. מה מקום מצאו להסתפק דכהנים יהיו נפסלין בשנים ולוים במומין, והוכרחו להכרעה מן הכתובים דדוקא הוא כדכתבינן, ובע"כ דחכמי הש"ס הבינו גם בדעת תורה, דהזקנה מצד עצמה היא מום גדול כללי, ומשו"ה היה מקום לאמר דבא זה ולימד על זה למילף חד מן חבריה, לולא שהיה להם הכרעה מן הכתוב גופיה דבכל חד דוקא הוא כנ"ל.

שם יכול אף בשילה ובבית עולמים כן ת"ל לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף, הא דחשיב שילה ובית עולמים, משום דבשניהם נאסרו הבמות אבל בגלגל נוב וגבעון הותרו הבמות כדתנן בזבחים דקי"ב ע"ב. ושילה היתה מנוחה כדמסיק במשנה שם והטעם דשם היה להם קביעות לשס"ט שנה כדאמרינן שם דקי"ט ע"א.

אמנם בסוגיין חזינן דקרא ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה, דמשם למדנו ללוים שהשנים פוסלין בהן לא קאי על הלוים דמשכן שילה. ולפ"ז יל"ד קצת בירושלמי ברכות פ"ד ה"א ובבכורים פ"ב ה"א ובתענית פ"ד ה"א וכ"ה במדרש שמואל פרשה ב' ופרשה ג'. בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור חנה ע"י שריבתה בתפלה קצרה בימיו של שמואל שאמרה וישב שם עד עולם והלא אין עולמו של לוי אלא חמשים שנה דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ופריך שם והויין ליה חמשין ותרתין א"ר יוסי בר רבי בון שתים שגמלתו ע"ש ולפי סוגיא דידן הרי לא קאי האי קרא דמבן חמשים שנה וגו' על לוים דמשכן שילה ובחנה כתיב ותביאהו בית ה' שילו, וע' ברש"י נזיר ד"ה ע"א ובתוס' תענית ד"ה ע"ב. וצ"ל דגם אגדות חלוקות הן דשם גופה בירושלמי מסיק בשם ר"מ והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה' מכאן שכל המרבה בתפלה נענה ע"ש. וע' ברמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שלישי ובזהר הרקיע ל"ת קט"ו.

שם כ"ה ללמוד ושלשים לעבודה כו'. ע' מד"ר נשא פ' ו' ובספרי בהעלותך ובילקוט דניאל רמז אלף נ"ט.

שם ת"ר כהן משיביא שתי שערות עד שיזקין כשר לעבודה כו', ואילה"ק אמאי לא הביא כאן דרבי פליג וס"ל עד שיהא בן כ' כדתניא לקמן ע"ב, די"ל דברייתא דהכא ס"ל כת"ק דרבי ולא בא אלא לאשמעינן דמומין פוסלין בו. ובלוי הוא מבן ל' עד בן נ' ושנים פוסלין בו. ובד"א באה"מ שבמדבר כו', וע' ספרי בהעלותך ובילקוט דברי הימים רמז אלף פ"ג, ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך ולקמן ע"ב.

שם בן לוי מבן שלשים ועד בן חמשים כשר לעבודה ושנים פוסלין בו בד"א באה"מ שבמדבר אבל בשילה ובית עולמים אין נפסלין אלא בקול ע"כ, הנה מכאן מוכח דבאהל מועד שבמדבר נפסל לוי לשורר לאחר חמשים שנה אפילו היה עוד קולו ערב, וקשה דבערכין די"א יליף דעיקר שירה מן התורה, מדכתיב משה ידבר והאלהים יעננו בקול על עסקי קול, ופירש"י שהיה מצווהו לשורר לפי שמשה לוי היה ע"ש. הרי חזינן במקום דילפינן עיקר שירה מה"ת. דנצטווה משה מפי הגבורה לשורר באהל מועד שבמדבר, אע"ג דבשעת יציאת מצרים היה ג"כ בן שמונים שנה הרי דלא נפסל בשנים. ואפ"ל דמהאי קרא גופה הויא ההוכחה דלכאורה כיון דמשה לוי היה. בודאי היה משורר אפילו לא היה מצווה מפי הגבורה. ומדהוצרך להצטוות משמע דבלא"ה היה נמנע מלשורר להיותו יותר מבן חמשים שנה.

שם אבל בשילה ובבית עולמים אין נפסלין אלא בקול, והנה ברמב"ם פ"ג ה"ח מכלי המקדש מסיק וז"ל. ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים ע"ש ואלה"ק אמאי קאמר יראה לי הלא כן מבואר בספרי בהעלותך. דהכי תניא התם ומבן חמשים שנה ישוב שומע אני מכל עבודה במשמע ת"ל ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו באהל מועד מלמד שחוזר לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון ע"ש די"ל לפ"מ דאוקמינן לעיל דהאי קרא קאי בזמן שהעבודה בכתף. והכא דאיירי בשילה ובית עולמים לכן אמר ויראה לי. וע' בס' יראים סי' שמ"ו ובש"ק לירושלמי סוטה פ"ח ה"ג.

שם אין נפסלין אלא בקול א"ר יוסי מאי קרא ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד ע"כ, אע"ג דבערכין די"א ע"ב למד מהאי קרא עיקר שירה מן התורה. מ"מ יליף נמי הך דהכא מהאי קרא גופיה, דלמ"ד עיקר שירה בכלי למד ממאי דהכא כתיב למחצצרים, והתם כתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם. אלמא עיקר שירה מה"ת בכלי, כדכתבו שם בתוד"ה מהכא, וממאי דכתיב נמי ולמשוררים, יליף דבן לוי נפסל בקול, ולפ"ז י"ל דר' יוסי דהכא. ורב אשי דערכין. ורבי אסא במד"ר נשא פרשה לא פליגי אהדדי ע"ש וע' בחידושי הרשב"א לסוכה דנ"א ע"ב.

רש"י ד"ה וכל היכא, ואיכא לרבויי מילתא אחריתא בק"ו כו'. ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.

רש"י ד"ה קידש השם דמאחר שפירש זה לחטאת וזה לעולה אם שינה פסול כו' ע"כ, וגבול הזמן של כל קן לפרש לקרבנו שלא יוכל לשנות עוד, פירש"י ביומא דמ"א ע"א ובכריתות דכ"ח ע"א דהוא כשקנאן, היינו אם לקח זה לשם עולה וזה לשם חטאת אין

הכהן יכול לשנותה בשעת עשיית הקרבן, והראב"ד בפירושו על התו"כ ויקרא חובה פרק י"ח פירש בלקיחת בעלים בשעה שמקדיש אותם ע"ש.
תוד"ה אמר, אור"ת דמשמע בפ"ב דזבחים דחוקה לא הוי עיכוב ממשמעו אלא מגז"ש כו', וכ"כ התוס' בזבחים די"ח ובמנחות די"ט. וע' בברכי יוסף חי"ד סי' א' סקי"א.
תוד"ה טעמא. דבפ' טרף בקלפי דריש ר' ינאי מאשר עלה אשר עלה תרי זימני כו' ע"כ, ע' בחידושי מהרי"ט לקידושין די"ד ע"א ובמקנה שם.
תוד"ה יכול. ותימה דבפ' ידיעות דט"ז משמע דלא גמרינן מהדדי כו', ע' בפי' הראב"ד לברייתא דר' ישמעאל ובר"ש משאנ"ץ על התו"כ פ' צו פרק ח' ובחידושי הרשב"א לשבועות שם ובחידושי באר שבע לתמיד ד"ב ע"א

דף כד:

ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך סי' ש"ג.
שם עד שיזקין עד כמה א"ר אלעא אר"ח עד שיכתת, ע' טו"א לר"ה ד"י ע"א ובקו"א שם ובת' חיים שאל ח"ב סי' ז'.
שם בחולה ובזקן טמא בילד ובבריא טהור כו'. ע' ר"ש מקואות פ"ח מ"ד, ובתוי"ט שם מה שהרגיש בשינוי לשון הרמב"ם בה' אבות הטומאות ממש"כ בפיה"מ שם. ומש"כ בחידושי לתמיד דכ"ו ע"א.
שם נתמלא זקנו ראוי ליעשות שליח צבור ולירד לפני התיבה ע"כ, הכא משמע דתרי מילי נינהו וכדפירש"י דש"צ הוא לכל צרכיהם כו' וע' בשטמ"ק, ולפ"ז ניחא גרסת הש"ס ולירד. לפני התיבה בויו"ו, אמנם בתוספתא חגיגה פ"א הגרסא שליח צבור לעבור לפני התיבה ע"ש. ואפשר דבתוספתא לא איירי בהתמנות אחרות לצרכי הצבור. ובכ"ז לא פליג אברייתא דהכא דגם בזה שיעורו בנתמלא זקנו, אולם בחידושי הרמב"ן והרשב"א בסוגיין חולקים על פירש"י דהכא ופירשו דחדא קתני ראוי ליעשות ש"ץ לירד לפני התיבה, ולפ"ז י"ל דבתוספתא נמי דוקא קתני והוא חדא והתוספתא יהיה ראיה לפירושם. אבל רגמ"ה מפרש כפירש"י וע' בס' חסידים סי' תשפ"ה ובת' רדב"ז ח"א סי' תקס"ו.
שם מאימתי כשר לעבודה משיביא שתי שערות, לכאורה משמע דהא דמסיק בתוספתא חגיגה שם ובמקדש משהביא שתי שערות קאי על כשרותו לעבודה כדאמר הכא אולם בתוספתא זבחים פי"א גריס מאימתי כשר לחלק בקדשי מקדש משיביא שתי שערות

אבל אין מקריבין אותו לעבודה עד שנתמלא זקנו, וע' במפרש לתמיד דכ"ז ע"א ד"ה אמרי ובבאר שבע שם.

שם א"ר חסדא מ"ט דרבי דכתיב ויעמידו את הלוים מבן עשרים שנה וגו', בתוספתא חגיגה וזבחים שם ובירושלמי סוכה ספ"ג, מבאר רבי גופיה טעמיה מהאי קרא.

שם דאריב"ל בכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים כו', ע' ירושלמי מע"ש פ"ה ה"ג ובסוטה דל"ג ע"ב תוד"ה וכשהחזירוהו ובש"ק לירושלמי סוטה פ"ח ה"ג.

שם ת"ר איש מזרעך לדורותם מכאן א"ר אלעזר כו', בתו"כ אמור פרשת ג' הגרסא ר' אלעזר בר' יוסי, ובילקוט שם רמז תרל"א גריס ר' אלעזר בן עזריה.

שם ת"ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור כו'. ע' ראב"ן סי' נ"ו.

שם והתם מנלן א"ר יונתן כו'. בילקוט שמיני רמז תק"מ הגרסא ר' יוחנן.

שם התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל, ע' ר"ש כלים פ"ב מ"א.

רש"י ד"ה ויהי כאחד אפילו זקנים במשמע ע"כ, ויל"ד הלא בקרא אינו מבואר שהיו בין המשוררים זקנים, ולפ"ז י"ל דכל הלוים המשוררים שהיו שם כולם היו פחותים מבני חמשים וקרא דויהי כאחד קאי על המחצצרים והמשוררים ביחד, היינו דהמנגנים בפיהם והמזמרים בכלי שיר היו כאחד ע"פ חוקי הזמרה להשמיע קול אחד. וכדמסיק רש"י קול אחד שצריכין לבשם את קולם שיהא נראה כקול אחד ע"ש, ועפ"ז מנא להו להש"ס לחלק דבשילה ובית עולמים אין נפסלין אלא בקול. דילמא דין אחד להם עם הלוים דבאה"מ שבמדבר להפסל אחרי חמשים שנה. וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה שליח צבור כו' לתקוע שופר. ע' בת' באר עשק סי' ק"ז.

תוד"ה נתמלא. אבל ליעשות ש"ץ בקבוע כו' אינו נעשה עד שיתמלא זקנו ע"כ, ע' בת' רדב"ז בקונטרס לשונות הרמב"ם סי' סמ"ך.

בא"ד אבל בפ"ע אין נושא את כפיו עד שיביא שתי שערות. ע' בחידושי הרמב"ן והרשב"א וביבמות דצ"ט ע"ב תוד"ה ואלו ובסוכה דמ"ב ע"א תוד"ה היודע ובמגילה דכ"ד ע"א תוד"ה ואינו עובר ותוד"ה ואין ובמרדכי ור"ן וחידושי הרשב"א שם ובתשובותיו סי רל"ט ובס' האשכול ח"א סי' י"ד וברוקח סי' שכ"ג ובלח"מ פ"ח הי"א מה' תפלה ובת' רדב"ז ח"א סי' תקס"ה.

תוד"ה וגבו. אבל אם נטמא מתוכו נטמא נמי גבו ומטמא אחרים כו'. ע' ראבי"ה סי' קע"ז.

תוד"ה התורה, הקשה רבינו אפרים מנלן דהיינו מטעם אויר דלמא הוי מטעם שכלי חרס מצרף כשכולן נוגעין זה בזה ונוגעין בכלי אבל נתלים באויר לא כו' ע"כ, וקשה

דאם אך נימא דהא דהתורה העידה, קאי על צירוף הכלי עם החרדל שיהיו כגוף אחד עם הכלי, א"כ מה מקום לפלוגתא דחזקיה ור' יוחנן בשבת דצ"א ע"ב אי אגד כלי שמיה אגד או לא, הרי התורה העידה על צירופן לעשותן כאחת, וא"ל דהא דהתורה העידה היא דוקא על כלי חרס וגבי טומאה. דהא התוס' מסקו בתר הכי וכ"ת א"כ צירוף דכתיב גבי קדשים ל"ל דדרשינן כף אחת הכתוב עשה לכל מה שבכף אחת כו' ע"ש, והשתא הרי כלי שרת דחרס ודאי לא עבדינן לד"ה כדאמרינן בסוכה ד"נ ע"ב. ומה ענין צרוף כלי חרס דטומאה לצירוף כלי שרת דקדשים, ובע"כ דהתוס' נקטו דיש שייכות לצירוף דהכא עם צירוף כלי דעלמא וצ"ע כעת.

בא"ד וכ"ת א"כ צירוף דכתיב גבי קדשים ל"ל דדרשינן כף אחת הפסוק עשה לכל מה שבכף אחת איצטריך משום כלי שטף ע"כ, וקשה אחרי דהתוס' הרכיבו הא דבסוגיין לדרשה דהכתוב עשה לכל מה שבכף אחת, א"כ שוב אין מקום לעצם קושיתו דרבינו אפרים ז"ל שתהיה גבי כלי חרס דטומאה הטעם דצירוף כלי, דבחגיגה דכ"ד ע"א בדרשה דכף אחת אמרינן, דמדאורייתא צריך לכלי הכלי מצרפו שא"צ לכלי אין כלי מצרפו והתוס' כתבו שם דצירוף כלי דאורייתא הוא דוקא בכלי שרת דומיא דכף, ובמנחות דכ"ד ע"א תוד"ה שאין כתבו דאפילו צירוף דרבנן אינו רק בשירי מנחה שהיה כבר צריך לכלי אבל היכא דמעולם לא היה צריך לכלי אז אפילו צירוף דרבנן ליכא וע' יומא דמ"ח ע"ב תוד"ה מדפסיל, וע"פ סל הנ"ל איך יעלה על דעתנו לאמר דבסתם כלי חרס שאינו שייך לשום מצוה כדהתם בכלי שרת דקרבן, תהיה הצירוף דאורייתא וצ"ע כעת.

דף כה.

א"ל רב אדא בר אהבה לרבא ויהי כלי חרס מטמא מגבו מק"ו כו', ויל"ד מאי קא קשיא ליה לכתחלה הרי ברייתות מפורשות הן. בספרא שמיני בפסוק מכל האוכל אשר יאכל ובספרי חוקת בקרא דוכל כלי פתוח, וע' ר"ש כלים פ"ח מ"ג ופ"ט מ"ח.

שם הוי אומר זה כלי חרס וכי אין צמיד פתיל עליו הוא דטמא כו' ע"כ, אילה"ק אחרי דמסקינן דהאי קרא איירי רק בכלי חרס. א"כ אמאי כתב וכל כלי, די"ל דהאי וכל כלי אתא למעוטי אהלים, דבדידהו שייך כסוי ולא צמיד פתיל להכי אינם ניצולים בכך כמבואר בספרי, אבל זה אין לאמר דהאי וכל מרבה כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, דאלו נלמדין בספרי שם מדין ק"ו שנצולין בצמיד פתיל, וע"ש בהתוה"מ סי' נ"ד.

שם הא יש צמיד פתיל עליו טהור. ע' בס' יראים סי' שכ"ה.

שם ד' תוכו כתיבי כו', וקשה הא תנן בכלים פ"ב מ"ג זה הכלל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים ובתו"כ שמיני פרשה ז' יליף לה מדכתיב אל תוכו את שיש לו תוך טמא ואת שאין לו תוך טהור פרט למטה ולכסא ולספסל ולשלחן כו' של חרס, וע' בכורות דל"ח ע"א וברמב"ם רפי"ח מה' כלים. עכ"פ הא איצטריך חד תוכו למעט כלי שאין לו תוך דאין לו גב לטמא גבי כלי חרס וצע"ק.

שם תוכו ולא תוך תוכו כו', ע' זבחים ד"ג ע"א וע"ב ובתוד"ה ורמינהו וד"ה שכן וברי"ש כלים רפ"ג ובהשמטות לטו"א חגיגה דכ"ג.

שם גולמי כלי עץ טמאין כו', הכא סתם כמו בכלים רפ"ב ורפט"ו, אמנם כיוצא מן הכלל הוא אשכרוע ולר' יהודא אף גרופית של זית טהורה עד שתשלק כדתנן התם ספי"ב.

שם גולמי כלי מתכות טהורין כו', הכא סתם כחכמים, אולם רבן גמליאל מטמא כדתנן בכלים פי"ב מ"ו, וע' ספרי מטות בפסוק אך את הזהב, ובת' פמ"א ח"ג סי' מ"ב.

שם ואלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף לשבץ לגרר, וכ"ה גרסת רש"י הכא ובפי' הרא"ש לכלים רפט"ז, אולם הר"ש גריס שם בסוגיין לגרר בדלית.

שם לא צריכא דחק קפיזא בקבא ע"כ, ואע"ג דבשבת כה"ג חייב כדתנן ר"פ הבונה. וכ"מ שנאמר בהלכות שבת חייב ה"ז חייב כרת ואם היו שם עדים והתראה חייב סקילה ואם היה שוגג חייב חטאת כמש"כ הרמב"ם ר"ה שבת, ומ"ש דהכא טהור בכה"ג הרי דלאו גמר מלאכה הוא. די"ל דגבי שבת הוה החיוב משום המציאות דיש מתקיימת כיוצא בו ואין מוסיף עליה כדפירש"י במשנה שם, משא"כ גבי טומאה דיהיב לן תנא כללא בל מקום שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתן כדתנן בכלים פכ"ו מ"ז, והכא דבדעתו עוד להשלימו נחשבת למחוסר חטיטה וטהור. וע' רש"י בסוגיין ד"ה דחק קפיזא ובמל"מ פ"ה ה"א מה' כלים.

תוד"ה איזהו, אבל אי לא כתיב פתוח ע"כ הוה מוקמינן ליה בכל הכלים ולא הוה ידעינן מאי למידרש מהוא עכ"ל, ויל"ד הרי תשובת רבא לרב אדא בר אהבה, היא רק דעת ר' יונתן בספרי חוקת, אבל שאר תנאי ילפי התם לדרשא זו באופנים אחרים. ומ"מ דרשי לקרא דטמא הוא, לשאר טומאות, ושגם באהל שרץ מציל צמיד פתיל ע"ש. ולפ"ז היה מקום למידרש האי טמא הוא גם לר' יונתן. וצ"ע כעת.

תוד"ה ומה, וי"ל דלאו מכח כלי עביד ק"ו אלא מכח גב ואויר כו', ע' גינת וורדים להפמ"ג כלל כ"ט.

תוד"ה להטיח, ותירץ דשיפה דהתם היינו להסיר את הקסמים הגדולים כו' ע"כ, וכן תירצו הר"ש והרא"ש בכלים פט"ז מ"א.

דף כה:

לשוף לשבץ לגרר לכרכר כו', ונרשם עה"ג דגרסת הערוך ולכרכב ע"כ, לפנינו הגרסא בערוך ולכרכם, וכן הביא בשמו הר"ש בכלים פט"ו מ"ב ע"ש, וכ"ה גרסת רגמ"ה רק בתוספתא דכלים ב"מ פ"ב הגרסא ולכרכב, וכן העתיק הרמב"ם בפיה"מ ספי"ב דכלים. ואחרי כל הנ"ל גרסת לכרכר הוא רק מפירש"י דהכא.

שם מחוסר כן כו'. בתוספתא דכלים ב"מ פ"ב הגרסא מחוסרין כן כו'. מחוסרין כסוי, וכ"ה גרסת הר"ש בכלים רפי"ד.

שם וכל מעשי עזים להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים כו'. והא דתניא בתוספתא כלים במ' פ"ו שופר טהור הוא משום שאינו עשוי לקבלה, והיינו מאי ומסיק שם [ע"פ גרסת הגר"א] חתכו לקבל טמא ע"ש, והכא איירי שמן הקרנים עשה כלי קבול, וכ"מ ברמב"ם פ"ה ה"ח מה' כלים וע' במרדכי פ' כל שעה רמז תקפ"ב.

שם א"כ מה ת"ל עזים פרט לעופות, וה"ה דגים כמש"כ הר"ש בכלים פי"ז מי"ד, וע"ש רפ"י ובתוספתא ב"מ שם פ"ז ובתו"כ שמיני סוף פרשה ט'.

שם ת"ר שקדים המרים קטנים חייבין גדולים פטורין כו'. ע' בשבלי הלקט סי' ק"ס.

שם ר' ישמעאל ב"ר יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור, בשערי תשובות למהר"מ ב"ר ברוך שער ג' סי' תקפ"ו גריס ר' שמעון ב"ר יוסי אומר זה וזה לפטור.

במשנה התמד עד שלא החמיץ כו' ופוסל את המקוה, ע' ירושלמי תרומות ספ"י.

שם משהחמיץ ניקח בכסף מעשר כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' פ"ג.

שם האחין השותפין כו', ע' ראב"ד ומגדל עוז וכ"מ פ"ג ה"ד מה' שקלים ובמה"פ לירושלמי שקלים פ"א ה"ד ובקידושין פ"א ה"ו ובדמאי פ"ו ה"ו.

שם המתמד ונתן מים במדה כו' פטור ור"י מחייב. ע' ירושלמי דמאי פ"א ה"א ובביאור הגר"א לאו"ח סי' ער"ב סקי"א.

רש"י ד"ה כלי עצם לר"נ הוי כלי מתכות ולר' יוחנן הוי ככלי עץ ע"כ, זהו רק לטומאה. אבל לענין הגעלה אין נ"מ, דכל הני תלתא צריכים הגעלה, כמבואר באו"ח סי' תנ"א ס"ח.

רש"י ד"ה יין. אם נפלו לתוכן קודם שהומשכו בו מ' סאה כו'. ע' ראב"ן סי' כ"ח.

רש"י ד"ה כשחייבין, חלקו ולבסוף נשתתפו חייבין בקולבון כו' ע"כ, האי חלקו ונשתתפו קאי על המעות והבהמות ביחד, אבל אם חלקו הממון לחוד ולא הבהמות. אז חייבין בשניהם, כדביאר ר' ירמיה בבכורות דנ"ו ע"ב. ואם חלוקת שאר הנכסים מעכב. או אם היו הבהמות רוב הנכסים, ע' בירושלמי שקלים פ"א ה"ד, וע' בתשובות מהר"ח אור זרוע סי' קכ"א.

תוד"ה מכלל דכלי עצם מקבלי טומאה מדאורייתא קא בעי לאתויי כו' ע"כ, וכ"פ רגמ"ה בסוגיין וכ"מ בתוס' ב"ק דנ"ד ע"א ד"ה קרב ובר"ש רפ"ב דכלים. ועפ"ז צ"ל דמאי דמסקינן בתר הכי בסוגיין. א"כ מה ת"ל עזים פרט לעופות, היינו נמי דלא מקבלי טומאה מדאורייתא, ובאמת אין מקבלין טומאה כלל, ומאי דמסיק הרמב"ם בפ"א ה"ב מה' כלים וקרוב בעיני שטומאתן מדברי סופרים. קאי על הכלים העשויין מכנף העזניה וביצת הנעמית המצופה. כדמפרש בפיה"מ כלים פי"ז מי"ד וע"ש במפרשי המשנה.

תוד"ה שאר, וי"ל דלא ידעינן אלא דומיא דבגד ועור ע"כ, ע' בספרא שמיני ובספרי מטות בקראי דבגד ועוד.

תוד"ה זה, גדולים מפני שמרים ביותר וקטנים מפני שלא נגמרו כו', וכ"כ התוס' בעירובין דכ"ח ע"ב והמחבר ביו"ד סי' של"א סע"ד וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' ר"ב סקי"ב.

תוד"ה התמד, פי' בקונטרס מים הנתנים בחרצנים ונראה דמיירי במים הנתנים בשמרים כו' ע"כ, וכ"פ הרשב"ם בב"ב דצ"ז ע"א והרמב"ם בפיה"מ למקוואות פ"ז ה"ב ע"ש. אמנם בש"ס פסחים דמ"ב ע"ב מחלק בזה בין תמד דווקא לדפורצני, וע"ש רש"י ד"ה ואי ובתוד"ה הא ובעירובין דכ"ז ע"ב רש"י ד"ה תמד ובפיה"מ להרמב"ם מע"ש פ"א מ"ג ובחידושי הרמב"ן והרשב"א בסוגיין.

תוד"ה המתמד, וא"ת ולוקמיה ברמו תלתא ואתו ארבעה כו'. ע' ברמ"א יו"ד סי' קכ"ג ס"ח ובביאור הגר"א שם סקכ"א.

דף כו.

בשהחמיץ מחלוקת ומתניתין ר' יהודא היא וכן א"ר יוסי ב"ר חנינא בשהחמיץ מחלוקת כו' ופליגא דר"א דא"ר אלעזר כו' קסבר בלא החמיץ מחלוקת ע"כ, והנה בביאור הסוגיא האריכו המפרשים הראשונים והאחרונים וע' בר"ש מקואות פ"ז מ"ב, אמנם יש להעיר לע"ד דאהא דתנן ר"פ בכל מערבין הכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח, וקאמר שם דכ"ז ע"א ר' אלעזר ור' יוסי ב"ר חנינא חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר חד מתני אעירוב ל"ש אלא מים בפ"ע ומלח בפ"ע דאין מערבין אבל במים ומלח מערבין וחד מתני אמעשר ל"ש אלא מים בפ"ע ומלח בפ"ע דאין נקחין אבל מים ומלח נקחין בכסף מעשר כו' ע"ש, ולפי המבואר בסוגיין תסתיים דר' יוסי ב"ר חנינא מתני אעירוב, דאי אמרת דר"י ב"ח מתני דמים ומלח המעורבין נקחין בכסף מעשר, משום דביחד מזון הן לטבל בהן פתו כדפירש"י התם, א"כ למאי הוצרך ריב"ח לאוקים מתניתין בשהחמיץ, ובאופן דאתי רק אליבא דר' יהודא הלא איהו לטעמיה הוה מצי לאוקמיה כדברי הכל.

והא דקתני משהחמיץ ניקח בכסף מעשר. כיון דאפילו מי מלח ניקח בכסף מעשר, ולא גרע התמד שהחמיץ ממי מלח המעורבין, וכדאוקמינן בירושלמי מעשרות פ"ה ה"ג ובמעשר שני פ"א ה"ב, ומכש"כ לפי מה דבירושלמי עירובין פ"ג ה"א קאמר ר' אלעזר בהדיא עשאן מי מלח נלקחין בכסף מעשר, וממילא ריב"ח מתני אעירוב, אמנם אאוקימתא זו בשהחמיץ מחלוקת קאמר בירושלמי מעשרות ומע"ש שם, דר' אבהו אמר כן זימנין בשם ר' אלעזר וזימנין בשם ר' יוסי ב"ר חנינא. א"כ ליכא תסתיים דכמו דמספקינן בעירובין כמ"כ מספקינן באוקימתא דהכא וצ"ע כעת.

שם רבא אמר הא מני ר' יוחנן בן נורי היא כו' לאו א"ר יוחנן בתר חזותא אזלינן ה"ג זיל בתר חזותא. ולכאורה יל"ד לפ"ז מאי פריך רבא בב"ק דק"א ע"ב. מדתנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא. אהא דתנן רביעית דם שנבלעה בבית כו'. דמהתם מוכח דחזותא לאו מילתא היא, לימא רבא לנפשיה דמתניתין דערלה ר"י בן נורי היא דאזיל בתר חזותא כדאמר הכא, וי"ל דבע"כ לא פליגי רבנן עליה דריב"נ לאמר דחזותא לאו מילתא היא בכל הדברים. דאטו יבטלו כל המראות והצבעים היפים שבעולם לאמר דלאו מילתא היא. ובע"כ דמראה הצבע המביא הנאה אל האדם בזה כו"ע ס"ל דמילתא היא. וזהו מאי דמשני רבא גופיה בב"ק דק"א ע"א הנאה הנראה לעינים אסרה תורה ויליף שם מקראי וזהו מאי דהקשו שם בתוד"ה רבא, משום דכתיבי קראי ע"ש, אבל בעצם הדבר כמו בבגד שצבעו בקליפי ערלה מטי ליה הנאה במראה הצבע כן אדמומית הדם אפשר דפעל על הכסות ליפות את המראה וניחא ליה בזה. ואפ"ה אמרינן דחזותא לאו מילתא היא, זהו קושית רבא שם. משא"כ בחזותא דמי מקוה לית ביה ניחותא לבעליו, אדרבה לגריעותא תחשב ליה מראה זרה בתוך המים. דהא תנן בפ"א דידים נפל לתוכן דיו קומוס וקנקנתום ונשתנו מראיהן פסולין. ומש"ה הקשו התוס' מהתם לקמן דק"ז ע"א אהא דקפדיתו אחזותא ע"ש ובכ"ז ס"ל לר"י בן נורי גבי חזותא דמקוה. לפסול או להכשיר מטעם המראה אע"ג דהוא נגד רצונו, וה"נ גבי מתמד דרצונו הוא שהתמד יהיה טעמיה וחזותיה חמרא. ואם הוא מים בטעמו ומראהו הרי הוא היפוך רצונו, ואם נימא דבכ"ז קובע חזותיה לדין נקח בכסף מעשר, בע"כ ר' יוחנן בן נורי היא כנלע"ד.

שם שנפל לתוכן קורטוב יין כו'. ע' בבעלי הנפש להראב"ד שער המים ובת' מהר"ם בר' ברוך סי' קצ"ג.

רש"י ד"ה דילמא היכא דליתיה קמן ניזל בתר רובא כו', ע' עונג יו"ט סי' ע'.

רש"י ד"ה ומראיהן. דרבנן תרתי בעי שיעורא וחזותא ע"כ, הוא מסקנת הש"ס במכות ד"ד ע"א וכ"כ בס' האשכול ח"א סי' נ"ה, וצע"ק בר"ש מקואות פ"ז מ"ה.
תוד"ה דילמא, לאו אאין נקחין בכסף מעשר פריך דבדין הוא דאין ניקחין מספק כו' ע"כ. אולם בחידושי הרמב"ן והרשב"א כתבו דרש"י ז"ל נשמר מזה במש"כ היכא דליתיה קמן ניזיל בתר רובא ורובא מחמיצין הן. פי' ועפ"ז נימא דילמא אי שבקיה הוה מחמיץ כו' ע"ש. י
תוד"ה ופליגא, וא"ת אמאי פליג הא אתי שפיר כר"נ כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ח.

דף כו:

א"ר יהודא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכ"א יש קנס במקום מכר דתניא וכ"ה בכתובות דכ"ט ע"א וד"מ ע"ב ודל"ו ע"ב וע"ש תוד"ה ואם, אולם בירושלמי שם פ"ג ה"ט קאמר הכי רבי חייה בשם ר' יוחנן דר"מ היא, ובעצם הברייתא ג"כ נשתנה גרסתם שם מגרסת הבבלי, ותוספתא שם ספ"ג הגרסא כמו הכא, וע' בספר הזכות לכתובות שם.
במשנה יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעין כו', ע' טו"א לר"ה דכ"ט ע"ב ובבאר יצחק חאה"ע סי' א'.
שם היכי תוקע א"ד יהודא תוקע ומריע מתוך תקיעה ורב אסי אמר תוקע ומריע בנשימה אחת ע"כ, בתוספתא שלפנינו ספ"ק אהא דיו"ט שחל להיות ע"ש תוקעין ולא מבדילין. מסיק בהדיא כיצד תוקע תוקע פשוטה אחת ואין מריע.
שם מיתיבי יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעין ולא מריעין מאי לאו לא מריעין כלל לא רב יהודא מתרץ לטעמיה ורב אסי מתרץ לטעמיה כו', בתוספתא שלפנינו סוף סוכה ישנן נוסחאות דלא גרסי כלל ולא מריעין. רק תוקעין ולא מבדילין, ואפילו להני דגרסי עכ"פ מסיק שם בהדיא כיצד תוקע תקיעה אחת פשוטה ואינו מריע.
שם מ"ט סדר הבדלות הוא מונה, ע' ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב ובתוס' פסחים דק"ד ע"א ד"ה בעי ובר"ן שם ובס' המנהיג ה' שבת סי' ע"ו ובראבי"ה סי' קצ"ט ובמעשה הגאונים ה' ר"ה סי' מ"ט ובשבלי הלקט סי' ריי"ח ובביאור הגר"א ה' ר"ה סי' תקצ"ט ובסי' תר"א סק"ד ובת' חיים שאל סי' ע"ד אות יוד.
רש"י ד"ה ולית הלכתא, דלא מזלזלינן ביו"ט לקרותו קדש הקל, ע' רוקח סי' שנ"ו ובשבלי הלקט סי' ק"ל ובתשב"ץ ח"א סי' קנ"ז.
השוחט פרק שני חולין

דף כז.

במשנה, השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו, ולכאורה יל"ד במשנתנו כדדייק לקמן ד"ע ע"א אמתניתין דהתם, עד השתא לא אשמעינן דרובו ככולו, פי' הלא בכה"ת כולה קיי"ל רובו ככולו כדאמרינן בהוריות ד"ג ע"ב, ובנזיר דמ"ב ע"א קאמר דהוא דאורייתא, ועמש"כ בחידושי לעיל די"ט ע"א.

וי"ל דלקמן שם איירי בדבר הנוגע לדין התורה, ובזה שפיר פריך עד השתא לא אשמעינן דרובו ככולו, משא"כ הכא אפשר דמצד הטבע לא נפקע חיותא רק בשחיטת כל הסימן, ולפ"ז שפיר קמ"ל דרובו של אחד כמוהו

עוי"ל דכל עצם דין שחיטה אחד בעוף ושנים בבהמה הוא מהלמ"מ, ומרומז בקרא דוזבחת כאשר צויתיך כדאמרינן לקמן דכ"ח ע"א, וכיון דכל הציווי היה בע"פ למשה מסיני. ולא ככל דיני התורה המפורשין בקרא, להכי שנה קודם עצם הדין דשחיטת אחד בעוף ושנים בבהמה, והוסיף נמי דרובו של אחד כמוהו ידעינן ג"כ מן הקבלה מסיני. וגם זה כלול בקרא דוזבחת כאשר צויתיך. אבל אינו שייך לכל דיני רוב דבכה"ת דאל"ה במאי פליגי רב ור"כ בדכ"ח ע"ב אי מחצה ע"מ כרוב: הלא רוב ילפינן מסנהדרין והתם בעינן רוב גמור כדאמרינן בסנהדרין ד"ג ע"ב מה ת"ל לנטות אחרי רבים להטות התורה אמרה עשה לך ב"ד נוטה ומש"ה פירשו במחלקותם לקמן שם, דפלוגתתם היא אי א"ל רחמנא למשה לא תשייר רובא או שחוט רובא משום דכל הענין סובב הולך על הלמ"מ דשחיטה.

שם ר' יהודא אומר עד שישחוט את הווריד, בתוספתא הגרסא עד שישחוט את הוושט ושני הווריד וכ"ה בס' האשכול ח"ג ר"ס יוד ובהא דתני בתוספתא בדר' יהודא לשון פוסל. כ' ברוקח סי' ש"פ דלאו דוקא פוסל אלא אוסר.

שם השוחט דיעבד אין לכתחלה לא, כה"ג לעיל דט"ו ע"ב וע"ל ד"ג ע"א תוד"ה המניח השני.

שם ואי בעית אימא ארובו של אחד כמוהו. והנה הרי"ף והרא"ש הבינו דכל הסימן הוה מצוה בעוף לכתחלה, והא דתנן ורובו של אחד כמוהו קאי אהכשרא דדיעבד, וע"ל דכ"א ע"ב תוד"ה ואינו, ובמאי דהסביר בזה בס' האשכול ח"ג ס"ס ט'.

שם א"ר כהנא מניין לשחיטה שהיא מן הצואר שנאמר ושחט את בן הבקר ממקום ששח חטהו, בילקוט ויקרא רמז ת"מ הביא דרשה זו בשם רב הונא, וגריס נמי ממקום ששח שחטיהו, וכן גריס לקמן בדתנא דבי ר' ישמעאל ממקום ששח שחטיהו ע"ש, ועפ"ז אין מקום למאי דקאמר בש"ס ממאי דהאי חטהו לישנא דדכויי הוא כו'. כיון דלא נזכר

בזה שם חיטוי, ובכ"ז גריס להאי נמי ע"ש. אכן קצת יל"ד דקרא דושחט את בן הבקר בקדשים כתיב. ומנלן דגם בחולין הויא השחיטה כמו בקדשים, ואפשר דמה"ט נאיד רב יימר מהאי דרשה, ויליף מוזבחת ממקום שזב חתהו, וכל דין השחיטה מהלמ"מ, מרומז לן בהאי קרא דוזבחת כאשר צויתיך. כדאמרינן לקמן דכ"ח ע"א אולם בשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ו', יש לו גרסא אחרת לגמרי דז"ל, וישחטהו ויחטאהו ממקום ששח חטיהו.

שם ותנא מייתי לה מהכא דתניא ר' חייא אומר מניין לשחיטה מן הצואר כו', ואפילו ת"ק דר' חייא בתו"כ ויקרא נדבה פרק ו' לא פליג ע"ז, דר"ח הוא רק מבאר טעמא דת"ק כדפי' בהתוה"מ שם.

שם אין לי אלא נתחים שישנן מכלל הפשטה מניין לרבות את הראש שכבר הותז כו', ע' זבחים דל"ה ע"ב רש"י ד"ה צמר ושם דפ"ה ע"ב רש"י ד"ה הצמר ובמפרש לתמיד דל"א ע"א ד"ה היה מפשיט ובפי' הראב"ד והרא"ש שם.

רש"י ד"ה אאחד, דלכתחלה אצרכוה רבנן כו'. ע' פמ"ג ר"ס כ"א.

רש"י ד"ה חטהו, לישנא אחרינא חטהו הוצא את דמו ונקהו כו' ע"כ. ע' בתשובות הרשב"א סי' רס"א ובראב"ן סי' ר"ט בטעמא דהגרמה.

רש"י ד"ה דלא לישוויה גיסטרא שלא יחתוך כל המפרקת לשנים כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' יוד ובס' הארוך משך"ך סי' כ"ד ובפלתי שם סק"ב ובמש"כ בחידושי לקמן דקי"ג.

בא"ד אע"ג דהלכות שחיטה הלמ"מ הם יש מהם שנכתבו כגון דרסה כו'. ע' בפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג.

רש"י ד"ה שסח שמוציא קול ע"כ, ובפרדס הגדול לרש"י ז"ל ר"ה שחיטה פי' במקום שמדבר ע"ש, וקושית הש"ס ואימא מלשונו משמע יותר כפירושו התם, וע' ברש"י בכורות ד"מ ע"א ובקידושין דכ"ה ע"א ד"ה רוב המדבר.

רש"י ד"ה ותנא מייתי לה מהכא אמוראי מייתי לה מקראי דלעיל או מגמרא כדאמרן אבל תנא דתו"כ מייתי לה מהכא ע"כ, לכאורה ל"ד דלימוד האמוראים הוא דשחיטה מן הצואר בסימנין. משא"כ לר' חייא אינו מוכח רק למעוטי זנבו, אבל אכתי לא ידעינן אי מן הצואר או מן העורף כמש"כ התוס' בד"ה מדקאמר, אמנם גם כלל הסוגיא בש"ס בלתי מבורר לפ"ד התוס' כמש"כ המפרשים.

תוד"ה השוחט. וכר"י קיי"ל כדאמר פ"ק דברכות הזהרו בווירידין כר' יהודא, ע' באר שבע בחידושיו לסנהדרין דצ"ו ע"א

תוד"ה מניין. משמע דלא הוי בכלל ונתח אותה לנתחיה כו', עמש"כ בחידושי לתמיד דל"א ולעיל די"א ע"א.

דף כז:

אי מה להלן ברוב שנים אף כאן ברוב שנים, ע' תו"כ שמיני פרק י"ב ובה"ג ס"ה שחיטת חולין ובס' האשכול ר"ה שחיטת חולין.

שם זאת תורת הבהמה והעוף הטיל הכתוב לעוף בין בהמה לדגים כו', ע' ברכי יוסף סי' י"ג סק"א.

שם דגים דלאו בני שחיטה נינהו מנלן כו', ע' ב"ר פ"ז ובקהלת רבה פ"ז בפסוק כל זה נסיתי בחכמה ובפסיקתא פ' פרה ובתנחומא פ' חוקת ובמד"ר שם פי"ט.

שם אילימא משום דכתיב הצאן ובקר ישחט להם אם את כל דגי הים יאסף להם באסיפה בעלמא סגי להו כו'. ואע"ג דשחיטה דהאי קרא שהוא בדוקא, הוא רק לר' ישמעאל אבל לר"ע כוונת הכתוב שם על נחירה כדאמרינן לעיל די"ז ע"א מ"מ שפיר מייתי הש"ס מהאי קרא. דכוונתם רק דעכ"פ נשתנה דין דגים מבהמה, דהא גם במדבר נחירה מיהא בעי בבהמה ובדגים סגי במיתה טבעית ע"י האסיפה, וע' ספרי ואתחנן בפסוק שמע ישראל ובס' התרומה ר"ה שחיטה.

שם התם לא כתיבא אסיפה במקום שחיטה דאחריני, ע' רמב"ם פ"א ה"ג מה' שחיטה ובמפרשים שם ובת' רדב"ז ח"א סי' ד' ובפלתי סי' י"ג סק"א ומש"כ בחידושי לקמן דק"ב ע"א.

שם דרש עובר גלילאה כו' עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד א"ר שמואל קפוטקאה תדע כו' וכדעתם ס"ל נמי לרבינא בעירובין דכ"ח ע"א אולם בפרקי דר"א רפ"ט ובסופו שם מבואר דמן המים נבראו כמסקנא דהכא, וע' בס' חסידים סי' תע"ה.

שם דגים שנבראו מן המים הכשרן בולא כלום. וכ' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' י"ג דיש מי שאוסר הדגים אם מתו בתוך המים כו' ע"ש. והוא דעת רבינו סעדיה כדהביא בכ"מ פ"א ה"ג מה"ש.

שם א"ר יהודא משום ר' יצחק בן פנחס אין שחיטה לעוף מה"ת ע"כ, אפשר היינו האי ר' פנחס דקאמר א"ש לעוף מן התורה בקידושין דע"א ע"א וס"ל כאבוה, ועמש"כ בחידושי לעיל די"ז ע"א וד"כ ע"א.

שם א"ש לעוף מה"ת שנאמר ושפך בשפיכה בעלמא סגי כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' שס"ד ובפלתי ר"ס א'.

שם נחירתו זו היא שחיטתו כו'. ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ"ח ס"כ ובשעה"מ פ"א ה"ב מה' חמץ ומצה ובמל"מ פ"ז מה' תרומות ובטעם המלך פ"ג מה' מכירה.

שם השוחט וצריך לדם חייב לכסות כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' יוד ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ז ע"ב.

רש"י ד"ה מייתי לה מהכא שחיטה מן הצואר ע"כ, ויל"ד דלכאורה משמע דהך תנא פליג על כל הני דילפי לעיל מקראי או מגמרא, ובכ"ז מסיק רש"י בתר הכי לפרושי דברי האי תנא גופיה, מה בהמה בשחיטה דכתיב ושחט את בן הבקר ע"כ, וזו היא ממש ילפותא דרב כהנא בריש סוגיין, ובע"כ דהך תנא דהכא ס"ל נמי כר"כ דשחיטה מן הצואר ילפינן מושחט את בן הבקר. אלא דמהתם לא נוכל למילף רק שחיטת בהמה, והאי תנא הוסיף עלה נמי שחיטת עוף, ולה"ק מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה, והוסיף עוד דקרא דזאת אתי למעוטי דלא נימא מה בהמה ברוב שנים אף עוף ברוב שנים. ור' אליעזר דפליג עליה דת"ק יליף בהמה מעוף דשחיטה מן הצואר, וזאת אתי למעוטי דלא נימא מה עוף בסימן א' אף בהמה כן, אולם כל הדרשות הן למילף דשחיטה מן הצואר ושיעור הסימנין בנשחטין, אך צורך השחיטה בהנשחטין שפיר מחלק בשאילתות בהעלותך סי' קכ"ד. דשחיטת עוף יליף מקרא דזאת כת"ק דבסוגיין. ושחיטת בהמה מהצאן והבקר ישחט להם ושחיטת חיה מדר"א הקפר לקמן דכ"ח ע"א דמה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ע"ש.

רש"י ד"ה בהמה אינה מטמאה בבית הבליעה אם תחבה לו חברו כו' ע"כ, וכ"כ רש"י בזבחים דס"ט ע"ב ובר"ש זבים פ"ה מ"ג, אמנם בה"ג ס"ה שחיטת חולין השמיט בסוגיין כל דחילוק דטומאה בבית הבליעה בין עוף לבהמה.

רש"י ד"ה רקק גרביל"א שיש בה מים ויבשה ע"כ, ע' ברש"י שבת ד"ח ע"ב וד"ק ע"ב ד"ה רקק ובת' ריקאנטי סי' תקצ"ט.

רש"י ד"ה א"ש לעוף מה"ת כו' ואפילו מתורה שבע"פ מהלמ"מ אין לו אלא מדברי סופרים כו'. עמש"כ בחידושי לקמן דכ"ח ע"א.

בא"ד אבל נחירה או עיקור סימנין כשר בו ע"כ, וכ"כ התוס' לעיל ד"כ ע"א בד"ה לא אמרן, דגם למ"ד א"ש לעוף מה"ת עכ"פ נחירה בעי. וע' בעונג יו"ט סי' נ"ג.

תוד"ה ופדר, אבל השתא מיתורא דכתיב ראש שני אשמעינן ד שחיטה מן הצואר ע"כ, ע' יומא דכ"ה ע"ב תוד"ה נותן ובגבורת ארי שם ובחידושי באר שבע לתמיד דל"א ע"ב.

תוד"ה באיזו. תרתי שמע מינה ע"כ, פי' משום דאין היקש למחצה כדכתבו התוס' בזבחים דס"ט ע"ב. וע"ש ד"נ ע"ב תוד"ה מה נבילת.

דף כח.

לא בחיה דקא בעי ליה לדמא ללכא, ע' ט"ז יו"ד סי' קי"ז סק"ד.
שם מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה כו'. ע' תשובות הרשב"א סי' ר"ס ובס' האשכול ח"ב סי' נ"ד ובח"ג סי' ט' ובט"ז וחידושי הגרשוני ליו"ד ס"ס כ"ז ובפלתי סי' ס"ב סק"ב ובחידושי הגרע"א שם סי' כ' ס"ג.
שם ר"א הקפר ברבי אומר מה ת"ל אך כאשר יאכל את הצבי כו', ע' מה שהאריך בזה חתני הגאון מו"ה יצחק אייזיק הלוי הערצאג שליט"א בספרו דברי יצחק הנלוה לספרי אור הישר ע"מ בכורות.
שם הרי זה בא ללמד ונמצא למד, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ה דל"ג.
שם ועוף אין לו שחיטה מדברי תורה אלא מדברי סופרים מאן תנא דפליג עליה דר"א הקפר רבי היא דתניא רבי אומר וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטווה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה ע"כ, והנה הרמב"ם בפיה"מ כלים פי"ז מי"ב כ' שכל מה שלא התבאר בלשון התורה יקרא מדברי סופרים ואע"פ שהדברים הן הלכה למשה מסיני לפי שמאמר מדברי סופרים יכלול שיהיה הדבר דעת סופרים כמו הפירושים וההלכות המקובלות מן משה מסיני או תיקון סופרים כמו התקנות והגזרות ושמור כל זה עכ"ל, ומסוגיין מבואר בהדיא דרבי דקאמר דמשה נצטווה מסיני על דיני השחיטה, פליג אדרבי אליעזר הקפר דקאמר דעוף אין לו שחיטה מדברי תורה אלא מדברי סופרים הרי דס"ל דהלמ"מ נקרא דברי תורה ולא דברי סופרים. ומה מאד האריכו בדברי הרמב"ם אלו בס' המצות שרש שני הרמב"ן והמגילת אסתר ולא הביאו מהך דהכא. וע' בפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג ולה' טרפות שם.
ואפשר דלהלמ"מ דשחיטה יש מקום יותר לקרוא דברי תורה. משום דבתורה נאמרה וזבחת כאשר צויתיך. הרי דהתורה גופה הורה והראה על הצווי שנצטווה משה מפי הגבורה בסיני בהלכה זו. והא דרש"י קרא להלמ"מ דשחיטה תורה שבע"פ לעיל ד"כ רע"ב ודכ"ז ע"ב ד"ה אין שחיטה. לפי דלשון כאשר צויתיך אינו סובל רק להורות על כלליות המצוה, אבל בפרטיותה בודאי אינו מבואר לנו אלא מתורה שבעל פה, וע' יד המלך פט"ו הכ"ה ממ"א.
שם כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה כו', ע' ספרי ראה י"ב כ"א כ"ב ובילקוט שם רמז תתפ"ד ובספר המצות עשה קמ"ו ובספר האשכול ר"ה שחיטה ובס' התרומה ר"ה שחיטה ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז ובט"ז יו"ד ר"ס א' ובפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג ובפלתי ר"ס א' ובחו"י סי' קצ"ב ובעונג יו"ט סי' נ"ג.

שם ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה. במד"ר אחרי פרשה כ"ב מבואר. דדין זה מרומז בפסוק שם דכתיב איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגו' או אשר ישחט מחוץ למחנה. מה ת"ל שתי שחיטות ב' פעמים תני בשם ר' יודן שני דקדוקי שחיטה הן רוב שנים בבהמה ורוב אחד בעוף.

שם רב אדא בר אהבה אמר וושט ולא קנה. ע' עונג יו"ט חי"ד סי' נ"ח. שם שחט את הוושט ונמצאת גרגרת שמוטה כו', ע' בת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ב'.

שם שחט חצי גרגרת כו' מאי לאו בעוף כו' לא בבהמה ע"כ, לפנינו בתוספתא רפ"ב מבואר בהדיא דברייתא זו איירי בעוף. וע"ל דכ"ט ע"א ומש"כ בחידושי שם, וע' בס' המכריע חי"ד סי' ה' ובש"ך סי' כ"ד סקי"ג.

שם אתא כי ממסמס קועיה דמא כו' ע"ל דמ"ג ע"ב תוד"ה ההיא ובבאר יצחק חי"ד ס"ס ד'.

רש"י ד"ה מה פסולי המוקדשין. ולא מוקי להאי קרא דכי ירחיב בפסוה"מ אלא בבשר תאוה של חולין ע' רי"ט אלגזי לבכורות דל"ד ובפמ"א ח"ב סי' קנ"ד.

רש"י ד"ה ממסמס. ומשום ספק דרוסה לא בעי למיבדקיה כו' ע"כ, אין כן דעת הראב"ן בסי' רכ"ז וע' בס' התרומה ס"ה טרפות ובנוב"י חי"ד סי' ט"ו ובח"ס חי"ד סי' כ"ז.

תוד"ה רבי. דמ"ד מחזיר קסבר מוליך ומביא במליקה פסול כו' ע' בס' התרומה ר"ה שחיטה ובברכי יוסף סי' ק"י סק"ג.

תוד"ה ועל, אל"ף אחד בעוף כו', ע' בשבלי הלקט ה"ש סי' ז' ובפלתי ר"ס א'.

דף כח:

הואיל וצולהו כולו כאחד, ע' ברא"ש והג"א ובראב"ן סי' רי"ד ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ה ובס' התרומה ה' שחיטה וברדב"ז ח"א סי' ש"ג.

שם רב אמר מחצה ע"מ כרוב כו' וקשה דבתו"כ ס"פ שמיני וס"פ קדושים תניא, והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה צ"ל בין פרה לחמור והלא מפורשים הם א"כ למה נאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה בין טהורה לך לטמאה לך בין שנשחט רובו של קנה ובין שנשחט חציו וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שערה ע"כ, הרי בהדיא דחציו אינו בדין רובו לשחיטה, וא"ל רב תנא הוא ופליג, דא"כ מאי פריך בתר הכי מברייתא לישני דתנא הוא ופליג. ובע"כ משום דכמי רב כן ר"כ תרווייהו אמרי הכי א"ל רחמנא למשה, הרי דכ"א יאמר מאי דקבל מרבו, ולא באו בש"ס רק להורות

ראיה מהברייתא על הקבלה, ולפ"ז הו"מ להביא מהתו"כ וצ"ע, וע' בתשובות הרשב"א סי' ע"ג ובס' האשכול ח"ג סי' ט' ועמש"כ בחידושי למעילה די"ז ע"ב.

שם מדרבנן דילמא לא אתי למיעבד פלגא, ובירושלמי עירובין פ"א ה"א קאמר ולמה אמר פסולה מפני מראית העין. ופי' בק"ע שהרואה יאמר שלא שחט רובא וע"ש במפרשים.

שם א"ר קטינא ת"ש חלקו לשנים והן שוין כו' אמאי טהורין זיל הכא איכא רובא זיל הכא איכא רובא כו' ע"כ. ולכאורה איכא למידק בהא דפליגי רב ור"כ דרב אמר הכי אמר רחמנא למשה לא תשייר רובא ור"כ אמר דהכי אמר רחמנא למשה שחוט רובא. מה שייך פלוגתא במציאות איך שנצטווה משה מסיני, ובע"כ הוא רק כחד מינייהו דלא שייך הכא אלו ואלו דברי א"ח הן. כדאמרינן בעירובין די"ג ע"ב גבי פלוגתא דב"ש וב"ה, דבאמת אי אגמריה רחמנא למשה שחוט רובא והוא לא שחט אלא מחצה, הרי שחיטתו נבלה מהלמ"מ, ולרב הרי היא שחיטה כשרה, דרחמנא קאמר רק דלא תשייר רובא, ובע"כ דהאי שחיטה ודאי פסולה לר"כ מאי דכשרה אליבא דרב. רק כל חד וחד פסק לפ"מ דקיבל מרבו, וע"פ קבלת רב מרבו יצא דבמאי דמשה קיבל מסיני רובו של אחד כמהו, מונח בזה גם חציו דהוא כרובו, ולר"כ רובא דוקא אבל מע"מ אינו כרוב, אמנם עכ"פ מאי שייך להקשות מהא דטומאה בתנור אם הקבלה היתה רק גבי שחיטה, ומזה ראיה דפלוגתתם היא בקבלה דמשה מסיני על כלליות דיני רובא אי מע"מ בכלל, וממילא כלולה בזה גם רובא דשחיטה, וניחא נמי מאי דהש"ס הביא בתר הכי ממע"מ דטריפה לדין שחיטה, דלפמש"כ לא אגמריה רחמנא בפרטיות דוקא גבי שחיטה. רק עם כלל ההלכה בכל הדברים כלולה גם שחיטה וממילא גם טריפות וטומאה בכלל, רק דלפ"ז יל"ד במסקנת הש"ס אלא דכו"ע מע"מ אינו כרוב וכי איתמר דרב ור"כ לענין פסח איתמר. והתם טעמא דרב מקרא וע"ש תוד"ה דכולי, דלפמש"כ דפלוגתתם היא בקבלה שטחית מסיני לכל התורה כולה, א"כ מה מקום לחלק ביניהם וצ"ע. וע' בת' חו"י סי' קצ"ב ובת' דבר אברהם סי' ב'.

רש"י ד"ה ונבדקיה, ואח"כ יטלו הוושט כו'. ע' מהרי"ק שרש ל"ד ובתשב"ץ ח"ב סי' קמ"ו ובפר"ח סי' ל"ג סקי"ד.

תוד"ה לפי, מודה הוא בכלי חרס כדאמר התם הואיל ואית בו גומות כו', ע' ר"ש כלים פ"ה מ"ז.

בא"ד דהלכה דבידי אדם אפשר לצמצם כו', ע' פר"ח יו"ד סי' נ"ה סקי"ז.

בא"ד ואפילו הן שוין רחמנא אמר שחוט רובא כו', ע' פמ"ג יו"ד בשפ"ד סי' כ"ג סקי"א ובביאורי הגר"א לאו"ח סי' תרמ"ח סקכ"ה ובת' הגרע"א ס"ס קס"ז ובבאר יצחק חי"ד סי' ל"א ובעין יצחק ח"ב סי' ב'.

דף כט.

מי סברת בבהמה לא בעוף כו'. וקשה הלא אהא דההיא ברייתא גופה דשחט חצי גרגרת כו'. פריך לעיל דכ"ח ע"א מאי לאו בעוף כו' ומשני לא בבהמה ע"ש, וי"ל דברייתא זו איכא לאוקמי גם בעוף כדאוקמינן הכא, ורק לרב אדא בר אהבה דאוקים למתניתין דקתני אחד בעוף. דהאי אחד הוא וושט ולא קנה. איהו בע"כ אוקים לברייתא דשחט חצי גרגרת דאיירי בבהמה, ועמ"ש בחידושי לעיל שם וע' בס' המכריע חי"ד סי' ה'.

שם ממה נפשך אי מע"מ כרוב כו', ע' אור שמח פ"א הי"ג מה' שחיטה.

שם הרי שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרה שחיטתו כשרה, ע' תשב"ץ ח"ב סי' קמ"ז.

שם תנינא חדא זימנא רובו של אחד כמהו א"ר הושעיא חדא בחולין וחדא בקדשים כו', וא"ל חדא בקנה וחדא בוושט. דא"כ במאי פליגי ר"נ ורב אדא בר אהבה לעיל דכ"ח ע"א.

שם אבל קדשים דלדם הוא צריך אימא לא תיסגי ליה ברובא עד דאיכא כוליה ע"כ. ואע"ג דבכל התורה כולה קיי"ל דרובו ככולו כדאמרינן בהוריות ד"ג ע"ב. והוא דאורייתא כמבואר בנזיר דמ"ב ע"א. מ"מ צריך להשמיענו הכא בפרטיות, דאינו שייך לדין התורה בלבד, אלא שהוא קשור ג"כ עם הטבע, ומשו"ה היה מקום לאמר דלא יספיק לו יציאת הדם לזריקה. במה שתצא בשחיטת רובו, אא"כ שחט כוליה. להכי אשמעינן דגם הכא אמרינן דרובו ככולו כמו בעלמא, וסגי לזריקה שחיטת דם רוביה.

שם ואי אשמעינן קדשים משום דלדם הוא צריך אבל חולין דלדם לא צריך אימא בפלגא סגי ליה קמ"ל, וקשה לפ"מ דבעי הש"ס למימר דרב ס"ל בשחיטה מע"מ כרוב גם לפי האמת וא"כ הדרא קושית הש"ס לישמעינן רק חדא בבא בקדשים. מאי אמרת דהוה אמינא דדוקא קדשים הוא דצריך רובא משום ד דצריך לדם, אבל חולין דלאו לדם צריך בפלגא נמי סגי, הרי לדברי רב סגי באמת בפלגא והשתא מדנקט תרתי זימני חדא לחולין וחדא לקדשים ש"מ דאפילו לחולין דלא צריך לדם נמי לא סגי בפלגא עד דאיכא רובו, וקשה ממשנתנו לרב דס"ל מע"מ הוי כרוב.

וזה א"ל דרב ור"כ פליגי בדיעבד וצריכותא דהכא קאי אלכתחלה, דז"א דפשטות הדברים בפלגא סגי ליה, משמע בדיעבד, ועוד דהא אמרינן לעיל שם דאפילו רב ס"ל דעכ"פ מדרבנן צריך רובא לכתחלה, דילמא לא אתי למיעבד פלגא ע"ש.

שם ואי אשמעינן קדשים משום דלדם הוא צריך אבל חולין דלדם לא צריך כו', ולכאורה הרי לדם חולין נמי צריך לקיומי ביה מצות כסוי הדם, ואע"ג דתנן לקמן דל"ג ע"א דאם לא יצא מהם דם כשרים. זהו רק לאמר דאין אומרים שמא מתים היו. כדביאר הרמב"ם בפ"ד הי"ג ממ"א, ולהכי חשיב במשנה גם בהמה, הרי דאינו נוגע הא דהתם למצות כסוי הדם אבל בכלל שחיטת עוף צריך לקיומי ביה מצות כסוי הדם כדכתיב בקרא ואפ"ל דהא דקאמר גבי חולין דלדם לא צריך היינו לא צריך רובא, דלקיים מצות כסוי בפלגא נמי סגי ליה. דאפילו אם אין שם אלא דם הניתז ושעל הסכין גוררו ומקיים ביה מצות כסוי כדתנן לקמן דפ"ז ע"ב וע"ש דפ"ג ע"ב רש"י ד"ה דם הניתז. משא"כ בזריקה אף אם לא יתן אלא מתנה אחת כדתנן בזבחים ר"פ ב"ש, עכ"פ צריך שיהיה במזרק דם כדי זריקה. ובזה צריך דוקא רובא כנלע"ד כוונת הסוגיא.

שם אלא א"א בקדשים אמאי פליגי רבנן עליה הוא עצמו לדם הוא צריך. ע"ל דל"ג ע"א ובתוס' ורא"ש ומעדני יו"ט לעיל בריש פרקין.

שם סיפא בקדשים מהכא דקתני השוחט שני ראשין כאחד כו'. ע' בס' האשכול ח"ג ס"ס י"א ובפר"ח סי' כ"ד סק"ג וסק"ו.

רש"י ד"ה רוב הנראה לעינים כלומר רוב גמור שהוא ניכר ע"כ, ואין כן דעת הרמב"ם בפ"א ה"י מה' שחיטה שכ' דיתר על חציו כחוט השערה רובו הוא וכשרה, וע' בחידושי הרשב"א ובס' האשכול ח"ג סי' ט' ובט"ז סי' כ"א סק"ב ובביאור הגר"א שם ובחידושי הגרע"א ז"ל בהשמטות שם ובת' הרדב"ז ח"א סי' י"ב ובפר"ח סי' כ"א סק"ג ובברכי יוסף שם.

רש"י ד"ה מחצה ע"מ כרוב וטהורים עושין לעצמן וטמאין עושין לעצמן בטומאה כו'. ע' פסחים דע"ט ע"א וברש"י ד"ה הללו ובילקוט בהעלותך רמז תשכ"א.

רש"י ד"ה תזבח לרצונכם תזבחוהו ואמרינן לקמן תזבחהו כתיב ויש אם למסרת תזבח משמע דלשוחט יחידי קאמר ולא לשנים מדלא כתיב תזבחוהו ומדכתיב הוא משמע נמי אזבח שאף הוא יהא יחידי עכ"ל, וכ"כ הר"ש משאנץ בביאורו לתו"כ קדושים פרק א' וע"ש בהתוה"מ, ומזה בולט הטעות מאי דציין בתורה אור לקמן ע"ב, מקור דתזבח שלא יהו שנים שוחטין זבח אחד ממקרא בפ"ע בדברים י"ב ט"ו רק בכל אות נפשך תזבח וגו' כדהעיר שם בהגהות מהר"ב רנשבורג ז"ל ע"ש דמדברי רש"י והר"ש משאנץ

מבואר בהדיא דמקרא דלרצונכם תזבחוהו ילפינן שוחטין ונשחטין, מלבד מאי דתזבח דפ' ראה מבע"ל לדרשה אחריתא כמבואר שם בספרי וברש"י עה"ת, ובכלל אי הוה בעי למשכח קרא בפ"ע דתזבח, הרי תזבח טובא כתיבי בקרא אלא שהראשונים נקטו דמחד קרא דתזבחהו דרשינן להו ביחד.

והא דרש"י נטה קו לדרשה זו דיש אם למסרת, אינו משום דאיהו פסק כן, או משום דבסנהדרין ד"ד קאמר רבי ור"י בן רועץ כו' כולהו ס"ל י"א למקרא וכל היכא דאמרו בש"ס בלשון זה הוי שיטה ולית הלכתא כשיטה, כמש"כ התוס' בב"מ דס"ט ע"א והרי"ף פ"ק דסוכה וכל הראשונים, כדהארכתי בזה בחידושי לקמן דקכ"ד ע"ב ובכ"מ, רק הכא כו"ע דרשי לתרווייהו דהמקרא והמסרת לא מכחשי אהדדי, כמש"כ התוס' בסנהדרין שם. ועמש"כ בחידושי לכריתות די"ח ע"א.

תוד"ה דכו"ע, וא"ת דבפ"ק דעירובין פסקינן כר"פ דאמר פרוץ כעומד מותר והיה נראה לחלק בין שאר איסורין בין דבר התלוי בחיות אי לאו דמייתי עלה לעיל דתנור ע"כ, הסבר דבריהם בחילוקם בדבר התלוי בחיות נראה בד"ז. דע"כ לא פסקו דמחצה ע"מ כרוב אלא גבי פרוץ כעומד. דהפרוץ הוא רק העדר, והעומד הוא גוש במציאות. שאין כח בפרוץ המנגדו לבטלו, התם שפיר יש מקום לאמר דהמחצה שהוא במציאות יהיה נחשב כרוב לבטל את חלק הפרוץ הנעדר, משא"כ במחצה ע"מ דשחיטה דחלק הנשחט אינו חזק כ"כ לבטל את החלק הנשאר בחיים. אדרבה מחצה של חזקת חיים אפשר דיש לו הכרעה מצד הטבע להתגבר על חלק הנשחט מפני החיות הנטוע עוד בו, ולהכי אמרינן דלבטל החזקת חיים צריך דוקא רוב גמור ולא סגי במחצה על מחצה להוציאו מחזקתו. כנלע"ד הבנת דבריהם ז"ל.

אכן קשה מה מקום לסברות כאלו לחלק, הלא כמו הכא פליגי אי אגמריה רחמנא למשה שחוט רובא או לא תשייר רובא, כמ"כ פליגי התם אי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא או לא תפרוץ רובא, ופלוגתא כזו בלתי נופלת רק אם לכ"א היתה הקבלה מרבו לאמר הכי, וא"כ הדרא קושית התוס' לדוכתא, מנא ליה להש"ס להכריע דהכא אינו כרוב והתם הויא כרוב.

והאחרון הכביד במאי דסיימו בדבריהם דהיה נראה להם לחלק כן, אי לאו דמייתי עלה לעיל דתנור ע"כ, הרי אחרי דהש"ס מייתי הא דתנור, וא"כ לפי האמת אין לחלק, לפ"ז מאי השמיעונו בסברתם שכתבו לולא שהביא הש"ס הא דתנור, כיון דלפי האמת אין מקום לסברא זו וצ"ע.

תוד"ה ומירק, מירק לשון גמר כדאמרינן במדרש מי שהתחיל במצוה אומרים לו מרוק עכ"ל, לולא דבריהם היה נראה להביא ממשניות מפורשות, באהלות פי"ג מ"ג ובמקואות רפ"י וע"ש בר"ש, וגבי עבודה גופה במשנה תמיד דל"א ע"א מרק את ההפשט.

דף כט:

ל"ל למרק מצוה למרק. ע' מג"א ה' חנוכה סי' תרע"א סקי"א ובביאורי הגר"א סקכ"ג.
שם ארשב"ל משום לוי סבא אינה לשחיטה אלא בסוף ור' יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתוע"ס. והנה הרמב"ם בפיה"מ לעיל די"ד ע"א כ' דלהכי בשחיטת מזיד בשבת פסולה משום דבשעת שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת ובשעה שיגמור השחיטה הוא פסול ועמש"כ בחידושי שם. ולכאורה זהו רק למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף אז הוי פסולו בהגמרו תקון השחיטה משום חלול השבת שעשה בתחלת השחיטה. אבל למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס הלא כולה לחדא פעולה נחשבת. א"כ לא הי"ל להפסל אלא בשחיטה שנייה, וכמדומה שראיתי בזה כעין הרכבה זו, וע' בת' אחיעזר חי"ד סי' ל"ד.
אבל טעות הוא דכל פלוגתא דבסוגיין היא, רק היכא שהיה בזמן הכשר לשחיטה, ואין לנו לדון אלא על השחיטה מצד עצמה, מה קרוי שחיטה אם רק הגמר או אפילו מתחלתה, ונ"מ לכמה הלכתא גבורתא כמבואר בש"ס, משא"כ בשחיטה בשבת אפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס ותקונו נחשב מהתחלת השחיטה אכן אין זה ענין אל החילול שבת, דלכו"ע מכיון שהתחיל לשחוט בשבת אחרי דאיסורא דיומא רכיב עלה. הוה כמו שעשה מלאכה אחרת בשבת וזהו מש"כ הרמב"ם דבשעת שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת, ובזה נעשה מומר כנלע"ד בהבנתו, וע' ב"ק דס"ה ע"א תוד"ה מה ובנמו"י שם ובשטמ"ק שם דע"ב ע"א ובמנ"ח מצוה פ"ט וקמ"ד.
שם אמר רבא הכל מודים היכא דשחט סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל שהיא פסולה שהרי נעשה בה מעשה טריפה ביד עכו"ם ופירש"י מעשה טרפה מעשה שהיה כדי וכשיעור לטורפה בו נעשה בה ביד עכו"ם ועפ"ז הקשה הלח"מ על הרמב"ם בפ"ד הי"ג משחיטה ל"ל שם טעמא דישנה לשחיטה מתוע"ס הרי לפירש"י דהכא כששחט העכו"ם מיעוט הקנה והושט הרי עושה אותה טרפה ובודאי דפסולה אפילו למ"ד אינה לשחיטה אלא בסוף. וע"ש מה שהאריך הוא ז"ל ומש"כ שם בס' אור שמח.

ונפלאתי על הלח"מ שערבב בדבריו דין טרפה בפסולה שהיא נבלה כדהניח הרמב"ם כלל זה בפ"ג הי"ח מה' שחיטה כן לא דקדק במה שהרמב"ם שינה כל צורת ההלכה ממאי דקאמר רבא בסוגיין.

לכן נלע"ד לבאר תחלה דכמו בדברי רבא כן בלשון הרמב"ם דקאמרי פסולה היא נבלה כנ"ל, ול"ש שחט העכו"ם קודם או הישראל, והטעם משום דעכו"ם שחט את כל הסימן, ואז פסולה אפילו אם שחיטת העכו"ם היתה בסימן ראשון, מדקאמר רבא סימן אחד עכו"ם וסימן אחד ישראל משמע איזה סימן שהיה ביד עכו"ם. מדלא מציין בשם ראשון ושני. כדאמר בזבחים ד"ל ע"א סימן ראשון חוץ לזמנו סימן שני חוץ למקומו. ובפסחים דס"ג ע"א סימן ראשון לערלים סימן שני למולים ועפ"מ דהעכו"ם שחט את כל הסימן דייקו בש"ס בלשונם לאמר, שהרי נעשה בה מעשה טרפה ביד עכו"ם ודקדק רש"י בלשון מעשה טרפה. ופירש מעשה שהיה כדי וכשיעור לטורפה בו נעשה ביד עכו"ם ע"ש ופירוש דמשום שנעשה ביד העכו"ם מעשה שהיה כדי וכשיעור לטורפה בו, להכי שחיטתו נבלה, משא"כ אם העכו"ם היה שוחט רק חצי קנה הראשון. אז הרי לא היה כדי וכשיעור לטורפה בו, ומשו"ה היתה כשרה בגמר שחיטת ישראל כדתניא לקמן דקכ"א ע"ב. ולפ"מ דפירש"י בסוגיין קאי ע"ד רבא דקאמר הכל מודים, והיינו אפילו למ"ד אינה לשחיטה אלב"ס, ומכש"כ לפמש"כ התוס' הכא ובזבחים שם דרבא לגרמיה ס"ל הכי, ולפ"ז קשיא ליה לרש"י אם העכו"ם שחט סימן ראשון הרי הי"ל להכשיר בגמר שחיטת ישראל. לכן פירש"י דמשו"ה פסולה משום דשחיטת ישראל נמי לא הוה, דעכ"פ כיון דהעכו"ם שחט כל הסימן הראשון הרי נטרפה דלא עדיף מקוץ, ורש"י כתב בזה לשון טרפה, משום דקאי על שיעור מעשה טרפה כקוץ, ולבלי להחשב בזה כשחיטת ישראל מטעם הגמר, אבל לענין שחיטת העכו"ם גם רש"י מודה דהוא נבלה, דהא סובב ע"ד רבא דקאמר פסולה כנ"ל. וכ"ז הוא רק לרש"י בתור פרשן ע"ד רבא, איהו מוכרח לפרש כן את דבריו, אמנם הרמב"ם לפ"מ דס"ל בפ"א הי"ח מפסוה"מ דישנה לשחיטה מתוע"ס. לכן שינה כל צורת ההלכה וכתב ז"ל, התחיל העכו"ם לשחוט מיעוט סימנין וגמר ישראל או התחיל ישראל וגמר העכו"ם פסולה, ומסיק ישנה לשחיטתו מתוע"ס, והוא כשיטתו דפסק הכי, ולכן אין נ"מ מי שחט ראשון. ובשניהם פסולה דהוא נבלה, וחמורה מטרפה, וע' בט"ז ונקוה"כ ס"ס כ"ז ודלא כהלח"מ דכייל בהבנת הרמב"ם ורש"י ז"ל טרפה ונבלה כחדא כנ"ל. ומה נעים לפ"ז מאי דהרמב"ם שם סמיך לדבריו וכתב דאף לפ"מ דס"ל ישנה לשחיטה מתוע"ס הוא רק אם העכו"ם התחיל לשחוט מיעוט סימנין שהיא גם הושט, אבל אם שחט העכו"ם דבר שאינו עושה אותו נבלה כגון ששחט

חצי הגרגרת בלבד וגמר ישראל הרי זו כשרה ע"ש. והוא מברייתא דלקמן דקכ"א ע"ב וע"ש במ"מ.

שם בעולת העוף נמי היכא דמליק סימן אחד למטה וסימן אחד למעלה פסולה שהרי עשה בה מעשה חטאת העוף למטה. ע' ת' אחיעזר חי"ד סי' ז'

שם לא נחלקו אלא כגון ששחט מיעוט סימנין בחוץ וגמרן בפנים. ע' ב"ק דע"ב ע"א רש"י ד"ה אינה לשחיטה ובפ"י שם ובחוות דעת סי' ב' ס"י.

שם כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים, ע' מד"ר ותנחומא ר"פ חקת ובפסיקתא רבתי פי"ד.

שם א"ל אבייי לאו איתמר עלה ארבב"ח אר"י זו דברי ר"א בר"ש סתימתאה אבל חכ"א שנים שוחטים זבח אחד. והרמב"ם פ"א ה"ה מפסוה"מ פסק כחכמים וע"ש בכ"מ ולח"מ, ועפ"ז קשה מאי האי דקא מביא רב אשי לעיל ע"א דסיפא בקדשים. מהא דתני רב יוסף תזבח שלא יהו שנים שוחטין זבח אחד. כיון דלית הלכתא כוותיה. רק כחכמים דאפילו לכתחלה שוחטים שנים זבח אחד. ואמאי לא דחי הש"ס שם כדדחי הכא דלית הלכתא כהא דתני רב יוסף וצע"ק. וע' בתשובות הרשב"א ח"ד סי' כ"ח.

רש"י ד"ה ופוסלין, ושחט אותה בא הכתוב ב ולימד על הפרה שתהא מלאכה כוסלתה בשחיטתה כו' ע"כ, עיקר הלימוד בפסול מלאכה בשחיטה הוא מתיבת אותה, ומושחט ילפינן שאם נתנבלה בשחיטתה פסולה. כדמשמע שם בספרי חקת, וכדביאר בהתוה"מ שם סי' יוד.

תוד"ה ל"ל למרק. ואע"ג דבחולין נמי בעינן כל השנים לכתחלה מ"מ כיון שיש דוחק בדבר לא היה לנו לעשות ע"י אחר ע"כ, וביומא דל"ג ע"א ביארו התוס' כיון שהוא בתרי גברי והכהן גדול כבר נסתלק אי אתי אחרינא וממרק נראה כשהייה כו' והוה לן למיסר ומשני מצוה למרק כדי לקבל כל הדם ע"כ, וע' בס' האשכול ח"ג סי' יוד.

והנה באשל אברהם להפמ"ג סי' תרכ"א סק"ד נסתפק וז"ל קרבן צבור דוחה שבת אי שוחט כל השנים או רוב דוקא אם נאמר לכתחלה מה"ת שנים בעינן דחי שבת משא"כ אי מה"ת רוב ומדרבנן בנן שנים י"ל לא דחי שבת וכ"ת רוב כשחוט ומתה דמי ולית כאן נטילת נשמה הא בורכא דכחיה לכל דבריה וע' שבת שוחט משום מאי מחייב ולפ"ז יוה"כ כשבת שוה לכל השנה בשבת קאמר רוב שנים דוקא עכ"ל.

לכאורה סתימת משנתנו דריש פרקין. עם קושית הש"ס השוחט דיעבד אין לכתחלה לא משמע דדין שחיטה דלכתחלה הוא בשני הסימנים. ועל זה הוסיף התנא לאמר ורובו של אחד כמוהו ולשון זה מורה דאף אם נימא דגם רוב הסימנים הוא מדין התורה. מ"מ

הוא רק שהתורה הקילה לאמר דרובו של אחד כמוהו אבל לאמר דמן התורה הוא דוקא ברובו. ובאופן דבשחיטת ק"צ בשבת יהיה איסור בשחיטת כל הסימנים דבר כזה אינו במשמעות לשון המשנה ביסוד הלכות שחיטה.

ומכש"כ לפ"מ דהפמ"ג גופיה מסיק דשבת בכל השנה הוא כיוה"כ, והשתא אם ביוה"כ דכל עבודותיה אינן אלא בכהן גדול. ואיהו כבר נסתלק משחיטת רוב הסימנים. ואי אתי אחר וממרק נראה כשהייה כמש"כ התוס'. ואפ"ה החליטו בש"ס דמצוה למרק כדי לקבל כל הדם. מכש"כ בשבת שקבלת הדם יוכל להיות בכהן אחר, איך יעלה על דעתנו לאמר שיהיה צד איסור לשוחט לשחוט כל הסימנים.

ומש"כ דבשחיטת רוב הסימנין היא כחיה לכל דבריה. הרי לשון הש"ס לקמן ד"ל ע"א שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה. בזה אינו מחלק בין שנים לרוב שנים. וא"כ גם בשנים היא כחיה לכל דבריה. ובהא דמייתי משבת דע"ה דשמואל קאמר דשוחט חייב משום נטילת נשמה, הרי לשמואל גופיה אמרינן ביבמות דק"כ ובגיטין ד"ע, אהא דשחט בו שנים או רוב שנים מעידין עליו שמת חי הוא וסופו למות, א"כ לענין נטילת נשמה בהא דסופו למות דין שנים ורוב שנים חד הוא, וע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' ר"נ ס"ק כ"ג.

כן הלא עכ"פ שחיטת רוב הסימנין הוא מהלמ"מ לא פחות, וצמצום כזה לשחוט רובא לא פחות ולא יותר. בודאי קשה למאד, א"כ מה"ט גופיה הו"ל לשחוט לכתחלה כל הסימנים דילמא לא אתי למיעבד רובא, וע"ל דכ"ז ע"א רש"י ד"ה אאחד, ורק ביוה"כ שהקבלה צריכה להיות דוקא בכהן גדול, הקילו אצלו שישחוט עכ"פ רובא וימרק כהן אחר.

תוד"ה אמר, אע"ג דרבא ס"ל הכי בפ"ב דזבחים כו', ע' שבת ד"ע ע"ב תוד"ה נודע ובס' האשכול ח"ג סי' י"א וביד המלך פ"ד מה' שחיטה.

תוד"ה כגון מ"מ כשיגמור סימן שני מיהא ליחייב משום שבת כו', ע' לעיל די"ד ע"א תוד"ה השוחט ובפיה"מ להרמב"ם ובמש"כ בחידושי שם, וע' בשטמ"ק לב"ק דע"ב ע"א ובחידושי הגרע"א בהשמטות ליו"ד סי' כ"ד.

בא"ד מכיון דנאסרה בסימן ראשון לא חשיב סימן שני אלא כמחתך בעפר כו', ע"ל ד"מ ע"ב רש"י ד"ה מחתך.

תוד"ה אירע פסול בשחיטתה פ"ה כגון נתנבלה ור"ת מפרש פסול של מלאכה אחרת כו' ע"כ, וכן הר"ש פ"ד מ"ד דפרה כ' דאי נתנבלה א"כ מטמאה מטעם נבלה, ולהכי מפרש ג"כ משום פסול מלאכה ע"ש, ונפלאתי הלא בספרי חקת דריש בהדיא ושחט מגיד שאם

נתנבלה בשחיטתה פסולה כו'. והשתא תקשה ליה על הספרי תיפ"ל דטמאה מטעם נבלה, וע' בת' הגרע"א סי' קס"ה ובעונג יו"ט סי' ק"ה.

דף ל.

אבל חכמים אומרים ב' שוחטים זבח אחד, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד ובמש"כ בחידושי לעיל דכ"ט ע"ב.

שם שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה. ע' שאילתות פ' נח סי' ו' ובערכין ד"ד ע"א תוד"ה ולא ובשטמ"ק בשם הרא"ש ובמש"כ בחידושי שם ולבכורות דט"ו ע"א ולעיל דכ"ט ע"ב ולקמן דל"ג ע"א וע"ע בפר"ח סי' כ' סק"ה.

שם כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי בעינן שחיטה מפורעת וליכא ואף רשב"ל סבר בעינן שחיטה מפורעת כו' שנאמר חץ שחוט לשונם כו'. והנה הראב"ן בסי' ר"ט כתב וז"ל חלדה מאיזה טעם אסורה. משום דאינה שחיטה מפורעת ואמרינן מניין לשחיטה שהיא מפורעת שנאמר חץ שחוט לשונם מה חץ בגלוי שהמכה גלויה אף שחיטה בגלוי בעינן שתהא מגולה מלמעלה וחלדה סתומה מלמעלה עכ"ל, ולפ"ד הראב"ן בע"כ גם רב ס"ל דבעינן שחיטה מפורעת, כיון דזהו עצם דין חלדה דבמשנה לקמן דל"ב ע"א. ורב ושמואל פליגי רק אי שחיטה דב' וג' מקומות נקראת ג"כ אינה מפורעת וע"ל ע"ב תוד"ה החליד הסכין, וכיון דבעצם שחיטה מפורעת ל"פ, ומהאי קרא גופיה דחץ שחוט לשונם כדכתב הראב"ן, לפי"ז מה מקום לאמר דאף רשב"ל ס"ל דבעינן שחיטה מפורעת דלשון כזה סובל רק אי חוה ס"ל כשמואל ופליג עליה דרב וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לקמן ע"ב.

שם א"ל ר' אבין תני אין חוששין כו'. בראב"ן סי' רט"ו הגרסא ר' ירמיה.

רש"י ד"ה סתימתאה שיש משנה ובריייתא הרבה שאמר ראב"ש ורגילים התנאים לסדרן במשנה בלשון סתם כו', ע' מגילה ד"ב ע"א רש"י ד"ה סתימתאה ובפי' ר"ח שם ובבכורות ד"ל ע"א רש"י ד"ה יש מפרשים ובשטמ"ק שם ובב"מ דפ"ב ע"א רש"י ד"ה אי הכי ולקמן דל"ג ע"ב רש"י ד"ה ונוקמה ובת' מהרשד"ם חאה"ע סי' רי"ט.

תוד"ה והתנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה. אין המשנה כן בשום מקום כו' ע"כ, ומשמע דמטעם זה כ' בס' האשכול ח"ב סי' נ"ד וז"ל דהלכה פסוקה בידנו שחט בה שנים כו' ולא זכר מקור ההלכה. וע"ל דקכ"א ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה השוחט, ובשאלתות דרב אחאי מפרש כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' תקל"ג ובראב"ן סי' רט"ו ובס' האשכול ח"ג סי' ד' ובתמים דעים להראב"ד סי' קל"ה ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ה' ובס' המכריע חי"ד סי' ד'.

דף ל:

החליד את הסכין כו' תחת העור כשרה כו', ואילה"ק ממשנה דבכורות דכ"ד ע"ב דתנן ר' יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ מכן ומכן ותולש את השער. ופירש"י שם משום חלדה, וכ"ה גם בס' המנהיג ה' יו"ט סי' ק"א. והשתא אמאי איצטריך במשנה לאשמעינן משום לאו דלא תגוז בכור צאנך. אם גם תחת העור כשרה, די"ל דהכא הוא דיעבד והתם לכתחלה וע"ש תוד"ה השוחט.

שם תחת העור כשרה בי רב אמרי תחת העור אינו יודע, וכ' הרשב"א ז"ל בחידושיו תמיהא לי דבי רב אמרי מנו רב הונא ואיהו אמר לעיל ד"כ ע"ב גבי מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה מפני שהוא מחליד אלמא החליד בין עצמות דמפרקת ואע"פ שנגלה קרייה חלדה וכש"כ תחת העור שהסכין נכסה כחולדה ע"ש ולא ידענא אמאי הקשה לפי הנחתו רק על הבי רב דעכ"פ אמרי איני יודע הרי דלא נפקא מכלל ספק. ולא הקשה קושיתו על רב גופיה דאמר בפשיטות תחת העור כשרה, הלא לפי הנחת הרשב"א דתחת העור נכנס הסכין כחולדה, ולזה נקראת חלדה כדאמרינן לעיל ד"כ ע"ב ואמאי כשרה, וע' בחידושי הגרע"א ז"ל ליו"ד סי' כ' ס"ג ובדו"ח דף ק"ב.

וביסוד קושיתו יל"ד דאהא דאמרי בי רב רב הונא. הקשו בש"ס ספ"ק דסנהדרין והא"ר הונא אמרי בי רב, ומשני אלא רב המנונא ופי' הקונטרס אלא אמרי בי רב היינו רב המנונא ע"ש, ולפ"ז בי רב אמרי דהכא הוא רב המנונא, ול"ק מרב הונא דלעיל אדרב המנונא דאיהו הוה נמי תלמידיה דרב כדהביא התוס' בסנהדרין שם, ובכ"ז י"ל דהרשב"א ז"ל שפיר הקשה, דאיהו יפרש בסנהדרין אלא רב המנונא. דלא תימא אמר רב הונא אמרי בי רב אלא א"ר המנונא אמרי בי רב, כדהביא הרשב"א פי' זה בב"ק דע"ה ע"א וכן הביאו התוס' שם ובסנהדרין די"ז ע"ב בשם ר"ת וע' ב"ק דק"ו ע"א רש"י ד"ה רב המנונא וביבמות דפ"ג ע"ב תוד"ה אמרי ובעירובין דס"ג ע"א תוד"ה רב המנונא ובזבחים דפ"ז ע"א תוד"ה אמרי.

עוד ראיתי מקשים מאי חידש האי אמרי בי רב במה שאמר אינו יודע. ולכאורה חידש טובא דמשום זה הוה ספק נבלה, ועוד דכל בעיית הש"ס תחת מטלית מהו תחת צמר מסובך מהו הוא רק לאמרי בי רב דאינו יודע. אבל לרב דס"ל דתחת העור כשרה כש"כ

תחת מטלית וצמר מסובך דאינן מגוף הבהמה, אבל הא ודאי קשה אם הם אינם יודעים הו"ל לסמוך על רב היודע וקאמר דכשרה, ובע"כ דמצאו מקום לחלות הספק עד שתהיה מטעם זה נבלה, והשתא תקשה מהיכן פשיטא ליה לרב דכשרה. וכמו דקשיא לן לעיל ע"ד הרשב"א דתחת העור נמי מכסיא כחולדה והי"ל לאסור מטעם חלדה.

לכן לולא דברי הראשונים ז"ל הייתי סולל לע"ד מסילה חדשה בסוגיין. בשנקדים דעצם דין שחיטה דאגמריה רחמנא למשה, הוא רק שלא תהיה השחיטה מצד העורף. ולהיפוך במליקה. והיינו דתנן לעיל די"ט ע"ב שכל העורף כשר למליקה וכל הצואר כשר לשחיטה נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה כשר במליקה פסול בשחיטה ע"ש.

אולם למעט דין שחיטה מצד העורף, אינו נופל רק בין מפרקת לסימנין. דאי שלא יחתוך המפרקת ואח"כ הסימנין. תיפ"ל דכבר תהיה טרפה מטעם שבירת המפרקת קודם שיגיע לסימנין כדפירש"י לעיל די"ט ע"ב במשנה, ולפ"ז שפיר קורין אותה חלדה כחולדה הדרה בעיקרי בתים, כיון דעצם הקפידא היתה שלא יכנוס הסכין בבית הסתרים שבין מפרקת לסימנין, ומשו"ה במקור דין חלדה תנן לקמן דל"ב ע"א, בלשון או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו, ופירש"י תחת השני בין הסימן לצואר ופסקו מלמטה למעלה ע"ש, ור"ל דזהו עיקר דין חלדה, וע' בה' שחיטה דין חלדה מהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ז"ל ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ו.

ורב בסוגיין חדית לן דכיון דפסיל רחמנא חלדת הסכין תחת סימן השני לשחוט ממטה למעלה, אסרינן נמי חלדת הסכין בין סימן לסימן אפילו ממעלה למטה. כיון דגם סימן אחד אחשביה רחמנא לדין שחיטה, א"כ בין סימן לסימן נמי נקראת חלדה. דמה לי אם שחט את הסימן מלמטה למעלה או להיפוך, אבל תחת העור שאינו נוגע לעצם השחיטה, דהא אפילו נקרע העור אם הסימנים שלמים נמי כשרה רק הכא השחיטה אינה מפורעת, אולם רב לטעמיה לעיל ע"א דלא בעי שחיטה מפורעת. ולהכי קאמר בפשיטות תחת העור כשרה, ולפ"ז אינו נוגע לדין חלדה רק לפ"מ דרב לטעמיה כנ"ל, וכן אמרינן לעיל די"ט ע"ב מהו דתימא בעינן שחיטה מפורעת וליכא קמ"ל פי' דלא בעינן שחיטה מפורעת. ואפ"ה אמרי בי רב תחת העור איני יודע, דדילמא הלכתא כש כשמואל ור"ש בן לקיש דבעינן שחיטה מפורעת, ולהכי בתחת העור הוה לדידהו ספק נבלה אע"ג דליכא משום חלדה, ולפ"ז טובא אשמעינן דבמה שאמרו איני יודע כוונתם דחסרון ידיעתם הוליד ספק בדין שחיטה מפורעת כנ"ל וע' בס' האשכול ח"ג ס"ס י"א.

ולפ"ז שפיר איבעיא להו לבי רב דאמרי תחת העור איני יודע. והחסרון היא משום דאינה מפורעת, תחת מטלית מהו תחת צמר מסובך מהו. דגם שחיטה כזו אינה מפורעת רק

מכוסה מבחוץ וסלקא בתיקו ולחומרא ואילה"ק אמאי ניזיל לחומרא לאסרה מטעם ספק נבלה, הא הוי ספק ספיקא. ספק אי הוה כתחת העור או לא ואת"ל דהוי כתחת העור היא גופה ספיקא הוי דהא אמר איני יודע. וכדהקשה הלח"מ על הרמב"ם בפ"ג ה"י מה' שחיטה ונשאר בצ"ע. כמ"כ נדייק בש"ס אמאי סלקא בתיקו. דלפמש"כ ניחא דהא דקאמרי איני יודע היא משום דילמא הלכה כהני דס"ל דבעינן שחיטה מפורעת, בזה יש מקום לחלות הספק במטלית וצמר מסובך כמו בתחת העור. רק משום דרב הכשיר בתחת העור לכן הטילו הבי רב ספק בהוראה זו. מטעם דלמא הלכתא כהני דפליגי עליה. אבל באמת חד ספק הוא מטלית וצמר כמו תחת העור אפילו לבי רב גופייהו, וממילא מחמרינן בכולהו משום דכל ספק בשחיטה פסולה כנ"ל.

ומעתה מיושב קושית הרשב"א ברווחא אפילו אי ס"ל דבי רב הוא רב הונא. ואיהו הלא ס"ל לעיל ד"כ ע"ב גבי מלק בסכין מטמא בגדים אביה"ב מ"ט מפני שהוא מחליד אלמא החליד בין עצמות דמפרקת ואע"פ שנגלה קרייה חלדה וכש"כ תחת העור שהסכין נכנס כחולדה, דלפמש"כ לא דמי כלל דהתם במליקת סכין. כיון שבאה מצד המפרקת הרי זהו עצם דין חלדה כנ"ל. משא"כ בתחת העור דבסוגיין. דהוא רק משום לתא דשחיטה מפורעת. ולבי רב דהוא רב הונא מספקא ליה אי בעינן שחיטה מפורעת או לא.

ולפמש"כ ניחא נמי במה דיל"ד לכאורה על מסדר הש"ס דסמיך בתר הכי בעיא דר"פ החליד במיעוט סימנים מהו. כיון דתחת מטלית או צמר מסובך מסיק הש"ס בתיקו מכש"כ במיעוט סימנים, אמנם לפי הנ"ל ניחא דמבעיא דר"פ משמע. דאיהו ס"ל כרב דלא בעי שחיטה מפורעת, וממילא אפילו תחת העור כשרה. ומכש"כ תחת מטלית וצמר, אולם לפ"מ דס"ל כרב, ורב קאמר החליד את הסכין בין סימן לסימן, דזה נקרא ג"כ חלדה כנ"ל. להכי בעי ר"פ החליד במיעוט סימנים מהו, ואיהו ודאי איירי בחלדה גמורה ואליבא דרב. וע' בתוד"ה החליד.

ומזה מוכח דהראשונים ז"ל ס"ל דאין לחלק בין שחיטה מפורעת לחלדה, ואדרבא כל טעמא דחלדה היא משום דאינה שחיטה מפורעת. כמש"כ הראב"ן בסי' ר"ט ע"ש וממילא פלוגתא דרב ושמואל היא רק אי שחיטה דשנים ושלשה מקומות נקראת ג"כ שחיטה מפורעת וע' בתוד"ה החליד הסכין ובס' האשכול ה' שחיטה סי' י"ב ובמש"כ בחידושי לעיל ע"א.

שם איבעיא להו לבי רב דאמרי תחת העור איני יודע כו', ע' פר"ח סי' ל' סק"ב.

במשנה השוחט ב' ראשין כאחד שחיטתו כשרה. והנה לעיל דכ"ט ע"א אוקמינן דמתניתין איירי בקדשים ודיעבד, אולם לכתחלה לא משום דתני רב יוסף תזבחהו שלא

יהא אחד שוחט שני זבחים וא"ר כהנא תזבחהו כתיב ע"ש ויל"ד אדדייק מקרא דתזבחהו לאיסור והוא רק למ"ד יש אם למסרת כדפירש"י שם ועמש"כ שם בחידושי, ולא דייק להיפוך להיתר, מדאיצטריך קרא גבי פרה אדומה לקמן דל"ב ע"א, ושחט אותה ולא אותה וחברתה. ש"מ דבשאר קדשים שרי אפילו לכתחלה, דאי גם בשאר קדשים אסירי שתים בהדי הדדי, קרא דאותה בפרה אדומה ל"ל, וא"ל עפ"מ דאמרינן ביומא דמ"ב ובכ"מ דפרה היא קדשי בדה"ב, ולהכי ה"א דאע"ג דבקדשי מזבח אסירי שחיטת שתים בהדי הדדי, מ"מ מותר בפרה דקילא קדושתה. ומשו"ה איצטריך קרא. ז"א דהא אמרינן לעיל די"א ע"א חטאת קרייה רחמנא. וע"ש תוד"ה חטאת ומש"כ בחידושי שם.

שם שנים אוחזין בסכין ושוחטים כו' שחיטתו כשרה, והרמב"ם בפ"ב ה"י מה' שחיטה דשינה צורת המשנה. וכתב שנים שאחזו בסכין, הוא משום דקשיא ליה קושית הש"ס בריש מכילתין הכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשרה דיעבד ומשו"ה נקט סיפא דמתניתין לעיקר ומשבש לרישא. וע"ש בהרב המגיד ובס' האשכול ח"ג ס"ס י"א.

שם היה שוחט והתיז את הראש בב"א אם יש בסכין מלא צואר כשרה, והק' בתמים דעים להראב"ד סי' יוד הלא כבר שבר מפרקתה קודם שתצא נפשה ואיך כשרה. ותירץ דכשרה לאכול באומצא ואומצא דאסמיק התירו חכמים ע"י חתיכה ומליחה והוא מקום מכה שנצרר בו הדם ע"ש, ולפמש"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו דהאי התיז הראש בב"א קאי רק על שני הסימנין ע"ש, לפ"ז הלא לא נגע כלל במפרקת. וע"ל דכ"ז ע"א תוד"ה ותו ובהרב המגיד פ"ב ה"ט מה"ש.

עוי"ל לפמש"כ בהגהות אשרי בפ' כל הבשר סי' נ' בשם רבינו יהודא, דדוקא שובר המפרקת כי מחמת יסורי שבירה אין כח להתאנח ולהוציא הדם אבל חותך לא אסר ע"ש, ולפ"מ דבפירושי משנתנו ובהא דשובר מפרקתה של בהמה דלקמן דקי"ג ע"א נחלקו הראשונים. לכן נצמח מזה מחלקותם לדינא בשו"ע סי' כ"ד ס"ה וע"ש במפרשים.

שם תנא דבי ר' ישמעאל ושחט אין ושחט אלא ומשך וכה"א זהב שחוט כו'. לכאורה משמע דהאי ושחט דתנא דבי ר"י הוא קרא דושחט את בן הבקר דר"פ ויקרא דמיניה ילפינן בריש פרקין דשחיטה מן הצואר ותמוה דבתו"כ צו פרשה ד' קאמר נמי אין לשון שחיטה אלא משיכה שנאמר זהב שחוט, וע"ש בביאור הר"ש משאנץ. והוא כתנא דבי ר"י דבסוגיין, ומדוע סמיך דרשה זו על ישחטו דכתיב גבי אשם בפ' צו. ודלג על כל לשון שחיטה דכתיב עד התם מריש פ' ויקרא.

שם אין ושחט אלא ומשך כו', ע' ראב"ן סי' ר"ט ובאבני שהם שם אות ז'.

שם רבא הוה בדיק ליה גירא לר' יונה בר תחליפא כו'. גרסת הבה"ג רבה בדיק להו גירא ליואש בר תחליפא, ובס' התרומה סי' ל"ט גריס יואב בר תחליפא.

שם ושחט בה עופא בהדי דפרח כו'. ע' מהרי"ק שרש ל"ח ושם קמ"ז ובש"ך סי' כ"ה סק"ד ובביאור הגר"א שם סק"ג ובפר"ח סי' י"ח סקי"ט וסי' כ"ד סק"ג וסי' כ"ה סק"ד ובפמ"ג ר"ס כ"ג ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' כ"ה.

רש"י ד"ה ופסקו לתחתון כהלכתו אלא שהחליד וחזר והוציא את הסכין כו', ע' בפרדס הגדול סי' רי"ח ובמעשה הגאונים סי' צ"א.

רש"י ד"ה תחת מטלית הכרוכה לה סביב צוארה ע"כ, ולכאורה בשעת שחיטה מונחת הבהמה ע"ג קרקע ודי בפריסת מטלית וכ"ה לשון הרמב"ם בפ"ג ה"י מה' שחיטה שפרס מטלית על הסכין ועל הצואר ע"ש, ומזה משמע דדעתו שכרוכה בתמידות בצואר הבהמה דומיא דצמר וכמש"כ הרא"ש. והביא נמי דעת הבה"ג דדבק עליה מטלית בשעוה ע"ש, וכן בהלכות שחיטה מהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ז"ל כתבו מטלת שיש בה רבב או לבונה כו' ודבקה אותה מטלת על צואר בהמה ונכנס סכין תחת אותה מטלת כו'. וכ"ה לשון המחבר בסי' כ"ד ס"ח שקשור בצוארה או מדובק בשעוה ע"ש, ולכריכה כזו היא כוונת רש"י כנ"ל.

רש"י ד"ה תיקו ולחומרא, לא סמכינן אההוא שינויא דדיחוי הוא כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ב ובנחל אשכול שם.

רש"י ד"ה התיז את הראש בבת אחת כו' והיא דרסה, ע"ל ד"ט ע"א רש"י ד"ה שהייה ובתשובות הרשב"א סי' ט"ז וסי' תרמ"ח ובה' שחיטה להלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון.

תוד"ה למדתנו, ש"מ שכן הלכה כו', וכ"ה בס' התרומה ס"ה שחיטה.

תוד"ה החליד, פי' בקונטרס במיעוט בתרא כו' ומפרש ר"ת דהכא בעי במיעוט קמא כו' ע"כ, ע' בתשובות הרשב"א סי' שס"ז ובראב"ן סי' רי"ז ובס' יראים סי' קל"ז ובס' המכריע חי"ד סי' ה' ובפמ"ג במשבצות סי' כ"ד סק"ו וע"ש בשפ"ד ובחידושי הגרע"א בהשמטות ליו"ד סי' כ"ד ובפר"ח שם סקי"ז וסקכ"ה ובפלתי סי' כ"ו סק"א.

בא"ד וה"ר אושעיא מפרש החליד במיעוט סימנים היינו לאחר ששחט רוב האחד כו' ע"כ, על פירוש זה כ' בס' האשכול ח"ג סי' י"ב שהוא הפירוש הנכון אשר שמע, וע' בס' התרומה ה' שחיטה דין חלדה וביש"ש בסוגיין סי' ט' ובריב"ש סי' קפ"ז וקצ"ב.

תוד"ה תנא דבי ר"י ושחט אין ושחט אלא ומשך ואע"ג דאיהו גופיה דריש ברישׁ פרקין ושחט במקום ששח חטהו תרתי ש"מ עכ"ל. וכן צ"ל בדרשת שמואל הקודמת מקרא

דחץ שחוט לשונם דשחיטה במשיכה ולעיל ע"א דריש ליה לשחיטה מפורעת דתרתי ש"מ, אמנם לפמש"כ בס' האשכול ח"ג סי' א' דכל הני דרשות הן דרך אסמכתא ע"ש, לפ"ז אין מקום כ"כ לקושית התוס' לכתחלה, וכ"כ באשכול שם סי' י"ב.

דף לא.

דמזמין ליה לעפר דכולה פתקא, ונרשם עה"ג דצ"ל פקתא, וכ"ה הגרסא בה"ג ה' שחיטת חולין וע"ל דפ"ג ע"ב תוד"ה צריך.

במשנה נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל, ולשון הרמב"ם בפ"ב הי"ב מה' שחיטה שנאמר וזבחת עד שיהיה הזובח אדם ע"ש. ומוכח דהרמב"ם הבין בהא דתנן מה שאתה זובח בתור אדם, ולמעוטי רק נפלה סכין מעצמה, וממילא עכו"ם לא ממועט מהאי קרא דהא אדם הוא. ולהכי ממעט איהו שחיטת עכו"ם בפ"ד הי"א שם מקרא דוקרא לך ואכלת מזבחו ע"ש. אולם התוס' לעיל ד"ג ע"ב והרא"ש שם. שכתבו לפסול שחיטת נכרי מקרא דוזבחת מה שאתה זובח אתה אוכל כלומר אותו שהוא בר זביחה לאפוקי נכרי ע"ש הם הבינו פי' משנתנו מה שאתה זובח היינו בתורת ישראל ומאמין בהשי"ת, ונפלה סכין ושחטה כדרכה נמי ממועט מקרא דוזבחת כדתנן במשנתנו. דעכ"פ מה שאתה זובח לא מקריא. והוא כעין תרתי ש"מ מהאי קרא וע"ל ד"ל ע"ב תוד"ה תנא ובס' יראים סי' קל"ז.

ובתשובות הרשב"א סי' תקכ"ט שלא הורה מקור לאיסור שחיטת עכו"ם לא מוזבחת ולא מוקרא לך, הוא משום דהשואל טעה וסבור דחסרון בשחיטת נכרי הוא במה שאינו יודע הלכות שחיטה, ולכן הראה לו טעותו להעמידו על האמת במה שכתב שם, וע' בשבלי הלקט ר"ה שחיטה.

וכמש"כ בכוונת הראשונים להבין במשנתנו דאיסור שחיטת עכו"ם ושנזבחה מאליה ילפינן מחד קרא. מבואר כן בהדיא בתוספתא ריש חולין שנאמר וזבחת ואכלת לא שזבח הגוי ולא שזבח הקוף ולא שנזבח מאליה, וכ"ה ג"כ לשון השאילתות בפ' בהעלותך סי' קכ"ד והיכא דשחטה כותי אע"ג דשחטה כי אורחא אי נמי נפלה סכין ושחטה כדרכה פסולה דכתיב וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל. והראב"ן בסי' ר"ט דיליף מהאי קרא דין עיקור ע"ש. הוא נמי דנעקרו הסימנין שלא מכח זביחת אדם. וע' בס' האשכול ח"ג סי' ב' וסי' ו'.

ודע דהא דציין בתורה אור אהאי וזבחת ואכלת דמתניתין דמקורו הוא בפ' תבוא כ"ז. הוא טעות. דבגמרא משמע דמשנתנו ודריש מכילתין בחד גוונא איירי והוא בשחיטת חולין.

משא"כ קדשים חמירי כדאמרינן לקמן ע"ב. מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים פסול מכלל דחולין לא בעינן כוונה. וע"ל די"ג ע"א ובתוד"ה מניין, וא"כ מאי ראיה מהא דוזבחת ואכלת דפ' תבוא הרי האי קרא בקדשים איירי בהדיא. ואפ"ל דדוקא התם פסולה אם נפלה סכין ושחטה. משא"כ בשחיטת חולין דקילא כנ"ל, ובע"כ דמשנתנו קאי אקרא דפ' ראה י"ב כ"א, וקרא דוזבחת ואכלת דהתם איירי בהדיא בבשר תאוה. וע' ט"ז יו"ד סי' ג' סק"א ובפר"ח סי' ב' סק"א ובאור שמח פ"ד הי"ג מה"ש ובמשיב דבר חא"ח סי' ח' ובת' אחיעזר חי"ד סי' ד'.

שם טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה, ע' בתוס' סנהדרין דע"ז ע"א ד"ה סוף ובס' התרומה ה' תפילין סי' ר"ה ובעונג יו"ט חי"ד סי' נ"ג.

שם זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה כו', בגליון מהרש"א ליו"ד סי' ג' דייק דהא דנקט הלכה הוא לרבותא דרבנן. וה"ה בשחטה בחזירתו מהכותל, והביא ראיה מסנהדרין דע"ז ע"ב ע"ש וכבר הקדימו בזה בת' מהרשד"ם חי"ד סי' ג' ע"ש ולכאורה איכא למידק למאי קתני לנועצה בכותל. ובע"כ שהיתה בכוונתו דוקא לפעולה זו. וכדקאמר בש"ס בתר הכי דקא מיכוון לשום חתיכה בעולם, וע' בביאורי הגר"א ליו"ד סי' ג' סק"ב, ועפ"ז חילוק גדול בין שחיטה ע"י הולכה לשחיטה דע"י הבאה, דבהולכה הלכה הסכין ע"י רצונו להשלמת מחשבתו להיות נעוצה בכותל, משא"כ בשחיטה דבחזירתו הרי היתה נגד רצונו. דבחפצו היה שתשאר נעוצה בכותל והיא חזרה לאחוריה.

שם נדה שנאנסה וטבלה א"ר יהודה א"ר טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ור' יוחנן אמר אף לביתה לא טהרה. והנה בירושלמי שבועות פ"ב ה"א אמרינן ירד לטבול מטומאה קלה ונסמכה לו טומאה חמורה לא עלתה לו טומאה חמורה ליידא מילה שאם טבל ונכנס למקדש חייב וכ' בפ"מ דהיינו טעמא דמכיון שלא נודע לו טומאה זו והוא לא ירד לטבול אלא בשביל הקלה איכא למימר דלא מזהר זהיר בה ומאחר שנודע אח"כ שנטמא בה אם נכנס למקדש חייב ע"ש, משמע מדבריו דאם ברור שהיה זהיר בכל הזמן עד שנכנס למקדש אז היה פטור על ביאת מקדש, ולע"ד אין זה הטעם רק לפ"מ דאמרינן בסוגיין דטבילה בעי כוונה עכ"פ לטהרות, לכן שפיר אשמעינן בירושלמי דאם כוונת הטבילה היתה בשביל הקלה אז לא עלתה לו בצד החמורה, משא"כ אם כוונת הטבילה היתה בשביל החמורה אז עלתה לו גם בשביל הקלה ע"ש.

ועפ"ז סרה נמי במשה"ק שם במראה הפנים אהא דטבל לקלה לא עלתה לו לחמורה, וז"ל קשיא לי וכי היכא מצינו כוונה לטבילה בשביל טומאה זו או בשביל זו ובהדיא

אמרינן בפשיטות בכריתות ד"ח ע"א מאן דמחייב חמש טבילות כיון דטביל חדא זימנא איטהר וע"ש מה שהאריך בזה. ולפמש"כ אין מקום לקושיתו. דבהדיא אמרינן בסוגיין דלטבילה בעי כוונה, רק בכריתות הטעם דאע"ג דאיחייב חמש טבילות איטהר בחדא, משום דבהך חדא היתה כוונתו לטבילה, משא"כ בנפל מן הגשר או ירד להקר דלא נתכוין לטבילה כלל. הרי אסור בטהרות כדאמר בסוגיין. ולפ"ז שפיר חדית בירושלמי דכוונת הטבילה לטומאה חמורה תועיל לטהרו מטומאה קלה אבל אם כוונתו היתה לטבילה דטומאה קלה, אז אינו מועיל לו בשביל החמורה, וע' ברש"י חגיגה די"ח ע"ב במשנה.

אמנם בש"ק הקשה שם לפ"מ דסוגיא דהתם קאי אליבא דר' יוחנן ואיהו ס"ל בסוגיין אף לביתה לא טהרה, ולפ"ז אמאי לא קאמר בירושלמי שם דנ"מ לנדה שטבלה לשרץ שאינה עולה לנדתה ואסורה לבעלה ע"ש וכוונתו דחילוק זה משכחת אף בזה"ז. אולם בפלוגתא דנדה שנאנסה וטבלה. לא גריס הירושלמי ר' יוחנן כדגריס הבבלי בסוגיין. רק במקום ר' יוחנן גרסי ד' לעזר בשם רבי חנינא כמבואר בשבת פ"ב ה"א ובמגילה פ"ב ה"ה, ועפ"ז אפ"ל דהירושלמי בשבועות שם ס"ל כרב דטהורה לביתה, ולה"ק דנ"מ לביאת מקדש ע"פ אותה טבילה, ועוד איידי דתנא ברישא שם בירד לטבול מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה קלה דעלתה לו טומאה קלה. ונ"מ שאם טבל ונכנס למקדש פטור, תנא נמי בסיפא דנ"מ לביאת מקדש דליחייב. וע' ברוקח סי' שע"ט ובס' המנהיג סי' קכ"ב וברדב"ז ח"א סי' ל"ד.

שם בעלה חולין הוא, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער ג' סי' נ"ה ובתרומת הדשן סי' רנ"ז ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ר"א ס"ק ק"י וס"ק קכ"ז ולאו"ח סי' ס' סק"ז וסי' קנ"ח סקנ"ט ובברכי יוסף חי"ד סי' קצ"ח ס"ח.

רש"י ד"ה דמזמין, או שהיה עפר תיחוח ומזמנו בפה לכך. ע"ל דפ"ג ע"ב תוד"ה צריך ובש"ך סי' כ"ח סקי"ב ובפמ"ג שם סקי"ב בשפ"ד ובהעמק שאלה לשאילתות ר"פ אחרי ובפר"ח סי' כ"ח סקי"ג.

רש"י ד"ה מחטא דאושכפא מרצע הרצענין כו' ע' פר"ח סי' ח' סק"ב.

רש"י ד"ה זעירא דמן חבריא צעיר הישיבה ולי נראה דאושעיא זעירא היה נקרא דמן חבריא שמבני הישיבה ע"כ, וכלשון אחרון זה משמע ברש"י ותוס' לעיל די"ב ע"ב. דרש"י פי' שם דמן חבריא בני הישיבה והתוס' פירשו שם מקום ע"ש, והשתא אם היו מפרשים שם כלישנא קמא דהכא, זעירא דמן חבריא צעיר הישיבה, א"כ מדוע פירשו דמן חבריא ושיירו לתיבת זעירא המחובר להם, ובע"כ משום דתיבת זעירא שייך

לשלפניו, דאושעיא זעירא היה נקרא, אכן בתענית דכ"ד ע"א פירש"י כלישנא קמא דהכא.

רש"י ד"ה אבל, אי לאו דאשמעינן רבא כו', ע' פמ"ג סי' א' סק"ט.

רש"י ד"ה טמא, וכרת חמור ממיתה כג' ע"כ, והוא כאוקימתא דר' חייא בר אבין בפסחים דל"ב ע"ב וכסתימת הש"ס בכריתות דכ"ג ע"ב. ועמש"כ בחידושי שם, וע' בכפתור ופרח פ"א ופל"ד ובחידושי באר שבע ריש כריתות.

בא"ד דימיו נכרתים וזרעו נכרת כדכתיב ערירים יהיו ע"כ, ע' יבמות דנ"ה ע"א ובירושלמי שבת פ"ז ה"ב וברש"י כריתות ד"ב ע"א ד"ה וכרת ומש"כ בחידושי שם.

תוד"ה חוץ, ופעמים שהסכין חריף ושוחט הרוב בלא הולכת כמלא צואר ע"כ, וכ"כ בס' האשכול ח"ג סי' י"ב וע' בשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ה' ובפר"ח סי' כ"ד סק"ב ובפלתי סק"א.

תוד"ה ואסורה לאכול בתרומה אפילו למעשר אסורה כו' ע"כ, בירושלמי שבת פ"ב ה"א ובמגילה פ"ב ה"ה הגרסא בגמרא גופה טהורה לביתה וטמאה לטהרות.

דף לא:

וכלים דומיא דאדם מה אדם דבר כוונה הוא כו', וקשה הלא ודאי הכי הוא דמשנה דגל שנתלש איירי ביושב ומצפה ותליא בכוונה, דאל"ה תקשה ממשנה דמקואות אברייתא דהתם, דבמשנה תנא בגל שנתלש שנפל על האדם ועל הכלים טהורין. ובתוספתא שם פ"ד תניא גל הנתלש מן הים ומן הנהר אין מטבילין בו ע"ש, והאי אין מטבילין משמע בסוגיין דאף בדיעבד לא עלתה לו טבילה, ובמשנה הרי תנא טהורים, ובע"כ דברייתא איירי בלא כוונה. ומתניתין איירי ביושב ומצפה, ולהכי עלתה לו טבילה משום דמכוין להו.

וי"ל דלשון ונפל דקתני במשנה איירי טפי בלא יושב ומצפה כמש"כ התוס', רק החילוק הוא דבמשנה תנא ונפל על האדם ועל הכלים. נמצא שהאדם והכלים עמדו על הארץ והגל נפל עליהם ולהכי טהורים. משא"כ בגל שנתלש דתוספתא התם קתני אין מטבילין בו ומסיק שם הטעם שאין מטבילין באויר משמע שהאדם רוצה לקפוץ בתוך הגל או להשליך את הכלי בתוכו כל זמן שהוא באויר. ולה"ק דלא עלתה לו טבילה משום דאין מטבילין באויר. אולם אם היה מחכה עד שהגל תפול עליו אפילו בלא כוונה לטבילה, אז היה טהור כסתימת המשנה, וע' ביו"ד סי' ק"כ סי"ד ובביאור הגר"א שם סקל"ז.

שם דתניא מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין שאין מטבילין באויר ע"כ, אין זה הלשון בתוספתא מקואות שלפנינו רק הכי תניא התם פ"ד, גל הנתלש מן הים ומן הנהר אין מטבילין בו שאין מטבילין באויר ואם היו שני ראשין נוגעין בארץ מטבילין בהן ואין מטבילין בכיפין, כ"ה גרסת הגר"א שם.

שם פירות שנפלו לתוך אמת המים כו' ידיו טהורות. ע' בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' קנ"א.

שם ואם בשביל שיודחו ידיו טהורות, ע' ר"ש מכשירין פ"ד מ"ג ומ"ז.

שם דתניא ר' יונתן בן יוסף אומר וכובס מה ת"ל שנית כו', בירושלמי שבת פ"ב ה"א ובמגילה פ"ב ה"ה. דרשה זו היא בשם סתמא דהש"ס.

שם וכובס מה ת"ל שנית מקיש תכבוסת שנייה לתכבוסת ראשונה מה תכבוסת ראשונה לדעת אף תכבוסת שנייה לדעת. וקשה הלא בתו"כ ס"פ תזריע דריש וכובס שנית וטהר. השנייה לטהרו והראשונה להסגיר את נגעו וע"ש בהתוה"מ וצ"ע כעת:

שם אי מה להלן בעינן דעת כהן אף כאן בעינן דעת כהן ת"ל וטהר מ"מ, בילקוט תזריע רמז תקנ"ג גריס ת"ל וכובס שנית מ"מ.

שם מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה כו', עמש"כ בחידושי לעיל די"ב ע"ב.

שם מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים פסול כו', עמש"כ בחידושי לעיל ע"א ובסוף מנחות.

שם אמר רבא בהא זכנהו כו', כה"ג בנדה דל"ח ע"ב ודנ"ב ע"ב.

שם כוונה דחברתה כוונה מעלייתא היא, ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' ל"ה ובעונג יו"ט סי' מ"ם.

שם ועוד בתרומה נמי אכלה כו', ע' אור שמח פי"ז הכ"ז ממ"א.

שם לר' נתן שנפלה מן הגשר ולרבנן שירדה להקר, והרמב"ם בפ"א ה"ח מה' מקואות אחז בשתיהן, וכ' שנפלה לתוך המים או שירדה להקר וצע"ק, וע' ראב"ן סי' שכ"ז ובס' האשכול ח"ג סי' ו' ובעונג יו"ט סי' נ"ז.

רש"י ד"ה נגזור, בראש הגל דנתלש מן הים והלך למרחוק כו', ע' מהרי"ק שרש קט"ו וקנ"ו.

רש"י ד"ה ואין מטבילין בכיפין שלא יזרוק כלים בכיפי הגל כו', ע' חגיגה די"ט ע"א רש"י ד"ה כיפין וביו"ד סי' ר"א ס"ה ובביאור הגר"א שם סקכ"ח וסקצ"ב.

דף לב.

נשחטה בהמה אחרת עמה לר' נתן פרה פסולה בהמה כשרה לרבנן פרה כשרה בהמה פסולה פשיטא כו' והנה הרמב"ם ספ"ד מה' פרה כ' וז"ל שחט את הפרה ונשחטה בהמה

אחרת עמה או נחתכה דלעת עמה כשרה שהרי לא נתכוין למלאכה אע"פ שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה שאין שחיטת החולין צריכה כוונה אבל אם נתכוין לחתוך הדלעת ונחתכה בשעת שחיטה פסולה שהרי עשה עמה מלאכה עכ"ל, וכ' הכ"מ ויש לתמוה על רבינו שפסק בפ"ה מה' שחיטה כר' נתן דשחיטת חולין בלא כוונה כשרה וכאן פסק דנשחטה בהמה אחרת עמה פרה כשרה וזה היפוך מדברי רבא, ומשו"ה כ' דהרמב"ם משבש גרסת הש"ס דהכא וע' מה שהאריכו בזה בפלתי סי' ג' ובלב אריה בסוגיין ובהגהת מנחת אהרן על ס' הארוך משו"ך סי' ג'.

ולעד"נ דהרמב"ם גופיה נשמר בדבריו שם מקושית הכ"מ, ולהכי כתב "אע"פ שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה", והוא כדפסק בה' שחיטה, ולפ"ז היתה צריכה הפרה להיות פסולה מפני המלאכה שנעשתה בשעת שחיטת הפרה, דלזה מסיק לתרץ "שאין שחיטת החולין צריכה כוונה", לכן כשרה היא לעצמה, אבל כשרותה לא תגרום לפסול את הפרה בשביל זה. משום דפסלות הפרה היא דוקא במלאכה עם כוונה, וזהו מאי דמסיק "אבל אם נתכוין לחתוך הדלעת ונחתכה בשעת שחיטה פסולה שהרי עשה עמה מלאכה", הרי דכייל בהלכה זו עם שחיטת הפרה, שחיטת חולין וחתיכת דלעת, להורות דשניהם שוים לפוסלה משום לתא דמלאכה, ודוקא כשנתכוין למלאכתם.

והנה פסלות שחיטת הפרה עם שחיטת החולין, תלוי אם נפרש ושחט אותה ולא אותה וחברתה, חברתה פרה אדומה אז דוקא באופן זה פסולה, אבל שחיטת חולין נחשבת רק כחתיכת דלעת ששניהם הם רק בסוג מלאכה ודוקא כשמתכוין להם אז פוסלים הפרה משום מלאכה, אבל לא מטעם חברתה, ואם אינו מתכוין להם אע"פ ששחיטת החולין כשרה, הוא מפני דשחיטת חולין אינה צריכה כוונה, אולם אינה מועלת לפסול את הפרה, דאין כאן לא כוונה למלאכה ולא שחיטת חברתה שהיא דוקא פרה אדומה, ופסול חברתה ומלאכה, שני דברים נפרדים נינהו. ולא תמצא את שניהם ביחד, דאם שחט פרה אדומה אחרת עמה הרי תפסל משום אותה ולא חברתה, ולמה צריך לפוסלה אז משום מלאכה. ולהיפוך אם נפסלת מטעם מלאכה, אז די לה חתיכת דלעת לפוסלה, ול"ל שחיטת פרה אדומה אחרת עמה.

והרמב"ם שכתב בפ"ד ה"א מה' פרה אין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת שנאמר ושחט אותה ע"ש, הרי ס"ל דושחט אותה ולא אותה וחברתה, היא דוקא שתי פרות אדומות בהדי הדדי, וממילא לא מתפרשא ליה אותה ולא חברתה על בהמת חולין, דאם שחיטת בהמת חולין נמי תפסול את הפרה, מדוע פרט בה דאין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת משום קרא דושחט אותה. הלא אפילו שחיטת חולין נמי פוסלת את

הפרה, ומשום דקבע מסמרות בריש הפרק שם דקרא דושחט אותה ולא חברתה, היא חברתה פרה אדומה, בע"כ מש"כ שם בהלכה י"ח איירי רק מטעם מלאכה לפסול אם נתכוין לה וכנ"ל, ורבא בסוגיין דכל דבריו הוא לפסול את הפרה מטעם מלאכה כש כשמתכוין לה, פריך ע"ז בש"ס פשיטא וכהאי פשיטותיה דהש"ס פסק הרמב"ם כנ"ל, אולם הש"ס משני דנשחטה בהמה אחרת לר' נתן איצטריכא ליה סד"א ושחט אותה אמר רחמנא ולא אותה וחברתה וה"ד כגון ששחט שתי פרות בהדי הדדי אבל בהמה דחולין אימא לא קמ"ל

המורם מזה דרבא אתא לאשמעינן. דר' נתן ס"ל דושחט אותה ולא אותה וחברתה, קאי נמי על בהמת חולין. והרמב"ם דס"ל דקאי על חברתה פרה אדומה כנ"ל, הרי ס"ל כהס"ד בש"ס גם אליבא דר' נתן, וזהו מאי דפסק דאם נשחטה בהמת חולין עמה פרה כשרה. והשתא מה מקום לקושית הכ"מ על הרמב"ם, אטו משום דפסק כר' נתן בשחיטת חולין דלא בעי כוונה, האם בשביל זה הוא משועבד לדרוש קרא דאותה ולא חברתה ג"כ כר' נתן דהיא חברתה חולין, ומשום דהש"ס מסיק בדרבא קמ"ל, אדרבה טפי הו"ל להקשות ע"ד רבא מנ"ל דר' נתן ס"ל דאותה ולא חברתה היא חברתה חולין, דילמא ס"ל נמי חברתה פרה אדומה ורק אז פסולה כשנשחטה עמה. אבל כשנשחטה עמה בהמת חולין בלא כוונה כשרה הפרה, ואע"ג דהחולין כשרה, הוא משום דשחיטת חולין לא בעי כוונה. אבל לא תועיל כשרות החולין לפסול את הפרה כנ"ל.

ואדרבה רבא לגרמיה לפ"מ דס"ל בזבחים ד"ג ע"א דמינה מחריב בה דלאו מינה לאו מחריב בה, לדידיה סברא יותר לאמר דמיעוטא דאותה ולא חברתה קאי על חברתה פרה אדומה דכוותה שהיא מינה. ולא על חולין דאינה מינה וכעין זה כ' הר"ן סוף ר"ה דתוקע לשיר שהוא חול מסתבר יותר לאמר דיצא משום דלאו מינה דמצוה הוא משא"כ במתעסק לחנך את התנוקות לא יצא משום דהענין קרוב יותר למינה ולהכי מחריב בה ע"ש.

אלא אי קשיא לי ע"ד הרמב"ם הא קשיא אנה מצא מקור לדבריו. במש"כ ברפ"ד שם דקרא דאותה אתא רק לאפוקי שתי פרות אדומות ביחד, ולבד מה שהוא נגד דברי רבא בסוגיין הוא ג"כ חידוש גדול, דאי לאו דהורו חז"ל מקור להאי ילפותא מקרא י"ל מצד הסברא להיפוך. דממ"נ אי הפרה אדומה השנייה נחשבת עמה בשחיטתה כחדא עבודה, ומשו"ה אין לפוסלה מטעם היסח הדעת למלאכה אחרת מדוע נאסר לשחטן יחד. מאי אמרת דבשעה שמוליך הסכין על השנייה אסח דעתו מראשונה א"כ למאי איצטריך קרא בפ"ע תיפ"ל משום מלאכה, דפרה השנייה נחשבת בשחיטתה כחותך דלעת, ודברי

הרמב"ם אין ענין למש"כ התוס' בד"ה נשחטה. דאליבא דרבנן איצטריך לשוחט שתי פרות ונתכוין לשחוט משום מלאכה אחרת כו' ע"ש, דהרמב"ם כתב בפירוש אין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת. משמע דשחיטת שתיהן היתה לשם פרות אדומות למצותן, ואפילו הכי אסור מקרא דושחט אותה.

ולכאורה כוונת הרמב"ם דאין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת, בשני שוחטים ושתי סכינין: ומכש"כ בשוחט אחד וסכין אחת. אכן זהו נמי נגד הברייתא דספרי פ' חקת, דהתם תניא ושחט אותה בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשחיטתה מכאן אמרו אין שוחטין שתי פרות כאחת כו' ע"ש. הרי בהדיא דשחיטת השתי פרות הן בהדי הדדי, בגוונא חדא דמלאכה עם שחיטתה. כן נלמוד מהספרי דכל מקור איסור שחיטת השתי פרות ביחד, נובע מאיסור מלאכה עם השחיטה. וא"כ בשתי סכינין ושני בני אדם מניין לו להרמב"ם ללמוד איסור מקרא דאותה, ובתוספתא נגעים פ"א תניא אין שורפין שתי פרות בבת אחת ע"ש, ולדברי הרמב"ם דאיסור מן התורה הוא לשחוט שתי פרות בבת אחת, א"כ אמאי שייר בתוספתא שחיטתה המוקדמת ותנא לשריפתה המאוחרת, וע' סוטה ד"ח ע"א תוד"ה אין.

הן אמת דלפי הגרסא דחדית לן הכ"מ בסוגיין בדעת הרמב"ם ספ"ד מה' פרה ניחא. דהכי גריס נשחטה בהמה אחרת עמה לר' נתן שתיהן כשרות לרבנן פרה כשרה בהמה פסולה פשיטא סד"א ושחט אותה אמר רחמנא ולא אותה ואת חברתה ואפילו בהמת חולין נמי קמ"ל עכ"ל ואי הוה גרסינן הכי שפיר מצא הרמב"ם מקור לדבריו מהא דבסוגיין. אולם עכ"פ תקשה מהספרי והתוספתא כנ"ל. ומה שאמרו ביומא דמ"ג ע"א ושחט אותה שלא ישחוט אחרת עמה. התם נמי אפשר דאחרת כוונתם לבהמת חולין. והא ראיה דאהא דתנן בפרה פ"ג מ"ז והוציא אותה לבדה, ס"ל לרבי ביומא שם דאפילו חמור אסור להוציא עמה, הרי דמיעוטא דאותה אינה דוקא למינה, וע' סוטה ד"ח ע"א תוד"ה איכא, וברמב"ם פ"ד הי"ז מה' פרה ולעיל דכ"ט ע"ב רש"י ד"ה ופוסלין ומש"כ בחידושי שם ולעיל ד"ל ע"ב, וע' עונג יו"ט סי' ס"ח.

שם נחתכה דלעת עמה ד"ה כשרה. ע' בת' פמ"א ח"ב סי' מ"ב.

במשנה נפלה סכין והגביהה כו'. הרמב"ם בפ"ג ה"ב מה' שחיטה כ' וז"ל שהייה כיצד הרי שהתחיל לשחוט והגביה ידו קודם שיגמור השחיטה ושהה בין בשוגג בין במזיד בין באונס כו' פסולה. ולכאורה מנ"ל להרמב"ם לחדש בזה דין שוגג מזיד ואונס, ונלע"ד דקשיתיה ליה קושית הר"ש בכלים פ"ה מ"ד למאי איצטריך למיתני כל הני בבי במשנתנו ותירץ דנקט כמה גווני אע"ג דלא איצטריך, וע' בתוי"ט ובלב אריה, אמנם

הרמב"ם כשהרגיש בזה הוציא מדברי התנא דנפלה סכין והגביהה דנקט הוא משום שהייה דשוגג ובנפלו כליו והגביהן, הרי שהה במזיד שהיה יכול להגביה את כליו אח"כ. ובהשחיז את הסכין ועף היה אונס. ובכל גווני פסולה השחיטה מטעם שהייה, ולשון בין בשוגג בין במזיד בין באונס נקט התנא גם בב"ק דכ"ו ע"א וביבמות דנ"ג ע"ב ובכ"מ, שוב הראני ח"א שהב"ח בטור סי' כ"ג פירש כן בהבנת הרמב"ם מלשון המשנה ות"ל שכוונתי לדעתו אכן ראיתי אח"כ בהלכות פסוקות ה' שחיטה המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ז"ל שכ' הרבה יותר אופנים שונים. ולפי הנ"ל מאי צריך להוסיף על לשון המשנה הלא בע"כ כולם נכללים בשוגג מזיד ואונס דמשנתנו כנ"ל, ועל כולם תמה אקרא הלא לפי המבואר במעשה הגאונים סי' צ"א, דפסול שהייה הוא משום דכיון דשהה כשיעור ואח"כ גמר, מתה דקא שחיט ואנן בעינן דחייה קא שחיט עד דגמר שחיטה ועוד מחמת בעתותא מבלע דם באברים ע"ש. וטעם זה האחרון הובא גם בפרדס סי' רי"ח ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ד', וא"כ מדוע צריך לפרט כל האופנים של מזיד שוגג ואונס. הרי לאו משום פעולת השוחט באיזה אופן שעשה אתינן עלה. רק בחסרון הנשחט בשחיטתו ובהבלעת דם באברים, וא"כ מאי נ"מ באיזה אופן נעשתה בה הפעולה, פשיטא דבכל גווני פסולה שחיטה כזו. כמו דלא פרט גבי דרסה שוגג מזיד ואונס, משום דזה הוי חונק ולא שוחט, וה"נ דכוותיה וצ"ע כעת.

שם אמר רבא השוחט בסכין רעה כו', גרסת הבה"ג. רבה.

שם אפילו כל היום כולו כו'. וכ"ה ג"כ לשון הרמב"ם, ויל"ד אמאי לא מסיק בש"ס או בשו"ע, דצריך לראות לאחר שחיטה אם יצא ממנה דם. כדכתב בשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ד'. דבשחיטה כזו איכא למיחש שמא נחנקה, וע' במגיד משנה פ"א הי"ז מה"ש.

שם שהה במיעוט סימנים מהו, ע' לעיל ד"ל ע"ב תוד"ה החליד ובחו"מ סי' ש"ו ס"ה ובש"ך שם סק"י ובס' המכריע חי"ד סי' ה' ובתה"ד סי' קפ"ה ובריב"ש סי' קפ"ז ובפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג.

במשנה כלל א"ר ישבב משום ר' יהושע כל שנפסלה בשחיטתה נבלה, ע' זוה"ק תרומה דף קנ"א ע"ב ובת' הריב"ש סי' ת"ג ובקצוה"ח סי' רל"ב סק"א ובתורת חיים לסנהדרין דף קי"ב ד"ה מהו דתיתהני.

שם ורמינהו אלו טרפות בבהמה כו', ע' כ"מ פ"ג הי"ט מה"ש ובפמ"ג שפ"ד סי' ל"ג סק"ה ובמשבצות סי' ל"ד סק"א

רש"י ד"ה מאי, כדי שחיטת בהמה אחרת ולא תימא כדי שיגמור שחיטתו ותו לא, ע' אור שמח פ"ג ה"ד מה"ש.

רש"י ד"ה דקה לדקה, ממילא שמעינן ועוף לעוף ע"כ. וכ"ה בס' יראים סי' קל"ז, אבל בה"ג משמע דהי"ל הגרסא בגמרא גופה ועוף לעוף. וע' בתוד"ה ושמואל וברמב"ן ורשב"א רא"ש ור"ן ובתשובות הרשב"א סי' קט"ז ובראב"ן סי' רט"ז ובה' שחיטה מהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ז"ל ובס' האשכול ח"ג סי' י"ב ובס' התרומה ה' שחיטה סי' א' וברוקח סי' ש"פ ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ד' ובס' המכריע חי"ד סי' ז' ובביאור הגר"א סי' כ"ג סק"ד ובס' הארוך מש"ך שם.

רש"י ד"ה בסכין רעה שאין חידודה חותך יפה ע"כ, ובא לאפוקי בזה שלא נפרש סכין פגום, כדמפרש בשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ד'.

רש"י ד"ה במיעוט סימנים שחט הרוב ושהה במיעוט האחרון כו'. ור"ת מפרש דהאי שהה הוא במיעוט קמא כמש"כ התוס' לעיל ד"ל ע"ב ד"ה החליד, ובס' האשכול ח"ג סי' י"א מפרש כפירש"י וע"ש בסי' י"ב.

רש"י ד"ה תיקו, דמוטב שיכה על הצואר בסכין כו' ע"כ, ולשון הרמ"א בסי' כ"ג ס"ה יכנו על ראשו להמיתו. וג"ז הביא בשם תה"ד לדעת רש"י וע"ש בש"ך סקי"ב וע' ראב"ן סי' רי"ז ובמשפטי בדיקת הריאה בסופו לרבינו יונה הנספחים לתשובות הגאונים ובשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ד' ובט"ז סי' ס"ז סק"ב ובס' הארוך מש"ך סי' כ"ג ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ב'.

רש"י ד"ה ופסק את הגרגרת היינו עיקור ובבהמה קאי, ע' תש' הרשב"א סי' קכ"ב.

תוד"ה נשחטה, וא"ת ואותה ולא אותה וחברתה לרבנן אי לשוחט בהמה אחרת עמה תיפ"ל מטעם מלאכה כמו חתך דלעת עמה וי"ל כו' ע"כ, והנה בפלתי סי' ג' הקשה קושית התוס' כמדעת עצמו. ותירץ דבודאי לא התיז ראשי שתי הבהמות כאחת ובע"כ ששחט החולין והפרה בהולכה או בהובאה וממילא בין כשנשחטה החולין ואח"כ הפרה או איפכא הלא ממ"נ השחיטה והמלאכה לא בב"א נעשו רק בזה אח"ז ואינו דומה לדלעת שקוצצה בעת השחיטה וא"כ מחמת מלאכה כשרה ולזה איצטריך קרא דמ"מ פסולה משום אותה ולא חברתה וע"ש במה שהאריך בזה, ועמש"כ בס' לב אריה.

ונפלאתי הלא בסוגיין משמע דשחיטת פרה וחולין, אותה וחברתה, או חתיכת דלעת עמה, כולן באופן אחד נאמרו, והשתא לפי הנחת הפלתי, דפרה וחולין שחט רק בהולכה או בהובאה, הלא גם חתיכת הדלעת היתה ג"כ בדרך זה. וא"כ כשחתך הדלעת עוד לא היתה הפרה שחוטה. וכששחט הפרה כבר נחתך הדלעת וכן להיפוך, כן איך יש מקום לדרשת חז"ל של אותה ולא אותה וחברתה, דכששחט אותה עוד לא נגע בחברתה וכשהתחיל בהולכה של חברתה כבר היתה אותה שחוטה ברוב סימנים, ובע"כ דהני

דיני דפרה בסוגיין, נשנו בגוונא דמתניתין דלעיל ד"ל ע"ב, בהתיז ב' ראשין בב"א, דאיידי אפילו בחולכה והובאה, ובהכרח נשחטו שתיהן בבת אחת ממש וכשרים בחולין, ואיצטריך קרא בפרה לחברתה ולמלאכה לאיסור.

אמנם עצם קושית התוס' היה מקום ליישב, ראשונה דילמא קרא דושחט אותה ולא אותה וחברתה, אתא לאסור שחיטת שתי פרות אדומות כאחת אפילו בשני שוחטים ושתי סכינין, וכסתימת לשון הרמב"ם ברפ"ד מה' פרה אדומה וז"ל: אין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת שנאמר ושחט אותה ע"ש, ולשון זה מורה אפילו בשני בני אדם ושתי סכינים רק ששחיטתן היתה בזמן אחד. ולזה אתא עיקר קרא לאסור, רק דכוונת הש"ס דכש"כ אם אדם אחד שחט את שתיהן ביחד. דאז ודאי עבר משום ולא אותה ואת חברתה.

ועוד אף אם נפרש בש"ס, דכוונת ולא אותה וחברתה היא ביחד דוקא הלא תניא בספרי חקת ושחט אותה בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשחיטתה מכאן אמרו אין שוחטין שתי פרות כאחת ע"ש, ולשון זה מורה דאין לנו מקרא מיותר על שחיטת שתי פרות בב"א כמש"כ התוס', רק דין זה נלמד מאיסור מלאכה בשעת שחיטתה, ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.

בא"ד וי"ל דאיצטריך לשוחט שתי פרות ונתכוון לשחוט משום מלאכה אחרת לא מפסלו כיון דשתיהן לשם פרה ע"כ, כוונתם דבלאו דרשה דאותה ולא אותה וחברתה, הוה אמינא דדינה ככל שחיטת קדשים, דאוקמינן להא דתנן השוחט ב' ראשים כאחד שחיטתו כשרה. דאיירי בקדשים ולכתחלה הוא דלא ורק בדיעבד כשרה כדלעיל דכ"ט ע"א. ומכש"כ פרה דקילא משום שהיא רק קדשי בדה"ב, כדאמר בזבחים די"ד ובכ"מ, להכי איצטריך קרא בפרה לפוסלה גם בדיעבד.

תוד"ה ורמינהו, וא"ת ניהי דנבלה הויא מ"מ לא פקע מינה איסור טרפות כו' ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' י"ב ובת' אחיעזר חי"ד סי' וא"ו.

בא"ד וי"ל דמתניתין דאלו טרפות משמע ליה לאחר שחיטה כו', ע' בת' ח"צ סי' ע"ז.

דף לב:

אלו אסורות קתני ויש מהן נבלות ויש מהן טרפות כו'. ע' בת' הריב"ש סי' ת"ג ובת' אבקת רוכל סי' מ"א.

שם וליחשוב נמי דר' אלעזר דאר"א נטלה ירך וחלל שלה נבלה, ע' פלתי סי' נ' סק"ב.

שם כי קתני נבלה דלא מטמאה מחיים כו', ע' ש"ך סי' ל"ג סק"ד ובפתיחה לה' טרפות מהפמ"ג ובפר"ח סי' כ' סק"ה ובפמ"א ח"א סי' כ"ד ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' ל"ג וסי' ש"ע ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ז' ובאור שמח פ"ג הי"ט מה"ש.
שם רשב"ל אמר כאן ששחט במקום חתך כו' ע' פלתי סי' כ"ט סק"ג.
שם אמר רבא לא אמר רשב"ל כו' מתקיף לה ר"ז כו' והדר ביה ר"ז דבעי ר"ז כו' ואמרינן לאו היינו דבעי אילפא כו' דילמא לעולם לא הדר ביה ור"ז לדבריו דרבא קאמר ע"כ, ופשיטותיה דאילפא היא ג"כ מימרא דרבא לקמן דס"ט ע"א וע' בסוגיין רש"י ד"ה מי מצטרף ובתוד"ה והדר וד"ה ואמרינן. אולם הרשב"א והרא"ש גרסי בסוגיין רבה, וכ"ה בס' האשכול ה' טרפות סי' ט"ו, ועמש"כ בחידושי לקמן דס"ט ע"א.
שם לאו היינו דבעי אילפא כו'. ע' בישׁ"ש פ"ב סי' י"ז ובפמ"ג במשבצות ס"ס כ"ו.
רש"י ד"ה ויש מהן נבלות כגון נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת כו', ע' באר יצחק חי"ד סי' ד'.
רש"י ד"ה ומשנה, ה"מ סתם ואח"כ מחלוקת כו'. ע' בת' חו"י סי' צ"ד.
תוד"ה וליחשוב. וא"ת אמאי לא פריך וליחשוב דזעירי כו', ע' ח"ס חי"ד סי' כ"ג.
בא"ד וי"ל דאינה נבלה אא"כ נפסק נמי חוט השדרה כו'. ע' ט"ז ליו"ד ס"ס כ"ז ובחידושי הגרשוני ובפלתי שם ובת' ח"צ סי' כ"ח ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין ובדו"ח להגרע"א חלק הכתבים דף ק"ב.
תוד"ה והדר. ומשני לעולם לא חזר מן הבעיא כו' ע"כ, וכ"פ בס' האשכול ח"ג סי' ט"ו.

דף לג.

ואין מזמנין עכו"ם על בני מעיין כו' ע' ח"ס חי"ד סי' י"ח י"ט ובבאר יצחק חי"ד סי' ו' ובעונג יו"ט סי' ס"ו.
שם אמר ר"פ הוה יתיבנא קמיה דרב אחא ב"י ובעי דאימא ליה מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור ולא אמרי ליה דאמינא הא טעמא קאמר. ולכאורה מה הועיל רב פפא בהא דקאמר שרצה להקשות כיון שלא הקשה. ולמה קבעה מסדר הש"ס לדברי ר"פ ובע"כ הוא לתועלת.
ונלע"ד עפמש"כ הרשב"א בחידושיו וז"ל אמינא הא טעמא קאמר כלומר וכיון דטעמא קאמר לא שייך למימר מי איכא מידי כו' ע"ש. והסבר דבריו נראה דקושית מי איכא מידי היא רק סברא טובה, ולכן אם נמצא כנגדה סברא אחרת נכונה ביותר. אז בטלה סברא דמי איכא מידי: ונקטינן האי טעמא דשכנגדה, וזהו מש"כ הרשב"א דכיון דטעמא קאמר לא שייך למימר מי איכא מידי והביא ראיה מסנהדרין ע"ש, ולפ"ז שפיר השמיענו

ר"פ שרצה להקשות לו מהא דמי איכא מידי דנראה לכאורה כעין כלל בש"ס, ואפ"ה לא הקשה משום דהא טעמא קאמר ומזה נלמוד גם בעלמא, דאם נמצא טעם חשוב יותר, בטלה סברת דמי איכא מידי, וע' בפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג ובפלתי סי' כ"ז סק"ב ובקצוה"ח סי' רל"ב סק"א ובמל"מ פ"י מה' מלכים.

שם תניא דלא כרב אחא בר יעקב הרוצה לאכול מבהמה כו' אחד עכו"ם ואחד ישראל מותרין בו, ע"ל דק"ב ע"א תוד"ה אלא ובה"ג ה' אבר מן החי וברמב"ם ומפרשים פ"ט הי"ב י"ג מה' מלכים, ומש"כ הרשב"א בתוה"ב הארוך דף ל' ובחידושיו בסוגיין, ובטושו"ע סי' כ"ז ובמפרשים, ובח"ס חי"ד סי' י"ט.

שם דא"ר אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשיאן הרוצה שיבריא כו' בראב"ן סי' כ"ד הביא כן גם בשם שמואל ע"ש.

שם ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה כו'. הא דאדכר הכא מליחה והדחה משום דלקדירה איירי כמש"כ התוס', אבל אי בעי לאכול כך חי מותר בלא מליחה רק בהדחה, כדאמרינן לעיל דט"ו ע"ב השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא. והטעם משום דדם שלא פירש ולא נצרר מותר. ומשנה מפורשת היא במנחות דצ"ט ע"ב דכשחל יוה"כ בע"ש השעיר נאכל לערב, היינו בשבת, ומשום דאין יכולין לצלותו ביוה"כ ובשבת ומוכרח לאכלו חי, ומסיק במשנה שם והבבליים אוכלין אותו כשהוא חי. ובירושלמי פאה פ"ח ה"ד למד מהתם דמערבין בבשר חי, וע' באו"ח סי' שי"ח ס"ב, ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ע"ו סקי"ב.

ואפשר דהכא בכל גווני בעי מליחה משום דהבשר היא מבית שחיטתה ויוכל להיות שיש שם חוטין שדם בהם ודם שבחוטין הוא ככנוס ועומד בכלי כמבואר ביו"ד סי' ס"ז ס"ב, וממילא המליחה מעכבת בזה. ועמש"כ בחידושי לקמן דקכ"א ע"ב.

במשנה השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם כשרים. וברמב"ם פ"ד הי"ג מסיק ואין אומרים שמא מתים היו וע' בש"ך סי' כ"ח סק"ל, ולפ"ז יל"ד אמאי לא הטילו בזה תנאי. אם פרכסו לאחר שחיטה ואם לא פרכסו אסורין שמא נחנקו כדכ' בשבלי הלקט ה"ש סי' ט', וע' בספר הארוך מש"ך סי' כ"ח ובמנחת אהרן שם ובפר"ח שם סקל"ד ובת' מקום שמואל סי' ע"ו ושם בקונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' כ"ח.

שם אמאי ידים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין כו', לכאורה לרב דאמר בסוטה ד"ל ע"א דר"מ ור' יוסי ור' יהושע ור' אלעזר ור"א כולהו ס"ל דאין שני עושה שלישי בחולין. ובכ"מ דאמרו בש"ס בלשון זה הו"ל שיטה ואין הלכה כשיטה. כמש"כ התוס' בב"מ דס"ט ע"א והרי"ף והבעה"מ והרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה ובחידושיו לב"ב

דע"ח, ועמש"כ בחידושי לקמן דקכ"ד ע"ב ולמנחות דנ"ז ע"ב, וא"כ מאי קא קשיא להו הכא, ובע"כ דסוגיין ס"ל כאוקימתא דרב מרי בריה דר"כ בסוטה שם דכו"ע אין שני עושה שלישי בחולין:

שם ואין שני עושה שלישי בחולין כו'. ע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' קנ"ח סק"י וסקי"ב וברדב"ז בקונטרס ללשונות הרמב"ם סי' קצ"ג ובטו"א לחגיגה די"ח ע"ב.

רש"י ד"ה מדריש לקיש. דהויא כמי שהוציאוה מן הבהמה בעודה מפרכסת כו'. הא דהוצרך רש"י להביא כאן דין איסור אבמ"ה דמפרכסת, לדמיון ע"ד רשב"ל דשחט את הקנה. הלא בזה ג"כ היא מפרכסת ומאי האי דקאמר דהויא כמי כו' בעודה מפרכסת. די"ל דלולא זאת ה"א דאיסור אבמה"ח לב"נ כלתה ג"כ מזמן העדר החיות. ואינה עד שתמות לגמרי, ומשו"ה ניהי דלעכו"ם בנחירה תליא מילתא, אולם אחרי שנחרה ולא תוכל לחיות עוד יצתה מידי אבמה"ח לב"נ, כמו שיצתה מידי אבמה"ח לישראל ע"י שחיטת הקנה, וזה היה מתאים נמי עם כללא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, ועפ"ז היה מותר לזמן עכו"ם על בני מעיים כמו לישראל. לכן הביא רש"י לדמיון דין איסור אבמה"ח לעכו"ם ממפרכסת, והיא ברייתא דרב אושעיא לקמן דקכ"א ע"ב וכ"פ הרמב"ם בפ"ט הי"ב והי"ג מה' מלכים. ואחרי דחזינן דאיסור אבמה"ח לא כלתה לב"נ מזמן העדר החיות רק ממיתתה המוחלטת, ומעתה דייק שפיר דמזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנין לעכו"ם. וע' בר"ש ורא"ש פ"א מ"ג דטהרות ובתשב"ץ ח"ג סי' רצ"ד ורצ"ו.

ואילה"ק איך נסתלק איסור אבמה"ח ממפרכסת, הא אמרינן לעיל ד"ל ע"ב שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה. דכבר ביאר בשאילתות פ' נח סי' ו' דלכל דבריה לאו דוקא. רק להעמדה והערכה ולרבעה ולחרוש בה, וע"ל דפ"ד ע"א תוד"ה בעינן ובב"ק דע"ו ע"א תוד"ה שחיטה ובבכורות דל"ב ע"א תוד"ה הא ובמש"כ הרשב"א בחידושיו לקמן ר"פ כיסוי הדם ולב"ק דע"ו ודע"ז ולשבועות די"א.

רש"י ד"ה מבית השחיטה, וממתין לה עד שתצא נפשה דאמרינן בארבע מיתות דס"ג מנין שאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה ת"ל לא תאכלו על הדם ע"כ, והנה לקמן דקכ"א ע"ב מסיק רש"י בדרשה זו ואסמכתא דרבנן בעלמא היא ע"ש, והוא תמוה דבסנהדרין שם מבואר בש"ס דלאו שבכללות הוא ואינו לוקה עליו, משמע דל"ת גמורה היא וע"ש תוד"ה משום, וכ"ה משמעות הספרא בפ' קדושים פרק ו', וכ"ה דעת הרמב"ם בפ"א ה"ב מה' שחיטה ובפי"ח ה"ג מה' סנהדרין דל"ת גמורה היא רק שאינו לוקה,

וע' בס' המצות שרש תשיעי ובמפרשים שם ובפמ"ג ליו"ד סי' כ"ז ובלח"מ פ"א ה"ב מה' שחיטה, וכ"כ בס' האשכול ח"ג סי' ט"ו דאורייתא הוא, שוב מצאתי בפלתי סי' כ"ז סק"א דטרח ליישב דעת רש"י בזה, וע' בת' מקום שמואל סי' י"ד ובת' אחיעזר חי"ד סי' א' ובשושנת העמקים להפמ"ג סי' ט"ז.

רש"י ד"ה דקיי"ל, והבשר לרבות עצים ולבונה כו' עמש"כ בחידושי לקמן דל"ה.

תוד"ה מולחו, הא דלא אדכר הדחה קמייתא כגון דחלליה בי טבחי כו', ע' במפרשי הרמב"ם פ"א ה"ב מה' שחיטה ובס' התרומה סי' ס"א וברוקח סי' תכ"ח ובתרומת הדשן סי' קס"ט וע"ל בראש פ"ק סי' י"ט ובפמ"ג ר"ס ע"ו בשפ"ד.

בא"ד אי נמי מיירי לצלי כו'. ע' באר שבע לחולין דט"ו ע"ב.

תוד"ה אחד, וה"נ נימא שאני עכו"ם דלאו בני שחיטה נינהו, ע' לח"מ פ"ט הי"ג מה' מלכים ובשושנת העמקים כלל ט"ז.

בא"ד ואע"ג דב"נ נהרג על העוברים כו', ע' סנהדרין דנ"ט ע"א תוד"ה ליכא ובת' חו"י סי' ל"א.

בא"ד מ"מ אסור ליה משום טמא כו', ע' פר"ח סי' ס"ב סק"ג ובפלתי סק"ב ובת' הגרע"א סי' קס"ה.

בא"ד והאיכא אבמה"ח דחיות ועופות הטהורין כו'. ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ"ז ובנחל יצחק סי' ז' ובגינת וורדים כלל מ"ה.

תוד"ה ונאכלין, לצלי איירי דלא בעי הדחה, ע' ביאור הגר"א סי' ע"ו סק"ג ולאו"ח סי' קנ"ח סקט"ו.

בא"ד א"נ לקדירה והודחו במי פירות ע"כ, ע' רמ"א סי' ס"ט ס"ז ובש"ך שם סק"ל ובט"ז סקי"ז ובפלתי שם סק"ה ובת' הרדב"ז ח"א סי' ל"ז ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' נ"ז בתשובה שניה.

דף לג:

א"ר פפא הכא בידים תחלות עסקינן ור"ש בן אלעזר היא כו' ויל"ד אמאי לא דייק כדדייק בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ה דאוקימתא זו היא רק לר"ע, וכדמשמע נמי בסוגיין, וע' ר"ש טבול יום פ"ב מ"ב, וכן יש להעיר בירושלמי ברכות פ"ח ה"ג, וע' בביאור הגר"א לאו"ה סי' קס"א סק"ה.

שם ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ. וכ"ה ג"כ הגרסא לפנינו בתוספתא דטהרות, אולם הר"ש שם פ"א מ"ח גריס שם משום ר"ש.

שם הכניס ידו לבית המנוגע. במשנה הגרסא המכניס ידיו וכ"ה גרסת התוס' בשבועות די"ז ע"ב.
שם דלמא כי קאמר ר"ע ה"מ בתרומה וקדשים דחמירי, ע' ר"ש ידים פ"ג מ"ב.
שם טמא לא נאמר אלא יטמא לטמא אחרים לימד על ככר שני שהוא עושה שלישי בחולין. ע' צל"ח לפסחים דט"ו אות ס"ט.
שם א"ר אלעזר א"ר הושעיא הכא בחולין שנעשו עטה"ק עסקינן כו'. ע' ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב ובמה"פ שם.
רש"י ד"ה כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים כגון הידים והכלים שנטמאו במשקין והבא ראשו ורובו במים שאובין וכל האמורים ביציאות השבת אצל שמונה עשר דבר כו' ע"כ, ויל"ד במאי דרש"י שינה הסדר דמשנה שילהי זבים ובברייתא דשבת די"ג ע"ב, הקדים המאוחר ומאחר המוקדם. ול"ל לחשוב הפרטים כשכתב בתר הכי וכל האמורים ביציאות השבת, ואם חשב אותם אמאי לא פתח באוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין. כדפירשו הרמב"ם והר"ש פי"א מ"ה דפרה, ואי משום דסוגיין איירי בטומאת ידים להכי פתח בה, א"כ מדוע חשיב לכולהו אחריני בהדה.
רש"י ד"ה ונוקמה למתניתין כר"ע דהא סתימתאה הוא ורובא דסתמי אליביה כו', ע' בכורות ד"ל ע"א רש"י ד"ה יש מפרשים ובשטמ"ק שם ובב"מ דפ"ב ע"א רש"י ד"ה אי הכי ובמגילה ד"ב ע"א רש"י סתימתאה ובפי' ר"ח שם.
רש"י ד"ה ואין שני לתרומה דאי נגע לתרומה לא פסל לה אבל מיכל תרומה אסור דשלישי מיהא הוי ליאסר באכילה כו', ע"ל דל"ה ע"א ומש"כ בחידושי שם.
תוד"ה ודילמא אע"ג דנקט לשון דילמא נראה שכן הוא האמת כו' ע"כ, בתשובות הרשב"א סי' תש"ו האריך בזה וע' ראב"ן סי' כ' ובתוס' חגיגה די"ח ע"ב ד"ה כאן.
תוד"ה והא, וא"ת ואפילו אם היה תנן אוכלין כו'. ע' בת' הרדב"ז ח"ב סי' תת"כ.
תוד"ה דכו"ע ביאה במקצת לש"ב ואפילו לר"ל דאמר בזבחים דל"ב ע"ב טמא שהכניס ידו לפנים לוקה היינו דוקא במקדש דדרשינן מדכתיב בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבא וגו' מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת במקדש שמה ביאה וכ"כ התוס' בשבועות די"ז ע"ב. וע' מכות די"ד ע"ב.
ועפ"ד מובנת הסוגיא בזבחים דל"ב ע"א דקאמר דסמיכה היא דוקא בטהורים מדאורייתא, ובטמא לא סגי במה דמעייל ידיה וסמיך משום דביאה במקצת שמה ביאה כיון דגם סוגיא דהתם ס"ל להאי היקישא דבכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת במקדש שמה ביאה כדכתבו התוס'.

אך קשה אליבא דר' אבהו שם דל"ג ע"ב, דדברי ר"ל לענין טמא שנגע בקדש איתמר ולא איירי בביאת מקדש כלל וא"כ לדידיה ל"ל לר"ל גילוי דעת מקרא. דביאה במקצת במקדש תהיה שמה ביאה ולפ"ז איך יפרנסו להא דתניא שם בברייתא דל"ב ע"א, וסמך ושחט דסמיכה היא דוקא בטהורים מדוע לא יוכל טמא לסמוך. ואי משום דכתיב לפני ה'. אפשר דמעייל ידיה ויסמוך כיון דל"ל מקרא לאסור במקדש ביאה במקצת ואפשר דמוקמי לברייתא דוסמך ושחט כר' יוסי ב"ר יהודה דאמר מרחק צפון. או משום דכל הסומך ראשו ורובו הוא מכניס מ"ט כל כחו בעינן הלכך לא אפשר. וע"ש דל"ג ע"א וביומא דל"א ע"א.

דף לד.

א"ל ר"א לר"י מצינו אוכל חמור מן האוכל דאילו נבלת עוף טהור כו' ור' יהושע מנבלת עוף טהור לא גמרינן דחידוש הוא [ר"ל דדוקא בבית הסתרים מטמא ולא בגלוי וכל הטומאות דוקא בגלוי ולא בבית הסתרים] וקשה דבירושלמי יומא פ"ו ה"ו אמרינן ד' לעזר שאל פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין מהו שיטמאו אוכלין ומשקין בלא הכשר בלא טומאה מפני שסופן לטמאות טומאה חמורה כו' התיב ר' ירמיה הרי נבלת עוף הטהור הרי הוא מטמא טו"א בלא הכשר בלא טומאה כו' א"ר יוסה נבלת עוף הטהור אין לה מחיצה אלו יש להן מחיצה א"ר מנא נבלת העוף הטהור יש לה מחיצה אדם הוא מחיצתה כו' א"ר לעזר דרומיא נבלת העוף הטהור מחיצתה בכל מקום אלו מחיצתן חוץ לירושלים ע"ש. והשתא לפי המבואר בסוגיין דר"א ור"י פליגי אי גמרינן מנבלת עוף טהור, ולר' יהושע הרי לא גמרינן כלל משום דחידוש הוא, א"כ כל הני אמוראי דשקלו וטרו בירושלמי שם למפשט בעיא דר' לעזר. הוא רק אליבא דר"א דלית הלכתא כוותיה. וע' זבחים דק"ה ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

שם מצינו שהשני עושה שני ע"י משקין. ע' שבת די"ד ע"ב תוד"ה אלא ובחגיגה דכ"ד ע"ב תוד"ה דתנן.

תוד"ה ואוכל, אע"ג דמפרש ר"ת דבי"ח דבר כו' מ"מ מייתי ראיה מפסול גוייה שהיה מתחלה בחצי פרס, ע' שבת די"ד ע"א תוד"ה זמנין ובעירובין דפ"ב ע"ב תוד"ה חצי ובסוטה ד"ל ע"א תוד"ה הא וביומא ד"פ ע"ב תוד"ה וחצי ובר"ש טהרות פ"ב מ"ב.

תוד"ה מצינו. וא"ת ואמאי לא קאמר ע"י ספר דאמרינן בפ"ק דשבת דהוי מי"ח דבר כו' ע"כ, הא דלא הביאו התוס' מתניתין דידים פ"ג מ"ה כל כתבי הקודש מטמאין את הידים

משום דאפ"ל דהתם איירי לקודש כדכתבו התוס' בשבת די"ד ע"א, והכא בעו התוס' להביא לפסול תרומה.

דף לד:

הראשון שבחולין טמא ומטמא כו', ע' ירושלמי סוטה פ"ה ה"ב ובש"ק שם.
שם הנח לנזיד הדמע כו' ע' ר"ש טהרות פ"ב מ"ג ובטבול יום פ"ב מ"ג.

דף לה.

ואיצטריך דעולא ואיצטריך דר' יונתן דאי מדעולא ה"א ה"מ בחולין שנעשו על טהרת תרומה אבל תרומה בנגיעה נמי אסור איצטריך דר"י כו' ע"כ, וטעם הדבר משום דהוא רק מעלה דרבנן. ולהכי באכילה עבוד רבנן מעלה בנגיעה לא עבוד מעלה כדאמרינן בזבחים דצ"ט ע"ב.
ואגב אורחייהו הורו לנו בש"ס לתרץ קושית הירושלמי בחגיגה פ"ג ה"ב, דבין לעולא בין לר' לד' יונתן אמר רבי צריכינן לאמר דס"ל כר"א דאוכל אוכל שלישי נעשה גופו שלישי, ואנן הא פסקינן כר' יהושע אולם במאי דחידשו בזה היתר נגיעה במקום איסור אכילה, השמיעונו דאפילו ר' יהושע מודה דגופו מיהא נפסל מלאכול בתרומה, וכי קאמר ר"י דאוכל שלישי נעשה גופו שני לקדש ולא לתרומה בנגיעה קאמר, ועל זה סמיך רש"י מש"כ לעיל דל"ג ע"ב בד"ה ואין שני לתרומה.
שם הנח לתרומה שטהרתה טומאה היא אצל הקדש, ע' ר"ש טהרות פ"ב מ"ז.
רש"י ד"ה דליכא, והא מוזהר הוא מלפסול את גופו ע"ל דל"ד ע"ב תוד"ה והשלישי ובד"ב ע"ב תוד"ה טמא ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה אין, ולקמן מוכיח מיניה דחיבת הקדש דמכשרת דאורייתא והא דאמר בזבחים דפ"ו ע"ב גבי והבשר לרבות עצים ולבונה לפסולא בעלמא לאו פסולא בעלמא דרבנן אלא למימר דלא למלקות כו' ולעולם פסולה דאורייתא ע"כ, וכ"ה דעתם במנחות דכ"א ע"א ובפסחים די"ט ע"א ובחגיגה דכ"ג ע"ב ובזבחים דל"ד ע"א בד"ה אפ"ה, וע"פ שיטתם שפיר הקשו שם בד"ה והבשר ולקמן דל"ו ע"ב בד"ה עצים אהא דמשקה בי מדבחיא דכן. אמאי ליתכשרו בחיבת הקדש ע"ש, אבל לשיטת רש"י בפסחים דל"ה ע"א ובזבחים דמ"ו ע"ב ולדעת הכ"מ בפ"ו ה"ח מאיסורי מזבח הוא כן גם דעת הרמב"ם וע"ש בלח"מ ומל"מ, לפי שיטתם אין מקום להקשות דמשקה בי מדבחיא ליתכשרו בחה"ק, כיון שהוא רק מדרבנן הרי י"ל דבזו עבוד מעלה ולא באחרת, כדאמרינן כה"ג בזבחים דצ"ט ע"ב.

ולהיפוך יל"ד לפ"ז בהא דאמרינן לעיל דל"ג ע"א, אי בקדשים כי לא יצא מהם דם לא מתכשרי ליתכשרו בחיבת הקודש דקיי"ל חיבת הקודש מכשרתן, והשתא בשלמא לפמש"כ התוס' דהוא דאורייתא. ניחא מאי דהש"ס הקשו בפשיטות כ"כ דליתכשרו בחה"ק, אבל לפירש"י דהוא רק מעלה דרבנן. הרי י"ל דשוחט ולא יצא דם הוא מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן בזה, ואפ"ל דלהכי האריך רש"י שם בפירושו וכתב. דקיי"ל דחבה"ק מכשרתן למיהוו אוכלא ולקבולי טומאה דתניא בפסחים והבשר לרבות עצים ולבונה דאע"ג דלאו אוכלא נינהו חיבת הקדש משויא להו אוכלא ע"ש, ולפ"ז כוונתו דבהך גזירה דעצים ולבונה דאסמכו נמי אקרא דוהבשר, איתא נמי לבהמה שנשחטה ולא יצא ממנה דם שתתכשר בחבה"ק דלא גרעה מעצים כנלע"ד.

ואמינא נמי דהתוס' לטעמייהו. אזלי בפסחים דפ"ב ע"א דאהא דקאמר התם בשלמא נטמא גלי רחמנא בקדק"ל וכש"כ בקדק"ד, כ"ה גרסת רש"י, ובתוס' גרסי והוא הדין בקדשי קדשים. וע"ז הקשו והא בהדיא בהאי קרא כתיבי קדק"ד ומאי קאמר והוא הדין כדדרשינן בכל שעה והבשר לרבות עצים ולבונה כו' ע"ש והנה קושיתם תמצא מקום רק לפי שיטתם דחה"ק דאורייתא מקרא דוהבשר לרבות עצים ולבונה ולכן שפיר הקשו והא בהדיא בהאי קרא כתיבי קדק"ד, אבל לרש"י לא הוזכר בהאי קרא עצים ולבונה דקדק"ד רק רבנן דעבוד בהו מעלה אסמכו אהאי קרא.

אמנם שתי הגרסאות יש לקיימם, לפ"מ דעצם קרא דוהבשר בקדשים קלים כתיב כדפירש"י שם. והשתא אם נפרש דקושית הש"ס שם קאי אבשר קדק"ד. שפיר גרסינן כש"כ בקדק"ד דלזה לא איצטריך קרא. אולם אם נימא דקושית הש"ס היא גם אטומאת קדשים דעצים ולבונה. אזי לא שייך לאמר כש"כ קדק"ד דהא לאו אוכל נינהו. רק משום דהכתוב רבינהו לטומאה בקרא דוהבשר. עפ"ז נופל לאמר עליהם לשון והוא הדין, דדין אחד להם עם בשר לפי ריבוי הכתוב, אכן כ"ז הוא לשיטת התוס' דכתוב זה כלל עצים ולבונה. אבל לפירש"י אין מקום כלל לכוללם בכוונת הש"ס, לפ"מ דאין להם רמז בהאי קרא, ובע"כ דהקשו רק אבשר, ושייך לדידיה הגרסא וכש"כ קדק"ד כנ"ל, ודעת הרמב"ם בספ"י מה' טומאת אוכלין הוא כדעת רש"י וע"ש בכ"מ, וע"ל דל"ו ע"א תוד"ה כי ובמש"כ בחידושי שם.

דף לה:

שמא תשב עליהן אשתו נדה, התוס' הכא ובגיטין דס"א ע"ב ובנדה דל"ג ע"ב והר"ש בטהרות פ"ז מ"ה האריכו בזה. וע' בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ז.

שם טומאה בחיבורין שאני דמגו דמיהמן אקדש מיהמן נמי אתרומה ע"כ, וכן צריך לפרש נמי בחגיגה דכ"ה ע"ב ובירושלמי שם פ"ג ה"ד, דקאמר מאחר שהוא נאמן על הקדש נאמן על התרומה. דהכוונה הוא נמי משום שהוא בחיבורין, וע' בחגיגה שם רש"י ד"ה מיגו דמיהמן.

שם דתניא חולין שנעשו על טהרת קדש כו'. לא ידענא אמאי גריס דתניא הלא משנה היא בספ"ב דטהרות וע"ש בר"ש. וביותר תמוה דבחגיגה ד"כ ע"א גריס דתנן והגיה שם עה"ג דצ"ל דתניא וע' בירושלמי ברכות פ"ח ה"ג ובבכורים פ"ב ה"א ובחגיגה פ"ב ה"ה.

שם רש"א דם מגפתו אינו מכשיר מאי לאו הא דם שחיטה מכשיר לא הא דם חללים מכשיר ע"כ, משמע מהכא דדם מגפתו ודם חללים תרי מילי נינהו מ"מ לא קשה מאי דבסוגיין נפקא דם חללים מדכתיב דם חללים ישתה ובנדה דנ"ה ע"ב נפק"ל מהאי קרא גופיה לדם מגפתו די"ל דהכא איירי לענין הכשר משא"כ התם הוא לענין טומאה. דעכ"פ תרווייהו דם חללים נינהו דדם מגפתו נמי הא קטליה פלגא, וע' בנדה שם רש"י ד"ה דם חללים וכ"מ בתוספתא שבת פ"ט.

שם דם מגפתו איצטריכא ליה סד"א מה לי קטליה כולה יכולה מ"ל קטליה פלגא ע"כ, לדברי הר"ש במכשירין פ"ו מ"ז פליג ר' יוסי על ר"ש בזה ע"ש, אכן סתמא דהש"ס בנדה דנ"ה ע"ב נקטה כהא דבסוגיין.

שם דם שחיטה נמי הא כתיב על הארץ תשפכנו כמים ההוא למישרי דמן דפסולי המוקדשין בהנאה הוא דאתא כו', והכי אמרינן נמי בפסחים דכ"ב ע"א דהאי קרא מבע"ל מה מים מותרין אף דם מותר, אולם בירושלמי דעות חלוקות הן דבפסחים פ"ב ה"א קאמר נמי דאתא להיתר הנאה, וכ"ה נמי בערלה פ"ג ה"א אכן בתרומות פ"ח ה"ד ובפסחים פ"א ה"ח אמרינן דהאי קרא אתא להכשר. דמה מים מכשירין אף דם מכשיר והוא כדעת המקשן דהכא.

רש"י ד"ה והשלישי שבחולין עכ"ל, לפנינו במשנה טהרות פ"ב מ"ו מבואר בהדיא השלישי שבתרומה. וכן העתיק הרמב"ם בפי"א ה"ח מה' אבות הטומאות:

תוד"ה ואם, וא"ת האיך יאכל כהן תרומה כיון דקדש מעורב בו וי"ל דע"י ברירה שיאמר רביעית שאני עתיד להפריש יהא קדש ע"כ, וכ"ה נמי הכוונה בתוס' זבחים דפ"ח ע"א דאחר שיתרום ויעשה את כל החבית תרומה. אז יקח ממנה את הרביעית קדש שיחד בתוכה.

וענין ברירה דהכא נראה כדפירש בלב אריה בפירושו השני, דכוונת התוס' עפמש"כ בתוס' תמורה ד"ל ע"א, דהיכא דהאיסור לא היה מבורר קודם תערובתו ולאחר

התערובות נולד האיסור אז סמכינן אברירה ע"ש, דלפירושו הראשון שהוא ברירה ככל ברירה דבש"ס, א"כ מה מקום לתירוץ התוס' לכל הני דל"ל ברירה. וביותר לפ"מ דהש"ס אוקים בחגיגה דכ"ה ע"א למשנה זו כרבי, ואיהו הא ס"ל לקמן דקל"ה ע"ב דאין ברירה ע"ש ובכלל אתיא משנה דחגיגה אליבא דכו"ע עכ"פ אם היה ביהודא. וע' ירושלמי שבת פ"ב ה"ז ובטו"א לחגיגה דכ"ד ע"ב.

תוד"ה דם המת, פי' בקונטרס בהמה שמתה מאליה כו' לכך נראה לר"ת דכולא שמעתא איירי באדם כו', ע' ר"ש מכשירין פ"ו מ"ו ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ק"ז.

תוד"ה למישרי, ולר' אבהו דאמר בפ' כל שעה דלא תאכלו משמע איסה"נ איצטריך למישרי כל דם והכא נקט פסולי המוקדשין משום דחזקיה דפליג עליה כו' ע"כ. וכדבריהם מבואר להדיא בש"ס פסחים דכ"ב ע"א דלר' אבהו אתא קרא דלא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים מה מים מותרים בהנאה אף דם מותר.

אלא דקשיא לע"ד בפסחים שם דפריך ולחזקיה למאי הלכתא איתקש דם למים. ומשני לדם קדשים שאינו מכשיר מדכתיב על הארץ תשפכנו כמים דם שנשפך כמים מכשיר שאינו נשפך כמים אינו מכשיר ע"ש. ולדברי התוס' דבסוגיין הרי אתא האי קרא אליבא דחזקיה. להתיר דמן דפסולי המוקדשין ומשום דסד"א הואיל ואסירי בגיזה ועבודה דמן ליבעי קבורה. ואין לאמר דהכא כתבו התוס' לר' אבהו וחזקיה אליבא דר"ש והתם איירו אליבא דנפשייהו. דאי לא היה מתאים שיטת עצמם עם הא דבסוגיין. לא היו התוס' מרכיבים דבריהם הכא, אדרבה אז הוה דחי. כדדחי הש"ס שם מקודם אהא דגיה"נ. דקאמר מאן שמעת ליה דאמר אין בגידין בנ"ט ר"ש ר"ש ה"נ דאסר בהנאה כו' ע"ש. וצ"ע כעת.

בא"ד והוה מצי נמי למימר דאיצטריך קרא לדם בהמה דלא בעי כיסוי כו', ע' בכורות דט"ו ע"א תוד"ה אי, אולם בספרי ראה י"ב ט"ז דריש מלשון מים דכתיב גבי דם שלש דרשות, היתר הנאה, הכשר זרעים, ופטור כסוי דם בהמה, וכולהו משום דאיתקש למים וע"ש בהתוה"מ.

דף לו.

סד"א הואיל ואסירי בגיזה ועבודה דמן ליבעי קבורה קמ"ל ולפ"ז כש"כ דמן דקדשים גופייהו דודאי אסירי בגיזה ועבודה, דפשיטא דאסורין בהנאה, והיינו דאמר רב במעילה די"ב ע"ב, המקיז דם לבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו ובברכות דל"א ע"א חשיב

לה הש"ס להלכה פסוקה, וע' תמורה דל"א ע"ב תוד"ה ואפילו וביומא דנ"ט ע"ב תוד"ה הוא.

וקשה הלא בכל אזהרות דם כתיב בלשון אכילה. כל נפש מכם לא תאכל דם, וכל דם לא תאכלו. וע' כריתות ד"ד ע"ב וברש"י ד"ה ה' לאוין ובבכורות דט"ו ע"א תוד"ה רק, וא"כ התינח לר' אבהו דס"ל בפסחים דכ"א ע"ב דאכילה דקרא משמע גם לאיסור הנאה וע"ל דל"ה ע"ב תוד"ה למישרי, אבל לחזקיה שם דלא תאכלו לא משמע ליה הנאה. מנא ליה לאסור הנאה בדם הקזה של קדשים. ואין לאמר דפליג, דהש"ס קרי לה הלכה פסוקה, וי"ל דצמיחת איסור הנאה בדם הקזה של קדשים אינה מטעם דם, רק משום לתא דנהנה מן ההקדש. ומשום דלא מתקיימת בלא דם חשיב כגופה דבהמה כדמוכח במעילה שם וברמב"ם פ"ב הי"א מה' מעילה, ונ"מ גם בזה דאם היה האיסור משום דם, אז היתה שיעורא בכזית דכל אכילה בכזית. ומשום הקדש שיעורו בפרוטה.

והנה הצל"ח בברכות שם הקשה על כפל הלשון של אסור בהנאה ומועלין בו. ולפמש"כ ניחא דאי הוה אמר רק אסור בהנאה, ה"א דהאיסור הוא משום דם, וזהו רק אליבא דר' אבהו דלא יאכל כולל גם איסור הנאה ולפ"ז תקשה הרי לחזקיה הוא מותר בהנאה ואיך קרי לה הלכה פסוקה, ולכן מסיק ומועלין בו להורות דהאיסור הוא משום נהנה מן ההקדש ואי קאמר רק מועלין בו. ה"א מעילה דרבנן. וכדאשכחן גם בלשון המשנה במעילה די"א ע"א. בדם שיצא לנחל קדרון מועלין בו. ואע"ג דהאי מעילה היא מדרבנן, ובאמת במקיז דם לבהמה הויא המעילה מדאורייתא כמש"כ בתוס' ר"י חסיד ורבינו יונה לברכות שם והכ"מ בפ"ב הי"א מה' מעילה, ולהכי הקדים לזה אסור בהנאה, ולשון זה מונח על איסור תורה כנלע"ד.

שם א"ר אושעיא מאחר שרבי אומר הוכשר ור"ח אמר תולין אנו על מי נסמוך כו' ולכאורה הרי בכ"מ אמרינן וכי רבי לא שנאה ר"ח מנא ליה ופירש"י דר"ח היה תלמידו. ואיך מסתפק הכא ר' אושעיא אם נסמוך על ר"ח, במקום דרבי גופיה אומר להיפוך, ור"ח גופיה איך פליג על רבו, אם רבי סבר ישנה לשחיטה מתוע"ס אין לר"ח לחלוק או להסתפק בדבריו כדאוקמינן הכא.

וי"ל משום דפלוגתא דישנה לשחיטה מתוע"ס או אינה אלא בסוף מחלוקת קדומה היא בין ר"מ ור"ש כדאמרינן לקמן דקכ"ח ע"א ולפ"ז לא שייך לאמר רבי לא שנאה במשנתנו כדפירש"י בעירובין דצ"ב ע"א, דהא לפי אוקימתא זו שנאה רבי שם דקכ"ז ע"ב, וע' זבחים ד"ל ע"א ופסחים דס"ג ע"א וכה"ג יש מקום גם לר"ח לאמר דדעתו נוטה כהאי

תנא או עכ"פ להסתפק בזה וע"ל דט"ז ע"א ובמש"כ בחידושי שם, ועי' מהרי"ק שרשים ל"ז מ"א נ"ב צ"ד ק"ב ובנוב"י מ"ת חח"מ סי' ג'.

והנה התוס' כתבו בנדה דס"ב ע"ב דכל דברי ר"ח ור' אושעיא בתוספתא, כלולים במשניות שסדר רבי, ולפ"ז הרי קבל ר"ח תורתו מחכמי המשנה, ורבי נמי סדר דבריו עפי"ד התנאים שקדמו לפניו כדפירש"י בב"מ דפ"ו ע"א, ור' אושעיא שהיה חבירו של ר"ח דשניהם סדרו התוספתא, בודאי שסמך על קבלת חברו ר"ח במקום שנסתפק לו, אולם בדין זה דרבי גופיה פליג על ר"ח, והיא נמי פלוגתא דתנאים שלפניהם לכן נסתפק ר' אושעיא לאמר אנו על מי נסמוך לקבוע ההלכה בתוספתא.

שם רבי סבר ישנה לשחיטה מתוע"ס, והנה בב"ק דע"ב ע"א אהא דחולין שנב"ע משלם תשלומי דו"ה הוכיח בש"ס דאינה לשחיטה אלא לבסוף, דאי ישנה לשחיטה מתוע"ס כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך לא דמריה קא טבח, והק' הרשב"א בחידושיו שם א"כ לכל טובח נימא כיון דשחט בה פורתא קנייה בשינוי למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס ואידך כי קא טבח דידיה קא טבח ותירץ דפשיטא להו דבשחיטת פורתא לא קני לה ע"ש, ומלבד מאי דקשה להבין מאיזה טעם פשיטא להו, נלע"ד לולא דברי הרשב"א ז"ל דלא צריכינן לחסרון הקנין. רק כיון דכתב רחמנא וטבחו גבי תשלומי דו"ה, צריכה להיות שחיטה כשרה בשלימותה ואז מועילה השחיטה להתחייב עליה דו"ה, וכששחט בה פורתא ולא גמר השחיטה הרי הוא חייב מטעם מזיק. ואין לה שייכות עם חיוב תשלומי דו"ה, נמצא דהשחיטה המוחלטת הביאה עליו חיוב התשלומין, ודין כזה גזרה התורה, וכמו דלענין הכשר שחיטה לא אמרינן דמכי התחיל לשחוט ונקב הושט יש כאן מעשה טרפה וכי גמר שחיטתו מתכשר כדכתב רש"י לעיל ד"כ ע"ב ובע"כ דחדא פעולה נקראת כל מעשה השחיטה, כמ"כ הוא לענין טביחה דכתיב בתשלומי דו"ה, השחיטה בשלמותה הביאה עליו החיוב. ומה מאד דחקו התוס' שם בקושית הש"ס מכי שחט בה פורתא אסרה כו'. א"כ איך חייב רחמנא אחולין בעזרה ושחוטי חוץ. נימא נמי מכי שחט בה פורתא אסרה אידך מחתך עפר בעלמא הוא ע"ש הרי דהתוס' העמיקו להבין בקושית הש"ס, איך באו לחלק בזה כלליות השחיטה לחלקים, וע"ש דע"א ע"ב תוד"ה כיון, ומכש"כ בתשלומי דו"ה דאית לן היקישא דטבחו או מכרו כל היכא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה וכל היכא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה כדאמר שם דע"ז ע"ב, וגבי מכירה תנן התם דע"ח ע"ב דאם מכרו חוץ מאחד ממאה שבו אינו משלם תשלומי דו"ה, ומשו"ה קאמר שם בגמרא וטבחו כולו בעינן ומכרו כולו בעינן ע"ש, הרי בע"כ שחיטה גמורה בעינן לחיוב תשלומי דו"ה כנלע"ד.

שם בעי רשב"ל צריד של מנחות מונין בו ראשון ושני כו', ע' פסחים דט"ו ע"א תוד"ה ולד ובחגיגה דכ"ד ע"א תוד"ה מניין.
שם אטו רשב"ל ל"ל אוכל הבא במים כו', ויל"ד בירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב, דקא פשיט נמי ר' אלעזר לבעיא דר"ל הכי, ולא דייק שם אטו רשב"ל כו'.
רש"י ד"ה באו ונסמוך. והו"ל רבי יחיד במקום שנים ע"כ, כוונתו דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו כדאמרינן בעירובין דמ"ו ע"ב. ואע"ג דר' חייא תלמידו דרבי היה ולא חבירו כדכתב רש"י שם דצ"ב ע"א, מ"מ מצטרף ר"ח לדעת ר"ש דקשיש הרבה מרבי. עד שכנגד שניהם ביחד נקרא רבי יחיד במקום שנים.
רש"י ד"ה לעולם משמע עד שיבא אליהו ויודיענו כו', ע' בכורות דכ"ד ע"א רש"י ד"ה עד שיבא ובעין יצחק ח"ב סי' ס"ו.
רש"י ד"ה צריד. קורטי קמח הצבור במנחה ואין שמן נכנס לתוכו כו', ע' נוב"י קמא חא"ח סי' כ"ב.
תוד"ה סד"א ול"ד לגיזה דשריא דגיזה מתזבח נפקא דמשמע תזבח ולא תגוז כו'. ע"ל דצ"ט ע"א תוד"ה רבא ובמעילה די"ב ע"ב תוד"ה חלב ובביצה די"ב ע"א תוד"ה השוחט ובע"ז דס"ז ע"ב תוד"ה א"ר יוחנן. וזהו כוונת התוס' בבכורות דט"ו ע"א ד"ה ואהני, במש"כ וצריך לחלק, ודלא כמש"כ שם בס' אברהם יגל, וע"ש בריי"ט אלגזי ובמש"כ בחידושי שם.
בא"ד אע"ג דאין הדרשה מיושבת כו'. ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד סי' י"ג.
תוד"ה צריד. ומיהו לשון צריד משמע מקצתה לחה ומקצתה יבשה ע"כ, והר"ש במע"ש פ"ב מ"ד פירש כפירש"י הכא דצריד לשון יובש, והרמב"ם בפיה"מ שם כתב דדבר הטחון עב נקרא צריד, וע' בשטמ"ק בשם הערוך.

דף לו:

חד בטומאת מת וחד בטומאת שרץ כו' ע' פסחים דט"ז ע"א תוד"ה חד ובפ"י וצל"ח שם.
שם לרשב"ל נמי עשאוהו כהכשר מים ע' מנחות דק"ב ע"ב תוד"ה כי.
שם מכלל דחיבת הקדש דאורייתא מנלן כו', ע"ל דל"ה ע"א תוד"ה אין ובמש"כ בחידושי שם.
שם וכי תימא תרגמא אדם והא משקי קאמר ע"כ, תיבות אלו ליתנייהו בילקוט צו רמז תצ"ט, וע' בתוד"ה וכי תימא ובפסחים ד"כ ע"א תוד"ה לא.
שם כגון שהיתה לו פרה של זבחי שלמים, והנה בקצוה"ח סי' ת"ו סק"ב מפרש, דנקט שלמים דבהכשר מים בעינן שיפלו לרצון בעלים, ושלמים ממון בעלים הוא. ורש"י פי'

במרובה דע"ו ע"א דלריה"ג בשעת טביחה אכתי ממון בעלים הוא והאריך בזה טובא, אכן לא ביאר הרי רש"י פי' בב"ק די"ב ע"ב. דלהכי ס"ל לריה"ג דמחיים הוא ממון בעלים שאחריות הוא עליו ע"ש ואיהו גופיה מפרש בחולין דקל"ט ע"א דהסתלקות האחריות הוא משהביאו לעזרה, ולדברי התוס' שם דכ"ב ע"ב הוא משמסרו ליד כהן, עכ"פ בשעת שחיטה נסתלקה אחריותו ול"ל בעלים, וע' מעילה די"ט ע"א וברש"י ד"ה עד שיצא ומש"כ שם בחידושי, וע' עונג יו"ט ס"ס ל"ב ובמנ"ח מצוה ק"ס.

שם והעבירה בנחל שחטה ועדיין משקה טופח עליה, ע' ר"ש מכשירין פ"ה מ"א ובנוב"י קמא חי"ד סי' ד'.

שם והבשר לרבות עצים ולבונה כו', ע' טו"א לחגיגה דכ"ג ע"ב.

רש"י ד"ה לר"ל נמי למימני ביה ראשון ושני מיהא מדרבנן ע"כ, ע' בראב"ד פ"ח ה"ג מאבות הטומאות ובכ"מ שם פי"ב הי"ד ובמראה הפנים לירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב.

דף לז.

השוחט את המסוכנת רשב"ג אומר כו', ונרשם עה"ג גירסת רש"ל ורש"א רבן גמליאל ע"כ, לפנינו ברש"ל ליתא כלל וביש"ש הגרסא רשב"ג, ובמהרש"א גריס ר"ג והביא ראיה לגרסא זו. וע' מה שדחה לדבריו בראשון לציון על משניות. אכן בה"ג ה' טריפות גריס ר"ג וכן בס' האשכול ח"ג סי' י"ג.

שם אר"ש השוחט בלילה ולמחר השכים ומצא כתלים מלאים דם כשרה כו' ע' פר"ח סי' כ"ה סק"ד.

שם ודילמא היינו נבלה היינו מסוכנת מחיים בעשה לאחר מיתה בלאו. ונ"מ נמי דאזהרת עשה לא שמה אזהרה, כדאמרינן בסנהדרין דנ"ו ע"א וכ"כ רש"י בתמורה ד"ד ע"א להכי אשמעינן קרא דלאחר מיתה קאי נמי בלאו. וע' כריתות ד"ד ע"ב ובמש"כ ן בחידושי שם.

שם דאס"ד מסוכנת אסירא השתא מסוכנת דלא מחסרא אסירא טרפה מיבעיא ע"כ, לכאורה מאי ק"ו הוא זה הלא השתא סבירא לן דמסוכנת היא בכלל שאינה חיה לא תאכל ולבד מאי דלא נחשבת חיה מדין התורה. יורה לנו הנסיון דבשעה מועטת תמות וא"כ אפ"ל דדוקא מסוכנת דאית לה טרפות כלליות השולטת בכלל גופה חמירא. ובזו גזרה רחמנא שאינה חיה לא תאכל אבל מה שתמות בהמשך הזמן ע"י חסרון בגופה לא איכפת לן. להכי גלי רחמנא טרפה לא תאכל, דאפילו חסרון הגורם מיתתה אחרי זמן מרובה ג"כ לא תאכל.

וי"ל דעיקר טרפות שנאמרה למשה מסיני הם ע"י חסרון, וכדאמרינן לקמן דמ"ג ע"א שמונה מיני טרפות נאמרו למשה מסיני נקובה ופסוקה נטולה וחסרה קרועה ודרוסה נפולה ושבורה, ובפרטיות חשבינהו במשנתנו דאלו טרפות, וזהו מאי דרש"י פי' כאן טרפה ניקב קרום של מוח כו'. ועפ"ז היה מקום להמקשן לחזק דין טרפה דמחסרא על מסוכנת דלא חסרה, אע"ג דהחוש יעיד דקרובה למיתה יותר, ושפיר עביד ק"ו השתא מסוכנת דלא מחסרא אסירא טרפה מיבעיא

שם ודילמא היינו נבלה היינו טרפה כו'. ע' בגינת וורדים להפמ"ג סוף כלל סמ"ך.

שם יבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב, ע"ל דק"ג ע"א תוד"ה דאיסור ובכריתות דכ"ג ע"א תוד"ה ומי וביבמות דל"ג ע"ב תוד"ה אמר ובשבועות דכ"ד ע"ב תוד"ה מיגו ובמכות דט"ז ע"ב תוד"ה ריסק ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ו ובת' הרדב"ז ח"א סי' ל"ה.

תוד"ה כי, השתא מסקינן דמדאורייתא קמבע"ל אבל מדרבנן מודו דמונין בו ראשון ושני כו' ע"כ, וכ"ה דעת הראב"ד בספ"י מה' טומאת אוכלין ולטעמיה אזיל במש"כ בפירושו על התו"כ ויקרא נדבה פרק י"ד דהאי פסולא דגופיה דקאמר הכא הוא שאין חייבין עליהם לא כרת ולא מלקות ע"ש, משמע אבל טומאתן דאורייתא והוא כדעת התוס' הכא ובכ"מ, וע"ל דל"ה ע"א תוד"ה אין ובמש"כ בחידושי שם.

בא"ד שהיו מביאים בעזרה וגם חולין היו מביאים כו', ם ע' תמורה דכ"ג ע"א תוד"ה אוכלין ומש"כ בחידושי שם ולקמן דק"ל ע"ב ובמה שהאריך בזה חתני הגאון מו"ה יצחק אייזיק הלוי שליט"א בקונטרס דברי יצחק לבכורות.

תוד"ה השוחט את המסוכנת אפילו לכתחלה שרי ונקט לשון דיעבד משום דבעי למיתני עד שתפרכס ע"כ, ויל"ד דתיכף בתר הכי תני במשנה השוחט בלילה, וזהו בע"כ בדיעבד כדלעיל די"ג ע"ב. ואיך תנא מסדר המשנה במשנה חדא בלשון השוחט, חד לדיעבד וחד אפילו לכתחלה וצע"ק.

תוד"ה השתא. הא אסורה מחיים איסור שאינה זבוחה דרחמנא אמר וזבחת וזו לא נשחטה דממ"נ אף לאחר שנתנבלה איכא עשה דשאינה זבוחה כו' ע"כ, וכ"כ התוס' בכ"מ דשחיטה היא מ"ע, ועפ"ז מובן נוסח הברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה, כדאמרינן בפסחים ד"ז ע"ב ובירושלמי ברכות פ"ט ה"ג ובתוספתא שם פ"ו וכ"כ רש"י בפרדס סי' רט"ז דלהכי מברכין על השחיטה ולא על הבדיקה, דשחיטתה היא מ"ע ובדיקת הבהמה היא ל"ת דשאינה חיה לא תאכל.

אך קשה הלא הרמב"ם כתב ר"ה שחיטה וז"ל מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר כו' שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך. וכתבו שם הכ"מ והרדב"ז דלהכי דייק הרמב"ם

וכתב מי שירצה לאמר שאינה מצוה שחייב האדם לעשותה עכ"פ כמו תפילין וציצית שופר סוכה ולולב שאין מצוה זו מוטלת אלא על מי שרוצה לאכול בשר ע"ש וכדבריהם מבואר ברא"ש פ"ק דכתובות סי' י"ב ע"ש. ולפ"ז מצוה זו רמיא על האדם לעשותה דוקא אם ירצה לאכול בשר ובוחר בבהמה זו לשוחטה ולאכלה אז חלה עליו המצוה ומברך על שחיטתה, אבל מה מקום לאמר על בהמה שנתנבלה שיהיה חל עליה עשה דשחיטה מחיים אע"ג שלא רצה לשוחטה בפרט, ולא לאכול בשר בכלל, ואדרבה לעיל ד"ח ע"א אמרינן דשוחט בהמה הוי מקלקל, משום דבחייה עמדה גם לגדל ולדות ולחרישה, וא"ל דכוונת התוס' משום דבע"כ קודם שנתנבלה היתה מסוכנת, והיה מוכרח לשוחטה שאם לא ישחטנה תמות, דפשטות דבריהם משמע דאפילו אם כשקדש היום לא היתה מסוכנת. רק מתה פתאום ביוה"כ, אפ"ה חל עליה איסור דשאינה זבוחה דקאי עלה בעשה, וע' בס' האשכול ח"ג סי' ו' ובת' חמדת שלמה חי"ד ס' ג'.

כן במה שהביאו ראייתם וז"ל דר"ש אומר האוכל נבלה ביוהכ"פ פטור משום דאין אחע"א ומשמע אפילו נתנבלה ביוהכ"פ פטור משום דאין אחע"א והשתא כשמתה פקעה איסור אבמה"ח אמאי לא חל איסור יוהכ"פ עם איסור נבלה בבת אחת אלא ודאי לעולם איכא איסור דשאינה זבוחה כו' ע"כ, וגם זה קשה איך משמע להו אפילו נתנבלה ביוה"כ פטור. הלא זהו רק שיטת רש"י בכ"מ, ומשום קושיא זו של התוס' נאדו מפירש"י, ומסקו בשבועות דכ"ד ע"א ד"ה האוכל דבנתנבלה מערב יוה"כ דוקא איירי ע"ש. ולפ"מ דמפרשי הם הלא אזדא ההוכחה דבהמה בחייה קאי באיסור שאינה זבוחה, רק לפי שנתנבלה מערב יוה"כ להכי לא הל איסור דיוה"כ על איסור נבלה הקודם.

ועצם קושיתם על פירש"י בשבועות ובכה"מ בלתי מובן לע"ד. דהא רש"י דייק בהדיא בשבועות ובקידושין דע"ז ע"ב ובכריתות דכ"ג ע"א וז"ל ואפילו נתנבלה היום הוה איסורא בין השמשות דאתמול משום אבמה"ח ולא אתי איסור יוה"כ וחייל ע"ש הרי דדעת רש"י ז"ל דחשבינן מזמן חלות האיסור בין השמשות. ועפ"ז אין מקום לאמר דכשמתה ביוה"כ פקע איסור אבמה"ח ויוכלו לחול איסור יוה"כ ואיסור נבלה בבת אחת כיון דרש"י ס"ל דחלות האיסור דיוה"כ נחשב רק מה דהיה ביה"ש דיוה"כ, ומכיון דביה"ש לא היה על מה לחול שוב לא חל בכל משך היום. וע' בזהר הרקיע שרש ששי ובפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג ובסי' י"ט ובר"ס ס"ב שם ובבאר יצחק חי"ד סי' ד' ובאור שמח פ"א הי"ג מה"ש.

דף לז:

ולא בא בפי בשר פיגול שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם כו' אי אמרת בשלמא שריא היינו רבותיה דיחזקאל אלא אי אמרת אסירא מאי רבותיה דיחזקאל ע"כ, ואילה"ק לפ"ז מאי רבותיה דדניאל. דכתיב בדניאל א' וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו. והאי פת בג היינו מאכלות אסורות ממש, כדכתבו התוס' בשם הרשב"ם בע"ז דל"ו ע"א ד"ה אשר, די"ל דהתם מספר הכתוב כן בכלל הספור על מקרה הדברים לדניאל חנניא מישאל ועזריה אצל נבוכדנצר. משא"כ הכא אמר יחזקאל על עצמו ולא בא בפי בשר פגול, שפיר הבינו בש"ס דקאמר בדרך רבותא אולם בזוה"ק וישב בפ' חטאו משקה מלך מצרים הבין דקראי דיחזקאל ודניאל תרווייהו איירו במאכלות אסורות ממש, דקאמר יחזקאל נטר פומיה ממאכלי דאיסורי דכתיב ולא בא בפי בשר פגול כו' וע' רוקח סוף ה' חסידות ובת' הרמ"א ס"ס נ"ג ובברכי יוסף חי"ד סי' של"א סק"כ.

רש"י ד"ה מקרה יום ומקרה לילה לא כתיב בקרא ולא גרסינן ליה ע"כ, לא ביאר באיזה מקום היתה כתובה בגמרא גרסא זו לפניו, ומצאתיה בילקוט יחזקאל רמז שד"מ, הנה נפשי לא מטומאה מקרה יום ומקרה לילה שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומאה בלילה וע' בס' חסידים סי' ט"ו.

תוד"ה שלא הורמו, וא"ת לר' יוחנן דאמר לקמן דקל"ב האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאלו אוכל טבלים מאי רבותיה דיחזקאל כו' וי"ל דר"י סבר כמ"ד שלא אכל מבהמה שהורה בה חכם ע"כ, התוס' דייקו בקושיתם ותירוצם להבין רבותיה דיחזקאל אליבא דר"י, אבל בדיחזקאל לגרמיה שפיר הוה רבותא לפ"מ דמסקינן לקמן שם דלית הלכתא כוותיה דר"י. וכ"פ הרמב"ם בפ"ט הי"ד מה' בכורים דמותר גם לכתחלה, וניחא נמי במגילה דכ"ח ע"א דר' פרידא אמר דלכן האריך ימים מפני שלא אכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה דאר"י כו' ולית הלכתא כוותיה ע"ש, ועפמש"כ ניחא מאי דהש"ס מסיק דלית הלכתא כוותיה. דאם היה הלכה כמותו. אז לא היה נחשב לו כ"כ לזכות לאריכת ימים בשביל זה, ורק משום דלית הלכתא כר"י, לכן נחשב אצלו לזריזות, וכמ"כ הוא ברבותיה דיחזקאל, וע' בכפתור ופרח פט"ז ובפלתי ר"ס ס"א.

תוד"ה שלא הרהרתי ביום וא"ת מאי רבותיה דיחזקאל והלא כל אדם נמי אסור כו'. וכ"כ התוס' בע"ז ד"כ ע"ש. וכה"ג יל"ד במגילה דכ"ח ע"א דר' נחוניא בן הקנה קאמר שהאריך ימים כ"כ מפני שלא נתכבד בקלון חבירו. והרמב"ם בפ"ו ה"ג מה' דעות ובפ"ג הי"ד מה' תשובה כתב דמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעוה"ב, ומקורו הנכון שלא

הזכירו שם המפרשים הוא בירושלמי חגיגה פ"ב ה"א, ועכ"פ מאי רבותיה דר' נחוניא בן הקנה בזה, וע' במגילה דכ"ז ע"ב תוד"ה ולא כניתי ודכ"ח ע"א תוד"ה כי.

דף לח.

גועה והטילה ריעי וכשכשה בזנבה ה"ז פרכוס. ע' מהרי"ק שרש ס"א.
שם שאני אומר כל שאינה עושה כן בסוף שחיטה בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן. ע' ח"ס חי"ד סי' כ' ובעונג יו"ט סי' מ"ד וסי' מ"ו.
שם רבא אמר פרכוס שאמרו בסוף שחיטה, ע' שאגת אריה סי' ס"ד.
רש"י ד"ה שאין המיתה עושה בשעת הוצאת נפש קרי לה מתה כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' ק"י.
רש"י ד"ה בסוף שחיטה. דתהוי בה חיות אחר שחיטה, וכן פירש"י לקמן ע"ב בד"ה זה פירש, וע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ג וברמ"א סי' י"ז ס"א ובש"ך ופר"ח שם וביאורי הגר"א סק"ג.
תוד"ה איצטריך. משמע בהדיא דאבא לאו לשון חשיבות. עמש"כ בחידושי לקמן דקל"ז ע"ב.
בא"ד מיהו על ר"ה כו' קשה שהיה תלמידו וקורהו בשמו ואמר בחלק ד"ק ע"א מפני מה נענש נחזי מפני שקרא לרבו בשמו כו' ע"כ, והנה מדלא תרצו התוס' הכא כדתרצו ביבמות דנ"ז ע"ב על רב כהנא. משמע דר"ה לא היה תלמיד חבר לרב כמו ר"כ ע"ש ואילה"ק מהא דקידושין דנ"ב ונזיר דמ"ט דאמר סומכוס כך שנה לי ר"מ. אע"ג דתלמידו הוה כדאמר התם ועמש"כ בחידושי לעיל די"ז ע"ב. דלפירש"י בסנהדרין שם אהא דקרא לרבו בשמו. ולא אמר רבי פלוני. משמע דאם היה אומר רבי פלוני ליכא קפידא, ודברי רש"י מוכרחים כמש"כ הכ"מ בפ"ה ה"ה מה' ת"ת מדקאמר יהושע אדוני משה וע"ש בלח"מ. לפ"ז ניחא דהא קרא אותו רבי מאיר, עוי"ל דהא אמרינן בעירובין די"ג ע"ב לא ר"מ שמו אלא ר' נהוראי שמו ולמה נקרא שמו ר"מ שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה ע"ש. ולפ"ז שם ר"מ איננו שמו הפרטי, רק שם החשיבות לפי רום ערכו בדורו, להכי שפיר קרא אותו רבי מאיר.
תוד"ה כי יולד פרט ליוצא דופן. לאו מלשון לידה דריש אלא גמר לידה לידה מבכור כו' ע"כ, כוונתם דאי הוה דרשינן מלשון לידה. אז הוה אתי ברייתא דבסוגיין כי יולד פרט ליוצא דופן בפלוגתא, דהא ר"ש דריש בבכורות דמ"ז ע"ב תלד לרבות יוצא דופן, וע"ש דנ"ז ע"ב רש"י ד"ה וולד מעליא ובמש"כ בחידושי שם, ובאמת גבי קדשים גם ר"ש מודה

דיוצא דופן אינו קדוש וע"ל דנ"א ע"ב תוד"ה מודה ולהכי מפרשי התוס' טעמא מדוע אתי ברייתא דהכא אליבא דכו"ע. משום דלאו מלשון לידה דריש אלא מטעם הגז"ש דגמרינן לידה לידה מבכור כדאמרינן בר"פ יוצא דופן, וע' ר"ש פרה פ"ב מ"ג ובמסרת התלמוד על התו"כ אמור פרשה ח' אות רי"ש וברי"ט אלגזי לבכורות ספ"ב ובתשב"ץ ח"א סי' ק"י.

דף לח:

שור או כשב פרט לכלאים, והנה בנדה דמ"א ע"א הגרסא שור פרט לכלאים, ובכה"מ בש"ס ובתו"כ אמור פרשה ח' הגרסא כמו הכא שור או כשב פרט לכלאים. ונראה דגרסא דהכא עיקרית היא, דהא רש"י ותוס' פירשו דמריבויא דאו דריש ליה ע"ש, ורבא גופיה דאייתי הך ברייתא הכא, ביאר בהדיא בב"ק דע"ז ע"ב דמאו דרשינן לה, וא"כ מוכרח להביא או כשב, ובע"כ דגרסא דנדה מוטעת היא, וע' בדיוק לשון הרמב"ם פ"ג ה"ד מאיסורי מזבח.

שם או עז פרט לנדמה, ברי"ט אלגזי לבכורות פ"ו סי' נ"ז הביא דתרי גווני נדמה איכא וכ"כ הרדב"ז בקונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ק"ב.

שם כי יולד פרט ליוצא דופן. ע' תו"כ תזריע פרשה א' ובספרי ראה ט"ו י"ט ובפ' תצא כ"א ט"ו ובהתוה"מ שם, ולעיל ע"א תוד"ה כי יולד ובמש"כ בחידושי שם.

שם תחת אמו פרט ליתום. ע"ל דק"ל ע"א רש"י ד"ה שכן.

שם אמר רבא הלכתא כי הא מתניתא בהמה דקה שפשטה ידה כו', וכ"מ בתוספתא, אולם בראב"ן סי' רכ"ב גריס בהמה שפשטה ידה כו'

במשנה אין הכל הולך אלא אחר העובד כו' ע' במד"ר אחרי פרשה כ"ב סי' ז' וביפה תואר שם ובפרדס הגדול סי' ר"ו ובש"ך סי' ד'.

שם דתניא א"ר אליעזר ב"ר יוסי שמעתי שהבעלים מפגלין כו'. עמש"כ בזה בחידושי לזבחים דמ"ז ע"א.

שם ור"א סבר כו' סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם אמרינן, עמש"כ בחידושי לקמן דקט"ז ע"ב.

תוד"ה אלא דמתה, היינו היכא דמתה מעצמה כו' אבל נהרגה לא ע"ל דנ"א ע"ב רש"י ד"ה דרך ובת' הרמ"א סי' מ' ובסמ"ע סי' רע"ו סק"ז.

תוד"ה אלא זה, אין להוכיח מכאן דאפילו בידי שמים אפשר לצמצם כו' ע' מנ"ח מצוה רצ"ג.

תוד"ה פסולה, וי"ל דלקמן דייק מדלא קתני הרי אלו זבחי מתים כו', ע' פמ"ג יו"ד סי' ה' סק"ה.

דף לט.

זה מחשב וזה עובד לא אמרינן. ע' תשובות הרשב"א סי' שמ"ה וסי' תשפ"ו ובתשב"ץ ח"ג סי' קל"ג וברדב"ז ח"א סי' קס"ב.

שם ר"י אמר פסולה מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן חוץ מפנים ר"ל אמר מותרת אין מחשבין מעבודה לעבודה כו'. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו תיפ"ל דשחיטת מומר היא וע"ש מה שתירץ. אמנם התוס' בסנהדרין דס"א ע"א כתבו דבפעם אחת לא חשיב מומר, וכ"כ בזבחים ד"י ע"א וסמכו על דבריהם לעיל די"ד ע"א בתוד"ה השוחט. וע' מש"כ בחידושי שם, וע' בע"ז דל"ד ע"ב תוד"ה רשב"ל ובס' האשכול ח"ג סי' ג'.

שם אלא זביחה דעכו"ם דמיתסרא היכא משכ"ל, ע' פלתי סי' ד' סק"א.

רש"י ד"ה לא ילפינן. דבפנים הוא דכתיב והקריב המקריב דבעלים קרי מקריב כו', נ"ב כדאמרינן בזבחים ס"פ בית שמאי וע"ש רש"י ד"ה והקריב.

רש"י ד"ה פסולה אסורה בהנאה ע"כ, וכן פירשו ברשב"א ובשו"ע ר"ס ד' וע"ש בביאורי הגר"א ז"ל, ולכאורה מדר' יוחנן דאיירי באיסורי הנאה. נשמע לר"ל דאמר מותרת. דכוונתו להיתר הנאה, אבל באכילה אסורה. וכ"כ התוס' בסנהדרין דס"א ע"א, וכ"מ מצד הסברא דאיך נופל לאמר דר"י אייר בהנאה וגם בזו אוסר. ורשב"ל מתיר אפילו באכילה. ומלבד שהיא פלוגתא רחוקה, הרי בכגון דא צריך לפרושי, ועפ"ז קשה מאי דרש"י גופיה פירש בזבחים ד"י ע"א אליבא דרשב"ל דמותרת לאכילה וע' בתוס' ע"ז דל"ד ע"ב ד"ה רשב"ל.

תוד"ה ר"ל. מודה ר"ל דחייב מיתה כו', ע' מהרי"ק שרש ק"ס.

בא"ד הכא ודאי לא מימלך כיון דעביד מעשה ששחט ע"מ לזרוק, ע' בת' אחיעזר חי"ד סי' ה'.

תוד"ה אלא תימה אי חשיב פיגול אף במחשבה בלא דבור כו', ע' זבחים ד"ב ע"א תוד"ה כל וד"ד ע"ב תוד"ה מחשבה ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה הא, תימה מאי תירוץ הוא זה שמתרץ שאמר ר"ל קודם שלמד המשנה ע"כ, ע' מהרש"א ובשירי קרבן לירושלמי גיטין פ"ו ה"ו ובת' אחיעזר חי"ד סי' כ"ז.

דף לט:

שחטה ואח"כ חישב עליה זה היה מעשה בקסרי כו', ע' פר"ח סי' ד' סק"ב.

שם א"ר חסדא לא אמרו בה איסור משום כבודן דרבנן לא היתר משום כבודו דר' אלעזר. אולם בירושלמי גיטין פ"ו ה"ו פליגי ר' חנינא ור' יוסי אליבא דרב חסדא ע"ש, וע' בס' האשכול ח"ג סי' ג'.

שם הוכיח סופו על תחלתו. ע' מהרי"ק שרש ל"ב ושם קנ"ה שכתב דבכ"מ אמרינן הכי והאריך בזה ע"ש ואע"ג דלפ"מ דמסקינן בסוגיין פלוגתא דת"ק ורשב"ג היא. מ"מ סוגיא דשבת דצ"א ע"א מסייע ליה. במאי דפשיטא להו דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה וע' זבחים ד"ב ע"ב ובתוד"ה הא ובת' ח"צ סי' מ"א ובשער המשפט סי' צ"ב סק"ה.

שם חסורי מיחסרא והכי קתני אם הוכיח סופו על תחלתו ה"ז גט כו', ע' בר"ן לגיטין דס"ו ובנמו"י לנדרים דמ"ח ע"א ובבאר יצחק חאה"ע סי' ז' ובעונג יו"ט סי' קמ"ט וקנ"ד.

שם ודילמא שאני התם דאמר כתבו כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' מ"ד ובח"ס חאה"ע ח"ב סי' מ"ג.

שם אם היה רבו שני כהן הרי אלו אוכלין בתרומה ע' שער המשפט סי' רמ"ה סק"ב וסק"ג.

שם בצווח מעיקרא דכו"ע ל"פ דלא קנה. ע' באבני מלואים סי' ל"ז סקי"ב.

שם כי פליגי שזיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח כו'. וכן מוקמינן בב"ב דקל"ח ע"א שזיכה לו ע"י אחר ושתק כו'. ועפ"ז סובל הלשון דקאמר בתר הכי סבר כי לא אתי לידי אמאי אצווח, וע' כריתות דכ"ד ע"ב רש"י ד"ה הכותב ובר"ן לקידושין דכ"ג ע"ב.

ולפי"ז קשה בירושלמי גיטין פ"א ה"ה שהביא שם כל השקלא וטריא והמסקנא בבבלי דשתק ולבסוף צווח. והשמיט מהאוקימתא שזיכה לו ע"י אחר ע"ש, הרי אם לא היה יד שלישי ביניהם לקנות מהמזכה בעד הזוכה, א"כ מה מקום לשתיקה וצעקה, ממ"נ אם קבל השטר קנה ואם לא קבל לא קנה. ומה שייך בזה שתק ולבסוף צווח, ובע"כ דגם בירושלמי צריך לפרש דאיירי בשזיכה לו ע"י אחר בפניו.

ואכתי איכא למידק מטעמא דרשב"ג דקאמר הא דלא צווח מעיקרא סבר כי לא אתי לידי אמאי אצווח, דמהכא מוכח דהיכא דאיכא טעמא מדוע שתק, אז בטל הכלל דשתיקה כהודאה, וכן הבין בשער המשפט ס"ס כ"ט, וממילא ת"ק דפליג. הלא ס"ל דגם היכא דאיכא טעמא על שתיקתו אמרינן נמי שתיקה כהודאה דמיא, לפ"ז אמאי לא דייק בב"מ דל"ז, דרב יהודא אמר רב ורב מתנה אמר רב פליגי בפלוגתא דתנאי דהכא ע"ש וצ"ע כעת וע' עונג יו"ט סי' ק"י.

שם הכי אר"י אמר שמואל הלכה כר' יוסי. ע' בש"ך סי' ד' סק"ג ובס' הארוך שלו סי' ב' ובמנחת אהרן שם.

שם ואי לא א"ל רישיך והר. ע' ח"ס חי"ד סי' שי"א.
רש"י ד"ה ודילמא, דקאמר ברישא כתבו ואיכא קצת הוכחה בתחילה כו'. ע' בת' עין יצחק ח"ב סי' מ"ד.
רש"י ד"ה ואי לא, ואינו נעשה שלוחו על כרחו כו'. והק' בלב אריה מאי שייך בזה שליחות הלא אין שליחות לעכו"ם אפילו לקולא ועשה סמוכין לדבריו מדברי הלבוש והפמ"ג בסי' ד' ע"ש. ולכאורה הרי רש"י כתב כן בדברי רב אשי, ואיהו קאמר בב"מ דע"א ע"ב כי אמרינן אין שליחות לעכו"ם ה"מ בתרומה אבל בכה"ת כולה יש שליחות, איכא דאמרי א"ר אשי כי אמרינן אין שליחות לעכו"ם ה"מ אינהו לדידן אבל אנן לדידהו הוינא להו שליח, ואף דהש"ס מסיק שם והא דרב אשי בדותא היא, מ"מ אליבא דרב אשי גופיה שפיר פירש"י. ן
אמנם טפי הי"ל להקשות אפילו אי הוה בגדר שליחות, דאשלד"ע ואין עבירה גדולה מלשחוט לע"ז. וכשבטלה השליחות הרי אין שייכות לבעל הקרבן עם המקריב להיות נקרא שלוחו. ואף אם ישחוט בהמה זו לע"ז לא נאסרה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כיון דהשליחות סרה מכאן וכנ"ל.
ובע"כ דאין כוונת רש"י בזה לשליחות עם כל דיני שליחות רק מעין שליחות, דאפילו בהא דר"א יליף ממחשבת פנים דהבעלים מפגלין בקרבן, משום דהתם כתיב והקריב המקריב קרבנו, ופירש"י לעיל ע"א ובזבחים ס"פ בית שמאי דבעלים קרי מקריב, הרי גם שם צריך ביאור אפילו אם בעל הקרבן קרי נמי מקריב. אמנם מחשבת פיגול הלא צריכה להיות בארבע עבודות. ואיזו שייכות יש לבעל הקרבן עם הכהן המקריב בשעת עבודתו. ושליחות לא שייך לפ"מ דקיי"ל דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, ובכלל לא שייך שליחות בפיגול דעבירה היא ואשלד"ע כנ"ל.
ובהכרח דדין שליחות גמורה ליתא בזה, רק לפ"מ דאליבא דר"א ב"ר יוסי דאמר שמעתי שהבעלים מפגלין. הרי גלי רחמנא דמחשבת בעל הקרבן פועלת על עבודות הכהן המקריב, בהכרח הוא כעין התאגדות שליחות מצד בעל הקרבן אל הכהן העובד לשעתו לקובעו בפיגול, וממילא לר"א דיליף חוץ מפנים לפסול גם בחוץ במחשבת הבעלים פעולות העובד בבהמתו איכא נמי לדידיה קשר המאגדן יחד. ולכעין שליחות כזאת היתה כוונת רש"י ז"ל. או משום דבמידי דניחא ליה פעולת הפועל מיקרי איתעביד שליחותיה אף אם היה הפועל קוף או מעטן של זיתים כדאמרינן במעילה דכ"א ע"א, ועמש"כ בחידושי שם ולזבחים דמ"ה ודמ"ז.

תוד"ה מקום, פי' בקונטרס בשחיטה ובזריקה דהני הוא דכתיבן וקשה לריב"א דבזריקת דם לעכו"ם לא מיתסר בשר כו'. ע' בבעל המאור רמב"ן ורשב"א בסוגיין ובתוס' ע"ז דל"ד ע"ב ד"ה וכי ובס' האשכול ח"ג סי' י"ג ובפר"ח סי' ד' סק"א.

תוד"ה רישך, ואי אלמא הוא אסור מדרבנן כו', ע' הלקט ה' שחיטה סי' א' ובת' פמ"א ח"ב סי' מ"ג ובח"ס חי"ד סי' שט"ו ובצמח צדק סי' ס"ב וברי"ט אלגזי לבכורות דף י"ג.

דף מ.

במשנה. שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו כו' ע' יד המלך פ"א מה' שבת.

שם השוחט לשום הרים כו' לשום חמה ולבנה לשום כוכבים ומזלות כו'. לא ידענא מדוע השמיט הרמב"ם בפ"ב הי"ד מה"ש חמה ולבנה השנויים בברייתא, ולא נקיט רק הני דמתניתין.

שם לשם מיכאל השר הגדול, לישנא דקראי נקט דניאל י"ב, ונקרא גדול משום שהוא שר וסניגור של ישראל כדכתיב בדניאל י' כ"א ואין אחד מתחזק עמי על אלה כי אם מיכאל שרכם, וע' רבינו בחיי פ' משפטים בפסוק הנה אנכי שולח מלאך. ואיידי דהזכיר מיכאל השר הגדול על המלאכים. חשיב בתר הכי לשום שילשול קטן דעפ"ז חשבינהו בברייתא דהכא לפי סדר הברייתא בע"ז דמ"ג ע"ב. ע"פ דרשתם בפסוק אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת מתחת לרבות שילשול קטן, ורק בברייתא דהכא הקדים הרים וגבעות כו', אע"ג דנדרשין מאשר בארץ משום דהרים וגבעות ימים ונהרות. קרובים יותר אל השכל הגס העובד ע"ז. לשחוט לשום דבר העומד כנגד עיניו כנלע"ד. לולא פירש"י שכתב מיכאל ושילשול קטן כלומר לשום גדול שבכל הבריות או לשום קטן שבכולן ע"כ וצע"ג. וע' בזהר הרקיע ל"ת ח'.

שם אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה. ע' ראב"ן סי' נ"ג.

שם השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלש חטאות כו', ע' בס' המכריע חי"ד סי' ה' ובעונג יו"ט סי' נ"ד.

רש"י ד"ה זבחי מתים ליאסר בהנאה כו', ע' בת' כנסת יחזקאל סי' י"ח.

רש"י ד"ה מיכאל ושילשול קטן כלומר לשום גדול שבכל הבריות או לשום קטן שבכולן שילשול תולעת ע"כ ורב אחדבוי בר אמי דבעי בשבת דפ"ג ע"ב, ע"ז פחותה מכזית מהו,

בעי לענין טומאה וכדמסקי התם, אבל לענין איסורא פשיט ליה רב יוסף טפי מקרא דזבוב בעל עקרון, וע"ש תוד"ה וישימו.

רש"י ד"ה דאמר לשום הר, הר אינו נעשה ע"ז כו' ומיהו פסולה מלאכול משום דדמיא לשחיטת ע"ז מיחלפא בה וכדתנן לקמן השוחט לשום נידר ונידב שחיטתו פסולה משום דדמי לשוחט קדשים בחוץ ע"כ, ולפ"ז יל"ד אמאי לא הקשו הש"ס לעיל דל"ט ע"א לר"ל דס"ל דלא ילפינן חוץ מפנים. ממשנתנו דשוחט לשם הרים שחיטתו פסולה. והטעם משום דדמיא לשחיטה לע"ז ומיחלפא בה, ודין זה גופה נלמד משחיטת קדשים, דשוחט לשם נידר ונידב שחיטתו פסולה כדכתב רש"י, הרי דילפינן חוץ מפנים וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה דומיא. ובעלי חיים אע"ג דלא מיתסרי משום עבודת כוכבים כדקיי"ל בתמורה דכ"ט מדאסר רחמנא נעבד לגבוה מכלל דלהדיוט שרי ע"כ, וכ"ה בירושלמי ע"ז פ"ג ה"ה ובכלאים פ"ז ה"ג, וע' בס' האשכול ח"ג סי' נ"א וברמ"א יו"ד סי' קמ"ה ס"ח ובביאור הגר"א שם סקט"ז.

בא"ד מיהו אלהות מקרו כדכתיב הן נזבח את תועבת מצרים ע"כ, ויל"ד הלא בקרא מסיק ולא יסקלונו, הרי דמצד סכנה אתא בזה, ומהיכן מוכח משם איסור במקום דאינה סכנה וביותר הי"ל להביא מרישא דקרא ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח לה"א, ומדקאמר לא נכון, שפיר איכא למילף איסור מינה, ורק בתר הכי מסיק ולא יסקלונו לאמר דסכנה נמי איכא. וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה רבוצה דכשהגביהה והרביצה קנאה בהגבהה כו'. ע' בתוד"ה רבוצה ובעונג יו"ט סי' ק"ז.

רש"י ד"ה עשה בה מעשה אסרה אף להדיוט כו'. ע"ל דמ"א ע"א תוד"ה ת"ש ב' אוחזין ובתוס' ע"ז דנ"ד ע"א ד"ה היתה ובר"ן שם.

רש"י ד"ה שלש, ומשום מקלקל לא מיפטר בשבת שהרי מתקנה הוא אצל בני נח שאבר מן החי אסור, ע"כ, והוא מאוקימתא דפסחים דע"ג ע"א, ותיקון פורתא כזה הוא רק לגבי שבת דמלאכת מחשבת א"ת, אבל בנוגע לעכו"ם קלקולו יתד על תיקונו. כדכתבו התוס' לעיל ד"ח ע"א בד"ה מותר. וע' שבת דק"ו ע"א תוד"ה חוץ.

אך לכאורה יל"ד דשינויא דחיקה הוא בש"ס פסחים לאמר דהתיקון הוא לב"נ מאבמה"ח, דאטו יהבינן להב"נ לאכול משחיטה זו הרי הוא איסור הנאה, ותקרובת עכו"ם מטמאה אפילו באהל, וכל התיקון הוא רק שאם אכל הב"נ אינו נהרג כדפירש"י בפסחים, ולפ"ז עדיפא הו"ל לשנויי דתיקן בשחיטתו לע"ז אצל יצרו, וכדאמרינן בשבת

דק"ה ע"ב גבי הקורע בחמתו ע"ש, די"ל דלא דמי תיקון משכך יצרו דחמתו בשעת הכעס לתיקון יצרא דע"ז וצע"ק מסנהדרין דס"ד ע"א ודק"ב ע"ב.

וביותר י"ל דמתקן אצל יצרו נופל בדבר שהיה במזיד כמו קורע בחמתו. משא"כ הכא דכל שלש העבירות דשבת וע"ז ושחיטת קדשים בחוץ היו בשוגג. דאל"ה אין מקום לכל החטאות כדתנן ריש כריתות. ובאופן זה לא שייך מתקן אצל יצרו כנלע"ד.

תוד"ה הא, ואע"ג דלא חשיב אלוה לאסור התקרובות כו', ע' ברמ"א יו"ד סי' קמ"ה ס"ב ובביאור הגר"א שם סק"ה ובפלתי סי' ד' סק"ה.

בא"ד כדאמרינן במדרש י"ב מלאכים מנהיגים את החמה כו'. ע' פדר"א פ"ו ובביאור הרד"ל שם אות מ"ו.

בא"ד ומיהו בקונטרס לא פירש כן דמוקי האי קרא דוראית את השמש וגו' בתלושים כו' ע"כ, ע' בס' האשכול ה"ש סי' י"ד.

בא"ד וי"ל דציפוי שרי טפי דבטל אגבייהו והוי כנעבד עצמו כו', ע' בביאור הר"ש משאנץ על התו"כ ויקרא נדבה פרשה ב'.

תוד"ה רבוצה. אלא נראה דנקט רבוצה לרבותא ע' יד המלך פ"א מה' חמץ ובח"ס חח"מ סי' קל"ב.

תוד"ה לפני עכו"ם אין לפרש דוקא לפני עכו"ם כו', ע' מנ"ח מצוה כ"ו סי' א'.

תוד"ה חייב, וי"ל כיון דאם זרק הורצה כו', ע' טו"א לחגיגה ד"ט ע"א.

דף מ:

מחתך בעפר הוא, והנה לפירש"י בכל הסוגיא דסימן אחד דקאמר רב הונא לאו דוקא וה"ה לחצי סימן. א"כ איך משכ"ל כל שוחט לע"ז. הרי בתר שחיטת כל דהוא מחתך בעפר הוא. די"ל כי קא מחייב אההוא פורתא כדאמרינן בב"ק דע"ב ע"א וע"ש דע"א ע"ב תוד"ה איסורי.

ואין לדקדק נמי בהא דתנן לקמן דפ"א ע"ב דשוחט לעכו"ם חייב משום או"ב. הרי משום נטילת נשמה לא מחייבינן באו"ב. כדתנן התם דנוחר ומעקר פטור משום או"ב וכפשטות הכתוב אותו ואת בנו לא תשחטו, וכששחט פורתא קמא לעכו"ם אידך מחתך בעפר הוא, ואיך משכ"ל שחיטת עכו"ם בשחיטת או"ב, די"ל דקאמר בגמר זביחה הוא עובדה, ואז באין איסורי דעכו"ם ואו"ב בבת אחת.

שם הכא בחטאת העוף עסקינן כו', ע' עונג יו"ט חא"ח סי' מ"ד ובחי"ד סי' סמ"ך.

שם ועולא מעשה כל דהוא קאמר, פי' שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה, כדהסבירו התוס' בב"ק דע"א ע"ב ד"ה כיון, וע' בט"ז יו"ד סי' ב' סקי"ד ובעונג יו"ט חי"ד סי' נ"ח נ"ט.

שם מאי איריא חטאת לישמעינן זבח, ע' פלתי סי' ס"ב סק"ב ובבאר יצחק חא"ח ר"ס י"ט.

שם הב"ע כגון שהיה חצי קנה פגום כו' ע' פר"ח סי' ד' סק"ז.

שם אר"פ אי בהמת חבירו כו' מ"ט דידיה מצי אסר דחבריה לא מצי אסר פשיטא מהו דתימא כיון דקני ליה לכפרה כדידיה דמי קמ"ל ע"כ, אולם בדר"נ ורב עמרם ורב יצחק מסקינן בסוגיין. דס"ל באמת דחטאת בהמה כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמיא, ובתוס' לקמן דמ"א ע"א ד"ה כיון כתבו דר"ה והני אמוראי פליגי אי חטאת נחשבת כשלו מטעם הכפרה ע"ש.

ולפ"ז יל"ד מאי קמבע"ל בנדרים דל"ה ע"ב אי כהני הוו שלוחי דידן או דרחמנא ע"ש, הרי לר"ה אינו מועלת הכפרה להחשיבה כשלו אפילו בשעת שחיטה, וכדדייק רש"י לעיל סע"א במש"כ וז"ל וחטאת כי שחטי להם בעלים דבר שאינו שלו הוי דשל גבוה הוי ע"ש, ומכש"כ בשעת הקבלה דמאז מתחלת מצות כהונה דשחיטה בזר כשרה, פשיטא דלא נחשבת של בעלים, ובודאי דלר"ה רק שלוחי דרחמנא נינהו ולא דידן, ולהני אמוראי דלקמן דס"ל דהקרבן נחשב כשלו מטעם הכפרה, והשתא בזריקה שהיא עיקר עבודת הכהנים לכפרתו, בודאי דעכ"פ שלוחי דידן נמי הוו, וע' תוס' קידושין כ"ג ע"ב ויומא י"ט ע"ב.

וזה לא שייך למש"כ הראשונים שם ובכ"מ, דלא בעו למיפשט מדברי אמוראים אלא ממשנה ובריייתא, דהכא לא אתינן מטעם פשיטותא רק הספק בש"ס לא ימצא מקומו לכל חד כדאית ליה ואדרבה אם ימצאו פשיטות ממשנה או ברייתא, תקשה על אמוראי דהכא לכל חד לפ"מ דס"ל, וצ"ע כעת.

שם א"א אוסר דבר שאינו שלו. ע' בה"ג ה' יין נסך וביבמות דפ"ג ע"ב תוד"ה אין ובר"ן ונמו"י לנדרים דל"ו ע"א ובס' האשכול ח"ג סי' נ"ט ובת' בשמים ראש סי' רמ"ג וברמ"א או"ח סי' ש"ט ס"ד ובחידושי הגרע"א שם סי' רנ"ג ס"ב.

רש"י ד"ה מחתך אבל הכא דסימן שני לא אשתחיט כלל כו', ע"ל דכ"ט ע"ב תוד"ה כגון ובת' הגרע"א סי' קס"ה.

רש"י ד"ה א"א אוסר דשא"ש אפילו בגמר מעשה כו', ע' ב"ק דע"א ע"א תוד"ה בשלמא ובשעה"מ פ"ח ה"א מה' לולב וביד המלך פ"ז ה"ו מה' חובל.

תוד"ה אי הכי. משמע דלרבנן אין אדם יכול לאסור. עמש"כ בחידושי לקמן דמ"א ע"א.
בא"ד הו"ל למנקט עולה, ע' בחידושי הגרע"א בהשמטות לסי' כ"א ובתשובותיו סי' קס"ה.

דף מא.

כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמיא, עמש"כ בחידושי למעילה די"ג ע"א להקשות מהא דהכא ע"ד הקצוה"ח בסי' רי"ש, ואחרי הדפסת ספרי הנ"ל בא לידי ס' באר יצחק, ומצאתי שם בחא"ח סי' א' ענף א', מה שיש להעיר הרבה בדבריו מסוגיא דידן. וממה שכתבתי שם בארוכה ע"ש.
שם ת"ש שנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשום אחד מכל אלו ואחד לשום דבר כשר שחיטתו פסולה, והקשה בס"ס הפלאה לכתובות בחידושי חולין. דילמא איירי בבהמה מסוכנת ומיד ששחט בה כל דהוא נעשה הסכין משמשי עכו"ם דלא גרע מפסק בה גווזא לע"ז דנעשה בזה ע"ז כדאמרינן לעיל ד"ח ובגמר שחיטה נאסרת הבהמה ממנו אע"ג דבעלמא א"א אוסר דבר שאינו שלו רק משום לתא דע"ז. ותירץ דקושית הש"ס היא משנים אוחזין בסכין ושוחטין דלקמן ע"ב גבי עולה, וע"ש מה שבנה על יסוד זה.
אולם לבד מאי דהתוס' בד"ה ת"ש מפרשי דקושית הש"ס היא משנים אוחזין דלעיל גבי ע"ז ע"ש, הרי גם לפי הבנת הגאון בעל הפלאה דרק בגמר שחיטה נאסרת הבהמה משום ע"ז. א"כ איך קאמר דהסכין נעשה משמשי עכו"ם בשחיטת כל דהוא הלא אז לא חל על השחיטה שם ע"ז, ול"ד לפסק בה גווזא לעכו"ם. דהתם פעל פעולה שלימה של פסיקת גווזא לע"ז מקמי דשחט, ולהכי חל על הסכין שם משמשי עכו"ם מקודם. משא"כ הכא הרי איהו גופיה כתב דע"ז תהיה נחשבת רק בגמר זביחה.
ולעד"נ לתרץ קושיתו ממקום שבא להקשות. דלעיל ד"ח ע"ב מקשה בש"ס, הרי הסכין גופיה לא הוי ע"ז רק משמשי ע"ז ובין לר"י ובין לר"ע משמשי ע"ז אינן אסורין עד שיעבדו. ומשני דפסק בה גווזא לעכו"ם ולפ"ז הרי דעבד בסכין פעולה שלימה לע"ז קודם השחיטה. ולפמש"כ התוס' בב"ק דע"א ע"ב בד"ה כיון, דבשוחט לע"ז נאסרת בפורתא קמא שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה כו' ע"ש. והכא הרי קודם שחיטת האי פורתא קמא. לא עבד עוד בסכין שום פעולה לע"ז שתהיה נקראת משמשי עכו"ם. ואיך קורא אותה סכין של ע"ז. לאסור את הבהמה על ידה.
שם ת"ש המטמא והמדמע והמנסך כו'. הקושיא היא רק ממנסך. דמטמא טהרות של חבירו ודאי הן טמאין אפילו למ"ד אין אדם אוסר דש"ש, וכדאוקמינן בסנהדרין דל"ג

ע"ב אהא דטימא את הטהור דאגע ביה שרץ. וכן אמרינן בגיטין דנ"ג ע"א שלא יהא כאו"א הולך ומטמא טהרותיו של חבירו כו' ע"ש, ובע"כ דממנסך הנוגע לאיסור מקשה. ועלה משני דאית ליה שותפות בגוה, דאפילו גבי איסור גופה אם אסרו בדבר ממשי, כגון נתן נבלה או חלב בתבשיל חבירו נאסר, וכל ענין אין אדם אוסר דבר שא"ש הוא בדבר התלוי במחשבה כע"ז, כמש"כ התוס' ביבמות דפ"ג ע"ב ד"ה אין, וע' בס' המכריע חי"ד סי' ח' ובש"ך יו"ד סי' ד' סק"ה ובסמ"ע סי' שפ"ה סק"ד ובחידושי הגרע"א לגיטין דנ"ג וביד המלך פ"ז ה"ו מחובל ומזיק.

שם אפילו למ"ד אדם אוסר דשא"ש ה"מ כותי אבל ישראל לצעורי קא מיכוין, ע' בחידושי הרשב"א לב"ק דע"א ע"ב ובמראה הפנים לירושלמי כלאים פ"ז ה"ג ובט"ז יו"ד סי' ד' סק"ד ובנקוה"כ וחידושי הגרע"א שם ובפלתי סק"ג וסק"ד ובבאר יצחק חא"ח סי' כ"ד ובס' אור גדול דף כ"ב ע"ב ובעונג יו"ט סי' ע'.

שם הב"ע בישראל מומר. ע' בס' האשכול ח"ג סי' ג' וסי' י"ד וברדב"ז ח"ג סי' תר"ג.

שם התיר עצמו למיתה קאמרת אין לך מומר גדול מזה, ע' בת' אחיעזר חי"ד סי' ה'. במשנה אין שוחטין לא לתוך ימים כו'. ע' אור שמח פ"ב הי"ז מה"ש.

שם אבל שוחט הוא לתוך עוגה של מים ופירש"י כמו עוגיות לגפנים, והביא עוד גרסא עוגל ע"ש, ועל הגליון הביא גרסת אגן מלשון וישם באגנות אולם בה"ג גריס אוגן. וגרסא זו בלתי מובן פירושה.

שם אין שוחטין לגומא כל עיקר אבל עושה גומא בתוך ביתו כו'. בגמרא טרחו ליישב פירושא דרישא וסיפא ביחד, אמנם בתפארת ישראל נדחק ליישב תיבות כל עיקר בלשון המשנה גופה ע"ש, ולפמש"כ התוס' דאפילו לתוך גומא שאינה נקייה אסור לשחוט, יש לפרש בפשוטו דלא מיבעיא בגומא נקייה, דנראה כמקבל דם לע"ז אלא אפילו בגומא שאינה נקייה אסור, וזהו מאי דקאמר כל עיקר וע' בפמ"ג ר"ס י"ב.

אמנם רש"י בפרדס סי' ר"ו פסק כר"ת דדוקא בחפירה של מים צלולים אסור אבל בחפירה שיש בה מים עכורים מותר וכ"כ בשבלי הלקט ה' שחיטה סי' ג' ומסיק שם וז"ל ואסור לשחוט בהמה על פי הגומא עד שירחיק מפי הגומא אפילו טפח שנאמר על הארץ תשפכנו ולא לתוך גומא עכ"ל, ואיני יודע מנא ליה להסמיך דין זה אהאי קרא, הלא במשנה גופה מבואר שהוא רק שלא יחקה את הצדוקים, הרי הוא משום סרך דבחוקותיהם לא תלכו כדמשמע בפירש"י דמשנתנו.

שם ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים, ע' בחידושי באר שבע לתמיד רפ"ד.

רש"י ד"ה כדידיה דמיא דאילו עולה מכפרת אעשה כו' ע"כ, ע' יומא דל"ו ע"א ובזבחים ד"ז ע"ב תוד"ה עולה.
רש"י ד"ה בשוגג. ולא ידע שהוא נאסר בניסוך זה כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' ס"א.
רש"י ד"ה ורב נחמן כו' כתנאי דהא ר' יהודא בן בתירא ור' יהודא בן בבא פליגי כצ"ל.
תוד"ה כיון, היינו כרב הונא דלעיל כו' ע"כ, ואילה"ק הלא ר"ה בעי מעשה כל דהוא לאסור כדאמר לעיל, די"ל דגם במוקצה בעינן מעשה כדאמרינן בתמורה דכ"ט ע"א אין מוקצה אסור אלא עד שיעשו בו מעשה כו' מאי מעשה עד שיגזוז ויעבוד בו ע"ש.
והנה בס"ס הפלאה לכתובות בחידושיו לחולין יצא לדון דבזבחים בע"כ איירי. דהאי נעבד הוא כשנעבד מהמפריש גופיה, דאל"כ הרי אין אדם אוסר קרבן של חברו אף לריה"ג. ולהכי הקשה שם כיון שהוא נעבד מהמפריש עצמו. א"כ הו"ל הפריש קרבן והמיר דתו הואיל ונדחה נדחה אפילו חזר בתשובה, לשיטת הפוסקים דבפעם אחד נעשה מומר, וא"כ ל"ל קרא בזבחים שם דנעבד פסול, תיפ"ל דבלא"ה פסול הקרבן אף לריה"ג וע"ש מה שהאריך בזה. אולם לפמש"כ התוס' הכא דאוקימתא דזבחים אליבא דריה"ג אתיא כר"ה דהכא, א"כ שפיר איירי בנעבד במעשה כל דהוא מאדם אחר בקק"ל שלו לאחר שהקדישו. ור"ה הלא סבר בהדיא בסוגיין דאדם אוסר דבר שאינו שלו בכה"ג, ואפילו אם הנעבד היה מהמפריש גופיה, מנא ליה דסוגיא דזבחים ס"ל דאם הפריש קרבן והמיר דתו וחזר בתשובה הואיל ונדחה ידחה, דילמא ס"ל כמ"ד בע"ח אינן נידחין, ויקריב קרבן זה גופיה, וכדפסק הרמב"ם באמת לדינא בפ"ג ה"ח משגגות ע"ש.
אמנם יל"ד לפמש"כ התוס' לעיל ד"מ ע"ב, דלרבנן לא חשיב שום זבח שלו, ואפילו בקק"ל אין יכול לאסור ע"ש והשתא בשלמא ר"ה דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו עכ"פ בקק"ל ס"ל כריה"ג, אולם ר"נ ורב עמרם ורב יצחק דס"ל דאפילו בחטאת יכול לאסור, ומשום דקניא ליה לכפרה כדידיה דמיא כמש"כ התוס' הכא, כמאן ס"ל, הרי אפילו ריה"ג ס"ל דרק בקק"ל יכול לאסור אבל לא בקדק"ד, ולרבנן אפילו בקק"ל ומכש"כ בקדק"ד אין יכול לאסור. מאי נימא דמשום דלא אפשר דהני אמוראי יפלגו על תנאי דרבנן וריה"ג ביחד. בע"כ שהיה להם איזה תנא על מי לסמוך, א"כ אמאי דחיק בזבחים שם לאוקמי מתניתין דהתם. דוקא בקק"ל ואליבא דריה"ג, טפי הו"ל לאוקמי כהאי תנא דהני אמוראי ס"ל כוותיה ואפילו בקדשי קדשים. ומשום דקניא ליה לכפרה כדידיה דמיא וצ"ע כעת.
תוד"ה ת"ש המטמא. ולא נאסר חלק חבירו אלא משום שמערב בשלו כו', ע' עונג יו"ט חא"ח סי' ל"ד.

תוד"ה אין, אור"ת דהיינו גומא נקייה כו'. עמש"כ בחידושי לעיל במשנה.
תוד"ה ובשוק, אע"ג דאמר רב כ"מ שאסרו חכמים מפני מה"ע אפילו בחדרי חדרים אסור ע"כ, כוונתם בזה עפ"מ דבכתובות ד"ס ע"א הניחו התוס' ליסוד. דדברי רב אמורים רק היכא דבעצם הויא מלאכה דאורייתא כמו באיסור כביסה דאסרו חכמים לשטוח כנגד העם שלא יאמרו שכבסן בשבת. משא"כ היכא דבעצם היא מלאכה דרבנן בזו לא אמר רב דאפילו בחדרי חדרים אסור. ועפ"ז שפיר הקשו התוס' הכא ובשבת דס"ה ע"א דהא במשנתנו מסיק ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים. ומפרש בגמרא משום שנאמר ובחוקותיהם לא תלכו. ולפ"ז הרי יש בזה איסורא דאורייתא. ובכגון דא אמר רב דאפילו בחדרי חדרים אסור, ואמאי תנא במשנה גופיה דבביתו מותר, וע' ברשב"א ור"ן לביצה ד"ט ע"א ובמג"א סי' ש"א סקנ"ו ובחידושי הגרע"א שם ובש"ך יו"ד סי' פ"ז סק"ו ובש"ק לירושלמי עירובין ספ"ח ובמה"פ לירושלמי כלאים פ"ט ה"א ובפמ"ג ליו"ד סי' י"ב סק"ב ובת' באר שבע סי' כ' ובח"ס חאה"ע ח"ב סי' קע"ג.

דף מא:

מ"ש לתוך ימים דלא דאמרי לשרא דימא קא שחיט. ע' בתשובות הרשב"א סי' שמ"ה.
שם והרוצה לנקר חצירו כו' עושה מקום חוץ לגומא ושוחט ע"כ, ושיעור ההרחקה הוא טפח, כדביאר רש"י ז"ל בפרדס סי' ר"ו.
שם ובשוק לא יעשה כן משום שנאמר ובחוקותיהם לא תלכו ע' מהרי"ק שורש פ"ח ובמש"כ בחידושי לקמן דע"ז ע"א.
שם ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו. ע' טו"א למגילה דכ"ד ע"ב.
במשנה השוחט לשם עולה לשם זבחים כו'. והנה משום דבאים בנדר ונדבה לכן פסק המחבר באו"ח סי' א' ס"ז דכשסיים פרשיות העולה והשלמים יאמר יהי רצון כאלו הקרבתי קרבנות אלו, וע"ש במג"א ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ג.
שם לשם זבחים לשם אשם תלוי לשם פסח כו', בס' האשכול ח"ג סי' י"ד השמיט תיבת אשם תלוי וע"ש בנחל אשכול, וע' בת' כנסת יחזקאל סי' י"ח.
שם זה הכלל כל דבר שנידר ונידב השוחט לשמו אסור כו', המג"א בסי' תר"ה סק"ג כתב דמשום הכי לא יקח לכפרות דבר הראוי להקרבה כגון תורים ובני יונה, ובחידושי הגרע"א ז"ל כתב דהלבוש מתיר בתורים וב"י, משום דאין ראוים ע"י שחיטה כ"א ע"י מליקה. ואינו נראה כמקדיש קדשים בחוץ ע"ש. אולם מתשובות הרשב"א סי' שצ"ה משמע יותר כדעת המג"א, וע' בס' האשכול ה"ש סי' י"ד ובברכי יוסף חא"ח סי' תס"ט.

רש"י ד"ה על דופני הספינה ומדופני הספינה למים ע"כ, ע' בש"ך סי' י"א סק"ו.
רש"י ד"ה לשם עולה. הרואה אומר עכשיו הוא מקדיש כו'. ע' ט"ז יו"ד ר"ס ה' ובגליון מהרש"א שם.
רש"י ד"ה לא שנו. דההוא קלא אית ליה דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתבייש ומתכפר לו עכ"ל. ולכאורה הוא נגד מה שאחז"ל בברכות די"ב ע"ב כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו ויליף לה מקרא, והתוס' הבינו דזה מתאים עם מה שאחז"ל שם דל"ד ע"ב. חציף עלי מאן דמפרש חטאו שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, הרי דאסור לפרש ולפרסם חטאו, וביומא דפ"ו ע"ב א"ר יהודא רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא הא בחטא מפורסם הא בחטא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר ר"נ כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום. וע' ברמב"ם וראב"ד ומפרשים פ"ב ה"ה מה' תשובה ובמג"א סי' תר"ז סק"ב ובת' פמ"א ח"ב סי' קע"ח ובת' מהר"ם לובלין סי' מ"ה ובס' חסידים ס"ס כ' ור"ס כ"א וסי' מ"ם. קנ"ה, תר"א, ובביאור הגר"א ליו"ד ס"ס של"ח ובנוב"י קמא חא"ח סי' ל"ה ובח"ס חא"ח ס"ס קע"ה ובחאה"ע ח"ב סי' נ"ב.
תוד"ה והא, ואפילו אם אמר הרי זו חטאת לא אמר כלום כו'. ע' בפסקי תוס' סי' קי"ב ובפר"ח סי' ה' סק"ז.
אלו טרפות פרק שלישי

דף מב.

אלו טרפות בבהמה נקובת הוושט כו', ביאור משנתנו הוא עפמש"כ הרמב"ם בפ"ד ה"ו ממאכלות אסורות וז"ל. טרפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער כגון ארי כו' ואין אתה יכול לאמר שטרפה אותה והמיתה שאם מתה הרי היא נבלה כו' הא אינו מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה כו' וכשם שלא תחלוק במיתה בין מתה מחמת עצמה כו' בין שדרסתה חיה והרגתה כך לא תחלוק בנוטה למות בין שטרפתה חיה ושברתה בין שנפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה כו' הואיל והיא נוטה למות מכל מקום הרי זו טרפה עכ"ל, וכל מיני טרפות שהונח עליהן שהיא נוטה למות על ידיהן הן שבעים, כדחשבן הרמב"ם בפ"י ה"ט מה' שחיטה לפרטיהן, ולקמן דמ"ג ע"א כללן עולא בשמנה מיני טרפות שנאמרו לו למשה. בסיני, נקובה ופסוקה נטולה וחסרה קרועה ודרוסה נפולה ושבורה וזהו מאי דפתח מסדר המשנה באלו טרפות, ומסיק בזה הכלל

כל שאין כמוה חיה טרפה והא דפתח בחשבון הטרפות בנקובה, לפי שהוא באברים הרבה כדכתבו מפרשי הרמב"ם ברפ"ה מה' שחיטה ומכל דיני נקובה פתח בנקובת הושט לפמש"כ התוס' דקאי במשנתנו אפלוגתא דר' ישבב ור"ע וכמו דנקיבת הושט בשחיטה פסולה היא נבלה בנקב משהו, כמ"כ טריפתה בעודה חיה היא ג"כ בנקב משהו. ונוטה למות ממחלה זו וע"פ הנחה זו ניחא מאי דבערכין ד"כ ע"א חשיב במשנה את הכבד לדבר שהנשמה תלויה בו. והכא חשיב בטרפות ולא בנבלות, משום דבנטילת הכבד תוכל לחיות זמן מה, וכל כה"ג מני תנא דמתניתין בטרפות ע"פ יסוד הרמב"ם כנ"ל וע' בכ"מ פ"י ה"ט מה"ש ומש"כ בה' שחיטה להלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב' יהודאי גאון ובזהר הרקיע ל"ת למ"ד ובס' חרדים ספ"ד ממצות ל"ת ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז וח"ג סי' רצ"ג ובמש"כ בחידושי לערכין ד"כ ע"א.

שם הריאה שניקבה או שחסרה רש"א עד שתינקב כו' ע' פלתי סי' ל"ו סק"י.

שם ר"ש אומר עד שתינקב לבית הסמפונות, בילקוט שמיני רמז תקל"ז הגרסא ר' ישמעאל.

שם ניקבה הקבה ניקבה המרה ניקבו הדקין בילקוט הגרסא ניקבה הקבה ניקבו הדקין ר' יוסי בר' יהודא אומר אף ניקבה המרה פסולה ע"ש, והוא תמוה דבגמרא דמ"ג ע"א משמע בהדיא. דבמתניתין לא נזכר ר' יוסי בר"י רק בהא דתניא כו' ע"ש, והיא ברייתא דתו"כ שמיני פרק ג' ע"ש ובילקוט משמע דהעתיק לשון משנתנו ולא ברייתא דתו"כ.

שם ניקבו הדקין י ע' תשובות הרשב"א סי' שפ"ג שפ"ד.

שם נפלה מן הגג, בתיבת מן הגג בא להורות דהנפילה צריכה להיות מגובה עשרה טפחים. וע"ל דנ"א ע"א תוד"ה נפל ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' כ"א, ודבריהם מוכרעים מלשון המשנה, דכל גג הוא על הבית, וכל פחות מעשרה לאו בית הוא כדאמרינן בב"ק דנ"א ע"א.

שם זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה, ע' מה שהאריך בזה בתשובות הרשב"א סי' צ"ח, וע' בס' חסידים סי' קנ"ח.

שם מכלל דטרפה אינה חיה מנא לן דכתיב וזאת החיה אשר תאכלו כו' מכלל דטרפה לא חיה ע"כ, וקשה דבסה"מ מצוה קמ"ט ובחינוך מצוה קנ"ג כתבו שנצטוינו לבדוק בסימני בהמה חיה ועוף השחוטין שיהיו מעלה גרה ושוסע שסע כו' והיא מצות עשה והוא אמרו יתברך זאת החיה אשר תאכלו ע"ש. ולפ"ז משמע דהאי קרא קאי על הבדיקה של בהמה חיה ועוף אם יש להם סימני טהרה, ולא להורות על פרטיות הבהמה הטהורה כשנטרפה דלא תחיה עוד, כן בהא דפריך בש"ס בתר הכי ואידך האי זאת מאי עביד

ליה כו' אמאי לא קאמר דמבע"ל למ"ע דבדיקת סימני טהרה בבהמה חיה ועוף, וע' במד"ר שמיני פי"ג סי' ד' ובפ' בהעלותך סי' ד', די"ל דבהא דדריש מקרא דוזאת החיה כו' דשאינה חיה לא תאכל, הכוונה דצריך לבודקה אם יש בה מטרפות שאינה חיה, ובדיקה זו ובדיקת סימני טהרה להתירה באכילה חדא היא, כמש"כ רש"י בפרדס סי' רט"ז.

שם וזאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא א תיכול כו', ע' פלתי סי' כ"ט סק"ג.

שם דתנא דבי ר"י זאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תיכול, וכ"ה בתו"כ שמיני פרשה ב' וע"ש בהתוה"מ, וע' תנחומא שמיני סי' ח' ובפ' בהעלותך סי' ג', אולם במד"ר שמיני פי"ג סי' ג' דריש ליה נמי למי שלא אכל נבלות בעוה"ז שיזכה לסעודה דלע"ל שנאמר זאת החיה אשר תאכלו.

שם דתנא דבי ר"י בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל אלו י"ח טרפות שנאמרו למשה מסיני ע"כ, ומאן דנפק"ל טרפה אינה חיה מקרא דוזאת החיה אשר תאכלו ס"ל כדעת האחרים בתו"כ ס"פ שמיני, דהאי בין החיה אשר לא תאכל בא ליתן אזהרה לחיה טמאה, לפרט בה לאו מיוחד לאכילתה וע"ש במפרשים, וע' בתשובות הרשב"א סי' ע"ג ובמיוחסות סי' קע"ה ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז.

רש"י ד"ה פסוקה לרחבה ע"כ, הוא מוכרח דאילו לאורכה הרי הוא בכלל נסדקה דתנן לקמן דנ"ו ע"ב דכשרה, וע"ל דמ"ה ע"א רש"י ד"ה נסדקה ודנ"ד ע"א ד"ה או שנסדקה. וכן תניא בהדיא בתוספתא פ"ג דפסוקת הגרגרת לרחבה פסולה לאורכה כשרה.

רש"י ד"ה נשברה השדרה ונפסק החוט חדא היא כו' ע"כ, וכן צריכינן לפרש הא דתניא בתוספתא רפ"ג נשברה שדרה ונחתך רובו של חוט, דגם שם חדא היא, ועיקר הטרפות היא בפסיקת החוט, ודברי רש"י מוכרחים ממתניתין דלקמן דנ"ד ע"א. דחשיב נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה בכשרות, ולפ"ז בהכרח טעות הדפוס הוא בתו"כ דפוס ווין תר"ב בפ' שמיני פרק ג' וכ"ה מועתק ג"כ בילקוט שמיני רמז תקל"ז. דהכי תניא התם נפסק חוט השדרה ניקב קרום של מוח ניקב הלב לבית חללו נשברה השדרה כו' ע"ש, הרי דחשיב נשברה השדרה לטרפות בפ"ע בלא פסיקת החוט, ומכש"כ לפ"מ דמסיק בברייתא דתו"כ שם בסיפא, דנשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה נקראת כמוה חיה ע"ש. בודאי דברישא הוא טעות גמור.

רש"י ד"ה שניקבו לחוץ שהנקב נראה מבחוץ וכגון שניקבו או זה או זה שלא במקום חיבורן לאפוקי שניקבו במקום חיבורן בשתי דופנותיהן והנקב הולך מחללו של זה לחללו של זה ע"כ, אולם בפרדס סי' רי"ז הביא רש"י ז"ל פירוש זה בשם יש מפרשים,

ובלשון ראשון מפרש שלכל אחד מהם יש לו שתי עורות בעוביו ואם שני העורות ניקבו שנראה הנקב לחוץ טרפה ע"ש, ומשמע דלפי שנסתפקו הראשונים בביאור משנתנו דהמסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ, לכן שאל השואל מהרשב"א ז"ל פירושו. והשיבו כדפירש"י הכא, כמבואר בתשובותיו סי' שע"ג וע"ש סי' שע"ד ובס' האשכול ח"ג סי' כ' ובת' מהרשד"פ חי"ד סי' מ"ח ובפמ"ג סי' מ"ח במשבצות סק"ט.

רש"י ד"ה נפלה מן הגג ושחטה מיד טרפה אע"פ שאין שבר נראה בה כו' נשתברו רוב צלעותיה בלא שום נפילה טרפה ע"כ, לפ"ז טעות הוא בתו"כ דפוס ווילנא משנת תרל"א בפ' שמיני פרק ג' ובילקוט שם רמז תקל"ז דגרסי נפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה ע"ש.

בא"ד ואין טעם בטרפות שהלמ"מ הן ובגמרא אמר שאם שהתה מעל"ע ושחטה כשרה ואע"פ שלא עמדה ע"כ, לכאורה הו"ל לרש"י לסיים ואין טעם בטרפות כו' בתר דמסיק שאם שהתה מעל"ע כו', דכמו שאנו מוכרחים לאמר גבי נפולה, דטרפה כששחטה מיד אע"פ שאין שבר נראה בה, משום דהלמ"מ הוא ואין טעם בדבר, כמ"כ אין לנו טעם מדוע תהיה כשרה אם שהתה מעל"ע. הלא לא עמדה, ויש מקום לחששא דריסוק אברים ובע"כ דהלל"מ הוא אלא משום דרש"י קאי אהא דנפלה מן הגג דחשיב במשנה בטרפות, להכי מפרש באיזה אופן היא טרפה כששחטה מיד כו', וכדאיירי בצד הטרפות שיש בה קאמר דאין בה טעם כו'. ובתר הכי מסיק צד ההכשר דאיכא בנפולה שאם שהתה מעל"ע. ואע"ג דגם זה הלמ"מ, דמצד השכל יש לחשוש דהא לא עמדה, אכן אחרי שפירש במקומה דאין בה טעם בצד הטרפות, ממילא קאי בדבריו על כל דין נפולה, וע' בס' התרומה ה' טרפות סי' י"ח.

רש"י ד"ה הנץ אשפורוי"ר ע' בביאור הגר"א סי' נ"ז סק"כ.

רש"י ד"ה ובשר בשדה טרפה ואע"ג דילפינן מיניה בעלמא בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו טרפה משמע טרפה ממש ע"כ. וכ"כ בס' יראים סי' קמ"ג ולולא דבריהם נלע"ד דעצם קרא ובשר טרפה לא תאכלו, הרי ודאי מבע"ל להך דהכא ומשו"ה תמה המקשן אמאי קרי לה רמז לטרפה, הלא מקרא מלא הוא, והא דנאסר בשר שיצא חוץ למחיצתו. מבשדה יתירה קא דייק, כדפירש"י בהדיא במכות די"ח ע"א, וע"ל ר"פ בהמה המקשה רש"י ד"ה ובשר ובזבחים דפ"ב ע"ב רש"י ד"ה בשדה ובפסחים דכ"ב ע"א תוד"ה אותו וע"ל דק"ב ע"ב תוד"ה ובשר ובת' מקום שמואל סי' ע"ה, ועפ"ז אין מקום לכתחלה לדקדק מדרשתם דהתם אהך דהכא, ועוד יל"ד מדוע דייק רש"י בלשונו בשר קדשים.

הלא כל איסור יוצא חוץ למחיצתו נפק"ל לקמן דס"ח ע"א מהאי קרא וצ"ע. וע' תשב"ץ ח"א סי' ס"ז ובפר"ח סי' כ"ט סק"א:

תוד"ה אלו טרפות אי גרסינן אלו ניחא ואי גרסינן ואלו יש לפרש דקאי אפלוגתא דר' ישבב ור"ע כו' וקאמר הכא ואלו הן הטרפות, כ"ה גרסת השטמ"ק.

ולולא דברי התוס' היה נלע"ד כמו דאמרינן ריש ברכות תנא אקרא קאי דכתיב בשכבך ובקומך כו', ובסוטה דל"ב ע"ב תוד"ה ורבי כתבו דדוחק לאמר דהוי אסמכתא וע"ש מה שנרשם עה"ג, ולפ"ז י"ל ה"נ דתנא אקרא קאי, וביותר דבתו"כ שמיני פרק ג' סמיך אקרא, אך את זה לא תאכלו כו' יש לך במעלה הגרה ובמפריסי הפרסה שאי אתה אוכל ואלו הן הטרפות נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת כו' ע"ש, וכוונתם דבע"כ במש"כ בתורה אך את זה לא תאכלו ממעלה הגרה וממפריסי הפרסה השסועה, וביאר בתו"כ יש לך במעלה הגרה ומפריסי הפרסה שאי אתה אוכל, ולכן אף באלו סימני טהרה שהתיר לך הכתוב צריך אתה ג"כ לבדוק, וכמ"כ בי"ו טרפות שהם הלמ"מ נמי הורו לן חז"ל גם בבהמה חיה ועוף הטהורים שצריך אתה לבדוק אחריהם ולהכי שפיר סמכו בתו"כ לקרא דבדיקת סימני טהרה ואלו הן הטהרות נקובת הוושט כו'. דבע"כ צריך אתה לבדוק בשניהן הרי דבתו"כ נקיט ואלו הן הטרפות משום דקאי אקרא. וה"נ בסוגיין בגמרא דקאמר דטרפה אינה חיה ילפינן. מזאת החיה חיה אכול שאינה חיה לא תיכול או מקרא דבין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל אלו י"ח טרפות שנאמרו למשה מסיני, ואהא קרא קאי תנא דמשנתנו ואמר ואלו הן הטרפות.

תוד"ה ניקב, אבל לב שהוא עב ס"ד שאם ניקב בעומק כו', ע' פמ"ג ר"ס מ' במשבצות.

בא"ד וניטל הלב והריאה והדקין לא איצטריך למיתני דבכלל נקובים הוא כו' בכל הני נקובים דתנא פשיטא דכש"כ ניטל, וכ"כ הרא"ש הרשב"א והר"ן.

והנה מה מאד האריכו בח"צ סי' ע"ד ובפנים מאירות ח"א סי' כ"ג כ"ד וח"ב סי' קפ"ד ובפלתי סי' מ"ם, בתרנגולת שלא מצאו לה לב אם יש להכשירה מטעם דודאי נאבדה שאי אפשר לבעל חי לחיות בלי לב או אפשר שהיה בה אבר אחר לתנועת הדם וסבובו אף אם לא יהיה צורת אבר זה כדמות ותבנית הלב והאריכו בזה ע"ש, וכעת בא לידי תשובות מהר"ח אור זרוע ומצאתי שם בסי' קמ"ו וז"ל פעמים רבות נשאלתי על תרנגולת שלא מצאו לב ונבהלתי שיש בריה יכולה לחיות בלא לב מכח הטבע ואמר לי אבא מרי האור זרוע ז"ל שבודאי מצאו פעמים רבות עכ"ל.

ומש"כ בפלתי דהרמב"ם לא מנה ניטל הלב ובנה על יסוד זה ע"ש, באמת חשבה הרמב"ם לאבר שהנשמה תלויה בו. שכ"כ רפ"ב מה' ערכין שאם אמר ערך לבי או כבדי

עלי נותן ערך כולו וכן כל אבר שאם ינטל מן החי ימות עכ"ל. וכ"כ בפט"ו ה"ב ממעה"ק האומר או ראשה של זו עולה הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא כולה עולה, וע' בפיה"מ לערכין ד"כ ע"א ומש"כ בחידושי שם. ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ס"א.

בא"ד וניקבה המרה נמי נראה דכש"כ ניטל דטרפה כו' וכ"ה גם דעת הרמב"ם בפ"ו ה"כ מה"ש, ואפ"ה מועלת לדידהו טעימת מר בכבד להכשיר בניטלה המרה כמש"כ שם הרדב"ז, וע"ש במל"מ ובחידושי בכור שור לחולין. וע' במעשה הגאונים סי' צ"ב ד"ה ששאלתם ובד"ה אותה ובת' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ז ובס' המכריע חי"ד סי' יוד ובת' רדב"ז ח"א סי' קמ"ד וקמ"ה.

בא"ד דה"א ה"ה סמוך לבית חללו דסופו לינקב עד בית החלל, ע' פר"ח סי' מ"ם סק"ח.

בא"ד ונשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה איצטריך דאי מהכא ה"א או הא או הא כו'. ע' בס' האשכול ח"ב סי' נ"ד ובנחל אשכול שם.

תוד"ה דרוסת הנץ גרסינן בתוספתא כו' וטעמא לא משום דסופו לינקב כו'. ע"ל דנ"ג ע"ב רש"י ד"ה צריכה לבדוק ובפמ"ג סי' נ"ז סק"א במשבצות ובפלתי שם סק"ה ובבאר יצחק חי"ד סי' ד'.

תוד"ה זאת, והא דלא חשיב ליה בהקומץ רבה דכ"ט גבי ג' דברים שנתקשה משה מנורה ר"ח ושרצים כו', קושית התוס' מדוקדקת ביותר משום דגם התם היא מתנא דבי ר"י כמו הכא אף דגם דעת ר"ע היא כן בספרי ר"פ בהעלותך.

בא"ד ולא, חשיב נמי כו' מטבע אש ע"כ, כן לא חשיב מעשה שמן המשחה שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי כדאמר במד"ר בא פט"ו. ובמכילתא בא פ' החדש תניא שאף בשחיטה נתקשה משה והוא כדעת י"א במנחות דכ"ט ע"א, וע' בפסיקתא ספט"ז ובמדרש תהלים סי' צ"א.

דף מב:

דתנא תנא ודשייר אתיא בזה הכלל, ע' בס' המכריע חי"ד סי' יו"ד

שם והא איכא בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טרפה סבר ליה כר"ש בן אלעזר דאמר יכולה ליכוות ולחיות למאן קאמר לתנא דבר"י כו' אלא סבר לה כר"ש בן אלעזר דאמר כשרה היא ופירש"י כדקתני התם ר"ש ב"א מכשיר ע"כ, ולפ"ז צ"ל דמכשיר מפני שאינה חולי, ומשו"ה אינה טרפה מצד עצמה, ולא מפני שיכולה ליכוות ולחיות. וכן הבין הרשב"א ז"ל ביאור הגמרא בסוגיין. בחידושיו ליבמות דק"כ ע"ב ובתשובותיו סי' רצ"ד, וע' בת' פמ"א ח"א סי' מ"ח ובח"ס חח"מ ס"ס ל"ה.

ומה מאד קשה להבין כלל הסוגיא להמעיין בתוספתא שם פ"ג, דהתם תנא בלשון ר"ש בן אלעזר מכשיר מפני שיכולה ליכוות ולחיות. ולפ"ז הלא חדא ברייתא היא, והיינו הא דפירש"י כדקתני התם ר' שמעון בן אלעזר מכשיר ע"כ, ואיך מחלק הש"ס בלשון ר"ש גופיה, וקאמר מקודם סבר לה כר"ש בן אלעזר דאמר יכולה היא ליכוות ולחיות, ושם לא הזכיר ראשית דבריו רשב"א מכשיר מפני שיכולה כו', ובתר הכי משני אלא סבר לה כרשב"א דאמר כשרה היא. וכוונתו אהא דקתני התם ר"ש בן אלעזר מכשיר, והכא מוחק סוף דבריו מהברייתא. היינו הטעם מפני שיכולה ליכוות ולחיות, הרי אותה ברייתא גופה היא. ואיך מחק מקודם ראשית דבריו. מכשיר מפני, ובתר הכי מוחק טעם הכשרות, ומעמיד לשון הברייתא אהא דרשב"א מכשיר, וסוגיא כזאת בלתי, רגילה בש"ס, ומשמע קצת דרש"י הרגיש בזה ולכן הביא כל לשון התוספתא בד"ה ר"ש ע"ש, וצ"ע כעת.

שם וא"ד יהודא אמר שמואל וכן לטרפה ע' בס' האשכול ח"ג סי' ט"ז ובתרומת הדשן סי' קע"ז ובפר"ח סי' כ"ט, סק"ה ומש"כ בחידושי לבכורות דל"ח ע"א.

שם והאיכא שב שמעתא דא"ר מתנא האי בוקא דאטמא ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי'

שם סימנים שנדלדלו ברובן טרפה, ע' בס' הארוך מש"ך סי' כ"ד ובמנחת אהרן שם.

שם נעקרה צלע מעיקרה טרפה, ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ'.

שם ובשר החופה את רוב הכרס כו', ע' בס' האשכול ה' טרפות ס"ס י"ז.

רש"י ד"ה חשבינהו כחד דהא גבי הדדי סמכי וכחד דמי עכ"ל. אין כוונת רש"י משום שהם שכנים. זה לזה והמאכל נשפך מזה לזה. דזהו כשהם בריאים, רק אפילו לפ"מ דהכא איירי בטרפות, אזיל בזה רש"י בפירושו הכא לטעמיה שפירש במשנתנו. אהא דהמסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ, לאפוקי דאם ניקבו זה לזה במקום חיבורן דאז כשר ע"ש. הרי דההיתר לטריפותה בא משום דגבי הדדי סמכי וכחד דמי, אולם לפירש"י בפרדס סי' ריז בהא דהמסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ. שלכל אחד מהם יש לו שני עורות בעוביו ואם שני העורות ניקבו שנראה הנקב לחוץ טרפה ע"ש, לפירוש זה אין הטעם למיחשבינהו כחדא מפני סמיכותם גבי הדדי. רק משום דשוים בתכונות עורותיהן ודיניהן כנלע"ד.

רש"י ד"ה נעקרה. אבל נעקרה צלע אחת מעיקרה עד חצי חולייתה כו', ונרשם עה"ג דצ"ל עם חצי חולייתה, ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' נ"ד מקיים גרסת עד ע"ש.

רש"י ד"ה וגולגולת שנחבסה שהוכתה מכות רבות כו', ע' שבלי הלקט ה' טרפות סי' א'.
תוד"ה והא, תימא דלא פריך מניטל צוה"ג כו', ע' פלתי סי' נ"ו.
תוד"ה ואמר. ואור"ת דרב יהודא לא קאי אגולגולת כו', ע' ר"ש אהלות פ"ב מ"ג ובת' פמ"א ח"א סי' נ"ד.
בא"ד דס"ד דחסרון הגלגלת הוי עם הקרום כו'. ע' פלתי סי' ל' סק"א וסי' נ"ד סק"ג.
בא"ד אבל אדם דאית ליה מזלא כו', ע' בב"ש אה"ע סי' י"ז סקצ"ז ובת' פמ"א ח"א סי' מ"ח ובת' ח"צ סי' ע"ז ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' כ"ה ובבאר יצחק חאה"ע סי' י"ח ובפמ"ג סי' נ"ז ס"ק מ"ח בשפ"ד ובמש"כ בחידושי לעיל די"א ע"ב בתוד"ה ודילמא ולזבחים דקט"ז ע"א.
בא"ד ניקבה המרה טרפה דמקשו ליה רבנן מאיוב כו', ע' פר"ח סי' ל"א סק"ז וסי' מ"ב סקי"ג ובפלתי סי' ל"א סק"ה.
תוד"ה אפיק, דלרבנן הוי בכלל נקובה כו', ע' פלתי סי' ל"ו סקי"ד.

דף מג.

אמר עולא שמנה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני נקובה כו', בסדר הטרפות דחשיב עולא ע' בחידושי בכור שור, והא דלא חשיב יתרת משום דהוי בכלל נטולה. דכל יתר כנטול דמי כדאמרינן לקמן דנ"ח ע"ב. וע' בתשובות הרשב"א סי' צ"ח וסי' תתכ"ט ובריב"ש סי' קס"ג ובכ"מ פ"ו ה"כ מה"ש ובפתיחה מהפמ"ג לה' טרפות ובפנים הספר שם ר"ס כ"ט ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ט"ו ובחו"י סי' קצ"ב.
שם לאפוקי לקותא דרכיש בר פפא כו'. ע"ל דנ"ד ע"א תוד"ה וחזייה ובפלתי ר"ס כ"ט ובסק"ב ושם סי' מ"ד סק"ב ובת' פמ"א ח"ב סי' כ"ו ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה.
שם אם תאמר ט' מרה ר' יוסי ב"ר יהודה קתני לה כו' והנה לפ"מ דבאיילים אין להם מרה, אפ"ל דלהכי לא חשיב לה חייא בר רב, ור"י בר"י ס"ל דבאיילים היינו ריביתייהו כדכתב במהר"ח אור זרוע סי' קמ"ו, ואין ללמוד מהם לשאר בע"ח.
שם ישפוך לארץ מררתי ועדיין איוב קיים. ע"ל דמ"ב ע"ב תוד"ה ואמר ובמה שנרשם שם עה"ג ובר"ש אהלות פ"ב מ"ג ובפלתי סי' מ"ב סק"א ובח"ס חי"ד סי' נ"ב ובמש"כ בחידושי לערכין ד"כ ע"א.
שם אמר להן אין מזכירין מעשה ניסים, ע' פר"ח סי' נ"ז סק"נ.
שם והאמר רבב"ח א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה כו' אמוראי נינהו ואליבא דר"י, ע' בברכי יוסף חא"ח סי' ש"ז סק"ט ובטו"א למגילה דכ"ח ע"א ובת' הגרע"א ס"ס קכ"ב ובעין יצחק ח"ב סי' ס"ב.

שם ניקב הקורקבן וכיס שלו קיים כשר, ע' נוב"י קמא חי"ד סי' י"ח.
שם שני עורות יש לו לוושט כו'. ע' בתוס' לעיל דכ"ח ע"ב ובת' פמ"א ח"א סי' א'.
שם וושט דאכלה ביה ופעיא ביה גמדא ליה כו'. ע' פר"ח סי' מ"ח סקכ"ב ובפמ"א ח"ב סי' ק"ל.
שם ואמר רבה קרום שעלה מחמת מכה כו'. באו"ז ח"א סי' ת"ה ובראב"ן סי' רכ"ו הגרסא רבא.
שם ואמר רבה וושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים למאי נ"מ לספק דרוסה. ע' מה שכתב בזה הרא"ש ז"ל ומש"כ הפר"ח בסי' ל"ג סקי"ד על דבריו. וע' בס' התרומה ס"ה טרפות.
רש"י ד"ה לא תיפוק. וכל הני טרפות דמנינן לקמן בריאה כו'. ע' פמ"ג בפתיחתו לבדיקת הריאה.
בא"ד וחליף דשני קרומים דוושט שניהם נטולים ממקום שהן ראויין להיות כו'. ע' פר"ח סי' ל"ג סקי"א ובת' מקום שמואל סי' כ"ח ושם בקונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' ל"ו ובנוב"י קמא חי"ד סי' ה' ובמ"ת סי' ט"ו.
רש"י ד"ה נפולה. ושף מדוכתיה בכלל נטולה ע"כ, לכאורה הכריע רש"י בדבריו כר' יוחנן לקמן, דנ"ד ע"ב, דלר"ל הא לא דמיא לנטולה ע"ש, אכן י"ל נמי דלפ"מ דדברי רש"י סובב אליבא דעולא, אשמעינן נמי אגב אורחיה דעולא ס"ל כר' יוחנן שם, וע' בסוגיין תוד"ה הנך.
רש"י ד"ה למעוטי לקותא דרכיש כו' ופליג עולא עליה ע"כ, ע' בב"י סי' כ"ט ובס' הארוך מש"ך ומנחת אהרן שם.
רש"י ד"ה אינו קרום דכל נקובי דטרפות לא מהני להו סתימה דסלקא להו לאחר זמן כו' ע"כ, וע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ז ובט"ז סי' ל"ו סק"ד ובש"ך שם סק"ו ובפלתי שם סק"ד.
בא"ד ולסתימה דירכים בחלחולת דלקמן דההיא סתימה דמעיקרא היא ע"כ. ע' ש"ך סי' מ"ו סק"ג ובחידושי הגרע"א שם.
תוד"ה הנך, ולית ליה י"ח טרפות נאמרו למשה מסיני כו'. ע' ח"ס חי"ד סי' ל"ה.
בא"ד ריאה שחסרה וחסרון דשדרה נחשוב נמי כחד כו'. ע' פלתי סי' מ"ג סק"ז ובבאר יצחק חי"ד סי' ד'.
תוד"ה יפלח, פי' בקונטרס דהאי לקותא הוא וקשה דמנא ליה דהאי לקותא דאיוב הוי לקותא דהויא ביה טרפה הא איכא לקותא דכשרה כדאמר לקמן מליא מוגלא טרפה מים זכים כשרה כו' ע"כ, ולולא דברי התוס' היה נלע"ד דרש"י לא קאי אלקותא דמוגלא או

מים זכים, רק איהו לטעמיה דמפרש בתהלים קמ"א ז' דהאי יפלח כליותי הוא כמו פולח ובוקע, והש"ך בסי' מ"ד סק"ז כתב דמכת חרב היינו בכח כדרך שמכין בחרב והיינו לקתה הכוליא אבל נחתך בנחת כשר. ולסברתו יש מקור בש"ס מהא דאמרו לקמן דנ"ד ע"א מחו בכוליא וקטלי ופירש"י מכין בחץ החיה בכולייתא כו' ע"ש, הרי דע"י מכת חץ שהיא בכח עלולה ליהרג, וזו היא טריפותה גם כשהיא חיה, והשתא לפ"מ דאיוב גופיה פתח ואמר יסובו עלי רביו יפלח כליותי ולא יחמול. הלא הוא העיד על עצמו דהאי יפלח כליותי הוא בכח כמו ע"י יריית חצים, ובזה היה לו למות מצד הטבע כנ"ל, והיינו דפריך בש"ס יפלח כליותי ולא יחמול מי קא חיי, ואפשר נמי לדייק מדוע מסיק סיפא דקרא ולא יחמול. הלא עצם קושיתו היא מיפלח כליותי, ובע"כ דבזה בא להורות דההכאה בכולייתו לא היתה בנחת, או לא מטא למקום חריץ כקושית האחרונים, רק שהיתה בכח ובעומק הכוליא בלי חמלה עד כדי להמיתו, והיינו דקאמר ולא יחמול כנלע"ד. וע' בש"ך וט"ז סי' ל"ז סק"ג ובפר"ח סי' מ"ד סק"ה ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה. **תוד"ה** והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה אע"ג דסיפא דמתניתין דאלו כשרות מסייע ליה כו' ע"כ, ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' וסי' ס"ח ובמהרי"ק שרש קל"ד וברי"ט אלגזי לבכורות ד"ו ע"ב ובחידושי הגרע"א לעירובין דצ"ג ובגינת וורדים להפמ"ג כלל י"א.

דף מג:

ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי, ע' ביו"ד סי' רמ"ו סי"ב בהג"ה.
שם אמר עולא ישב לו קוץ בווושט אין חוששין שמא הבריא כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' שפ"ד ובמגיד משנה פ"ג הכ"א מה"ש ובס' התרומה ה' טריפות סי' י"ד ובפר"ח סי' ל"ג סקי"ז ובת' הגרע"א סי' קס"ז ובבאר יצחק חאה"ע סי' י"ח.
שם ומ"ש משתי חתיכות כו' התם אתחזיק איסורא ע' בחוות דעת קונטרס בית הספק סקכ"ז.
שם ומ"ש מהשוחט בסכין ונמצאת פגומה כו'. ע' נוב"י קמא חי"ד סי' ו' ובאור שמח ספ"ג מה"ש.
שם התם הלכתא גמירי לה מסוטה, ע' בפר"ח ליו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס סק"א ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ט ע"ב.
שם א"ל רב כהנא לא תציתו ליה ישב איתמר כו', ע' פלתי סי' ל"ג סקי"א.

שם דכולהו חיוי ברייתא כו'. הראב"ן בסי' רכ"ז גריס עיזי ברייתא. וע' בשטמ"ק לקמן דמ"ז ע"א.

שם יונה א"ר זירא מבלעתה, ע' ברמ"א סי' כ' ס"ב ובתשובותיו ס"ס פ"ג ובת' אבקת רוכל סי' רי"ד ובברכי יוסף סי' כ'.

שם זילו אמרו ליה לבריה דרב יוסף בר חמא דלישלם דמי תורה למריה כו'. ע' ש"ך חו"מ סי' כ"ה שהאריך שם בכ"מ.

רש"י ד"ה אין חוששין. והוה קרום שעלה מחמת מכה בווושט ואינו קרום ע"כ, לפ"ז משמע לכאורה דהני תרתי שמעתתא דרבה לעיל ע"א, ודעולא הכא קשורים זב"ז. אבל כד דייקינן שפיר יש לחלק ביניהם, דהן אמת עולה אית ליה דרבה כדפירש"י, וממקומו הוא מוכרע. דאי לית ליה. ל"ל למיתלא טעמא משום דאין חוששין שמא הבריא, תיפ"ל דבלא"ה כשרה. משום דיש עליו קרום. ובע"כ דס"ל דלא נחשב לקרום כדרבה, אבל רבה דס"ל, קרום שעלה מחמת מכה בווושט אינו קרום. אפ"ה אפשר דלא ס"ל כעולא ואם ישב קוץ בווושט חוששין שמא הבריא. וטרפה משום קרום שעלה מחמת מכה בווושט דאינה קרום.

רש"י ד"ה ה"ג, ואין טעם בדבר כו' ע' בת' פמ"א ח"א סי' ט"ו.

רש"י ד"ה תורבץ הווושט מקום דבוקו בלחי, ע' פנים מאירות ח"א סי' א'.

רש"י ד"ה דמי תורא למריה שכבר האכילו לכלבים ע"כ, לכאורה כוונתו דרבא גופיה האכילו לכלבים וכדמשמע נמי מדברי התוד"ה זיל. ולפמש"כ התוס' בב"ק ד"ק ע"א ד"ה טיהר, דבדבורו של חכם מה שעשה עשוי חייב לשלם אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי ע"ש. לפ"ז אפ"ל אפילו אם הבעלים האכילום לכלבים, וע"ש דקי"ז ע"ב ולקמן דמ"ט ע"א רש"י ד"ה שקילו גלימי דטרופאי ומש"כ בחידושי שם. וע' בחידושי הרשב"א בסוגיין בד"ה אלא ובת' מהרי"ט ח"א סי' ל"ז ובת' הריב"ש סי' תצ"ח ובש"ך חו"מ סי' כ"ה סק"ה אות ב'.

תוד"ה ישב, ונראה דאין לחוש אפילו יש מבפנים אם אין מבחוץ כו'. ע' ש"ך וט"ז וחידושי הגרע"א סי' ל"ג ס"ט ובנוב"י קמא חי"ד סי' ח'.

תוד"ה קסבר. השתא דמת בעלה מוקמינן לה בחזקת מה שהיתה קודם שזרק גט לערוה וה"ג כי נשחטה נעמידנה בחזקת שאינה דרוסה כו', ע' בחידושי הרשב"א ליבמות ד"ל ע"ב ובתשובות מהר"ח אור זרוע סי' קי"ב ובפמ"א ח"א סי' א' ובפמ"ג במשבצות סי, ל"ג סק"ו ובסי' ק"ה סק"ג ובבאר יצחק חי"ד סי' א'.

בא"ד וי"ל דשאני הכא דדרוסה שכיחא כו', ע' ש"ך סי' נ' סק"ג ובחו"ד שם ובפר"ח סי' כ"ט סק"א ובפלתי סי' ל"ג סק"ד ובסי' נ' סק"א ובש"ש שמעתא ה' פ"א ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ב' ובבאר יצחק חי"ד סי' ד' ה'.

תוד"ה שאני ואע"ג דלא איתחזק איסורא לא איתחזק נמי היתרא. ע' חמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג ובעין יצחק ח"ב סי' ז'.

תוד"ה ז"ל, ואע"ג דטעה בדבר משנה הוא כו', ע' תומים סי' כ"ה סק"ד ובשעה"מ שם סק"ד ובחי' פמ"א לב"ק ד"ק.

דף מד.

ור' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול, ע' עירובין ד"ו ע"ב תוד"ה כאן.

שם מכלל דתורבץ הושט לאו מקום שחיטה הוא, ע' בכ"מ פ"א ה"ו מה"ש ובת' אבקת רוכל סי' מ'.

שם עד כדי שישעיר וכ' רגמ"ה דאיכא דגרסי יסעיר כו' דכויץ ע"כ, והיא גרסת הבה"ג כדי שיסעיר ושט ומאי יסעיר דקאמרינן דנפיק ביה פירצי פירצי ע"ש, וכ"ה הגרסא בה' שחיטה להלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון.

שם תורבץ הושט שניטל כולו מלחי כשר כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' רל"ט.

שם הא דאיעקור איעקורי הא דאיגום איגומי. כה"ג בשבת ד"ס ע"ב.

שם הא דאקפול איקפולי והא דאפרוק אפרוקי, גרסת הרמב"ן הא דאינקב אינקובי הא דאקפול איקפולי, וע' ברי"ף רשב"א ור"ן בסוגיין. ולעיל דמ"ב ע"ב תוד"ה סימנין ובראב"ן סי' רכ"ח ובפר"ח סי' כ"ד סקכ"ח ובת' מהר"ם לובלין סי' כ"א.

רש"י ד"ה מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה מפרש בפ"ק דעירובין בתרי חומרי דסתרן אהדדי כו', ע' בת' מהרשד"ם חאה"ע סי' מ"ה.

תוד"ה כדי, ובה"ג מפרש כדי תפיסת יד כדנקיט אינש בשתי אצבעותיו כו' ע"כ, וכ"כ הראב"ן סי' רכ"ט וע"ש סי' רמ"ז ובס' התרומה ה' שחיטה דין הגרמה ובס' יראים סי' קל"ז דין עיקור ובפלתי סי' מ"א סק"ד.

בא"ד כמלא בטדא בתורא דהיינו ארבע אצבעות ע"כ, וכה"ד הרשב"א והוא כדעת הרי"ף והרמב"ם פ"ו הט"ז מה"ש, אבל דעת רש"י לקמן ד"נ ע"ב בטדא אצבע, וע' ברש"י לקמן דע"ו ע"א ד"ה ארבעה ובת' הרשב"א סי' ל"ו ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' י"ב. תוד"ה והאיכא. תימה דהיכי פשיטא ליה דהויא טריפה כו'. ע' בחידושי בכור שור. ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ט ע"א בתוד"ה כולהו.

בא"**ד** אע"ג דלא הויא טרפה בשמוטה זו מ"מ במה יכשר כיון דאין לו היתר בשחיטה כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' יוד.

דף מד:

והתניא חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר כו', וכן הביאו בש"ס לברייתא זו בספ"ב דנדה, ולכאורה משמע דהאי דינא קאי על החכם, ולהכי פריך על רבב"ח והיכי עביד הכי. והא דתניא בתוספתא עדיות פ"א ובירושלמי שבת פי"ט ה"א נשאל לחכם אחד וטימא לו לא ישאל לחכם אחר כו' התם קאי על השואל וכדמשמע בתוס' ע"ז ד"ז ע"א ד"ה הנשאל, אמנם לפמש"כ הר"ן בשם הראב"ד ברפ"ק דע"ז שם, דהא דנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר לא משום כבודו של ראשון נגעו בה אלא משום דכיון דאסרה ראשון שויא חתיכה דאיסורא ושוב אין לה היתר דאפילו התירה שני אינה מותרת כו' אפילו היה גדול ממנו בחכמה ובמנין ע"ש, לפ"ז קשורות שתי הברייתות זב"ז, דכמו שאין להשואל לשאול לחכם אחר. כן אין להחכם השני להתיר מה שאסר חבירו, כיון דהשאלה בדבר זה חלה על החתיכה, ונעשה פעם אחת חתיכה דאיסורא שוב אין נשאלין עליה. אולם הר"ן שם פל"ג וס"ל דברייתא דהכא מפני כבודו של ראשון הוא ועוד שלא תראה תורה כשתי תורות הללו אוסרים והללו מתירים, וע' מש"כ הרשב"א בחידושיו בסוגיין ובספ"ב דנדה, ובכפתור ופרח פי"ב ובריב"ש סי' שע"ט וסי' תצ"ז וברדב"ז ח"א סי' שס"ב וסי' שצ"ג ובח"ג סי' תס"ו ובת' אבקת רוכל סי' רי"ג.

שם שאני הכא דרב לא אסר מיסר, ע' בת' הריב"ש סי' תצ"ח.

שם שלא הרהרתי ביום כו' שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם כו' שלא הורמו מתנותיה, ע"ל דל"ז ע"ב ובתוד"ה שלא הורמו וד"ה שלא הרהרתי ובמש"כ בחידושי שם.

שם רבב"ח אגמריה סמך, מהכא נראה עד כמה גברה אצלם כח הקבלה, דהא רבב"ח היה תלמידיה דר' יוחנן כדאשכחן בכוליה הש"ס, ורב היה חשוב הרבה מר' יוחנן כמש"כ התוס' לעיל דל"ח ע"א. וע' ביצה ד"ט ע"א רש"י ד"ה והאמר, ואפ"ה לא סר רבב"ח מקבלתו גם נגד רב גופיה, וע' בס' האשכול ח"ג סי' ד' ובס' המכריע חח"מ סי' ל"ב ובביאור הגר"א לחו"מ סי' רי"ט סק"ד ולאו"ח סי' תרי"ח סק"ו.

שם ותיפוק ליה משום חשדא כו' ע' בת' הריב"ש סי' ת"ק.

שם אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו ע"כ, ומשום הכי תניא בברכות ד"ג ע"א דאין נכנסין לחורבה להתפלל מפני חשד כדכתב שם רבינו יונה, וע' יבמות

דכ"ה ע"ב תוד"ה לא ובראב"ן סי' ש"ו וס"ס שי"א ובסמ"ע סי' ל"ז סק"כ וברמ"א אה"ע סי' י"ב ס"א ובט"ז וביאורי הגר"א שם ובת' הריב"ש סי' תצ"ח ובחו"י סי' קכ"ב.

שם א"ר חסדא איזהו תלמיד חכם זה הרואה טרפה לעצמו ותמיהני דבכפתור ופרח פרק מ"ד הביא מאמר זה בשם רש"י ז"ל מס' האורה.

שם כל מי שקורא ושונה ורואה טרפה לעצמו ושימש ת"ח כו', במדרש תהלים סי' קכ"ח ובילקוט שם רמז תתפ"א ובמשלי רמז תתקנ"ג גריס באופן אחר.

שם **ר'** אלעזר כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל וכי הוו מזמני ליה לא אזיל כו'. ע' ביו"ד סי' רמ"ו סכ"א ובט"ז שס סק"ז ובחו"מ סי' רמ"ט ס"ה.

רש"י ד"ה שרי בוכרא, בכור בזה"ז כו' ע"כ, וכן הוכיחו הרמב"ן בפ"ה מה' בכורות ובתשובות הרשב"א סי' תכ"ז ובתשובות הר"ן סי' ז'. ובמה דהשיגו הם ז"ל והראב"ד בפ"א ה"ה מה' בכורות ע"ד הרמב"ם. כתב שם הכ"מ דספרי רמב"ם משובשים נזדמנו להם ובאמת ס"ל גם להרמב"ם ככל הראשונים ופירש"י דהכא.

תוד"ה היכי, דכיון דאגמריה סמך רשאי להתיר מה שאסר חבירו וכי אמר דאין חבירו רשאי להתיר היינו מסברא כו', ע' בהגהת מרדכי ריש מס' ע"ז ובחידושי הרשב"א ספ"ב דנדה ובת' מהר"ם מפדווא"ה סי' ע"ג ובת' פמ"א ח"א סי' ב' ובת' ח"צ סי' נ"ג ובמש"כ בחידושי לעיל בסמוך ולקמן דמ"ט ע"א.

בא"ד שמא היו שניהם בביהמ"ד ונשאלה השאלה לפניהם לשניהם כו'. ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ל' ובמ"ת שם סי' ל"ה מש"כ בשם ספר יום תרועה.

תוד"ה וכן, דשנים אינם חשודים כדאמרינן בפ"ב דיבמות כו', ע' בת' הריב"ש סי' ר"י ובברכי יוסף חאה"ע סי' י"ב סק"א.

דף מה.

א"ר יהודא אמר רב ניקבה כנפה כו', בראב"ן סי' ר"ל הגרסא א"ר נחמן ע"ש ולפי גרסתנו דהכא אתי שפיר טפי מאי דקאמר בתר הכי אישתמיטתיה כו', משום דקאי ארב גופיה ומתפרש דברי רב לסלוקי קושיא דרב ירמיה. אכן לפי גרסת הראב"ן לא תתיישב לשון הש"ס כנ"ל.

שם ה"נ כיון דשיעוריה כאיסר לכאיסר מצטרפין כו', ע' פמ"ג שפ"ד סי' ל"ד סק"ד.

שם נפחתה כדלת, ובפירש"י נפחתה כמין דלת, ע' פר"ח סי' ל"ד סק"י. שם נסדקה אמר רב אפילו לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה כשרה, ע' ברוקח ה' ר"ה סי' ר"ג ובמג"א סי' תרמ"ח סק"י ובט"ז שם סק"ט.

שם אמרוה קמיה דר' יוחנן כו', ברגמ"ה הגרסא איכא דאמרי אמרוה, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובעיטור ה' שחיטה שער ב' ובס' התרומה סי' ט"ו.
שם תני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן. בראב"ן סי' ר"כ הגרסא תני ר' יצחק קמיה דר' יוחנן, ובס' התרומה ה' שחיטה דין הגרמה גריס בסתם תני ר' יצחק.
שם כל שפושטת צוארה ורועה. ע' תשב"ץ ח"א סי' ט"ו ובפר"ח סי' כ' סק"ד.
שם ובלבד שלא תאנס, כה"ג שילהי בבא מציעא.
שם בעי רב חנינא ואיתימא רב חנניא, בס' יראים סי' קל"ז הגרסא בעי רב חנן ואיתימא רבי חנינא.
שם אנסה עצמה מהו תיקו, ע' רדב"ז ח"א סי' קמ"א וסי' קמ"ה ובת' אבקת רוכל סי' ל"ט.
שם ת"ר איזהו חזה זה הרואה את הקרקע כו', בילקוט צו רמז תקי"ח העתיק לא כלשון הברייתא דהכא ולא כלשון התוספתא.
שם רב ושמואל דאמרי תרוייהו קרמא עילאה אע"ג דלא אינקיב תתאה כו'. ע' ברוקח סי' שפ"א ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' א' וסי' ח'.
שם ואמרי לה עד דאינקיב תתאה. ע"ל דמ"ב ע"ב תוד"ה ואמר ובפמ"ג ר"ס ל"א.
שם וסימניך חייתא דמתנה ביה מוחא, כה"ג לקמן דמ"ו ע"א גבי קרמא עילאה ותתאה דריאה, קאמר נמי וסימניך כו'.
שם כנגדו בביצים ניכר. ע' ברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ק"ט.
רש"י ד"ה איתייקורי, והנאתם היא ואין זו מתנה ע"כ, ע' תשב"ץ ח"א סי' קמ"ד וסי' קמ"ח ובברכי יוסף חי"ד סי' רמ"ו סקי"ז.
רש"י ד"ה בעופא, נקבים דחסרון בעוף דליכא למימר בגרגרת דידיה כאיסר כו'. ע' בפרדס סי' רי"ז ובראב"ן סי' ר"ל וברי"ף ורא"ש ובספר הארוך מש"ך סי' ל"ד ובחידושי בכור שור בסוגיין.
רש"י ד"ה חוליא טבעת שמעתי ובעיני נראה שהן שלש טבעות כו' ע"כ, וכ"כ באשכול ח"ג סי' כ'.
רש"י ד"ה ת"ר איזהו חזה לגבי חזה ושוק של שלמים הניתן לכהנים ע"כ, ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קנ"א.
תוד"ה אישתמיטתיה. ס"ד דרב ירמיה דאפילו בנקבים שיש בהם חסרון קאמר כו' ולשון אישתמיטתיה קשה ע"כ, וע' במהרש"א ומהר"ם ובפלתי סי' ל"ד סק"א.
ולולא דבריהם הוה אמינא לע"ד בכוונת הש"ס. עפ"מ דלשון שתי המשניות משונה חדא מחברתה דבמשנתנו תנא נקובת הושט ופסוקת הגרגרת, הרי דבהדיא דייק לבלי לשנות גבי גרירת לשון נקיבה כדקתני גבי ושט, ונקט בה לשון פסיקה, ולקמן דנ"ד

ע"א קתני ניקבה הגרגרת. ומסיק במשנה גופה עד כמה תחסר, ופירש רשב"ג עד כאיסר האיטלקי ע"ש. והשתא לפ"מ דרב אמר ניקבה כנפה, ולשון נקב בגרגרת מורה על חסרון כנ"ל. ושיעוריה כאיסר כדתנן לקמן שם, לכן הקשה רב ירמיה מהא דשיעור מקדח בגולגולת שהוא ג"כ בחסרון כמו שיעור חסרין דגרגרת בכאיסר, ולפ"ז שפיר מסיק בש"ס אישתמיטתיה כו'. ור"ל כיון דכל קושיתו היא אליבא דרב. ורב גופיה קאמר נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר ושאין בהם חסרוון מצטרפין לרובה, הרי דאיהו גופיה קרי לאין בו חסרון בלשון נקב כמו ליש בו חסרון. והשתא אי לא הוה אישתמיטתיה לרב ירמיה הא דרב בזה, אז הוה מוקי לדברי רב גבי ניקבה כנפה כו' דאיירי באין בה חסרון. ולפ"ז שפיר קאמר דמצטרפים לרובה. ולא הוה קשיא ליה כלל משיעורא דמקדח וכאיסר דאיירו כשיש בהן חסרון כנ"ל.

תוד"ה ניטלה, תימה לישמעינן ניקבה וכש"כ רצועה ע"כ, והנה בלב אריה תירץ דריב"ל לא נחית מתחלה רק לאשמעינן דאף שהרצועה היא באורך ולא בעיגול כאיסר אפ"ה מצטרפין אי מעגלת לה הוי כאיסר כפירש"י כו' ע"ש. וכבר הקדימו בזה במעדני יו"ט וע' בנימוקי הגרי"ב.

והנה בהגהות מהריעב"ץ כ' וז"ל תימה לישמעינן נ"ב נ"ל שצ"ל השמעינן בה"א ומנקבים הרבה ק"ל עכ"ל, וע"פ גרסתו נלע"ד לבאר כוונת התוס' בד"ז לפ"מ דפירש"י וז"ל נסדקה לארכה וקילא מכולהו דהיכא דנפסק לרחבה ברובא מתוך שהריאה מושכת למטה והצואר מושך למעלה ניתק והולך לגמרי ולא הדר חלים אבל לארכה כל כמה שהצואר נמשך הסדק סוגר והולך הלכך הדר חלים עכ"ל. ולפ"ז שפיר הקשו התוס' לפ"מ דריב"ל גופיה קאמר ניקבה כנפה מצטרפין לכאיסר. אע"ג דשם הוא ברוחבה, מ"מ איכא בה דין צירוף. מכש"כ ניטלה הימנה רצועה שהוא באורך דקיל כדפירש"י. ואף דניקבה כנפה וניטלה כרצועה בתרווייהו איירי בחסרון ול"ד לנסדק, עכ"פ לפירש"י אורך קיל מרוחב וזו היא מאי דהקשו התוס' השמעינן ניקב וכש"כ רצועה.

תוד"ה כדי שיכנס איסר לרחבו פירוש לרחבו של איסר כו' לאפוקי דרך עוביו ע"כ, ע' ברא"ש סי' יוד ובס' האשכול ח"ב סי' ל"ג.

תוד"ה אנסה עצמה שפשטה ראשה יותר מדאי ליטול ירק בבור, ע' בת' רדב"ז ח"א סי' קמ"א וסי' קמ"ה ובסמ"ג סי' כ' סק"ג.

דף מה:

בעי ר"ז לבית חלל קטן או לבית חלל גדול כו', ע' פמ"ג ר"ס מ' במשבצות סק"א ובפלתי שם סק"א.

שם אמר אמימר משמיה דרב נחמן תלתא קני הוו כו', ברי"ף הגרסא אמר רבא בריה דרב יצחק אמר רבי וע"ש בר"ן ובתשב"ץ ח"ב סי' קמ"ח ובריב"ש סי' קפ"ט וסי' קצ"ב.

שם אי הכי אמר אבא לא ידע בטרפות ולא כלום. כה"ג בשבת דנ"ג ע"א וע' רשב"ם ב"ב דנ"ב ע"א ד"ה אבא ולעיל דל"ח ע"א תוד"ה איצטריך ובמש"כ בחידושי לעיל די"ג ע"א ולקמן דקל"ז ע"ב.

שם נתמסמס פסול נתמזמז כשר, ע' בס' הארוך מש"ך סי' ל"ב.

שם נתמזמז מוחיה דדין לאו דלא חיי כו'. ע' בת' ח"צ סי' ע"ז.

רש"י ד"ה תיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא ע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' ל"ג.

רש"י ד"ה נתמזמז כשר נתרוקן מהמוח כו', ע' בתוה"ב להרשב"א דף ל"ט ע"א ובפר"ח סי' ל"א סק"ב ובפלתי שם סק"ג וסק"ד.

תוד"ה מר, ונראה דאזלינן בכולהו לחומרא כו'. ע' בס' התרומה ה' טריפות סי' ט"ו.

תוד"ה מאן. לאשמעינן דאפילו עורו בעי רוב, ע' פלתי סי' ל"ב סק"א.

תוד"ה נתמזמז. תימה לריב"ם דמייתי ראיה ממוח דראש כו', ע' פלתי סי' ל"ב סק"א.

דף מו.

עד ועד בכלל א"ד עד ולא עד בכלל בעי ר"פ כו' בעי ר' ירמיה כו', לא דמי לעד ועד בכלל דערכין די"ח ע"א דפליגי רבי ורבנן, ובנזיר ד"ו ע"ב דפליגי ר' יאשיה ור' יונתן. וכן במנחות דס"ח וברי"ה ד"ל ובסוכה דמ"א, דפלוגתא דתנאי דהתם הוא בעד דכתיב בקרא אי עד ועד בכלל ועוד יש עד בלשון התנאים דפליגי בזה אמוראי, כדאמרינן לקמן דנ"ד ע"ב אלמא קסבר ר"ג עד ולא עד בכלל. ורב אסי ס"ל בעירובין דפ"ב ע"ב עד ועד בכלל וע' פסחים דקי"ז ע"ב ובנדה דנ"ח ע"ב. משא"כ בעד הנאמר בסוגיין דלא שייך לכל המקומות בש"ס. משום דבעצם הוא מדברי שמואל ורב הונא בריה דרב יהושע בעי לדעת. אי גם עד ועד בכלל היתה בכוונת שמואל או לא, ובשטרות ונדרים שהוא בלשון ב"א. הסכימו כל הפוסקים דעד ולא עד בכלל. כדהביא ביד מלאכי סי' תקי"ט, וע' בת' ריקנטי ה' ק"ש סי' ה' ובמעשה בצלאל שם, וע' בחו"מ סי' מ"ג סכ"ז ובש"ך שם סקמ"ה ובתומים סקכ"ז ובגבורות ארי לתענית ד"י ע"א.

שם בעי ר"פ את"ל כו' בעי ר' ירמיה את"ל כו', ע' פר"ח סי' ל"ב סק"ד וסק"ה.
שם בעופא ר' ינאי אמר למטה מן האגפים ור"ל אמר עד בין אגפים, ע' בהגהות מיימונית ובמ"מ וכ"מ פ"ט ה"ד מה"ש ובס' התרומה ה' טריפות סי' ט"ז ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' ב' ובפר"ח סי' ל"ב סק"ו.
שם אמר עולא הוה קאימנא קמיה דבן פזי כו', ע' פר"ח ליו"ד ס"ס ס"ה.
שם ניטלה הכבד וכו' הא נשתייר הימנה כלום כשרה כו'. ע' בת' משאת בנימין סי' כ"א ובברכ"י חי"ד ר"ס מ"א ובאור שמח פ"ח הכ"ד מה"ש.
שם ההוא פולמוסא דאתא לפומבדיתא ערקו רבה ורב יוסף פגע בהו ר"ז אמר להו ערוקאי כזית שאמרו במקום מרה רב אדא בר אהבה אמר במקום שהיא חיה. והנה משמע דר"ז לא בעי במקום שהיא חיה, רק אם היא במקום מרה כשרה, ומה נפלאים המה הדברים שבמקום וזמן סכנה נוראה כזו, עד שלבסוף אגב שמדא נח נפשיה דרבה כדאמרינן בהפועלים דפ"ו ע"א. גם אז לא נחה ולא שקטה רוחם מללמוד תורה ולאגמוריה במה שנוגע להלכה ולמעשה.
אמנם מדוע למד להם דוקא הלכה זו אפשר דהורה להם דרך אגב ע"פ מה שראה בתכונתם עיקר דאגתם ע"ד הרבצת התורה שמסרו נפשם עליה בכל ימי חייהם. אמנם שם היו עמהם ג"כ ר' אבא ור' יצחק נפחא ור' ירמיה ור' אבהו ור' חנינא בר פפי כמבואר באגרת דרב שרירא גאון. והיו חושבים דעל ידם תתקיים ישיבתם. ועכ"פ ר"ז גופיה ישאר שם שאין לו אימת המלכות כ"כ, דאביו גבאי של מלך היה כדכתבו התוס', ואפשר דעל ידו תתקיים ישיבתם פה, אבל מי יודע באיזה מקום יגלו הם ואולי יהיו מוכרחים להתפרד זה מזה ואם יבא אחד מהם באתרא דלא ידעי ליה, והמקום לא יהיה מסוגל להרבצת תורה. באיזה אופן יהיה בידו ליסד ישיבה חדשה במקום גלותו, ולזאת רמז להם ר"ז הלא תראו כי גם ע"י כזית אחד יוכל הבעל חי להעמיד חלקו בחיים, וממילא אין פחד גם לכל אחד מכם על היותו בודד בפעולתו, רק כלל אחד יזכור כי הכזית צריך להיות במקום מרה. ואע"פ שאינו במקום שהיא חיה, וגם תחיית התורה היא בדרך זה כי אף במיסדים מועטים אפשר להקימה לתחיה, ואפילו במקום דאינה חיה, רק אם היא במקום מרה של המצב הגשמי, לא כן אם מצבם הוא בעושר ואושר שם לא תעלה לכם בנקל כל כך וע' פלתי סי' מ"א סק"א.
שם כזית שאמרו במקום מרה כו'. ע' בס' הפרנס סי' פ' פ"א.
שם א"ר פפא הלכך בעינן כזית במקום מרה ובעינן כזית במקום שהיא חיה, והנה כן היה דרך ר"פ בכל המקומות דאיכא פלוגתא ומספקיה ליה כמאן נעביד פסק כתרווייהו.

וכ"ה לקמן דס"ה ע"א ודע"ו ע"ב ודאמרינן בברכות די"א ע"ב הלכך לימרינהו לכולהו, הוא נמי מדברי ר"פ, כדגרסי שם הרי"ף והרא"ש וע"ש דנ"ט ע"א ושם ע"ב ודף ס' ע"ב ובשבת ד"כ ע"א ובמגילה דכ"א ע"ב ובסוטה ד"מ ע"א.

שם מתלקט מהו כרצועה מהו כו' תיקו ע' בת' פמ"א ח"א סי' א'.

רש"י ד"ה במקום שהיא חיה, דהיינו מקום תלייתה כו' זה נראה לי ומצאתיו. לישנא אחרינא כו', לע"ד מצא כן בה"ג ה' טרפות, וע' בפרדס ה' טרפות ובמעשה הגאונים סי' צ"ב ובמשאת בנימן סי' ק"ג.

תוד"ה עד. דה"מ במשנה או בברייתא אבל הכא מימרא היא ע"כ, ע' פר"ח סי' ל"ב סק"ו וסי' מ"ד סק"י.

תוד"ה למטה יש להסתפק אם למטה ממקום חיבורן בגוף קאמר אם למטה ממקום ששוכבות על הגוף כו' ע"כ, וספק זה הביא הרא"ש בסי' י"ב בשם רבינו שמשון, וע"ש בהג"א ובראב"ן סי' רל"ד.

תוד"ה ואמרי לה כלומר עם עילאה כו'. ע' פמ"ג סי' ל"ט במשבצות סקי"ח ובת' דבר אברהם סי' ל"ה.

דף מו:

האי ריאה דאוושא כו'. ע' בת' מקום שמואל סי' ט'.

שם בחמימי לא דכווצי, ופירש"י והנקב נסתם כו' ע"כ, ועפ"ז מובן הא דאמרינן לקמן דק"ח ע"ב גבי כזית בשר שנפל לתוך יורה רותחת דמפלט לא פלט, ולקמן דקי"א ע"א אמרינן נמי דלר"נ חלטי ליה כבדא ברותחין ע"ש, משום דכיון דאפילו חמימי פועלת על הבשר לסתום את נקבי הפליטה מכש"כ רותחין, וע' ראב"ן סי' כ"ג ובת' ריקאנטי סי' רי"ד.

שם אלא מותבינן בפשורי ע"כ, כ"מ שנזכר פשורי, בש"ס, אינן חמין יותר מחמימות הרוק. כמש"כ הרמ"א ביו"ד סי' קפ"ח ס"ד. וע"ש בש"ך סקי"ד שכ' בשינוי לשון קצת ממש"כ בסי' ל"ו סק"ז

שם והאי דאוושא זיקי דביני ביני הוא, ע' בת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' יו"ד וי"א.

שם האי ריאה דאיגלד כאהינא סומקא כשרה. ע' נוב"י קמא חי"ד סי' י"ח.

שם ריאה שהאדימה מקצתה כשרה כולה טרפה כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' י"א ובפר"ח סי' מ"ד סקי"א ובנב"י קמא חי"ד סי' יוד.

שם א"ל רבינא לרבא כו'. עמש"כ בחידושי לעיל ד"ב ע"ב בתוד"ה אנא.

שם ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם כוי, ביאור הסוגיא ע' בחידושי הרמב"ן והר"ן לשבת ר"פ שמונה שרצים ובס' יראים סי' ק"ב במלאכת שוחט.
שם ריאה שיבשה מקצתה טרפה וכמה א"ר פפי משמיה דרבא כדי שתפרך בצפורן כו'. ושיעור זה הוא גם לענין יבשות הכבד כמבואר בשו"ע סי' מ"א ס"ג, מ"מ אין ללמוד מכאן לכל שיעורי יבש המוזכרים בש"ס כדכתב הר"ן ר"פ לולב הגזול. וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' תרמ"ה סקט"ז.
שם יבשה כדי שתהא נפרכת בצפורן, ע' פר"ח סי' ל"ו סקכ"ח וסי' מ"א סק"ג.
שם האי ריאה דקיימי גילדי גילדי כו' כשרה, ע' עונג יו"ט סי' ע"ג. שם הני תרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקה כו', ולמשמש באצבעותיו לראות אם תהא נימוחא נכשיר אותה ע' בתשובות הרשב"א סי' ד"ש ובת' מהר"מ לובלין סי' נ"ה.
רש"י ד"ה דאושא, משמעת קול ע"כ, וכה"ג בב"מ דפ"ו ע"א אוש ביני קני ובכתובות ד"נ ע"ב ובברכות ד"נ ע"א אוושו כו"ע ושם דנ"ח ע"א כי קא אוושא ובעירובין דצ"ז ע"ב ומו"ק די"ב ע"ב אוושא מילתא, ואפשר דתתפרש כה"ג גם בריש נדרים ד"ב ע"ב משום דאוושו ליה ובסוף ר"ה דאוושי ברכות.
רש"י ד"ה דכווצן לה והנקב נסתם כו' דמטרשי לה מקשין אותה כאבן כו' ע' בר"ן. ובש"ך סי' ל"ו סק"ח ובפמ"ג שפ"ד שם סק"ח.
רש"י ד"ה שהאדימה שנקוטר"א, עמש"כ בזה בת' בית דוד סי' י"ב.
רש"י ד"ה גילדי גילדי קליפות קליפות כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' ל"ח.
רש"י ד"ה חזותא, ודוקא הנך גוונים דלא מיטרפא בהו כגון אדומה ירוקה כו' ע"כ, וכוונת רש"י ז"ל באופני האדמימות והירקרוקית ע' בפרדס סי' רכ"ז.
רש"י ד"ה אין מקיפין בבועי כו' כדאמרינן לקמן בפרקין מקיפין בריאה דה"מ ריאה כו' ע' בתמים דעים להראב"ד ס"ס ק"נ ובס' התרומה ה' טרפות סי' י"ג.
בא"ד לשון מקיפין מקרבין זו לזו כמו אין מקיפין שתי חביות כו' ע"כ, וכ"ה בלשון המשנה מקפת וקורא לה שם דתנן בנדה דכ"א ע"ב ובטבול יום פ"ד מ"ב, וע"ש בר"ש.
רש"י ד"ה לית להו בדיקותא שסירכא זו מחמת נקב היא באה כו'. ע' בפרדס סי' רכ"ז ובראב"ן סי' רמ"ג ובתשובות הרשב"א סי' ש"ג, ואילה"ק לשיטה זו הרי החוש מעיד דיש סירכא בלא נקב. די"ל דבאמת אם לא נמצא נקב לאו סירכא נקראת אלא דלדול בעלמא, וסירכא שקראוה בש"ס היא דוקא כשיש תחתיה נקב. והנקב הולידה הסירכא. וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובס' התרומה ר"ה טרפות ובתה"ד סי' קס"ג ובמהרי"ק שרש ל"ז ובמהרי"ט ח"א סי' ע"ז ע"ח ובתשב"ץ ח"ג סי' רצ"ג ושם ח"ד בטור השלישי סי' כ"ה

ובש"ך סי' ל"ט סק"י ובביאור הגר"א סקי"ב וסקי"ט ובפתיחת הפמ"ג לבדיקת הריאה ובפתיחתו לסי' ל"ט ובר"פ ל"ט שם וברדב"ז ח"ג סי' תקצ"ה ובפר"ח סי' ל"ט סק"ו.

בא"ד ואע"פ שהוא סותם הנקב ואין מוציא רוח כו', ע' עונג יו"ט סי' ע"ב.

רש"י ד"ה היינו. ואונא הסרוכה באומה והיא אצלה מעשה בא לידי ושאלתי את פי רבינו יעקב בר יקר והתירה לי לאכול כו' ע"כ, וכן פסק בפרדס סי' ר"ל וע' בתמים דעים להראב"ד סי' י"א וסי' ק"נ ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ח.

תוד"ה והלכתא, בכל דוכתי קיימ"ל כרבינא לקולא ולא הוצרך לפסוק כאן כו'. כה"ג העירו התוס' בע"ז דל"ג ע"ב בד"ה והלכתא, וע' בת' הגרע"א ס"ס צ"ב וכבר הקדימו בזה בת' חו"י סי' צ"ד, וע"ל ד"ח ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה אלא, פי' ר"ח ל"ש וטרפה ולפירושו הא דאמר לקמן אדומה כשרה מדר' נתן כו', ע' ברא"ש סי' י"ג ובראב"ן סי' רל"ו ובביאור הגר"א סי' ל"ח סק"ד ובפמ"ג שם משבצות סק"ב ובפלתי סי' ל"ג סק"ו וסי' ל"ח סק"א ובבאר יצחק חאה"ע סי' י"ח.

תוד"ה אוכמי. ומעשה בא לפני ר"ת והכשיר כו', ע' בביאור הגר"א סי' ל"ח סק"א ובפמ"ג שפ"ד שם סק"ה.

בא"ד ונראה לפרש דאוכמא דהכא היינו כי כוחלא כו', ע' ראב"ן סי' רל"ו וברש"י קידושין די"ב ע"א ד"ה אבנא ובתמים דעים להראב"ד סי' י"א ובשבלי הלקט ה' טריפות סי' ח'.

תוד"ה אבל כסדרן היינו רביתייהו נ"ל כסדרן דוקא באותו ענין כשהן שוכבות זו אצל זו כו', ע' ראב"ן סי' רל"ח ובתשובות הרשב"א סי' ב' ושם סי' קס"א ובחידושי הרמב"ן והרשב"א מה שהאריכו בסוגיין: וע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' ח' וסי' ל' ובס' התרומה ר"ה טרפות וברוקח סי' שפ"א ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' ח' ובמהרי"ק שרש ל"ז ובתשב"ץ ח"ב סי' רס"ג וח"ג סי' מ"ח ובח"ד בטור השלישי סי' כ"ה ובט"ז סי' ל"ט סק"ח ובת' אבקת רוכל סי' רי"ז ובבשמים ראש סי' ס"ו ובכסא דהרסנא שם.

תוד"ה היינו. והא דטרפה שלא כסדרן היינו משום שסופה להתפרק כו'. וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' כ"א וע' ראב"ן סי' רמ"ב ובמשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה זצ"ל הנספחים לתשובות הגאונים ובמעשה הגאונים סי' צ"א ובת' הרדב"ז ח"א סי' כ"ו וסי' קמ"ה ובפלתי סי' ל"ט סק"ד ובת' פמ"א ח"ב סי' צ'.

בא"ד ורבינו נחשון גאון ע"כ, הוא היה ריש מתיבתא דסורא כמבואר בס' האשכול ח"א סי' ה' ובע"ז דנ"ח ע"ב תוד"ה כתב נזכר עם בנו רב היי גאון כמו שנזכרו שניהם ביחד

באגרת דרב שרירא גאון, אולם אין זה הנודע בשם רב האי גאון, שהוא היה בן רב שרירא גאון מפומבדיתא.

דף מז.

ואמר רבא הני תרתי בועי דסמיכי להדדי כו'. הנה בשיעור הסמיכות מחדא לחברתה מפרש הרא"ש ז"ל שאין ביניהם היכר בשר. והרשב"א ז"ל פירש כדי שתוכל האחת לדחוק חברתה הא לאו הכי כשרה ע"ש. וחילוק זה לדינא תלוי לפ"מ דמפרשי בש"ס בטעמא דרבא. דהרשב"א והר"ן דנקטי משום דחיישינן שמא תדחק זו על זו ותבקע האחת מחמת דוחק חברתה או פעמים שתיהן ע"ש, לפי האי טעמא שפיר פירש דשיעור הסמיכות הוא כדי שתוכל האחת לדחוק חברתה הא לאו הכי כשרה, אולם הרא"ש דנקט פירש"י, וכה"ד הראב"ן בסי' רל"ח, דקים ליה לרבא דאינן סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה וממנו נולדו הבועות סביביו, והוא קרוב לפירוש רגמ"ה והרמב"ם בפ"ז הי"א מה שחיטה, שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן ואין להן דרך בדיקה. לפ"ז אין טעם לסמיכותן מפני דחיקתן זל"ז, דאפילו אם לא ידחקו זל"ז ג"כ לית להו בדיקותא לטעמא דרבא, מפני הנקב שיש ביניהן, ולהכי יהיב הרא"ש שיעוריה שאין ביניהם היכר בשר, וע"ש בהג"א.

והנה הרשב"א והר"ן הקשו על פירוש הרמב"ם שכתב שאין להן דרך בדיקה, אמאי ננקבינהו לתרווייהו זו מכאן וזו מכאן ואח"כ אפשר לבדוק בינתים אם יש שם נקב או לא ע"ש ובמעדני יו"ט תירץ דקרום שעלה מחמת מכה הוא ואינו קרום ע"ש. וכבר הסביר כן הראב"ן שם ע"ש. והסברא מחייבת ג"כ לפי הך שיעורא דאין ביניהם היכר בשר, א"כ הלא נתקלקל הבשר שבין הבועות ומה שייך בדיקה ביניהם.

אולם לולא דברי הראשונים ז"ל אמינא אדרבה דבר גדול כתב בזה הרמב"ם ז"ל, דלכאורה הרי רבא קאמר לית להו בדיקותא. ומדוע שינה הרמב"ם לכתוב אין להן דרך בדיקה, ובע"כ דנשמר בזה מקושית הרשב"א והר"ן ע"ד רבא גופיה. מדוע לית להו בדיקותא ננקבינהו להבועות משתי הקצוות ונבדוק באמצע אם יש שם נקב. לכן מפרש הוא לדברי רבא וקאמר שאין להן דרך בדיקה. ר"ל דדרך בדיקה הורו לנו בש"ס לעיל דמ"ו ע"ב דמותבינן לריאה בפשורי ונפחינא לה אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה ע"ש. והשתא התינח היכא דהריאה היא שלמה. אז בדקינן לה בדרך זה. משא"כ אם היתה מנוקבת משני צדדי הבועות. הלא לא תהיה להן דרך בדיקה הרגילה, ואין אנו יכולין לעמוד על בירור בדיקה כזו, דאי נפחינן לה ותבצבץ, אפשר מפני הנקבים דנקבינהו בידים, ואם

לא בצבצה אפילו בתר דנקבינהו, אז בודאי הוא משום קלקול הבשר, דאיך לא תבצבץ גם אחרי שיש נקבים לפנינו. וממילא עכ"פ אחרי כל אלה מספיקא לא נפקא, שמא יש שם נקב גם מבפנים שהולידה את הבועות, והיינו דקאמר רבא לית להו בדיקותא. והסביר הרמב"ם דבריו. דאין להן דרך בדיקה שהורו לנו חז"ל בכלל בדיקת הריאה. כן היה נלע"ד. וע' משפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה הנספחים לתשובות הגאונים דף כ"ו ע"ב ובת' פמ"א ח"ב סי' ן קנ"א.

שם חמשה אוני אית לה לריאה כו' ע' בס' המכריע חי"ד סי' י"א ובמהרשד"ם חי"ד סי' מ"ד ובפמ"ג ר"ה טרפות.

שם א"ל הדר עיילה קמיה א"ל זיל אימא ליה למאן דיתיב אבבא כו'. כה"ג לקמן דצ"ט ע"ב.

שם כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו, והנה בפלתי סי ל"ה סק"ב כ' וז"ל יש לתמוה ברמב"ם דפסק חסרה ורדא או שנים כשר ויתרת קמא כשר א"כ מה טעם ולאיזה צורך אמר ליה כל הני חיוי ברייתא אית להו מהכ"ת להטריף אי משום ורדא הא בכל אופן כשר ואי משום יתרת, הא יתרת מקמא כשר כו' ע"ש והמעיין ברמב"ם יראה דאין כאן מקום לתמוה, דז"ל ברפ"ח מה"ש אם לא נמצאת הורדא מותרת שכך היא דרכה יש בהמות תמצא בהם ויש בהמות לא תמצא בהם ע"ש ולכאורה לאיזו: צורך כתב שיש בהמות כו'. ומאיזה מקור הוציא את דבריו בזה, ובע"כ שהביא זה לסמך בטעמו ונימוקו על מה שהתיר חסר ורדא, מפני שיש בהמות תמצא בהם ויש בהמות לא תמצא בהם, ומשו"ה אי אית בה לא נחשבת ליתיר ואי לית בה לא נחשבת לחסיר, ובשתיהן כשרות, ומקור דבריו הוא ממאי דאמר כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו, מכלל דלאו ברייתא לית להו, ולפ"ז מה מקום לתמוה מה טעם ולאיזה צורך אמר ליה כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו, הרי למטרה זו גופה אמר ליה דרק חיוי ברייתא אית להו. וממילא דלאו ברייתא לית להו. וא"כ הרי הורה בדבריו אלו דחסר ויתר ורדא בשתיהן כשרות.

ועפ"ז בלתי מדוקדק נמי מש"כ הגאון הנ"ל בכרתי שם סק"ד אהא דחסרה ורדא כשרה וז"ל זהו דעת הרמב"ם דס"ל דלא היה מקובל אצל חז"ל שצריך להיות ורדא ולכך אם חסרה או יתירה אין קפידא כו' ע"ש ולפמש"כ אדרבה דעת הרמב"ם הוא, דמקובל היה אצל חז"ל דיש בהמות תמצא בהם ויש בהמות לא תמצא בהם, כמש"כ בהדיא דלהכי כשרה חסרה ורדא, ודקדק כן ממה שמבואר בחז"ל דדוקא חיוי ברייתא אית להו, ולאפוקי דלאו ברייתא כנ"ל.

רש"י ד"ה יתיר ס"ל לרבא דכנטול דמי ולית הלכתא כוותיה כדאמרינן בסמוך ע"כ, ויל"ד הרי באמת קיי"ל כל יתר כנטול דמי כדאמרינן לקמן דנ"ח ע"ב, והשתא בשלמא אי לא הוה נקטינן האי כללא גבי ריאה ניחא דאפ"ל דאין אומרין בטרפות זו דומה לזו כדאמרינן לקמן דמ"ה ע"ב ובכ"מ, משא"כ ביתרת דהא דאסרינן מגבה הוא מטעם שהיתר כחסר כדביאר הרמב"ם בפ"ח ה"ד מה"ש. ורבא הוה ס"ל דגם יתרת מקמא או בדרי דאוני הוא ג"כ כנטול. וא"כ אמאי לא נקטו בש"ס כוותיה גם בזה. וצ"ל כמש"כ הש"ך בסי' ל"ה סקי"ז דקים להו לחז"ל דיתרת מקמא לא חשיב יתרת כלל שכך הדרך להיות בבהמות ע"ש. וע' בס' האשכול ח"ג סי ט"ו.

בא"ד אבל בחסר וחליף הלכה כמותו דליכא מאן דפליג ע"כ, ויל"ד לפ"מ דפתח רש"י בהא דיתיר, לאמר דלית הלכתא כוותיה דרבא כדאמרינן בסמוך, וכוונתו להא דקאמר מרימר הכי. וא"כ ל"ל לרש"י להוכיח מהא דליכא מאן דפליגי הרי היה יכול להוכיח מדברי מרימר גופיה, דפליג ביתרת, ומודה בחסיר וחליף, דהא רבא כייל חסיר חליף ויתיר וקאמר אכולהו טרפה והשתא אם איתא דמרימר פליג אכולהו הול"ל לית הלכתא כוותיה דרבא. ומדמסיק דלית הלכתא כוותיה ביתרת ש"מ דבחסיר וחליף מודה דטרפה, ודוחק לאמר דכוונת רש"י דליכא מאן דפליג אתרווייהו. וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה וה"מ מגואי מתחת ע"כ, ע' פר"ח סי' ל"ה סקי"ז.

רש"י ד"ה אפילו. ובתשובת הבבלים מצאתי כן כו' ע"ב וכן בתשובות מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ו ובהגהות מיימונית פי"ד סי' ל' מה' אישות ובתוס' ר' יהודא חסיד ותוס' הרא"ש לברכות דכ"ה ע"ב, בכולם קראו אותם תשובת הבבליים, אולם בשטמ"ק כאן גריס ברש"י, תשובת הגאונים הבבליים ע"ש, וגרסא זו מתאמת עם לשון רש"י בבכורות דמ"ט ע"ב, וע' ברש"י ס"פ שבועת העדות.

בא"ד אבל לא שמעתי ואין הדבר נראה הואיל ולא קיימא בדרא דידהו יתרת היא כו' ע"כ, ע' במעשה הגאונים סי' צ"ב ובס' האשכול ח"ג ר"ס כ' ובתמים דעים להראב"ד סי' ק"נ ובש"ך סי' ל"ה סקי"ז.

תוד"ה ואי לאו. דאפילו יש הפסק ביניהם כחוט השערה טרפה כו', ע' בס' הארוך מש"ך סי' ל"ז.

בא"ד דוקא בועות שיש בהן מוגלא אבל צמחים קשין אפילו סמיכי כשרה ע"כ, וכ"כ בהגהות אשרי וע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ע"ח.

תוד"ה כל, היינו היכא דגדולה הרבה כו', ע' ש"ך סי' ל"ה סק"ט.

בא"ד פי' בקונטרס דכי משתכחן תרתי דטרפה כו' ורבינו אפרים אומר דעל אחת לא היה אומר כל הני עיזי ברייתא כו'. ע' ראב"ן סי' רל"ט ובתשובת הרשב"א סי' קס"א ובמשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה הנספחים לתשובת הגאונים ובס' האשכול ח"ג סי' כ' ובתמים דעים להראב"ד סי' י"ט ובת' הרא"ש כלל כ' סי' ל"א ובס' התרומה ה' טרפות סי' י"ב וברוקח סי' שפ"א ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' ח' ובס' המכריע חי"ד ה' טרפות סי' י"ב ובט"ז סי' ל"ה סק"ד ובפלתי שם סק"ב ובת' חיים שאל סי' ט"ו וסי' י"ז.
בא"ד ונראה דאין ראיה מבהמות שלנו דשמא חלוקות משלהם כו'. וכ"כ הרא"ש וע' בתרומת הדשן סי' רע"א.

דף מז:

אבל אגבה אפילו כטרפא דאסא טרפה, וכ' הראב"ן בסי' רל"ט דל"ש אגב אומא ול"ש אגב אונא. אולם במרדכי מסיק בזה מלבד האונא של ימין הסמוכה לגרגרת במיצר החזה אצל הצואר ממש התחתונה שהיא עליונה שאם ימצא על גבה כטרפא דאסא נמי כשר כו', וכ"ה בהגהות מיימונית פ"ח ה"ד מה"ש, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ'.
שם האי ריאה דדמיא לאופתא כו'. ע' בתמים דעים להראב"ד סי' י"א וסי' ק"נ וביד המלך פ"ח מה' שחיטה ובנוב"י קמא חי"ד סי' יוד.
שם אמר רבא ככוחלא כשרה כדיותא טרפה כו', בשבלי הלקט ה' טרפות סי' ח' הי"ל גרסא אחרת בסוגיין.
שם שחור אדום הוא אלא שלקה. ע' פר"ח סי' מ"ד סקי"ז.
שם באתה אשה אחת לפני שמלה בנה כו', ע' ביו"ד סי' רס"ג ס"ב ובביאור הגר"א שם סק"ד ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' קס"ה.
שם האי ריאה דדמי ככשותא וכמוריקא וכגון ביעתא טרפה כו'. ע' ט"ז סי' נ"ב סק"ה.
שם מאי חסרה אילימא מבחוץ היינו ניקבה כו', ע' עונג יו"ט סי' ס"ד.
שם והוא דקיימי סמפונות, ע' במרדכי רמז תרי"ט ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ס"ו ובש"ך סי' ל"ז סקכ"ח.
שם ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים כו', ע' ח"ס חי"ד סי' ל"ה.
רש"י ד"ה מניחים עלה על אותו אטום לאחר שנקרע, ע' בפר"ח סי' ל"ו סקכ"ה.
תוד"ה אבל אגבה, ונראה דאם נמצאת העינוניתא לצד שמאל כיון דלאו אורחא בהכי טרפה כו' ע"כ. וכ"כ המרדכי והרא"ש. ולשון הראב"ן בסי' רל"ט דחליף הוא וטרפה, וע' במשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה הנספחים לתשובות הגאונים.

תוד"ה אפילו, ואי לא הוה אפילו בתר נפיחה כטרפא דאסא נראה לאבי העזרי שהיא כשרה ע"כ, וכ"פ הרמב"ם הרא"ש המרדכי והר"ן בשם הרמב"ן, ובראב"ן סי' רל"ט היא בדרך שאלה, ולשון התשובה היא הט אזנך ושמע לדברי חכמים ואין להוסיף על הטרפות אלא כמה שמנו חכמים ולא לגרוע הלכך כי טרפא דאסא טרפה בציר מהכי כשרה ע"ש וכ"ה ג"כ במעשה הגאונים סי' צ"א וע' בביאור הגר"א סי' נ"ה סקט"ו, ובביאורי הגר"א סי' ל"ה הורה דוגמא לשיעור זה מהא דלקמן דקכ"ג ע"א אהא דאפילו מיל אינו חוזר דדייק בש"ס ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר. וע' במשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה הנספחים לתשובות הגאונים.

ולעד"נ להוסיף דוגמא לזה דאהא דתנן בכתובות דצ"ט ע"ב אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים. דכתב שם הר"ן בשם הרמב"ן דיותר על כן בטל, והביא מהא דתנן בב"ב דקמ"ו ע"א אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר. ואמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא ואקשינן פשיטא דינר תנן אלמא כל כי האי לישנא דוקא הוא ע"ש, דהתם נמי בתרווייהו הוא כמו אפילו טרפא דאסא דהכא ואפילו פחות ממיל דלקמן דאתא למעט בזה פחות כנ"ל, וכן מצינו אהא דתני ר"ח בעירובין די"ד ע"ב אפילו כחוט הסרבל. דדייק מינה בתרומת הדשן סי' ע"ד דדוקא הוא ולא פחות ע"ש.

ולא דמי למש"כ התוס' בר"ה די"ג ע"א גבי בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול דלאו דוקא דאפילו פחות מכאן ואפילו חסר טיפה אינו טובל ע"ש, דהתם מוכח דכוונת הש"ס הוא גם על השיעור היותר פחות, ובב"ב דכ"ג ע"א ובס"פ מרובה שכ' התוס' אהא דבישוב אפילו ק' מיל לא יפרוס דלאו דוקא אלא אפי' אלף לא יפרוס ע"ש התם בעי לאהדורי עם המספר החשבון היותר גדול שהיה נחשב בלשון ב"א, ומנין זה היה מדובר בלשונם כמו תרי כמאה דשבועות דמ"ב ע"א, ומאה נשי כתרי גברי דמיין דברכות דמ"ה ע"ב. דבכל אלו הכוונה לאלף כמו למאה.

תוד"ה שלישי הביאתו לפני נראה דסבר דבתרי זימני הוי חזקה כרבי ביבמות דס"ד מדאמר לה המתיני ע"כ, הסבר דבריהם הוא דביבמות שם מסיק, נישואין ומלקות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג, אולם במילה לא הכריעו שם בש"ס, וכללא דהלכה כרבי מחבירו ג"כ לא שייך בהך פלוגתא דהא בוסתות ושור המועד פסקו בהדיא כרשב"ג, גם איכא אמוראי בעירובין דמ"ו דלא ס"ל להאי כללא ע"ש ולכן כתבו התוס' להורות כרבי מטעם ההכרעה של ר' נתן. דקאמר המתיני גבי שלישי, ובע"כ משום דסבר דבתרי זימני הוי חזקה וע' במהרש"א ובהגהות מיימונית ספ"א מה' מילה כ' נמי דהא דפסק הרמב"ם שם כרבי הוא מעובדא דר' נתן הבבלי ע"ש. ומה נכונים הדברים ביותר עפ"מ דאמרינן

בב"מ דקי"ז ע"ב נקוט דר' נתן בידך דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא. וע' בב"ק דל"ט ע"א ודנ"ג ע"א.

אולם הרי"ף והרא"ש ביבמות שם כתבו דמסתברא דמילה כנישואין דבתרי זימני הוי חזקה דספק נפשות הוא וספק נפשות להקל ע"ש, מדוע לא נקטו מהא דר' נתן כדכ' התוס' ופסקו מצד הסברא, משום דהרי"ף והרא"ש לטעמייהו דגרסי הכא דגם שלישי מת רביעי הביאתו לפני וכן גרס בה"ג ה' טרפות, וכ"ה בשה"ש רבה פרשה ז' וברושלמי יבמות פ"ו ה"ו וע"ש בש"ק, והתוס' נקטו כדגרסינן בסוגיין ובשבת דקל"ד ע"א ובתוספתא שם פט"ז וכ"ה נמי בפרדס סי' מ"א שלישי הביאתו לפני. וע"פ גרסת הרי"ף והרא"ש רביעי הביאתו לפני לא פסקו נמי כרשב"ג כיון דעכ"פ איכא בזה חלופי גרסאות, לכן בחרו טעמא דספק נפשות להקל כנ"ל. וע' בס' האשכול ח"ב סי' ל"ה.

אמנם האי טעמא גופה צריך להבין. הרי רבי ורשב"ג גופייהו ס"ל נמי דספק נפשות להקל דאורייתא הוא מקרא דוהצילו העדה. כדכתב רש"י בכתובות דט"ו ע"א ובב"ק דמ"ד ע"ב ובע"כ דכמו רבי לא חייש למול את השני מפני ספק נפשות להקל, משום דמיתת הראשון נחשב לו רק למקרה כמ"כ נקט רשב"ג מיתת השני נמי למקרה מפני סבה אחרת ולא מטעם המילה, ולפ"ז פליגי מאימתי מתחלת הספק נפשות דניזל בהו לקולא שלא למול עוד, לרבי אתחזק הספ"נ אחרי מיתת השני ולרשב"ג אחרי מיתת השלישי, וכיון דבהא גופה פליגי רבי ורשב"ג על גבול הספק נפשות איך נכנסו הרי"ף והרא"ש להכריע במחלקותם להקל מטעם ספק נפשות כיון דבזה גופה פליגי. וע' רדב"ז ח"ב סי' תתכ"ו ובברכי יוסף חי"ד סי' רס"ג סק"א ובחאה"ע סי' ב' סק"ח ובסי' ט' סק"ז ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' רע"ו.

תוד"ה אלא, ויש ספרים שכתוב בהן ככרתן כו' ע"כ, וכן הגרסא לפנינו בירושלמי ברכות פ"א ה"ב ובסוכה פ"ג ה"ו, וע' נדה די"ט ע"ב תוד"ה הירוק ובחידושי הרשב"א שם וברי"ן פ"ב דשבועות ה' נדה ובמרדכי שם ובמשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה זצ"ל הנספחים לתשובות הגאונים ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרל"א ובש"ך יו"ד סי' ל"ח סק"ו וסי' קפ"ח סק"ה ובפלתי סי' נ"ב סק"א.

תוד"ה אבל נקב, ויש שרצו לאסור כשנראה הריאה חסרה שיש קמט וסדק כו', ע' בתרומת הדשן סי' צ"ט ובט"ז סי' ל"ו סקי"ג וסקי"ד ובנקוה"כ שם ובס' הארוך מש"ך ובמנחת אהרן שם ובביאורי הגר"א לאו"ח סי' תרמ"ח סק"ו ובפר"ח ליו"ד סי' ל"ו סקכ"ב ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ט"ו.

דף מח.

התליע כבד שלה זה היה מעשה שעלו עליה בני עסיא ג' רגלים ליבנה לרגל שלישי התירוה להם. כה"ג לקמן דע"ז ע"א והנה לא נתבאר בש"ס חומר הענין עם כל הספיקות שהיה להם בזה. עד שהוצרכו להמתין על ההיתר ג' רגלים. אולם בה"ג ה' טרפות מסיק שם בשני מקומות וז"ל. מהו דתימא מידי דהוה אכבד יבשה ותהא אסורה קמ"ל דלא דמיא ליבשה וכשירה, ולטעמיה אזיל במש"כ שם יבשה הכבד טרפה, והרמב"ן כתב בחידושיו לעיל דמ"ו ע"ב דמסתברא כוותיה מאזן בכור דיבשין כנטולין דמו וכ"כ הרא"ש שם.

ולדברי הר"ן אפ"ל דהספק היה אף אי נשתייר בו כזית, מי אמרינן דסופה להתרפאות ואין דינה כנטולה, או דסוף כולה לירקב.

שם ריאה הסמוכה לדופן כו' חוששין לה ע"כ, וכן לכל מקום שתסרך, וע' במיוחסות סי' קס"ב ובתשובות הרשב"א סי' קס"א קס"ב ר"א ר"ב שע"ח וע"ש סי' תכ"א וסי' תרל"א ובמעשה הגאונים סי' צ"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' י"ב וסי' ק"נ ובת' הרא"ש כלל כ' סי' ה' וסי' י"ב וסי' כ"ח ובת' מהרי"ט ח"א סי' ע"ז ובריב"ש סי' קפ"ח ובת' רדב"ז ח"א סי' קמ"ה וח"ג סי' תס"ה וסי' תקצ"ט ובעונג יו"ט סי' ע"ז.

שם התם במקום רביתא כו'. בתשובות הרשב"א סי' ע"ד גריס במקום רביעתא כו', וכ"ה ג"כ במיוחסות סי' קס"ט, והיא גרסת הרי"ף, וע' תשב"ץ ח"ג סי' מ"ח.

שם אמר רבינא והוא דסביך בבישרא כו'. ע' בתשובות הרשב"א סי' קי"ב וסי' קס"א וסי' תקל"א ובס' האשכול ח"ג סי' כ' ובת' אבקת רוכל סי' ר"ט עד סי' רי"ב ובת' הגרע"א סי' ע"ט ובח"ס חי"ד סי' ל"ח ובעונג יו"ט סי' ע"ח.

שם וזהו פסול שחוזר להכשרו, ע' פר"ח סי' מ"ד סקי"ג ובת' בשמים ראש סי' ש"ב.

שם למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום כו'. בשאלתות פ' תצא סי' קנ"ב הוסיף או מחמת מכה בושט שאינו קרום, וע"ש בהעמק שאלה. וע"ל דמ"ג ע"א רש"י ד"ה אינו קרום ובס' האשכול ח"ג סי' י"ז ובפתיחת הפמ"ג לבדיקת הריאה ובנוב"י קמא חי"ד סי' י"ז ובח"ס חאה"ע ח"א סי' י"ד.

שם כי ניקבה דלאו מיניה מיטרפא לא קתני כו', ע' פר"ח סי' מ"א סקי"ג.

שם א"ל ההיא בכוליא אתמר ע"כ, וע"פ אוקימתא זו מקשה הש"ס בפשיטות לקמן דנ"ה ע"ב, והרי מוגלא דכשר בריאה ופסול בכוליא. וע' מהרי"ק שורש ל"ו וברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ר"ה ובת' פמ"א ח"ב סי' כ"ו ובאור שמח פ"ז הי"א מה"ש

שם חזינהו להנך דקיימן צימחי צימחי כו'. ע' עונג יו"ט סי' ס"ד.

שם אמר רבא כי הוה מסגינן בתריה דר"נ כו', ע' פלתי סי' ל"ז סק"ב.
רש"י ד"ה ואסרו להם לא גרסינן ובשני הרגלים לא אמרו להם כלום ובשלישי עמדו למנין ורבו המתירין והתירוהו ע"כ, מלשון זה משמע. דלרש"י פשיטא ליה דבשני הרגלים הראשונים היתה מחלוקת ביניהם. הללו אוסרים והללו מתירים עד רגל השלישי שעמדו למנין ויצא ההיתר ע"פ רוב דיעות. ויל"ד מנ"ל לרש"י הא דילמא לא היתה בזה מחלוקת רק העדר ידיעה. וספק אחד היה לכולם אם דינה כיבש הכבד כו', כמש"כ לעיל בסמוך בשם הבה"ג והר"ן ע"ש, וברגל שלישי נולדו הכרעות הספיקות וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה אין חוששין לה. מכה היתה בו וכשחיתה קלטה הריאה אצלה ע"כ, פי' כשמתחיל לחיות המכה אז היא קולטת הריאה אצלה. כמש"כ הריב"ש סי' שי"ט.
רש"י ד"ה דסביך בבישרא שנסבכה ונאחזה הריאה בבשר שבין ב' הצלעות כו'. ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ע"ח.
רש"י ד"ה ליתני במתניתין נקובת הדופן כו'. ע"ל דמ"ב ע"א תוד"ה דרוסת כו' ומה"ט לא תני במתניתין כו'. וע' בליקוטים מחידושי הגרע"א בסוגיין.
רש"י ד"ה לא בעי מר אומצא רוצה היה לדעת אם יכשירנה ואם לאו ע"כ, נשמר מזה דלא נימא שחשב באמת שיקנה הבשר לאכילה, דזה ודאי ליתא כיון דגם הוא ידע דיש בזה שאלת חכם וא"כ איך יאכלנה, וכדפריך הש"ס בפשיטות לעיל דמ"ד ע"ב וכיון דאורי בה חכם היכי אכיל מינה. ועמש"כ בחידושי שם ולקמן בסמוך ולהכי פירש"י דרצונו היה רק לדעת אם יכשירנה לאחרים, וע' תשב"ץ ח"ב סי' קנ"ט.
רש"י ד"ה וליה לא ס"ל לר' יוחנן לא ס"ל לאכשורי ומיטרף נמי לא הוה טריף לה ניהלייהו דלא שמיע ליה מרביה ע"כ, נראה דהוה קשיא ליה לרש"י הלא הא דתניא חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר, הוא בדוקא אבל התיר חבירו רשאי לאסור כדכתבו התוס' בע"ז ד"ז ע"א א"כ אמאי לא אסר ר' יוחנן כיון דליה לא ס"ל לאכשורי, וכה"ג פריך הש"ס בעירובין דצ"ד ע"א ורב אי ס"ל דאסור לימא ליה ומשני אתריה דשמואל הוה ע"ש, והכא משמע דשניהם היו במקום אחד, דאל"ה ל"ל לרש"י לאמר טעמא אחרינא. לימא אתריה דר' יהודא ב"ר שמעון הוה ואתי כתירוץ הש"ס, וכיון דר' יוחנן היה עמו תושב באותה העיר הדרא קושיא לדוכתא לימא ליה ר' יוחנן דאסור. וכמש"כ רש"י לקמן דנ"ג ע"ב דכל מקום שיש נדנוד חטא אין חולקין כבוד לרב. ולהכי פירש"י דמיטרף לא הוה טריף לה ניהלייהו דלא שמיע ליה מרביה, פירוש כמו ר' יהודא ב"ר שמעון שהיה ליה הקבלה להיתר משמיה דר' אלעזר ב"ר שמעון דאז היה אפ"ל דאגמריה סמיך כדאמרינן לעיל דמ"ד ע"ב. ועמש"כ בחידושי שם ולקמן דמ"ט ע"א וכה"ג אמרינן לקמן דצ"ט ע"ב.

דמשום דליה לא ס"ל לאכשוריה לכן שלח לכתחלה אל המתיר להתיר ע"פ קבלתו וע' בס' האשכול ח"ג סי' מ"ב ובט"ז ס"ס ל"ח.

תוד"ה שלפוחית היינו במקום שהולד מונח אבל ניקב כיס השתן או ניטל טרפה כו' ע"כ, אולם הראב"ן בסי' רנ"ז כתב להסכים למש"כ התוס'. דבהמה שאין לה אם היא הרחם כשרה, דהיא כסתימת המשנה לקמן דנ"ד ע"א וכדתנן בבכורות דכ"ח ע"ב אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה, וכיון שחותכין ויכולה לחיות כשרה אכן בשני דברים פליג ע"ד התוס' דאיהו מפרש דשלפוחית הוא כיס השתן, ופסק נמי דאי ניקב הכיס או ניטל כשרה. ובזה מפרש הא דתניא לקמן דנ"ה ע"ב היא האם היא טרפחת היא שלפוחית דדינן שוה להכשר, והרא"ש הביא לדבריו בפרקין סי' מ"ה וע"ש במעדני יו"ט. ובס' האשכול ח"ג סי' י"ט וסי' כ' וברוקח סי' שצ"ח ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' ט"ו ובש"ך סי' מ"ה סק"ג ובפמ"ג שם בשפ"ד סק"ג וסק"ה ובפר"ח שם סק"ב.

תוד"ה מייתינן. דהיינו כשלא העלתה צמחים כו', ע' בביאור הגר"א ס"ס ל"ט ובת' פמ"א ח"ב סי' צ'.

תוד"ה רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי אאיכא ריעותא בדופן קאי כדפי' בקונטרס ועתה נוהגין להטריף כל הסרכות ואין בודקין אותן לא בדופן ולא בפשורי ע"כ, ע' בפרדס סי' רי"ח וסי' רי"ט ובת' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ח ובס' המכריע חי"ד סי' י"ג ובתשב"ץ ח"ב סי' קמ"ה ובאור שמח פ"ז מה"ש.

תוד"ה אמר, ובתשובת רב שר שלום גאון כתב דבין סריך וסביך ובין לא סביך וסריך כשרה כו'. ע' מה שהאריכו בזה הרא"ש בסי' כ"ג והראב"ן בסי' רמ"ג ובמשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה הנספחים לתשובות הגאונים ובס' המכריע חי"ד סי' י"ד ובת' מהרשד"ם חי"ד תשובה ל"ז ובפר"ח סי' ל"ט סק"מ ובפלתי שם סק"ח.

בא"ד ושמא אין זה רבינא סתמא שהוא בכל הש"ס שהיה חבירו של רב אשי שנולד ביום שמת רבא כו'. וכ"כ נמי הרא"ש בסוגיין דרבינא קדמון היה, והביא מב"מ דכ"ח ע"א דאמר רבינא גלימא מכריז רבא אמר אפילו תימא אבידתא מכריז וע"ש במעדני יו"ט, ולא ידענא מדוע הביאו ממרחק לחמם ולא מהא דלעיל בסמוך דמ"ו ע"ב א"ל רבינא לרבא מקצתה מ"ט דהדרא בריא. ולקמן דע"ז ע"א א"ל רבינא לרבא מתלקט מהו, וברפ"ב דב"ק א"ל רבינא לרבא היינו רגל היינו בהמה, ובריש זבחים א"ל רבינא לר"פ לא הוית גבן באורתא בתחומא בי חרמך דרמי רבא כו'. וע' בנחל אשכול לס' האשכול ה' ע"ז ס"ס מ"ה ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ב ע"ב ודי"ז ע"ב ובמעילה ד"ג ע"ב.

בא"ד וסרוכה וסבוכה בבשר שבין הצלעות או בצלעות עצמן כו': ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קנ"א ובת' הרא"ש כלל כ' סי' ז' ובתשובה הארוכה שבסוף הספר שם ובס' התרומה ה' טרפות ובס' יראים סי' קמ"ג וברוקח סי' שפ"א ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' ל"ט וברדב"ז ח"א סי' שכ"ח.

דף מח:

חזי הנך דקיימין כנדי כנדי כו'' ע' במשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה הנספחים לתשובות הגאונים דף כ''ו ע"ב ובס' האשכול ה' טרפות סי' י"ט ובפלתי סי' ל"ו סק"ט.
שם מחט שנמצאת בריאה כו' ע' בס' הפרנס סי' ע"ח ובמשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה הנספחים לתשובות הגאונים ובס' התרומה ה' טרפות סי' י"ג ובתשב"ץ ח"ג סי' ל"ב ובש"ך יו"ד סי' קי"ט סקכ"ט ובט"ז שם סקי"ד.
שם טעמא דליתא הא איתא ולא מינקבא כשרה כו' ע' ש"ך סי' ל"ו סקל"ג.
שם והאמר ר"נ האי סימפונא דריאה דאינקיב טרפה ההוא לחבירו איתמר. ע' תשב"ץ ח"ב סי' קמ"ח וברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רי"ז ובפלתי סי' ל"ו סק"ז.
שם אין אומרין בטריפות זו דומה לזו כו'. ע' בס' המכריע חי"ד סי' יוד.
שם ההיא מחטא דאישתכח בחתיכה דכבדא כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' רנ"ה ובס' הפרנס סי' ע"ט.
שם אילו אשתכח בבשרא כה"ג הוה טריף מר כו', והנה ברא"ש מסיק דבבשרא בין קופא לגיו בין קופא לבר כשרה והכי נהוג עלמא לפי שהבהמה מתחככת בכתלים ואפילו נכנס דרך קופא דוחק ועובר בעומק הירך, וכ"פ בטושו"ע סי' נ"א להתיר מטעם זה בקוץ או מחט שטמון בבשר וע"ש בט"ז וש"ך סק"ד.
ויל"ד בהא דתנן בעדיות פ"ב מ"ג ועל המחט שנמצאת בבשר שהסכין והידים טהורות והבשר טמא, דפריך עלה בפסחים די"ט ע"ב האי מחט מאי עבידתיה אי נימא ספק מחט הא לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים וא"ר יוסי ב"ר אבין כגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים ופירש"י דודאי מעלמא אתי דמשנכנסה לשם לא בלעתה דהוה להו ספק כלים של מקומות אחרים ע"ש, והשתא בסוגיין הלא ספיקא דאורייתא היא דלמא מבפנים קאתי, ואפ"ה פסקינן דכשרה ובע"כ דנקטינן דגם ספק אין כאן. רק בודאי נתחככה בכתלים ודחקה בבשר, וא"כ מה יועיל התם חסה כו' ודדחי ליה נמי ר"ש וסכנת נפשות ואת אמרת התורה חסה, כדדחי גבי טרפות רב ואיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה כו'. ולפ"ז יל"ד קצת דספי הי"ל להביא עובדא דטרפות גופה,

דגידין הרכין דאתו לקמיה דרבא דקאמר נמי לקמן דע"ז ע"א התורה חסה וא"ל נמי ר"פ לרבא רשב"ל ואיסורא דאורייתא ואת אמרת כו'. ומשמע דשם ג"כ עיקר הקושיא היא מהא דהתורה חסה, דאי משום רשב"ל הלא ר' יוחנן פליג, ורבא גופיה פסק בהחולץ דל"ו כר"י לגבי ר"ל וצע"ק.

שם ר"ש אומר אף הן יש בהן משום גילוי. בתוספתא פ"ז דתרומות ובירושלמי שבת פ"א ה"ד הגרסא ור"ש אוסר, אכן בירושלמי תרומות פ"ח ה"ג גריס ור"ש אוסר בדבש, וע' בפר"ח ליו"ד סי' קט"ז סק"א.

שם אמרי ליה חיטי דכרכשא ואמרי ליה טרפשא דליבא ע"כ, ואנן נקטינן כתרווייהו. וע' בראב"ן סי' רמ"ג ורמ"ז ובס' הפרנס סי' פ"ה, והרמב"ם בפ"ו ה"י מה' שחיטה חשיב יותר דאין מגינין, וע"ש במ"מ ובכ"מ ובמל"מ פי"ג ה"ה מה' שגגות, וע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ז וסי' כ' ובפלתי סי' מ' סק"ב וסי' ס"ד סק"ה.

שם אמר רבא שמעית מיניה דר"נ תרתי חימצא ובר חימצא חד סתים וחד לא סתים ולא ידענא הי מינייהו, כעין זה במשנה פסחים דצ"ו ע"ב וביבמות דע"ט ע"ב, יומא דמ"א ע"ב ודמ"ב ע"א ובסוכה די"ב ע"א ובגיטין דל"ג ע"ב ודמ"ד ע"ב ובקידושין דנ"ג ע"ב ובב"מ ד"ח ע"ב ובזבחים דס"ט ע"א ובערכין דכ"ט ע"ב.

שם אינהו מיכל אכלי ולדידן מיסתם נמי לא סתים, וקשה בשלמא אי הוה פליגי בני א"י ובני בבל בסברא, אז הוה ניחא מאי דמתמה איך הסברות רחוקות זמ"ז, דאינהו מיכל אכלי ולדידן מיסתם נמי לא סתים, אבל באמת הלא פליגי בפירוש הכתוב דכל חלב וכל דם לא תאכלו ע"פ הקבלה שהיה לכ"א מהם, דבני ארץ ישראל היו מקובלים בפירושו. כל חלב לרבות חלב שעל הדקין. ובני בבל היו מקובלין בפירושו כל חלב לרבות חלב שעל הקבה, כדהסביר בתשובות הרשב"א סי' צ"ח ע"ש ולפ"ז בני א"י דאכלי חלב שעל הקבה, הוא משום דסברי דע"פ דין התורה חלב טהור הוא ומותר לאכול, וממילא סותם נמי ככל חלב טהור דסותם, ובני בבל שמקובלין בפירושו דכל חלב לרבות חלב שעל הקבה, לפ"ז כמו דהוא חלב טמא לאכילה כמ"כ מיסתם נמי לא סתים, לפי הכלל דחלב טמא אינו סותם, דחסרון הסתימה נבנה ג"כ על יסוד הקבלה בפירושא דקרא, וכ"ז ל"ק לי רק לשיטת רש"י ולפ"מ שהסביר הרשב"א בתשובותיו, דפלוגתא דר"י ור"ע היא לדינא. אבל לשיטת הר"ן דפליגי במנהגא ניחא. וע' מהרי"ק שרש ק"ב ובפר"ח לאו"ח קונטרס מנהגי איסור סי' כ"ד כ"ה ובת' חיים שאל סי' ל"ב ובמש"כ בחידושי לקמן ד"ג ע"א.

רש"י ד"ה חלב שעל הדקין לקמן אמרינן ריש מעיא כו'. ע' פלתי סי' ס"ד סק"ו.

רש"י ד"ה קרום. ונקלף הקרום מעל החלב כו', ע' ט"ז סי' ס"ד סק"ה ובביאור הגר"א שם סקי"ג.
רש"י ד"ה אף. והיינו חלב שע"ג הקבה כש"כ חלב שע"ג הדקין, ע' באר שבע להוריות ד"ג ע"א.
רש"י ד"ה תותב. היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה כשמלה הוא פרוש כו' ע"כ. וכ"פ גם ברגמ"ה אולם הראב"ד על התו"כ ויקרא נדבה פרשה י"ד הביא עוד פירוש תותב, מלשון גר תושב שאינו מחובר ונסבך בבשר כמו השומן שעל הבשר כו' ע"ש.
רש"י ד"ה טמא אינו סותם. לפי שאינו חיבור אלא תותב, ע' פלתי סי' מ"ח סק"ג.
רש"י ד"ה התורה חסה, בתו"כ נפק"ל מוצוה הכהן כו' ועל מה חסה תורה על כלי חרס ופכי כו', וכ"כ רש"י בר"ה דכ"ז ע"א וביומא ר"פ טרף בקלפי, אולם בפרדס סי' ר"ו הביא רש"י מקור להא דהתורה חסה שנאמר והשקית את העדה ואת בעירם. וכ"ה גם בראב"ן סי' רמ"ו ע"ש וכ"ה ג"כ בשבלי הלקט ר"ה שחיטה והוא מבואר בש"ס פ"ק אלו מנחות דקאמר התורה חסה כו' היכא רמיזא דכתיב והשקית את העדה ואת בעירם ע"ש, ומלבד הסתירה במקורו של הרמז, תקשה על הגמרא גופה במנחות שם. אמאי נאדו ממקור התו"כ מקרא דוצוה הכהן, שהוא מבואר גם במשנה נגעים פי"ב מ"ה ובחרו ברמז דוהשקית את העדה ואת בעירם, דשם אפ"ל דהוא מטעם צער בע"ח. ומכש"כ לפ"מ דקיי"ל צעב"ח דאורייתא בב"מ דל"ב ע"ב. אבל לא משום לתא דהתורה חסה, וע' בתשב"ץ ח"ד סי' מ"ד ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ק"ס ובמש"כ בחידושי לקמן דע"ז ע"א ולמנחות דע"ו ע"ב ולתמיד דל"ג ע"א
תוד"ה להביא. ולמעט חלב שע"ג דפנות כתביה כדדריש בתו"כ ע"כ. והוא בויקרא נדבה פרשה י"ד וע"ש פרק י"ט, ובילקוט רמז תס"א נשתנה שם לשון התו"כ ממה שהוא לפנינו.
תוד"ה חלב טהור סותם לא מיירי הכא בריאה ושומן סותמתה כו' דפשיטא דטרפה דסתימה זו אינה כלום דאין שומן לריאה ואין זה שומן שלה כו' ע"כ, ורש"י כתב בד"ה טרפשא דליבא וז"ל דעל כרחך הריאה ניקבה שאין סירכא בלא נקב וסתימה זו אינה כלום ע"ש, ולע"ד כוונה אחת לשניהם דמפני שאין זה שומן שלה לכן לא הוי סתימה, רק רש"י ע"פ שיטתו לעיל דמ"ו ע"ב דס"ל דאין סירכא בלא נקב. הסביר ע"פ טעם זה, והתוס' מנעו מלהסביר בד"ז ג"כ ע"פ שיטתם שם דס"ל מפני שסופה להתפרק. ולכן כתבו דשומן זה לא יעכבה שלא תתפרק משום דאין שומן לריאה ואין זה שומן שלה, ומשו"ה תתפרק כמו כל סירכא שאין הגנת חלב כנגדה, ועפ"ז תתפרש גם דברי הראב"ן בסי'

רמ"ה. דמסיק אהאי דינא וז"ל וטרפה דחלב טהור אינו סותם ע"ש. ונתפלאו המפרשים על דבריו הלא איהו גופיה פוסק שם בסי' רמ"ז דחלב טהור סותם ע"ש. ולפמש"כ גם כוונתו דלסירכא גמורה בריאה אין מקום לאמר דהחלב יסתום אע"ג דהוא טהור, משום דאין זה שומן שלה וכדעת רש"י ותוס' כנ"ל, וע' במעשה הגאונים סי' צ"ב בד"ה מצא אחיטוב ובס' האשכול ה' טרפות סי' י"ז ובס' התרומה ה' טריפות סי' י"ז ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ט וסי' ק"ח ובפר"ח סי' ל"ט סק"ז.

בא"ד וחלב העשוי ככובע כו' היינו כגון טרפשא דליבא. ע' פר"ח ר"ס מ"ם.

תוד"ה חלב חיה. אבל בחלב טהור דעוף כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ר"ח ובמעדני יו"ט סי' כ"ט ובשו"ע סי' מ"ט ס"ב ובמפרשים שם ובש"ך סי' מ"ו סק"ב.

דף מט.

הא ודאי סמפונא נקיט ואתאי, ע' בת' הריב"ש סי קצ"ב.

שם אבא מרישי כלי דרפרם הוה כו'. הנה שם כלה הונח אצלם על עצם הדרשה, כדאמרינן בברכות ד"ו ע"א האי דוחקא דהוי בכלה, ושם ע"ב אגרא דכלה דוחקא. וע"ש די"ז ע"ב תוד"ה תרי ובשבת דקי"ד ע"א תוד"ה ואפילו ובר"ן לקידושין דמ"ט ע"ב והכי אמרינן נמי בסוכה דכ"ו ע"א כדטעים בר בי רב ועייל לכלה, ובמו"ק דט"ז ע"ב ההוא ביומי דכלה.

אמנם רישי דכלה פירש"י הכא ריש דרשנין המשמיעין לעם את דבריו כשהיה דורש. וכן מוכח בגמרא גופא דקאמר אבא מרישי כלי דרפרם הוה, משמע דר' אבהו היה מהדרשנין המשמיעין אל העם דרשות רפרם, וכן פירש"י בברכות דנ"ז ע"א גבי נעשה ראש לבני כלה, שמפרש לתלמידים שמעתא אחר שעמד הרב כו' ע"ש, אולם בב"ב דכ"ד ע"א פירש"י ריש כלה דורש ברבים בשבתות, ומשמע התם שהוא בעצמו היה הדורש ע"ש וצע"ק.

שם כוותיה דאבוה דאבא מסתברא דהא תלינן בזאב, ע' תמים דעים להראב"ד סי' י"ב ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז ובח"ב סי' פ"ט ובח"ג סי' ל"ב וסי' מ"ח ובריב"ש סי' ע"ז וסי' קס"ג וסי' תצ"ח ובת' פמ"א ח"א סי' ט"ו.

שם מורנא פליגי בה רב יוסף בר דוסאי ורבנן. ברי"ף גריס אבא יוסי בר ביסא ורבנן. וברא"ש הגרסא רב יוסף ורבינא.

שם והלכתא לאחר שחיטה פריש, ע' בס' התרומה ה' טרפות סי' י"ד ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' ל"ו ובת' מהר"ם לובלין סי' קכ"ז.

שם עד שתינקב לסמפון גדול, פי' אמצעי ש שבאומא, ור' ירמיה בר אבא דייק כן מדברי ר"ש גופיה דקאמר עד שתינקב לבית הסמפונות והוא להיכא דשפכי סמפונות כולהו כדאמרינן לעיל דמ"ה ע"ב.

שם א"ר יצחק בר נחמני א"ר אושעיא בילקוט ויקרא רמז תס"א הגרסא רב יצחק בר נחמן א"ר הושעיא.

שם חלב שע"ג קבה כהנים נהגו בו היתר. ע' מה שהאריך בזה במל"מ פי"ג ה"ה משגגות.

שם ר' ישמעאל אומר כו' כשהוא אומר ואני אברכם הוי אומר כהנים מברכין לישראל והקב"ה מברך לכהנים דע"א כו' כשהוא אומר ואני אברכם הוי אומר כהנים מברכין לישראל והקב"ה מסכים על ידם כו' ובספרי פ' נשא דריש כתרווייהו וע"ש בהתוה"מ, אולם במד"ר שם אמרו ישראל לפני הקב"ה רבון העולמים לכהנים אתה אומר שיברכו אותנו אין אנו צריכין אלא לברכותיך כו' אמר להם הקב"ה אע"פ שאמרתי לכהנים שיהיו מברכין אתכם עמהם אני עומד ומברך אתכם כו' ע"ש. והוא דעת ר"ע דואני אברכם קאי על הסכמת הקב"ה לברכת הכהנים לישראל. וכ"מ בירושלמי גיטין פ"ה ה"ט דקאמר שלא תאמר איש פלוני מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכנו אמר הקב"ה ומי מברכך לא אני מברכך שנאמר ושמו את שמי על ב"י ואני אברכם וע' בראבי"ה סי' קנ"א, הרי דס"ל נמי דואני אברכם קאי על ברכה לישראל וע' בתנחומא פ' לך סי' ד' ובפ' נשא סי' ח' וברוקח סי' שכ"ג ובשבלי הלקט סי' ל"ג.

אמנם יל"ד קצת אליבא דתרווייהו הרי בתר דכתיב דבר אל בני ישראל איצטריך ליה האי קרא דואני אברכם לרבות גרים נשים ועבדים לברכה כמבואר במד"ר שם. וע' מנחות דס"א ע"ב תוד"ה אין וע' בס' האשכול ח"א סי' ט"ו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרמ"ח ובת' רדב"ז ח"א סי' א' ובמש"כ בחידושי ריש ערכין.

והנה פה מצאתי מקום להעיר במש"כ בהפלאה לכתובות דכ"ד ע"ב בשם הס' חרדים, דכמו שיש מצוה על הכהנים לברך. כמ"כ יש מצוה על הישראלים להתברך מן הכהנים והביא ראיה לדעת החרדים מיבמות ד"כ ע"א, דהש"ס פריך דעשה דיבמה יבא עליה תידחה לל"ת דאלמנה לא יקח דכהן גדול. והשתא איך היא עוברת על הל"ת אם אין המצוה עליה ג"כ, ובע"כ דגם היא קשורה במצוה זו. אע"ג דבקרא כתיב יבמה יבא עליה. וה"נ אע"ג דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו כה תברכו מ"מ המצוה גם על הישראל להתברך כמו על הכהן לברך ע"ש והנה מלבד מה שלא הביא דהרשב"א חולק בזה על החרדים, וכ' בהדיא בחידושיו לסוכה דל"א ע"ב דליכא חיובא אישראל להתברך מצוה דכהן הוא ע"ש, נלע"ד עוד לאמר דאפילו לדעת החרדים אין הנידון דומה לראיה

מיבמה ליבם, דהתם להיותה אשה פרטית בשותפות המצוה המוטלת עליו. שפיר יש מקום לאמר דגם היא קשורה במצוה זו דבלעדה תבטל גם המצוה דרמי רחמנא עליו. משא"כ בברכת כהנים שנצטוו אהרן ובניו לברך את בני ישראל. הלא מצוה כללית היא, ועיר שכולה כהנים מברכים לאחיהם שבשדות נמצא דהמצוה תתקיים בהכרח גם זולתו בביהכ"נ אחר, או בעיר ומדינה אחרת. ועפי"ז י"ל דאין על הפרט מישראל שום מצוה להתברך כנלע"ד.

שם דתניא ואת כל החלב אשר על הקרב כו' הנה נוסחאות וגרסאות שונות בדרשה זו, והב"ח מוחק תיבת כל וברש"י בסוגיין ריש ע"ב משמע דכל הריבוי הוא מתיבת כל וע"ש תוד"ה להביא, וכן משמע בתשובות הרשב"א סי' של"ז, ורש"י בהוריות ד"ז ע"ב כתב ואת החלב וי"ו יתירא להביא חלב שע"ג הדקין, ולע"ד לא אדע מה מקום להסתפק בזה הלא בויקרא ג' ג' כתיב בקרא ואת כל החלב אשר על הקרב, ואהאי קרא סמיך בתו"כ פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע וכ"ה בתוספתא פ"ט, וכן גריס המל"מ בפי"ג ה"ה מה' שגגות וע' בתשב"ץ ח"ד סי' מ"ח ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה.

רש"י ד"ה טרפה, ולא אמרינן היכא דלא נקבה אלא אחת כו'. ע' פלתי סי' מ"ח סק"ח.

רש"י ד"ה שקילו גלימא דטרופאי שהאכילוה לכלבים ע"כ, לכאורה משמע הלשון דהבעלים האכילוה לכלבים ע"פ הוראתו של הונא מר בריה דרב אידי, ולפ"ז קשה הלא בטימא את הטהור דישלם מביתו מוקמינן בב"ק ד"ק ע"א דהוא שנטל ונתן ביד, וביותר לפמש"כ התוס' שם דבמראה דינר לשולחני דכיון שהראהו לשולחני שוב לא הי"ל להראותו לאחר אבל גבי פרה כשאסרה לו חכם זה לא היה לו למהר להאכילה לכלבים והיה לו לשאול לחכם אחר ע"ש, ומכש"כ לפמש"כ התוס' לעיל דמ"ד ע"ב דשניהם היו בבית המדרש ונשאלה השאלה לפניהם, לשניהם ע"ש, לפ"ז בודאי לא היו להבעלים למהר להאכילה לכלבים כשראו שאחד מתיר, והי"ל לשאול עוד לאחר עד שיתברר הדבר. דעל השואל ליכא שום איסור לישאל לחכם אחר, כמש"כ התוס' בע"ז ד"ז ע"א ובנדה ד"כ ע"ב ועפ"ז איך הורה רבינא שקילו גלימא דטרופאי, וע' בש"ך יו"ד סי' רמ"ב סקנ"ה ובביאור הגר"א שם סקע"ב ובש"ך וסמ"ע וט"ז חו"מ ר"ס כ"ה ובשער המשפט סק"ד.

ובע"כ דהונא מר בריה דרב אידי איהו גופיה האכילה לכלבים, וצ"ל ברש"י שהאכילה לכלבים, דוגמא שנשא ונתן ביד. ואף ששניהם ישבו בביהמ"ד וראה שחבירו התיר, מ"מ אפשר דגם המטריף אגמריה סמיך, כמו המכשיר שכתבו התוס' לעיל דמ"ד ע"ב ועמש"כ בחידושי שם ובדמ"ח ע"א רק רבינא הכריע ע"פ ההלכה לפי סוגיא דעלמא

וע' סנהדרין דל"ג ע"א ובתוד"ה השתא וס"ל נמי דהמטריף לא היה מומחה לרבים, דאם היה מומחה לב"ד פטור מלשלם כדתנן בבכורות דכ"ח ע"ב וע' בת' לחם רב סי' פ"ד.
רש"י ד"ה מיבזע בזע כמחט ומאן דטריף במחט טריף נמי בהא, ע' בס' המכריע חי"ד סי' ט"ז ובפר"ח סי' מ"ב סקי"ד.
רש"י ד"ה היכא דממשמשא ידא דטבחא, וכמדומה אני בכל מקום שהוא יודע שיכול לתלות כו'. וכ"כ הרשב"א והרא"ש אבל הראב"ן בסי' רל"ה כ' אהא דתלינן במשמוש ידא דטבחא, כגון באונות התחתונות שנועץ הטבח שם הסכין כו' אבל בשאר מקומות בריאה לא תלינן וטרפה, וע' במעשה הגאונים סי' צ"ב ובת' מהרי"ט סי' ל"ז. רש"י ד"ה דהא תלינן בזאב דאמר בפ"ק בא זאב כו', ע' פלתי סי' י"ח סק"ד.
תוד"ה ואברכה, כדאיתא בירושלמי דברכות כו'. נ"ב ספ"ח ובמגילה פ"א ה"ט ובמד"ר תולדות פס"ו.

דף מט:

להביא חלב שע"ג הדקין ד"ר ישמעאל רע"א להביא חלב שע"ג הקבה כו' ואיפוק קמייתא ע"כ, בתוספתא פ"ט ובתו"כ ויקרא נדבה פרשה י"ד מבואר להדיא בהיפוך, וע' בס' יראים סי' קמ"ד ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה.
שם מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף כו', ע' תו"כ ויקרא חובה פרק יוד ופרק י"א ובס' האשכול ח"ג סי' י"ז.
שם מאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא שאני הכא כיון דקתני מה דוקא ע"כ, וכן כל היכא דקתני טעמא דכל חד וחד דוקא הוא. כדכתב בס' האשכול ח"ב סי' נ"ב.
שם אמר רב חלב טהור סותם טמא אינו סותם כו', ע' ברמב"ם פ"ו ה"י מה' שחיטה ובפ"ז ה"ט ממ"א ובמל"מ פי"ג ה"ה משגגות ובת' ריקאנטי סי' ר"ב ובס' עונג יו"ט סי' ע"ב.
שם חדא דהא א"ר ששת חלב טמא נמי סותם ועוד התורה חסה כו', ע' בת' ח"צ סי' ע"ג.
שם התורה חסה על ממונם של ישראל, ע' ירושלמי תרומות פ"ח ה"ד ובפרדס סי' רט"ז.
שם רב ואיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה כו' ע' בזהר הרקיע ל"ת למ"ד ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז ובת' מהר"ם מפדואה סי' ע"ו ומש"כ בחידושי לקמן דע"ו ע"ב בתוד"ה למאי.
שם מניומין כנדוקא איגלי ליה בסתקא דדובשא כו': האי עובדא מייתי הכא משום דדמיא להא דהתורה
שם איזו היא כרס הפנימי כו', ע' רש"י הוריות ד"ז ע"ב ד"ה הוא בחלב ובתשב"ץ ח"ד סי' מ"ח.

שם כסלע כשרה יותר מכסלע טרפה, ע' בר"ש ובפר"ח סי' ל' סק"ו.
שם כגון דעיילן תלת קשייתא בציפא בדוחקא בלא ציפא ברווחא, ע' תשב"ץ ח"ב סי' קמ"ג.
שם מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' ר"ג ר"ד ושם בח"ד סי' קפ"ב ובס' האשכול ח"ג סי' י"ז ובתרומת הדשן סי' קס"ה קס"ו ובתשב"ץ ח"ד סי' ג' וסי' נ' ובפמ"ג שפ"ד סי' ל"ג סק"ז וסקכ"א ובפר"ח סי' מ"ח סקי"ז וסי' מ"ט סק"ג.
רש"י ד"ה בטדא אצבע, ע"ל דף מ"ד ע"א תוד"ה כדי ובמש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה סניא דיבי. לישנא אחרינא שמעתי מן הפנצא עצמה כו', ע' ראב"ן סי' רמ"ח ובס' האשכול ח"ג סי' כ'.
רש"י ד"ה מאי וכיון, ומיהו כל הנך טרפות אנן לא טרחינן למיבדקי בתרייהו כו'. עמש"כ בחידושי לעיל די"ב ע"א ברש"י ד"ה פסח.
תוד"ה מחט, ואין נראה לר"ת לאמר שיהא טרפה כשלא ניקב אלא חצי העור של המסס כו', ע' שבת דל"ו ע"א תוד"ה למחט ובסוכה דל"ד ע"א תוד"ה בית ובחידושי הרשב"א בסוגיין. ובסוכה שם ובראב"ן סי' רמ"ח ובתשובות הרשב"א סי' רס"ו וסי' שפ"ד ובס' האשכול ח"ג סי' כ' ובפמ"ג סי' מ"ח במשבצות סק"ט וסק"י ובפמ"א ח"ב סי' ק"ל.

דף נ.

דאקשתא כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי דאייתרא דאייתרא כ"ע ל"פ דשרי כי פליגי דאקשתא ע"כ, בהבנת מחלקותם ע' בראב"ד על התו"כ ויקרא נדבה פרשה י"ד ובס' האשכול ח"ג סי' י"ז ובס' התרומה סי' מ"ג ובס' יראים סי' קמ"ד.
שם דא"ר אויא א"ר אמי מקמצין, בשאילתות ר"פ ויקרא הגרסא רב אויא אמר רב.
שם א"ל בבלאה את גום שדי, ולכאורה אין זה שייך לנותנין עליו חומרי המקום שיצא משם דלקמן דק"י ע"א דהתם אכיל איהו גופיה, משא"כ הרי ר' חנינא קאמר לשמעיה הב לי דאיכול, ובשלמא לשיטת רש"י דבני בבל ובני ארץ ישראל פליגי באיסורא ניחא דכיון דעל הבא מבבל נותנין חומרי המקום שיצא משם. א"כ אפשר דאיכא נמי משום לתא דלפני עור אפילו כשנותן לבן א"י, אבל לשיטת הר"ן דפליגי רק במנהגא ועמש"כ בחדושי בסמוך, א"כ אין על השמש שום איסור כשנותן לבן א"י דבר שע"פ מנהגו מותר לו לאכול. וע' ריב"ש סי' קנ"ו ובפר"ח לאו"ח קונטרס מנהגי איסור סי' כ"ג.
וי"ל דלשיטת הר"ן להכי א"ל גום שדי. משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם. דוגמא דאמרינן בפסחים דנ"א ע"א רבב"ח אכל דאייתרא

עול לגביה רב אוירא סבא ורבה בריה דר"ה כיון דחזינהו כסייה מינייהו. וע"ש תוד"ה אי וברי"ף ובעה"מ ומלחמות ורא"ש שם ובראב"ן סי' יו"ד, וע"ל דנ"ז ע"א רש"י ד"ה נהרא ובכפתור ופרח ר"פ י"ב ובת' אבקת רוכל סי' רי"ב.

שם בני מעיין שניקבו וליחה סותמתן כשרה כו', ע' בת' חו"י סי' ע"ו.

שם בא ממקום קרוב מונה עמהן, ע' מו"ק דכ"ב ע"א תוד"ה דאתא ובתשובות הרשב"א סי' תע"ז תע"ח ובשבלי הלקט ה' שמחות סי' י"ז.

שם רש"א אפילו ביום השביעי בא ממקום קרוב מונה עמהן כו' והלכה כר"ש באבל דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל והנה בתשובות מיימונית לס' שופטים סי' כ' כתב דלא שייך הלכה כדברי המיקל באבל רק בתוך שבעה כדהכא אבל לא לבתר דפסק אבילות שבעה ע"ש. ועפ"ז אפשר לפרש במו"ק דכ"ו ע"ב אהא דמקשה הש"ס גבי קריעה. והאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל. ומשני אבלות לחוד קריעה לחוד ע"ש ור"ל כיון דכל האי דינא באבלות גופה היא רק בתוך שבעה, א"כ אין לו מקום גבי קריעה דהוא כל שלשים, ועל אביו ואמו קורע לעולם, כדפסקינן לדינא בסי' ש"מ סי"ח.

והרמב"ן בתורת האדם שער הקריעה, שהביא לפרש הא דאבלות לחוד וקריעה לחוד. מפני שקריעה מה"ת ואבלות מדבריהם ואיהו מפרש דגם קריעה מדבריהם וכי מפקינן קריעה מכלל אבלות היא לאמר דליתיה בקריעה להאי כללא דהלכה כדברי המיקל לעולם רק הוא כשאר דברי סופרים דהלכה כרבים ע"ש, הוא משום דלטעמיה אזיל בענין האבלות שם, דבברייתא דמו"ק דכ"ג ע"א ס"ל לת"ק דמתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו ג' רגלים ור' יהודא אומר רגל ראשון ושני אסור שלישי מותר. ופסק הוא כר"י דשלישי מותר מטעמא דהלכה כדברי המיקל באבל והביא כן גם בשם הרי"ץ גיאות. וע"ש ברא"ש ובכ"מ פ"ו ה"ה מה' אבל, הרי דל"ל האי כללא דמיימוני דהלכה כדברי המיקל באבל הוא דוקא בתוך שבעה. לכן מפרש הא דאבלות לחוד וקריעה לחוד באופן אחר כנלע"ד, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תל"ו ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' ר"א.

שם מקיפים בבני מעיין כו' מקיפים בריאה, ע' בחידושי הרשב"א לעיל ד"ט ע"א ובס' הארוך מש"ך סי' ל"ט ובפר"ח ר"ס ע"ה.

שם חלחולת שניקבה כשרה הואיל וירכים מעמידות אותה כו'. ע' במעשה הגאונים ס"ס צ"ג ובס' הארוך מש"ך סי' מ"ו.

רש"י ד"ה דאקשתא כ"א ל"פ דבין לבני בבל ובין לבני מערבא אסור כו' ע"כ, משמע מדבריו דפלוגתתם הוא באיסור והיתר מטעם הדין. אולם הר"ן הכא ובפ' גיה"נ גבי ביעי חשילתא כ' דלא פליגי אלא במנהגא ע"ש. וכדבריו משמע בשאילתות ר"פ ויקרא דכתב

והכא נהגו בו איסור. וע' בכ"מ פ"א הי"ח ממעה"ק ובמ"מ ולח"מ פ"ז ה"ו ממ"א ובמל"מ פי"ג ה"ה משגגות ובכנסת יחזקאל סי' כ"ה ובת' מהרשד"ם חא"ח סי' ט"ו ובפמ"ג סי' מ"ח במשבצות סק"א.

רש"י ד"ה כי פליגי, ולדידן תרווייהו אסירי דבתר בני בבל גררינן דאנן בני גולה אנן ע"כ. וכ"כ רש"י בתענית ד"י ע"א בד"ה תתאי שכל מנהגינו אחר בני בבל, וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' קי"ז סק"ז.

רש"י ד"ה מקיפין בקנה כו', ע' בחידושי הרשב"א ובראב"ן סי' רל"א ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ'.

תוד"ה דאייתרא ולהאי לישנא מפרש מילתא דר"ג בניחותא כו'. ע' פמ"ג סי' מ"ח במשבצות סק"א ובפלתי סי' ס"ד סק"ב:

דף נ:

א"ר יהודא אמר רב העיד נתן בר שילא כו' לפני רבי, לכאורה מה שייך בזה מימרא דרב יהודא א"ר הלא ברייתא היא בתוספתא פ"ג, ואפשר משום דרב היה תלמידיה דרבי כדלקמן דנ"ד ע"א ודקל"ז ע"ב ועדות זו באה לפני רבי. אולי היה רב באותו מעמד כשהעיד לפניו. ורב יהודא שמע מעשה העדות מרב, אכן כאן הגרסא העיד נתן בר שילא ריש טבחיא דצפורי לפני רבי משום ר' נתן. ובתוספתא גריס העיד בן שילא כו' משום ר' נתן ובכפתור ופרח פרק מ"ד הביא מסוגיין העיד ר' נתן בר שילא כו' לפני רבי, וע"ל דנ"ח ע"ב. תירוצא דבאת חסומה מחוץ לירושלים. הרי מ"מ י"ל דע"י שנתחככה בירושלים בכתלים, נכנס המחט בבשרה בירושלים גופה, ועל ספק כלים בירושלים הרי לא גזרו, ואיך נטמא הבשר, וצ"ע כעת.

שם אלא אמר רב אשי חזינא אי קופא לבר כו', ע' בס' המכריע חי"ד סי' ט"ז ובריב"ש סי' קפ"ט וסי' קצ"ב.

שם חזינא אי קופא לבר כו'. הוא כעין פילא בקופא דמחטא דב"מ דל"ח ע"ב ובברכות דנ"ה ע"ב והוא ג"כ לשון המשנה בכלים פי"ג מ"ג.

רש"י ד"ה טינרי, ואין מראיהן דומה למראה ריאה אלא למראה מוגלא כו', כ"ה הגרסא בת' הרמ"א סי' ה', וע"ש מה שהוכיח מזה, ומה שהאריך בזה שם ובסי' ו' ז'.

רש"י ד"ה סמפונא, ועל ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן. ע' פר"ח סי' נ"ה סקל"ב.

רש"י ד"ה כשרה. ונהי נמי דדרך הסמפון בא הרי לא בסמפונות נמצאת כו', ע' מהרי"ק שורש ל"ו ובט"ז סי' ל"ו סק"ט.

רש"י ד"ה לחבירו, בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו. ע' נוב"י קמא חי"ד סי' ה'.
בא"ד שרוב הנבלעין אין נבלעין אלא דרך הוושט כו', ע' פמ"ג סי' מ"א בשפ"ד סקי"ד ובמשבצות שם סק"ה, ובסי' נ"ז סקמ"ח בשפ"ד, ובפר"ח סי' מ"א סק"ח.
רש"י ד"ה שהרי חותכה מכאן כו' נחתך בשר רגלים למעלה מצומת הגידין כו'. ע"ל דנ"ה ע"ב רש"י ד"ה שהרי וברשב"ם ב"ב דק"ל ע"ב ד"ה בטרפות ובתוס' שם ד"ה שהרי ובראב"ן סי' ע"ר ובתמים דעים להראב"ד סי' קל"ו, ובמש"כ בחידושי לקמן דנ"ה ע"ב ודע"ו ע"א
תוד"ה דלמא, אלא בעי למימר דרך הסמפונות יצא כו', ע' פר"ח סי' ל"ו סק"מ.
תוד"ה אי. ונראה דדוקא גבי כבד יש חילוק בין קופא לגיו לקופא לבר אבל בריאה כשרה בכל ענין כו', ע' בראש סי' כ"ז ובראב"ן סי' רמ"ד.
בא"ד וכן אם נמצאת בתוך הקורקבן כשר כו'. ע' פלתי סי' מ"ח סקי"ג.

דף נא.

בידוע שלפני שחיטה כו' הממע"ה, והנה אע"ג דסיפא דברייתא איירי במקח וממכר רישא איירי באיסור והיתר. דוגמא דאמרינן בב"ק דצ"ט ע"ב עביד בך רב תרתי דלא אוכלך ספק איסורא ומנעך מספק גזילה, דמרישא שמעינן דטריפה אף למפרע. דהא מטרפינן גם חלבה שנחלב בחייה והגבינות שנעשו מהחלב, כדכתב בה"ג ה' גיה"נ ובמעשה הגאונים סי' ט' ובפרדס סי' ר"מ ובמיוחסות סי' קנ"א. וע' בשו"ע ומפרשים סי' פ"א ס"ב ובט"ז שם סי' שצ"ז ובהעמק שאלה על השאילתות ס"פ בחקותי, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"א ובס' התרומה סי' ס"ה וברוקח סי' שפ"ו ובח"ס חאה"ע ח"ב סי' קל"ה.
וסוף הברייתא איירי במקח וממכר, וע' בריי"ף פ' המוכר פירות ובר"ן פ' המדיר ובתקפו כהן סי' קכ"ט ובתומים סי' כ"ה ס"ק קכ"ט ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' תמ"ט ובחו"מ סי' רכ"ד ס"ב ורל"ב סי"א י"ב ומפרשים, ובש"ך שם סי' ש"ו סק"ט ובשער המשפט סי' נ"ה סק"ב.
שם הגליד פי המכה בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה, ע' בת' רדב"ז ח"א סי' שכ"ח ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"ב ובפלתי סי' ק"ה סק"ג ובש"ש שמעתא ב' פי"ב.
שם והפכה רבי כו' א"ל טרח טריח להוא גברא כו', ע' ט"ז סי' מ"ח סק."ב ובנקוה"כ ושם סקל"א ובביאור הגר"א סקכ"ב ובפרי מגדים שם במשבצות סקי"ב.

שם אם אין שם מכה קורט דם מניין. ע' פר"ח סי' ל"ג סקי"ט ובנוב"י קמא חי"ד סי' ח'.
שם ההוא גדיא כו' דגר נפל מאיגרא לארעא כו' הא דאר"ה הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה א"ח משום ריסוקי אברים משום דאית לה מידי למיסרך והאי ל"ל מידי למיסרך א"ד משום דאמדה נפשה כו' ויל"ד הלא בב"ק דכ"ב ע"א מסקינן דגדיא בסריכא גם מלמעלה למטה הוא משונה ומשלם ח"נ, והתוס' שם כתבו דרק למיסרך בחבית עד שמגיע ללפת כדהתם ד"כ ע"א הוי אורחא, משא"כ מגובה לנמוך או איפכא משונה הוא. ואיך מסתפק הכא לאמר דאין חוששין משום ריסוקי אברים כשמצאה למטה, משום דאית לה מידי למיסרך, הרי בע"כ הוא משום דאמדה נפשה וצ"ע כעת, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובח"ס חי"ד סי' ס"ו.
שם ואפ"ה הלכתא כרב יימר שגרונא שכיח חוט השדרה לא שכיח, ע' תשב"ץ ח"ג סי' ל"ב ובביאור הגר"א ס"ס נ"ה ובסי' נ"ח סקט"ו ובפר"ח סי' כ"ט סק"א וסי' ל"ב סק"ט ובת' ח"צ סי' ע"ז ובבאר יצחק חי"ד סי' ו' ובעונג יו"ט סי' ס"ט.
שם אי נפול לארעא ודאי חיישינן ע"כ, האי חיישינן הוא להשהותה מעל"ע ולהצריכה בדיקה אח"כ, כמבואר בסי' נ"ח ס"ג וע"ש בט"ז סק"ג, וע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ח ובת' מהר"ם לובלין סי' צ"ד.
שם אבל מחמת תשובה תשובה מעלייתא הוא דעבדי, ע' חגיגה דכ"ו ע"א וברש"י שם ד"ה כשעשו ובחו"מ סי' פ"ז סכ"ח וביאור הגר"א שם סקצ"ח.
שם ואי שלים חוטרא אפלגא דגבא חיישינן. ע' פר"ח סי' ל"ב סק"ח ובפלתי סי' נ"ח סק"ה ובבאר יצחק חאה"ע סי' י"ח.
שם אר"נ בית הרחם אין בו משום ריסוקי איברים. והק' הר"ן בשם הראשונים מאי קמ"ל פשיטא דא"כ רוב הנולדים ימותו ע"ש, ולולא דבריהם נלע"ד דטובא קמ"ל, דהא בכל נולד נראה חלישות הרבה יותר מכפי שהוא בן יומו. ואפילו בדקים לן ביה דכלו לו חדשיו כדאיירי רב נחמן וכמש"כ הר"ן, ואף כי לא נודע לנו כל הפרטים לסיבת החלישות, אך עכ"פ במדה משוערה היא מדוחק היציאה לאויר העולם. ואף אם נימא דאין צערו גדול כ"כ כצער אמו, אבל לא נוכל להכחיש המציאות של לחץ האברים ודחקם בשעת היציאה. רק בעזרת משך הזמן כמו שיתחזק גופו מכלל חולשתו. כמ"כ יתחזקו אבריו מצער הדוחק ולא ימות. אכן בהכרח תיכף בגיחו מרחם אמו אבריו מרוסקים ברב או במעט. והנה בכל ריסוקי איברים נתנו לנו חז"ל שיעור מעל"ע להשהותו לצאת מכלל ספק. אולם הכא בדקים ליה ביה שכלו ליה חדשיו ורוצה לשחטו תיכף. שפיר אשמעינן ר"נ דמטעם חשש ריסוק איברים מפני דוחק היציאה, אין לו

לחכות מעל"ע, רק יוכל לשחטו ביום שנולד וזהו מאי דפירש"י אין חוששין שמא נדחק ונתרסקו אבריו ואין צריך לשהותו מעת לעת עכ"ל, ולפ"ז מובן דל"ד לכל הנולדים. שהם מתחזקים בעזרת משך הזמן, דוגמא דאמרינן לקמן דע"ה ע"א חדשים ואוירא גרמי. משא"כ הכא דשחטינן ליה תיכף כשיצא לאויר העולם בזה אשמעינן ר"נ טובא כנ"ל. ולהרמב"ם פ"ט הי"ז מה"ש דרך אחר בהבנת רב נחמן לא ככל הראשונים וע"ש במפרשים ובריב"ש סי' ק"צ.

וכמו דרש"י נשמר מקושית הר"ן וכתב דהחידוש הוא דא"צ לשהותו מעל"ע. כמ"כ התוס' נשמרו ג"כ מקושיתו ותירצו משום דאיכא ריעותא דאינו הולך איצטריך ליה לאשמעינן, וכ"כ בחידושי הרמב"ן הרשב"א והרא"ש הכא, וע' ברא"ש ובקרבן נתנאל פ"ק דביצה סי' ז' ובתשב"ץ ח"ד סי' ב' ובפר"ח לאו"ח סי' תצ"ח סק"ה.

וע"פ שיטת רש"י דמפני מחלת הריסוק אברים ביום הולדו הוי חידושיה דר"נ דא"צ לשהותו מעל"ע כנ"ל, לא צריכינן נמי למש"כ התוס' דר"נ אשמעינן משום דאיכא ריעותא דאינו הולך, רק די לנו ריעותא ממחלת ריסוק האברים לשעתו, ואין מקום נמי למשה"ק התוס' מאי קא מסייע ליה מבן יום אחד דמטמא בזיבה הא התם ליכא ריעותא כו' ע"ש, אדרבה הדמיון עולה יפה מאד כיון דבשניהם הוא מטעם חולי, וזהו מאי דפירש"י גם שם וז"ל ואי ס"ד יש בו משום ריסוקי אברים הרי חולה הוא ע"ש, ועל זה שפיר נופל קושית הש"ס איקרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו, וע' בלשונות הרמב"ם להרדב"ז סי' כ"ח כ"ט ובמש"כ בחידושי לקמן בסמוך ע"ד התוס' ד"ה בית.

שם תניא דמסייע לך תינוק בן יום אחד מטמא בזיבה כו', ע' באר יצחק חאה"ע סי' י"ח.

רש"י ד"ה מיסרך הוה סריך הדם במחט, וכן פירש"י בד"ה ומצא על המחט, וכ"פ רגמ"ה סרוכי הוה מסרכא הדם בסוף המחט, ובתשובות הרשב"א סי' רס"ו דייק כן מלשון הברייתא. דקתני נמצא עליה בלשון נקבה, דקאי על המחט, דאי על הבית הכוסות נמצא עליו מבע"ל בלשון זכר, ובלח"מ פ"ו הי"ב מה"ש לא העיר מכל הנ"ל, רק כ' דהרמב"ם ס"ל שהדם יהיה במקום הנקב ודלא כרש"י, ובשו"ע סי' מ"ח ס"ח כתב אם נמצא קורט דם סביב המחט, והרמ"א הוסיף וכש"כ עליו, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובביאור הגר"א סי' מ"ח סקי"ז.

תוד"ה המוציא, כאן נמצאו וכאן היו כו', ע' פר"ח סי' מ"א סקי"א ובחידושיו לה' פסח סי' תס"ז סקי"ב.

בא"ד ועוד גבי חלוק לעולם הוא ברשות הראשונה בעלת חלוק כו', ע' בקצוה"ח סי' קנ"ה סקי"ג ובשער המשפט סי' ע"ב ס"ק כ"ה ובש"ש שמעתא ב' פ"י ובעין יצחק ח"ב סי' ס"ה.

תוד"ה דגר ונפל ולא הלך כו', מלשון זה משמע שראו שקפץ ועם זה נפל, וחלות הספק הוא משום דלא הלך, וע' ראב"ן סי' רמ"ט, ועפ"ז בלתי מובן מדוע מחק ברי"ף תיבת דגר, הלא אם לא ראינו שקפץ, מה מקום לאמר בש"ס משום דאמדה נפשה וצ"ע כעת, וע' בס' התרומה ה' טריפות סי' י"ח.

תוד"ה נפל. אע"ג דבנפילה בעינן עד שיפול מעשרה טפחים כו'. ע' ברוקח סי' שפ"ז ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ח.

תוד"ה בית הרחם א"ב משום ריסוק אברים משום דאיכא ריעותא דאינו הולך איצטריך ליה לאשמעינן כו' ע"כ, לכאורה יל"ד לפ"מ דאמרינן בסוגיין הב"ע שהפריש ע"ג קרקע ופירש"י ננער לעמוד ותחב פרסותיו לעמוד דאמרינן לקמן גבי נפולה עמדה מנפילתה אינה צריכה מעל"ע ע"ש, וא"כ מדוע דייקו התוס' דאינו הולך כיון דגם בעמד סגי ליה, ואי אפשר להליכה בלא עמידה המוקדמת, ולפ"ז הול"ל דאיכא ריעותא דלא עמד.

וא"ל עפ"מ דאמרינן לקמן בסוגיין עמדה א"צ מעל"ע בדיקה ודאי בעיא הלכה א"צ בדיקה והכא כוונתם דא"ב משום ריסוקי אברים דלא ליבעיא נמי בדיקה ולה"ק ריעותא דאינו הולך ז"א דא"כ נצטרך לאמר דבהפריס ע"ג קרקע צריך בדיקה ודוקא אם הלך אז יצא ג"כ מדין בדיקה וזה ודאי ליתא דמאי דמחלק ר"י אמר רב בין עמדה להלכה לענין בדיקה הוא דוקא בנפולה ממש, אבל בבית הרחם דא"ב משום ריסוק אברים א"צ בדיקה כלל, ומכש"כ הכא לפ"מ דמפרש הר"ן דרב נחמן איירי בדכלו לו חדשיו. בזה ודאי דל"צ בדיקה וע' בט"ז סי' ט"ו סק"ב, ולפ"ז כל הריעותא דמשו"ה איצטריך ליה לר"נ לאשמעינן כדכתבו התוס' הוה סגי מטעם חסרון העמידה כנ"ל וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.

דף נא:

מבשרו ולא מחמת אונסו, וי"ל הלא האי מבשרו בעינן למילף דאין זב מטמא עד שתצא טומאתו חוץ לבשרו כדאמרינן בנדה דמ"ג ע"א וצע"ק.

שם עגל שנולד ביו"ט שוחטין אותו ביו"ט כו'. ע' ברוקח סי' תס"ח ובמל"מ פ"ג ה"ח מאיסורי מזבח.

שם הב"ע כגון שיצא דרך דופן. ויל"ד טובא דדחי לסעייתא דרבא מטומאת זיבה ומעגל שנולד ביו"ט דאיירי כשיצא דרך דופן. דבתרווייהו הוא דלא כהלכתא, ועוד הלא בין אם נילף תינוק בן יום אחד לזיבה, מדכתיב איש איש. כדס"ל לר' יהודה בנדה דמ"ד ע"א ובכ"מ, או לר' ישמעאל בנו של ריב"ב דילף מלזכר כל שהוא זכר בין גדול בין קטן, האם מוקמינן הני קראי נמי כשיצא דרך דופן.

ואף אם בטומאת זיבה בא בדרך דיחוי אע"ג דהוא דלא כהלכתא, ומשום דל"ל לדחות בדרך אחר, אולם בעגל שנולד ביו"ט הלא הי"ל לדחות בדרך היותר קרוב. כדדחי בתר הכי דאיירי כשהפריס ע"ג קרקע, וצ"ע כעת, וע' בש"א סי' ס"ד ובפלתי ס"ס י"ד ובסי' ט"ו סק"ב. אמנם לפ"מ דקיי"ל כר"נ ממילא דלא בעינן הפריס ע"ג קרקע. ואוקימתא זו היא נמי דלא כהלכתא. וע' עונג יו"ט חי"ד סי' ס"ה.

שם ואר"נ בית המטבחים אין בו משום ריסוקי איברים כו', ע' ירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ה וברשב"א ורא"ש ור"ן בסוגיין ובלשונות הרמב"ם להרדב"ז סי' כ"ט.

שם צפוריו נועץ עד שמגיע לארץ. ע' פלתי סי' נ"ח סק"ג

שם עמדה א"צ מעל"ע כו' ע' בר"ן בסוגיין ובתוס' ונמו"י לב"ק ד"נ ע"ב ובס' התרומה ה' טרפות סי' י"ח ובמהרי"ק שרש ס"א ובש"א סי' ס"ד ובעונג יו"ט חא"ח סי' מ"ד.

שם נפולה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בני מעיים כו', ע"ל דנ"ד ע"א תוד"ה אילימא ובס' האשכול ח"ג ס"ס י"ט.

שם כיתנא דדייק ונפיק, כה"ג לקמן דע"ו ע"ב נפציה ואשכח תרי, ובשבת דע"ג ע"א המלבנו והמנפצו, ושם דקמ"ז ע"א מנפצי גלימייהו, וביומא ד"כ ע"ב פוץ עמריה, ובנדה דל"א ע"א פוץ מלחא, ובב"ב דמ"ה ע"א דמפצי ליה. וכן בכתובות דצ"א ע"ב ודצ"ב ע"א **רש"י** ד"ה ואס"ד, דזב אינו מטמא באונס דכתיב זב מבשרו שיהא בשרו שלם ולא באונס ע"כ, אע"ג דראייה ראשונה של זב מטמא באונס, והאי קרא, בע"כ בראייה שנייה כתיב. כדפירש"י בנדה דל"ה ע"א והכא איידי בתינוק בן יומו מ"מ הא ילפינן בב"ק דכ"ד ע"א דזב תלה הכתוב בראיות, ואע"ג דלפ"ז משכחת נמי גביה ג' ראיות ביום אחד. דחייבין להביא עליו קרבן אכן זה לא שייך בקטן שנולד דזהו רק כדי להאכילו בקדשים כדכתב הרמב"ם בפ"ג ה"ו ממחו"כ, ולפ"מ דהכא מקשה הש"ס מבשרו ולא מחמת אונסו, זהו בע"כ בראייה שנייה. דבשלישית אקשיה רחמנא לנקבה לטמא גם באונס כדאמרינן בנזיר דס"ה ע"ב, וע' בתשב"ץ ח"א סי' ק"א וק"ב ושם ח"ג סי' רס"ד ובת' מהר"ם אלשיך סי' ע"ו ובנוב"י קמא חא"ח סי' כ"ו.

רש"י ד"ה דרך דופן ע"י סם כו' דקיי"ל הוא מיית ברישא ע"כ, ע"ל דל"ח ע"ב תוד"ה אלא ובנדה דמ"ד ע"א תוד"ה איהו ובב"ב דקמ"ב ע"ב תוד"ה דהוא ובת' הרמ"א סי' מ'.
רש"י ד ד"ה הכא במאי עסקינן הא דקתני מותר בו ביום ע' ת' חו"י סי' קנ"ח.
רש"י ד"ה כגון שהפריס ע"ג קרקע ננער לעמוד ותחב פרסותיו לעמוד דאמרינן לקמן גבי נפולה עמדה מנפילתה א"צ מעל"ע. והקשה בלב אריה בשם הפלתי מדוע לא פירש"י כפשוטה דבאמת הפריסה ועמדה ע"ש, ולעד"נ לדייק עוד בדבריו ל"ל לרש"י להכניס א"ע במחלוקת מאי זו היא עמדה. הרי באמת לרב זו היא כשפשטה ידה לעמוד. ולרב חסדא כשניערה לעמוד, ובזו גופה נראה רש"י כמזכה שטרא לבי תרי דפסק כתרווייהו, ומאי האי נמי דמסיק. דאמרינן לקמן גבי נפולה עמדה מנפילתה כו' למאי צריך להסביר כאן מאי זו היא נפולה, וע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תתכ"ט.
ולכן נלע"ד ביאור הענין בד"ז, דרש"י בתור פרשן דייק לשון הש"ס דקאמר הב"ע שהפריס ע"ג קרקע. ול"ק הב"ע כגון שעמד, דלבלי להצריכו מעל"ע בעינן שיעמוד כדאמרינן עמדה א"צ מעל"ע. ומשו"ה כתב דלשון הפריס ע"ג קרקע נופל בין על ננער לעמוד בין על תוחב פרסותיו, וזהו מאי דמסיק דאמרינן לקמן גבי נפולה. ור"ל בהמה נפולה שכבר נתחזקו כחותיה, עמדה מנפילתה א"צ מעל"ע ע"כ, ובזה כוונתו אף דהתם פליגי בערך עמדה. אם הוא פשטה ידה לעמוד. או ניערה לעמוד אמנם בעגל שזה עתה נולד. לפי ערך כחו, כו"ע מודו דננער לעמוד ותחב פרסותיו לעמוד, זו היא עמידה דידיה לבלי להצריכו מעל"ע, ולהכי שפיר קאמר בש"ס בלשון שהפריס ע"ג קרקע.
וארווחנא נמי להבין מאי דלכאורה מורים פשטות הדברים. דרש"י סבר דפשטה ידה לעמוד וניערה לעמוד יש להם דין עמדה. ופליג ע"ד התוס' בד"ה והלכתא במש"כ דוקא עמדה למעוטי פשטה ידה לעמוד וננערה לעמוד ע"ש, דלפמש"כ אפשר דגבי נפולה ממש ס"ל לרש"י לדינא כדעת התוס'. אכן הכא קאי רש"י רק על עגל הנולד זה עתה ולפי ערך כחו, ולפרש לשון הש"ס שהפריס ע"ג קרקע כנ"ל וע' בט"ז ונקוה"כ סי' ט"ו סק"ב.
רש"י ד"ה היכא דנפלה מן הגג, בלא ידעה דאי ידעה הא אמרינן דאמדה נפשה ע"כ, פי' דהכי מסקינן לעיל ע"א גבי הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה. דלא חיישינן לריסוק אברים משום דאמדה נפשה. וכן מחלק בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ה לא דומה נופל מדעת לנופל שלא מדעת ע"ש, אמנם יל"ד דהנה הרא"ש כתב דמן תיבות והלכתה היכא דנפלה עד אפילו בדיקה נמי לא צריכה הוא תוספות מלשון הפוסקים ואינו בלשון הגמרא וע' בישו"ש, ובתוס' משמע דגרסי לה. וכן מפתיחת דברי רש"י היכא דנפלה מן הגג משמע דאיהו נמי גריס לה, א"כ מה מקום להא דמפרש בלא ידעה. הלא בגמרא

גופה קאמר בדלא ידעה. ועפ"ז צ"ל לע"ד דהכי היא הגרסא ברש"י, היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה. ולא כמש"כ בלא ידעה, רק בדלא ידעה כדגריס בגמרא. ואח"כ צ"ל הנקודה ברש"י, ובתר הכי בא לפרש רק לשון הש"ס בדלא ידעה במאי דמסיק דאי ידעה הא אמרינן דאמדה נפשה כנלע"ד.

רש"י ד"ה עוף שנחבט ונפל על כרחו כו' ע"כ, במש"כ ונפל על כרחו נשמר מקושית הרדב"ז בקונטרס לשונות הרמב"ם סי' ל', איך אפשר שיהיה בזה ריסוק איברים. הרי הנוצה וכנפיה מגינות עליה מן הריסוק ע"ש, ולכן כתב ונפל על כרחו, היינו שזרם הנפילה היתה בעל כרחו של העוף בדרך כזה, שבשום אופן לא היה כח בנוצתה וכנפיה להגן עליה מריסוק.

תוד"ה מודה. וקדשים גופייהו לא יליף ר"ש אלא מבכור לידה לידה כו', ע"ל דל"ח ע"א תוד"ה כי יולד ובמש"כ בחידושי שם ולבכורות דנ"ז ע"ב.

תוד"ה עמדה, קסבר עמדה צריכה מעל"ע הלכה צריכה בדיקה כו'. עמש"כ בחידושי לזבחים דע"ד ע"ב.

בא"ד דאכתי ליבדקיה בהילוך כו', ע' אור שמח פ"ט הי"ט מה"ש.

בא"ד הא כו"ע מודו הכא דעמדה א"צ מעת לעת כו', ע' פר"ח סי' נ"ח סק"ט ובנוב"י קמא חי"ד סי' נ"ז.

תוד"ה והלכתא, דוקא עמדה למעוטי פשטה ידה לעמוד וננערה לעמוד, עמש"כ בחידושי לעיל בסמוך ברש"י ד"ה כגון שהפריס ובד"ה היכא דנפלה.

דף נב.

אמר עולא בן זכאי אמר. כ"ה גרסת הרי"ף והרא"ש והרשב"א בחידושיו ובתשובותיו סי' שצ"ו, אולם רש"י גריס בר זכאי, והוא כגרסת התוס' לעיל דמ"ב ע"ב. ודלא כגרסתם הכא עולא בר ר' זכאי, וברש"ל משמע שהי"ל גרסא אחרת בתוס' דהכא.

שם נעקרו ברוב צד אחד נשתברו ברוב שני צדדין כו', ע' מנ"ח מצוה רס"ג.

שם נעקרה צלע וחוליא עמה טרפה. ע' תרומת הדשן סי' קע"ז ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ד.

שם וגולגולת שנחבסה ברובה, והא דאמר בירושלמי ס"פ המפלת גולגולת העוף ברובו, שפיר פי' הפ"מ שם דלא תימא בעוף כיון דחיותיה קליש לא בעינן רובו להה"ק דאף בעוף ברובו.

רש"י ד"ה כתוב בה"ג, ומותר לסמוך עליו דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתנ"ד ובס' התרומה ס"ה טרפות ובס' המכריע חי"ד סי' ט"ז ובת' אבקת רוכל סי' יו"ד וסי' קפ"ח ובח"ס ח"ו סי' פ"ו ד"ה והנה המחבר.
תוד"ה קטניות, אית ספרים דגרסי בתר הכי חמצי אין בהם משום ריסוק אברים חפצי יש בהם משום ריסוק אברים כו' ע"כ, ובערוך ערך חמץ משמע דהי"ל בזה גרסא אחרת. וכן כפל דבריו בערך הפצי, דגרסינן הכא כל מיני קטניות לא חיישינן לבד מחמצי והפצי, פי' הפצי עפצים חמצי אפונים כו' ע"ש.
תוד"ה נעקרה, פי' בקונטרס אפילו בלא אסיתא ור"ת מפרש עם האסיתא כו'. ע' פר"ח סי' נ"ד סק"ד ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד שם.

דף נב:

כמה חסרון בשדרה בש"א שתי חוליות ובה"א חוליא אחת כו', ע' ר"ש אהלות פ"ב מ"ג ובס' האשכול ח"ג סי' ט"ז ובמש"כ בחידושי לבכורות דל"ח ע"א.
שם בשילהי כפלי, ע' פלתי סי' נ"ד סק"ב וסק"ג.
שם כי איתשיל לענין טומאה איתשיל כו', ע' בתרומת הדשן סי' קע"ז ובקונטרס אבני שהם לטו"א ריש ר"ה.
שם בעי רב אשי ברוב קרוע או ברוב נטול כו'. ע' בס' האשכול ח"ג ס"ס י"ז ובפלתי סי' מ"ח סק"ד.
שם בבהמה מן הזאב ולמעלה כו' ע' בתרומת הדשן סי' קע"ח.
שם למעוטי מאי אילימא למעוטי חתול תנינא כו', ע' פלתי סי' נ"ז סק"א.
שם והא תנן ר' יהודא אומר דרוסת הזאב בדקה כו', ע' בת' מהר"ם לובלין סי' צ"ג.
שם וכ"ת ר' יהודא מפלג פליג והא"ר בנימין בר יפת א"ר אלעא לא בא ר"י אלא לפרש דברי חכמים כו', ולכאורה לפ"מ דאמרינן בסנהדרין דכ"ה ע"א דריב"ל סבר כ"מ שאר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים ור' יוחנן אומר אימתי לפרש ובמה לחלוק ודכו"ע אימתי לפרש כו' ע"ש. ולפי האי כללא אם איתא דר"י דהכא בא לפרש דברי חכמים. הו"ל למסדר המשנה את דברי החכמים, לסיים בדבריהם שאמרו ודרוסת הזאב. אמר ר' יהודא אימתי בדקה אבל בגסה ארי דריס, ומזה ראיה דכל פלוגתתם שם הוא במקום דר"י קאמר אימתי ובמה, אי כוונתו לפרש או לחלוק אבל זה אינו מורה דאם לא אמר אימתי או במה, אז נהיה מוכרחים לאמר במקום דמצינו דברי ר"י אחרי דברי חכמים שבא לחלוק עליהם, ולכן היתה הבנתו של ר' אלעא. [או ר' אלעזר לפי גרסת

רש"י והרא"ש ובס' התרומה סי' כ"ה,] דהכא בא ר"י לפרש דברי חכמים, ורב סבר דר"י פליג, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובס' יראים סי' קל"ט ובמש"כ בחידושי לקמן קי"ט ע"ב וקל"ח ע"א ולמנחות דע"א ע"ב.

שם ובמקום שאין מצילין אין דרוסה והא ההיא תרנגולת כו', ע' בביאור הגר"א סי' נ"ז סקי"ח.

רש"י ד"ה רוב גובהה מן העינים ולמעלה כו', ע' פר"ח סי' ל' סק"ב.

רש"י ד"ה תיפשוט דברוב קרוע קאמר דהא או שנקרע תנן כו'. ע' מהרי"ק שרש קכ"ב.

רש"י ד"ה עד שתינקב לחלל כקוץ בעלמא כו', ע' בלח"מ פ"ה ה"ד מה' שחיטה ובתשב"ץ ח"ב סי' קמ"ט.

רש"י ד"ה בריבי שם חכם, ונרשם עה"ג ל"א גדול הדור, ע"ל די"א ע"ב רש"י ד"ה והתניא ובמכות ד"ה ע"ב רש"י ד"ה בריבי ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' קי"ג.

תוד"ה וכי. דכל מן הזאב ולמעלה שוה כו'. ע' פלתי סי' נ"ז סק"א.

תוד"ה מ"מ. וי"ל דדומיא דנץ קתני כו', ע' פר"ח סי' נ"ז סק"ט ובפלתי שם סק"ב.

דף נג.

יש דרוסה לחתול, ע' תשובות הרשב"א סי' תקמ"ו.

שם אף לחולדה יש דרוסה. ע' ח"ס חי"ד סי' נ"ח.

שם דרוסת הנץ בדרבי מיניה ואינך בדכוותייהו, ע' פר"ח סי' נ"ז סקי"ב.

שם ארי שנכנס לבין השוורים כו', ע' בת' משאת בנימן סי' פ"ז.

שם ורב לטעמיה דאמר א"ח לספק דרוסה, ע' בת' פמ"א ח"א סי' ט"ו.

שם לא אמרן אלא ציפורן אבל מקום ציפורן חוששין ע' פר"ח סי' נ"ז סקל"ט.

שם רב אמר אין חוששין לספק דרוסה ושמואל אמר חוששין לספק דרוסה. בס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ה גריס איפכא דרב סבר חוששין ושמואל סבר אין חוששין והלכה כרב באיסורי ע"ש.

שם ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא, כ"ה הגרסא בתוס' לעיל דכ"ח ע"א ד"ה אתא, והוא כגרסת רש"י הריף והרא"ש הכא, עד דמשו"ה הוכרח הר"ן לכתוב דהאי אימור הוא ודאי וע' במעדני יו"ט, דאילו לגרסת הש"ס אימא כלבא, אין מקום להסתפק דלשון זה הוא ודאי. ובע"כ דלכולם היתה הגרסא אימור: והא דאמרינן דתולין בכלבא להקל בדאורייתא דוקא דאיכא לקמן כלבא ושונרא הא ליתנייהו קמן תולין במצוי בהם יותר כדכתב בתוה"ב הארוך דמ"ד ע"ב, וע' בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ט' ובת' מהר"ם פדוואה סי' פ"ג ובפלתי סי' נ"ז סק"ד ובח"ס חי"ד סי' ס"ד.

שם קטע רישיה דחד מינייהו נח מרותחיה, ע' ר"ן ובפמ"ג סי' נ"ז סקט"ז במשבצות ובעונג יו"ט סי' ע"ט.
רש"י ד"ה בדרברבי מיניה ואפ"ה עוף הדק הוא, ע' ברא"ש ור"ן ובחידושי הרמב"ן והרשב"א ובראב"ן סי' רנ"ב ובמ"מ וכ"מ פ"ה ה"ה מה' שחיטה, וע' בתוה"ב הארוך דמ"ד ע"א.
תוד"ה שאר, אבל פשיטא דאין דרוסה לטהורים, ע' פמ"ג ר"ס נ"ז במשבצות.
תוד"ה ובא. וא"ת ולישני ליה דהכא רחל גדולה היתה כו' ע"כ, ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובנחל אשכול שם.
תוד"ה רוב. ואור"ת דהכי פירושו רוב אריות דורסין כלומר ראויין לדרוס כו' ע"כ. ושיטת רש"י משמע דדורסין ממש, וע' פמ"ג סי' נ"ז סקי"ד במשבצות ובת' עין יצחק ח"ב ס"ס ס"ג ובעונג יו"ט סי' ע'.

דף נג:

כי פליגי דאיהו קא שתיק ואינהו קמקרקרן כו', ודוקא כשהן במקום צר שאין יכולין לברוח מפניו כדכתב בתוה"ב הארוך דמ"ד ע"ב, וע' בת' מהר"ם לובלין סי' ק"ד ובפמ"ג סי' נ"ז סקי"ד במשבצות ובשפ"ד שם סק"ז ובפר"ח ליו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס סקי"ג.
שם א"ל רב אשי לאמימר האי דרב מאי, פי' הא קיי"ל דהלכה כרב באיסורי לגבי שמואל. וע' במ"מ פ"ה הי"א מה' שחיטה, וכבר הקדימו בדבריו הרשב"א בתוה"ב הארוך דמ"ד ע"ב, וע' באר יצחק חי"ד סי' ה'.
שם דההוא שרקפא דספק דרוסות כו', ע' בש"ך ליו"ד סי' ק"י בדיני ס"ס סקל"ו ובפר"ח שם סקי"ח.
שם אלא אתריה דשמואל הוה, ע' מהרי"ק סוף שרש קס"ט וברמ"א יו"ד סי' רמ"ה סקכ"ב ובפר"ח לאו"ח קונטרס מנהגי איסור סי' כ"ג.
שם אתי בהו לידי תקלה, ע' בת' חו"י סי' קמ"ב ובח"ס חי"ד סי' נ"ז נ"ט ס"א ס"ב ס"ה.
שם וליזבנינהו לעכו"ם אתו לזבנינהו לישראל ע"כ, ואע"ג דאיכא בהו ס"ס שמא נדרסו שמא לא נדרסו ואת"ל נדרסו שמא לא ימכרם העכו"ם לישראל, מ"מ אסור משום דס"ס בדאורייתא כחד ספק נחשב, כדכתב במרדכי פ' החולץ רמז כ"א, וע' בש"ך סי' נ"ז סקנ"א ובמהרשד"ם חי"ד סי' מ"ה.
שם ההוא בר אווזא דהווה בי רב אשי כו'. ע' בתשובות הרשב"א סי' רע"ז ובס' האשכול ח"ג סי' י"ט.
שם ספק קניא ספק שונרא אימר קניא כו', ע' תשב"ץ ח"ג סי' ל"ב ובת' הריב"ש סי' קס"ג.

שם דאמר שמואל משום ר' חנינא בן אנטיגנוס כו', הכא מוכח יותר כפירש"י לקמן דקי"ג ע"ב, דכל היכא דקאמר משום פלוני לא שמע מפיו אלא מפי אחרים שאמרו מפיו, דלפי' רשב"ם בב"ב דקי"ד ע"ב דלה"ק משום מפני שלא היה רבו מובהק ע"ש הלא שמואל היה אחרי ר' חנינא בן אנטיגנוס הרבה דורות. ואיך נופל עליו לאמר שלא היה רבו מובהק וע"ל די"ז ע"ב רש"י ד"ה כל היכא ומש"כ שם בחידושי.

שם ה"ד נתמסמס אר"ה בריה דר"י כל שהרופא גורדו כו', זהו לאו דוקא לענין דרוסה אלא בכל מקום דמטרפה בה, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובת' אבקת רוכל סי' רי"ג ובנוב"י קמא חי"ד סי' י"ג י"ד.

רש"י ד"ה אהדדי, דכשם שהם נבעתים ממנו כך הוא נבעת מהם ואין לחוש ע"כ, ע' בת' משאת בנימן סי' פ"ז.

רש"י ד"ה אתריה, והכי אמרינן בעירובין דצ"ד ורב אי ס"ל דאסור לימא ליה אתריה דשמואל הוה ע"כ, וכה"ג בב"ב דקנ"ג ע"א וע"ש רשב"ם ד"ה אתריה.

רש"י ד"ה לידי תקלה איידי דהוה בהו טובא כו' ע' פר"ח סי' נ"ז סקנ"ב.

רש"י ד"ה צריכה לבדוק. וטרפה שסופו לשרוף עד שינקוב בני מעיים כו', ע' ר"פ א"ט תוד"ה דרוסת הנץ גרסינן ובפמ"ג סי' נ"ז סק"א במשבצות ובפר"ח שם סקל"ט ובפלתי שם סק"ה.

רש"י ד"ה בקוץ, אבל הגיע לחלל יש לחוש שמא נקבו הדקין כו'. ע' מהרשד"ם חי"ד סי' ל"ח ובח"ס חי"ד ס"ס ע"ה.

רש"י ד"ה עד שיאדימו דרוב סימנין קשין הן ואין ארס שולט בהן כו', ע' באר יצחק חי"ד סי' ד'.

תוד"ה אתי. וי"ל דהא אמר פ"ק דפסחים דתקלה עצמה תנאי היא כו'. עמש"כ בחידושי לבכורות דנ"ג ע"א ולתמורה דכ"ד ע"א.

תוד"ה ספק, בין נקובת הקוץ לדרוסת הזאב מידע ידיע כו', ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ' ובשעה"מ ה' מקואות פ"י כלל ג' ובמש"כ בחידושי לזבחים ע"ד ע"ב.

תוד"ה דרוסה, פי' בקונטרס כגון ספק דרוסת ארי כו' ונראה דיש בדיקה אפילו לודאי דרוסה כו', ע' מה שהאריכו בזה ברשב"א רא"ש ור"ן ובס' המכריע חי"ד סי' ט"ז ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ז ובס' הארוך מש"ך סי' נ"ז ובפר"ח שם סקל"ח ובפלתי שם סק"ה ושם בקונטרס בית הספק ובת' הגרע"א סי' ע"ז ובח"ס חי"ד סי' כ"ז.

בא"ד אבל אם היה ניכר מבחוץ מקום הדריסה לא היה צריך לבדוק אלא כנגד אותו מקום, ע' פר"ח סי' ל"ג סקט"ז.

דף נד.

קנה נקובתו בכאיסר דרוסתו בכמה כו', ע"ל דכ"ח ע"א תוד"ה אתא.
שם מכפא דמוחא עד אטמא ע' פר"ח סי' נ"ז סק"מ וסקמ"ג.
שם מורי בה דב מכפא ועד אטמא, ע' אור שמח רפ"ה מה' שחיטה.
שם א"ל ר"ל מנו רב כו' א"ל ר' יוחנן ולא נהירא ליה לאותו תלמיד ששימש את רבי רבה ור"ח כו', ע' בכפתור ופרח פט"ז ובמהרי"ק שרש קס"ט ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רמ"ב סקי"ב.
שם דבי יוסף רישבא מחו בגידא נשיא וקטלי כו' רב פפא בר אבא רישבא מחו בכוליא וקטלי, ע' בס' חסידים סי' תרס"ז ובפר"ח סי' מ"ד סק"ה ובאור שמח פ"ח הי"ז מה' שחיטה ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ז ע"ב.
שם וכי להוסיף על הטרפות יש כו', ע' במעשה הגאונים ס"ס צ"ג ובראב"ן סי' רל"ט.
שם אין לך אלא מה שמנו חכמים ע' ט"ז ס"ס מ"ג ובת' אחיעזר חאה"ע ס"ס י"ב.
במשנה ניטלו הכליות, בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ע"ו כ' וז"ל ועל בעל כוליא אחת מותרת דתניא בתו"כ ומייתי לה בבכורות דל"ט ע"א ואת שתי הכליות ולא בעלת כוליא אחת ולא בעלת שלש ומדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי עכ"ל וכ"ה ג"כ ברוקח סי' שצ"ו, ויל"ד אמאי צריך להביא ממרחק לחמו ולא ממשנתנו גופה דאפילו ניטלו שתי הכליות כשרה ומכש"כ אחת, והרי"ף והרא"ש שהביאו ג"כ מבכורות, היא רק אחרי שהביאו ממשנתנו. הביאו מהתם ג"כ לסמך, אבל להביא רק מבכורות ולדלג על משנתנו גופה קשה.
ולכאורה בהא דתנא ניטלו הכליות ממעט בזה הא דרכיש בר פפא דלקתה בכוליא אחת טרפה כדאמרינן בגמ' דנ"ה ע"א. והוא דדוקא לקתה אבל ניטלה כשרה, אולם לפי דרשתם בתו"כ ובבכורות י"ל נמי דלהכי אשמעינן דלהדיוט כשרה. משום דלקרבן פסול ניטלו הכליות. דבזולת דרשתם שם הוה אמינא דקרא ואת שתי הכליות, ישמיענו דהן אכילת מזבח אכן מכיון דממעטי מיניה בעלת כוליא אחת ובעלת שלש כוליות, משמע דחז"ל הבינו בקרא. דשתי הכליות הן מהכשר הקרבן. ועפ"ז שפיר ממעטו מיניה, דדוקא אם יש לה שתי כליות אז כשרה. אבל אם יש לה אחת או שלש פסולה. הרי דהשתי כליות מעכבין בקרבן, ולפ"ז הא דתנא הכא במשנתנו ניטלו הכליות, חדית בזה הכשירא משום דלגבי קרבן. פסולה כנ"ל וע' בס' המכריע חי"ד סי' יוד ובפלתי סי' מ"ד סק"ט ובפמ"ג שם במשבצות סק"א.

שם ניטל לחי התחתון. ע' בתשובות הרמב"ם סי' ל"ז הטעם שמטריף ניטל לחי העליון. וכבר האריכו בזה מפרשי הרמב"ם בפ"ח הכ"ג מה' שחיטה ובטושו"ע סי' ל"ג.

שם הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלין. בתוי"ט נדחק על לשון פוסלין דמשנתנו ע"ש. אולם בתו"כ שמיני פרק ג' הגרסא וחכמים אוסרין. רש"י ד"ה מ"ט זיהרא מיקלא קלי ואזיל גרסינן ע"כ, בתוס' לעיל דכ"ח ע"א הביאו להא דבסוגיין בלא תיבת ואזיל, ואפשר שהיתה לפניהם גם גרסא כזאת ולכן פירש"י דהגרסא עם תיבת ואזיל היא עיקרית, ונלע"ד להסביר בד"ז. דלכאורה כל שאלת הש"ס היא על הקנה. אם דרוסתו היא במשהו כמו בכל הגוף כנגד החלל, או בכאיסר כשיעור נקובתו. וא"כ מה לו להקדים על שאלה זו הא דוושט נקובתו במשהו דרוסתו במשהו, ונראה דתוכן השאלה היא אם טרפות הדריסה היא מטעם נקב. רק בזה עדיפא דאפילו לא ראינו עדיין שניקב אפ"ה טריפה דסופה להיות נקב. או לאו משום לתא דנקב רק משום דהוא דבר ארסי, השורף ויורד אל האברים הפנימיים. אפילו אם לא נעשה שום נקב ע"י הדריסה, ונ"מ גדולה בזה אע"ג דבין כך ובין כך היא טרפה, אכן אם מטעם נקב הלא לא עדיפא דריסתה מנקב גמור ולפ"ז באופן שהנקב מטריפה כמ"כ נטרפת מטעם דריסתה, משא"כ אם סבת טרפתה היא מטעם ארס, אז אין שייכות לגודל הנקב שיוכל להיות ע"י הדריסה, רק אפילו עם שיעור היותר קטן גזרה תורה להטריף, ולכן פתח רב ביבי בר אביי בשאלתו בחילוק דין נקב בין וושט לקנה, שזה נקובתו במשהו וזה בכאיסר והשתא אם טריפותה דדריסה היא מטעם נקב. הלא לא עדיף מאילו היה כבר נקוב אבר הבעל חי. אז היה משפט דריסה בוושט במשהו כמו נקובתו, ושיעור דריסת הגרגרת בכאיסר כמו נקובתו. אכן במשהו לא היה נטרף הגרגרת, אמנם אם טריפות הדריסה היא מפני סם השורף הנמצא בארס הדורס, אז אין נ"מ בשיעורו בין קנה לוושט, משום דאין אנו דנין על כמות הדריסה ברחבו רק על איכותו הטבעי להתפשט ממקום הדריסה בחלל הגוף, והיינו דקא פשיט ליה אחד זה ואחד זה במשהו מ"ט זיהריה מיקלא קלי ואזיל, והשתא אם לא נגרוס תיבת ואזיל, הלא אז הספק במקומו עומד אולי הוא שורף רק לעשות נקב, וממילא תהיה שיעור הדריסה כנקובתו בכאיסר, ולכן פירש"י דהגרסא ואזיל היא עיקרית. להורות שהארס הולך ומתפשט בשריפתו, וא"כ אין נ"מ על רוחב כמות הדריסה רק על איכותו הטבעי כנ"ל, ולפ"ז אין נ"מ נמי בין קנה לוושט דשניהם במשהו, וביותר נכונים הדברים לפי גרסת השטמ"ק ברש"י ד"ה דרוסתו, וז"ל מי אמרינן זיהרא קלי ואזיל עד ושט והוי במשהו ע"ש לפ"ז הלא מוכרח תיבת ואזיל כנ"ל, וע' בס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ה ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' כ"ד ובפר"ח סי' מ"ם סק"ח ובבאר יצחק חי"ד סי' ד'.

אכן עצם בעיא דרב ביבי בר אביי עם דמיון נקובה לדרוסה בלתי מובן לע"ד. דחילוק גדול יש ביניהם. דנקב שולט רק על האבר הנקוב הפרטי אבל לא חוץ לגבולו, למשל אם ניקב אבר הפנימי נטרפת בו, אולם היתכן לאמר שתטרף אם יש נקב בעור ואפילו בבשר ובעצם אם אין חשש להיזק אבר פנימי, זה ודאי ליתא, וכיון דהנקב פועל רק על האבר הפרטי, ממילא גם דינו שייך עליו. ושפיר אמרינן דושט נקובתו במשהו וקנה נקובתו בכאיסר, דדין נקיבת כל אבר עומד על גבולו ולא יסיג גבול רעהו. משא"כ גבי דרוסה דדינו הוא לבדוק כל הבהמה כנגד בני מעיים או מכפא דמוחא עד אטמא. והשתא אם הדורס נעץ צפרנו בצד הבהמה, דאיכא עור ובשר ועצם הצלע, מ"מ נטרפה דאמרינן ששלט הארס בשרפתו בחוץ גם על האברים הפנימיים, וכיון דאין גבול להארס באבר הנדרס אלא נתפשט גם במקום רחוק כזה. א"כ מה מקום להסתפק בדריסת הקנה שתהיה שיעור דרוסתו כנקובתו בכאיסר, הלא לנקב סתם אין התפשטות לחוץ לגבולו, משא"כ לדריסה בקנה אפילו בכל שהוא. הלא תתפשט לושט הסמוך לו. דגם נקובתו הוא במשהו. ואף דלפי המסקנא מסקינן הכי דזיהרא מיקלא קלי ולכן הוא במשהו. אכן מה מקום לשאול לכתחלה הלא כלליות דין דריסה תוכיח כנ"ל וצ"ע כעת, וע' תשב"ץ ח"ב סי' קמ"ט.

רש"י ד"ה ומאן גבר. במה הוא גדול ע"כ, הלשון מורה לפרש דשאלת ר"ל ומאן גבר ומי גדול. וכוונתו דאף דבילדותו של ר' יוחנן היה משמש הוא בעמידה ורב בישיבה. מ"מ אפשר דבהמשך הזמן נתגדל ר"י וגבר על רב ועמש"כ בחידושי לעיל די"ג ע"א, והיינו דשאל לו ומאן גבר. אמנם לפ"מ דר"י זכר את רב רק מימי ילדותו. ולא יוכל לדעת על מהותו הנוכחית, כן לא לדרך ארץ היה לר"ל לשאול מר"י רבו מי משניהם גבר, לכן הסיב רש"י פני הכוונה דמאן גבר על זמן ילדותם, וגם לא לשאול מי משניהם היה אז גדול. דהא ר"י א"ל דהוא שימש בעמידה ורב בישיבה, ומשו"ה פירש דשאלתו היתה רק במה היתה גדולתו באותו זמן והשיב לו ר"י בכולא בתורה ובחסידות.

תוד"ה אילימא דריאה וכבד נמי איקרו בני מעיים כו', ע' בס' האשכול ח"ג ס"ס י"ט ובפר"ח ר"ס ע"ה.

תוד"ה יביא. ולמאי דגרסינן כאן בספרים יביא בהמה אחרת ויקיף ע"כ, גרסא זו היא ברגמ"ה וברא"ש לעיל פ"ב סי' יו"ד ובס' האשכול ח"ג סי' יו"ד ובראב"ן סי' רי"ג ובס' התרומה ה' שחיטה דין עיקור וע' בביאור הגר"א סי' ל"ו סק"י ובס' הארוך מש"ך סי' כ"ד ובפר"ח סי' ל"ו סקי"ז.

תוד"ה וחזייה, וי"ל דסבר רכיש כו' ור' יוחנן ור"ל פליגי עליה. ע' פלתי סי' מ"ד סק"ה ובאור שמח פ"ט ה"י מה"ש.

דף נד:

והלכתא. איפסיק נמי כשרה עד דמתעכלא איתעכולי, ע' בתשובות הרשב"א סי' פ"ט רכ"ו ובת' הרא"ש כלל כ' סי' יוד ובת' הריב"ש סי' ש"מ ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ב'.
שם אמר זעירי אתון דלא מיתחמי לכון שיעורא כו', בת' חו"י סי' א' הי"ל גרסא אחרת כאן.
שם שב בני שב, כה"ג יבמות דט"ז ע"א סנהדרין די"א ע"א בכורות דל"ח ע"ב.
שם א"ר יוסי בר אבין בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדין מפני ת"ח אין עומדין ממאי דלמא כדי שלא תהא נמצא מכשילן לעתיד לבא, ויל"ד קצת דבירושלמי בכורים פ"ג ה"ג מביא נמי בשם ר' יוסי בר בון כדהכא, ולא דחי דלמא כדי שלא תכשילן לעתיד לבא.
והנה להך מימרא סמיך נמי התם הא דאמר ר' יוסי בר בון אילן דקיימי מן קומי מיתא לא מן קומי מיתא אינון קיימין לון אלא מן קומי. אילן דגמלי לון חסד ומשמע דאשמעינן בזה דמפני עושי מצוה עומדין אפילו היכא דיש סברא: לאמר שמפני כבוד המת עומדין. ושתי המימרות של ר' יוסי בר בון עולות בקנה אחד, ולהכי סמכינהו גבי הדדי.
ולכאורה משמע בשני הענינים דאשמעינן רק ענין מוסרי וחסידות בחביבות מצוה, אמנם נ"מ גם לדינא היכא דקוברי המת מחלי ליקרייהו דאז פטורין לעמוד, ולהיפוך אם צוה לפני מותו דלא לכבדוהו, אפ"ה חייבין לעמוד מפני כבוד העוסקים בקבורתו וכדאמרינן כה"ג בסנהדרין דמ"ו ע"ב וע"ש תוד"ה הספידא, אולם במביאי בכורים ולפ"מ דדחי בבבלי, בלא"ה אינו מועיל אם מחלו לכבודם, דבע"כ האיכא משום מכשילן לעתיד לבא, ומשו"ה אפילו בכה"ג חייבין לעמוד, וע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' ק' ובסוף ההקדמה לס' חרדים ובברכי. יוסף חי"ד סי' רס"ה סקי"ב.
שם ממאי דילמא כדי שלא תהא נמצא מכשילן לעתיד לבא, ע' מהרי"ק סוף שרש ט' ובברכי יוסף חי"ד סי' רמ"ד סק"ז.
שם כאיסר כיתר מכאיסר, ע' פר"ח סי' ל"ד סק"ה ובפלתי סק"ד ושם סי' ל' סק"ד.
שם אלמא קסבר ר"נ עד ולא עד בכלל, עמש"כ בחידושי לעיל דמ"ו ע"א.
שם מאי לאו חמשה כלמטה לא חמשה כלמעלה, ע' ר"ש כלים פי"ט מ"ב.
שם הדקין שבכלי חרס כו'. ע' תו"כ שמיני פרשה ז' ובתוס' שבת דט"ז ע"ב ד"ה אחד.

רש"י ד"ה ניביה גיד שבראשו שמחובר בחור וקטן הוא מאד ע"כ, ע' פמ"ג סי' נ"ה סק"ח בשפ"ד ובפר"ח שם סק"ג.
רש"י ד"ה לא חמשה, שבו קושרין את הפסחים כו' ע"כ, זהו לשון המשנה בכלים פי"ט מ"ב וע' בשטמ"ק בסוגיין. אולם בחידושי הרשב"א לב"ק ד"פ ע"א משמע שהי"ל גרסא אחרת בפירש"י דהכא.
תוד"ה אין. דאין רשאין כמו אין חייבין כו' ע' קידושין דל"ג ע"א תוד"ה אין ובבכורות דכ"ח ע"א תוד"ה עד ובמש"כ בחידושי שם, וע' בס' יראים סי' ל"ו וברמ"א יו"ד סי' רמ"ב סט"ז ובביאור הגר"א שם סקנ"ג ובסי' ש"ו סקי"ז ובברכי יוסף חי"ד סי' רמ"ד סק"ח ובת' חו"י סי' ע'.
תוד"ה כסלע, וא"כ הוה להקל ובמסקנא מוכיח דכל דוכתי הוה להחמיר כו', ע' מנ"ח מצוה רס"ג.
תוד"ה הדקין, למאי גרסינן הן כו', ע"ל דע"ג ע"א תוד"ה בשעת בסה"ד ובדף קכ"ג ע"א רש"י ד"ה טלית.

דף נה.

כל שיעורי חכמים להחמיר כו', ע"ל דמ"ו ע"א תוד"ה עד ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתכ"ה ובת' הרא"ש סוף כלל ע"ו ובת' מהר"ם לובלין סי' צ"ו.
שם א"ר עוירא משמיה דרבא כו' וכ"ה הגרסא לעיל דמ"ב ע"ב. אכן במעשה הגאונים סי' צ"ב ד"ה אותה, הגרסא ר' זעירא.
שם ל"ש אלא ניטל אבל ניקב טרפה, ע' פלתי סי' מ"ג סק"ז.
שם הוא הדין דאפילו בהמה נמי אסירא כו', עמש"כ בחידושי לקמן דס"ט ע"א.
שם ואב"א ניקב לחוד ונחתך לחוד. ע' פר"ח סי' ל"ו סקכ"ב.
שם והוא דמטאי לקותא למקום חריץ, ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' ל"ח ובפר"ח סי' מ"ם סק"ח.
רש"י ד"ה ה"ה דבהמה נמי אסירא דחמיר ניקב ונחתך מניטל לגמרי כו' ע"כ, מהכא משמע דדעת רש"י דנחתך לית לה דין כשרה כניטל רק טרפה כניקב, וע' במ"מ פ"ו הי"ט מה' שחיטה ובש"ך סי' מ"ג סק"ב ובת' מקום שמואל סי' כ"ח.
וזה אין ענין להא דאמרינן בסנהדרין דכ"א ע"ב גבי וחמשים איש רצים לפניו שהיו נטולי טחול ופירש"י ע"י סם ע"ש, דהתם אין כוונתם בזה למעט נחתך. דנחתך דהכא הוא בבשר הטחול, ובזה יש לו דין ניקב, משא"כ התם דניטל כל הטחול וזה כשר אפילו נברא

חסר או בידי אדם כמבואר ברמב"ם ה' שחיטה פ"ו ה"כ, רק משום דהתם איירי באנשים וגבורים, מסתמא לא היו מנותחים האברים בידי אדם, ולכן פירש"י ע"י סם כנלע"ד.
רש"י ד"ה לקתה בכוליא כגון מליא מוגלא ע"כ, ובס' האשכול ח"ג סי' כ' מפרש שנתמסמס הבשר עד שהרופא גורדו, וע"ש בנחל אשכול. וע' בשבלי הלקט ה' טרפות סי' יו"ד ובת' פמ"א ח"ב סי' כ"ו.

דף נה:

למקום חריץ כו', ואם חריץ הכוליא לבדו נלקה ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ'.
שם הלכתא כרכיש בר פפא ולית הלכתא כרב עוירא כו', ע' נוב"י קמא חי"ד סי' י"ז.
שם והרי מוגלא דכשר בריאה ופסול בכוליא, ע' פר"ח סי' מ"ד סק"ו ובפלתי סק"ג ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה.
שם ומים זכין כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טרפה, והנה הרי"ף הבין, דהאי לא אמרן קאי אהא דקאמר קודם והרי מים זכים דכשרים הכא והכא, ולפ"ז קאי אריאה כמו אכוליא, אולם הרא"ש הרשב"א והר"ן הבינו דהאי לא אמרן קאי רק על כוליא, אבל ריאה כשרה בעכירי דלא גרע ממוגלא, ותהיה פירוש הגמרא לדידהו דאחרי דקאמר רב אשי טריפות קא מדמית להדדי כו', א"כ אין שייכות לכוליא עם ריאה. ולהכי כדאתא לפרושי ומים זכין כשרים לא אמרן, הדר רק על כוליא, ומכש"כ לפירוש התוס' דבקושית הש"ס והרי מים זכים כו'. בזה גופה הורו דאין לדמות הטרפות זל"ז ע"ש, וא"כ בטלה ההתקשרות בין ריאה לכוליא, וממילא קאי פירושם רק על כוליא, וע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ט ובמהרי"ק שרש ל"ו.
ומאי דקשיא לי הוא על הראב"ד ז"ל, שהוא הקשה בתמים דעים סי' י"ג, מדוע יהיו עכורים בריאה טריפה מי גריעי ממוגלא, ומשו"ה מפרש דהש"ס מהדר רק על כוליא, כדמפרשי הרא"ש הרשב"א והר"ן, ובכ"ז כדפסק הרמב"ם בפ"ז ה"י מה"ש כדעת הרי"ף כדביארו המפרשים, לא השיג הראב"ד כלום כאילו הסכים לדבריו, וצ"ע כעת, וע' בת' פמ"א ח"ב סי' קכ"א.
שם הכוליא שהקטינה בדקה עד כפול כו', ע' בר"ן בשם הבה"ג ובת' מהר"ם לובלין סי' צ"ו.
שם אמר ר"ז ל"ש אלא שיכולה לחיות ע"י לעיטה והמראה כו', ע' מה שנרשם על הגליון. וע' בכ"מ פ"ח הכ"ג מה"ש ובביאורי הגר"א סי' ל"ג סק"א ובס' האשכול ח"ג סי' כ'.

שם אשכח הני דיכרי דצמיק ריאה דידהו אתא שאיל בי מדרשא כו', ע' פר"ח סי' ל"ו סקל"ה ובפלתי שם סקי"ד.
שם רשב"א חזר בו ר"מ מכלל דלרשב"א פליג ר"מ בגלודה והתניא ארשב"א לא נחלקו ר"מ וחכמים על הגלודה שפסולה כו' אר"נ בר יצחק מאי לא נחלקו לא עמד ר"מ במחלקותו, וקשה אמאי צריך לדחוק תיבת לא נחלקו לפרש שלא עמד במחלקותו, הלא בפשוטו נמי ניחא די"ל דהא דקאמר רשב"א לא נחלקו. הוה אחר שמצא רשב"א דר"מ חזר בו. ואמר כן בביהמ"ד, ובכ"ז שמע שנשנו דברי ר"מ וחכמים בלשון מחלוקת, אז השיב להם רשב"א לא נחלקו, אולם קודם שחזר בודאי הוה פליג ר"מ, וכפשטות הברייתא הגלודה ר"מ מכשיר וחכמים פוסלים, ומקושית הש"ס נראה דפשיטא להו דרק פעם אחת אמר רשב"א, ובאותו הפעם סתר את דבריו וצ"ע כעת.
שם אם נשתייר בו כסלע כשרה היכא אר"י א"ש ע"פ כל השדרה כולה, ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ט וסי' קל"א.
שם ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' אלעזר ב"ר ינאי אמר מקום טיבורו, ובס' האשכול ח"ג סי' י"ט הובא דעה זו בשם ר' ינאי וע' בס' המכריע חי"ד סי' י"ז ובמש"כ בחידושי לקמן דנ"ו ע"ב.
שם ניטל מקום השדרה וכולו קיים כו'. ע' רדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רי"א.
שם עור בית הפרסות מהו שיציל בגלודה כו', ע' ברי"ף רא"ש רשב"א ור"ן ובכפתור ופרח פנ"א ובאור שמח פ"ט מה"ש.
רש"י ד"ה טרופאי מורי הוראות על הטריפות, ע' ברכי יוסף חי"ד סי' רמ"ב קונטרס שיורי ברכה סק"ח.
רש"י ד"ה בסמכיה בעוביו למעלה, ע' בת' פמ"א ח"ב סי' קכ"ב.
רש"י ד"ה ואי אשתייר בעובי דופנו ולא יצא המחט לחוץ כו'. ע' ט"ז סי' מ"ג סק"ד.
רש"י ד"ה שהרי חותכה מכאן ומתה חתוך סימנין או גיד צוארה ומתה חתוך כל כתפיה וחיה, ובהגהות הב"ח הגיה חתוך סימנים או צומת הגידין ומתה ע"ש ואיני יודע איך יפרנס לפ"ז סוף דברי רש"י חתוך כל כתפיה, מה לצומת הגידין עם הכתף לאמר חותכה מכאן וחותכה מכאן. ולאמר דזה קאי רק על הסימנים א"כ הי"ל להוסיף הגה"ה גם על צוה"ג חתוך למעלה מהן כשרה. ולפ"ז יותר מקום לע"ד למיגרס גיד צוארה שהוא סמוך לכתף, ואי משום שלא לשנות מפירש"י לעיל דמ"ח ע"ב על צומת הגידין והוא מש"ס דלקמן. דנ"ז ,ע"א ודע"ו ע"א ועמש"כ בחידושי שם, א"כ תקשה עכ"פ מהא דרש"י פתח בחתוך סימנין וסיים בחתוך הכתף, ובכלל קשה ע"ד רש"י אם רצה לשנות פירושו

מהא דצוה"ג, מדוע נאיד מהך דבסמוך גופה גבי טחול, דקאמר ניקב בקולשיה כשרה בסומכיה טרפה, וע' ב"ב דק"ל ע"ב תוד"ה שהרי ומה שציינתי בחידושי לעיל דמ"ח ע"ב וע' תשב"ץ ח"ג סי' מ"ח.

רש"י ד"ה בידי שמים מקול ברד ורעם ע' ברכי יוסף חאה"ע סי' ה' סק"ו.

תוד"ה והרי, פ"ה לא ידענא מאי קושיא וי"ל דהכי פירושא כו' ע' בחידושי הרמב"ן בסוגיין.

תוד"ה. בלשון, אבל אין לפרש משום דאתיא כיחידאה דמה בכך כו', ע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' רי"ד סקמ"ב ולאה"ע סי' פ"ג סק"ג.

דף נו.

במשנה, הכתה חולדה על ראשה כו'. ע' תשובות הרשב"א סי' שפ"ד ובנוב"י קמא חי"ד סי' ה' ובמ"ת סי' י"ב ובבאר יצחק חי"ד ס"ס ד'.

שם ניקב הקורקבן ניקבו הדקין, ע' תשובות הרשב"א ח"ד סי'. קפ"א וברדב"ז ח"ב סי' תש"ל.

שם נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולין אם אדומים כשרים. ע' פמ"ג ר"ס נ"ב ובח"ס חי"ד סי' נ"ד.

שם דרסה וטרפה בכותל כו' אם שהתה מעל"ע ושחטה כשרה, ע' זבים פ"ב מ"ג ובר"ש שם וברי"ן לביצה דל"ד ע"א ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ח ובש"א סי' ס"ד.

שם רב ושמואל ולוי דאמרי מכניס ידו לפנים ובודק, ע' באר יצחק חאה"ע סי' י"ח.

שם מפני ששיניה דקות ועקומות, ע' פלתי סי' ל"א סק"א.

שם סיפא אתאן לעוף של מים הואיל ואין לו קרום כו' ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' י"ח.

שם והתני לוי טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף כו', ע' תשב"ץ ח"ב סי' קע"ב ובת' חיים שאל סי' ט"ו ובאור שמח פ"ט ה"י מה"ש.

רש"י ד"ה להביא, עור השליל אינו ראוי להיות בעולה כו', ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' כ"ו.

רש"י ד"ה ואלו טרפות בעוף אע"ג דכל טרפות דבהמה כנגדן בעוף הכא איצטריכא ליה למיתנייה כו' ע"כ, וצ"ל לפירש"י דהא דסגי ליה בברייתא דתני לוי לכלול כחדא במתניתיה, טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן עוף נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח. ובדרך זה כתב הרמב"ם בפ"י ה"י י"א מה"ש ע"ש, משום דאינהו סמכו אמשנתנו, אבל במתניתין איצטריכא ליה למיתנייה כדפירש"י, וע' בחידושי הרמב"ן והרשב"א הרא"ש והר"ן ובט"ז סי' ע"ה סק"א ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד שם בהשמטות.

רש"י ד"ה הכתה נשכתה בשיניה דאילו ביד כו'. ע' פר"ח סי' ל' סק"ח.
רש"י ד"ה מכניס ידו בפיו של עוף כו' ע"כ, זהו כפירוש השני ברי"ף, ופירושו הראשון שם צריך ביאור כמש"כ במעדני יו"ט, והרמב"ם פסק כשני הפירושים לדינא, כמש"כ הכ"מ בפ"י ה"ז מה"ש, אולם בפיה"מ מפרש כפירש"י וע' בס' האשכול ח"ג ס"ס כ' ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' א'.
רש"י ד"ה בדיק, נגד השמש מסתכל אם יראה נקב כו'. ע' בס' עונג יו"ט סי' ע"ב.
תוד"ה והא, דאלוי גופיה הו"מ למיפרך כו' ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' י"ט.

דף נו:

אמר רב שיזבי הני אווזי דידן כעוף של מים דמיין ע"כ, מלשון זה משמע דעוף של מים אינם אווזין, וזהו כל חידושיה דרב שיזבי דגם אווזים יש להם דין עוף של מים, ועפ"ז קשה קצת לשון הרמב"ם בפ"י ה"ז מה"ש שכ' וז"ל, עוף של מים כגון אווזים כו' ע"ש. ולשון זה מורה דאווזים הוא פירוש לעוף של מים, ואפשר דכוונתו לכלול בזה בר אווזא כמש"כ הרמ"א בסי' ל' ס"ב, ולפ"מ דגם בר אווזא נקרא אווזא כמש"כ בביאורי הגר"א וע' בדברי חמודות וכ"מ בס"פ הפרה דלפ"מ דקאמר התם דיש כלאים בעופות ואפ"ה חשיב רק אווז ואווז הבר לכלאים, אבל לא אווזא ובר אווזא, ומשמע דאינהו הוו חד מינא, וע' בפרקי דר"א רפ"ט ובביאור הרד"ל שם ובת' הרא"ש כלל כ' סי' ו' וברוקח סי' ת' ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' א' ובפמ"ג סי' מ"ג במשבצות סק"ב.
שם הוריקה כבד כנגד בני מעיים כו', ע' פלתי סי' נ"ב סק"ב.
שם ולא יהא אלא ניטלה כו'. ע' ט"ז סי' מ"א סק"ב ובפמ"ג סי' נ"ב סק"ג במשבצות ובת' פמ"א ח"א סי' א' ובמחנה אפרים סוף ה' ס"ת.
שם לא אמרו ירוקין פסולין אלא בקורקבן בלב וכבד, ע' בס' הארוך מש"ך סי' נ"ב.
שם אדומין שהוריקו ושלקן כו', ע' בת' רדב"ז ח"א סי' רל"א.
שם לא ליכול אינש אלא בשלקא, ע' פר"ח סי' נ"ב סק"ט.
שם אחזוקי ריעותא לא מחזקינן. ע' בת' הריב"ש סי' תקט"ז.
שם א"ר אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' אלעזר ב"ר ינאי אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה. והנה במסורת הש"ס העיר דבביצה דל"ד ע"א הובא מימרא זו בשם ר' אלעזר בר ינאי משום ר' אלעזר בן אנטיגנוס ע"ש ודקדוק זה חזק יותר לפירוש רשב"ם בב"ב דקי"ד ע"ב דכל היכא דאמר משום הוא מפני שלא היה רבו מובהק ע"ש, ולפי חלופי הגרסאות בשני המקומות לא ידעינן מי הרב ומי התלמיד. ואפילו לשיטת רש"י לקמן דקי"ג ע"ב דכל היכא דקתני משום פלוני לא שמע מפיו אלא מפי אחרים שאמרו מפיו. וכ"כ רש"י לעיל

די"ז ע"ב ועמש"כ בחידושי שם, עכ"פ לא ידעינן לפי שתי הגרסאות מי אמר בראשונה ומי שמע מפי אחרים ונראה להכריע דגרסא דהכא עיקרית. לפ"מ דגם לעיל ד"ט ע"א ודנ"ה ע"ב ובגיטין דל"א ע"א. אמר נמי ר"א בן אנטיגנוס משום ר"א ב"ר ינאי.

במשנה נשתברו גפיה, ע' בת' משאת בנימן סי' מ' וסי' מ"א וסי' נ'.

שם יצאו בני מעיה כו' ל"ש אלא שלא היפך בהן אבל היפך בהן טרפה. ע' פלתי סי' מ"ו סק"ה ובמש"כ בחידושי לזבחים דע"ד ע"ב.

שם הוא עשך ויכוננך כרכא דכולה ביה ממנו כהניו ממנו נביאיו ממנו שריו ממנו מלכיו כו', וכן חשבינהו בילקוט זכריה רמז תקע"ח, ובמד"ר תצוה פ' ל"ז הוסיף גדוליהם, אכן בספרי האזינו הלשון כהניו מתוכו נביאיו מתוכו סופריו מתוכו, וכ"ה שם בילקוט רמז תתקמ"ב.

רש"י ד"ה נמרטו נוצה היא הדקה הסמוכה לבשר כו'. ע' בפיה"מ להרמב"ם ובת' הרדב"ז ח"א סי' קמ"ה.

רש"י ד"ה היפך בהן כשהכניסן לתוכן כו', ע' בת' נחלת דוד סי' י"ב ובעונג יו"ט סי' ע"ד.

רש"י ד"ה כווניות לשון ואת כנו שברא להם בסיס לישב עליו כו' ע"כ. וכ"ה הלשון בספרי האזינו על פסוק זה הושיבך על בסיסך ע"ש. וגם במשנה אשכחן לשון זה, המכנן את החבל על יד כשר ואם כננו באחרונה פסול פרה פ"ז מ"ז ובמכשירין רפ"ד ובחבל שהוא מכונן על צוארה וע"ש בר"ש.

תוד"ה באלו בני מעיים אמרו בקורקבן בלב ובכבד אבל ריאה לא חשיב כו' וכ"ד הרא"ש. וע' ברשב"א ובר"ן ובכ"מ פ"ז ה"כ מה"ש ובמשפטי בדיקת הריאה לרבינו יונה זצ"ל דף כ"ו ובס' האשכול ח"ג סי' י"ט ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ב ובפמ"ג סי' נ"ב סק"ה וסק"ט במשבצות.

תוד"ה איבעיא וכ"פ ר"ח ופסק בטרפות לחומרא כו', ע' אור שמח ספ"ח מה' שחיטה.

בא"ד וזהו תימה דהתם חשב ליה טועה בדבר משנה כו', ע' פמ"ג סי' מ"ה שפ"ד סק"ג ובתומים סי' כ"ה סק"ד.

בא"ד שמא יש לחלק בין בהמה לעוף כו', ע' פלתי סי' מ"ה סק"א.

בא"ד משום דלא מיירי בפלוגתא כו', ע' פלתי סי' נ"ג סק"ב וסי' נ"ו סק"א.

תוד"ה אבל היפך בהם טרפה, בכלל נקובי דמתניתין הוא כו' וכ"ה דעת הרמב"ם בפ"י ה"ט מה"ש וע"ש בכ"מ.

דף נז.

באחיזת עינים כו'. ע' במשנה סנהדרין דס"ז ע"א וברש"י ד"ה ולא האוחז.

שם שמוטת גף בעוף טרפה חיישינן שמא ניקבה הריאה ושמואל אמר תיבדק. והנה בתשובות מהר"ח אור זרוע סי' סמ"ך הקשה מדוע לא אמרינן לעיל דנ"א ע"א גבי הכה ע"פ כל השדרה כולה דתיבדק הכוליא כדאמרינן הכא גבי ריאה כו' ע"ש. ולע"ד בלתי מובן הדמיון שביניהם דמלבד מאי דהכא עלולה הריאה להתנתק בשמיטת הגף, מפני התדבקותה בבשר הרך כדפירש"י, משא"כ בהכה ע"פ כל השדרה כולה שיש בין העור והכוליא צלעות גדולות וקשות להגן על הכוליא והש"ס איירי רק בחשש פסיקת חוט השדרה הנפגע בהכאת המקל קודם שיגיע לכוליא, עוד בלא"ה יש לחלק ביניהם אע"ג דלקותא פסול בריאה ובכוליא, אמנם לפ"מ דנקב פוסל בריאה וכשר בכוליא. להכי אין מקום לדמותן לענין הבדיקה. דדוקא בריאה דפסלותה היא הנקב, בה שפיר מצאו תרופת הבדיקה שאפשר לברר על ידה, דהיינו שיכניס קנה דק בגרגרת לנפח בריאה ואם הרוח יוצא טרפה ואם לאו כשרה כדפירש"י, משא"כ בכוליא דפסלותה היא רק בלקותא ודאית המגיע למקום חריץ כמבואר בשו"ע סי' מ"ד. והשתא אם הטלה הוכה על מתניו ונמצאת כוליא שכנגדו אדומה אדמימיות שחורות ומטי למקום חריץ כדנסתפק שם. בזה הספק במקומו עומד, אולי גם לזה היתה כוונת רב באמרו לקתה בכוליא טרפה.

שם שמוטת גף בעוף כו'. ע' תרומת הדשן סי' ק"פ ובמה שהאריך בזה הבאר שבע בסוגיין.

שם מאי ריאה לעוף כו'. ע' פלתי ס"ס ל"ה.

שם אמר רב חנה הואיל ורוב צלעותיה מגינות עליה ע"ל דנ"ו ע"ב תוד"ה באלו ובס' האשכול ח"ג סי' י"ט.

שם ואת מפרשת שמעתתיה דרב בפירוש אמר רב שמוטה כשרה חתוכה פסולה כו'. ע' במעשה הגאונים ס"ס צ"ג ד"ה אותה בהמה ובפלתי סי' נ"ה סק"ד.

רש"י ד"ה דאנקורי עופות שנשתברו רגליהן בארכובה למטה או למעלה מארכובה כו'. ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ח ובש"ך סי' נ"ו סק"ד, ובראש"ש לקמן פ' המקשה סי' ז' הביא דברי רש"י דהכא בלא תיבת למטה, וע' בת' רדב"ז ח"א סי' כ"ז ובפר"ח ר"ס נ"ה ובפלתי שם.

רש"י ד"ה כנגדן בעוף אלמא ניקבה הריאה דבהמה ה"ה בעוף. ע' פר"ח ס"ס מ"ג.

רש"י ד"ה נהרא, ורב כשרה ס"ל וראה בני פומבדיתא שנהגו בו איסור ולא התירו בפניהם כו'. ע"ל ד"נ ע"א ומש"כ בחידושי שם.

תוד"ה שמוטת יד בבהמה כשרה וה"ה נחתכו כו', ע' פמ"ג סי' נ"ה סק"ח בשפ"ד ובפלתי סי' ג' נ"ג סק"א.

תוד"ה שמוטת ירך, ולכך נראה דכולה שמעתין איירי דאיעכול ניביה ע"כ, ע' מה שהאריכו בזה בתשובות הרשב"א סי' רצ"ד ובס' האשכול ח"ג סי' כ' ובס' התרומה ה' טריפות סי' כ' ובפלתי סי' נ"ה סק"ג.
תוד"ה למה, אבל מהא דאסרה מתניתין בבהמה לא רצה לדקדק כו', ע' פלתי סי' נ"ו.
תוד"ה דילמא, וזהו תימה דאפילו נבלה נמי מיקריא א אם ניטלה ירך וחלל שלה ניכר כו' ע"כ, ע' בס' האשכול ח"ג סי' ט' ובנחל אשכול שם ובפלתי סי' נ' סק"ב וסי' נ"ה סק"ד.

דף נז:

קדירת קנה בכמה כו', ע' ח"ס חח"מ ס"ס ל"ה.
שם ותרנגולת היתה לר"ש בן חלפתא שנשמטה ירך שלה ועשו לה שפופרת של קנה וחיתה כו'. ע' מה שהאריך בזה בתשובות הרשב"א סי' צ"ח.
שם תוך י"ב חודש הוה ה"נ תוך י"ב חודש הוה ע"כ, וכן קאמר בסמוך סימן לטרפה י"ב חודש ולקמן דנ"ח ע"א כל בריה שא"ב עצם אינו מתקיים יב"ח, ועמש"כ בפר"ח סי' נ"ז סקמ"ו.
שם ותרנגולת היתה לו לר"ש בן חלפתא שנטלה נוצה שלה והניחה בתנור וטלה עליה במטלית של טרסיים וגידלה כנפים האחרונים יותר מן הראשונים. ע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ט ובתרומת הדשן סי' קס"א ובנוב"י קמא חי"ד סי' י"ז.
שם מאי עסקן בדברים א"ר משרשיא דכתיב לך אל נמלה עצל כו'. ע' ילקוט משלי רמז תתקל"ח דגרסתו שם מתאמת יותר עם גרסת וסברת התוס' בד"ה איזיל, ודלא כפירש"י בד"ה אי ודאי.
שם סימן לטרפה כל שאינה יולדת כו'. ע"ל דנ"ח ע"א תוד"ה והלכתא ובמש"כ בחידושי שם.
שם רבי אומר סימן לטרפה שלשים יום. בזבחים דס"ט ע"ב גרסי התוס' בסוגיין ר' מאיר, וע' מה שכתב בזה בח"ס חא"ח סי' פ"ו ובחי"ד סי' ל"ה ושם ח"ו סי' ס"ד ובאור שמח פ"א ה"ה מה' יבום.
שם וכיון שעברו עליו ימות הצנה מיד מת, בתשובות הרשב"א סי' צ"ח הגרסא כיון שירדו גשמים נכנסה בו צנה ומת, ע' בס' יראים סי' קמ"ג ובפלתי סי' נ"ז סק"י.
רש"י ד"ה סימן לספק טרפה, י"ב חודש אם כך חיה בידוע שלא נטרפה ע"כ, והנה בגמרא הגרסא סימן לטרפה, והמובן ברש"י שהוסיף לספק טרפה נלע"ד בד"ז, עפ"מ דילפינן בריש פרקין דטרפה אינה חיה, מדכתיב זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול. ולפ"ז כמו בברייתא כן ר"ה באו להורות סימן לטרפה דאסר רחמנא והשתא

קשה ליה לרש"י על מה תחול הסימן של י"ב חודש הלא כל עוד חלקה בחיים לא נאסרה ע"פ הסימן שיתגלה לאחר י"ב חודש, ואחרי שמתה אינה צריכה לסימנים דתפ"ל שאסורה אז מטעם נבלה, לכן פירש"י דהסימן הוא לספק טרפה, ולהתחשב עם ספק זה למפרע, היינו דאם מזמן דמספקינן בה שנטרפה לא חיתה יב"ח. בידוע שנטרפה אז בשעת הספק, וחלבה גבינתה וביצתה אסור כמו ביצת טרפה שאסורה כדתנן בעדיות פ"ה מ"א וכ"פ ברמב"ם פ"ג ה"י ממ"א וע' בש"ך סי' פ"א ס"ב ובט"ז שם סי' פ"ו סק"ח. משא"כ כשחיתה יב"ח בידוע שלא נטרפה אז, ואם מתה אחר יב"ח או נשחטה ולא נמצא בה דבר המטריפה, עומדת בחזקת בריאה למפרע, וכל הביצים והגבינות שנשארו ממנה מותרות. כנלע"ד בהבנת רש"י ז"ל וע' בר"ן בסוגיין ולעיל די"א ע"א תוד"ה אתיא מפרה אדומה ובמש"כ בחידושי שם. שו"ר בדברי חמודות ובראש יוסף שנתקשו בדברי רש"י וע"ש מה דדייקו מדבריו.

רש"י ד"ה תנאי היא דאיכא דס"ל כר"ה דקתני לקמן ימות החמה היו כו' ע"כ, הנה רש"י מפרש דהש"ס הביא להך ברייתא להורות דר"ש בן אלעזר ס"ל כן ור"ה ס"ל כוותיה אולם רגמ"ה כ' וז"ל כלומר תנאי היא דאיכא תנא דאמר דאינה מתקיימת יב"ח ואיכא תנא דאמר מתקיימת שתים ושלש שנים עכ"ל, וקשה בשלמא ר"ה דאמורא הוא צריך לסעד לאמר דהוא ס"ל כהאי תנא. דלא תקשה עליו מהתנאים דלא ס"ל כוותיה, אכן מאן דס"ל ב' וג' שנים הלא הוא תנא וא"צ לסעד מתנא אחר, ובכלל איני יודע מאי ראיה היא זו מר' יוסי בן המשולם שהביא מעשה דעשו לו חידוק של קרויה וחיה, הלא התם חיה ע"י התחבולה, ומשמע דבזולת פעולה זו לא היה חי. ואילו האי תנא דס"ל דמתקיימת ב' וג' שנים הלא דעתו הוא גם בלי שום תחבולה ורפואה.

בא"ד ויש מכה שהיא נבערה ומת מתוך חום כו', ע' פלתי סי' נ"ז סק"ז.

תוד"ה מטלית, מעשה בביהכ"נ של טרסיים כו' ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים למגילה די"ג.

תוד"ה ודילמא, אלמא לא מקבלת זכר ומיהו יש לחלק בין טרפה חתוכה רגלים לשאר טרפות. וכ"כ התוס' בבכורות ד"ב ע"ב ע"ש ובזה מובן מש"כ רש"י בע"ז דנ"א ע"א דטרפה שניקב קרום של מוח או שחתכו רגליה שוב אינה יולדת ע"ש. ולכאורה מ"ש דנקט הני תרתי דוקא ובע"כ משום דניקב קרום של מוח פועל לבטל כח המוליד כדאמרינן לעיל דמ"ה ע"ב נתמזמז מוחיה דדין כו' שאינו מוליד. וע"ש ברש"י ד"ה שאינו ובתוד"ה נתמזמז, ומפני חתוך הרגלים לא מקבלת זכר כמש"כ התוס' הכא.

ואכתי איכא למידק דהרמב"ם בפ"י ה"ט מה' שחיטה מנה שבעים טרפות, ולפי לשון הש"ס טרפה אינה יולדת משמע דכל מין טרפה מהשבעים אינה יולדת. וצ"ע כעת.
בא"ד ומיהו יש לחלק בין טרפה חתוכת רגלים לשאר טריפות, ע' בכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ס"א.
תוד"ה איזיל ואחזי. אע"ג דכה"ג חשיב בהמוכר הספינה מלגלג כו'. במשה"ק במהר"ם שי"ף הלא שלמה גופיה אמר לך אל נמלה ראה, ומה דדחה לדבריו בלב אריה דאיהו אמר לך ראה על הזריזות להכין בקיץ לחמה ע"ש. לשניהם כיוון בחידושי מהר"ץ חיות ע"ש. אולם במד"ר שופטים דריש ראה דרכיה וחכם, ראה דרך ארץ שיש בה שבורחת מן הגזל, וזהו מש"א בעירובין ד"ק ע"ב גזל מנמלה. ולפ"ז אין לדייק מלשון הכתבו ראה דרכיה וחכם, רק על ראייה שכלית בענין מוסרי מחכמתה.
תוד"ה סימן לטרפה כל שאינה יולדת יש כמה בהמות שפוסקות מלילד ולא מחזקינן להו בטרפות אלא בעי למימר אם יולדת בידוע שאינה טרפה עכ"ל, ויל"ד טובא דלפי דבריהם העדר ההולדה אינה מורה על טרפותה, רק מציאות ההולדה מורה על בריאותה, וא"כ כל הסימן לטרפה כל שאינה יולדת נפל בבירא, רק הכי מבע"ל למימר סימן לבריאה כל שיולדת, וצ"ע כעת.
בא"ד אלא בעי למימר אם יולדת בידוע שאינה טרפה. ע"ל דק"מ ע"א תוד"ה טרפות ובע"ז ד"ו ע"א תוד"ה אלא ובזבחים דקט"ז ע"א תוד"ה אבל ובחידושי פמ"א שם.

דף נח.

שיחלא קמא כו' והנה בת' מגיד מראשית סי' ב' חקר ע"ד עוף שנולד בו ספק טריפות ואחרי כ"א יום כשהטילה כל הביצים מערימה ראשונה נשחטה ומצאו בה ביצים מערימה שניה אם נימא דטעינה הוא הגורם להכשרן או גם הטלת הביצים, ומובא בפ"ת סי' נ"ז סקכ"א בספק ומסיק להחמיר.
ומצאתי בסוף ספר מעשה הגאונים מחכמי שו"ם הקדמונים ורש"י ז"ל פסקי דינים נדפס בברלין שנת התר"ע ע"י חברת מקיצי נרדמים שנשאל על תרנגולת שחוטה שנמצא הירך שבורה במקום צומת הגידין ונתרפאה יפה יפה שבר על שבר יחדיו ידובקו בכיסוי העור מלמעלה אם יש לחוש שניתקו צומת הגידין בזמן שנשברה הירך ואם צריך לבדוק צוה"ג או הם בחזקת קיימים והשיב ע"פ סוגיא דידן דשיחלא דידה מעיד עליה שנמצא בה אשכול ביצים דקות כעדשה וכחרדל, ואלו הויא טרפה לא טענה ביצים ולהכי לית לן

למיחש ע"ש. הרי בהדיא דההכשר אינו תלוי בהטלת הביצים רק בטעינה, וע' בפר"ח סי' נ"ז סקמ"ז ובפלתי סי' פ"ו סק"ט ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' כ"ד.

שם ר"א סבר זה וזה גורם אסור ור"י סבר זוז"ג מותר, ואנן קיי"ל כר' יהושע דזוז"ג מותר כמש"כ התוס' לקמן דס"ט ע"א וע' תמורה ד"ל ע"ב תוד"ה אבל ובמה שנרשם שם עה"ג ובבאר יצחק חי"ד סי' ל"א.

והנה הראב"ד ספ"ה מה' נדרים הקשה כל היכא דאמרינן אסור בגדוליהן אפילו בדבר שזרעו כלה אמאי הא קיי"ל זוז"ג מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה עכ"ל, ותירצו שם מפרשי הרמב"ם עפ"מ דאמרינן בנדרים דנ"ט ע"א, שאני קונמות הואיל ואי בעי מיתשיל עלייהו הוו להו כדבר שי"ל מתירין, וברי"ט אלגזי לה' חלה אות ב' נטה קו עפ"ז, דזוז"ג מותר מטעם ביטול נגעו בה וכשם דלענין ביטול אחז"ל דבר שי"ל מתירין אפילו באלף לא בטל כמ"כ לענין זוז"ג ע"ש וכדבריו משמע קצת במגדל עוז ע"ש. ולע"ד אי אפשר לאמר דזוז"ג הוא ממש מטעם ביטול דהא בסוגיין הויא הזוז"ג כשאין ההיתר גדול מן האיסור, כדפירש"י היא והזכר גורמין להם שיבואו ודבר שאיסור והיתר גרמו לו שיגדל מותר ע"כ, ובשני כחות שוים לא שייך ביטול ברוב דהא אחרי רבים להטות כתיב, ובהכרח צריך להיות חד בתרי.

ועוד אם ההיתר דזוז"ג היה מטעם ביטול. איך יחלוק ר"א וסבר דזוז"ג אסור הלא דאורייתא הוא, ובע"כ דכונת המפרשים דשם גבי נדרים הוה העיקר האסור מיעוט לגבי הגדולין שרבו עליו כמש"כ הרמב"ם בהט"ו שם. אמנם כלל זוז"ג הוא אפילו באיסור השוה עם ההיתר.

ובעצם קושית הראב"ד היה נלפע"ד לתרץ לולא דבריהם. דהא אם נדר או נשבע שאיני אוכל אותם או שאיני טועם אותם אז אסור דוקא בשאין זרעו כלה, אבל בשזרעו כלה מותר כיון דאמר אותם, וכל האיסור בשזרעו כלה הוא בשאמר קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי כדתנן בנדרים דנ"ז ע"א, ובזה כבר מבואר שם דמ"ז ע"א טעם הדבר. הואיל ואדם אוסר פירות חבירו על עצמו אדם אוסר דשלב"ל על עצמו ע"ש, ולפ"ז מה דמיון נטע אגוז של ערלה דמותר בפירותיה דכתב הראב"ד ז"ל לאיסור נדר לענין זוז"ג. הלא בערלה או בשאר איסור דרמי רחמנא עליו. בזה ס"ל לר"א דהאיסור לא ימוש מהגדולין בשביל הצטרפות היתר מולידן, ור"י סבר דלא אסרה תורה גדולין רק אם מולידן הוא כולו איסור. אבל לא כשיבואו הגדולין מאיסור עם השתתפות היתר דבזה אמרינן זה וזה גורם מותר. אבל מה זה ענין לנדר דאיסורו בא ע"י דבורו שקבל על עצמו, דהוא כדאמרו בש"ס דמ"ז כנ"ל, דאם יכול לאסור על עצמו דבר שאינו בעולם בהחלט,

מכש"כ דיש בידו לאסור הגדולין מן הזרע כשהן לפניו, אע"פ שתתבטל מציאותן. כיון דעכ"פ סוף סוף מינייהו רבו גדולין אלו ואיהו אסר חפצא אנפשיה מעיקר ופירותיו.
שם אדמיפלגי לגבוה ליפלגו להדיוט כו', ע' בת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ד'.
שם א"ל התם בדשיחלא קמא כו'. ולכאורה אפ"ל דהא דטרפה אינה יולדת משום דאינה מקבלת זכר, וע"ל דנ"ז ע"ב תוד"ה ודילמא ובמש"כ בחידושי שם. אכן כ"ז הוא בבהמה אבל בעוף דאפשר לילד בדספנא מארעא לפ"ז הו"מ לשנויי דהא דמודים בביצת טרפה שאסורה, הוא בדספנא מארעא וכדמשני בלישנא קמא, ולא איצטריך לשבש תיבת שגדלה ולאמר תני שגמרה, ובע"כ דלפ"מ דלא ס"ל לרבינא כרב אחא בר יעקב דטרפה יולדת, א"כ אינה יולדת גם בדספנא מארעא, ולאו דוקא מפני שאינה מקבלת זכר. ולפ"ז קשה על לשון ספר הפרנס סי' ד' שכ' וז"ל תרנגולת שהיא ספק טרפה אם נזקקת אח"כ לתרנגול ותטעון ביצים ותלד כולן מותרות ואפילו התרנגולת עכ"ל, ולפמש"כ מדוע צ"ל לתנאי דנזקקת לתרנגול, הלא אפילו בדספנא מארעא עא נמי סגי לה להוציאה מדי ספק טרפה.
ומצאתי אח"כ בהגהות הרד"ל שכ' דלרבותא נקט דאפילו נזקקה לזכר מ"מ בעינן לידה ולא סגי בהא ע"ש, אכן תירוצו לא יעלה לפמש"כ בחידושי לעיל בסמוך בשם ס' מעשה הגאונים, דלא בעינן לידה רק טעינה בביצים אפילו כקטנית וכעדשה באשכול סגי ע"ש.
ואפ"ל דכוונת ס' הפרנס הוא דאם נזקקה לתרנגול אז מותרת גם התרנגולת, וא"ל דפשיטא דהיתר הביצים והתרנגולת תלויים זב"ז, ז"א דמלשונו משמע דרבותא היא, לפ"מ דמסיק ז"ל כולן מותרות ואפילו התרנגולת. הרי בהכרח דאצלו היא רבותא לאשמעינן.
שם במאי קמיפלגי כשעיברה ולבסוף נטרפה כו', ע' פלתי סי' מ' סק"ג וסי' מ"ד סק"ח וסי' נ"ז סק"י ובת' הגרע"א סי' ר"ד.
שם עובר ירך אמו הוא, ע' בת' הגרע"א סי' ר"ב ובמש"כ בחידושי לתמורה די"א ודי"ב.
שם והלכתא בזכר כל י"ב חדש בנקבה כל שאינה יולדת ע"כ, אבל בזכר אין הלידה סימן, דמי יימר דממנו הרה ואין אפוטרופוס כו', כמש"כ התומים בסי' ז' סק"ז, וע' בשעה"מ פי"א מה' שחיטה.
שם כל בריה שאין בו עצם אינו מתקיים י"ב חודש, וכ' הר"ן כלומר אלא חוזר לעפרו ע"כ ומשמע דדייק כן מלשון אינו מתקיים. וכ"כ הרא"ש בשם הראב"ד והרשב"א בחידושיו דהא לא קאמר אינו חי אלא אינו מתקיים וחוזר הוא לעפרו, ובתשובות הרשב"א סי' פ' כתב שאינו מתקיים אמרו לאמר לא חי ולא מת כו' וע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תשכ"ג.

ומאי דמייתו הבאר שבע בחידושיו לחולין דס"ז ע"א והפר"ח בסי' פ"ד סקכ"ג סתירה להא דדב הונא דקיהיב שיעורא די"ב חדש, ובירושלמי שבת פ"א ה"ג, ובמד"ר פ' שופטים אמרו דאינו חי יותר מששה חדשים ע"ש, אינני רואה בזה שום סתירה, דהתם מבואר בהדיא כשגם גידין אין לו, והכא איידי רק באין בו עצם, וע' פמ"ג סי' פ"ד סקכ"ד בשפ"ד ובח"ס חי"ד סי' ע"ז ובמש"כ בחידושי לעיל דנ"ז ע"ב.

רש"י ד"ה גדלה משמע כל גידוליה באיסור ע"כ, כה"ג ברש"י תמורה ס"פ כל האסורין בד"ה הואיל ושם בתוד"ה שינקה.

רש"י ד"ה בשיחלא קמא דכיון דאגידא ביה כו', ובביאור הגר"א לחו"מ סי' שצ"ט סק"א משמע, שהי"ל הגרסא בגמרא גופיה, מ"ט כיון דאגידה ביה כגופה דמיא, וכ"מ בכו"פ קונטרס הספקות ס"ח וגרסתם נובעת מתוס' ב"ק דמ"ז ע"א ד"ה מ"ט.

רש"י ד"ה והלכתא, כגון אם ספק דרוסה כו', ע' פר"ח סי' נ"ז סקל"ט וסקמ"ה.

רש"י ד"ה קישות שהתליע באיביה בעודה מחוברת, ע' בר"ן ובבאר שבע לחולין דס"ז.

תוד"ה מכאן, אי חוששין לזרע האב כו' ולא שייך זה וזה גורם כו', ע' פלתי ס"ס י"ג.

תוד"ה ושוין בביצת טרפה שהיא אסורה לא כמו שפי' הקונטרס דקאי אפלוגתא דר"א ור"י אלא קאי אפלוגתא דב"ש וב"ה כו' ע"כ, והנה התוס' הביאו רק למחלוקת ב"ש וב"ה בעדיות, דאפשר לאוקמי כוונת הש"ס אדהתם, אכן לא ביארו מדוע אי אפשר לפרש כפירש"י. ובאופן דלע"ד היה להם מקום להורות. דעכ"פ דעת רש"י לשיטתו הוא להיפוך, דהא איהו מפרש בתמורה ד"ל ע"ב בהא דתנן ר"א אומר ולד טרפה לא יקרב ע"ג המזבח, וז"ל אבל להדיוט ד"ה מותר דלאו מגופיה קא רבי וע"ש תוד"ה ר"א, ולפ"ז מה מקום לפרש הא דושוין בביצת טרפה שאסורה, דקאי אפלוגתא דר"א ורבנן בולד בהמה טרפה, הלא שם פליגי רק למזבח וביצה מאי עבידתה, ולאמר דקאי על האפרוח שיצא מביצה זו, דבזה שוין דאסורה למזבח מפני שגדלה באיסור, זה ודאי אינו דהא בתוספתא תמורה פ"ד תניא ומודה ר"א באפרוח שיצא מביצה טרפה שיקרב לגבי מזבח. ובתמורה דל"א ע"א מפרש טעמא בגמרא אימת גדלה לכי מסרחא וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא, וצ"ע כעת.

בא"ד ותירץ בה"ג דגבי איסור נבלה דאורייתא החמירו אבל בתר עוף בחלב דרבנן הקילו, ע"ל דף ק"ד ע"ב תוד"ה עוף ובס' האשכול ח"ג סי' כ"א ובס' התרומה סי' כ"ז ובס' יראים סי' קמ"ט ובפר"ח סי' פ"ז סק"ו ובפלתי שם סק"ט וסק"י ובח'"ס חי"ד סי' י'"ט.

תוד"ה והלכתא, אע"ג דבעלמא עובר ירך אמו הוא לענין טריפות שאני דתלוי בחיות בהמה ולעובר יש לו חיות בפ"ע ע"כ, ע' תמורה דל"א ע"א תוד"ה למ"ד ובמש"כ בחידושי

שם, וביו"ד ס"ס ע"ט ובמפרשים שם ובפלתי ס"ס נ"ז ובמה שהאריך בזה בס' המכריע חי"ד סי' ס"ה ובפרישה ובט"ז לאה"ע ס"ס ה' ובשעה"מ ה' גניבה פ"ב וביד המלך פ"א ה"ה ממאכלות אסורות.

דף נח:

הני תמרי דכדא לבתר תריסר ירחא שתא שריין. ע' תשובות הרשב"א סי' קי"ג רע"ד רע"ה ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"ב.

שם כל יתר כנטול דמי. ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' ט' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרי"ג ובפלתי סי' נ"ג סק"א ובנוב"י קמא חי"ד סי' ה'.

שם העיד ר' נתן בר שילא רב טבחיה דציפורי לפני רבי כו', כה"ג לעיל ד"נ ע"ב ועמש"כ בחידושי שם.

שם שני בני מעים היוצאין מן הבהמה כאחד שהיא טרפה וכנגדן בעוף כשרה. הש"ך בסי' מ"ז סק"ז הביא לדברי הראב"ן בסי' כ"א [צ"ל י"ט] והאריך בזה ע"ש, וע' בראב"ן סי' רס"ה ובמרדכי רמז תרל"ז ובת' הרא"ש כלל כ' סי' י"א ובס' האשכול ח"ג סי' כ'.

שם חד אמר הוא דהדדי וערבי כו', ע' בת' רדב"ז ח"ג סי' תס"ט.

שם א"ר יוחנן [בראבי"ה סי' קנ"א הגרסא אביי] ר' יהודא ור' ישמעאל אמרו דבר אחד כו' אמר רבא דילמא לא היא ע"כ ל"ק ר"י הכא כו', וכה"ג בריש הגוזל קמא אהא דאמר אביי ר"ש בן יהודא וב"ש כו' כולהו ס"ל שינוי במקומו עומד אמר נמי רבא ממאי דילמא ע"כ ל"ק ר"ש בן יהודא התם כו', וע"כ ל"ק ב"ש התם כו' ע"ש. וביאור הדברים לע"ד הוא כך לפמש"כ בתשובת הנשיא ר' יצחק ב"ר ברוך ז"ל שהביא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד דבכ"מ שאמרו בש"ס פלוני ופלוני אמרו דבר אחד אין הלכה כמותם אפילו הם מאה כי הם שיטה, וע' מה שהאריכו בזה הרי"ף ובעה"מ והמלחמות בפ"ק דסוכה ובתשובות הרשב"א סי' שי"ד תל"א תרפ"ח וע' בב"מ דס"ט ע"א תוד"ה אלא.

ועפ"ז יל"פ משכ"כ באגרת דרב שרירא גאון וז"ל והיכא דכולהו רבנן קאמרי חדא מילתא אמרי לה כדי עכ"ל. והמפרשים לא מצאו פתרון לדבריו, ולפמש"כ היתה כוונתו ג"כ בזה, דכל היכא דקאמר פלוני ופלוני ופלוני אמרו דבר אחד, אמרי לה כדי, להורות שהוא בחנם, דלית הלכתא כוותייהו.

ולפי האי כללא גם בסוגיין ובב"ק דצ"ג ע"ב. היתה כוונת אביי או ר' יוחנן במש"א דכולהו אמרו דבר אחד. להורות דלית הלכתא כוותייהו ומשום דהיא שיטה ולית הלכתא כשיטה. ועפ"ז שפיר דחי רבא דילמא לא היא ע"כ ל"ק ר"י הכא כו'. היינו

דאפשר לאמר דר' יהודה ור' ישמעאל כל חד אמר בנימוקו וטעמו לפי ענינו. ועפ"ז אינו משועבד כל אחד לדעת חבירו בנוגע לדינו. וממילא לא הוה שיטה, ולהכי אפשר דתיהוי הלכתא ככל חד וחד מינייהו בדינו. ועמש"כ בחידושי לקמן דקכ"ד ע"ב ולמנחות דנ"ז ע"ב.

במשנה והמצוננת, ע' אור שמח פ"ח הי"ז מה' שחיטה.

שם שאכלה צואת תרנגולים. בה"ג הגרסא ששתה צואת כלבים.

שם או ששתת מים הרעים כשרה אכלה סם המות כו', בהלכות פסוקות, המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון בה' שחיטה, וכן בס' האשכול ח"ג סי' ט"ו כתבו על משנתנו דהכא וז"ל, יכול אפילו אכלה הרדופני כו' תהא טרפה ת"ל נבלה וטרפה לא תאכל מה נבלה שאינה בת חיים אף טרפה שאינה בת חיים יצתה זו שהיא בת חיים ע"ש והוא מהתו"כ שמיני סוף פרק ג', אכן בלתי מובן לע"ד לפ"ז מאי מקשה הש"ס לעיל דל"ז ע"א נבלה דכתב רחמנא ל"ל כו'. הלא איצטריך נבלה ללמד על טרפה דצריכה להיות אינה בת חיים, וע"ל ד"ק ע"ב ובזבחים דס"ט וד"ע וצ"ע כעת.

שם הכישה נחש או שנשכה כלב שוטה מותרת משום טרפה ואסורה משום סכנת נפשות, בס' חרדים ספ"ד ממצות ל"ת. הזכיר דין נשיכת נחש ושייר לנשיכת כלב שוטה, וסכנת נפשות סמיך אקרא דושמרתם מאד לנפשותיכם. וע' בת' ח"צ סי' א'.

רש"י ד"ה הני תמרי דכדא שהתליעו כו', ע' בש"ך סי' פ"ד סקכ"א ובביאור הגר"א שם סקכ"ב.

רש"י ד"ה אימרא לשון כעת במרום תמריא נתנכרה לו ומרדה עליו עכ"ל. וכן פירש"י בב"מ דע"ז ע"א גבי ואימרו פועלים כו' ואימר בעה"ב ע"ש, ולכאורה אמאי לא מפרש דאימר הוא לשון כעס וכדפי' רגמ"ה הכא, וכדפירש"י גופיה בסוטה דל"ה ע"ב גבי מאן אמריך דאימריית מי הכעיסך כשכעסת ע"ש. ולשון זה היה סובל למאד בסוגיין ובב"מ שם, ואולי ענין אחד הוא דגם המרד ע"י כעס בא.

רש"י ד"ה כנטול דמי יתר אחד כחסר אחד והוי כבעלת רגל אחד וטרפה דהויא כשמוטת ירך בבהמה ע"כ, וע' ברש"י בכורות ד"מ ע"א ד"ה כנטול ובראב"ן סי' רס"ד. ובמה דדייקו הרמב"ן הרשב"א הרא"ש והר"ן מדבריו לענין ב' כבדים וטחולים, וע' ברמב"ם פ"ח הי"א מה"ש וברדב"ז ושם פ"י ה"ט ובתשובות הרשב"א סי' ג' וסי' צ"ח ובס' האשכול ח"ג סי' ט"ז וסי' כ' ובמעשה הגאונים סי' צ"ג ובטושו"ע סי' מ"א ובמפרשים שם ובנוב"י ח"א סי' ה', ובתרומת הדשן סי' קע"ז ובמשאת בנימן סי' ס"א ובפר"ח סי' מ"א סקי"ח ובסי' נ"ד סק"ז וסי' נ"ה סקי"ב וביד המלך פ"ו מה' שחיטה.

עכ"פ מדברי כולם נלמוד דליכא מאן דפליג אהאי כללא דכל יתר כנטול דמי ומקורו הוא לכאורה דהוא ממאי דחדית לן רב הונא, כדאמר בסוגיין גבי תרתי סניא דיבי אייתוה לרבינא וטרפה מדרב הונא. ולפ"ז אפשר דלפני דורו של ר"ה לא היה דין יתר כנטול. או לא בא מעשה כזה, רק מפני שינוי הטבעים מזמן לזמן כמש"כ התוס' במו"ק די"א ע"א, בא מעשה יתרת אבר בזמנו ומקומו של ר"ה. וחידש בהוראתו דיתר כנטול דמי. ואפשר דטעמו הוא דהאבר היתר שואב כח חבירו עד שלא נשאר בו די לחלוחית בשרשו החיוני לחיות בחיים של בריאות ומשו"ה טרפה.

ועפ"ז יל"ד בקרא דשמואל ב' כ"א דכתיב ויהי איש מדון ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש עשרים וארבע, וס"ל לר' יהודא בבכורות דמ"ה ע"ב דבשבחיה משתעי, ומשו"ה מכשיר במשנה שם יתר בידיו וברגליו ע"ש. והשתא ניהי דאפ"ל דאינו שוה בזרעו של אהרן דהוא בעשה, הוא רק במומין המבוארין במשנה שם דמ"ג ע"א. אבל יתר בידיו וברגליו לשבח הוא גם בזרעו של אהרן. אכן עכ"פ הלא חזינן דהיתרת באבר לר' יהודא אינו מגרע כח חבירו, דאל"כ מאי שבח הוא זה.

לכן נלע"ד דלפירש"י והרמב"ם דיתר הוא כחסר, א"כ י"ל דמקור הדבר הוא מהלמ"מ, דחשיב עולא חסרה בשמונה מיני טרפות לעיל דמ"ג ע"א. והא דנקרא על שם ר"ה כדאמר וטרפה מדרב הונא. הוא משום דאיהו מפרש למשנה דבכורות ד"מ ע"א דחשיב ה' או ג' רגלים במומין, דדוקא שהחסר או היתר הוא ביד. אבל ברגל טרפה נמי הוי משום דיתר כנט"ד לכן נקרא על שמו, אבל מקור דיתר כנ"ד באברים דטרפות תלוי בהם הוא מהלמ"מ ואין טעם בדבר, ולכן כדמחלק הרמב"ם בפ"י ה"ט מה"ש את השמונה מיני טרפות דחשיב עולא בהלמ"מ לסוגים שונים. חשיב תחת סוג חסרה שתי מרות. שתי קיבות, שני כרסים, שני מססים, שני בתי כוסות, שני מעים, יתר אונא מגבה, יתירה רגל ע"ש, וכולהו משום יתר כנט"ד, ולהכי דייק ר"ה ואמר כל יתר כנטול דמי. ולא אמר יתר כנט"ד, להודות דהאי כללא כייל כל האברים שהבהמה נטרפת בו. וכמו כל השבעים מיני טרפות כלולות בהנך שמונה דהלמ"מ, כן כלולה יתרת דכל האברים בפרטא דחסרה מהלמ"מ, אלא דקשה לי לשון רש"י לקמן בד"ה והיכא, שכ' אהא דכל יתר כנ"ד וז"ל וכן הלכה דליכא מאן דפליג ע"ש, ואי הוה הלמ"מ אין מקום לרש"י לכתוב בלשון זה וצ"ע.

רש"י ד"ה וכנגדן. דעוף זימנין דהוי הכי כו' ויש מפרשים כו', ע' פלתי ר"ס מ"ז ובת' חיים שאל סי' ט"ו וסי' י"ז ובח"ס חי"ד סי' כ"ח.

רש"י ד"ה אחוזת הדם שאחזה דם וחלתה והמעושנת נכנס עשן בגופה, במפרשי השו"ע משמע דהרמב"ם בפיה"מ פליג על רש"י ע"ש, ולולא דבריהם היה אפ"ל דהיא היא רק הלשונות מחולקים ע"ש.
רש"י ד"ה הרדופני סם המות לבהמה. ע' סוכה דל"ב ע"ב תוד"ה האמת.
רש"י ד"ה מים הרעים מים מגולים ע"כ, ולקמן דק"ה סע"ב פירש"י מים הרעים ששתו המזיקין מהן, ובברכות דכ"ב ע"ב ודכ"ה ע"ב גבי לא יתכסה במים הרעים פירש"י מים סרוחים ע"ש. ומשמע דבכ"מ פי' לפי הוראת הענין. והכא בא להורות דמשנתנו איירי במים הרעים שסופה למות ע"י כדפי' בס' האשכול ח"ג סי' ט"ו, והם מים מגולים.
ומה שהעיר הט"ז בזה ביו"ד ס"ס קט"ז מהא דב"ק דקט"ו ע"ב כבר הקדימו בזה בס' האשכול ח"ג ס"ס כ' וע' בנחל אשכול שם.
רש"י ד"ה קורט של חלתית חד הוא ונוקב את בני המעים כו', ע' ע"ז דל"ט ע"א ובתוד"ה אגב ובביאור הגר"א ליו"ד סי' צ"ו סק"ה ובת' אבקת רוכל סי' ריי"ג ובחידושי פמ"א לזבחים דע"ד ע"ב.
תוד"ה הני תמרי דכדא, רבינו שמואל גריס דכרים פירוש שהתליעו כמו ענבי דכרום כו' ב"מ דק"ו ע"ב ובנזיר דל"ד לאתויי ענבים דכרום כו' ע"כ, לפנינו בב"מ שם בענבי דכדום, ובנזיר שם ענבי דכרין, וכן גרסי שם ברש"י ותוס' וע' ערוך ערך כד ובתשובות הרא"ש כלל כ' סי' ג'.
בא"ד ור"ת מפרש שדרך להניח כל דבר בכד כו'. ע' פר"ח סי' פ"ד סקי"ז.
תוד"ה הנוצה, ועד כאן לא קאמר ר' ישמעאל אלא לענין טומאה דחשיב שומר אבל לענין אגוני לא מגין ע"כ, וכ"ה בחידושי הרמב"ן והרשב"א ובר"ש טהרות פ"א מ"ב ובראבי"ה סי' קנ"א.

דף נט.

א"ר יהודא האי מאן דאכל תלתא תקלי חלתית אליבא ריקנא משתלח משכיה, ואפשר דרב יהודא א לא פליג על ר"ה בירושלמי שבת פ"כ ה"ג דיהיב לה שיעורא מתקל זוזא, דאולי חד שיעורא הוא, דהכא קאמר אליבא ריקני, וע' פלתי סי' מ' סק"ג.
שם א"ל שמואל לא חיישׁ מר כו', בילקוט משלי רמז תתק"נ גריס לא חיישׁ מר לאינקורי אלא היכי ליעבד א"ל אותביה בתנורא כו'. וע' באשכול ח"ג ס"ס כ' ובברכי יוסף חי"ד סי' קט"ז סק"ו ובת' באר שבע סי' ל"ד.

במשנה סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה כו', סדר התנא דנקט בהמה חיה עופות חגבים דגים, ע' בביאור הרד"ל לפרקי דר"א רפ"ט.
שם וסימני העוף לא נאמרו אבל אמרו חכמים, וכ' בתפארת ישראל וז"ל כך מקובלנו הלמ"מ ע"כ, ע' בבעל המאור ולקמן דס"א ע"א תוד"ה כל עוף.
שם כל עוף הדורס טמא כל שיש לו אצבע יתירה טהור. בתוספתא פ"ג הוא בשם רשב"ג, וע"ל דנ"ג ע"א תוד"ה שאר ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ב ובנחל אשכול שם.
שם כל שי"ל אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור. בזוה"ק משפטים דף קי"ח ע"ב קחשיב בעוף רק תרי סימנין דאעברו דזפק וקלופה דקרקבן כגוונא דמעלי גרה ומפרסת פרסה ודערלה ופריעה ע"ש וצ"ל דס"ל כהפרקי דר"א רפ"ט דבשני סימנין הן מטהרין בזפק וקרקבן נקלף.
אכן לפ"מ דלדידן כשר באחד מהשלשה סימנין, וכדפסק אמימר לקמן דס"ב ע"א, ולפ"ז י"ל דהפדר"א ס"ל נמי דבאחד משני הסימנין סגי, אולם זוה"ק דמדמי לה למעלי גרה ומפרסת פרסה ודערלה פריעה, הרי בהכרח דצריך לתרווייהו, ואפשר דבזה עכ"פ פליגי וצ"ע.
אמנם יל"ד לפי קבלת רבינו זרחיה הלוי ז"ל בשם הזקנים, והובאו דבריו ג"כ בתשובות הרשב"א סי' רי"ב, דכל עוף שחרטומו רחב ויש לו פאבטא אינו דורס וטהור ע"ש, א"כ אמאי לא חשיב לה התנא בין הסימנים של טהרה.
שם ר' אלעזר בר' צדוק אומר כל עוף החולק את את רגליו טמא וכ"ה הגרסא גם בתוספתא אבל בפרדס סי' רל"ו הגרסא ר' אליעזר, וע' בתוי"ט ובח"ס חי"ד סי' ע"ד.
שם ובחגבים כל שי"ל ארבע רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו וכ"ה גם בתוספתא, אבל הרמב"ם בפ"א הכ"ב ממ"א כ' דשלשה סימנין יש בהן וע"ש בלח"מ, אולם בפרקי דר"א פ"ט תניא בשני סימנים הן מטהרים בכרעים ארוכים שהן מקפצין על הארץ ובכנפים מכסין את כל הגוף וע"ש בביאור הרד"ל.
שם ובדגים כל שי"ל סנפיר וקשקשת ע' מה שהאריך בזה בתשובות הרשב"א סי' תמ"ג, וע' במגיד משנה ספ"א ממ"א.
שם ואלו הן קשקשין הקבועין בו וסנפירים הפורח בהן, והנה לשון התוספתא אלו הן קשקשין שמלובש בהן, וסנפירין ששט בהן ע"כ, והנה לפ"ד הרמב"ן בפ' שמיני שכ' דדוקא הקשקשין הקבועין הנפשטין מעור הדג ביד או בכלי הם מותרין. אבל אם קבועין בקביעות ודבקות ואינו נעדר מן העור כלל אינו קשקשת ובעליו אסור הוא ע"ש לפ"ז י"ל דלהכי נאיד בתוספתא מלשון המשנה, ואמר קשקשין שמלובש בהן, להורות על המין

של הקשקשין, דוקא אם הוא עליו כמלבוש שיכול גם לפושטו, ולאפוקי אם היו עליו בקביעות ודבקות כנ"ל.

שם שליט בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל לפיכך פרט בו הכתוב הוא, ואע"ג דבאותו פסוק כתיב נמי טמא הוא. אך זה איצטריך ליה להא דבכורות ד"ו ע"ב, הוא טמא ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור.

אך קשה דהאי קרא דמעלה גרה הוא איצטריך ליה בכתובות ד"ס ע"א למעט חלב מהלכי שתים מטומאה, וקרא דטמא הוא למעט דם מהלכי שתים מטומאה וע"ש תוד"ה יכול ובשאילתות שמיני סי' פ"ג.

שם ובלבד שיכיר ערוד, ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ב.

שם ת"ר אלו הן סימני חיה חיה בכלל בהמה לסימנין כו' ובזה אינו כלול שור הבר דפליגי ביה ר' יוסי ורבנן ספ"ח דכלאים וע"ש בר"ש. ולענין ראם ע' זבחים דקי"ג ע"ב תוד"ה אורזילא.

רש"י ד"ה סימני בהמה וחיה דכתיב זאת החיה עכ"ל. לכאורה משמע דכוונת רש"י להורות דמתניתין קאי אהאי קרא ולפ"ז יל"ד מ"ש דוקא במשנה דהכא מורה רש"י מקור הכתוב מאי דלא אשכחן כוותיה בשער מקומות.

לכן נלע"ד דכל הכתוב בתורה כו"ע ידעי ומכש"כ פרשה שלמה, רק בזה הבליע רש"י דלא נימא דסימני המשנה והברייתא וכל סוגית הש"ס, הוא רק לאשמעינן חלק הידיעה וההכרה בבהמה חיה ועוף הטהורים. אלא להודיענו מצות עשה דבדיקה בהמינים הטהורים מהבע"ח, וכמש"כ הרמב"ם בסה"מ עשה קמ"ט, דהאי קרא דזאת החיה אשר תאכלו מורה למ"ע לבדוק בסימני הבהמה, ועפ"ז מדוייק גרסת המגיד משנה בלשון הרמב"ם ר"ה מאכלות אסורות שכ' מצות עשה לבדוק בסימנין ע"ש. ובדרך זה הלך רש"י ומצא לנחוץ להזכיר ביסוד המשנה האי קרא דזאת החיה, להורות דעל מ"ע זו דבדיקה סובבים המשנה והברייתות וכל הסוגיא, ומאי דפריך הש"ס וכללא הוא היינו להבודק הפרטי ולא רק לדינא. ובזה תתיישב הסוגיא ביותר. וע"ע בסה"מ שם בסימנים ק"נ קנ"א קנ"ב ובחינוך מצוה קנ"ג.

תוד"ה אין לך, פי' ושאר הכתובים עמו כו', ע' רש"י ד"ה שאין לך וברמב"ם פ"א ה"ב ממ"א ובאור שמח שם.

תוד"ה אלו הן. קרנים אתי לאפוקי מבהמה כו', ע' מג"א סי' תקפ"ו סק"ג ובפלתי סי' ע"ט סק"א.

דף נט:

להתיר חלבה וה"ק אלו הן סימני חיה שחלבה מותר כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ב.
שם כרוכות חדורות וחרוקות והוא דמיבלע חירקייהו כו', ובפרדס סי' רל"ו הגרסא הדורות סדוקות וכרובות והוא דמבלע חדקייהו כו' ע"ש.
שם והיינו ספיקא דעיזא כרכוז. בראב"ן סי' רס"ז הגרסא כרכין.
שם טגרס אריא דבי עילאי. ע' זבחים דקי"ג ע"ב תוד"ה אורזילא ובחידושי פמ"א שם ובפלתי סי' פ'.
שם נתור ככי ושיני, לכאורה תיבת נתור דקאי על נפילה, הוא כדמתרגם בויקרא י"ג מ' ימרט ראשו יתיר שער רישיה, וכן בדניאל ד' אתרו עפיה, אכן במד"ר ויצא פע"ג הבינו, דתיבת נתור דקאי על נפילה היא תיבה עברית מלשון צאן לבן הנותרות.
תוד"ה והרי צבי, וה"ג ר"ת מבוצלות כלומר זקופות וראשיהם כפופות, ע' בביאור הגר"א סי' ע"ט סק"ד.
תוד"ה וקרש. וא"ת בפ' במה מדליקין אמר תחש קרן אחת הי"ל במצחו כו' ע' פלתי סי' ע"ט סק"א ובברכי יוסף חא"ח סי' תקפ"ו סקי"ד ובת' חו"י סי' כ'.

דף ס.

וסתר דוללי, וכ"ה הגרסא בערוך ערך דל, אולם בתוס' יבמות דס"ג ע"א גרסי הכא זוללי, ובילקוט תהלים רמז תתס"ב גריס דואללי.
שם א"ר יהודא שור כרסתן ופרסתן רב רישיה ורב גנובתיה וחילופא בחמרא למאי נ"מ למו"מ, וכ' בערוך ערך כרס פי' כשתבא לקנות השור בדוק אם יש לו כרס גדולה ורגלים גדולים וראשו גדול וצעדיו רחבין קנהו שהוא טוב למלאכה וחילופיו בחמור כלומר החמור טוב כרסו דקה ורגליו קטנות וכן ראשו וכן זנבו וכן פסיעותיו לא יהיו פתוחות עכ"ל. ולפ"ז אינו דומה להא דאמרינן בר"פ המניח נ"מ למקח וממכר, דהתם נ"מ לדינא דמקח וממכר כדפירש"י שם. משא"כ הכא יהיב רב יהודא ודא עצה טובה רק לסוחרים על אבן המקח בשוורים וחמורים. ובודאי דגם כוונתו הכא הוא דאם אין בהשור או בהחמור סימנין אלו אז הוה מקח טעות, וזהו מאי דקאמר הש"ס נ"מ למקח וממכר, ועפ"ז אינו מדוייק לשון הערוך דקאמר דאם יש בו סימנין אלו קנהו, משמע דעל תחלת הקנין יהיב הסימנין.
כן נ"מ למו"מ דאם אחד קנה מחבירו בהמות ולא פירש שור או חמור. רק הקנין היה על הבע"ח שיש בהם סימנין אלו איזו בהמה הויא בכלל הקנין. וכן הומ"ל לענין אם

אחד כתב בצוואתו לבנו בהמות עם סימנין אלו. איזו כלולה בכלל הצוואה, וכה"ג תניא בתוספתא כלאים פ"ה הכותב חייתו לבנו רמ"א כתב לו כלב וחכ"א לא כתב לו כלב ע"ש. וכן נ"מ למקדיש בהמות בסימנין אלו וע' בר"ש כלאים ספ"ח, או אם נדר מבהמות בסימנין אלו איזו מהן הויא בכלל חלות הנדר.

עוד נ"מ לענין איסורי למי שלא ראה בריות אלו מעולם. וע"י סימנין דרב יהודא ידע איסור דאורייתא דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, כן אם התרו בו על לאו זה שלא יהיה נקרא עוד אצלו התראת ספק למ"ד סימנין דאורייתא.

וכן לשנים שהיו מהלכין בדרך וראו בהמה מרחוק ואמר אחד הריני נזיר שזו טהורה וחבירו אמר הריני נזיר שזו טמאה, ואח"כ נמצאת עם סימנים אלו, ולא ידעו מה זאת, ולפ"ז יועילו הסימנים לדעת מי מהם נזיר, ולולא הסימנים היה כ"א מהם בקרבן נזירותו כמכניס חולין לעזרה, וע' נזיר דל"ד ובתוס' יבמות דפ"ג ע"א ד"ה בריה.

שם וא"ר יהודא שור שהקריב אדה"ר כו', וכ"ה בשבת דכ"ח ע"ב. אולם בע"ז ד"ח ע"א הוא בשם רב יהודא אמר שמואל, ובילקוט תהלים רמז תת"ב הוא בשם רב, וע' בב"ר פכ"ב ובתוספתא פ"ג ובאור שמח פ"א ה"ב מה' מ"א.

שם מקרין תרתי משמע א"ר נחמן מקרן כתיב. וכ"ה גם בילקוט תהלים שם, אולם בשבת ובע"ז שם הוא בשם ר"נ בר יצחק, ובמדרש קהלת בפסוק מה שהיה הוא שיהיה נאמרה בשם ר' חנינא בר יצחק.

שם כל מעשה בראשית בקומתן נבראו כו', ע' תשב"ץ ח"ב סי' רכ"ב ובטו"א לר"ה דכ"ו ע"א.

שם בשעה שאמר למינו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמן כו'. פי' דבאילנות כתיב למינו גם בציווי. ובדשאים כתיב למינהו רק בהוצאה, וע' ירושלמי כלאים פ"א ה"ז ובב"ק דנ"ה ע"א תוד"ה למינהו.

שם ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא כו', בילקוט תהלים רמז תתס"ב גריס ומה אילנות הללו שהן ניכרין בפירות.

שם פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ע' בס' חסידים סי' תתר"כ.

שם הרכיב שני מיני דשאים. כ"ה גרסת הר"ש בכלאים פ"א מ"ז. וע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' רצ"ה סק"ב.

רש"י ד"ה לגידא דרביתא על שפת הנהר ששמו רביתא ע"כ, ולפ"ז היה כדאי למגרס לגודא דרביתא, והוא כמו אגודא דנהרא דב"מ דק"ז ע"ב ודק"ח ע"א ובכ"מ, שוב מצאתי בילקוט עמוס רמז תקמ"א דגרס בגמרא אגודא דרביתא.

רש"י ד"ה קרניו, של מעשה בראשית בקומתם נבראו ובקרניהן וכשיצא מן הארץ ראשו תחלה כו' בקומתן נבראו לפיכך קדמו קרנותיו שהרי עמו נוצרו ויצאו תחלה ע"כ, מזה משמע דרש"י מפרש בקרא דתוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה וגו', דבתחלת יציאתם מן הארץ יצאו בקומתם וקרניהן, וע' בתוד"ה בקומתן ובמהרש"א שם אולם בחומש פירש"י דתוצא הארץ קאי על היציאה והא דכתיב בתר הכי ויעש אלקים וגו' הבהמה למינה קאי על התיקון בצביונם בתיקונן ובקומתן ע"ש, הלא דבשעת היציאה לא יצאו עם כל התיקון רק אחרי העשיה וצ"ע כעת.

תוד"ה בקומתן נבראו לא בעי למימר שנבראו בעמידה דהא אמרינן בסנהדרין דל"ח גבי אדם הראשון כו' ע"כ, והנה לפירש"י בד"ה קרניו ובד"ה בקומתן משמע שנבראו בעמידה וע' במהרש"א.

ולולא דבריהם נלע"ד דרש"י יתרץ לקושית התוס', דמבריאת האדם אין ראיה לבריאת בהמה, דהאדם תלוי בנשמתו, וכל כמה דלא נזרקה בו נשמתו ברביעית לא היה יכול לעמוד, ולכן עמד על רגליו בחמישית. משא"כ בבהמה שאין בה רק רוח חיים, ומשו"ה אפשר דבמאמר תוצא הארץ נפש חיה, נבראת ברוחה ונפשה הבהמית ועמדה ג"כ, ובקרא דויעש אלקים דכתיב בבהמה, הוא רק לצביונם ולכלל התיקון כדפירש"י עה"ת שם. ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.

תוד"ה פסוק, לפי שכתוב בס' יוסיפון כו' ע"כ, במבוא הפסיקתא להרד"ל בסופו כ' דט"ס הוא ולפנינו נמצא באותיות דר"ע.

תוד"ה הרכיב. א"נ אפילו בארץ מיבעיא ליה לר' יאשיה כו'. ע' בגליון הש"ס ומה שהאריך בזה בליקוטים בחידושיו בסוגיין.

בא"ד אי נמי לבני נח קמבע"ל דשרו בכלאי זרעים ואסירי בהרכבת האילן כו' ע"כ, ע' בתוס' וחידושי הרשב"א ס"פ הפרה ובירושלמי כלאים פ"א ה"ז ובמה"פ שם ובס' יראים סי' ס'.

בא"ד הרכיב שני מינים שבים מהו מי גמרי למינהו מיבשה כו', ע' בכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ק"ו.

דף ס:

ר"ש בן פזי רמי כתיב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים כו'. יל"ד על מסדר הש"ס שלא הביא הכא הא דרב אסי רמי כתיב ותוצא הארץ דשא כו' דאייתי לקמן בסמוך. ויש לזה שייכות עם למינהו דדשאים דאיירי בה, והפסיק בדר"ש בן פזי שהקשה בקראי דמאורות.

שם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד א"ל לכי ומעטי את עצמך כו'. ע' בתשובות הרשב"א סי' סמ"ך ובעקדה שער ל"ז ובמעשה ה' פ' וישב.

שם שרגא בטיהרא מאי אהני. ע' פרקי דר"א ספ"ז וברד"ל שם.

שם לימנו בך ישראל ימים ושנים ע' פסיקתא רבתי פרשת החודש ובמדרש תהלים מזמור כ"ב בפסוק אילת השחר.

שם הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח כו'. ע' ב"ר פ"ו ובפדר"א פנ"א ובילקוט בראשית רמז ח' ובשבועות ד"ט ע"א תוד"ה שעיר ובס' המנהיג ה' הלל סי' מ' ובס' האשכול ח"ב ס"ס ד' ובשבלי הלקט סי' קע"ו.

שם רב נחמן בר פפא הויא ליה ההיא גינתא כו', בערוך ערך בזר גריס רב חיננא בר רב פפא ובילקוט בראשית רמז ח' הגרסא ר' חנינא בר פפא.

שם השסועה בריה בפ"ע היא כו', ע' בהתוה"מ פ' שמיני סי' ע' ובפ' ראה סי' צ"ה.

שם וכי משה רבינו קניגי היה או בליסטרי היה כו', בספרי ראה י"ד ז' ובילקוט שם הוא בשם ר' עקיבא. וע' ביד המלך ר"ה מאכלות אסורות.

שם א"ר יונתן ארונקי שלהן חמשה. בילקוט דברים רמז תת"ט הגרסא א"ר יוחנן אינדוקי שלהן חמשה. וע' בילקוט יהושע רמז י"ג.

שם מדאשבעיה אבימלך לאברהם כו'. ע' בפרקי דר"א פל"ו ובכפתור ופרח ספ"י.

שם עמון ומואב טיהרו בסיחון, ע' ירושלמי שביעית פ"ו ה"א ובחגיגה ד"ג ע"ב תוד"ה עמון ובס' יראים סי' שכ"ה ובכפתור ופרח פמ"ז ובתשב"ץ ח"ב סי' רמ"ז ובח"ג סי' קצ"ח וברדב"ז ח"ג סי' תקל"ג ובח"ס חי"ד סי' י"ט.

שם תנא שניר ושריון מהרי ארץ ישראל כו', בילקוט חקת רמז תשס"ה הגרסא שניר וחרמון כו' וכן גריס גם בכפתור ופרח פ"י.

רש"י ד"ה כתיב הגדולים דמשמע שניהם גדולים כו', ע' פדר"א רפ"ו.

תוד"ה אמרה ירח בלשון תורה לשון זכר הוא דכתיב וירח עמד ע"כ, התוס' נקטו המקום הראשון בתנ"ך שנקרא הירח בלשון זכר. אבל יש הרבה במקרא כמו וירח לא יגיה אורו

ישעיה י"ג, הירח לא יאיר לך, וירחך לא' יאסף שם ס', וירח לא יאיר אורו יחזקאל ל"ב, וירח יקר הולך איוב ל"א.

תוד"ה וכי משה קניגי היה או בליסטרי היה שהיה יודע להכיר השסועה וא"ת כו' ע"כ, ולכאורה לפי גרסת הספרי והילקוט בפ' ראה אמר ר"ע וכי משה קניגי ובליסטרי היה כו', א"כ אפ"ל דגם הכא לא קאי קושית הש"ס על השסועה, שהוא מדברי רב חנן בר רבא, רק על קרא דאך את זה לא תאכלו, דאיירי ביה ר"ע בספרי, והוא על כלל החיות, ולפ"ז אין מקום לקושית התוס' דיכול להיות שבהמה טהורה היה לו למשה וילדה לו שסועה, וצ"ע כעת.

בא"ד וא"ת והא אמרינן בהמפלת דכ"ד ע"א דשסועה באה מבהמה טהורה וליכא מאן דפליג כו' ע"כ.

והנה לשון הרמב"ם בפ"א ה"ו ממ"א בהמה טהורה שילדה או שנמצא בה בריה שיש לה שתי גבין ושתי שדרות אסורה באכילה כו'. והקשה הכ"מ כיון דקיי"ל כרב בריה בעלמא ליתא וכי אגמריה רחמנא למשה במעי בהמה אגמריה וכו' לא הו"ל לכתוב או שילדה ונשאר בקושיא וע' בפר"ח ס"ס י"ג.

ולע"ד בלתי מובן קושיתו הלא הא דאמר רב בריה בעלמא ליתא וכי אגמריה רחמנא למשה במעי בהמה אגמריה. כוונתו שאין מין בריה כזו בשתי גבין ושתי שדראות, אפילו אם נולד מבהמה אחרת שתתקיים אח"כ להוליד, משום דלא חיי. רק מציאותה היא באחת משתי אלה, או שנמצאת במעי בהמה, או שכלו לו חדשיו ויצא לאויר העולם. וגם אז לא חיי, ומאי דאמר רב במעי בהמה אגמריה, הוא לאפוקי מסוג מין בפ"ע, רק מציאותה בעולם, היא ע"י מעי בהמה, וכן מבואר בנדה שם. וע' בש"ך יו"ד ס"ס י"ג וע"פ הנחה זו מין השסועה מצוי טפי בנולדים מבמעי בהמה, כמו דסתם נולדים הם יותר מבני פקועה. ולפ"ז בדקדוק כתב הרמב"ם בהמה טהורה שילדה או שנמצא בה בריה שיש לה שתי גבין ושתי שדרות כו', וע' בנדה שם ובתוד"ה רבי ולקמן ס"א ע"א תוד"ה כל עוף ובמש"כ בחידושי לקמן ס"ט ע"א.

דף סא.

מה נשר מיוחד שאין לו אצבע יתירה וזפק כו', וזה אין ענין להא דקאמר ר' ישמעאל בתו"כ שמיני פרק ה', ובספרי ראה ובילקוט הוא בשם ר"ע. דהאי נשר מבע"ל דמאכיל אסור כאוכל ע"ש, דהתם נדרש להו מן שינוי הלשון דכתיב גבי נשר דבפ' שמיני כתיב לא יאכלו ובפ' ראה כתיב לא תאכלו ומזה דרשו דבל תאכיל הוא כבל תאכל, כמו

בנשר כן בכל העופות טמאים. משא"כ הכא דנין בנין אב מנשר דפתח ביה קרא. להורות על סימני כלל העופות טמאים, מתכונת הנשר הנמצא בסימניו והם טמאים. וע' בפי' הראב"ד על הספרא ובהתוה"מ שם.

שם תני ר' חייא עוף הבא בסי' אחד טהור כו', ע' בת' הריב"ש סי' קצ"א וקצ"ב.

רש"י ד"ה עוף הבא לפנינו בסימן אחד של טהרה טהור וכש"כ אם בא בשנים או שלשה ובלבד שיכיר בו שאינו מעשרים וארבעה הכתובים עכ"ל, וכן הבין ג"כ בס' האשכול ח"ג סי' כ"ב בברייתא דתני ר' חייא, דטהור אם הוא מכיר בכ"ד עופות ע"ש וקשה אם הוא בקי בכ"ד עופות, הלא מותר לו לאכול כל עוף שאינו מהם ואינו צריך בדיקה כדכתב הרמב"ם בפ"א הט"ו ממ"א, ול"ל הסימן אחד של טהרה, ורש"י מסיק נמי וכש"כ אם בא בשנים או שלשה, הרי די לו ידיעת הכ"ד עופות טמאים להתיר כל עוף שאינו מדם.

ועוד ממ"נ אי ס"ל לברייתא דר' חייא כרב נחמן דלקמן דס"ב ע"א הלא די לעוף הבא בסימן אחד טהור, להכיר רק פרס ועזניה, ואי ס"ל כאמימר שם דלפרס ועזניה נמי לא חיישינן. משום דליתנהו בישוב. א"כ ל"ל לרש"י להטיל ביה תנאי גדול כזה, ובלבד שיכיר שאינו מכ"ד הכתובים. הרי די לו בתנאה דאמימר, והוא דלא דריס, וצ"ע כעת, וע' בס' התרומה סי' כ"ו.

תוד"ה כל עוף, ואי הלמ"מ הוא א"כ ל"ל דכתב רחמנא פרס ועזניה כו' ע"ל דס"ו ע"ב תוד"ה כל ובמהרש"א שם ובמש"כ בחידושי שם.

בא"ד אבל בשסועה כו' דאין זה מין בפ"ע אלא ולד בהמה, ע"ל ד"ס ע"ב תוד"ה וכי, ובמש"כ בחידושי שם. ן

תוד"ה הדורס פי' בקונטרס שאוחז בצפרניו כו' ומפרש ר"ת דורס ואוכל מחיים כו' ע"כ, והרמב"ן פירש שהוא הצד ציד והורג אותם במכת הדריסה שדורסן בצפורניו ע"ש. ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ב נקט כר"ת והרמב"ן בפירושיהם, וע"ל דס"ב ע"ב רש"י ד"ה חזיוה ובנדה ד"נ ע"ב רש"י ד"ה חזיוה ובס' יראים סי' קל"א ובביאור הגר"א סי' פ"ב סק"ד.

תוד"ה כל שיש, ומפרש ר"ת כיון שיש לו ג' סימנין הללו של טהרה בידוע שאינו דורס וטהור וא"צ לבדוק בסימן של דריסה ע"כ, ועפ"ד ר"ת אתי שפיר מאי דלא חשיב בפרקי דר"א ריש פ"ט סימן של דריסה כדהעיר שם בביאור הרד"ל, וע' בביאור הגר"א סי' פ"ב סק"ג.

דף סא:

ולילף מעורב מה התם תרי לא כו', ע' בחידושי הרמב"ן בסוגיין.

שם גמירי דאיכא בהאי ליכא בהאי כו', ע' בת' ריב"ש סי' קצ"א.
שם גמירי כ"ד עופות טמאים הוו וארבעה סימנים כו'. ע' בפלתי קונטרס פני נשר מה שהאריך בזה.
רש"י ד"ה מכדי, וכיון דאין מלמדין מנא תיתי לן איסורא דאיצטריך נשר למישריה, ע' נדה ד"נ ע"ב תוד"ה תרנגולתא ובחוות דעת ס"ס פ'"א.
תוד"ה מכדי, כך פי' בקונטרס ובחנם פי' דלא ידעינן מאי ניהו האי סימן כו'. ע' פלתי קונטרס פני נשר.

דף סב.

היה בקי בהן ובשמותיהן כו'. ע' בב"י סי' פ"ב ובס' הארוך מש"ך שם ובת' הריב"ש סי' קצ"א.
שם והוא שיכיר עורב כו'. ע"ל דס"א ע"א תוד"ה כל שיש ובבעה"מ וחידושי הרמב"ן הרשב"א והר"ן.
שם והלא אנשי גליל העליון אוכלין אותו מפני שקרקבנו נקלף ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרי"ד ובפלתי קונטרס פני נשר.
שם אלא עורב וכל מין עורב ע' ברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ר"א.
שם הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס, ע"ל דס"א ע"א רש"י ד"ה עוף ובמש"כ בחידושי שם. וע' באדרת אליהו להגר"א ז"ל בפ' ראה י"ד י"ב.
שם עוף המסרט כשר לטהרת מצורע כו', ע"ל דקל"ט ע"ב תוד"ה ת"ש, ובט"ז ובנקוה"כ ופמ"ג סי' פ"ב ובפר"ח או"ח ה' יו"ט סי' תצ"ז סק"ט מה שהאריכו בגרסת וכוונת התוס' שם ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' פ"ב.
ולעד"נ בפשוטו עפמש"כ רש"י הכא, וז"ל לטהרת מצורע שהוא צפור האמור בתורה ע"כ, ולפ"ז משמע שהיה מין צפור מיוחד לטהרת מצורע. ובתו"כ מצורע פרק ה' תניא ושלח את הצפור החיה ר' יוסי הגלילי אומר צפור שחיה חוץ לעיר ואיזו זו צפור דרור וע' במשנה נגעים רפי"ד. והשתא בסוגיין דקאמר שכשר לטהרת מצורע. הלא בהכרח דקאי על הצפור דרור, ולפ"ז נכונה גרסת התוס' לקמן דקל"ט ע"ב, במש"כ וצפור דרור היא טהורה כדמוכח באלו טרפות דס"ב, וקאי אהך דהכא. וע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' פ"א ובמש"כ בחידושי לקמן דקל"ט ע"ב שם.
שם כי פליגי בדחיורא כרסה ר"א אסר ורבנן שרו והלכתא כרבנן דשרו, ע' בפי' הראב"ד על הספרא שמיני פרק ה' ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג ס"ס כ"ב ובמהרי"ק שרש קנ"ח ובט"ז יו"ד סי' פ"ב סק"ז ובנקוה"כ ופמ"ג שם ובפר"ח לאו"ח סי' תצ"ז סק"ט.

רש"י ד"ה וה"מ. כל כמה דלא חזינן ליה דדריס כו'. ע' פלתי קונטרס פני נשר.
תוד"ה מפני. דזפק של זרזיר קטן הוא כו'. ע' פר"ח סי' פ"ב סק"ג.
תוד"ה והוא. אבל אם היה דורס הא תנן עוף הדורס טמא ע' בביאור הגר"א סי' פ"ב סק"ג ובפלתי קונטרס פני נשר.

דף סב:

חוץ מן היונה מפני שמוצצת כו' ע' בתרומת הדשן סי' ר"ס ובברכי יוסף חא"ח סי' תס"ו סק"א.
שם ואם איתא ליתני חוץ מיונה ותסיל אר"ז זה מוצץ ומקיא וזה מוצץ ואינו מקיא ע"כ, בגיטין דפ"ו ע"ב גבי קרצית משני באופן אחר. משום שהיו בקיאים בטבעיות בעלי חיים אלו.
שם הני כופשני צוציניי כו', ע' תשב"ץ ח"ב סי' ד'.
שם אזוב ולא אזוב יון ולא אזוב כוחלי כו'. וכ"ה הגרסא במשנה נגעים פי"ד מ"ו ובסוכה די"ג ע"א ולפי גרסא זו יש מקום לפי' הערוך דהוא מין צבע וכחל, כמו לא כחל ולא שרק דכתובות די"ז ע"א, ויהיה לדעתו ביאור אזוב כוחלי כמו האי גברא דאקדיש באבנא דכוחלא דקידושין די"ב ע"א. אולם הרמב"ם בפי"א ה"ה מה' פרה נקט גרסת אזוב כחלית, וכ"ה הגרסא במשנה פרה פי"א מ"ז ובמכילתא בא פרשה י"א ובתו"כ ר"פ מצורע ובספרי חקת י"ט ו' ושם י"ח, לכן משמע לפי פירושו בפיה"מ בנגעים שם שהוא ממקום או מדינה, ומלבד מה דלשון כחלית מורה על שם מקום עוד הוא דומה יותר לשאר מיני אזוב דחשיב במשנה, יון, רומי, מדברי, שהם מן מקומות ומדינות כן הך דכחלית, אבל סתם אזוב הוא הגדל בארץ ישראל ולכן קראוהו בשם אזוב סתם. וע' בתרומת הדשן סי' רל"ה.
ובזה מתורץ קושית הר"ש בפרה פי"א מ"ז, דדייק אהא דתנן התם אזוב זה כשר, כדדייק לקמן דס"ג ע"א אברייתא דעורב זה עורב, אטו קמן קאי וע"ש בתירוצו ובפירוש הר"ש שם. אכן לפי שיטת הרמב"ם ניחא דהוא פירש דכל מיני אזוב הם ממדינות אחרות וסתם אזוב הוא הגדל בארץ ישראל ובה' פרה שם מסיק על סתם אזוב. שהוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים, וכ"כ בפיה"מ בנגעים שם ולפ"ז מסדר המשנה שהיה בארץ ישראל והיה הסתם אזוב שם למאכל תמידי, להכי קאמר אזוב זה כשר, ולאפוקי הבאים ממדינות אחרות שאינם כ"כ בנמצא שם. ושפיר מסיק אזוב יון אזוב כוחלית אזוב רומי אזוב מדברי פסול, משא"כ גבי עורב דתני בברייתא עורב זה, שפיר הקשה הש"ס אטו

קמן קאי, דמסתמא עופות טמאים לא היו מצויין בבתיהם. ועוד דבמיניהם אין שום חילוק על שם מקומם. וע' בס' יראים סי' ס"א.
שם כל שנשתנה שמו קודם מ"ת כו'. ע' סוכה די"ג ע"א ובהתוה"מ מצורע סי' י"ד.
שם אע"ג דרפי לא מקליף אלא בסכינא, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' כ"ט ל'.
רש"י ד"ה פוסלין. והרי הן כמי שנעשת בהם מלאכה כו'. ע"ל ד"ט ע"ב ברש"י ותוס' ד"ה אם יכולה ובפסחים די"ח ע"א תוד"ה בטלו ובגיטין דפ"ו ע"ב תוד"ה כל ובר"ש פרה פ"ט מ"ג.
רש"י ד"ה תסיל מוצץ ומקיא ואפ"ה מין יונה הוא כו' ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קמ"ג.
רש"י ד"ה אזוב. והאי מקשה סבר דצוציניי שם לווי הוא כו', ע' בת' ח"צ סי' קס"א.
רש"י ד"ה חובא והוגא, ומספקא לן אי קילוף הוא כו', ע' פלתי קונטרס פני נשר.
רש"י ד"ה עמוני ולא עמונית הלכה רווחת בישראל דכתיב ע"ד אשר לא קדמו וגו', ע' בת' מקום שמואל סי' ע"א.
תוד"ה מאי. וגם רבינו חננאל פי' גבי עוף הבא בסימן אחד טהור קבלה בידנו מאבותנו שזה הסימן קרקבנו נקלף כו' ע"כ, וכ"כ הרא"ש בסי' נ"ט והראב"ן בסי' רס"ח, וע' בס' התרומה סי' כ"ו ובת' ריקאנטי סי' ר"א.
תוד"ה תרנגולתא, אלא שני מינים הם הקרואים כך כו', ביותר ביאור כתבו במרדכי רמז תרמ"ב ובראב"ן סי' רס"ח.
תוד"ה חזיוה רבנן דדרסה ואכלה מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה כו' ע"כ, ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ב כתב דבתחלה היה להם מסרת שאינה דורסת, וע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' כ' ובט"ז סי' פ"ב סק"ד ובת' הריב"ש סי' קצ"א.

דף סג.

שלך זה השולה דגים מן הים, ופירש"י בפ' שמיני השולה פי' מגביה, וכ"כ התוס' בתענית דכ"ד ע"א. וכ"ה גם בלשון התוספתא החבר עומד מלמעלה ועם הארץ עומד מלמטה שולה ונותן לו, כמובא בר"ש פרה רפ"ה.
שם ר' יוחנן כי הוה חזי שלך אמר משפטיך תהום רבה כי הוה חזי נמלה כו'. ע' ילקוט תהלים רמז תשכ"ז.
שם הא באתרא דשכיחי פרס ועזניה הא באתרא דלא שכיחי כו', ע' פר"ח ס"ס פ"ב. שם תנשמת באות שבשרצים, ע' ס' חסידים סי' תקפ"ט.
שם א"ר יהודא קאת זו הקוק, בירושלמי שבת פ"ב ה"א הוא בשם תני ר' ישמעאל. ובס' העתים סי' ט' גריס בירושלמי תניא ר' ישמעאל אומר. ובראש ר"פ במה מדליקין גריס

תנא דבי ר' ישמעאל, ועכ"פ מתורץ בזה קושית הקרבן נתנאל שם מדוע לא הביא מהך דהכא, ונשאר בקושיא ע"ש. די"ל דטפי ניחא להרא"ש להביא ממקור הברייתא מלהביא מהא דרב יהודא. דאפשר דגם לו היתה קבלה מאותה ברייתא.

שם וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק אתא משיחא, ע' בת' חו"י סי' קצ"ב אות ע"ד.

שם את כל העורב להביא עורב העמקי, ע' ח"ס חי"ד ס"ס ע"ד.

שם למינו להביא עורב הבא בראשי יונים כו'. גרסת הרי"ף והרש"ל בזה מתאמת יותר עם גרסת התו"כ שמיני פרק ה'. וע"ל דס"ב ע"א ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ב.

שם עורב זה עורב אטו קמן קאי. ע' ר"ש פרה פי"א מ"ז ובמש"כ בחידושי לעיל דס"ב ע"ב.

שם עורב זה עורב אוכמא וכה"א קווצותיו תלתלים שחורות כעורב. לא ידענא אמאי הביא הא דקווצותיו תלתלים, הלא עיקר הלימוד הוא משחורות כעורב. וכ"ה בילקוט שה"ש רמז תתקפ"ט שחורות כעורב מכאן לעורב שהוא שחור, וע' עירובין דכ"ב ע"א.

שם ועורב הבא בראשי יונים אמר ר"פ לא תימא דאתי בריש יוני אלא דדמי רישיה לדיונה ע"כ, וי"ל לע"ד מלבד מה דר"פ חדית לדינא יש להמציא מדבריו עוד מליצה ע"ד הצחות, בנוגע ג"כ לדינא בענין אחר, דלפ"מ דכתיב מלפנו מבהמות הארץ ומעוף השמים יחכמנו, ובעירובין ד"ק ע"ב אלמלא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול כו'. ולפי פשטות הברייתא דעורב הבא בראשי יונים. משמע דהעורב הולך לפני היונים כדפירש"י. ולפ"ז יש מקום להבין מדרכיהם דעוף טמא יהיה המנהיג להעופות הטהורים, ובתוה"ק הוזהרנו שום תשים עליך מלך מקרב אחיך, ודרשו בב"ק דפ"ח ע"א ממובחר שבאחיך, וע' ב"ב ד"ג ע"ב תוד"ה מאן, ובקידושין דע"ו ע"ב אמרינן כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך ע"ש. ועורב זה הוא שוכן עם טמאים. ולא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, כדאמרינן לקמן דס"ה ע"א, וא"כ מה לו להיות מנהיג ליונים הטהורים, ולכן קאמר ר"פ לא תימא דאתי בריש יוני. דזה יוצא מכלל המציאות. וממילא דאין מקום לבני האדם ללמוד מהם, אלא דדמי רישיה לדיונה היינו בהנהגתו מבחוץ הוא דומה לעוף טהור, מ"מ כיון דבעצמותו עורב הוא ושם עורב עליו. טמא הוא. וזה מתאים עם דין התורה לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, דברים י"ז, וע"ש בספרי ובמשנה סוטה דמ"א ע"א וביבמות דמ"ה ע"ב וברמב"ם פ"א ה"ד מה' מלכים.

שם החסידה זו דיה לבנה. ע' בסוף הקדמת הראב"ד לספר יצירה.

שם למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה ע"כ, ובאדרת אליהו להגר"א ז"ל בפ' ראה י"ד י"ח מסיק וז"ל וגם חסידה שטובלת אחר שימושה.
רש"י ד"ה רחמים מטר ע"כ, וכ"פ רגמ"ה, וע' מש"כ בזה בביאור הרד"ל לפרקי דר"א ס"פ כ"א.
תוד"ה הא. וקשה דא"כ בכל דוכתין ליתסרו כו', ע' פלתי סי' פ"ב סק"ג.
תוד"ה הנץ הכא לא שייך למיפרך אטו קמן קאי כו' ע"כ, וכה"ג יל"ד בתו"כ תזריע פ' נגעים פרק א' בהרת זו בהרת וע' בר"ש משאנ"ץ שם.
תוד"ה נץ, וחזינן ליה דאשפרוי"ר דריס כו', ע' פר"ח סי' פ"ב סק"ט ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ד. ן
בא"ד דנשר יש לו ד' סימני טומאה ואייגל"א יש לו אצבע יתירה כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ב ובנחל אשכול שם.

דף סג:

למה נשנו בבהמה מפני השסועה ובעופות מפני הראה, ויל"ד טובא מדוע לא כלל השי"ת שסועה וראה בתו"כ, ולא איצטריך לו להוסיף במשנה תורה, הלא לא אדם הוא ויתנחם כי חסר בראשונה וצריך להוסיף. ועוד אם בהמות ועופות חזר מפני השסועה וראה, למה כפל במשנה תורה חיות דגים ושרץ העוף ואי משום הני תרתי דשסועה וראה חזר על כולם. א"כ אמאי לא חזר גם על שרץ העוף המותרים לאכול כמו בתו"כ.
כן לפ"מ דפירש"י במגילה דל"א ע"ב גבי קללות דתו"כ דמשה מפי הגבורה אמרן וקללות דמשנה תורה משה מפי עצמו אמרן. וז"ל משה מפי הגבורה אמרן ונעשה שליח לאמר כך אמר לי הקב"ה שהרי אמורין בלשון ונתתי והפקדתי ושלחתי מי שהיכולת בידו לעשות אבל במשנה תורה כתיב יככה השם ידבק ה' בך משה אמרן מאליו אם תעברו על מצותיו הוא יפקיד עליכם, והתוס' כתבו שם משה מעצמו אמרם וברוח הקדש כו' ע"ש.
ועפ"ז יל"ד גם בפרשות אלו, דבפ' שמיני פתח וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם דברו אל ב"י לאמר זאת החיה אשר תאכלו וגו'. ובפ' דאה פתח בנים אתם לה"א וגו' כי עם קדוש אתה לה"א ובך בחר ה' וגו' זאת הבהמה אשר תאכלו וגו', הרי הוא החילוק ממש כדהתם, דבתו"כ אמר משה מפי הגבורה בתורת שליחות לאמר כך. ובמשנה תורה אמרן מפי עצמו ברוה"ק, וא"כ איך עלו על רוח קדשו לאמר דברים, שהשי"ת למדו אותה פרשה גופה בלא שסועה וראה, ורוה"ק הוסיף לאסור ברואים אלו לאכול אשר לא צוה השי"ת, ול"ד לקללות שבמשנה תורה דהתם אמרן משה מעצמו אם תעברו על מצוותיו

הוא יפקיד עליכם כדפירש"י, משא"כ הכא אסר דברים שלא נאמרו מפי הגבורה בלמדו אותה פרשה, וע' ברמב"ן לסה"מ שרש ט' ובזהר הרקיע שרש ט', וצ"ע כעת.

שם דא"ר אבהו ראה זו איה כו'. לכאורה איך יפלוג על ברייתא דספרי ראה י"ד י"ג דא"ר שמעון דראה הוא מין איה, ובע"כ דר' אבהו מפרש דאין כוונת ר"ש דראה הוא עוף בפ"ע. רק מין איה, אלא מאותו המין דאיה, ולפ"ז יתאימו דברי ר"ש עם דבריו דראה זו איה, דהיינו הך.

שם ראה זו איה כו' וכן הוא אומר נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה, ע' תקוני זהר תקונא תלתין.

שם תנא עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל, הנה מלבד מאי דנרשם על הגליון גוזמא קתני, יש עוד לדקדק אם התנא בא רק לציין ריחוק המקום שרואה העוף ראה. מדוע קבע בלשון הברייתא מקום הנבלה בארץ ישראל. ולא אמר להיפוך דהעוף עומד בא"י ורואה הנבלה בבבל. לכן נראה דגם כוונה אחרת לוטה בזה. והוא. דעוף טמא ומזוהם, מתכונתו לקבוע מקומו דוקא במקום טומאה, ומשם יביט תמיד על צד הכעור וההעדר אם ימצא במקום טהרה, וזהו מאי דאמר "עומד בבבל" הוא ארץ העמים מקום טומאה. נוסף על תכונתו ותכונת אבותיו הטמאים, "ורואה נבלה" לא בגופו וצור מחצבתו רק "בארץ ישראל" שהוא מקום טהרה וקדושה. וזה גופיה הוא סימן טומאה. וההיפוך הוא סימן טהרה. בינה זאת.

שם ולעופות טהורים אין מספר, ע' בפרקי דר"א ר"פ כ"ג ובביאור הרד"ל שם.

שם שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות כו', ע' ספרי ראה י"ד ד' ובמראה הפנים לירושלמי שבת פ"ב ה"ג ובפדר"א ר"פ י"א ובביאור הרד"ל שם ובחס"ו ח"ו סי' נ"ג.

שם שעופות טהורין מרובין על הטמאין כו'. ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין ובחס"ס חי"ד סי' ע"ד.

שם לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ע' באגרת דרב שרירא גאון מש"כ בזמנו דרבינו הקדוש.

שם עוף טהור נאכל במסרת כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ב ובס' הפרנס סי' א' ובביאור הרד"ל שם ובת' הרא"ש כלל כ' סי' כ' וסי' ל"ב.

שם נאמן הצייד לאמר עוף זה טהור מסר לי רבי כו', וכ"ה ג"כ בתוספתא בכורות פ"א, ולכאורה לפמש"כ המחבר ביו"ד סי' קכ"ז ס"ג דעד אחד נאמן באיסורים להתיר אבל לא להחמיר. א"כ גם הכא אפ"ל דהצייד נאמן רק לאמר עוף זה טהור מסר לי רבי, מפני שהוא להתיר. אבל לא להחזיק עוף הבלתי ידוע בטמא.

אמנם בתוספתא ע"ז פ"ה הלשון נאמן הצייד לאמר עוף זה טמא עוף זה טהור ע"ש. וזה מתאים עם דעת הרמ"א שם, דבכל דבר שלא אתחזיק לא להיתר ולא לאיסור עד אחד נאמן עליו אפילו לאסרו.

ולכאורה אמאי לא נקט בברייתא דהכא נאמנות הצייד לעוף טמא לאסרו, לכן נ"ל דכיון דהתנא הניח כלל ליסוד מוסד דעוף טהור נאכל במסרת, משו"ה כל עוף שאין עליו מסרת ממילא הוא טמא אפילו בלא עדות הצייד, ועפ"ז לא שייך נאמנות הצייד דעוף טמא לסתם עד אחד נאמן באיסורין דשאני הכא דסילוק עדותו משוה ליה לטמא ודאי, משא"כ בע"א דשאר איסורין דמפני סילוק עדותו נשארת החתיכה רק בספק, וע' גיטין ד"ב ע"ב וברש"י ד"ה דלא איתחזק ובברייתא דהכא אשמעינן רק דהצייד נאמן להחזיק המסרת של עוף טהור עפ"מ ששמע מרבו.

שם לוקחין ביצים מן העכו"ם בכ"מ כו', ע' ברמב"ם פ"ג הי"ח ממ"א ובפר"ח סי' פ"ג סקכ"ב ובפלתי סי' פ"ו סק"ב.

שם ואין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות ע"כ, אע"ג דתנא הכא נבלות דבכ"מ חמירי מטרפות. מ"מ נקיט טרפות בתר הכי משום חומרא דאיכא בביצים דספק טרפה, כמבואר בשו"ע סי' פ"ו ס"ג דביצה ספק אם היא מנבלה או משחוטה מותרת. ואם הוא ספק אם היא ביצת טרפה או שחוטה אסורה. משום דביצת נבלה היא מדרבנן וביצת טרפה דאורייתא. וע' בט"ז יו"ד ס"ס כ"ז ובתשובת אחיו הגאון מהר"י הלוי ז"ל שם.

שם באומר של עוף פלוני טהור. ע"ל דס"ד ע"א תוד"ה סימנים ובר"ן ע"ז ספ"ב ובס' הפרנס סי' ב' ובתשב"ץ ח"ב סי' סמ"ך ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ש"ב סק"ה ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ח' ובח"ס חי"ד סי' ע"ח.

שם ולימא של עוף טהור אי הכי אית ליה לאשתמוטי, ע' בר"ן ע"ז פ"ב במשנה דרבי ובית דינו התירו את השמן ובתשובות הרשב"א סי' תקכ"ז.

שם ולבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כך סימני דגים כו' ותניא גבי ביצים אלו הן סימני ביצים כו', ויל"ד טובא הלא על קושית הש"ס ולבדוק בסימנין לא הי"ל רק להביא ברייתא דאלו הן סימני ביצים, ומדוע הביא קודם ברייתא דכסימני ביצים כך סימני דגים עם כל השקלא וטריא דלא שייך הכא רק בע"ז ד"מ ע"א אולם לפ"מ דמשמע דהגרסאות בגמ' בהא דתניא גבי ביצים, לא הוו אליבא דכו"ע. לכן אין מקום להקשות כ"כ, דאפשר דהוא סיפא דברייתא, ונקיט רישא משום סיפא כמו בכ"מ.

אח"כ מצאתי בנחל אשכול לס' האשכול ה' מזוזה, שכ' דהך ברייתא לא צריך לה הכא, אלא משום דבע"ז צריך לה. מייתי לה נמי הכא והביא גם ממקומות אחרים כה"ג.

שם אלא אימא כך סימני עוברי דגים. כ"ה הגרסא גם בע"ז, וכן גריס רש"י, וכ"מ גרסת הרמב"ם בפ"ג ה"כ ממ"א, אבל גרסת הרי"ף הכא ובע"ז ספ"ב כך סימני קרבי דגים וע"ש בר"ן. וע' ש"ך סי' פ"ג סקכ"ד ובביאור הגר"א שם סקכ"ז.

רש"י ד"ה מיני דגים טמאים, וכ"כ התוס' בד"ה עופות ע"ש. אולם הב"ח הביא בשם המדרש איכה דשם איתא להדיא דגים טהורים וחגבים טהורים ע"ש. וכ"ה נמי בירושלמי תענית פ"ד סוף הלכה ה'. והתם היא מימרא דר' חנינא בריה דר' אבהו. והכא משמע דהיא ברייתא דתני אבימי.

תוד"ה עופות עשרים וארבע הויין כמה מינים יש כו', ע' ברמב"ן לסה"מ שרש ט'.

תוד"ה ודילמא דעוף טמא נינהו וא"ת כיון דעופות טהורים רובא ניזל בתר רובא כו'. ע' בתשובות הרשב"א סי' ק"ח ובתשובות מהר"ח אור זרוע סי' כ' ובביאור הרד"ל לפדר"א פכ"ג אות י"ד ובנחל אשכול לספר האשכול ח"ג סי' כ"ב ובס' התרומה סי' כ"ז ובפמ"ג סי' פ"ו סק"ה בשפ"ד ובפר"ח שם סק"ד ובמג"א סי' ל"ב ס"ק ס"ו ובת' הריב"ש סי' קצ"ב ובפלתי סי' פ"ג סק"ד ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ד וביד המלך פ"ח ממ"א ובנחל יצחק סי' מ"ו ענף ג' ובעין יצחק ח"ב סי' נ"ד ובאור שמח פ"ח הי"א ממ"א ובמנ"ח סוף מצוה ר"ס.

דף סד.

בטרופות בקערה כו', ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ד ובאור שמח פ"ג ה"ז וה"כ ממ"א.

שם והא תניא אין מוכרין ביצת טרפה לנכרי כו', בטור סי' פ"ו הלשון נבלה וטרפה, וע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' ע' וחי"ד סי' קפ"ו וסי' קצ"ג.

שם דאיכא דעורבא דדמו לדיונה. ע' בת' הרשב"א סי' תקכ"ז ובס' יראים סי' קל"א ובמש"כ בחידושי לקמן בסמוך ברש"י ד"ה ה"ג.

שם מתקיף לה רבינא ודלמא דנחש היא, ופירש"י של נחש דומה לשל שרץ ע"כ, ובזה נפלאתי בביאור הרד"ל לפדר"א ס"פ כ"א. במש"כ שביצי הנחש דומה קצת לביצי עופות וכדאמרינן פ"ג דחולין דס"ד ע"ש, הלא לפי המבואר הכא דומין ביצי נחש לביצי שרץ, ומשו"ה הקשה רבינא הכי, והיכן מבואר הכא דדמיין לביצי עופות:

שם שאם ריקמה ואכלה כו'. ע"ל דקכ"ו ע"ב תוד"ה יכול ובמש"כ בחידושי שם.

שם כל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם כו'. ע' פר"ח ס"ס פ"ד.

רש"י ד"ה ביצת השרץ צב והלטאה מטילין ביצים ע"כ. ע' בפרקי דר"א ספ"ט ובביאור הרד"ל שם.

רש"י ד"ה אין מוכרין ביצת של תרנגולת טרפה לעכו"ם דילמא הדר ומזבין לה לישראל כו' ע"כ, והנה הרי"ט אלגזי בסוגיא דבכורות דל"ג הקשה מדברי רש"י דהכא. אמש"כ הרמ"א ביו"ד סי' ש"ז דבכור בעל מום טוב למכרו לעכו"ם קודם שחיטה ע"ש, ואמאי לא חיישינן התם כדחיישינן הכא. דעכו"ם הדר ומזבין לה לישראל והלוקח לא ידע שהוא בכור ואתי לתקלה דגיזה ועבודה, ותירץ דגבי ביצה מתרנגולת טרפה אי הדר ומזבין לישראל הקונה יבוא לידי איסור על צד הודאי דמסתמא לקח הביצים לאכול ויאכל דבר איסור, משא"כ גבי בכור בע"מ דאף דימכור העכו"ם לישראל אפשר שלא יבוא לידי איסור כלל שישחטנו מיד ולא ימצאנו טרפה ולא יבא לידי גיזה ועבודה. וכל כה"ג לא חששו חז"ל כיון דהוי ספק ספיקא אם יבא ישראל אחר לידי איסור ע"ש.

ולכאורה היה מקום לאמר לפ"מ דרבים נחלקו על פסק הרמ"א בזה כמש"כ הש"ך שם. וע' בח"ס חי"ד סי' ש"ג, ובחידושי הגרע"א שם כ' בשם החכ"צ לאסור למכור לנכרי. ומה"ט גופה שמא יחזור העכו"ם וימכרנו לישראל. הרי דהחולקים שם מדמי ליה לביצה של תרנגולת טרפה. וא"כ י"ל דבעל הגהות מרדכי ויתר הראשונים. שמהם מקור לפסק הרמ"א, ס"ל דאפשר לחלק כמש"כ הרי"ט אלגזי.

אכן י"ל דגם בביצה דתרנגולת טרפה איכא ס"ס, דלמא לא מזבין האי עכו"ם את הביצה אלא יאכלנה בעצמו. ואת"ל דהעכו"ם מזבין לה אפשר דמזבין לעכו"ם, וכדאמרינן בע"ז דט"ו ע"ב לעכו"ם מזבין לישראל לא מזבין ע"ש וכיון דאפילו בס"ס כזאת אסרינן גבי ביצה, א"כ אין מקום כ"כ לחילוקו של הרי"ט אלגזי.

אמנם כל מעיין בהגהות מרדכי ביבמות פ' האשה, יראה דאין מקום לקושית הרי"ט אלגזי. דז"ל שם ובכור בע"מ מותר להאכילו לעכו"ם ולכלבים ואם נשחט ונמצא טרפה אסור למוכרו לעכו"ם ולהאכילו לכלבים והבשר טעון קבורה אבל העור מותר שיאותו בו הכהנים לפיכך כשיפול מום בבכור טוב והגון למוכרו מחיים לעכו"ם עכ"ל. וכן הרמ"א שם קבע מסמר זה דטוב למכרו לעכו"ם קודם שחיטה, על דין המחבר דשחטו ונמצא טרפה עורו עם בשרו אסור בהנאה וטעון קבורה ע"ש. ולפ"ז כל האי דינא דהגהות מרדכי נאמר לסייג ולגדר, משום חומרא דבכור בע"מ שאסור מחיים בגיזה ועבודה כדתנן בבכורות דכ"ה, ואפילו לאחר שחיטה אם נמצא טרפה אסור בהנאה וטעון קבורה. וכדי שלא יבא ישראל זה שהבכור בידו לתקלה, מחיים או לאחר שחיטה, נאמרה התקנה למוכרו מחיים לעכו"ם, ועד שנהיה נשמרים על הס"ס דילמא מזבין האי עכו"ם לישראל אחר, טוב יותר להיות נשמר על תקנת ישראל זה גופו שהבכור בידו. דלא יבא לתקלה מחיים, משא"כ גבי ביצה. דישראל זה יש לו התקנה בידו, על הביצה של תרנגולת

טרפה. לטרוף את הביצה בקערה ולמכור לנכרי, ולא יבא איהו גופיה לתקלה, ובתקנה זו גם ישראל אחר, לא יבא לתקלה. ומציאות התקלה אינה רק אם ימכור את הביצה כשהיא שלימה. ולכן אין מוכרין ביצה טרפה לנכרי אלא אם כן טרופה בקערה, וע' תשב"ץ ח"א סי' י"ד.

רש"י ד"ה ה"ג אלא א"ר זירא סימנים לאו דאורייתא הנך סימני ביצים לאו הלמ"מ נינהו ולא סמכינן עלייהו ע"כ, נראה דמש"כ רש"י הנך סימני ביצים. הבליע בלשונו שיטת ר"ת שהביאו התוס'. דדוקא סימני ביצים משום דאיכא דעורב דדמו לדיונה אבל סימני עוברי דגים דאורייתא ויש לסמוך עליהם ע"ש.

ובזה מיושבים ג"כ דברי הרמב"ם דפסק כר"ז דהכא דסימנים לאו דאורייתא. כמש"כ הה"מ בפ"ג ה"כ ממ"א, ואפ"ה כ' בפי"ג ה"ה מגזלה, הסימנים המובהקין סומכין עליהם ודנין על פיהם בכל מקום דין תורה. ורש"י כ' לקמן דע"ט ע"ב. דבהא דסימנים דאורייתא. אין לחלק בין סימנים שנתנו חכמים באיסורי תורה, ובין סימני אבדה, ואפשר דגם לזה רמז הרמב"ם במש"כ בכל מקום דין תורה. וא"כ הוי הרמב"ם בזה כמזכי שטרא לבי תרי: דהתם פסק דהוא דאורייתא והכא פסק כר"ז. אולם לפמש"כ ניחא. דר"ז גופיה רק הכא פסק כן, וכדפירש"י הנך סימני ביצים. ומשום דאיכא ד דעורבא דדמו לדיונה אבל סימני עוברי דגים דאורייתא. ומכש"כ דאין שייכות לסימני ביצים דהכא עם סימנין דאורייתא דעלמא. ושפיר עולים שני פסקי הרמב"ם מבלי שום סתירה וע' בס' הארוך מש"ך סי' פ"ג.

וניחא נמי מאי דאיבעיא להו בב"מ דכ"ז ע"א סימנין דאורייתא או דרבנן, ולא הביאו לדר"ז דהכא דפשיטא ליה דלאו דאורייתא. משום דאיהו קאמר רק על הנך סימני ביצים וכדפירש"י.

ועפמש"כ מיושבים דברי ר"ת בסוגיין ובע"ז ד"מ. דמייתי ראיה דסימני עוברי דגים דאורייתא, מהא דאמר רב קרבי דגים אין נקחין אלא מן המומחה ופריך ל"ל מומחה לבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כו' ומשני שנימוחו ולא משני סימנים לאו דאורייתא, ולכאורה אין מקום לקושית ר"ת דהא תירוצא שנימוחו, רבא הוא דמשני בע"ז שם, ואיהוא לטעמיה בב"מ דכ"ח ע"א דסימנין דאורייתא. ומשו"ה מוכרח איהו לתרץ שנימוחו. משום דליכא למיקם אסימנין. וע' ח"ס חאה"ע ח"א סי' י"ד וסי' נ"א.

ובע"כ דגם ר"ת הבין דסימנים דאורייתא דעלמא, אין להם שום שייכות עם סימנין דהכא. וגם רבא דפסק שם דהם דאורייתא יודה דהכא לאו דאורייתא. ואם איתא דחד דינא אית להו לסימני עוברי דגים עם סימני ביצים, א"כ אמאי לא משני התם דסימנין לאו

דאורייתא כדמשני הכא, ובע"כ דסימני עוברי דגים דאורייתא נינהו. רק משום דליכא למסמך אסימנים. דמיירי כשנימוחו, וע' בת' רדב"ז ח"ג סי' תק"צ ובח"ס חי"ד סי' ט"ז.
אמנם גם זה צריך ביאור כיון דבכל מקום סימנין דאורייתא כדכתב הרמב"ם, א"כ מ"ש בהנך סימני ביצים דוקא מצא ר"ז לשנותם מכל דיני התורה, ולאמר בהו דאינהו לאו דאורייתא, ואי משום דאיכא דעורבא דדמו לדיונה, הלא היה די להם לאסור לביצי יונה משום דדמו לדעורב, ואף לפירוש הרשב"א בתשובה סי' תקכ"ז דכי היכי דאיכא דעורבא דדמיא לדיונה אפשר דאיכא אחריתי דדמיא לביצה של עוף אחר טהור כו' ע"ש אך דבריו גופייהו טעמא בעי. אמאי נאסור ביצי כל העופות היכי דיהבי לן סימנים. משום דעורבא דמיא לדיונה ואפשר דאיכא אחריתי כו'.
ונראה משום דהטבע תעיד על סימני הביצים דלא דמיין לסימנין דעלמא. דבכ"מ הסימן הוא חק בטבע ולא ישנה את תפקידו. עבי קליה בר חמרא צניף קליה בר סוסיא רברבן אודניה וזוטרא גנובתיה בר חמרא זוטרן אודניה ורבה גנובתיה בר סוסיא כדאמרינן לקמן דע"ט ע"א. ובכל אחד סימן זה הוא חק ולא יעבור, כן גבי אבדה אם הניח בה סימן הרי הוא נשמר ביד הטבע לא יחליף ולא ימיר תכונתו. והא ראיה דאם אך נאמר סימנין עשוין להשתנות לאחר מיתה. אז אין מעידין עליו כדאמרינן בב"מ דכ"ז ע"ב, משא"כ סימנים של ביצים דכד וחד, חלושים הם, כאשר יעיד החוש דלאו כל הביצים שוין בחידודם, רק האחת עבה בחידודה יותר מחבירה, וכיון דיד המציאות תמשול בקרב הסימן לשנותו במקצת, ואיכא נמי דעורבא דדמי לדיונה לגמרי, לכן לא הניח תוה"ק חותמה על הסימן, רק נופל לאמר דרבנן אחזו כלליות הסימן, שעכ"פ גם העבה בצד החד, חדה יותר מצד הכד לפי ערכה, ובסימני עוברי דגים, אפשר שמצאו שהם מדויקים ומסימנים מיד הטבע באופי מיוחד ולא יתחלף. ולכן קאמרי דהנהו הוו דאורייתא כנ"ל.
בא"ד לאו דאורייתא כו' לאו הלמ"מ הוא. ע"ל ברש"י ד"כ ע"ב ד"ה אבל ובדכ"ז ע"ב ד"ה אין שחיטה ובת' חו"י סי' קצ"ב ובקצוה"ח סי' רנ"ט סק"ב.
רש"י ד"ה אבל, סמוך עליה דקא מסייע ליה סימני כו' ע' פר"ח סי' פ"ג סק"כ.
רש"י ד"ה מדרבנן. מדרבנן הוא דקאסר בטהורין אבל טמאין שרץ גמור הוא ולוקה לד"ה ע"כ, וכ"ה דעת הרמב"ם בפ"ג ה"ח ממ"א וע"ל דצ"ח ע"א וברש"י שם ד"ה אפרוח ובמש"כ בחידושי שם, וע' בס' התרומה ס"ס ל"ד ובתשב"ץ ח"ג סי' נ'.
בא"ד וכי לא ריקמה איסורא איכא מלקות ליכא דלאו שרץ הוא, ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ד וביו"ד סי' ס"ו ובט"ז שם סק"א ובש"ך שם סי' פ"ו סקכ"ג.

תוד"ה כודרת, ובס"פ אין מעמידין גריס בקונטרס כודדת בדל"ת ע"כ, לפנינו הגרסא גם שם כודרת ברי"ש וע"ש בר"ן.

תוד"ה סימנין. אור"ת דוקא סימני ביצים כו'. ע' תוס' רא"ש ור"ן ס"פ אין מעמידין ובמראה הפנים לירושלמי שם, ובמש"כ בחידושי לעיל ברש"י ד"ה ה"ג.

בא"ד אע"ג דאמר בירושלמי דפת נימנו עליו והתירוהו כו', ע' ירושלמי שבת פ"א ה"ד ובע"ז דל"ח ע"ב תוד"ה מכלל ובראב"ן סי' ש"ג ובס' התרומה סי' כ"ז ובש"ך ס"ס פ"ו.

תוד"ה שאם ריקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ, וא"ת לאכילה ולמלקות ל"ל ריקמה הא קיי"ל כל היוצא מן הטמא טמא כו' וכן הקשו כל הראשונים, וכבר כתבתי בחידושי לבכורות ד"ה ע"ב מה דנלע"ד לולא דברי הראשונים ז"ל. דהא דילפינן התם דכל היוצא מן הטמא דטמא מקראי דאת זה לא תאכלו ממעלי הגרה, או מגמל טמא הוא, או מגמל גמל שתי פעמים, הרי בכל אלו יש שייכות להנולדים עם מולידיהם, משא"כ בביצה דאוכלא דאפרת הוא כדאמרינן ריש ביצה, והיינו דקאמר רבא בב"ק דמ"ז ע"א פרה שהזיקה גובה מולדה מ"ט גופה היא תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מ"ט פירשא בעלמא הוא, וכן ביארו חז"ל דבריהם בתמורה דל"א ע"א גבי ביצה אימת גדלה לכי מסרחא וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא, וע' בחו"ד סי' פ"א ובמש"כ בחידושי לקמן בסמוך.

בא"ד ומה"ט אסרינן התם מי רגלים של חמור ע"כ, לפמש"כ לעיל בסמוך גם בזה יש לחלק. דגבי מי רגלים של חמור יהיב טעמא בבכורות ד"ז משום דעכירי ודמי לחלב ומגופיה קא ממצצי ומינא דטמא הוא, ואפילו בחלב בהמה טהורה הי"ל לאסור משום דם נעכר ונעשה חלב רק חידוש הוא ע"ש, משא"כ ביצה הרי פירשא בעלמא היא ופירש"י בפ' הפרה דמ"ז ע"א דבר המופרש ממנה, ומה מאד טרחו התוס' בכ"מ בש"ס אהא דאמרינן בעירובין דס"ב ע"ב אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי אינש במקום רביה דאיירי בשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות דמותר לאוכלן בחלב דאי בסתם ביצים אירי אין לך עם הארץ שלא ידע שמותרות בחלב ע"ש, וכל הפשיטות הוא משום דביצה אחרי יציאתה. אין לה שום שייכות עם התרנגולת, לכן מותר לאכלה בחלב. ולפ"ז מה מקום לדמותה לבע"ח הנולדים, או למי רגלים של חמור דדמיא לחלבו דאסירי ודאי, וע' בת' כנסת יחזקאל סי' כ"ט ובמש"כ בחידושי בסמוך.

בא"ד ונראה לפרש דביצת עוף טהור נפק"ל דשרי מדדרשינן לקמן דק"מ גבי שלוח הקן תקח לך ולא לכלביך כו', וכ"כ הרשב"א והר"ן הכא ובס' האשכול ח"ג סי' כ"א והרא"ש

בפ"ק דבכורות סי' ה' וע"ש ברי"ט אלגזי ובח"ס חי"ד סי' ע"ח ובפר"ח ליו"ד סי' פ"א סקי"ג וסי' פ"ו סקי"א.

בא"ד ביצת שרץ דוקא ריקמה אסירא ואי לא ריקמה שריא כו', ע' ח"ס חי"ד סי' פ"ה.

בא"ד ובריש מס' ביצה ד"ג משמע דאסירי מדאורייתא ם ע"כ, ע' בת' הגרע"א סי' ס"ד ובאור שמח פט"ו הי"ט ממ"א.

בא"ד ושפיר ילפינן איסור מטומאה כיון דאשכחן במס' מעילה כו' ע"כ, משמע דבלא"ה לא הוה יליף איסור מטומאה, וכן יהיו התוס' כמסתפקים בזה לקמן דצ"ז ע"א בד"ה אמר ובעירובין דט"ז ע"ב ד"ה והלכתא ובבכורות ד"ז ע"ב ד"ה דג, וע' במראה הפנים לירושלמי סוטה פ"ט ה"ו ולערלה פ"א ה"ג ולפסחים פ"א ה"ח ומקור הדבר בש"ס הוא לקמן דפ"ו ע"ב אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להיתר. כדהביאו בס' התרומה סי' נ"ה ובמרדכי פ"ב דפסחים רמז תק"נ. וכן הי"ל להביא מסוכה די"ח ע"א שאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו, ולפ"ז בלתי מובן מה דבת' הרשב"א סי' ער"ה, כ' הטעם מצד הסברא דלגבי טומאה מקילין לפי שאין מרבין בטומאה ע"ש. מדוע לא הביא טפי טעם הש"ס דשאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו, ולטעם זה היה מקום רק במקום דלא פירשו בש"ס, כמו ביבמות דק"ג ע"ב דקאמר איסור מטומאה לא גמרינן.

ולכאורה לפי גמרות ערוכות כאלו לא היה מקום לחלות הספק אי ילפינן איסור מטומאה, ובכ"ז הננו רואים כמו דמספקא להו לרבותנו בעלי התוס' ויתר הראשונים הנ"ל. כן מספקא ליה לרש"י ז"ל בפרדס סי' קל"ט ובתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ה, ומאי דמספקא להו להנך גאוני קדמאי הנ"ל, פשיטא ליה להראב"ן כדהאריך בסי' ח' ובסי' יוד. וכן הר"ן בתשובותיו סי' ה' ס"ל כהראב"ן דלמדין איסור מטומאה ע"ש. ועמש"כ בחידושי לקמן דצ"ו ע"ב.

אכן לא ידענא אמאי לא הזכירו אחרי כל ראיותיהם, דבש"ס גופה למדו שאר דינים מטומאה, כמו לעיל ד"י ע"א ודכ"ח ע"ב ובברכות די"ט ע"ב ודכ"ה ע"א ונ"ד ע"ב ובשבת דע"ו ע"א ודקי"ב ע"א ובעירובין דכ"ד ע"א ודל"ה ע"א ודס"ח ע"א ובפסחים ד"ט ע"א ובביצה ד"י ע"א ובסוטה דל"ח ע"ב ובב"מ דצ"ג ע"א וע"ל דצ"ה ע"א ומש"כ בחידושי שם.

והשתא איך יתאימו כל סוגיות הש"ס עם הא דאמרו שאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו וכה"ג, ובע"כ דיש איזה חילוק בין ילפותות הדינים מהלכות טומאה וצ"ע. וע' בשבלי הלקט סי' רי"ז ובביאורי הגר"א לה' פסח סי' תס"ז סקל"ז וסקנ"ג ובחידושי הגרע"א שם ובס' הארוך מש"ך ס"ס פ"ג ובשעה"מ ה' מקואות פ"י כלל א'.

בא"**ד** וכן יש לפרש גבי דבש של דבורים כו'. ע' בס' יראים סי' קל"ב.
בא"**ד** א"נ כיון דכל שאר אבר מן החי אסור מקרי הנך חידוש כו'. ע' ח"ס חי"ד סי' י"ט ובגינת וורדים להפמ"ג כלל נ"א.
בא"**ד** דה"ט דשרי משום דאתי מש"ז של חמור כו', ע' פר"ח סי' פ"א סקי"ב.

דף סד:

מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ע' בחידושי הרשב"א ובפר"ח סי' פ"ו סק"כ וסקכ"א וסקכ"ב ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד שם.
שם ת"ר גיעולי בצים מותרות ביצים מוזרות כו', והנה בירושלמי תרומות פ"י ה"ו גריס בין גיעולי בצים ובין בצים מוזרות. בצים שהקרימו [פי' שקרם עור האפרוח בתוכן] הרי אלו אסורות. ולא ידענא אמאי השמיט הלכה זו מן הברייתא הכא בבבלי, וע' בס' יראים סי' קמ"ו.
שם נמצא עליה קורט דם כו'. ע' ת' הרשב"א סי' מ"ו מה שהאריך בזה.
שם א"ר ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה, בראב"ן סי' רס"ו גריס ר' זירא.
שם איפכא תני תנא קמיה דאביי ואביי הוא דתרצה ניהליה הכי, ע' פלתי סי' ס"ו סק"ב.
שם אמר חזקיה מנין לביצת טמאה שהיא אסורה מה"ת שנאמר ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא איזו זו ביצה טמאה כו'. והנה באבן עזרא פ' שמיני כ' וז"ל בת היענה יש אומרים שהוא מין שלא ימצאו זכרים כמו הארנבת ואין מלת כיענים טענה כי אינם זכרים רק הם נקבות כמו יעלים ורחלים עכ"ל. כוונתו, לפי פירוש זה דכל המין הן נקבות. א"כ מדוע כתב בקרא בת עמי לעכזר כיענים. ולא כתב כיענות, ולכן כתב דאין זו טענה, כי הוא כמו יעלים ורחלים. דהן נקבות וצ"ל רחלות, ואפ"ה כתיב רחלים מאתים, וע"ל דקל"ז ע"ב וכן הרים הגבוהים ליעלים, ולא ליעלות ואגב אורחא קמ"ל דיעל היא נקבה. כמש"כ התוס' בר"ה דכ"ו ע"ב בשם הארוך ע"ש.
ומש"**כ** בשם יש אומרים נלע"ד משום דאיהו לטעמיה לא מצי לפרש. דמשו"ה כתיב בת היענה, משום דבמין זה ליתנייהו זכרים רק נקבות. דהא איהו כ' בפ' משפטים בפסוק לא תבשל גדי בחלב אמו, דלהכי כתיב בת היענה, משום דבשר היענה יבש כעץ. ואפילו הזכר הקטן או הנקבה הגדולה. ומכש"כ זכרים גדולים, ומציאות האכילה במין זה אפשר רק בנקבה כשהיא קטנה, ולכן הזהיר הכתוב בת היענה ע"ש. א"כ לדעתו יש במין זה זכרים. ולכן כ' פירוש זה בשם יש אומרים.

וקצת יש סמך לפי' הי"א שהביא ראב"ע, דמין היענה הן נקבות, מסוגיא דשבת דקכ"ח ע"א דלא אישתמיט שם גם בחד מקום לקרוא אותן נעמיים, רק נעמיות, ופירש"י בנות יענה ע"ש, וכ"ה ג"כ בירושלמי שבת פ"א ה"ד.

והנה בחידושי מהר"ץ חיות ז"ל הקשה, לפמש"כ הראשונים דלהכי נקט בת היענה, לפי שיענה עצמה אשר אוכלת אבנים ובשרה קשה כברזל אינה ראויה לאכילה ורק כשהיא קטנה בשרה רך. א"כ מאי מקשה הש"ס וכי בת יש לה ליענה, ואיך הוכיח לאסור מטעם זה ביצה טמאה ונשאר בצ"ע וכבר הקדימו בזה בח"ס חי"ד סי' ע"ח וע"ש מה שתירץ, וכל אלו יחד עם דברי התוס' לעיל ע"א בד"ה שאם ריקמה ואכלה, כן דברי הר"ן בסוגיין נעלם מהגאון בעל תורה תמימה בפ' שמיני, וע' ח"ס חי"ד סי' ע'.

אולם הם הקשו רק לפי פירושו של ראב"ע בפ' משפטים, ולא העירו כי גם לפי פירושו בפ' שמיני בשם היש אומרים. שבמין זה לא ימצאו זכרים ולהכי קרי לה בתוה"ק בת' בלתי מובן ג"כ קושית הש"ס וכי בת יש לה ליענה, ואיך הוכיחו מזה לאסור ביצה טמאה.

ולכן נלע"ד דאף לכל הפירושים בקרא דבת היענה, קשיא להו לחכמי הש"ס, דעכ"פ לשון בן ובת, לא שייך גבי עופות. דהעוף נברא מן הביצה ולא מן הרחם כמו שאר הבע"ח. ומדאפקה רחמנא בלשון בת ש"מ דעל הביצה גופה קפיד קרא לאסור,דלגבה שייך לשון בת שהיא יצאה מרחמה של העוף כמות שהיא דוגמת שאר הבע"ח.

ומהאי טעמא גופה דרשו חז"ל לעיל דכ"ב ע"ב, בני יונה קטנים ולא גדולים. דאי לא לדרשה זו, אין מקום לפי חוקי הלשון לכתוב גבי עופות בלשון בני. כי הנולדים אינם שייכים למולידיהם.

וכל זה דקדקתי מלשון הר"ן למש"כ וז"ל וכי בת יש לה ליענה והלא מטלת ביצים היא ולא שייך בה בת עכ"ל. ואחרי דגלי רחמנא בעוף טמא אחד לכנהו בלשון בת שהיא הכוונה לאסור ביצתה כנ"ל. ממילא ילפינן להביצים של כל העופות טמאים. דטעם אחד לכולם וכמו שאבאר.

דהנה בשור או כשב או עז כי יולד. שפיר אתה קורא בהחלט על שניהם, היא אמו, וזה בנה, מפני שאין לאחרת חלק בנולד זה. מעת שנוצר במעיה, עד שיצא לאויר העולם. לא כן בתרנגולת שהטילה ביצתה שהתירוה לאכול בחלב, ואפילו אם שחטו להתרנגולת ומצאו בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב כדאמרינן בביצה ד"ו ע"ב. הרי דעם הגמרה נחשבת אוכלא דאפרת, וכפירשא בעלמא כדאמר בר"פ הפרה. ואח"כ באת תרנגולת אחרת וישבה על הביצה ונתרקם בה אפרוח, ותכונתה גם בפרט זה ביארו

חז"ל בתמורה ס"פ כל האסורין. אימת גדלה לכי מסרחא וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא, וע' במג"א סי' רט"ז סק"ג ובביאור הגר"א שם סק"ד. הרי דמהתחלת הריקום נתבטלה חשיבותה המוקדמת, כן דינה לענין אכילה שאם אכלה אזי מכין אותו מכת מרדות. ואם היתה מעוף טמא לוקה משום שרץ העוף. ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך. הרי דנעשית כבריה חדשה מזמן לזמן.

וע"פ הנחות אלו על איזו מהתרנגולות נופל לשון אם, ולמי מהן היא בת, לראשונה. הלא לא לה תהיה הזרע בפועל רק בכח, והשניה, גם היא לא מלאה תפקידה רק בחום מצומצם להוציאה מן הכח אל הפועל, וגמר כזה היה באפשרות לצאת גם מן הראשונה, ואפילו מבלעדי שתיהן רק במדרגת חום משוער ומצומצם מן החוץ. וכמו שיעיד הנסיון. ואחרי כל אלה מה נעימים דברי הר"ן במש"כ לבאר מש"א בש"ס. וכי בת יש לה ליענה. "והלא מטלת ביצים היא ולא שייך בה בת" וע' נדה ד"נ ע"ב תוד"ה תרנגולתא.

והנה במנחות דכ"ה ע"א מפרש. דקרא ונשא אהרן את עון הקדשים קאי על טומאה. ומשום דהותרה מכללה בצבור, ופריך ואימא עון יוצא. שמאל. ובעל מום דכל אחד הותר מכלליה למילתיה. ומשני לה, והקשו התוס' אמאי לא קאמר עון דאותו ואת בנו דהותר מכללו בעופות כו' ע"ש. אולם לפמש"כ אין מקום לאמר בזה דהותר מכללו. דעוף אינו כלל בסוג דאותו ואת בנו, להיותו נולד מן הביצה, ולא נחשב בתר אמו כמו שאר בע"ח הנולדים מרחם אמם. עד דמשו"ה הקשה הש"ס הכא בפשיטות, וכי בת יש לה ליענה כנ"ל.

אחז"ר מצאתי בתשב"ץ ח"ב סי' נ"ח שכ' ג"כ דלהושיב תרנגולת על ביצי פרגיות או בני יונה שפיר דמי אע"ג דלענין כלאים אין היתר בעופות יותר מבהמה כדתנן ס"פ הפרה אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור כו' ולכלאים כו' וכן חיה ועוף כיוצא בהן אפ"ה הושבת שובכין לאו בכלל הרבעה שאין התרנגולת עושה אלא מעשה דברים המוסיפין הבל והמושיב תרנגולת על ביצי מין אחר כמטמין אותם בתוך מוכין עכ"ל, והוא ממש כמש"כ, ות"ל שכוונתי לדעתו בסברא, אף להכריע עי"ז להקל בדין דאורייתא.

שם וכי בת יש לה ליענה אלא איזו זו ביצה טמאה, ם ע' בס' האשכול ח"ג סי' א' וסי' כ"א ובפירוש הראב"ד לתו"כ שמיני פרשה ג'.

שם כיענה זו שמתאבלת על בניה, בילקוט שמיני רמז תקל"ז הגרסא על בנותיה ע"ש. ונ"מ למש"כ לעיל בשם האבן עזרא ע"ש.

שם והכתיב תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה ואס"ד ביצה ביצה בת מימר שירה היא ויל"ד האם חית השדה ותנים בני מימר שירה נינהו ובע"כ דהאי תכבדני חית השדה

ותנים, מוסב על האדם בהביטו תכונותם הנפלאות אשר נטע השי"ת בהם, ישבח על ידם לבורא עולם. כמו והאניה חשבה להשבר יונה א', דאין הכוונה שהאניה חשבה כן. רק האדם הרואה האניה חשב עליה להשבר וכדפירשו התוס' בנזיר ד"י ע"א גבי אמרה פרה הריני נזירה, וכן פירש"י בר"ה דל"א ע"א אהא שברא עופות ודגים לשבח לשמו, וז"ל כשהאדם רואה עופות משונים זה מזה נותן שבח למי שבראם. וכ"כ הרמב"ם והמפרש סוף מס' תמיד, וכה"ג פירשו התוס' לעיל ד"ז סע"א ובע"ז די"ז סע"א, גבי גינאי נהרא והרים וגבעות ע"ש, ובדרך זה פי' בס' כנף רננים את כל הפרק שירה, דמוסב על האנשים הרואים תכונות הנבראים כל אחת בצביונה, יתן עוז למלך הכבוד בשבח מיוחד. ע"י נברא זה לפי תכונתו וטבעו ע"ש.

ועד"ז תתפרש הא דכתיב תכבדני חית השדה ותנים, דקאי על האנשים הרואים אותם. שהם יכבדו לבוראם ע"פ תכונות נבראים אלו. ולפ"ז אפ"ל כמ"כ הא דבנות יענה אפילו אי תתפרש על ביצי היענה, מכש"כ לפי המבואר בס' הברית ח"א מאמר י"ד בפליאות ביצי היענה שאין דוגמתה בביצים מעופות אחרים ע"ש.

ואפשר דחז"ל הבינו דהאי תכבדני חית השדה וגו' אמר הנביא בדרך מליצה על האומות הרעות, שהם יכבדו להשי"ת על אשר ישים דרך לעם ישראל לעתיד, ומליצה כזו שפיר נופלת על חית השדה ותנים, אבל לא על ביצה, והיינו דפריך ביצה בת מימר שירה היא, ובע"כ דקאי על היענה גופה שהיא עוף הדורסת.

אכן יל"ד מדוע לא הביא מקרא דישעיה ל"ד י"ג, והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה. דמוסב על החציר האוכלות הבנות יענה כדפי' הגאון מלבי"ם ז"ל שם. והוא מוקדם לפסוק תכבדני חית השדה, ואי אפשר לפרשו על הביצה, וכן מלשון וישבו בה בנות יענה ירמיה נ' ל"ט, ובאיוב ל' כ"ט אח הייתי לתנים ורע לבנות יענה, דבכולם משמע בהדיא דקאי על היענה גופה ולא על הביצה, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה מותרות, דמיא בעלמא הוא ולא יהבי טעמא באחרנייתא ע"כ, נ"ב כדאמרינן לקמן דצ"ז ע"ב, וע' בתשובות הרשב"א סי' תקכ"ח ובס' התרומה סי' כ"ז ובמראה הפנים לירושלמי תרומות פ"י ה"ו.

רש"י ד"ה נפש, ואע"פ שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים ע"כ, ע' ש"ך סי' ס"ו סקט"ו.

תוד"ה לרבות, לא גרסינן ביה דברי ר"א בן יעקב כו' ע"כ, אולם ברי"ף רא"ש ורשב"א גרסי לה, וע"ל סוף ע"א ברש"י וברי"ן בסוגיין ובת' פמ"א ח"ב סי' ק"כ.

תוד"ה גיעולי, ונ"ל כמו שפי' בערוך שהכו התרנגולת על בית רחמה כו' ע"כ, וכ"פ בה"ג סי' ס"ג, ובחידושי הרמב"ן והרשב"א הביא פי' זה בשם תשובת הגאונים. וע' ברא"ש

ובראב"ן סי' רס"ו ובס' התרומה סי' כ"ז ובס' הפרנס סי' ה' וברוקח סי' תמ"ו ובס' הארוך משפ"ך סי' פ"ו.

בא"ד הדא דתימא הוא ששלקן בקליפיהן כו' ע"ל דצ"ח ע"א תוד"ה בביצת ובביאור הגר"א סי' פ"ו סק"ה וסקי"א ובפמ"ג שם במשבצות סק"י ובפר"ח שם סקי"ב ובפלתי סק"ו ובח"ס חא"ח סי' קכ"ז:.

בא"ד אוכל אדם דגים או חגבים בין חיים בין מתים כו', ע' שבת ד"צ ע"ב תוד"ה דלא ובע"ז דל"ח ע"א תוד"ה לעולם ולקמן דס"ו ע"א תוד"ה במאי ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה והוא. זהו כשישנו בקשר ונתפזר עד שהוא חוץ לקשר כו', ע' בתורת הבית דף פ"ה ע"ב ובסמ"ג ל"ת קל"ב ובס' הפרנס סי' ו' ובר"ש ור"ן בסוגיין וברוקח סי' תמ"ז ובת' ריקאנטי סי' רי"א ובס' הארוך משפ"ך סי' ס"ו ובפמ"ג שם במשבצות.

בא"ד ועוי"ל הך שמעתא דהכא שרי דם ביצים לגמרי כו', ע' פר"ח סי' ס"ו סק"ה.

דף סה.

התם בשתי תיבות פסיק להו בשני שיטין לא פסיק להו כו', ע' שעה"מ פ"ד הי"ב מה' גירושין ובח"ס חי"ד סי' ע"ח.

שם תניא דבן גמליאל אומר דורס ואוכל בידוע שהוא טמא, בתוספתא הוא בשם רבן שמעון בן גמליאל וכ"ה גרסת התוס' בסוגיא דהכא, כמש"כ לעיל דס"א ע"א בד"ה כל שיש. ומשמע דהתוס' גרסי הכי בגמרא מפני לשון התוספתא.

ולולא דברי התוס' היה נלע"ד דשתי ברייתות חלוקות הן. ושניהם מודים דדריסה היא סימן טומאה בעוף. אבל בזה פליגי דבברייתא דהכא ס"ל לר"ג, דסימני טהרה הוא דוקא כשיש להעוף כל השלשה ביחד, וכדמשמע פשטות הלשון יש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף בידוע שהוא טהור ורשב"ג דתוספתא ס"ל כל שיש לו אצבע יתירה בעוף טהור. הרי דבסימן אחד סגי. והוא דעת רבי אליעזר בפרקי דר"א רפ"ט ן וע"ש בביאור הרד"ל.

שם ר"א ב"ר צדוק אומר מותחין לו חוט של משיחה אם חולק את רגליו שתים לכאן ושתים לכאן טמא שלש לכאן ואחת לכאן טהור. והנה בלשון המשנה תנן כל עוף החולק את רגליו טמא. וכן העתיקו ברמב"ם ושו"ע. אולם סיפא דברייתא דשלש לכאן ואחת לכאן טהור, השמיטו. ובע"כ דס"ל כמש"כ בספר האשכול ח"ג סי' כ"ב, דהאי טהור אפשר שהוא טהור ע"ש, ולהכי לא פסיקא להו למיתנינהו בסימן של טהרה.

שם דתניא ר"א אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, הלשון לא לחנם משמע דכל ההוראה בזה היתה מהנסיון, וכ"ה בה"ג ס"ס ס"א כדתניא זרזיר עוף טמא הוא וכשרצו חכמים לבדקו אמרו לו לצייד ראה דרכיו של זה הלך וראה אותו פעם ראשונה שניה ושלישית אצל העורב בא ואמר להם לחכמים לפיכך אמרו חכמים לא לחנם הלך זרזיר כו' ע"ש. ולכאורה הרי ר"א גופיה יליף לעיל דס"ב ע"א טומאה דזרזיר מקרא. כדתניא עורב זה עורב למינו ר"א אומר להביא את הזרזיר.

ובע"כ לפ"מ דכו"ע ס"ל דלמינו אתא לרבויי שאר עופות הדומין להן ורק בזרזיר פליגי רבנן אדר"א במאי דקאמר למינו להביא את הזרזיר. פלוגתא זו הביאם להעמיד את הזרזיר לבדיקת שכונתו, וע"ז אמרו לא לחנם כו' כמש"כ הבה"ג בלשון הברייתא ולפ"ז שניהם צדקו יחדיו. בדיקת שכונתו אחרי הילפותא מקרא, וע"ל דס"ב ע"א תוד"ה ר"א ובס' האשכול ונחל אשכול ח"ג ס"ס כ"ב.

ועפי"ז בלתי מובן דברי המד"ר תולדות פס"ה, דקאמר בימי ר' חייא רבה עלה זרזיר אחד לארץ ישראל כו' א"ל מהו דניכליניה וצוה לבדוק אותו ואשכחו להאי עורב בשכונתו ואמר מסאב הוא דכתיב ואת כל עורב למינו ע"ש, ולפ"מ דר"ח דריש את כל עורב למינו כדפריש ר"א ובבדיקתו נמי כבר נתנסה בימי ר"א, א"כ ל"ל לר"ח לבודקו עוד. הלא לא נשאר לו אלא לפסוק אי הלכה כר"א או כחכמים. ואפשר היו צריכים לבדוק אותו אם הוא זרזיר שנחלקו עליו מכבר. וכדמשמע קצת הלשון במדרש עלה זרזיר אחד בא"י ע"ש.

שם כמאן כר"א כו'. ע' ברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ר"א.

שם אפילו תימא רבנן שכן ונדמה קאמרינן. בתוספתא שלפנינו מבואר בהדיא אחרים אומרים השוכן בין הטמאים ודומה לטמאים טמא השוכן בין הטהורים ודומה לטהורים טהור, וע' פלתי קונטרס פני נשר ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ד. ם

שם א"ר פפא הלכך בעינן רוב ארכו ובעינן רוב הקיפו, כה"ג לעיל דמ"ו ע"א ועמש"כ בחידושי שם.

שם ת"ר אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הזחל מותר ר"א ב"ד יוסי אומר אשר לו כרעים אע"פ שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, וקשה אמאי צריך להביא דעת ת"ק, הלא איהו נמי ס"ל כראב"י בהיתר הזחל, רק ראב"י דריש ליה מקרא, ולפ"ז לא הי"ל אלא להזכיר דברי ר"א ב"ר יוסי ולסיים בדבריו כגון הזחל ה"ז מותר. ובתוספתא פ"ג וכן בתו"כ שמיני פרק ה', ג"כ לא נזכר דעת ת"ק רק דברי ר"א ב"ר יוסי וצ"ע כעת.

שם מאי זחל אמר אביי אסקרין, בילקוט שמיני רמז תקל"ז הגרסא אסחרא.

שם דבי ר' ישמעל תנא אלו כללי כללות ואלו פרטי פרטות כו', ע' מה שהאריך בזה בראב"ן סי' ט"ו.

רש"י ד"ה ה"ג, ואירשא סמיך דתנא ליה כל עוף כו', בתוס' לעיל דס"א ע"א בד"ה כל שיש, העתיקו דברי רש"י אלו בשינוי מעט לא כמו שהוא לפנינו, וע' בס' התרומה ר"ה איסור והיתר.

רש"י ד"ה ציפרתא מכירין היו שהיא טהורה וזה שמה עכ"ל, נראה דרש"י נשמר בזה, משום דבגמ' הקשו בפשיטות גמורה, ציפרתא נמי מקלט קלטה, משמע מזה דסתם צפור הוא עוף טהור, ובאמת שקיל וטרי בזה טובא לקמן דקל"ט ע"ב, לכן פירש"י דהאי ציפרתא דפריך הכא בגמ' היה מין מיוחד, ואינו צפור דכתיב בקרא, רק מכירין היו שהיא טהורה וזה שמה, וע' בפמ"ג במשבצות סי' פ"ב סק"ב.

רש"י ד"ה שכן כמו שוכן ע"כ, כוונתו דלפי גרסת הש"ס שכן. משמע דאם שכן פעם אחת אצל עוף טמא מחזקינן ליה בטמא, ובאמת מבואר בה"ג ס"ה טרפות, דהצייד ראה את הזרזיר בבדיקתו שלש פעמים אצל העורב, ורק אז החזיקו אותו חכמים לעוף טמא, לכן פירש"י דהאי שכן הוא כמו שוכן, ור"ל ששוכן בתמידיות, וכ"ה גרסת הבה"ג שם בשוכן ונדמה לו, וכ"כ הרמב"ם בפ"א ה"כ ממ"א וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להם ה"ז טמא.

רש"י ד"ה ונדמה דומה להם במראיתו ע"כ, ע' פר"ח סי' פ"ב סק"ט.

תוד"ה אע"פ, ולא מצו למימר לא שאין לו כרעים כלל קאמר דאדרבה כו', ע' טו"א מגילה ד"י ע"ב ובח"ס חי"ד סי' ע"ה ובמש"כ בחידושי לקמן דס"ו ע"ב ולערכין דל"ב ע"א.

בא"ד ואמאי לא מייתי מכל הנך קראי ע"כ, ויל"ד אמאי לא מייתי אינהו מקרא דאם לא יגיד דהוא ג"כ מלא, ודרשינן מיניה בשבועות דל"ה ע"א, אם לו לא יגיד ונשא עונו ואם לאחר לא יגיד פטור ע"ש.

תוד"ה אלו בסה"ד, וא"ת דהשתא משמע דלתנא דבי ר' ישמעאל ולתנא דמתניתין שרי ראשו ארוך כו', ע' בביאור הגר"א סי' פ"ה סק"א.

דף סה:

הבא ויש לו גבחת הבא ואין לו זנב, ופירש"י דלארבה וסלעם אין זנב ע"כ, ופלא הוא במש"כ בערוך ערך גבח דלסלעם יש לו גבחת ויש לו זנב, ומוכח דט"ס הוא שם.

שם פריך רב אחאי, ע' בהקדמה על השאילתות מהגאון בעל שאילות שלום ובמש"כ בחידושי לבכורות ד"ו ע"א.

רש"י ד"ה ת"ל סלעם כו' דהיינו אושכף וה"ה ליוחנא ירושלמית כו', ע' ראב"ן סי' ט"ו. תוד"ה וכי, דאפילו דריש כללי ופרטי אתי שפיר וסבר כמ"ד כללא בתרא דוקא כו', ע' ח"ס חח"מ סי' קי"ג.

דף סו.

במאי קמיפלגי תנא דבי רב ותנא דבי ר' ישמעאל בראשו ארוך כו' ע' תוס' ע"ז דל"ז ע"ב ד"ה בראשו ובביאור הגר"א ליו"ד ר"ס פ"ה.

שם אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והעפיאן ה"ז מותר ע"כ, סולתנית זו היא חילק. המובא במשנה ע"ז ל"ה ע"כ כדפירש"י שם. והכא מותר מפני שניצודין ועומדין מתחלה ביד ישראל, אבל אם באו מיד עכו"ם אסורין כדתנן התם, והטעם משום גזירה שמא עירב עמהם דגים טמאים ואין ניכר, שגם אלו אין להם עכשיו. והיתירם הוא רק משום דעתידים לגדל לאחר זמן. ועמש"כ בחידושי לקמן בסמוך.

שם יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים כו' ה"ז מותר, וכ' התוס' בע"ז דל"ט ע"א בד"ה אין, וז"ל אומר ר"י דדריש אין לו עיין לו כלומר עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד לגדל לאחר זמן והכי דרשינן ביבמות דכ"ב ובן אין לו עיין עליו עכ"ל, וכמ"כ כ' הרשב"א בחידושיו בסוגיין וז"ל דגבי דגים כתיב כל אשר אין לו ודרשינן אין לו עיין עליו אע"פ שאין לו עכשיו אם עתיד לגדל לאחר זמן מותר ע"כ, ולכאורה תוכן אחד ללשון הרשב"א והתוס', אולם כשנדייק חילוק גדול ביניהם, דללשון התוס' שכתבו עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד לגדל לאח"ז, הרי כיילו בדבריהם רישא דברייתא דאין לו עכשיו ועתיד לגדל, וסיפא דיש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים, אולם הרשב"א לא כייל בדבריו רק אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאח"ז, שהוא רק רישא דברייתא.

ונ"מ להא דתניא בתו"כ שמיני פרשה ג' כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים מה ת"ל שיכול אין לי אלא המעלה סימני טהרה שלו ליבשה השירו במים מניין ת"ל במים ע"ש, והשתא לדברי הרשב"א ניחא. דאיהו לא כייל בדרשת אין לו. רק אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאח"ז, ולדידיה שפיר י"ל, דהיתר דיש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים, זה נפק"ל מיתורא דקרא כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים כדרשת התו"כ, אבל ללשון התוס' דכיילו יש לו עכשיו ועתיד להשירן, יחד אם אין לו ועתיד לגדל, תרווייהו מקרא דאין לו עיין עליו, א"כ מיותר לדידהו קרא דאשר אין לו סנפיר וקשקשת במים, דאתא לפי דרשת התו"כ להשירו סימני טהרה שלו במים.

כן י"ל בעצם ההרכבה מהא דבן אין לו עיין עליו דיבמות לבבא דרישא בסוגיין. בשלמא בסיפא דיש לו עכשיו ועתיד להשיר בשעה שעולה מן הים, יש מקום לדמות להא דבן אין לו עיין עליו. דכמו דהתם כתיב ובן אין לו ומרבינן ממזר, משום המציאות דהא יש לו דסתם אח ובן הוי אפילו ממזר, וכדפריך ביבמות דכ"ב ע"א פשיטא אחיו הוא וע"ש ע"ב תוד"ה בן. וה"נ גבי סנפיר וקשקשת דכתיב אשר אין לו, והא יש לו עכשיו, אפשר דאנו מתחשבין עם המציאות דיש לו לאמר עיין עליו, ולא עם מה דעתיד להשירן בשעה שעולה מן הים, משא"כ ברישא דעכשיו אין לו. איך נופל לאמר דבשביל כח טמיר ונעלם שיש בו לגדל לאחר זמן. נפקיענו כעת מן המציאות אשר לפנינו, המתאמת עם דין התורה דאין לו סנפיר וקשקשת ולהתירו בשביל שיהיה לו לעתיד, וע"פ מה דדרשינן ובן אין לו עיין עליו. הלא מי דמי, התם כתיב ובן אין לו והא יש לו. להכי פוטר אשת אביו מן היבום. משא"כ הכא כתיב אשר אין לו, וכן הוא האמת דעכשיו אין לו.

ועוד לעיל דס"ה ע"א גבי חגבים, דקאמר נמי אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאח"ז מותר, בשלמא ר"א ב"ר יוסי דריש מקרא מדכתיב אשר לא כרעים, וקרינן לו בוי"ו, וע"ש תוד"ה אע"פ ובמש"כ בחידושי לערכין דל"ב ע"א, אבל ת"ק מנא ליה שם דמותר, הלא התם ליכא קרא למדרש אין לו עיין עליו.

וקצת י"ל בדעת הראשונים ז"ל שהבינו בש"ס שהתירו בשניהם, משום דהאי אשר אין לו סנפיר וקשקשת. היתה בכונת התורה דאין לו לא בכח ולא בפועל, ולכן אם עתיד לגדל לאחר זמן הרי יש לו בכח, ומותר אע"ג דעכשיו אין לו בפועל, ומכש"כ דמותר אם עתיד להשירן אח"כ, כיון דעכשיו יש לו בפועל. ואסמכו אקרא אשר אין לו סנפיר וקשקשת, היינו דאין לו לא בכח ולא בפועל, אבל אם יש לו באחד מהם מותר.

ועפ"ז הוה ניחא נמי גבי חגבים דכתיב אשר לא כרעים דהתם נמי דוקא אם אין לו לא בכח ולא בפועל, וזהו דעת ת"ק דאם עתיד לגדל לאחר זמן מותרי ור"א ב"ר יוסי לא פליג עליה. רק לטעמיה אזיל דדריש כה"ג גבי אשר לוא חומה כמש"כ שם התוס', ולהכי קאמר דממקומו הוא מוכרע כדעת הת"ק מקרא דכתיב אשר לא וקרינן בוי"ו ע"ש.

אבל לפ"ז קשה מה שייך לדרשת ובן אין לו עיין עליו. הרי התם יש לו בן במציאות, ולא דמי לאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאח"ז. דחלק זה הוא רק בכח.

רש"י ד"ה ומר, וחגבים הללו אין טעונין שחיטה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב כו', ע' שבת ד"צ ע"ב תוד"ה דלא ובברכי יוסף חי"ד סי' י"ג סק"ב.

רש"י ד"ה הקבועין בו. צ"ל קודם ד"ה הפורח בהן, לפי לשון המשנה דעלה קאי, ועמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה במאי, דבכמה מקומות בש"ס מוכח דשרי בלא שחיטה כו' ע"כ, וכ"ה בפרקי דר"א פ"ט.
בא"ד ברייתא דתוספתא דקתני אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים ובין מתים ע"כ, תוספתא זו היא בתרומות פ"ט, וע' ברמב"ם ומפרשים פ"א ה"ג מה' שחיטה.

דף סו:

אקונס ואפונס כו', לשון התוספתא הקולייס והפולמוס כו' ע"ש, ואפשר דלזה היתה כוונת רש"י במש"כ כולן לשון פרסי הן ע"כ, מאי דאינו רגיל לפרש כן בשאר מקומות. רק משום דלא תקשי על שינוי לשון התוספתא. ולאמר דמשו"ה פליגי, ולכן פירש דתנא דברייתא קרי להנך דגים בלשון פרסי, ודתוספתא קרי להו בלשון אחר, אולם הן הן הדגים, ולא פליגי תנאי אהדדי.
שם תנן התם כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר כו', ע' פמ"ג סי' פ"ג סק"ב במשבצות וע' בשפ"ד שם ובפר"ח שם סק"ד.
שם אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר ה"א מאי קשקשת סנפיר כו', ע' יומא דע"ד ע"ב תוד"ה איצטריך בסה"ד.
שם ולכתוב רחמנא קשקשת ולא לכתוב סנפיר א"ר אבהו וכן תנא דבי ר"י יגדיל תורה ויאדיר. ע' בדמשק אליעזר ובמהר"ם שיף ובלב אריה מה שהאריכו בתירוץ הש"ס ובביאור התוס' בזה ולעד"נ עפמש"כ התוס' בנדה דנ"א ע"ב דשני סימנים בדגים כתב רחמנא דומיא דסימני בהמה מעלה גרה ומפרסת פרסה וכ"כ בס' האשכול ח"ג סי' כ"ג.
ולכאורה מי דמי הלא השני סימנין בבהמה מוכרחים הם, משום דאשכחן במציאות הטבע, מפריס פרסה בחזיר, ומעלה גרה בגמל, ושניהם טמאים. לכן בהכרח כתב רחמנא שני הסימנים, שאם שניהם יהיו בבהמה אחת. רק אז הוא סימן טהרתה, משא"כ בדגים כיון דסנפיר בלא קשקשת טמא, נמצא דהוא לאו סימן כלל, וכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ג"כ מצד טבעו כדתנן, עד דמשו"ה הקשו בש"ס מכדי אקשקשת קא סמכינן לכתוב רחמנא קשקשת ולא לכתוב סנפיר. פירוש משום דאיהו הוי ממילא עם הקשקשת, ועיקר הסימן הוא הקשקשת, ועפ"ז מה שייך סימני דגים לסימני בהמה, דכל אחד מהם הוא סימן בפ"ע ושניהם מוכרחים להיתר טהרתה.
ולא די מאי דקשיא לן ע"ד הראשונים ז"ל, דהשוו שני סימנים דדגים לשני סימנים דבהמה, קשה ג"כ לפי ההנחה הנ"ל בלשון הכתוב. דכתב סנפיר קודם לקשקשת, כאילו

היה סנפיר עיקר הסימן וקשקשת טפל, באופן דבאמת הוי הקשקשת עיקר הסימן וסנפיר לאו סימן כלל.

וזהו תירוץ הש"ס יגדיל תורה ויאדיר, משום דסימני דגים כתיבין תיכף בתר סימני בהמה, לכן כתב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת. היינו דלסנפיר יהיה גם קשקשת. אותם תאכלו וממילא מובן דאם אין לסנפיר קשקשת לא תאכלו, ועפ"ז הוא יגדיל תורה ויאדיר, דבלשון הכתוב מבחוץ, נראה הסנפיר כסימן בפני עצמו, דומיא דסימני בהמה הקודמים בכתוב, ובאמת לא הוי סימן כלל, רק עיקר הסימן הוא הקשקשת כנ"ל, וע' בפלתי סי' פ"ג סק"א.

שם ת"ר ממשמע שנאמר אכול את שיש לו שומע אני אל תאכל את שאין לו וממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו שומע אני אכול את שיש לו ולמה שנאן הכתוב לעבור עליו בעשה ול"ת, וכ"ה ג"כ בתו"כ ובירושלמי בכורים פ"ב ה"א, וקשה הלא לעיל בסמוך תני בברייתא, דאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, או יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים ה"ז מותר, וכ' הרשב"א שם בחידושיו וכ"כ התוס' בע"ז דל"ט ע"א. דדרשו מדכתיב ואשר אין לו סנפיר וקשקשת. והאי אשר אין לו, הוא כמו אין לו עיין עליו, ופירשתי בדעת הראשונים בחידושי שם, דאשר אין לו פירושו שאין לו לא בכח ולא בפועל, אבל אם יש לו עכשיו ועתיד להשירן מותר, משום דיש לו עתה בפועל, ואם אין לו עכשיו ועתיד לגדל מותר. משום דיש לו בכח ע"ש, עכ"פ הא איצטריך ליה קרא דאשר אין לו. ומהיכן הוכיח לעבור עליו בעשה ול"ת הא לאו יתורא הוא. וצ"ע כעת.

שם ולמה שנאן לעבור עליו בעשה ול"ת. סי' דאי הוה נשמע לן הל"ת דלא תאכל את שאין לו. מכלל העשה דאכול את שיש לו. אז לא יהיה רק לאו הבא מכלל עשה. ועשה הוא. להכי אשמעינן קרא דלא תאכל את שאין לו לאזהרת ל"ת ג"כ, כמבואר בירושלמי ביכורים פ"ב ה"א. וע' בסה"מ עשה קנ"ב.

והנה בס' חרדים ספ"ד כ' דכמ"כ בנמנע מלאכול בהמה טמאה מלבד שמקיים מל"ת מקיים נמי מ"ע דכתיב בטהורה אותה תאכלו משמע הא טמאה לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה וחיה בכלל בהמה, וכן מניעת אכילת עוף טמא מ"ע מלבד ל"ת, דכתיב כל צפור טהורה תאכלו הא טמאה לא תאכלו. וכן בדג טמא וחגב טמא. בכולם מקיים מל"ת ועשה על מניעת האכילה כמו דעובר עשה ול"ת על האכילה, וע' בסה"מ שרש ששי, וברמב"ן ומגילת אסתר שם ובביאור הרד"ל לפדר"א רפ"ט.

שם מניין לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואיני נמנע ת"ל תאכלו מכל אשר במים, ע' ן בת' מהר"ח אור זרוע סי' כ"ז.

רש"י ד"ה ופרכינן. מנלן דקשקשת לבושא הוא כו' על כרחך מהאי קרא מישתמע ושריון קשקשים וגו' וכיון דפשיטא ליה דקשקשת הוא לבוש לכתוב קשקשת לחודא כו' ע"כ. מלשון רש"י משמע דכל ההוכחה דקשקשת הוא לבושא, ידעינן רק מהאי קרא דושריון קשקשים דכתיב גבי גלית הפלשתי, ועפ"ז הוא דמקשה בש"ס, כיון דפשיטא ליה מהתם, לכתוב קשקשת לחודא

וקשה איך נופל להקשות דלא לכתוב בתורה סנפיר רק קשקשת מפני הפשיטות בקרא דנביאים, שיכתוב שמואל הנביא אחרי עבור מאות בשנים, ועוד הא איצטריך קרא מזמן מתן תורה עד דורו של שמואל, כן לפי פירש"י דהכא קשה יותר קושית התוס' בנדה דנ"א ע"ב. היכי הוה ידעי מה קשקשת קודם שנכתב קרא דגלית, ותירוץ התוס' שם דמקבלה הוה ידעינן, דה"נ נגיחה לא ידעינן דהוי בקרן. אלא מקרא דויעש לו צדקיהו בן כנענה קרני ברזל, ג"כ קשה לע"ד, אטו מזמן מתן תורה עד צדקיהו בן כנענה אם נגח שור לא הוו ידעי ב"ד באיזה אופן לחייבו תשלומי נזקו. מלבד מה דבריש ב"ק קאמר דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. ומשו"ה איצטריך להו התם קרא דבכור שורו הדר לו וגו', וכן מבואר שם דהאי קרא אתא רק לקרן תלושה דומיא דקרני צדקיהו, וזה ודאי משונה הוא ומשלם ח"נ וע"ש רש"י ד"ה ה"מ.

כן אטו אם לא היה לבש גליח לבוש זה, או לא היה בא בקרא ספור הלבוש, הוה אסרינן למיכל דגים לעולם, משום דלא הוה ידעינן מה זה קשקשת ואין לומר כיון דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. ממילא כל היכי דחזו הני תרי סימנין ביחד. כשר האי דג ממ"נ, ז"א דא"כ מאי מקשה הש"ס והשתא דכתב רחמנא סנפיר וקשקשת ממאי דקשקשת לבושא הוא. הלא מאי נ"מ, כיון דעכ"פ אית להו הני תרי סימנין ביחד, הם כשרים ממ"נ, ובע"כ דאי לא הוה ידעינן בפרטיות מאי קשקשת, אז הוה מספקינן ביה בענין אחר לגמרי, ומטעם הספק בדאורייתא הוה אסיר לן למיכל.

ועוד אחרי שנתנה תורה. ונתבארה מפי אדון הנביאים, מה זה קשקשת, הלא ידעו כולם במסרה, בלשון, ובנסיון, דדג זה כשר, ולא איצטריכו להו לחכות עד שיבואר זאת ע"פ לבושו של גלית, ורק מסדרי הש"ס שבאו לפתור דעת תורה בביאורה הנכון לדורות עולם, מצאו להסמיך ביאור הקשקשת דדגים דהוא לבוש. מקרא דכתיב גבי שריון דגלית, דמלשון המדובר אז בין בני אדם לא יוכלו להשאיר הזכרון, רק מדבר המבואר בקרא, אבל איך נופל לאמר דלעצם הידיעה מה זו קשקשת. היו צריכים להמתין ממתן תורה. עד שכתב שמואל בספרו. וצ"ע כעת, וע' בת' חו"י סי' קצ"ב אות ס"ו.

רש"י ד"ה אף כשהתיר, כגון חריצין ונעיצין שהן נובעין כו', ע"ל דס"ז ע"א תוד"ה במים וברא"ש שם. ובת' מהר"ם לובלין סי' צ"ה.
תוד"ה כל, י"ל דהכי קים להו הלמ"מ ע"כ. תירוץ התוס' הוא מוכרח בלא"ה, כיון דכל הילפותא בגמרא דקשקשת לבושא, הוא מדכתיב ושריון קשקשים הוא לבוש. א"כ תקשה קודם שנכתב קרא ממעשה דגלית, מנא ידעי מה קשקשת. כדהקשו התוס' בנדה דנ"א ע"ב, ובע"כ דכל הענין הוה להו הלמ"מ, ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.

דף סז.

ומאי מיעט בורות שיחין ומערות להתירא, ע' ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ט.
שם דבי ר' ישמעאל תנא כו' מאי רבי חריצין ונעיצין לאיסורא, ע' פר"ח סי' פ"ד סק"ז ובפלתי שם סק"ב.
שם דתני מתתיה בר יהודה, בס' יראים סי' קל"ה גריס יהודה בר מתתיה והרב המגיד בפ"ב הי"ח ממ"א גריס מתיא בן יהודה, וע' פני יהושע ח"ב חאה"ע סי' ע"ח.
שם מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורין ככלים כו', ע' ח"ס חאה"ע ח"ב סי' ל'.
שם דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפל לכסא והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ, צ' בהגהות מיימונית פ"ב הי"ד ממ"א ובת' הרא"ש כלל כ' סי' ג' ובס' הארוך משו"ך סי' פ"ד.
שם כל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושין שסיננן. והנה לדרשה זו יש מקום גם בסברא, דכיון דסיננן הוי פירש. ואסיר משום כל השרץ השורץ על הארץ אכן מה נפלאה היא דרשת התו"כ שמיני פרשה ג' ואת נבלתם תשקצו להביא את היבחושין שסננם ע"ש ומצאתי דכבר טרח בזה הגאון מלבי"ם ז"ל, מה ענין זה לנבלה, ובסוגיין שילהי פרקין דרשינן ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנים שבבהמה. וע' בסה"מ ל"ת קע"ט וברמב"ן שם שרש ט' ובזהר הרקיע שרש ט'.
שם קישות שהתליע באיביה כו', ע' בחידושי באר שבע בסוגיין.
רש"י ד"ה חריצין ארוכין וקצרים נעיצין רחבין כו', ע' ב"ק ד"נ ע"ב וברש"י במשנה שם. ובמראה הפנים לירושלמי סנהדרין. פ"ז ה"ט ובש"ך יו"ד סי' פ"ד סק"ב:
רש"י ד"ה שיכרא של תמרים הוא ומצויין בהן תולעים ע"כ, בזה הורה רש"י דחיוב הבדיקה הוא דוקא בדבר שהרחש מצויה בו, וכ"כ הרמב"ם בפ"ב הט"ו ממ"א כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהן מחוברין לא יאכל עד שיבדוק כו': וע' בת' הרשב"א סי' קי"ג ובתה"ד סי' קע"א קע"ב ובש"ך סי' פ"ד סק"א ובפמ"ג שם.
רש"י ד"ה באורתא ולמחר כשיראנה יהא סבר כו', ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ק' סק"כ.

תוד"ה במים, לכך נראה דהנך חריצין ונעיצין דהכא איירי באין נובעין כו', ע' ברמב"ם ומ"מ פ"ב הי"ח ממ"א ובפמ"ג ר"ס פ"ד.

דף סז:

על הארץ להוציא את הזיזין שבעדשים כו', בתו"כ שמיני פרק י"ב הגרסא באופן אחר קצת ובשאילתות שם סי' פ"ד גריס הדרנין שבעדשין.

שם מאי לאו אידי ואידי בפירא והא באביה והא שלא באביה לא אידי ואידי באביה ול"ק הא בפירא והא באילנא גופא דיקא נמי כו', לא ידענא מאי מספקא להו להש"ס כולי האי, הלא בתוספתא תרומות פ"ז מבואר חילוק זה בהדיא, דהכי תניא התם האוכל את הזיז שבעדשים כו' פטור האוכל את התולעים שבעיקר אילנות חייב וצ"ע כעת.

שם לגג תמרה מהו כו'. ע' פר"ח ס"ס פ"ד ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"ב.

שם הכי השתא בהמה בשחיטה הוא דמשתריא כו'. ולכאורה הו"מ כמ"כ לחלק בירושלמי תרומות פ"ח ה"א, אהא דמקשה מה בין שוחט בהמה ומצא בה שקץ דאסור, לבין זיזין שבעדשים כו' ע"ש, הלא זיזין שבעדשים דמיין לתולעים שבדגים דגבלן בהתירא, משא"כ בהמה דטעונה שחיטה והשקץ הנמצא בה מדלא מהני ליה שחיטה באיסוריה קאי. כדמשני הכא גבי תולעים שבבהמה, ולפי תירוצו שם צ"ע מסוגיא דהכא ע"ש. וע' בפר"ח סי' פ"ד סקמ"ג.

שם על ארבע זה עקרב, בספר יראים סי' קל"ד חשיב כל הדרשות דברייתא, ודרשה זו שיירה, וצ"ע כעת.

שם כל הולך לרבות את החיפושית כו', שם שרץ זה נזכר במשנה פרה פ"ט מ"ב.

שם מרבה רגלים זה נדל, לא ידענא מדוע הביא רש"י דרשה זו בעירובין ד"ח ע"ב בשם התו"כ, ולא מהך דהכא. כדהביא הר"ש במקוואות פ"ה מ"ג.

שם תניא ר' יוסי בן דורמסקית אומר לויתן דג טהור הוא, וכ' בערוך ריש אות גימל דהוצרך להשמיענו שהוא טהור משום דכתיב לויתן נחש בריח כו' ע"ש, וכ"כ בראב"ן סי' רס"ח, ומשמע דקשיא להו קושית המהרש"א בסוגיין. וכי יאכיל הקב"ה לצדיקים לעתיד דבר טמא, ובלב אריה דחה לדבריו וכתב דאפשר דהוא דג טמא ואפ"ה יתיר אותו הקב"ה לע"ל, וע' ח"ס חי"ד סי' י"ט.

אכן לא ידענא מאי קא קשיא להו: הלא במד"ר אחרי ספכ"ב קאמר. ר' מנחמא ור' ביבי ור' אחא ור' יוחנן בשם ר' יונתן אמרו תחת מה שאסרתי לך התרתי לך תחת איסור דגים לויתן דג טהור כו' ע"ש, וע"פ לשון זה תחת מה שאסרתי התרתי, מובן דברי הירושלמי

שבת ספ"ט דקאמר על לויתן, לא הותר מן כלל איסור הוא וע"ש בק"ע ובש"ק, וע"פ דעות אלו הלא הוא באמת דג טמא, ורק הוא היתר מכלל איסור ככל הדברים. דחשיב שם במדרש שהם היתר מכלל איסור, ועפ"ז י"ל דר' יוסי בן דורמסקית דהכא פליג ממש, וס"ל דמתולדתו הוא דג טהור, ודריש מקרא דאית ליה סנפיר וקשקשת.

וכן משמע דפליג בזה על איזה מ"ד, דאל"ה קשה טובא הלא אי ס"ל לכו"ע דאית ליה ללויתן סנפיר וקשקשת כדדריש איהו, א"ב מאי קמ"ל דהוא טהור, הלא מבואר בקרא דכל שיש לו סנפיר וקשקשת הוא טהור, ועוד מאי נ"מ לדינא אם הוא טהור או טמא הלא בזה"ז אי אפשר לאכלו, ולעתיד לבא לא שייך להשמיענו איזה דין. כדאמרינן ביומא ד"ה ע"ב גבי כיצד מלבישין לעתיד לבא. דמתמה הש"ס בפשיטות. לע"ל לכשיבאו אהרן ובניו ומשה עמהם ע"ש. ובע"כ דר' יוסי בן דורמסקית אתא לאפוקי ממאן דס"ל דהוא דג סמא והוא נ"מ נמי למיסבר קרא דגאוה אפיקי מגינים וגו', דמאן דס"ל דהוא דג טמא, הלא לא דריש לה לסנפיר וקשקשת כנלע"ד.

שם אפיקי מגינים אלו קשקשים שבו, ובתו"כ שמיני פרשה ג' הגרסא גאוה אפיקי מגינים אלו קשקשים, אולם בילקוט איוב רמז תתקכ"ז הגרסא, גאוה זה לויתן, אפיקי מגינים אלו קשקשים כו'.

רש"י ד"ה באביה כיון דמהלכת בתוך הקישות כו', וכ"כ רש"י בתר הכי שורץ היינו רוחש ומנענע ע"כ. וכ"כ בס' האשכול ח"ג סי' כ"א, אבל בתשובות הרשב"א סי' ער"ה פליג. וס"ל דלא בעי רוחש ממש, אלא כשהוא מתחיל להיות מין רוחש כו' וע' בפר"ח סי' פ"ד סקי"ח ובפלתי שם סק"ה.

רש"י ד"ה כליסין מין קיטנית צידרא"ש בלע"ז ע"כ, ע' בר"ש תרומות פי"א מ"ד ובר"ש עוקצין פ"א מ"ו.

רש"י ד"ה לאויר העולם פרשה מן הפרי תלוש לאויר כו'. ע' פלתי סי' ס"ד סק"ג.

רש"י ד"ה אבלע, שלא אראה ואקוץ בם, ע' פר"ח סי' פ"ד ס"ק ג' ובפלתי שם סק"ח.

רש"י ד"ה בשחיטה משתריא ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבמה"ח כו' ע"כ, משמע אבל אם באו לאחר שנשחטה מותר. וכ"ה בשו"ע סי' ס"ד סט"ז, וזו היא טענת הראב"ד בפ"ב הי"ז ממ"א שאף בשר מליח תולעתו מותרת. וע"ש במ"מ וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה חפושית אישקרבוט"י ע"כ, ובפי' הראב"ד להתו"כ שמיני פרק י"ב כ' אישקרבאנ"ו בלע"ז וע' ע"ז דכ"ח ע"ב רש"י ד"ה חפושתא וברש"י עה"ת ויקרא י"א מ"ב.

רש"י ד"ה נדל מאה רגלים קורין לו ע"כ, ע' ברש"י שמיני בפסוק מרבה רגלים וברש"י עירובין ד"ח ע"ב ונפלאת היא בעיני מש"כ בס' העתים סי' צ"ג כי יש לו מ"ח רגלים ע"ש

ולדעתי היה כתוב שם מא' והיתה כוונתו מאה כדפירש"י, ונמחק קו העליון של האל"ף ונשאר ח'. תוד"ה דיקא מכאן מדקדק ר"ת ורבינו נתנאל וריב"א דאין הלכה כשמואל דאמר קישות שהתליע באביה אסורה כו' ע' בראב"ן סי' רס"ה ובס' האשכול ח"ג ס"ס כ"א ובס' התרומה סי' ל"ה וברוקח סי' תס"א ובמה שהאריכו בזה בשאילת שלום ובהעמק שאלה על השאילתות פ' שמיני ס"ס פ"ד.

בא"ד ולא מתסרי בשום השרץ השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחשה וגם בקונטרס פי' לעיל כו', ע' מנ"ח מצוה קס"ג.

תוד"ה קוקיאני אסירי פי' הקונטרס תולעים שבכבד ושבריאה כו' אור"ת דבדגים איירי הכא והא דאמר כי ניים עייל ליה באוסייה אשכחן בדגים כה"ג בב"ב דע"ג דארבב"ח חזינא ההוא כוורא דיתבה ועיילא ליה טינא באוסייה ע"כ, ובראב"ן סי' רס"ז פי' תולעים הנמצאים בראש הבהמה אסורה דמעלמא אתו לה דרך חוטמה כו', והרמב"ם בפ"ב הי"ז ממ"א אחז פי' התוס' והראב"ן ביחד וע' רוקח סי' תס"ג ובאור שמח על הרמב"ם שם.

והנה רש"י פי' באוסייה בחוטמה ומשם לקנה ריאה וכבד ולטעמיה שפירש קוקיאני תולעים שבכבד ודאי אתי שפיר ואפילו לפירוש ר"ת דבדגים איירי יוכל לפרש באוסייה בחוטמיה לפי הראיה שהביא מב"ב, דשם ג"כ פרשב"ם באוסייה בנחיריו, וכן בס' האשכול ח"ג ס"ס כ"א, שפי' ג"כ קוקיאני תולעים שבמעי הדג כ' אסירי דמעלמא אתו ונכנסו בחוטם ע"ש, ולפ"ז בלתי מובן מה דבס' התרומה סי' ל"ו שפי' קוקיאני תולעים שבדגים. כ' דנכנסים דרך אזנו, והביא ראיה מהא דב"ב שם. ולפי הנ"ל הלא כל הראשונים אפילו לפ"מ דמפרשי דקאי אדגים פירש דאוסייה הוא חוטמה וכן פירש"י בשבת דס"ז ע"א אוסי דגורייתא חוטם לביאה נקבה.

תוד"ה לרבות. אבל דרנים שבבהמה נבראין מן הבשר עצמה כו', ע' ירושלמי תרומות פ"ח ה"א ובמה"פ שם.

בהמה המקשה פרק רביעי

דף סח.

במשנה, בהמה המקשה לילד, בתוי"ט ותפא"י טרחו ליישב לשון המקשה דנקיט התנא. וע' בכו"פ ר"ס י"ד.

שם הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו ה"ז כילוד. בש"ך וט"ז ר"ס י"ד כתבו דרוב פדחתו הוי כאילו יצא כל ראשו, וכבר קדמם בזה באשכול ח"ג סי' כ"ד, וסתר א"ע במש"כ בח"א

סי' ל"ח וע"ש בנחל אשכול, וע' ברי"ט אלגזי לבכורות דכ"ב ע"א ובח"ס חאה"ע ח"ב סי' קמ"ד ובמש"כ בחידושי לבכורות ר"פ יש בכור.

שם מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה. עמש"כ בחידושי לקמן דס"ט ע"א.

שם א"ר יהודא אמר רב ואבר עצמו אסור כו'. והנה לקמן דס"ט ע"א קמבע"ל, מהו לגמוע את חלבו של עובר זה שהוציא את ידו, ונשחטה אמו והוציאוהו חי, והיא נקבה. ומסיק בתיקו, ונקטינן לחומרא. והרגיש בס' האשכול ח"ג סי' כ"ד מדוע לא קמבע"ל על שאר אברים דינקי מהאי אבר האסור, כמו דמבע"ל על חלב הבהמה משום דבא גם מהאבר האסור, ותירץ דהאי ודאי מבטל בטל במעוטו, וכבר טרח בנחל אשכול שם ליישב אמאי לא נימא כמ"כ דחלב האבר יתבטל במעוטו בחלב של שאר האברים. אמנם דקדוקו לא תחול דוקא לפ"ד האשכול, רק כמש"כ המל"מ בפ"א מה' מטמאי משכב ומושב. דתמה בלא"ה על בעיית הש"ס מהו לגמוע את חלבו, מדוע לא לישתרי מטעם ביטול. דאף דאבר זה מסייע בהויית החלב, מ"מ פשיטא שהחלב מתהוה מרמ"ח אברים והו"ל כחלב טרפה שנתערבה בכשרה דבטל, וע"ש מה שהביא בשם חכמי אשכנז ומהר"י אלפנדרי ז"ל. והאריך בדבריהם והמחבר בסי' י"ד ס"ה נמשך אחר לשון הרמב"ם בפ"ה הי"ב ממ"א, וע"ש בש"ך וט"ז ופ"ת.

ולכאורה הנני נבוך בעצם קושית האשכול, הלא החוש יעיד דגם בשעה שהוציא העובר את ידו. יתלכדו ולא יתפרדו שאר אברי הגוף מאבר זה היוצא, ובודאי ינקי מהדדי. ובכ"ז גזרה תורה דין כזה, דאבר זה אסור. וכל העובר מותר, ומה לי בתערובות זו אם היה נחתך האבר מכלל הגוף תיכף, או לאחר כמה שנים, כיון דגזה"כ היא שלא לחוש על תערובות זו. רק לאסור אותו אבר, ולמה ליה לטעמא דביטול יניקת האבר בכלל העובר, וכל בעיית הש"ס גבי חלב הוא. דדיינינן ליה על הזמן שהוא חי, והחלב בא גם מאבר זה הנאסר, אבל מה מקום להקשות על שאר אברי הגוף, שיהיו נאסרים מטעם יניקתם מזה האבר, הלא היתר שאר האברים מתחיל אחר שנשחטה. דקודם לכן בלא"ה הם נאסרים מטעם אבמה"ח, ואחר השחיטה גזה"כ הוא. שיהיה אבר זה אסור. וכל העובר מותר.

והנה ע"ד האשכול שכ' דשאר אברים ינקי מהאי אבר האסור. כתב בנחל אשכול שם דכוונתו לביצה ל"ז ע"ב. שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות רב אמר חבית מותרת בהמה אסורה דינקי תחומין מהדדי ע"ש, ולפי הבנתו הוה קשיתיה ליה להאשכול, דהתם ס"ל לרב דינקי חלקי הבהמה שראוין לשני תחומין מהדדי, והכא ס"ל לרב דאינו פועל יניקת האברים מהאבר הנאסר לאסרם.

ולע"ד אין מקום להניח בקדמון זה כוונת הרכבה כזו, דא"כ עולא בר ישמעאל דפליג עליה דרב בירושלמי עירובין פ"ג ה"ה, וס"ל דאין אברים יונקים זה מזה. האם פליג ג"כ על החוש אשר בעינינו נראה דאברים יונקים זמ"ז, ואיך שייך בזה פלוגתא ובזבחים דכ"ה ע"ב אמרינן בפשיטות בלי שום חולק גם לדינא, היא בפנים ורגליה בחוץ שחט ואח"כ חתך פסולה ופירש"י שמשנשחטה נפסל דם הרגלים ביוצא וכל דמי בהמה יונקים זה מזה ועלה ויצא דרך בית שחיטה ונתערב בדם המזרק ופסלו ע"ש, וגם זה אין ענין לינקי תחומין מהדדי דביצה שם, דהתם איירי דלקחו הבהמה מעי"ט לחלקה בי"ט, דבביה"ש של עיו"ט היתה הבהמה עוד בחיים. ואבריה ינקו אז זה מזה. ושני חלקי השותפות משכו אותה לכאן ולכאן, לכן אסור להוליך את הבהמה אלא למקום ששניהם הולכים. ומשו"ה אם עירב זה לצפון וזה לדרום אל תזוז ממקומה, דשדינן לה בתר שעת קניית העירוב, ועולא בר ישמעאל ס"ל בירושלמי שם, דאזלינן בתר השתא שנשחטה ביו"ט, ולמפלגה קיימא בין השותפין ואז אין אברים יונקים זמ"ז. ומשו"ה כל אחד מהשותפין נוטל חלקו למקום שהוא מותר לילך, אבל איך נופל פלוגתא על מציאות יניקת האברים זמ"ז בעודה חיים, והאשכול הקשה רק על יסוד המציאות דאברים יונקים זה מזה, מדוע לא יאסור האבר האסור את יתר האברים ותירץ דמבטל בטל האי אבר במעוטו ע"ש, וכבר כתבתי לעיל מה שהיה נלע"ד ליישב קושיתו לולא דבריו ז"ל וע' ש"א סי' פ"ט וסי' צ' ובשעה"מ פ"ה ה"כ מה' יו"ט.

שם וסיפא מאי קמ"ל דכיון דיצא ראשו הו"ל לידה תנינא איזהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים אעפ"י שיצא ראשו חי כו', והנה בבכורות דמ"ו ע"ב אמתניתין דהתם, פריך נמי בש"ס ומאי קמ"ל דכיון דמפיק ליה רישיה הוה לידה תנינא הוציא ראשו אעפ"י שהחזירו ה"ז כילוד ע"ש ולכאורה אין מקום להקשות כזאת בשני המקומות, דעכ"פ בחד מקום צריך להשמיענו, ומחד נלמוד לאידך.

והנה בתו"כ שמיני פרשה ב' תניא הוציא העובר את ידו והחזירה מותר באכילה יכול אפילו הוציא את ראשו והחזירו יהא מותר ת"ל אך ע"ש נמצא דהכא גלי קרא דיציאת ראשו חשיב כילוד. וממילא מצי למילף מהכא להתם, אבל אי לא הוה לן שום גילוי דעת מקרא דביציאת ראשו הוי לידה, אז לא הוה ידעינן כלל להאי דינא, והוה אמינא דאין בלידת הראש שום חשיבות נגד אבר אחר. ודין לידה הוא דוקא ביציאת כל הגוף או רובו ככולו. ולפ"ז קשה טובא בסוגיין בהא דפריך מאי קמ"ל דכיון דיצא ראשו הויא לה לידה תנינא איזהו בכור לגחלה הבא אחר נפלים אעפ"י שיצא ראשו חי. הלא הוה

בקושיתו כמו תלי תניא בדלא תניא, דהכא הוא מקור הדברים דגלי בה קרא כדרשת התו"כ, ואפ"ל דהתם יליף מהך דהכא וצ"ע כעת.

שם הבא אחר נפלים אע"פ שיצא ראשו חי כו'. במשנה בכורות שם מחקו השטמ"ק והב"ח תיבת אע"פ, ובת' פמ"א ח"א סי' ז' ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ש"ה סקל"ט גרסי תיבת אע"פ ודייקו מינה גם לדינא.

שם הוציא את ידו וחתכו ואח"כ שחט את אמו כו', ע' בת' מקום שמואל סי' ע"ה.

רש"י ד"ה ובשר בשדה, וכל מי שיש לו מחיצה ויצא כגון בשר קדשים שיצאו נמי מהאי קרא נפק"ל ע"כ, וכ"כ רש"י לעיל ר"פ אלו טרפות ועמש"כ בחידושי שם ואפ"ה לא חשיב לאו שבכללות, ולקי עלה כמש"כ הרמב"ם בפי"א ה"ו ממעה"ק ובסה"מ ל"ת קפ"א, וכ"כ התוס' במכות די"ח ע"א ד"ה ולילקי, ודלא כמש"כ התוס' ביומא דל"ו ע"ב דהוא רק איסורא בעלמא. וע' תשב"ץ ח"א סי' ס"ז.

רש"י ד"ה אע"פ שיצא ראשו חי והחזירו ויצא אחיו כו', ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ב סי' מ"א וברי"ט אלגזי ה' בכורות רפ"ח.

רש"י ד"ה לעולם, מפני שהוא עומד על שפת הרחם כו', ע' פמ"ג ליו"ד סי' י"ד סק"ג.

תוד"ה סיפא. דהא נמי פשיטא דכיון דחשיב כילוד כו' ע"כ, ע' ברי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל"ד ובפלתי סי' י"ד סק"ד.

תוד"ה טעמא, ואיזהו רוב ראשו משתצא פדחתו, ע' ש"ש שמעתא ז' פט"ו ובח"ס חאה"ע ח"א סי' נ"ב ובעונג יו"ט סי' קכ"ז.

תוד"ה אדם, האי פרוזדור דהכא לא הוי כי ההוא דיוצא דופן כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' ז'.

תוד"ה שליא, דדילמא היינו דוקא בבהמה אבל באדם לא שמעינן מהכא, ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ח.

דף סח:

קתני מיהא רישא הוציא עובר את ידו והחזירה ואח"כ שחט את אמו מותר באכילה מאי לאו אאבר, והנה בדמשק אליעזר הרגיש מי אלימא ממתניתין. דאוקימנא דהאי מותר באכילה קאי אעובר. ולכן כ' וז"ל המקשן הביא סיום הברייתא שבחוץ טמא ואסור ופירש"י דילפינן בהעור והרוטב דאבר מן החי מטמא כאבר מן הנבילה כו' וכן פלוגתא דר"מ ורבנן היא ג"כ מתניתין דלקמן ומכל זה היה נשמע למקשן דלא קאי אעובר רק אאבר ע"ש.

ולע"ד הבנת המקשן מאי לאו אאבר, מבואר בגמרא גופה, דהעיקר סמך בקושיתו. על מה דהתנא שנה תיכף בתר הכי. שחט את אמו ואח"כ החזירו אסור באכילה ואי עובר אמאי אסור. פירוש בשלמא אי קאי אאבר, משו"ה שפיר אסור האי אבר. דאין שחיטת אמו מטהרתו. דלא הוי האבר במעי אמו כי שחטה, כדפי' רגמ"ה בברייתא ע"ש. אבל אי קאי אעובר. מדוע אסור העובר. משום חסרון חזרת האבר בשעת השחיטה, הלא כלל העובר היה במעי אמו בשעת שחיטה וניתר בשחיטת אמו. ולפ"ז שפיר הקשה, כיון דבבא דשחט את אמו ואח"כ החזירו אסור באכילה. בע"כ קאי על האבר, ממילא גם בבא דרישא דמותר באכילה, קאי נמי אאבר, והא דסיים שבחוץ טמא ואסור. והבשר מגע נבילה, אשכחן כמה פעמים כה"ג, דנקיט סיפא דברייתא משום רישא דצריך להקשות מינה, ואם יש לדקדק הלא תרי בבי בתראי תנינא במתניתין. רק על תנא דברייתא איכא למידק אבל המקשן הביא בגרירא לכל הברייתא, ולעצם הקושיא מאי לאו אאבר, סגי ליה הני תרי בבי קמאי דברייתא כנלע"ד.

שם לא נצרכה אלא למקום חתך כו'. ע"ל דצ"ט ע"א רש"י ד"ה אלא ותוד"ה לא ופר"ח סי' נ"ה סקי"ז.

שם מאי תלמודא אמר רבה כטרפה כו', בילקוט משפטים רמז שנ"א הגרסא רבא.

שם מה טרפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' י"ז ובפר"ח סי' מ"א סקי"ג ובס' עונג יו"ט סי' ע"ג.

שם איכא בינייהו למיסר מיעוט אבר שבפנים, בראב"ן סי' פ"א הי"ל גרסא אחרת בזה.

רש"י ד"ה חד. עובר שפרסותיו קלוטות כגמל כו' ע"כ, מלשון רש"י משמע דרק פרסותיו קלוטות, אבל ברי"ט אלגזי לבכורות ד"מ ע"א אמתניתין דרגליו קלוטות כשל חמור. כתב דגופו נמי דומה לבהמה טמאה ע"ש.

רש"י ד"ה הכל היו, בקדשים קלים שחומת ירושלים מחיצה להם כולן היו בכלל איסור זה כו'. ע' מנחת חינוך מצוה ט"ו סי' א'.

תוד"ה ואליבא דר"ש אבל לרבנן דשרו גמל במעי פרה אפי' כשנולד לא צריך קרא כו' ע"כ. ע' ברי"ט אלגזי לבכורות ד"ו ע"ב בסוגיא דגמל גמל.

דף סט.

לאתויי קלוט במעי פרה ואליבא דר"ש כו', ע' רי"ט אלגזי לבכורות ד"ו ע"ב. בסוגיא דגמל גמל.

שם בעי אילפא הוציא עובר את ידו בין סימן לסימן מהו מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נכלה או לא. וקשה הלא מגמרא ומסברא אין מקום לאמר דלא לצטרף סימן ראשון לשני, אחרי דאגמריה רחמנא למשה רוב שנים בבהמה, הלא מוכרחת הצטרפות של סימן ראשון לשני. דדוקא ע"י השחיטה המשותפת שבשניהם יצא הנשחט בהכשר מקרא דוזבחת כאשר צויתיך, ואיך נפריד בין הדבקים, ומסברא כדפירש"י לעיל ד"כ ע"ב דבכל השוחטין משניקב הושט יש כאן מעשה טרפה וכי גמר שחיטתו מתכשר אם לא שהה שיעור שהייה ע"ש. ובע"כ דכל הכשר השחיטה היא משום הצטרפות הסימנין תחת פעולה אחת, והכא כלליות השחיטה נעשית בהכשר, והוצאת היד היא רק פעולה מן הצד הנוגע אלא לאבר זה הפרטי מן העובר, ומדוע נסתפק על הצטרפות הסימנין הנוגע אל השחיטה.

וכן יש לדייק לעיל דל"ב ע"ב בבעיא דר"ז ניקבו בני מעים בין סימן לסימן מי מצטרף סימן ראשון לסימן שני לטהרה מידי נבלה ע"ש הלא נקיבת הבני מעיים נוגע רק לכשרות האכילה, אבל השחיטה כשהיא לעצמה נעשית בהכשר. וממילא תפעול פעולתה במה שיש בכחה עכ"פ לטהוריה מידי נבלה. ואיך נפריד הסימנים זה מזה שלא יצטרפו. אחרי שהם נצמדים זה לזה לפעולת שחיטה אחת בבהמה מהלמ"מ.

וגם פירש"י בלתי מובן לע"ד שכ' דסימן ראשון נשחט לשני דברים וסימן שני לדבר אחד ע"ש, הלא שניהם כאחת נשחטים לדבר אחד להתיר באכילה, וטהרתה מידי נבלה היא ממילא. דאל"ה לא היתה ניתרת באכילה ג"כ. ובשביל הוצאת היד. נחית אבר זה מעט ממדרגת כלל העובר, שהוא מותר ג"כ באכילה, והיד נשאר רק טהור מידי נבלה. מפני שאין לו היתר אכילה מגזה"כ דובשר בשדה טרפה. אבל כלליות השחיטה פעלה פעולה שלמה להתיר הבהמה ועוברה באכילה. וצ"ע כעת.

שם אמר רבא ק"ו אם הועיל לו סימן ראשון לסימן שני להתירו באכילה כו'. ע"ל דל"ב ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

שם מאי איריא האי דאית ביה איסור יוצא כו'. ע' פלתי סי' י"ד סק"ב.

שם בן פקועה כו'. שם זה הוא מלשון בן בקועה, מפני שנבקעה ומצאו שם בן תשעה חי, ואותיות אלו מתחלפות כמו הפקר הבקר. וכמש"כ הרמב"ן בפירושו עה"ת בפסוק נשפת ברוחך, שהוא כמו נשבת, וע' בתמים דעים להראב"ד סי' קע"ז.

שם דאמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה. וכ' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ד וז"ל ונראה כיון דמסיק רבא

לקמן דע"ה ע"א ד' סימנין אכשר ביה רחמנא וכל דלא מהני שחיטת אמו מהני דידיה ליתא לדרב משרשיא ע"כ, והרמב"ם בספ"ה ממ"א פסק נמי כרבא ע"ש.

ולפ"ז קשה טובא. מאי מקשה הש"ס על ר' ירמיה בפשיטות כל כך. מאי איריא האי דאית ביה איסור יוצא אפילו בן פקועה דעלמא נמי דאמר רב משרשיא כו'. דמשמע מדבריהם כאילו ליכא מאן דפליג על רב משרשיא. הלא אדרבה מדוע נוקים לר' ירמיה דלא כהלכתא. טוב יותר לאמר דר' ירמיה ס"ל כרבא דהלכתא כוותיה. דד' סימנין אכשר ביה רחמנא. ואין ה"נ דבן פקועה הבא על בהמה מעלייתא ניתר הולד בשחיטת עצמו. ובעיא דר' ירמיה מהו לחוש לזרעו, הוא דוקא משום איסור יוצא.

ועוד מאי חזית להכריע דליתיה לדרב משרשיא, משום דרבא פליג בזה, הלא לקמן דע"ה ע"א פליג ר' אמי על רבא. ולפי סתימת הש"ס דהכא. שהביאו לדרב משרשיא כהלכתא פסיקתא, דלמא אה"נ דהלכתא כר' אמי, ואולי משום דסתימת הש"ס לקמן דע"ד ע"א גבי בעיא דרב הושעיא ס"ל נמי כרבא ע"ש, וכ"ז הוא רק להרי"ף והרמב"ם שהשמיטו להא דרב משרשיא מקמיה דרבא, וכדפירש"י לקמן דע"ה ע"ב דרב משרשיא לית ליה ד' סימנין אכשר ביה רחמנא, ובשיטה זו אזיל בס' האשכול כנ"ל, אולם התוס' לקמן שם והרשב"א הרא"ש והר"ן ס"ל, דרב משרשיא ורבא לא פליגי וכן בשו"ע סי' י"ג פסק להו כתרווייהו. וע"ש בש"ך סקי"ב ובמש"כ בחידושי לזבחים דע"ד ע"ב.

שם והכי קמבע"ל בהמה בעלמא לאו מכח חלב ודם קאתיא ושריא ה"נ ל"ש א"ד תרי איסורי אמרינן תלתא לא אמרינן וי"ל טובא מה ענין הני תרי איסורי דחלב ודם לאיסור יוצא הלא מה שהוא נולד מכח חלב ודם. כן הוא דרך תולדתו מחק הבריאה ואי אפשר באופן אחר, ובכ"ז הניח בורא עולם בתורתו חותם ההיתר. שאין לנו לדון בזה, וכמו שאין להקשות מדוע לא נאסר בשר הבהמה גופה מכח יניקתה מחלב ודם דאית בה. והוא מעמיד החיות כי הדם הוא הנפש, ודבר המעמיד אינו בטל, וכן חלב הנחלב ממנה מותר. אף שתערובת בשר בחלב אסור בהנאה, וחלב זה באה לכתחלה מבשר וחלב, ודם גופה נעכר ונעשה חלב ובכ"ז מותר. ובע"כ דזהו מחקי התורה וגזרותיה על חקי הבריאה, משא"כ איסור יוצא, דעניינו אינו מחוייב מצד הטבע בכלל הבריאה, רק כל הענין הוא מחודש בתורה. דבהמה הנמצא בבהמה מותר באכילה בשחיטת אמו. ואם העובר הושיט אבר לחוץ קודם שנשחטה נאסר אבר זה הפרטי. ולהיות כל הענין מחודש כיוצא מן הכלל, כמו בפעולתו כן בדינו, שפיר נופלת השאלה מהו לחוש לזרעו. משום איסור תערובות אבר יוצא זה בולד הנולד ממנו, וצ"ע כעת.

שם א"ד תרי איסורי אמרינן תלתא לא אמרינן ולמאן כו'. ע' פר"ח סי' ס"ד סק"ו ובפלתי שם סק"א ובגינת וורדים כלל מ"ז נ"א.
שם מהו לגמוע את חלבו. ע' מל"מ פ"א מה' מטמאי מו"מ ובפלתי סי' י"ד סק"ה ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ"ד ובמש"כ בחידושי לעיל דס"ח ע"א.
שם חלב בעלמא לאו כאבמה"ח דמי ושרו ה"נ ל"ש א"ד התם אית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה כו'. ולכאורה לא פגע ולא נגע תקנתא דשחיטה עם החלב, דרק אחרי שנשחטה פקע איסורא דאבר מן החי, אבל החליבה בהכרח שבאה מזמן דאיסור אבמה"ח רכוב על הבהמה טרם שנשחטה.
ומזה מוכח דכל איסור שיש לו תקנה. אף שהתקנה לא נעשתה, ולא תוכל להעשות בהאי שעתא מ"מ קילא איסוריה. וכה"ג אשכחן בפסחים דמ"ד ע"ב ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם כו' ויש היתר לאיסורו עשה בו טעם כעיקר כלאים שאין היתר לאיסורו כו', הרי דנזיר נקרא יש היתר לאיסורו משום אפשרות התרת החכם. דאע"ג דזימנין דלא מזדקק ליה חכם כדאמרינן בשבת דמ"ו ע"ב וכן בקידושין דל"ח ע"א ומה חדש שאין איסורו איסור עולם כו' ויש היתר לאיסורו נוהג בין בארץ בין בחו"ל כלאים שאין היתר לאיסורן כו' והיתר לאיסורו דגבי חדש הוא הקרבת העומר בט"ז בניסן אע"ג דאכתי לא מטי זימניה, ולאו בידיה הוא דדלמא לא ימצאו עומר וע' מנחות דס"ד ע"ב ובתוד"ה ועל, וכן בזבחים דל"ב ע"א אפשר דעביד סכין ארוכה ושחיט ע"ש הרי דאפשרות הפעולה נחשבת כפעולה להקל אף מדאורייתא אע"ג דבהאי שעתא לא מתעבדא, וה"נ אפשרות הפקעת איסורא דאבמה"ח ע"י השחיטה פועל להקל על החלב דאתי מיניה. אע"ג דבהאי שעתא דחליבה, אי אפשר לעשות האי תקנתא דשחיטה, כנלע"ד וע' בס' האשכול ובנחל האשכול ח"ג סי' כ"א ושם סי' יו"ד ובט"ז יו"ד סי' כ"ד סק"י ובפלתי ס"ס פ"א.
שם הכא לית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה, ע' ח"ס חי"ד סי' כ"ט.
שם חותך מעובר וכו' מנלן דכתיב וכל בהמה כו', ע' בתו"כ שמיני פרשה ב' ובילקוט שם רמז תקל"ו.
שם בהמה בבהמה לרבות את הולד כו'. והנה בנדה דכ"ד ע"א אמרינן השסועה בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות, וס"ל לרב בריה בעלמא ליתא וכי אגמריה רחמנא למשה במעי אמה אגמריה ושמואל אמר בריה בעלמא איתא כו' ע"ש. והשתא לרב אמאי איצטריך קרא בהמה בבהמה לרבות את הולד דמותר. פשיטא מדאסר רחמנא השסועה שנמצא במעי בהמה, ש"מ דסתם בהמה בבהמה מותרת. דאי אסורה ל"ל קרא לאסור

השסועה תיפ"ל דכל מין בהמה הנמצא בה אסור אפילו דוגמת האם ומכש"כ בריה משונה. וע"ל ד"ס ע"ב תוד"ה וכי ומש"כ בחידושי שם ובח"ס חי"ד ס"ס י"ב.

שם אלא אמר קרא וכל בהמה לרבות את הולד. משמע דהש"ס נאיד מדרשת בהמה בבהמה, וכדפירש"י אלא לאו מבהמה נפקא אלא מכל נפקא ע"ש. ומ"מ לא תקשה מהא דר' יוחנן דריש בירושלמי תרומות פ"ח ה"א בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה תאכלו ע"ש, די"ל דהכא בעי הש"ס ללמוד היתר אכילת הולד הנמצא בבהמה, מקרא דבהמה בבהמה, לזה שפיר דחי דא"כ ימירו בו, דבתמורה נמי כתיב ואם המר ימיר בהמה בבהמה, ואפ"ה תנן דאין ממירין עוברין בשלמים אלמא דלאו בהמה מיקרו כדפירש"י. משא"כ בירושלמי שם שבא למעט עוף ושקץ הנמצא בבהמה, בזה ודאי יש מקום לדרוש מקרא דבהמה בבהמה, דשליל לגבי עוף ושקץ ודאי בהמה נקרא.

ולכאורה משמע דהא דדרשינן לקמן דע"ז ע"א כל בהמה תאכלו לרבות את השליא הוא נמי מהאי קרא גופיה דכתיב בפ' ראה. וכ"ה בספרי שם כל בהמה בבהמה תאכלו לרבות את השליל כל בבהמה תאכלו לרבות את השליא, ומשמע דהוא מקרא דהתם, דתיבות בהמה בבהמה כתיב בחד קרא רק בפ' ראה, אולם בתו"כ שמיני דריש מדכתיב בפ' שמיני בבהמה אותה תאכלו לרבות את השליל כו' בבהמה תאכלו לרבות את השליא ע"ש ולפי אוקימתא דהכא קשה על התו"כ והספרי. הלא לאו מבהמה נפקא אלא מכל נפקא וכדפירש"י בד"ה אלא וצ"ע כעת וע"ל ד"ק ע"ב וברש"י ד"ה כל בבהמה.

שם אי הכי אפילו חותך מן הטחול ומן הכליות נמי, פי' בשלמא מעיקרא דבעי למילף היתר שליל מבהמה בבהמה, א"כ היה עצם הלימוד מתיבת בבהמה, היינו השליל הנמצא בבהמה, אז הוה ניחא הא דאבר בהמה גופה אסור. משא"כ בתר דילפינן מכל בהמה, הרי האי כל מצי קאי על הבהמה קמא דכתיב בקרא, וא"כ אפילו חותך מן הטחול ומן הכליות, שאינה נטרפת בזה כדפירש"י במתניתין. יהיו מותרין מיתורא דכל בהמה, אלמה תנן חותך מן העובר שבמעיה מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה. הרי בע"כ דההיתר אינו כולל אברי בהמה עצמה רק העובר, ובהכרח דלאו מכל נפקא, ומשני דבאמת נפק"ל מכל, והיינו טעמא דחותך מן הטחול ומן הכליות אסור. משום דכתיב אותה שלמה ולא חסרה, וע"ל בתוס' ס"פ אלו טרפות ובש"ך סי' י"ד סקי"ג.

והנה למעט מקצת שליא לא צריך לקרא דאותה, דהוא אסמכתא בעלמא כדמסקינן לקמן דף ע"ז ע"א אך קשה הלא איצטריך אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, כדדרשינן במכות די"ח ע"ב ובזבחים דל"ד ע"א, וע"ש תוד"ה אותה ובס' חרדים סוף פ"ד, וצ"ע כעת.

שם אלא מעתה השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונת תישתרי אלמה א"ר יוחנן השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אסור באכילה בעינא פרסות וליכא, והנה בירושלמי תרומות פ"ח ה"א אמר אבא רב הונא בשם ר' יוחנן השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ור' יונה אמר אסור באכילה ע"כ, ולפ"ז קשה אמאי פריך הש"ס מר' יוחנן דאסר אם מצא בה דמות יונה. ובאופן דאיכא לדחויי כדמתרץ בש"ס בעינא פרסות וליכא, עדיפא הו"ל להקשות אלא מעתה דדרשת כל בבהמה, השוחט בהמה ומצא בה חזיר לישתרי אלמה א"ר יונה דאסור באכילה ואז הלא לא מצי לדחויי בעינא פרסות וליכא, דחזיר הוא מפריס פרסה.

ומזה מוכח דהגרסא העיקרית בירושלמי היא כדגרסי ברבינו ירוחם נתיב ט"ו חלק ה' וברוקח סי' תס"ד ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קי"ב. השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה יונה אסור באכילה מ"ט בהמה בבהמה ולא עוף בבהמה ע"כ, וע' ברי"ט אלגזי לבכורות ד"ו ע"ב.

ולפ"ז אדרבה סוגיין מתאמת עם דברי הירושלמי שם, דהיינו האי ר' יוחנן דקאסר התם דמות יונה. ומחזיר ליכא שום קושיא. דאה"נ אם מצא בה חזיר מותר באכילה, כדאמר ר' יוחנן גופיה שם והיינו הא דתירץ הש"ס הכא גבי יונה, בעינא פרסות וליכא, ובחזיר שפיר התיר. משום דאית ליה פרסות כנלע"ד, וע' בת' כנסת יחזקאל סי' סמ"ך ובבאר שבע לסנהדרין ד"ק.

רש"י ד"ה ימירו, דהא גבי תמורה בהמה כתיב ואם המר ימיר בהמה בבהמה עכ"ל וקשה הלא גבי תמורה בהכרח איירי בשתי בהמות. אחת של חולין ואחת של קדשים, להעמידן זו אצל זו לאמר זו תמורת זו, וזהו כוונת הכתוב ואם המר ימיר בהמה בבהמה, ורישא דקרא התם ודאי לא איירי בעובר, דהא כתיב ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש, ובעובר הרי פלוגתא דבר פדא ור' יוחנן בתמורה ד"י ע"א אי קדושה חלה על עוברין, וממילא גם קרא דבתר הכי לא יחליפנו וגו' ואם המר ימיר בהמה בבהמה, קאי נמי על עצם הבהמת קדשים, שלא תתחלל לכתחלה בבהמה, היא בהמת החולין שאצלה, ולפ"מ דאוקמינן בתמורה שם, למשנה דאין ממירין עוברין בשלמין, דאיירי בעוברין דבהמת הקדש שנתעברה, והשתא מה מקום לאמר דהכתוב ידלג על קדושת האם דקדישא וקיימא. ויסובב בדברו על קדושת העובר. דהוא נמי

מילתא דלא שכיחא, ובודאי פשטות הכתוב דואם המר ימיר בהמה בבהמה. קאי על האם שלא תתחלל על בהמת החולין שאצלה, משא"כ בהמה בבהמה דבסוגיין. דאיירי בבהמה אחת ובקרא לא כתיב בהמה בבהמה כמו גבי תמורה רק מקרא כתוב בתורה כך וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו, והיה קשה לחכמי הש"ס, הלא בראשית המקרא פתח וכל בהמה, וכיון דבבהמה איירי. די לו אם היה מסיים אותה תאכלו, ומדוע הדר כתב בבהמה, שהיא תיבה מיותרת לגמרי, ומזה למדו דהיתר זה קאי על העובר הנמצא בבהמה דפתח ביה קרא דגם הוא מותר באכילה אבל מה ענין זה לבהמה בבהמה דגבי תמורה וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה אותה, אבל כשהיא חסרה כו' לא תאכל הנמצא ע"כ, באמת גם הבהמה אסירא כדמסקינן לעיל דנ"ה ע"א, אמנם לאו משום לתא חדא נינהו, דבהמה אסירא משום כלליות טרפה דנקובה, וע"ל דמ"ב סע"ב ובדמ"ג ע"א רש"י ד"ה לא תיפוק, וטחול הנחתך הנמצא בבהמה, אסור ממיעוטא דאותה כשהיא שלמה ולא כשהיא חסרה.

ואילה"ק כיון דהבהמה אסירא מטעם טרפות דנקובה, ממילא נאסרו בה גם הטחול והכליות, ואמאי צריך לקרא דאותה למעט חסרה, ז"א דכל טרפותה מתחלת משעה שנחתך בה הטחול, ומזה נטרפה כלליות הבהמה מטעם ניקב, אבל הטחול מצד עצמו הי"ל להיות כשר. דבדידיה לא שייך טרפות מצד עצמו, דבשעה שנחתך היה אבר שלם ובריא, להכי איצטריך קרא דאותה לטרפות הטחול גופיה.

תוד"ה ותבעי לך קדשים קלים בירושלים. רב חנניא הוה מבע"ל בעזרה משום דחשיבה מחיצה יותר אפילו לענין קדק"ל ע"כ, ויל"ד לפי"ז מה השיב לו אביי ותבעי לך קדק"ל בירושלים. הלא אפ"ל משום דירושלים אינה מחיצה לקדק"ל רק לאכילה. ואינו נוגע לשחיטה ולהכי מבע"ל בעזרה דהיא הויא מחיצה גם לשחיטה. ומכש"כ לפ"מ דאי בעיית רב חנניא היתה בירושלים. הלא אז היתה הכוונה. שהוצאת היד וחזרתה היתה בירושלים, וחזרו אח"כ והכניסוה לעזרה ושחטוה כדפירש"י. ומשו"ה בחר רב חנניא טפי למבעי בעזרה, באופן דהוצאת היד וחזירתה ושחיטתה, הכל היו בעזרה וצ"ע כעת.

תוד"ה תלתא, תימא מאי קמבע"ל והא קיי"ל דזוז"ג מותר ע"כ, והרמב"ן בחידושיו כ' וז"ל פי' ותבעי למ"ד זוז"ג אסור. דאלו למ"ד מותר בכל איסורים שבתורה, בלאו כל מכח נמי מותר כך מפורש בתוס' עכ"ל.

תוד"ה אלמה. שהוא אסור גם כשיצא לאויר העולם כו'. ע' ש"ך יו"ד סי' ע"ט סק"ה ובמנ"ח מצוה קנ"ד.

דף סט:

אלא מעתה קלוט במעי פרה ליתסר. וכ' התוס' לעיל סע"א וכ"כ הרא"ש דאליבא דר"ש דוקא פריך, וע"ל דס"ח ע"ב תוד"ה ואליבא וברש"י דהכא ד"ה קלוט ובחידושי הרשב"א בסוגיין, ובמה שהאריך בזה ברי"ט אלגזי לבכורות ד"ו ע"ב.

שם למאן קא מהדר ליה אילימא לר"מ ור"י מי אית להו האי סברא כו'. ע"ל דקל"ה ע"א רש"י ד"ה והלא במוקדשים.

במשנה, המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר כו' ע' בה' בכורות להרמב"ן פ"ג.

שם רב הונא אמר קדוש קסבר למפרע קדוש כו' ע' ש"ך יו"ד סי' שי"ג סק"ח ובקצוה"ח סי' ר"ט סק"י ובעונג יו"ט סי' ק"ה.

שם שליש דרך דופן ושני שלישי דרך רחם כו' ע' רי"ט אלגזי לה' בכורות ספ"ב.

רש"י ד"ה ר"ש היא, והלא מעשר בכלל כל הקדשים כו'. ע' מה שנרשם עה"ג בשם בעה"מ, וע' בחידושי הרמב"ן בסוגיין.

תוד"ה יצא, דאיתקש לצבי ואיל ושרי אפילו לעכו"ם, ע' מה שהאריך בזה חתני הגאון הנעלה מו"ה יצחק אייזיק הלוי הערצאג שליט"א בספרו דברי יצחק.

דף ע.

בעי רבא הלכו באברין אחר הרוב, עמש"כ בחידושי לכריתות דף י"ד ע"א.

שם הלכו באברין אחר הרוב או לא כו', וכתבו בחי' הרמב"ן והרשב"א דתבעי למ"ד יש לידה לאברים ותבעי למ"ד אין לידה לאברים, וע' ראב"ן ס"ס פ"א וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל"ד.

שם עד השתא לא אשמעינן דרובו ככולו, פי' הלא רובו ככולו הוא דאורייתא כדאמרינן בנזיר דמ"ב ע"א, והוא בכה"ת כולה כדאמר בהוריות ד"ג ע"ב.

שם פשיטא דלא שבקינן רובא דעובר ואזלינן בתר רוב אבר. כה"ג בזבחים דק"ד ע"ב ובירושלמי יומא פ"ו ה"ו, וע"ש בק"ע ובמה"פ.

שם כגון שיצא חציו ברוב אבר כו', לכאורה האי בעיא היא אליבא דריה"ג דס"ל אפשר לצמצם. וע' יבמות דכ"ח ע"א תוד"ה לא ובבכורות די"ח ע"א תוד"ה אפשר ובעירובין דט"ו ע"ב ובסוכה דט"ו ע"ב תוד"ה פרוץ.

שם בלעתהו חולדה כו'. ע' יבמות דק"ב ע"ב תוד"ה ומי.

רש"י ד"ה פטרתיה רישיה לרחם וקדוש מיד דהא יצא ראשו ה"ז כילוד, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ח סי' ס"ג.

תוד"ה כרכתא, דמתניתין דהוציא רועה את ידו בלא הוציא כלל איירי דאל"כ נטמא במה שיצא ע"כ, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל"ו.
בא"ד ונראה לר"ת כמו גרסת ר"ח כרכתו אחותו כו' ע"כ, וכ"ה ג"כ באשכול ח"ג סי' כ"ד. וע' ברי"ט אלגזי לה' בכורות פ"א סי' ד', ולגרסא זו נ"מ נמי לפשיטותא דמין במינו אי חוצץ. וע' תוס' סוכה דל"ז ע"א ובכורות ד"ט ע"א ובפלתי ס"ס כ"ח.

דף ע:

במשנה, בהמה שמת עוברה בתוך מעיה כו', ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל"ו.
שם וכי ימות מן הבהמה זו בהמה טמאה אשר היא לכם לאכלה זו בהמה טהורה כו', ויל"ד טובא הלא כל היכא דכתיב אשר, הוא לפרש התיבה שלפניה, כמו ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב. הלא כל תיבת אשר. נצטרפה לבאר התיבה שלפניה, וכן הנערה אשר אומר אליה, והנה רבקה יוצאת אשר יולדה לבתואל, המזבח אשר לפני ה'. וטבלתם בדם אשר בסף, ואת החלב אשר עליהן, וזאת הברכה אשר ברך משה, וכהנה אין ספורות, ומה ראו על ככה להפריד בין הדבקים דוקא בפסוק זה הלא אדרבה אילו היה כתוב סתם וכי ימות מן הבהמה. אז היה מקום לכלול בזה בין טהורה בין טמאה. אבל אחרי שהכתוב מבאר בפירוש תיכף. אשר הוא לכם לאכלה, הרי יבאר בתיבת אשר. שהיא דוקא טהורה, ובאיזה אופן מפסיק את פירוש המקרא לדרוש מן הבהמה זו בהמה טמאה. אשר היא לכם לאכלה זו בהמה טהורה, וצ"ע כעת.
שם תניא א"ר יונתן נמתי כו', בילקוט שמיני רמז תקל"ו גריס ר' נתן.
שם נבלת חיה טהורה לא למדנו כו', ע' זבחים ד"ע ע"א תוד"ה יצתה.
רש"י ד"ה ק"ו כלומר אפילו לר"ע כו', וכ"כ התוס' בד"ה מ"ט. וע' ברי"ט אלגזי גזי לבכורות פ"ג סי' ל'.
תוד"ה חיה. דמחמת חיה בכלל בהמה שמענו שפיר איסור הרבעה ומיהו בלא"ה ידעינן דאפילו בעופות גמרינן הרבעה בהמתך בהמתך משבת כו'. ע' בס' יראים סי' רל"ב רל"ג ובירושלמי בכורים ספ"ב.

דף עא.

חיה בכלל בהמה מנלן דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה כשבים וגו' איל וצבי ויחמור כו', ע' ר"פ כיצד הרגל ברש"י ותוד"ה קמ"ל, וע' בזוה"ק שמיני דף מ"א.

שם בהמה בכלל חיה מנלן דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה כו', לכאורה אמאי לא יליף ממעשה בראשית דכתיב ויצר ה"א מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים, ובע"כ דביצירה זו היו גם בהמות וכדמסיק שם בקרא. ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה.

וי"ל דמהתם ליכא הוכחה דהא קודם לכן כתיב ויעש א' את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה, ואי בהמה בכלל חיה לא הו"ל למפרט שניהם, וביותר דבקרא גופה התם כתיב דשני מינים נפרדים הם. ובע"כ הא דכתיב בתר הכי ויצר ה"א כל חית השדה. קאי על החיות והבהמות ביחד, דבשניהם יש רוח חיים. ומפני הצד חיות שבשניהם כתיב חית השדה. ובפרט זה ודאי כלולה בהמה בכלל חיה [ובדרך זה דייק הש"ס בנדרים דפ"א ע"א בקרא ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם מאי חיתם אילימא חיה והלא חיה בכלל בהמה ע"ש, משום דשם קאי רק על הרוח חיים שבשניהם, ובזה שקולים הם. ולא הו"ל למפרט באפי נפשיה] אבל בדיניהם יש דברים ששוים זה לזה, ומהם שנפרדים זמ"ז והיינו דמסיק בסוגיין חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים, חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה כו'.

אכן מפני הדברים שנשתוו זל"ז גם לדינא. הוצרכו לדרוש בתו"כ ויקרא נדבה פרשה ב' ובזבחים דל"ד ע"א קרבן לה' בהמה יכול אף החיה שהיא קרויה בהמה שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו שור ושה וגו' איל וצבי וגו' ת"ל בקר וצאן אין לך בבהמה אלא בקר וצאן כו', וע' נזיר דל"ה ע"ב. ן

ומדי דברי בזה נתקשיתי בדרשת הספרי קרח י"ח ט"ו דהכי קתני התם כל פטר רחם לכל בשר שומע אני אף חיה במשמע ת"ל אשר יקריבו לה' להוציא את החיה משמע מוציא את החיה ומוציא את בעל מום ת"ל באדם ובבהמה להביא את בעל מום ע"ש, ולפי דרשתם קשיא דתיבות לכל בשר מיותר לגמרי בכתוב, כיון דכתיב בהאי קרא בהמה, הלא ג"כ יש מקום לטעות ולאמר אף חיה, משום דחיה בכלל בהמה, ועכ"ז איכא לדחויי כדדחי בספרי דזה אי אפשר. דהא כתיב אשר יקריבו לה', וממילא ממועט חיה דגבי קרבן בקר וצאן כתיב כנ"ל. ולהוציא בעל מום נמי אי אפשר דהא כתיב באדם, וכמו באדם אין נ"מ בין תמים לבע"מ לענין נתינה לכהן כך בבהמה, ולפ"ז כל תיבות לכל בשר למאי איצטריך וצ"ע כעת.

שם חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים, כ"ה הגרסא לפנינו והיא גרסת רש"י לעיל ד"ע סע"ב ע"ש. אבל רגמ"ה גריס וז"ל בהמה טהורה בכלל חיה טהורה לסימנין כלומר בחיה נאמר סימנין דכתיב זאת החיה אשר תאכלו כל מפרסת פרסה וגו' ובהמה

בכלל חיה עכ"ל. מלשונו משמע דרק בחיה כתיב סימנין ולא בבהמה ולכן ילפינן בהמה מחיה. והוא פלא דבהדיא כתיב שם בפ' שמיני זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה וגו' בבהמה אותה תאכלו. וכן בפ' ראה כתיב וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו הלא עיקר הסימנין בבהמה כתיב. ובע"כ דגרסא משובשת נפל בפי' רגמ"ה, והעיקר כגרסא שלפנינו ופירש"י חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים, ועמש"כ בחידושי לקמן בסמוך.

אכן חסרון מורגש בש"ס דלא חשיב עוד בהמה טהורה בכלל חיה טהורה לענין מאי, וראיתי בפי' הראב"ד על התו"כ שמיני פרשה ב' שהביא מסוגיא דהכא בזה"ל, בהמה בכלל חיה לטרפה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול בא למעט הטרפה מן הבהמה עכ"ל, וגם זה קשה דהא בהדיא כתיב בהאי קרא מכל הבהמה, ולא שייך למימר בזה בהמה בכלל חיה, דזה נופל לאמר רק אי לא הוה כתיב בהמה כלל, משא"כ במקום דכתיב בהדיא בהמה, י"ל דזאת החיה תתפרש על הבעל חי ממיני הבהמה וע"ש בהתוה"מ.

כן דרשה זו שכתב הראב"ד זאת החיה חיה אכול שאינה חיה לא תיכול הוא במקור הש"ס לעיל ר"פ אלו טרפות בבהמה, הלא תתפרש באמת דרשה זו בהאי קרא בבהמה, רק דמשו"ה הוציא הכתוב בלשון חיה, להורות דדוקא אם הבהמה היא חיה בהחלט מצד הטבע ולאפוקי אם היא טרפה שאינה ראויה לחיות, א"כ מאי ענין זה לחיה מחיתו יער. וע' בס' האשכול ה' טרפות סי' ט"ו.

עוד מסיק הראב"ד שם חיה בכלל בהמה לנבלה דכתיב וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וכו' וכן החיה עכ"ל, והוא ג"כ נגד הגרסא שלפנינו בגמרא דחיה בכלל בהמה לסימנים רק רש"י פי' בסוגיין דה"ה לטומאת נבלות.

שם חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים, ולכאורה יל"ד בגמ' דלשון בכלל היה נופל על דין המבואר רק בבהמה, ומשום דחיה בכלל בהמה לכן נוהג דין זה גם בחיה. כגון עצם דין שחיטה בחיה דנוהג כמו בבהמה, כדתנן בבכורים ספ"ב דכוי טעון שחיטה כזה וכזה ע"ש, ושחיטת החיה היא ג"כ ברוב שני הסימנים כבהמה כמבואר ביו"ד ר"ס כ"א, וע' רדב"ז ח"ג סי' תס"ג.

וכל מקור דין שחיטה בחיה. אליבא דרבי דפליג על ר"א הקפר ברבי לעיל דכ"ח ע"א, דלמד שחיטת חיה מפסולי המוקדשין. הלא ידעינן רק משום דחיה בכלל בהמה כדכתב בספר האשכול ר"ה שחיטה ע"ש, משא"כ סימנים בחיה שנכתבו בתורה כמו בבהמה,

דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה וגו', ולכן סתם לן תנא דמתניתין לעיל דנ"ט ע"א. סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה. ופירש"י דכתיב זאת החיה וגו' ע"ש, ולפ"ד רגמ"ה עיקר הסימנים בחיה כתיב. ולכן משבש גרסת הש"ס ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך. וא"כ איך נופל לאמר חיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנים.

ומשמע דמשום זה פירש"י לעיל ד"ע סע"ב שלא מצינו סימנין מפורשין אלא בבהמה ובחיה לא ידעינן אלא משום דאשכחן חיה בכלל בהמה ע"ש, אבל איך יפרנס סתימת המשנה לעיל דנ"ט ע"א. ומה דמפרש איהו גופיה שם, וצ"ע כעת.

ובענין זה הנני נבוך גם בלשון השאילתות ר"פ ויקרא שכתב ומנלן דתרבא לא נהיג איסוריה אלא בבעירא דכיא דכתיב כי כל אוכל חלב מכל הבהמה אשר יקריב ממנה קרבן לה' ואע"ג דקיי"ל דחיה בכלל בהמה לסימנין שאני הכא דכתיב אשר יקריב ממנה וחיה לא חזיא לקרבן עכ"ל, וזה קשה מה ענין חיה בכלל בהמה לסימנין שתיאסר משום זה גם חלבה, הלא חזינן מעצם שחיטת חיה, דלא נהירא ליה לר"א הקפר ללמדה משום דחיה בכלל בהמה ויליף לה מפסולי המוקדשין כנ"ל, ומכש"כ לפמש"כ בחידושי לעיל בסמוך דאע"ג דבהמה בכלל חיה וחיה בכלל בהמה, מ"מ הם נפרדים בדיניהם זמ"ז. עד דמשו"ה צריך הש"ס בסוגיין לפרוט הדברים, במה הם כלולים זה בזה וצ"ע.

שם חיה טמאה בכלל בהמה טמאה להרבעה, אמנם גרסת רגמ"ה חיה טהורה בכלל בהמה טהורה להרבעה, כלומר בהרבעה כתיב בהמה ולא כתיב חיה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים וחיה בכלל בהמה עכ"ל. ואף דגרסת רש"י היא כמו גרסת הש"ס לפנינו, מ"מ בזה שוו שניהם דהאי להרבעה כוונת הש"ס להרבעת כלאים דהוא במלקות, מקרא דבהמתך לא תרביע כלאים כדכתב הרמב"ם רפ"ט מה' כלאים. וע' ס"פ הפרה ובסנהדרין ד"ס ע"א אולם בספר יראים סי' רל"ב רל"ג משמע דעתו דהוא ענין להרבעה דשכיבה בבהמה, דהוא בסקילה כדאמרינן בסנהדרין דנ"ד ע"ב ע"ש.

שם רבי אומר אקרא אני חיה בהמה למה נאמרה והאי בכל דבר המוקדם בפסוק, סמיך רבי אדרשת ר"ע בתוספתא שבועות פ"א, וע' בתו"כ ויקרא חובה פרק י"ב ובשבועות די"ט ע"א תוד"ה מדבעי.

שם בהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה כו', ע' במהרש"א ובלב אריה לקמן דפ"ד ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

במשנה, האשה שמת ולדה בתוך מעיה ופשטה חיה את ידה ונגעה בו החיה טמאה טומאת שבעה והאשה טהורה עד שיצא הולד. והנה במד"ר ותנחומא ר"פ חקת הביא

למשנתנו ומסיק מי עשה כן מי צוה כן מי גזר כן לא יחידו של עולם כו' אמר הקב"ה חקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי ע"כ, ומשמע דכל דברי משנתנו היא דאורייתא ומגזירת הכתוב. וקשה דבגמרא מסקינן דטומאה זו דחיה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים וכדרב הושעיא גזירה שמא יוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור כו' ע"ש.

ונראה ע"פ מש"כ בתשובות הרא"ש כלל ל' סי' א' בשם ה"ר אליעזר הקליר לפרש מה שאמרו עוד במדרש שם, וכן הביא ג"כ בפיוטו לפ' פרה, המת בבית הבית טהור יצא מתוכו הרי הוא טמא וז"ל המת בבית דהיינו בבטן האשה הבית טהור פירוש האשה טהורה יצא ממנו האשה טמאה ע"ש, וכן פי' ג"כ רבנו בחיי בפ' חקת ע"ש.

ובאמת מאי דתלי הקליר בביאור המדרש דין משנתנו, רק בגזירת הקב"ה, הוא בין לר"י בין לר"ע לקמן בסוגיין. דלר"ע דס"ל עובר במעי אשה טמא הוא תמוה מדוע טהורה האם כשיש במעיה עובר מת מ"ש ממת בבית שהבית טמא. ומכש"כ לר' ישמעאל תמוה יותר. דאיהו ס"ל עובר במעי אשה טהור. ומה גם כשיצא לאויר העולם בודאי דאין לו עוד שום שייכות עם אמו לטמאות אותה. ואי משום דעד עתה היתה טומאת בית הסתרים. נהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא ליטמא, וע"ל דע"ב ע"א תוד"ה והרי, ובע"כ דכל הענין הוא לר' ישמעאל מגזירת הכתוב דוכל אשר יגע ע"פ השדה, להוציא עובר במעי אשה, וע"ל שם תוד"ה גזירה.

ולפי"ז ניחא דמה שאמרו במדרש שהוא גזירת הקב"ה בתורתו, הוא רק על האשה עם ולדה, דבתוך מעיה האשה טהורה ובצאתו מטמא אותה, אבל מה דחיה טמאה טומאת שבעה זה ודאי מדרבנן הוא וכדרב הושעיא ובמדרש הביא אגב אורחיה כל דברי משנתנו יחד עם הא דחיה, אבל מה שהורה בזה על חק התורה, הוא רק על האשה ועוברה.

אמנם צריך להבין מהיכן למדו הרא"ש ורבנו בחיי מהקלירי שהבין כן בפירוש המדרש, דרחוק לאמר שהי"ל ספר בפ"ע ממנו מה שאין אצלנו. ולא היה בזמנו. כדכתב הרא"ש גופיה בברכות פ"ה סי' כ"א, דר"א הקליר הוא ר"א ברבי שמעון. וכ"כ התוס' בחגיגה די"ג ע"א בד"ה ורגל.

ונלע"ד דר"א הקליר כשראה חומר הדברים במדרש "המת בבית הבית טהור יצא מתוכו הבית טמא" דבפשוטו אין לו מובן לדינא, לכן דריש סמוכין. דקודם לזה הביא במדרש הא דמשנתנו "והאשה טהורה עד שיצא הולד" ולכן סמכו אח"כ במליצתם "המת בבית" דהאי מת הוא העובד המת, והבית היא אמו, כי שם ביתו, והבית הזה טהור עד שיצא הולד משם, ואז מטמאהו ביציאתו. והרא"ש ורבינו בחיי דקדקו אח"כ בדברי הקלירי

בפיוטו, ששינה מלשון המדרש, וכלל בלשונו גם פירושו, ולכן כתב וז"ל "המת בבית אינו טמא" היינו הבית, היא אמו "יצא ממנו" מן הבית "אותו מטמא" היינו הולד מטמא אותו. הוא הבית שהיה דר עד עתה.

שם כשם שטומאה בלועה אינה מטמאה כך טהרה בלועה אינה מטמאה. ע' ר"ש כלים פ"ח מ"ג ובראב"ן סי' ח' ובמג"א סי' שמ"ג סק"ב ובת' הרדב"ז ח"א סי' ר' ובאבני מלואים סי' פ"ב סק"א ובעונג יו"ט סי' קט"ו.

שם טומאה בלועה מנלן דכתיב והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו כו', בתו"כ יליף דין זה מדכתיב בפ' אחרי י"ז ט"ו וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר, כדהבינו שם הראב"ד והר"ש משאנ"ץ בפירושם. ובהתוה"מ שם הוסיף עוד לדייק מדכתיב וטהר שהוא למותר פי' חז"ל שבא ללמד שהגם שאכל סמוך לחשיכה שעדיין לא נתעכל המזון טהר בערב ע"ש ולפי המבואר בסוגיין אמאי נטר בתו"כ עד פ' אחרי לדייק דרשה זו משם, ולא למדה מקרא המוקדם בפ' שמיני כדילפינן הכא, וצ"ע כעת, וע' נדה דמ"ב ע"ב תוד"ה מה ובת' הגרע"א סי' סמ"ך.

שם מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה וקאמר רחמנא טהור, והנה התוס' במנחות דס"ט סע"א והר"ש באהלות פי"א מ"ז הוכיחו מזה, דסוגיין איירי בדלא שהה בכדי עיכול מדקאמר מי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעת החמה ע"ש. ולע"ד יפלא אטו איירי קרא דוקא בדאכל סמוך לשקיעת החמה, ומי לא עסקינן נמי בדאכל ביומא דקייטא בבקר, ואחר שעברו עליו שש שעות הוי נמי סוף עיכול כדכתב המג"א בסי' קפ"ד סק"כ, ואפ"ה צריך נמי כיבוס בגדים וטמא עד הערב, וזהו כל חידושא דקרא גם באופן שכבר נתעכל המאכל במעיו. ובע"כ דהוכחת הש"ס אתי שפיר, כיון דגם בדאכל סמוך לשקיעת החמה נמי איירי, ובאופן זה בודאי עוד לא נתעכל, ואפ"ה אינו מטמא אותו האכילה שבמעיו, וש"מ מהכא דטומאה בלועה אינה מטמאה. אבל מנ"ל לאמר דכל האי דינא דנבלה הוא דוקא בדלא שהה שיעור עיכול. וצ"ע כעת.

שם טהרה בלועה מנלן ק"ו ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל כו', ע' ת' דבר אברהם ס"ס ב'.

רש"י ד"ה אקרא ודי היה לי בקריאת חיה ויודע אני שהבהמה בכלל חיה בהמה למה נאמרה ע"כ, ויל"ד הלא הא דבהמה בכלל חיה ילפינן מקרא דפ' שמיני, דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה כדדרשינן שם בתו"כ ובספרי פ' ראה. והשתא ניהי דאין מוקדם ומאוחר בתורה בתרי ענייני כדאמרינן בפסחים ד"ו ע"ב. זהו רק לדחות דלא תקשי כמו בפסחים שם. אז יש מקום לתרץ אין מוקדם ומאוחר בתורה. אבל לא נוכל

בע"כ לקבוע הנחה דהמאוחר היה מוקדם בכדי להקשות, ולפ"ז י"ל דהכא היה המוקדם מוקדם בפ' ויקרא בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה. ואז עוד לא היה נכתב קרא דזאת החיה הכתוב בתר הכי בפ' שמיני, וממילא לא היה נודע אז דבהמה בכלל חיה. ולכן כתב בפ' ויקרא תרווייהו.

וי"ל דהא דאין מוקדם ומאוחר בתורה לא שייך בדבר שתלוי בלשון הכתוב. אחרי דבדרך זה דיברה תורה. בודאי שהיה המדובר כן גם קודם שנכתב פסוק דפ' שמיני, רק חז"ל הורונו שהיה המדובר כך בלשון הכתוב כדאשכחן בפ' שמיני. אבל הלשון לא היה מחודש אז כנ"ל

תוד"ה ולרבנן. לכן נראה כגרסת הספרים דגרסי הניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר כו' ע"כ, ורגמה"ג גריס כגרסת התוס' ע"ש, ויל"ד אמאי נאיד מר"מ לרבנן. ולא פריך לר"מ גופיה. דהאי טעמא בדר"מ, קאמר רב יהודא אמר שמואל בנדה דכ"ב ע"ב הואיל ונאמר בו יצירה כאדם, אבל רבה בב"ח אר"י הואיל ועיניהם דומות כשל אדם. ור' ינאי א' היינו טעמא דר"מ הואיל ועיניהם הולכות לפניהם כשל אדם ע"ש, ולדידהו לא תלי כלל טעמא דר"מ ביצירה, ולפ"ז הו"מ למיפרך אליבא דר"מ גופיה. הניחא לשמואל אבל לר' יוחנן ור' ינאי מאי איכא למימר. ואפשר דמה"ט נאיד רש"י מפי' התוס' ומפרש דאדרבנן דר' יוסי הגלילי בעי.

תוד"ה ואשה, כשלא העגיל הראש כפיקה מיירי כו'. ע' בכורות דכ"ב ע"א תוד"ה עד ובר"ש אהלות ספ"ז.

דף עא:

ומה למעלה שאינו עושה עיכול מציל למטה שעושה עיכול כו'. ע' ר"ש סוף מקואות.

שם בלע טבעת טמאה כו'. ע' מנחות דס"ט ע"א תוד"ה דבלע ובר"ש אהלות פי"א מ"ז.

שם בלע טבעת טהורה כו'. ע' ר"ש אהלות פט"ו מ"ט. תוד"ה בלוע דבהמה מנא לן דבהמה לא מטמא כו' ע"כ, וקשה הלא אהא דבלוע דבהמה מנלן משני הש"ס ק"ו ומה אדם שמטמא מחיים מציל בבלוע בהמה שאינה מטמאה מחיים אינו דין שתציל בבלוע, הלא דהבנת הש"ס היתה דמשום שאינה מטמאה סברא יותר שתציל, ואיך נימא דהש"ס יאחז דרך האיבעיא להיפוך, ולאמר דמשום דלא מטמא להכי בעי לגבה מנלן דהיא מצלת כמו באדם, ודוחק לומר דזהו גופיה דמשני ליה דסברתו הפוכה, ולולא דברי התוס' היה נלע"ד. דסוגיין קאי על התוספתא מקואות פרק בתרא, דהתם תניא

כל הבלועין באדם ובבהמה בחיה ובעופות טהורין ע"ש ולכן בתר דפשיט הצלה דבלוע באדם, פריך בלוע בבהמה מנלן, וממילא ה"ה בחיה ועוף.
תוד"ה למאי, ועוד הקשה רבנו אפרים דבתו"כ ממעט בהמה וכותי כו', ע' ר"ש נגעים פי"ג מ"י.

דף עב.

טומאה זו אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים. עמש"כ בחידושי לעיל דע"א ע"א.
שם א"ר הושעיא גזירה שמא יוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור. ע' בת' פמ"א ח"א סי' ז'.
שם ותימא לה לחיה טרידא, ע' תשובת מהרשד"ם חאה"ע סי' ר"ח.
שם ור' ישמעאל גולל ודופק הלכתא גמירי לה. ע' בת' חו"י סי' קצ"ב.
שם ור"ע עובר במעי אשה טמא מדאורייתא מנ"ל א"ר אושעיא א"ק הנוגע במת בנפש איזהו מת שבנפש של אדם הוי אומר זה עובר שבמעי אשה ור"י האי מבע"ל לרביעית דם הבאה מן המת שמטמא כו' ע"כ, ואזלו בזה לשיטתייהו במחלקותם בספרי חקת בקרא דהנוגע במת לכל נפש אדם כדביאר שם בהתוה"מ ע"ש.
והנה בספרא ר"פ אמור גבי טומאת כהנים דכתיב נמי לנפש לא יטמא, תניא יכול לבנו ולבתו הנפלים ת"ל לאביו ולאמו מה אביו ואמו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא יצאו בנו ובתו הנפלים שאינן בני קיימא ע"כ, ופי' בנמו"י לה' טומאה דמשו"ה מסתפק בתו"כ לאמר יכול אפילו נפלים משום דכתיב במת בנפש ודרשינן איזהו מת שהוא בנפשו של אדם הוי אומר זה עובר שבמעי אשה ע"ש.
וקשה הלא דרשה זו היא רק לר"ע. אבל אנן קיי"ל כר' ישמעאל דקרא אתא לרביעית דם הבאה מן המת שמטמאה. ולדידיה עובר במעי אשה טהור, וכן מסקינן בסוגיין דטומאה זו דחיה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים. ועצם הדרשה גם אליבא דר"ע, היא רק בעובר במעי אמו. אבל נפלים משיצאו לאויר העולם מטמאים משיעגילו ראש כפיקה. כדתנן באהלות ספ"ז וע"ל דע"א תוד"ה ואשה, ומעשה רב מברייתא דפסחים ד"ט ע"א בשפחתו של מציק שהטילה נפל לבור וע"ש בתוס' סע"א. ובתו"כ גבי טומאת כהנים אייריי בנפלים אחרי שיצאו לאויר העולם, ומה ענין זה לדרשת הנוגע במת בנפש איזהו מת שבנפש של אדם דקאי על עובר במעי אשה, והוא רק אליבא דר"ע ולא קיי"ל כוותיה. וע' בר"ש משאנ"ץ לתו"כ תזריע פרק ד' ריש פרשת נגעים וצ"ע כעת.

שם ור' שמואל האי מבע"ל לרביעית דם הבאה מן המת שמטמאה, ע' סנהדרין ד"ד ע"א תוד"ה מניין ובמנחות דק"ד ע"א תוד"ה הואיל ובשבת דע"ז ע"א תוד"ה הואיל ובפסחים דכ"ב ע"א תוד"ה והרי.

שם ר"ע אומר מניין לרביעית דם הבאה משני מתים שמטמא באהל שנאמר כו', ע' אהלות פ"ב מ"ב ומ"ו ובתוספתא שם רפ"ג ובירושלמי ברכות פ"א ה"א וביומא דפ"א ע"א תוד"ה כל ובסנהדרין ד"ד ע"א תוד"ה מניין ובר"ש אהלות פ"א מ"ב.

במשנה והוציא עובר את ידו וחתכה ואח"כ שחט את אמו הבשר טהור, ע' ר"ש משאנ"ץ לתו"כ צו פרשה ט'.

רש"י ד"ה גזירה, אבל ברועה שהושיט ידו למעי בהמה דקתני מתניתין טהור ליכא למגזר הכי מפני שרחם שלה גלוי כו'. ע"ל דס"ח ע"א רש"י ד"ה וכ"ת ובה' בכורות להרמב"ן פ"ג וברי"ט אלגזי שם סי' ל"ו.

רש"י ד"ה גולל כיסוי הארון של מת דף שנותנין בצדו ע"כ, וכן הרמב"ם בה' טומאת מת פ"ב הט"ו ובפיה"מ אהלות פ"ב מ"ד מפרש כפירש"י, וכן מובא בשם רבינו חננאל בתורת האדם להרמב"ן בענין התחלת האבילות ובאשכול ח"ב סי' נ"ב.

אמנם התוס' בשבת דקנ"ב ע"ב ובכ"מ נתקשו בפירוש זה מכמה מקומות בש"ס, בנוגע לסוגיין הקשו, דדרשינן על פני השדה לרבות גולל ודופק וארון אינו ע"פ השדה. ומברכות די"ט ע"ב קשיא להו, דא"ר אלעזר ב"ר צדוק מדלגין היינו ע"ג ארונות. ואחרי דילפינן הכא מקרא דגולל מטמא. ואם הוא כיסוי ארון איך היו מדלגין עליו. ובעירובין דט"ו ע"ב תניא כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין ממנו גולל לקבר כו' וכי דרך לעשות כיסוי ארון מבעלי חיים. ובאהלות פ"ב מ"ד תנן דופק דופקים טהור, וכי דרך להניח,שני קרשים מימין המת, ובתמים דעים להראב"ד סי' ר"ד דייק על עצם הלשון. למה נקרא דף העליון גולל. פי' הלא אינו דבר הנגלל.

ולכן פי' ר"ת דגולל הוא מצבה שעל הקבר. ולשון גולל שייך באבן כדכתיב וגללו את האבן. וגם על פירוש זה הקשו התוס' מכתובות ד"ד ע"ב וסנהדרין דמ"ז ע"ב דקאמר דאבילות מתחלת מסתימת הגולל, והשתא במקום שאין מצבה מתי מתחלת האבלות, ועוד דבתוספתא אהלות ספ"ג תניא מעשה בבית דגן ביהודא באחד שמת בערב הפסח ולא רצו לקוברו ונכנסו הנשים וקשרו החבל בגולל משכו האנשים מבחוץ וקברוהו הנשים והלכו האנשים ועשו פסחיהן לערב. משמע שלא היו יכולין הנשים לקוברו עד שמשכו האנשים מבחוץ את הגולל ואם גולל הויא מצבה למה לא קברוהו בלא מצבה

עד אחר הפסח אלא ודאי הוא כיסוי ארון כפירוש הקונטרס ולפי שהיה של אבן היה כבד כל כך וע' בר"ש אהלות פ"ב מ"ד ופט"ו מ"ט.

ולע"ד אפילו לפירש"י קשה ממעשה דתוספתא כיון דהאבן היתה כבדה כל כך עד שהיה מהנמנע לנשים לסובלה, ורק ע"י משיכת האנשים גללו אותה על הארון. הלא בריחוק מקום היה האפשרות שהאבן תפול על המת ותרסק אבריו. ומה להם כל הטורח של אבן כבדה כזאת, יכסו הנשים את הארון בנסרים. או בכיסוי אבנים הגדולות לפי כחן, עד שיהיה הארון מכוסה היטב עכ"פ עד אחר הפסח, ואח"כ יכסו אותו האנשים כדבעי, ומה להם להכניס את המת בסכנה שאפשר שיתמעך תחת כובד אבן כזאת.

ובסוכה דכ"ג ע"א הוכיחו התוס' דגולל הוא אבן גדולה לסתום חלל הקבר. מדתנן באהלות פט"ו מ"ח קורה שעשאה גולל לקבר בין מוטה על צדה בין עומדת אין טמא אלא כנגד הפתח, ועוד תניא בתוספתא דאהלות גל של צרורות גולל לקבר הנוגע בתוכו עד ד' טפחים טמא דברי ר' יהודה וחכ"א אינו טמא אלא סדר הפנימי צורכו של קבר משמע שנקרא גולל מה שסותם החלל כו' ע"ש. וגם ראיות אלו בלתי מובנות לע"ד הלא ארון של מת מונח, והאם דרך הוא לכסות אותו בגל של צרורות הלא יפלו בחלל הארון על גוף המת. ואם מתחת הגל היו נסרים לעכב עליהן שלא יפלו, אז אין שייך לטמא סדר הפנימי צורכו של קבר, ומה שייך על דבר המונח לסותמו בקורה שהיא מוטה על צדה או עומדת, ולשון אין טמא אלא כנגד הפתח נופל ג"כ על פתח הבנוי בכותל, ולא על חלל הארון המונח, והתוס' גופיה הקשו שם מהא דאמרינן לקמן דקכ"ו ע"ב דגולל מטמא במגע ובאהל, וזו קשה בשלמא מגע אפשר מן הצד אלא באהל מאי איריא משום גולל תיפ"ל משום שהקבר סתום כו' ע"ש, ובחידושי הרשב"א לסוכה שם עשה כמין פשר בין פירש"י ור"ת, וע' בתשובותיו סי' תע"ה, ובס' יראים סי' שי"א הוא כמסתפק בין ב' הפירושים, ורבינו יהונתן על הרי"ף לעירובין פ"ק נקיט כשניהם ביחד.

אמנם כאשר זכיתי להיות בשנת תרפ"ה בירושלים עיה"ק תובב"א הלכתי בקברי המלכים והסנהדרין. ועפ"מ שראיתי בעיני שם, נתברר לי אגב אורחא. גם בזולת הצד ההיסטירי. כל המקומות המפוזרים בענינים אלו בספרי התנאים ואמוראים ודרך אגב נזדמן לי ג"כ למצוא פשר דבר נכון להא דגולל ודופק שנחלקו בהן הראשונים ז"ל.

הנה כל בתי הקברות כמעט תוכן אחד להם. שיש חצר לפני המערות שהכוכין בתוכן. והוא לפי ההשערה כעין שש על שש אמות כמלא המטה וקובריה כדתנן בהמוכר פירות דק"א ע"א, ומכותלי החצר מבפנים נפתחות המערות, והיינו הא דתניא בתוספתא

אהלות פט"ו ואיזהו חצר הקבר זו הגת שהמערות פתוחות לתוכו. וע' רש"י סוטה דמ"ד ע"א ד"ה חצר וברמב"ם וכ"מ ספ"ו מה' טומאת מת.

ובכל מערה היוצאת מכל כותלי החצר. נמצאת ד' כוכין בד' כותליה, ואצל רגלי כל כוך וכוך נמצא פתח אחד שכניסתו היא למערה אחרת. ולפ"ז מכל מערה נכנסין לד' מערות אחרות, וכן בכל- מערה מהאחרות נמצא ד' כוכין וד' פתחים מצדדיה למערות, עד שהמערות הן הרבה מאד ובכל אחת ד' כוכין, וכניסת כל פתח המערה בפנים. גבהה כד' אמות ורחבה כמו אמה ויותר מעט כמלא מדת אדם והכנסת המטה, אולם פתח החצר החיצונה לצד חוץ אף כי ברחבה היא אמה ככל הפתחים הפנימיים. אכן בגובהה היא רק כשתי אמות, ואין לשום אדם לכנוס בה רק כשהוא מוטה, וכל חללו עשוי בריוח להכניס בו מטת המת. סבת הדבר מובן. אחרי דכותל החיצון של החצר עומד על פני השדה, והוא המגין היחידי בפני כל המערות, כל מה שתתמעט חלל פתחו עדיף טפי בכדי שלא- יכנסו בפנים המערות בהמות וחיתו יער. עד. שתתהפכנה למעונות אריות, ובהכרח פתח החצר החיצון שע"פ השדה צר מאד.

ועתה נבא לענין גולל ודופק שראיתי שם רק במקום אחד. והוא בחצר כלבא שבוע, שנשארו במקומן זה כאלפים שנה, וזה תוארן, אבן אחת גדולה עומדת שמה, לסתום את כל הפתח של החצר מבחוץ בגובהו וברחבו במילואו, צורתו כמין דף עב ועגול כביצה, וכשצריכין לסתום בה את הפתח, מעגילין אותה לצד ימינה, ונכנס צד האבן הימנית בחלל של חומה. חלולה לפי רוחב האבן בצמצום, שלא תפנה אנה ואנה. אכן כאשר תעמוד בגובה עלולה להתגלגל לצד שמאלה מפני העגול שבתחתיתה, ומה גם אם תשיג דחיפה מבהמה וחיה שע"פ השדה, לכן סומכין אותה באבן אחרת מתחתיה, העשוי בדמות טחול או חריץ החלב, והצד הדק הודבין חדת דאבן הגדולה מצדה השמאלית מלמטה, ומפני צד העב שבאבן התחתון לא תוכל העליון להתהפך גם לצד שמאלה, וכשצריכין לפתוח פתח החצר מסירין את האבן התחתונה ממקומה, והאבן הגדולה והכבדה למאד מעגילין אותה לצד שמאלה, ועפ"ז שפיר קורין להאבן הגדולה גולל, מפני צורתה ותכונתה להיות נגללת בפתיחתה ובסתימתה, והקטנה דופק, מפני שדופקת את הגדולה שתעמוד במקומה.

ומה מאד מובן עתה בסוגיין דעת ר"ע דדריש על פני השדה לרבות גולל ודופק, שהן ע"פ השדה ממש ובגלוי, ורק מפני שיעבודן התמידי אל הקברות לכן טמאתן התורה. ומובן ג"כ לפ"ז משנתנו דאהלות פ"ב מ"ד, איזהו דופק את שהגולל נשען עליו אבל דופק דופקין טהור. פירוש כיון דכל טומאתן דגולל ודופק הוא מחידושא דקרא ע"פ השדה,

דמצד הסברא מה מקום לאבנים להיות טמאין, ושעומדין מחוץ למערות וחוץ לחצר הקברות ג"כ ובגלוי, ואין להם שום שייכות אל המתים. ובע"כ דטומאתן הן רק מגזה"כ, ולהכי אין לך בו אלא חידושו. דדופק הראשון שהגולל נשען עליו הוא טמא אבל אם באבנים אחרות סמכו לאותה דופק הראשון, אבנים אלו טהורין.

ומובן נמי דעת ר' יהושע בסנהדרין דמ"ז ובכתובות ד"ד שסמך חלות האבלות לסתימת הגולל, דאז הוא גמר קבורת המת. ולפ"ז אין מקום נמי למה שהקשה הראב"ד בתמים דעים מדוע קרוי לכיסוי הארון גולל, דבאמת כיסוי הבית הקברות בכלל כשהיה לפנים, היה אבן הנגלל לכאן ולכאן לתשמישו, ולכן היה שמו גולל, אמנם אחרי שנשתנה סדר הקבורה וכל ארון יש לו קבר בפני עצמו, לכן נשאר שם הכיסוי של הארון הפרטי גולל, והוא שם המושאל מהגולל מאז שהיה כיסוי כללי לכל הבית הקברות וזהו שיטת רש"י והרמב"ם שהסבו את שם גולל על כיסוי הארון ושם דופק על צד הארון שהכיסוי נסמך עליו. להיותו ג"כ במקום הדופק מאז.

וניחא נמי הא דמדלגים היינו ע"ג ארונות דברכות די"ט, דאף דעתה אחרי שינוי סדר הקבורה נושא כיסוי הארון עליו שם גולל לטמא באהל, אולם בזמנו של ר"א ב"ר צדוק שהיו נקברין במערות, אז נשא עליו שם גולל לטמא באהל, רק האבן היחידי המכסה לכלל הבית הקברות, אבל כל ארון וארון קודם שנכנס לכוכין או לחצר הקברות, לא נשא כיסוי הפרטי עליו עוד שם גולל מלטמא, ומדלגין היינו ע"ג ארונות בודאי היה קודם שנכנסו הארונות במערות הקברות דאיך ידלגו שם בפנים המערות לקראת מלכי ישראל, ומה להתוס' להקשות על טומאת אהל של כיסוי הארון תיפ"ל דאיך יכנסו במערות הקברות הלא שם ודאי יש טומאת אהל, וקודם שנכנסו הארונות אל המערות יש עליהם רק טומאה דרבנן. דדבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש בהן חלל טפח וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהן רבנן כדאמר התם.

ועפ"ז ניחא כל המשניות והתוספתות, דתנן באהלות פט"ו מ"ח קורה שעשאה גולל לקבר בין עומדת בין מוטה על צדה אין טמא אלא כנגד הפתח כו' ודתנן בתר הכי חבית שהיא מלאה משקים טהורים ומוקפת צמיד פסיל ועשאה גולל לקבר, כן הא דתניא בסוכה דכ"ג ע"א שהיה ר"מ אומר כל דבר שי"ב רוח חיים אין עושין אותו גולל לקבר ואמר אביי שמא תמות ור"ז אמר שמא תברח ע"ש דלפי הסדר בקברות שלנו וכיסויין שנקראים גולל. אין שום מובן למשניות ובריתות אלו, ותוספתא דגל של צרורות גולל

לקבר שהביאו התוס' שם, אולם לפמש"כ דגולל המוזכר במשנה ובריייתא הוא רק סתימת הפתח שבכותל החצר מחוץ עפ"ז הכל ניחא בס"ד.

אכן פלוגתא דר"מ וחכמים במשנה אהלות פט"ו מ"ט, אם דבר שי"ב רוח חיים מטמא משום גולל או לא. נראה בדרך זה. דחכמים ס"ל כיון דהא דגולל מטמא. הוא מדילפינן מע"פ השדה, לכן גזה"כ לטמא אף אם הגולל הוא בעל חי להגן בפני פתח הקברות, ור"מ סבר דהתורה לא טמאה רק אם הוא דבר שאין בי רוח חיים. אבל אם יש בו רוח חיים. לא בטל דינו התמידי דבעל חי אינו מטמא. וע' זבחים דק"ה ע"א וברש"י ד"ה אמרי במערבא וצע"ק.

ולפמש"כ אין מקום נמי לקושית התוס' בסוכה דכ"ג ע"א. אהא דאמרינן לקמן דקכ"ו ע"ב דגולל מטמא באהל, והקשו מאי איריא משום גולל תיפ"ל משום שהקבר סתום כו' ע"ש, דלפמש"כ הרי איירי בגולל העומד בחוץ לסתום את פתח הקברות, ובדידיה שייך שפיר טומאת אהל, אם יש דבר המקבל טומאה תחת אבן זו על הדופק, או מצד השני בין חלל הכותל לתחתית האבן העומד על הקרקע. והיא מאהלת בעגולה על הדבר העומד תחתיה. אז מטמאה משום אהל.

והנה התוספתא ספ"ג דאהלות במעשה דבית דגן ביהודא, ממקורה היא משובשת במעט, ולא בכל הדפוסים היא בשוה, רק כמו שהעתיקו אותה בתוס' כתובות ד"ה ע"א לתקנה במקצת ממש"כ בתוספתא שלפנינו, ועכ"פ לפמש"כ ברורה הבנתה כשמש בצהרים, מהמסופר שם באחד שמת בערב הפסח וקשרו הנשים החבל בגולל ומשכו האנשים מבחוץ וקברוהו הנשים והלכו האנשים ועשו פסחיהן לערב ע"ש דבאמת אם הגולל היה רק כיסוי אל הארון לא היו מחפשים תחבולות גדולות כזאת, רק הנשים היו מכסות אותו בכיסוי נסרים או אבנים גדולות לפי כחן, אמנם הגולל הוא האבן שעמדה לסתום את חצר הקברות, ולא היו יכולות הנשים לפותחו, כי הדופק היה מהודק מאד בחוזק, והיה נמנע מהנשים להכניס את ארון המת גם בחצר הקברות ומכש"כ במערה, ומשו"ה היו זקוקות הנשים לקשור את החבל בגולל, דהאנשים אם היו עושים כן לא יוכלו לעשות הפסח, דגולל מטמא במגע כדאמרינן לקמן בפ' העור והרוטב דקכ"ו ע"ב, אולם אחרי שהנשים קשרו את החבל בגולל, והאנשים משכו מרחוק את החבל והסירו בכחם את הגולל ממקומו אז הכניסו הנשים את הארון בפנים והעמידוהו במקומו. וגללו את אבן הגולל למקומו וסתמוהו עם הדופק, והאנשים הלכו ועשו את הפסח לערב כנלע"ד.

והנה אהא דאמרינן לקמן דקכ"ו ע"ב גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא, פירש"י דלמאן דנפקא ליה בסוגיין מקרא לא ידענא מהיכן אימעיט משא. ובתוס' שם כתבו מדלא מצינו במשא שיטמא ע"ש, אולם לפמש"כ ניחא עפ"מ דתניא בשבת דנ"ט ע"א וכל כלי אשר ישב עליו וגו' יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ע"ש, הלא דבטומאה בעינן שיהיה מיוחד לכך ולא שתחול עליו שום בטול משימושו, ולפ"ז גם בגולל ודופק. כיון דתשמישן הוא לסתום את חצר הקבר, ממילא גם טומאתן אינה רק באופן ובשעה שמשמשין אל הדבר שמיוחדין, אז נופל בהו טומאה, וזה לא משכחת רק בנגיעה בהן, או טומאת אהל על הדבר העומד בתחתית הגולל בשיפועו, אבל מה מקום להן למשא הלא כל תשמישן הוא דוקא כשהן מחוברין ומשועבדין לשמירת קברי המערות, אבל אם ישא אותן משם, הלא יתבטלו מתשמישן זה, ואז אפשר שתתבטל מהן גם טומאת מגע ואהל שהיה להן עד עתה. כנלע"ד לולא דברי הראשונים ז"ל.

רש"י ד"ה רביעית הלוג דם חיי האדם תלויין בו שבכך הוא מתקיים ע"כ, אכן באשכול ח"ב סי' נ"ב כ' דבתחלת ברייתו של קטן רביעית דם לפחות.

תוד"ה והרי, נהי דמגע בית הסתרים לא מטמא היינו במגע אבל במשא מטמא כו', ע"ל דע"א ע"א רש"י ד"ה מי לא, ושם ע"ב תוד"ה בלע ובראבי"ה סי' קפ"א.

תוד"ה גזירה, ור"ע נמי לא פליג אלא בהוציא את ידו כו', ע' ריט"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל' ובמנ"ח מצוה רס"ג.

תוד"ה שתי. ור' ישמעאל סבר דיש אם למסרת ונפשת כתיב כו', וכ"כ הר"ש באהלות פ"ב מ"ב והר"ש משאנ"ץ בביאורו לתו"כ אמור פרשה ב'. דלהכי ס"ל נמי לר"ע דרביעית דם משני מתים מצטרף לטומאה, משום דס"ל י"א למקרא ונפשות קרינן. והוא מש"ס סנהדרין ד"ד ע"א, ועי' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.

ועפ"ז מובן בנזיר דנ"ב ע"ב מאי דא"ל רבי לבר קפרא לא תשנה רביעית דם בחזרה שהרי למודו של ר"ע בידו ועוד המקרא מסייעו ועל כל נפשות מת לא יבא ע"ש. ופירושו משום דרבי ס"ל נמי כר"ע די"א למקרא בסנהדרין שם. ולה"ק שהרי למודו של ר"ע בידו, ואיהו ע"פ שיטתו דנפשות קרינן אין מקום בעדו לחזור מדבריו. ועוד המקרא מסייעו ועל כל נפשות מת לא יבא ובזה הורה רבי על עצמו דגם איהו בהאי שיטה קאי. ולאו דוקא בדין זה אלא בכל התורה דיש אם למקרא וממילא גם הכא נפשות קרינן, ובזה מדוייק מאי דכפל רבי דבריו לבר קפרא. ועמש"כ בחידושי לזבחים דל"ו ע"א.

בא"ד וקשה דתרי קראי ברביעית דם ל"ל במת בנפש ונפשות, ע' סנהדרין ד"ד ע"א תוד"ה ורבנן.
תוד"ה הוציא, דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי כו', ע' פמ"ג ליו"ד ר"ס י"ד.
תוד"ה וחכ"א, ולעיל דקתני הושיט רועה את ידו ונגע בו טהור כו', ע"ל דף ע' ע"א תוד"ה כרכתו וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל"ו.

דף עב:

מה מצינו בטרפה ששחיטתה מטהרתה, ע' בתורת חיים לסנהדרין דקי"ב ע"א ד"ה מהו דתיתהני.
שם ומנין לטרפה ששחיטתה מטהרתה בהמה טמאה אסורה באכילה כו'. לקמן דע"ד ע"א א"ר יהודא א"ר ואמרי לה במתניתא תנא א"ק וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואיזו זו טרפה ששחטה, והנה בברייתא דתו"כ שמיני פרשה יו"ד הביא מקודם דין טרפה ששחטה מקרא דוכי ימות מן הבהמה כדמתניתא, ובתר הכי הביא בדין אחר למילף מבהמה טמאה כבמשנתנו ע"ש.
ויל"ד דלכאורה מורה לשון המשנה דהכא ומנין לטרפה ששחיטתה מטהרתה דקאי בין לר"מ בין לרבנן, דבעצם דין זה לא פליגי במשנתנו, ואליבא דתרווייהו פשיט מדמינן טרפה לבהמה טמאה באיסור אכילה כסיפא דברייתא דתו"כ, ואילו במשנה זבחים דס"ט ע"ב דקאמר ר"מ ג"כ דשחיטה מטהרת טרפה מטומאתה סמיך בגמ' שם אהא דוכי ימות מן הבהמה, וע"ש במשנה רש"י ד"ה ומה בהמה, ולפי"ז צריכינן לאמר דגם במשנתנו דיליף מבהמה טמאה שהיא סיפא דברייתא דתו"כ, היא רק לרבנן. ור"מ דהכא דס"ל בעצם הדין כחכמים. ס"ל דמקורו הוא מקרא דוכי ימות מן הבהמה כרישא דברייתא דתו"כ שם, ודוחק לעשות מחלוקת חדשה במשנתנו בין ר"מ לרבנן גם בזה.
ובאמת בתו"כ בין ברישא בין בסיפא עצם הלימוד הוא מקרא דוכי ימות מן הבהמה למעט טרפה ששחטה, רק הנ"מ בין שני הלשונות באיזה אופן היה לנו לדון. שתטהר שחיטה לטרפה אף בזולת הכתוב, אבל בשניהם מסיק דכל דין שאתה דן יש לדחות ובהכרח צריך אתה להביא מקרא דוכי ימות מן הבהמה. ולהכי אתא להורות. דמקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואיזו זו טרפה ששחטה, אולם זהו רק לפ"מ דבתו"כ פריך ממינא דאמיה, אכן לתנא דידן דמינא דאמיה לא פריך כדלקמן דע"ד ע"א להכי דן שפיר מק"ו, ומשמע דהק"ו קאי אליבא דר"מ ורבנן. ובזבחים אוקמינן אליבא דר"מ דהוא מוכי ימות מן הבהמה, וע"ל דפ"ה ע"ב תוד"ה פשיטא.

שם בן שמונה חי אין שחיטתו מטהרתו לפי שאין במינו שחיטה, ע' עונג יו"ט חי"ד סי' ס"ז.
שם וטומאת בית הסתרים לא מטמא כו'. ע' פסחים דפ"ה ע"א תוד"ה טומאת ובר"ש כלים פכ"ז מ"י ובעוקצין פ"ג מ"ב.
שם שלשה על שלשה שנחלק טהור מן המדרס כו', ע"ל דקכ"ג ע"א רש"י ד"ה טלית ובר"ש כלים פכ"ח מ"ח ובמכשירין פ"א מ"ה.
שם בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן כו'. ע' ח"ס חא"ח סי' מ"ה.
שם בגד לאו לחתיכה קאי כו'. ע' בת' משיב דבר חא"ח סי' מ"ז.
רש"י ד"ה ומה טומאה אין שחיטתה מטהרתה מלטמא דהכי תניא בתו"כ כו' בהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה מה טרפה שחיטתה מטהרתה אף בהמה טמאה כן ת"ל הנוגע בהם להביא בהמה טמאה שלא תטהרנה שחיטתה ע"כ, וקשה לפ"ז מאי קאמר במשנה ומנין לטרפה ששחיטתה מטהרתה בדמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה מה בהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה אף טרפה לא תטהרנה שחיטה, הלא משום דמיונם זל"ז באיסור אכילה. שהיה מקום בשביל זה לומר. דגם בהמה טמאה תטהר שחיטתה כמו טרפה, בא הכתוב דכל הנוגע בהם יטמא להורות על בהמה טמאה. שלא תהיה שחיטתה מטהרתה כדתניא בתו"כ, ואיך בעי תנא דמשנתנו לדמותם אהדדי משום איסור אכילה שבשניהם. ומאי צריך במשנתנו לאמר לא אם אמרת בבהמה טמאה שלא היתה לה שעת הכושר כו'. תיפ"ל דגזה"כ הוא בבהמה טמאה שלא תהיה שחיטתה מטהרתה, ומשום דלא דמיא לטרפה כנ"ל
ובכלל בלתי מובן גם דברי התו"כ כשהוא לעצמו, דבפרק ו' פ' שמיני בעי למילף בהמה טמאה מטרפה לטהרת שחיטה, ושם בפרשה יו"ד בעי למילף איפכא כמו במשנתנו טרפה מבהמה טמאה לטהרת שחיטה, וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה שיש, אבל בן שמונה חי שנולד מבהמה חיה אין לנו במה לטהר כו', ע' ברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רכ"ד.

דף עג.

כמאן כר"מ דתנן כל ידות הכלים כו', לכאורא אמאי תלי הא דכל העומד לחתוך כחתוך דמי בדר"מ, ובמשנה דמקואות שם ליתנייהו תיבות דברי ר"מ וחכ"א, ולא קאמר כמאן כר"ש, דאיהו ודאי סבר לסברת דכל העומד כדאמרינן לקמן דפ"ב ע"א ובכ"מ, ועמש"כ בחידושי לזבחים דק"ה ולמנחות דק"א ולתמורה דכ"ב ולכריתות דכ"ה ולמעילה ד"ה.

די"ל משום דר"ש קאמר לסברא דכל העומד רק במקום מצוה, ור"מ נקיט כלל זה אפילו אם הוא דבר הרשות אם רק הוא ברצונו לעשות כן ובידו לעשותו, אז אמרינן דממילא עומד הדבר לכך, כמש"כ התוס' בסוטה דכ"ה ע"ב, ועפ"ז עולה בסוגיין הדמיון שפיר, דאהא דאמרינן כל העומד לחתוך כחתוך דמי גבי עובר משום דלחתיכה קאי. קאמר כמאן כר"מ, דס"ל גבי ידות הכלים שהן ארוכות ועתיד לקצצן. דמטביל עד מקום מדה, הרי דאפילו אם רק ע"י החלטת רצונו והוא בידו, נחשבות כחתוכות, ומכש"כ עובר דלחתיכה קאי מצד הכרח הטבע. בודאי דהוא כחתוך. וע' מה שהאריכו בזה בתשובת מקום שמואל סי' ג' וסי' מ"ח וסי' ק"א ובת' ח"צ סי' ס"ב וס"ג ובת' חו"י ס"ס פ"א.

שם אפילו תימא רבנן חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי ע"כ, תירוץ זה הוא מדברי רבינא גופיה, כדמשמע בפסחים דפ"ה ע"א, וע' בר"ש עוקצין פ"ג מ"ב ובח"ס חא"ח סי' מ"ו.

שם חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי. פי' הבהמה והעובר שבקרבה, הוא אוכל המחובר עם אמו. דאי בעי שחיט לאמו ואכיל גם העובר שבתוכה, רק משום דמצד הטבע הוא מוכרח לצאת, לכן נחשבים כמאן דמפרתי מהדדי, וכה"ג קרי לביצה שנולדה מן התרנגולת אוכלא דאפרת, וע' ריש ביצה ברש"י ותוס' ד"ה אוכלא.

שם טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין, פי' ולאפוקי תרומה דלא מטמאה, כדכ' הרמב"ם בפ"ב ה"ט מאבות הטומאות.

שם אמר להן לא אם טיהרה שחיטת טרפה אותה ואת האבר המדולדל בה כו'. כ"ה הגרסא לקמן דע"ו ע"ב. וע"ל דע"ד ע"א תוד"ה אין ובס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ג.

תוד"ה מטביל, וא"ת ואידך ליהוי חציצה דהוי מיעוטו המקפיד כו'. ע' ח"ס חי"ד סי' קצ"ב קצ"ג קצ"ה.

בא"ד וי"ל דאיירי בידות הכלים העשויין כעין חוליות כאותן שלשלאות של ברזל העשויין בטבעות כו' ע"כ, והנה בר"ש ורא"ש מקואות פ"י מ"ה דחו לתירוץ התוס'. ומתרצי דבבית הסתרים דכלי לא חיישינן לחציצה כלל ע"ש.

ויל"ד הלא במשנה קתני כל ידות הכלים. ובשלמא לפירוש הר"ש והרא"ש שהניחו ליסוד מוסד בשם התוספתא. דבבית הסתרים דכל הכלים לא חיישינן לחציצה כלל, היינו דקתני כל ידות הכלים. אבל לפירוש התוס' דאיירי בידות הכלים העשוין כעין חוליות, א"כ הוו מין כלים מיוחדים. לפ"ז הו"ל למיתני ידות הכלים, ואז הוה מצינן לפרושי במיני כלים כאלו. ומדקתני כל ידות הכלים משמע בכל מיני כלים וצע"ק.

תוד"ה חבורי, וי"ל דלא אמרינן כמאן דמפרתי דמי אלא היכא דעומד ליקצץ כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר כו' ע"כ, ובזה מבואר משנה דעוקצין פ"ב מ"ה התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חבור ע"ש, דגם התם עומד ליקצץ ולהכי הוי כמאן דמפרתי.
וניחא נמי דלא תקשי מהא דתנן רפ"ג דטבול יום, האוכל שנפרס ומעורה במקצת רמ"א אם אוחז בגדול והקטן עולה עמו הרי הוא כמוהו רי"א אם אוחז בקטן והגדול עולה עמו הרי הוא כמוהו ע"ש, הרי דבין לר"מ ובין לר"י תלי באם הקטן עולה עם הגדול או איפכא, אבל חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי לא אמרינן אליבא דתרווייהו ולפ"מ דמסקינן לקמן דקכ"ח ע"א אין נ"מ נמי בין טבול יום לשאר טומאות. אכן לפמש"כ התוס' ניחא. דלא אמרינן הכא כמאן דמפרתי, אלא משום דעומד ליקצץ. משא"כ התם. וע' בת' ח"צ סי' ס"ב.

דף עג:

הכל מודים שמיתה עושה ניפול כו', ע"ל דקכ"ז ע"ב תוד"ה דרחמנא ובמנחות ד"ע ע"א תוד"ה ביצי.
שם ובשר בשדה טרפה לא תאכלו להביא האבר והבשר המדולדלין כו'. ע"ל דצ"ג ע"ב תוד"ה מדלא.
רש"י ד"ה קמ"ל, ואין סופו לטמא טומאה חמורה משפירש צריך הכשר, ע' ר"ש פרה פ"ט מ"ה. תוד"ה שחיטה, טפי הו"ל לאקשויי מינה לר"ל, ע' בישוב קושיתם בליקוטים מחידושי הגרע"א בסוגיין. ם
תוד"ה הוכשרו, וי"ל משום דמדאורייתא לא מכשרה שחיטה אפילו לר"ש כו'. ע' בת' אחיעזר חי"ד סי' א'.
תוד"ה אי, הק' הר"ש מווארדו"ן כו'. ע' בגליון הש"ס ובליקוטים מחידושיו בסוגיין.

דף עד.

אין בהן אלא מצות פרוש בלבד, ע' תשובות הרשב"א סי' פ"ט ובס' האשכול ח"ג סי' כ' ובס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ג וברוקח סי' תס"ד ובת' משאת בנימן סי' מ"ם.
שם כי אמרי אנא במיתה דעושה ניפול כי אמר איהו בשחיטה דאינה עושה ניפול. ע' באר יצחק חי"ד סי' ו'.
שם אמר רבא מנא הא מילתא דאמור רבנן מיתה עושה ניפול כו'. בילקוט שמיני רמז תקל"ח הגרסא רבינא.

שם מנא הא מילתא דאמור רבנן מיתה עושה ניפול שחיטה אינה עושה ניפול כו', ולכאורה ירד רבא להבין, הלא כמו מיתה כן שחיטה. בשניהם כלתה חיות הבהמה, ומ"ש דעל ידי המיתה נחשב אבר זה המדולדל כנפול ממנה, וע"י השחיטה נחשב עוד כמחובר בה.

וקשה הלא בע"כ יש לאבר זה המדולדל דין אבר מן החי, בין במיתה ובין בשחיטה. דזהו כל דינו דמיתה עושה ניפול. שלא להחשיבו בטומאתו כאבר מן הנבלה רק כאבמה"ח, וע"ל דע"ג ע"ב רש"י ד"ה שמיתה. ומה דינם של כל אברי הבהמה קודם שחיטתה, הלא ג"כ עומדים באיסור אבמה"ח, ולפ"ז שפיר ניחא דכמו דעצם הזביחה באה להסיר דין אבמה"ח מכלל הבהמה, וע"ל דל"ז ע"א תוד"ה השתא ולקמן דק"כ ע"א תוד"ה מה, כמ"כ פקעה בשחיטתה איסורא דאבמה"ח גם מאבר זה המעורה בכלל האברים דדין אחד להם, ולדייק נמי כיון דגבי שחיטה אמרינן דאין עושה ניפול. הלא דאבר זה נחשב כגופה, א"כ מדוע המיתה עושה ניפול להחשיבו כאילו היה מגוף אחר, ג"ז אי אפשר למידק. דהא אמרינן לקמן דקכ"ז ע"ב שאני טומאת נבלה דרחמנא אמר כי יפול עד שיפול ע"ש. וממילא כל כמה דלא נפל יש עליו דין אבמה"ח, וע"ש ברש"י ד"ה כי יפול ובתוד"ה דרחמנא ובהתוה"מ שמיני סי' קט"ו. ועפ"ז מה מקום מצא רבא לדייק, מנא הא מילתא דאמור רבנן מיתה עושה ניפול שחיטה אינה עושה ניפול, וצ"ע כעת.

שם דא"ר יהודא אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא א"ק וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה כו' בכה"מ בש"ס הוא כמסתפק בלשון זה אי הוא מדר' יהודא א"ר או ממתניתא, ולפנינו בתו"כ שמיני פרשה יו"ד היא ברייתא מפורשת ושנויה באריכות, אכן לפ"מ שמצאתי אח"כ בחידושי הרמב"ן. תירוץ לתמיהת התוס' בד"ה ולהאי תנאי ניחא גם הכא ע"ש.

שם מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואיזו זו זו טרפה ששחטה. ע' בס' האשכול ח"ג סי' י"א וסי' י"ג.

שם בעי רב הושעיא הושיט את ידו למעי בהמה ושחט בן ט' חי מהו כו', ואע"ג דבעיין לא איפשט מ"מ החליט הרמ"א ס"ס י"ד דלא מיקרי שחיטה. והנה בש"ך וט"ז הביאו בשם הלבוש שלא ידע מקור לדין זה. וכתב שהאיסור הוא משום חלדה. והם דחו לדבריו ע"ש ובאמת פסק הרמ"א לקוח מלשון הר"ן, ושם כתב בהדיא דמשום דלא איפשט בעיין להכי נקטינן לחומרא ע"ש. כן במש"כ המחבר סי' כ"ד ס"ח דיש מי שפוסל אם החליד הסכין תחת מטלית הפרוש על צוארה כתב הט"ז דקשיא ליה מתלמוד ערוך דסוגיין דלא אסרינן בהושיט ידו למעי בהמה מטעם חלדה כו' ע"ש, ובאמת כבר הקדימם בס'

האשכול ח"ג סי' י"ב, אמאי לא אסרינן בסוגיין מטעם חלדה, והוכיח דבמכסה מרופה על הצואר לא מיקרי חלדה, ועוד דהרחם נחשב כביתו של ולד וכשוחט בדיר הבהמה דלא שייך חלדה. ועוד לפ"מ דלא איפשט לעיל ד"ל אי תחת מטלית ועור הוי חלדה קמבע"ל את"ל דליכא משום חלדה, אי הויא שחיטה במעי אמו א"נ תחת העור כשרה קמבע"ל ע"ש ובפר"ח סי' כ"ד סקי"ד ובפלתי שם סק"ה.

אמנם אי קשיא לי הא קשיא לי דהרמ"א נקיט ספיקא דהר"ן לפסוק בשבילו לחומרא. ועזב פשיטות התוס' בביצה ד"ו ע"א, והרשב"א בחידושיו שם כ' וז"ל וא"ת ולימא הואיל ומוכן במעי אמו דאי בעי מושיט ידו במעי אמו ושחיט ליה דהא קיי"ל בפ' בהמה המקשה הושיט ידו במעי פרה ושחט בה בן ט' חי כשר וה"ה למעי טרפה כדאסיקנא התם דארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא כו' ע"ש, ומלשון זה של הרשב"א ז"ל משמע דאפילו לכתחלה כשר, ואפילו התוס' שם לא אסרו אלא לכתחלה. מידי דהוה אשוחט בלילה, אבל בדיעבד גם לדידהו כשר, והרמ"א אוסר גם בדיעבד. ואין שום מעורר מדברי התוס' והרשב"א על פסק הרמ"א וצע"ג, שוב הראני ח"א דבפלסי סי' י"ד העיר לדברי התוס' בביצה, וכאשר עיינתי שם נתגדלה תמיהתי במה שהביא שם גם לדברי הרשב"א בחידושיו בסוגיין. שכ' כדברי הר"ן דמשום דהיא בעיא דלא אפשיטא נקטינן לחומרא, ולפ"ז אפילו בדיעבד אסור. ולא הביא לדברי הרשב"א בביצה הנ"ל, שכתב דגם לכתחלה מותר.

שם ד' סימנין אכשר ביה רחמנא, ע' בחידושי הגרע"א לאו"ח סי' תצ"ח ס"ה.

במשנה השוחט את הבהמה ומצא בה ח' חי כו'. והוא הדין בן ד' לדקה כדאמרינן בנדה דכ"ד ע"א אולם בז' לגסה בעיא דלא אפשטא היא שם ע"ב.

שם מצא בה בן תשעה חי כו', ע"ל דל"ח ע"ב תוד"ה אלא דמתה ובסמ"ע סי' רע"ו סק"ז ובת' ח"צ סי' ס"ב ובת' בשמים ראש סי' רפ"ג.

שם וחכ"א שחיטת אמו מטהרתו. וקשה הלא היתר אכילה עדיף מטהרת נבלה, וכדאמרינן לעיל ד"ע ע"ב אם הועילה אמו להתירו באכילה לא תועיל לו לטהוריה מידי נבלה ע"ש, וא"כ מ"ש דקאמרי רבנן שחיטת אמו מטהרתו, ולא אמרו רבותא טפי דשחיטת אמו מתירתו, וכה"ג פריך הש"ס בשבת דקל"ו ע"א אדמפלגי לענין טומאה וטהרה ליפלגי לענין אכילה ע"ש וכן ברמב"ם פ"ה הי"ב ממא"ס העתיק כלשון המשנה שחיטת אמו מטהרתו, ובשו"ע סי' י"ג ס"ב משמע דמותר באכילה ע"ש. ואע"ג דאפ"ל דאיירי בטרפה ששחטה. שחטה. ואז לא תועיל השחיטה רק לטהוריה מידי נבלה, אבל עכ"פ בכשרה ששחטה ג"כ איירי במשנתנו, וביותר חל הדקדוק בזה לקמן דע"ה ע"ב,

דרבא הקשה על רב חסדא, טעון שחיטה כמאן כר"מ ואם מת טהור מלטמא במשא כמאן כרבנן ולטעמיך הא דתני ר"ח כו' ולפמש"כ אדקשיא ליה אדרב חסדא ובברייתא דר' חייא. ולא הקשה כן במשנתנו גופה. דקתני בדברי ר"מ טעון שחיטה. שהוא להתירו באכילה וע"ל דע"ה רע"ב רש"י ד"ה טעון, ומסיים בדברי חכמים שחיטת אמו מטהרתו, שהוא רק דלא לטמא בטומאת נבלה, וצ"ע כעת.

שם וחייב באותו ואת בנו דר"מ, נקיד כן להורות על חיוב שחיטה דידיה שהוא דאורייתא. עד דקרא דאותו ואת בנו לא תשחטו. מוסב גם על בן כזה, וה"ה דחייב בזרוע לחיים וקבה כדאמרינן לקמן דע"ה ע"ב, דזובחי הזבח קרינא ביה כדפירש"י שם, וחכמים האומרים שחיטת אמו מטהרתו, פליגי על ר"מ גם באו"ב ובמתנות. כמבואר בתוספתא פ"ד, וע' ב"ק דמ"א ע"א תוד"ה איני ובשעה"מ פ"ה ממ"א.

רש"י ד"ה אלא מצות פרוש בעלמא מדרבנן כו'. וכה"ד התוס' בסוגיין. אבל הרמב"ם בפ"ה ה"ו ממ"א ס"ל דאסור מדאורייתא רק דאין לוקין עליו, וע' פר"ח סי' ס"ב סק"ז ובפלתי שם סק"ו ובאור שמח פ"ח הי"ב מה"ש.

רש"י ד"ה ושחט, ויצא אחר שחיטתו ואמו קיימת כו', ע' פר"ח ס"ס י"ד.

רש"י ד"ה קורעו שא"צ שחיטה כו' אבל דמו לא גרע מדם האברים דקיי"ל בכריתות דם האברים עובר בל"ת עכ"ל, ולפ"ז משמע דהא דתנן קורעו ומוציא את דמו היא פעולה חיובית, וכן מוכח ביומא ד"פ ע"א דקאמר ואימא גדי ומשני מחוסר שחיטה ופריך ואימא בן פקועה ומשני טעון קריעה ע"ש. משמע דקריעה מעכבת בה.

והנה הט"ז בסי' י"ג סק"ג כתב אמש"כ המחבר שם ואינו טעון שחיטה, וז"ל זהו לשון מיותר ונראה דקמ"ל דאין בו איסור אבמה"ח כו' וע"ש בנקוה"כ, ולע"ד קשה טפי הלא בע"כ צריך להוציא את דמו כדין המשנה, א"כ מדוע לא כתב בשו"ע כלשון המשנה קורעו ומוציא את דמו, וממילא ידעינן דאינו טעון שחיטה, והיה משמיענו ג"כ בזה חיוב הקריעה, בכדי שלא לעבור על ל"ת דדם האברים כדפירש"י, וכן קשה על הרמב"ם דאיהו פסק בפ"ו ה"ה ממא"ס. דדם השליל הרי הוא כדם האברים ועל דם הכנוס בתוך לבו חייבין עליו כרת ג"כ, ואפ"ה בפ"ה הי"ג שם דאיירי ברישא דמשנתנו, לא הזכיר רק היתר אכילה דשליל, ולא חיובא דקריעה להוציא את דמו, וצ"ע כעת.

תוד"ה אין, וקרא דברייתא אינו אלא אסמכתא בעלמא כו', ע' ח"ס חי"ד סי' י"ח.

תוד"ה תרי במותם כתיבי וא"ת והא אכתי צריכי לכדדרשינן בהעור והרוטב כו' ת"ל במותם מה מיתה שאינה עושה חליפין כו'. ולולא דברי התוס' היה נלע"ד דבע"כ סוגיין אתא דלא כברייתא דתו"כ שמיני סוף פרק ז' ותחלת פרשה ו', דשם דרשו האי קרא

בשרצים גופייהו. ולא באם אינו ענין לשרצים תנהו ענין לבהמה ולשחיטה, ולמעוטי בחייהם לא נפקו להו מנבלתם כדהכא. רק מדכתיב במותם, ואידך במותם ממעט מיניה ריה"ג בשר הפורש מן החי מה מיתה שאין לה חליפין אף אבמה"ח שאין לה חליפין ר"ע אומר מה מיתה גידים ועצמות אף אבמה"ח גידים ועצמות ע"ש, ולפ"ז י"ל דסוגיא דהעור והרוטב אתיא כברייתא דתו"כ, וסוגיין אתיא כסוגיא דנדה דנ"ו ע"א ע"ש.

תוד"ה ולהאי תנא קצת תימה דכולה חדא ברייתא היא בת"כ וידע רישא ולא ידע סיפא עכ"ל, ובחידושי הרמב"ן כתב וז"ל ומכאן יש ללמוד שאין בעלי הגמרא שונין ספרא ושמע השומע מקצתה של ברייתא ולא שמע סופה כמ"ש ביבמות דע"ב ע"ב היכא תני לה בת"כ וכו' אלמא ר' יוחנן לא הוה ידע ליה עד דגמריה מר"ל כו' ע"ש.

והנה התוס' העתיקו לשון הש"ס, ולהאי תנא דקפריך טרפה דשחיטה מטהרתה מנא לן. אולם לפנינו הגרסא בגמרא מנא ליה ועפ"ז היה מקום לאמר לולא דברי הראשונים ז"ל. דלאו בדרך קושיא מקשה הש"ס. אלא בדרך ביאור מפרשי דמנא ליה להאי תנא דשחיטה מטהרת לטרפה מסיפא דברייתא דת"כ, אמנם הספק בש"ס אם הוא מדר"י אמר רב או תניא במתניתא מזה גופה משמע קצת כהרמב"ן ז"ל.

תוד"ה נפק"ל, והשתא כולהו לא מתוקם כתנא דמתניתין כו'. ע' בתו"כ שמיני פרשה יוד ובהתוה"מ שם סי' קנ"ח.

דף עד:

מחלוקת בבן ט' חי והלך ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו. פי' דהיתר אכילת שליל הנמצא בבהמה, ילפינן לעיל דס"ט ע"א מדכתיב וכל בהמה, ופרש"י כל אשר תמצאו בבהמה אכול, ובזה פליגי דר"מ סבר דזהו רק בשליל הצריך עוד לאמו, אז נחשב כאחד מאבריה, משא"כ אם הוא בן ט' חי. בעובר כזה לא דברה תורה דלחתיכה קאי וכל העומד לחתוך כחתוך דמי. כדס"ל לר"מ לעיל דע"ג ע"א ולהכי ס"ל נמי דצריך שחיטה לעצמו, ומדלא קרינן ביה כל בבהמה ומצרכינן ליה שחיטה כבהמה דעלמא משו"ה אסור בו גם חלבו וגידו, ור"י סבר כיון דמגזה"כ ילפינן וכל בהמה לרבות את הולד, ושליל זה הלא נמצא בבהמה, להכי שחיטת אמו מטהרתו אע"פ שהוא בן ט' חי. ואי משום דעומד לצאת, הרי ר"י לא ס"ל כל העומד לחתוך כחתוך דמי כדלעיל דע"ג שם, וממילא לדידיה כיון דנאכל השליל ככל הנמצא בבהמה, משו"ה גם חלבו וגידו מותר, דאיסור זה הוא על בהמה דעלמא ולא על שליל הנמצא בבהמה כנלע"ד. וע' בביאור הגר"א סי' ס"ד סק"ו ובת' רדב"ז ח"א סי' ע"א ובמש"כ בחידושי לקמן דצ"ב ע"ב.

שם למעוטי רובעו וחורש בו. ע' מנחת חינוך מצוה כ"ו סי' א' ובמצוה ר"י.
שם ארשב"ל לדברי המתיר בחלבו מתיר בדמו לדברי האוסר בחלבו אוסר בדמו ור' יוחנן אמר אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו כו'. ולכאורה יל"ד הלא חלב ודם שניהם הם באיסור כרת וכמו חלב תלוי בהקרבה, כדכתיב ויקרא ז' כ"ה כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה וגו'. כן בדם כתיב כי, הדם הוא בנפש יכפר וע' פסחים דס"ה, ושליל זה הרי הוא יוצא דופן. דבקדשים אינו קדוש לד"ה מ"ט גמר לידה לידה מבכור מה התם פטר רחם אף כאן פטר רחם כדאמרינן בנדה ד"מ ע"א וע"ל דל"ח ע"ב רש"י ד"ה פרט ליוצא דופן ושם ע"א תוד"ה כי יולד, ואמרינן לקמן דע"ה ע"א מה חלב ושתי כליות האמור באשם מוצא מכלל שליל אף כל מוצא מכלל שליל ע"ש הרי דחלב שליל לא מקריא חלב כיון דאינו בעמוד והקרב, וע"ל דצ"ב ע"ב תוד"ה אילימא וע"פ כל אלה סברת רשב"ל פשוטה, כיון דדעת תורה היא להשוות דם לחלב בטעמו ואיסורו עונשו ואזהרתו וע' כריתות ד"ד ע"ב. לפ"ז שפיר י"ל לדברי המתיר בחלבו מתיר בדמו לדברי האוסר בחלבו אוסר בדמו, אבל מ"ט דר' יוחנן דס"ל אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו, וע' במל"מ פי"ג ה"ה משגגות.
וי"ל דעיקר דמיון דם לחלב בראוי למזבח, הוא בדם הנפש דראוי לכפרה כדכתיב כי הדם הוא בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר כדאמרינן בכריתות דכ"ב ע"א. אבל הא דר"י אוסר בדמו הוא משום דם האברים ומשו"ה הקשה לר"ל ממשנתנו דקורעו ומוציא את דמו, וע' במשנה רש"י ד"ה ומוציא. ואע"ג דבמנחות דכ"א ע"א פירש"י בד"ה דם שבשלו אינו עובר עליו דלא חייבה תורה אלא על הדם הראוי לכפרה ע"ש הרי דגם דם האברים בכלל, ז"א דהתם בא רש"י לאמר, דאפילו אם בישל דם שהנפש יוצאה בו ג"כ אינו עובר עליו. ומשו"ה מסיק רש"י שם ודם קדשים משבישלו לא חזי למילתיה ונפיק מתורת דם ע"ש. אבל סתם דם האברים ודאי דלא דמי לא לדם הנפש ולא לחלב, דאיסורן בכרת ומטעם דראויין למזבח, ומשו"ה יש מקום לר"י לאמר דאף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו, ומכש"כ לפ"מ דמשנתנו דקורעו ומוציא את דמו מסייע ליה. וע' ביד המלך פ"ו ממ"א ובמש"כ בחידושי לקמן קי"ד ע"א.
שם א"ר זירא לומר שאין ענוש כרת, פי' הא דקאמר ר"ל מתיר בדמו לאו היתר לכתחלה. אלא בדיעבד אין ענוש כרת אבל מדרבנן ודאי אסור כן פי' רגמ"ה וכ"מ מפירש"י, והוא מוכרח דאי נימא דאין ענוש כרת אבל עובר בלאו, א"כ במאי פליגי ר"י ור"ל. הלא ר"י נמי ס"ל דעובר בלאו דהא אותיב לר"ל ממתניתין דקורעו ומוציא את דמו, והוא משום

דם האברים כדפירש"י במשנה, ובע"כ דלתירוצא דר"ז פליגי בזה דר"י סבר דאסור מדאורייתא וגם בדיעבד עובר בלאו, ולר"ל ליכא רק איסורא דרבנן לכתחלה.

ולפ"ז קשה טובא דבכריתות ד"ד ע"ב אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים ואחת לדם התמצית. ופריך הניחא לר' יהודא דס"ל דם התמצית בכרת כו', ובתר הכי אמר רבא גופיה שם חמשה לאוין האמורים בדם אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים ואחת לדם כיסוי ואחת לדם אברין ואחת לדם התמצית ע"ש הרי בהדיא דדם התמצית חמור מדם אברין, דדם התמצית חשיב רבא בכרת ודם האברים בלאו וא"כ אמאי קאמר ר"ז לומר שאין ענוש כרת הלא בע"כ כוונתו לאמר דגם אלאו נמי לא עבר, דאל"כ במאי פליגי כנ"ל, והיל"ל דאינו בל"ת. דזהו עיקר פלוגתתם אליבא דר"ז, מה דר"י ס"ל דעובר בל"ת ור"ל סבר דאסור רק מדרבנן. ואי הוה אמר, לומר דאינו בל"ת, אז לא היה מקום להש"ס להקשות בסוגיין. למאן קאמרי לר' יהודא לא יהא אלא דם התמצית כו'. הלא דוקא בדם התמצית ס"ל לר' יהודא דהוא בכרת, אבל לא בדם האברים דקיל כנ"ל, ולשון לא יהא אלא דם התמצית משמע דעכ"פ דם התמצית הוא. ובאמת רק דם האברים הוא דקילא.

וכן יל"ד להיפוך אחרי דבגמרא קאמר בהדיא דהוא דם התמצית, מדוע כתב רש"י במשנה וכפל דבריו בסוגיין בד"ה כל היכא, דחיוב דדם שליל הוא משום דם האברים, הרי בע"כ תרי מילי נינהו. ואיצטריכו להו תרי קראי כדאמר בכריתות, ודם אברים בלאו ודם התמצית בכרת כדאמר רבא שם, וע' בתמים דעים להראב"ד סי' קל"ז, דעפ"מ דגריס הוא בכריתות ניחא קצת. וע' בס' הארוך מש"ך סי' ס"ו.

שם למאן קאמרי לר' יהודא כו', ע' פלתי סי' ס"ד סק"א.

שם דתניא דם התמצית באזהרה ר' יהודא אומר בהכרת, גם במשנה דכריתות ר"פ דם שחיטה פליגי ר' יהודא ורבנן. ולהכי קאמר דתויא. הכא ובכ"מ בש"ס, משום דבתוספתא מבואר בהדיא לשון כרת בדברי ר' יהודא.

שם כל היכא דמיחייב אדם הנפש מיחייב אדם התמצית כו'. ע' ירושלמי פסחים פ"ה ה"ח.

שם מהו לפדות בבן פקועה כו', ע' בברכי יוסף חי"ד סי' שכ"א סק"א.

שם מאי דעתיך דגמרת שה שה מפסחים כו', ע' ב"ק דמ"א ע"א תוד"ה אינו ובחידושי הרשב"א שם ובח"ס חי"ד סי' י"ד.

שם עבר בנהר הוכשר כו', ע"ל דל"ו ע"ב ובפסחים ד"כ ע"א ובר"ש מכשירין רפ"ה.

תוד"ה דגמר. ואי אפשר לאמר כן דא"כ לר"מ האיך פודין בו כו'. בחידושי הרמב"ן והרשב"א ז"ל במש"כ ליישב דעת רש"י. וע' ביש"ש סי' ח' ובשעה"מ פי"א מאיסור מזבח ובפ"ג שם.

דף עה.

מפני שהוא חי וכל שהוא חי אינו מטמא טומאת אוכלין. כה"ג זבחים דק"ה ע"א. וע"ל דקכ"ח ע"א תוד"ה בהמה ובב"ק דע"ז ע"א תוד"ה פרה ובמש"כ בחידושי לעיל דע"ב ע"א.
שם ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאר"י ריה"ג וב"ש אמרו דבר אחד כו'. והנה בת' הרשב"א סי' שי"ד וסי' ת"ל כ' דכל היכא דאחז"ל פלוני ופלוני אמרו דבר אחד, כונתם בזה דהוא שיטה ואין הלכה כשיטה, וכ"כ הרב הנשיא ר' יצחק ב"ר ברוך ז"ל המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד. והארכתי בזה בחידושי לעיל דנ"ח ע"ב ולקמן דקכ"ד ע"ב ובמנחות דנ"ז ע"ב, ולפי כלל זה. הא דא"ר יוחנן דריה"ג וב"ש אמרו דבר אחד, היה להורות דלית הלכתא כריה"ג, והשתא לפ"מ דא"ר יוחנן גופיה מאן תנא עבר בנהר הוכשר הלך לבית הקברות נטמא ריה"ג היא, א"כ איך הקשה הוא גופיה לעיל דע"ד ע"ב לרשב"ל מהא דעבר בנהר הוכשר כו' וקאמר בשלמא לדידי דאמינא תרי גופיה נינהו משו"ה הוכשר כו' ע"ש. הלא עצם הברייתא דהיא אליבא דריה"ג היא שיטה. ולית הלכתא כשיטה. ואיך מוקים דברי עצמו דלא כהלכתא, וצ"ע כעת.
שם ר"ע אומר משעה שאין יכולין לחיות, במשנה עוקצין הגרסא אם יכולין לחיות, וע"ש בפיה"מ להרמב"ם ובר"ש ורא"ש ותוי"ט.
שם נולדו בדגים סימני טרפה מהו כו' ע' בביאור הרד"ל לפרקי דר"א פ"ט.
שם הטילה נפל ר"א חלבו כחלב בהמה ור"ל אמר חלבו נחלב חיה כו'. ע' אבני מלואים סי' ד' ס"ק י"ז ובשעה"מ פ"ג מאיסורי מזבח ובמנ"ח מצוה קמ"ז.
שם כי פליגי היכא דהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב כו' ע"ל דקכ"ו ע"ב תוד"ה יכול ובמש"כ בחידושי שם.
שם ותלש חלב של בן ט' חי כו', ע"ל דפ"ט ע"ב תוד"ה בולדות ותוד"ה והא ובד"צ ע"א תוד"ה הכא.
שם איתיביה ר"י לרשב"ל מה חלב ושתי כליות האמור באשם מוצא מכלל שליל אף כל מוצא מכלל שליל בשלמא לדידי כו', וקשה לפמש"כ התוס' בזבחים דצ"ח ע"א ובמנחות דפ"ג ע"א ד"ה אף, דהאי תנא דהכא סבר במעי אמן הן קדושין ע"ש. א"כ איך הקשה ר"י

לכתחלה מברייתא זו. הלא רשב"ל מצי לתרוצי אנא דאמרי כהאי תנא בתמורה דכ"ה ע"א דולדות קדשים בהווייתן הן קדושין ומשו"ה לא קדשי עד שיצאו לאויר העולם.
בר מן דין ברייתא זו לאו ד"ה היא. דהא ר"ע פריך בפשיטות ביבמות דמ"ו ע"א וכי דנין אפשר משאי אפשר, וה"נ איך דנין קרבנות נקבה דאית לה שליל מאשם זכר דלית ליה שליל, והא ראיה דבזבחים ומנחות שם. דקאמר מה אשם אין שפיר ושליא קדוש בו. אף כל אין שפיר ושליא קדוש בו מסיק הש"ס דקסבר דנין אפשר משאי אפשר ע"ש. הרי דאל"ה ליכא למילף מאשם, ועמש"כ בחידושי לבכורות דנ"ו ע"א וצ"ע כעת.
שם א"ר אמי השוחט את הטרפה כו' רבא אמר אף לדברי המתיר נמי מותר ע"כ, לאו דוקא בטרפה פליגי כי אם גם בנבלה כדכ' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ד.
שם ד' סימנין אכשר ביה רחמנא, ע"ל דנ"ח ע"א תוד"ה והלכתא ובב"ק דמ"ז ע"א תוד"ה מאי וברא"ש ונמו"י שם ובסנהדרין ד"פ ע"ב תוד"ה עובר ובס' האשכול ח"ג ר"ס כ"א ובס' התרומה סי' כ"ז וסי' מ"א ובס' המכריע חי"ד סי' י"ד.
רש"י ד"ה נולדו בדגים סימני טרפה לר"ע מהו שיטמאו, ע' מנ"ח מצוה ק"ס.
רש"י ד"ה אוירא, ואפילו לר' יהודא כו', ע' ברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' קצ"ה.
רש"י ד"ה מידי דהוה אמחוסר זמן דיצא לאויר וכלו חדשיו כו', ע' מנ"ח מצוה רצ"ג.
רש"י ד"ה בין. ובתוספתא דר' חייא נמצא כן ע"כ, ע"ל דקמ"א ובב"מ דל"ד ע"א וברש"י שם ד"ה לתנאי וברא"ש לעיל פ"ב סי' ו' וביומא פ"ח סי' ה' ובכ"מ רפ"ד מה' תשובה.
תוד"ה מאי. לאו בין ר"ע וב"ה קא בעי כו'. ע' ר"ש עוקצין פ"ג מ"ח.
תוד"ה ר' יוחנן. ה"מ לאחר שחיטה דניתר בשחיטת אמו. ע' יד המלך פ"ז ממ"א.
תוד"ה מה, דממעט מיניה שליל לענין הקרבה כתיב כו' ע"ל דצ"ב ע"ב תוד"ה אילימא ובמל"מ פי"ג ה"ה מה' שגגות ובפי' הראב"ד על התו"כ שמיני ריש פרק ו'.
תוד"ה לדברי, ואין איסור חלב חל עד שיולד כו', ע"ל דפ"ט ע"ב ד"ה בולדות וד"צ ע"א ד"ה הכא ודק"ג ע"א תוד"ה דאיסור ודק"כ ע"א תוד"ה חמץ ובכריתות דכ"ג ע"ב תוד"ה בוולדות ובמש"כ בחידושי שם.

דף עה:

טעון שחיטה כמאן כר"מ ואם מת טהור מלטמא במשא כמאן כרבנן כו', עמש"כ בחידושי למשנתנו לעיל דע"ד ע"א.
שם השוחט את הטרפה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה וחייב בזרוע והלחיים והקבה, ע' פר"ח סי' ס"א סקי"א.
שם לדידי נמי ל"ק ד' סימנים אכשר ביה רחמנא, ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' ק"ץ.

שם לדברי האומר חוששין לזה"א בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה, ע' שעה"מ סוף ה' שחיטה ובח"ס חי"ד סי' ד"ש.
שם הכל מודים בקלוט בן פקועה שמותר כו', ע' בכורות ד"ו ע"א תוד"ה ור"ש וברי"ט אלגזי שם ובפר"ח חי"ד סי' י"ג סק"ו.
שם אדא בר חבו הוה ליה בן פקועה דנפק דובא עליה אתא לקמיה דרב אשי א"ל זיל שחטיה כו', והנה ברוקח סי' תס"ד גריס במקום אדא בר חבו אדא בד אבוה, ומסיק דטעון שחיטה כרב אשי, וכ' וז"ל ואע"ג דבפרק בתרא דיומא ד"פ ע"א אמרינן אימא בן פקועה ומשני מחוסר קריעה משמע סתמא דתלמודא דאין טעון שחיטה כו' ע"ש. וקשה הלא בעובדא דאדא בר חבו היה הבן פקועה גדול והפריס ע"ג קרקע משו"ה פסק רב אשי דטעון שחיטה, משא"כ ביומא שם פירש"י דאיירי כבבא דרישא דמשנתנו כשהיה בן ח' או בן ט' מת שהוא דין המשנה קורעו ומוציא את דמו ע"ש, ולהכי שפיר משני התם טעון קריעה דבדידיה לא שייך שחיטה וצ"ע כעת.
שם זיל שחטיה כו' ע' ברכי יוסף סי' י"ג סק"ה ובשיורי ברכה שם סק"ב.
שם כ"מ ששנה ר"ש שזורי הלכה כמותו כו', ע' רדב"ז ח"ג סי' תרמ"ז ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ה'.
שם דא"ר יונתן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי. ע' מנחות ד"ל ע"ב תוד"ה הא וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ו ובש"ך יו"ד סי' רע"ו סק"ז.
רש"י ד"ה וחייב. דזובחי הזבח קרינא ביה ע"כ, עמש"כ בחידושי במשנה לעיל דע"ד ע"א.
רש"י ד"ה הפריס. כיון שהלך טעון שחיטה מדרבנן, ע' תשובות הרשב"א סי' תקכ"ה.
רש"י ד"ה ה"ג, ואותה קלוטה פקועה היתה. ע' ש"ך סי' י"ג סק"ז ובט"ז ונקוה"כ וביאור הגר"א ופר"ח שם.
תוד"ה דנפל, לא אסר משום דרוסת הזאב כו' ע' סנהדרין ד"פ ע"ב תוד"ה עובר ובפסקי תוס' שם ובב"ק דמ"ז ע"א תוד"ה מאי ובס' האשכול ח"ג סי' א' ובס' התרומה ה' איסור והיתר סי' מ"א ובש"ך וט"ז ס"ס ע"ט ובעונג יו"ט סי' ס"ז.
בא"ד דלא על חנם השמיענו דנפל דובא עליה ע"כ, ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ' ובפלתי סי' י"ג סק"ג.
תוד"ה אנא, וכן קיי"ל דפסיק כאן הלכה למעשה ואהאי סמכינן כו'. ע' מנחות ד"ל ע"ב תוד"ה הא ובביאור הגר"א לאו"ח סי' ל"ב ס"ק ע"ט.

תוד"ה אף ולמ"ד מפני כבוד שבת ל"ל שואלו ע"י עילה כו', ע' מנחות ד"ל ע"ב תוד"ה תרומת ובסמ"ג עשין קל"ה ובמה"פ לירושלמי דמאי פ"ד ה"א.

דף עו.

במשנה. בהמה שנחתכו רגליה כו' וכן שניטל צומת הגידין ולכאורה לפמש"כ הרמב"ם בפ"ח הט"ו והי"ז מה"ש, דלא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידין ע"ש, והשתא כיון דעיקר טרפותה היא משום גידין, א"כ הי"ל לתנא להתחיל מטרפות הגידין שזה העיקר. ומה טעם פתח בחתיכת רגליה. ובתר דכי אמר וכן שניטל צוה"ג, כאילו היה דין זה טפל אל הראשון, וכ"מ לעיל דמ"ב ע"ב תוד"ה והא, דעיקר טריפות דמשנתנו היא נחתכו רגליה, במש"כ דניטל צוה"ג הוי בכלל נחתכו רגליה ע"ש ומשמע דזו היא נמי טענת הראב"ד על הרמב"ם שם, שחשב טרפות דצוה"ג בנטולה ולא בדיני פסוקה. אחרי שהעתיק לשון המשנה בהמה שנחתכו רגליה. וע"ש בכ"מ ולח"מ ובט"ז ר"ס נ"ו.

ונלע"ד בביאור משנתנו ובישוב השגת הראב"ד, עפמש"כ הרמב"ם גופיה בפיה"מ דמשנתנו, ששם גידין נופל על העורקין והעצבים והיתרים והקשרים לפיכך כשיאמר בכאן גידין רוצה לאמר היתרין לפי שכבר נודע מצד חכמת הניתוח שהעצבים מתערבין עם הבשר ואז יתהוה מהן הגיד הנקרא בלשון ערב עצל"ה אח"כ מתפרשין ממנו רוצה לאמר מן הבשר ומתחברין אחר שמתרחקין מעיקרן ואז יתהוה מהן יתר מן היתרות וצומת הגידין הוא קבוץ היתרים כו' ע"ש, ועפ"ז דברי הרמב"ם שרירין וקיימין, דבמה דמנאן בין הנטולים. משום דבמשנתנו ג"כ תנן בלשון זה שניטל צומת הגידין. אמנם באופן נטילתם, אינם דומים לניטל הכבד או לחי העליון, דכבד הוא אבר בפ"ע בסימניו ומצריו, וכשניטל הוא אין לו שום שייכות לחלק אחר מן הגוף, ועליו נופל לאמר ניטל הכבד ולא נשתייר ממנו כלום. מפני שהוא חלק בפ"ע, וכן בלחי העליון שייך ניטל בדרך זה, להיותו אבר פרטי.

משא"כ בנטילה דצומת הגידין. שכל עצמם הם באים מכלל התפשטות העורקין והעצבים המתערבין עם הבשר, ולסבת המשכתם והתפשטותם, אם הם ניטלים, בהכרח תבא הנטילה ע"י חתיכה והפסקה מן ההתפשטות, וכמו במשנתנו כן ברמב"ם השמיעונו רק שחתיכה זו מכלל ההתפשטות. צריכה שתהיה ממקום שמתהוים המיתרים, שזה נקרא צומת הגידין. ולא למעלה. דאם חותך שם הוי כחותך בבשר בעלמא אע"ג דגם שם תגיע ההתפשטות ועכ"פ נטילה זו אי אפשר רק ע"י חתיכה ופסיקה,

לכן הרמב"ם אף שקרא אותה חתוכת הגידין. מ"מ חשבה בנטולה. ושניהם אמת דגם במשנתנו הוא החילוק בין נחתכו רגליה לניטלו צוה"ג. דבהמה שנחתכו רגליה, פירושו שנחתך כל עיגול הרגל ברחבה, וממילא גם צומת הגידין בכלל. וניטל צומת הגידין. היינו שנ יטלו מעובי בשר הרגל, והבשר עם העצם נשארו שלמים.

ומעתה תתפרש משנתנו כמין חומר. בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה כוונתם אף דצוה"ג יתלכדו ולא יתפרדו במקום אחד אכן כיון דעיקר חיותם באה מכח המשכת והתפשטות העורקין והעצבים, ובהכרח כי בזה קשורים בכל אברי הבעל חי. וא"כ אפשר דאם נחתך בפרק התחתון ג"כ טרפה. ומשו"ה אשמעינן דמן הארכובה ולמטה כשרה. דפרק זה אין לו שום שייכות לצוה"ג, ובכ"מ שיחתך שם כשרה. דטרפותה בזה מתחלת מן הארכובה ולמעלה. דשם הגידין צמותין, וזהו עצם איסורא דצוה"ג.

אמנם דלא נימא דהטריפות היא דוקא אם נחתכו רגליה, דגם העצם נחתך עם הגידין. לכן מסיק, וכן שניטל צומת הגידין. היינו שחתך אותם מן הארכובה ולמעלה עד דאגרמא ולבר או דאגרמא ולגיו או דעילוי ערקומא. כל חד כדאית ליה. או שחתך מקצתם משטח זה ועכ"פ לא נגע בעצם מ"מ טרפה משום דלא מפני חתיכת העצם נטרפת רק מפני שהיא נטולת צוה"ג, אולם דלא נימא כיון דכל עיקר טרפותה היא חסרון דצומת הגידין א"כ אם נשבר העצם ואין רוב הבשר קיים ג"כ כשרה, מפני שהגידין הם קיימים לכן מסיק דאם נשבר העצם ואין רוב הבשר קיים טרפה דהוה כנחתך ונפל וטרפה, וע"ש ברמב"ם הי"ב ובמ"מ וכ"מ ורדב"ז ובת' מקום שמואל סי' כ"ח. שם מן הארכובה ולמעלה פסולה, ברי"ף ובראי"ש הגרסא טרפה, ומתניתין לאו אליבא דכו"ע היא, דהא ר"ש בן אלעזר ס"ל לעיל דמ"ב ע"ב יכולה היא ליכוות ולחיות ועמש"כ שם בחידושי, וע' ערכין ד"כ ע"א תוד"ה לאתויי ומש"כ בחידושי שם, וע' בש"ק לירושלמי נזיר פ"ד ה"א.

שם נשבר העצם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו כו'. פי' דבזה מעלה ארוכה, כמבואר בשאילתות פ' נח סי' ו' ובה"ג ה' אבר מן החי.

שם א"ר יהודא אמר רב אמר ר' חייא. וכ"ה הגרסא בראי"ש וברשב"א. אכן בריי"ף ובר"ן נמחק תיבת ר"ח, ובאו"ז ח"א סי' תמ"א גריס א"ר יהודא א"ר חייא ע"ש. ור"י אר"ח נזכר ג"כ בתענית ד"י ע"ב. אמנם מה דנזכר בשבת ד"ז ע"ב ר"י בשם ר"ח, גרסינן שם ד"ק ע"א באותה מימרא גופה, רב יהודה אמר רב א"ר חייא

שם באיזו ארכובה אמרו בארכובה הנמכרת עם הראש כו'. ע' ת' הרא"ש כלל כ' סי' ט"ז וסי' י"ח ובראב"ן סי' ע"ר ובס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ב ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' י"ח י"ט ובט"ז סי' נ"ה סק"א.

שם ומי איכא מידי דאלו מדלי פסיק ליה וחיה מתתי פסיק ליה ומתה כו', ולכאורה הלא בכל אברי הנוף נמצא הרבה פעמים כן. דאילו מדלי פסיק ליה בגולגולת כשרה ואילו מתתי פסיק ליה בקרום של מוח טרפה. ואי מדלי ופסיק ליה בלחי התחתון כשרה ואלו מתתי ופסיק ליה בסימנין טרפה ואלו מדלי ופסיק ליה בכתף כשרה ואי מתתי ופסיק ליה לריאה או לחלל הלב טרפה כדתנן לעיל דנ"ד ע"א:

וי"ל דאע"ג דאמר ומי איכא מידי כו', מ"מ כוונתו דוקא לחלק התחתון של הבהמה, להיות הידים כשרים בכל מקום שיחתוך. וגם הפרק התחתון של הרגל בכ"מ שיחתוך בה כשרה. ולפ"ז נראה דעצם טרפותה מתחלת מהקולית המחובר לגוף, וא"כ אף אם נמצא חתך בפרק האמצעי הסברא נותנת שכל מה שיתקרב לפרק התחתון יהיה כשר ומהחלק היותר עליון של הפרק תתחיל הטרפות. וכאן נראה להיפוך, דהחתך בצומת הגידין הקרוב יותר לפרק התחתון הכשר בכ"מ שיחתך, שם תהיה טרפה. ובפרק זה גופיה למעלה מצוה"ג כשר בכ"מ שיחתוך והיינו דהקשו לו מה ראו חכמים להטיל גבול טרפה בפרק זה. בין שני מקומות הכשרים, הלא הסברא הפשוטה היא דכל מה שהיא קרובה לגוף תטריף חתיכותה. ולא הנמוך לתחתית הרגל, ועכ"פ לא תחול טרפותה בין שני מקומות הכשרים.

והשיב רב אשי טרפות קא מדמית להדדי אין אומרים בטרפות זו דומה לזו. ר"ל אין לתת בזה דמיון מצד המקום, רק החיים והמות של הבהמה, הן בעצמן יעידון ויגידון מצד הנסיון, שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיה, וזאת בעצמה תעיד על החלט טרפותה, ועפ"ז אין להטיל גבול הטרפות באברי וחלקי הבהמה בין גבוה לנמוך רק כל חתיכה שתזיק במקומו כדי להמית על ידו תוך י"ב חודש הוא טרפה ואם היא תחי' ע"י חתיכה כזו כשרה. וכלל זה מונח על כל אברי הבהמה בכל מקום שהוא.

ובהסבר זה בכוונת הש"ס דהכא מיושב פירוש הרשב"ם בב"ב דק"ל ע"ב, אהא דחותכה מכאן וחיתה דהיינו למעלה מצוה"ג, והוא ג"כ פירש"י לעיל דמ"ח ע"ב. והתוס' בב"ב הקשו מהא דבסוגיין דאצומת הגידין גופה קאמר שהרי חותכה מכאן כו' אלא יש לפרש כגון בטחול דקיי"ל ניקב בסומכיה טרפה בקולשיה כשרה ע"ש. דלפמש"כ הלא תתפרש הא דבסוגיין על כל מציאות הטרפות, דבכולם יעיד הנסיון מה דחותכה מכאן ומתה, וצוה"ג היא אחת מהטרפות משום דחתיכתן במקום זה גורם מיתת הבהמה, א"כ אין

מקום לקושית התוס' מה דבסוגיין קאמר אצוה"ג גופה שהרי חותכה מכאן כו'. דהא כלל מונח הניח גם בסוגיין. בהא דמתמה טרפות קא מדמית להדדי. הלא דבכל טרפות איירי ומהם גם צוה"ג. ועל כולם ביחד אמר אין אומרין בטרפות זו דומה לזו. ומשו"ה גופה פירש"י והרשב"ם על צוה"ג דבדידה איירי בסוגיין בהדיא, אבל ה"ה בכל הטרפות, והתם דקאמר בש"ס ובלבד שלא ידמה בטרפות, קאי נמי על כל הטרפות, ואתיא כהך דהכא כנלענ"ד וע' בס' האשכול ה"ג סי' כ' ובמהרי"ק שרש ל"ח.

שם א"ר אשי טרפות קא מדמית להדדי אין אומרין בטרפות זו דומה לזו כו', כמו כאן כן בכל המקומות בש"ס משמע. דכל הדברים הם מדברי רב אשי, אולם בב"ב דק"ל ע"ב אמר רב אשי גופיה דתניא אין אומרים בטרפות כו' ע"ש, וכ"מ לעיל דנ"ז ע"א דהיא ברייתא דרב קאמר התם בלשון זה ממש, ואל תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה, ואיהו קדים דורות הרבה מקמי רב אשי כדאמרינן בקידושין דע"ב ע"ב.

שם צוה"ג שאמרו מקום שהגידין צומתין כו', ע' בביאור הגר"א סי' נ"ו סק"ג.

רש"י ד"ה רגליה האחרונים ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קל"ו וסי' קנ"ה ובס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ג ובת' מהרשד"ם דיני טרפות סי' נ"ה ובס' הפרנס סי' פ"ח ובת' ריקנטי סי' ר"ה.

רש"י ד"ה צומת הגידין למעלה מארכובה הוא כו', ע' ברמב"ם וראב"ד פ"ח הי"ד מה' שחיטה ובמפרשים שם. ובת' הרשב"א סי' כ"ט וסי' ק"ס ובתמים דעים להראב"ד סי' ג' ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' י"ח ובת' מהרשד"ם דיני טרפות סי' נ"ו ובתשב"ץ ח"ב סי' קע"ב.

רש"י ד"ה שחיטתו. הוי אבר אסור משום ובשר בשדה טרפה כו' ע"כ, ומ"מ הוא רק מדרבנן משום מצות פרוש, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. וע"ל דע"ד ע"א תוד"ה אין ובת' משאת בנימן סי' מ"ם.

רש"י ד"ה וכלשנא קמא דרב עבדינן לחומרא כו' דלא חזינן דהדר ביה רב כו', ע' בת' הרשב"א סי' תשצ"ו ובס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ב ובס' המכריע חי"ד סי' י"ב ובפלתי סי' נ"ו ובת' חיים שאל ח"ב סי' מ"ג אות י"ב.

רש"י ד"ה דעילוי, ואם נחתך בין עצם אמצעי לאותו ערקום טריפה. ע' בת' רדב"ז ח"א סי' כ"ז.

רש"י ד"ה ארבעה בטדי ארבע אצבעות, ע' בת' הרשב"א סי' ל"ו ולעיל דמ"ד ע"א תוד"ה כדי ומש"כ בחידושי שם. וע' בת' הרדב"ז ח"א סי' שצ"ג.

תוד"ה אלא. תימה דילמא סובר כמ"ד צוה"ג הוי דאגרמא ולבר כו', ע' פלתי סי' נ"ה סק"א.

דף עו:

אמר אמימר משמיה דרב זביד תלתא חוטי הוו כו', ע' ט"ז סי' נ"ו סק"ו ובפמ"ג שם סק"ו במשבצות ובפר"ח שם סק"ה.

שם הוה חד דהוה שני מחבריה נפציה ואשכח תרי, ע' ראב"ן סי' רס"ב.

שם למעלה מן הארכובה אם רוב הבשר קיים זה וזה מותר כו'. ע' ס' יראים סי' קל"ו.

שם ושמואל אמר כו' אבר אסור ובהמה מותרת. ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' י"ב.

שם יאמרו אבר שחיה ממנו מוטל באשפה ומותרת. ע' אור שמח פ"ח הכ"ד מה' שחיטה.

שם שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב הדר שלחו כוותיה דשמואל הדר שלחו כוותיה דרב, ע' ב"ב דל"ב ע"א ובתוד"ה ונפק ובכתובות דכ"ו ע"ב תוד"ה ואסקיניה ובת' מהרשד"ם חאה"ע ס"ס י"ז.

שם לא אם טהרה שחיטת טרפה אותה כו'. וכ"ה גרסת התוס' לעיל דע"ד ע"א ד"ה אין, גם בסוגיא דלעיל דע"ג ע"א ע"ש.

שם נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר אם לאו אסור כו', ע' בפרדס סי' ר"כ רכ"א רל"א ובת' הרשב"א סי' פ"ט רכ"ו שי"ג ובת' הרא"ש כלל כ' סי' יוד ובאשכול ח"ג סי' כ' ובתמים דעים להראב"ד סי' כ"ב קנ"ה ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' כ"ג ובתרומת הדשן סי' קס"ד ובמהרי"ק שרש ל"ח ובת' ח"צ סי' נ"ח.

שם אר"פ הלכך בעינן רוב עוביו ובעינן רוב הקיפו, ע' בביאור הגר"א ליו"ד ס"ס נ"ו ובמש"כ בחידושי לעיל דמ"ו ע"א.

שם אמר עולא א"ר יוחנן עור הרי הוא כבשר א"ל ר"נ לעולא ולימא מר עור מצטרף לבשר דהא עור ובשר קתני א"ל אנן עור או בשר תנינן א"ד אמר עולא כו' מזה משמע דגם להאמוראים היתה גרסת הברייתא בספק, דלפי תשובת עולא אנן עור או בשר תנינן ואי הוה ס"ל נמי דכו"ע גרסי בברייתא הכי, א"כ מאי אשמעינן עולא לכתחלה דעור הרי הוא כבשר, הרי בברייתא מבואר הכי בהדיא עור או בשר. ובע"כ דזה ידע עולא דגרסת הברייתא היא בספק בבית המדרש, ושפיר השמיענו עור הרי הוא כבשר, למען יבינו מדבריו גרסת הברייתא עם פירושה וביאורה גם להלכה, ור"נ הקשה לו ע"פ קבלת גרסתו כמו שהיא בברייתא לפנינו עור ובשר. וע' בס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ד.

שם בר גוזלא קאמרת בר גוזלא דרכיך שאני ע"כ, לאו דוקא בר גוזלא אלא ה"ה לכל עוף, כמש"כ הריב"ש סי' רצ"ו בשם ר"ח ז"ל. וכ"ה בשו"ע סי' נ"ה ס"ז.
שם חדא דא"ר יוחנן כו' ועוד התורה חסה על ממונן של ישראל כה"ג לעיל דמ"ט ע"ב, וע' תשב"ץ ח"א סי' ס"ז ובת' ח"צ סי' ע"ג.
רש"י ד"ה הסרבל של צמר כו', ע' שבת דק"א ע"ב רש"י ד"ה בחוט הסרבל.
רש"י ד"ה וכמר בר רב אשי כו'. ע' בס' התרומה ה' טרפות סי' כ"ב ובס' הפרנס סי' פ"ט.
רש"י ד"ה להא, דרב ירמיה בר אבא תלמיד דרב הוה כו' ע"כ, צ"ל דרבי ירמיה בר אבא כגרסת הב"ח בגמרא ודברי רש"י הם מברכות דכ"ז ע"ב.
רש"י ד"ה רוב הקיפו ויצא דרך נקב קטן כו'. ע' בתשובות מהר"ח אור זרוע סי ח' ובפר"ח סי' נ"ה סקי"ד וסקי"ט.
תוד"ה מר, וסימן כולו הפך לבן כו', ע' בריי"ף נהדרין סי' אלף ח' ובשבועות סי' אלף קנ"ב ובר"ן שם ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ז"ל סי' ק' ובביאור הגר"א לחו"מ סי' ל"ט סקל"ו.
תוד"ה אפסיק, דכשנפסק אחד מהן סוף כולן ליפסק, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' י"ח.
תוד"ה למאי, תימה דהתם גבי פסח פליגי משום דמר אזיל בתר השתא ומר אזיל בתר סוף כו', ולולא דברי התוס' היה נלע"ד ליישב בפשוטו, דהיינו האי דהרגיש רבא גופיה, ולהכי הוסיף לאמר ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל, פי' דאף אם נימא דל"ד לפלוגתא דר"י ור"ל משום דהתם לא פליגי רק אי אזלינן בתר השתא או בתר סוף, משא"כ לענין הגנה במקום בשר כמו הכא, אפשר דתרווייהו ס"ל דלא מגין. לכן הוסיף בדבריו ואמר דעוד התורה חסה כו'. ור"ל דהאי טעמא יהיה כסמך להיתר, במקום דאיכא לספוקי בדעת תורה, וע"ע לקמן דע"ז ע"א תוד"ה אל ובפסחים דפ"ד ע"א תוד"ה הא.
ועפמש"כ מיושב נמי לעיל דמ"ט ע"ב דקאמר רבא גופיה חדא דהא א"ר ששת חלב טמא נמי סותם ועוד התורה חסה כו', ולכאורה האם לא ידע רבא דרב פליג על רב ששת וס"ל דטמא אינו סותם. אולם לפי הנ"ל ניחא. דלהכי הוסיף לאמר ועוד התורה חסה כו' דזהו שיטת רבא, דבמקום ספיקא דדינא בין רב לרב ששת, כמו הכא בין ר"י לר"ל, או אי שייך לפלוגתא דר"י ור"ל כנ"ל, אז ראוי להסמיך טעם להיתר דהתורה חסה, אכן ר"פ דחי לדברי רבא בשני המקומות, דס"ל דבאיסור דאורייתא לא שייך לסמוך האי היתירא דהתורה חסה, וע' בזהר הרקיע שרש א' ושם בל"ת ל' ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ז.

דף עז.

ועוד התורה חסה על ממונן של ישראל, עמש"כ בחידושי לעיל דע"ו ע"ב בתוד"ה למאי, ולמנחות דע"ו ע"ב.

שם א"ל ר"פ לרבא רשב"ל ואיסורא דאורייתא ואת אמרת מאי ליחוש לה. פי' על טעם הראשון דפשיט ליה מהא דא"ר יוחנן גידין שסופן להקשות נימנין עליהן בפסח, השיב לו הרי רשב"ל פליג, ועל טעם השני דהתורה חסה על ממונן של ישראל השיבו, הרי הוא איסורא דאורייתא. ובזה לא שייך לאמר התורה חסה כו' דאל"ה בכל ספיקא דאורייתא נימא התורה חסה, ואדרבה הא קיי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא.

והנה הרשב"ץ בס' זהר הרקיע שרש א' הוכיח מהא דבסוגיין. דבספיקא דרבנן ודאי אמרינן התורה חסה, מדדחי ליה רק משום שהוא איסורא דאורייתא ע"ש, ולע"ד גם בלא"ה מוכח כדבריו, דבין לפ"מ שהביא רש"י לעיל דמ"ט ע"ב מקור דהתורה חסה כו' מהתו"כ בקרא דוצוה הכהן ופנו את הבית כו', כן לפ"מ דילפינן לה במנחות דע"ו ע"ב מקרא דוהשקית את העדה ואת בעירם, עכ"פ מקורו הוא מדאורייתא, ומשו"ה יש בכחו לדחות לספקא דרבנן. אולם בנוגע לדאורייתא הדרינן לכללין לפסוק כר' יהושע בן קרחה בע"ז ד"ז ע"א, דאם היה אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר בשל סופרים הלך אחר המיקל ובשל תורה אחר המחמיר. וע"ל דמ"ט ע"ב רש"י ד"ה א"ל ר"פ, ובע"כ דכל חידוש הרשב"ץ הוא דבמקום דאיכא איבוד ממון חייבין להקל מטעם התורה חסה, ולא בתורת רשות, משא"כ בדאורייתא חייבין להחמיר.

ועפ"ז שפיר השיב ר"פ לרבא בסוגיין, רשב"ל ואיסורא דאורייתא. היינו דכמו בפסח כן הכא בשניהם הוא בדאורייתא. וגם התם הוה לן לפסוק כרשב"ל, משום דהוא המחמיר, ובשל תורה אזלינן בתריה. וממילא א דגם הכא יש לנו להחמיר, ואת אמרת מאי ליחוש לה, כנלע"ד ביאור הסוגיא.

ולכאורה אפילו לפ"מ דהוה מספקא ליה לר"פ, אי הלכה כר"י או כר"ל בגידין שסופן להקשות, ובעי למפסק לחומרא מטעם ספקא דאורייתא. מ"מ איכא למידק, בשלמא להרמב"ן והרשב"א דהא דמחמרינן בספיקא דאורייתא הויא החומרא מן התורה. ניחא מאי דר"פ השיב לרבא דהכא הוא איסור דאורייתא וכוונתו דבדאורייתא לא שייך לאמר התורה חסה כנ"ל. אבל להרמב"ם והראב"ד דחומרא דספיקא דאורייתא היא מדרבנן, א"כ מה כח יש ביד חכמים להחמיר. במקום דאיכא אבוד ממון של ישראל בספק דמקור איסורו הוא מן התורה כנ"ל, ומזה מוכח דלא מיבעיא אי ילפינן הא דהתורה חסה, מקרא דוהשקית את העדה ואת בעירם, אז בודאי דהוא אסמכתא. ולה"ק ס"פ אלו מנחות בלשון

היכא רמיזא. אלא אפילו לפ"מ דיליף בתו"כ מקרא דוצוה הכהן וגו', דמשמע בדעת ר"מ דכל המקרא מיותר להך דרשה, מ"מ משמע דהוא רק אסמכתא ועצם ענין דהתורה חסה היא מדרבנן כנלע"ד וע' אור שמח פ"ח הי"ב מה"ש.

שם והאמר רבא הלכתא כוותיה דר"ל בהני תלת כו', התוס' בב"מ דמ"ח ובכ"מ האריכו בזה, וע"ע בתשב"ץ ח"ג סי' קצ"ט.

שם אתא לקמיה דאביי שהייה תלתא רגלי כו'. כה"ג לעיל דמ"ח ע"א.

שם א"ל רבינא לרבא מתלקט מהו, ע"ל דמ"ח ע"א בתוס' ובראש ובמש"כ בחידושי שם: י

שם אבל פרוזלא מזרף זריף, ע' סנהדרין דע"ו ע"ב תוד"ה שברזל וברש"י שבת דס"ז ע"א ד"ה לזירפא, והנה אע"ג דהכא וביבמות דע"ו ע"א הוזכר ברזל. מ"מ לפי טעם הש"ס משמע דה"ה לכל מתכות. כדאמרינן בשבת דקל"ד ע"א אבל בכלי מתכות לא משום דזריף.

במשנה השוחט את הבהמה ומצא בה שליא נפש היפה תאכלנה כו' שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה ע"כ, החילוק שביניהם. כן הטעם על שליל במעי אמו שניתר בשחיטת אמו. כדתנן לעיל דע"ד ע"א, ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ד.

שם נפש היפה תאכלנה ע' פר"ח סי' פ"ד סק"ג.

שם דת"ר כל בהמה תאכלו לרבות את השליא כו', ע' תו"כ שמיני פרק ג' ולעיל דס"ט ע"א ומש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה קודרו נוטלו בסכין כקדירת ארובה עכ"ל, ממאי דרש"י סמיך לשון זה לקדירת ארובה, משמע דגרסת קודרו היא אצלו עקרית. ולא כגרסת הערוך, אולם בס' יראים סי' קל"ו גריס בגמרא כל שהרופא גורדו ע"ש. וגרסא זו מתאמת עם הגרסא דלעיל דנ"ג ע"ב. דקאמר רב הונא בריה דרב יהושע דהכא, ורש"י גופיה גריס שם גורדו וכ"ה הגרסא בדג"מ פ"ה ה"ח ממ"א.

רש"י ד"ה איבעיא להו ניקב אותו בשר החופה נקב קטן בלא חסרון ע"כ, ובראב"ן סי' ע"ר פי' דהבעיא היא בנקב שיש בו חסרון.

רש"י ד"ה נקלף. את"ל נקלף בלא חסרון הבשר כשר, ע' פר"ח סי' נ"ה סקכ"ד.

רש"י ד"ה דילמא, והעור דבוק יפה בעצם ומחזיקו, ע' נוב"י קמא חי"ד סי' ה'.

רש"י ד"ה מזרף, עושה חריצים בבשר כו', ע' רש"י יבמות דע"ו ע"א ד"ה מזרף.

רש"י ד"ה אבל לא טומאת נבלות דלאו בשר הוא כו', ע' פר"ח סי' פ"א סקי"ב.

רש"י ד"ה דרכי האמורי ניחוש וכתיב לא תעשה כמעשיהם ע"כ, וכ"כ רש"י בע"ז די"א ע"א דאיסורא דדרכי האמורי הוא מהאי קרא, והרמב"ן בפ' משפטים כתב נמי מסברא

דנפשיה. דהאי קרא הוא אזהרה מדרכי האמורי, ולא הביא לדברי רש"י אלו ע"ש, ולכאורה בע"ז שם ובסנהדרין דנ"ב ע"ב משמע, דהאי איסורא נובע מקרא דובחוקותיהם לא תלכו וכ"כ רש"י בשבת דס"ז ע"א, ואפשר דהני סוגיות ס"ל כדעת ר"מ בתו"כ פ' אחרי פרק י"ג דהאי קרא אתא להזהיר מדרכי האמורי שמנו חכמים, אבל שאר תנאי ס"ל התם דהאי קרא לענינים אחרים הוא דאתא, ומשמע דסוגייא דלעיל דמ"א ע"ב ס"ל כוותייהו, וע' במהרי"ק שרש פ"ח ובב"י ליו"ד סי' קע"ח ובביאור הגר"א שם.

רש"י ד"ה ל"ל קרא. פשיטא דאסורה דשמא יצא הולד כו'. ע' פר"ח ליו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס סק"א.

רש"י ד"ה ששלקו בשלו הרבה מאד ע"כ. וכן פירש"י לקמן דקי"א ע"א ובעירובין דכ"ח ע"ב ובברכות דל"ח ע"ב. וע"ש בתוס' רי"ח ובתוס' הרא"ש וברש"י נדרים דמ"ט ע"א ובתוס' ור"ן שם ובתוס' פסחים דל"ט ע"ב וזבחים ד"צ ע"ב ולקמן דק"י ע"ב. אולם הגר"א ז"ל בשנית אליהו לתרומות פ"י מי"א הוכיח מהירושלמי דשלוק הוא פחות מבשול, וע"ש בר"ש מ"ח וברמב"ם וכ"מ פ"ז ה"כ מה' שחיטה. ובמהרי"ק שרש קנ"א ובש"ך סי' נ"ב סק"י ובפר"ח שם סק"ח.

תוד"ה אל, א"ר יוחנן לא שנו אלא לטומאה כו', לפנינו בירושלמי פסחים פ"ז הי"א ובשבת פי"ד ה"א ובסנהדרין פ"ח ה"ב נשתנה הגרסא במקצת וע"ש במה"פ.

תוד"ה בלשון, וי"ל דמסתמא הדר ביה לגבי חבריה, ע' במהרש"א ומהר"ם ובשירי קרבן לירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ב.

תוד"ה נתמסמס, היינו כגון בריאה ובגידין שהטריפות תלוי בהן כו' ע' אור שמח פ"ה ה"ט מה' שחיטה.

תוד"ה דקנה, ור"ח ור"ת גרסי ברי"ש פי' רירים ליחה שלו כו', ע' ראב"ן סי' ע"ר ובמגיד משנה פ"ה ה"ח ממ"א.

תוד"ה עור, וא"ת יאכל עור בפסח כו', ע' בש"ק לירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ב.

דף עז:

דתניא העור והשליא אין מטמאין טו"א כו', ברייתא זו היא בתוספתא טהרות ספ"ב, וה"ה דדין אחד לעור ושליא לענין בישול בחלב דבשניהם פטור משום בשר בחלב כמבואר בשו"ע סי' פ"ז ס"ז, ומהך טעמא גופה דלאו אוכל נינהו. וע"ש בביאור הגר"א ז"ל שהוסיף לציין על מקור הש"ע מהך דהכא לעיין ג"כ לקמן דקי"ג ע"ב בתוד"ה דם, אף דאין שם שום זכר לעור ושליא ע"ש.

ונלע"ד דכוונתו ז"ל היתה בזה. דלא תקשה ניהי דמרישא דברייתא דהכא ודאי הוכחה גמורה היא דעור ושליא לאו אוכל נינהו, וממילא אינן נחשבין כבשר גם לענין בישולן ואכילתן בחלב, אבל עכ"פ אם הכשירן לאוכל אדם. היינו השליא ע"י מחשבה, והעור ע"י מעשה השליקה, הלא אז הי"ל להתחייב על בישולן ואכילתן בחלב, כדמסיים הכא בסיפא דברייתא עור ששלקו והשליא שחישב עליה מטמאין טומאת אוכלין, לכן הראה באצבע ע"ד התוס' שם. שכתבו דאפילו לא הוה כתיב אלא לא תבשל בשר בחלב אמו הוה ממעטינן דם דלא אקרי בשר כו' ע"ש. וה"נ עור ושליא אע"ג דהכשירן לאוכל אדם. עד שנקרא אוכל לענין טומאה מ"מ לאו שם בשר עליהם כלל כנלע"ד.

שם בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות ולא בגידין ולא בקרנים ולא בטלפים כו'. יל"ד הלא הברייתא הביא בש"ס רק משום עור דבעי עלה ר' יצחק בר נפחא כמש"כ בתוד"ה בנבלתה דרק מברייתא זו הוצרך להביא ע"ש. ועצם הברייתא היא בתו"כ שמיני פרשה יו"ד. ושם הוזכרו עצמות גידים קרנים טלפים כדמייתי הכא, ועור שהוא העיקר לענינינו. לא נזכר שם בברייתא יחד עם דרשת עצמות וגידים. רק בתר הכי הוזכר עור לדין צירוף כדאיירי בהעור והרוטב. וזה לא שייך לענינינו כמש"כ התוס' ע"ש.

שם אינה קשורה בהן הריני מטיל עליה חומר שני ולדות כו' ע' כו"פ בקונטרס בית הספק.

שם תניא כוותיה דר' אלעזר המפלת מין בהמה חו"ע כו'. ע' ש"ש שמעתא א' פכ"א.

שם רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה כו'. ע' רי"ט אלגזי לבכורות ד"ו בסוגיא דגמל גמל ושם פ"ג סי' ל"ז וסי' ל"ט ושם פ"ו סי' נ"ח.

שם סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות והו"ל זכרים מיעוטא ע"כ, ואע"ג דפלוגתא היא בקדושין ד"פ ע"א אי אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, ורבנן ס"ל מיעוטא כמאן דליתא דמי, ועמש"כ בחידושי לעיל די"א ע"א בתוד"ה מנא, מ"מ הכא כו"ע מודו דאמרינן סמוך מיעוטא לפלגא, וע' מהרי"ק שרש ק"ע ובשעה"מ פ"ג הט"ז מה' יבום ובס' אור שמח שם ובשושנת העמקים כלל ט"ו.

שם כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, ע' מהרי"ק שרש פ"ח ובקונטרס ללשונות הרמב"ם להרדב"ז סי' קנ"ג ובס' חסידים סי' תנ"ח.

שם והתניא אילן שמשיר פרותיו כו', ובתוספתא שבת פ"ז מסיק בהדיא ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום דרכי האמורי, וע' ירושלמי שביעית פ"ד ה"ד ובמע"ש פ"ה ה"א.

רש"י ד"ה וכל, ולד זה ספק זכר ספק נקבה כו' ואת"ל זכר הוא שמא נדמה הוא, ע' ש"ש שמעתא א' פי"ח.
רש"י ד"ה א"ב משום רפואה, כגון קבורת שיליא בפרשת דרכים כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' ל"ו.
תוד"ה ולא, והתם נמי דרשינן בנבלתה ולא בקולית סתומה כו', ע' בהתוה"מ שמיני סי' קנ"ט.
תוד"ה הריני, והא ס"ס הוא שמא אין כאן ולד אחר ואפילו את"ל יש כאן שמא אין באותו מקצת רובא כו', ע' במרדכי פ' החולץ רמז כ"א ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ס ובש"ך ליו"ד סי' ק"י סוף דיני ספק ספיקא ובפר"ח שם סקי"ח.
תוד"ה סמוך, אלא משום קושיא דפריך אר' חייא כו'. ע' ריי"ט אלגאזי לבכורות פ"ג סי' ל'.

דף עח.

אמר רבינא כמאן תלינן כובסא בדיקלא כמאן כי האי תנא ע"כ, משמע דלשאר תנאי צריך האי קרא לדרשה אחרינא. ואע"ג דרבינא גופיה לא יליף מהאי קרא ציון קברות כדאמרינן במו"ק ד"ה ע"א, מ"מ אפשר דאיצטריך ליה לגופיה, דחוב מוטל על המצורע להכריז בזיונו ברבים, וע' ב"ק דצ"ב ע"ב וברש"י ד"ה וטמא ובח"א שם.
אותו ואת בנו פרק חמישי
במשנה, אותו ואת בנו נוהג בארץ ובחו"ל כו'. ע' מורה נבוכים ח"ג פמ"ח, ובת' הרשב"א ח"ד סי' רנ"ג שדחה לדבריו, אולם במד"ר אמור פכ"ז ובתנחומא שם, בפסוק ושור או שה או"ב ל"ת ביום אחד מבואר בהדיא כהרמב"ם ועיין שם בפי' מהרז"ו.
שם השוחט או"ב חולין בחוץ שניהם כשרים, ע' בנה"מ סי' ר"ח סק"ב ובמש"כ בחידושי לתמורה ד"ד ע"ב.
שם והשני סופג את הארבעים. והנה לשון התוספתא במכות פ"ג השוחט או"ב על הראשון פטור ועל השני חייב ע"ש. ולכאורה כמו חיוב השני דקתני בתוספתא הוא על חיוב מלקות. כן פטור הראשון הוא ג"כ ממלקות וזהו קשה בשלמא חיובא דשני אשמעינן כמו במשנתנו, דחייב אפילו בשני בני אדם וכדאיצטריכא להו למילף בגמרא, אבל הראשון פטור מאי קמ"ל פשיטא ואפילו ידע הראשון שהשני ישחוט אח"כ, מ"מ אצלו לא משכחת התראה למלקות, ואפילו אם התרו בו, התראת ספק היא בשעת שחיטת הראשון. ולא משכחת ביה מלקות דשמא לא ישחוט השני.

ואפשר דאתא לאשמעינן, אפילו ידע הראשון דאדם אחר ישחוט אח"כ את השני בשוגג, ולא יהיה שם מי שיודיענו ויתרה בו, וא"כ אפשר דידיעה זו והעלם הידיעה מהשני תגלגל עליו איזה איסור למפרע מלשחוט, קמ"ל דראשון פטור ומותר לכתחלה.

שם מניין לאותו ואת בנו שנוהג במוקדשין כו', ע' במל"מ פ"ג ה"ח מאיסורי מזבח ובפמ"ג ליו"ד סי' ט"ו במשבצות סק"ג אמנם במש"כ המל"מ שם מצד הסברא, דטעמא דמיעט רחמנא מלהקריב קודם יום השמיני הוא כדי שיצא מכלל נפל, מבואר כן במד"ר אמור פכ"ז בפסוק והיה שבעת ימים תחת אמו, וע"ש בחידושי הרד"ל.

שם ועוד שה כתיב ואמר רבא זה בנה אב כ"מ שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים אים ע"כ, אע"ג דגבי או"ב תניא בתו"כ אמור פרשה ח', שה ולא עופות, מ"מ מצי נמי למעט כלאים. לפ"מ דרבא יליף בתורת כלל משה כשבים ושה עזים למעט כלאים כ"מ שנאמר שה, והכא נמי עכ"פ כתיב שה.

רש"י ד"ה או"ב, משום דבעי למימר בחולין ובמוקדשין כו', ע' ברכי יוסף ר"ס ט"ז.

רש"י ד"ה ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו עכ"ל, וי"ל"ד טובא הא דרש"י ז"ל קבע הכא פסוק שלא נזכר בגמרא רק ראשית המקרא וביותר מאי דפתח באמצע הפסוק ירצה לקרבן אשה ולא מתחלת הפסוק. ונלע"ד דדבר גדול דיבר כאן רש"י ז"ל בהבנת הסוגיא, ושתהיה מתאמת הברייתא בגמרא עם הברייתא דתו"כ בזה, ודרך אגב לא יהיה מקום לקושית התוס' בד"ה מנין לאו"ב שנוהג במוקדשים שכ' וז"ל וא"ת ואמאי ס"ד דלא איירי במוקדשין הא סתמא כתיב כו' ע"ש ולכן הבין רש"י דמעולם לא עלה על דעת התנא לחשוב דשוחט או"ב דמוקדשין לא לילקי דקרא סתמא כתיב ובודאי לקי, כן אם התורה היתה אוסרת שחיטת או"ב דחולין. אז ודאי דגם שחיטת קדשים דאו"ב היתה פסולה בלא"ה דבעינן ממשקה ישראל רק תנא דברייתא נסיב אתנא דמתניתין דמחלק בנשחט דאו"ב, דבחולין כשר ובקדשים פסול, ורש"י פי' במשנתנו דפסול קדשים באו"ב הוא משום מחוסר זמן. ובזה איכא טעמא רבה לחלק, דע"כ לא אשכחן מחוסר זמן בקדשים רק קודם שמונה ימים, ועליו שפיר נופל לשון מחוס"ז, דאכתי לא מטא זימניה, משא"כ במחוס"ז דאו"ב, דרגע אחד קודם שנשחטה אמו לא היה מחוסר זמן. ורק משום שנשחטה אמו יהיה נחשב כמחוס"ז, הלא פסול זה בא לו מן הצד ואינו שייך אל הזמן, ומשו"ה יש מקום לאמר דניהי דהשוחט לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא, מ"מ הקרבן יהיה כשר בדיעבד כמו בשחיטת חולין דתנן במשנתנו שניהם כשרים, וזהו כוונת תנא דברייתא דקאמר מנין לאותו ואת בנו שנוהג במוקדשין. היינו לפוסלם בדיעבד.

ובתו"כ תניא הכי בהדיא מנין לשוחט או"ב במוקדשים ה"ז בלא ירצה ת"ל ירצה לקרבן אשה לה' ושור או שה אותו ואת בנו ל"ת ביום אחד מלמד שהשוחט או"ב במוקדשים ה"ז בלא ירצה ע"ש וה"נ בברייתא בגמרא בהרצאת הקרבן מדבר מנין לפוסלו, ומסיק מדכתיב שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' וכתיב בתריה ושור או שה או"ב ל"ת ביום אחד לימד על או"ב שנוהג במוקדשין, פי' כמו במקרא שלפניו איירי בהרצאת הקרבן ולפוסלו במחוס"ז כן במאי דכתיב בתריה איסור שחיטה דאו"ב, סמכיה להכי דאותו ואת בנו לא יהיו נשחטים ביום אחד רק למחרת, ואם שחטו בו ביום פסול משום מחוסר זמן וזהו מאי דרש"י התחיל באמצע הפסוק וכתב, ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו ע"כ, להורות בדבריו דברייתא דהכא מתאמת עם הברייתא דתו"כ דסמכה דרשתה על תיבות ירצה לקרבן אשה עם הסמיכות דאיסור שחיטה דאו"ב, ותוכן אחד לשתי הברייתות לפסול הקרבן בדיעבד, וע"פ דבריו אלו לא יהיה מקום ממילא גם לקושית התוס' כנ"ל.

תוד"ה מנין, וא"ת ואמאי ס"ד דלא איירי קרא במוקדשין הא סתמא כתיב כו' ע"כ, משמע דהתוס' הבינו דהא דבעי בברייתא מנין לאו"ב שנוהג במוקדשין. קאי על הדברים דשוו חולין וקדשים להדדי. ושפיר הקשו מהיכי תיתי לחלק ביניהם הא קרא סתמא כתיב, ולמאי הוצרך נמי למילף מדסמיך הכתוב דין או"ב לקרבנות. אולם לעיל בסמוך הוכחתי, דרש"י הבין בתנא דברייתא דבעי מנין לאו"ב שנוהג במוקדשין. הוא על הנשחט, מנין לחלק בין חולין למוקדשין, הלא קרא סתמא כתיב ומ"ש דבחולין כשר ובקדשים פסול כדתנן במשנתנו. וכמש"כ מבואר בברייתא דתו"כ בהדיא, ועפ"ז אין מקום לקושית התוס' ע"ש, וע' במנ"ח מצוה רצ"ג.

בא"ד דאיצטריך שאם צריך לפסח כו'. ע' ברכי יוסף סי' ט"ז סק"ב ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין ולמגילה דכ"ה.

בא"ד ולפי המסקנא צ"ל דלשום דרשה נכתב שם, ע' בפמ"ג ליו"ד סי' ט"ז במשבצות סק"ד ובת' פמ"א ח"ג סי' מ"ח.

תוד"ה ועוד. וא"ת ואמאי לא גמרינן שור שור משבת ויהא או"ב נוהג אף בחיה כו' ע"כ, הנה בס' התרומה בה' איסור והיתר דיני או"ב שהרגיש בקושית התוס' ותירוצם, הניח ליסוד דאו"ב אינו נוהג בחיה, וז"ל דהא אפילו בולד הנולד מן התיש הבא על הצביה פליגי ר"א וחכמים אי או"ב נהיג ביה ולא בעופות דלא נילף שור שור משבת דכתיב ביה וכל בהמתך לרבות העופות כו' ע"ש, וצ"ע מדוע צריך להוכחות הלא בפ' אמור בפסוק ושור או שה או"ב ל"ת ביום אחד תניא בתו"כ בהדיא שור ולא חיה שה ולא עופות ע"ש,

ובודאי דעל זה תמכו התוס' יסודתם דחיה אינה באו"ב, ועל יסוד זה פליגי ר"א וחכמים בתיש הבא על הצביה כמובן.

כן יפלא לע"ד מש"כ הבה"ג בה' או"ב, דלהכי מיעט רחמנא שור ולא חיה, משום דבלא"ה ה"א דחיה בכלל בהמה ע"ש והוא תמוה דבתו"כ מפרש בהדיא משום דהיה מקום לאמר והלא דין הוא ומה בהמה שאינה במצות כסוי הרי היא במצות או"ב חיה שהיא במצות כסוי א"ד שתהיה במצות או"ב ת"ל שור ולא חיה שה ולא עופות והלא דין הוא ומה אם בהמה שאינה באם על הבנים הרי היא במצות או"ב עוף שהוא באם על הבנים א"ד שיהא במצות או"ב ת"ל שה ולא עופות וע"ש בהתוה"מ, עכ"פ מבואר שם בהדיא טעמא אחרינא מדוע גזרה תורה שור ולא חיה, ולא משום דחיה בכלל בהמה וצ"ע כעת, וע' בשעה"מ פ"ט ה"ה מה' כלאים.

בא"ד וי"ל כיון דלא מצינו למילף אף בהמה טמאה דומיא דשבת לא ילפינן כלל ע"כ, והקשה לי הגאון הגדול ר' מאיר מיכל ז"ל מווילנא. א"כ מאי מקשה הש"ס בב"ק דס"ז ע"ב לענין תשלומי דו"ה, דנילף שור שור משבת מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חו"ע כיו"ב, הלא גם דו"ה אינה בבהמה טמאה דומיא דשבת ואיך פריך הש"ס דנילף שור שור משבת.

והשבתי דרק בסוגיין יש מקום לסברת התוס', דבשבת כתיב שורך וחמורך. ואיסורא דאו"ב לא שייך כלל בחמור, ולזאת הוכרחנו לאמר דלאו להכי אתא הגז"ש דשור שור. משא"כ בתשלומי דו"ה דכתיב וטבחו או מכרו. שפיר י"ל דאין ה"נ דאי הוה גמרינן שור שור משבת הוה ילפינן נמי בהמה טמאה. דניהי דבטביחה ליתא במכירה מיהא איתא ואי משום הקישא דטביחה למכירה דאשכחן בב"ק דע"א ע"א ודע"ז ע"ב ודע"ח ע"ב הנה בכל המקומות איכא פלוגתא בזה ע"ש. ואפשר דסוגיא בדס"ז שם ס"ל דלא מקשינן. ואפילו אי מקשינן להו, הוא רק כל זמן דלא גמרינן להא בגז"ש אבל אי הוה נקטינן הגז"ש דשור שור משבת גבי דו"ה, אז אפ"ל דסוגיא דדס"ז שם ס"ל כמ"ד דגז"ש עדיף מהיקש דפלוגתא היא בזבחים דמ"ח ע"א וע"ש תוד"ה דכו"ע, וא"כ הוה נדחה אז ההיקש מפני הגז"ש, וע' ח"ס חי"ד סי' ס"ז.

דף עח:

א"ק או לרבות את הכלאים, ע' שעה"מ פי"ב מה' שחיטה.

שם האי או מבע"ל לחלק כו' והנה התוס' בב"ק דנ"ד ע"א ד"ה או. תמהו על סוגיא דידן דמבע"ל או לחלק. למה אין אנו פוסקין כר' יונתן דס"ל לחלק ל"צ קרא מכח מילתיה

דרבא בפרק השואל דצ"ה ע"ב דס"ל כוותיה, וע' בווי העמודים לס' יראים סי' נ"ה ובחידושי פמ"א לב"ק שם, ולע"ד קשה טובא טפי היה להם לתמוה. לפ"מ דסוגיין גופה בע"כ ס"ל כרבא. מדהקשו מהא דקאמר רבא זה בנה אב כ"מ שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים, וזה מתאים עם קושיתם אי מה קדשים כלאים לא אף או"ב כלאים לא אלמה תניא או"ב נוהג בכלאים, הלא אדרבה לרבא לשיטתיה שפיר ניחא. לפ"מ דלדידיה ל"צ קרא לחלק, משו"ה אע"ג דבשאר קדשים כלאים לא, אבל באו"ב כתיב או ליתורא לרבות את הכלאים, ומאי האי דקמקשה האי או מבע"ל לחלק ומשני לחלק מבנו נפקא וכה"ג יל"ד קצת במרובה דס"ז ע"ב דשם נמי סובב אליבא דרבא, ואפ"ה פריך ואימא ה"א עד דגניב תרי וטבח חד ומזבין חד ומשני או מכרו כתיב, ופירש"י דהא כתיב או לחלק ע"ש וקשה נמי הלא רבא ל"צ קרא לחלק וכן שם ד"ס ע"א הסוגיא היא אליבא דרבא וצ"ק לחלק.

וכמ"כ יל"ד בתוס' ב"מ ד"ח ע"א תוספות ד"ה ושותפין. שכתבו דאם אמר צא וטבח לי חייב דדרשינן תחת לרבות השליח כו' ע"ש. וקשה הלא סוגיא דהתם קאי אליבא דרבא. והתוס' כתבו בב"ק דע"א ע"א דמאן דדריש מתחת, הוא משום דס"ל צריך קרא לחלק ע"ש. ולפי"ז רבא לגרמיה דס"ל לצ"ק לחלק, יוכל לדרוש כדתנא דבי רבי ישמעאל או לרבות את השליח והא דנפק"ל איהו גופיה שם מהיקש דטביחה למכירה, אפשר משום דקאי אליבא דר' יוחנן דס"ל כר' יאשיה דצריך קרא לחלק, כדכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו לקידושין ד"ט ע"ב, אבל בכל אופן בלתי מוכרח לרבא לדרוש דרשה זו מקרא דתחת כמש"כ התוס' שם. וצ"ע כעת. ועמש"כ בחידושי לזבחים דק"ז ע"א.

שם מאי לאו מאו נפקא ליה לא מאותו. ותמוה דלשון הברייתא בתו"כ אמור פרשה ח' היא כן, אילו אומר ושור ושה ובנו יכול לא יהיה חייב עד שישחוט שניהם ובנו ת"ל או שה או זה או זה ע"ש הרי מבואר בהדיא דמאו נפק"ל ולא מאותו. וא"כ המקשן הקשה כמו שהוא באמת, והתרצן השיב לו דלא כמבואר במקור הברייתא בתו"כ, וצ"ע כעת.

שם לחלק ל"צ קרא דסבר לה כר' יונתן כו', ע' בדו"ח להגרע"א מערכה י"א.

שם אין לי אלא אביו ואמו כו'. ע' בהתוה"מ לתו"כ פ' קדושים סי' ק"א ובווי העמודים לס' יראים סי' נ"ח ובת' רדב"ז ח"א בלשונות הרמב"ם סי' ט"ו ובת' ח"צ סי' ד' ובכשמים ראש וכסא דהרסנא סי' שע"ד ובטו"א למגילה ד"ב ע"ב.

שם יכול יהא או"ב נוהג בין בזכרים בין בנקבות כו', ע' בס' התרומה חלק או"ה דיני או"ב ובס' חרדים פ"ה סי' ע"ד ובהתוה"מ לתו"כ פ' אמור סי' קל"א.

רש"י ד"ה כר' יונתן, וכל היכא דכתיב פלוני ופלוני או האי או האי משמע ע"כ, ע' בת' מהרשד"ם חאה"ע סי' מ"ח ובת' מהרי"ט ח"א סי' קל"ד ובט"ז יו"ד סי' רכ"ח סקמ"ט ובת' פמ"א ח"ב סי' קי"ח.
תוד"ה או, התם מענין דקרא והכא מענין דקרא כו', ע"ל דל"ח ע"ב תוד"ה או.
בא"ד אלא הוה מוקמינן לדרשה אחריתי. ע' שעה"מ פ"א ה"ז מה' כלאים.
תוד"ה עד, וי"ל דאיצטריך דה"א דאסור אע"פ שאינם קשורים כו' וכ"כ התוס' בכ"מ, וע' בס' יראים סי' קנ"ו ובר"ש משאנ"ץ על התו"כ קדושים פרק יוד ובראבי"ה סי' קצ"ג ובס' חרדים פ"ה סי' ע"ה.

דף עט.

ולחנניה כתיב אותו דמשמע זכר וכתיב בנו מי שבנו כרוך אחריו כו'. ע' בס' הארוך משו"ך סי' ט"ז ובמנחת יהודא לס' המכריע חי"ד סי' ב'.
שם ואר"י א"ש זו דברי ר' יהודה דאמר אין חוששין לזרע האב אבל חכמים אומרים כל מיני פרידות אחת הן, ע' בירושלמי כלאים פ"ח ה"ג ובשבת פ"ה ה"א וברדב"ז ח"ג סי' תקפ"ו.
שם מפשט פשיטא ליה לר' יהודא דא"ח לזרע האב א"ד ספוקי מספקא ליה כו', ע' יומא דנ"ז ע"ב תוד"ה תניא ובמנחות דכ"ב ע"ב תוד"ה ור' יהודא.
שם וליבדוק בסימנין כו', כה"ג לעיל דס"ג ע"ב גבי סימני ביצים ועמש"כ בחידושי לדס"ד ע"א ברש"י ד"ה ה"ג.
שם וא"ר פפא רברבן אודניה וזוטרא גנובתיה בר חמרא כו'. בירושלמי ברכות פ"ח ה"ה נזכר סימן זה בשם ר' יהודא ובכלאים פ"ח ה"ג הוא בשם ר' יונה.
שם הכל מודים בפרי עם האם שאסור ש"מ ספוקי מספקא ליה. ע' בגינת וורדים להפמ"ג כלל נ"ט.
שם א"ל ר' אבא לשמעיה אי מעיילת לי כודנייתא בריספק כו', ע' בכפתור ופרח ס"פ נ"ח ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רצ"ז סק"י וסקי"ז ובת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' ק"ו ובנוב"י קמא חאה"ע סי' ל"א וסי' מ"ג.
רש"י ד"ה בר חמרא אמו היתה חמורה ע"כ, וכ"ה ג"כ בשאילתות פ' קדושים סי' צ"ט, ובילקוט וישלח רמז קל"ח גריס כל שאזניו דקות אמו סוסיא ואביו חמור ושאזניו גדולות אמו חמורה ואביו סוס.
רש"י ד"ה דדמיין להדדי באזנים ובזנב כו'. ע' ח"ס חא"ח סי' קפ"ג.

תוד"ה מהו, לא דמי לחציו עבד וחציו ב"ח כו', וכ"כ התוס' בחגיגה ד"ב ע"ב ובגיטין דמ"א ע"א ובב"ב די"ג ע"א וע' תשב"ץ ח"ב סי' ד' ובברכי יוסף חי"ד סי' רצ"ז סקי"ג ובעונג יו"ט חא"ח סי' ל"ד ובמנ"ח מצוה רמ"ד.

תוד"ה עייל, דאביי סבר לה כר' יאשיה ורבא ס"ל כר' יונתן וקיי"ל כרבא לגבי דאביי ע"כ, ע' בס' התרומה ה' או"ה דיני או"ב שדחה לסברא זו, וע' בשעה"מ פי"ב מה' שחיטה.

בא"ד דהתם לא מיתוקם אלא בתייש הבא על הצבייה כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' נ"ב.

דף עט:

וסימנין דאורייתא. והנה הרמב"ם בפ"ט ה"ז ח' מה' כלאים כתב שאינו לוקה על כלאים דחרישה ומלאכה רק כשאחד טהור ואחד טמא. ושאר שני מינין בחרישה והנהגה שהן כלאים בהרבעה אין איסורן אלא מדברי סופרים. ובזוהר הרקיע ל"ת י"ז הקשה עליו מהא דבסוגיין ומב"ק דנ"ה שאסור להשתמש בכל שני מינין, ולא זכר שהרמב"ם בפיה"מ כלאים פ"ח כתב דזהו מדרבנן. אמנם בתשובות הרא"ש כלל ב' סי' ט"ז הרבה להקשות להרשב"א ז"ל ע"ד הרמב"ם הנ"ל מהא דמסיק כאן וסימנין דאורייתא, ואם טמאה עם טמאה ליכא איסור דאורייתא היכא פשיטא דסימנין דאורייתא אפילו הוו סימנין דרבנן סמכינן עלייהו באיסור דרבנן כו', ועמש"כ בישוב הקושיא במה"פ לירושלמי ברכות פ"ח ה"ה ובכלאים פ"ח ה"ג וע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' רצ"ז סקכ"א ובת' הרדב"ז קונטרס לשונות הרמב"ם סי' פ"ה ובתומים סי' ס"ה סקי"ב ובקצוה"ח שם סקי"א ובסי' רנ"ט סק"ב ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' ח' ובחאה"ע סי' ז' ח' ובנוב"י קמא חאה"ע סי' נ"א ובמ"ת שם סי' נ"ח וסי' ס"ו ובח"ס חי"ד סי' ע"ח ובחאה"ע ח"א סי' י"ד וסי' נ"ח נ"ט ובחמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ד.

שם איזהו כוי שנחלקו בו ר"א וחכמים זה הבא מן התייש ומן הצבייה כו'. ע' קידושין ד"ג ע"א תוד"ה לא ובחידושי הרשב"א ומהרי"ט שם, וע' בירושלמי בכורים פ"ב ה"ו, וע"ע בפמ"ג ליו"ד בשפ"ד ר"ס ס"ד.

שם והא"ר חסדא הכל מודים בהיא צבייה ובנה תייש שפטור כו', ע' פלתי סי' ט"ז סק"ג ושם בקונטרס בית הספק.

שם והא דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו במאי עסקינן כו', ע' בחידושי הרשב"א בסוגיין וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ו סימן נ"ח.

שם אידך פלגא לימא ליה אייתי ראייה דחוששין לזרע האב ושקיל כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' תרנ"ו וברי"ט אלגזי לבכורות פ"א סי' י"א ובש"ך יו"ד סי' רנ"ט סקי"ד ובשעה"מ פ"ט מה' מעשר.

רש"י ד"ה וסימנין דאורייתא מדסמיך אסימנין ושרי איסורא עלייהו ש"מ הא דסמכינן אסימנין בחזרת אבדה כו' ע"כ, והנה בנוב"י קמא חאה"ע סי' ל"א הקשה דהכא פסקינן סימנין דאורייתא, ומעשה רב מהא דר' אבא. ואפ"ה פסקו בשאר מקומות דהם דרבנן, ומהם שנשארו בבעיא דלא אפשיטא. ומשו"ה רצה לחדש שלא נסתפקו לאמר סימנין דרבנן אלא היכא דסימנים אתו לאפוקי מחזקה דהיינו לאהדורי גט אשה או להעיד שמת בעלה ע"י סימנין דאשה זו בחזקת א"א קיימא אין כח בסימנין להוציאה מחזקתה אבל כאן במעשה דר' אבא מה חזקת איסור יש כאן ואף שהוא ספק איסור דאורייתא סמכינן אסימנין והא דאמר סימנין דרבנן לענין אבדה הלא היכא דלא מפיק מחזקה שפיר סמכינן אסימנין אפילו מדאורייתא י"ל דהתם המוצא לאבדה הוא מוחזק בה וע"י סימנין חייב להחזיר כו' ע"ש וראיתי במעשה בצלאל על הריקאנטי סי' ר"ב שבנה על יסוד הנוב"י הנ"ל ע"ש.

ומלבד מה דהנוב"י עצמו חזר אח"כ מדבריו אלו, נלע"ד להורות מדברי רש"י שלפנינו דלא ס"ל חילוק זה. דהא הרכיב סימנין דאבדה באלו מציאות לסימנין דבסוגיין. ולפ"ד הגאון הנ"ל ז"ל הרי לא קרב זה אל זה. דאפ"ל דלהכי מספקא להש"ס בסימנין דאבדה אם הוא דרבנן. משום דהתם איכא חזקת מוצא האבדה, משא"כ בסימנין דהכא שפיר פשיטא להו דסימנין דאורייתא, משום דליכא רק ספיקא דאורייתא בלא שום חזקה, ובזה אלימי סימנין לבטל את הספק, וע' באר יצחק חאה"ע סי' ו'.

ועוד לדברי הגאון הנ"ל דבסוגיין ליכא חזקת איסור רק ספק איסור דאורייתא ומשו"ה אמרו סימנין דאורייתא א"כ לעיל דס"ד ע"א גבי סימני ביצים. דליכא נמי שום חזקת איסור רק ספק, ואפ"ה מסקינן שם סימנין לאו דאורייתא, וע"ש ברש"י ד"ה ה"ג ובתוד"ה סימנין ובמש"כ בחידושי שם. אכן י"ל דהתם הוא הטעם מפני דאיכא דעורב דדמו לדיונה. ומשו"ה לא הניחה התורה חתימת ההיתר על סימן כזה. והא ראיה דסימני עוברי דגים דאורייתא כדאמר התם. וע"ל דצ"ו ע"א בתוד"ה פלניא וביד המלך פ"א הי"א מה' מגילה ובנחל יצחק סי' ס"ה ענף ה'.

תוד"ה בין. לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה כו' בדקירה אחת חייב לכסות וה"נ כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי חייב לכסות ע"כ, ואין לחלק בין תערובות דם בהמה בדם חיה ועוף. לדם הצבי והתייש שבאו

לעולם בתערובות מתחלת ברייתו לפמש"כ התוס' בזבחים ד"פ ע"א ד"ה בשלמא, דלח המתערב בלח מתערב בכולן ואין לך טפה מזה שלא יהא בה מחבירו קצת ע"ש, ועפ"ז כמו בתערובות דם בהמה בדם חיה ועוף חייב לכסות. כמ"כ כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי חייב לכסות, וע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"א סי' י"ב ובפמ"ג ליו"ד סימן פ' בשפ"ד סק"ד ובשער התערובות שם חלק ב'.

דף פ.

בשה ואפילו מקצת שה כו'. ע"ל דקל"ב ע"א תוד"ה וצריך ובאור שמח פ"א הי"ג ממ"א ובפי"ב מה"ש.

שם דבין לרבנן ובין לר' אליעזר מספקא להו אי חוששין לזרע האב כו'. ע' ברי"ט אלגזי פ"ק דבכורות סי' י"ב.

שם ור"א סבר איסורא איכא מלקות ליכא כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' ל"ז ובס' התרומה ה' או"ה בדיני או"ב.

שם ר' יוסי אומר כוי בריה בפ"ע היא ולא הכריעו בה חכמים כו'. וכ"מ דס"ל להתו"כ צו פרשה יוד וע"ש בפי' הראב"ד והר"ש משאנ"ץ. וצע"ק בתוספתא בכורות פ"ב. וע' בס' האשכול ח"ג סי' ל"ט וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ו סי' נ"ח ובפ"ח סי' כ"א סקכ"ח.

שם הני עיזי דבאלא כשרות לגבי מזבח כו'. ע' במגיד משנה פ"א ה"ח ממאכלות אסורות ובפמ"ג ליו"ד בשפ"ד ר"ס ס"ד ובאור שמח פ"א ה"ח ממ"א.

שם עשר בהמות מנה הכתוב כו'. ע' בפדר"א רפי"א ובפסיקתא רבתי פט"ז.

שם שור הבר מין בהמה הוא ר' יוסי אומר מין חיה הוא והנה במשנה אינו מבואר לאיזו חיה מיחס ר' יוסי את השור הבר, רק בספרי ראה תניא ותאו ר' יוסי אומר זה שור הבר וכ"ה גם בתוספתא כלאים פ"א.

אך קשה דבפיה"מ בכלאים ספ"ח כתבו הרמב"ם והר"ש דפלוגתא דת"ק ור' יוסי היא רק בהתרת חלבו. ואלו בתוספתא שם פ"א תניא חמשה דברים נאמרו בשור הבר אסור משום אותו ואת בנו וחלבו אסור וקרב לגבי מזבח וחייב במתנות וניקח בכסף מעשר לזבחי שלמים אבל לא לבשר תאוה והרי הוא כבהמה לכל דבר ר' יוסי אומר זה תאו האמור בתורה מותר משום או"ב וחלבו מותר ופסול לגבי מזבח ופטור ממתנות וניקח בכסף מעשר לבשר תאוה אבל לא לזבחי שלמים והרי היא כחיה לכל דבר וחכמים אומרים תאו ביריא לעצמה שור הבר ביריא לעצמה ע"ש וצ"ע, וע' בכפתור ופרח סי' נ"ח ובש"ך יו"ד סי' רצ"ז סק"ו

שם מדמתרגמינן תורבלא מינא דבהמה הוא ור' יוסי סבר מדקא חשיב ליה בהדי חיות מינא דחיה הוא ע"כ, ועפ"ז בלתי מובן פירש"י דב"ק דקי"ז ע"א שהביא לדברי התרגום, ובכ"ז מפרש תוא חיה והוא שור הבר ע"ש ובכלל מה ראה להחליט כר' יוסי נגד דברי חכמים ומשמע דסמך עצמו על הירושלמי ספ"ח דכלאים, דקאמר התם ואילן דמתרגמינן תורבלא וראמינן כר' יוסי ע"ש.

שם א"ר אושעיא כולה מתניתין דלא כר"ש כו'. ע' ב"ק דע"ו ע"ב תוד"ה והלא ובשעה"מ פ"ד ה"ב מה' גירושין.

רש"י ד"ה עשר בהמות מנה הכתוב להיתר אכילה שור שה כו' ואין לנו עוד בהמה וחיה כשרה בעולם כו' ע"כ, וזהו ממש הלשון בתנחומא שמיני סי' ז', כך שנו רבותנו עשר בהמות הן כו' יותר מאלה אין בעולם.

תוד"ה ולא, דאפשר דלא היו יכולין לברר בקרניו שפיר כו'. ע' יומא דע"ד ע"א תוד"ה כוי.

תוד"ה ודילמא וקסבר רב אחא דתאו מין חיה הוא כר' יוסי כו'. ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' פ' סק"ז וסק"ה.

תוד"ה מדחשיב, וקשה קצת דאיל הבר הוי חיה כו' ע' בט"ז או"ח סי' תקפ"ו סק"א ובחידושי הגרע"א שם.

תוד"ה חולין, ס"ד דמיפסל שני משום ל"ת כל תועבה, ע' בנתיבות המשפט סי' ר"ח סק"ב ובשער המלך פ"ג הי"ט מה' גירושין ובספר הארוך מש"ך סי' ט"ז ובמנחת אהרן שם ובמש"כ בחידושי לתמורה ד"ד ע"ב.

תוד"ה הראשון. דלא כר' יצחק אתיא כו'. ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' קכ"ח.

דף פ:

קמא מיקטל קטליה כו'. ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ט' ובחאה"ע סי' קכ"ט.

שם ושור ושה שרוע וקלוט וגו' לימד על הפסולין שבשור ושבשה שהוא בלא ירצה, ע' מנחות דכ"ה ע"א תוד"ה ואימא עון בע"מ.

שם ר"ז אמר הנח למחוס"ז דהכתוב נתקו לעשה כו'. ע' ברמב"ם וכ"מ פ"ג ה"ז מאיסורי מזבח ובסה"מ מ"ע ס' ובהתוה"מ פ' אמור סי' קי"ז.

תוד"ה שחיטה, דכיון דאסר הכתוב או"ב בקדשים מוי"ו מוסיף על ענין ראשון הרי גזה"כ הוא דלילקי כו' ע"כ, והנה בנחלת צבי ליו"ד סי' יו"ד כ' לתרץ עפ"ד תוס' אלו, מדוע לא נאמר בשחיטת או"ב אעל"מ ותהיה השחיטה פסולה ע"ש, ולע"ד לא קרב זה אל זה, דע"כ כתבו התוס' דגזה"כ הוא דלילקי, משום דבאמת קאי הלאו על השוחט למלקות. אבל הנשחט כשר מדין התורה כדאמרינן לקמן דקט"ו ע"א אהא דפריך דאו"ב ליתסר

משום ל"ת כל תועבה כל שתיעבתי לך ה"ה בבל תאכל ומשני מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי ע"ש, ובזה שפיר כתב בנה"מ סי' ר"ח, דאחרי דילפינן מקרא להתיר נגד קרא דל"ת כל תועבה, מכש"כ דיש למילף מקרא להתיר נגד הסברא דלא מהני ע"ש.

בא"ד ועוד דבהדיא תנן בפרק בתרא דזבחים או"ב קדשים ומחוס"ז כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' כ"ז.

תוד"ה דכמה, ואע"ג דלר"ש כה"ע ליזרק כז"ד היינו דוקא לאחר שנתקבל בכוס כו'. וכ"כ התוס' בב"ק דע"ו ע"ב תוד"ה כל, ושם הסבירו משום דמצוה להמתין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש כו' ע"ש, ולע"ד בלתי מובן למה הוצרכו לזה, הלא י"ל דמשו"ה אמרו שנתקבל דם הנפש. משום דקושטא דמילתא הכי איתא כיון שהוא אחר שחיטה וקודם זריקה. ובעית למימר בהאי דם כל העומד לזרוק בע"כ שנתקבל הדם בכוס, דהא אם נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול כדתנן בזבחים דכ"ה ע"א. ובאיזה מקום יהיה הדם אם לא נתקבל בכלי. וע' מעילה ד"ד ע"ב תוד"ה היתר ובמש"כ בחידושי שם ולתמורה דכ"ב ע"ב.

בא"ד הכא דמחוס"ז הוא ואינו ראוי לזרוק דאסור לזרוק לא הוי כזרוק כו' ע' סוטה דכ"ה ע"ב תוד"ה לאו ובב"ק דע"ו ע"ב תוד"ה והלא זריקה ובת' מקום שמואל סי' ג' וסי' מ"ה וסי' ק"א ובמש"כ בחידושי למעילה ד"ה ע"א.

תוד"ה ולילקי תימה היכי לילקי הא הוי לאו שבכללות כו', ע' יומא דל"ו ע"ב תוד"ה לאו ובמכות די"ח ע"א תוד"ה ולילקי וברי"ש משאנ"ץ לתו"כ אמור פרק ז' ובלח"מ פ"ג ה"ז מאסו"מ.

תוד"ה הנח, אלא נתקו לעשה ולית ביה אלא עשה דמיום השמיני ירצה כו', ע' לח"מ פ"ג ה"ז מאיסורי מזבח וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ו סי' נ"ז.

בא"ד ועוד דאמרינן בההוא פירקא דלא לקי אלאו דלא תגזול משום דניתק לעשה כו'. ע' בת' פמ"א ח"א סי' כ"ו מש"כ בישוב התירוץ של הר"ר שמואל מוורדו"ן. וע' ש"א סי' פ"ב ובשעה"מ פ"א ה"ג מה' חמץ ומצה ובטעה"מ שם ובחידושי הגרע"א לב"מ דס"א ע"א ובשושנת העמקים כלל כ'.

בא"ד הא דלא עקר תרי לאוי היינו כי ההוא דתמורה דלא הוי ניתוק גמור כו', ע' מנ"ח מצוה ח' אות ד' ושם מצוה ל"ח.

דף פא.

לילה לקדושה פי' אבל קודם ליל שמיני אינו קדוש, והקשו התוס' בזבחים די"ב ע"א בשם הרב ר' יוסף דבתמורה ד"י משמע דתם במעי תמימה קדוש דקדושה חלה אעובר במעי אמו והאיך קדוש והא לילה לקדושה דוקא אבל קודם לכן לא וע"ש בשטמ"ק. ובתמורה שם תרצו התוס' דבבכורות די"ד מייתי ליה מקרא דקודם שנולד מצי מקדיש ליה ע"ש.

ולולא דבריהם היה נלע"ד לתרץ קושית התוס' מצד הסברא. והא דאיצטריך להו קרא הוא מטעם אחר, עפ"מ דכל נברא עומד תחת הזמן. אולם זמנו נחשב מלידתו עד מיתתו. אבל קודם לזה ואחרי כן נחשב הזמן על חשבון הדורות שלפניו ושל אחריו, לכן כשנתנה תורה קצבה להקדש הקרבן בליל שמיני יש מקום לקצבה זו בדעת תורה רק על הזמן משנולד, דמאז הוא התחלת החשבון יום אחד, שנים, שלשה ימים להולדו, ומליל שמיני משנולד חל עליו שם הקדש, ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן, אמנם קודם שנולד אין אצלו שום חשבון של זמן. כמו שאין לו חשבון זמן אחרי שבא לכליון, שאין זה זמנו. ולפ"ז קדושת תם במעי תמימה אינו נופל תחת הזמן בדעת תורה להחשב מחוסר זמן. כיון דלא בא עוד לסוג של חשבון הזמן, אולם לפ"מ דפשיטא לן דאם אמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית לא קנה הקדש דאין אדם מקדיש דשלב"ל וממילא דבריו בטלים כמש"כ הרמ"א בחו"מ סי' רי"ב ס"ז, ואפילו להמחבר שם דחייב לקיים דברו הוא רק מטעם נדר שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה, אבל לא מטעם הקדש ע"ש, להכי איצטריך קרא שם בבכורות למילף דבקדושת מזבח אם אמר על תם במעי תמימה, קדוש הולד לקרבן. בקדושת פיו שאמר גם קודם שנולד כנלע"ד.

אכן גם בל"ז בלתי מובן לע"ד קושית התוס' בזבחים די"ב ע"א. עפמש"כ שם דקי"ד ע"ב בד"ה היתר, דהא דאמרינן לילה לקדושה הוא רק דאסור להקדישם לכתחלה קודם ליל שמיני אבל אם הקדישן תוך זמנם קידושין אלא דעבד איסור דרחמנא אמר מיום השמיני אין הא קודם לכן לא כו' ע"ש, ולפ"ז הרי קושטא דמילתא הכי הוא. דאף אם נחשב תם במעי תמימה למחוסר זמן. הוא רק במה דהוא עבד איסורא בהקדשו, אבל העובר קדוש וצ"ע כעת.

שם יום להרצאה, ע' טו"א לחגיגה ד"ט ע"ב ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ז'.

שם אלא אמר רבא ה"ק רב המנונא אין מלקות או"ב נוהג בקדשים כו' הואי התראת ספק והת"ס ל"ש התראה וקשה הלא פלוגתא דר"י ור"ל היא בפסחים דס"ג ע"ב ובכ"מ, ור"י ס"ל דהת"ס שמה התראה, וביבמות דל"ו ע"א פסק רבא גופיה כר"י לגבי ר"ל, ועכ"פ

פלוגתא היא וכה"ג תירצו התוס' לעיל די"א ע"ב בד"ה וכי, כן אם היה חבר ואליבא דר"י ב"ר יהודא דאמר חבר א"צ התראה שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד כדאמרינן בסנהדרין ד"ח ע"ב. ואיך החליט בתורת כלל ע"פ הטעם דהתראת ספק ל"ש התראה דאין או"ב נוהג בקדשים, ומזה ג"כ ראיה לפירש"י שכ' דלא גרסינן להאי מ"ט כו' וגרסא מוטעת היא. אולם התוס' בב"ק דע"ו ע"ב בד"ה והלא זריקה והרשב"א בחידושיו שם גרסי ליה. וע"ל ד"פ ע"ב תוד"ה שחיטה וצ"ע כעת.

שם דאמר רבא היא חולין ובנה שלמים כו' ע' ח"ס חי"ד ס"ס ט' ובסוגיין רש"י ד"ה פטור.

רש"י ד"ה התראת, וקשיא לי מאי התראת ספק דקאמר כו' ופי' משובש הוא מאדם חריף ומפולפל עכ"ל, ע"ל בסמוך רש"י ד"ה ואזדא ובראש יוסף ולב אריה ובמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.

תוד"ה יום להרצאה וא"ת מביום צוותו נפקא ביום ולא בלילה כו', ע' ט"ז יו"ד סי' ט"ו סק"ג ובבאר הגולה שם ובח"ס חי"ד סי' י"ז ובמנ"ח מצוה רצ"ג.

בא"ד וי"ל דמההוא קרא לא הוה פסלינן לילה שאחר שבעה אלא כמו שאר לילות ואם עלה לא ירד להכי צריך קרא דהכא דהוה מחוסר זמן ואם עלה ירד, וכ"כ התוס' בזבחים די"ב ע"א ע"ש, ויל"ד טובא לפי תירוץ זה. דבע"כ תירוצם עולה רק לר"ש כדמסקו התוס' בתר הכי, דאילו ר' יהודא ס"ל בכל נשחטה בלילה אם עלתה תרד. ממיעוטא דזאת היא העולה, וא"כ הו"ל לר"ש למיחשב מחוסר זמן דהכא בברייתא דזבחים דפ"ד ע"א, בין כל הני דאם עלו ירדו. אחרי דלהכי אתא קרא בהדיא. לגלויי דאם עלה ירד וצ"ע כעת.

בא"ד מחוסר זמן דפסול אף בבמה אבל פסול לילה ליכא בבמה כו'. ע' ש"א סי' נ"ג.

תוד"ה עולה תימה א"כ היכי משכחת לר"ש טומאה בעולה ובאימורים דהוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים כיון דאכילת מזבח לא שמה אכילה ע"כ, משמע דהתוס' נקטו בפשוטו, דלרבא אליבא דר"ש אכילת מזבח לא שמה אכילה ופליג אדרשה דר' יוחנן, וקשה הלא רבא גופיה דריש בזבחים דכ"ח ע"ב. קרא דאם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח ועל יסוד דרשה זו תנן במנחות די"א ע"ב הקומץ את המנחה לאכול שיריה בחוץ או להקטיר קומצה בחוץ דהוא אכילת אדם ואכילת מזבח, ומשנה דהתם היא אליבא דר"ש דס"ל לבונה כשרה בקורט אחד כדפירש"י שם בד"ה פסול.

ובכלל מה מקום לאמר דאכילת מזבח דעולה לא שמה אכילה, הלא קרא כתיב- בהדיא אשר תאכל האש את העולה, כדהביאו התוס' בזבחים דל"א ע"א ובמנחות די"ז ע"ב.

לכן לולא דברי התוס' היה מקום להסביר מחלוקת רבא ור' יעקב בדר"ש בדרך זה עפ"מ שיל"ד בהא דקאמר רבא שחיטת עולה לאו שחיטה בת אכילה היא, דלכאורה בקרא דאו"ב לא תשחטו, אין שום זכר שהשחיטה צריכה להיות בת אכילה, ובע"כ דרבא דאיירי אליבא דר"ש דייק ממתניתין דבסמוך. דכמו דר"ש פוטר בשוחט פרת חטאת מלאו דאו"ב, משום דפרה אדומה לאו לאכילה היא כדפירש"י התם. ומשו"ה נחשבת אצלו שחיטה שאינה ראויה לפטור על ידה מלאו דאו"ב, כמ"כ בעולה שהיא כליל ג"כ נחשבת שחיטה שאינה ראויה לפטור מאו"ב, והיינו דקאמר שחיטת עולה לאו בת אכילה היא, ור"ל לא נשחטה לשום אכילה כמו פרת חטאת, אמנם ר' יעקב ס"ל דשאני פרת חטאת, דלית בה לא אכילת אדם ולא אכילת מזבח, משא"כ בעולה דניהי דאין בה אכילת אדם עכ"פ יש בה אכילת מזבח, ולכן כמו דלענין פגול כלל הכתוב אכילת מזבח כאכילת אדם בקרא דאם האכל יאכל, כמ"כ לגבי איסורא דאו"ב אכילת מזבח אכילה היא, שתהיה נקראת שחיטה ראויה אליבא דר"ש, וזהו פלוגתתם דרבא ור"י אליבא דר"ש גבי שחיטה דאו"ב, אבל בעלמא ודאי ס"ל לרבא וכן ר"ש גופיה, דאכילת מזבח שמה אכילה מקרא דאם האכל יאכל כנ"ל, ומשו"ה שפיר משכ"ל טומאה בעולה ואימורים, משום דהוא אוכל. מטעם אכילת המזבח, והתוס' לא רצו לפרש כן משום דמסקינן לקמן פרת חטאת אינה משנה, ועדיפא תירצו דר"ש ס"ל דאינה קרויה שחיטה ראויה רק הראוי לאדם דומיא דטבוח טבח והכן, משום דאיהו יליף מהאי קרא הכי לקמן דפ"ה ע"א, אמנם במש"כ התוס' דלענין טומאה מודה דאכילת מזבח שמה אכילה. בלתי מובן דלפמש"כ לאו דוקא גבי טומאה ס"ל לר"ש הכי. כי אם גם בכלל הדברים ס"ל לדרשת אם האכל יאכל כדדריש ר' יוחנן וצ"ע כעת.

דף פא:

שחיטה קמייתא לאו שחיטה בת אכילה היא. פי' לפ"מ דקאי הכא אליבא דר"ש, ואיהו גמר לקמן דפ"ה ע"א מטבוח טבח והכן מה להלן שחיטה ראויה אף כאן שחיטה ראויה, וע"ל סע"א תוד"ה עולה ובב"ק דע"ו ע"א תוד"ה שחיטה.

שם ור' יעקב א"ר יוחנן אכילת מזבח שמה אכילה כו', ע' בת' פמ"א ח"ג סי' כ"ט.

במשנה השוחט ונמצא טרפה כו' ר"ש פוטר וחכמים מחייבין והנה לקמן דפ"ה ע"א אמרינן דחכמים דהכא הוא ר"מ. ובתו"כ אמור פרק ח' תניא בהדיא ר"מ מחייב ור"ש פוטר, וע' ירושלמי סוטה פ"ט ה"ה.

שם השוחט לע"ז. עמש"כ בחידושי לעיל ד"מ ע"ב.

שם השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור משום או"ב והנה בפרדס הגדול ר"ה שחיטה כתב רש"י על דין נתנבל בידו וז"ל אם יש שם תלמיד חכם יתיר להם שחיטת בנה אחריה ביום אחד כו' ע"ש, ולכאורה מדוע דוקא בהיתר זה פרט דצריך שיהיה תלמיד חכם, ועוד דבמשנתנו תנא פטור ורש"י כתב יתיר להם דמשמע לכתחלה, וכן בשאילתות פ' אמור סוף סי' ק"ו כתב השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר שרי למישחט בתריה כו' ע"ש.

ונלע"ד משום דדין זה מסתעף לכמה גווני, דהא דתנא במשנתנו פטור, הוא להורות דמשום או"ב הוא דפטור. אבל מ"מ איסורא עבד משום צער בע"ח ומשום לתא דבל תשחית כמש"כ בתור"ע, ודברי הגרע"א ז"ל בזה היא גמרא מפורשת לעיל ד"ז ע"ב אפילו גבי מזיקין דקאמר עקרנא להו איכא צעב"ח קטילנא להו איכא בל תשחית ועמש"כ בחידושי שם ומכש"כ בבהמה דודאי איתנייהו להני איסורי כנ"ל.

ואם הראשון נתנבל בידו מדעתו, אפשר דחייב נמי משום או"ב, כדמשמע הכא ברש"י ד"ה ונתנבלה, ועמש"כ בחידושי שם, ואפילו נתנבלה בידו שלא מדעתו, רק שהיה מהדברים שאנו מחמירים בו, כגון שהייה במיעוט בתרא וכה"ג בפלוגתא דרבוותא או בצרוף שהיות או שנמצא סכין פגומה לאחר ששחט דאסרינן להו מספיקא וכל כי הני אסור לשחוט השני רק דאין בו מלקות כמש"כ בש"ך סי' ט"ז סקי"ט נמצא דכל ההיתר דלכתחלה הוא דוקא כשהראשון היה נחור, או נתנבל בידו שלא מדעתו, בנבלה ודאית ע"פ דין תורה, משום דזה לא הוה בכלל לא תשחטו דקאמר רחמנא כמבואר בתו"כ שם. לכן שפיר כתב רש"י שצריך להיות אל ההיתר תלמיד חכם, למען ידע פרטי הדברים באיזה אופן יוכל להתיר כנלע"ד.

שם שאפילו שחט ראשון לשלחנו ושני לעכו"ם חייב כו'. ע' עונג יו"ט סי' קי"ח.

שם כגון דאתרו ביה משום או"ב ולא אתרו ביה משום ע"ז כו', ע' ירושלמי ע"ז רפ"ד ובמגילה פ"א ה"ו ובתרומות פ"ז ה"א ובכתובות פ"ו ה"א ובמה"פ שם ובס' האשכול ח"ג סי' ג'.

שם חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר ר' יוחנן אמר חייב כו', ע' בחידושי הגרע"א לכתובות דל"ז ע"א ובח"ס חח"מ סי' כ"ז.

שם רש"א פרה מטמא טו"א כו', ע' שבועות די"א ע"ב רש"י ד"ה מטמא ובתשובות הרשב"א סי' ל"ב וסי' תקפ"ג ובפר"ח לאה"ע סי' קכ"ד סק"ב.

רש"י ד"ה ונתנבלה בידו שלא מדעת ע"כ, לכאורה הרי תנא דמתניתין כייל שוחט ונתנבלה בידו עם נוחר ומעקר שנעשו מדעת, וכן הרמב"ם בפי"ב ה"ג מה"ש כתב אם

נחר הראשון או נתנבל בידו כו' ע"ש, ועוד מדוע לא פירש"י כן גבי כסוי הדם לקמן דפ"ה ע"א. ובב"ק דע"ח ע"ב גבי תשלומי דו"ה. דהתם נמי תנא השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר כו' ע"ש.

ונלע"ד דהתם אין מתחשבין רק עם השחיטה. ואם היתה שחיטה כהוגן אז חייב בכסוי ובתשלומי דו"ה, אבל אם נתנבלה בידו בין מדעתו ובין שלא מדעתו, עכ"פ לאו שחיטה היא בדעת תורה. לכן פטור מתשלומי דו"ה ומכסוי הדם, משא"כ גבי או"ב, דמצד הנשחט אפילו היו שניהם נשחטין כהלכתן ג"כ כשרים כדתנן בריש פרקין. וכל הדין הוא על השוחט אותו ואת בנו לחייבו מלקות, לכן מצא רש"י מקומו לפרש. דדוקא אם נתנבלה בידו שלא מדעת אז יש לשחיטה כזו דין נוחר ומעקר לפטור משום או"ב. אבל אם שחט ונבלה מדעת אפשר דחייב נמי משום או"ב, דלא היה לו לשחוט לכתחלה אפילו לנבלה אחרי דכבר נשחט הראשון, כנלע"ד בשיטת רש"י ז"ל.

רש"י ד"ה והנוחר והמעקר סימנין מדעת כו'. תיבת סימנין קאי רק על מעקר ולא על נוחר. בין לפירש"י בב"ק דע"ח ע"ב ולעיל די"ז ע"א דנוחר קורעו מנחיריו עד לבו. כן לפירש"י לקמן דפ"ה ע"ב נוחרו חונקו ע"ש, ורש"י הביא הכא תיבת והנוחר, רק משום דבעי לאסוקי מדעת, ובזה שוים נוחר ומעקר. ולאפוקי ממה דפירש"י קודם על ונתנבלה בידו. דאייריי שלא מדעת. ועמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.

רש"י ד"ה בהא, אבל חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר כגון ממון דחדא בגופא וחדא בממונא כו', ע' בתוס' ומהרש"א ובשירי קרבן לירושלמי מגילה פ"א ה"ו.

תוד"ה פרה, כיון דסופו לטמא טומאה חמורה מטמא טו"א כו', ע' בחידושי פמ"א לזבחים דק"ה ע"א

תוד"ה הואיל, דאפילו נשחט לא אמר כזרוק עד שיתקבל בכוס כו', ע"ל ד"פ ע"ב תוד"ה דכמה ובמש"כ בחידושי שם, וע' בעונג יו"ט חא"ח ס"ס ו'.

בא"ד ומיהו שעיר המשתלח קשה לר"י שיטמא מחיים טו"א למאן דשרי אברים בהנאה כו', וכן הקשו התוס' בב"ק דע"ז ע"א ועמש"כ בחידושי לבכורות ד"ט ע"ב.

דף פב.

וא"ש בן לקיש אומר היה ר"ש פרה נפדית ע"ג מערכתה, הארכתי בזה בחידושי לזבחים דק"ה ולמנחות דק"א ולבכורות ד"ט.

שם אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן פרת חטאת אינה משנה כו' עגלה ערופה אינה משנה, באגרת דרב שרירא גאון דפוס ברלין תרפ"א צד נ"ו, גריס בסוגיין ר' חייא בר אבא

א"ר יוחנן, וכה"ג א"ר יוחנן גופיה ביבמות דמ"ג ע"א זו אינה משנה ע"ש, וע' בשעה"מ פ"א מאיסורי מזבח ופ"י מה' רוצח.
שם ירידתה לנחל איתן אוסרתה, ע' באר שבע לסוטה דמ"ז ע"א ובת' הגרע"א סי' ג' ובעונג יו"ט חא"ח סי' ו'.
שם צפורי מצורע מאימתי נאסרין כו' ורשב"ל אמר משעת לקיחה כו'. ע' שעה"מ פי"א מטומאת צרעת ובח"ס חי"ד ס"ס קל"ב.
שם זריז דלא עביד איסורא כו', ע' בש"ך סי' ט"ז סקי"ד ובט"ז שם סק"ט ובחדושי באר שבע בסוגיין.
שם ונשכר דקאכיל בשרא ע' מאי דדייק הרא"ש מלשון הש"ס ומש"כ בברכי יוסף סי' ט"ז סק"ד. במשנה שחט פרה ואח"כ שני בניה סופג שמונים עמש"כ בחידושי לכריתות ד"ט ע"ב:
שם סומכוס אומר משום ר"מ כו', ע"ל די"ז ע"ב רש"י ד"ה כל היכא ובמש"כ בחידושי שם. ובאור שמח פ"ב ה"ח מאיסורי ביאה.
שם דתניא או"ב אין לי אלא אותו ואת בנו אותו ואת אמו מנין. וכ"ה הגרסא גם בתו"כ אמור פרק ח', אבל בילקוט שם רמז תרמ"ג ובשאילתות שם סי' ק"ו גרסי בנו ואותו מנין.
רש"י ד"ה ואמר, אם מצא נאה הימנה כו', ע' בת' ח"צ סי' מ"ה.
בא"ד אי משוית ליה אוכל מצטרף בהדי בצק כו' ע' ב"ק דע"ז ע"א תוד"ה פרה השני ובר"ש טהרות פ"א מ"א ובשעה"מ פ"ו מה' ברכות ובת' ח"צ סי' ק"ז.
רש"י ד"ה חבריא בני הישיבה ע"כ, ע"ל די"ב ע"ב רש"י ד"ה דמן ובדל"א ע"א רש"י ד"ה זעירא.
רש"י ד"ה משעת שחיטה ונאסרת שחוטה אבל המשולחת מותרת דכתיב ושלח הצפור החיה וגו' ולא אמרה תורה שלח לתקלה. משעת קיחה ושתיהן נאסרות עד שישלח עכ"ל. מלשון זה מוכח דדעת רש"י הוא דלמ"ד משעת שחיטה לא חל שם איסור על המשולחת כלל, וכ"כ רש"י לקמן דק"מ ע"א בד"ה לרבות ובקידושין דנ"ז ע"א ד"ה משעת וז"ל והמשולחת מותרת כדלקמן ע"ש ומשמע דסמיך אברייתא שהביא בתר הכי כל צפור טהורה תאכלו לרבות את המשולחת וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות את השחוטה, וכ"כ בס' יראים סי' ש"ז להביא היתר למשולחת מהך ברייתא ע"ש וברמב"ם בפי"א ה"ז מטומאת צרעת משמע דס"ל כדעת רש"י והיראים.
אמנם התוס' בקידושין שם כתבו וז"ל משעת שחיטה פי' ומשולחת נמי תיאסר משחיטת חברתה עד השילוח ואין לפרש משעת שחיטה בשחוטה ובמשולחת ליכא איסור כלל

דהא תנא צפורי מצורע דמשמע בתרווייהו עכ"ל. ולעד"נ דגם מלבד המשניות בקידושין דנ"ו ובע"ז דע"ד דקתני בלשון צפורי מצורע, יש לדייק מלשון עצם פלוגתא דר"י ור"ל דאמרי צפורי מצורע מאימתי נאסרין, משמע דהאיסור חל אתרווייהו. ובהכרח דלמ"ד משעת שחיטה חל האיסור על המשולחת משעת שחיטת חברתה עד השילוח, דבע"כ שחיטת השחוטה קודמת לשילוח החיה כדכתיב בקרא. ובאותו הזמן נאסרת גם המשולחת.

וכ"מ גם דעת השאילתות כפי' התוס'. דכ' בפ' מצורע ס"ס פ"ח וז"ל אבל משולחת דאיתעביד לה מצוה אמר רחמנא תשתרי ע"ש. ומלשון זה ש"מ תלת, ש"מ דקודם לזה היתה באיסור כמו המשולחת, וש"מ נמי דגרם ההיתר הוא משום דאיתעביד מצותה, דאל"ה תיפ"ל דלא אמרה תורה שלח לתקלה כדפירש"י, ואיתעביד מצותה של החיה מתחלת אחרי טבילתה עם עץ הארז והאזוב ושני התולעת בדם הצפור השחוטה על המים החיים עם ההזאה שבע פעמים על המטהר, ועד אז היתה המשולחת נאסרת מזמן שחיטת השחוטה. וש"מ נמי דאיהו מפרש לברייתא דכל צפור טהורה תאכלו לרבות המשולחת. משעה שהיא משולחת ולא קודם לכן. ודלא כרבא דמסיק בקידושין שם לא אמרה תורה שלח לתקלה דלדידיה אין אנו צריכין לסברת השאילתות דמשום דאיתעביד לה המצוה להכי מותרת המשולחת, רק במה דהתורה אמרה לשלחה בזה גופה מונח ההיתר, דלא א"ת שלח לתקלה ורבא לטעמיה דס"ל כמ"כ לקמן דקט"ו ע"א גבי שילוח הקן וביומא דס"ז ע"ב גבי אברי שעיר המשתלח. וע' בת' פמ"א ח"ב סי' קכ"ח.

תוד"ה והתנן, ואיגלאי מילתא למפרע דהקדש טעות הוה כו'. ע' כריתות דכ"ד ע"ב רש"י ד"ה אשם ובמש"כ בחידושי שם דכ"ג ע"ב.

תוד"ה עגלה, הקשה ה"ר משה מבונדי"ש אמאי לא קאמר דשוחט דמתניתין היינו עורף כו', וכן הקשו בכריתות דכ"ה ע"א. וע' בש"ק לירושלמי סוטה פ"ט ה"ו.

תוד"ה סומכוס, אירשא נמי פליג כדפי' בקונטרס כו' ע"כ, ע"ל ע"ב רש"י ד"ה דאע"ג ומש"כ בחידושי שם.

דף פב:

א"כ לכתוב לא תשחוט מאי לא תשחטו כו' ע' תבואות שור סי' ט"ז אות ב' ובפמ"ג שם שפ"ד סק"ג.

שם אמרו לו אל תשתה והוא שותה כו' חייב על כל אחת ואחת. ע' ניטין דל"ג ע"א תוד"ה ואפקעינהו.

שם ושמעינן ליה לר' יהודא דאמר הת"ס ל"ש התראה כו'. ע' בתשובות הרשב"א סי' קמ"ו ובהגהות עתים לבינה על ס' העתים סי' ט"ו אות קכ"ה ובת' מקום שמואל סי' ס"ז.
שם והאי תנא ס"ל כאידך תנא דר' יהודא כו'. ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' ע"ז.
רש"י ד"ה לא ישחטו כו' לא יהיו נשחטין ע"כ, ע' פמ"ג סי' ט"ז במשבצות סק"א.
רש"י ד"ה דאע"ג. ופליג סומכוס בסיפא וה"ה לרישא דקתני שחט שני בניה ואח"כ שחטה סופג מ' לסומכוס סופג פ' ע"כ, וכ"כ התוס' לעיל ע"א ד"ה סומכוס. ולע"ד צ"ע בדברי הירושלמי יבמות פי"א ה"א ובסנהדרין פ"ט ה"א דקאמר ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן מודה סומכוס בראשונה. וע"ש בק"ע ופ"מ וש"ק.
בא"ד וכך מצאתי בתוספתא שחט שני בניה ואח"כ שחטה כו' ע"כ, וע' בתו"כ אמור פרק ח' ובר"ש משאנ"ץ שם.
תוד"ה הזורע. כמו שאין לוקין על הסגת גבול דניתן להשבון ע"כ, וכה"ג כ' התוס' בב"מ דס"א ע"א בד"ה אמרי ובד"ה לעבור, וע' בקצוה"ח סי' צ"ז סק"ג.
תוד"ה ולאפוקי, אבל מודה דמשום כלאי זרעים מחייב כו', ע"ל ד"ס ע"א תוד"ה הרכיב ובקדושין דל"ט ע"א תוד"ה לא ובב"ק ס"פ הפרה תוד"ה אלא ובראב"ן סי' נ"ג ובס' יראים סי' קנ"ב ובברכי יוסף חי"ד סי' רצ"ה סק"ב.
בא"ד וכן משמע דכי קאמר קמ"ל דכי זרע חטה וחרצן ושעורה וחרצן נמי חייב ולא נקט חטה ושעורה כו', ע' פסחים דמ"ז ע"א תוספות ד"ה ומוקדשין.
בא"ד על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע כלאים כו', ע' ירושלמי כלאים פ"ח ה"א ובמה"פ שם ובר"ש שם רפ"ח ובברכי יוסף חי"ד סי' רצ"ה סק"ז.
בא"ד דהא לא שייך לפרש כן גבי בהמתך כו', ע' ח"ס חי"ד סי' רפ"ז.

דף פג.

במשנה, ערב יו"ט האחרון של חג, בה"ג ה' או"ב גריס ערב יו"ט של חג, ולפ"מ דגריס שם נמי בארבעה פרקים בשנה, הלא הוא דוקא ואין לאמר בזה תנא ושייר כדכ' הגרע"א ז"ל בתוס' ר"ע ע"ש. א"כ איזה ערב יו"ט מוציא הבה"ג את הראשון או את האחרון, ויותר נראה דגרסא מוטעת היא בבה"ג וחסר שם תיבת האחרון דתנן במשנתנו.
אכן יל"ד מדוע פתח התנא בערב יו"ט האחרון של חג, ולא כסדר השנה כדחשבינהו המחבר בשו"ע, ערב פסח ערב עצרת ערב ר"ה וערב יו"ט האחרון של חג ע"ש, ואם במשנתנו הוא בדוקא, מדוע שינה המחבר מלשון המשנה וצע"ק.
שם וכדברי ריה"ג אף עיוה"כ בגליל, ע"ל דצ"ה ע"ב ודף ק"י ע"א ודקל"ג ע"א ובתוד"ה לבר ובמש"כ בחידושי בסוגיין בתוד"ה וכדברי.

שם תנא אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע. ע' מו"ק דכ"ו ע"ב ובשמחות פ"ט ובתורת האדם להרמב"ן ענין האבלות ד"ה באבל תניא ובט"ז יו"ד סי' שט"ז סק"ו ובנקוה"כ שם ובת' פמ"א ח"א סי' י"א.

שם דאורח ארעא למטרח בי חתנא טפי מבי כלתא, ע' בפרקי דר"א פט"ז ובביאור הרד"ל שם אות ח'.

שם והא לא משך כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ו סי' ט' ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער ג' סי' קנ"ט ובנמו"י לב"מ דמ"ו ע"ב ובביאור הגר"א לחו"מ ר"ס קצ"ח וסי' ר"ד סק"ד וברמ"א שם סי' קצ"ט ס"ג וביאור הגר"א סק"ו ובמג"א סי' שס"ט סק"א.

שם לעולם שלא משך וכגון שזיכה לו ע"י אחר כו', ע' שער המשפט סי' קכ"ה סק"א ובמחנה אפרים ה' זכיה סי' ו' ובבאר יצחק חא"ח סי' ב' ענף ד' ובעין יצחק ח"ב סי' נ"א.

שם בארבעה פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה כו', ע' ברכי יוסף חא"ח סי' שס"ט סק"א.

במשנה את זו דרש ר"ש בן זומא כו'. וכ"ה הגרסא גם בברייתא בגמ' ובתו"כ אמור פרק ח', אכן בילקוט שם רמז תרמ"ג ובשאילתות שם סי' ק"ו הגרסא שמעון בן זומא, ובס' יראים סי' קל"ח גריס ר' שמעון בן מנסיא.

שם נאמר במעשה בראשית יום אחד ונאמר באו"ב יום אחד מה יום אחד האמור במע"ב היום הולך אחר הלילה אף יום אחד האמור באו"ב היום הולך אחר הלילה ע"כ, ועפ"ז נפלאתי על הראבי"ה שכתב בס"ס קנ"א וז"ל ומנין שהיום הולך אחר הלילה שנאמר לך כנוס את כל היהודים וגו' לילה ויום ע"ש. הלא אפילו לענין תענית הביא רש"י בתענית די"א ע"ב מיום אחד האמור במעשה בראשית וצ"ע.

רש"י ד"ה שאין לו ריוח הפסק בינתים שמכר האם היום כו', ע' פר"ח ס' ט"ז סקי"א ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' י"ז.

רש"י ד"ה לפי שכל הענין הפרשה הזאת סמוכה לקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו עכ"ל, הנה רש"י נקיט סמיכת קדשים שלמעלה בפרשה, אכן גם למטה בפרשה איירי בקדשים, דבתר הכי כתיב וכי תזבחו זבח תודה וגו', ולכן דייקו בברייתא דתו"כ אמור פרק ח' ובשאילתות שם סי' ק"ו לאמר שכל הענין שלמעלן ושלמטן אינו מדבר אלא במוקדשים, וגם לשון שכל הענין כולו האמור בש"ס, מורה כהתו"כ והשאילתות וצע"ק.

תוד"ה וכדברי, ואור"ת דבשאר ערב יו"ט שוחטין בהמות כדאמר הכא אבל עיוה"כ לא היו אוכלין אלא בשר עוף כו' ע"כ, ולפ"ז לא פליג ריה"ג את"ק רק הוסיף דבגליל היו

אוכלין בשר בהמה גם בעיוה"כ. כמו בכל השאר ג' פרקים בכל הארצות, אולם בכל המקומות מרבים בסעודת בשר בעיוה"כ, וע' בשבלי הלקט סי' ש"ז ובביאור הגר"א לאו"ח סי' תר"ד, ועפי"ז הא דתנן בנדרים דס"ג ע"ב קונם בשר שאיני טועם עד שיהא הצום אינו אסור אלא עד לילי צום שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר ע"ש, והוא בערב יוה"כ, אתיא אליבא דכו"ע, וע"ש בתוס' ר"ן ונמו"י ובביאורי הגר"א לאו"ח סי' תקצ"ז.

בא"ד והא דלא חשיב הכא ערב יו"ט הראשון של חג אור"ת משום דכו"ע טרידי בסוכה ולולב כו', וכ"כ התוס' בעירובין דפ"א ע"ב והאריכו בזה יותר בע"ז ד"ה ע"ב. וע' בס' האשכול ח"ג סי' ל"ח ובתרומת הדשן סי' ק"י ובפר"ח ה' פסח סי' תס"ח סק"א.

תוד"ה ומודה ר' יהודא תימא למאן מודה דאימתי דר' יהודא לפרש הוא ע"כ, ע' מה שתירץ בס' יראים סי' קכ"ח, וע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין. וע"ל דקל"ח ע"א ולעיל דפ"ח ע"א תוד"ה רבנן ומש"כ בחידושי שם.

דף פג:

רבי אומר יום אחד יום המיוחד טעון כרוז מכאן אמרו בארבעה פרקים בשנה כו', בתו"כ אמור פרק ח' הובאה דרשה זו בשם ר' מאיר ובילקוט שם רמז תרמ"ג גריס רבי אומר יום אחד כיום המיוחד בשבת וביום טוב ומה יום המיוחד בשבת טעון כרוז אף זה טעון כרוז. וע' בשאילתות שם סי' ק"ו ובהעמק שאלה שם.

רש"י ד"ה רבי אומר יום אחד כו' ימים מיוחדים יש בשנה כו'. משני לשונות רש"י משמע דרבי ס"ל כת"ק. ונ"מ בינייהו רק בדרשת הכתוב אולם הראב"ד בפירושו על התו"כ שם מפרש דרבי פליג על ת"ק, וס"ל דבכל ערב שבת צריך להודיע, וע"ש בר"ש משא"נץ ובהתוה"מ.

כסוי הדם פרק ששי חולין

במשנה כסוי הדם נוהג בארץ ובחו"ל כו', יל"ד מדוע שינה הרמב"ם הסדר ממה דסידר רבינו הקדוש פרק כסוי הדם אחר או"ב, והוא הפסיק בשילוח הקן בין או"ב לכסוי הדם. והנה ברדב"ז על הרמב"ם רפי"ד מה' שחיטה כתב דמשום דשילוח הקן אינו נוהג אלא במזומן וכסוי הדם נוהג במזומן ובשאינו מזומן להכי סידר כסוי הדם אחר שילוח הקן ע"ש, אמנם גם אי הוה שלה"ק בתר כה"ד היתה הסמיכות לטעם הנ"ל, וע' בסוגיין ברש"י ותוס' ד"ה במזומן, ואמאי אפסקיה באמצע שלא כסדר המשנה, וצ"ע כעת.

שם ונוהג בחיה ובעוף, ע' פרקי דר"א פ"ט ובביאור הרד"ל שם אות י"א.

שם ונוהג בכוי, בתפארת ישראל הכריע דכוי דהכא הוא הבא מעז וצביה וע"ש מה שהאריך בזה, ולא הביא לדברי הירושלמי בכורים ספ"ב, דעל כוי דמשנתנו אמר התם, איזהו כוי א"ר לעזר עז שעלה ע"ג צבי וצבי שעלה ע"ג עיזה ורבנן אמרין מין הוא עיקרו ולא יכלו חכמים לעמוד עליו וע"ש בתוספתא, וברמב"ם פי"ד ה"ד מה' שחיטה כלל שניהם כאחד במש"כ כלאים הבא מבהמה וחיה וכן בריה שהיא ספק בהמה או חיה צריך לכסות ואינו מברך.

שם ואין שוחטין אותו ביו"ט. וקשה דאהא דתנן ריש ביצה השוחט חיה ועוף ביו"ט כו'. דייק בש"ס שם ד"ז ע"ב השוחט דיעבד אין לכתחלה לא אימא סיפא וב"ה אומרים לא ישחוט מכלל דת"ק סכר ישחוט כו'. והשתא לפ"מ דתנן הכא דכוי אין שוחטין ביו"ט, וכן כפל מסדר המשנה בבכורים פ"ב מ"ט בסתם דכוי אין שוחטין ביו"ט, משמע דסתם חיה ועוף שוחטין ביו"ט ורק כוי אסור משום ספיקו. דדילמא בעי כסוי ומספיקא לא מחללינן יו"ט, ועפ"ז מה מקום לכל השקלא וטריא בש"ס שם אם סתם חיה ועוף מותר לשחוט לכתחלה ביו"ט.

אמנם כד מעיינינן שפיר לא קרב זה אל זה. דבין אם נימא דסתם חיה ועוף לא ישחוט לכתחלה ביו"ט או מותר לשוחטו. הוא משום דגבייהו הויא מצות כסוי הדם חיוב בודאי. ומשו"ה יש מקום לחקור שם, אם גזרו על השחיטה דלכתחלה, משום החשש דחפירה בעפר ביו"ט לצורך מצות כסוי הדם או מפני שאר חלקי הספיקות דקאמר התם, בנוגע למצות כסוי הדם, משא"כ בכוי דכל עצמו הוא ספק אם צריך לכסות ולהכי אינו מברך כדהבאתי בחידושי לעיל בסמוך. א"כ הוה אמינא אע"ג דכסוי הדם נוהג בו כדתנן במשנתנו, היינו דוקא בחול, דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וליכא למיחש לצמיחת איסור ממה שיכסה, אבל ביו"ט דאפשר דאתי לחלול יו"ט, עד דמשו"ה תנן במשנתנו דאם שחטו אין מכסין את דמו, כמ"כ מותר לשחטו לכתחלה וא"צ כסוי הדם כלל, להכי מסיק במתניתין בתר דתני ונוהג בכוי מפני שהוא ספק. ואין שוחטין אותו כנלע"ד.

שם ואם שחטו אין מכסין את דמו, דברי התנא בזה יש לפותרו בשני אופנים. ושניהם אמת, אין מכסין את דמו ביו"ט, רק בערב יכסה, כמבואר ברמב"ם פי"ד ה"ד מה"ש ופ"ג ה"א מה' יו"ט, ואם אין הדם קיים בערב לא יכסה כלל, כדמשמע בתוספתא דפרקין גבי שחיטת שבת ויוה"כ ע"ש.

שם ר' יונתן בן יוסף אומר בה"ג ה' כסוי הדם הגירסא ר' נתן בן יוסף. וכה"ג בהא דתנן באבות פ"ד ר' יונתן אומר כל המקיים את התורה כו', הוא באבות דר"נ רפ"ל בשם ר' נתן בן יוסף.

שם כדר"ז דאר"ז כל הראוי לבילה כו'. ולפמש"כ הט"ז באו"ח סי' נ"ה סק"ד דכל הראוי לבילה נאמר רק אם עשה כן ולענין עיכוב ע"ש, ולפ"ז גם הכא כוונת הש"ס משום דכבר שחט החיה אחרי הבהמה, ולהכי חייב לכסות דבדיעבד אינו מעכב. דהיה ראוי ליתן העפר למטה בין דם הבהמה לדם החיה קודם ששחט החיה, משא"כ בכסוי הדם דמוקדשין דאיירינן בלכתחלה, ומעיקרא הוה ס"ל להמקשן שהקשה מברייתא דר' יונתן בן יוסף דאיירי בדיעבד אמוקדשין דלכתחלה, משום דלא נסיב רק על אפשרות הכסוי דלמעלה מבלי שיכסה למטה, ובזה שוין מוקדשין לשחט בהמה ואח"כ חיה כנ"ל, וע' פלתי ס"ס כ"ח ובעונג יו"ט סי' קע"ו ובאור שמח פ"ד ה"ח מה' יבום.

רש"י ד"ה ואין שוחטין אותו ביו"ט משום דלמא בעי כסוי ומספיקא לא מחללינן יו"ט אם שחטו ע"כ. ברע"ב העתיק לשון רש"י ושייר תיבות אם שחטו, משמע דלשון אם שחטו קשיתיה דהוא דיעבד, ובמתניתין איירינן באין שוחטין דלכתחלה. ולע"ד לא בא רש"י בדבריו משום חומרא דיו"ט או משום קולא דכסוי הדם בכוי מפני ספיקו, דא"כ הכי הול"ל דלמא לא בעי כסוי ומספיקא לא מחללינן יו"ט, ומדקאמר משום דלמא בעי כסוי משמע דמשום חומר דכסוי הדם בכוי מפני ספיקו אתי עלה, ולהכי מסיק רש"י ומספיקא לא מחללינן יו"ט אם שחטו, ודבריו אלו הם ממשנתנו כדמסיק ואם שחטו אין מכסין את דמו. ועפ"ז שפיר יש לדון מן המאוחר אל המוקדם, כיון דבדיעבד אין מכסין את דמו, מפני הספק דלמא לא בעי כסוי, כמ"כ בלכתחלה יש לנו להתחשב עם ספיקו דלמא בעי כסוי. ובלכתחלה ודאי לא מורינן ליה לכסות, משו"ה אין שוחטין אותו ביו"ט. דאם לאחר שחיטה דמצות כה"ד מוכנת לפניו מ"מ מונעין אותו ממנה, מכש"כ דמוטל עלינו שלא להניחו לשוחטו כדי שלא להכניסו לחיובא דכסוי הדם.

אכן ע"ד הרמב"ם יל"ד דבפה"מ לבכורים פ"ב מ"ט מפרש כפירש"י ור"ן הכא, דלהכי אין שוחטין כוי ביו"ט דאין מחללין יו"ט לדבר ספק וברפ"ג מה' יו"ט כתב טעם האחר דמפורש בביצה ד"ח ע"ב, דכוי היינו טעמא דלא מכסינן גזירה משום התרת חלבו, וע' בתוספות רע"ק.

תוד"ה כסוי הדם ונוהג בחיה ובעוף למעוטי בהמה קאתי דלא תימה שיהא בכלל חיה ע"כ, פי' דאל"ה מאי קמ"ל במשנה, הלא עצם קרא דכסוי הדם כתיב בחיה ועוף ובע"כ דאשמעינן דלא נטעה לאמר כדהקשה יעקב מינאה לרבא לקמן דפ"ד ע"א.

תוד"ה במוקדשין מ"ט לא בקדשי מזבח נמי קא בעי כדמוכח הסוגיא כו' ע"כ, וקשה א"כ למה דחיק הש"ס כולי האי במוקדשין מ"ט לא, הלא טעמא רבה איכא לפ"מ דדרשינן בזבחים דס"ה ע"א ונמצה דמו כולו, הרי דבעולת העוף הויא מצותו מדין התורה למצות

את כל הדם, וע"ש דס"ו ע"ב תוד"ה ואלא, ובחטאת העוף צריך הזאה, וגם המיצוי מעכב עכ"פ לרב אדא בר אהבה במעילה ד"ח ע"ב, ובקדשי מזבח אלו דקרבנן גם מבני יונה הקטנים דדמן מועט, ואם יקיים בהן תחלה כסוי הדם, לא ישאר דם לקיום מצותן דמעכבי מגזה"כ, וע' במנחות ד"ב ע"ב תוד"ה עולת ובראב"ד בפירושו לריש קנים ובמש"כ בחידושי שם, וצ"ע כעת.

בא"ד משתרי באכילה במליקתו כו' ע' בבעל הטורים פ' אחרי בפסוק ושפך את דמו ובס' חסידים סי' שע"ב.

בא"ד וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה, ע' אור שמח ספ"ד מה"ש.

תוד"ה צריך אבל עפר שלמטה א"צ שיתן הוא כו' ע"ל דל"א ע"א רש"י ד"ה דמזמין ומש"כ בחידושי שם. וע' בס' יראים ס"ס קל"ט.

תוד"ה שחט, וכן בבהמה ואח"כ חיה דליגרריה ולכסייה כדם הניתז ושעל הסכין, ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' כ"ח סקי"א ובעונג יו"ט חא"ח סי' י"ח.

תוד"ה אין בילה מעכבת בו תימה והלא שינה הכתוב בלילה בכמה מקומות ובשנים עשר נשיאים תנא ביה י"ב זימנין כו' ע"כ, ולכאורה מה מקום להקשות על ר"ז, הלא איהו לא בא רק ליישב המשניות דלא תקשה אהדדי, דבמשנה דמנחות דק"ג משמע דבלילה מעכבת ושם די"ח ע"א תנן אם לא בלל כשר ומשו"ה הוכרח איהו לתרוצי דעכ"פ ראוי לבלילה בעינן ואז אינו מעכב, אבל עצם הדין דבלילה אינה לעיכובא, לאו ר"ז קאמר לה והו"ל להתוס' להקשות ק במנחות די"ח, דהתם תנן אם לא בלל כשרה כדהקשו שם ע"ב בתוד"ה ואמר.

בא"ד ושמא יש שום דרש דדרשינן מיניה דבילה לא מעכבא ע"כ אולם במנחות די"ח ע"ב וביבמות דקי"ד ע"ב תירצו משום דלא כתיב ובללת בשמן בלשון ציווי ע"ש. ומשמע דסברא זו היא אליבא דכו"ע, ואפילו ר' ינאי דס"ל ביומא דל"ט ע"ב עליית גורל מתוך קלפי מעכבת, משום דתנא ביה קרא אשר עלה אשר עלה תרי זימני. ולא חיישׁ להא דלא כתב בלשון ציווי. הוא משום דגבי הגרלה אהני קצת הא דכתיב חוקה לעיכובא. אבל בשאר מקומות יודה לר' יוחנן דצריך להיות בלשון ציווי. וע' ביומא דמ"א ע"א תוד"ה סתם ודמ"ח ע"ב תוד"ה מדפסיל.

דף פד.

א"ק חיה או עוף מה חיה אינה קדש אף עוף אינו קדש ע"כ, ולכאורה האי היקש דחיה לעוף מבע"ל בתו"כ מה חיה שהיא מטמאה בגדים אף עוף שהוא מטמא בגדים יצא עוף

טמא שאינו מטמא בגדים ע"ש די"ל דבע"כ בין לר"מ ובין לר"ש ממעטינן עוף טמא רק מדכתיב אשר יאכל כדאמרינן לקמן דפ"ה ע"א, ומשו"ה מייתר להו בש"ס היקש דחיה לעוף למעט מוקדשין.

שם מה חיה לא חלקת בה אף עוף לא תחלוק בו. ע' טו"א לר"ה ד"ט ע"א ובקו"א שם.

שם א"ל יעקב מינאה לרבא, ע' ע"ז דכ"ח ע"א ושם רכ"ז ע' ב תוד"ה שאני ודי"ז ע"א תוד"ה ויעקב ובמגילה דכ"ג ע"א תוד"ה אמר ובחידושי הגרע"א לי"ד סי' רס"ה ס"א.

שם א"ק על הארץ תשפכנו כמים מה מים לא בעי כסוי אף האי נמי לא בעי כסוי ע"כ, ואע"ג דדרשינן נמי מהאי קרא לדם קדשים שאינו מכשיר לעיל דל"ג ע"א וע"ש תוד"ה השוחט ובפסחים דט"ז ע"ב תוד"ה דם. ושם דכ"ב ע"א דריש מיניה לדם שמותר בהנאה, ולעיל דל"ה ע"ב איצטריך ליה להתיר דמן דפסולי המוקדשין וע"ש תוד"ה למישרי.

אמנם תלתא על הארץ תשפכנו כמים כתיבי, ובספרי ראה דדריש לכולהו ושייר לדם קדשים שאינו מכשיר. משום דזהו מימרא דר"ח בר אבא א"ר יוחנן ומ"מ לא איצטריך קרא באפי נפשיה רק מחד קרא נפק"ל, דמדסתם דם מכשיר את הזרעים משום דנשפך כמים. ממילא מוכח דדם קדשים שאינו נשפך כמים אינו מכשיר, וע"ש בהתוה"מ.

שם אלא מעתה יטבילו בו א"ק אך מעין ובור כו' ואימא ה"מ שאר משקין דלא איקרו מים אבל דם דאיקרו מים ה"נ כו', ולכאורה ניהי דאיקרי מים אבל עכ"פ מראה מים אין בו. ולקמן דק"ז ע"א אמרינן ד דאפילו גבי נטילת ידים קפדינן אחזותא ומכש"כ לטבילה בדם של מ' סאה דהוא ג"כ דבר שנפשו של אדם קצה בו. ובע"כ דכוונת הש"ס על טבילת כלים, וכדמשמע קצת הלשון של יטבילו בו, אמנם גם על טבילת כלים קשה, ניהי דדם איקרי מים. אבל בנוגע לטבילה, היתכן שאם עומד דלי מלא מים שיטבילו בו משום שהוא מים, הלא בדיני טבילה גדרה תוה"ק בדינים מיוחדים של מעין. ומראה מים, ואין מטבילין בכלים כדתניא בתו"כ שמיני מעין ובור יכול אפילו בור שבספינה יהיה טהור ת"ל מעין מה מעין שעקרו בקרקע אף מקוה שעקרו בקרקע ע"ש.

לכן נלע"ד דכוונת הש"ס שיטבילו בו מחטין וצינורות, ולכלים כאלו שיעורא דמקוה מן התורה ברביעית כדפירש"י בפסחים די"ז ע"ב, ואי משום דרבנן בטלוה להאי שיעורא כדאמרינן בנזיר דל"ח ע"א אכן הכא הלא מקשה הש"ס על דאורייתא. ומעין איקרי משום דנובע מהבעל חי (דוגמא בלשון הש"ס מעינות הזב) דבמקוה לא קפיד קרא רק שיהיה בידי שמים כמעין כמבואר בתו"כ שם. וה"נ מקור הנביעה מהבעל חי הוא בידי שמים, וכשנשפך ממנו הדם על הקרקע יטבילו בו, ואי משום שינוי מראה אפשר דלא פסיל רק במים שנשתנה ממראהו הטבעי, משא"כ בדם דאיקרי מים וזה הוא מראהו

לא נפסל, או משום דמיא דצבעא מיקרי כדאמרינן במכות ד"ג ע"ב. והתם פסולו משום מים שאובין. אבל הכא כיון דמים הוא וממעין בא, להכי יהיה כשר לטבול בו, ומשני דלהכי אהני מיעוטא דמקוה מים ולא דם.

שם תלתא מיעוטי כתיבי כו', ע' קונטרס אבני מלואים לטו"א חגיגה די"א ע"א.

שם ת"ר אשר יצוד אין לי אלא אשר יצוד ניצודין ועומדין מאליהן מנין כגון אווזין ותרנגולים כו', כוונתם משום דבאין לכלובן לערב כו', כדאמרינן בביצה דכ"ד ע"א דאל"ה הא קאמר התם על אווזין ותרנגולים, דאומרים הבא מצודה ונצודנו. ובזולת זה מחוסרי צידה קרינן בהו, וע' שבת דק"ו ע"ב תוד"ה ואין ובט"ז או"ח ר"ס תצ"ז ובמג"א שם סקי"ב.

שם א"כ מה ת"ל אשר יצוד למדה תורה ד"א כו', וכן העתיקו בשאילתות ר"פ אחרי וביראים סי' קל"ט, אולם בתו"כ שם פרק י"א הגרסא א"כ למה נאמר אשר יצוד רבי אומר לימדך תורה ד"א כו'.

שם ת"ר כי ירחיב וגו' למדה תורה ד"א שלא יאכל אדם בשר אלא לתיאבון כו'. ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' י"ד.

שם מבקרך ולא כל בקרך מצאנך ולא כל צאנך מכאן אמר ראב"ע כו'. ובספרי ראה מבואר דכל הברייתא מתחלתה היא מדברי ראב"ע וכ"ה בתנחומא ס"פ אחרי, ונראה דאיהו לטעמיה אזיל דדריש הכי בערכין דכ"ח ע"א, מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה כו', ובתוספתא דערכין פ"ד הביא הא דהתם ודסוגיין סמוכים זל"ז, ותרווייהו בשם ראב"ע. ועמש"כ בחידושי לערכין שם.

שם מי שיש לו מנה יקח לפסו ליטרא ירק כו', וכ"ה גרסת רש"י ורגמ"ה, ועה"ג נרשם בשם השאילתות והערוך דצ"ל ללפסו ע"ש, אולם בילקוט ראה רמז תתפ"ד גריס, יקח לפתו ליטרא ירק. וכן בתר הכי בכולם הגרסא לפתו, וע' מהרי"ק שרש קכ"ח.

שם מאה מנה ישפתו לו קדירה בכל יום ע"כ, דוגמא מש"א בבראשית רבה פ"כ בפסוק כתנות עור, למדתך תורה דרך ארץ לפום חילך אכול.

שם א"ר יוחנן אבא ממשפחת בריאים הוה, ע"ל דל"ח ע"א תוד"ה איצטריך.

תוד"ה בעינן, וא"ת הא כ"ז שמפרכסין בני העמדה והערכה נינהו כו', ע' ערכין ד"ד ע"א תוד"ה ולא ושם בשטמ"ק בשם הרא"ש ומש"כ בחידושי שם ולבכורות דט"ו ע"א.

בא"ד ודוחק לאמר דהכא איירי בעוף כו'. ע' בת' דבר אברהם סי' ב'.

תוד"ה יצא. דהתם אם לא היה ניתז לא היה צריך גרירה כו'. ע' עונג יו"ט חא"ח סי' י"ח.

מכל אשר לו ולא כל אשר לו

דף פד:

כסא דחרשין ולא כסא דפושרין ע"כ, ול"ד למיא דפשורי דלעיל דמ"ו ע"ב ודמ"ז ע"ב. דהכא חמין טפי כדכ' בפר"ח סי' ל"ו סק"ז וע"ש סי' קט"ז סק"ט.

שם לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו כו', וראיתי ביפה תואר למד"ר בראשית פ"כ, שהקשה מהא דאמרינן לעיל ע"א מי שיש לו מנה יקח לפסו ליטרא ירק כו'. הרי דהנהגת אכילתו צריך להיות לפי אפשרותו, ותירץ דהכא איירי באיש בריא ולהכי יאכל פחות ממה שיש לו ולעיל איירי באיש חלש ע"ש, וקשה הלא אברייתא דראב"ע לעיל, אמר רב צריכין אנו לחוש לדברי זקן הוא ראב"ע. ומסיק עלה ר' יוחנן אבא ממשפחת בריאים הוה אבל כגון אנו כו' ע"ש הרי דהתם איירי באנשים בריאים, ולדעתי אפ"ל דלעיל איירי רק בנוגע לעצם האכילה, משא"כ הכא כלפי שאמר ג"כ דילבש ויתכסה במה שיש לו ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו קאמר נמי דיאכל פחות מערך זה שיש לו לכלכלת הוצאות ביתו בכלל. שם השוחט לחולה בשבת חייב לכסות כו', ע' בתשובות הרשב"א ח"ד סי' שט"ז שי"ז ובפרדס סי' ר"ו.

שם ר' יוסי אומר כוי אין שוחטין אותו ביו"ט כו', ע' ירושלמי ביצה פ"א ה"ג.

שם ומה מילה שודאה דוחה שבת כו' מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי י"ט כו', ע' בחידושי ח"ס לביצה ד"ח ע"א.

שם כסוי שאין ודאו דוחה שבת כו', הטעם דלא דחי שבת אפילו בשיש לו דקר נעוץ מבעוד יום דלא מיתסר אלא מדרבנן, ע' בר"ן ובת' מהרשד"ם חא"ח ס"ס כ"ב.

שם אינו דין שאין ספקו דוחה יו"ט, ע' רי"ט אלגזי לה' בכורות פ"ו סי' נ"ח.

שם תקיעת שופר בגבולים תוכיח שאין ודאה דוחה שבת כו', ע' בטעם המלך ה' שופר ובבאר יצחק חאה"ע סי' א' ובת' משיב דבר חא"ח סי' ל"ו.

שם מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים תאמר בכסוי שנוהג בלילי ימים טובים. פי' ויוכל לכסות אח"כ בלילה, וע' ברי"ף וברמב"ם פ"ג ה"א מה' יו"ט ופי"ד ה"ד מה"ש ובה"ג ה' כסוי הדם ובחידושי הרשב"א לביצה ד"ח ע"ב.

רש"י ד"ה מילה אינה בלילה אלא ביום דיום כתיב בה ע"כ, והא דלא חשיב לה במשנה מגילה ד"כ ע"ב. בהדי כל הני דכשרים כל היום, כבר הקשה שם הרשב"א בשם ר"ת ונשארו בצ"ע, ועמש"כ בטו"א ופני יהושע שם.

תוד"ה הרוצה, ואור"ת דהתם בישוב ומשום עין הרע כו'. וכ"כ התוס' בפסחים שם וכ"ה בתמים דעים להראב"ד סי' קע"ח.

תוד"ה כסוי, דאפילו ספק נמי שרי בדאיכא דקר נעוץ, ע' במג"א ה' יו"ט סי' תצ"ח סקל"א ובחידושי הגרע"א שם ובחידושי פנים מאירות לביצה ד"ח ע"א בתוד"ה ואי.
תוד"ה תקיעת, דאם אשה היא זה הטומטום אסור להוציא לצרכה דהא לא מחייבא כו', ע' בשו"ע או"ח סי' תקפ"ט ס"ו ובביאור הגר"א שם סק"ו ובבאר יצחק חא"ח סי' י"ג ענף ה'.
בא"ד א"נ ה"ק שאין ודאה דוחה שבת משום גזירה דרבנן כו'. ע' בביאורי הגר"א ה' ר"ה סי' תקצ"ו סק"ג ובת' פמ"א ח"א סי' ק"ב ובת' ח"צ סי' ל"ה ובש"א סי' ק"ג וסי' ק"ח.

דף פה.

אלא ספק איש ספק אשה כו' ע' עונג יו"ט חא"ח סי' כ"ז וסי' מ"ז.
שם בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל סומכות, כ"ה הגרסא בתו"כ ויקרא נדבה פרשה ב' ובכה"מ בש"ס, זולת בר"ה דל"ג ע"א מסיק דברי ר' יהודא, וע' עירובין דצ"ו ע"ב תוד"ה וסתם ובספר המכריע חא"ח סי' ב' ובש"א סי' ק"ד ק"ה ק"ו ובטו"א לר"ה דכ"ט ע"ב ודל"ג ע"א.
שם ר' יוסי ור"ש אומרים נשים סומכות רשות, ע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' י"ז סקי"ד וסק"ט וסי' ל"ח סק"ד ובמג"א ר"ס קכ"ח ובשעה"מ פ"ג ממעה"ק ובח"ס חי"ד סי' ס"ט.
במשנה השוחט ונמצאת טרפה כו' והנה בברייתא דבסוגיין תניא השוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טרפה ופירש"י את הטרפה כגון נחתכו רגליה טרפות הניכר, ונמצאת טרפה בבני מעיין וע' בסמ"ע סי' ש"נ סק"א, ולפ"ז במשנתנו דקתני ונמצאת טרפה ג"כ היתה בכוונת לשונם שנמצאת אח"כ טרפה בבני מעיין. ולכאורה הא אמרינן לעיל ד"ט ע"א נשחטה בחזקת היתר עומדת וכן בירושלמי ברכות פ"ט ה"ג חזקת בני מעיים כשרים, ואיך נופל לאמר דבשחיטה כזו לא תחייב בכסוי, ובע"כ שנפל עליה ספק טרפות מחיים כגון שראינו שהכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה, ועוד לא נבדקה, או דרסה וטרפה בכותל או שריצצתה בהמה ומפרכסת ועדיין לא שהתה מעל"ע, בזה שפיר אשמעינן לרבותא דחכמים דאפילו בספק טרפה כזו פטרי מכסוי הדם, וע' סי' כ"ח סק"כ ובפ"ת שם סקי"א.
שם חיה ועוף הנסקלים ר"מ מחייב וחכמים פוטרים, ע' שעה"מ פ"ה מה' מאכלות אסורות.
שם אר"ח ב"א א"ר יוחנן ראה רבי דבריו של ר"מ באו"ב ושנאו בלשון חכמים ודר"ש בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים כו', ונלע"ד להמתיק קצת עפ"מ דר' יוחנן גופיה כייל

כל הני כללי דר"מ ור"י הלכה כר"י כו' בעירובין דמ"ו ע"ב. ואמרינן התם איבעיא להו ר"מ ור"ש מאי תיקו ע"ש. ולה"ק כיון דליכא הכרעה ברורה במחלקותם כמאן ניעבד, להכי קבע רבי גופיה בחכמתו בסדור המשנה, למי שראה דהלכתא כוותיה לקרוא אותו בלשון חכמים, וע' בשאילתות פ' צו סי' ע"ה ובפ' אחרי סי' צ"א ובאגרת דרב שרירא גאון דפוס פפד"מ דף נ"ה ובר"ן ע"ז לדף כ' ע"ב ובריי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ט ובמה"פ לירושלמי ערלה פ"ב ה"א ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רכ"ט סק"ד ובת' חו"י סי' צ"ד.

שם ודר"ש בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים ע"כ. והא דקאמר בירושלמי מע"ש פ"ה ה"ה דרב הוה צריך לדם עוף וא"ל ר' חייא לנבל את העוף בנחירה, ופריך שם אמאי לא א"ל להטריפה ומשני משום דר"מ אמר טרפה חייבת בכסוי ע"ש, די"ל דכוונתו דניהי דקיי"ל כר"ש. אבל כיון דעכ"פ ר"מ פליג עליה, אמאי תכניס עצמך בפלוגתא, טוב יותר לנבלה, וזו פטורה מכסוי אליבא דכו"ע כדתנן במשנתנו. וע"ל ע"ב ומש"כ בחידושי שם.

שם מ"ט דר"מ באו"ב כו', ע' ברמב"ן לספר המצות שרש שני.

שם גמר מטבוח טבח והכן מה להלן שחיטה ראויה כו', ע"ל דפ"א ע"א תוד"ה עולה ומש"כ בחידושי שם.

שם דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים כו', ע"ל ד"פ ע"ב תוד"ה קדשים.

שם מ"ט דר"מ בכסוי הדם ארשב"ל גמר שפיכה שפיכה משחוטי חוץ כו' ור"ש אשר יאכל כתיב ור"מ ההוא למעוטי עוף טמא הוא דאתא כו', והנה בתו"כ אחרי פרק י"א תניא ר"מ מחייב שנאמר ושפך וכסה וחכ"א אשר יאכל ושפך וכסה שחיטה שהיא כשרה לאכילה חייב לכסות ושאינה כשרה לאכילה פטור מלכסות ע"ש, והשתא קשה אם בתו"כ יספיק לר"מ קרא דושפך וכסה, אמאי איצטריך ליה לרשב"ל בגמרא גז"ש דשפיכה שפיכה משחוטי חוץ. ומצאתי במסרת התלמוד על הספרא שם שהרגיש בזה. ותירץ כי גם לטעם הברייתא דתו"כ צריכים לדר"ל דעדיין לא ידענו שלשון שפיכה משמע שחיטה שאינה ראויה ואיצטריך לדר"ל ע"ש.

ולע"ד בטול דבריו מוכרע ממקומו, דבע"כ שחיטה ראויה ודאי נכללת בשפיכה דהאי קרא. דהיא בעי כסוי אליבא דכו"ע וכל חידושיה דר"מ הוא דגם שחיטה שאינה ראויה טעונה כסוי. וא"כ בהכרח שהיא כלולה בשפיכה דהאי קרא גופה, דאל"כ אשר יאכל למעוטי עוף טמא ל"ל לר"מ, הלא כל עוף טמא שחיטה שאינה ראויה היא, ובע"כ דר"מ מפרש לשפיכה דהאי קרא לשאינה ראויה כמו לראויה כפשטות התו"כ, ולפ"ז הלא היה מקום לאמר דגם עוף טמא בכלל. ומשו"ה איצטריך ליה ליתורא דאשר יאכל למעוטי

עוף טמא, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא כיון דשפיכה דהאי קרא משמע ליה נמי שחיטה שאינה ראויה. גז"ש דשפיכה שפיכה לרשב"ל ל"ל. וצ"ע כעת.

שם ור"ש אשר יאכל כתיב ור"מ ההוא למעוטי עוף טמא כו', ע' בס' יראים סי' קל"ט ובווי העמודים ושם סי' ק"מ ובשעה"מ פ"ב ה"ב מה' שחיטה.

רש"י ד"ה סומכות, ולא אמרינן עבודה עובדת בקדשים. כו', ע' בתוד"ה נשים ומש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה חיה ועוף הנסקלין כגון שנרבעו ע"כ, וה"ה אם הרגו את הנפש כדתנן בס"פ הפרה אחד שור ואחד כל בהמה כו' וכן חיה ועוף כיוצא בהן וע' רפ"ק דסנהדרין רש"י ד"ה הזאב והארי, ובעדיות רפ"ו העיד ר' יהודא בן בבא, שנסקל תרנגול בירושלים על שהרג את הנפש ע"ש. ולהכי כתב רש"י כגון שנרבעו, דמשכחת נמי בגוונא אחרינא, וכתב עוד נרבעו משום עוף. דבדידיה לא משכחת רובע, כמש"כ רש"י לעיל דכ"ג ע"א ובזבחים דפ"ה ע"ב.

בא"ד ונגמר דינן ושחטן ע"כ, ר"ל לאפוקי אם נרבעו ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים, דליתנייהו במיתה ומותרין להדיוט כדאמרינן בתמורה דכ"ח ע"א ואפילו בשני עדים אם שחטן קודם שנגמר דינן דבשרן מותר, וא"כ מקרי שחיטה ראויה. וחייב בכסוי לכו"ע, רק אם נגמר דינן ושחטן. דאז בשרן אסור. כדתנן בב"ק דמ"ד ע"ב. והוי לכו"ע שחיטה שאינה ראויה בזה ס"ל לר"ש דפטורים מכסוי הדם.

תוד"ה נשים. דשרי ר' יוסי לסמוך לנשים באקפויי ידא אע"ג דנראה כעבודה בקדשים כו' ע"כ, וכוונתם דמ"מ לא אמרינן הכי וכפרש"י שכ' ולא אמרינן עבודה עובדת בקדשים ע"ש, והסבר הדברים, דלשון נראה כעבודה בקדשים נופל. על סתם סמיכה שלא נתכוון לעבודה, בזה שייך לאמר שנראה כעבודה, משא"כ בסמיכת נשים דאמרינן בחגיגה שם דאמר להו אקפו ידייכו, ובמקום שאומרים להן כן בפירוש, איך שייך נראה כעבודה. הלא על זה גופה באה להן האזהרה שלא יעשו כן ומקריבי הקרבן עומדים שם בשעת האזהרה, דבמקום שסומכין שוחטין ותיכף לסמיכה שחיטה כדתנן במנחות דצ"ג ע"א.

וארווחנא בזה דלפמש"כ הרי רש"י ותוס' בחדא שיטתא קיימי ודוקא ע"פ מסקנת הש"ס בחגיגה שם דאמר להו אקפו ידייכו ולא כמש"כ בהתוה"מ לתו"כ ויקרא נדבה פרשה ב' דרש"י ותוס' דבסוגיין פליגי אהדדי, וע' בר"ש משאנ"ץ לתו"כ שם.

תוד"ה דנין א"נ י"ל דנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני ולא מטבוח טבח והכן שלא נאמר בסיני ואע"ג דהוי טביחה מטביחה כו' ע"כ, ולכאורה קשה על ר"ש דגמר מטבוח טבח והכן, הלא אין למדין מקודם מ"ת, וכדמתמה הש"ס ביומא דכ"ח ע"ב אנן

מאברהם ניקום ונגמור, וכן במו"ק ד"כ ע"א יליף אבלות שבעה מדכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה אף אבלות שבעה. ולא ממעשה רב שנהג יוסף הצדיק ויעש לאביו אבל שבעת ימים כדיליף בירושלמי ומובא שם בתוד"ה מה.

אמנם בירושלמי שם פ"ג ה"ה פריך וכי למדין מקודם מ"ת ומייתי מקראי אחריני, וכן גבי אין מערבין שמחה בשמחה איכא מאן דיליף בירושלמי שם פ"א ה"ז מקרא דמלא שבוע זאת ע"ש. הרי דפלוגתא היא אי למדין מקודם מ"ת ואיכא מאן דסבר דלמדין ובזה ניחא נמי כלל הסוגיא ביומא שם, ועפ"ז אפשר נמי לאמר דפלוגתא דתנאי היא ג"כ. ור"מ דבסוגיין סבר דלא ילפינן מקודם מ"ת, ועדיפא ליה למגמר שחיטה שחיטה משחוטי חוץ שהוא לאחר הדבור. ור"ש ס"ל דלמדין מקודם מ"ת ולהכי נפק"ל מטבוח טבח והכן, ועמש"כ בחידושי לעיל דט"ז.

ובזה מיושב קושית הש"א בסי' צ"ו, ע"ד התוס' בקידושין דל"ח ע"א. שכתבו בשם הירושלמי דאין עשה דקודם הדיבור דוחה לל"ת דלאחר הדיבור ואילו ביבמות ד"ה ע"ב קאמר מה למילה ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור. אלמא דחמירי טפי ע"ש. ולפמש"כ ניחא בפשוטו, דהך שיטה בירושלמי ס"ל דאין למדין מקודם מ"ת. ומכש"כ דלא אלימא לדחות לל"ת דלאחר מ"ת וסוגיא דיבמות ס"ל כר"ש דבסוגיין וכהנך אמוראי ביומא שם ובירושלמי מו"ק דלמדין מקודם מ"ת, וס"ל נמי דמפני שהיתה מורגשת גם קודם הדיבור. יש מקום לאמר דעדיפא טפי. ולהכי פריך שפיר מה למילה ותמיד שכן ישנן לפני הדבור, וע' חגיגה ד"ו ע"א.

ובמש"כ מתורץ נמי קושיא אלימתא של הש"א שם בברייתא דפסחים דל"ה ע"ב דיליף דאין אדם יי"ח בטבל מקרא דלא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה דאיסורו משום בל תאכל טבל, והשתא לשיטת הירושלמי דאין עשה דמצה דוחה לל"ת מפני שהיא קודם הדיבור. א"כ מהיכא תיתי לאמר דמצות עשה דמצה ידחה לאיסור טבל עד דאיצטריך קרא למעוטי וע"ש מה שהאריך בזה.

אכן לפמש"כ ניחא שפיר, דהא בפסחים שם פריך הש"ס ואיסורא דחמץ להיכא אזלא א"ר ששת הא מני ר"ש היא דאמר אין איסור חע"א ע"ש, ולר"ש לא קשה מידי דאיהו יליף בסוגיין מטבוח טבח והכן, ומאן דיליף מקודם מ"ת יש מקום נמי לאמר דחמיר טפי כנ"ל מהא דיבמות שם ועפ"ז היה מקום לאמר ג"כ דמצות עשה דמצה דקודם הדיבור ידחה גם לכתחלה לל"ת דטבל, להכי איצטריך קרא דבטבל לא יצא חובת מצה אפילו בדיעבד.

וע"פ כל הנ"ל מיושב סוגיא דיבמות די"ז ע"ב דיליף אחוה אחוה מבני יעקב. אע"ג דאחים דבני יעקב לא נאמר בסיני כדהעירו התוס' הכא, דאפ"ל דגם סוגיא דהתם ס"ל נמי דלמדין מקודם מ"ת.

בא"ד וי"ל דניחא ליה למילף משחוטי חוץ כו'. ע' ח"ס חי"ד סי' י"ד.

תוד"ה ואין, ותימה דבפ' תמיד נשחט תנן רש"א השוחט פסח בי"ד על החמץ כו'. ע' באר יצחק חא"ח סי' י"ח ובת' אחיעזר חי"ד סי' ה'.

תוד"ה ור"ש, אבל הכא לא כתיב כל אשר יאכל כו', ע' שעה"מ פ"ה ממ"א.

דף פה:

לא לכל אמר ר"מ שחיטה שא"ר שמה שחיטה כו' ע' עונג יו"ט חי"ד סי' ס"א.

שם לא צריכה לשוחט את הטרפה ומצא בה בן ט' חי כו'. ע' ת' אחיעזר חי"ד סי' ז'.

שם וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואי זו זו טרפה ששחטה ע"כ, הספק בכתוב שהביא לדרשה זו הוא בתו"כ שמיני פרשה יוד וע"ש בהתוה"מ.

שם חולין שנב"ע ישרפו באש וכן חיה שנשחטה בעזרה כו', עמש"כ בחידושי לתמורה דל"ג ע"ב.

שם אלא אי אמרת דרבנן בהמה מ"ט דילמא אתי למיכל קדשים בחוץ כו', ע' שעה"מ פ"א ה"ב מה' חמץ ומצה.

שם שקול עופא ושחוט על בוביתא דמיא כו', ע' עונג יו"ט חי"ד סי' נ"ז.

שם צא טרוף א"ל כו' צא נחור א"ל כו', הט"ז ביו"ד סי' קי"ז סק"ד התיר לישראל לנחור תיישים בשביל העורות מכח סוגיא זו, וכבר הקדימו בזה בס' האשכול ח"ג סי' יוד וע' בת' משאת בנימין סי' כ"ה ובח"ס חי"ד סי' ק"ג ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ז ע"ב.

שם וכ"ת קסבר א"ש לעוף מה"ת כו' והתניא רבי אומר כו', ע"ל דכ"ח ע"א תוד"ה רבי וביד המלך פ"ב ה"א מה' שחיטה ובאור שמח פט"ז ה"ז ממ"א.

רש"י ד"ה נוחרו חונקו ע"כ, ולעיל די"ז ע"א ובב"ק דע"ח ע"ב פירש"י הנוחר קורעו מנחיריו עד לבו.

תוד"ה אימא, היינו לפי שהוא חי ואין חיותו תלוי באמו ע"כ, ע"ל דנ"ח ע"א תוד"ה והלכתא ובמש"כ בחידושי שם וע' עונג יו"ט סי' ס"ז.

בא"ד וי"ל דבכל מילי סבר לה כר"מ כו' ע' בפמ"ג יו"ד סי' ט"ו סק"ג במשבצות.

תוד"ה פשיטא והא דלא מייתי מתניתין דבהמה המקשה דף ע"ב כו' משום דהו"מ למיפרך בן ח' חי יוכיח ע"כ, בתו"כ שמיני פרשה יו"ד פריך הכי ע"ש. ובהאי פירכא פלוגתא דתנאי היא לעיל דע"ד ע"א, וע"ש תוד"ה ולהאי ומש"כ בחידושי שם.
תוד"ה אין, וממתניתין דהכא דפטרינן חולין בעזרה מכסוי כו', ע' שעה"מ פ"ח ה"א מה' אישות.

דף פו.

לא מיבעיא צא נחור דלאו שחיטה היא כלל כו'. ולכאורא כיון דנחירה בודאי לא הוי שחיטה ולא בעי כיסוי אליבא דכו"ע, טפי הי"ל לאמר צא נחור, וכן לקמן בסמוך דפריך ולמ"ד צא נחור מ"ט לא א"ל צא טרוף. הלא אפ"ל אע"ג דרבי ראה דבריו של ר"ש בכסוי הדם אפ"ה א"ל צא נחור, דנחירה לא בעי כסוי אליבא דכו"ע. אבל בטריפה הלא מחלוקת ר"מ בצדו, ומה לו להכניס א"ע בפלוגתא ובאמת בירושלמי מע"ש פ"ה ה"ה קאמר דהורה לו לנבלה בנחירה ופריך ולמה לא א"ל להטריפה ומשני בגין דר"מ דאמר טריפה חייבת בכסוי ופי' בפ"מ דמשו"ה לא רצה להכניס א"ע במחלוקת.
וי"ל דהנ"מ בין הבבלי להירושלמי היא. בהבנת התשובה במאי דא"ל צא טרוף או צא נחור, דלהירושלמי לא היתה כונתו רק להורות לו הלכה זו ותו לא. ובפרט זה טוב לו לאמר צא נחור. דנחירה לא בעי כסוי הדם אליבא דכו"ע, ולמה יאמר לו צא טרוף ולהכניס א"ע במחלוקת דר"מ ור"ש משא"כ להבבלי רצה להורות לו בתשובתו זאת גם על ענינים אחרים, ולהכי א"ר דימי דא"ל צא טרוף, להודיע לו אגב אורחיה הכרעת ההלכה בין ר"מ ור"ש. וכדר"ח בר אבא דרבי ראה דבריו של ר"ש בכסוי הדם. ולפ"ז אפילו בטריפה לא בעי כסוי ורבין אמר צא נחור א"ל, דלא נימא א"ש לעוף מה"ת ונחירתו זו היא שחיטתו ובעי כסוי. להכי א"ל דבנחירה לא בעי כסוי, דילפינן שחיטה לעוף מכאשר צויתיך. ונחירה דלאו שחיטה היא הלכך לא בעי כסוי. כנלע"ד.
שם ולמ"ד צא נחור מ"ט לא א"ל צא טרוף כו', ע' שבועות ד"ה ע"א תוד"ה בשבועות.
שם אימא אין שחיטה לעוף מה"ת ונחירתו זו היא שחיטתו כו'. ע' נזיר דכ"ט ע"א תוד"ה קסבר ובירושלמי ומה"פ שם פ"ד ה"ו וברי"ט אלגזי לה' חלה סי' י"ט.
שם ונחירתו זו היא שחיטתו. לכאורה משמע דכיון דא"ש לעוף מה"ת, כל נטילת נשמה שבעוף נקראת שחיטתו וגם נחירה בכלל, ולה"ק נחירתו זו היא שחיטתו, אבל זה ליתא, רק דאפילו למ"ד א"ש לעוף מה"ת, היינו שא"צ לשחוט העוף בסכין בדוק, ולהיות נזהר משהייה דרסה כו', מ"מ צריך להיות נטילת נשמת העוף ע"י נחירה בסימנין או עקירת

הסימנין לאורכן או לרוחבן, אבל הרגו בענין אחר הויא נבלה כמש"כ בס' התרומה ר"ה שחיטה בשם רבינו הקדוש ר' יצחק ב"ר שמואל נ"ע ע"ש ובזה ניחא מאי דבכ"מ קאמר הנוחר והמעקר, דהוא בדרך פגיעה בסימנין דוקא, והכא דאיירי בדא"ל צא נחור, לה"ק נחירתו זו היא שחיטתו, וכה"ג אמרינן לעיל די"ז ע"א נחירה שלהן זו היא שחיטתן, וע"ש ברש"י דבורי המתחיל והנוחר והמעקר.

אכן בעצם ההנחה של ספר התרומה בשם הקדוש ר' יצחק ב"ר שמואל ז"ל, דמחלק בין נחורה לנבלה, צ"ע לע"ד ממתניתין דלעיל דל"ב ע"א דתנן כלל א"ר ישבב משום ר' יהושע כל שנפסלה בשחיטתה נבלה, וכן לעיל ד"ט ע"א דקאמר אהא דאם לא בדק בסימנים לאחר שחיטה, במתניתא תנא נבלה ומטמאה במשא ע"ש והשתא למה יגרע שחיטה פסולה מנחירה דלא נחשבת כנבלה, וכן יש לדייק מכמה וכמה מקומות וע' ברמב"ם וכ"מ פ"ג הי"ח מה"ש, ואף דבנוגע להא דא"ש לעוף מה"ת, דפירושו הוא בנחירה או עיקור סימנין, פירש"י ג"כ לעיל דכ"ז ע"ב והתוס' והרא"ש בנזיר דכ"ט ע"א, אבל במאי דמחלק בין נחורה לנבלה צ"ע לע"ד.

שם ולא לקה פשתנם ונתנו חכמים עיניהם בר"ח ובניו כו', ע' בספר חסידים סי' תשנ"ג.

במשנה חש"ו ששחטו ואחרים רואין אותם חייב לכסות. ע' בש"ך סי' כ"ח סקכ"ג.

שם בינן לבין עצמן פטור מלכסות, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' כ"ה.

שם מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי כו', ע' באר יצחק חי"ד סי' א'.

שם רישא אי אמרינן חייבין. לכסות אמרי שחיטה מעלייתא היא ואתו למיכל משחיטתן ע"כ, ולפ"ז פטור מלכסות דקתני במתניתין היינו אינו רשאי לכסות, וע"ל ד"ב ע"א תוד"ה שמא ובפר"ח סי' כ"ח סקכ"ח.

שם מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי כו', ע' בפתיחה לה' שחיטה מהפמ"ג שורש ה' ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ"ז.

שם דהא ר"מ חייש למיעוטא כו', ע' ח"ס חח"מ סי' ל"ה ובת' אחיעזר חי"ד סי' ב'.

רש"י ד"ה מאי איריא. וסמוך מיעוטא לחזקה שבהמה זו בחזקת איסור אבמה"ח כו', ע' ח"ס חי"ד סי' ע'.

תוד"ה סיפא וי"ל דאי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים לא היו פוטרים מלכסות כו', ע' בתרומת הדשן סי' קפ"ז ובספר הארוך מש"ך סי' י"ח ובש"ש שמעתא ג' פט"ו ובת' פמ"א ח"א סי' ט"ו ובשושנת העמקים להפמ"ג כלל ז'.

תוד"ה מ"ט דר"מ הואיל ורוב מעשיהם מקולקלין כו', וכ"ה הגרסא בת' הרשב"א סי' תק"ל, וצ"ע בתוס' בכורות ד"כ ע"א ד"ה ואיבעית וע' בשעה"מ פ"ג הט"ז מה' יבום.

בא"ד וגם יתחייבו על שחיטתן משום נבלה, ע' עונג יו"ט סי' ע' וסי' קמ"ב.
בא"ד אי רוב מעשיהן מקולקלין והשתא לא מהני חזקה מידי, ע' כו"פ קונטרס בית הספק ושם קונטרס הספקות ובחמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ה ובעין יצחק ח"ב סי' ז' ובשושנת העמקים כלל י"א.
בא"ד וי"ל דסמוך חזקה לרוב מקולקלין כו' ע"כ, וכן פירש"י לקמן ע"ב בד"ה יאמרו וכ"כ בשאילתות פ' אחרי סי' צ"א וע' מהרי"ק שרש ק"ע ובביאור הגר"א שא לאה"ע סי' מ"ה סק"ח ובמש"כ בחידושי לעיל די"א ע"ב.
בא"ד והו"ל מיעוטא דמתוקנין מיעוטא דמיעוטא כו', ע' עין יצחק ח"ב סי' א'.
תוד"ה רוב, ור"ת מפרש דרוב תינוקות מטפחים בעיסה כו' ע"ל ד"ט ע"ב תוד"ה שאני ובקידושין ד"פ ע"א תוד"ה שדרכו ובנדה די"ח ע"ב תוד"ה רוב ובר"ש טהרות פ"ג מ"ח.
בא"ד ולא נקט הכא בצק בידו אלא לרבותא דר"מ כו', ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' י"ט.

דף פו:

סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא, והנה בקדושין ד"פ ע"א ובנדה די"ח ע"ב, מסיק נמי ורבנן מיעוטא כמאן דליתא דמי ורובא וחזקה רובא עדיף. והכא דלא הזכיר לטעמייהו דרבנן משום דעיקר קושיתו היתה אליבא דר"מ דחייש למיעוטא. ולטעמיה הו"ל למימר סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא, ומשו"ה הביא כאן רק טעמיה דר"מ, וע' בר"ש טהרות פ"ה מ"ז ובת' אבקת רוכל סי' ר"ח ובת' הגרע"א סי' ק"ו ובשושנת העמקים כלל ט"ו ובמש"כ בחידושי לעיל די"א ע"א.
שם אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר. ע"ל בתוס' דס"ד רע"ב ובמה שהארכתי בזה בחידושי שם. וע"ע לקמן דפ"ז ע"ב תוד"ה רואין ובעונג יו"ט סי' קע"א.
שם דר"ח בר אבא כל תלתין יומין קא מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן. כה"ג בפסחים דס"ח ע"ב רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה כו'.
במשנה ר' יהודא אומר שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט את העוף. ומשמע דברישא לא פליגי והטעם כדמפרש בברייתא דחיה דכתיב בקרא כל משמע חיה בין מרובה ובין מועטת וכן עוף, ומסיק מכאן אמרו שחט מאה חיות במקום אחד כו', ולכאורה יל"ד דבמד"ר וישלח מפרש ר' יהודא. ויהי לי שור וחמור משור אחד יצאו שוורים הרבה ומחמור אחד יצאו חמורים הרבה ע"ש, ולפי המבואר הכא הלא ס"ל לר' יהודא, גופיה גביה חיה או עוף דגם במקום שנכתב בלשון יחיד מורה אף על המרובים. וא"כ גם בשור וחמור הי"ל לפרש דמורה על המרובים. כדמפרש ר' נחמיה במדרש שם.

וי"ל דכל חידושא דבסוגיין הוא משום דבקרא כתיב חיה או עוף וכסהו, הרי דכל הכתוב איירי בלשון יחיד. ואיך קתני במשנתנו דשחט מאה חיות במקום אחד כסוי אחד לכולן וכן בעוף. משו"ה מפרש בברייתא דחיה או עוף בלשון הכתוב, הוא בין מרובה ובין מועט, משא"כ במה שיעקב אבינו אמר ע"י המלאכים ויהי לי שור וחמור, שם הרי מוסב רק על לשון בני אדם, והיכן מצינו כאשר ידבר איש אל רעהו, שיקרא לשוורים הרבה שור ולחמורים הרבה חמור, לה"ק ר' יהודא משור אחד יצאו שוורים הרבה ומחמור אחד יצאו חמורים הרבה ור' נחמיה אומר דגם בלשון ב"א הוא כן. ולכן דייק ואמר לישנהון דברייתא היא חמורתא גמלתא ע"ש, וזהו ג"כ מה שהבליע רש"י בפירושו עה"ת שם וז"ל. שור וחמור דרך ארץ לאמר על שוורים הרבה שור אדם אומר לחבירו בלילה קרא התרנגול ואינו אומר קראו התרנגולים ע"ש, הרי דדייק על המדובר בין אנשים ולא בלשון הכתוב.

שם הכי קאמרי ליה רבנן האי או מבע"ל לחלק כו', הכא איכא למידק כדדייקו התוס' בב"ק דנ"ד ע"א א"כ סוגיא זו דלא כהלכתא כו' ע"ש, ועמש"כ בחידושי לעיל דע"ח ע"ב.

שם האי או מבע"ל לחלק כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' רכ"ח ובשעה"מ פי"ב מה' שחיטה.

שם מודה היה ר' יהודה לענין ברכה שאינו מברך אלא ברכה אחת ע' בת' הרשב"א סי' שפ"ב ובת' הרא"ש כלל כ"ו אות ד' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ז' ובראב"ן סי' רפ"ז ובת' מהר"ח או"ז סי' קכ"ט ובמרדכי חולין רמז תרנ"ז ובמג"א סי' ר"ו סק"ז ובמחבר שם סי' תל"ב ס"ב ובברכי יוסף חי"ד סי' רי"ש וסי' רצ"ב סק"ב.

רש"י ד"ה יאמרו, אי לאו דרוב מעשיהן מקולקלין דאיכא רובא וחזקה כו' ע"כ, בזה הבליע רש"י בלשונו דברי התוס' לעיל ע"א בד"ה מ"ט. במש"כ וז"ל וי"ל דסמוך חזקה לרוב מקולקלין כו', ועמש"כ בחידושי שם. וע' בת' פמ"א ח"א סי' ט"ו.

רש"י ד"ה כיון. ואסור לשתות עד שיברך לפניו ע"כ, פי' בפה"ג אבל ע"י ברכת בפה"ג שרי למישתי קודם בהמ"ז כדכתבו התוס' בד"ה אסור, ובפסחים דק"ג ע"ב בד"ה כיון, פירש"י ואסור למישתי עד לאחר בדמ"ז, וע' בביאורי הגר"א לאו"ח סי' קע"ט סקי"ב וסי' רע"א סק"ט.

תוד"ה סמוך, וביבמות דקי"ט משמע דהו"ל פלגא ופלגא כו'. ע' בתוס' ורשב"א שם ובקידושין ד"פ ע"א ובנדה די"ח ע"ב.

בא"ד מפרש רבינו חיים משום דתינוק הוי דבר שא"ב דעת לישאל גמרינן מסוטה כו', ע' שעה"מ פ"ג הט"ז מה' יבום.

בא"**ד** אבל עם החזקה חייש למיעוטא מן התורה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קצ"ח.
תוד"**ה** יאמרו, דאיכא לגבינה חזקת היתר דמסייע לרוב כו', ע' בחידושי ח"ס לע"ז דל"ד ע"ב.
תוד"**ה** לחלק, היינו משום דשמא אין חוששין, ע' בס' התרומה ה' או"ב סי' ל"ט ובת' מהר"ם מלובלין סי' ס"ה ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ"ח ס"ט ובתשובותיו סי' קכ"ט ובדו"ח מערכה י"א.

דף פז.

הכי השתא התם משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר כו', ע' בת' הרשב"א סי' שפ"ב ובס' המנהיג ה' פסח סי' ס"א ובתשב"ץ ח"ב סי' ר"ד.
שם הכא אפשר דשחיט בחדא ומכסי בחדא. ע' בת' הריב"ש סי' שפ"ד.
במשנה כסהו ונתגלה פטור מלכסות, ולכאורה קשה טובא ממשנתנו על רב הונא, דס"ל בשבת דכ"א ע"א גבי נר חנוכה, כבתה זקוק לה. דהשתא בכסוי הדם דהוא דאורייתא. סתם תנא דמתניתין דאם קיים מצות כסוי ונתגלה פטור מלכסות עוד, מכש"כ נר חנוכה דרבנן דהסברא נותנת שלא יהיה זקוק להדליקה אחר שכבתה, אם לא דנאמר דס"ל לר"ה כדאמרינן בעירובין דע"ז ע"א דברשויות דרבנן עשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר מלרשויות דאורייתא, או כדאמרינן בכתובות דנ"ו ע"ב דבמילתא דשכיחא עבדו בה רבנן חיזוק. מילתא דלא שכיחא לא עבדו בה רבנן חיזוק, וכיבוי נר בתר הדלקה שכיחא טפי מגילוי אפר אחרי כסוי הדם, ועוד משום פרסומי ניסא. ובהדלקה שהיא בידו ובזריזות יתירא אפשר להטיבה בטיב ההדלקה שלא תשלוט בה כיבוי כ"כ, וכדי לעשות סייג, עשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, כמש"כ התוס' בב"מ דנ"ה ע"ב בד"ה וכי, וע' ברש"י ותוס' זבחים דק"א ע"א ד"ה וחכמים.
שם ת"ר ושפך וכסה מי ששפך יכסה, בתו"כ פ' אחרי פרק י"א מסיק ולא יקפיד אם אחר יכסה ומנין שאף אחרים מוזהרים עליו ת"ל כי נפש הבשר דמו בנפשו הוא, וכ' בהתוה"מ דגרסת הספרים ולא יקפיד אין לו ביאור. ומשו"ה כ' דעיקר הגירסא ולא יפקיד שאחר יכסה ע"ש.
ולולא דבריו היה נלע"ד להיפוך. דבשלמא לפי גרסת הספרים ולא יקפיד אם אחר יכסה, יש קשר למאי דמסיק בתו"כ בתר הכי ומנין שאף אחרים מוזהרים עליו ת"ל כו', פי' כיון שאחרים מוזהרים עליו, לכן לא יקפיד אם האחר יכסה, משום דגם על האחר מוטלת אזהרת המצוה, משא"כ לפי גרסתו ולא יפקיד שאחר יכסה, משמע משום שהמצוה

מוטלת עליו. א"כ מאי האי דמסיק בתו"כ ומנין שאף אחרים מוזהרים עליו כו', ובאמת גם האחר צריך לברך וע' בט"ז סי' כ"ח סק"ח, ולפ"ד התוה"מ נצטרך לפרש ולא יפקיד שאחר יכסה, היינו בתורת פקידה, אבל בתורת כיבוד או אם כסה מעצמו שפיר דמי והוא דחוק. אולם לפי גרסת הספרים ולא יקפיד, ניחא לדינא בכל אופן שהאחר מכסה אין עליו קפידא כיון שהאזהרה לכל בני ישראל מקרא דכי נפש הבשר דמו בנפשו הוא כדתניא בתו"כ, או מדכתיב ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בני ישראל כדיליף בברייתא בגמ', ומיושב גם לשון התו"כ במסקנתו ע"ש. וע' פלתי סי' כ"ח סק"ב.

עוד אפ"ל גרסת הספרים בתו"כ ולא יקפיד אם אחר יכסה, עפ"מ דמסקינן בסוגיין תניא אידך ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסנו מעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים. ולפ"ז אם יקפיד הרי יוכל ג"כ להוציא ממון מן האחר המכסה, לכן שפיר אשמעינן בתו"כ בתר דתני מי ששפך הוא יכסה שלא יקפיד לכתחלה אם אחר יכסה, דמדין התורה גם האחרים מוזהרים עליו כו' ע"ש.

שם תניא אידך ושפך וכסה במה ששפך בו יכסה שלא יכסנו ברגל כו' תניא אידך ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסנו כו', ולכאורה כל תניא אידך בש"ס מתאמת עם הסמוך לה, והכא קמייתא ובתרייתא דרשי ושפך וכסה על השוחט. מי ששחט הוא יכסה, ומציעתא דריש על יד השוחט. ולמעוטי כסוי הדם ברגל שלא יהיו מצות בזויות עליו. ובס' האורה לרש"י ז"ל סי' מ"ט משמע, דשתי הדרשות פליגי אהדדי, וצ"ע כעת.

שם ושפך וכסה במה ששפך שפך בו יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצות בזויות עליו וכ' בס' חרדים פ"ו דהוא לאו הבא מכלל עשה עשה. וע"ש בהקדמתו מש"כ בשם ס' שושן סודות סי' קפ"ז ע"ש. ומינה ילפינן לכל המצות שלא יעשם בדרך בזיון כדאמרינן בשבת דכ"ב ע"א אבוהון דכולהו דם. וע' בשאילתות ר"פ שלח וברי"ן פ' במה מדליקין הלכות חנוכה ובמגילה פ' בני העיר דף כ"ו ע"ב ובט"ז או"ח ר"ס כ"א ובביאור הגר"א שם.

שם וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים כו', ע' בת' הרשב"א סי' תע"ב וברוקח סי' ש"כ.

שם למאי נ"מ לברכת המזון כו'. ע' פלתי ס"ס י"ט ובברכי יוסף חא"ח סי' רט"ו סק"ג ובת' חיים שאל סי' ע"ה.

שם דא"ל ההוא צדוקי לרבי מי שיצר הרים לא ברא רוח כו' דכתיב כי הנה יוצר הרים ובורא רוח כו', ויל"ד מדוע הקשה לו משני דברים נפרדים שאחד ביצירה והשני בבריאה דכתיב בעמוס, ודלג על ישעיה הקודם כדמשמע בפסחים דפ"ז ע"א והוא אמר שם בפרשה מ"ה יוצר אור ובורא חושך. הרי דזו ביצירה וזו בבריאה והם הפכיים, וכמו

שבאמת טועים בזה המינים כמבואר באו"ח ר"ס נ"ט, ומה דבסיפא דקרא מסיק אני ה' עושה כל אלה, הרי לא שפיל לסיפא דקרא גם בעמוס, עד שהורה לו רבי, וע' במורה נבוכים ח"ג פ"י ובעקידה דברים שער פ"ז ובשבלי הלקט ה' תפילה סי' י"ג.

שם כוס של ברכה אתה שותה או ארבעים זהובים אתה נוטלו, ע' זהר הרקיע עשה כ"א.

שם כסהו הרוח חייב לכסות ארבב"ח אר"י ל"ש אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות. והנה במרדכי פרק במה מדליקין רמז רצ"ד ובס' המנהיג ה' שבת סי' י"ז דייקו מהכא דצריך לברך על הדלקת נר שבת אע"פ שאם היתה דולקת לא היה צריך לכבותה ולהדליקה שנית כמו הכא דאם לא חזר ונתגלה פטור מלכסות אפ"ה כי חזר ונתגלה חייב לכסות ולברך. וע' בראבי"ה סי' קצ"ט.

והנה לדידן דפסקינן כהרמ"א בשם הטור בסי' רס"ג ס"ד, דאם היה הנר דולק מבעוד היום גדול יכבנו ויחזור וידליקנו לצורך שבת ע"ש, אין נ"מ כלל דבודאי כיון דצריך להדליק חייב לברך דמה לנו אם היתה כבויה או הוא כבה אותה. כיון דברכתו היא על ההדלקה וכל דבריהם הם רק לפ"מ דס"ל דאם היתה דלוקה א"צ לכבותה ולהדליקה שנית, ולפי"ז בלתי מובן לע"ד מה שייך סוגיא דידן לדהתם בדבר הברכה, בשלמא אם הדמיון היה על עצם הפעולה, היינו דאם היתה דולקת בזולת פעולתו אינו צריך להדליק ואם היתה כבויה צריך לחזור ולהדליק אז היה הנדון דומה לראיה, דאם כסהו הרוח פטור מלכסות, ואם חזר ונתגלה חייב לכסות, אבל מה שייך זה לברכה פשיטא דבשניהם תליא הברכה בפעולתו, כמו בכסוי הדם במקום דצריך לכסות חייב לברך ובמקום דל"צ לכסות אין לו על מה לברך, כמ"כ בהדלקת נר של שבת באם כבתה וצריך להדליק מחדש, בודאי דצריך לברך, אבל אם לא כבתה וא"צ להדליק על מה יברך.

ומלבד זה ממקומם של שני הענינים מוכרע דאינם שוים להדדי, דהדלקת נר של שבת חיובית כ"כ, כדתנן התם דל"א ע"ב דנשים מתות על שאינן זהירות בהדלקתן, וההדלקה מוכרחת בתורת חובה גם לסעודת שבת, וע"ש דכ"ה ע"ב ברש"י ד"ה חובה ובתוד"ה הדלקת. עד דמשו"ה הכריעו לדינא, דאם היה נר דלוק מע"ש עוד היום גדול חייב לכבותה ולחזור ולהדליק מחדש כנ"ל. משא"כ בדין כסוי הדם אף שהוא מדאורייתא. מ"מ הוא דוקא אם ירצה לאכול בשר חיה או עוף ושחט, אז מחויב הוא לכסות. ואחרי כל אלה אם כסהו הרוח ולא נתגלה פטור מלכסות כדאמרינן הכא, הרי דאין לדמותן זל"ז וצ"ע וע' בבשמים ראש ך סי' י"ח.

שם אר"פ זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות, ע' בפר"ח ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' כ"ח ובמה"פ לירושלמי חלה פ"ג ה"ד ובאבני מלואים לאה"ע סי' י"א סק"א ובת' הגרע"א סי' נ"ד ובחידושיו למו"ק די"ט.

שם התם כשרשומו ניכר. ע' בס' המנהיג ה' אירוסין סי' ק"ה ובתשב"ץ ח"ב סי' ע"ד. במשנה דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם חייב לכסות כו', עמש"כ בחידושי לקמן דק"ז ע"א.

רש"י ד"ה ואומר לבני ישראל בפרשת כסוי הוא ע"כ, והנה האי קרא כתיב תיכף בתר קרא דוכסהו בעפר. ולפי דרשת הש"ס נצטרך לאמר דהאי קרא נדרש לפניו. על מצות כסוי הדם דכתיב במקרא שלמעלה, אולם בתו"כ דריש ואומר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו להזהיר גדולים על הקטנים ע"ש, ולפ"ז נראה דמקרא זה נדרש לאחריו. על אזהרת דם כל בשר לא תאכלו שיהיו הגדולים מוזהרים גם על הקטנים. וע' יבמות דקי"ד ע"א, ועפ"ז נראין הדרשות כסותרות זא"ז.

אולם בקרבן אהרן ובהתוה"מ שם מגיהים בתו"כ להזהיר גדולים על הגדולים ע"ש, ולפ"ז שפיר ניחא דכל הענין חד הוא באזהרת דם, ולמטרה זו הזהירה תורה גם מצות כסוי הדם ובאותה פרשה. ולהיות האזהרה גדולים על הגדולים. לכן החיוב על כל איש ישראל הרואה דם חיה ועוף השחוטים לכסות. אם עוד לא כסה השוחט וכדרשת הש"ס דהכא וזהו כוונת רש"י במש"כ בפרשת כסוי הוא, דלכאורה מדוע תלי בכרשה ולא כתב דבתר האי קרא כתיב, ולפמש"כ ניחא דאי הוה כתב הכי הוה משמע דלפי דרשת סוגיא דהכא נדרש האי ואומר לבני ישראל לפניו. ותקשה הלא בתו"כ נדרש לאחריו כנ"ל, לכן כתב דהאי קרא באותה פרשה כתיב, ור"ל דכל הפרשה תוכן אחד לה באזהרת דם, וקרא דואומר לבני ישראל אכולה קאי, ועפ"ז הדרשות דבסוגיין ודתו"כ אינן כסותרות זל"ז כנלע"ד.

רש"י ד"ה ארבעים. שענה אחריהם אמן. בלחם חמודות נדחק בדברי רש"י ע"ש. וע' במג"א ר"ס קצ"ב.

רש"י ד"ה אין דיחוי אין אמרינן דיחוי אצל מצות וכי אמרינן דיחוי בפסול קרבן הוא דאמרינן ע"כ. וכ' הרוקח בסי' שע"ח דמשו"ה יש דיחוי אצל קדשים שיכול להביא כפרה מן המובחר ע"ש, ולפי דבריו אם עני הוא ואין ידו משגת לקנות קרבן אחר להקרבה, או שהקרבן אינו בא לכפרה רק בנדר ונדבה, אצלו אמרינן אין דיחוי גם גבי קדשים כמו גבי מצות.

אולם רש"י בזבחים דע"ח ע"א גבי דם שנתערב במים דמחלק בש"ס דבקדשים אם נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל, ולענין כסוי הדם דהוא מצוה אמרינן דאין דיחוי אצל מצות. פירש"י שם וז"ל דלא שייך דיחוי אלא בדבר קדושה ע"ש. ולשון זה סובל כל קדשים והחסרון מה דבקדשים יש דיחוי הוא משום דהוא קדושה, וחילוק זה טעמא בעי מ"ש מצוה מקדושה.

ונלע"ד דמקור הדיחוי בא מסיבת הביטול המוקדם, ודם זריקה אפשר להתבטל ולא דם כסוי דדם הזריקה באה קדושתו ע"י הקדש פיו, ומשו"ה נופל עליו חלות הביטול, ומכיון שנתבטל שוב אינו חוזר ונראה. משא"כ דם כסוי שהיא מצוה מגזה"כ מי יוכל לבטלה, זולת אם נתבטלה לגמרי מכח הטבע ואי אפשר עוד לקיימה כמו בכסהו הרוח ולא נתגלה. אבל חזר ונתגלה נמצא שמציאותה היתה עכ"פ בכח, לכן לא בטלה מצותה, ושפיר הוכיח רב פפא מהכא ואמר זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות היינו מקור דאין דיחוי אצל מצות נובע מהכא, דהא חזינן דכבר אידחי לה מסיבת הטבע שנתכסה ברוח, ומ"מ חזרה המצוה על המכסה כשנתגלה, ש"מ מהכא דאין דיחוי אצל מצות גם בעלמא.

ועפ"ז גבי דם קדשים שנתערב במים, דקאמר בזבחים שם ומובא לקמן ע"ב דאם נפלו דם לתוך מים ראשון ראשון בטל, אזיל ר"פ גופיה לטעמיה ואמר ולענין כסוי אינו כן דאין דיחוי אצל מצות, וסברת החילוק שביניהם הוא, משום דטפת דם ראשונה כשנפלה במים ובלתי ניכרת לעין הרואה, גבי קדשים שבאו רק ע"י הקדש פיו, חל על טפת דם הזריקה שם ביטול, ואמרינן דטפה זו נתבטלה ואינה ראויה עוד לזריקה ובטלה הקדושה, ואע"ג שנתוספו אח"כ הרבה טיפי דמים להפך מראה המים לדם מ"מ אמרינן יש דיחוי בקדשים דכבר נתבטלו מקדושתם שבאה ע"י הבעלים, משא"כ גבי כסוי הדם מי יוכל לבטל המצוה, ומשו"ה כשנפלה טפה ראשונה במים, אע"ג שלא היתה ניכרת לעיני בשר, אכן דמיא לכסהו הרוח כל עוד שלא נתגלה, ומכיון שנתגלה חזרה חיובה לכסות לקיום המצוה דרמי עליה וה"נ כיון שנתרבו הרבה טיפי דמים והפכו מראית המים לדם, חזרה גם טפה הראשונה לקיום מצותה כמו כסהו הרוח ונתגלה, דאע"ג דלשעתה לא היתה בפועל אבל בכח היתה ואחרי שנתעוררה חזרה לה גם המצוה מכח אל הפועל כנלע"ד, וע' במג"א סי' תקפ"ו סק"ו ובביאורי הגר"א שם סקי"ג.

תוד"ה משתא, אבל תפלה לא הוי גמר לסעודה כו', ע' פסחים דק"ב ע"א תוד"ה ועקרו וברי"ף ובעה"מ ובמלחמות ור"ן שם דק"ט ע"ב ובאו"ח סי' קע"ח ס"ו ובביאור הגר"א שם ובס' תע"ד סק"ב ובפר"ח שם ובת' הריב"ש סי' שפ"ד.

תוד"ה ומכסי, יש להסתפק אם סח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך כו'. וברא"ש כתב דהיה נראה דחוזר ומברך ע"ש, ומאי דמספקא להו פשיטא ליה להראב"ן בסי' ר"ט שכתב כך הסכימו ראשי ישיבות ורבותנו הגאונים שצריך לברך על השחיטה על כל בהמה חיה ועוף שמא ישכח וידבר בין שחיטה לשחיטה או יתעסק בשום דבר ובטלה הברכה הראשונה כו', וע' בס' המכריע חא"ח סי' ד' ובת' מהר"ח או"ז סי' א' ובס' המנהיג ה' ראש השנה סי' כ"ב ובנוב"י קמא חא"ח סי' מ"א.

בא"ד דאם סח בין תפילין לתפילין דמברך שתים לרש"י להניח על ש"י ועל מצות על ש"ר ולדברי ר"ת מברך על ש"ר שתים כו', ע' ברכות ד"ס ע"ב תוד"ה אשר קדשנו ובמנחות דל"ו ע"א תוד"ה לא ובמרדכי ה' תפילין ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ח' ובשבלי הלקט ענין תפילין ובט"ז או"ח סי' כ"ה סק"ד ובביאור הגר"א שם סקי"ז.

בא"ד ומיהו אם אומר מענין שחיטה כו', ע' מנחות דל"ו ע"א תוד"ה סח ובפרדס לרש"י סי' ר"ו ובמג"א ה' ר"ה סי' תקפ"ג סק"ב ותקצ"ב סק"ה ובט"ז וביאור הגר"א שם סק"י.

בא"ד ואין ראיה מתפילין דהתם היא מצוה אחת ואין לו להפסיק אבל בשחיטה אי בעי שחיט אי בעי שביק ליה כו', ע' במרדכי מגילה רמז תתל"ב ובת' מהר"ח אור זרוע סי' י"ט וברוקח סי' שס"ז ובשבלי הלקט סי' ש"ג ובט"ז יו"ד סי' כ"ח סק"ב ובמג"א סי' ח' סקי"ד וט"ו ובביאור הגר"א שם סקכ"ו ובתשובת הגאון ר' יצחק ז"ל אחי הט"ז שהביא באו"ח סי' כ"ה ובמג"א סי' תרנ"א סקכ"ח ובביאורי הגר"א שם סקל"ט.

בא"ד ומ"מ נראה דאיסורא הוא להביא עצמו לידי לחזור ולברך כו', ע' בס' התרומה ה' כסוי הדם סי' ל"ט ובמרדכי חולין רמז תרנ"ב וברוקח ס"ס ש"פ ובת' מהרשד"ם חא"ח סי' א' ובביאור הגר"א לאו"ח סי' נ"ד סק"ג ובברכי יוסף שם סי' מ"ו סק"ו ובבאר שבע לסוטה דמ"א ושם דמ"ד ע"ב.

תוד"ה וחייבו, דזאת מצוה אחרת היא ומצוה ראשונה הלכה לה והוי מעוות לא יוכל לתקון ע"כ. כה"ג בחגיגה ד"ט ע"ב מעוות וגו' זה שביטל ק"ש של שחרית כו' וע"ש רש"י ד"ה שמינוהו, אמנם בשבלי הלקט ה' שחיטה סי' יו"ד הביא בשם ר"ת דמעשה כזה בא לפניו וצוהו שישחוט המכסה עוף אחר ואותו שנגזלה הברכה ממנו יברך על כסוי הדם ויכסה.

בא"ד ומיהו לא דיינינן השתא ליחייב עשרה זהובים דבמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ע"כ, וכ"כ בס' התרומה ה' כסוי הדם סי' ל"ט, וע' בריב"ף ונמו"י בפ' החובל דצ"א ע"ב ובתוס' שם ד"ה וחייבו ובש"ך חו"מ סי' שפ"ב סק"א ובכפתור ופרח פט"ז ובקצוה"ח סי' ש"ו סק"ז.

בא"**ד** ואפילו תפס מפקינן מיניה משום דכולם חייבים בקריאת התורה כו', ע' בחו"מ ס"ס שפ"ב ובביאור הגר"א שם סק"ח ובמהרי"ק שרש ט'.
תוד"**ה** או, וא"ת או נ' זהובים הו"ל למימר דהא איכא ברכת בפה"ג כו'. ע' פסחים דק"ג ע"ב תוד"ה ולא ובש"ך חו"מ סי' שפ"ב סק"ג ובקצוה"ח שב סק"א ובברכי יוסף חא"ח סי' תל"ד סק"ה.
תוד"**ה** רואין, והקשה הר"ר שמואל מוורדו"ן דבפ' הקומץ רבה מפרש טעמא דרבנן ור"י כו' ע"כ, וכן הקשו בזבחים דע"ז ע"ב וע' בסוטה דט"ז ע"ב תוד"ה מביא השני ובפמ"ג ליו"ד סי' ק' במשבצות סק"א ובחידושי ח"ס לע"ז דס"ו ע"א

דף פז:

רואין אותו כאילו הוא מים ר' יהודא אומר אין דם מבטל דם, ע' בת' ריקאנטי סי' ר"ט ובחידושי ח"ס לביצה ד"ח ע"ב.
שם דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות א"ר יהודא אימתי כו', האי אימתי דר"י אי בא לפרש או לחלוק ע' לעיל דפ"ג ע"א תוד"ה ומודה ודפ"ח ע"א תוד"ה רבנן וברא"ש שם ובס' התרומה ה' כסוי הדם סי' ל"ט ובס' יראים סי' קכ"ח וסי' קל"ט ובביאור הגר"א ליו"ד סי' כ"ח סק"י.
שם תנן התם דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר כו'. הלכה זו משובשת בתוספתא זבחים פ"ח וצריכה תיקון.
שם אר"פ ולענין כסוי אינו כן אין דיחוי אצל מצות, ע"ל ע"א רש"י ד"ה אין דיחוי ומש"כ בחידושי שם.
שם ר' אסי מנהרביל אומר בצללתא דדמא. ולכאורה יל"ד האי צללתא דדמא נמי אי דם אכשורי מכשר אי מיא אכשורי מכשרי, כדפריך הש"ס על סתם מראה אדמומית. אולם מצאתי בס' יראים סי' קמ"ח דהאי צללתא דדמא הוא כעין מי חלב לגבי חלב, דלאו חלב ולאו מים הוא, אלא כמו בריה חדשה, וצללתא דדמא ג"כ הפסיד שם דם ונולד לו שם אחר, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"א ובח"ס חי"ד סי' ע'.
רש"**י** ד"ה או בדם החיה בדם היקו של חיה, והרמב"ם בפיה"מ כ' בחיה טמאה. וביד החזקה השמיט כל תיבת חיה, ונראה משום דמשנתנו דמיא ממש ללשון המשנה בזבחים פרק התערובות ושם איצטריכא ליה למיתני חיה. דדמה פסול לזריקה להיותה חולין, משו"ה נשתרבב לשון זה גם במשנתנו דכסוי הדם, אע"ג דדם חיה נמי צריכה כסוי.

רש"י ד"ה כל מראה אדמומית שבו מטמא ע"כ, בגמרא לפנינו הגרסא מטמאין באהל, והרמב"ם בפ"ג הי"ג מטו"מ העתיק נמי וכל מראה דמים מן המת טמא, ומשמע ששניהם נמשכו אחר לשון התוספתא בסוף מכשירין ובאהלות פ"ד. דהתם נמי תניא סתם הרי אלו טמאין.

תוד"ה תנן. ואינה משנה בשום מקום כו', ע' לקמן דק"כ ע"א תוד"ה והא דתנן ובבאר שבע להוריות דף ה' ע"א.

תוד"ה כל, ועו"ק דקאמר התם דמטמא טומאת משקין ברביעית והלא משקין מטמאין בכל שהוא כו'. התוס' האריכו בזה בכ"מ כנרשם עה"ג בפסחים די"ד ע"א בתוד"ה דאיכא ע"ש. וע"ע ברש"י פסחים די"ז ע"ב ד"ה אבל ובנדה דנ"ה ע"ב ד"ה טומאת משקין ובתוס' שם דט"ז ע"א ד"ה במקור ודע"א ע"א ד"ה מקור וברש"ש מכשירין פ"ו מ"ז ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ו.

דף פח.

ואלו ואלו אין מטמאין. ע' בפירוש הרא"ש לטבול יום רפ"ב.

שם תניא אידך וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות כו'. ברייתא זו איתא בתו"כ, והתם הגרסא את דמו וכסה מלמד שכל דמו חייב לכסות מכן אמרו כו', ולכאורה משמע דגרסא דהכא נכונה טפי למידרש מן וכסהו, דתיבה זו כוללת כל דמו. והכי הוא נמי לישנא דקרא וכסהו בעפר. אולם לפ"מ דמסקינן בסוגיין רבנן סברי דמו כל דמו ור"י סבר דמו ואפילו מקצת דמו, משמע דצריכי לפלוגתתם תיבת דמו, ולא סגי לפלוגי כמ"כ בתיבת וכסהו, אי כולו או אפילו מקצת וצע"ק.

רש"י ד"ה איכא בינייהו, ללישנא קמא דאמר א"צ כו'. ע' בת' ח"צ סי' ס"א.

תוד"ה רבנן. ואע"ג דאמרינן בפ' ז"ב דאימת דר"י לפרש כו'. ע' מה שהאריכו בזה הרי"ף והרז"ה הרמב"ן והרשב"א הרא"ש והר"ן ובס' יראים ס' קכ"ח ובת' חו"י סי' צ"ד.

בא"ד ומיהו לרמב"ח ור"ח משמע בז"ב דאף במשנה הוי אימתי לחלוק כו', ונמחק שם בתוס' תיבת ורב חסדא, ולע"ד קאי ציונא דפ' זה בורר רק על רמב"ח, אבל רב חסדא ס"ל הכי לקמן דקל"ח ע"א, דהתם קאמר ר"ח ר' יהודא היא. ובע"כ משום דר"י קאמר התם אימתי והוא לחלוק, דאי לפרש לדת"ק הו"ל לר"ח למימר האי תנא הוא, ולפי"ז יש לקיים בתוס' תיבת רב חסדא.

תוד"ה ור' יהודא. דמשום דדם כוליה דם משמע קאמר ר"י דמו מקצת דמו כו'. ע' בת' מהר"ם מלובלין סי' ס"ה ובאור שמח פי"ד מה' שחיטה.

תוד"ה חרסית פי' בקונטרס במרובה דס"ט לבנה כתושה ע"כ, לפנינו בב"ק שם פירש"י כתותי רעפים, וחרסית שהיא לבינה כתושה נמצא ברש"י שבת דע"ח ע"ב, ומאי דרש"י פי' הכא שחיקת חרסין. פי' הרמב"ם כן בפיה"מ כלים פ"י מ"ב כתישת החרס, וע"ש בר"ש פ"ג מ"ז וברש"י חגיגה די"ג ע"ב ד"ה מבין.

דף פח:

משום דהוה כלל הצריך לפרט כו'. ע' בפי' הראב"ד לברייתא דר' ישמעאל ובתוס' בכורות די"ט ע"א ד"ה כיצד ומש"כ בחידושי שם.

שם אמר רבא האי בורכא א"ל ר"נ בר יצחק כו', בר"ן הביא לדברי השאילתות דגרסינן אמר רבא הא בורכא דתניא כו', וע' בס' הארוך מש"ך סי' כ"ח.

שם שורף טליתו ומכסה, ע' ראב"ן סי' רפ"ו ובש"ך סי' כ"ח סקכ"ט ובט"ז שם סקי"ז.

שם וב"ה אומרים מצינו אפר שקרוי עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וב"ש עפר שריפה איקרי עפר סתמא לא איקרי. והנה לפ"ז ר"ש בתמורה די"ב ע"ב. דדייק אהאי קרא גופיה דולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וכי עפר הוא והלא אפר הוא שינה הכתוב ממשמעו לדון הימנה גז"ש כו', לא ס"ל כב"ה דאפר קרוי עפר. דלדידהו אין מקום להקשות וכי עפר הוא והלא אפר הוא, כיון דסבירא להו דאפר קרוי עפר, ובפסוק זה גופיה גלי קרא דאין נ"מ בלשון. ובע"כ דס"ל לר"ש כב"ש דעפר שריפה איקרי עפר סתמא לא איקרי, וגם בזה ר"ש לטעמיה בתמורה ד"ט ע"א דקאמר בהמה רבה איקרי בהמה סתם לא איקרי.

ובזה מתורץ קושית התוס' בסוטה דט"ז ע"ב שהקשו אהא דשינה הכתוב במשמעו וז"ל תימא וכי מפני כך שינה והאמר בפ' כסוי הדם דלכך שינה אליבא דב"ה ללמד שאפר נקרא עפר ע"ש. ולמש"כ ניחא דהא ר"ש קאמר לה התם ואיהו לא ס"ל כלל כב"ה, רק כב"ש דעפר שריפה איקרי עפר סתמא לא איקרי, והשתא תקשה כיון דבאמת אפר הוא. מדוע קרא אותו הכתוב עפר שריפה, לכתוב אפר ואנא ידענא דשריפה הוא, דכל אפר הוא דשריפה, ובע"כ דשינה הכתוב במשמעו לדון הימנה גז"ש כו' ע"ש.

שם וב"ש עפר שריפה איקרי עפר סתמא לא איקרי, וכפלוגתא זו פליגי ר"ש ורבנן בתמורה ד"ט ע"א כמש"כ לעיל בסמוך וע' בכורות דל"ח ע"ב ובמנחות דל"ז פליג ת"ק על ר' יוסי החורם ואמר. יד ימינו איקרי יד סתמא לא איקרי, ובברכות דל"ה ובב"מ דפ"ז תירץ כן ר"פ, כרם זית איקרי כרם סתמא לא איקרי, וביומא ד"י אמר רבה בית חורף ובית קיץ איקרי בית סתמא לא איקרי, ולקמן דקי"ז ע"א א"ר אשי, חלבו האליה איקרי

חלב סתמא לא איקרי. וכן משני סתמא דהש"ס לקמן דקל"ט ע"ב. דרך נשר איקרי דרך סתמא לא איקרי. ודק"מ ע"א צפרי שמיא איקרי צפרי סתמא לא איקרי. ובעירובין ד"ב ע"ב פתח שער החצר איקרי פתח סתמא לא איקרי, והשתא תקשה לפ"מ דב"ה פליגי בזה על ב"ש בסוגיין. האם כולהו תנאי וכולהו אמוראי וסתמא דהש"ס, כב"ש אמרי הכי וצע"ק.

ומדי דברי בזה אתפלא ע"ד המהרי"ק סי' כ', שכתב דכמו ב"ה דבסוגיין דהלכתא כוותייהו, לית להו לחלק משום דעפר שריפה איקרי ולא עפר סתם, כמ"כ אין לחלק בין מכר סתם למכר מפורש ע"ש, והוא פלא, דע"כ לא פליגי הכא כן בכה"מ בש"ס, רק בלשון הכתוב. אבל מה ענין זה ללשון בני אדם דמכירה וצ"ע כעת.

שם אמר רבא בשכר שאמר א"א ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה, וכן העתיק בשאילתות פ' ברכה סי' קס"ד. אע"ג דנראה דאגדה דב"ר פליג על דרשה זו. דהכי איתא בפ' וירא ס"ס מ"ט א"ל הקב"ה אתה אמרת ואנכי עפר ואפר חייך שאני נותן לבניך כפרה בהם שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ואסף איש טהור את אפר הפרה ע"ש הרי דלא הזכיר כלל עפר סוטה, וכ"מ במד"ר נשא פ"ט בפסוק בכלי חרש דמדרשות חלוקות הן והא דבסוגיין הביאו בשם רבותנו אמרו.

שם וליחשוב נמי עפר כסוי הדם כו'. והנה בתנחומא בראשית סי' יוד איתא דכשהרגו קין להבל לא ידע מה לעשות עמו זימן לו הקב"ה שני עופות טהורים והרג אחד מהן את חבירו וחפר בידו וקברו וממנו למד קין וחפר וקבר את הבל לפיכך זכו העופות לכסות את דמן ע"ש. ולפ"ז יל"ד מאי מקשה הש"ס דליחשוב נמי עפר כסוי הדם. הלא זהו לא בשכר אברהם אבינו, רק מחשבה קדומה היתה אחרי מיתת הבל לשלם להעופות טהורים שכרן בכסוי הדם דעפר.

אולם גם בזה מדרשות חלוקות הן. דבמד"ר שם מבואר באופן אחר ובפרקי דר"א ס"פ כ"א איתא דאדה"ר קבר להבל ע"י עורב שלמדו לעשות כן ושלם הקב"ה שכר העורבים בעוה"ז ע"ש.

שם התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא, אין כוונת הש"ס שהיא רק הכשר מצוה, דבאמת היא גופה מצוה כמו ציצית וסוכה, וכדדייק הש"ך ביו"ד סי' כ"ח סק"ה מהך סוגיא דהכא. וע"ש בביאור הגר"א סק"ד, ומפני שפעולתה היא בלא הנאה, ואינה כאפר פרה ועפר סוטה דאיירינן בהו כדפירש"י להכי קרי לה הכא הכשר מצוה.

שם בשכר שאמר א"א אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לשתי מצות לחוט של תכלת ורצועה של תפילין. בב"ר פמ"ג חשיב במקום רצועה של תפילין רצועת חליצה, וע' בשאילתות פ' עקב ס"ס קמ"ה ובהעמק שאלה שם וע' בילקוט לך רמז ע"ו.
רש"י ד"ה הנאה, דבלאו כסוי נמי הוו משתרי בשר כו'. ע' פר"ח סי' כ"ח סק"ג.
תוד"ה שחיקת, וי"ל דבפ"ע אינו מגדל צמחים ע"כ, פי' אבל אם זורה לרוח מתערב עם שאר עפר ומגדל, וכן מבואר בס' האשכול ח"ג סי' נ"א, וע' בנחל אשכול שם.
תוד"ה אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח למעוטי עפר מדבר קאתי כו' ע"כ, ויל"ד טובא האם אין במקום ישוב עפר שאין מגדל צמחים עד דאיצטריך ליה לפרש מדבר, דהוא מילתא דלא שכיחא כ"כ, ומי סני ליה לפרושי כפירש"י למעוטי ארץ מליחה, וזה משכחת אף במקום ישוב. שוב ראיתי בס' יראים סי' קל"ט שכ' דמדבר מגדל צמחין ואינו מגדל צמחי זריעה ע"ש ולפ"ז טובא אשמעינן בתוס', במש"כ למעוטי עפר מדבר קאתי, היינו דאע"ג דמגדלין צמחין, מ"מ ממועטין מפני שאינם מגדלין צמחי זריעה, ומזה אפשר להוכיח לכל עפר ממין כזה אף אם נמצא בישוב, וע' מנ"ח בל"ט מלאכות דשבת דין חרישה.
בא"ד וי"ל דשמא אז כשבאו שם ישראל היה מצמיח, ע' בחידושי ח"ס לביצה ד"ח ע"א.
תוד"ה שוחק, ואע"ג דלא מגדל צמחין כיון דאיקרי עפר מכסין בו כו', ע' ביצה ד"ח ע"א תוד"ה ה"ק.
תוד"ה מצינו אפר שקרוי עפר וא"ת דהכא פליגי ב"ש ובפ"ק דביצה ד"ב תנן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר כירה מוכן הוא כו', וכן הקשו התוס' שם ד"ח ע"א ובחידושי הרשב"א שם ד"ז ע"ב וע' בס' יראים סי' קל"ט ובס' התרומה ה' כסוי הדם סי' מ'.

דף פט.

וראו כל עמי הארץ וגו', אלו תפילין שבראש ע' באור"ח סי' כ"ז סי"א ובט"ז שם ר"ס ל'.
שם מפני שתכלת דומה לים כו', מאמר זה הובא במד"ר נשא פי"ד ובס"פ שלח ובילקוט לך רמז ע"ו, ובכה"מ נשתנו הגרסאות, וע' סוטה די"ז ע"א תוד"ה מפני ובמנחות דמ"ג ע"ב תוד"ה רקיע.
שם אבל עכו"ם אינן כן נתתי גדולה לנמרוד כו' לחירם מלך צור אמר מושב אלקים ישבתי בלב ימים. הנה לפ"מ שחשב אותו בין מלכי אוה"ע, ניכר שאינו חירם מלך צור שסייע לשלמה בבנין ביהמ"ק, שהוא היה בן אשה אלמנה משבט דן ואביו משבט נפתלי, וע' ברש"י דברי הימים ב' ב' י"ג, ועפ"ז יל"ד דבאותה פרשה ביחזקאל שהש"ס

הביא עליו קרא דמושב אלקים ישבתי, כתיב שם כ"ח י"ד ונתתיך בהר קדש אלקים היית ופרש"י ונתתי לך מקום לקנות לך שם בבנין הר קדשי שסייעת את שלמה בעצי ארזים ע"ש, ודוחק לאמר דמקרא זה מוסב על כלל המדינה שמהם היו עבדי חירם, לפ"מ דפתח שם שא קינה על מלך צור, וע' בילקוט יחזקאל רמז שס"ז שכ' דאותו חירם מלך צור שיחזקאל התנבא עליו האריך ימים הרבה, והיה מתגאה ע"י ששלח ארזים לביהמ"ק אמר הקב"ה הריני מחריב את ביתי שלא יהא חירם מתגאה עלי שנאמר פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך כו' ע"ש, ובע"כ דחירם שהפליא אומנתו בביהמ"ק היה יהודי, וחירם מלך צור שסייע לשלמה בשליחות הארזים היה מאוה"ע והאריך ימים עד זמן יחזקאל, וע' במד"ר וישב פ' פ"ה.

שוב מצאתי בכפתור ופרח פי"א, שכ' שמצא בנימוקי רב נחמן ריש מתיבתא דסוריא, דחירם דבסוגיין גוי גמור היה וחירם שהיה בימי שלמה משבט נפתלי נכנס לגן עדן בזכות הבית ששמש בו ע"ש, ולא העיר מכל מה שכתבתי וצ"ע כעת.

שם שבולם עצמו בשעת מריבה ע"כ, והיינו דאמרינן בקידושין דע"א ע"ב, דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מינייהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי. וע' ברמ"א אה"ע סי' ב' ס"ד ובהקדמת הרוקח שורש היראה.

שם מה אומנתו של אדם בעוה"ז ישים עצמו כאלם יכול אף לד"ת ת"ל צדק תדברון. ע' בס' חסידים סי' ל"ח ל"ט.

שם יכול יגיס דעתו ת"ל מישרים תשפטו בני אדם, הדקדוק מבואר איך יכול להעלות על הדעת דלכתחלה יגיס דעתו. וע' במהרש"א מה שנדחק בזה, אכן בילקוט תהלים רמז תשע"ו הגרסא יכול אפילו הגיס דעתו כו'. ועפ"ז ביאור הענין הוא כך. דלפ"מ דפתח דאומנתו של אדם בעוה"ז לעשות עצמו כאלם, וקאמר יכול אף לד"ת יעשה עצמו כאלם ת"ל צדק תדברון. ובזה שפיר מסיק, יכול אפילו הגיס דעתו עם הד"ת שלמד לבני אדם נחשב לו נמי לשבח, ת"ל מישרים תשפטו בני אדם. דגם הד"ת שלמד עמהם צריכה להיות בישרות ומאזני משפט ולא בגסות.

שם מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה כו'. כה"ג בסנהדרין דקי"ב ע"א וע"ש דמ"ו ע"א תוד"ה תלישה.

שם ורבא אמר מצות לאו ליהנות ניתנו, ע' קצוה"ח סי' ע"ב סקל"ד.

שם מאי לאו אם נטל לא יצא לא אם נטל יצא כו', ע' בת' חמדת שלמה סי' ל"ג.

שם שופר של עכו"ם לא יתקע בו כו' לולב של עכו"ם לא יטול כו' והתניא תקע לא יצא נטל לא יצא ע"כ, מסוגיא זו משמע דשופר ולולב שוין בזה לכל הדברים. אמנם

בירושלמי יבמות פי"ב ה"ב ובסוכה רפ"ג אמרינן שופר של ע"ז ושל עיה"נ ר' לעזר אומר כשר תני ר' חייה כשר תני ר' הושעיא פסול הכל מודים בלולב שהוא פסול מה בין שופר מה בין לולב א"ר יוסי בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם לא משל איסורי הנייה ברם הכא יום תרועה יהיה לכם מ"מ א"ר לעזר תמן בגופו הוא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא ויש קול אסור בהנאה, וע"ש בק"ע וש"ק ובציון ירושלים ובביאורי הגר"א לאו"ח סי' תקפ"ו סק"ט וסקי"א.

שם הכי השתא התם שיעורא בעינן וע"ז כתותי מ"ש הכא כל מה דמיכתת מעלי לכסוי, והנה בפמ"ג ליו"ד סי' פ"ז בשפ"ד סק"ב הביא בשם שער אפרים סי' ל"ח, בחמאה שבשלו בקדירת בשר ב"י דמותר לנר חנוכה, וספר זה אינו ת"י לעיין בו. אמנם בשערי תשובה ה' חנוכה סי' תרע"ג שדא ביה נרגא, כיון דנ"ח בעי שיעור דהיינו שיתן שמן בנר שידליק כשיעור וכיון דבב"ח אסור בהנאה כתותי מיכתת שיעורא ע"ש, והנה לפ"ד הגר"א באה"ע סי' קכ"ד דלא אמרינן כתותי רק בע"ז וע"ש בפר"ח, לפ"ז ודאי דאין מקום להרכבת דכתותי לאיסור דבב"ח, אולם אפילו לדעת הרמב"ן והר"ן והתוס' בסוכה דל"ה ע"א ובסוטה דכ"ה ע"ב דגם בשאר דברים העומדים לשריפה אמרינן כתותי. אמנם לפ"מ דמסקינן הכא דלא אמרינן כתותי. רק בדברים שתשמישם הם ע"י שיעורם השלם בבת אחת, כמו שופר אתרוג לולב לחי, משא"כ בדבר שעצם תשמישו הוא ע"י כתותי. וה"נ בנר חנוכה אם יניח חתיכת החמאה על הפתילה בבת אחת תכבה ובל תעשה פעולתה, א"כ מעלתה היא ע"י הכתיתה, דהפתילה תמשוך מן השמן לאט לאט קמעא קמעא, וממילא נחשבת הכתיתה גבי נ"ח למעלה כמו בכסוי הדם, וע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"ב ובתשב"ץ ח"ב סי' ל"ד ובהגהות עתים לבינה על ס' העתים סי' ק"ג.

ואי משום שיעורא דלכתחלה בנ"ח. הלא בכסוי הדם ג"כ לא יספיק אבק אחד לכסוי. וכדאמר הכא כל מה דמכתת, הלא בעי איזה שיעור לכתותי, כדי שיהיה בזה תורת כסוי, וכל מה דמכתת טפי מעלי כנלע"ד.

רש"י ד"ה בשלמא רצועה של תפילין איכא הנאה כו' ע"כ, נמשך אחר תירוץ הש"ס דלעיל, התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא.

תוד"ה יצא, מכאן נראה לפסול גט שנכתב על הקלף ואח"כ חתכו כו', ע' ברשב"א רא"ש ור"ן לגיטין דכ"א ע"ב ובס' התרומה ה' גיטין סי' ק"י, וצ"ע במג"א ר"ס של"ו וע"ש בסקי"ד.

תוד"ה והתניא. אלא ניחא ליה להביא הך ברייתא דקתני בה שופר ולולב ע"כ, וכ"כ התוס' בסוכה דל"א ע"ב ד"ה של וע' בחידושי ח"ס לסוכה שם.

בא"ד וי"ל דהכא בע"ז של ישראל דאין לה ביטול כו'. וכ"כ התוס' ביבמות דק"ד ע"א ובסוכה דל"א ע"ב. וע' ברוקח ה' לולב סי' ר"כ ובלח"מ פ"א ה"ג מה' שופר ובכפתור ופרח ס"פ נ"ד ובביאורי הגר"א סי' תרמ"ט סקי"א.
בא"ד וי"ל כגון שהגביה השופר והסנדל על מנת שלא לקנותו כו', וכ"כ בת' הרשב"א סי' ה'.
בא"ד ור"ת מפרש דכולהו בע"ז דעכו"ם וכאן קודם ביטול והתם לאחר ביטול כו', וע' במרדכי ר"פ לולב הגזול ובחידושי הרשב"א שם דל"א ע"ב ובר"ן שם ולר"ה דכ"ח ולע"ז דמ"ז.
גיד הנשה פרק שביעי חולין

דף פט:

במשנה, גיד הנשה נוהג בארץ ובחו"ל. ע' בס' יראים סי' קמ"ז.
שם ונוהג בבהמה ובחיה, ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ד ובמל"מ רפ"ח ממאכלות אסורות מה שהביא בשם תשובות הרשב"א וע' בת' הריב"ש סי' ע"ז ובשעה"מ רפ"ח ממ"א.
והנה בכריתות דכ"א ע"א אמרינן דבכוי נוהג איסור גיד, משום דבכף הירך תליא רחמנא והא אית ליה כף הירך ע"ש. והאי טעמא צריך למ"ד כוי בריה בפ"ע הוא. דלמ"ד ספיקא הוא, בלא"ה ממ"נ אי חיה הוא או בהמה, בשניהם נוהג איסור גיה"נ כדתנן הכא, והכי אמרינן לקמן דקל"ב ע"א שדמו וגידו אסורין כבהמה וחיה.
שם ואינו נוהג בעוף כו'. והנה בפדר"א רפי"א חשיב בריאת הבהמה ואמר שמותר באכילתו חוץ משלשה דברים החלב והדם וגיד הנשה, ובתר הכי חשיב בריאת החיות וקאמר שחיטתן ואכילתן כעוף ע"ש. והוא תמוה דלא שחיטתן ולא אכילתן שוה לעוף. דשחיטת חיה בשני סימנין כבהמה כדאמרינן לעיל דנ"ט ע"א חיה בכלל בהמה לסימנין, ועוף הכשרו בסימן אחד כדתנן לעיל רפ"ב, ולענין אכילה אסורה גיה"נ בחיה כמו בבהמה, ובעוף אינו נוהג גיה"נ כדתנן במשנתנו. שוב מצאתי בביאור הרד"ל שנדחק בזה ע"ש.
שם ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף, ע' ח"ס חי"ד סי' י"ט.
שם ונוהג בשליל ריי"א אינו נוהג בשליל וחלבו מותר ע' בס' יראים סי' קמ"ז ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ב ובסוף ספר הפלאה לכתובות.

שם ואין הטבחין נאמנין על גיה"נ דר"מ וחכ"א נאמנין עליו ועל החלב, והא דרש"י פירש בגיטין ד"ב ע"ב בעד אחד נאמן באיסורין שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על ניקור הגיד והחלב ע"ש, אע"ג דהכא בפלוגתא שנויה הוא לפום קושטא דמלתא דקיי"ל כחכמים, ור"מ אע"ג דס"ל דאין הטבחים נאמנים. מ"מ לא יפלוג אכללא דע"א נאמן באיסורין. או כדפירש"י ביבמות דפ"ח ע"א דאי לא"ה אין לך אדם אוכל משל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו. ובתשובות הרשב"א סי' תרכ"א הביא טעם זה בשם הירושלמי וע"ש סי' תרכ"ז, או כדפירש"י לעיל ד"י ע"ב דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרך ומצאנך ושחט את בן הבקר ואכלי כהנים על ידו. ועמש"כ בחידושי שם. וע' בח"ס חא"ח סי' וא"ו.

שם מוקדשין פשיטא משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד מינה כו', וכ' בש"א סי' צ"ו ויש לתמוה מאי פריך פשיטא אדרבה ה"ל לאקשויי לאידך גיסא אמאי נוהג במוקדשים ניתי עשה דאכילת קדשים וידחה ל"ת דגיד הנשה דהא האי תנא ס"ל יש בגידין בנ"ט כדאמר התם בגמ' והו"ל בכלל ואכלו את הבשר וזה צ"ע עכ"ל, וידחה לאו דבל תוסיף, וע' יצחק ח' א"ח סי' ט' ובשושנת העמקים כלל ט'.

ולכאורה לפ"מ דאמרינן ביבמות ד"ה ע"ב. דלהכי לא מצינו למילף עשה דוחה ל"ת. ממילה ותמיד שדוחים לל"ת דשבת, משום דמילה ותמיד ישנן לפני הדיבור ע"ש הרי דמצוה דקודם הדיבור אלים טפי וע"ש בש"א מה שהאריך בפרט זה. ולפ"מ דמשנתנו קאי גם אליבא דר' יהודא, מדלא פליג גם ברישא כדפליג בסיפא. ואיהו ס"ל לקמן ד"ק ע"ב דמבני יעקב נאסר גיד הנשה, וא"כ הויא ל"ת דקודם הדיבור. ועשה דאכילת קדשים הוא מדכתיב בפ' תצוה ואכלו אותם אשר כופר בהם, כדפירש"י בפסחים דנ"ט ע"א. א"כ לא אתי עשה דלאחר הדיבור ודחי לל"ת דקודם הדיבור.

והנה על קושית התוס' בעירובין ד"ק ע"א. אתערובות דמתן ארבע במתן אחת. דליתי עשה דמתן ארבע תירץ הריטב"א שם בשם התוס' גופיה, דבקדשים לא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת כדאמרינן בזבחים דצ"ז ע"ב וכ"כ במהרי"ק שורש קל"ט, ובשעה"מ פ"ג מה' נדרים הביא כן בשם הרשב"א בכת"י וע' בנוב"י מ"ת חאה"ע סי' קמ"א, ומזה מוכח דהא דאמרינן אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש. לאו דוקא דהל"ת נוגעת למקדש, אלא אפילו הל"ת היא בעלמא רק העשה היא של מקדש אמרינן נמי אין עשה דוחה אותה. וכ"כ הש"א גופיה בטו"א לר"ה דכ"ח ע"ב מצד הסברא לתרץ כן קושית התוס' בעירובין שם, וכתב דודאי גזה"כ הוא דהאי כללא דעשה דוחה ל"ת ליתא במקדש דקים להו לרבנן דעשה דמקדש דגלי קרא דאינו דוחה לל"ת, אפילו לל"ת דעלמא נמי לא דחי ע"ש ועפ"ז

אין מקום לקושית הש"א דעשה דאכילת קדשים תדחה לל"ת דגיד הנשה. כיון דאין עשה דמקדש דוחה לל"ת אפילו היא דעלמא כנ"ל.

אכן בכלל בלתי מובן לע"ד דברי הטו"א, מאי דלגבי מתן ארבע קרי ללאו דבל תוסיף לאו דעלמא ולא ל"ת דמקדש, הרי לאו דבל תוסיף נאמר בכלל על כל המצות. וממילא בכל מאי דעסיק ביה אם הוסיף עליו ישנו בבל תוסיף. כמו בחמש טוטפות כן במתן אחת אם נתן שתים או ארבע הויא תוספות, ובל תוסיף זה הוא במקדש, וכן בגיה"נ אטו אם ישנו איסורו גם באכילת חולין משו"ה לא יהיה גם באכילת קדשים, הרי אפילו לאכילת מזבח לא הותר דבעינן ממשקה ישראל כדאמרינן לקמן ד"צ ע"ב גיה"נ של עולה חולצו לתפוח כו' ע"ש, מכש"כ לאכילת כהנים. וזהו כל קושית הש"ס מוקדשים פשיטא משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד מינה, וממילא הל"ת נוגעת למקדש, ושפיר י"ל אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש.

שם אלא קסבר אין בגידין בנ"ט ובמוקדשין איסור גיד איכא איסור מוקדשים ליכא והרמב"ם פסק בפט"ו הי"ז ממא"ס דאין בגידין בנ"ט. ואפי"ה פסק שם פ"ח ה"ו דאוכל גיה"נ של עולה חייב שתים. מטעם איסור כולל, וע' בתשובות הרשב"א ח"ד סי' פ"ט ובס' עונג יו"ט סי' ע"ה ובאור שמח פ"ח ממ"א ה"ו והי"ד.

שם אלא הכא בוולדות קדשים עסקינן כו' דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קאתי, ע' בחידושי הרשב"א ליבמות דל"ג ע"א ובפיה"מ לכריתות די"ג ע"ב ושם די"ד ע"א ובשטמ"ק שם אות ב' ובמש"כ בחידושי שם ובזבחים דמ"ה ע"ב תוד"ה אבל.

שם על כזית מן המת מגלח על כולו לא כש"כ, ע' בר"ש אהלות רפ"ב ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ב סי' נ"ב אות ח' ובמש"כ בחידושי לערכין ד"ד ע"א.

שם וא"ר יוחנן לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידיו, ע' נוב"י קמא חי"ד סי' צ"ז.

רש"י ד"ה איסור גיד הנשה נוהג בבהמה משעה שנוצר ע"כ, אבל איסור חלב אינו חל עד שיולד, וע' בתוד"ה בולדות ולקמן דק"ג ע"א רש"י ד"ה איתמר ותוד"ה דאיסור ולעיל דע"ה ע"א תוד"ה לדברי ובתוס' כריתות ס"פ דם שחיטה ובמש"כ בחידושי שם, וע' פלתי סי' ק' סק"ד.

רש"י ד"ה אם יש בנ"ט שיערו חכמים בס' כל נ"ט סתם, ע' פלתי סי' צ"ח סק"ד ד"ה איברא מרש"י.

תוד"ה אלא ולא היה יכול להקשות והתנן אינו נוהג בטמאה כו', ע' פלתי סי' ס"ה סק"ב ובשעה"מ פ"ח ה"ו ממ"א.

בא"ד לא מסתבר למימר דאח"כ שנאסרו בטמאה פקע ממנו איסור גיה"נ כו'. ע' בת' הגרע"א סי' קע"ז.
תוד"ה אם, תימה דילמא אסורה משום שמנו של גיד כו', ע' בליקוטים מחידושי הגרע"א לקמן דצ"ו ע"ב בתוד"ה אם.
תוד"ה בוולדות, דהא דשרי ר"מ בגיד בשליל בן ח' היינו לאחר שנשחטה האם כו' ע' מנ"ח מצוה ג' אות א'
בא"ד ומיהו קשה דבפ' בהמה המקשה איפלגו ר"י ור"ל בתולש חלב מבן ט' חי כו' ע"כ, לכאורה הו"מ לתרוצי בקצרה, דחלב שאני כיון דאינו בעמוד והקרב, משא"כ בגיד דשליל, כדמחלקו לקמן דצ"ב ע"ב בתוד"ה אילימא וכ"כ הראב"ד בפירושו על התו"כ שמיני ריש פ"ו וע"ל ד"צ ע"א תוד"ה הכא וצ"ע כעת.
תוד"ה והא, תימה מאי פריך הא סיפא בשליל שנשחטה אמו ורישא בשלא נשחטה כו', ע' בס' הארוך משך סי' ס"ד ובפלתי שם סק"א ובעונג יו"ט סי' ס"ז.
תוד"ה ואמר, משום דאפירכא קמייתי איתמר מילתיה דר' יוחנן ע"כ, ע' בירושלמי נזיר פ"ז ה"ב ובש"ק ומה"פ שם.

דף צ.

אלמא איסור מוקדשין קדים כו' מאן שמעת ליה האי סברא ר' יהודא והא מתניתין דלא כר' יהודא כו' ועפ"ז צ"ל דמעיקרא סבר הש"ס להקשות דוקא שלא אליבא דר"י. ושפיר הקשה ממשנה דעל אלו טומאות הנזיר מגלח כו' עד דהוכיח כל האי דיוקא דאיסור מוקדשין קדים. משום דר' יהודא לא היה שונה כלל על המת, במשנתו דעל אלו טומאות הנזיר מגלח. כדכתבו התוס' בנזיר דמ"ט ע"ב ד"ה כך, ועפ"ז לא היה מקום כלל לדיוקא דדייק הכא בש"ס וקשיא לן על כזית מן המת מגלח על כולו לא כש"כ וא"ר יוחנן כו', ובע"כ דקושית הש"ס היתה שלא אליבא דר' יהודא כנלע"ד.
שם איסור מוקדשין קדים כו', ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' קמ"א.
שם קדשים דאיסור כרת מי שמעת ליה. ע' בת' הגרע"א סי' ק"ע.
שם ואב"א ולדות קדשים בהווייתן הן קדושים. ע' זבחים דפ"ד ע"ב תוד"ה ומוציא ובמנחות דפ"ג ע"א תוד"ה אף ובנדה דמ"א ע"א תוד"ה קסבר ובכ"מ ולח"מ פ"ד ה"ג מה' תמורה.
שם והקטיר הכהן את הכל המזבחה לרבות העצמות והגידין והקרנים כו', ע' ברש"י ורמב"ן פ' יתרו בפסוק במשוך היובל ובביאור הרד"ל לפרקי דר"א פל"א אות ע'.

שם פירשו אפילו בראשו של מזבח ירדו ומאן תנא דשמעת ליה כו'. וכ"ה הגרסא בזבחים דפ"ו ע"א וע' בילקוט ויקרא רמז תמ"ה.
שם והא מה אני מקיים ועשית עולותיך הבשר והדם בפוקעין כו', ע' זבחים דפ"ג ע"ב תוד"ה ההוא.
שם ורבי מחוברין דהיתירא לא איצטריך קרא לרבויי כי איצטריך קרא לגה"נ במחובר, ע' בחידושי פמ"א לזבחים דפ"ו ע"א.
רש"י ד"ה קדשים דאיסור כרת כו' מי שמעת ליה דחייל גיד עלייהו ע"כ, וקשה דילמא ס"ל כמ"ד דבקדשים אפילו איסור קל חל על איסור חמור, כדאמרינן בכריתות ס"פ דם שחיטה. והתוס' לקמן דק"א ע"ב בד"ה ר"ע כתבו. דהאי כללא הוא לכל מאן דס"ל אין איסור חע"א ע"ש. ואפשר כיון דבע"כ פלוגתא היא בכריתות שם. משו"ה כל כמה דלא שמעינן בהדיא דס"ל לר"י הכי. א"א לאוקמי דהכי ס"ל, והיינו דפריך בש"ס מי שמעת ליה, וע' ש"א סי' ע'.
תוד"ה אלמא, אור"ת משום דמתחלה הכל הוא בשר כו', ע' פלתי סי' ס"ה סק"ב.
בא"ד דאין איסור אבמה"ח חל עד שיולד כו', ע' באר יצחק חי"ד סי' ט"ז.
תוד"ה קדשים דאחות אשה מתלא תלי וקאי כו'. ע' שעה"מ פי"ז סוף ה"ח מאיסורי ביאה.
בא"ד דבעינן שיחול מחיים איסור גיד דומיא דיעקב שנשה לו גידו מחיים, ע' בגינת וורדים להפמ"ג כלל ס"ד ובמנ"ח מצוה ג' אות א.
בא"ד וא"ת ונימא מיגו דאיתוסף איסור גיד לגבוה דאסור להעלותו איתוסף נמי להדיוט כו', ע' שעה"מ פ"ח ה"א ממאכלות אסורות.
תוד"ה הכא, ונראה דלר' יוחנן לא חייל איסור גיד ואיסור חלב עד שיצא לחוץ ממעי אמו לאויר העולם כו'. ע"ל דפ"ט ע"ב תוד"ה בולדות ומש"כ בחידושי שם ובפר"ח סי' ס"ד סק"ו ובבאר יצחק חא"ח סי' יו"ד.

דף צ:

כי איצטריך קרא לגיה"נ במחובר ורבנן ממשקה ישראל מן המותר לישראל ורבי מידי דהוה אחלב ודם ורבנן מצותן בכך שאני ע"כ, ולכאורה האם פליג רבי אדרשת מן המותר לישראל. ומשמע דרש"י ז"ל הרגיש בזה ומשו"ה כתב דכי כתיב מן המותר לישראל למעוטי טרפה כו' ע"ש. אכן דבריו גופיה צריכים ביאור במאי קמפלגי, ונלע"ד דודאי לכו"ע צריך להיות מן המותר לישראל. ופלוגתתם היא רק במאי דנתמעט מהאי כללא,

והיינו דפירש"י דלרבי כי כתיב מן המיתר לישראל למעוטי טרפה וכוונתו דאינה מונחת תחת גדר התקון, משא"כ גיד הנשה במחובר דמשנשחטה הבהמה הותרה כל הירך ואינה מחוסרת רק הסרת גיד הנשה והחלב ממנה, שזה אינו רק העדר התקון. ודמיא לדם באברי הבהמה, שאינו נופל לאמר שכלל הבשר יאבד שם מותר לישראל מפני שעוד לא נמלח משום דחסרון פעולת המליחה היא תקון שהוא בידו, וכמ"כ הירך שגיה"נ בתוכה לא נתמעטה מדין מותר לישראל משום העדר תקונה, ולה"ק רבי מידי דהוה אחלב ודם שעולין עם כלל הבשר להקטרה, ולא נתמעטו מן המותר לישראל. ורבנן ס"ל דהעדר התקון ג"כ לאיסור נחשב, דכל כמה שלא נתקן עכ"פ לשעתו אינו מותר לישראל, והא דחלב ודם עולים להקטרה, משום דמצותן בכך דהם עיקר הקרבן. וע' ח"ס חא"ח סי' ט"ל וחי"ד סי' ע"ב.

והנה הרמב"ם בפ"ה ה"ט מאיסורי מזבח כתב אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קידם לעומר ולא מן המדומע ואין צ"ל מערלה וכה"כ מפני שהיא מהב"ע שהקב"ה שונאה כו' ע"ש, ודייק המל"מ על לשון הרמב"ם במש"כ ואין צ"ל מערלה וכה"כ, וכ' דפשיטא ליה בהני משום דאיסורי דהנאה רכיב עלייהו ובהבאתם הוא נהנה, והקשה ע"ז ממש"כ התוס' לקמן דק"מ ע"א דבקרבנות לא שייך הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש.

ולע"ד לאו משום לתא דהנאה נחית הרמב"ם, דגם בטבל איכא הנאה מן החלק דצריך עוד להפריש, ומן החדש נמי מטי ליה הנאה, במאי דמשתמש מיניה מקמי דמטי זמן היתירו. רק משו"ה כ' הרמב"ם ואין צ"ל מערלה וכה"כ, דטבל וחדש צריכים רק לתקון ההפרשה. או ההמתנה על זמן ההיתר, דומיא דגיד הנשה במחובר ומליחה בבשר, משא"כ ערלה וכלאי הכרם שמונח עליהם חותם של איסור דומיא דטרפה שלא יועיל להם שום תקון. ועצם הלשון של ואצ"ל מערלה וכה"כ העתיק הרמב"ם מתוספתא פ"ק דמעילה ופ"ח דמנחות. וגם שם הפירוש כמש"כ, ובלשון זה כתבו התוס' ג"כ בזבחים דפ"ח ע"א בד"ה מן, דערלה וכה"כ לא איצטריך למיתני ע"ש.

וע"פ דרכנו סרה קושית הש"א בסי' צ"ו ע"ד הרמב"ם דיהיב טעמא להא דאין מביאין מנחות ונסכים מן הטבל כו' מפני שהיא מהב"ע, הלא בפסחים דמ"ח ע"א יליף לה ממשקה ישראל ועלה אמרו מכאן אמרו, ודרשה גמורה היא דבמנחות ד"ו ע"א פריך הש"ס טרפה ממשקה ישראל נפקא ע"ש. ולפמ"ש ניחא דהרמב"ם דריש לקראי כרבי דבסוגיין. כמש"כ הלח"מ בפ"ו ה"ד ממעה"ק, ולפ"ז אע"ג דדריש מן המותר לישראל, מ"מ מ"ל דאיצטריך קרא לגיד הנשה במחובר מידי דהוה אחלב ודם, ודוקא גיה"נ של

עולה חולצו לתפוח אבל לא בקדשים הנאכלין. ובע"כ דס"ל דמן המותר לישראל הוא רק למעוטי טרפה כדפירש"י וכסוגיא דמנחות, והטעם משום דאצלה לא שייך תקון. משא"כ בגיה"נ במחובר דאפשר לתקוניה, והשתא טבל נמי איתא בתקנת ההפרשה, ואיך יוכל הרמב"ם למעטה ממשקה ישראל. להכי כתב בה טעמא דמהב"ע, וסוגיא דפסחים אתיא אליבא דרבנן הכא, דלא מחלקי בין דברים שיש להם תקנה לטרפה דלית לה תקנה, רק כיון דלשעתה אינה מותר לישראל. ממשקה ישראל נפקא להו כטרפה, משו"ה אמרו שם אהא דמן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל כנלע"ד, וע' באור שמח פ"ח הי"ד ממ"א ובמש"כ בחידושי לקמן קט"ז ע"א בתוד"ה והיתה ולזבחים דפ"ח ע"א.

שם גיה"נ של עולה חולצו לתפוח, עמש"כ בחידושי לעיל דפ"ט ע"ב.

שם מרי דיכי מי כתיב על כן לא יאכל המזבח כו', ע' בס' עונג יו"ט סי' ע"ה.

שם מיתיבי גיה"נ של שלמים כו', ע' בטעם המלך ה' יסוה"ת.

שם ומאחר שחולצו למה מעלהו כו'. ע' שעה"מ פ"ח ה"א ממ"א.

שם השקו את התמיד בכוס של זהב. עמש"כ בחידושי לתמיד ד"ל ע"א.

שם א"ר אמי דברה תורה לשון הבאי כו' ערים גדולות ובצורות בשמים כו', וכ"ה הגרסא בילקוט מלכים א' רמז קס"ח, אולם בספרי דברים א' פסוק כ"ח הובאה מימרא זו בשם רבן שמעון בן גמליאל.

שם א"ר יצחק בר נחמני אמר שמואל בשלשה מקומות כו', ע' באר שבע לתמיד דכ"ט ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

שם בשלשה מקומות דברו חכמים בלשון הבאי אלו הן תפוח גפן ופרכת ע"כ. חשיב רק מה שנשנו במשנה, דבברייתא איכא נמי הא דב"ק דכ"ז ע"ב שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל, וע"ש רש"י ד"ה אלא שבור ובת' מהרי"ט ח"א סי' ק"י.

שם גפן של זהב כו'. הארכתי בזה בחידושי לתמיד דכ"ט ע"א.

שם וכל מי שהיה מתנדב גרגיר או אשכול מביא ותולה בה, ע' ב"ב דפ"א ע"ב תוד"ה דמקדיש.

שם רשב"ג אומר משום ר"ש הסגן, בשטמ"ק לתמיד דכ"ט ע"ב גריס שמעון בן הסגן. ועמש"כ בחידושי שם.

שם פרכת עוביה טפח כו'. ע' ירושלמי שקלים פ"ח ה"ב ובמד"ר ס"פ ויקהל ובמדבר רבה פ"ד.

שם ארכה מ' באמה ורחבה כ' באמה כו', ע' תוספתא שקלים פ"ג ובילקוט תרומה רמז שע"ה.
שם איבעיא להו מפשט פשיטא ליה לר' יהודא ומאי דעת דעת תורה א"ד כו'. ע' בגינת וורדים להפמ"ג כלל ס"ג.
רש"י ד"ה מידי דהוה. וכי כתיב מן המותר לישראל למעוטי טרפה כו', ע' באר יצחק חי"ד סי' ו'.
רש"י ד"ה מרי דיכי בעל שמועה זו. ע' רש"י ב"ק דמ"ט ע"א ד"ה מרי ובב"מ פ"ו ע"א רש"י ד"ה למרי.
רש"י ד"ה השקו את התמיד כו' והוא נוח להפשיט, הארכתי בזה בחידושי לתמיד ד"ל ע"א.
רש"י ד"ה ארכה, לגובהו של פתח אולם כו' ול"נ שאף פרכת הדביר כך מדתו כו', ע' במפרש לתמיד דכ"ט ע"ב ד"ה ארכה ובב"ש שם ובמש"כ בחידושי שם במפרש ד"ה ומשמונים.
תוד"ה שלש, וא"ת דאמר ספ"ק דביצה מפני מה אמרו וילון טמא כו', וכן הקשו התוס' בביצה די"ד ע"ב והרא"ש לתמיד דכ"ט ע"ב, וע"ש בפי' הראב"ד והבאר שבע.

דף צא.

דתניא שמנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור, והנה דעת הרמב"ן הרשב"א והר"ן דשמנו אסור רק ממנהגן של ישראל קדושים הם שהחמירו על עצמן. וטרחו ליישב הא דאמרינן לקמן דצ"ב ע"ב אהאי דינא גופיה דמדרבנן אסור. וכ"מ דעת האשכול בח"ג סי' כ"ח שכ' ושמנו של גיד מצד הדין מותר וישראל קדושים ונהגו בו איסור ע"ש, אולם דעת התוס' בסוגיין ולקמן דצ"ב ע"ב בד"ה כוותיה הביאו בשם השאילתות ר"פ וישלח דאיסור דרבנן הוא, וע"ש בשאילתות ובהעמק שאלה אות ד' ואות ו'. מה שהאריך בזה וע' בת' הרדב"ז ח"ב סי' עת"ר.
אמנם אף אם נימא דבדורות הראשונים נהגו בו ישראל איסור מצד קדושה וחומרא. מ"מ על הדורות שאחריהם מונח עכ"פ איסורא דרבנן משום אל תטוש תורת אמך כדאמרינן בפסחים ד"נ ע"ב, וכמו דהתם הנהיגו את החומרא על עצמן שלא להבטל מצרכי שבת, כן הכא הנהיגו אותו שלא לבא לאיזה מכשול, אי משום גזירת חלב או מפני גזירת גיד. ונ"מ לשמנו דגיד חיה, דמצד חלב אין לנקר שמנו של גיד דגם חלבו מותר, ואי משום גזירת גיד גם בשומן גיד דחיה ראוי לנהוג בו איסור. ובס' יראים סי' קמ"ז החליט דמשום

גזירת גיד הוא וגם בירך חיה צריך לנסר כירך בהמה ע"ש ולפ"ז כל דברי הראשונים הוא רק להתאים לשון הש"ס דלקמן דאמרו אסור מדרבנן, עם מקור הדבר בברייתא דבסוגיין דנקט איסורו מפני קדושת ישראל במנהג וחומרא, אבל לדידן עכ"פ אסור מדרבנן. ולפ"ז תמיהני על המחבר בסי' ס"ה ס"ח שכ' ושומנם ישראל קדושים הם ונהגו בו איסור ע"ש, הלא מאי נ"מ מתחלת המנהג שנהגו בו מצד קדושה, הלא לדידן עכ"פ אסור מדרבנן. ומדוע לא העתיק לשון הרמב"ם כדרכו, והוא כ' ברפ"ח ממ"א דחלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים ע"ש והוא כמש"כ, וע"ל דצ"ז ע"א תוד"ה שאני ובת' הריב"ש סי' מ"ד.

שם ושמעינן ליה לר' יהודא דאמר הת"ס ל"ש התראה כו'. וכן אמרינן לעיל דפ"ב ע"ב. ואע"ג דבמכות דט"ז ע"א מסקינן דתרי תנאי אליבא דר"י ע"ש. מ"מ פריך אליבא דהך תנא דס"ל לר"י דל"ש התראה כדכ' הרשב"א בתשובה סי' קמ"ו, וע' באור שמח ס"פ ט"ז ממ"א.

שם ש"מ מיפשט פשיטא ליה ש"מ, ע"ל דפ"ב ע"ב תוד"ה מ"ט ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' ע"ז.

שם הירך המיומנת שבירך ורבנן ההוא כו', ע"ל דקל"ד ע"ב תוד"ה הזרוע ובסוכה דמ"ג ע"א תוד"ה הראשון.

שם המהלך לימין רבו ה"ז בור. ע' ברכי יוסף חי"ד סי' רמ"ב ס"ק כ"ג.

שם דאריב"ל מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד כו', ע' זוה"ק וישלח דף ק"ע ע"א ובפ' בא דף מ"א ע"ב, ובספרי אור הישר לדרוש בפ' וישלח הארכתי בזה.

שם וא"ר יהושע בן לוי למה נקרא שמו גיד הנשה שנשה ממקומו ועלה כו'. במד"ר וישלח פע"ח הובאה מימרא זו בשם ר' חנינא.

שם ויותר יעקב לבדו אר"א שנשתייר על פכין קטנים מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם כו', במד"ר שמות פ"א דריש ר"א גופיה הכי עה"פ ותקח לו תיבת גומא ולמה של גומא כו'.

רש"י ד"ה אכלו גיד שלם חייב כו' משום דבריה הוא ע"כ, טעם זה מבואר בש"ס לקמן דצ"ו ע"א, ואע"ג דגם טעמא דר"י מבואר התם כמו טעמייהו דרבנן. מ"מ לא מצא רש"י לנחוץ להביא טעמו, משום דאיהו קאמר עד שיהא בו כזית. ומובן ממילא דסתם אכילה בכזית, אמנם מהאי טעמא גופיה דבכ"מ אכילה בכזית, תקשה מדוע ס"ל לרבנן דעל אכילת גיה"נ חייב מלקות אף בפחות מכזית, משו"ה הוכרח להביא טעם הש"ס דלקמן משום דבריה הוא.

תוד"ה אלא ולא בעי לאוקמי שאכל שניהם בבת אחת כו', ע' ירושלמי יבמות ספי"א ובמה"פ וש"ק שם.
תוד"ה כמ"ד, ואפ"ה היו מקיימין כמו שחיטה כו', ע' פלתי סי' ב' סק"א וס' ס"ג סק"ב ובהקדמת עונג יו"ט ובתשובותיו סי' ע"ו.
בא"ד א"נ פרע להם בית השחיטה היינו נחירה שנצטוו על הנחירה ע"כ, ע' בס' האשכול ח"ג סי' ט"ו ובנחל אשכול שם אות ט"ו ובחידושי באר שבע בסוגיין ובח"ס חי"ד סי' י"ד.
תוד"ה מכאן, מלך ות"ח וחתן ע"כ, מלבד שאין זה הסדר דחשיב בברכות, לא נזכר שם מלך כלל.

דף צא:

רב אמר מהכא ויזרח לו השמש בילקוט רות רמז תר"ד גריס רבא.
שם אר"ע שאלתי את ר"ג ואת ר"י באיטלז של אימאום כו', כה"ג במשנה כריתות דט"ו ע"א ועמש"כ בחידושי שם.
שם תנא וכולן נבלעו באחת, לכאורה וכי עביד רחמנא ניסא בכדי, אולם במד"ר ויצא פס"ח מבואר דיעקב אבינו עשה לו סימן אם מתאחות הן שנים עשר אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד י"ב שבטים. ולכן נתאחו זו לזו.
שם עולים ויורדים עולים שנים ויורדים שנים כו', ע' תקוני זהר תקון שתין ותשעה דפוס ליורנו דף ק"ז ע"א.
שם וכתיב ביה במלאך וגויתו כתרשיש וגמירי דתרשיש תרי אלפי פרסי הוו, ע' ילקוט דניאל רמז אלף ס"ו ובתקוני זהר תקונא תמני סרי דפוס ליורנו דף ל"ו ע"ב ובפרקי דר"א פכ"ב ובביאור הרד"ל שם אות כ"א ובמורה נבוכים ח"ב פ"י.
שם עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה כו' ע' מד"ר איכה פ"ב בפסוק איכה יעיב באפו.
שם מיד והנה ה' נצב עליו כו'. ע' מורה נבוכים ח"א פט"ו ובאגרות הרמב"ם דפוס בלפסיא דף כ"ד.
שם שקפלה הקב"ה לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו כו', במד"ר ויצא פס"ט הלשון קפלה כפנקס ונתנה תחת ראשו, וכ"ה בכפתור ופרח פ"י.
שם ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לאמר שירה עד עכשיו. ע' במד"ר וישלח פע"ח ובפרקי דר"א פל"ז ובזוה"ק תזריע דף מ"ה ע"א ובטו"א לחגיגה דף י"ב ע"ב.
שם דא"ר חננאל אמר רב שלש כתות כו', בילקוט ישעיה רמז רע"א גריס ר' חנינא אמר רב.
שם שלש כתות של מה"ש אומרות שירה בכל יום כו', ע' בס' המנהיג ה' תפלה סי' ע"ו.

שם אחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ה"צ ע"כ, וזהו מש"א בפרקי דר"א פ"ד זה עונה וזה קורא, ובביאור הרד"ל שם אות נ"ז כ' דצ"ל זה קורא וזה עונה. והקשה שהוא כנגד מה שיסדו במטבע קדושת יוצר כולם כאחד עונים כו' ע"ש. ובאמת כן מבואר בפסיקתא רבתי פיסקא מתן תורה באותה ש שעה עונין כולם ואומרים קק"ק ה' צבאות.

ולעד"נ דבקדושת יוצר מבואר כהא דבסוגיין שנחלקים לכתות, כמש"כ דעול מלכות שמים הם מקבלים זה מזה, ונותנים רשות זה לזה, וזהו. מאי דכת אחת אומרת קדוש כקורא, וקריאת קדוש השניה היא כעונה כמבואר בפדר"א, והשלישית תסכים לשתים הראשונות, והא דמסיק כולם כאחד וגו', הוא מפני הסדור הכללי שביניהן. עד דמכולם כאחד נאמרה השירה, והיינו דכתיב עונים ואומרים, דהאי עונים קאי על השניה העונה על קריאה דראשונה, ואח"כ יש אמירה מהשלישית המאגדת שירתה עם הקריאה של הכתות הראשונות. ומכש"כ לפ"מ דמסקינן בסוגיין. דאחת אומרת קדוש ואחת אומרת ק"ק ואחת אומרת קק"ק ה"צ, הרי דאחרי קבלת עול מלכות שמים של כל כתה, ונתינת רשות זל"ז, כולם כאחד עונים ואומרים קק"ק ה"צ.

שם ומלאכי השרת אין מזכירין את השם אלא לאחר ג' תיבות כדכתיב קק"ק ה"צ כו'. ע' ספרי האזינו בפסוק כי שם ה' אקרא.

שם ואין מה"ש אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה כו'. ע' ב"ר פס"ה בפסוק הקול קול יעקב ובס' חסידים סי' תתשנ"ז ובס' האשכול ח"א סי' ה' ובס' המנהיג ה' תפלה סי' ע"ז ובת' חו"י סי' רכ"ה.

שם ברן יחד כוכבי בקר והדר ויריעו כל בני אלקים. ע' זוה"ק שמות דף ט' ע"א ובפ' מצורע דף נ"ב ע"ב.

רש"י ד"ה שהתפללו, האי בית אל לא הסמוך לעי הוא אלא ירושלים כו'. ע' באר שבע בחידושיו לסנהדרין דצ"ה.

רש"י ד"ה ויפגע במקום. לשון תפלה כדכתיב אל תפגעי בי ע"כ, ויל"ד טובא הלא בברכות דכ"ו ע"ב דריש הש"ס אהאי קרא גופיה ויפגע במקום. דאין פגיעה אלא תפלה, מקרא דאל תפגע בי, וכן בכל המקומות בש"ס ובמכילתא בשלח בפסוק ופרעה הקריב ובשאילתות פ' לך סי' ח' ובפ' ויצא סי' כ"ב בכולם נקטו האי קרא ומיניה מוכח ביותר. דפתח ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה, ומוכח דגם סיפא דקרא ואל תפגע בי, קאי נמי על תפלה לפני הקב"ה, משא"כ קרא דאל תפגעי בי הוא

לשון בקשה איש מרעהו כדכתיב ברות ונעמי, ומדוע נאיד רש"י מקרא שהזכירו בספרי תנאים ואמוראים ובחר לו מקור מפסוק אחר. וע' בזוה"ק פנחס דף רכ"ד ע"א וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה בעו לסכוניה מחמת קנאה ע"כ, ויל"ד קנאה במלאכים מאי בעי. הלא מזה הטעם נצח משה רבינו את המלאכים, בטענתו מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם כדאמרינן בשבת דפ"ט ע"א. ומזה מוכח דמש"א קנאה יש ביניכם, דוקא הוא בין מלאכים וכשהם במרום. אבל כשהם יורדים על הארץ, בהכרח שנתלבש גם בהם ממדות אנושיות, וע' בפי' רגמ"ה.
תוד"ה כתיב. לפי פשוטו יל"פ שלקח אבן אחד מאבני המקום עכ"ל, ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.
תוד"ה עולין. משמע שאותם שעולים הם שיורדים כו', ע' בת' מקום שמואל שם.

דף צב.

ברוך אופנים הוא דאמרי ליה, ע' בשבלי הלקט ה' תפלה סי' י"ג.
שם איני יודע מי נעשה שר למי כשהוא אומר כי שרית כו', בב"ר וישלח פע"ז הלשון איני יודע מי נצח אם מלאך אם יעקב כו', ובשה"ש רבה פ"ג אין אנו יודעין מי היה ברשותו של מי כו', והתם מייתי מקראי אחריני.
שם כי שרית עם אלקים ועם אנשים אמר רבה כו', בילקוט הושע רמז תקכ"ח הגרסא רבא.
שם ובגפן שלשה שריגים א"ר חייא בר אבא אמר רב כו' בכפתור ופרח פ"י גריס א"ר חייא בר רחבה.
שם יהיבו רבנן עינייהו ברבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב, בכפתור ופרח שם ובאגרת שנית מרב שרירא גאון הקדימו רבנא נחמיה קודם רבנא עוקבא.
שם גפן אלו ישראל וכה"א גפן ממצרים תסיע כו', ע' ב"ר וישב פרשה פ"ח ויחי פ' צ"ט ובתנחומא שם ובויק"ר בחוקותי פל"ו ובמדרש שמואל ובילקוט תהלים רמז תתכ"ט ובזוה"ק וישב דף קצ"ב ע"א ובפ' ויחי דף רל"ח ע"א ובפ' בלק דף קפ"ט.
שם ליבעי רחמים איתכליא על עליא דאילמלא עליא לא מתקיימין איתכליא ע"כ. וכתבו בהלכות פסוקות ה' לולב המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון וכ"ה ג"כ בס' המנהיג הל' לולב, דהיינו דתניא בד' מינין שבלולב במנחות דכ"ז ע"א דמינין העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין פירות כו', וע' בתשב"ץ ח"א סי' קמ"ד.
שם ואכרה לי בחמשה עשר כסף כו'. ע' ילקוט הושע רמז תקי"ט.

שם אלו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים בהם ע"כ. אולם בפדר"א פכ"ה דרש עה"פ אם אמצא בסדום חמשים צדיקים כו' מכאן אמרו אם יש חמשים צדיקים בעולם בצדקתם העולם עומד.

שם ואיני יודע אם שלשים כאן וט"ו בארץ ישראל ואם שלשים בא"י וט"ו כאן כו'. אולם בירושלמי ע"ז פ"ב ה"א קאמר דבכל העולם צריך להיות רק שלשים פעמים שרובן בבבל ומיעוטן בא"י פעמים שרובן בא"י ומיעוטן בבבל, ודרשו מדכתיב ואברהם היה יהיה יהיה מנין שלשים. וכן נדרש האי קרא בזוה"ק פ' וירא ובמדרש שוח"ט מזמור ה'.

שם עולא אמר אלו שלשים מצות שקבלו עליהם ב"נ כו' בילקוט זכריה רמז תקע"ט הוא בשם רבא, וע' בדרשה זו בשם ר' יוחנן בב"ר ויחי פצ"ח ובפסיקתא רבתי פרשת החדש.

רש"י ד"ה עלין. כך עמי הארץ חורשים וזורעים וקוצרים מה שת"ח אוכלין. ע' באר שבע לסנהדרין דצ"ו ע"א. ן

דף צב:

ואינו נוהג בעוף כו' בעי ר' ירמיה אית ליה לעוף ועגיל אית ליה לבהמה ולא עגיל, ע' בפדר"א רפי"א ובביאור הרד"ל שם אות ח'.

שם בתר דידיה אזלינן או בתר מיניה אזלינן תיקו. והקשו ברמב"ן רשב"א ור"ן אמאי לא פשיט מדתניא במנחות דל"ז ע"א איטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו אלמא בתר דידיה אזלינן ע"ש מה שתרצו.

ולולא דבריהם היה נלע"ד. דאף דתפילין וגיד הנשה שניהם הם מצוות התורה, מ"מ חילוק גדול ביניהם כשהוא בא לקיימם במעשה ובפועל, דבגיה"ג של עוף ובהמה המשונים בגופם מבהמות ועופות אחרים, באלו נופלת השאלה איך להתנהג בבהמה ועוף כזה, אי בתר דידיה אזלינן או בתר מיניה. משא"כ גבי תפילין דהיא מצוה דרמיא עליו לעשותה ולקיימה בגופו ממש, ועל הקיום שהוא בגופו בודאי דבתר דידיה אזלינן. דא"א ליה לקיים המצוה בגופא דאחרינא ודמיא לדאמרינן בב"ק ד"ז ע"ב בבעיא אי בשלו הן שמין או בשל עולם, דר' אבא השיבו רחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת בשל עולם הן שמין ע"ש. והשתא אם בשדהו שהיא רק קנין כספו, אין מקום להעריכה בשל עולם. רק בשלו הן שמין. מכש"כ מצוה דאקרקפתא דגברא רמי לקיימה בגופו, פשיטא דאין להעריכה לגבי דאחריני. ומשו"ה בתר דידיה אזלינן.

וממילא גם לענין חליצה באיטר רגל אין לדמות להא דבסוגיין כדכתבו הראשונים הנ"ל והנמו"י בפ' החולץ, רק דמיא לתפילין דבתר דידיה אזלינן. דחליצה היא ג"כ מצוה

דבגופו דאין שייכות לימין דאחריני, ואע"ג דאין ענין לסוגיא דידן. בכ"ז יש מקום לשני הדעות בשו"ע סי' קס"ט סכ"ה, די"א דאיטר ברגלו חולץ בשתיהם במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל ויש מי שנסתפק לאמר שאין לו תקנה וע"ש בפירוש סדר חליצה סק"מ. עפמש"כ בב"ש שם סקכ"ד דימין רגל של יבם ילפינן בגז"ש ממצורע ביבמות דק"ד ע"א. ולכאורה מאי נ"מ אי ילפינן רגל דחליצה בימין מגז"ש. הרי אפילו במצורע גופיה אם הוא איטר נימא דרגלו השמאלית תחשב כימין דאחריני כיון דבתר דידיה אזלינן. די"ל כיון דהתורה כתבה בהן רגלו הימנית, אפשר שהיא דוקא ימנית כמו שהיא ברוב אנשים שאינם איטרי רגל וממילא כדילפינן רגל דחליצה מרגל דמצורע צריך ג"כ שתהיה רגלו הימנית כמו שהיא ברוב ב"א, וכשהוא איטר רגל מספקינן בדעת תורה אי בעינן דוקא ימין דרוב אנשים, או בתר דידיה אזלינן, לכן י"א שחולץ בשתיהם וי"א שאין לו תקנה.

ודאתאן עלה יש להעיר ע"ד המרדכי בפ' מצות חליצה שכ' וז"ל ביבמה שהיתה איטרת יד ימינה הוי שמאל דידה כימין דעלמא כדאמרינן במנחות גבי תפילין ע"ש והוא תמוה דע"כ לא מספקינן אלא ברגל דחולץ, אם הוא איטר רגל, ומשום דילפינן רגל רגל ממצורע דכתיב ביה רגלו הימנית כנ"ל. וכ"ה מסקנת הש"ס בזבחים דכ"ד ע"ב ובמנחות ד"י ע"א אבל ביבמה דלא כתיב בה יד כלל, רק וחלצה נעלו, אף דלכתחלה צריכה לעשות בימין כסתם פעולות ב"א, אבל אם היא איטרת יד. בודאי דחולצת בשמאלה שהיא ימין דעלמא מפני שבכל הפעולות משתמשת בידה זו, ומכש"כ דלא גרע ידה זו מגידמת דחולצת בשיניה כדאמרינן ביבמות דק"ה ע"א מי כתיב וחלצה ביד. וע' סנהדרין דמ"ט ע"א רש"י ד"ה על עסקי, ומה צריך המרדכי להביא מתפילין וצ"ע כעת, וע' בת' רדב"ז ח"ג סי' תקפ"ד ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' קנ"ו ובאור שמח פ"ד הי"ז מה' יבום.

שם מחלוקת בבן תשעה חי והלך ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו. ע' ברמב"ם ה' מ"א פ"ה הי"ד ופ"ח ה"א ופ"ז ה"ג ובמ"מ ולח"מ שם ובסוף ספר הפלאה לכתובות, אמנם דבריהם לא יתאימו עם דברי הראשונים ז"ל בס' האשכול ח"ג סי' כ"ח וס' התרומה ה' איסור והיתר סי' מ"א, וע' בס' הארוך מש"ך סי' ס"ד ובפלתי שם סק"א ובת' רדב"ז ח"א סי' ע"א וביד המלך פ"ז ממ"א.

שם ר' יהודא אומר גוממו כו'. לשון זה אשכחן לעיל ד"נ ע"א גום שדי, ובמשנה בכורות דל"ט ע"א ובכלים פי"ז מ"ד נגממו, ובכלאים פ"ב מ"ד גומם עד פחות מטפח.

שם גוממו עם השופי, ופי' ביראים סי' קמ"ז הזהירה תורה מה שעל כף הירך וכף הירך היינו בשר השופי כו' ע"ש, וע"ל דצ"ו ע"ב ולעיל דצ"א ע"א רש"י ד"ה פנימי ובס' התרומה סי' מ"ב.

שם ומודה שמואל דלר"מ מדרבנן אסור כו' וישראל קדושים נהגו בו איסור. עמש"כ בחידושי לעיל דצ"א ע"א.

שם לא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו כו', ע' שאילתות ר"פ וישלח ובהעמק שאלה שם.

תוד"ה אילימא. וא"ת מ"ש דבגיד דשליל פליגי ובחלבו דשליל מודו ע"כ, ולכאורה הו"מ התוס' לתרוצי כמש"כ לקמן ד"ק ע"ב בתוד"ה אבל, דדילמא שאני חלב דרחמנא אמר כל חלב שור או כשב או עז ואין זה קרוי שור וכשב ועז אבל גיד אסר הכתוב כל מקום שישנו על הכף, וע"ל דפ"ט ע"ב תוד"ה בולדות ובדף קכ"ו ע"ב תוד"ה יכול.

בא"ד וי"ל משום דלא מקרי חלב כיון דאינו בעמוד והקרב כו'. ע"ל בסמוך תוד"ה אמר אבי ובמל"מ פי"ג ה"ה משגגות ובפמ"ג ליו"ד במשבצות ר"ס פ' ובח"ס ח"ו סי' ס"ה ובמש"כ בחידושי לעיל ע"ה ע"א.

תוד"ה כוותיה, אסרינן קנוקנות מדרבנן משמע דלעולא אפילו מדרבנן שרי ע"כ, אולם בראב"ן סי' רע"ח כתב, דקנוקנות שבו שיש בהן טעם חייב ע"ש, משמע דהוא דאורייתא

תוד"ה אמר, ובשאילתות נמי בפ' וישלח כו', וגריס רבה מחטט ליה ולא גרסינן רבא כו' ע"כ, ותמוה שלא הביאו לדברי השאילתות בפ' אחרי סי' צ"ד דהתם גריס בהדיא רבא ממרטט ליה ורב יוסף גאים ליה, ואולי הי"ל להתוס' הגירסא בשאילתות שם רבה, וע"ש בהעמק שאלה.

דף צג.

חלב שהבשר חופה אותו מותר כו' ע' בת' הרשב"א סי' ש"ח.

שם א"ר יוחנן אנא לאו טבחא אנא כו', בשאילתות פ' אחרי סי' צ"ב הגרסא רב יהודא.

שם חלב שעל המסס וביה"כ אסורין ועגש כרת וזהו חלב שעל הקרב ע"כ, וכ"ה בשאילתות ר"פ ויקרא, וי"ל קצת כיון דענוש כרת פשיטא דאסור, ואפשר דמשו"ה השמיט תיבת אסור בס' התרומה ה' או"ה סי' מ"ג, וע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ב.

שם א"ר אבא א"ר יהודא אמר שמואל האי תרבא דקליבוסתא כו', וכ"ה הגרסא בשאילתות ר"פ וישלח, אולם בר"פ ויקרא שם גריס אמר ר' אבא אמר רבי שמואל.

שם חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה נמי שפיר דמי, לכאורה לשון אפילו לקדירה משמע ולא מיבעיא לצלי, וזה אינו דלצלי לא בעי מליחה כלל כדכ' התוס' לעיל די"ד ע"א בד"ה ונסבין ובדל"ג ע"א בד"ה מולחו, ומשמע דמשום האי דיוקא גריס בשאילתות וישלח סי'

כ"ד ואפילו לקדירה ושפיר דמי ע"ש, היינו שישליכו לרותחין דוקא כשיטת הרמב"ם, וע"ש בהעמק שאלה אות י"א ובפ' ויקרא סי' ס"ח אות י"ג.

שם ריש מעיא באמתא בעי גרירה, בשאילתות פ' אחרי סי' צ"ב וברוקח סי' ת"ט גריס גרידא, ובשאילתות ויקרא סי' ס"ח מסיק עלה מאי טעמא תותב קרום ונקלף הוא וזהו חלב שעל הדקים וחלב שעל הקיבה וע"ל דמ"ט ע"ב רש"י ד"ה חלב ובפלתי סי' ס"ד סק"ו ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה.

שם חמשא חוטי אית ביה בכפלא כו' ע"ל ד"ח ע"ב ברש"י ד"ה לא ליסחוף וד"ה מפסיק ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ה ובנחל אשכול שם ובת' מהר"ח אור זרוע סי' נ"ט.

שם דידה ודלועה משום דמא. ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' ש"ג.

שם חמשא קרמי הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא כו', ע' בפרדס הגדול סי' רל"ג וביראים ס"ס קמ"ד ובס' התרומה ה' או"ה סי' ובת' מהר"ח או"ז ס"ס נ"ז.

שם דטחלי דכפלי ודכוליתא משום תרבא כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' רט"ו.

רש"י ד"ה חלב שהבשר חופה אותו חלב שעל הכסלים שתחת הכליות כו', ע' בס' התרומה ה' או"ה סי' מ"ג ובביאור הגר"א סי' ס"ד סקי"ג ובתשובה הארוכה הנדפסת בסוף תשובת הרא"ש.

רש"י ד"ה תרבא דקליבוסתא כו' ומחובר לחולית האליה ע"כ, והר"ן שינה בלשונו וכתב ומחובר לכליות מלמעלה, וע' בהתוה"מ פרשה ויקרא סימן קע"א.

רש"י ד"ה משה תלמיד חכם, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קנ"ג.

רש"י ד"ה ריש מעיא כו' אורך אמה ע"כ, פי' שמכאן ואילך הם דבוקין לכנתא והוא שומן גמור ומותר, כדכ' בת' מהר"ח אור זרוע סי' נ"ח.

רש"י ד"ה וזהו חלב שעל הדקין שנחלקו בו ר"י ור"ע באלו טרפות ע"כ, כוונתו דלשון וזהו נופל על דבר שנזכר במקום אחר. ולפ"ז בשתי מימרות דשמואל הקודמות, גבי חלב דהמסס וביה"כ דקאמר וזהו חלב שעל הקרב, וכן בתרבא דקליבוסתא דמסיק וזהו חלב שעל הכסלים ניחא משום דחלבים אלו נזכרים בפסוק אבל במימרא זו דשמואל דריש מעיא, דמסיק וזהו חלב שעל הדקין, היכן נזכר חלב זה. משו"ה פירש"י דזהו חלב שעל הדקין שנחלקו בו ר"י ור"ע באלו טרפות דמ"ט ע"ב. וע"ש ברש"י ד"ה חלב שעל הדקין ובתוד"ה להביא ובאשכול ח"ג סי' י"ז וסי' כ"ה וביראים סי' קמ"ד ובמל"מ פי"ג ה"ה מה' שגגות.

תוד"ה חתכיה, דהא חתיכה בעי אף לצלי כו'. ע' בשו"ע סי' ס"ה ס"א ובביאור הגר"א שם סקי"ג.

בא"**ד** לפיר"ת דפי' שכמו שנהגו העולם לבשל כבד בקדירה אחר צליה כן מותר לבשלו בקדירה אחר מליחה כו'. ע"ל דק"י ע"ב תוד"ה כבדא ומש"כ בחידושי שם.
בא"**ד** מדנתן ה"ג שיעור לשהיית מליחה כשיעור צלייה כו'. ע"ל דקי"ב ע"א תוד"ה ה"מ ושם ע"ב תוד"ה דגים ותוד"ה ודגים ובמש"כ בחידושי שם

דף צג:

מדלא קא בריין הני אבמה"ח נינהו ע' באר יצחק חי"ד סי' ו' ובאור שמח פ"ח הי"ב מה"ש.
שם האי דלא קא מסרחן דלא קא שליט בהו אוירא ע"כ, ונשמט אבר דדמי לביעי חשילתא כמש"כ הרמב"ם בפ"ה ה"ז ממ"א, אפ"ל דלדידיה נחשב לא שליט אוירא, משום שהוא מעורה בגידיו, וע' בש"ך סי' ס"ב סקי"ג ובביאור הגר"א שם סק"ג ובפר"ח סקי"א.
שם א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא כו'. בס' חסידים סי' תתקס"ט גריס במקום ר' יוחנן ר' יצחק.
שם ואת לא תיכול משום ואל תטוש תורת אמך, ע' פסחים ד"נ ע"ב ובה"ג ס"ה מגילה ובשאילתות ויקהל שאילתא דפורים ובראב"ן סי' יו"ד ובמהרי"ק שרש קמ"ד ובת' מהר"י סוראזינה הנדפסת בסוף ת' הרא"ש ובס' חסידים סי' תתק"ע ובריב"ש סי' מ"ד ובפר"ח סי' ס"ב סקי"ג.
שם אומצי ביעי ומזרקי, ע' בפרדס סי' רכ"ט ובס' יראים סי' קמ"ו.
שם בכל התורה כולה רבינא לקולא ורב אחא לחומרא והלכתא כרבינא לקולא כו' ע"כ, והגרע"א ציין עה"ג כה"מ בש"ס שיצאו מכלל זה ע"ש. אולם אכתי יל"ד מאי דנכללו הכא בכללא דהש"ס, ראשונה דוקא היכא דרבינא פליג בהדי רב אחא לחודיה כדכתב בס' הזכות להרמב"ן ביבמות פ' החולץ וע' בה"ג ה' עדיות.
והיכא דבמחלקותם משכ"ל לפעמים דרבינא לחומרא ור"א לקולא אז ליתא להאי כללא כדכ' הר"ן בע"ז דכ"ו ע"ב וע' בס' האשכול ח"ג סי' נ"ד ובתמים דעים להראב"ד סי' קי"ז ובמהרי"ט סי' ס"ח.
ובדיני ממונות דקולא לאחד הוי חומרא לרעהו, חשבינן הקולא לפטור המוחזק כדכ' התוס' בב"מ דצ"ה ע"א ד"ה אתמר וע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' שע"ד סק"ה.

וכללא דבסוגיין אלים כ"כ, דהיכא דהוא יוצא מן הכלל איצטריך להש"ס לפסוק בהדיא הלכתא כמאן דאסר. וע' ע"ז דל"ג ע"ב תוד"ה והלכתא ובטו"א למגילה דכ"ו ע"ב וביד המלך פ"ט מה' גזילה ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ח ע"ב.

שם אומצא דאסמיק חתכה ומלחה כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' ט' וסי' קמ"ח ובס' הארוך מש"ך סי' ס"ה ובש"ך סי' ס"ז סק"ו ובפמ"ג שם במשבצות סק"א ובת' הריב"ש סי' פ"ו ובפלתי סי' ק"ה סק"ד.

שם וכן ביעי, פירש"י בפסחים דע"ד ע"ב וכן ביצי זכר דאסמיק, והתוס' כתבו שם דבחנם פי' כן דהא אסור משום דמא כדאמרינן לעיל ע"א ה' קרמי הוו דביעי משום דמא ע"ש. ולעד"נ דרש"י שם אתא לאפוקי ביצי זכר קודם שלשים יום' דאמרינן לעיל בסמוך דשריין בלא קליפת הקרום. ורק מכאן ואילך אי אזרען אסירן. ופירש"י דבידוע שיש דם ע"ש, וסימן דדם זה, הוא אי אית בהו שורייקי סומקי כדאמר בגמ', ועפ"ז שפיר פירש"י ביצי זכר דאסמיק, וכן פי' רגמ"ה בסוגיין וכן ביעי ביצים של בהמה דאית בהו שורייקי סומקי.

שם רישא בכיבשא אותביה אבית השחיטה דייב דמא ושרי כו', ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ג וברוקח סי' תכ"ג ותכ"ד ותכ"ח ובתשב"ץ ח"א סי' ס"ח ובט"ז ופמ"ג במשבצות ר"ס ס"ח.

שם טבח שנמצא חלב אחריו כו'. ע' בת' הרשב"א סי' כ' וסי' תרל"ב ובמיוחסות סי' קס"א ובתשב"ץ ח"ג סי' קע"ב ובברכי יוסף חח"מ סי' ל"ד סק"ג.

שם א"ד פפא ולא פליגי כאן להלקותו כאן לעברו אמר מר זוטרא כש כשעורה במקום אחד כזית אפילו בב' וג' מקומות. בשאילתות פ' אחרי סי' צ"ב גריס חילוקא דבין להלקותו ולעברו במר זוטרא. ובין כזית לכשעורה בדר"פ.

שם והלכתא להלקותו בכזית לעברו בכשעורה, בשאילתות פ' ויקרא סי' ס"ח גריס והלכתא להלקותו ולעברו בכזית להלקותו בכשעורה, וכ"כ ג"כ בר"ן מלקין אותו ומעבירין אותו, וע' בת' הרשב"א סי' תקצ"ד וסי' תרי"ט ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ו ובריב"ש סי' קי"ג ובת' אבקת רוכל סי' קפ"ח וסי' ר"ז ור"ח.

שם אמר ר"ח ב"א א"ר יוחנן חזרו לאמר נאמנין א"ר נחמן אכשור דרי כו'. כה"ג ביבמות דל"ט ע"ב, וביותר לפי גרסת הרא"ש שם, דגם התם הוא בשם ר' יוחנן. ורב נחמן השיבו אכשור דרי, וע"ש בנמו"י.

שם א"ר נחמן אכשור דרי כו'. ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ד.

במשנה שולח אדם ירך לעכו"ם שגיד הנשה בתוכה כו'. והנה מזה הוכיח הרמב"ם בפ"ח הי"ד ממ"א דגיה"נ מותר בהנאה. וחכמי לוניל השיבו על דבריו כדהביא הרא"ש בסוגיין. וע"ש בהרב המגיד וכ"מ ובפלתי סי' ס"ה סק"ב.

אולם לפ"מ דפלוגתא דתנאי היא בברייתא דפסחים דכ"ב ע"א. ומתניתין כר"י אתיא דס"ל גיה"נ מותר בהנאה ור"ש אוסר. וע"ש תוד"ה ור"ש ולקמן דצ"ט ע"ב תוד"ה והלכתא קמא. ולפ"ז י"ל דר"ש לטעמיה אזיל בזוה"ק וישלח דף ק"ע ע"ב שכתב דגיה"נ אסור בהנאה אפילו ליהביה לכלבא, ושם דף קע"א ע"ב ר' ייסא סבא דריש כי נגע בכף ירך יעקב כתיב הכא כי נגע בכף וכתיב התם כל הנוגע במת בנפש האדם וגו'. מה להלן מסאבא אוף ה"נ מסאבא דסאיב ההוא אתר ומאתר מסאבא לית לן לאיתהנאה מיניה כלל כו' ע"ש, וע' בת' הרשב"א סי' ר"י.

וצ"ל נמי דמתניתין מיירי שמכר אל העכו"ם את הירך, או שהיה מכירו ונתנו לו במתנה. דאל"ה איכא משום לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם כדאמרינן בע"ז ד"כ ע"א וע"ל דקי"ד ע"ב תוד"ה ר"י ובעירובין דס"ד ע"ב תוד"ה ולמדנו ובת' הרשב"א סי' ח' ובט"ז יו"ד סי' קנ"א סק"ח ובסמ"ע סי' רמ"ט סקי"ב ובמג"א סי' ש"ז ס"ק כ"ט ובכפתור ופרח פ"י ד"ה מסתברא דהוא הדין ובתשב"ץ ח"א סי' י"ד.

רש"י ד"ה אל תטוש תורת אמך מנהג מקומך כו'. אבל דעת הרמב"ם בפ"ה ה"ז ממ"א שבכל מקום אסורין. כדדייק שם הרב המגיד.

רש"י ד"ה שריין, גדי לאו דוקא ע"כ, ולכאורה כוונתו לרבות גם עגל, אמנם ברמב"ם פ"ז הי"ד ממ"א כ' ביצי גדי או טלה, משמע מדבריו דוקא דקות אבל גסה ממועט וע"ש במגיד משנה. ולפ"ז אפשר דמש"כ רש"י גדי לאו דוקא, כוונתו נמי דה"ה טלה, אבל עגל ממועט כמו להרמב"ם, אכן אם בדוקא הוא, מדוע סתם המחבר בסי' ס"ה ס"ד וכתב ביצי זכר, דמזה משמע אפילו עגל, ולהיפוך אם הוא בכל ביצי זכר, אמאי כ' הרמב"ם גדי או טלה, וצ"ע כעת, וע' בפר"ח סי' ס"ה סק"ט.

רש"י ד"ה רישא בכיבשא הראש כשרוצין להסיר שערו כו', ע' בתוס' ור"ן ובפלתי סי' ס"ח סק"א.

רש"י ד"ה טבח. דרך הטבח לנקר הבשר ע"כ, ע' מהרי"ק שרש מ' ובת' שארית יוסף סי' כ"ב.

תוד"ה מדלא, מן התורה לא הוי אבמה"ח כו' ואין בהן אלא מצות פרוש בלבד כו' ע"כ, התוס' לטעמייהו לעיל דע"ד ע"א ד"ה אין דהוא מדרבנן, אבל הרמב"ם בפ"ה ה"ו ממ"א

ס"ל, דאבר המדולדל דא"ב אלא מצות פרוש, לא לקי עליה. אבל אסור מדאורייתא. וע' פר"ח סי' ס"ב סק"ז.
תוד"ה רישא. משום קרום של מוח שיש בו דם כו', ע' פלתי סי' ע"א סק"ב.

דף צד.

חתוכה נמי לישדר ליה כו'. ע' פלתי סי' ס"ג סק"ב וסי' ק"י סק"ח.
שם דאמר שמואל אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם. לכאורה לא הי"ל רק לאמר אסור לגנוב דעתו של נכרי. דגגיבת דעת ישראל כבר ידעינן מדכתיב לא תונו איש את עמיתו, ובאונאת דברים הכתוב מדבר כדתניא בב"מ דנ"ח ע"ב. ומסיק שם דכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך. ותנן בסוטה ד"ט ע"ב דלפי שגנב אבשלום שלשה לבבות לב אביו ולב ב"ד ולב ישראל לפיכך נתקעו בו ג' שבטים ע"ש. ולפ"ז גניבת דעת ישראל לא איצטריך לשמואל לאשמעינן ולשון התוספתא בב"ק פ"ז שבעה גנבים הם הראשון שבכולם גונב דעת הבריות כו', וכ"ה ג"כ במכילתא משפטים פרשה י"ג, וע' בירושלמי ע"ז פ"א ה"ג ובריב"ש סי' ת"ג וביד המלך פ"ב ה"ו מה' דיעות.
שם ואפילו דעתו של עכו"ם ע' סנהדרין דע"ו ע"ב ובב"ק דקי"ג ע"ב ושם ע"א תוד"ה נודרין ובמרדכי שם רמז קנ"ח ובחו"מ סי' שמ"ח ס"ב וביאור הגר"א שם סקי"ג ובש"ך יו"ד סי' רנ"ד סק"ג ובס' חסידים סי' נ"א וסי' תתר"פ ובתוס' גיטין ס"פ הניזקין ובברכי יוסף חי"ד סי' קמ"ח סק"ו ובת' באר שבע סי' נ"ט.
שם ואי מכללא מאי כו', באיזהו מקומן בש"ס פריך כמו הכא, ויש ג"כ היכא דאמר לאו בפירוש איתמר אלא מכללא, ולא פריך ואי מכללא מאי.
שם למ"ד טרפה הואי א"ל אמאי תשהא איסורא פי' משום דאפשר לבא לידי תקלה כדאמרינן לעיל דנ"ג ע"ב גבי שרקפא דספק דרוסות, וע' בת' חו"י סי' קמ"ב.
שם ואם בשביל כבודו מותר. ע' בכ"מ פ"ב ה"ו מה' דעות.
שם שאני עולא דחביב ליה לרב יהודא כו', ע"ל ע"ב תוד"ה והא.
שם ואם יש שם חבר עיר מותר. לכאורה בין לפירש"י דהוא חבורת רבים כן לפי' רגמ"ה דחבר עיר הוא ת"ח כדהבאתי בחידושי לקמן בסמוך, הרי עכ"פ הוא לכבודו, ומדוע לא קאמר כדתניא בברייתא דלעיל ואם בשביל כבודו מותר. וכ"ה בחו"מ סי' רכ"ח ס"ז ואם הוא עושה כדי לכבדו מותר ע"ש, וצ"ל דברייתא דלעיל שנה ר"מ, וברייתא זו נשנית בסתמא. והמסדר לא רצה לשנות מלשון התנא כמו ששנה הוא, וכדתנן בריש עדיות שאדם חייב לאמר בלשון רבו.

שם ולא ישגר אדם לחברו חבית של יין ושמן צף על פיה כו' ע' בת' רדב"ז בקונטרס לשונות הרמב"ם סי' נ"ח.
שם ואין האורחין רשאין ליתן ממה שלפניהם כו', ע' באה"ע סי' כ"ח סי"ז ובט"ז וביאור הגר"א שם ובת' מהרי"ט ח"א סי' ק"נ.
רש"י ד"ה חיתוכא דעכו"ם בירך אינו עשוי כשל ישראל כו'. ע' בתשובות הר"ן סי' מ"ה.
רש"י ד"ה לא יסרהב לא יפציר בו כו'. מלשון זה דקדק הסמ"ע בסי' רכ"ח סק"ח דדוקא להפציר בו ולהרבות שלא כנהוג הוא דאסור אבל לדבר לו פעם אחת ושתים בא אכול עמי מותר כי אדרבה אם לא ידבר עמו כן יתבזה חברו כו' ע"ש. ואפ"ה לא תקשה ממעשה רב דאבא חלקיה בתענית דכ"ג ע"ב דלא אמר להו רבנן איתו כרוכו, דשאני התם משום דלא נפישא ליה ריפתא, וע"ש רש"י ד"ה טובת. אבל בסוגיין איירי בשיש לו מה להאכילו רק שיודע בו שאינו סועד, וע"ד זה סובב הסמ"ע דבריו. וע' בדקדוק לשון הירושלמי דמאי פ"ד ה"ג.
רש"י ד"ה ואם יש שם חבר עיר חבורות עיר שיש שם רבים כו' ע"כ, וכן פירש"י במשנה ברכות ד"ל ע"א ובר"ה דל"ד ע"ב. דחבר עיר הוא חבורת צבור. והא דבמגילה דכ"ז ע"ב פירש"י חבר עיר תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור ע"ש. משום דהתם איירי בנתינת מעות לצדקה לחבר עיר בעד עניי העיר, ובע"כ הוא להת"ח המתעסק בצרכי צבור, אמנם רגמ"ה פי' גם בסוגיין חבר עיר תלמיד חכם.
רש"י ד"ה סנדל של עור בהמה שמתה מאליה אין עורה חזק כשל בריאה שחוטה ע"כ, הטעם נלע"ד פשוט ע"פ הטבע והנסיון. כאשר נראה שאם יתירו מוסרות שור הנשחט תיכף לשחיטתו, אפשר לו לעמוד מעצמו ולהזיק אז, ולא עוד אלא אפילו זמן רב לאחר הפשט וניתוח, נראה בחוש מציאות רגשי חיים בנתחיו, משא"כ במת מחמת חולי, שתיכף כשימות מות לא יראה ולא ימצא בו עוד שום סימן של חיות אפילו כשהוא שלם ובע"כ דבנשחט שניתק פתאום פתיל החיות כשהיה מלא חיים ובריאות. לכן נראה בו התרגשות החיים גם אחרי זמן רב, וממילא גם בעורו נשארת הבריאות בשלימות מזמן שהיה חי, משא"כ במת מחמת חולי שכבר אפסו כחותיו לאט לאט כל עוד בחיים חיותו. ממילא כשמת אבד עם מיתתו שארית כחותיו ואין בו שום רגש של חיות, ויחד עם אפיסת כחותיו בכלל, נשאבו כחותיו בזמן מחלתו גם מפרטיות העור, וכה"ג כתבו בב"ש ובח"מ סי' קכ"א סק"י לענין גירושין. לחלק בין נשחט לגוסס מחמת חולי ע"ש, וע' בת' עין יצחק ח"ב סי' ס"ב ובעונג יו"ט סי' מ"ד.
תוד"ה חיתוכא, ותימה דא"כ לוקמיה אף כשאין מכריזין כו'. ע' ח"ס חא"ח סי' וא"ו.

בא"**ד** דלכך שלחה לעכו"ם לפי שנודע לו אחר ניקור דטרפה היא ע"כ, ע' בט"ז ונקוה"כ סי' קי"ח סקי"א:
תוד"**ה** טרפה. ליכא למיחש שמא יקנה ממנו ישראל כו', ע' בט"ז יו"ד סוף סי' קי"ז.

דף צד:

והא קא מטעי להו אינהו הוא דקמטעו נפשייהו כו', ויל"ד בשלמא בעובדא דמר זוטרא דבסמוך, דאי רבא ורב ספרא לא הוו אמרי מידי, ומר זוטרא סבר לאפיה הוא דקאתי. בזה נופל לאמר דאיהו הוא דקא מטעי נפשיה. משא"כ הכא הא דאינהו מטעי נפשייהו, הרי בא להם בגרמת הכרוז דנפל בישרא לבני חילא, דאילו הוו מכרזו נפל טריפתא לבני חילא. אז לא היה להם מקום לטעות. ומנלן דע"י גרמא כזו ליכא משום לתא דמדבר שקר תרחק.
אולם דוגמא כזו אשכחן באגדה על הכתוב בשמואל א' כ"ח, כאשר העלה שאול את שמואל. דשמואל אמר לו ויקרע ה' את הממלכה מידך ונתנה לרעך לדוד. דמבואר במדרש שם ובילקוט רמז קל"ט דשאול אמר לו כד הוית גבן אמרת לרעך הטוב ממך וכען אמרת לרעד לדוד א"ל שמואל כד הוינא גביכון הוינא בעלמא דשקר ואמרנא לך מלין דשקר דדחילנא מינך דילמא תקטילני ברם אנא כען בעלמא דקשוט לא תשמע מיני אלא מילי דקשוט ע"ש.
ולכאורה אין מקום ח"ו לאמר דשמואל הצדיק יאמר דברים אשר לא כן להיותו בעלמא דשקרא, ובע"כ הכוונה דבעלמא דקשוט הוא כולו אמת לאמתו גמור ומוחלט. מפני שהוא מופשט מגוף ומאימת איש על רעהו. לא כן בעוה"ז שהוא לבוש בלבוש חומר עכור ואיש את רעהו חיים בלעו. עלול הוא לבוא לזמן כזה, שילחץ אל הקיר שאין לנטות ימין ושמאל ע"ד האמת הגמור ומוחלט. ושקר הלא אסור לדבר, לכן התירו לו אז באופן כזה שידבר דבריו דמשתמע לתרי אנפי, והשומע ששכלו ילך ע"פ רוב אחרי רצונו. יבחר לו ההבנה בדבריו הנאותה לרצונו. ובאופן זה אמרינן דאיהו מטעי אנפשיה. כן הדבר אצל שמואל כל עוד חלקו בחיים בעוה"ז, והיה ירא לאמר לרעך לדוד שמא יהרגנו, לכן אמר לרעך הטוב ממך. ובזה אינו נתפס בדבריו אצל שאול, דיש מקום לחשוב אולי כך נאמרה לו הנבואה, ומי הוא הנבחר למלכות בפרטיות גם שמואל אינו יודע, ואם שאול היה שונא לדוד ובשביל זה הסב מחשבתו על אדם אחר, נקרא בזה איהו דקא מטעי אנפשיה לא כן כשהיה שמואל בעלמא דקשוט. שם היה מוכרח להגיד האמת הברור לרעך לדוד.

וכן בסוגיין דאילו היו מכריזין נפל טריפתא לבני חילא, הרי לא הוו זבני. ומלבד הפסד ממון ישראל של כל הבהמות שנטרפו דאפשר שאין יכולין לעמוד בה, איכא נמי משום איבה ודרכי שלום. לכן בחרו להכריז נפל בישרא לבני חילא, ואינהו הוא דקמטעו נפשייהו. וזהו טעם לשבח מה דלא הזהירה תוה"ק לאמר האמת, רק בלשון מדבר שקר תרחק כנ"ל, וע' בת' חיים שאל סי' כ' וסי' ע"א אות ו'.

שם ההוא טבחא דא"ל לחבריה אי הוות פייסת מנאי כו', ע' בת' מהרי"ק שרש מ'.

רש"י ד"ה גזירה, אבל שולח לנכרי בביתו הוא ומי ראה כו'. ע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' ס"ה.

דף צה.

מי לא ספיי לך כו', ע' תשב"ץ ח"ב סי' ס"ה ובערוך השלום ערך סף.

שם מקולין וטבחי ישראל כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תשס"א ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך סי' ב' ובריב"ש סי' ע"ג.

שם איכא דאמרי אמר רבי בשביל שוטה זה כו', בירושלמי שקלים פ"ז ה"ב נקיט כלישנא קמא דהכא.

שם בשר כיון שנתעלם מן העין אסור. ע' במה"פ לירושלמי ע"ז פ"ב ה"ח ובשאילתות פ' ויקרא סי' ס"ח ובהעמק שאלה שם אות כ"א ובפר"ח סי' א' סק"כ.

שם נמצא ביד עכו"ם שאני, ע' בת' הרמ"א סי' מ"ם.

שם ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה כו', ואע"פ שבאותה האחת היתה יותר בשר נבלה, ממה שהיה בשר שחוטה בכל הט' חנויות. אפ"ה כשר בנמצא, דאזלינן בתר רוב המוכרים ולא בתר רוב בשר, כמש"כ בחוות דעת סי' ק"י סק"ג, וע' בתוספתא טהרות רפ"ו.

שם ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור. ע' במעשה הגאונים סי' רפ"ה ובת' הרשב"א סי' שי"ב וסי' תי"ב וסי' תתס"ג ובתשב"ץ ח"ב סי' רס"ב.

שם ובנמצא הלך אחר הרוב, פי' ואפילו נמצא קרוב למקולין של נבלה, דרוב וקרוב הלך אחר הרוב כדאמרינן בב"ב דכ"ג ע"ב. וע"ש בנמו"י ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ג, וע"ע בירושלמי ספ"ק דכתובות ובת' רדב"ז ח"ג סי' תק"ח ובת' אבקת רוכל סי' רט"ז וביו"ד סי' קי"ד ס"י ובביאור הגר"א שם סקכ"ו ובחו"מ סי' רנ"ט ס"ו ובשעה"מ ס"ה מגילה ובחידושי ח"ס לע"ז דל"ב ע"ב.

שם ה"נ בנמצא ביד נכרי, ע' פלתי סי' ס"ג סק"א ובסי' ק"י סק"י.

שם ת"ש מצא בה בשר הלך אחר רוב טבחים כו'. והנה הרמב"ם בפיה"מ פ"ב מ"ט דמכשירין כתב. דמשנה זו רק לענין טומאה נישנית ואם רוב טבחי העיר עכו"ם הבשר נבלה ומטמא כו' ע"ש. ולפ"ז קשה מה מקום להקשות בסוגיין ממשנה זו עליה דרב, דס"ל בשר שנתעלם מה"ע אסור. הלא איסור מטומאה לא גמרינן כדאמרינן ביבמות דק"ג ע"ב.

ואולי י"ל דלא אמרו דלא גמרינן איסור מטומאה, רק במקום דהיא טומאה דאורייתא או מהלמ"מ, דבזה נופל הלשון דלא גמרינן. וכדאמרינן בסוכה די"ח ע"א שאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו. משא"כ במשנה דמצא בה בשר. ובבשר שנתעלם מה"ע דהם מדרבנן, ילפינן להו מהדדי, אכן לפ"ז קשה לפמש"כ רש"י לעיל ד"ט ע"א דלשון חזקה לא שייך אלא בדבר ספק דנימא העמד דבר על חזקתו ע"ש, וה"נ הא דאיצטריך לן למיזל בתר רוב טבחי העיר, הוא ג"כ מפני הכרח הספק הקדום על הבשר אם הוא של ישראל או של עכו"ם, וכן בבשר שנתעלם מה"ע אנו דנין ג"כ על ספק זה הנולד בו. והשתא מאי מקשה על רב דס"ל בשר שנתעלם מה"ע אסור ממשנה דמצא בה בשר הלא איכא לשנויי כדשנינן לעיל דפ"ו ע"ב אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר וע"ל בתוס' דס"ד רע"ב ומש"כ בחידושי שם, ולשון אם אמרו בדבר זה יאמרו בדבר זה. משמע היכא דשניהם דרבנן כמו בסוגיין.

וביותר קשה דבה' מאכלות אסורות פ"ח הי"א כ' דבשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב אם היו רוב המוכרים עכו"ם אסור ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר ע"ש, הרי דפסק בהדיא כמשנה דמכשירין ונקיט לאיסורא ולא רק לטומאה כמש"כ הוא גופיה בפיה"מ דמכשירין שם וצ"ע.

שם אם חי כו'. במשנה ליתנייהו תיבות אם חי. אכן בתשובות הר"ן סי' מ"ה גריס להו.

שם ואם מבושל הלך אחר רוב אוכלי בשר ע"כ, והיינו מחרוזות הולכין אחר הרוב אוכלי בשר דקתני בתוספתא ספ"ק דמכשירין.

שם רב אמר מותרות משום נבלה ולוי אמר מותרות באכילה, בירושלמי שקלים פ"ז ה"ב לא נזכרה מחלקותם. רק סתמא דהש"ס ס"ל שם כלוי. וע' בת' ח"צ סי' א'.

רש"י ד"ה ספקו, כל קבוע כמחצה על מחצה דמי כו' ע' פמ"ג ליו"ד סי' ק"י בשפ"ד סקי"ד.

רש"י ד"ה נמצא בגבולין. אברים נבלות שכן דרך לחתכה לאברים ולהשליכה לאשפה, ע' בתבואת שור ר"ס ס"ג ובחו"ד שם סק"א.

רש"י ד"ה מותרות. ואילו אברים נינהו מחזקינן להו בודאי נבלה ולקי, ע' במה"פ לירושלמי שקלים פ"ז ה"ב ובקונטרס הספקות להכו"פ סעיף ס"ו.

תוד"ה אנן, אין לחוש ושרו שאר מקולין הואיל ורוב טבחי ישראל כו' ע"כ. משמע מדבריהם דמן הסתם מותרין. וכ"כ התוס' בתר הכי בד"ה רבי ובד"ה טעמא. דלא חיישינן שמא יביא עכו"ם מנבלה שבביתו למכור במקולין ע"ש, אולם הראב"ן בסי' רכ"ג מסיק אהאי דינא דמקולין וטבחי ישראל. בשר הנמצא ביד עכו"ם מותר ובלבד שיהא ישראל עומד שם ורואה שלא יחליף ע"ש, ובאמת בירושלמי שקלים פ"ז ה"ב מבואר כן בהדיא:

תוד"ה אמר, וחומרא בעלמא הוא ע"כ, וכ"כ בס' האשכול ח"ג ס"ס כ"ו ע"ש. ונ"מ בהא דמסקו הראשונים ז"ל דחומרא בעלמא הוא למש"כ בש"ך סי' ק"י בדיני ספק ספיקא סקי"ז ובמה"פ לירושלמי שקלים פ"ז ה"ב.

תוד"ה ספקו היינו היכא שמעורב ואינו ניכר האיסור כו' ע"כ, במיוחסות סי' קפ"א הביא סברא זו בשם הר"י ז"ל. וע' בט"ז או"ח סי' תרל"ב סק"ג ובפר"ח סי' ק"י סקי"ג ובברכי יוסף חי"ד שם סק"ו וביד המלך פ"ח ממ"א.

תוד"ה ובנמצא. ומיהו איכא למימר דהתם משום דמקולין הו"ל קבוע כו'. ע' בס' אור שמח פ"ח הי"א ממ"א.

בסה"ד אע"ג דמן הדין לא הוה לן למיחש דאזלינן בתר רובא ע' בדו"ח להגרע"א חלק הכתבים דף ק"ח ובחידושי ח"ס לע"ז דס"ה ע"ב.

תוד"ה ה"ג, וא"ת דאמר בפ"ק דפסחים תשעה צבורים של מצה ואחד של חמץ כו', והשתא כי שקל נמי עכבר מן הצבורים לישתרי כי הכא כו', ולולא דבריהם היה נלע"ד לתרץ דשאני בדיקת חמץ דכל עצמה מתחלתה על הספק באת לכן החמירו בספיקו טפי משאר ספק וע' בברכי יוסף חא"ח סי' קפ"ו סק"ד.

בא"ד וי"ל דהתם איירי שראינו שלקח מן הצבורים שנולד הספק במקום הקביעות כו' ע"כ, ע' בס' האשכול ח"ג סי' ל' ובת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ז וביו"ד סי' ק"י ס"ג ובביאור הגר"א שם סק"ט עד סקט"ו ובפר"ח שם סקכ"ח ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד שם.

בא"ד ואין סברא לחלק בין קדשים ועכו"ם לשאר איסורים. ע' פר"ח סי' ק"י סקכ"ו ובפלתי שם סקי"ד ובת' פמ"א ח"א סי' ק"ו ובח"ס חלק יורה דעה סי' ש"ז.

בא"ד ודוקא התם שהאיסור מעורב בהיתר כו', ע' פלתי סי' ק"י סקי"ב ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ד.

דף צה:

אלא רב היכי אכל בישרא כו'. והנה בב"מ דכ"ג ע"ב דייקו התוס' דאין הלכה כרב, מדפריך ורב היכי אכל בישרא משמע דאנן שפיר אכלינן, ועפ"ז הקשו שם דכ"ד ע"ב כיון דלית הלכתא כוותיה מאי פריך התם והאמר רב בשר שנתעלם מה"ע אסור. ותירצו כיון דחזי המוצא שהעוף השליכם שם אפילו מאן דפליג ארב מודה הכא, וכ"כ בנמו"י שם ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך סי' ח', דבמקום דאיכא ריעותא כו"ע מודו דאסור, וע' ברוקח סי' ת"ז ובכפתור ופרח פמ"ד ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ס"ג סק"ה ובפר"ח סק"ג ובת' כנסת יחזקאל סי' ל"ט.

שם כולהו שני דרב הוה כתב ליה ר' יוחנן לקדם רבינו שבבבל ע"כ, ואפ"ה כל היכא דפליגי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. כדכתב בס' התרומה ה' נדה סי' צ"ד ובס' יראים סי' קל"ט וע' בווי העמודים שם ובת' חו"י סי' צ"ד.

שם כי נח נפשיה הוה כתב לשמואל לקדם חבירינו שבבבל, פי' דחדא מתיבתא הוה לרב ושמואל, ובתר דשכיב רב נהג שמואל לחודיה שבע שני, כמבואר באגרת דרב שרירא גאון בדפוס ברלין דף פ"א.

שם כתב שדר ליה עיבורא דשיתין שני אמר השתא חושבנא בעלמא ידעי ע' בכפתור ופרח פרק מ"ד דף צ"ח ע"ב.

שם א"ל לינוקא פסוק לי פסוקיך, בירושלמי שבת פ"ו ה"ט הוא בשינוי לשון קצת.

שם תניא ר"ש בן אלעזר אומר בית תינוק ואשה אע"פ שאין נחש יש סימן א"ר אלעזר והוא דאתחזק כו', האי ר' אלעזר אינו אביו של ר"ש דברייתא רק הוא ר"א בן פדת אמורא תלמידו של ר' יוחנן, ור"א דברייתא הוא ר"א בן שמוע כדפירש"י ביבמות דע"ב ע"ב. אולם הא דתניא הכא בשם ר"ש בן אלעזר, נשנה בירושלמי שבת פ"ו ה"ט בשם ר' אליעזר בן יעקב. ובמד"ר וישב פ' פ"ה א"ר אלעזר אע"פ שאין נחש יש סימן כו' רבנן אמרי בית תינוק ואשה אע"פ כו'. וע' בס' חסידים סי' קס"ב וסי' תע"ח.

שם והוא דאיתחזק תלתא זימני דכתיב יוסף איננו וגו'. וצ"ל דעיקר ראייתו היא דבפסוק זה מסיק עלי היו כולנה כדפירש"י. דאל"ה אמאי לא הביא מפסוק הקודם פן ימות גם הוא כאחיו. הרי דחשש לחזקה דתלת זימני, וע' בס' חסידים סי' תס"א ובח"ס ח"ו סי' ע'.

שם ר"נ מנהרדעא איקלע לגבי ר"כ לפום נהרא במעלי יומא דכפורי כו', ע' במג"א סי' תר"ה סק"ו ובט"ז ולבושי שרד שם סק"ג.

שם רב חייא בר אבין איתבד ליה כרכשא ביני דנא כו' איתבד ליה גבא דבישרא כו'. ע' בס' הארוך מש"ך סי' ס"ג ובמנחת אהרן שם ובת' פני יהושע ח"ב. חאה"ע סי' נ"ח ובעונג יו"ט סי' קכ"ח.

שם אמר רבא מריש הוה אמינא סימנא עדיף מטביעת עינא כו' השתא דשמעתינהו להני שמעתתא אמינא טביעת עינא עדיפא כו' ונרשם עה"ג לעיין בתוס' ברכות ד"נ ע"א, משמע שהגליון הבין דכמו בסוגיא דהתם פירשו התוס'. דלאו דוקא עדיף אלא כי הדדי נינהו. כמ"כ צריכינן לפרושי הכא, אע"ג דהתוס' שם לא הזכירו מהך דבסוגיין, והתם גופה מוחק רש"י תיבת עדיף כדהביאו התוס' שם. ולכאורה מה הכריח אל הגליון לפרש עדיף דהכא דכי הדדי נינהו, דילמא הוא כמו ברוב המקומות בש"ס דפירושו דעדיף טפי.

ולכאורה היה מקום לאמר דדייק משינוי הלשון, דברישא פתח מריש ה"א סימנא עדיף מטביעת עינא. ובסיפא מסיק השתא דשמעתינהו להני שמעתתא אמינא טב"ע עדיפא. ואמאי ל"ק טב"ע עדיפא מסימנים. ובע"כ דעדיף קמא דקאמר ברישא פירושו דעדיף טפי. ולה"ק סימנא עדיף מטביעת עינא משא"כ בסיפא דאתא למסקנא בתר דשמעינהו לשמעתתא דאמוראי, דחד דינא אית להו לסימנים ולטב"ע, מסיק רק טב"ע עדיפא, ול"ק עדיפא מסימנים. דאז הוה משמע כעין עדיף מטב"ע דרישא דעדיף טפי. ובאמת כוונתו בסיפא דכי הדדי נינהו.

ואם נעמיק קצת נראה כן לא רק מלשון הש"ס, אלא מכל תוכן הענין. כמו מהס"ד כן ממסקנתו דרבא, דכוונתו בסיפא דכי הדדי נינהו. דלכאורה לשון מריש ה"א סימנא עדיף מטב"ע, משמע כ"ז שלא שמע מהנך אמוראי אמנם בתר דשמע מהם ידע דטב"ע עדיף טפי מסימנים. ואשתכח דהוה קטעי מעיקרא ובאמת קושטא דמילתא הכי איתא אף בתר דשמעינהו להני שמעתתא כדסבר מעיקרא דהא כמו רב הונא כן ר"נ ור"ח כולם שאלו תחלה אית לך סימנא בגויה, ומזה גופא מוכח דסימנא עדיף מטב"ע מדשאלו עליו תחלה, רק אחרי שהשיבום דלית להו סימן, אז שאלו אית לך טביעת עינא כמסתפקים במועט, ומאי האי דקאמר מריש ה"א סימנא עדיף כיון דבתר דשמעינהו להני שמעתתא אשתכח נמי מדבריהם כן כנ"ל.

כן בהא דמסיק דאלת"ה האיך סומא מותר באשתו וב"א מותרים בנשותיהן בלילה אלא בטב"ע דקלא כו', אטו אם היא ישנה ולא יוכל להכירה בטביעת עינא דקלא ואית לה כמו שומא בידה שיוכל להכירה בחוש המישוש בלילה, האם אינו מותר בה מדין התורה כמו ע"י טב"ע דקלא ומכש"כ רבא לגרמיה דס"ל סימנין דאורייתא כדהביאו התוס' בד"ה

פלניא, א"כ מהיכא מוכח במסקנתו דטב"ע עדיפא מסימנים ובע"כ דכוונתו דמריש הוה סבר דסימנא עדיף טפי מטב"ע, רק בתר דשמעינהו להני שמעתתא דאמוראי דפסקו למעשה, דאי ליכא סימנא סגי בטב"ע, ומכש"כ דאית ליה נמי הוכחה דאלת"ה היך סומא מותר באשתו כו'. מזה הוכיח דכי הדדי נינהו, וע' בקצוה"ח סי' מ"ו סק"ח וסי' פ"א סקי"ג ובנה"מ סי' מ"ו סק"ח וסי' פ"א סק"ז ובשער המשפט ס"ס ל"ה ובאבני מלואים סי' מ"ב סק"ט ובת' פני יהושע ח"ב חאה"ע סי' נ"ח.

רש"י ד"ה אתלת קרנתא לכל חתיכה ג' קרנות ומשום סימן שלא יגנבו ממנה אנשי ביתו ע"כ, והקשה הב"ח דבב"מ דכ"ג ובביצה דכ"ח פירש"י דהסימן היה שלא יחליפהו הנושאו וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו ע"ש, ולע"ד בלתי מובן נמי איך סבב רש"י את פני הענין במדה בלתי נכונה כזאת, לעשות את רבה בר ר"ה לצר עין כזה שיצטרך לחשוד את אנשי ביתו שיגנבו מעט מן החתיכת בשר ששלח להם, ובאופן דאפשר לפרש שהסימן היה בשביל הנושא שלא יחליפהו, ועוד קשה מדוע כתב רש"י שלא יגנבו ממנה, הלא בשר הוא לשון זכר כדכתיב והנותר מבשר הזבח באש ישרף. והבשר אשר יגע בכל טמא. וע' זבחים דמ"ג ע"ב וברש"י ד"ה הואיל, ולפ"ז היה צ"ל ממנו.

ולכן לולא דמסתפינא ה"א דחסר כאן תיבת ויכירו, וכך צ"ל ומשום סימן שלא יגנבו ויכירו ממנה אנשי ביתו. ולפ"ז תתפרש האי שלא יגנבו על הנושאים את הבשר. וחשד הגנבה מוסב גם על החליפין כמובן, ואנשי ביתו יכירו את הגנבה, ועל גניבה שייך לשון ממנה, ועפ"ז מתאמת פירש"י דהכא עם הדין והנימוס, ועם פירש"י ביתר המקומות בש"ס כנלע"ד.

רש"י ד"ה סעודת הרשות בת ת"ח לע"ה כו', ע' בתרומת הדשן סי' רס"ט ובמג"א סי' של"ג סק"ה.

רש"י ד"ה אמר שמואל לא ידיע לי מידי דרביה אנא כו' שאהיה אני בקי בו והוא לא שנאו ואהיה רבו ע"כ, משמע דרש"י הבין רבו ממש, אמנם בת' הרשב"א סי' תר"ט כתב אהאי דהכא, דלשון רבו לאו דוקא אלא א גדול ממנו, וע' בת' הריב"ש סי' רע"א ומובא בביאור הגר"א ליו"ד סי' רמ"ב סקי"ב, וע' ביד המלך פ"ב ה"כ מה' שבת.

רש"י ד"ה תריסר גמלי, וכ"ה גרסת התוס' הכא, אולם בשבת דקי"ט ע"א ובב"ב דקל"ג ע"ב גרסי רש"י ותוס' כגרסת הגמרא הכא תליסר.

רש"י ד"ה האידנא, ולספק טרפות לא חיישינן דרוב בהמות אינן טרפות ע"ל ע"א תוד"ה ובנמצא ובס' המכריע חי"ד סי' ט"ז.

תוד"ה אסיק, ואי לא אסיק אלא חד לא היה אוסר כו', ע' פר"ח סי' ס"ג סק"ג ובעונג יו"ט סי' קכ"ד.
תוד"ה לא, דדלמא רוב טבחי נכרים היו, ע' בש"ך סי' ס"ג סק"ו ובפר"ח שם סק"ג ד"ה כתב ובפלתי סק"ב ובבאר יצחק חאה"ע סי' ו'.
תוד"ה כאליעזר. וא"ת אליעזר האיך ניחש כו', ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' קע"ט סקי"א ובברכי יוסף חי"ד סי' רצ"ה סק"א.
תוד"ה וכיונתן, וי"ל דלזרז את נערו אמר כן כו', ע' בס' חרדים פ"ד ממצות ל"ת סי' נ"א ובת' ריקאנטי סי' תקס"ד ותקס"ה.
תוד"ה בחרוזים. משמע דאין דרך לחרוז בשר וא"ת דבתוספתא ב"מ פ"ב כו' ע"כ, ויל"ד אמאי לא הביאו נמי תוספתא דמכשירין ספ"ק, דתניא מצא בה מחרוזות הולכין אחר רוב אוכלי בשר, וע' בנחל יצחק סי' ס"ה ענף ה'.

דף צו.

דאי לא תימא הכי האיך סומא מותר באשתו כו', ע' בכסא דהרסנא סי' ע"ג ובזר זהב לס' המכריע חא"ח סי' ב' וביד המלך פכ"ד הי"ט מה' אישות ובח"ס חח"מ סי' ב' ובמש"כ בחידושי לעיל דצ"ה ע"ב.
שם א"ר יצחק בריה דרב משרשיא תדע דאילו אתו בי תרי כו' א"ר אשי תדע דאילו א"ל אינש לשלוחיה כו'. אין לדקדק כיון דגם רבא לא סמיך על שמעתתא דאמוראי שלפניו. והביא ראיה מהא דאיך סומא מותר באשתו כו', מדוע צריכים רב יצחק ורב אשי להביא כ"א בדרך אחר, די"ל דכ"א אמר סברתו וראייתו לפני תלמידיו בבית מדרשו. ומסדר הש"ס קבעינהו כחדא.
ולפמש"כ לעיל דהא דקאמר רבא טב"ע עדיפא, הכוונה כמו סימנים. א"כ בלא"ה ניחא שפיר דרב יצחק ורב אשי הוכיחו בהדיא דטב"ע עדיפא טפי מסימנים. דע"י סימנים לא ידע ליה ולא קטלינן אפומיה, וע"י טב"ע ידע ליה וקטלינן. א"כ הלא פליגי אדרבא.
עוד י"ל דהוכחת רבא מהא דב"א מותרים בנשותיהם בלילה היא רק לענין איסורא, ומשו"ה הביא רב יצחק ראייתו דטב"ע עדיפא מסימנין גם לדיני נפשות, דהא ע"י סימנין לא קטלינן וע"י טב"ע קטלינן.
ודעת רב אשי הוא דאין אנו צריכין כלל לחזור בנוגע לדיני התורה. רק הנסיון הפשוט בנוהג שבעולם יורה דטב"ע עדיף טפי מסימנים, דאילו א"ל אינש לשלוחיה קרייה לפלניא דהאי סימניה והאי סימניה ספק ידע ליה ספק לא ידע ליה ואילו אית ליה טב"ע

בגויה כי חזי ליה ידע ליה. וע' תשב"ץ ח"ב סי' נ"ט ובביאור הגר"א לאה"ע סי' י"ז ס"ק פ"ח ובמשאת בנימן סי' ס"ג וס"ה וברדב"ז ח"ב סי' תשצ"ח ובחמדת שלמה חאה"ע סי' מ"ם.

במשנה אכלו ואין בו כזית חייב אכל מזה כזית ומזה כזית סופג שמונים ר' יהודא אומר אינו סופג אלא ארבעים ע"כ, והכא אין לדייק מדפליג ר"י בסיפא מכלל דברישא מודה. דאריש נמי פליג בברייתא בגמ', וס"ל עד שיהא בו כזית.

שם ר' יהודא אומר אינו סופג אלא ארבעים, ע' ירושלמי יבמות פי"א ה"ז.

שם ר' יהודא אומר עד שיהא בו כזית, ע' באר יצחק חא"ח סי' יו"ד ענף ד'.

שם מ"ט דרבנן בריה היא ע"כ, משמע דהש"ס קרי בריה אף לדבר שאין בו עכשיו חיות, וע' בתוס' מכות די"ז ע"א ובת' הרשב"א סי' רפ"ב ובס' התרומה סי' נ' וברוקח סי' תע"ו.

רש"י ד"ה בטביעות ומאבידה לא ילפינן דהתם משום חימוד הממון חיישינן דילמא משקר כו' ע"כ, פי' דקשיא ליה לרש"י ניהי דרבא מצא מקום להכריח דטב"ע עדיפא. מהא דהאיך סומא מותר באשתו כו', אמנם גם בהס"ד דסימנא עדיף. מצא ג"כ מקום להכריח מדין התורה, מדמהדרינן אבידתא בסימנא ולא מהדרינן בטביעת עינא. ומאי אולמא ראיה אחרונה מראיה ראשונה, עד דאחרונה הכריעה לשיקול דעתו והראשונה נדחית, לכן פירש"י דבאבידה אפשר דמשום חימוד ממון משקר כו'. נמצא דהטביעת עין בזה גרע, להיות חומד בלבו מה שראה בעיניו, דעינא וליבא תרי סרסורי דעבירה, ובירושלמי ברכות פ"א ה"ה סמיך לה אקרא דולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ולפ"ז כל עיקר בירור הנכון הוא משום דיהיב סימנא בחפץ הנאבד, ולעת כזאת לא ראהו בעיניו, ולפי גריעותא דטב"ע נגד סימנים גבי אבדה, ליכא למילף מינה בעלמא היכא דהטב"ע והסימנים שקולים הם, משו"ה הביא ראייתו מהא דסומא מותר באשתו כו', דשם עדיף הטב"ע דקלא להתירה כמו סימנים. וכדפירשתי לעיל בגמרא דשקולין הן.

רש"י ד"ה פלניא, סימנין כך וכך היו בגופו ובכליו כו' ע' עונג יו"ט סי' קל"ד.

תוד"ה ולא, תימא דשאני התם דחשדינן ליה דילמא משקר כו', ע' ב"מ די"ט ע"א תוד"ה אבל ובגיטין דכ"ז ע"ב ד"ה ודוקא ושם בר"ן ובמרדכי רמז שנ"ח ובת' פמ"א ח"ב סי' ל"ב.

בא"ד וי"ל דהכא מיירי בטב"ע כל דהוא. ע' פר"ח סי' ס"ג סקי"ד ופלתי שם סק"ג ובנוב"י קמא חאה"ע סי' ט"ל ובמ"ת שם סי' ס"ב ובחמדת שלמה חאה"ע סי' מ"ב.

בא"ד והא דמהדרינן לצורבא מרבנן בטב"ע היינו בטב"ע גמור, ע' בת' פני יהושע ח"ב חאה"ע סי' ס"ז וביד המלך פי"ג ה"ה מה' גזלה ובבאר יצחק חאה"ע סי' ו'.

תוד"ה פלניא וא"ת והלא משיאין אשה ע"פ סימנים להך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא בפ"ב דיבמות כו'. ולכאורה יל"ד מנ"ל להתוס' דרב יצחק ס"ל כרבא עד דתקשה להו. הלא אפ"ל דאליבא דרבא דס"ל סימנין דאורייתא אה"נ דקטלינן ע"י סימנין כאלו, ומה"ט גופה נאיד רבא בסוגיין מטעמא דרב יצחק דאיהו לטעמיה אזיל דסימנים דאורייתא ומשיאין אשה וקטלינן ע"י סימנים כמשה"ק התוס', ורב יצחק ס"ל סימנין דרבנן. וא"כ אין משיאין ומכש"כ דלא קטלינן ע"י סימנים. ועפ"ז שפיר הוכיח דטב"ע עדיפא דעל ידו קטלינן נמי.

אמנם אהא דתנן ר"פ היו בודקין מכירים אתם אותו, פירש"י את ההרוג שמא עכו"ם הוא, והרמב"ם רפי"ב מה' סנהדרין מפרש דקאי על ההורג, וכ' הלח"מ דפליגי בפירושא דמתניתין ע"ש. ולעד"נ דלכו"ע אין מקום כלל להעלות על הדעת. דאחרי כל הדרישות וחקירות דקפיד רחמנא עלייהו, אינם צריכים הסנהדרין לשמוע מפי העדים על ההורג העומד בשעת עדותם נגד עיניהם. שהם מכירים אותו בהכרה ברורה ומדוייקת שהוא הנהו ההורג, דפשיטא הוא וא"צ להשמיענו. דאם הכרת ההורג אינו ברור להם הלא נפלו כל הדרישות והחקירות בכירא, ועיקר חידושא הוא על ההרוג דבשעת המשפט איננו שם, לכן פירש"י ע"פ הברייתא דהתם דבכלל ההכרה שהם שואלים, חלה החקירה גם על ההרוג, שמא עכו"ם היה ואינו נהרג עליו. אבל זה ודאי שמכירים את ההורג בטב"ע, ואפילו למ"ד סימנים דאורייתא. לא מהני לאמר פלניא דהאי סימניה והאי סימניה הרג את הנפש. שיהיה נהרג על זה: וכמו שיורה הנסיון דאילו א"ל אינש לשלוחיה קרייה לפלניה דהאי סימניה והאי סימניה ספק אי ידע ליה. ורק ע"י טב"ע בגויה כי חזי ליה ידע ליה כדמסקינן בסוגיין. והכא הרי ההורג עומד לפניהם בעדות הראשונה וכדמשמע מלשון המשנה במכות ד"ז ע"א, ובודאי שהם מכירים אותו בטב"ע וממילא אין מקום לאמר דרבא ורב יצחק פליגי אי קטלינן ע"י סימנין.

אולם יל"ד על סיום דברי התוס'. במש"כ ואם לאחר שנשאת באו עדים שזינתה קטלינן לה דסמכינן אסימנין להחזיקה בחזקת אשת איש מן השני כו' ע"כ, דלכאורה היה מקום לאמר. שאין לצרף סבת נשואיה אם היה ע"י טב"ע או סימנים. עם משפט הריגתה על זנותה. דבתר נישואין, דאטו אם איש ואשה באו ממדה"י והוחזקו באיש ואשתו וזינתה. האם לא קטלינן לה אע"פ שלא היו בנשואיה לא טב"ע ולא סימנין. ובע"כ משום החזקה, וה"נ למ"ד סימנין דאורייתא משיאין אותה ע"פ סימנים. ומאז הוחזקה באשת איש. ואם זינתה אח"כ נהרגה ע"פ החזקה. דאל"כ נמצאו באשה זו שני דינים נפרדים על הריגתה, כגון שנשאת בסורא ע"י סימנים ובאת עם בעלה בנהרדעא בחזקת א"א וזינתה, והשתא

אם דייניין אותה בנהרדעא הרי דינה למות מטעם שהוחזקה באשת איש. ואם משפטה היא בסורא אז מתחשבין עם מקור היתירה להנשא ע"פ הסימנין, דבאמת למ"ד סימנין דרבנן לא קטלינן לה. ולדברי התוס' משכ"ל במשפט מות של אשה אחת, שני מיני דינים, והיכן מצינו כזאת.

לכן נלע"ד בהסבר דבריהם דאה"נ דנ"מ במשפטה בין מקום שניסת למקום שהוחזקה דבמקום שהוחזקה ואינם יודעים רק מחזקתה בודאי שנהרגת ע"פ החזקה, משא"כ אם נידונית במקום שיודעים שניסת לכתחלה ע"י היתר סימנים. הרי בהכרח שהמזכים מתחילים לזכותה, דעכ"פ למ"ד סימנין דרבנן היא עדיין רק ספק אשת איש מן השני כמו מן הראשון, ובע"כ שהמחייבים משיבים דלפ"מ דפסקינן סימנין דאורייתא הוחזקה א"א ע"פ הסימנים, ולפי השקלא וטריא של המזכים והמחייבים, בהכרח בא היתר הנשואין ע"י הסימנים עם חיוב הריגתה על הזנות, כנלע"ד בכוונת דבריהם בקושיתם, וע' יד המלך פ"א הכ"ב מאיסורי ביאה ובנוב"י קמא חאה"ע סי' נ"א ובת' הגרע"א סי' ק"ז ובח"ס חאה"ע ח"א סי' ע"ג ובחמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג וסי' ל"א.

בא"ד דלא לכל דבר מהמנינן ליה כו', ע' בקונטרס סימנים וטב"ע להפמ"ג ס"ס קי"א ובאור שמח פי"ג הכ"א מה' גירושין.

בא"ד וי"ל דלא דמי שטר שאין אדם מוחזק בו כו', ע' קצוה"ח סי' ס"ה סק"י ובסי' רנ"ט סק"ב ובנה"מ סי' רצ"ז ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' קל"ו ובת' הגרע"א סי' קי"ח ובבאר יצחק חאה"ע סי' ו' ובעונג יו"ט סי' קכ"ו.

תוד"ה מכלל, וי"ל דשמואל אליבא דתנא דמתניתין כו' וליה לא ס"ל. ע' פר"ח סי' ס"ה סקט"ו.

תוד"ה מ"ט. דאי הוה כתיב אל תאכל חטה של טבל אז הוה חשיב בריה כו', ע' בת' חו"י סי' ק"ס.

דף צו:

ור' יהודא אכילה כתיבה ביה ע"כ, כה"ג לקמן דק"ב ע"א ובברכות דמ"ט ע"ב ובפסחים דל"ב ע"ב ודמ"ט ע"ב וביומא דע"ט ע"ב וד"פ ע"א ודפ"א ע"א ובנזיר דל"ה ע"ב ובמנחות די"ז ע"ב ובמעילה דט"ז ע"ב, ומזה משמע דהא דאמרינן אכילה בכזית, לא קאי על אכילת האדם, דנימא דסתם אכילה בכזית. רק דוקא היכא דמוזכר בקרא שם אכילה. אז שיעורו בכזית. ועפ"ז מדוקדק לשון הש"ס בכ"מ לאמר אכילה כתיבה ביה, וע' בס' עונג יו"ט סי' ע"ו.

במשנה גיה"ג שנתבשל עם הגידים בזמן שמכירו בנ"ט כו', הכא סתים רבי כחכמים דר' יהודא דמין במינו בטיל. אע"ג דאיהו לגרמיה ס"ל דלא בטיל לקמן דק"ט ע"א, וע"ש רש"י ד"ה ותו לא מידי ובדצ"ז ע"א תוד"ה אמר ובת' הרשב"א סי' רע"א.

שם בזמן שמכירו בנ"ט, והנה ברוקח סי' תמ"ט הלשון בזמן שמכירו משליכו והשאר מותר ע"ש, משמע דנ"ט לא מהני לדידיה לאסור הגידים של היתר. והוא משום דלדינא קיי"ל כדפסקינן לקמן דצ"ט ע"ב אין בגידין בנ"ט, ומשנתנו דהכא ס"ל יש בגידין בנ"ט, כדדייק הש"ס בריש פרקין מרישא דמשנתנו.

שם ואם לאו כולן אסורין, ע' בת' הרשב"א סי' ל' וסי' תכ"ה.

שם והרוטב בנ"ט, ע' בת' הרשב"א סי' ק"א וסי' רפ"ג ובביאור הגר"א ה' פסח סי' תס"ז סק"ל.

שם וכן חתיכה של נבלה וכן חתיכה של דג טמא כו', ע' ראב"ן סי' כ' וביו"ד סי' ק"א ס"ב ובביאור הגר"א שם סק"ז.

שם ואם לאו כולן אסורות, ע' ע"ז דע"ד ע"א תוד"ה הא ולקמן ד"ק ע"א תוד"ה שאני.

שם אמר שמואל ל"ש אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד, ע' בת' ריקאנטי סי' ר"ו ובשו"ע או"ח סי' תמ"ז ס"א וביאור הגר"א שם סק"ה ושם סי' תס"ז סט"ו וביאור הגר"א סקמ"ט ובפלתי ס"ס ק"ה וסי' ק"ח סק"ה.

שם גדי שצלאו בחלבו כו'. ע' ת' הרשב"א סי' שס"ב ובראב"ן סי' כ'.

רש"י ד"ה כבשר, דשיעורין הלמ"מ וגמירי דבהכי משערינן כו'. ע' פלתי סי' צ"ח סק"ד ד"ה והנה בדין ובחו"י סי' קצ"ב.

תוד"ה ור"י. כגון אל תשקצו וההיא לא לקי אלא בחי כו' ע"כ, נ"ב והא דכתיב בלשון אל אינו מגרע חיוב המלקות. כדאמרינן בעירובין ספ"ק, וע"ש דכ"ח ע"א רש"י ד"ה פוטיתא ובמנחות דכ"ז ע"ב רש"י ד"ה במ' מכות ומש"כ בחידושי שם ובפמ"ג שער התערובות חלק ג' פרק ו' בד"ה ודע דסבור.

בא"ד וא"ת הא אמרינן בסוף פרקין אבמה"ח צריך שיאכל כזית דאכילה כתיב ביה דלמא הא דכתיב ביה אכילה למימר דמחייב בכזית אע"ג דאית ביה ד' או ה' זיתים ע"כ, וע"פ דרכם נלע"ד ג"כ להקשות לפ"מ דאבמה"ח של בהמה מטמאה כנבלה כדילפינן לקמן דקכ"ח ע"ב, ובאהלות פ"א מ"ז תנן האברין אין להן שיעור ופחות מכזית מן הנבלה מטמא, וע' ברמב"ם פ"ב ה"ג מאבה"ט, ולפמש"כ התוס' לעיל דס"ד רע"ב דילפינן איסור מטומאה. א"כ אפ"ל דהא דכתיב באבמה"ח אכילה איצטריך, דאל"ה ה"א כי היכי דמטמא בפחות מכזית כמ"כ הוה איסורו בפחות מכזית. משו"ה כתיב אכילה להורות

דבאיסורו הוא דוקא בכזית, ואין לאמר דאה"נ דמשו"ה איצטריך האי קרא, דא"כ מאי האי דמספקא להו להתוס' לקמן דצ"ז ע"א בד"ה אמר, אי ילפינן איסור מטומאה. וע' מה שהארכתי בזה בחידושי לעיל דס"ד שם, הרי אי להכי אתי קרא הלא גלי רחמנא בהדיא דלא ילפינן, זולת אם נימא דזהו גופה הויא חלק הספק, מדאיצטריך קרא הכא למעט איסור מדין טומאה, ש"מ דבעלמא ילפינן וצ"ע כעת, וע' פמ"ג שער התערובות חלק ג' פרק ב' ד"ה ואגב ובפלתי סימן ק' סק"ג.

בא"ד אבמה"ח דאסור משמע עד שיאכל אבר שלם, ע' ברמב"ם פ"ה ה"ג ממ"א ובפר"ח סי' ס"ב סק"ג.

תוד"ה אם דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה סמוך לו, ע' בת' הרמ"א סי' כ"ח.

בא"ד ולפירוש רבינו אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ אלא בב"ח אתי שפיר, ע' לקמן בסמוך תוד"ה אפילו ולקמן ד"ק ע"א תוד"ה בשקדם ובש"ך סי' כ"ב סק"י ובס' הארוך שלו סי' ק"ה בד"ה ולענין אי אמרינן. ובמהרי"ק שרש קנ"ב ובפלתי סי' צ' סק"ו ובת' בשמים ראש סי' ג' וביד המלך פ"ט ממ"א ובעונג יו"ט סי' פ'.

בא"ד והתם איירי כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב כו', וכ"כ התוס' לקמן דק"ח ע"א בד"ה טיפת, וע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תרט"ז ובשו"ע סי' צ"ב ס"ד ובביאור הגר"א שם סקי"ח ובפר"ח סק"ד ובנוב"י קמא חי"ד סי' כ"ה.

בא"ד והכא דקאמר אם יש בה בנ"ט היינו ע"י שלא היה בה עם הרוטב ששים לבטל טעם הגיד, ע' בש"ד סי' צ"א סק"ח ובפמ"ג סי' כ"ב בשפ"ד סק"י ובחו"ד סי' צ"ב סק"ו ובפלתי סי' צ"א סק"ב וצ"ב סק"ד

תוד"ה אבל, דמשעת מליחה נאסר דמליח ה"ה כרותח דצלי כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' שכ"ט וסי' שע"ט ובראב"ן סי' י"ד.

בא"ד דאשכחן דקרי לצלייה בשול דכתיב ויבשלו הפסח ע"כ, וכ"כ רש"י לקמן דק"ט ע"ב. ואע"ג דנודר מן המבושל מותר בצלי, ואפילו ר' יאשיה דאוסר מקרא דויבשלו הפסח, קרי ליה זכר לדבר בר"פ הנודר מן המבושל. התם הוא משום דבנדרים הלך אחר לשון ב"א, ומשו"ה גופה הקפידה תורה לכתוב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש דאם היתה האזהרה לאכול צלי, אז היה גם מבושל בכלל להכי האריכה התורה לכתוב בלשון כי אם צלי אש ולאפוקי מבושל בפירוש, דסתם בשול כולל בלשון תורה גם צלי, להיות הכוונה על גמר הדבר שיהיה ראוי לאכילה, כדכתיב הבשילו אשכלותיה, וכן בשל קציר יואל ד', וזהו מש"א בירושלמי שבת פ"ז ה"ב המתיך אבר חייב משום מבשל הצולה והמטגן השולק והמעשן כולהן משום מבשל ע"ש, וזהו

טעם לשבח מה דבקרא כתיב ויבשלו הפסח. משום דלא קאי על בשול פרטי במים, רק על בישול של גמר הדבר בלשון תורה, ובפסח ודאי הכוונה שנתבשל ונגמר כדינו ע"י צלייה, וע' בת' באר שבע סי' ל"ה.

תוד"ה עד. לאו דוקא עד שמגיע לגיד דהא צריך שיניח כדי קליפה כו', ע' באשכול ח"ג סי' כ"ז ובביאור הגר"א לה' פסח סי' תמ"ז סק"ה.

בא"ד דצלי בעי קליפה התם אפילו בצונן איירי כו'. ע' בביאור הגר"א לה' פסח סי' תס"ז סקמ"ג ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' צ' ע"ד הט"ז סק"ד וסי' צ"א ע"ד הש"ך סקכ"ו ובחו"ד שם סקי"ג ובפר"ח סקי"ח ובח"ס חי"ד סי' ל"ח ובאור שמח פ"ט הי"ט ממ"א.

בא"ד שאני התם דשמנונית שעל הסכין דבר מועט הוא כו'. ע' בחידושי הגרע"א לה' פסח סי' תנ"א ע"ד המג"א סקל"ז.

תוד"ה אפילו, דמפעפע חלב למעלה כו' ע' ראב"ן סי' שי"א ובת' מהר"ם ב"ב סי' תרי"ח.

בא"ד דאין דרכו של דם לפעפע אלא אדרבה אמרינן דדם משריק שריק כו'. ע' בס' האשכול ח"ג ס"ס כ"ז ובתמים דעים להראב"ד סי' ז' ח' ט' ובס' התרומה סי' נ"ב ובש"ך סי' ע' סק"מ.

בא"ד לפ"מ שמפרש הרב רבינו אפרים דלא שייך חתיכה עצמה נעשה נבלה אלא בבב"ח כו'. ע' בת' הגרע"א סי' ס"ז.

בא"ד דלא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ ואוסר את כל החתיכות אלא במקום שהאיסור מתפשט כו', ע' ביו"ד סי' ק"ה ס"ז ובביאור הגר"א שם סקמ"א ובמש"כ בביאוריו לה' פסח סי' תס"ז סקמ"ד ובחו"ד סי' ק"ה סק"ה.

בא"ד ואפ"ה לא אמרינן דמלח שעל הבשר הנאסר מחמת הדם יחזור ויאסור את הבשר כו'. ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד סי' קל"ד סי"ג ובת' באר שבע סי' כ"ג.

דף צז.

שאני חלב דמפעפע. והנה בת' מהר"ם בר' ברוך סי' שכ"ח כתב דכל היכא דאוסר בצלי משום דמפעפע אוסר נמי במליחה אם נמלח עם הבשר כו' ע"ש, ולכאורה הוא נגד דעת האשכול ח"ג ס"ס ה' שכ' דהא דאמרינן הכא דחלב מפעפע בכולו הוא דוקא בחם גמור ע"י האש ע"ש, אך י"ל דלא בא בדבריו למעט. רק אם זב החלב על הבשר ע"י משמוש ידא דטבחא, דלא נאסר אלא כדי קליפה, משא"כ במליחה דהוא כרותח דצלי כדאמרינן לקמן ע"ב, וע"ל דצ"ו ע"ב תוד"ה אבל ובאו"ח סי' תס"ז סי"ד וביאור הגר"א שם סקמ"ו

ובת' אבקת רוכל סי' רט"ו וברוקח סי' תנ"ה ובמשאת בנימן סי' ק"ח ובס' הארוך מש"ך סי' צ"ב ובמהרשד"ם חי"ד ס"ס נ"ב.

שם קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו, פי' ושם צריך לשייר מן הבשר הכשר כדי נטילה כמבואר בת' הרשב"א סי' שס"ב.

שם כוליא בחלבה הוה ושריא וכ' רגמ"ה ז"ל כלומר הא עובדא בכנישתא דמעון לא גדי שצלאו בחלבו הוה דאי הוה הכי ודאי הוה אסור דמפעפע אלא כוליא בחלבה הוה דהכוליא לא בלעה דגומרי מישב שייבי עכ"ל. וכתב עה"ג לכאורה אינו מובן דא"כ בגדי נמי י"ל דמישב שייבי ועוד דמישב שייבי לא שייך רק בדם אבל לא בשמנונית וצ"ע עכ"ל.

ולע"ד לא קרב זה אל זה, דכוליא הוא אבר פרטי עטופה בחלבה וכשהיא מונחת אגומרי שולט חום הגחלים תיכף על החלב בטרם תגיע אל הכוליא, וקמא קמא של החלב הנמס מן החום תוסיף עצמה באש להגדיל המדורה וכל מה שתגדיל השלהבת פועל יותר להתיכו, וזהו כוונת רגמ"ה שכתב דגומרי מישב שייבי, פירוש בחמימותו תשתאב מהכוליא, ונשארת על הגחלים ותשתנה לשלהבת, וממילא אין לה זמן להבליעה בכוליא, דקודם שתגיע להבלעה תהיה זב על הגחלים ותבא לכליון, משא"כ גדי שלם המונח על הגחלים, שכל שמנוניתה לא קרב אל הגחלים, רק טמונה בכלל הגוף, ולא קרבו מן הגחלים אל השמנונית. רק החום של הגחלים בשיעור מצומצם פועל לאט לאט להבליעה בכלל האברים בטרם שתבא השמנונית אל האש שיוכל להתיכה על הגחלים, ומשו"ה אמרינן דגדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו, דהחלב מפעפע והולך ומתפשט בכל הבשר, והחילוק ברור ם בנסיון.

עכ"פ הוא ברור דהאי כוליא בחלבה קאי אעובדא דהוה בכנישתא דמעון, וכ"מ מלשון התוס' בד"ה כוליא שכתבו וא"ת ליתסר כוליא כו' דר' יוחנן גופיה אסר לעיל לובן כוליא כו' ע"ש, ועפ"ז בלתי מובן בתשובות מהר"ח אור זרוע סי' מ"ם, שכ' אהא דבסוגיין ל"ש אלא שנתבשל בה אבל נצלה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד וכוליא בחלבה כו' מיירי שהיה רב החלב והיה מפעפע בכולה כו' ע"ש, ולפי המבואר בסוגיין לפנינו בלתי מובן לשונו שם וצ"ע.

שם רבין בר רב אדא אמר כילכית באילפס הוה. ברא"ש הגרסא רבא בר רב אדא אמר כילבית כו' וכן הר"ן בסוגיא דע"ז דל"ט ע"ב גורס בסוגיין כלבית, וע' בשבת דע"ז ע"ב ובערוך ערך כלכית ובערוך מש"ך סי' פ"ג ובפר"ח שם סקט"ז ובסי' קט"ז סק"ד.

שם קדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב כו'. ע' בת' הגרע"א סי' ר"ז ובבאר יצחק חי"ד סי' ט'.

שם תרומה לא יבשל בה חולין ואם בשל בנ"ט, ע' ע"ז דס"ט ע"א תוד"ה סבר ובביאור הגר"א ליו"ד סי' שכ"ג סק"ד ובמיוחסות סי' קנ"א.

שם השתא דא"ר יוחנן סמכינן אקפילא ארמאה ה"נ כו'. פי' כמו דהתם הוה מין בשא"מ, דהאי כילכית הוה באילפס של בשר כדפירש"י, ולא באילפס של דגים, ה"נ בבב"ח, כן בכל מין בשא"מ סמכינן אקפילא ארמאה, וע' בה"ג ה' פסח פ' כל שעה ובהלכות פסוקות לה' פסח המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ובפלתי סי' צ"ב ס"ב.

רש"י ד"ה באילפס של בשר ע"כ, והנה הש"ך בסי' ק"ז סק"א הוא כמסתפק קצת אם דג טמא שוה בטעמו עם דגים טהורים ע"ש, ולע"ד בלתי מובן קצת אטו דגים טהורים גופייהו, חד טעמא אית להו לכולהו מיני. אמנם בחידושי הגרע"א ליו"ד שם הביא מש"כ אליו הגאון בעל בית מאיר מדברי רש"י דהכא, שכתב כילכית באילפס של בשר. ואמאי לא פירש של דגים דמצוי יותר למצוא דג טמא בין דגים טהורים אלא ודאי משום דאמרינן ליטעמיה קפילא ובדג בין הדגים לא שייך כן דשוים בטעמא ודפח"ח עכ"ל.

ולולא דברי הגאונים הנ"ל היה נלע"ד בפשוטו דרש"י הוכרח לפרש כן. לפ"מ דסיים בש"ס בתר הכי השתא דא"ר יוחנן סמכינן אקפילא ארמאה ה"נ סמכינן אקפילא ארמאה, וסמכינן דהתם הרי הוא בבב"ח דהוא מין בשא"מ, משו"ה הוצרך רש"י לפרש דהאי ליטעמיה קפילא ארמאה דגבי כילכית באילפס, היה באילפס של בשר בכדי דליהוי מין בשא"מ משא"כ אי הוה מפרש באילפס של דגים טהורים. הלא הוא מין במינו ולא דמי לבב"ח.

רש"י ד"ה ליטעמיה קפילא נחתום עכו"ם ואשמעינן דמותר לסמוך עליו לפי תומו כו'. וכ"ה דעת הרא"ש והרוקח בסי' תל"ב, וע' בתוד"ה סמכינן ובמש"כ בחידושי שם, וע' בת' הרשב"א סי' תצ"ו ובביאור הגר"א סי' צ"ח סק"ב.

תוד"ה שאני. והא דאמרינן נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו ותו לא היינו משום דרוטב אינו מפעפע כ"כ כו', ע' ביו"ד סי' ק"ה ס"ה ובביאור הגר"א סקל"ד ובפמ"ג שם במשבצות סק"ז ובפלתי שם סק"ז ובחידושי הגרע"א לאו"ח סי' תנ"א במג"א ס"ק ל"ז וברוקח סי' תמ"ט ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"ה.

בא"ד וא"ת א"כ במתניתא איכא שומן הגיד דמפעפע כו' ע' פלתי סי' צ"ח סק"א וסי' ק"ה סק"י וסי' ק"ח סק"ב.

תוד"ה ההוא, מפרש ר"ת כחוש הוה ולכך שרי דחלב כחוש אינו מפעפע, ע' במחבר סי' ק"ה ס"ה ובביאור הגר"א שם סקל"ב ובת' אבקת רוכל סי' רט"ו.

בא"ד ועוי"ל כחוש הוה ויש בו מעט חלב ובטל בששים והנה דעה זו נקט הרמב"ם כמש"כ הלח"מ פט"ו ה' ל"ב ממ"א. וע' בפמ"ג סי' ק"ה במשבצות סק"ז.

תוד"ה כוליא. ונראה שצריך להסיר מן הכוליא כדי קליפה כו' ע"כ, ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ז נקט דשריא לגמרי משום הפסק הקרום, כמש"כ התוס' בראשית דבריהם.

תוד"ה אבל, והא דלא פריך אמתניתין דירק שנתבשל בה גיה"נ מאן טעים לה כו'. ע' פלתי סי' צ"ח סק"ד ד"ה איברא הא ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' כ"ט.

בא"ד דהך ברייתא ע"י טעימה איירי כו', ע' ביו"ד סי' מ"ב ס"ג ובש"ך סק"ד, ובפר"ח שם סק"ה מחלק בין טעימת הלשון לטעימה דאכילה, וכבר הקדימו בסברא זו הריב"ש בסי' רפ"ח, ועמש"כ בחידושי בסמוך לקמן ע"ב.

תוד"ה סמכינן אקפילא אע"ג דעכו"ם הוא כיון דקפילא הוא לא משקר שלא יפסיד אומנתו עכ"ל. וטעם זה כ' ג"כ בשאילתות ר"פ וישלח. והוא שלא כדברי רש"י בסוגיין דנאמן דוקא במסל"ת, ובביאור הגר"א ליו"ד סי' צ"ח סק"ה הביא בזה ד' שיטות, וע' בביאור הגר"א שם סי' ש"ב סק"ה ובת' הרמ"א סי' נ"ד ובת' מהרי"ט סי' י"ב ובראבי"ה סי' ק"א ובפר"ח סי' פ"ג סקכ"ב ובסי' צ"ח סקי"ב ובת' באר שבע סי' כ"ה ובת' חו"י סי' ל"ז וביד המלך פט"ו ה"ו ממ"א.

תוד"ה אמר. לקמן בפ' כל הבשר פסק הקונטרס כר' יהודא כו', ע' מה שהאריכו בזה בתוס' פסחים ד"ל ע"א וברי"ף ובעה"מ ומלחמות ור"ן שם ובראב"ן סי' כ' וסי' שי"א ובשעה"מ פ"ח הכ"ה מה' חו"מ ובפט"ו ממ"א.

בא"ד ור"ת אומר כו' דהלכה כר' יוחנן לגבי רב כו', וכ"כ בס' התרומה סי' קס"ח וע' בס' המכריע חא"ח סי' ט' וחי"ד סי' כ"ד ובר"ן לע"ז דע"ג ע"ב ובריקאנטי סי' ר"ט.

בא"ד וריב"ל בר סמכא הוא והלכה כמותו בכל מקום ואפילו לגבי ר' יוחנן ע"כ, וכ"כ התוס' בערובין דס"ה ע"ב ובמגילה דכ"ז ע"א ובקידושין דכ"ג ע"א ובגיטין דל"ט ע"א ובס' האשכול ח"א סי' י"ח וע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' קמ"ט ובביאור הגר"א ליו"ד סי' צ"ח סק"ו.

בא"ד וכן פסק בשאילתות דרב אחאי דרבא כר' יוחנן, ע' מש"כ בזה בשאילת שלום על השאילתות שם פ' צו סי' פ'.

בא"ד וכשהיו מוצאין חטה בתרנגולת רותחת בפסח כו', ע' בפרדס סי' קל"ט ובראב"ן סי' יוד ובשבלי הלקט סי' רי"ז ובת' הרמ"א סי' כ"ח ובפלתי ס"ס פ"ג ובת' ח"צ סי' פ"ו ובת' הגרע"א סי' ס"ד.

בא"ד אפילו ילפינן איסור מטומאה כו', ע' בתוס' לעיל דס"ד רע"ב ומש"כ בחידושי שם ולעיל דצ"ו ע"ב בתוד"ה ור"י.

בא"ד הא פליג התם ר' יהודא בן בתירא וקאמר בעופות ובדגים מעל"ע. ע' פר"ח ליו"ד ס"ס פ"ג ובנוב"י קמא חי"ד סי' כ"ו.

בא"ד משום דטבל וי"נ הוי שלא במינו בנ"ט כו', ע' בש"ך סי' צ"ח סק"ו ובסי' ק"ב סק"ג.

בא"ד וההיא דקני שקנין דקדים ופסיק עכו"ם אסור כו' היינו דאסור לכתחלה לעשות כו'. ע' ט"ז יו"ד סי' קכ"ד ס"ק ל"ב.

דף צז:

ואמור רבנן בששים, בשאילתות ר"פ וישלח מסיק עלה דא"ר נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין ובשאילת שלום שם העיר ע"ד רש"י דהכא, דנאיד מהא דבסוגיין כפירוש השאילתות, והביא מהא דפסקינן בע"ז דס"ט דכל איסורין שבתורה בששים, ולע"ד הוא פשוט דרש"י נטה מפירוש השאילתות, משום דהא דגיד בששים הוא דין פרטי, לכן בחר יותר להביא מע"ז דקאמר התם הלכתא בכל איסורין שבתורה בששים.

שם מין בשא"מ דהיתרא בטעמא כו', ע' ירושלמי נדרים פ"ו ה"ד ובשביעית פ"ו ה"ג וברא"ש שם ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ח וסי' ל"ב וברוקח סי' תנ"א ובס' המכריע חי"ד סי' כ"ב.

שם דאיסורא בקפילא, והנה בריב"ש סי' רפ"ח הק' השואל לפ"מ דאמרינן בברכות די"ד ע"א דשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום. א"כ אמאי צריך קפילא ארמאה הלא טעימה לאו כלום. ונימא כן גם לענין איסורא ע"ש, ולע"ד מאי צריך להביא מדיוקא דהכא, דמדצריך קפילא ש"מ דטעימה אסורה, ולא הביא טפי מהא דאמרינן לעיל בסמוך. בשלמא תרומה טעים לה כהן אלא בב"ח מאן טעים ליה. הלא בהדיא דמאכל האסור אסור גם בטעימה.

ותירוץ הריב"ש שם דהתם הוא משום דטעימה לא קביל עליה הוא מוכרח. לפמש"כ התוס' בברכות שם דאירי בתענית יחיד. וזה תלוי בקבלה כדאמרינן בתענית די"ב ע"א כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום לאו שמיה תענית וזהו מאי דאמרינן בברכות שם

אכילה ושתיה קביל עליה כו'. וממילא לא הוי טעימה בכלל הקבלה, ויש להאריך בזה אבל אכ"מ.

שם ומין במינו דליכא למיקם אטעמא א"נ מין בשא"מ דאיסורא דליכא קפילא בששים, לכאורה למאי צריך האי אי נמי כו'. הלא אי הוה דאיסורא וליכא קפילא היינו בבא קמייתא דליכא למיקם אטעמא, ואפשר דמשו"ה השמיט להאי אי נמי בשאילתות פ' צו סי' פ', וע"ש ר"פ וישלח וברמב"ם ולח"מ פט"ו ה"ל ממ"א ובתמים דעים להראב"ד סי' ק"מ ובחידושי הרשב"א בסוגיין ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ס"א.

שם הנהו אטמהתא דאימליחו בי ריש גלותא בגידא נשיא, בביאורי הגר"א ליו"ד סי' ס"ט סקכ"ג הוכיח מהכא דחתיכה עבה סגי במליחה כמו שהיא מכל צדדיה, ואינו צריך לחותכה לשנים, ולא הביא לדברי ת' הרשב"א סי' רס"ה, וע' במרדכי ובחידושי באר שבע לעיל דף צ"ו ע"ב.

שם א"ל רב אחא בר רב לרבינא מאי דעתיך כו', פי' בשלמא אנא דשרינא משום דסבירא לי אין בגידין בנ"ט ואפילו בנתבשל הוי שרי. אבל את דאסרת מאי דעתיך כו'. כן משמע דמפרשי הראב"ן בסי' י"ד והרוקח בסי' ת"כ ע"ש, ולפ"ד צ"ל דשומן הגיד הוסר משם דאל"ה תיפ"ל לאסור מטעם שומנו. ומכש"כ לפ"מ דמר בר רב אשי קאמר אהאי עובדא אבא שרי. ורב אשי גופיה אמר לעיל דצ"א ע"א ישראל קדושים נהגו בו איסור.

אמנם שיטת הר"מ בתוס' לעיל ע"א בד"ה שאני. שהיה השומן עם הגיד, ורב אחא דשרי ס"ל אין בגידין בנ"ט, וכמו שאין הגיד אוסר כן שומנו אינו אוסר ורבינא דאסר ס"ל יש בגידין בנ"ט ואסרינהו מטעם הגיד גופיה.

ובספר יראים סי' קמ"ז ובריקאנטי סי' ר"ו כתבו נמי שהיה עם שומנו ורב אחא דשרי משום דלא הוי מלוח כרותח אלא כרותח דצלי ובגיד הצלוי אמרינן ירך שנצלה עם גיד הנשה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד ובכחוש קאמר אבל נתבשל או שומן שנצלה אוסר בנותן טעם כשאר איסורין.

וכה"ד הרמב"ן הרשב"א והר"ן נמי שהיה בהן שומנו של גיד, שאם ניטל שומנו פשיטא לכו"ע דשרי דקיי"ל אין בגידין בנ"ט ולא משמע לאוקמי שמעתא דבתראי דלא כהלכתא ורבינא דאסר דלא הוה בבשרה ס' לבטולי לאיסורא ואעפ"כ התירוה בצלי כו'. ודעה זו הובא בשו"ע סי' ק' ס"ב וע"ש בביאור הגר"א סקי"ד.

שם מליח ה"ה כרותח ע"ל דקי"ב ע"א תוד"ה ה'"מ וברוקח סי' תכ"ח ובת' אבקת רוכל סי' רט"ו ובביאור הגר"א לאו"ח סי' תנ"ה סקכ"ח ובסי' תס"ז ס"ק מ"ג וליו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ז ובת' הרמ"א סי' כ"ח.

שם כבוש ה"ה כמבושל, ע' באו"ח סי' ר"ה ס"ה ובביאור הגר"א שם סקי"ח וביו"ד סי' ק"ה ס"א וביאור הגר"א שם ובסי' של"א ס"ק קל"ו ובת' מקום שמואל סי' כ"ז וסי' ס"א.
שם מכלל דרותח דצלי קאמר קשיא ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' וישלח ס"ס כ"ד ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ו ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' כ"ג.
שם ואיכא דאמרי במאי דבלעה קדירה. ע' באר יצחק חי"ד סי' ט'.
שם א"ר אבהו א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה משערינן כאילו הן בצל וקפלוט כו'. וכ"ה בירושלמי תרומות פ"י ה"א ובמע"ש פ"ב ה"א ובנזיר פ"ו ה"א, אולם בערלה פ"ב ה"ה מסיק עד כדון דבר שדרכו להשתער בבצל וקפלוט דבר שאין דרכו להשתער בבצל וקפלוט במה אתה משערו כו'. וע' בס' אור גדול ס"ס סמ"ך.
שם א"ל ר' אבא לאביי ולישערינהו כו'. ע' בבאר שבע להוריות ד"ב ע"א.
שם ולישערינהו בפלפלין ותבלין דאפילו באלף לא בטלין, כה"ג לעיל ד"ו ע"א ובביצה דל"ח ע"ב ובע"ז דס"ט ע"א וע"ש תוד"ה בתבלין וביו"ד סי' צ"ח ס"ח בהג"ה ובפלתי שם סק"ט.
שם שיערו חכמים דאין נ"ט באיסורין יותר מבצל וקפלוט. ע' טו"א לחגיגה די"א ע"א.
שם א"ר נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין, ומפרשים ברמב"ם ושו"ע דקאי על שמנו של גיד. וכ"כ הר"ן בסוגיין והרשב"א והנמו"י ליבמות דפ"ב ע"ב והאשכול בח"ג סי' כ"ז כ"ח, והוא מוכרח לפ"מ דפסקינן אין בגידין בנ"ט. ולפ"ז אי אפשר לפרש דברי ר"נ על גיד גופיה, אמנם לשיטת הר"מ המובא בתוס' לעיל ע"א בד"ה שאני. דכמו שאין הגיד אוסר גם שומנו אינו אוסר, צ"ל לדידיה דר"נ ס"ל יש בגידין בנ"ט ע"ש, ואפ"ל נמי דחיובו הוא משום דעץ הוא והתורה חייבה עליו כדאמרינן לעיל דצ"ב ע"ב, ועפ"מ דאמרו בירושלמי מי תרומות פ"י ה"ד הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור, ואירי בנימוח הגיד בתבשיל וחל עליו שם ביטול בששים. וע' בש"ך ופר"ח סי' ק"ג סק"ב, דאי איתיה בעיניה ומכירו לא שייך גביה שם ביטול, רק צריך להשליכו כדתנן לעיל דצ"ו ע"ב, וע"ש רש"י ד"ה בזמן. שמכירו ולקמן דצ"ט ע"ב תוספות ד"ה והלכתא השני, ועיין פלתי סימן ק' סק"ו.
שם כחל בששים וכחל מן המנין. ע' ראב"ן סי' י"ז וסי' כ' ובחידושי באר שבע בסוגיין ובתשובותיו סי' י"ט.
שם ביצה בששים ואין ביצה מן המנין, רש"י פי' ביצה של עוף טמא, ורגמ"ה פי' ביצה דאית בה אפרוח שהיא כנבלה וכ"ה במעשה הגאונים סי' י"ז, ובס' הפרנס סי' ה' כייל לשני הפירושים כחדא. וע' ברוקח סי' תל"ו.

שם וכחל עצמו אסור ואי נפל לקדירה אחרת אוסר, ע' בת' הרשב"א סי' תקט"ו ובמיוחסות סי' קנ"א ובס' המכריע חי"ד סי' כ"א.
שם בדידיה משערינן או במאי דנפק מיניה כו', ע' פלתי סי' צ' סק"ה.
שם פשיטא דבדידיה משערינן דאי במה דנפק מיניה מנא ידעינן ע"כ, ואפ"ה מותר להגעיל כלים הרבה בכלי אחד אם אינן בני יומן. דכל קמא וקמא פלט לפגם ואינו אוסר האחרות, כדכתב הר"ן בפ' כל שעה סי' תשי"ט, וע"ש במרדכי רמז תקס"ז ובת' הרשב"א סי' רס"ב תנ"ו תפ"ד, ובראב"ן ס"ס כ"ד ובתמים דעים להראב"ד סי' ו' ובת' מהר"ח אור זרוע סי' קפ"א ובס' המכריע חי"ד סי' כ"ג וברמ"א ר"ס צ"ג ובש"ך שם סי' צ"ח סק"ט וביאור הגר"א סקי"ב.
שם למימרא דיהבה טעמא פי' כשהיא בקליפתה וע"ל דצ"ח ע"א תוד"ה בביצת ולעיל דס"ד ע"ב תוד"ה גיעולי ובת' הרשב"א סי' תקכ"ח ובביאורי הגר"א לאו"ח סי' תקי"ג סק"ד וליו"ד סי' פ"ו סק"ה וסי' ק"י סק"ג.
שם והא אמרי אינשי כי מיא דביעי בעלמא. ע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תרצ"ט ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ק' סק"ד.
רש"י ד"ה כבוש בחומץ ותבלין כו' ע"כ, אבל אם כבוש במים אפשר דדעת רש"י דבעי מעל"ע ואולי ג' ימים. וע' בס' האשכול ח"ג סי' ל"ה אולם רש"י בתור פרשן ע"ד שמואל דאמר כבוש ה"ה כמבושל, נתן בו שיעור בישול דאם כבש בתוך ציר או חומץ אם שהה כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל הרי הוא כמבושל כדכתב המחבר בסי' ק"ה ס"ב, וע"ש בש"ך סק"ב וביאור הגר"א שם ובת' אבקת רוכל סי' רט"ו ובכפתור ופרח פכ"ח כ"ט.
רש"י ד"ה במאי דבלעה קדרה אם ראינוהו כשנפל שם כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ב ובפר"ח סי' צ' סק"ו וביאור הגר"א סי' צ"ט סק"ה ובש"ך שם סק"ו ובערוך שלו שם.
רש"י ד"ה וכחל עצמו אסור שהרי הבשר נתן בו טעם והוא לא נתן טעם בבשר לפי שמועט היה עכ"ל, והוא כהיש ספרים המובא בתוד"ה וכחל, וע"ל דק"ט ע"ב תוד"ה אינו ודק"י ע"א תוד"ה ההוא ובאשכול ח"ג סי' כ"ז וביראים סי' קמ"ט ובס' התרומה סי' נ"ו.
תוד"ה איכא, דנבלע בה בקדרה כזית חלב כו' ע"כ, והיא דעת היש מי שאומר במחבר סי' צ"ח ס"ה וע"ש בביאור הגר"א סקכ"ה שהביא דהרשב"א פליג בזה. וע' בפר"ח סי' צ"ט סק"א ושם בפלתי סק"ג.

תוד"ה כל איסורין שבתורה משערינן אותו כאילו הן בצל וקפלוט מדלא נקט כבשר בלפת כו' משמע דאין שיעורן שוה דגיד לא יהיב טעמא כולי האי כו' ע"כ, לכאורה לפ"מ דפירש"י במתניתין דשיעורין הלמ"מ וגמירי דבהכי משערינן ע"ש לפ"ז אין מקום לתת טעם לשיעורין הללו מצד הסברא, רק בכל אחד הוה להו הקבלה איך לשערו, וצ"ע כעת, וע' בה"ג ה' גיה"נ.

תוד"ה וכחל מן המנין, ויש באותו חלב טעם בשר כו'. ע' ראב"ן סי' רפ"ג וסי' שי"א ובביאור הגר"א סי' צ' סקל"ה וסי' צ"ח סק"ל ובפלתי סי' צ' סק"ד.

בא"ד תו לא לישתרי דאפשר לסוחטו אסור. ע' פלתי סי' ס"ט סקי"א.

תוד"ה וכחל עצמו. היכא דלא קרעיה ובשליה בהדי בשר כו' ע"כ, וכ"ה דעת רש"י בד"ה וכחל כמש"כ בחידושי שם, וע' ברוקח סי' תפ"ח.

תוד"ה אלא. דמספק לא היה אוסר קדרה אחרת כו', ע' בט"ז סי' ק"ו סק"א ובביאור הגר"א סי' צ"ב סקכ"ה ובחוו"ד סי' צ' סק"א ובפלתי סי' ק"ז סק"א-:

בא"ד דאלא מעתה קאי אהא דאמר וכחל מן המנין כו', ע' פר"ח סי' צ' סק"ו.

תוד"ה ביצה בס' וה"ה בשאר איסורין כו'. ע' בס' הארוך מש"ך סי' פ"ו ד"ה כתב מהרא"י ובפלתי שם סק"ז.

דף צח.

בביצת אפרוח, הנה רש"י פי' מפני נתינת טעם הבשר ומשום נבלה, והתוס' כתבו דה"ה בנמצא בה דם ועמש"כ בחידושי שם אולם דעת הרמב"ם משמע בפט"ו הי"ט ממ"א שהבין דכוונת הש"ס מטעם בריה בפני עצמה ולכן עשו היכר בה והוסיפו בשיעורה עד ס"א, וע"ש בכ"מ ובביאור הגר"א סי' ק' סק"ד ובמה"פ לירושלמי תרומות פ"י ה"ו ובס' הארוך מש"ך סי' פ"ו.

שם כיון דאית ביה אפרוח קרי לה טמאה, ע' ח"ס חי"ד ס"ס ע"ח.

שם ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות אם יש בהם בנ"ט כולן אסורות ע"כ, לכאורה לפ"מ דפסקינן כרבא בע"ז דס"ו ע"א דלענין מין במינו אזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא כמבואר בסי' צ"ח ס"ב בהג"ה, לפ"ז ביצים טהורות עם ביצים טמאות הויין מין במינו. דתרווייהו שם ביצה אית להו. ולר' יהודא דס"ל לקמן דק"ח ע"א מין במינו לא בטיל, נותן טעם מאי בעי הכא ובע"כ כדכ' בתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ו דברייתא זו היא אליבא דרבנן דס"ל מין במינו בנ"ט, וע' בפר"ח סי' צ"ח סק"ז.

שם ה"נ בביצת אפרוח ואמאי קרי לה טמאה כיון דאית בה אפרוח קרי לה טמאה ע"כ, מלשון ה"נ בביצת אפרוח משמע דבחד גוונא הוא כמו לעיל בסמוך, ומזה מוכח כפירש"י דבביצת אפרוח הוי האיסור משום נבלה בנתינת טעם הבשר, ועפ"ז שייך הא דמשני כיון דאית בה אפרוח קרי לה טמאה, דאילו להרמב"ם בפט"ו הי"ט ממ"א שהבין, דתירוץ הש"ס בביצת אפרוח הוא משום דבריה היא כדהבאתי לעיל בסמוך, וכל זמן שלא יצא לאויר העולם. אפילו איסורא לית בהו אלא מדרבנן לדעת הרמב"ם. כדכתב המגיד משנה שם פ"ג ה"ח, א"כ מה שייך לאמר דכיון דאית בה אפרוח קרי לה טמאה. הרי איננה בגדר טומאה כלל, דלאו משום לתא דנבלה או בשר אתי עלה וצ"ע כעת.

שם א"ל רבנן לרב אשי אטו דהיתירא בלע דאיסורא לא בלע, ע' פר"ח סי' צ' סק"ו ובנחל אשכול לס' האשכול ר"ס ל"ב ובביאור הגר"א ר"ס צ"ח.

שם לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן ועוד הא"ר יוחנן חצי שיעור אסור מה"ת ע"כ, לכאורה נראין הני תרי שינויי כסתרי אהדדי, דמעיקרא א"ל דהוא דרבנן וסיים דהוא מה"ת ועוד אמאי לא א"ל לכתחלה ח"ש אסור מה"ת, וממילא שיעור ביטולו לא הוה בפחות מששים ככל איסורי דאורייתא, ומזה מוכח דמר בר רב אשי הוה ס"ל כר"ל, דאיסורא דח"ש לא הוה רק מדרבנן, ולהכי מהדר ליה אבוה אפילו לפי דעתך ג"כ כבר אמרתי לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן. ומלבד זה טעית בעצם הדין דאנן קיי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת, ומדברי רב אשי אלו הוכיח בה"ג ה' יוה"כ, דהלכה כר"י לגבי ר"ל גם בדינא דח"ש כמו בעלמא. חוץ מהני תלת דקחשיב ביבמות דל"ו ע"א. מדנקט רב אשי הכי להורות הלכה למעשה. וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ו, אולם אי הוה קא"ל רב אשי רק הא דר' יוחנן. אז הוה משמע דבשיעורין דרבנן מצי לבטל גם בפחות מששים, להכי אדכר ליה נמי אגב אורחיה לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן. וע' בתשובות הרמב"ם סי' ע"ג ובחי' באר שבע בסוגיין.

והנה הר"ש בטבול יום פ"ב מ"ג הוכיח מהכא דפלוגתא דר"י ור"ל אי ח"ש אסור מה"ת הוא אפילו ע"י תערובות כדהכא ע"ש, ולפ"מ דפסקינן כר"י מהא דבסוגיין. סרה קושית התוס' בביצה ד"ד ע"ב אמאי לא הורה רב אשי הכא דיוסיפו עליהן עד ששים כדי לבטל אותם ע"ש, דלדברי הר"ש דח"ש ע"י תערובות כשהיה בעובדא דרב אשי, היה אסור מן התורה. א"כ איך הקשו שיוסיפו על השיעור כדי לבטלו, הלא אין מבטלין איסור לכתחילה וע' ח"ס חי"ד סי' פ"ה.

כן התוס' משמע דלא ס"ל כהר"ש, לפ"מ דתירצו שם כיון דעיקר איסורו דאורייתא כגון היכא דאיכא כזית ה"נ היכא דליכא כזית וליכא אלא איסור דרבנן אין מבטלין ולסברא זו

הסכים בתמים דעים להראב"ד סי' ד', ולפ"ז הלא ס"ל בהדיא דבסוגיין לא הוי רק איסור דרבנן. ודלא כהר"ש דתערובות דהכא אסור מה"ת, וע' בת' הרדב"ז ח"ב סי' תשכ"ה ובח"ג סי' תקמ"ז.

אכן דברי התוס' שם בלא"ה צריך להבין. שסמכו קושיתם אהא דקאמר הכא לא תזלזל בשיעורין דרבנן מדוע לא הוסיפו כו' ע"ש, ובאמת הא דא"ל לא תזלזל בשיעורין דרבנן לא קאי אהך דהכא רק אדעלמא כדפירש"י, וכן משמע הלשון לאו אמינא לך לא תזלזל, והא דאסר רב אשי בהא עובדא, סמיך לעיקר אהא דר' יוחנן דח"ש אסור מה"ת, ופירש"י דהוא דאורייתא מכל חלב ע"ש. ולפ"ז בזה אין מקום להוסיף דאין מבטלין איסור לכתחלה, והא דלא תזלזל בשיעורי דרבנן. אפ"ל אפילו במקום דעצם איסורו הוא רק מדרבנן. כמו שמנו של גיד דצריך ששים לבטל טעמו. וגיד גופו אינו אוסר בטעמו דאין בגידין בנ"ט, וע' סי' ק' ס"ב ובביאור הגר"א שם סקט"ו וביד המלך פט"ו ה"ב ממאכלות אסורות וצ"ע כעת.

שם אר"ח בר אבא אריב"ל משום בר קפרא כל איסורין שבתורה בס' אמר לפניו ר' שמואל בר רב יצחק רבי אתה אומר כן הכי א"ר אסי אריב"ל משום ב"ק כל איסורין שבתורה במאה, בחילופי הגרסאות בזה ע' בירושלמי ערלה פ"א ה"ג ובנזיר פ"ו ה"ט ובמד"ר במדבר פ"י סי' כ"ב ובילקוט שם רמז תש"י.

שם כל איסורין שבתורה בששים, ע' ברמ"א סי' צ"ח ס"ח ובש"ך שם סקכ"ו וביאור הגר"א סק"ל.

שם ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה, ע' ר"ן לע"ז דע"ג ע"ב ובת' הגרע"א סי' קס"ו.

רש"י ד"ה אפרוח שהבשר נותן טעם ול"ש טמאה ול"ש טהורה דנבלה היא ע"כ, והתוס' כתבו דה"ה בנמצא בה דם ע"ש, ונלע"ד דפלוגתתם היא. דלרש"י אסור דוקא לאחר שנתרקם דהוי בשר, דהא תלי טעמא משום דנבלה היא וקודם גמר ריקומו עדיין לאו בשר הוא כדכתב בס' האשכול סי' כ"א. וע"ל דס"ד ע"א רש"י ד"ה מדרבנן ובפר"ח סי' פ"ו סקכ"א. ולדעת התוס' דאסרי גם בדם. אוסרת גם קודם שנתרקם, ובס' הפרנס סי' ה' ובס' התרומה סי' ל"ד ס"ל כדעת התוס', וכ"ה הכרעת המחבר בסי' פ"ו ס"ה.

רש"י ד"ה בדיקולא קלחת. ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ק"ה ס"ק מ"ב וס"ק ס"ב ובפלתי שם סק"ט ובת' הרמ"א סי' קי"ג אות יו"ד.

רש"י ד"ה בס' היכא דבדקניה ולא יהיב טעמא כו', ע' בחידושי הרמב"ן והרשב"א ובש"ק לירושלמי נזיר פ"ו ה"ט.

תוד"ה בביצת אפרוח וה"ה בנמצא בה דם דשדא תיכלא בכולה ע"כ, ועפ"ז כוונתם דוקא אם נמצא על חלמון שלה, אבל על החלבון זורק את הדם ואוכל את השאר, כדאמרינן לעיל דס"ד ע"ב, וע' בס' יראים סי' קמ"ו ובש"ך סי' פ"ו סקי"ז ובמה"פ לירושלמי תרומות פ"י ה"ו.

בא"ד ובירושלמי גבי גיעולי ביצים משמע דיש חילוק בין קלופות לשאין קלופות כו'. ע"ל דס"ד ע"ב תוד"ה גיעולי ובת' הר"ן סי' ס"ט ובט"ז סי' פ"ו סק"י ובש"ך סקי"ד ובפמ"ג במשבצות סק"י ובביאור הגר"א שם סק"ג וסק"ה ולאו"ח סי' תקי"ג סק"ד ובפלתי סי' פ"ו סק"ו.

בא"ד והא דלא משני הכא הא בקלופה הא בשאינה קלופה משום דסתם ביצים מבשלים אותן בקליפתן וכן תירץ ברא"ש אבל הרמב"ן בחידושיו תירץ באופן אחר. וע' בחידושי הרשב"א והר"ן.

תוד"ה דנפל, פירוש קלתא כו', וכ"כ התוס' לקמן ד"ק ע"א בד"ה בשקדם דדיקולא דהכא הוא סל, וכ"ה בחידושי הרמב"ן הרשב"א והר"ן. וע' בס' התרומה סי' מ"ח וסי' נ"ב.

תוד"ה ואיבעיא ומיהו קשה דלקמן קאמר ריב"ל כל איסורין שבתורה בששים כו'. ע' בש"ך סי' פ"ו סקט"ז ושם בס' הארוך שלו ובשפתי דעת שם סקט"ז ובפלתי סק"ז.

תוד"ה כל, פי' בקונטרס דאף כי לא יהיב טעמא בעי ששים ואין נראה כו', ביאור לדבריהם כתבו לקמן דצ"ט ע"א תוד"ה אלא וע' ברא"ש ובראב"ן סי' כ' ובנוב"י קמא חי"ד סי' כ"ח.

דף צח:

אין בשלה אלא שלימה רשב"י אומר כו', וכ"ה בספרי נשא וע' במד"ר שם פ"י סי' כ"ב ובירושלמי נזיר פ"ו ה"ט.

שם מ"ד בששים סבר בשר ועצמות כו' מ"ד במאה סבר בשר בהדי בשר משערינן, ע' ירושלמי ערלה פ"א ה"ג וברי"ש תרומות ספ"ה ובתמים דעים להראב"ד סי' ז' ובמה"פ לירושלמי נזיר שם ובפלתי סי' צ"ט סק"א.

שם זהו היתר הבא מכלל איסור כו', ע' במיוחסות סי' קנ"א ובחמדת שלמה חא"ח סי' ט"ו.

שם לאו למעוטי כל איסורין שבתורה כו', ע' אור שמח פט"ו הט"ז ממ"א.

שם חידוש הוא ומחידוש לא גמרינן. ע' ר"ן לע"ז דל"ג ע"ב ובתשובותיו סי' נ"ז וסי' נ"ט.

שם אטו אנן לקולא גמרינן לחומרא גמרינן כו', ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ז.

שם לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור כו'. ע' חמדת שלמה חי"ד סי' י"ג.

רש"י ד"ה בהדי, וקים להו לרבנן דששים איכא ושרייה רחמנא ע"כ, ובזה ניחא הא דאמר רבא לעיל דצ"ז ע"ב אמור רבנן בששים. אע"ג דהכא ילפינן לה מזרוע בשלה. אולם משום דשיעורא דששים לא ידעינן אלא מהא דקים להו לרבנן כדפירש"י.

רש"י ד"ה ומ"ד מאה סבר עצם לא בעי לשעוריה דהא לא פליט טעמא מינה כו'. ע' במרדכי פ' כל שעה רמז תקפ"ב.

רש"י ד"ה הא חומרא דכש"כ הוא ומה איל נזיר כו', ע' גינת וורדים להפמ"ג כלל נ"ב.

רש"י ד"ה דמדאורייתא, ברובא הוה לן לבטולי כדכתיב אחרי רבים להטות, ע' זבחים דע"ג ע"ב תוד"ה אלא ובפר"ח ליו"ד סי' ק"ט סק"ד ובת' משיב דבר חא"ח סי' ל"ד.

רש"י ד"ה לטעם כעיקר. ורבא לית ליה טעם כעיקר בחולין כדמפרש ואזיל מדאורייתא ברובא בטיל אלא מדרבנן כו'. בחוו"ד סי' ק"ה סק"ב הקשה אמאי לא פירש"י משום דטעם גופיה אינו אסור מדאורייתא, והכריח דלפ"מ דדרשינן לקמן דקי"ב ע"ב הטמאים לאסור צירן ורוטבן. בע"כ דטעם גופיה אסור מהאי קרא. ומשו"ה פירש"י דהכא הוא משום לתא דביטול ברוב ע"ש, אכן לא הביא מש"כ בס' האשכול ח"ג סי' כ"ח דאיסור טעם של ציר מקרא דהטמאים הוא רק היכא שהטעם עומד לעצמו ולא נבלע בהיתר ושם הוא לוקה ג"כ אם אכל כשיעור וטעם כעיקר לאסור כדהכא היא כשנבלע הטעם בדבר אחר כההיא דמשרת וגיעולי מדין. וע' מהרי"ק שרש קמ"ד וביד המלך פט"ו ממ"א ובבאר יצחק חא"ח סי' ח' וסי' ט' ובעונג יו"ט סי' פ'.

בא"ד ומשרת ליתן טעם כעיקר ס"ל אמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא כו'. ע' בביאורי הגר"א לאו"ח סי' תנ"ג סק"ט.

תוד"ה אין, פי' בקונטרס דלא נתפרש באיזה לשון ונראה לפרש כו', ע' בש"ק לירושלמי נזיר פ"ו ה"ט ובהתוה"מ לספרי נשא סי' ק"ל.

תוד"ה לאו, דילמא היינו דוקא לענין שאין מבטלין איסור לכתחלה כו'. וכן מקשה ומתרץ באשכול ח"ג סי' כ"ט, וע' בר"ן ובשעה"מ פט"ו הכ"ה ממ"א.

תוד"ה מאי, ואע"ג דלחומרא מקשינן כו' ע' בת' חמדת שלמה חא"ח סי' ט"ו.

תוד"ה לחומרא וא"ת הא תינח במינו אבל בשא"מ לא בטיל כו', ע' בת' פני יהושע סוף ח"ב סי' ל"ה.

תוד"ה רבא, לאו טעם גמור דהא בטיל במאה וס' כו', ע' פלתי סי' צ"ח סקי"ב.

בא"ד ונראה לפרש דהכא איירי בטעם גמור דבקדשים אסור מקרא דחטאת והוא הדין דבחולין אסור מקרא דמשרת כו' וכה"ד הראב"ן ס"ס י"ז וסי' שי"א ובס' התרומה סי'

מ"ט וברוקח סי' דהוא דאורייתא וע' בש"ך סי' ק"ט סק"י ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ"ח.
בא"ד דפעמים שהזרוע ומקצת מן האיל היו חוץ לרוטב כו', ע' פלתי סי' צ"ב סק"ד וסי' צ"ח סק"ה וסי' ק"ז סק"א ובנוב"י קמא חי"ד סי' כ"ה.
בא"ד דא"ר יוחנן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו היינו במינו כו'. ע' ירושלמי נזיר פ"ו ה"א ובש"ק ומה"פ שם.
בא"ד והיכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס קרי ליה טעמו וממשו כו'. ע' בר"ש טבול יום פ"ב מ"ג ובפר"ח לה' פסח סי' תמ"ב סק"א.
בא"ד דר"י ס"ל כר"ע דיליף טעם כעיקר מגיעולי נכרים וליכא אלא עשה כו', ע' שעה"מ פ"א ה"ו מה' חמץ ומצה ובבאר יצחק חא"ח סי' ח' ענף ב' וענף ה' ובשושנת העמקים כלל ח'.
בא"ד י"ל דבהיתר מצטרף לאיסור אירי ע"כ, בר"ש טבול יום פ"ב מ"ג דחה לסברא זו.
בא"ד ולית לן למימר שאני אומר כיון דלקי בשאינו מינו כו', ע' חמדת שלמה חי"ד סי' י"ד.

דף צט.

גלי רחמנא גבי חטאת יקדש להיות כמוה כו'. ע' זבחים דצ"ז ע"ב תוד"ה ניתי ובפנים מאירות שם.
שם רבינא אמר לא נצרכה אלא למקום חתך כו' והכא שרי, ע' אור שמח פ"ו ממ"א.
שם כל המחמץ ומתבל ומדמע כו', ע' ירושלמי ערלה פ"א ה"ג ובנזיר פ"ו ה"ט ובש"ק שם. שם מין ושאינו מינו כיצד גריסין שנתבשלו עם העדשים כו', ע' ירושלמי תרומות פ"ד ה"ו ובמה"פ שם ובר"ן לע"ז דע"ג ע"ב ובמהרי"ק שרש קנ"ב.
שם אלא במאי לאו בששים. ע' ת' הרשב"א סי' תל"ח וסי' תרצ"ח.
רש"י ד"ה ואם כשרה. ומהכא גמרינן לכל איסורי קדשים דלא בטלי לגמרי. ע' חמדת שלמה חי"ד סי' ט"ו.
רש"י ד"ה למה, או מדמע ומבשל חולין ותרומה יחד כו', ע' מה"פ לירושלמי ערלה פ"ב ה"ג.
רש"י ד"ה שנתבשלו. דנפק"ל בספרי מקראי מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם נפל בתוכו הרי הוא מקדשו ובתרומת מעשר משתעי קרא שהיא אחד ממאה כו' ע"כ, הנה מלשון דנפק"ל שפירש"י, משמע דילפותא גמורה היא אכן בראב"ן סי' נ"ג כתב בזה ואסמכוה אקרא דמכל חלבו כו' ע"ש. נראה מלשונו דהוא רק אסמכתא, אמנם בזה כתב

הראב"ן שם כמש"כ רש"י דקרא מכל חלבו את מקדשו ממנו כתיב בתרומת מעשר, וכ"כ גם בפ"מ לירושלמי תרומות פ"ד ה"ו ובערלה פ"ב ה"א דגבי תרומת מעשר כתיב מכל חלבו כו' ע"ש, ולכאורה הוא נגד הספרי גופיה דהכי תניא התם ס"פ קרח מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' מכל חלבו את מקדשו ממנו בתרומה גדולה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בתרומת מעשר כשהוא אומר מכל מעשרותיכם הרי תרומת מעשר אמורה הא מה ת"ל תרימו את כל תרומת ה' בתרומה גדולה הכתוב מדבר ע"ש וכן פירש"י שם בפסוק כ"ט וע"ש בש"ח. הרי בהדיא דהאי קרא לא איירי בתרומת מעשר רק בתרומה גדולה, ותרומת מעשר הוא רק בפסוק הקודם דכתיב ביה מכל מעשרותיכם.

והיה מקום לאמר דהא דקאמר בספרי בתרומה גדולה הכתוב מדבר ולא בתרומת מעשר, קאי רק אתחלת המקרא תרימו את תרומת ה'. וכדמשמע מפירש"י עה"ת שם, אבל סיום המקרא מכל חלבו את מקדשו ממנו, חוזר על הפסוק הקודם דאיירי בתרומת מעשר. וקצת ראיה דבספרי גופיה דריש מכל חלבו את מקדשו ממנו דרשה בפ"ע תיכף בתר הכי.

אבל לפ"ז איכא למידק טובא, ראשית דסכינא חריפא מפסקי קראי, כן צריך למחוק תיבות מכל חלבו את מקדשו ממנו מברייתא דספרי. דתני שם דבתרומה גדולה הכתוב מדבר. דבכדי נסיב להו כיון דעיקר הברייתא סובב הולך דוקא על ראשית הפסוק כנ"ל, ותיבות אלו סובבים על תרומת מעשר. והוא היפוך דברי הספרי גופיה דקאמר התם דלא קאי על תרומת מעשר.

ועוד דבירושלמי תרומות פ"ב ה"א יליף מכל חלבו את מקדשו ממנו דתרומה גדולה ניטלת מן המוקף משא"כ תרומת מעשר ניטלת אף שלא מן המוקף וע"ש במה"פ, הרי בהדיא דסוף המקרא מכל חלבו וגו' איירי דוקא בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר, ולאמר דהספרי פליג על הירושלמי בדרשה דתרומה גדולה מן המוקף מהאי קרא, הוא ג"כ דחוק וצ"ע כעת.

תוד"ה תאכל, ר"ח גריס תאכל כחמור שבהן כו'. ע' פסחים דמ"ה ע"א תוד"ה ר"ח ובנזיר דל"ז ע"ב תוד"ה תאכל.

תוד"ה אין, שאינו מכירן ואיכא ממשות האיסור היה צריך מאה ואחד כו'. ע' בס' אור גדול סי' ס' אות ז'.

בא"ד וי"ל דנקט מין במינו דאפילו הסיר אח"כ השאור בעינן מאה ואחד לבטל, ע' ט"ז יו"ד סי' שכ"ג סק"א ובפלתי סי' ק"ב סק"ו ובחידושי ח"ס לע"ז דע"ג ע"א.

בסה"ד דהא דדרשינן בספרי את מקדשו ממנו כו' במינו כתיב, ע' אור שמח פט"ו ה' ל' ממאכלות אסורות.
תוד"ה אלא וא"ת הא דבטל הכא בששים היינו דטעמיה כהן כו' ע' פלתי סי' צ"ב סק"ב ובח"ס חי"ד סי' ע"א.

דף צט:

לא במאה, ואילה"ק דמתרץ ליה דלא כהלכתא. דאנן קיי"ל כמ"ד בששים, משום דתירוצו עולה אליבא דמ"ד דס"ל כל איסורין שבתורה במאה, וע' בת' הרשב"א סי' נ"ג וסי' תל"ח ובביאור הגר"א ליו"ד סי' שכ"ג סק"ד.
שם שאני שאור דחימוצו קשה ע' בס' התרומה סי' ע"א ובשבלי הלקט סי' פ"ו וברמ"א סי' צ"ח ס"ח ובביאור הגר"א סקל"ב ובש"ך שם ס"ס פ"ז.
שם שהרי ציר שיעורו קרוב למאתים ע"כ, אגב אורחיה קמ"ל דהלכה כר' יהודא. נגד ת"ק דפליג עליו במשנה, וע' במה"פ לירושלמי תרומות פ"י ה"ה ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קי"ג סקל"ט וע"ע בת' הרשב"א סי' שצ"ב ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ו ובפלתי סי' צ"ח סקי"א וסי' ק' סק"ב.
שם שאני ציר דזיעה בעלמא הוא, ע' תשב"ץ ח"א סי' פ"ח.
שם זיל אימא ליה למאן דיתיב אבבא, כה"ג לעיל דמ"ז ע"א.
שם כי אתו לקמיה דר' אמי משדר להו כו'. כה"ג לעיל דמ"ח ע"א.
שם והלכתא אין בגידין בנ"ט, ע' שעה"מ פ"ח ה"ו מה' מ"א.
שם וליבטול ברובא בריה שאני, ע' ת' הרשב"א סי' תר"ס.
רש"י ד"ה ופרכינן. אמאי קתני יש בו כדי לחמץ כו' ומי איכא דיהיב טעמא כולי האי. ע' פר"ח ליו"ד סי' צ"ח סקי"ז ד"ה עוד כתב.
רש"י ד"ה בראשי, שראש הלפת מתוק מזנבו כו', ע' בה"ג ה' גיה"נ ובשאילתות ר"פ וישלח ובהעמק שאלה שם.
רש"י ד"ה וליה לא ס"ל, ומיהו כיון דמשמיה דריב"ל שרי ליה לא מחי בידייהו. ע"ל דמ"ח ע"א רש"י ד"ה וליה לא ס"ל ומש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה וליבטול ברובא כי אין מכירו ע"כ, לכאורה מורים דבריו שבא לפרש כפי' רגמ"ה דקושית הש"ס הכא היא אבזמן שאין מכירו, וע' מה שהאריך בזה הרשב"א בתשובותיו בסימנים תכ"ה תרע"ח תש"ל, אכן אגב אורחיה הורה בזה רש"י כמש"כ הרשב"א בתשובה סי' תפ"ה דכל איסור ניכר ושהוא בעין אפילו דבר מועט בתוך היתר

מרובה ואפילו באלף לא בטיל, וכן הוא נמי בר"ן בפ"ק דביצה שאין ביטול מועיל לדבר הניכר, וע' בר"ש טבול יום פ"ב מ"ג.

תוד"ה לא ונראה דמשום האי פירכא דחקו בקונטרס לפרש בק"א של היתר כו', ע' ב"ק ד"ק ע"ב רש"י ד"ה ה"ז ובב"ב ד"ב ע"ב רש"י ד"ה קידש.

בא"ד ומשום דחימוץ אין בו נתינת טעם כשאר נ"ט כו' דלא הוי אלא כמו העמדה כו'. ע' מחנה אפרים ה' מעשר פי"ב ובחמדת שלמה חי"ד סי' יו"ד.

בא"ד הא ליכא נותן טעם שרי אע"פ שהעמיד החלב כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' ל"א ובנחל אשכול שם אות י"א.

תוד"ה והאמר. הקשה ר"ת לישני הא דידיה הא דרביה כו'. ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קצ"ג.

בא"ד וי"ל דהכא מיירי בציר שא"ב מים דקתני רישא דג טמא כו' ע"כ, משמע דהתוס' אינם מפרשים כהר"ש בתרומות שם, דמשנה דהתם קאי על ביטול הדג טמא, רק כהרמב"ם בפיה"מ דקאי על ביטול הציר כדהאריך בזה הלח"מ ספט"ו ממ"א. ועי' בת' הרשב"א סי' שצ"ג וסי' תמ"ג ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ק' סק"ה ומש"כ בחידושי לקמן ד"ק ע"א בתוד"ה בריה.

תוד"ה שאני ציר דזיעה בעלמא הוא פי' לא אסור אלא מדרבנן כו', וכה"נ בס' האשכול ח"ג ס"ס כ"ג ובמיוחסות סי' קנ"א ובתרומת הדשן סי' קע"ד, ונ"מ דלענין ספיקא מקילינן כמש"כ הר"ן לע"ז דל"ט ע"ב ובמרדכי שם רמז תתל"ב, וע"ל דקי"ב ע"ב תוד"ה הטמאים ובפלתי סי' פ"ז סקי"ז ובשעה"מ פט"ו ממ"א ובנוב"י קמא חא"ח סי' כ"ב ובחי"ד סי' כ"ו ובת' הגרע"א סי' רי"ז.

בא"ד וקצת תימא כיון דצריך קרא בשרץ ובבהמה שמאה נמי דריש ליה בתו"כ כו', ע' באר יצחק חי"ד סי' י"ג.

תוד"ה והלכתא קמא, למאי דקיי"ל אין בגידין בנ"ט גיה"נ אסור בהנאה כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ח ובפר"ח ליו"ד סי' ס"ה סקט"ז ובפלתי סי' ק' סק"ב ובמש"כ בחידושי לעיל דצ"ג ע"ב. תוד"ה והלכתא בתרא, דלא החמירו בשומן יותר מבגיד כו', ע' בת' ריקאנטי סי' ר"ו.

דף ק.

בריה שאני. ואע"ג דעכשיו אין בה חיות קרי לה בריה. ואשכחן כה"ג לקמן דקי"ט ע"א וע' ברא"ש בסוגיין ולעיל דצ"ו ע"א תוד"ה מ"ט ובס' התרומה סי' נ' וברוקח סי' תע"ט ובס' הארוך מש"ך ר"ס ק' ובפמ"ג שם בשפ"ד סק"ג. אמנם במרדכי פ"ק דביצה רמז

תרמ"ו כתב לענין תרנגולת נבלה שנתערבה עם תרנגולות שחוטות, וז"ל אותה תרנגולת אינה בריה כיון שאינה חיה, וע' בת' רדב"ז ח"א סי' רי"ט.

שם הניחא למ"ד כל שדרכו למנות שנינו כו' שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים, ע' ברא"ש ור"ן מה שהאריכו הכא ובע"ז דע"ד, וע' בזבחים דע"ב ע"א תוד"ה אלא ובפמ"ג ליו"ד ר"ס ק"א.

שם שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים. וכ' הרא"ש יש מן הגדולים שאמרו דוקא חתיכת איסור שנתבשלה עם חתיכות היתר הראויה לכבד בה אורחים אבל חתיכה חיה אפילו שלמה בטלה ברוב ודברי הבל הם דהא דקאמר ראוי להתכבד לאו למימר שתהא ראויה כמו שהיא עתה אלא משום שיעור נקטינן דגדולה כי האי שראויה ליתן לפני אורח נכבד אחר שנתבשל חשובה כזאת שדרכו למנות ולא בטלה עכ"ל. ובת' הרא"ש כלל כ' סי' י"ז הביא דעת הגדולים בשם הרב ר' אהרן ז"ל. והמחבר הביא דעה זו בסי' ק"א ס"ג, והרמ"א הכריע כמש"כ הרא"ש בתשובתו שם ובסוגיין. וע"ש בביאור הגר"א סקי"ב ובחידושי באר שבע בסוגיין.

ונראה דדעת הסוברים דדין זה לא משכחת רק ע"י בישול דייקו כן גם מלשון משנתנו. דקתני וכן חתיכה של נבלה וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלה עם החתיכות. דלכאורה בשול זה מה טיבה הכא, ליתני שנתערבה עם החתיכות, כהרמב"ם בפט"ז ה"ה ממ"א שהזכיר דין חהר"ל בתערובות ע"ש, ולפ"ז משמע דמשנתנו איירי דוקא בחתיכה שנתבשלה עם החתיכות, ועלה קאי אוקימתא דבסוגיין דהיא בחהר"ל לפני האורחין. וש"מ דדין זה ליתא רק בנתבשלה בין החתיכות. והראשונים המכריעים דאפילו בחתיכה חיה איירי, הבינו דלהכי נקט במשנה שנתבשלה, משום דבעי לסיים והרוטב בנ"ט וזה בהכרח ע"י בישול. ואילו הוי תני דין זה דחתיכה בתערובות. אז הי"ל בע"כ להתחיל בבא חדשה לענין רוטב של תערובות זו להכי נקט התנא ברישא תערובות זו ע"י בישול,. באופן שיוכל לכלול בהאי בבא גם דין רוטב בנ"ט כנלע"ד. וע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תקצ"ג ובת' משאת בנימן סי' ל"ז ל"ח.

אמנם בין בתערובות כן בנתבשלה, אפילו אם היו באותה קדירה ג"כ חתיכות קטנות מאותה החתיכה גדולה הראויה להתכבד בה, לא אמרינן כיון שהקטנות נתבטלו גם הגדולה תבטל. מפני שמחתיכה אחת הן, אלא אמרינן דמדת חכמים כן היא, דהקטנות להעדר חשיבותן בטלות והגדולה אינה בטלה, וע' בס' האשכול ח"ג סי' ל"ג ובת' אבקת רוכל סי' רט"ו ובת' רדב"ז ח"א סי' רס"ז.

שם וצריכא דאי אשמעינן גיד משום דבריה היא אבל חתיכה כו' ע' ר"ש תרומות פ"י מ"ח.
שם כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נ"נ כו'. ע' עונג יו"ט סי' פ'.
שם מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודא דאמר מין במינו לא בטיל, ע' מנחות דכ"ב ע"ב תוד"ה ור"י ובפר"ח ליו"ד סי' צ"ח סק"ז ד"ה איברא.
רש"י ד"ה חתיכה של נבלה ומכירה ע"כ, פי' דאי אין מכירה וסתם חתיכה ראויה להתכבד בה לפני האורחין כדאמרינן בסוגיין. א"כ מה מקום לאמר דאיסורה הוא בנ"ט, תיפ"ל דכל החתיכות אסורות דכל אחת יש לחוש ולאמר שמא זו היא כדתנן במשנתנו. ובע"כ דהכא איירי כשמכירה ומשליכה, וכל החשש היא על נתינת טעמה, ולה"ק דאוסרת בנ"ט ברוטב ובקיפה ובחתיכות.
רש"י ד"ה כיון שנתנה טעם בחתיכה אחת שהיתה בצדה כו'. ע' פלתי סי' צ"ב סק"ו.
תוד"ה בריה שאני ואפילו באלף לא בטיל כו'. והוא דעת הרמב"ם פט"ז ה"ו ממ"א דבריה אוסר בכל שהוא ועי"ש בלח"מ ספט"ו ובת' הריקאנטי סי' רי"ג, אולם דעת הר"ש בפ"י מ"ח דתרומות דבריה בטלה בתתק"ס, וע' מה שהאריכו בזה הרא"ש בסוגיין והרשב"א בת' סי' ע"ר וסי' תמ"ג וע' בת' חו"י סי' ק"ה וסי' קל"ג.
בא"ד וכן חתיכה הראויה להתכבד לא בטלה, ע' בר"ן לע"ז דע"ד ובפר"ח ליו"ד ר"ס ק"י ובביאור הגר"א שם סי' ק' סק"ה.
בא"ד והיכא דפירש חד מינייהו נמי אסור גזירה שמא יקח מן הקבוע כו'. ע' בת' רדב"ז ח"א סי' שע"ג.
בא"ד ודבר שאינו לא בריה ולא חהר"ל בטל ברוב ואפילו איסור מדרבנן ליכא ע"כ. אבל בריה וחתיכה הר"ל דלא בטיל. הוא מדרבנן, כדכתב בת' הרשב"א סי' תר"ס ובאשכול ח"ג ס"ס כ"ח, וע' בפר"ח ליו"ד סי' ק"ט סק"ד ובפתיחת הפמ"ג שם שער התערובות ובבאר יצחק חי"ד סי' יו"ד.
בא"ד ומיהו שמא לחד גברא היה אסור. ומשמע דהתוס' שכתבו בלשון שמא. איסתפקו להו במאי דבטיל ברובא מקרא דאחרי רבים להטות. אי גזירת התורה היתה בזה דהאיסור נתהפך להיתר גמור. או דהמבוטל נשאר בספק גם אחרי ביטולו, רק דספק כזה התיר הכתוב, וע' בשטמ"ק לב"מ ד"ו ע"ב גבי קפץ אחד מן המנויין מש"כ בשם הרא"ש ז"ל, ובנ"ד אם נימא דהאיסור נהפך להיתר בהחלט, אז מותר גם לאדם אחד אחרי הביטול. משא"כ אם גם אחרי הביטול נשאר הספק. אלא שהתורה התירה ספק כזה. אז יש מקום לאמר דחלות ההיתר הוא רק לגופין מוחלקין. משום דעכ"פ לכל אחד

מהם יש גם ספק היתר כמו ספק איסור. ומשו"ה מותר כל אחד בספיקו מדין התורה, אכן אם אדם אחד יאכל לשלשתם, הרי בהכרח אחד מהספיקות ודאי גמור הוא אצלו. והתורה התירה רק ספק ולא ודאי ולהכי אסור, והנה הרא"ש בסוגיין כתב דמותר אפילו לאדם אחד דנהפך האיסור להיות היתר. ובזבחים דע"ד ע"א תוד"ה פירש ושם ע"ב ד"ה ואי כתבו להיפוך ובשו"ע ר"ס ק"ט הביא ב' דעות בזה וע"ש בביאור הגר"א ובט"ז שם סי' ק"י סק"ט וביאור הגר"א סקכ"ח ובפמ"ג שם ובתרומת הדשן סי' קע"ה ובמש"כ בחידושי למעילה דכ"א ע"ב.

תוד"ה שאני, חתיכה דנבלה דראויה להתכבד לפני אורחים עכו"ם כו', וכ"כ בה"ג ה' גיה"נ וע' בחידושי הרשב"א ליבמות דפ"א ע"ב ובאשכול ח"ג סי' כ"ט ובס' התרומה סי' נ' ובפמ"ג שער התערובת ח"ג. בא"ד דהא חתיכת בב"ח תנן כו'. ע' פלתי סי' פ"ז סק"ג.

בא"ד דכהנים אין מחזיקין טובה זה לזה כו', ע' יבמות דפ"א ע"ב תוד"ה דברי וברוקח סי' תע"ז ובט"ז או"ח סי' תרע"ג סק"ו ובביאור הגר"א שם סק"י ובפמ"ג ליו"ד בשפ"ד ר"ס ק"א ובת' פמ"א ח"א סי' צ"ח ובנוב"י קמא חי"ד סי' ט"ז.

בא"ד דתרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה כו'. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני בעניני או"ה סי' ע"ה ובביאור הגר"א ליו"ד ר"ס ק"א.

תוד"ה חתיכה, פי' בקונטרס שנתבשלה תחלה עמה כו', וקשה לפירושו כו', בראב"ן סי' שי"א מפרש כפירש"י.

בא"ד דמיירי כגון שיש חתיכה של היתר כולה חוץ לרוטב כו'. ע' פלתי סי' צ"ב סק"ד.

תוד"ה בשקדם. ואור"ת דנהי דהיא גופה מיחסרא בכל שהוא מ"מ לא אמרינן שתעשה נבלה לאסור כל האחרות כיון שהיא עצמה לא נאסרה אלא ע"י כל שהוא ע"כ, והש"ך בסי' קל"ד סקט"ז הביא סברא זו בשם האו"ה, וע' מה שהוכיחו מזה הט"ז שם סי' צ"ב סקט"ז ובפמ"ג שם סי' צ"ט במשבצות סק"א ובפר"ח לה' פסח סי' תמ"ז סק"א ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ג'.

בא"ד וקשה לפירושו לרבא דאמר אפילו תימא לא קדם וסלקו כו'. ע' מה שהרחיב בסברא זו בס' התרומה סי' נ"ב.

בא"ד ואין משם ראיה כלל דדיקולא היינו קלחת כו', ע"ל דצ"ח ע"א רש"י ד"ה בדיקולא ותוד"ה דנפל ומש"כ בחידושי שם.

בא"ד דממ"נ אם אין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה כו', ע' פלתי סי' צ"ח סק"א ובח"ס חי"ד ס"ס צ"ז.

בא"ד ולא אמרינן שתעשה נבלה אותה חתיכה שנפלה עליה חלב מאחר שסופה להתפשט בכל החתיכות כו', ע' בהסבר דברי התוס' בפמ"ג סי' צ"ב בשפ"ד ובמשבצות סק"ב ובפתיחתו לה' מליחה ד"ה דע, וע' בחוות דעת שם סי' צ"ט סק"א ובאור שמח ס"פ ט"ו ממ"א.

בא"ד ואין ראיה לרבינו אפרים מהא דאמר אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון כו' דיש לחלק בין דבר יבש לדבר הנאסר, ע"י בליעה כו' ע"כ, אפשר דלסברא זו היתה כוונת הרשב"א בתשובה סי' של"ו מש"כ על ראיה זו דיש לדחותה, וע' בראב"ן סי' ד' וסי' כ'.

בא"ד ולפירושו ניחא הא דאמר גבי יין נסך כו'. ע' ראב"ן סי' שי"א ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ב ובר"ן לע"ז דע"ג וביו"ד סי' ק"ו ס"א ובביאור הגר"א שם סק"ה.

בא"ד י"ל דההוא דשרי בע"ז אפילו נפלו המים לבסוף יסבור אפשר לסוחטו מותר. ותמה בגליון הש"ס הא מרא דהאי שמעתא בע"ז הוא ר' יוחנן דסבר במפורש דאפשר לסוחטו אסור ונשאר בקושיא. כבר הקדימו בזה בס' האשכול ח"ג סי' ל"ב לדחות סברא זו, משום דר' יוחנן ס"ל לקמן דק"ח ע"א אפשר לסוחטו אסור, וע' פלתי סי' צ"ב סק"י ובח"ס חי"ד סי' א'.

בא"ד דהשתא יורה גדולה שא"א להגעיל בתוך כלי אחר היכי משתריא כו', ע' ח"ס חי"ד סי' פ"ג ובאור שמח פ"ט ה"ט ממ"א.

בסה"ד דאיכא למימר דלא אמרה תורה להגעיל אלא כלים קטנים בתוך כלי גדול כו', ע' בס' המכריע ח"א סי' ע"ז ובמנחת יהודא שם ובש"ך סי' צ"ה סקכ"א ובפלתי סי' צ"ב סק"ט וסי' צ"ד סק"ד ובת' ח"צ סי' ק"א ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ח.

דף ק:

אפילו תימא לא קדם וסלקו הוי מין ומינו וד"א כו', לקמן דק"ח ע"א פירש"י אהא דקאמר התם דאמר רבא קסבר ר' יהודא כל שהוא מין ומינו וד"א כו' דהוא מרבא דבסוגיין. והתוס' שם ובמנחות דכ"ג ע"א השיגו ע"ד רש"י, ופירשו דמקור דברי רבא הוא במנחות שם ע"ש. ולע"ד איני רואה שום תפיסה ע"ד רש"י משום דלא קאמר בהאי לישנא כמו במנחות, הלא סוף סוף קאי רבא בסוגיין אהא דאמר רב ספרא לאביי. מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודא ואליביה משני דהוי מין ומינו וד"א כו' וצע"ק.

שם וכל מין ומינו וד"א כו'. הא דאמר רבא וכל מין ומינו. כייל בזה דלאו דוקא בבשר ובשר, או רק גבי בב"ח סבר ר"י הכי, אלא בכל מיני איסור והיתר שנתערבו אמרינן

להאי כללא, וע' בתמים דעים להראב"ד בסימנים פ"ה ק"ו ק"ז קמ"ו ובתשב"ץ ח"ב סי' רס"ב וח"ג סי' קמ"ח.

שם סלק את מינו כמי שאינו ושא"מ רבה עליו ומבטלו. והנה בסי' צ"ח ס"ב בנתערב במינו ובשא"מ ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו ונודע שהיה רובו היתר ממינו רואין את שאינו מינו כאילו אינו והשאר מינו רבה עליו ומבטלו. כ' שם הש"ך בסק"ח באמת צ"ע הלא ספיקא דאורייתא היא דילמא לא היה ס' ונתן טעם בשאינו מינו ע"ש אולם בס' האשכול ח"ג ס"ס ל"ב כתב טעם הדבר בהדיא, דרוב ההיתר ממין האסור מבטל ליה מדאורייתא והאינו מינו מותר מן התורה ממילא כיון שהאיסור מבוטל במינו ואף שמדרבנן צריך ס' והכא לא ידעינן אי הוה ס' ספק דרבנן לקולא ע"ש, וע' בת' הגרע"א סי' ם רי"ז.

במשנה נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה ר' יהודא אומר אף בטמאה, הרמב"ם בפיה"מ ובפ"ח ה"א וה"ה ממ"א פסק כת"ק וכן נמשכו אחריו כל מפרשי המשנה, והטעם מובן דכמו דאוקים רבא בגמרא אליבא דר"ש, על כן לא יאכלו ב"י את גיה"נ מי שגידו אסור ובשרו מותר יצתה זו שגידו אסור ובשרו אסור ע"ש, כמ"כ דרשינן נמי לדינא לפסוק מה"ט כת"ק, אכן כיון דבה"ג דכל דבריו דברי קבלה פסק כר' יהודא. א"כ אמאי השמיטו בשו"ע ובפוסקים להאי דינא, ואפשר משום דנ"מ רק למלקות דאינו נוהג בזה"ז, וע' בט"ז סי' ס"ד סק"א ובפמ"ג שם ובעונג יו"ט סי' ע"ו.

שם א"ר יהודא והלא מבני יעקב נאסר גיה"נ כו', ע' סנהדרין דנ"ו ע"ב תוד"ה עשר ובחידושי באר שבע להוריות ד"ח ע"ב ובת' מקום שמואל סי' כ"ב ובש"א סי' מ"ט וסי' צ"ו.

שם וסבר ר' יהודא אחע"א כו', ע' בגינת וורדים להפמ"ג כלל כ"ז.

שם והתניא ר"י אומר יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה כו', והנה עה"ג ציין לעיין בנדה דמ"ב ע"ב, כוונתו דשם נאמר בלשון הברייתא יכול תהא נבלת בהמה מטמא בגדים אבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאין לו טומאה אלא אכילתה יצתה זו שטמאה קודם שיאכלנה ע"ש, ומשמע דלדעתו ברייתא אחת היא בגרסאות מתחלפות והנה גרסא דבסוגיין ודאי עיקרית, דכן היא נשנית גם בזבחים דס"ט ע"ב וע"ש תוד"ה ר"י, וביותר דכן מוכרח ממשנה טהרות פ"א מ"ג, וע"ש בר"ש וברש"י ויקרא כ"ב ח' ובראב"ן סי' רפ"ג ובאור שמח פ"ד ה"ז ממ"א.

אולם לע"ד לא פגע ולא נגע ברייתא דנדה עם ברייתא דהכא. ושתי ברייתות נפרדות הן. השנוית בת"כ שמיני פרשה יוד וכפולות בפ' אחרי פרק י"ב ומשולשות בפ' אמור פרק ד', וכמו בנדה כן בתו"כ, נשנית ברייתא דהתם סתמא. ודהכא בשם ר' יהודה. כמו בסוגיין ובזבחים. ואי משום דשתי הילפותות הן מחד קרא, הוא משום דקרא ג"כ סתמא כתיב ונוכל למעט עוף ובהמה תרווייהו מפסוק אחד. אכן בודאי ברייתות חלוקות הן. וע' בטעם המלך ה' מ"א פ"ד ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' קכ"א ובבאר יצחק חא"ח ס"ס ט'. שם וסבר ר' יהודא אין בגידין בנ"ט והתניא כו', ע' שעה"מ פ"ח ה"ו ממ"א.

שם האוכל גיה"נ של בהמה טמאה ר' יהודא מחייב שתים כו', ע' רמב"ן לסה"מ שרש תשיעי.

שם וקסבר נוהג בשליל דאיסור גיד ואיסור טומאה בהדי הדדי קאתי כו', ע"ל דע"ה ע"א תוד"ה לדברי ודפ"ט ע"ב תוד"ה בולדות ודק"ג ע"א תוד"ה דאיסור ובכריתות דכ"ג ע"ב תוד"ה בולדות ומש"כ בחידושי שם.

שם וקשיא לן על כזית מן המת מגלח על המת כולו לא כש"כ, ע' ר"ש רפ"ב דאהלות ומש"כ בחידושי לערכין ד"ד ע"א.

שם אע"ג דאיסור טומאה קדים אתי איסור גיד חייל שכן איסורו נוהג בב"נ כו', ע' בטעם המלך פי"ז ה"ח מאיסורי ביאה ובבאר יצחק חא"ח סי' יו"ד ענף ד'.

רש"י ד"ה דכל מין ומינו כגון נבלה ושחוטה ע"כ, לבד ההבנה הפשוטה בדברי רש"י, אפשר דבא נמי להורות אגב אורחיה משום דלשני אלו טעם אחד, ובא לאפוקי אם האיסור נותן טעם. דאז אסור משום דטעמא לא בטיל, וע' ברוקח סי' ת"נ.

רש"י ד"ה ודבר אחר, מינו דהיתר אינו מבטלו לאיסור ולא מוסיפו כו'. ע' פר"ח ליו"ד סי' צ"ח סק"ח:

בא"ד נתנה טעם בראשונה תחלה בעוד שלא רבה הרוטב עליה ואח"כ נתן מים כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' קמ"ג ובט"ז סי' צ"ח סק"ה ובפר"ח שם סקי"ז ד"ה והנה.

רש"י ד"ה אמרו לו פסוק זה שהזהירו עליו בסיני נאמר ועד סיני לא הוזהרו כו' ע"כ, לכאורה על מי מוסב ועד סיני לא הוזהרו, הלא יוסף אמר וטבוח טבח והכן, ודרשינן לעיל דצ"א ע"א טול גיה"ג בפניהם כמ"ד גיה"נ נאסר לבני נח ע"ש, ועל דורות שהיו אחרי מתן תורה בלתי נופל לאמר דעד סיני לא הוזהרו, ונל"פ עפמש"כ הרמב"ם בפיה"מ הכא, דבמצות שנאמרו קודם מ"ת כמו אבר מן החי לנח או מילה לאברהם וגיה"נ ליעקב אין אנו נמשכים אחריהם מאז רק מפני שהם מצות הבורא עלינו ע"י משה רבינו ע"ה, וכן כפל דבריו באגרות הרמב"ם למר יוסף בן גאבר, והובאו דבריו גם בכפתור ופרח פ"א

ע"ש, ועפ"ז יהיה כוונת רש"י ג"כ במש"כ ועד סיני לא הוזהרו, היינו האזהרה דעל כל כן לא יאכלו בני ישראל, לא היה חלות על עם ישראל מאז, רק מסיני מפי משה רבינו ע"ה.
רש"י ד"ה ומשני, ומהו חומרו שנוהג בב"נ לר' יהודא כו', ע' בת' הגרע"א סי' ק"ע.
תוד"ה הוי, דחלב שנבלע בבשר נעשה נבלה וכשנפלט אח"כ אוסר כל החלב מפני שהוא מינו. ע' ראב"ן ס"ס כ'.
תוד"ה סלקן, וי"ל דל"ד דהכא אין מינו נאסר אלא מכח האיסור שנתערב בו וא"א להבדילו כו', ע' בכורות דכ"ב ע"א תוד"ה אבל ובס' האשכול ח"ג ס"ס ל"ד.
תוד"ה וכי, דס"ד דר"י דטעמא דת"ק כר"ש דבסמוך מי שגידו אסור כו'. ע' בס' שושנת העמקים להפמ"ג כלל ט"ז.
תוד"ה אבל, היה יכול להקשות דאמרינן בפ' בהמה המקשה דע"ה הפילה נפל חלבו כחלב חיה כו' ע"כ, ולולא דבריהם היה מקום לתרץ שאני חלב דאינו בעמוד והקרב, וע"ל דצ"ב ע"ב תוד"ה אילימא ומש"כ בחידושי שם.

דף קא.

ור"ש פוטר כו'. ע' פסחים דכ"ב ע"א תוד"ה ור"ש ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ח.
שם אמר רבא לעולם קסבר אין בגידין בנ"ט כו', ע' בשעה"מ ה' יסוה"ת.
שם דא"ק על כן לא יאכלו ב"י את גיה"נ כו'. ע' מש"כ בחידושי לעיל במשנתנו ד"ק ע"ב.
שם האוכל גיה"נ של נבלה ר"מ מחייב שתים וחכ"א אינו חייב אלא אחת כו', ע' לעיל דפ"ט ע"ב תוד"ה איסור ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ס"ח ובדו"ח להגרע"א מערכה ז'.
שם אמר רבא ריה"ג היא כו', ע' בדו"ח להגרע"א חלק הכתבים בסופו.
שם דמגו דמיחייב אחתיכות טהורות דעלמא מחייב נמי אחתיכה טמאה, ע' כריתות די"ד ע"א וביבמות דל"ב ע"ב תוד"ה איסור ובתוספות נדרים ד"צ ע"ב גבי נטולה אני מן היהודים ובמה"פ לירושלמי שבת פ"א ה"א.
שם וריה"ג נהי דאיסור כולל ל"ל באיסור קל יבא איסור חמור יחול על איסור קל, ע' במה"פ לירושלמי פסחים פ"ו ה"ו ובש"א ס"ס ע'.
שם א"ר אשי מאן לימא לן דטומאת הגוף חמורה כו', ע' ח"ס חא"ח סי' קל"ז.
רש"י ד"ה ומאן האי תנא חכמים, ע' רשב"ם ב"ב דקכ"ז ע"ב ד"ה לר"מ ובקידושין די"ט ע"ב תוד"ה ולר"מ ובגינת ורדים להפמ"ג כלל ס"ג.
רש"י ד"ה דבאיסור כולל, איסור גיד חל משנולדה כו' וכן פירש"י לקמן דקי"ג ע"א ובשבועות דכ"ד ע"ב גבי איסור חלב דחל משנולדה, וביבמות דל"ד ע"א פירש"י דאיסור

חלב חל משנוצרה הבהמה ע"ש, וחילוק גדול הוא. דומיא דפליגי בתמורה די"א ע"א ובכ"מ גבי ולדות קדשים אי בהוייתן הן קדושים אי במעי אמן.

בא"ד וקודם שנתנבלה היה גידה אסור ובשרה מותר וכשנתנבלה נאסר אף בשרה כו'. לכאורה מה שייך בזה בשרה מותר. הלא כל עוד שלא נשחטה אסור גם הבשר מטעם אבמה"ח, ואיסור זה חל משנולדה כמו איסור גיד, ובע"כ דכוונת רש"י דלהבשר היתה מציאות ההיתר ע"י שחיטה, משא"כ לגיד דנשאר באיסורו. וכה"ג לקמן בסוגיין מאן לימא לן דטומאת הגוף חמורה דילמא טומאת בשר דלית ליה טהרה במקוה. דשם נמי קשה מה תועיל טהרת המקוה לטומאת הגוף, דאיירי בהדיא שם כל עוד שלא נטבל, ובע"כ משום מציאות הטהרה שישנה בטומאת הגוף ולא בטומאת הבשר. וכן אמרינן לעיל דס"ט ע"א. דהיתר חלב בהמה אע"ג דהוא אבמה"ח, הוא משום דאית ליה תקנתא לאיסורה בשחיטה, ובע"כ נמי משום מציאות היתר השחיטה, וכן בזבחים דל"ב ע"א דאמר אפשר דעביד סכין ארוכה. ואע"ג דבסתמא איירי כדשחיט בידיה, ובקידושין דל"ח ע"א גבי חדש, ובנזיר דל"ז ע"א ובפסחים דמ"ד ע"ב גבי נזיר, דקרי להו יש היתר לאיסורייהו ע"ש, ואע"ג דלא אתו לזמן ההיתר. רק בשביל מציאות ההיתר.

בא"ד וכשהקדיש חל עליו איסור הקדש לאוסרו בהנאה ע' ש"א ס"ס ע"ו ובשושנת העמקים כלל ט' וכלל י"ח.

תוד"ה ור"ש. גבי האוכל נבלה ביוה"כ, ע' פסחים דל"ו ע"א תוד"ה האוכל ובקידושין דע"ז ע"ב תוד"ה פרט ובש"ק לירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ו ובש"א סי' ע"ו.

תוד"ה מאן, איסור כולל הוא זה כשנתנבלה וא"ת איסור מוסיף הוא כו'. ע' זבחים ד"ע ע"א תוד"ה יבא ובת' הגרע"א ס"ס קס"ט.

בא"ד דמגו דאיתוסף בה איסור לגבוה כו', ע' בפמ"ג יו"ד סי' ס"ד במשבצות סק"א ובשעה"מ פי"ז ה"ח מאיסורי ביאה ובטעה"מ שם.

בא"ד וי"ל דסבר כמ"ד בר"פ דגיד נמי אסור לגבוה, ע' בת' הגרע"א סי' ק"ע.

תוד"ה איסור. אלא ודאי איסור הנאה לא חשיב איסור מוסיף אלא איסור חמור בעלמא. ע' בנקודה נפלאה להרמב"ם בפיה"מ לכריתות. במשנה דיש אוכל אכילה אחת, ומה שהארכתי בחידושי שם די"ג ע"ב, וע' יד המלך פט"ז ה"ו ממ"א ובנוב"י קמא חא"ח סי' ל"ו ובחי"ד סי' ל"ד.

בא"ד וכן צ"ל בס"פ כל הבשר גבי הא דפריך וסבר שמואל אחע"א, ע' פלתי סי' פ"ז סקי"ג

תוד"ה שפיר, יודעין היו דלא איירי כשתחב לו חבירו לתוך פיו, וכן כפלו דבריהם בסמוך בתוד"ה בנטמא וע' בתוס' זבחים ר"פ השוחט והמעלה וביבמות דע"ג ע"ב תוד"ה טומאת ובכריתות די"ב ע"ב תוד"ה אוכלין ובמש"כ בחידושי שם, וע' בשעה"מ פ"ו מה' ברכות.
תוד"ה בנטמא, ולמ"ד אחע"א בעלמא שאני התם דגלי קרא ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' קי"ט.
תוד"ה ואיסור. אלמא אפילו מאן דלית ליה איסור כולל מצי סבר איסור בת אחת כו'. ע"ל ע"ב רש"י ד"ה שלח.

דף קא:

וריה"ג ל"ל איסור כולל והתניא שבת ויוה"כ שגג ועשה מלאכה מנין שחייב ע"ז בעצמו וע"ז בעצמו ת"ל שבת היא יוה"כ הוא דברי ריה"ג רע"א אינו חייב אלא אחת שלח רבין משמיה דריב"ח כך הצעה של משנה ואיפוך. וקשה איך עלה ע"ד המקשה שלא להפך הלא בתו"כ אמור פרשה ט' ובירושלמי ב"ק פ"ג ה"ד ס"ל לר"ע דחייב שתים. ומה"ט גופה דכתיב שבת היא יוה"כ הוא ע"ש, וממילא ס"ל לבר פלוגתיה דאינו חייב אלא אחת ואף דשם הוא בר פלוגתיה ר' ישמעאל, אכן לפ"מ דפשיטא ליה בבבלי הכא דגם ריה"ג פליג על ר"ע בזה. בודאי דאף איהו ס"ל כר' ישמעאל, וי"ל דלא הוה נהירא להו גס לחכמי הש"ס בפרטיות דעת החולקים בזה. דהא בתוספתא כריתות פ"ב איתא להא פלוגתא באופן אחר לגמרי, דר' ישמעאל ס"ל דחייב שתי חטאות משום דכתיב שבת היא יוה"כ הוא ור"ע פוטר לגמרי, והוא דלא כברייתא דהכא ולא כהירושלמי והתו"כ, ומשו"ה היה מקום להמקשן להקשות, לפ"מ שקבל הוא מרבו אופן הפלוגתא בהאי דינא. ולר' יוסי ב"ר חנינא היה מקום להפוך פלוגתתם, וע' ש"א סי' ע' וסי' ע"ב ובטעם המלך ה' שמיטה פ"א.
שם ר"ע אומר אינו חייב אלא אחת. ע' פלתי סי' ד' סק"ה ובטעם המלך ה' כלאים ובת' חמדת שלמה סי' ל"ה.
שם אבמה"ח נוהג בבהמה חו"ע בין טמאין בין טהורין ד"ר יהודא ור' אלעזר וחכ"א אינו נוהג אלא בטהורין כו', והא דאמרינן לקמן דק"ב ע"א רמ"א אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד, הוא סיומא דברייתא דהכא, רק משום דבעי למימר אתנאי קמאי ושניהם מקרא אחד דרשו. לכן הפסיק ביניהם ובין דברי ר"מ.
אכן יל"ד קצת דאהא דאבמה"ח נוהג בטמאה, מובא במעילה דט"ז ע"א רק בשם ר' יהודא, ובר"ש ריש טהרות שהזכיר לברייתא דהכא. שייר לדר' יהודא ומביא רק דברי ר' אלעזר, וע' בתוספתא סוף מסכת זבים.

רש"י ד"ה ור' יוסי. ואע"ג דלר"ש נמי שמעינן בעלמא דל"ל כולל כו'. ע' שעה"מ פ"ח ה"ו ממ"א.
רש"י ד"ה אלא אמר רבא, שמדא הוה וגזרו שלא לעשות יו"כ ע"כ, לכאורה היא נגד האגדה במדרש משלי ט', עה"פ טבחה טבחה, דקאמר שכל המועדים יהיו בטלין וימי הפורים לא יהיו נבטלים לעולם שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו כו', ומסיק אף ימי הכפורים אינן בטלין לעולם שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם ע"ש והכא חזינן שהיתה גזירה על יו"כ.
אכן בכלל נשאל הרשב"א ז"ל על אגדה זו. והשיב בתשובותיו ח"א סי' צ"ג שזו היא הבטחה שלא יגרום החטא בטול הפורים מדכתיב גבי מועדים שכח ה' בציון מועד ושבת אבל בפורים הבטיח שלא יעברו מתוך היהודים וכן ביו"כ במש"כ והיתה זאת לכם לחקת עולם היתה הבטחה שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו כו' ע"ש, ובאמת כפירוש הרשב"א מבואר בפרקי דר"א פמ"ו, דז"ל שם ואפילו בל המועדים עוברים יוה"כ אינו עובר שיום הכפורים מכפר על הקלות ועל החמורות כו' ע"ש: הרי בהדיא: דרק על קיום הכפרה מדבר, שלא תמוש כימי השמים על הארץ, ואינו ענין למציאות הגזרה.
תוד"ה ר"ע, ומיהו י"ל דקדשים שאני כו', עמש"כ בחידושי לעיל ד"צ ע"א.
בא"ד למאי דמסיק רבא דהוי בת אחת לא אמר איפוך ע"כ, ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' י"א מה שהאריך בזה.
בא"ד וי"ל דהתם פריך משום שמואל כו', ע' פלתי סי' פ"ז סק"ו.
תוד"ה הזיד, וי"ל דאפ"ה חמור ליה יוה"כ לפי שהוא יום כפרה ומחילה, ע' בדו"ח להגרע"א מערכה ה' ובח"ס ח"ו סי' פ"ג.
תוד"ה יוה"כ, ולא שייך כאן אתם ואפילו. מזידים כיון דלא נקבע ביו"ד לחדש כו'. ע' בריטב"א בסוגיין ובס' אור גדול דף ד' ע"א.

דף קב.

כל שאתה מצווה על דמו אתה מצווה על אבריו כו' הנה הרמב"ם בפ"א ה"ג מה"ש כתב טעמא דחגבים א"צ שחיטה דכתיב אוסף החסיל באספה לבדה. וכ' המ"מ דכבר דחה הרשב"א ראיה זו, והוא כתב מקורו מכריתות דכ"א ע"ב דתניא כל דם לא תאכלו אכלו אוציא דגים דם חגבים שכולו היתר ואסיקנא מאי שכולו היתר דלא בעי שחיטה ע"ש.
והנה אף כי דבריו מספיקים להורות מקור מן הש"ס דחגבים לא בעו שחיטה, אולם בזה גופה צריך לדון מנא להו להש"ס הכי, כי היכי דשקלו וטרו לעיל בש"ס דכ"ז ע"ב

להורות מקרא דדגים לאו בני שחיטה נינהו. ועפ"ז י"ל דהרמב"ם העמיק הרחיב להראות מקור גם לסוגיא דכריתות מקרא דאוסף החסיל.

אמנם קשה למאי צריך בש"ס וברמב"ם לחפש מקור מקרא דדגים וחגבים לאו בני שחיטה נינהו. לא כיון דממעטו דם דגים וחגבים מקרא דלעוף ולבהמה כדאמרינן בכריתות ר"פ דם שחיטה, ובסוגיין אמרינן כל שאתה מצווה על דמו אתה מצווה על אבריו, ובעיקר הדרשה גם רבנן ל"פ על ר' יהודא ור"א דהכא כמש"כ הפר"ח סי' ס"ב סק"ב וע"ש ר"ס י"ג, וכיון דאי אתה מצווה על דמן דדגים וחגבים, הרי דלית בהו משום אבר מן החי, וממילא דאין בהם שחיטה, וע"ל דק"ג ע"א תוד"ה ומר ובס' האשכול ר"ה שחיטה, ובס' אור שמח פ"ב ה"ג ממ"א וצ"ע כעת.

שם ליתי איסור אבר ליחול על איסור טומאה שכן איסורו נוהג בב"נ, ע' פלתי סי' ס"ב סק"ב.

שם אין ה"נ וכי איצטריך קרא לר"א, ע' בת' הגרע"א סי' קע"ז ובשושנת העמקים להפמ"ג סי' ט"ז

שם אבל בב"נ דברי הכל מוזהר על הטמאין כטהורין, ע"ל דל"ג ע"א תוד"ה אחד ובר"ש טהרות פ"א מ"ג ובש"ך וט"ז ר"ס ס"ב ובפר"ח שם סק"ג וכרי"ט אלגזי לבכורות פ"א סי' ב' ובחידושי הגרע"א לפסחים דכ"ב ובח"ס חי"ד ס"ס ע' ובעונג יו"ט סי' ע"ו.

שם ואין שחיטה מטהרתה במאי אילימא בישראל פשיטא כו' אלא לאו בב"נ, ע' בחידושי הגרע"א ז"ל ליו"ד סי' כ"ז.

שם אמר רב אבמה"ח צריך כזית כו', ובשטמ"ק הגרסא א"ר יהודא אמר רב כו'. ואפשר משום דכה"ג אשכחן גבי אכילת שרצים בהאי לישנא ממש כדהכא, במעילה דט"ז ע"ב בשם רב יהודא אמר רב.

שם צריך כזית מ"ט אכילה כתיבה ביה. ע"ל דצ"ו ע"ב תוד"ה ור"י ומש"כ בחידושי שם ובר"ש שילהי זבים.

שם מתיב רב עמרם כו'. ע' ח"ס חא"ח סי' פ"ו.

שם אכל אבמה"ח ממנה אינו סופג את הארבעים כו', ע' תוספתא סוף זבים.

שם במשהו בשר גידין ועצמות כו', ע' בפיה"מ להרמב"ם עדיות פ"ו מ"ג ובר"ש אהלות פ"א מ"ז ובטהרות פ"א מ"ג ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ט.

רש"י ד"ה מבקרך ומצאנך וכתיב בתריה אבמה"ח, ע' עונג יו"ט סי' ע'.

רש"י ד"ה במאי. דעוף טמא אין לו שום טומאה בבית הבליעה כו'. ע' באר יצחק חא"ח ס"ס ט'.

רש"י ד"ה רישא ומעיקרא כי רמייה הוה משמע ליה נמי סיפא בב"נ כו', ע' בליקוטים מחידושי הגרע"א בסוגיין.
תוד"ה ור"י. דאיתוסף ביה איסור אבמה"ח לב"נ אבל גיד לא נ סר אלא לבני יעקב כו'. ע' בת' הגרע"א סי' ק"ע.
תוד"ה ור"מ, הקשה רבינו אפרים כו'. ע' ר"ש טהרות פ"א מ"א.
תוד"ה אלא וקושית המשנה אינה פשוטה כ"כ, ע' בת' ש"א ס"ס ק"ד ובטו"א לחגיגה די"ט ע"ב.

דף קב:

אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא ע' פסחים דכ"ד ע"ב תוד"ה פרט ובחידושי הגרע"א שם ובת' מהר"ם ב"ב סי' ק"ס ובת' רדב"ז ח"א סי' רי"ט.
שם וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא, ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ט ובנחל אשכול שם ובס' התרומה סי' נ' וברוקח סי' תע"ו ובליקוטים מחידושי הגרע"א בסוגיין.
שם חנקה ואכלה דברי הכל בכזית, לפנינו הגרסא בתוספתא דע"ז פ"ט חנקה ואכלה פטור.
שם דכו"ע מיהא לא בעינן כזית. ע' מג"א ה' פסח סי' תע"ה סק"ה ובחידושי הגרע"א ז"ל שם.
שם א"ר שרביא כקלניתא, ע' ת' הרשב"א סי' רפ"ב.
שם כעין קלניתא, כה"ג ב"ב ד"כ ע"א.
שם אמר רבא את"ל סבר רבי מחשבת אוכלין שמה מחשבה כו' ע' חמדת שלמה חאה"ע סי' י"ז.
שם א"ל אביי ומי איכא מידי דאילו אכיל ליה אחר לא מחייב ואכיל ליה האי מיחייב א"ל זה לפי מחשבתו וזה לפי מחשבתו ולכאורה מאי פריך ליה אביי ומי איכא מידי כו' הלא משניות שלימות שנינו כה"ג בפ' כלל גדול דע"ה ע"ב ובר"פ המצניע דאם הצניע דבר שאין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו, אך י"ל דמשבת לא גמרינן משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, הרי דרחמנא תלי הפעולה במחשבת הפועל.
אכן י"ל ד הלא אביי גופיה קאמר בזבחים דמ"ז ע"א, ר"א ב"ר יוסי ור"א ור"ש בן אלעזר כולהו ס"ל זה מחשב וזה עובד הויא מחשבה. ולפ"ז י"ל נהי דאם אכיל ליה אחר סתם הוה פטור. אבל אם אכל האחר אחרי שזה חשב לאוכלה אבר אבר, אפשר דבאמת ע"י מחשבתו יתחייב ג"כ האחר, ואיך פשיטא ליה הכא, דרק איהו חייב משום מחשבתו

והאחר פטור' ואולי מפני דאביי קאמר התם בלשון כולהו ס"ל, והיא שיטה ולית הלכתא כשיטה, וע' ב"מ דס"ט ע"א ובתוד"ה אלא ובמש"כ בחידושי לקמן דקכ"ד ע"ב.

שם א"ר יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבמה"ח כו', וסוגיא דסנהדרין דנ"ז ודנ"ט דילפו אבמה"ח מקראי אחריני. הוא רק לב"נ, ולהכי יליף ר' יוחנן גופיה שם דנ"ו ע"ב אכל תאכל ולא אבמה"ח, אבל לישראל יליף מקרא דלא תאכל הנפש וגו' שנאמר לאחר מ"ת, וע' בס' יראים סי' קל"ו ובווי העמודים שם. ובח"ס חי"ד סי' ק"ו ובעונג יו"ט סי' ס"ו.

והנה עצם דרשת ר' יוחנן דהכא מבואר בספרי ראה, אולם בירושלמי פסחים פ"ב ה"א יליף אבמה"ח מבשר בשדה טרפה ל"ת, וע"ש במה"פ ובירושלמי נזיר פ"ו ה"א ושם בש"ק ומה"פ, אכן בתרגום אונקלוס משפטים משמע כדדריש ר' יוחנן הכא, דז"ל ובשר תליש מן חיוא חיא לא תכלון, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ' ובריש ה' שחיטה שם ובפמ"ג ר"ס ס"ב במשבצות.

שם ובשר בשדה טרפה ל"ת זה בשר מן החי, ובס' המצות ל"ת קפ"א נשתבשה הגרסא וצ"ל כדהכא, וע' מכות די"ח ע"א תוד"ה ולילקי וביומא דל"ו ע"ב תוד"ה לאו. ומה שהאריך בדבריהם בהתוה"מ בפ' משפטים בפסוק ובשר בשדה וגו'.

שם ורשב"ל אמר ל"ת הנפש עם הבשר זה אבמה"ח ובשר מן החי' והנה בשאילתות פ' נח סי' ו' ובה"ג ה' אבמה"ח משמע דדרשי כר"ל, דז"ל דאסיר למיכל בישרא דתליש מן חיותא מיקמי דתשתחיט דכתיב לא תאכל הנפש עם הבשר ע"ש, אכן אי נקטו כר"ל מדוע שיירו לאבמה"ח למדרש נמי מהאי קרא כדדריש ר"ל, ואי משום דכש"כ הוא דאם חייב על בשר מן החי, הלא לא גרע אבר שלם שיש בו בשר גידין ועצמות א"כ תקשה יותר בסוגיין מדוע צריך לר' יוחנן כל קרא דל"ת הנפש עם הבשר לאבמה"ח, אחרי דאית לן קרא דבשר בשדה טרפה ל"ת לבשר מן החי, וק"ו שנאסר אבמה"ח כנ"ל וצ"ע כעת.

שם לר' יוחנן אינו חייב אלא אחת ע' פלתי סי' מ"ג סק"ג.

רש"י ד"ה בחייה בכל שהוא משום אבמה"ח כו'. ע' פר"ח סי' ס"ב סק"ג.

רש"י ד"ה טמאה, דבריה היא ולא צריכה שיעור כו', ע"ל דצ"ו ע"א תוד"ה מ"ט ובראב"ן סי' כ' ובאבני שהם שם אות ל'.

בא"ד אבל לאו דנבלה ליכא לחיובי משום בריה כו'. וכ"כ המחבר ר"ס ק' וע"ש בש"ך סק"ד ובס' הארוך שלו.

תוד"ה אכל צפור, ה"נ במשהו בשר גידים ועצמות כו'. ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ק' סק"ב ובפר"ח סי' ס"ב סק"ג.

תוד"ה שאין, אמאי לא חייל עליה איסור אבמה"ח כיון דליכא מטרפה אלא ח"ש כו'. ע' באר יצחק חא"ח סי' ד' ענף ד' ובעונג יו"ט סי' צ"ה.
בא"ד דאפילו למ"ד לאברים עומדת מודה דלא לחתיכת בשר עומדת בחייה, ע' בפמ"ג סי' ס"ב בשפ"ד סק"ג ובחידושי הגרע"א שם סי' כ"ז ובחמדת שלמה חי"ד סי' י"ב ובעונג יו"ט חא"ח סי' כ"ו.
תוד"ה ובשר, ואע"ג דאיצטריך לבשר שיצא חוץ ממחיצתו כו'. ע"ל דמ"ב ע"א רש"י ד"ה ובשר ומש"כ בחידושי שם.
תוד"ה אכל אבר, ואע"ג דאין לוקין על לאו שבכללות כו'. ע' בס' המצות ל"ת קפ"ב ובשרש ט' ורמב"ן ומגילת אסתר שם ובזהר הרקיע שרש ט' ובת' מהרי"ט ח"א סי' ס"ח.
תוד"ה לר' יוחנן. ואע"ג דאנא ומבושל לקי שתים שאני התם דכתיב בוי"ו כו'. ע' בחידושי באר שבע לכריתות ד"ד ע"א ובשושנת העמקים כלל י"ח.

דף קג.

אכל אבמה"ח מן הטרפה כו' ע' ירושלמי נזיר פ"ו ה"א ובפר"ח סי' ס"ב סק"ג.
שם מ"ס בהמה בחייה לאברים עומדת כו', ע"ל דל"ז ע"ב תוד"ה ומה ובבאר יצחק חי"ד סי' ו'.
שם כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו כו' ע' פר"ח סי' כ"ט סק"א ובפלתי סי' ס"ב סק"ה ובליקוטים מחידושי הגרע"א בסוגיין.
שם אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שתים כו', ע' ר"ן לע"ז דע"ג ע"ב. ובאשכול ח"ג סי' ל"ב ובביאור הגר"א ר"ס צ"ח ובשעה"מ פי"ז ה"ח מאיסורי ביאה.
שם יבא איסור נבלה יחול על איסור חלב כו', ע"ל דקי"ג ע"ב תוד"ה ושאני ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' קמ"א ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' מ"ד.
רש"י ד"ה כגון, חתך רגליה מן הארכובה ולמעלה כו'. ע' בכורות דנ"ח ע"ב רש"י ד"ה טריפה ומש"כ בחידושי שם ולערכין ד"כ ע"א.
רש"י ד"ה איתמר. דכשנולדה חל איסור חלב כו', וכן פירש"י לקמן בסוגיין בד"ה התורה וע"ל דק"א ע"א רש"י ד"ה ה"ג ומש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה התורה, וה"נ אע"ג דאיכא איסור אבר בהדי איסור חלב כו'. ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' קכ"א.
תוד"ה מר, וי"ל אע"ג שפירש ר' יוחנן מתניתין דהתם בכולל לדידיה לא ס"ל הכי. ע' בטעם המלך פי"ז ה"ח מאיסורי ביאה ובת' הגרע"א סי' קפ"א.

תוד"ה דאיסור, הא איסור חלב קדים דחל במעי אמו ע' תוס' כריתות ס"פ דם שחיטה ומש"כ בחידושי שם.
בא"ד דלא מחייב משום טריפה עד שיולד כו', ע' עונג יו"ט סי' ס"ז.
בא"ד וא"ת לרבא דאמר לעיל כגון שתלש ממנה אבר ע' פלתי סי' ס"ב סק"ב.
בא"ד וי"ל כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו כו', ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' קי"ז.

דף קג:

בגרומיתא זעירתא ע"ל דצ"ו ע"ב תוד"ה ור"י ובפר"ח סי' ס"ב סק"ג ובנוב"י קמא חי"ד סי' ל"ה.
שם מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי. ע' בת' חו"י ס"ס פ"א.
שם הרי נהנה גרונו בכזית כו'. ע' ירושלמי שבת פ"א ה"א ובמה"פ שם ובח"ס חא"ח ס"ס קכ"ז ובמנ"ח מצוה שי"ג.
שם מאי קמבע"ל אי הוה עיכול כו'. ע' כתובות ד"ל ע"ב תוד"ה ל"צ ובב"ק ד"כ ע"ב תוד"ה הא ובמנחות דס"ט ע"א תוד"ה דבלע ובבכורות ד"ז ע"ב תוד"ה דג ובר"ש אהלות פי"א מ"ז ובפר"ח ליו"ד ס"ס פ"ג.
רש"י ד"ה מהו, דמצטרפי שיעורייהו לחצאין בתוך כדי אכילת פרס כו', ע' פמ"ג ליו"ד סי' ס"ה במשבצות סק"ד.
תוד"ה חלקו. פי' בקונטרס כזית אבמה"ח חלקו לשנים קודם שיתננו לתוך פיו כו', ע' ירושלמי נזיר פ"ו ה"א ובמה"פ שם.
בא"ד דבעינן שיהא מחובר בפיו ויהיה עליו שם אבר, ע' פמ"ג ליו"ד סי' ס"ב במשבצות סוף סק"א.
כל הבשר פרק שמיני חולין
במשנה כל הבשר אסור לבשל בחלב כו'. ע' בפרדס סי' רמ"ז.
שם ואסור להעלות עם הגבינה על השלחן. ע' באו"ח סי' ת"מ ס"ג ובביאור הגר"א שם ס"ק י"א.
תוד"ה כל הבשר. תימא דלא תני בארץ ובחו"ל כו', ע' ברכי יוסף חא"ח סי' תפ"ט סק"ג.

דף קד.

במשנה, הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים. ע' מהרי"ק שרש קע"ו ושם ס"ס ק' ובכפתור ופרח פ"ו ד"ה ומסתברא שקרע.

שם רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי בנדרים סבר לה כר"ע כו'. ובזה ניחא נמי מאי דהשמיט במשנה דברי רשב"ג אביו. דס"ל בברייתא דמעילה ד"כ ע"ב ובנדרים דנ"ד ע"ב דנודר מן הבשר מותר גם בבשר עופות כמו בבשר דגים וחגבים. וע"ש בר"ן ד"ה ולענין ובת' הריב"ש סי' שצ"ד ובמהרי"ק שרש קל"ח.

שם כל הבשר אסור לבשל בחלב מהן מד"ת ומהן מד"ס, ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' פ"ז סק"ו וסק"ז.

שם חוץ מבשר דגים וחגבים שאינם לא מד"ת ולא מד"ס, ע' פלתי סי' י"ג סק"ב.

שם אכילה גופה גזירה ואנן נגזור העלאה אטו אכילה, ע' פלתי סי' פ"ז סק"ט.

תוד"ה הנודר, ומיהו בפרק בתרא דמעילה לא קיימא שינויא דהקזה כו'. ע' ביו"ד סי' רי"ז ס"ח ובביאור הגר"א שם סקי"ג ובמהרי"ק שרש צ"ט.

תוד"ה ומנא, אין לדמות גזירות חכמים זו לזו אלא במקומות שהש"ס מדמה, ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ד ובמג"א סי' שמ"ח סק"ד ובביאור הגר"א שם סק"ו ובפר"ח ליו"ד סי' פ"ז סק"ז ובת' חו"י סי' מ"ו ובת' עין יצחק ח"ב סי' ס"ב.

תוד"ה חלת, שלש ארצות לחלה מארץ ישראל עד כזיב חלה אחת כו', ע' בת' הרשב"א סי' של"ו וסי' תתע"ו ובראבי"ה סי' קס"ז ובכפתור ופרח פט"ו ובתשב"ץ ח"ב סי' רצ"א וח"ג סי' רי"ש ובת' באר שבע סי' י"ט.

בא"ד ואחת לכהן מד"ס שלא תשתכח תורת חלה כו', ע', בראב"ן סי' נ"ד ובראבי"ה סי' קס"ד ובת' מהר"ם ב"ב סי' תכ"ג ובכפתור ופרח פי"ג וברוקח סי' שנ"ט ובת' הרדב"ז ח"ג סי' תכ"ב.

בא"ד מדקאמר עלה בירושלמי דלר' יוסי נצרכה, ע' במה"פ לירושלמי חלה פ"ד ה"ד ובביאור הגר"א ליו"ד סי' שכ"ב סק"ד וסק"ט.

בא"ד דוקא לבעל קרי שטומאה יוצאה עליו מגופו אבל טמא מת שרי בלא טבילה כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ט ובס' יראים סי' קפ"ג.

בא"ד מטומאת חרב הרי הוא כחלל אין יכולים כלל ליזהר כו' ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' שס"ט סק"ב.

בא"ד ומסתבר דאף לכהן גדול שטבל לקריו כו', ע' בשאילתות פ' אמור סי' ק"ח ובהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון סי' ח' ובס' התרומה סי' פ"ד ובס' המנהיג ה' פסח סי' ל"ט ובביאור הגר"א לאו"ח סי' תנ"ז סקי"ד וט"ו.

בא"ד רבה הוה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאה כו'. ע' בר"ן פ"ק דביצה ובשבלי הלקט סי' רי"ב ובחידושי הגרע"א ז"ל לאו"ח סי' תמ"ח סק"ד וסי' תק"ו סק"ח.

בא"ד דדוקא חלת חו"ל לפי שאין לה שיעור ודבר מועט הוא כו', ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' צ"ט סקי"ג
בסה"ד וכמו שלא גזרו על תערובות דמאי כמ"כ שמא לא גזרו בה כו', ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ו.

דף קד:

נאכלת עם הזר על השלחן, ע' ר"ש חלה פ"ד מ"ח.
שם וניתנת לכל כהן שירצה, ע' בה' בכורות להרמב"ן פ"ד וברי"ט אלגזי שם סי' מ"ד.
שם אלא חו"ל משום דליכא למיגזר הוא כו'. ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ד ובש"ך יו"ד סי' שכ"ג סק"ב.
שם אתי לאסוקה בשר וגבינה ומיכל בב"ח דאורייתא, ע' פר"ח סי' פ"ח סק"א ובברכי יוסף שם סק"ג.
שם גזירה שמא יעלה באילפס רותח ע' פר"ח ליו"ד סי' פ"ז סק"ב.
שם באילפס רותח סוף סוף כלי שני הוא כו', לכאורה יל"ד דהכא משמע בפשיטות דאילפס הוא כלי שני, ואילו בשבת דמ"ב ע"א תנן האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין ופירש"י דכלי ראשון כ"ז שרותח מבשל וכן פירש"י בפסחים ד"מ ע"ב ע"ש. זולת אם נימא דבכלל היתה אילפס בימיהם כלי שני, והיינו דפריך הכא בפשיטות סוף סוף כ"ש הוא, רק לפעמים היו משתמשים בה גם על האור וזהו דמסקינן הכא גזירה שמא יעלה באילפס ראשון. ולפ"מ דתנן בשבת שהעבירוה מרותחת מעל האור. בודאי דאז היתה נחשבת לכלי ראשון, וע' ביו"ד סי' ס"ח סי"א ובפמ"ג שם ובביאור הגר"א סקל"ג ובפר"ח סקי"ח.
שם סוף סוף כלי שני הוא וכ"ש אינו מבשל, ולכאורה לפמש"כ הראבי"ה בתשובותיו סי' ר"ב וז"ל וקבלתי דכלי שני נהי שאינו מבשל בולע ומפליט הוי, והובאו דבריו במרדכי פ' כירה סי' ש"ז ע"ש. א"כ מאי מקשה הכא דאינו מבשל הלא אפשר דהגזירה היתה משום הבליעה ופליטה דאיכא נמי בכ"ש, ומשמע דבעיקר בעי מסדר הש"ס לאמר כדמסיק, גזירה שמא יעלה באילפס ראשון דהו"ל בישול ממש. וע' ברוקח סי' ת"ס ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ק"ה סקי"ג.
במשנה העוף עולה עם הגבינה על השלחן ואינו נאכל דברי ב"ש וב"ה אומרים לא עולה ולא נאכל ולכאורה ב"ש במקום ב"ה אינה משנה כמש"כ התוס' בד"ה ר' יוסי, וכ"מ בשבת די"ג ע"א ומסתימת המשנה דעדיות המובא גם בסוגיין, ועפ"ז תמוה הא דבפרדס

סי' רמ"ז העתיק רק דעת ב"ש, וע' בראבי"ה סי' קע"ג ובס' בעלי הנפש להראב"ד ריש שער הפרישה.
שם וב"ה אומרים לא עולה ולא נאכל. ע' בת' באר שבע סי' י"ז.
שם בש"א מקנח ובה"א מדיח כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקל"א.
רש"י ד"ה אבל, איכא למגזר העלאתו אטו העלאת בשר בהמה כו', ע' פמ"ג במשבצות ר"ס פ"ח.
רש"י ד"ה מתקיף. דדרך בישול אסרה תורה, נ"ב כדאמרינן לקמן דק"ח ע"א. וע"ל דקט"ז ע"א תוד"ה המעמיד ובסנהדרין ד"ד ע"ב תוד"ה דרך ובשו"ע ר"ס פ"ז ובביאורי הגר"א והגרע"א ז"ל.
רש"י ד"ה בלא קנוח הפה שאם אכל זה ובקש לאכול זה כו'. ע' ברכי יוסף חי"ד סי' פ"ט סק"א.
תוד"ה וניתנת. דהכא מיירי בדליכא כהן חבר כו', ע' בר"ש חלה פ"ד מ"ט ובה' בכורות להרמב"ן פ"ד וברי"ט אלגזי שם סי' מ"ד ובש"ך וי"ד סי' שכ"ג סק"ג ובת' ח"צ סי' ע'.
בא"ד כיון דאינו צריך וזה עם הארץ עני וצריך שמצווים להחיותו כו'. ע' בס' חסידים סי' שס"א ובביאור הגר"א ליו"ד סי' שכ"ג סק"ט.
תוד"ה ר' יוסי. ואין זה סתמא ואח"כ מחלוקת ע' בת' חו"י סי' צ"ד.
תוד"ה עוף, תימה דהיכי פריך מגבינה אחר בשר אבשר אחר גניבה כו'. ע' ביאור הגר"א ליו"ד סי' פ"ט סק"א ובפלתי שם סק"א וסק"ה
בא"ד אלא לאו אגבינה כו'. ע' ראב"ן סי' רע"א וברוקח סי' תס"ט.
בא"ד ור"ת מפרש וכן ה"ג דאכל בשר אסור לאכול גבינה היינו בלא נטילה וקנוח כו', ע' ברכי יוסף סי' פ"ט סקי"ח.
בא"ד דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא ולא קיי"ל הכי ע"כ, וכ"כ התוס' לקמן דקי"ג ע"א בד"ה בשר, דבשר עוף לרבנן אסור מן התורה. ועפ"ז יל"ד בתוס' לעיל דנ"ח ע"א ד"ה ושוין, שכתבו בשם בה"ג דבשר עוף בחלב דרבנן, וע'. בס' יראים סי' קמ"ח קמ"ט ובפר"ח סי' פ"ז סק"ו ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד שם.

דף קה.

לבר מקמחא, ע' ש"ך סי' פ"ט סקי"ב
שם אכל בשר אסור לאכול גבינה גבינה מותר לאכול בשר. ע"ל דק"ד ע"ב תוד"ה עוף ומש"כ בחידושי שם.

שם א"ר חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה כו' א"ל רב אחא בר יוסף לר"ח בשר שבין השינים מהו קרי עליה הבשר עודנו בין שיניהם. ע' ביאור הסוגיא בס' הארוך מש"ך סי' פ"ט, וע"ש בפר"ח סק"ב ובביאור הגר"א שם סי' קצ"ח ס"ק כ"ב.

שם אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא כו' ואילו אנא כו'. ע' פר"ח לאו"ח סי' תצ"ו קונטרס מנהגי איסור סק"ז ובברכי יוסף חי"ד סי' פ"ט סקכ"ג.

שם בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתא אכילנא, ע' בת' הרשב"א סי' ש"ז ובת' מהר"ם ב"ב סי' תרט"ו וברדב"ז ח"ב סי' תשכ"א ובפמ"ג במשבצות ר"ס פ"ט ובמג"א סי' ל"ב סק"ח.

שם אמר שמואל אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא דייק בלשונו להא מילתא משום דבתורה וחכמה היה שמואל גדול מאביו כדכתב בס' האשכול ה' מקואות סי' נ"ט.

שם א"ר אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשיין מים ראשונים מצוה ואחרונים חובה מיתיבי מים ראשונים ואחרונים חובה אמצעיים רשות מצוה לגבי רשות חובה קרי לה. וקשה מדוע לא הביא נמי הא דתניא בתוספתא ברכות פ"ה מים ראשונים רשות אחרונים חובה ע"ש, והיא דלא כברייתא שלפנינו ולא כרב אידי, ומצאתי בחסדי דוד שם שכ' דלא על נט"י לפני אכילה קאי אלא דבאמצעיים מיירי בין תבשיל לתבשיל וקרי ליה ראשונים לגבי אחרונים ע"ש. ולע"ד קשה לשבש הספרים ולאמר דמדלג על נט"י דלפני אכילה ופתח באמצעיים, ובמנחת בכורים שם כ' לגבי חובה קרי רשות כלומר דמצוה בעלמא נינהו ע"ש, ולפ"ד קשה יותר א"כ מה חידש בזה רב אידי בר אבין בשם ר' יצחק בר אשיין, הלא לפי פירושו כבר שנויה כן בתוספתא. ודוחק לאמר דזהו גופה מפרש רב אידי דמים ראשונים מצוה. דלא נטעה לפרש התוספתא כפשוטה דמים ראשונים רשות. ועל התוספתא גופה קשה בשלמא בברייתא דבסוגיין דחשיב ראשונים ואחרונים ואמצעיים, ובראשונים ואחרונים קאמר חובה ובאמצעיים נקיט בלשון רשות, בזה נופל לאמר דמצוה לגבי רשות חובה קרי לה. משא"כ בתוספתא דחשיב רק ראשונים ואחרונים. מדוע תני בלשון רשות ונצטרך לפרש דהיא מצוה ליתני בהדיא מצוה ולא יהיה מקום לטעות, וכ"ה נמי בירושלמי ברכות פ"ח ה"ב תני מים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון חובה. וצ"ע כעת וע' בברכי יוסף. חא"ח סי' קפ"א סק"א.

שם מים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן כו'. ע"ל דק"ו ע"א תוד"ה חמי ובכפתור ופרח פ"ז.

רש"י ד"ה אסור. משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו, ע' ברכי יוסף חי"ד סי' פ"ט סק"ב.
רש"י ד"ה אמצעיים שנוטלין בין תבשיל לתבשיל בעלמא ע"כ ובס' יראים סי' קמ"ט הלשון פי' אמצעיים בין תבשיל בשר לתבשיל גבינה, וע' באו"ח ר"ס קע"ג.
רש"י ד"ה מצוה. דאע"פ שאינן אלא מצוה חשיבות הן אצל הרשות לקרותם חובה, ע' מהרי"ק שרש ע"ב.
תוד"ה לסעודתא. אם סילק השלחן ובירך מותר כו'. ע' ברכי יוסף חי"ד סי' פ"ט סק"ב ובבשמים ראש וכסא דהרסנא סי' רפ"ו.
תוד"ה מים והייתם קדושים אלו מים אחרונים ואסמכתא בעלמא הוא כו' ע"כ, וכ"כ בס' יראים סי' כ"ג וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' קפ"א סק"ט וסקי"ב ובברכי יוסף שם סק"ו.
בא"ד היינו להם שהיה הדבר עליהם חובה כו'. ע' בתוס' ברכות ס"פ אלו דברים וברבינו יונה שם.
בא"ד ובה"ג פי' דראשונים שהם מצוה כו' טעונין ברכה אבל אחרונים שהם לצורך אדם משום מלח סדומית אין טעונין ברכה ע"כ, ויל"ד טובא לפ"מ דאיכא לפלוגי דנ"מ לענין ברכה שהיא בכל אדם, מאי דוחקיה דר"ת לאמר דנ"מ לענין מלחמת הרשות דהיא מילתא דלא שכיחא וע' ברמב"ם וראב"ד פ"ו ה"ב מה' ברכות.
ולכאורה י"ל דר"ת ס"ל כדעת האומרים דעל מים אחרונים נמי מברך ובמרדכי ברכות סי' קצ"א הביא בשם התנחומא ומה מים ראשונים דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל מברך אחרונים לא כש"כ, וכן הביא בראבי"ה סי' קמ"ה, ובסי' קנ"א כ' ששמע מרבותיו ובשם הרב רבינו יצחק בן מלכי צדק דמים אחרונים צריכים ברכה, וכן הביא משמו ביראים סי' כ"ג, והראבי"ה סתר א"ע דבסי' קצ"ט כ' דאין מברכין ובס' האשכול ח"א סי' ט"ז נוטה ג"כ לברך על מים אחרונים על רחיצת ידים. וכן נמי דעת חתנו הראב"ד ז"ל בתמים דעים סי' ס"ו וס"ז, וכ"ה בת' הרשב"א סי' תק"ז ובמיוחסות סי' קנ"א וע' ברבינו יונה לברכות פ' אלו דברים שם. ולפ"ז אע"ג דאנן פסקינן בשו"ע סי' קפ"א ס"ז דאין מברכין על מ"א וע"ש בביאור הגר"א סי' ח' סק"ב, אכן כיון דעכ"פ יש הרבה ראשונים דס"ל דמברכין, י"ל דגם ר"ת ס"ל כוותייהו ודלא כבה"ג משו"ה הוצרך לאמר דנ"מ למלחמת הרשות, אולם ממש"כ התוס' בשבת דכ"ה ע"ב ד"ה חובה וברא"ש ור"ן שם בשם ר"ת גבי הדלקת נר של שבת. משמע דגם איהו ס"ל כבה"ג דמים אחרונים א"צ ברכה. וא"כ הדק"ל אמאי לא קאמר דנ"מ לענין ברכה וצ"ע כעת. וע' בשבלי הלקט סי' א' וסי' קמ"ט.

בא"**ד** ומכאן כ' רבינו יהודא בפ' במה מדליקין בתוס' שאין לברך על ק"ש שלפני מטתו אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות שמע ע"כ, ולכאורה מהיכא תיתי דנברך ברכה כזו. ואנה מצאו ההחלטה מכאן לבטלה, וי"ל דבברכות ד"ד ע"ב אריב"ל אע"פ שקרא אדם ק"ש בביהכ"נ מצוה לקרותו על מטתו. והבינו בתוס' שם ד"ב ע"א ד"ה מאימתי וכ"ה ג"כ בראבי"ה שם, דק"ש סמוך למטה אינה אלא בשביל המזיקין ע"ש, ולפ"ז היה מקום לאמר כיון דבגמרא אמרו מצוה לקרותו על מטתו. לכן צריך לברך כמו על כל מצוה. אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות שמע, משו"ה כתבו התוס' דאין לברך. ולמדו מהך דהכא דאין מברכין על מים אחרונים. מפני שבאה רק להגן מהיזק דמלח סדומית, א"כ התם נמי אין לברך. שהק"ש דלפני מטתו אינה רק להגן מפני המזיקין. וע' מש"כ עה"ג בסוגיין בשם מהר"ם.

דף קה:

א"ר נחמן ל"ש אלא בין תבשיל לתבשיל כו', בראב"ן סי' רע"א הוא בשם רב, וברי"ף ברכות פ' אלו דברים גריס כדהכא, וע"ש ברבינו יונה.

שם שמלח סדומית יש שמסמא את העינים, ע' עירובין די"ז ע"ב תוד"ה מים ובברכות דנ"ג ע"ב תוד"ה והייתם וברבינו יונה שם וברי"ן בסוגיין ובפר"ח ליו"ד סי' קט"ז סק"ב.

שם מריש הוה אמינא האי דלא משו מיא בתראי על ארעא כו', ע' ברכי יוסף סי' פ"ט סקי"ט ובת' ח"צ סי' נ"ה.

שם האי דלא שקיל מידי מפתורא כו'. ע' פר"ח ליו"ד סי' קט"ז סק"ט.

שם דהוה מהדר עליה שרא דעניותא כו' ע"כ, והוא איסרא דעניותא נבל שמיה המוזכר בפסחים דקי"א ע"ב. וע' בנמו"י לסנהדרין ספ"ב.

שם כרך ליפתא איבלי, בר"ש כלים פ"ג מ"ו הגרסא כרך ריפתא איבלא.

שם אמרה מילתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוה, ע' בת' הרשב"א סי' תי"ג ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קע"ט סקי"ג וסקכ"ז.

שם משום דשכיחי מזיקין. ע' ס' חסידים סי' תע"ח.

שם אותבוה תותי מרזיבא פקעה, ע' ס' חסידים סי' תתשמ"ו.

רש"**י** ד"ה סולדת נכוית אם היד סולדת בהן בטלו ונשתנו מתורת מים ע"כ, ויל"ד מנ"ל לרש"י לפרש דיש בזה משום שינוי מתורת מים, דילמא גזור רבנן דאין נוטלין בחמין שהיד נכוית. מטעם סכנת היזק בגופו. ולפ"ז בע"כ הא דתניא מים ראשונים נוטלין גם בחמין. הוא דוקא באופן שאין היד סולדת בהן, וזהו גופה מאי דחדית ר' ינאי בדינא

דברייתא. אבל אין כוונת הש"ס מטעם השתנות מדין מים, ובר"ש ידים פ"א מ"ג משמע דנקט כפירש"י.

וי"ל עפמש"כ המג"א בסי' קפ"א סק"ג וז"ל וצ"ע אטו בסוטה עסקינן שיכוה ידו כו' ע"ש, ולפ"ז בהכרח דלאו משום לתא דהיזק בגופו אתינן עלה. והשתא מדוע אסרו חכמים החמין שהיד סולדת בהן. אין זה אלא משום שנשתנו מתורת מים דאין ראויין לשתיית בהמה וכיוצא בו. וע' לח"מ ה' ברכות פ"ו ה"ט.

רש"י ד"ה כל מילחא מדד מלח כו' ע' בראב"ד ה' ברכות פ"ו ה"ד ובמפרשים שם ובת' הרדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ט"ל.

רש"י ד"ה דבר, וכי יכעוס יסתכן ויחנק. ע"ל דק"ז ע"ב רש"י ד"ה לא יתן.

רש"י ד"ה דשדו מיא השותה בכד שופך תחלה מן המים לארץ, ע' ס' חסידים סי' קי"א וסי' תתנ"ב.

רש"י ד"ה עד דחלפי מים הרעים ששתו המזיקין מהן ע"כ, אכן לעיל דנ"ח ע"ב אהא דתנן מים הרעים פירש"י מים מגולים. משום דהתם איירי שהבהמה שתתה מים הרעים בבית, ובזה יש מקום לפרש שהוא מים מגולים. משא"כ הכא איירי במי נהר שאינו נופל על זה לשון מים מגולים. ובברכות דכ"ב ע"ב אהא דתנן לא יתכסה במים. הרעים, פירש"י מים סרוחים ע"ש, משום דכל חד וחד לפי ענינו.

דף קו.

כי אתא רב דימי אמר מים הראשונים האכילו בשר חזיר כו'. ונרשם עה"ג דצריך תיקון ביומא דפ"ג ע"ב. דהתם קאמר והיינו דתנן מים ראשונים כו'. וביומא עה"ג נרשם דצ"ל דתניא, ולא זכרו הא דהכא הוא בשם רב דימי, ובירושלמי ברכות פ"ח ה"ב ובחלה פ"ב ה"א הוא בשם רבי יעקב בר אידי.

שם מים הראשונים האכילו בשר חזיר כו', ע' ברבינו יונה לברכות ס"פ אלו דברים ד"ה ולענין פסקא.

שם חמי האור כו'. חמי טבריא כו' החילוק שביניהם שאלו היתה להן שעת הכושר ואלו לא היתה להן שעת הכושר, כדפירש הרי"ף בברכות פ' אלו דברים, וע' ברז"ה בסוגיין ובכפתור ופרח פ"ז ד"ה על נט"י.

שם השתא כל גופו טובל בהם פניו ידיו ורגליו לא י כש"כ ולכאורה ילד"ק ניהי דטבילה עולה לידים יותר מן הנטילה כדפירש"י. מ"מ כל חד וחד לפ"מ שנתקנה בו. וכדאמרינן בברכות דכ"ב ע"א לענין ט' קבין מה ארבעים סאה בטבילה ולא בנתינה אף ט' קבין

בנתינה ולא בטבילה, וה"נ טבילה ונטילה שני דברים נפרדים נינהו. וכדאמר חזקיה דבחמי טבריא אין נוטלין מהם לידים אבל מטבילין בהם הידים. וה"נ ס"ל לר' יוחנן דעל כל גופו דנופל יותר לשון טבילה. משו"ה טובל בהן כל גופו. אבל לא פניו ידיו ורגליו. דבדידהו שייך יותר שם נטילה. ופליג על חזקיה בזה, דחזקיה סבר דאף דאין נוטלין מהם לידים. מ"מ מטבילין בהם הידים. ור' יוחנן סבר דכל גופו טובל בהן, אבל פניו ידיו ורגליו אינו טובל משום דמיחלפי בנטילה.

וי"ל דאפילו אם טבילה ונטילה הם שני דברים נפרדים, מ"מ אם טבל עולה לו לנטילה ע"י הטבילה, וכה"ג כ' הרשב"א ז"ל בשם רבו הר"ר יונה ז"ל, והובא דבריהם בתשב"ץ ח"ב סי' מ"ם, שהמטביל ידיו בנהר א"צ לברך על טבילת ידים שהוא לא נצטוה על הטבילה כי אם על נטילה ואם החמיר על עצמו להטבילן אינו מכרך כ"א על הנטילה שנצטוה עליה וטבילה העולה לו מתורת נטילה היא עולה ועליה הוא מברך ע"ש הרי דאין נ"מ רק לענין הברכה, אבל הטבילה עולה לו לנטילה עכ"פ, וזהו מאי דפירש"י השתא כל גופו כו' הלא אף טבילה עולה לידים יותר מן הנטילה כו'. וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' קנ"ט סק"מ ובר"ש טהרות פ"ח מ"ט ובידים פ"א מ"ג.

שם כתנאי מים שנפסלו משתיית בהמה בכלים פסולים בקרקע כשרין ר"ש בן אלעזר אומר אף בקרקע טובל בהן כל גופו אבל לא פניו ידיו ורגליו כו', לשון זה לקוח מהמשנה והתוספתא ביחד פ"א דידים וע"ש במפרשים.

שם נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה כו', והנה בחגיגה די"ח ע"ב תנן. נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה. ופריך בגמרא חולין ומעשר מי בעו נט"י כו' ע"ש. ולפי המבואר כאן הי"ל להש"ס שם לתרץ דחולין ומעשר בעו נט"י מפני סרך תרומה דתני באותה משנה דחגיגה, ובאופן דבירושלמי שם פ"ב ה"ה משני הכי, ומדוע לא תירץ כן גם בבבלי וצע"ק. וע' בר"ש ידים ספ"א ובביאור הגר"א לאו"ח סי' קנ"ח סק"ג ובת' מהרי"ט סי' ע"ו ובהעמק שאלה על השאילתות פ' מצורע סי' צ'.

שם ועוד משום מצוה מאי מצוה כו'. ע' בסה"מ שרש ראשון וברמב"ן ומגילת אסתר שם.

שם אר"א בן ערך מכאן סמכו חכמים לנטילת ידים מה"ת, בתו"כ מצורע מכילתא זבים פרק ד' הגרסא לטהרת ידים ע"ש, ודרשה זו היא רק לחולין. אבל נטילת ידים לקדשים בגבולים. ילפינן מקרא דעבודת מתנה אתן את כהונתכם דכתיב בפ' קרח י"ח ז' כמבואר שם בספרי, וע' בס' המנהיג ה' פסח סי' פ"ח ובת' מהר"ם ב"ב סי' מ"ם.

שם א"ל רבא לר"נ מאי משמע דכתיב וידיו לא שטף במים כו', בילקוט מצורע רמז תקס"ח ובה"ג ה' ברכות פ"ו ובשבלי הלקט סי' קל"א נשתנה הגרסא דבסוגיין.

שם לא חובה ולא מצוה אלא רשות ופליגא דר"נ דאר"נ הנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח: והנה בפסחים דקט"ו ע"א אהא דטיבולו במשקה צריך נט"י, כ' התוס' וז"ל פי' בקונטרס אע"ג דקיי"ל הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח כיון דאיכא משקין כו', ולפי המבואר כאן בלתי מדוייק, דהא מרא דשמעתא התם הוא ר' אלעזר א"ר אושעיא דהכא ואיהו הלא פליג אהאי דינא דהוא מגסי הרוח, רק ס"ל דנט"י לפירות הוא רשות. ולפ"ז מיושב דבריו שפיר דמשום דס"ל דנט"י לפירות רשות. להכי חדית איהו גופיה, דאם היה טיבולו במשקה דאיכא למיחש דילמא נגע משו"ה צריך נט"י שלא יטמא בידיו.

ואילה"ק מאי נ"מ בין טיבולו במשקה למוהל היוצא מן הפרי גופה, ונוטל ידיו לפירות דהוא מגסי הרוח איירי אפילו ביין כמבואר בראשונים, די"ל כדפירש"י בברכות דנ"ב ע"א דתבשיל טופח על הידים אין תורת משקין עליו אלא תורת אוכל וכן בכוסות שבתוך המזון שהידים נגובין אין מטמאין את הידים. וע' בשו"ע סי' קנ"ח ס"ה ובט"ז ומג"א וביאורי הגר"א שם, ובזה ניחא הא דבלילי פסח אין נוטלין את הידים לקידוש רק לכרפס מפני שטיבולו במשקה וע' בת' הרשב"א בסימנים קנ"ג תק"ח תשנ"ב ובשבלי הלקט סי' ס"ט וסי' רי"ח. ם

שם ארבב"ח הוה קאימנא קמיה דרבי אמי ורבי אסי, וכ"ה הגרסא בה"ג פ"ו מה' ברכות. אולם בשאילתות פ' יתרו סי' נ"א גריס רב אמי ורב אסי, ולפ"ד התוס' בב"ב די"א ע"ב הלא רבי אמי לחוד ורב אמי לחוד.

שם ש"מ תלת ש"מ אין נט"י לפירות כו', ע' שאילתות ס"פ עקב ובס' האשכול ח"א סי' ט"ז ובנחל אשכול שם.

שם וש"מ אין מזמנין על הפירות. ע' ברכות דל"ז ע"א תוד"ה נתן ובחידושי הרשב"א שם ולדף מ"ב ע"ב ובראבי"ה ר"פ שלשה שאכלו.

שם ת"ר נט"י לחולין עד הפרק כו', הכא משמע דברייתא היא. ובירושלמי ברכות פ"ח ה"ב קאמר הכי ר' יוסה בשם ר' חייא בר אשי ור' יונה ור' חייא א בר אשי בשם רב.

רש"י ד"ה האכילו, וכשעכו"ם בא בחנותו מאכילו נבלות פו'. בב"י יו"ד סי' קי"ז הביא בשם ראבי"ה מהך דהכא, דמותר לעשות סחורה בדבר טמא, דהא אכסנאי יהודי היה והאכילו בשר חזיר ע"ש, וכ"כ בשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' נ"ב.

ולע"ד בלתי מובן ההוכחה כ"כ, די"ל שלא היה רוח חכמים נוחה ממסחר זה, רק לא היה אז יד ישראל תקיפה למנעו מלמכור לעכו"ם בשר חזיר. ומכש"כ לפי המבואר במד"ר בלק פרשה כ' ובתנחומא שם סי' ט"ו. שהיתה מעשה זו בשעת הגזירה ושלא יכירו בו

שהוא יהודי, בודאי שיש לדחות קצת ראיה זו, וע' במהרי"ק שרש פ"ח ובש"ך יו"ד סי' קע"ח סק"ד ובמש"כ בחידושי למעילה די"ז ע"ב, וע' בברכי יוסף חא"ח סי' קפ"א סק"ו.

רש"י ד"ה אתא, והם היו יודעין דרב דימי אתא מארץ ישראל מקמי רבין ע"כ, ועפ"ז מובן מאי דבכל הש"ס הזכיר מסדר הש"ס, כי אתא רב דימי א"ר יוחנן, ובתר הכי כי אתא רבין אר"י ולא להיפוך.

רש"י ד"ה אין נוטלין, וחזקיה תנא הוא ע"כ, והנה התוס' ג"כ ל"פ אהא דחזקיה תנא, וכ"כ בהדיא בע"ז דל"ח ע"ב דחזקיה תנא היה, ובסוגיין נמי לא אמרו אלא דיש לחלק באופן אחר מבלי לאמר דחזקיה פליג אדלעיל.

אמנם לפמש"כ התוס' בכתובות ד"ח ע"א אהא דרב תנא הוא ופליג, דר' יוחנן שהיה אמורא לא היה מחזיק רב כתנא דפליג עליו בכל דוכתא. וה"נ צ"ל דר' יוחנן לא החזיק לחזקיה כתנא דפליג עליו הכא ובכמה מקומות והשתא קשה אם ר' יוחנן לא היה מחזיק לרב וחזקיה בתנאים, מנ"ל לרש"י ותוס' להחזיק לחזקיה בתנא, כן לסתמא דגמרא לאמר רב תנא הוא ופליג, אם ר' יוחנן שהיה עמהם בזמן אחד ולא ס"ל הכי, כן בשבת דצ"א ע"ב גבי אגד כלי אי שמיה אגד ובפ"ק דמעילה דהיתר שחיטה או היתר אכילה שנינו דמותבינן לחזקיה ממשנה ובריית‍א ולא משני דתנא הוה ופליג.

וביותר דשמואל ראה בסיפרא דאדם הראשון. דרבי ור' נתן סוף משנה כדאמרינן בהפועלים דפ"ו ע"א, ופירש"י סוף התנאים, וחזקיה בנו של ר' חייא הלא היה צעיר הרבה מרבי, כדאמרינן בסנהדרין דל"ח ע"א דרבי גופיה אמר על יהודא וחזקיה אגברו חמרא אדרדקי, וכן רב שהיה תלמידיה דרבי כדאמרינן לקמן דקל"ז ע"ב. ויש להאריך בזה אבל לא באתי רק לעורר במה שיש לעיין בזה.

רש"י ד"ה דאפסקינהו, ואין שם שיעור מקוה אבל מחוברין למקוה כו'. ע' באו"ח סי' ק"ס ס"ז ובביאור הגר"א שם ס"ק י"ב.

רש"י ד"ה וש"מ מדברכו כל חד וחד לחודיה לאחריהם כו' ע"כ, אולם בברכות דמ"ה ע"ב פירש"י מצוה ליחלק ולברך כל אחד בפ"ע בין ברכת המוציא בין ברכת המזון. ואפשר לחלק בין פת לפירות, וע' בסוגיין תוד"ה וש"מ.

תוד"ה חמי האור. כשאין היד סולדת כו' ע"כ, וכ"כ בס' הפרנס סי' צ"ה.

תוד"ה מים, דהתם מיירי שנפסלו משתיית בהמה מחמת שהטיט עב כל כך כו'. ע' בר"ש מקוואות פ"ב מ"י ובמרדכי ברכות רמז קצ"ג ובת' הרא"ש כלל מ"ח סי' א' ובשבלי הלקט סי' קל"ב ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' קצ"ח ובנוב"י מ"ת בחתימת הספר.

תוד"ה מצוה קמא, וא"כ מאי ועוד כו'. בישוב קושית התוס' ע' במה"פ לירושלמי חגיגה פ"ב ה"ה.
בא"ד וי"ל דתקנו משום נקיות ע"כ, וכ"כ בת' הרא"ש כלל מ"ח סי' ב'.
תוד"ה מצוה השני, דאסמיך ליה אקרא דלאו דרשה גמורה היא כו', וכ"כ רש"י בסוגיין. וע' בס' האשכול ח"א סי' ט"ז וברוקח סי' שכ"ח.
תוד"ה וש"מ, פירוש אין חובה לזמן על הפירות אפילו כשהן שלשה מדלא נתנו לו כו'. וכ"כ הרא"ש ר"פ שלשה שאכלו סי' ג' ובתוס' ר' יהודא חסיד שם, ולע"ד הבליע רש"י פירוש זה בסוגיין. במש"כ ולא יהבו לי מידי שלא חשו לצרפני עמהם לזימון דקסברי אין מזמנין על הפירות לאמר נברך.
בא"ד אבל בסוף שכבר אכלו לא מצטרפין כו', ע' ברכות דמ"ה ע"א תוד"ה אם ובתוס' הרא"ש שם ע"ב ד"ה שנים ובביאור הגר"א לאו"ח סי' רי"ג סק"ב.

דף קו:

קידוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק, בס' חסידים סי' י"ח הבין דשיעור זה גם לטהרת ידים קודם התפלה, וכן לנט"י הכהנים לדוכן כמבואר בשו"ע סי' קכ"ח ס"ו, וע"ש בביאור הגר"א סקי"ב.
שם וכ"ד שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנט"י לחולין ובקידוש ידים ורגלים במקדש, הנה בתוספתא ידים פ"א תניא כל החוצצין בגוף חוצצין בידים בקידוש ידים ורגלים אבית הבירה ע"ש, ואילו נט"י לחולין לא תנא, וע' בסוגיין תוד"ה וכ"ד ובר"ש מקוואות פ"ט מ"ד ובס' חסידים סי' נ"ח וברמ"א או"ח סי' קס"א ס"א.
שם דהא ר' מיישא בר בריה דריב"ל הוא ליואי, בת' הרא"ש כלל שלישי סי' יוד הוכיח מהכא דריב"ל היה לוי ע"ש, ולהכי היה נקרא בר ליואי בכתובות ס"פ המדיר ובחלק דצ"ח ע"א ובשבת דקנ"ו ע"א, וע' ירושלמי ברכות פ"ח ה"ב.
שם אמר רב נוטל אדם את שתי ידיו ומתנה עליהן כל היום כולו. בת' הרשב"א סי' תק"י הוכיח מכאן. דלנט"י צריך כוונת הנוטל או הנותן. מדקאמר ומתנה אלמא תנאי בעי עכ"ל, וקשה מאין הוכיח זאת הלא כל חידושיה דרב, הוא שהתנאי של נט"י בשחרית מועיל לכל היום כולו, וכ"ה הלשון בירושלמי ברכות פ"ח ה"ב נטל ידיו בשחרית אין מטריחין עליו בין הערבים. וכן ביאר הרשב"א גופיה בתשובתו שם סי' קצ"א שכ' וז"ל נוטל אדם ידיו שחרית כו' באותה נטילה שנוטל אדם ידיו שחרית יכול להתנות שתעלה לו כל היום ואפילו לאכילה. וכן מורה מהא דאמר רבינא כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא

משו ידייכו מצפרא ואתנו כו', הרי דכל התנאי הוא לעצה טובה שלא יצטרכו לחפש אחר מים כל היום, וכן הבינו במעשה הגאונים סי' ס"א ובראב"ן סי' ל"ה ובראבי"ה סי' נ"א, וא"כ מה ענין זה לכוונה לנט"י שכ' הרשב"א, וע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' ד' סק"ח וסי' קנ"ח סקי"ט וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה עד הפרק השני שבאמצע אצבעות כו', ע' רוקח סי' שכ"ח ובס' המנהיג ה' סעודה סי' א' ובחידושי באר שבע לסוטה ד"ד ע"ב.

רש"י ד"ה ומתנה לאכילה ובלבד שיזהר כו', וע' בשבלי הלקט סי' קל"ה.

תוד"ה אמר, ולא רצה לפרש בקונטרס דפרק דחולין הוא פרק ראשון שבראש האצבעות כו'. ע' מה שהאריכו בזה ברבינו יונה לברכות ס"פ אלו דברים ובת' הרא"ש כלל מ"ח סי' ד' ובס' התרומה ס' ע"ז ובביאור הגר"א לאו"ח סי' קס"א ס"ק י"א.

תוד"ה נוטל, ואור"ת דה"מ כשמתנה שחרית כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קס"ט.

דף קז.

כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא כו', הרי"ף בפ' אלו דברים והרא"ש בסוגיין ובתשובותיו כלל מ"ח סי' ה' גריס כגון אתון דלא נפישא לכון מיא ע"ש, וחילופי גרסאות אלו נ"מ גם לדינא, וע' בשו"ע סי' קס"ד ס"א ובביאורי הגר"א שם סק"ג וסק"ד.

שם א"ר פפא האי אריתא כו'. וכ"ה הגרסא גם בס' האשכול אולם הרי"ף והרא"ש הכא ובתשובותיו כלל מ"ח סי' ו' ובס' התרומה סי' ע"ז גרסי רבא, וחלות הספק בחלופי הגרסאות מתחילה ע' ב"ק דס"ז ע"ב תוד"ה רבא ובתוס' שבועות דכ"ו ע"א ובכורות דנ"ד ע"ב.

שם ואי בזיע דולא בכונס. משקה כו' ואמר רבא כלי שניקב כו', ויש גורסין דאמר רבא כלי שניקב כו', וע' בשו"ע סי' קנ"ט ס"ז ובביאור הגר"א שם סקכ"ו. אולם למאי דגריס בס' האשכול ח"א סי' ט"ז ואי בזיע דולא כו' דאמר רבא כלי שאין מחזיק כו'. אין מובן לגרסא זו, ונראה דט"ס שם וצ"ל דאמר רבא כלי שניקב בכונס משקה כו'.

שם כלי שניקב בכונס משקה כו', ע' נדה דמ"ט ע"א תוד"ה אם וברוקח סי' שכ"ח ובת' משיב דבר חא"ח ס"ס מ"ז.

שם דתנן מי רביעית כו'. ובריש מס' ידים הגרסא כדהכא, והא דבנזיר דל"ח ע"א ובגיטין דט"ו ע"ב גריס מרביעית. הוא טעות הדפוס, ועפ"ז אפ"ל נמי דט"ס נפל גם בפירש"י בסוגיין ד"ה הא לחד, בסה"ד דמסיק מי רביעית. דתיבות אלו אין להם שום חבו בדבור זה. ועה"ג הרגיש בזה וכ' דצ"ל כו', וגם בזה לא תיקן הקושי בכוונת רש"י, ולעד"נ דבתר

תיבות כדמפרש לקמיה, צריך להיות שתי נקודות, וכוונתו דלקמן בש"ס מפרש משום דקאתי משירי טהרה ותיבות מי רביעית. הוא מאמר בפ"ע בפירש"י, ונשמר בזה משום דבמקומות אחרים בש"ס גריס מרביעית נוטלין כנ"ל. ולכן כ' הוא מי רביעית בשתי תיבות, להורות דגרסא דבסוגיין עיקרית ע"פ משנה דריש ידים.

שם שאני התם משום דקאתי משירי טהרה. ע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' ק"ס סק"ל וס"ק ל"א.

רש"י ד"ה פקתא דערבות בקעה של אותה מדינה כו', ונרשם עה"ג דבמו"ק דט"ו ע"א פירש"י בשוק של אותו מקום ע"כ. ובברכות דנ"ד ע"א פירש"י בפקתא בקעה ערבות שם מקום, וע' נזיר דמ"ג ע"ב ולעיל דל"א ע"א ומה שנרשם שם עה"ג.

רש"י ד"ה אין נוטלין. טבילה נמי בצנור ליתא שאין כאן שיעור מקוה ע"כ, ויל"ד הלא בלא"ה שאובין נינהו שאדם דלה אותם מתחלה ובאו לכאן, ובאמת בתוד"ה דלא ובס' האשכול ח"א סי' ט"ז פירשו דהפסול הוא משום שאובין וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה ואי בזיע, כשהנקב מכניס משקה גדול הוא קצת כו', ע' שבת דצ"ה ע"ב ובמהרי"ק שרש קכ"ב.

רש"י ד"ה מילף, ודיה בחבור זה ולא בעינן כשפופרת הנאד כו', ע' בסוגיין תוד"ה ואי וברבנו יונה ס"פ אלו דברים בד"ה ונראה ובד"ה ואיבזע.

רש"י ד"ה כלי שניקב כו' לאו כלי הוא, ע' רוקח סי' שע"ב.

רש"י ד"ה הא לחד בסה"ד מי רביעית, ביאור דברי רש"י אלו פירשתי בגמרא בסוגיין.

רש"י ד"ה אחזותא שיהא בהן מראה מים ע"כ. ואין זה שייך למחלוקת ת"ק ור' יוחנן בן נורי במקוואות פ"ז מ"ה, דהכא בעי רק לפ"מ דתנן במס' ידים פ"א מ"ג נפל בהן דיו קומוס וקנקנתום ונשתנו מראיהן פסול. דאפשר דהוא רק לתרומה, וע' תוד"ה קפדיתו ובביאור הגר"א לאו"ח סי' ק"ס סקכ"ז וסקכ"ח ומש"כ בחידושי לעיל דכ"ו ע"א.

רש"י ד"ה נטלא בת רביעית. של זכוכית קרי נטלא והיתה מוצנעת לשער בה כלי של כל איש ואיש שמתקנו ליטול ידיו עכ"ל, הנה בתרגום יונתן שמות מ' ל"א כתב כלי היה בבית המקדש נטלא שמו ומחזיק רביעית לוג ובו נוטלין מימי כיור ונוטלין לידים. וכן הביא הראב"ן בסי' רע"א גם בשם רב האי גאון ע"ש.

ועפ"ז קשה לשון רש"י במש"כ של זכוכית קרי נטלא, דאי קאי על מקור שם נטלא דכלי של בית המקדש. כלי זה א"א שיהיה של זכוכית. דכל כלי שרת של זכוכית פסולין כמבואר ברמב"ם פ"א הי"ח מבית הבחירה. ובע"כ דנקודה יתירה יש ברש"י ושל זכוכית נמשך לנטלא בת רביעית שהתקין רב יעקב, ועפ"ז שפיר הקשה לי הרה"ג

ר' מנשה גראסבערג ז"ל מראמסגייט. מנ"ל לרש"י דאותו כלי שהיה בזמן רב יעקב היה של זכוכית.

לכן נלע"ד דחסר ברש"י תיבה אחת וצ"ל "והכלי" קרי נטלא, וכן קרי לכלי זה נטלא בראב"ן סי' ל"ה, ועל שם נטלא תקנו חכמים שצריך לברך על נטילת ידים כדכ' במעשה הגאונים סי' ס"ב וכ"ה בס' המנהיג ריש ה' סעודה ובס' חסידים סי' נ"ח ובשבלי הלקט סי' קל"ו, ויש מהם שקורין לכלי זה אנטיל, והיינו דאמרינן בב"ב דנ"ח ע"ב ואיזהו אנטיל זה רביעית של תורה וע"ש ברשב"ם, ולפ"ז ניחא מאי דפירש"י הכא דלכלי זה קרי נטלא.

ומש"כ רש"י דנטלא בת רביעית דאתקין רב יעקב היה של זכוכית. זה הכריח מצד הסברא לפ"מ דמסיק דכלי זה התקין למדה והיתה מוצנעת לשער בה כלי של כל איש ואיש שמתקנו ליטול ידיו, א"כ היתה עומדת מדה זו בתמידיות ריקה מבלי שום תשמיש, והשתא אם היתה עשויה ממתכות או חרס היתה עלולה לבלוע ולהפליט ולהעלות חלודה ונמצאת המדה חסרה, ובע"כ שהיתה של זכוכית לפ"מ דאמרינן באדר"נ פרק בתרא דכלי זכוכית אינו בולע ואינו פולט, וע' ב"ב דפ"ט ע"ב וברש"י שבת דט"ו ע"ב ד"ה בכלי זכוכית ובתוס' ברכות דכ"ה ע"ב ד"ה גרף.

רש"י ד"ה תקנה, חקקה לקבל רביעית כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ח סי' י'.

תוד"ה דלא, פירש בה"ג שמותר להטביל ידים בתוך הכלי דחשיבא נטילה כו' ע' באו"ח סי' ד' סי"ב ובט"ז שם סק"ח ובביאור הגר"א סקי"ב ובת' הרשב"א סי' תק"ט.

בא"ד והשתא שמעתא דנקט כח גברא אתי כר' יוסי כו', וכ"כ הר"ש בידים ספ"א, וע' בביאור הגר"א סי' קנ"ט סק"כ וסקכ"ח.

בא"ד ומיהו אם בפעם אחת שופך מים הרבה כשיעור רביעית ידיו טהורות כו', ע' בשו"ע סי' קנ"ח סי"ג וביאור הגר"א שם סקכ"ו ובסי' קס"ב ס"א ובט"ז שם סק"ז ובביאור הגר"א סק"ה ובתמים דעים להראב"ד סי' ס"ז.

תוד"ה קפדיתו אחזותא והא דתנן כו' ונשתנו מראיהן פסולין כו', ע' ברכות ד"נ ע"ב תוד"ה בורא וברא"ש ורשב"א שם וברי"ש מקוואות פ"י מ"ו ובברכי יוסף חא"ח סי' ק"ס ובפמ"א ח"א סי' ל"א.

תוד"ה מגופת חבית שתקנה פי' בקונטרס שחקקה כו', ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' קל"ה.

תוד"ה ולא, אבל בתחלה מברך אף בפחות מכזית כו', ע"ל ד"ו ע"ב רש"י ד"ה בצע ומש"כ בחידושי שם.

דף קז:

עבדין כדין כו', ע' ירושלמי ברכות פ"ח ה"ב ובגרסת ופירושי מהר"ש סיריליאו ובעל ס' חרדים שם.

שם התירו מפה לאוכלי תרומה כו', ע' באו"ח סי' קס"ג ס"א ובביאור הגר"א שם סק"ב.

שם ורבי אמי ורבי אסי כהנים היו ע' תשב"ץ ח"ג סי' רי"ש.

שם לאו משום דזהיר ולא נגע לא דזריז קדים כו', ע' ע"ז ד"כ ע"ב רש"י ד"ה זריזות וד"ה זהירות ובר"ן שם.

שם ור' יוחנן אמר מברך על כל פרוסה ופרוסה, ע' פסחים דק"ב ע"א תוד"ה כשהן ובראב"ש ור"ן שם.

שם אמאי קא בכית דמחיין רבאי ואמאי מחייך דאמר לי כו', כ"ה גרסות הבה"ג ס"פ ששי מה' ברכות והשאילתות ס"פ מצורע, וכלל גרסתם בסוגיין אתי שפיר טפי לפי הדין והנימוס ע"ש.

שם והלכתא אוכל מחמת מאכיל צריך נט"י, ע' חגיגה דכ"ד ע"ב ובטו"א שם.

שם מאכיל א"צ נט"י, ע' בשבלי הלקט סי' קל"ז ובחידושי הגרע"א ז"ל לאו"ח סי' קס"ג.

במשנה שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה כו'. כה"ג במשנה נדרים דמ"א ע"ב וע"ש ברא"ש וריטב"א. וע' בריקאנטי סי' ק"צ ובמעשה בצלאל שם.

שם נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי, ע' בת' הרשב"א סי' ע"ו ובמיוחסות סי' קע"ב ובריב"ש סי' שמ"ט וברדב"ז ח"א סי' רט"ז ובשו"ע סי' פ"ט ס"ד וביאור הגר"א שם סקי"ח וי"ט וסי' צ"א סקי"ב ולאו"ח סי' תמ"ז סק"ה וסי' תנ"א סק"ט.

שם ל"ש אלא שאין מכירין זא"ז אבל מכירין זא"ז אסור, ע' מרדכי פ"ק דשבת רמז רל"ח ובס' בעלי הנפש להראב"ד ריש שער הפרישה ובראבי"ה סי' קע"ג ובסוף ת' משאת בנימן סי' קי"ב.

שם ולא אסרו אלא בתפיסה אחת, ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' שכ"ה סק"ח ובפלתי סי' פ"ח סק"ב.

רש"י ד"ה דטריד. שלא הצריכו נטילה לנוגעין אלא לאוכלין, ע"ל רש"י ד"ה לא מסתייה ובשו"ע סי' פ"ט ס"ג ובש"ך שם סקכ"א.

רש"י ד"ה לא יתן. שלא יכעוס בעה"ב כו', ע"ל דק"ה ע"ב רש"י ד"ה דבר קלקלה.

תוד"ה בלם ליה אומצא פירוש ופת עמה ע"כ, ע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' קנ"ח סקט"ו.

תוד"ה התם משום שיבתא פי' בקונטרס רוח רעה כו', ע' ראב"ן סי' רע"א.

בא"ד לפי שאין אותה רוח רעה מצויה בינינו כו', וכעין זה ע' תוס' מו"ק די"א ע"א.

תוד"ה כעין, מניחין לחם או קנקן או שאר כלים להפסיק כו', ע' בשו"ע סי' פ"ח ס"ב וסי' קצ"ה ס"ג ובמפרשים שם.

דף קח.

במשנה טיפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור, והא דתנן בע"ז דע"ד ע"א דבשר בחלב אוסר בכל שהוא. הוא לאחר שנעשה בשר בחלב ע"י נתינת הטעם שביניהם. אבל כל זמן שלא נתנה החלב טעם בהחתיכה הרי לא נולד בה עוד דין בב"ח, והיינו דתנן במשנתנו אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור' פי' ואז גם כל שהוא מאותה חתיכה אוסרת אפילו אחד מאלף. שוב מצאתי שהאריכו בנקודה זו בתמים דעים להראב"ד סי' קל"ח, ובמעשה הגאונים סי' י"ח וע' ברוקח סי' ת"פ.

שם ניער את הקדרה אם יש בה בנ"ט באותה קדרה אסור, הכא משמע מסתימת המשנה דאף אם ע"י ניעורו נתוסף עד ס' כנגד הטפה אפ"ה מותר. ולא מחלקינן בזה בין שוגג למזיד או בין דאורייתא לדרבנן, כגון אם החתיכות היו של בהמה או של עוף. כדמחלק במרדכי פ' הגוזל קמא רמז קכ"א, משום דהכא היו כל החתיכות בקדרה בשעת נפילת הטיפה, ושיעור המשנה בנתינת טעם קאי על הטיפה ולא על החתיכה כדכתב הראב"ן סי' כ"ד, ובאופן כזה לא שייך ריבה ההיתר על האיסור כדאיירי במרדכי שם.

שם אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא כו', ע' מה שהאריכו בזה בפר"ח לה' פסח סי' תמ"ב סק"א ובביאורי הגר"א שם סי' תנ"ג סק"ט.

שם מבשר בחלב מ"ט לא גמרינן דחידוש הוא כו', ע' בת' הריב"ש סי' שמ"ט.

שם א"ל רבא דרך בשול אסרה תורה. ואע"ג דבסנהדרין ד"ד ע"ב הבינו להאי דרך בישול א"ת, למעט בשר שבשל בחלב בצירי, שזה אינו בשול רק טיגון כפירש"י שם, מ"מ בע"כ אתא האי דרך בישול להורות גם על נתינת טעם זה בזה הקשורה בטבע בישולם יחד, ואחרי דקפיד קרא לאסור דוקא דרך בישול. בהכרח דממועט בשר בחלב בצירי, דזהו טיגון ולא בישול, והא דבעי בירושלמי נדרים פ"ו ה"א הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר במטוגן, היינו משום דבנדרים הלך אחר לשון ב"א.

אמנם יש להעיר בהא דקאמר שם בירושלמי בתר הכי רבנן דקיסרין שאלון מעושן מהו שיהא בו משום בישולי עכו"ם משום תבשילי שבת משום בב"ח כו' ע"ש, ופשיט לה בפר"ח ליו"ד סי' פ"ז מירושלמי שבת פ"ז ה"ב, דהתם תאמר הצולה והמטגן השולק והמעשן כולהו משום מבשל ע"ש, ומסיק עלה בפר"ח דכי היכי דמחייב במעשן משום מבשל בשבת ה"ה לענין בב"ח ע"ש ובש"ק לירושלמי שם, והשתא תקשה הלא גם טיגון

חשיב בירושלמי דחייב משום מבשל בשבת, א"כ ה"ה לענין בב"ח לדעת הפר"ח, ולפ"ז אזדא לה הוכחת רב אחא בריה דרב איקא בסנהדרין שם, דמשו"ה לא מצינן למיקרי לא תבשל גדי בחלב בצירי, משום דדרך בשול אסרה תורה. וחלב בצירי אינו בישול אלא טיגון כדפירש"י, הרי בלשון תורה נקרא גם טיגון בלשון בישול לדעת הירושלמי גם לבב"ח וכמש"כ הפר"ח, ולפירש"י והפר"ח צ"ע כעת, וע' בפתיחת הפמ"ג לה' בב"ח ושם במשבצות סי' פ"ז סק"א ובפלתי שם סק"ב וסקי"ב ובשעה"מ ה' יסוה"ת.

שם אמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשה נבלה כו', ע' מנחות דכ"ב ע"ב תוד"ה ור"י ובראב"ן סי' שי"א ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ב ובס' המכריע חי"ד סי' כ"ב ובפלתי סי' צ"ח סק"ד ד"ה והנה למ"ד.

שם חתיכה עצמה נ"נ, התוס' לעיל דצ"ו ע"ב בד"ה אם ובד"ה אפילו הביא דעת רבינו אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ רק בבב"ח ולא בשאר איסורין. ובתשובות הרשב"א סי' תצ"ד החזיק מאד לסברא זו וכ"ה דעת הראב"ד בחמים דעים סי' קמ"א והרוקח בסי' תנ"ב, אבל אין כן דעת רש"י בפרדס סי' רכ"ב ובס' יראים סי' קמ"ו ובמעשה הגאונים סי' ג' וסי' ט"ז, וע' בת' הגרע"א סי' רי"ז ובבאר יצחק חא"ח סי' יו"ד.

שם חתיכה עצמה נ"נ, לאו דוקא בבישול אמרינן הכי, כ"א גם במליחה כמש"כ בפרדס סי' רל"ט ובת' הרמ"א ס"ס צ"ה.

שם מכדי רב כמאן אמר לשמעתיה כר' יהודא דאמר מין במינו לא בטיל כו', ולכאורה מאין הוכיח מר זוטרא מדברי רב דהוא משום דס"ל כר"י, דילמא בנה רב את דינו על הסתם משנה בע"ז דע"ד ע"א, דבשר בחלב אוסר בכל שהוא, וזהו מאי דאמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נ"נ, היינו משום נתינת הטעם שבה נושאת עליה איסור בב"ח, וממילא אוסרת כל החתיכות כולן, דבב"ח אוסר בכל שהוא

וי"ל דאם היה כן כוונת רב מדוע אסיק בדבריו מפני שהן מינה, תיפ"ל דבב"ח אוסר בכל שהוא, ומדינא הי"ל לאסור כל החתיכות כולן, ובע"כ דאי לא הוי אמר מפני שהן מינה, ה"א דוקא בבב"ח קאמר רב הכי, וכשיטת רבינו אפרים שהבאתי לעיל בסמוך. דבשאר איסורין לא אמרינן חתיכה נ"נ. ומשו"ה גופה הורה רב אגב אורחיה דלאו דוקא בבב"ח דינא הכי אלא בכל איסורין שבתורה, ולשיטתיה אזיל כדאמרינן בע"ז דע"ג ע"ב, רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה במינן במשהו, והוא כדעת ר' יהודא דמין במינו לא בטיל, ועפ"ז הוכרח רב לסיים בדבריו מפני שהן מינה, ומזה גופה הוכיח מר זוטרא דרב אמר לשמעתיה כר' יהודא, וע' רש"י ד"ה מפני ולקמן דק"ט ע"א רש"י ד"ה ותו ולעיל דצ"ז ע"א תוד"ה אמר ובראב"ן סי' י"ג ובמהרי"ק שרש קנ"ד.

שם אלא קסבר אפשר לסוחטו אסור, ע' ראב"ן סי' י"ז ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ב וברוקח סי' תל"א ובתמים דעים להראב"ד סי' ו' ובר"ן ס"פ כל הבשר.
שם כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב כו', ע' בת' הגרע"א סי' פ"ג ובאור שמח פ"ט ה"ח ממ"א.
רש"י ד"ה איזורו, האיזור תמיד הוא קבוע בחלוקו כו' ע' תענית דכ"ט ע"ב תוד"ה מי ובט"ז או"ח סי' תקל"ד ובביאור הגר"א שם סק"ד.
רש"י ד"ה אם יש בה בנ"ט באותה חתיכה כלומר שאין באותה חתיכה לבדה ששים לבטל כו', והרמב"ם בפ"ט ה"ח ממ"א דמפרש נותן טעם ממש שטועמו עכו"ם ע"ש, משום דאיהו לטעמיה שם פט"ו ה"ל דסמכינן אקפילא ארמאה, וכ"ה ג"כ דעת הראב"ן בסי' כ', ובשני דעות אלו נחלקו המחבר והרמ"א בסי' צ"ב ס"ב, וע"ש סי' צ"ח ס"א ובביאור הגר"א סק"ז.
רש"י ד"ה אמר אביי, כדגמרינן לקמן דקט"ו מלא תאכל ג' פעמים כו' ע"כ, גם הרמב"ם נקט דרשה זו יותר מכל הדרשות שם. כדכ' בסה"מ מצוה קפ"ז וע' בלח"מ פ"ט ה"ב ממ"א, וכ"ה בשו"ע ר"ס פ"ז ועמש"כ בחידושי לבכורות ד"ו ע"ב.
רש"י ד"ה מבב"ח, דחידוש הוא דשניהם מין היתר זה לבדו וזה לבדו כו'. ע' פלתי סי' פ"ז סק"ב וסי' צ"ב סק"ט ובתוס' ע"ז דס"ה ע"ב ד"ה הבגד ובחידושי ח"ס שם ובגינת וורדים להפמ"ג כלל נ"ד.
רש"י ד"ה א"ל, אלא דרך בשול שאסר הבשר להתבשל בחלב ואין לך כגון זו שלא יתן טעם ע"כ, וכ"כ הר"ן לע"ז דס"ה ע"ב וז"ל דרך בשול אסרה תורה פירש דאיכא נתינת טעם ע"ש. ולכאורה איכא למידק לפ"ז בהא דיליף לקמן מלא תבשל ג' פעמים. א' לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה וא' לאיסור בשול והביאו רש"י לעיל בסמוך, דילמא ליכא איסור כלל על עצם הבשול, רק להכי אפקיה רחמנא בלשון בשול, דבזולתו ליכא טעם ורק ע"י הבשול נולד נתינת הטעם, די"ל דרבא דאמר דרך בשול א"ת, דייק מלא תבשל הפרטי המורה על אכילה. מדוע אפקיה רחמנא גביה בלשון בשול, לכתוב לא תאכל. ובע"כ להורות על נתינת הטעם זה בזה שלא יתכן בזולת הבשול, וע' ברמ"א סי' ק"ה ס"א ובביאור הגר"א שם סק"ח ובפלתי ר"ס פ"ז ומש"כ בחדושי לקמן דקי"ד ע"א.
ואין להקשות הלא איצטריך מאי דשינה הכתוב מאכילה לבשול, להורות דאפילו שלא כדרך הנאתו אסרה תורה, כדאמרינן בפסחים דכ"ה ע"א וע' בסה"מ ל"ת קפ"ז, די"ל דאפילו שלא כדרך הנאתו ג"כ אינו חייב רק דרך בשול וע' בפמ"ג ר"ס פ"ז.
רש"י ד"ה אלא קסבר, אף ההיתר שבה נעשה איסור כו', ע' עונג יו"ט סי' פ"א.

תוד"ה טיפת, כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב איירי כו', ע' במרדכי רמז תרצ"א ובס' התרומה סי' נ"א ובת' מהר"ם ב"ב סי' תרט"ז ובש"ך סי' צ"ב סק"ד וסקי"ג ובביאור הגר"א שם סקי"ח ושם סי' ק"ה סק"ו.

בא"ד ואין מפעפע מחתיכה לחברתה אלא ע"י ניעור וכיסוי כו', ע' ביו"ד סי' ס"ט סי"ח ובביאור הגר"א שם סק"ע ובסי' ק"ה ס"ק כ"ו וסק"מ וס"ק מ"ב ובאו"ח סי' תמ"ז ס"א ובביאור הגר"א שם סי' תס"א ס"ק ט"ז וסי' תס"ז סק"ל וסקמ"ו וסק"נ.

תוד"ה מבשר, וא"ת דהכא משמע דנפק"ל לאביי טעם כעיקר מבב"ח כו', ע' פסחים דמ"ד ע"ב תוד"ה ורבנן ובנזיר ז ל"ז ע"ב תוד"ה מגיעולי ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתקי"ג ובבאר יצחק חא"ח סי' י"א.

תוד"ה דחדוש הוא פי' בקונטרס דשניהן מין היתר כו' וטעם זה לא קאמר באלו עוברין כו', ע' בש"ק לירושלמי נזיר פ"ו ה"א ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ז ובח"ס חי"ד סי' פ"ה פ"ו.

תוד"ה אמר רבא דרך בשול אסרה תורה דיחויא בעלמא כו' אבל טעם כעיקר הוי דאורייתא כו', אמנם בס' התרומה סי' מ"ט כ' דאביי ורבא פליגי ורבא ס"ל דלאו דאורייתא הוא והלכה כרבא לגבי אביי וע' בת' מהרי"ק שרש קמ"ד ובת' הגרע"א סי' ר"ז.

תוד"ה דאמר, פי' בקונטרס דאמר רבא בפ' גיה"נ ואין לשון זה שם כו', עמש"כ בחידושי לעיל ד"ק ע"ב.

תוד"ה אפשר לסוחטו מותר פי' דיעבד כו' אבל לכתחלה אין מבטלין איסור כדפירש בקונטרס עכ"ל. אמנם בת' הרשב"א סי' תצ"ה כ' שאין אומרין אין מבטלין איסור לכתחלה אלא כשמבטל את האיסור ואכלו אבל לסחוט את האיסור ולהוציאו מתוך ההיתר אין זה מבטל איסור אלא מכשיר את ההיתר ומפריד ממנו האיסור שאם כן בטלת כל הגעלה וליבון וטיחת הכחל כו', וע' פר"ח ה' פסח סי' תנ"ב סק"א וביאור הגר"א ליו"ד סי' צ"ח סקכ"ו ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"א ובת' הגרע"א סי' ר"ז.

דף קח:

חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא. ע' ש"ך סי' צ"ט ס"ק י"ד וט"ו ושם סי' צ"ב סקט"ו ובביאור הגר"א סקל"ד ובפלתי שם סק"י ובסי' צ"ט סקי"ט.

שם חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זע"ז אמר רב לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בשולו כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ט ובפמ"ג שער התערובות חלק שני פרק ב' ד"ה ודע ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ו ובגינת וורדים כלל נ"ח ובמנ"ח מצוה צ"ב.

שם כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פלט, ע"ל דף מ"ו ע"ב רש"י ד"ה דכווצן ובמש"כ בחידושי שם בגמ'.
שם כשקדם וסילקו, כה"ג לעיל ד"ק ע"א וע"ש תוד"ה בשקדם ומש"כ בחידושי שם, וע' בראב"ן סי' כ"א ובספר הערוך מש"ך סימן צ"ב ובפלתי שם סק"א וסק"ג.
שם ובבא מיורה גדולה ע' לח"מ פ"ט ה"א ממ"א ובח"ס חי"ד סי' צ"ב.
שם ולוי אמר אף לוקה על בשולו, ע' ברי"ט אלגזי לבכורות פ"ק בסוגיא דגמל גמל סי' ב'.
שם ובאיזה בשול אמרו כו', עיין פר"ח סימן פ"ז סק"ג.
שם ואפשר לסוחטו עצמו תנאי היא כו', ע' פלתי סי' ק"א סק"א.
שם נראין דברי ר"י בשלא ניער ולא כסה כו', ע' ריב"ש סי' רנ"ה וברדב"ז ח"א סי' רכ"ג.
רש"י ד"ה חצי זית חלב הכי משערינן יין וחלב וכל משקה לשערו בכזית כו', ע' פר"ח ליו"ד סי' צ"ט סק"ו ובח"ס חא"ח סי' קכ"ז.
רש"י ד"ה והכא, שכל זמן שאינו נח מרתיחותיו אינו פולט, ע' בס' המנהיג ה' פסח סי' י"א ובראב"ן סי' ט' כ"ב כ"ג.
רש"י ד"ה מפלט, שהחלב בגגה של חתיכה הוה, ע' פלתי סי' צ"ב סק"ו.
תוד"ה אמאי, מכאן היה מדקדק רבינו שמואל דלמ"ד מין במינו לא בטיל צריך תרי ששים כו', ע' בס' התרומה סי' נ"ב וברוקח סי' תפ"ח ובשו"ע סי' צ"ד ס"ב וביאור הגר"א שם סק"ז ובס' אור גדול סי' ס' אות ח'.
בא"ד והלא בעלמא חתיכה של היתר נעשה נבלה מדרבנן כו', ע' פלתי סי' צ"ב סק"ט ובליקוטים מחידושי הגרע"א בסוגיין ובאור שמח פ"ט ה"ט ממ"א.
בא"ד אע"ג דגדי אסרה תורה ולא חלב מ"מ מדרבנן החלב עצמו נאסר כו', ע' תרומת הדשן סי' קפ"ג.
בא"ד היינו דוקא בבשר בחלב כו', ע' בשו"ע סי' ק"א ס"ב ובביאור הגר"א שם סק"ז.
בא"ד ומכאן יש להוכיח דתבלין הבלועין מחלב או מדם ונפלו לקדירה מתבטלין בששים כו', ע' ס' התרומה סי' נ"ג ובשו"ע סי' צ"ח ס"ח ובביאור הגר"א שם סקל"ג ובחוות דעת שם סי' צ"ב סק"א
תוד"ה שנפל, דכשנותנין ירק בקדירה רותחת משתנה מראית המים מן הירק כו'. ע' ת' הרשב"א סי' רס"ג ובס' התרומה סי' נ"ד ובת' מהר"ח אור זרוע סי' ו'.
בא"ד דהא דקאמר מפלט לא פליט היינו עד שיהא שבע מלבלוע אבל לאחר ששבע חוזר ופולט כו', ע' פמ"ג ליו"ד סי' צ"ב סק"א במשבצות ובשפ"ד שם סק"ב ובפלתי שם סק"ז.
בא"ד ואין להתיר מטעם זה להגעיל כלי שהוא בן יומו כשאין במים ששים כו', ע' בת' הרשב"א סי' תנ"ו וס' תק"ג ובס' המכריע חא"ח סי' י"ז וחי"ד סי' כ"ג.

בא"ד לא הגעילו אלא כלים קטנים בתוך הגדולים כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' ל"ב ולעיל ד"ק תוד"ה בשקדם בסה"ד ובפלתי סי' פ"ז סקי"ג וסי' צ"ב סק"ט וסק"י וסי' צ"ד סק"ד וסק"ט.

בא"ד ובערב פסח קודם ארבע שעות מותר להגעיל כלי של חמץ אע"פ שאין במים ס' דאיכא ג' נותני טעם כו', ע' ע"ז דע"ו ע"א תוד"ה מכאן ובת' הרשב"א סי' רס"ב ובשו"ע ה' פסח ר"ס תנ"ב ובביאור הגר"א שם וליו"ד סי' צ"ד סקט"ז.

דף קט.

מכלל דר' יהודא סבר כי ניער מתחלה ועד סוף כו' ע' במעשה הגאונים סי' י"ב ובפלתי סי' ק"ה סקי"א וביד המלך פ"ט ממ"א.

שם דלמא אפשר לסוחטו ד"ה אסור והכא במין במינו קא מיפלגי כו', ע' פלתי סי' צ"ב סק"ה וסק"ט ובסי' ק"ו סק"א.

שם **ור'** יהודה לטעמיה דאמר מין במינו לא בטיל ורבנן לטעמייהו כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ו ובר"ן נדרים דנ"ב ע"א.

במשנה הכחל קורעו ומוציא את חלבו כו' ע' מה שהאריכו בזה הראב"ן בסי' י"ז ובס' התרומה סי' נ"ו נ"ז וברוקח סי' תמ"ב ובס' המנהיג ה' סעודה סי' י"ט ובמעשה הגאונים סי' ט"ו.

רש"י ד"ה ותו לא מידי, והשתא דקם ליה רבי בשיטתיה דר' יהודה כו', כבר האריכו יכו בזה התוס' לעיל ובפסחים כנרשם עה"ג, וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ח וסי' ל"ב ובס' התרומה סי' מ"ח ובראב"ן סי' י"ג כ' שי"א ובירא‍ים סי' קל"ט ובס' המכריע חי"ד סי' כ"ד ובריב"ש סי' שמ"ט ובשעה"מ פט"ו ממ"א.

רש"י ד"ה הלב, ובמס' כריתות מוקים לה בלב עוף שאין בדמו כזית כו', ע"ל ע"ב רש"י ד"ה הא איסורא ובת' מהר"י מינץ סי' ט"ו.

בא"ד אבל בבהמה חייב כרת אם לא קרעו לאחר בשולו ע' פמ"ג בפתיחתו לה' מליחה ובפלתי ר"ס ס"ט.

בא"ד אבל בשרו אינו נאסר שהלב חלק הוא ואינו בולע כו'. וכ"ה הלשון גם ברוקח סי' תמ"א, אבל הראב"ן בסי' י"ג כ' דאינו בולע ואינו פולט הוא דם שבבשרו אבל דם שבחללו פולט דרך פתיחתו וכן כתב שם בסי' כ' וסי' רע"א, אמנם בפרדס סי' רכ"ג כתב רש"י דלב מישע שיע ולא פליט ממנו.

תוד"ה נראין, תימא לימא דכו"ע מב"מ לא בטיל כו'. ע' בחידושי ח"ס לע"ז דס"ו ע"א.

תוד"ה הלב. פי' בקונטרס כו' אבל בבהמה חייב כרת אם לא קרעו לאחר בשולו ואי אפשר לאמר כן דבהדיא אמרינן בהקומץ רבה דדם שבשלו אינו עובר עליו כו', ורש"י ותוס' לטעמייהו אזלו בפלוגתתם דהכא, לקמן דק"כ ע"א בד"ה הקפה, וע' בס' התרומה סי' נ"ה ובבשמים ראש סי' ל"ד ובכסא דהרסנא שם ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ו.

בא"ד ומה שפי' בקונטרס דבשר הלב אינו נאסר שהלב חלק הוא ואינו בולע דהכי אמרינן בפסחים שאני לב דשיע אור"ת דאין לסמוך ע"ז לעשות מעשה דדחיה בעלמא הוא כו'. וכ"כ התוס' בפסחים דע"ד ע"ב ד"ה שאני ובס' התרומה סי' נ"ו, ונראה דשיטת רש"י הוא כמש"כ הבעל המאור בפ' כיצד צולין. דאע"ג דהאי שינויא למידחא הוא אפ"ה קיי"ל כי האי שנויא דהא קא חזינן דהכי הוא דלב מישע שיע כו', וע"ש בהשגת הראב"ד ובתמים דעים סי' קל"ז ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ה ובערוך מש"ך סי' ע"ב ובשירי קרבן לירושלמי נזיר פ"ו ה"ט ולשבועות פ"ג ה"ב ובח"ס חי"ד סי' ע"א.

דף קט:

א"ר זירא אמר רב אינו עובר עליו ומותר. ע"ל דצ"ז ע"ב תוד"ה וכחל עצמו ובתשובות הרמב"ם סימן ע"ג וביראים סימן קמ"ט ובפלתי סימן צ' סק"ב.

שם לא קרעו קורעו לאחר בשולו ומותר, ע' בת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ'.

שם דלמא לב הוא דסגי ליה בקריעה אבל כחל לא סגי ליה בקריעה, ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ח ובפרדס סי' רמ"ד ובמעשה הגאונים סי' י"ד.

שם מאי קמ"ל מתניתין היא הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב וטחו בכותל, ע' בס' המכריע חי"ד סי' כ"א.

שם אמרה ליה ילתא לר"נ מכדי כל דאסר לן רחמנא שרא לן כו', ע' בת' מהרשד,ם חי"ד סי' קנ"ב ומש"כ בחידושי לעיל ס"פ אלו טרפות.

שם כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה כו', במד"ר אחרי פכ"ב ה' מתיר אסורים כו' יותר ממה שאסרתי לך התרתי לך כו' ועיין שם בפ' ראה פ"ד ובתנחומא שמיני סי' ח' ובילקוט שם רמז תקל"ו ולתהלים רמז תתפ"ח.

שם אסר לן דמא שרא לן כבדא ע"כ, והיינו דבעי ר' ירמיה בירושלמי תרומות פ"י ה"ו שלקה בחלב מהו ולא איפשטא, וע' בס' המכריע חי"ד סי' י"ז ובפלתי סי' ע"ג סק"ב ובחו"ד שם סק"ז.

שם חזיר מוחא דשיבוטא, הכא פירש"י דג ששמו שיבוטא ובע"ז דל"ט ע"א תוד"ה וסימניך כתבו דהוא עז של ים, וע' פר"ח ליור"ד סי' פ"ג סק"ד ובת' הרמ"א סי' נ"ד ובברכי יוסף חי"ד סי' רצ"ז סקי"ד ובשעה"מ פ"ט ה"ה מה' כלאים.

שם גירותא לישנא דכוורא, ע"ל דס"ב ע"ב רש"י ד"ה חזיוה ובנדה ד"נ ע"ב רש"י ד"ה והיינו.

שם זויקו לה כחלי והא אנן תנן קורעו כו' ע' פר"ח סי' צ' סק"א ובפלתי שם סק"א וסק"ב.

רש"י ד"ה הא קמ"ל, דצלי נמי קרי בשול דכתיב בד"ה ויבשלו הפסח. וכ"כ רש"י בסוף העמוד וע"ל ע"א תוד"ה הלב ובדף צ"ו ע"ב תוד"ה אבל ובמש"כ בחידושי שם, וע' פר"ח סי' פ"ז סק"ב ובחידושי באר שבע בסוגיין.

תוד"ה אינו, פי' בקונטרס כו' משמע שרוצה להעמיד כולה שמעתתא דכחל לצלי דאי לקדירה אמאי מותר הא יצא חלב וחזר ונבלע כו' ע"כ. וע"ל דק"י ע"א רש"י ד"ה והא וקשה דבפרדס סי' רמ"ה כתב רש"י בפירוש כחל שבישלו לחודיה בקדירה שלא בישל בה בשר מותר אבל לכתחלה אסור לבשל אפילו בקדירה שלא בישל בה בשר כו' ע"ש, הרי בהדיא דאפילו בקדירה התיר בדיעבד אם רק לא בישל בה בשר, ולא חייש להא דבולע אח"כ החלב שיצא, וע"ל דצ"ז ע"ב בשני דבורי התוס' המתחיל וכחל ובתרומת הדשן סי' קפ"ב ובפר"ח סי' צ' סק"א ובביאור הגר"א שם מסק"ו עד סקי"ד.

תוד"ה לב, וא"ת אדרבה דוק מינה איפכא אינו עובר עליו הא איסורא איכא כו', ע' אור שמח פ"ט ה"ו ממ"א.

תוד"ה דלמא לב. משום דשיע ולא בלע אפילו לקדירה או לצלי משום דכבולעו כך פולטו כו', ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' ה'.

תוד"ה נדה, בסלוק של פרשת פרה יסד ר' אליעזר הקליר כו' והכל עשה ע"פ הירושלמי, ע' חגיגה די"ג ע"א תוד"ה ורגלי ובשבלי הלקט ענין תפלה סי' כ"ח ובה' מילה שם סי' ז'.

תוד"ה ההוא, ור"ת פירש דהא דצריך קריעת שתי וערב וטחו בכותל לקדירה היינו קדירה עם בשר כו', ע"ל בסמוך תוד"ה אינו ומש"כ בחידושי שם.

בא"ד דאי בהדי בשר נעשה הבשר נבלה כו' ע' פלתי סי' צ"ב סק"י.

דף קי.

ורב בקעה מצא וגדר בה גדר. כמה פעמים בש"ס מצינו כן דוקא על רב ולא על תנאים ואמוראים אחרים. כדביאר באגרת דרב שרירא גאון בדברו אדות נשיאותם דרב ושמואל. דרב הניח לשמואל לישב בנהרדעא דהיה מקום תורה והוא אתרחיק בדוכתא דלא הוה

ביה תורה וישראל נפישי הוו התם דאפילו איסור והיתר לא הוו ידעי, בכדי להרבות תורה במקומות כאלו ע"ש.

שם אנא כחל של מניקה שניתי לו כו', בתשובות הרמב"ם סי' ע"ג ובפרדס סי רמ"ה ובראב"ן סי' י"ד אינם מחלקים בין מניקה לשאין מניקה. וכ"ה דעת הרמב"ם והמחבר. אולם בס' האשכול ח"ג סי' כ"ז כתב דכחל גדיים קטנים שאין דרכם להיות חלב בהן אם בשלם עם בשר הכל מותר ולא מחזקינן איסורא. וע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רי"ש וסי' שכ"ט.

שם אי לאו דשמיע לה מבי נשא ופי' רגמ"ה מבי נשא מבית אביה ע"כ, והנה רש"י בשבת דכ"ג ע"ב כ' דבי נשא אביו ואיכא דאמרי חמיו, וע"ש בתוס' מה שהאריכו בזה, ולא הביאו מהא דבסוגיין. דהענין מורה דבי נשא הוא אביה וכפי' רגמ"ה וצע"ק.

שם רמי בר תמרי דהוא רמי בר דיקולי מפומבדיתא, הנה העץ שנקרא בלשון הכתוב תמר נקרא בלשון הש"ס דקל, וכדפירש"י בסוכה דל"ב ע"ב שתי תמרות שני דקלים. ועפ"ז י"ל שהיו שם אנשים שקראו לו רמי בר תמרי על שם הכתוב, ומהם שהיו קוראים אותו רמי בר דיקולי כפי המדובר אז בלשון ב"א, ומשום סימן שהיה אז בפומבדיתא איש אחר. שנקרא ג"כ רמי בר תמרי ואביו לא היה נקרא כלל בשם דיקולי, או להיפוך, ולכן עשו לו סימן בש"ס שהיה נקרא בשתיהן, וכה"ג במנחות דכ"ט ע"ב לפ"מ דתיקן הגרסא שם בשטמ"ק.

אולם אם הגרסא נכונה כמו שהיא בגמרא שם, אז תהיה לכאורה ראיה למש"כ בנוב"י מ"ת חאה"ע סי' ע"ט, שאין להקפיד להשתדך עם חתן ששמו כשם אבי הבתולה. ור' יהודא החסיד דתיקן למשפחתו דוא דתיקן כמש"כ הנב"י ע"ש, דבגמרא שם אמרו בהדיא דשמו של חמוה דרמי בר דיקולי הוה ראמי בר תמרי זולת אם נחלק, דשם הראשון הוא ראמי באלף והשני רמי, לפי גרסת הש"ס שם לפנינו, ועפ"ז היו ניכרים במבטא בלשונם ואכמ"ל.

שם איקלע לסורא במעלי יומא דכפורי כו', ע' בט"ז ולבושי שרד לאו"ח סי' תר"ה.

שם ולית לך נותנין עליו חומרי המקום כו', עמש"כ בחידושי לעיל די"ח ע"ב וד"נ ע"א.

שם א"ל חוץ לתחום אכלתינהו, ולכאורה אמאי הוצרך לצאת חוץ לתחום. הרי אפילו בנודר מן העיר דאיהו גופיה שויא אנפשיה חד"א ליהנות מן העיר, אפ"ה מותר ליכנס לתחומה כדתנן בנדרים דנ"ו ע"ב, והכא דכל האיסור על בני העיר גופייהו הוא רק מצד המנהג, הרי היה מקום לפ"ז לאמר דגם אינהו גופייהו אינן אסורין רק כתוך העיר אבל בתוך התחום מותרין לאכול, ומכש"כ האורח דרק מצד נתינת חומרת המקום שהלך

לשם אתינן עליה, הרי די אם נאסור אותו בתוך העיר, אבל מה מקום לאסור עליו גם את התחום עד שהוצרך לצאת חוץ לתחום. ואפ"ל משום דבנדרים הלך אחר לשון ב"א, משא"כ במנהג המקובל על בני העיר נחשב גם התחום בכלל האיסור. אבל חוץ לתחום דינו כמדבר וכדאמר רב אמי בפסחים דנ"ב ע"א, וע' בפר"ח לה' פסח סי' תס"ח סק"ד ושם בקונטרס מנהגי איסור סי' כ"ה וברמ"א ה' ג'יטין סי' קכ"ח סי"ד ובביאור הגר"א שם סקכ"ג ובמראה הפנים לירושלמי ב"ב פי"ד ה"ז.

שם ודלמא מיי"נ הויא א"ל לאחר יב"ח הוו, ע' ט"ז יו"ד סי' קכ"ג סק"ח ובזר זהב על ס' המכריע סי' כ"א ובחידושי ח"ס לע"ז דל"ד ע"א.

רש"י ד"ה והא, דאי בקדירה אמאי מותר הא יצא החלב וחזר ונבלע. ע"ל דק"ט ע"ב תוד"ה אינו ומש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה בקעה. ראה שהיו מזלזלים באיסור בב"ח והחמיר עליהם, ע' ת' מהרשד"ם חי"ד בדיני או"ח סי' נ"ב.

רש"י ד"ה פטור מן התפילין מפני שצריך לחלצן תדיר, וכ' עה"ג דבכתובות דק"ד ע"א כ' התוס' הטעם לפי שאין יכולין ליזהר היטב ע"ש וכדברי התוס' הוא גם במרדכי ה' תפילין. ולע"ד שניהם לדבר אחד נתכוונו, דלפי שאין יכולין ליזהר היטב זה גורם שיצטרך לחלצן תדיר, וע' מג"א ר"ס ל"ח.

תוד"ה דאתנייה, ואין חילוק בין מניקה לשאינה מניקה כו' ע' בשו"ע סי' צ' ס"א ובביאור הגר"א שם סק"ה ובמש"כ בחידושי בגמ' לעיל בסמוך.

דף קי:

אדהכי אייתיה להההוא גברא דלא הוה מוקר אבוה ואמיה כו' ע' שאילתות פ' קדושים סימן ק"א ובשאילת שלום והעמק שאלה שם.

שם כפתוהו אמר להו שבקוהו כו', ע' מרדכי פ"ק דב"ב רמז ת"צ ובכתובות רמז קנ"ט ובמל"מ פ"ג הי"ד מה' עבדים.

שם דתניא כל מ"ע שמתן שכרה בצדה אין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה. פי' שמתן שכרה של המצוה מבואר בתורה: כמו גבי כבוד אב ואם דכתיב אצל המצוה למען יאריכון ימיך. דאל"כ תקשה לד' נתן דקאמר בספרי ס"פ שלח, דאין לך כל מצוה ומצוה שאין מתן שכרה בצדה וע' מנחות דמ"ד ע"א, האם לדידיה אין חיוב על הב"ד לכוף לקיים שום מ"ע, וע' ר"ה ד"ו ע"א ובתוד"ה יקריב ובת' הריב"ש סי' שצ"ב וברמ"א יו"ד סי' קס"א

ס"ה ובחו"מ סי' צ"ז סט"ז ובסמ"ע שם סקל"ה ובט"ז יו"ד סי' ר"מ סק"א ובתומים ר"ס ק"ז ובקצוה"ח ר"ס כ"ו ובת' ח"צ סי' א' ובח"ס חח"מ סי' קע"ז ובת' דבר אברהם סי' ל"ז.

שם א"ל חזינא לך דחריפת טובא, ולכאורה מאי חריפותא בהא דעכבינהו מלכופו, הלא בירושלמי דפאה פ"א ה"א מסיק ר' יוסי בי ר' בון הלואי הוון כל שמועתה ברירי לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב, וע' קידושין דל"ב ע"א ובתוד"ה אורו. ומשו"ה צ"ל בסוגיין דלא הוה מוקיר אבוה ואימיה לא איירי בפרנסה, רק סתם לא נהג בהם כבוד אב ואם, וע"ז בעו להלקותו, והורה להם מדתניא דזהו מ"ע שמתן שכרה בצדה שאין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה.

ועפ"ז ניחא נמי דלא תקשה מברייתא זו על הני אמוראי בבבלי וירושלמי שם דפליגי אם כופין לבן על פרנסת האב. הלא היא מ"ע שמתן שכרה בצדה ואין כופין עליה, דבע"כ זהו בסתם כבוד או"א, ואינהו פליגי בחיוב פרנסתם, ומסקו דבזה כופין.

שם אי הוית באתרא דרב יהודה אחוינא לך חורפאי, והנה המהרש"א הק' בב"ק דנ"ט ע"ב, אהא דאלעזר זעירא אמר גברא רבה אנא, מנדרים דס"ב דר"ע אמר אוי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה ע"ש, ולפי דבריו תקשה יותר בסוגיין: דהא ר"ט היה אז בסכ"נ ממש, ואלעזר זעירא עכ"פ חבשוהו עד שיתברר משפטו, ובתוך כך חפץ להנצל מיסורים. אבל הכא הלא כבר הכירו ר"ח לת"ח גדול. ומה ראה הוא לאמר על עצמו שהוא חריף יותר מכאשר הכירו ר"ח, ולא עוד דקא"ל נמי אי הוית באתריה דרב יהודא אחוינא לך חורפאי, כאילו אמר פה צר לי המקום להראות חריפותו. ורק באתריה דר"י שנמצאים ת"ח יותר גדולים שם המקום מסוגל יותר לזה, ומצאתי במהר"ם שי"ף שכ' אי הוית באתריה דר"י ר"ל שהיית שוכן עמי תמיד כו' ע"ש.

לכן נלע"ד לעשות את כל המעקשים למישור, דהנה בנדרים דס"ב ע"א אמרינן רבא רמי כתיב ועבדך ירא את ה' מנעוריו וכתיב יהללך זר ולא פיך הא באתרא דידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה ע"ש, ולפ"ז אפ"ל כיון דכל הילפותא להתיר באתרא דלא ידעי ליה הוא מעובדיהו, ואיהו הרי אמר כן בשעה שאליהו אמר לו לעשות דבר, שלפי דעתו היה בזה ספק סכנה של מות כמבואר בקרא, משו"ה י"ל דאף באתרא דלא ידעי ליה הותר לו עכ"פ אם יאמר כזאת להנצל מצער או מהפסד, אבל בלא"ה אין מקום לאמר שבלא שום מטרה, מותר להכריז על עצמו צורבא מרבנן אנא גברא רבה אנא, והנה ד"ט שפיר נצטער מפני שהיה ת"ח גדול ועשיר גדול, והי"ל לפייסו בדמים דקאמר בש"ס נדרים, היינו להנצל בעשרו ולא יצטרך להכריז על עצמו שהוא טרפון הנודע בתורתו יותר מבעשרו, ואלעזר זעירא הלא היה חבוש, ולהנצל מן הצער הלא שרי לאודועי

נפשיה באתרא דלא ידעי ליה, ומאי דאמר להו בפה מלא גברא רבה אנא, ולא אמר להם ד"ת שיכירוהו בעצמם שהוא אדם גדול. אפ"ל דהת"ח דסבור יוהרא הוה לא חבשוהו בידיהם, רק כשהלכו מאתו פקדו לשוטריהם לחבוש אותו. והם היו אנשים פשוטים עד שאין נופל שיאמר להם ד"ת, ולא הי"ל עצה אחרת להנצל, רק שיאמר להם בסתם גברא רבה אנא ודברים אלו מסרו השוטרים אל הת"ח, עד שבאו לתהות על קנקנו, ואז אמר להו או אתון בעי מנאי מילתא או אנא איבעי מינייכו מילתא כו'. והש"ס קיצר בזה מפני שהוא מובן שאין דרך ת"ח בעצמם להיות חובשים, ועכ"פ לדידיה ודאי היה מותר לאודועי נפשיה להצלה מן הצער.

וברמי בר תמרי דבסוגיין הני דאתיוהו לקמיה דרב חסדא בודאי היה כוונתם נמי לצערו, על דמשני ממנהג המקום לאכול כחל, ובכ"ז לא התפאר בעצמו כלום רק השיב על כל שאלותיו של ר"ח ומתשובותיו הבין ר"ח שהוא ת"ח גדול, עד שר"ח א"ל חזינא לך דחריפת טובא, אמנם רמי גופיה כדי שלא יתראה כמשתמש בכתרה של תורה השיב לר"ח אי הוית באתריה דר"י (ששם מקומי כדפי' המהר"ם שי"ף ונודעתי שם בלא"ה) אחוינא לך חורפאי, שם היה מותר אף להראות לך חריפות, אבל הכא באתרא דלא ידעי לי, די לפני שהשבתיך על מה ששאלתני או בא לפני, אבל אנכי מצדי לא הראיתיך מאומה להשתמש בכתרה של תורה. שעד עתה עוד לא באתי בגבולך לצער או להפסד כנלע"ד.

שם כי סלקת להתם בעי מינייהו כבדא מה אתון ביה, ע' מה שהאריך בביאור הסוגיא הראב"ן בסי' י"ג.

שם כבדא מה אתון ביה כו'. ע' תשב"ץ ח"א סי' ס"ח ובת' הריב"ש סי' קס"ד.

שם א"ל דילמא התם בכבדא דאיסורא ומשום שמנוניתא כו'. הר"ש והרא"ש והרע"ב בתרומות שם נקטו זאת לאוקימתא, ולפ"ד יל"ד דתיבת דילמא בגמרא מיותרת דדי במאי דקאמר התם בכבדא דאיסורא. וע' במה"פ לירושלמי תרומות פ"י ה"ו ובפר"ח ליו"ד סי' ע"ג סק"א שוב מצאתי בראב"ן סי' כ' שכ' דלא סמכינן אההוא שינוייא דהא דילמא קאמר ולדיחוי בעלמא וע"ש באבני שהם. ם

רש"י ד"ה כפתוהו, בד"א דארבעים ותו לא במצות ל"ת שכבר נעשית העבירה אבל מ"ע שלפניו ואינו רוצה לקיימה כו', וכן פירש"י בכתובות דפ"ו, אמנם לקמן דקל"ב ע"ב פירש"י החילוק. דבל"ת אית ביה מיתה או כרת דקלבד"מ אבל בעשה כגון עשה סוכה או עשה לולב אין בה חסרון כיס כולי האי. וע' במיוחסות סי' ר"מ ובחו"מ ס"ס תכ"ו

ובבאר הגולה שם ובת' פמ"א ח"א סי' כ"ו וח"ב סי' קנ"ה וח"ג סי' ט' ובמנ"ח מצוה ח' אות ה'.

רש"י ד"ה לא מיבעיא, דכיון דטרודה היא לפלוט ולהוציא כל שעה לא בלעה, ע' פרדס סי' רכ"ד.

תוד"ה טלית, ומכאן מדקדק ר"ת דסתם שאלה שלשים יום כמו הלואה כו'. התוס' בשבת ר"פ שואל הביא דשיטת רש"י היא דרק סתם הלואה שלשים יום אבל סתם שאלה היא פחות, ור"ת החזיק בשיטתו כמו הכא, והתוס' האריכו בזה שם ובמנחות דמ"ד ע"א ולע"ד קשה אמאי לא הביאו דשיטת רש"י היא גמרא ערוכה בחגיגה דכ"ב ע"ב דקאמר טמא מת בעי הזאה ג' וז' ומנא לז' יומי לא מושלי אינשי וצ"ע כעת, וע' בת' פמ"א ח"ב סי' ס"ה.

בא"ד ולענין ברכה נראה שאין לברך על השאולה אע"פ שאומר ר"ת דנשים מברכות אסוכה כו', ע' ברכות די"ד ע"א תוד"ה ימים ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ב ס"ס כ"ה.

בא"ד ואור"ת דהתם נמי אישתרו בכל ענין אפילו שלא בעידן עבודה כו'. ע' שאגת אריה סי' כ"ט ל' ל"א ובטו"א מגילה די"ט ע"ב ובת' חמדת שלמה סי' כ"ב ובמש"כ בחידושי לערכין ד"ג ע"ב ולתמיד דכ"ז

בא"ד והא דקאמר נהי דאשתרו בשעת עבודה כלומר בגדים שלובשים בשעת עבודה כו'. ע' בחידושי באר שבע לתמיד דכ"ז ע"ב.

תוד"ה כל מ"ע שמתן שכרה בצדה אין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה וא"ת והרי צדקה כו'. אמנם במרדכי פ"ק דב"ב רמז ת"צ תירץ. לפ"מ דמסקינן בירושלמי ב"ב ספ"ה. דעל מ"ע שמתן שכרה בצדה אין ב"ד שלמטה נענשין עליה, אבל באמת מוזהרין עליה. וע"ש במה"פ ובפי' ס' חרדים לירושלמי ברכות ר"פ כיצד מברכין ובת' מהר"ם ב"ב סי' תשנ"ה ובתומים סי' כ"ו סק"ה.

בא"ד ואור"ת דאכפייה היינו בדברים כו'. ע' כתובות ד"ע ע"א תוד"ה יוציא ובר"ן שם לדף מ"ט וברי"ש סי' ר"ן ובמהרי"ק שרש קמ"ח ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' קס"ו ובת' הרמ"א סי' ל"א ובחו"מ ס"ס תכ"ז ובבאר הגולה שם ובט"ז או"ח סי' שמ"ג סק"ב ובברכי יוסף חי"ד סי' רמ"ח סק"א וחח"מ סי' כ"ו סקי"ט ובקצוה"ח סי' ר"צ סק"ג ובת' פני יהושע ח"ב חאה"ע סי' מ"א ובמש"כ בחידושי לערכין דכ"ז ע"א.

בא"ד ועוד דבצדקה נמי איכא לאו לא תקפוץ ולא תאמץ, ע' ש"ך יו"ד סי' רמ"ח סק"ג ובחו"מ סי' רצ"ב ס"כ ובביאור הגר"א שם סקמ"ז ובקצוה"ח סי' צ"ז סק"ט ובאבני

מלואים סי' ע"א סקי"ד ובמחנה אפרים ה' מלוה סי' א' ובשעה"מ פי"ב הי"ד מה' אישות ובשושנת העמקים כלל ט'.
תוד"ה כבדא. אור"ת כו' דאי בתר מליחה ושהייה במלח פשיטא דשרי לבשלה בהדי בשר כו'. ע"ל דצ"ג ע"א תוד"ה חתכיה ובת' הרשב"א סי' תפ"ב ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ז ובס' התרומה סי' נ"ז נ"ח ובת' מהר"ח אור זרוע סי' קמ"ח וברוקח סי' תמ"ג ובת' חו"י סי' כ"ז ובת' מקום שמואל סי' כ"ז.
בא"ד דכמה דברים היו עושין כדי להראות הלכה לתלמידים כו', ע' פר"ח סי' ע"ג סק"א.
בא"ד א"נ התם קאי אקריעה שתי וערב כו', ע' בת' ריקאנטי סי' קצ"ט.
בסה"ד ורב אלפס כתב שמנהג בכל ישראל שלא לבשל כבד אפילו אחר מליחה בלא צלייה. ע' בס' הפרדס סי' רכ"ה ובתמים דעים להראב"ד סי' ט'.

דף קיא.

וקריבו לן קניא בקופיה ואכלנא, ע"ל דק"י ע"ב תוד"ה כבדא ובביאור הגר"א סי' ע"ג סק"א וברוקח סי' תי"ב.
שם ור"נ חלטי ליה ברותחין, וכה"ג אמרינן לעיל דק"ח ע"ב שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פליט ע"ש. הרי דטבע הרותחין להצמית, וע"ל דמ"ו ע"ב ומש"כ בחידושי שם.
שם גאמו לשבא כתנאי כו' ע' פלתי סי' ע"ג סק"א וע' ראב"ן סי' י"ג.
שם ר"א אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת. בתוספתא תרומות פ"ט, דפוס ווילנא החדשות. הגרסא אוסרת ונאסרת. אכן ניכר שהוא טעות הדפוס ובתוספתא צוקערמאנדל הגרסא כמו שהוא לפנינו בסוגיין. והיא מתאמת עם לשון המשנה בתרומות פ"י מי"א וע"ש בר"ש מ"ח וברא"ש ור"ן לנדרים דמ"ט ע"א ובראב"ן ס"ס כ"ד.
שם מפני שפולטת ואינה בולעת, תיבות אלו ליתא בתוספתא שם, וגם בזה גרסא דהכא עיקרית. שכן העתיקו בה"ג ה' דם ובפרדס סי' רל"ב ובראב"ן סי' י"ג ובת' מהר"ח אור זרוע סי' כ"ד וברוקח סי' תל"ח וסי' תמ"ג.
שם מתובלת אוסרת ונאסרת, וכ"ה הגרסא ברש"י ורגמ"ה ושם בה"ג ובתמים דעים להראב"ד סימן קנ"ג, אכן הגר"א ז"ל בשנות אליהו למתניתין דתרומות שם ובביאוריו ליו"ד סי' ע"ג סקי"ב, כדמתקן כלל הגרסא בברייתא דהכא גריס מבושלת במקום מתובלת.
שם שלוקה אוסרת ונאסרת, וכ"ה הגרסא בזבחים ד"צ ע"ב תוד"ה צלויין וברא"ש ור"ן לנדרים דמ"ט ע"א וברי"ש תרומות פ"י מ"ח. אכן בתוספתא שם הגרסא שלוקה אוסרת

ואינה נאסרת וכ"ה בה"ג שם, וברוקח סי' תמ"ה ובס' המכריע חי"ד סי' י"ז הביאו ב' הגרסאות וע' במה"פ לירושלמי תרומות פ"י ה"ו ולמעשרות רפ"ד.

שם דמא משרק שריק, וכ"ה הגרסא בת' מהר"ם ב"ב סי' נ"ט ובס' המכריע חי"ד סי' י"ח, אבל בערוך גריס משרג שריג וכ"ה בראבי"ה סי' ר"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' ח' ובראב"ן סי' מ"ט, וע"ש סי' י"ד ובאבני שהם אות ו וברוקח סי' תכ"ז ובתרומת הדשן סי' קס"ח.

שם מ"ט חלב שחוטה דרבנן, ע"ל דצ"ז ע"ב תוד"ה אלא ובראב"ן סי' י"ד ובפלתי סי' פ"ז סק"ב.

שם הלכתא בין כבדא בין כחלא, פי' בין בצלי בין במליחה כדכ' בס' יראים סי' קמ"ו. וע' ברוקח סי' תי"ב וסי' תל"ז ובריקאנטי סי' רי"ש.

רש"י ד"ה ומשום, לפי שטרודה לפלוט כל שעה ואינה בולעת כלום כו', ע' פמ"ג סי' ס"ט במשבצות סקכ"ט.

רש"י ד"ה שלוקה הרבה מאד, ע"ל דע"ז ע"א רש"י ד"ה ששלקו ומש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה הלכתא, ולדידן אסור לגמרי לכתחלה לפי ששפודים שלנו כו'. וכ"כ בס' התרומה סי' נ"ט, וע' באו"ח סי' תס"ז סט"ו ובביאורי הגר"א שם סק"נ.

תוד"ה וחתוכיה לתחת לבשלו בקדרה אחר צלייתו או מליחתו כו', ע' מה שהאריכו בזה בראב"ן סי' י"ג ובס' התרומה סי' נ"ח, וע' בשו"ע סי' ע"ג ס"ג ובביאור הגר"א שם סקי"ט ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' מ"ם.

תוד"ה דמא, דמסקינן התם דמולייתא שריא אפילו לכתחלה כו' ע' בס' המכריע חי"ד סי' י"ח וברוקח סי' תכ"ו.

בא"ד דם הלב מתבשל ומתייבש במקומו בחלל הלב, ע' בס' הערוך מש"ך סי' ע"ב.

תוד"ה דם, תחלה כשנפלט עד שלא נתבשל היה דאורייתא כו' ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ה ובפר"ח סי' ע"ג סקי"ז ובפמ"ג שם בשפ"ד סקי"ד ובפתיחתו לה' מליחה ובת' מקום שמואל סי' כ"ז.

בא"ד אבל חלב שחוטה תחלתו דרבנן. ע' בראב"ן סי' י"ד ובת' מהר"ם ב"ב סי' שכ"ח ושכ"ט.

תוד"ה תותי. ולא מצינו בקונטרס שחולק עליו בזה. ע' בביאור הגר"א סי' צ' סקי"ג.

בא"ד ואפילו עילוי בשרא לכתחלה הוא דאסור, פי' מפני שהוא נוטף עליו בעין כדביארו התוס' קודם לזה. וע' בביאור הגר"א סי' צ' סקכ"ו ובפמ"ג שם סי' ס"ט בשפ"ד ס"ק כ"ג ולעיל ד"ח ע"ב תוד"ה והלכתא.

בסה"ד אבל בדיעבד שרי, פי' משום דכיון דטריד למפלט לא בלע. כדכ' הרשב"א בתשובה סי' תשכ"א וע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתקצ"ב ובמעשה הגאונים סי' ג'.

דף קיא:

שפיד כבדא עילוי בשרא, ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' מ"ו.
שם כמה יהיר האי מרבנן, וכ"ה הגרסא ברא"ש, וכ' במעדני יו"ט דברי"ף גריס כמה זהיר כו', אולם לפנינו ברי"ף הגרסא כמה יהיר, וגרסא זו כמה זהיר ראיתי בתמים דעים להראב"ד סי' י'.
שם סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח ע"כ, האי ששחט בה קאי אשחיטת כשרה כדכתבו התוס' לעיל ד"ח ע"ב בד"ה סכין, אבל בסכין טרפה פליגי התם רב אחא ורבינא, וע' ע"ז דע"ה ע"ב תוד"ה הסכין ובס' האשכול ח"ג סי' ה' ובס' התרומה סי' ס"ט ובת' מהר"ם ב"ב סי' תס"ט וברוקח סי' רנ"ז ובפלתי סי' יוד סק"ט.
שם צונן אמרי לה בעי הדחה ואמרי לה לא בעי הדחה, ע' פסחים דע"ו ע"א ובר"ן שם לדף ל' ע"ב.
שם אר"י אמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח כו' לכאורה משמע דמסדר הש"ס סמיך להא דר"נ אמר שמואל. סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח. ובזה יל"ד לפ"מ דיש לחלק, דגבי שחיטה בע"כ צריך גם לכתחלה לשחוט בסכין. ולהכי שפיר נופל לאמר סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח, משא"כ במליחת בשר בקערה דעצם הפעולה א"א לעשותה מתחלתה, דהבשר גופיה נאסר בטרם שבאנו לדון בשאלת הכלי. כדאמרינן לקמן דקי"ב ע"ב אי בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות ועופות נמי אסירי. וכ"ה בשו"ע סי' ס"ט סי"ח. ולפ"ז מה מקום להסמיכו אצל סכין ששחט בה כו'. הרי טפי הי"ל לקבוע האי דינא לאידך דשמואל דאמר לקמן דקי"ג ע"א אין מניחין בשר מליח אלא ע"ג כלי מנוקב. ושם היה מקומו לסיים, אבל אם היה אינו מנוקב גם הכלי אסור להשתמש בה רותח, וזהו לשיטת הרא"ש דבסוגיין איירי דוקא בכלי שאינה מנוקבת. ומכש"כ לשיטת הראב"ד והרמב"ן שהביא הרשב"א, דגם במנוקבת איידי בסוגיין. וכ"כ הר"ן וע' במגיד משנה ספ"ו ממ"א ובס' הערוך מש"ך סי' ס"ט, לפ"ז בודאי דדין זה היה צריך לסדר לקמן שם. וע' ברוקח סי' תכ"ח ובשו"ע סי' קכ"ב ס"ה ובביאור הגר"א שם ס"ק ט"ז ובחידושי בר שבע בסוגיין ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' מ"ג.
שם מליח ה"ה כרותח. ע"ל דקי"ב ע"א תוד"ה ה"מ ובראב"ן סי' י"ד ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ס"ח סקל"א ובשעה"מ פ"ח הכ"ד מה' חו"מ ומש"כ בחידושי לעיל צ"ז ע"ב.

שם וכבוש ה"ה כמבושל, ע"ל דצ"ז ע"ב רש"י ד"ה כבוש ומש"כ בחידושי שם. וע' בירושלמי תרומות פ"י ה"ו ובר"ש שם משנה ח' ובר"ש סוף מ' כלים ובת' הרשב"א סי' תקי"ד ובמרדכי ביצה פ"ב רמז תרע"ד ובמהרי"ק שרש קנ"א ובאור שמח פ"ו הכ"א ממ"א.

שם דההיא פינכא דהוה בי ר' אמי דמלח ביה בשרא ותבריה כו', והוכיחו מזה בת' הר"ן סי' ס"ט ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ה דלכתחלה אסור לבשל בכלי אסור שאינו בן יומא, דאל"כ ל"ל למתבריה לשהייה עד למחר ע"ש. וקשה דלמא ס"ל לר' אמי כהאי תנא דע"ז דע"ה ע"ב דנ"ט לפגם אסור, ולפ"ז לא יועיל לו מאי דמשהה ליה עד למחר. א"נ כדאמר התם דע"ו ע"א גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא וכה"ג אשכחן בפסחים ד"ל ע"א גבי קדירות בפסח ישברו, דפריך ואמאי לישהינהו אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינן. ומשני גזירה דלמא אתו למיעבד בהו במינו, וע"ש במלחמות ובר"ן ובפר"ח ה' פסח סי' תנ"א סקי"א ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קכ"ב סק"ד וסקי"א ובת' הגרע"א סי' מ"ג.

שם מ"ט תבריה לאו משום דשמיע ליה מיניה דר"י דאמר מליח ה"ה כרותח, ע' פלתי סי' ס"ט ס"ק י"ח ובנוב"י קמא חי"ד סי' כ"ו.

שם האי אפשר למטעמיה והאי לא אפשר למטעמיה כו'. ע' בס' הערוך מש"ך סי' צ"ה ובפר"ח חי"ד סי' ק"ח סקכ"ב ובפלתי סי' ס"ט סקי"ז ובת' הגרע"א סי' קפ"ט.

שם כי קאמינא דליכא קפילא ע"כ, ולדידן אי ליכא קפילא שיעורא בששים וע"ל דצ"ז ע"ב ובמעשה הגאונים סי' י"א.

שם ושמואל אמר מותר נ"ט בר נ"ט הוא, ע' בת' הגרע"א סי' ר"ז ובבאר יצחק חי"ד סי' י"א.

שם לרבך יהיבי ליה ואכל ואת לא אכלת. כה"ג בשבת דק"ט ע"א ודק"מ ע"א.

שם חס ליה לזרעא דאבא בר אבא כו'. ע' בפר"ח לאו"ח סי' תצ"ו בקונטרס מנהגי איסור ס"ק כ"ג ובחידושי באר שבע בסוגיין ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים לפסחים דכ"א ע"ב ובאור שמח ה' גירושין פ"א הי"ז ובמה"פ לירושלמי תרומות פ"י ה"ב.

שם אמר חזקיה משום אביי, ע"ל דקי"ג ע"ב רש"י ד"ה הא דרביה ולעיל די"ז ע"ב רש"י ד"ה כל היכא ובמש"כ בחידושי שב.

שם הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח, ע' ראב"ן סי' שי"ד וברוקח סי' תי"ג ובביאור הגר"א לאו"ח סי' תמ"ז סקכ"ו ובת' הגרע"א סי' פ"ג.

שם צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאכול בכותח וה"מ צנון כו', ע"ל ד"ח ע"ב תוד"ה אגב ובס' האשכול ח"ג סי' ה' וסי' ל"ה ובמרדכי פ' כיצד מברכין רמז קט"ז.

רש"י ד"ה קפי צף למעלה כו' ע"כ, וטעמא דדמא דכבדא צף למעלה מפני הלחה שבה, כדביאר הראב"ד בתמים דעים סי' יו"ד ע"ש.

רש"י ד"ה והלכות כחל כבר למדנו למעלה לצלי בעי קריעה שתי וערב כו' ולקדירה קורעו שתי וערב וטחו בכותל ע"כ, ע' מש"כ בת' הרדב"ז ח"ב סי' תתכ"ז, על סתירת דברי רש"י מהא דלעיל דק"ט ע"ב בד"ה הא קמ"ל, שכ' קריעה בעלמא קא"ל או שתי או ערב, וע"ש בסוגיא מה שהאריכו בזה הרז"ה והמלחמות רשב"א רא"ש ור"ן. וע"ש תוד"ה אינו ותוד"ה ההוא ומש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה סכין. איידי דבית השחיטה רותח בולע הסכין מן הדם כו', ע' פלתי סי' יוד סק"ז.

רש"י ד"ה וצנון. דאגב חורפיה דצנון הוא בולע משמנונית הסכין הקרוש עליו כו'. ע"ל דקי"ב ע"א רש"י ד"ה קישות ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קכ"ב סק"ז.

רש"י ד"ה נ"ט בר נ"ט הוא אם היו מבושלים עם בשר ממש היה אסור לאכלן בכותח כו'. דברי רש"י מבוארים בפסחים דע"ו ע"ב ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותחא מר בר רב אשי אמר אפילו במילחא נמי אסורה משום דקשיא לריחא ולדבר אחר. וע' בס' האשכול ח"ג סי' ל' ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' פ"ז ס"ג.

תוד"ה ולא, כלומר מכאן אין להוכיח אבל הוא בפירוש אמרה כו', ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' רכ"ז.

תוד"ה כר"ח, אין הלכה כן כו'. ע' ברכות דמ"א ע"ב תוד"ה הלכתא וד"ה לאחר ושם בתוס' רא"ש ריי"ח ושטמ"ק, ובראבי"ה סי' קי"ז.

תוד"ה הלכתא, אלא כשאחד מהן רותח דבין עילאה גבר בין תתאה גבר קליפה מיהא בעי כו', ע' ש"ך סי' ק"ה סק"י.

בא"ד בשם רש"י פי' ריב"ן חתנו דוקא עלו שרי אבל נתבשלו אסור כו'. ע' זבחים דצ"ו ע"א תוד"ה ואם ובע"ז דע"ו ע"א תוד"ה בת וברא"ש לפסחים פ"ב סי' ז' ובס' התרומה סי' ס' וס"א ובס' הפרנס סי' נ"ט ובריקאנטי סי' רי"ב ובת' הרדב"ז ח"א סי' ר"י ובביאור הגר"א ליו"ד ר"ס צ"ה ובת' באר שבע סימן ל"ג ובבאר יצחק חי"ד סימן ז' וסימן ח' ובס' דבר משה סימן ט'

בא"ד משום דאגב חורפיה בלע טפי וחשיב כחד טעמא ונתבשלו לא גרע מצנון כו', ע' פסחים ד"ל ע"א תוד"ה דלמא ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ק"ה ס"ק פ"א ובת' מקום שמואל סי' פ"ט.

בא"ד ואין לאמר דשאני התם דהוי טעם שלישי כו', ע"ל דק"ח ע"ב תוד"ה שנפל ובש"ך סי' צ"ד ס"ק ט"ו ובפר"ח שם סקי"ד ובת' הרדב"ז ח"א סי' רל"ד ובביאור הגר"א לה' פסח סימן תנ"ב סק"א וסקי"ד ובחידושי הגרע"א ליו"ד סי' צ"ה ס"ב ובבאר יצחק חי"ד סי' ט'.

בא"ד וע"כ התם הוי טעמא משום דמב"מ מדאורייתא בטל ברוב ובכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא ע' בקו"א להפלאה כתובות בחידושיו לחולין שפ.

בא"ד כשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים מיד נאסרו המים וחוזרין ואוסרין הקערות והמחבת, ע' בת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"ד ובגינת וורדים להפמ"ג כלל ס"ה ס"ו.

בסה"ד ואם האחד אינו בן יומו אז אותו שהוא בן יומו מותר. ע' רמ"א סי' צ"ד ס"ה ובביאור הגר"א שם סקי"ט ובאור שמח פ"ט ה"ט ממאכלות אסורות.

דף קיב.

דאגב חורפיה בלע, ע' רוקח ה' פסח סי' רצ"א ובת' אבקת רוכל סי' רט"ו דף קצ"ט ע"ד.

שם מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא כו'. ע' רוקח סי' תנ"ז ובת' מהר"ח אור זרוע סי' כ"ט ובת' רדב"ז ח"א סי' רל"ו.

שם אמר רבא מאן חכים למישרי כה"ג אי לאו רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא קסבר כי אמר שמואל מליח ה"ה כרותח ה"מ היכא דאינו נאכל מחמת מלחו כו'. נלע"ד דדוקא רבא מצא לנחוץ לפרסם חוכמתא דרב חיננא, ודוקא בהוראה זו. משום דרבא לגרמיה ס"ל כשמואל דמליח ה"ה כרותח. ומשו"ה מקשה הש"ס לקמן דקי"ג ע"א על רבא בפשיטות גמורה ולימא ליה מדשמואל וע"ש תוד"ה ולימא ואיהו גופיה חדית בדשמואל דהוא דוקא באינו נאכל מחמת מלחו. גם בזולת עובדא דההיא בר גוזלא, כדמוכח בפסחים דע"ו ע"א, והשתא ניחא דהחכמים ששמעו הוראת רב חיננא. הבינו דלהכי שרייה משום דס"ל כרבין א"ר יוחנן לעיל דקי"א ע"ב דמליח אינו כרותח. ולפ"מ דסוגיא דעלמא נקטו גם אז כדפסקינן כשמואל לדינא, להכי הביאו הוראה זו קמיה דרבא ושפיר השיב רבא דלא די מה שלא נטה מדינא דשמואל, אלא דבהוראה זו העמיק הרחיב לפרש דהא דאמר שמואל מליח ה"ה כרותח הוא דוקא באינו נאכל מחמת מלחו. אבל האי כותח הרי נאכל מחמת מלחו. פי' ד דעיקר אכילתו הוא ע"י תערובות המלח

במדה מרובה וע' בר"ן. ולפ"ז אדרבה הוראה זו מתאמת עם דינא דשמואל וכדמפרש רבא. וע' בראב"ן סי' י"ד ובנוב"י קמא חי"ד סי' כ"ו ובמ"ת סי' מ"א ובח"ס חי"ד פי' פ"ו.
שם אבל צלי בעי קליפה, ע"ל דצ"ו ע"ב תוד"ה עד ובביאור הגר"א ה' פסח סי' תמ"ז סק"ה ובחידושי הגרע"א שם וליו"ד סי' צ"א ס"ז ובתשובותיו ס"ס קפ"ג.
שם ואי אית ביה פילי כוליה אסורי ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רי"ח ובמעשה הגאונים סי' יו"ד.
שם אר"נ אמר שמואל ככר שחתך עליה בשר אסור לאכלה, פי' הככר אבל הבשר מותר. לפ"מ דהבשר לא נמלח והותר רק מטעם צלייתו. נמצא דדם שבבשר הוי דם האברים שלא פירש ומותר. אבל דם שבככר הוא דם שפירש ממקום למקום ואסור, וע"ל די"ד ע"א תוד"ה ונסבין ודל"ג ע"א תוד"ה מולחו וד"ה ונאכלין ובפסחים דע"ד ע"א תוד"ה האי ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ז. אמנם בת' מהר"ח אור זרוע סי' כ"ד כ', דשמואל אסר הככר משום מראית העין כמו דם השיניים שעל הככר ודם דגים שאין בו קשקשים, וכ"ה ג"כ דעת הפר"ח ס"ס ע"ו.
שם לית ליה תקנתא אלא משדא ביה תרתי גללי מלחא ומשפייה, ע' ת' הרשב"א סי' ס"ה ובמיוחסות סי' קס"ד.
רש"י ד"ה קישות, אבל סכין פעמים שהשמנונית קרוש עליו ואיני ניכר כו', ע' פסחים ד"ל ע"א תוד"ה דילמא אתי למיכליה ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ק"ג סק"כ ובסי' קכ"ב סק"ז..
בא"ד ועוד דמשום חורפיה בלע כו' ואגב דוחקא דסכינא פליט סכינא ובלע צנון ע"כ. טעם זה נקיט הראב"ן בסי' רע"ג, וע' ט"ז ה' פסח סי' תמ"ז סקי"ג ובחק יעקב שם סקל"ט והגר"א ז"ל בביאוריו שם סקכ"ט הרגיש בכל דבריהם. ונשמר במה שהורה באצבע אהא דבסוגיין קילחי דלפתא שרי.
רש"י ד"ה שרייה, אע"פ שהכותח מליח הוא ע"פ וכן פי' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ז, ולפירוש זה שפיר גרסינן בגמרא האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו. אבל רגמ"ה מפרש דהיונה היה מלוח. ולכן גרס אבל האי נאכל מחמת מלחו, וע' בר"ן ובס' התרומה סי' ס"ג ובש"ך סי' צ"א סקי"א ובערוך שלו שם.
רש"י ד"ה דאינו נאכל מחמת מלחו אינו נוח לאכול מרוב מלח שבו כו', ובתמים דעים להראב"ד סי' ה' הסביר שלא אמרו אינו נאכל עם מלחו אלא מחמת מלחו שנתקלקל טעם הבשר מחמת המלח, וע' בת' ריקאנטי סי' רט"ו. ן

רש"י ד"ה שחתך עליה בשר כשהוא חותך מן הצלי ע"כ, אפשר דבין בצלי חם בין בצלי צונן איירי כדכתב הראב"ן בסי' כ"ד, וע' בערוך משך"ך פי' ע"ו.
רש"י ד"ה וה"מ דאבריה שנקב הדם את הככר כו', והוא כפירש"י לעיל דמ"ג ע"ב אהא דאין חוששין שמא הבריא כמו וברא אותם בחרבותם.
רש"י ד"ה משתעלה, לישנא אחרינא שיהו הגחלים מעלה עשן כו', וכפירוש זה נקט הראב"ן בסי' רע"ד.
תוד"ה אגב, וצ"ע אם הסכין מקונח ואינו בן יומו אי חורפא דידהו מחליא לשבח כדאמר גבי חלתית כו', הספק של בעלי התוס' הביא הגר"א ז"ל בביאוריו ליו"ד סי' צ"ו סק"ה דאפשר דוקא קורט של חלתית דחריף מאד דלהכי לא תני במתני' שם אלא קורט של חלתית ובחולין דנ"ח ע"ב הלעיטה חלתית כו' דמנקבה למעיינה משא"כ בצנון ושאר דברים החריפים וע"ש בש"ך וט"ז ובביאור הגר"א סי' ק"ג סקי"ט, וכן בס' האשכול ח"ג סי' כ"ז וסי' ל"ה כ' להאי דינא דאינו בן יומו חורפא משוי ליה לשבח, בשם יש אומרים כמו בשו"ע שם. וכ"מ דעת ראבי"ה בסי' ק"א.
תוד"ה מהו, שלא יפול מן הכותח במלח ולא ידע וימלח ממנו בשר כו' ע"כ, והוא כפירש"י דהוא מחששא שמא יפול מן הכותח במלח ע"ש. ועפ"ז שפיר כתב בת' מהר"ם ב"ב סי' רי"ז דאם מכוסים שפיר דמי.
תוד"ה ה"מ, הר"ר יעקב ישראל התיר פעם אחת גיגית מלאה בשר שנמלחה יפה עם חתיכת נבלה כו', ע' תה"ד סי' קנ"ט ובש"ך סי' צ"א סקי"א.
בא"ד דלא חשיב אינו נאכל מחמת מלחו אא"כ נמלח כעין עבוד כדאמר פ' כלל גדול האי מאן דמלח בישרא בשבת חייב משום מעבד כו'. ולע"ד בלתי מובן ראייתו הלא רבא ס"ל התם אין עבוד באוכלין ופסקינן כוותיה. ואף אם נאמר כמש"כ הגר"א בביאוריו ליו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ז דמ"מ למדנו משם דמליחה היינו עיבוד. בכ"ז בלתי מובן ההרכבה מהתם להכא, דאפילו רבה בר רב הונא שם איירי רק באם התרו בו על בליחה משום מעבד. תלוי באם מליחתו בעי ליה לאורחא אז חייב ע"י התראה זו. ואי בעי ליה לביתא והתרו בו משום מעבד פטור, אבל מה ענין זה לאינו נאכל מחמת מלחו לדין מליח ה"ה כרותח. וכן הבין הר"ן בחידושיו לע"ז דע"ד ע"ב וצ"ע. ועי' בפרדס סי' רכ"ו ובפמ"א ח"א סי' ט"ז ובשעה"מ פ"ג ה"ד מה' יו"ט.
בא"ד ואור"ת דכל מליחות שאנו עושין לקדרה חשיבי אין נאכלין מחמת מלחן מדפירש בה"ג דשיעור מליחה כשיעור צלייה כו', ע"ל דצ"ג ע"א תוד"ה חתכיה ובת' אבקת רוכל סי' רט"ו ובריקאנטי סי' קצ"ה קצ"ז וקצ"ח, וע' ראב"ן סי' קכ"א.

בסה"ד וקאמר התם רבה על מליחת קדשים וכן לקדירה כו', ע' בת' הרשב"א סי' רס"ה ובראב"ן סי' כ"ד ובביאור הגר"א סי' צ"א סק"ה ובמש"כ בחידושי לעיל די"ד ע"א.
תוד"ה תרי, לפ"מ שפי' בה"ג דדוקא נקיט תרי גללי כו' ואין אנו בקיאין בדבר כו', ע' בסוגיין ע"ב רש"י ד"ה ומשפייה ובס' התרומה סי' ס"ה ס"ו ובמ"מ פ"ו הט"ו ממ"א ובהגהות מיימונית שם ובביאור הגר"א סי' ע"ו ס"ק י"ח.

דף קיב:

ככר שחתך עליה בשר אסור לאכלה, עמש"כ בחידושי לעיל ע"א.
שם דגים ועופות שמלחן זע"ז אסורין. ולא אמרינן יצלה אותם באש ויסחט הדם שנבלע בהן על האש, דכיון שנאסרו אין להם תקנה, כמש"כ בס' המכריע חי"ד סי' י"ח ובת' הריקאנטי סי' קצ"ח, וע' בר"ן ובתמים דעים להראב"ד סי' ח' וסי' ט' ובס' הערוך מש"ך סי'. ע' ובת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' כ"א.
שם אי בכלי שאינו מנוקב אפי' עופות ועופות נמי אסירי. ע' פלתי סי' ס"ט סק"כ וסי' ע' סק"ב ובת' פמ"א ח"ב סי' קס"א.
שם לעולם בכלי מנוקב כו', פי' ואז אסורין הדגים כדי קליפה, ואם הקשקשים עליהם עולים הקשקשים במקום קליפה. כדמשמע בס' האשכול ח"ג ס"ס כ"ז, וע"ש בנחל אשכול.
שם בתר דניחי דגים פליטי עופות והדר בלעי מיניה, ע' בת' הרשב"א סי' קכ"ט.
שם רב מרי בר רחל אימלח ליה כו' אתא לקמיה דרבא, ע' ב"ב דקמ"ט ע"א תוד"ה רב מרי וביבמות דמ"ה ע"ב תוד"ה רבא ובב"מ דע"ג ע"ב תוד"ה רב מרי ובשב דקנ"ד ע"א ובתוד"ה אמרי.
שם אימלח ליה בשר שחוטה בהדי בשר טרפה אתא לקמיה דרבא א"ל הטמאים לאסור צירן ורוטבן כו' וצ"ל דמיירי דעצם החתיכות של השחוטה והטריפה הכיר בסימנין מובהקין, ולכן קמבע"ל רק על הפליטה כדפי' רש"י, ובזה א"א לעמוד לא על הטעם ולא על השיעור עוד כדביאר הרמב"ם ספט"ו ממ"א, ולהכי אסרינהו רבא מפני פליטת צירו מקרא דהטמאים.
והנה במש"כ הרמב"ם שם בשר נבלה מליח שנבלל למו בשר שחוטה הרי זה נאסר כו'. כתבו שם הכ"מ והלח"מ דמקורו הוא מהך דהכא, ובס' אבקת רוכל סי' רט"ו הוסיף לפרש דמש"כ הרמב"ם בשר נבלה מליח שנבלל פי' שנמלח הנבלה בפני עצמה ושהתה זמן רתיחה וכגון שנמלחה להצניע ואח"כ נבללה הנבלה עם השחוטה ועובדא דהכא

דאימלח ליה בשר שחוטה שממנו למד רבינו דין זה ס"ל דמליחה להצניע או לאורחא הוא ולפיכך לא כתבו הרמב"ם בלשון מליחה אלא בלשון בלילה דהכי הול"ל בשר נבלה שנמלח כו' ע"ש.

ולע"ד לא יצא עוד חובת ביאור. ראשונה מדוע שינה הרמב"ם מלשון הש"ס. שכתוב בשר טרפה והוא כתב בשר נבלה, וכידוע שהרמב"ם נזהר מלהחליף לשון זה. ועוד במש"כ שהרמב"ם מפרש דמליחה דרב מרי היה להצניע או לאורחא, ובתוס' לעיל ע"א ד"ה ה"מ הביאו בשם ר"ת דלא ניחא ליה לפרש הכי, ועכ"פ הי"ל לברר קצת דבפירוש זה פליג הרמב"ם על ר"ת, וכן במש"כ שהנבלה נמלחה בפני עצמה ושהתה זמן רתיחה ואח"כ נבללה הנבלה עם השחוטה, לא משמע כן בכל הראשונים שהבאתי לקמן בסמוך רק כולהו ס"ל דהשחוטה עם הטריפה נמלחו ממש ביחד. וע' בביאור הגר"א סי' ק"ה ס"ק י"ח וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה אימלח, וקמבע"ל מי אמרינן כי היכי דגבי דם לא חיישינן לדלמא פלט כו' ה"נ ל"ש או לא והרשב"א בחידושיו מפרש דמספקא ליה אי מפליט מלח אלא דם לחודיה ופשיט ליה דפליט ציר כו', וע' בתשובותיו סי' תנ"ו וכ"מ בס' האשכול ס"ס כ"ז ובתמים דעים להראב"ד סי' ו' ובראב"ן סי' י"ד ובראבי"ה ס"ס ר"ב וברוקח סי' תי"א וסי' תס"ד ובס' המכריע ס"ס י"ח. וע' בס' הערוך מש"ך סי' ע' ובפלתי סי' צ"א סק"ו.

רש"י ד"ה א"ל הטמאים ה"א יתירא דגבי הטמאים לכם בכל השרץ. וכן פירש"י בבכורות ד"ו ע"ב, ועמש"כ בדרשה זו התוס' שם ובסוגיין ולעיל דצ"ט ע"ב ולקמן דקכ"ב ע"ב ודקכ"ו ע"ב ובע"ז ד"מ ע"א וברא"ש ור"ן שם ובת' הרשב"א סי' תקי"ג ובמיוחסות סי' קנ"א וברוקח סי' ת"ל, וע' בפמ"ג ר"ס פ"א ובשער התערובות פרק ב' ובחו"ד סי' ק"ה סק"ב ועמש"כ בחידושי לקמן דק"כ ע"א.

תוד"ה דגים, הדגים לבדן והקשה רבינו שמואל כו', ע' מה שהאריך בס' הערוך מש"ך סי' ע' לבאר דברי הפוסקים בזה.

בא"ד דדם משרק שריק במליחה כמו בצלייה כו' ע"כ, וכ"מ דעת הרא"ש והרשב"א, אמנם בשערי תשובות למהר"ם ב"ב בסופו סי' תקנ"ג כ' דדוקא נקט שמלחן אבל צלאן זע"ז מותרים משום דכבולעו כך פולטו שכל דבר הבולע ע"י האור שייך למימר כבולעו כ"פ והלכך דגים שצלאו עם בשר בשפוד אחד אפילו דג למטה ובשר למעלה סגי בקליפה ואותה הקליפה אינה משום דם אלא דקשה לדבר אחר כו'. וע' ש"ך סי' ק"ה ס"ק י"ח ובחו"ד שם סקי"ג.

תוד"ה ודגים. כשמולחין הרבה חתיכות יחד זו אחר זו ומניחין שניה על הראשונה כו'. ע' ס' יראים ס"ס קמ"ו ובפמ"ג במשבצות ר"ס ע', וע' בת' מהר"ח או"ז סי' נ"ז.
בא"ד ומיהו היכא דאיכא גומות כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ח.
בא"ד אבל אחר גמר פליטה לא חשיב כרותח כו', ע' בתשובת מהר"ח אור זרוע סי' קע"ח.
בא"ד והיכא דחציה של חתיכה בתוך הציר וחציה בחוץ מה שבתוכו אסור ומה שבחוץ מותר כו' ע"כ, אבל בס' האשכול ס"ס כ"ז כ' דאף חלק העליון של החתיכה המלוחה שאינו מונח בציר אסור כו'.
בא"ד אירע מעשה בביתו של רש"י והשיב דמאחר ששהה הבשר במלח כדי שיעור קודם שהושם בכלי אין המים הנמצאים בכלי מין דם אלא מוחל בעלמא כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רצ"ד ובריקאנטי סי' קצ"ה ובשו"ע סי' צ"א ס"ה ובביאור הגר"א שם סק"ו.
בסה"ד שהדם שבמלח מתייבש בו ואין בו כח ליבלע בבשר כו', ע' ריקאנטי סי' קצ"ו ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' ס"ט ס"כ.
תוד"ה הטמאים, דרשה גמורה היא גבי שרצים כו', וכן פירש"י ועמש"כ בחידושי שם ולקמן דקי"ג ע"א.
תוד"ה ורוטבן, וי"ל דעיקר דרשה לא איצטריך אלא לצירן כו' ע"כ. כוונתם משום דזיעה בעלמא הוא ומשו"ה איצטריך קרא לאסרן, וע' בחו"ד סי' צ"א סק"ט ובבאר יצחק חא"ח סי' ח' וריש סי' י' ובחי"ד סי' י"ג. בא"ד וי"ל דשקולים הם כו', ע' נוב"י מ"ק חי"ד סי' כ"ו ובחו"ד סי' ק"ה סק"ב.
בא"ד דהוי מצינן לאוקמי כשהקפהו ואכלו ע"פ סברא זו מתאמת עם דעת רבינו שמואל בתוס' לקמן דק"כ ע"ב ד"ה היכא.

דף קיג.

ולימא ליה מדשמואל דא"ש מליח ה"ה כרותח עמש"כ בחידושי לעיל דצ"ז ע"ב ודקי"ב ע"א.
שם מיתיבי דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר כו', אע"ג דציר בשר טרפה אסור מדאורייתא כדכ' התוס' לעיל דקי"ב ע"ב דקרא דהטמאים לאסור צירן דרשה גמורה היא. מ"מ פריך שפיר כיון דציר דג טמא עכ"פ מדרבנן אסור, כדכ' התוס' לעיל דצ"ט בד"ה שאני והר"ש בתרומות פ"י מ"ח. וע' בת' הרשב"א סי' ע"ר ובחידושי באר שבע בסוגיין ובח"ס חי"ד סי' פ"ה.

דבלא"ה אין דמיונם עולה בשוה לגמרי. דבעובדא דרב מרי היתה המליחה בכלי מנוקב כדפירש"י, ובמליחת הדגים איירי כשהדג טמא היה מתחלה בכלי שאינו מנוקב והניח עליו דג טהור מלוח כדמשמע הלשון דג טהור שמלחו עם דג טמא וכדביאר הרשב"א בתשובה סי' רס"ה, וע"ש סי' ר"פ רפ"א שצ"ב שצ"ג תכ"ו.

שם פרושי קא מפרש כו'. ע' בכורות דל"א ע"ב תוד"ה א"כ ובחידושי הרשב"א לב"ק דצ"ח ע"ב.

שם תנא נמי סיפא טמא מליח וטהור טפל, פי' אבל באמת אם היו שניהם מלוחין ג"כ אסורין. ואין לאמר דטמאין בטהורין הוא לפגם כדכ' הר"ן בע"ז דל"ט ע"ב.

שם אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה בה"ג ה' דם ובשאילתות ויקרא סי' ס"ח כתבו והיכא דקא בעי למירמא בישרא בקידרא אסיר עד דמלח ליה שפיר ומחוור ליה שפיר דאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו כו', ופי' שם בהעמק שאלה דבה"ג ושאילתות ס"ל כהרמב"ם בפ"ו ה"י ממ"א דאחר מליחה והדחה צריך ג"כ להשליך הבשר מיד במים רותחין ע"ש, ולפירושו כל הפוסקים ומנהג כל ישראל דנקטו כהראב"ד, סרו לא רק מדעת הרמב"ם כי אם גם מדעת השאילתות והבה"ג שכל דבריהם דברי קבלה. ואדרבה הרב המגיד כ' שם שלא מצא סמך ברור לדברי הרמב"ם. וע' בתשב"ץ ח"א סי' ס"ט.

ועוד דהלשון היכא דקא בעי למירמא בישרא בקידרא אסיר עד דמלח כו'. משמע דבעי להניח הבשר בקדירה לבשל, דעל זה נופל לאמר אסיר עד דמלח ליה, דאילו להרמב"ם השלכת הבשר ברותחין הוא רק הכשר שאחר המליחה בכדי לבשל, ולא שייך לשין זה כמובן.

ואי משום דהרמב"ם כ' בלשון ומשליכו. ובשאילתות ובה"ג נמי אמרו דקא בעי מירמא, והוא ג"כ לשון השלכה כדפירשו רש"י ותוס' במעילה די"ט ע"א דרמיין משליכות, ז"א דמרמי הוא ג"כ לשון נוטל כדפירש"י בחגיגה דס"ו ע"ב. ולעיל דק"י ע"א חזייה דלא הוה קא רמי חוטי ובתענית כ"ב ע"א ולא רמי חוטי בתכילתא בגלימיה ובמנחות דמ"א ע"א גבי ציצית בטלית של מת דקאמר בההיא שעתא ודאי רמינן ליה ובשבת ד"י ע"א רמי פוזמקי ומצלי, ובכל המקומות הנ"ל לא נוכל לפרש בלשון השלכה רק בלשון נתינה או הנחה.

לכן נלע"ד דהשאילתות והבה"ג ס"ל כדעת התוס' לעיל די"ד ע"א ודל"ג ע"א דלצלי א"צ מליחה כלל, ולהכי כתבו דקא בעי למירמא בישרא בקידרא, להניח ולתת בשר בקדירה לבשל, אז אסיר עד דמלח ליה שפיר ומחוור ליה שפיר. ואתו לאפוקי בזה צלי. והוא

ממש לשון התוס' לעיל דצ"ו ע"ב בד"ה אבל, דבלא מליחה א"א לבשל דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו כו' ע"ש.

עוד נראה לדייק בלשון הראשונים הנ"ל, דכמו שמואל בסוגיין דאיירי נמי כשבא לבשלו דלצלי א"צ מליחה. רק לבשול הלא צריך שיצא כל דמו קודם, ולה"ק אין הבשר יוצא מידי דמו, פי' בסתם מליחה רק ע"פ שני תנאים, והיינו דקאמר אא"כ מולחו יפה יפה. ומדיחו יפה יפה, היינו המליחה עד כדי שיתקלקל טעם הבשר מרוב המלח כדכ' ו תוס' לעיל דקי"ב סע"א ובס' התרומה כי' ס"ב. וההדחה המרובה להעביר המלח הנאסר מן הדם. דבזולת ההדחה הוי המלח גופה כחתיכת איסור שאסור להניח בקדירה. וע' בס' התרומה סי' נ"ב וביראים סי' קמ"ו ובראב"ן סי' כ"ד ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ז. הרי דיתרון המליחה ויתרון ההדחה מעכבים, ובדרך זה ממש כ' הבה"ג והשאילתות, דהיכא דקא בעי למירמא בישרא בקידרא, אסיר עד דמלח ליה שפיר, ומחוור ליה שפיר, היינו שיהיו שני תנאים אלו. וסמכו לדבריהם תיכף הא דאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי ד דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה כנלע"ד, וע' בס' הארוך מש"ך ס"ס ס"ט ובחידושי בר שבע בסוגיין.

שם ר"ה אמר מולח ומדיח במתניתא תנא כו' ול"פ הא דחלליה ביה טבחא כו', ע"פ סוגיא זו בלתי מובנים דברי הרשב"א בתשובה סי' תת"ע וע' בראב"ן סי' כ"ד, וברוקח סי' ת"י נשתנה הגרסא דבסוגיין במקצת, וע' בהגהת מנחת אהרן לס' הערוך מש"ך סי' ס"ט ובפמ"ג ר"ס ע"ו ובפתיחתו לה' מליחה שם ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סימן ס"ט ס"ב.

שם מלח ליה במלחא גללניתא ומנפיץ ליה. ע' ש"ך סי' ס"ט סקכ"ט ובביאור הגר"א שם ולה' פסח סימן תמ"ז סעיף קטן ל"ד ובחידושי בר שבע בסוגיין.

שם אין מחזיקין דם בבני מעיים תרגמא אכרכשא ומעייא והדרא דכנתא, נראה דלהכי קאמר הכא תרגמא מפני שבני מעיים נקראו דברים הרבה מהאברים הפנימיים כמש"כ הרא"ש באלו טרפות סי' ל"א ובשבלי הלקט ה' טרפות סי' י"ב ובס' הערוך מש"ך סי' ל"ט ובפר"ח ר"ס ע"ה, ומשו"ה מפרש דבני מעיים דהכא הוא רק אכרכשא ומעייא והדרא דכנתא. ולפי"ז מדוקדק נמי לשון הברייתא לעיל דנ"ו ע"ב באלו בני מעיים אמרו בקורקבן בלב ובכבד. וע"ש תוד"ה באלו ובס' מעשה הגאונים סי' ד' ובאשכול ח"ג ס"ס כ"ז ובתשב"ץ ח"ד סי' ג' וברדב"ז ח"ב סי' תרפ"ט ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ז.

שם תרגמא אפרכשא ומעייא והדרא דכנתא. וכ"ה הגרסא בה"ג ה' דם. אבל בשאילתות פ' וישלח סי' כ"ד ליתנייהו לתיבות כרכשא ומעייא וע"ש בהעמק שאלה. וע' תשב"ץ ח"א סי' ס"ט ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה.

שם אין מניחין בשר מליח אלא ע"ג כלי מנוקב. ע"ל דקי"ב ע"ב תוד"ה ודגים ובפרדס סי' דכ"ו ובמעשה הגאונים סי' ו'. ובחידושי. באר שבע בסוגיין.

שם תרי מ"ט לא משום דפריש מהאי ובלע האי כו' אלא ל"ש, זהו דוקא במליחה, אי מטעם דם משריק שריק או משום כבולעו. כך פולטו כדכ' בס' התרומה סי' ס"ז, אבל בכלי שנטף בו איסור מגעיל כולו. משום דבשאר איסור פולט ובולע תדיר תדיר כדכ' הרשב"א בת' סי' רס"ג, ובזה מובן דברי הרוקח בסי' תפ"ה, וע"ש סי' תי"ח ובת' הרא"ש כלל ב', סי' י"ז ובחידושי באר שבע בסוגיין.

שם השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה כו' איבעיא להו היכי קאמר כו' א"ד לדידיה נמי אסור. ולכאורה יל"ד הלא אם נימא דאסור, מאי האי דקאמר השובר מפרקתה. הרי שמואל גופיה היה צריך לאמר בדבריו אסור לשבור. ומכש"כ לשיטת רש"י דלית ליה תקנתא אף במליחה וצלייה. וכל לשון השובר משמע דרק לאו שפיר עביד. משום שמכביד את הבשר וגוזל את הבריות ומבליע דם באברים, והר"ן גופיה שהקשה לדעת רש"י דאין לו תקנה כי היכי דאמר גוזל את הבריות הול"ל מאכיל דם את הבריות דחמיר טפי ע"ש. ולפמש"כ טפי הי"ל להקשות על לשון השובר. ולא קאמר אסור לשבור המפרקת כו'.

ונראה דהנה לעיל רפ"ב אהא דאמרינן דקרא דזבחת אתא דלא לשוייה גיסטרא, ישנם שני פירושים אם הוא בתורת איסור ומטעם דרסה, או קרא אתא לגלות דא"צ יותר מחתיכת שני הסימנין, וע"ש בשני דבורי רש"י ד"ה דלא לשוייה ובמ"מ פ"ב ה"ט מה"ש, וע' בת' מקום שמואל קונטרס חי' דינים ליו"ד סי' כ"ד.

ובאמת אם רק לא דרס אלא שבדרך שחיטתו חתך את כל המפרקת כשרה אם יש בסכין מלא צואר כדתנן התם ד"ל ע"ב, ולפ"ז לא מצי שמואל למימר אסור לשבור המפרקת קודם שתצא נפשה. דאז הוה משמע אפילו עשה כן בדרך שחיטתו, ובאמת אז כשרה וכל חידושיה הוא אם עשה בדרך שבירה קודם שתצא נפשה. אבל אחר גמר שחיטה כשרה של שני הסימנין, בזה אשמעינן דלאו שפיר עביד שיוכל לבא למכשולים גדולים כדחשיב, וקמבע"ל להש"ס אם יוכל לבא גם לאיסור דם שלא תצא גם ע"י מליחה וצלייה לפירש"י. או עכ"פ אסור ליה לאכול באומצא אליבא דכו"ע. וע' בס' האשכול ח"ג סי' יו"ד ובמש"כ בחידושי בסמוך ע"ד רש"י.

במשנה המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו עובר בל"ת, ולכאורה אמאי לא תנא חיה ועוף. כמו במשנה הסמוכה דר"ע אומר חיה ועוף אינם מן התורה, וי"ל דבעי למיתני אליבא דכו"ע, ובשר עוף בחלב אינה מה"ת גם לריה"ג כדדרש יצא עוף שאין לו חלב אם, אבל חיה לריה"ג הוא דאורייתא כדמסקינן לקמן דקט"ז ע"א, משא"כ בעוף כו"ע ס"ל דאינה מה"ת, דר"ע דקאמר חיה ועוף אינם מה"ת לפרושי לת"ק קאתי כדכ' הרא"ש וע' בתוי"ט. ולפ"ז הא דמסיק במשנה אינו עובר בל"ת דברי הכל היא, וע' בת' בשמים ראש סי' קמ"ג.

במשנה בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנאה. ע' בפיה"מ לכריתות רפ"ג בנקודה נפלאה ומש"כ בחידושי שם.

שם רע"א חיה ועוף אינם מן התורה, בסתירת דברי הרמב"ם דבפ"ט ה"ד ממ"א פסק כר"ע. ובפ"ב ה"ט מה' ממרים כ' דבשר חיה בחלב אסור מדאורייתא כבר העיר הכ"מ שם וכפל דבריו בס' אבקת רוכל סי' ל"ח, וע' בת' רדב"ז ח"א בקונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ח' וסי' ט' וברשד"ם חא"ח סי' ב' ובח"ס חי"ד סי' ע"ג.

שם שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. וצ"ל דר"ע דדריש הכי פלי"ג אתנא דבי ר' ישמעאל לקמן דקט"ו ע"ב. דדריש ש הני ג' פעמים לאיסור אכילה ואיסור הנאה ואיסור בישול, וע' ירושלמי ע"ז פ"ה הי"ב, ובמכילתא משפטים דרשי תנאי אחריני הני ג' פעמים לדרשות אחרות, וי"ל דברש"י עה"ת דבפ' ראה נקט דרשת הג' פעמים כר"ע דמשנתנו, ובפ' משפטים ופ' תשא נקט דרשת תנא דבי ר' ישמעאל וע' בפסיקתא פיסקא עשר תעשר ובמדרש תהלים מזמור ח'.

שם ריה"ג אומר כו' יצא עוף שאין לו חלב אם, ע' זוה"ק משפטים דף קכ"ה ע"ב ובפר"ח ר"ס פ"ט.

רש"י ד"ה אין מחזיקין דם אינן בחזקת דם ליאסר אם לא נמלחו. ע' פר"ח סי' ע"ה סק"ה.

רש"י ד"ה וכרכשא טבחייא, ע' מל"מ פי"ג ה"ה משגגות.

בא"ד וכנתא גופה יש בהן דם וצריכין לימלח, ע' ס' התרומה סי' ס"ד וברוקח סי' תט"ו ובראב"ן סי' מ"ס ובמעשה הגאונים ס"ס צ"ג ובהגה"ה שם.

רש"י ד"ה הא לדידיה כו' שרי לפי שהוא חוזר ויוצא ע"י מלח א"ד לדידיה נמי אסור כו' דמבליע דם ושוב אינו יוצא ואוכל דם עכ"ל, ולפירוש זה כיון דהש"ס מסיק בתיקו אסור גם לצלי ולמליחה, ולטעמיה אזיל בס' הפרדס סי' ריי"ח שכ' דדם הנבלע באברים לא נפיק אפילו ע"י מילחא, אולם גרסת הרי"ף והרא"ש מי שרי למיכל באומצא וע"ש בר"ן. וכ"ה דעת הרמב"ם בפ"ו ה"ט ממ"א והרשב"א בתשובה סי' תס"ו והאשכול בסי' כ"ז

ובריב"ש סי' פ"ו, וע' יראים סי' קמ"ו ובתמים דעים להראב"ד סי' ח', וחילופי הגרסאות בזה נוגע גם לאיסור דאורייתא כמבואר מדברי הפר"ח והפלתי סי' ס"ז.

תוד"ה ולימא. בברייתא לחוד לא סגי אלא מכח מילתא דשמואל כו'. ע' ס' התרומה סי' ס"ו.

תוד"ה טהור, דאין שייך מליחה בעץ ולא נעשה עץ רותח ע"י מליחה כו', ע' ת' הרשב"א סימן קכ"ט ובת' מהר"ם ב"ב סי' שס"ד ובתרומת הדשן סי' קס"ב ובת' רדב"ז ח"א סי' רל"ו ובמג"א סי' תמ"ז ס"ק ל"ב ובפר"ח שם סק"ה ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ס"ט ס"ק ס"ו ובסי' ק"ה ס"ק ע"ח ובחידושי הגרע"א שם ובת' מקום שמואל סי' נ"ב ושם בקונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' צ"ה.

תוד"ה אין מחזיקין. אין לאסור מטעם זה למלוח בני מעיים עם שאר בשר כו'. ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"ז ובת' מהר"ם ב"ב סי' שס"ה.

תוד"ה אלא ל"ש ומותר בכל ענין כו' ע"כ וכן פירש"י וע' בתמים דעים להראב"ד סי' קמ"ח ובס' המכריע חי"ד סי' י"ח ובביאור הגר"א סי' ע' ס"ק כ"ה.

תוד"ה בשר, דוקא ר"ע הוא דאמר חיה ועוף אינם מן התורה כו'. אמנם הרא"ש כ' דר"ע לפרושי לת"ק הוא דאתא והבאתי דבריו בחידושי לעיל בסמוך, וע' בפ' הערוך מש"ך סי' פ"ז.

דף קיג:

כאן גדי עזים כו'. ע' ילקוט תולדות רמז קט"ו ובמשפטים רמז שנ"ט.

שם תרי מעוטי כתיבי עזים העזים. ע' לבוש סי' פ"ז ס"ב ובפמ"ג שם סק"ב בשפ"ד.

שם גדי לרבות את החלב כו'. ע' סנהדרין ד"ד ע"ב תוד"ה דרך ובת' רדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רמ"ה.

שם גדי לרבות את המתה, ע' בכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ס"ח.

שם גדי להוציא את הטמאה, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ג.

שם בחלב אמו ולא בחלב זכר. ע' ש"ך סי' פ"ז ס"ק ט"ז וביאור הגר"א ופמ"ג שם.

שם בחלב אמו ולא בחלב שחוטה, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"א סי' ב'.

שם בחלב אמו ולא בחלב טמאה, ע' זוה"ק משפטים דף קכ"ד ע"ב.

שם דם נמי לאו גדי הוא. עמש"כ בחידושי לקמן דקי"ד ע"א.

שם ושליא נמי פירשא בעלמא הוא. ע' פר"ח סי' פ"א סקי"ב ובאור שמח פ"ה הי"ג ממ"א.

שם וסבר שמואל אחע"א כו', ע"ל דק"א ע"א תוד"ה איסור ובפלתי סי' פ"ז ס"ק י"ג ובח"ס חי"ד סי' צ"ב.

שם והאמר שמואל משום ר' אליעזר מנין לכהן טמא כו', בסנהדרין דפ"ג ע"א גריס דאמר שמואל א"ר אליעזר. ואית דגרסי התם אלעזר אולם משמע דגרסא דהכא עיקרית. דהא מסקינן הכא הא דידיה הא דרביה, ודייק רש"י מלשון משום ר' אליעזר. והוא שהיה בשעת החורבן. ושלא ראה אותו. משו"ה נופל לשון משום ע"ש, דלפי הגרסא בסנהדרין ר' אליעזר, או ר' אלעזר שהוא ר' אלעזר בן שמוע התנא הרי בע"כ שהיו זמן רב קודם דורו של שמואל. ולא שייך לאמר אמר שמואל א"ר אלעזר או אליעזר דלשון זה הוא במי ששמע מפיו. ואם הוא ר' אלעזר בן פדת האמורא, דהוא סתם ר' אלעזר בש"ס, הלא היה תלמידו של ר' יוחנן כדפירש"י ביבמות דע"ב ע"ב. א"כ לא הוה אמר בסוגיין דשמואל אמר הכי משמיה דרביה, דאיהו החזיק עצמו גם לרביה דר' יוחנן, כדאמר לא ידע מידי דרביה אנא. ור' יוחנן גופיה אמר על שמואל אית לי רב בבבל כדאמרינן לעיל דצ"ה ע"ב, ושמואל היה בבבל ור' אלעזר הוה מרא דארעא עא דישראל כדאמר ביומא ד"ט ע"ב. וכן היא הגרסא העיקרית כמו בסוגיין בשאילתות פ' קרח סי' קל"ב ובר"ש פרה פי"א מ"ג, ובכפתור ופרח פל"ד הביא הא דסנהדרין, ושם גופיה גריס אמר שמואל משום ר' אליעזר.

שם איבעית אימא בעלמא קסבר שמואל אחע"א ושאני התם דמיעט רחמנא ומתו בו אב"א כו'. ע' ש"ק לירושלמי שבועות פ"ג ה"ד ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' קי"ט ובחי"ד סי' נ"ג.

שם המבשל חלב בחלב כו', ע' בכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' קמ"א.

רש"י ד"ה ולא בחלב שחוטה דאמו משמע הראויה להיות אם ולא משנשחטה. ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ו ובח"ס חי"ד סי' י"ד.

רש"י ד"ה פרט, אבל בתרומה לא התרתי לך לאכול בטומאת עצמה ולאו הבא מכלל עשה עשה, ע' בזהר הרקיע דף כ"ט ובח"ס ח"ו סי' י"ז.

רש"י ד"ה הא דרביה, וכל היכא דקתני משום פלוני לא שמע מפיו כו', ע"ל די"ז ע"ב רש"י ד"ה כל היכא ומש"כ בחידושי שם בארוכה.

תוד"ה עזים העזים תימה דבחד מיעוטא סגי כו'. ע' באר שבע לכריתות ד"ו ע"א.

תוד"ה דם לאו גדי הוא וא"ת מ"מ לא אמעיט אלא מגדי כו'. ע' פלתי סי' ס"ט סק"א.

בא"ד דאפילו לא הוה כתיב אלא לא תבשל בשר בחלב אמו הוה ממעטינן דם כו', ע' בביאור הגר"א סי' פ"ז סק"כ ובמש"כ בחידושי לעיל דע"ז ע"ב.

בא"ד הוה ממעטינן דם דלא איקרי בשר כו', ע' שבת דע"ז ע"א תוד"ה הואיל ובפסחים דכ"ב ע"א תוד"ה והרי ובסנהדרין ד"ד ע"א תוד"ה מניין ובמנחות דקי"ד ע"א תוד"ה הואיל ומש"כ בחידושי למעילה די"ז ע"א ולקמן דקי"ד ע"א, וע' עוד בכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' רפ"ה.

תוד"ה ושאני, יבא איסור נבלה ואיסור טרפה ויחול על איסור חלב דשאני נבלה דמטמאה כו'. ע' נוב"י מ"ת חי"ד סימן י"ג ובת' הגרע"א סימן ק"ע.

דף קיד.

כיון דעל אכילה לא לקי אבשול נמי לא לקי וקשה דלמא להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול, להורות על נתינת טעם דוקא של בשר בחלב, וכדאמר רבא לעיל דק"ח ע"א דרך בשול אסרה תורה, ופירש"י ואין לך כגון זו שלא יתן טעם ועמש"כ בחידושי שם, וע' פמ"ג ר"ס פ"ז בשפ"ד.

וי"ל דרבא דס"ל דרך בשול אסרה תורה. יסבור כלישנא בתרא דהכא דמר אמר חדא ומר א"ח ולא פליגי. וממילא לוקה אבשול משום דחדא איסורא הוא, ואינו לוקה אאכילה משום דאאחע"א. והני לישני דבסוגיין דלהכי אפקה רחמנא בלשון בשול כו', לא ס"ל כרבא דדרך בשול א"ת להורות על נתינת טעם. דטעם כעיקר ילפי להו ממשרת. וגם רבא מודה בדרשה זו כדכ' התוס' לעיל דצ"ו ע"ב ד"ה רבא ע"ש, וע' בטעם המלך פי"ז ה"ח מאיסורי ביאה.

שם מר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ ע"כ, המורם מזה דתרווייהו ס"ל דלקי על בשול, ולקי נמי על אכילת חלב, אם התרו בו משום חלב. אבל לא על בב"ח משום דאאחע"א. ולכאורה מ"ש מבשל חלב בחלב ממבשל גיד הנשה בחלב. דלוקה תלתא. משום אוכל גיד, ומשום מבשל בב"ח, ומשום אוכל בשר בחלב, כדתניא בביצה די"ב ע"א.

וי"ל דברייתא דהתם ס"ל אחע"א ואע"ג דלפמש"כ הרמב"ם בפיה"מ למכות דכ"א ע"ב. גבי יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין. שאין בכל אלה איסור חל על איסור אבל הם איסורים הרבה נכפלו בזמן אחד כו' ע"ש. ובש"ס שם במכות ובפסחים דמ"ז כייל הש"ס למשנה דיש חורש תלם אחד ובריייתא דהמבשל גיד בחלב ביו"ט כחדא, מ"מ אא"ל לפ"ד הרמב"ם דהאכילה והבשול כפעולה אחת נחשבת דבע"כ אינן בזמן אחד. ולפ"ז יל"ד מה דהרמב"ם בסה"מ ל"ת קפ"ז, כייל הא דבסוגיין עם ברייתא דמבשל גיה"נ ביו"ט בחלב כאחד. והביא מהא דבסוגיין דאפקיה רחמנא לאכילה בלשון בשול דכי היכי דאי בשיל לקי אאכילה נמי לוקה. והוא כלישנא מציעתא דהכא. ובפ"ט

ה"ו ממ"א פסק כלישנא בתרא דלוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בב"ח דאאחע"א. וצ"ע כעת. וע' ח"ס חי"ד סי' צ"ב.

שם המבשל במי חלב פטור כו'. בתוספתא חשב בהך ברייתא נמי חלב זכר דפטור. ולכאורה הרי חלב שחוטה וחלב טמאה. ג"כ ממועטים לעיל דקי"ג ע"ב מקרא בחלב אמו, כמו חלב זכר. ואי נקיט הא מ"ט לא נקיט נמי אינך. ואפשר דמה"ט לא תנא בברייתא שלפנינו חלב זכר.

שם במי חלב פטור כו' הפגול והנותר והטמא שבשלן בחלב חייב. בשו"ע סי' פ"ז ס"ו כתב פטור ואין לוקין על אכילתו משום בב"ח ע"ש הנה לשון פטור העתיק מש"ס ורמב"ם. להורות דאיסורא מיהא איכא כמש"כ התוס'. ובגמרא הלא צריך למיתני בלשון חיוב ופטור. מפני חיוב המלקות על הבשול בדיעבד של פגול נותר וטמא. אבל בשו"ע מדוע הזכיר דין מלקות הלא הוא לא איירי רק בדיני איסור והיתר. כדדייק הב"י על הטור ביו"ד ס"ס כ"ז וע"ש בט"ז ונקוה"כ, וצע"ק.

שם דם שבשלו בחלב פטור. והנה ברמב"ם פ"ט ה"ו ממ"א מסיק ואינו לוקה על אכילתו משום בב"ח. והוכיח מדבריו בב"י סי' פ"ז דמשמע מדברי הרמב"ם שלוקין עליו משום דם, וכ' דיש לתמוה מדאמרינן פ' הקומץ רבה דכ"א ע"א דם שבשלו אינו עובר עליו כו' וצ"ל דס"ל דההיא דהקומץ רבה אתיא דלא כהלכתא ונראה שזהו דעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל ובדרך זה הלך ג"כ הש"ך שם סקט"ו, דמש"כ הרמב"ם דאין לוקה על אכילתו משום בב"ח, אתא לאפוקי בזה דמשום דם לוקה ואע"פ שבשלו, ופליג אסוגיא דמנחות ואנן לא קיי"ל כוותיה וע"ש בנקוה"כ.

ולולא דבריהם היה נלע"ד לסלול מסילה חדשה בדעת הרמב"ם באופן דגם איהו ס"ל דם ש שבשלו אינו עובר עליו. אלא דאיהו ס"ל דסוגיא דמנחות לא פגע ולא נגע עם סוגיא דהכא לפ"מ שפירש"י שם וז"ל דם שבשלו בין דחולין בין דקדשים ואכלו אינו עובר עליו דהא לא חייבה תורה אלא על הדם הראוי לכפרה ודם קדשים משבשלו לא חזי למילתיה ונפיק מתורת דם כו', ועמש"כ בחידושי לעיל דע"ד ע"ב.

ומשנה מפורשת היא בזבחים דע"ז ע"ב דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר וכ' שם התוס' דאם נעשה דיהא פסול דאם יש בו מראית דם דקתני היינו מראית דם גמור ולא חזותא בעלמא ע"ש, והשתא בדם שבשלו בחלב, אם ללקות על דם זה משום אכילת דם. הרי גם בזולת הבשול תיכף משעת תערובתן כשהתערובות עוד צונן, ג"כ אינו עובר דמאז אינו ראוי לכפרה דנשתנה מראה הדם, ולא יהא אלא מים, וסוגיא דמנחות הרי איירי בסתם בשול דם בלא תערובות אלא דזעירי חידושא חדית, דהבשול יוכל לבטלו

מתורת דם בין בחולין בין בקדשים. משום דאינו ראוי עוד לכפרת זריקה. משא"כ בסוגיין בלא"ה נתבטל מטעם התערובות בחלב קודם הבשול כנ"ל. ולפ"ז אדרבה, משום עבירת הלאו דאכילת דם לא הוצרך הרמב"ם להשמיענו, דבודאי לא עבר מזמן התערובות בחלב גם קודם הבשול, רק משום דאמרינן לעיל גדי להוציא את הדם הלא דאיצטריך קרא א למעוטיה מכלל בשר. והתוס' ג"כ נסתפקו בשבת דע"ז ע"א ובכ"מ אי דם חשיב כבשר, כדהבאתי בחידושי לעיל דקי"ג ע"ב בתוד"ה דם, משו"ה הוצרך הרמב"ם להשמיענו דאינו לוקה על אכילתו משום בב"ח. דלאו בשר הוא וטעמו אי משום דרשה דגדי להוציא את הדם או כדמסקינן דם לאו גדי הוא, ומש"כ רש"י לעיל דקי"ג סע"ב דאילו למעוטי דם כו' דאאחע"א ע"ש, הוא משום דקאי על הבשול ולכתחלה, והרמב"ם איירי באכילה ודיעבד כנלע"ד.

שם והמוחל הרי הוא כשמן. בתוס' שבת די"ז ע"א ד"ה גוזרני. משמע שהי"ל הגרסא במשנה מוהל השמן כשמן. וע"ש דקמ"ד ע"ב ובתוד"ה אמר ובר"ש מכשירין פ"ו מ"ה ובירושלמי דמאי פ"ו ה"ד ובמפרשים שם.

שם אר"ל ל"ש אלא להכשיר את הזרעים אבל לענין בשול בב"ח מי חלב אינן כחלב. ע' בבשמים ראש וכסא דהרסנא סי' רפ"ה ובח"ס חי"ד סי' ע'.

שם משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא, ע' ר"ש נגעים פ"ד מ"ג.

רש"י ד"ה הפגול והנותר אלמא אע"ג דאסירי וקיימי אתי איסור בב"ח וחייל עלייהו וה"ה נמי אם בשל חלב בחלב כו' ע"כ, וקשה הלא לשון התוספתא הוא כך. הפגול והנותר והטמא שבשלן בחלב חייב עליהן משום פגול נותר וטמא ע"ש, נמצא דהחיוב אינו כלל משום בשר בחלב, ואדרבה איסור בב"ח לא חייל על פגול נו"ט, ובודאי גם התם טעמא כדהכא משום דאין איסור חע"א, ולא מיסתייה דלא תקשה מהתוספתא כדאמר בגמרא מיתיביה, אלא דמסייע נמי, דהא כל השקלא וטריא בסוגיין הוא. אם לא התרו בו משום אכילת חלב אלא משום בב"ח כדפירש"י, ובזה יש מקום לאמר אאחע"א, אבל על איסור אכילת חלב ודאי חייב, דהוא איסור קדום, ואיך יעלה על הדעת דבישולו בחלב יפקיע איסור דאכילת חלב, וה"נ א"א לאמר דבשול הפגול בחלב יפקיע ממנו איסור פגולו, וממילא דמיין להדדי, ומאי האי דקאמר בגמרא מיתיביה, וצ"ע כעת, שוב הראני ח"א במנחת בכורים דמשבש להתוספתא וכ' דחייב עליהם משום בב"ח גרסינן ע"ש, ולע"ד לא יתכן דבמקום חייב עליהן משום פגול נותר וטמא, דגרסא זו מורה דאין אחע"א, יאמר דצ"ל חייב עליהם משום בשר בחלב, דמלמדנו בזה ההיפוך דאחע"א, ואם נבא

לשבש, טוב יותר לאמר דתיבות עליהן משום פגול נותר וטמא מיותרים, וצ"ל חייב. ותו לא. כמו שהוא בגמרא, וממילא מתפרשא האי חייב על בב"ח, וע' בחסדי דוד וצ"ע.

תוד"ה כיון דעל אכילה לא לקי תימא אימא איפכא כדאמר בסמוך כיון דאבשול לקי אאכילה נמי לקי עכ"ל, ולכאורה נמצא ג"כ דוגמתו במתניתא דתני לוי לעיל דק"ח ע"ב. כשם שלוקה על אכילתו כך לוקה על בשולו ע"ש והשתא אמאי לא נימא נמי כמו שהבשול קשור אל האכילה בדין מלקות בנוגע לשיעורן, כמ"כ יהיו קשורים זל"ז למלקות גם בנוגע לאיסורן, וכמו דגבי בשול אסור ולקי כן ילקה גם על אכילתו.

אך ז"א דהתם החצי זית בשר שבשל עם החצי זית חלב איסור אחד הוא. ושפיר תני לוי כיון דלוקה על אכילתו. הרי בע"כ משום דרחמנא אחשביה להאי איסורא ללקות עליו. כך יהיה לוקה גם על בשולו, דבאיזה אופן תחלק ביניהם. משא"כ במבשל חלב בחלב שהם שני איסורים. בזה יש מקום גדול להפריד בין הדבקים ולאמר, דעל אכילה לא לקי משום דאאחע"א ואבשול לקי מפני שהוא בכלל גדי.

ובעצם תמיהת התוס' היה נלע"ד ליישב בפשוטו, דבזה גופה פליגי הני תרי לישני. דמ"ד לקי אאכילה באיכא דאמרי סבר דבמה דאפקה קרא לאכילה בלשון בשול, גלי רחמנא דהכא חל איסור על איסור, ומשו"ה לקי הכא אאכילה אע"ג דבעלמא אאחע"א, ולישנא קמא ס"ל דאפילו לפ"מ דאפיק רחמנא לאכילה בלשון בשול, מ"מ קיימא האי כללא דאאחע"א, ולפ"ז דרי לא לקי על אכילה. ומשו"ה לא לקי נמי אבשול, דלהכי גופה אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול, כדי להורות דמיון בשול לאכילה להאי פרטא דמבשל חלב בחלב. דלא ליליקי אבשול.

תוד"ה המבשל במי חלב פטור. איסורא מיהא איכא כו'. וכן העתיק דבריהם הרשב"א בחידושיו ע"ש, ומשמע דאסור מדרבנן כמו בכל פטור אבל אסור דשבת, דלשון פטור משמע בדיעבד, וממילא מובן דלכתחלה אסור. וכ"כ בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"א סי' תקט"ז, וע' בחידושי הגרע"א ז"ל ליו"ד סי' פ"ז ס"ו ובח"ס חי"ד סי' ע"ג.

בא"ד דהא כותח מנסיובי דחלבא עבדי ליה כו', משמע דעת התוס' דמי חלב ונסיובי דחלבא חד הוא וע' בראש ור"ן ובמה שהאריך בדבריהם הפר"ח בסי' פ"א סקי"ד, וכה"ד היראים בסי' קמ"ח ובאשכול ח"ג סי' כ"א דהם שני דברים נפרדים.

תוד"ה בחלב הא דרשינן לעיל כ"מ שנאמר גדי אפילו פרה ורחל במשמע כו'. ע' לבוש סי' פ"ז ס"ב ובפמ"ג שם סק"ב בשפ"ד.

דף קיד:

היא עצמה בחלבה מנין כו' ת"ל בחלב אמו. ע"ל ע"א תוד"ה ת"ל.
שם א"ר אשי מניין לבב"ח שאסור באכילה שנאמר לא תאכל כל תועבה כו', ולכאורה איך פליג רב אשי על הני תנאי בספרי ראה, דאיצטריכו האי ל"ת כל תועבה לצורם אזן בכור ואכל ממנו או לפסולי המוקדשין ע"ש, ואע"ג דלחד תירוצא בתוס' בכורות דל"ד ע"ב הויין דרשות הספרי רק אסמכתא אבל מכלל דברי התוס' משמע דדרשה גמורה היא וכן מוכח בסה"מ ל"ת ק"מ.
וי"ל דרב אשי הבין דאע"ג דקרא קאי אדרשות הספרי, מ מ"מ כיון דכתיב בלשון לא תאכל כל תועבה, יש מקום לאמר דאגב אורחיה כייל רחמנא בהאי קרא, כל שתיעבתי לך שהוא בבל תאכל, וכ"ה בזוה"ק משפטים דף קכ"ה ע"ב אהאי קרא דלא תאכל כל תועבה כל לאכללא כולא, וע' בזוהר הרקיע דף נ"ו ובשעה"מ ה' יסוה"ת ובפ"ה ממ"א ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ה, וראיה לזה דהא בספרי שם תניא אחרים אומרים בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר. ואחרים היינו ר"מ כדאמרינן שילהי הוריות. ור"מ גופיה קאמר בע"ז דס"ו ע"א, דהאי קרא דלא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך ה"ה בבל תאכל, כולל כל איסורין שבתורה. ועמש"כ בחידושי לקמן דקט"ו ע"ב.
שם כל שתיעבתי לך ה"ה בבל תאכל, וכ' התוס' בע"ז דס"ו ע"א דאפילו למ"ד לאו שבכללות אין לוקין עליו ה"מ כגון עלין ולולבין דמפקי מכל אשר יעשה מגפן היין כו'. אבל היכא דהאיסור מפורש כל אחד לבדו כגון בכל איסורי דעלמא כו' ע"ש. והשתא תקשה מהכא דעצם הילפותא לאיסור אכילה בב"ח, יליף רב אשי מקרא דלא תאכל כ"ת כל שתיעבתי לך ה"ה בבל תאכל, ואין לנו לימוד לדידיה להאי איסורא ממק"א א"כ הרי הוא לאו שבכללות ואין לוקין עליו וצ"ע כעת. וע' בפלתי ר"ס פ"ז ובברכי יוסף חי"ד סי' ק"י סק"ו ובח"ס ח"ו סי' נ"ג.
שם כ"מ שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, ע' בת' באר שבע סי' כ"ח.
שם לא תאכלו כל נבלה וגו' או מכור לנכרי כו', ע' ח"ס חי"ד סי' ק"ל.
שם או ל"ל ש"מ לדברים ככתבן הוא דאתא לגר בנתינה ולעכו"ם במכירה ור"מ אמר לך האי או להקדים נתינה דגר למכירה דעכו"ם, ויל"ד לפמש"כ הרשב"ם בב"ב דקכ"ז ע"ב דרבנן דר' יהודא היינו ר"מ, ובב"ק דנ"ד ע"א וד"ס ע"א מצינו דר"מ ור"י תרווייהו ס"ל דצריך קרא לחלק וע"ל דפ"ו ע"ב, ולפ"ז שפיר איצטריך האי או לחלק. דאי הוה כתיב גבי נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ומכור לנכרי. אז הוה אמינא דדין כזה גזרה

תורה שאם יזדמן נבלה לישראל צריך למסור הנאת הנבלה אל הגר והעכו"ם ס' היושבים בשערי ישראל. שיהנו שניהם יחד, דלהכי כתיב בשעריך, רק בעד חלק העכו"ם יקח תשלומין משום לאו דלא תחנם לא תתן להם מתנת חנם, וע' בסוגיין תוד"ה ר' יהודא. וחלק הגר מותר ליתן במתנה. וכעין שפירש"י בב"ק שם, דאי הוה כתיב ונפל שמה שור וחמור הו"א דאינו חייב עד שיפול שם שור וחמור ביחד, וע' בחידושי הרשב"א לקידושין ד"ט ע"ב גבי עד דמקדש והדר בעיל, אבל השתא דכתב או. בהא גלי רחמנא דמותר לישראל, גם באחד משני הדרכים. מנתינה לגר, או ממכירה לעכו"ם. וע' בספרי ראה בפסוק לא תאכלו כל נבלה, וצע"ק.

תוד"ה עד. ואם בא למוכרה לעכו"ם צריך ליתנה בדמים מועטין כו', ע' ע"ז ד"כ ע"א תוד"ה ור"מ ובמגילת אסתר לסה"מ שרש ששי ובשער המשפט ר"ס צ"ז ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' מ"ה ובאור שמח פ"ח הי"ז ממ"א.

תוד"ה כדרך, לא גרס לגר בנתינה ולעכו"ם במכירה כו', ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' צו סי' ע"ה ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ"ח.

תוד"ה ר' יהודא. ואסור ליתן לכנעני עכו"ם מתנת חנם כו'. וא"ת והתנן שולח אדם ירך לעכו"ם שגיה"נ בתוכה כו', ע' פלתי סי' ק"א סק"ב ובמש"כ בחידושי לעיל דצ"ג ע"ב.

דף קטו.

מעשה שבת ליתסרו דהא תיעבתי לך הוא ויל"ד קצת לפמש"כ התוס' בד"ה חורש, דתיעוב דבישול בב"ח ניכר אבל תיעוב דמעשה שבת אין ניכר שנעשה בשבת ע"ש, א"כ מאי מקשה בש"ס כיון דבב"ח אסור מכל מה שתיעבתי לך. ה"נ ליתסר מעשה שבת. הלא לא דמיין להדדי. דבמעשה שבת לא ניכר שנעשה בשבת, משא"כ בב"ח, וע' במנ"ח מצוה י"ח סי' וא"ו.

שם היא קדש ואין מעשיה קדש. ע' בת' מהר"ם ב"ב ס' ע"ו ובתשב"ץ ח"ג סי' ל"ז ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ט'.

שם כלאי זרעים ליתסרו דהא תיעבתי לך הוא, פי' אלמה תנן במס' כלאים פ"ח מ"א כלאי זרעים אסורין מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה וכש"כ בהנאה, וע' ראב"ן סי' נ"ג וביו"ד ס"ס רצ"ה ובח"ס ח"ו סי' כ"ד.

שם מדגלי רחמנא גבי כלאי הכרם פן תקדש פן תוקד אש כו'. בקידושין דנ"ו ע"ב דריש הכי חזקיה, ורב אשי אמר פן יהיה קדש. והכא נקיט הש"ס מפן תקדש משום דהתם מסיק מחוורתא כדחזקיה.

אך יל"ד מדוע פליגי אמוראי במקור איסור הנאה בכה"כ, הלא ברייתא מפורשת היא בספרי תצא, ומנין לכלאי הכרם שאסור בהנאה נאמר כאן קדש ונאמר להלן קדש מה להלן איסור הנאה אף כאן איסוה"נ ע"ש, וגז"ש זו היא מן ולא יהיה קדש מבני ישראל, שהיא הנאה אסורה, כמבואר בירושלמי כלאים רפ"ח, ותמיהני על הספר חרדים בפ"ב ממ"ע התלויות בא"י, שהסב הגז"ש אקרא דוכל זר לא יאכל קדש מה להלן איסור אכילה והנאה אף כאן איסור אכילה והנאה ע"ש וצ"ע.

שם מה בהמתך היוצא ממנה מותרת אף שדך היוצא ממנה מותר, בה"ג ה' כלאים ובשאילתות קדושים סי' צ"ט הגרסא, מה בהמתך כו' אף הרכבת אילן נמי דבר היוצא ממנו מותר. וע' פר"ח ליו"ד סי' ק"י ס"ק י"ג.

שם מדאסר רחמנא כלאים לגבוה מכלל דלהדיוט שרי, ע' שעה"מ פ"א ה"ז מה' כלאים.

שם או"ב ליתסר, פי' ואנן תנן לעיל דע"ח ע"א חולין בחוץ שניהם כשרים, וע"ש ד"פ ע"א תוד"ה חולין.

שם מדאסר רחמנא מחוס"ז לגבוה מכלל דלהדיוט שרי ע' בס' האשכול ח"ג ס"ס ל"ז ובט"ז סי' ט"ז סק"ג ובס' הערוך מש"ך שם ובפר"ח סי' ט"ז סק"ד ובנתיבות המשפט סי' ר"ח סק"ב ומש"כ בחידושי לעיל ד"פ ע"ב וע"ע בחידושי פמ"א לב"ק דע"ו ע"ב בתוד"ה והלא ובת' משיב דבר חי"ד סי' ד'.

שם שלוח הקן ליתסר לא אמרה תורה שלח לתקלה, התוס' בזבחים דע"ג ע"ב בד"ה אלא. כתבו דכל מילי מדאורייתא ברובא בטלי ע"ש וא"כ הי"ל להתבטל בכל העופות שבעולם. ואינה למוצאה בגדר תקלה, ואפילו למ"ד דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא דאורייתא, מ"מ הא לא נתכוין לבטלה רק לקיים מ"ע דשלוח הקן. אפ"ה קראו חז"ל תקלה למוצאה, משום דאע"ג שהאיסור נתבטל בהיתר, מ"מ שם איסור לא זז ועדיין טמון, שאם יבא אליהו ויאמר דזו היא המשולחת בהכרח תשוב לאיסורה, ומכש"כ לפמש"כ השטמ"ק בשם הרא"ש בב"מ ד"ו גבי קפץ אחד מן המנוים, דאע"ג דאמרינן כל דפריש מרו"פ אפ"ה לא יצא מספק איסור רק התורה התירה ספק זה ונהפך האיסור להיתר ע"ש. ולפ"ז נחשבת למוצאה כמו שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב, דעליו אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו כדאמרינן בקידושין דפ"א ע"ב, וע' בפלתי סי' ק' סק"א וסי' ק"י ס"ק י"ג ובש"ק לירושלמי סנהדרין פ"י ה"ו ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' מ"ה.

והדברים שאמרתי מסברא ומספרים שתמכתי יתדותי עליהם, מבוארים במשל מצד הנסיון, כי אם סומא ידליק את הנר. האם לא יאיר נרו מפני שמדליקו אינו רואה. ואם ישפוך מים האם לא ילחלח המקום שנשפך עליו. כן הדבר הזה תערובות האיסור ברוב

היתר. לא יגזור כליון על הדבר הנאסר. מפני שמוצא האיסור הוא סומא בשתי עיניו מראות איסורו הכרוך בו, ובע"כ האיסור נמצא באשר הוא שם. ורק התורה הפכה איסור זה להיתר על הכלל מצד תערובתו ברוב. אבל אצל הפרט, בודאי יחד עם היתר התורה נמצא מציאות איסורו כנלע"ד, וע' במנ"ח מצוה קמ"ה.

שם אר"ל מנין לבב"ח שאסור בהנאה כו'. כן גרסת הילקוט בפ' משפטים רמז שנ"ט.

שם ובשל מבושל שאין ת"ל מבושל כו' לאמר לך יש לך בשול אחר שהוא כזה ואיזה זה בב"ח, ולכאורה לפי דרשה זו מנין לר"ל דין איסור אכילה והנאה של בשר שנצלה בחמאה, למאן דס"ל דצלי ג"כ בכלל בשול דבב"ח לאסור מה"ת, דע"כ כתוב זה אינו מדבר רק במבושל, ולא בצלי, דזהו מצותו באמת, ודוחק לאמר דר"ל יסבור דדוקא בשול בב"ח אסור מה"ת ולא צלי, וע' פר"ח ופלתי סי' פ"ז סק"ב ובמש"כ בחידושי לעיל צ"ו ע"ב בתוד"ה אבל.

רש"י ד"ה מעשה שבת כגון המבשל בשבת כו' ואנן תנן במזיד לא יאכל הוא משום קנס כו', ע' בחידושי הגרע"א לכתובות דל"ד.

תוד"ה כל, וא"ת האיך אנו אוכלים אילים אפילו סירסן עכו"ם כו'. ע' באה"ע סי' ה' סי"ד ובב"ש שם ס"ק י"ז.

בא"ד וא"ת צורם אזן בכור ליתסר כו'. ע' בכורות דל"ד ע"א תוד"ה ומי ומש"כ בחידושי שם. וע' בפר"ח ליו"ד סי' ס"ד ס"ק כ"ו ובפמ"ג שם ס"ק ט"ו ובת' פמ"א ח"ב סי' ס"א וביד המלך פט"ז ה"ו ממ"א ובת' אחיעזר ח"ד סי' כ"ח.

תוד"ה היא, וקצת תימא לר' יוחנן הסנדלר ל"ל למימר מקדש כו' תיפ"ל מכל שתיעבתי כו', ע' עונג יו"ט ח"ד סי' ס"א.

תוד"ה חורש, ויש ספרים דגרסי השתא לגבוה שרו להדיוט מיבעיא ולגבוה מנ"ל דשרו כו', ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' כ"ו ושם פ"ה סי' מ"ג.

בא"ד ואית ספרים דגרסי ומה שבת דחמירא כו', ע' שעה"מ פ"ח ה"א מה' אישות.

בא"ד דבב"ח הבישול ניכר אבל מעשה שבת אינו ניכר שנעשה בשבת כו', ע' ח"ס חח"מ ס"ס קצ"ב ובחידושיו לע"ז דל"ב ע"ב.

תוד"ה מדאסר רחמנא כלאים, כש"כ דלגבוה אסורה מכל שתיעבתי לך כו'. ע' ח"ס ח"ו סי' ל"ז.

דף קטו:

כעורה זו ששנה רבי לא תאכלנו בבב"ח הכתוב מדבר כו'. ביאור הברייתא הוא בספרי ראה שם, וע' ברי"ט אלגזי לבכורות פ"א סי' ב' ופ"ה סי' מ"ג ובטו"א סוף מגילה וביד המלך פי"ד ממ"א.

שם ורבי בהנאה מנ"ל נפק"ל מהכא נאמר כאן כי עם קדוש אתה לה' ונאמר להלן ולא יהיה קדש מה להלן בהנאה אף כאן בהנאה. וקשה דבמכילתא משפטים יליף רבי גופיה איסוה"נ בבב"ח, מדכתיב או מכור לנכרי לא תבשל גדי אמרה תורה כשתמכרנו לא תבשלנו ותמכרנו מכאן למדו שאסור בהנאה ע"ש. והיא דוגמת דרשות דבי ר' אליעזר תנא דבסוגיין וצ"ע כעת.

שם דבי ר"א תנא לא תאכלו כל נבלה כו', ע' ח"ס חי"ד סי' י"ט.

שם דבי ר' ישמעאל תנא לא תבשל גדי בחלב אמו ג"פ כו', וכ"ה בקידושין דנ"ז ע"ב בשם תנא דבר"י, אכן במכילתא משפטים ובירושלמי ע"ז פ"ה הי"ב היא ברייתא סתמא, וע' ראב"ן סי' רע"א ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ג' ובפתיחה להגינת וורדים מהפמ"ג.

שם אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסוה"נ ואחד לאיסור בשול ע"כ, אמנם אם עשה שלשתן אינו לוקה רק על בשול ועל אכילה אבל לא על הנאה, וטעם הדבר ביאר הרמב"ם בסה"מ ל"ת קפ"ז, וע' בזהר הרקיע דף ע"א שמפקפק על דבריו. ולטעמיה אזיל בתשב"ץ ח"ג סי' רצ"ה, וע' בלח"מ פ"ט ה"ב ממ"א ובפר"ח ר"ס פ"ז ובסי' ק"א סק"ד ובפלתי ר"ס פ"ז ובפתיחה לס' גינת וורדים ובמש"כ בחידושי לעיל דקי"ג ע"א.

שם תניא איסי בן יהודא אומר מנין לבב"ח שאסור נאמר כאן כי עם קדוש אתה ונאמר להלן ואנשי קדש תהיון לי כו'. האי תנא ס"ל כר"ש בן יהודא משום ר"ש בדרשות מקראות אלו לקמן דקט"ז ע"א, רק ר"ש מתיר בהנאה כדמסיק בקרא לכלב תשליכון אותו, ואיסי בן יהודא אוסר בהנאה בק"ו מערלה, וע' באור שמח פט"ו הי"ד ממ"א ושם הט"ז ובגינת וורדים מהפמ"ג כלל א' וכלל ד'.

שם מה לערלה שכן לא היתה לו שעת הכושר חמץ בפסח יוכיח כו', ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' ס"א וסי' ע"ד.

שם ל"ל למימר כלאי הכרם יוכיחו לימא ערלה תוכיח כו'. ע' ת' הרשב"א סי' שמ"ט ובגינת וורדים כלל ל"א.

שם א"ר אשי משום דאיכא למימר נבלה תוכיח כו'. רב אשי דהכא מהדר רק לאוקמיה לברייתא דאיסי בן יהודא. דאיהו לגרמיה נפק"ל לעיל דקי"ד ע"ב, איסור אכילה דבב"ח מקרא דלא תאכל כל תועבה, והנאה כדר' אבהו דלא תאכל משמע איסוה"נ נמי, ור'

אבהו ס"ל כר"מ כמש"כ שם התוס' בד"ה עד. אולם בילקוט ראה רמז תתצ"א גריס לעיל רב אסי בסמ"ך ועמש"כ בחידושי שם.
שם כל מה הצד מגופו פרכינן מעלמא לא פרכינן. ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' פ"ט ובגינת וורדים כלל י"ח.
שם כל מה הצד פרכינן כל דהו, ע"ל דקי"ח ע"א וברש"י ד"ה מה להנך.
רש"י ד"ה כל מה הצד כו' ואפילו שאינו לא קל ולא חומר פרכינן ליה, ע' בקו"א לשאגת אריה סי' ע'.
תוד"ה בשני, ואין נראה דלא שייך משום הכי דמקרי שני מינים כו', ע' בפי' רגמ"ה ובהתוה"מ על הספרי פ' ראה סי' מ"ד.
בא"ד תלת צבי ואיל כתיבי כו', ע' בקונטרס דברי יצחק מחתני הגאון מהרי"א הלוי הערצאג שליט"א הנלוה לספרי אור הישר ע"מ בכורות. שהאריך בזה טובא.
תוד"ה מה, וכרת גופיה לא שייך למילף שאין עונשין מן הדין ע"כ, אין כוונת התוס' דאנן נילף לחייבו כרת, דמה לנו עם דין שלמעלה, רק כוונתם אחרי שאין מבואר בזה כרת בתורה, ולאמר שהיה בזה מקור לדין כרת ממה שנלמד מכבר בק"ו, ג"כ א"א לאמר. כיון דכלל מונח הוא שאין עונשין מן הדין. וע' בגינת וורדים מהפמ"ג כלל ה' וכלל י"ט.
תוד"ה כלאי, ואילה"ק מה לערלה וחמץ וכה"כ שכן בשרפה כו', ע' בשושנת העמקים להפמ"ג כלל א'.
בא"ד דדוקא חלב דכתיב כל חלב דמשמע אפילו דחיה והדר שרא דחיה זה חשיב הותר מכללו כו', ע' בזר זהב לס' המכריע חי"ד ס"ס כ"ה.

דף קטז.

חדא מחדא קולא וחומרא פרכינן כו' ע' בגינת וורדים להפמ"ג כלל י"ג וכלל י"ז.
שם חדא מתרתי אפילו כל דהו פרכינן. ע' גינת וורדים להפמ"ג כלל נ"ג.
שם ולפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר. ולכאורה מדוע לא פריך הכי בתחלת הסוגיא, אהא דקאמר מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת ומשני כה"כ יוכיחו שאין ענוש כרת ואסור בהנאה, שם הי"ל להשיב מה לכלאי הכרם שלא הי"ל שעת הכושר, דמשו"ה לא היה יכול נמי למילף קודם מערלה. דאפ"ל דאה"נ דמסדר הש"ס סמיך גם שם אקושיתם דהכא, והתם עדיפא פריך. וכ"מ קצת מסידור הש"ס בפסחים דכ"ה ע"א.
אמנם יל"ד לפמש"כ הרמב"ן בחידושיו לב"ב רפ"ק, דזורע כרמו או מקיים כלאים, לדעתו מקדש, שאינו זורע ואינו מקיים לדעתו אינו מקדש. ובתוס' שם ד"ב ע"ב ד"ה נתייאש

דס"ל ג"כ כהרמב"ן, דייקו מדכתיב לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה וע"ש בנמו"י ובתוס' ב"ק ד"ק ע"ב ד"ה נתייאש. ולפ"ז יש לדון. מה אם כלאי הכרם שאינו אוסר אלא מדעתו, אפ"ה אסור בהנאה, בשר בחלב שנאסרו אפילו אם תערובתן היו שלא מדעתו, לא כש"כ שיאסרו בהנאה, וצ"ע כעת.

שם המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור ע"כ והא דלא אמרינן קמא בטיל, ע' ע"ז דע"ג ע"א תוד"ה כי ובמש"כ שם עה"ג ובחידושי הרמב"ן לב"ב ד"ב ע"ב ובמרדכי ע"ז פ' בתרא רמז תתנ"ח, וע' ב"ק דס"ט ע"א תוד"ה כל ובח"ס חי"ד סי' פ"ה.

שם אם הוסיף מאתים אסור כו'. פי' ואפילו לר' יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. דאיהו ל"ק רק לחייבו על הזריעה מלקות, כמש"כ הראב"ן ס"ס נ"ג והיראים בסי' קנ"ב והרשב"א בחידושיו לברכות דכ"ב וע"ש בתוס' ר"י חסיד ולעיל ד"ס ע"א תוד"ה הרכיב ודפ"ב ע"ב תוד"ה ולאפוקי ודקט"ו ע"א ד"ה כלאי זרעים ובקידושין דל"ט ע"א ברש"י ותוד"ה לא ובבכורות דנ"ד ע"א תוספות ד"ה דגן.

אך אכתי איכא למידק לפי הבנת הראשונים ז"ל. דר' יאשיה ל"ק אלא לחיוב מלקות. אבל אסור מיהא הוי, א"כ מאי לשון נהוג עלמא כהני תלת סבי כו' כר' יאשיה בכלאים, ומשמע כמו ר' אילעאי בראשית הגז וכריב"ב בד"ת, דנהוג עלמא להיתר. ודוחק לאמר דנהוג עלמא שלא ללקות רק אם זרע את כולם במפולת יד וצע"ק.

שם ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בב"ח אסור באכילה ומותר בהנאה כו', וכה"ד ר"ש בן אלעזר בתוספתא ערלה פ"א, ובנוסחאות כ"י שם גריס ר"ע, וכ"ה ג"כ בתוספתא צוקערמאנדעל, וע' יד המלך פט"ז ה"ו ממ"א ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' רי"ד ובגינת וורדים להפמ"ג כלל נ"ו.

שם שנאמר כי עם קדוש אתה ונאמר להלן ואנשי קדש כו', ע"ל דקט"ו ע"ב ומש"כ בחידושי שם.

שם חלב ומתה לא צריכי קרא, ע' בכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' רפ"ה.

שם ר"ע סבר חיה ועוף אינן מה"ת הא מדרבנן אסירי וריה"ג סבר עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר, ע' בס' הערוך מש"ך סי' פ"ז וביד המלך פ"ו ה"ז מה' מלוה.

שם במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת, ע' בת' מהרשד"ם חי"ד סי' קנ"ג ובפר"ח לאו"ח ס"ס תצ"ו קונטרס מנהגי איסור ס"ק כ"ג ובח"ס חח"מ סי' קצ"א.

שם במקומו של ריה"ג היו אוכלין בשר עוף בחלב, ע"ל דק"ד ע"ב תוד"ה עוף ובפלתי סי' פ"ז סק"ח

שם כי אתא לקמיה דרבי א"ל אמאי לא תשמתינהו כו'. הנה במקום שחייב שמתא או מלקות הרשות ביד הב"ד לעשות כפי שירצו לפי ראות עיניהם. וכדאמר רב יהודא לר"נ בקידושין ד"ע ע"ב דעדיף מיניה עבדי ליה. וכבר האריכו בזה הפר"ח בה' יו"ט סי' תצ"ו סק"א ובביאורי הגר"א ה' חוה"מ סי' תקל"ח סק"י ובה' גיטין סי' קל"ד סקי"ז.

כן במקום שראוי לנדותו מותר לנשאו פנים שלא לנדותו. כדהוכיח החק יעקב בה' פסח סי תע"ו מפסחים דנ"ג ע"א, דשלחו לו אלמלא תודוס אתה גזרנו עליך נידוי, וע' ברכות די"ט ע"א ולקמן דקל"ב ע"ב.

אולם עצם השמתא אם הוא חוב על הדיין או רק רשות, הוכיח בת' הריב"ש סי' ר"כ שהוא חוב, רק אם נוגע לכבוד החכם גופיה כי' שם בסי' ס"א דשבח הוא לחכם שלא לנדות. והובא במל"מ סוף ה' ת"ת. אכן על כלל חיוב שמתא שהוא חוב על הדיין. מדוע לא הביא מהך דהכא, דרבי דרש מלוי כמו תביעה, אמאי לא תשמתינהו, והוא השיב דהוה אתריה דריב"ב כו', משמע דאל"ה הוה שמית להו, וכן בקידושין דל"ט ע"א ניתי מר נישמתיה, וכ"ה בירושלמי מו"ק פ"ג ה"א המפקפק בדבר אפילו מדברי סופרים צריך נידוי ע"ש, ולשון זה מורה כמו חוב על הב"ד. וע' בת' מקום שמואל סי' צ"ט אות כ"ד.

שם אתריה דריב"ב הוא ואמינא דרש להו כריה"ג כו'. ע' בת' הריב"ש סי' רנ"ו וסי' רע"א ובפר"ח לאו"ח סי' תצ"ו קונטרס מנהגי איסור סי' י"א וסי' ט"ז.

במשנה המעמיד בעור של קבה כשרה אם יש בנ"ט ה"ז אסורה, ע"ל דצ"ט ע"ב תוד"ה לא ובס' התרומה סי' ע"א.

רש"י ד"ה ולפרוך דקס"ד אין הזריעה נאסרת אלא הגידולים ולהם לא היתה שעת הכושר מעולם כו' ע"כ, ובראב"ן סי' נ"ג מפרש דקס"ד דמיד כשזרען בארץ נאסרו משום לא תאכל כל שתיעבתי לך כו' ע"ש, וקשה מה מקום היה להסתפק על זמן איסור הזריעה, עד אשר רב אדא בר אהבה הוצרך להוכיח מדיוקא דאיסי בן יהודה דלא פריך הכי בברייתא. הלא משנה מפורשת היא בכלאים פ"ז מ"ז מאימתי תבואה מתקדשת משתשריש, ובירושלמי גריס משתשליש ואית תניי תני משתשריש ע"ש ועכ"פ לא פחות משתשריש, א"כ הרי היתה להן שעת הכושר קודם השרשה, ואיך עלה כלל ע"ד המקשן לאמר דלפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר. וצ"ע כעת, וע' בשעה"מ פ"ג ה"י מה' אישות.

רש"י ד"ה עציץ נקוב וזרעים בו והעבירו בכרם כו', וכ"פ ברע"ב כלאים פ"ז מ"ח שלא הניחו בארץ אלא העבירו תחת הגפנים בלבד וע"ש בתפארת ישראל. ולפ"ז צ"ל דמאי דמסיק בתוספתא כלאים ספ"ד, אהאי דינא דמעביר עציץ נקוב בכרם כו' אבל אין

מתקדש עד שיניחנו תחת הגפן, דפירושו נמי ע"ג יתדות ולא ע"ג קרקע. ונ"מ גדולה בזה כמבואר בשבת דפ"א ע"ב ובגיטין ד"ז ע"ב, וע"ש בתוס' ובתשובות הרשב"א סי' תרנ"ט ובמה"פ לירושלמי כלאים ספ"ז ובת' דבר אברהם סי' כ"ה.

רש"י ד"ה הוסיף. דכלאי הכרם אין בטלים עד שיהא בו מאתים דהיתר והאחד של איסור ע"כ, לכאורה היא דרשת הספרי ס"פ קרח מקרא דמקדשו ממנו. דתרומה עולה באחד ומאה וערלה וכה"כ באחד ומאתים דמתוך שכפל איסורו כפל עלייתו, וע' בירושלמי ערלה פ"ב ה"א, אבל באמת איסור מדומע הוא דרבנן כמש"כ הרמב"ם ספי"ד מה' תרומות. ואף שהמפרשים לא הראו מקור לדבריו. אבל גמרא ערוכה היא בנדה דמ"ז ע"א אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן וע"ש רש"י ד"ה חייבת, ושם בתוד"ה אתי כתבו דדרשת הספרי הנ"ל הוא רק אסמכתא, וכ"כ ביבמות דע"ג ע"א ד"ה מה ובב"מ דנ"ג ע"א ד"ה ועולה, וע' בת' דהרשב"א פי' תר"ס.

תוד"ה חדא, וא"ת א"כ מיד כשאמר חמץ בפסח יוכיח כו'. ע' בטעם המלך פ"ח ה"א מה' אישות.

תוד"ה עיקרן. משמע שאף הקשים והעץ נאסרין כו', ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' נ"ה.

תוד"ה והיתה, הקשה הרב ר' משה כהן דבפ"ק דמנחות אמר אי ממשקה ישראל ה"א היכא דלא היתה להן שעת הכושר כו'. וכן הקשו התוס' במנחות שם, וע' בירושלמי סוכה ספ"ד ובערלה פ"ב ה"א ובש"ק לירושלמי שקלים פ"ד ה"א ובר"ש משאנץ לתו"כ ויקרא נדבה פרשה ב' ובפ' בהר פרק א' ובברכי יוסף חי"ד סי' קמ"ו ובנחל אשכול לס' האשכול ס"ה טומאת כהנים ובמש"כ בחידושי לעיל ד"צ ע"ב.

תוד"ה מה, א"נ משום דבהאי קרא דטרפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ למחיצתן כו'. ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"א בסוגיא דגמל גמל.

תוד"ה המעמיד, מאי איריא נבלה אפילו כשרה נמי, ע' מה שתירץ בס' האשכול ח"ג סי' ל"א, וע' בר"ן בסוגיין ובע"ז דל"ה.

בא"ד דמשום בב"ח לא הוי אסורין מספק משום דליכא אלא איסורא דרבנן כו', ע' מל"מ פי"ג ה"ה משגגות וחידושי הגרע"א ז"ל ליו"ד ר"ס פ"ז. בא"ד דדרך בישול אסרה תורה. ובפר"ח סי' צ"ח סק"ז בד"ה ומעתה שהכרחנו משמע דנקיט ג"כ הכי, ולכאורה הלא נכבש בו מעל"ע והוי כמבושל, וע' פלתי סי' צ"ב סק"ב.

דף קטז:

אם יש בנ"ט ה"ז אסורה. ע' ביאור משנתנו ברמב"ם פ"ט הט"ז ממ"א ובמפרשים שם, וע' בת' הגרע"א סי' ר"ז ובח"ס חי"ד סי' פ"א.

שם כשרה שינקה מן הטרפה קבתה אסורה ע"כ, באיזו טרפה אמרו ע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"א ובנחל אשכול שם ובס' התרומה סי' ע"ג, וע' בפרדס סי' רכ"ח ובחידושי באר שבע בסוגיין.

שם טרפה שינקה מן הכשרה קבתה מותרת מפני שכנוס במעיה, ולכאורה האי טעמא דיהיב מפני שכנוס במעיה קאי גם על כשרה שינקה מן הטרפה כדכ' התוי"ט, אכן יל"ד מדוע איצטריך האי טעמא בתרווייהו, הלא חזינן ברישא ובסיפא דאזלינן בתר המינקת ולא בתר היונקת.

לכן אפ"ל לפ"מ דפירש"י כנוס במעיה כנתון בקערה, לפ"ז ברישא ובסיפא אשמעינן טובא במאי דמסיק מפני שכנוס במעיה, לאפוקי חלבה הנמצאת בכחל שלה גופה, דדם נעכר ונעשה חלב, ולהכי החלב היוצא מן הטרפה טרפה ומן הכשרה כשרה. וזהו בחלב שנתמצה מגופה, אבל הנמצא בקבתה אזלינן בתר מניקתה ולא בתר דידה דקבתה רק כקערה דמי. וע' ראב"ן סי' רס"ג.

שם והתניא לוקחין ביצים מן העכו"ם בכל מקום ואין חוששין כו' כ"ה הגרסא לעיל דס"ג ע"ב. וע"ש בריב"ף ובר"ן ובש"ך סי' פ"ו סק"ב ובפלתי שם סק"ב ובח"ס חי"ד סי' ע"ח.

שם מפני מה אסרו גבינת העכו"ם כו'. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ק' ובת' ריקאנטי סי' רט"ז ובת' מהר"ח אור זרוע סי' יו"ד ובתשב"ץ ח"ג סי' יו"ד.

שם מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה מלשון זה משמע לכאורה דאם מעמידין אותה בעשבים וכדומה מותר גבינת העכו"ם. אולם הרמב"ם כ' בפ"ג הי"ד ממ"א שאפילו העמידוה בדבר היתר ג"כ אסור גבינת העכו"ם, ופי' המ"מ כיון שהגבינה נאסרת במנין אע"פ שבטל טעם לא בטלה גזירה, וע' מה שהרחיב בזה בת' הריב"ש סי' שצ"ד וכ"ה ג"כ דעת הרשב"א בת' ח"ד סי' ק"ו.

אמנם דעת התוס' בע"ז דל"ה ע"א ד"ה חדא דאם מעמידים אותם בפרחים מותר. ואין לאמר דדבר שבמנין הוא וצריך מנין אחר להתירו דבכה"ג לא נאסר כלל, וע' בת' רדב"ז ח"א סי' תקנ"ב ובת' אבקת רוכל סי' ס"ז.

ולכאורה היה נראה להביא ראיה לדעת הרמב"ם ע"פ ביאור המ"מ, דאע"פ שבטל טעם לא בטלה גזירה, לפ"מ דאמרינן ס"פ המפלת מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים ופירש"י שאסורים בתשמיש. והשתא לדידן דגם

בשמיני אסורים בתשמיש. א"כ נאחר זמן המילה עד שיהיו מותרים אך ז"א דכל דברי הרמב"ם הוא רק בגזירה דרבנן שהיה טעם לגזירתם בשעת הגזירה. ואח"כ נתבטל הטעם בזה אנו דנין אם גם הגזירה נתבטלה בשביל זה. משא"כ במילה בשמיני דגזה"כ הוא וביום השמיני ימול, משו"ה אף דרשב"י דריש בזה טעמא דקרא מ"מ אין לנו לאמר דבהחלט ירד לסוף דעת תורה, דרק משום האי טעמא אמרה תורה מילה בשמיני וליכא גם טעם אחר עמו.

שם ל"ק כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה. ע' ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ז ובביצה פ"א ה"א ובמה שהאריכו בזה הרי"ף והרא"ש ובס' האשכול ח"ג סי' ל"א ובפר"ח סי' פ"ז סקכ"ב.

שם א"ר חייא ב"א א"ר יוחנן מעמידין בקבת נבלות ואין מעמידין בקבת שחיטת עכו"ם אמר לפניו ר"ש ב"א כמאן כר"א דאמר סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם א"ל ואלא כמאן כי אתא רב שמואל בר רב יצחק א"ר יוחנן מעמידין בין בקבת נבלה בין בקבת שחיטת עכו"ם שלא לחוש לדברי ר"א וקשה הלא אהא דתנן לעיל די"ג ע"א שחיטת עכו"ם נבלה, דייק שם ר"ח ב"א א"ר יוחנן גופיה, מדלא הוי נמי איסור הנאה ש"מ דמתניתין דהתם דלא כר"א. ולפ"ז בע"כ דר' יוחנן לגרמיה נמי לא ס"ל כר"א, דהא איהו קאמר בשבת דמ"ו ע"א ובכ"מ הלכה כסתם משנה ואיך מקשה ליה הכא כמאן כר"א ואיהו משיבו ואלא כמאן. ופירש"י לא הוצרכת לשאול. הלא שאלה גדולה היא בהא דר' יוחנן סתר א"ע מהא דס"ל בכה"מ בש"ס הלכה כסתם משנה דהוא נגד דעת ר"א.

ולכאורה היה מקום לאמר דלעיל די"ג ל"ק ר' יוחנן רק לאוקים מתניתין דהתם דלא כר"א, אכן לפ"מ דלעיל דל"ח ע"ב פלוגתא היא במשנה. אי סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם, א"כ הדרינן לכללין דסתם ואח"כ מחלוקת בחדא מסכת אין הלכה כסתם. כדמשני כה"ג אר' יוחנן גופיה ביבמות דמ"ב ע"ב וע"ש תוד"ה סתם, ולפ"ז שפיר קאמר הכא דר' יוחנן ס"ל כר"א, אכן א"כ תקשה לאידך גיסא איך קאמר הכא רב שמואל בר רב יצחק בשם ר' יוחנן מעמידין בין בקבת נבלה בין בקבת שחיטת עכו"ם שלא לחוש לדברי ר"א. הרי ר' יוחנן לגרמיה ודאי ס"ל כר"א, משום שהוא סתם ואח"כ מחלוקת כנ"ל, וע' בירושלמי ביצה פ"א ה"א ובע"ז פ"ב ה"ג ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' ל"ז.

במשנה חומר בחלב מבדם כו'. ולכאורה אמאי לא חשיב נמי החומר דדם שבשלו או שמלחו אינו עובר עליו משא"כ בחלב, די"ל דמשנתנו לא איירי רק היכא דשניהם ראוים לכפרה, אבל דם שבשלו או מלחו אינו ראוי לכפרה כדפירש"י במנחות דכ"א ע"א.

רש"י ד"ה הרי זו אסורה, וחלב הנמצא קרוש בעור הקבה שמולחין אותה בעורה כו' ע' רוקח סי' תכ"א וסי' תפ"ח ובס' הפרנס סי' ע"ה ובת' ריקאנטי סי' רי"ז ובח"ס חי"ד סי' ע"ט.

בא"ד דמין במינו בכל שהוא ע"ל דק"ט ע"א רש"י ד"ה ותו לא ובדצ"ז ע"א תוד"ה אמר ובמש"כ בחידושי שם ובע"ז דע"ד ע"א תוד"ה אלו, וע' בשעה"מ פט"ו ממ"א וחידושי ח"ס לע"ז דל"ה ע"א ובבאר יצחק חי"ד סי' י"ג.

בא"ד מדקתני קבת עגלי עכו"ם אסירי לאו משום דקבה פירשא חשיב לה כו', ע' ראב"ן סי' רע"ז.

תוד"ה חיישינן, לא קיי"ל הכי דהלכה כשמואל כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' פ"א סעיף וי"ו.

תוד"ה כאן לאחר חזרה ולפ"ז שריא קבת נבלה כו', ע' ת' הרשב"א סי' קמ"ג ובמעשה הגאונים סי' ט'

תוד"ה ה"ג ברוב ספרים והלכתא כו', ע' בס' המכריע חי"ד סי' י"ט מה שהאריך בזה.

בא"ד ואור"ת דה"מ חלב צלול שבתוך הקבה כו', ע' ע"ז דל"ה ע"א תוד"ה חדא וברוקח סי' תס"ד ובס' התרומה סי' ע"ב ובת' הרמ"א סי' נ"ג ובביאור הגר"א ליו"ד סי' פ"א סק"כ ולה' פסח ס"ס תס"ז ובת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' פ"ז ס"ט וס"י.

דף קיז.

במשנה, שהדם נוהג בבהמה וחיה ועוף כו' ע' שאילתות ר"פ ויקרא ובהעמק שאלה שם.

שם בין טמאים בין טהורים. ע' בפמ"ג ליו"ד במשבצות סי' י"ג סק"א ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ה.

שם מה"מ א"ר ינאי דא"ק כאשר יורם כו'. והנה כמו דהכא קאמר מה"מ דיש מעילה בחלב, כמ"כ קאמר בתר הכי בגמ' מה"מ דבדם אין בו מעילה, ובשניהם טרח הש"ס למילף מקראי טובא, וקשה אמאי לא הביאו בש"ס ברייתא דתו"כ ויקרא דבורא דחובה פרק כ', על הכתוב המדבר בעצם דין מעילה, נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדש ה', דהכי תניא התם. מנין לרבות את החלב למעילה ת"ל קדשי ה' ריבה יכול שאני מרבה את הדם ת"ל מקדשי ה' מיעט כו' ע"ש. ולפ"ז הרי יש לנו ריבוי לחלב ומיעוט לדם מחד קרא. וע"ש בהתוה"מ סי' שמ"ט.

וי"ל דר' ינאי דהכא לטעמיה אזיל במעילה דט"ו ע"א, דדריש מקדשי ה' המיוחדין לשם והוא עולה, אבל קדשי מזבח אית בהו לכהנים ואית בהו לבעלים, וא"כ אפילו חטאת

ואשם ממועטין וע"ש תוד"ה מחוורתא, והכא דבעי למילף על סתם חלב דמועלין בו ואפילו דקדשים קלים משו"ה מצא טפי למילף מקרא דכאשר יורם משור זבח השלמים כו' מה פר כהן משיח יש בו מעילה אף שור זבח השלמים יש בו מעילה, ועפ"ז שפיר פריך ליה ר' חנינא כיון דכל חידושא היא רק על קדשים קלים, דקדק"ד כבר איתרבו בתו"כ מקרא דמקדשי ה', א"כ גם קדק"ל ל"ל למילף מהיקש דפר כהן משיח, כעורה זו ששנה רבי כל חלב לה' לרבות קדשים קלים למעילה.

שם א"ל רב מרי לרב זביד אי אליה איקראי חלב תתסר באכילה כו' בה"ג הוסיף תיבת בזמן הזה וע"ל דצ"ג ע"א תוד"ה אמר ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ה וביראים סי' קמ"ד ובס' התרומה סי' מ"ג ובפי' הראב"ד לתו"כ צו פרשה יוד ובבאר שבע לכריתות ד"ד ע"א.

שם חלבו האליה איקראי חלב סתמא לא איקראי, עמש"כ בחידושי לבכורות דל"ח ע"ב.

שם מה"מ אמר עולא דא"ק לכם שלכם יהא, בילקוט אחרי רמז תקפ"ב לא הזכיר תיבת עולא בדרשה זו רק בשם סתמא דהש"ס ובדרשת לכם עמש"כ בחידושי לקמן דקי"ח ע"א.

שם דבי ר' ישמעאל תנא לכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה ור' יוחנן אמר א"ק הוא כו', ע' ירושלמי יומא פ"ה ה"ו ובמש"כ בחידושי למעילה די"א ע"א:

שם אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, ע' תמורה דל"ג ע"ב תוד"ה הנשרפין ובקידושין דנ"ז ע"א תוד"ה כפרה ובחידושי הרשב"א שם.

שם אלא לר' דוסא דאמר שלא ישתמש בהן ליוה"כ אחר כו', בתו"כ אחרי פרק ו' הגרסא ר' יוסי.

תוד"ה אמר, והא דתנן בפ' אמרו לו יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד איכא לאוקמי בעולה ע"כ, ולכאורה היא נגד גמרא ערוכה בשבועות דכ"ד ע"ב, דאוקמינן למשנה דיש אוכל אכילה אחת כו' דאיירי בבכור, וכה"ג הק' הטו"א לר"ה. דכ"ח ע"ב ע"ד התוס' בכריתות די"ג ע"ב ועמש"כ בחידושי שם.

ודאתאן לדברי התוס' וקושית הטו"א על דבריהם שם, נלע"ד דמש"כ התוס' שם דלאחר זריקת הדם ליתא עוד בשאלה, היא משנה מפורשת בנזיר דכ"ח ע"א, דהתם תנן נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר ע"ש, ולכאורה אין לחלק בזה בין התרת החכם להפרת הבעל, והא דר"ע פליג וס"ל דאפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר, הוא רק משום הפסד קדשים כדאמר שם בגמ', אבל גבול זמן השאלה משמע מהתם דהיא הזריקה כמש"כ התוס' בכריתות שם.

תוד"ה הוא. וא"ת דהתם תנן דם בתחלה אין מועלין בו יצא לנחל קדרון מועלין בו וי"ל דמעילה דהתם מדרבנן היא, ולע"ד בלתי מובן קושיתם, הלא שם גופה במעילה די"א קאמר דמתניתין דהתם הוא כר"מ ור"ש דס"ל מועלין בדמים. ומשנתנו בע"כ כחכמים שם דפליגי וס"ל אין מועלין. וכן מבואר בתוספתא דזבחים פ"ו, וכן ילה"ק על מסדר המשנה גופה איך סתים משנתנו דהכא כחכמים ודהתם כר"מ ור"ש, עוד יל"ד בתירוצם הכא דמעילה דהתם מדרבנן היא ע"כ, הלא כל פלוגתא דר"מ ור"ש וחכמים הוא רק במעילה דרבנן. והכא הרי נחית למעילה דאורייתא, וע' יומא דנ"ט ע"ב ובתוד"ה הוא ובראב"ן סי' רע"ז וצ"ע כעת.

בא"ד דתקון רבנן מעילה אע"ג דבדילי מינייהו כו', ע' מעילה ד"ב ע"ב תוד"ה ומי ובמש"כ בחידושי שם.

בסה"ד ובעור דליכא מעילה מדאורייתא כו', ע' נחל יצחק סי' כ"ה קונטרס תפיסה בדרא דממונא ענף א'.

דף קיז:

וחד למעוטי מטומאה. ע' מנחות דע"ד ע"ב תוד"ה לאו ובפי' הראב"ד לתו"כ ויקרא סוף דבורא דנדבה.

העור והרוטב פרק תשיעי

במשנה העור והרוטב כו' מצטרפין לטמא טו"א אבל לא טומאת נבלות, ע' באר יצחק חי"ד סי' ט'.

שם כיוצא בו השוחט בהמה טמאה לעכו"ם ומפרכסת מטמאה טו"א אבל לא טומאת נבלות, ע' אהלות פ"א מ"ו ובתוספתא שם רפ"ב ובס' האשכול ח"ב סי' נ"ד ובפר"ח ליו"ד סי' כ' סק"ה.

שם ר' יהודא אומר האלל המכונס כו', ובתו"כ שמיני פרשה יוד דריש לה ר' יהודא מקרא בנבלתה ולא באלל המפוזר כו'.

שם דתנא דבי ר' ישמעאל. ע' בת' חו"י סי' צ"ד מש"כ בשם השל"ה.

שם על כל זרע זרוע כדרך שב"א מוציאין לזריעה כו', ע' בשטמ"ק בסוגיין ובמש"כ בחידושי לקמן דקי"ט ע"א.

שם דת"ר בנבלתה ולא בעור שאין עליו כזית בשר כו' בתו"כ שמיני פרשה יוד גריס בנבלתה ולא בעור שיש עליו כזית בשר כו' וע"ש בפי' הראב"ד, אולם בהתוה"מ שם סימן קנ"ט גרים התם כמו בסוגיין.

רש"י ד"ה המכונס, וחייב עליו אם נגע ונכנס למקדש או אכל קדש, ע"ל דקכ"א ע"א רש"י ד"ה חייבין ובתוד"ה והוא.

דף קיח.

ידות היכא כתיבי כו' טמא הוא לכם לכם לכל שבצרכיכם, ויל"ד קצת דבכל המקומות היכא דדרשינן כה"ג תיבת לכם, כמו בספ"ב דמכות והיו לכם הערים. ובסוכה ד"מ ע"א והיתה שבת הארץ לכם, ובביצה דכ"ח ע"ב הוא לבדו יעשה לכם, בכולהו הלשון לכם לכל צרכיכם, ובסוגיין קאמר בלשון לכל שבצרכיכם, והיה מקום לאמר לכאורה לפע"ד ביאור הענין בד"ז, דבאמת כל היכא דכתיב לכם הוא מיותר, דבודאי למי שמדבר הענין להם נתנה, ומאי לכם, ובע"כ דאתא לדרשה. כהא דלעיל דקי"ז ע"א דדרשינן ואני נתתיו לכם דכתיב גבי דם. דאתא למעוטי ממעילה, ובקידושין דכ"ט ע"א המול לכם כל זכר, דהיכא דלא מהליה אבוה מחייבי בי דינא למימהליה, ושם דנ"ב ע"ב וזה יהיה לך מקדש הקדשים, לך לכל צרכיך ואפילו לקדש בו אשה. ובתו"כ פ' אחרי והיתה לכם ולא לאחרים. וע"פ הנחה זו יובנו כל המקומות שדרשו חז"ל תיבת לכם.

אולם התינח היכא דתיבה זו נכתבת בדבר שהוא לתועלת אל המשתמש בו כנ"ל, דעכ"פ שייך התם תיבת לכם אלא שהוא מיותר. בזה נופל לאמר דאתא לדרשה, ולרבות לכם לכל צרכיכם. משא"כ בסוגיין דאיירי בקרא דטמא הוא לכם. שהוא העדר ההשתמשות. מה שייך ביה למידרש לכם לכל צרכיכם, משו"ה דרשו מיניה לכם לכל שבצרכיכם, היינו כל מה שאתם צריכים אל ההשתמשות בזה, והם ידותיו, כולם נטמאו עם הדבר המשתמש, ולשון הירושלמי בפסחים פ"ג ה"ב לכם כל שהוא לצורך לכם ע"ש, והוא ג"כ לפי הכוונה הנ"ל.

ומה נעים הסבר זה ביותר גבי ידות הכלים, לפ"מ דדרשינן בתו"כ שמיני פרק ז'. כל הנוגע בהם יטמא לרבות ידות הכלים או יכול שאני מרבה יתר משיעורה ת"ל לכם לכל שהוא. לצרכיהם דברי ר"ע ע"ש. הרי נראה ברור דעצם ריבוי ידות הכלים הוא מדכתיב כל הנוגע בהם, והאי לכם נדרש למעט יתר משיעורה, והוא מתאים עם סתימת לשון המשנה בכלים פ"ה מ"ב, האבן היוצא מן התנור טפח מן הכירה שלש אצבעות חבור. וע' בנדה דכ"ו ע"א, לפ"ז בהכרח דקאי על שיעור הצטרכות של ההשתמשות. ושפיר קאמר לכל שבצרכיכם, וכמו בידות הכלים כן בידות הזרעים והאוכלין. כמבואר שם בתו"כ פרק יו"ד ופרק י"א.

שם השתא עיולי מעיילה אפוקי מיבעיא. ע' שבת דט"ז ע"א תוד"ה ה"ג.

שם תנור וכירים יותץ וגו' לכם לכל ש שבצרכיכם לרבות את הידות כו', בילקוט שמיני רמז תקמ"א יש לו שינוי גרסאות בסוגיין.

דף קיח:

יש יד לטומאה ואין יד להכשר ור' יוחנן אמר יש יד לטומאה ולהכשר, ע' פסחים ד"כ ע"א תוד"ה ובשעת.

שם וכשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו כך אין מקבלין הכשר אלא לכשיתלשו בת' הרשב"א סי' אלף רל"ג גריס כשם שאין מטמאין עד שיתלשו כך אין נכשרין עד שיתלשו.

שם אין יד לפחות מכזית כו', ע' מש"כ המג"א בסי' תרכ"ט סקי"ב לענין שיעורא דידות האוכלין, ולא ידענא אמאי לא הביא ברייתא דתו"כ שמיני סוף פרק י"א ע"ש.

שם ור"י אמר יש יד לפחות מכזית כו' ע' בחידושי הרשב"א בסוגיין ובשעה"מ פ"ו מה' ברכות.

רש"י ד"ה הפיטמא, והנץ שומר אחר ע"ג הפיטמא כו', ע' ברכות דל"ו ע"ב רש"י ד"ה אין מצטרף ובתוס' סוכה דל"ו ע"א ובר"ן שם ובפיה"מ להרמב"ם והר"ש פ"ב מ"ג דעוקצין.

רש"י ד"ה אין מצטרף דאין שומר ע"ג שומר, ע' ר"ש עוקצין פ"ב מ"ד.

דף קיט.

ר' יהודא אומר קולית שיש עליה כזית בשר גוררת כולה לטומאה כו'. אילה"ק הלא בקולית יש בו מוח תמיד כדפירש"י, וא"כ תיפ"ל משום מוח ול"ל הכזית בשר עליה, די"ל דסתם קולית היא סתומה ולקמן דקכ"ו ע"ב ממעטינן קולית סתומה מטומאה מדכתיב בנבלתה. וע"ש תוד"ה בנבלתה ולעיל דע"ז ע"ב תוד"ה ולא.

שם איידי דקאמר ת"ק שיעורא קאמרי אינהו נמי שיעורא. ע' פר"ח ליו"ד סי' ל"ו ס"ק כ"ד.

שם דתנא דבי ר' ישמעאל על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה כו'. ונרשם עה"ג הכא ולקמן ע"ב דרש"ל מחק תיבות אשר יזרע, ולכאורה טעם ההג"ה היא משום דבריש פרקן ליתנייהו תיבות אלו בגמרא אכן גם שם הגיה בשטמ"ק דצ"ל תיבות אלו ע"ש ובלא"ה נלע"ד דבע"כ צ"ל תיבות אשר יזרע בגמרא. כמו התם כן הכא ולקמן ע"ב בסוגיין. וכל ההג"ה בשם רש"ל מוטעת היא. ראשונה שלא נמצא ברש"ל שלפנינו שום זכר לזה. ובמנחות ד"ע ע"ב גריס להו בגמרא, וברש"י שם משמע דעיקר דרשה היא מאשר יזרע. וכ"ה הגרסא בר"ש טבול יום פ"א מ"ה, ועוד. דהאי תנא דבי

ר"י גופיה, דריש בזבחים דק"ה ע"א ובכ"מ מהאי על כל זרע זרוע. מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה המורה וצריכין הכשר אף כל כו'. ובע"כ מאי דאינהו דרשי מהאי קרא. כדרך שב"א מוציאין לזריעה. הויא עיקר הדרשה מתיבות אשר יזרע.

דף קיט:

ומי איכא שומר ע"ג שומר והתנן ר' יהודא אומר שלש קליפות בבצל כו'. יהנה התוי"ט בעוקצין פ"ב מ"ד הקשה על הרמב"ם דבפי' המשנה שם פסק כת"ק, ובה' טו"א פ"ה הי"א פסק כר"י ומשמע דחזר בו. וכ' הכ"מ שם משום דבסוגיין מייתי ראיה מר"י א"נ דסובר דר"י מפרש דברי ת"ק ע"ש, לכאורה לפ"מ דאמרינן בסנהדרין דכ"ה ע"א כ"מ שאמור ר"י אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים. לפ"ז גם הכא הי"ל אימתי, לחלק בין שלמה לקדורה ובין פנימית או חיצונה לאמצעית ומזה יהיה ראיה דגם הכ"מ הבין כמש"כ בחידושי לעיל דנ"ב ע"ב, דהא דאמרינן אימתי לפרש היינו היכא דאמר אימתי, אז הוא סימן שהוא בדבריו לפרש. וע"ל דפ"ג ע"א תוד"ה ומודה. אבל אין זה הכרח לאמר דהיכא דלא נאמר בלשון אימתי. אז אי אפשר שדברי ר"י יהיו לפרש ועפ"ז שפיר יש לקיים תירוץ הכ"מ, דאע"ג דלא נאמר בלשון אימתי, מ"מ י"ל דר"י לפרש דברי ת"ק אתא.

דף קכ.

מאי רוטב כו' חלא דקריש, כ"ה גרסת השטמ"ק והערוך. וכן גריס בר"ש עוקצין פ"ב מ"ב ובראב"ד לתו"כ שמיני סוף פרק ד'.

שם מאי קיפה אמר רבא פירמא, כה"ג בשבת דע"ד ע"ב ודקי"ט ע"א פרים סילקא וע"ש ברש"י ובר"ן ובר"ש טבול יום פ"ב מ"ה ובס' התרומה סי' ס"ו.

שם אלא אר"פ תבלין, ע' נדה ד"נ ע"א תוד"ה כל שחייב, ובר"ש עוקצין פ"ג מ"ד ומ"ה.

שם תנן התם הקפה את הדם כו' וכ"ה הגרסא בילקוט צו רמז תק"ו אבל אינה משנה בשום מקום, רק ברייתא בתוספתא דכריתות פ"ב ובזבים פ"ה, וכן. בירושלמי מע"ש פ"ב ה"א וביומא פ"ח ה"ג ובשבועות פ"ג ה"ב הביאוה בשם ברייתא. ובה"ג ה' חלב ובס' האשכול ח"ג סי' כ"ו כתבו בלשון דתנו רבנן.

שם אמר א"ק נפש לרבות את השותה, נראה דר"ל לא אמרה לדרשה זו מדנפשיה, רק לתרץ קושית. המקשן על הברייתא דהמחה את החלב וגמעו חייב הרי אכילה כתיבא ביה והא לאו אכילה היא. להכי הזכירו ברייתא דתניא בתו"כ צו פרשה יוד הנפש להביא את השותה. וע' בת' פני יהושע בסופו סי' ט' ובש"ק לירושלמי שבועות ס"ג ה"ב.

שם המחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת, והא דאמרינן בירושלמי פסחים פ"ג ה"א המחה את החמץ וגמיו חייב, התם איירי כשהיה בשוגג, ולהכי חייב קרבן חטאת קבועה, והכא איירי במזיד ומשו"ה ענוש כרת, והרמב"ם בר"ה חו"מ כייל לשתי הסוגיות דבבלי וירושלמי כחדא ע"ש, וצ"ע.

אולם לענין שיעורא דממחה את החמץ ושותה, אי שיעורו בכזית כאכילה או ברביעית כשותה, ונ"מ במיחוי עבה של כזית בפחות מרביעית, בזה האריכו הרדב"ז בשו"ת ללשונות הרמב"ם סי' קמ"ה ובת' פמ"א ח"ב סי' קל"ז ובפמ"ג ליו"ד ס"ם קי"א בכלל איסור חע"א ונפלאתי מה שלא הביאו שהיא תוספתא ערוכה בפסחים פ"א שהיא בכזית, וע"ש בחסדי. דוד ובמנחת בכורים, וכ"מ דעת הרמב"ם בפ"א ה"א מה' חו"מ, ואפשר דהוא מסוגיא דהכא, דאמרינן דשרצים לא מצי למיגמר מהלב חמץ ונבלה דהתם עד דאיכא כזית, וע' רש"י ד"ה שרצים ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ט"ז.

שם נבלה נמי אשתראי מליקת עוף לגבוה כו', ע' שעה"מ פ"ח ה"א ממ"א.

שם והא דתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן ל"ל ליגמר מהני כו'. והנה בתו"כ שמיני סוף פרק ד' איתא להא ברייתא ורישא הכי היא טמאים מלמד שמצטרפים זה עם זה בשר ובשר כו' טמאים לאסור צירן ורוטבן כו', ופי' הראב"ד שם בסיפא וז"ל ד"א טמאים לאסור צירן ורוטבן כו'. ולפ"ז סיפא דברייתא פליגי אדרשה דרישא דיליף מהאי קרא דין צירוף, דאיהו מבע"ל לאסור צירן ורוטבן, ועפ"ז בלתי מובן הכא קושית הש"ס בהא דפריך ל"ל קרא דהטמאים ליגמר מהני, הלא אפ"ל דסוגיין דריש כרישא דברייתא שם דהטמאים אתא לצירוף, ואה"נ דצירן ורוטבן יליף מחלב חמץ ונבלה.

ולכן נ"ל דרש"י אינו מפרש כפירוש הראב"ד, דהא כתב הכא הטמאים ה"א יתרא קדריש ע"כ, ולפ"ז סיפא דתו"כ לא פליג ארישא רק רישא איירי בצירוף ויליף לה מטמאים, וסיפא דריש מהא דהטמאים לאסור צירן ורוטבן, וכיון דבהאי דרשה כו"ע מודו, א"כ שפיר מקשה הש"ס ל"ל דרשה בפ"ע למילף צירן ורוטבן ליגמור מחלב חמץ ונבלה, והראב"ד דלא מפרש הכי. משום דבתו"כ הגרסא בין ברישא בין בסיפא טמאים, וליתא להאי ה"א כלל למידרשיה, וע"ל דקי"ב ע"ב רש"י ד"ה א"ל ובמש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה ומשני, אבל הכא אוכל ומשקה אין מצטרפין, ע' בביאור הגר"א לאו"ח סי' קנ"ח ס"ק י"ז.

בא"ד אבל ציר שע"ג ירק קים להו לרבנן דמייתבא, ע' מג"א סי' ר"י סק"א.

רש"י ד"ה קיפה, דק שבבשר שצולל כו'. ע' בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד סי' צ"ט וסי' רי"ז.

רש"י ד"ה הקפה הקרישו ע"י האור, כ"ה גרסת השטמ"ק, וע' בת' רדב"ז ח"א סי' קצ"ט ובש"ק לירושלמי נזיר פ"ו ה"ט ובפלתי ר"ס ס"ט ובסוגיין תוד"ה הקפה ובמש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה לרבות את השותה מדכתיב ונכרתה הנפש כו', ולכאורה יל"ד טובא הא כתיב התם ונכרתה הנפש האוכלת, נמצא דבמקום דכתיב נפש מבאר הכתוב האוכלת. ואיך מרבינן מינה שותה, ומכש"כ לפ"מ דבכל הפרשה מהדר על לשון אכילה. כדכתיב כל חלב וגו' לא תאכלו. וחלב נבלה וגו' ואכל לא תאכלהו, כי כל אוכל חלב וגו' ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה, ואולי י"ל דכל תיבת נפש מיותר בקרא דהוי"ל למכתב כי כל אוכל חלב וגו' ונכרת האוכל מעמיו, ומדכתיב נפש. בע"כ דאתא להורות על תאות הנפש, ואפילו לשתיה, דגם בזה איכא כרת. ועי' באר יצחק חא"ח סי' י"א.

בא"ד נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם ואפילו שותה כמו אם יש את נפשכם שהיא לשון תאוה וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו עכ"ל, והנה בשבועות דכ"ג ע"א יליף רב אחא בר יעקב דשתייה בכלל אכילה מדכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן ביין ובשכר יין חמרא הוא וכתיב ואכלת ופריך ודילמא ע"י אניגרון ומשני שכר כתיב מידי דמשכר ופריך ודילמא דבילה קעילית כו' אלא גמר שכר שכר מנזיר כו'. והקשו התוס' לר' יהודה דמחייב באכל דבילה קעילית ונכנס למקדש ולא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתייה בכלל אכילה כו' ע"ש, ולפירש"י דהכא דנפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם ואפילו שותה כו' א"כ אין מקום לקושית התוס' שם, די"ל דר' יהודא יליף שתייה בכלל אכילה מהאי קרא גופיה, דכתיב בכל אשר תאוה נפשך ולשון נפש מורה על שתייה לפי סוגיא דהכא, וכדפירש"י.

אמנם ע"פ המבואר כאן יש בכלל להבין סוגיא דהתם. הרי לשון הכתוב מורה על אכילה ושתייה גם יחד, דכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך, הרי כלל בזה כל תאות נפש, ובכ"ז פרט נמי בתר הכי בבקר ובצאן ביין ובשכר, הרי בהכרח דיש בזה אכילה ושתייה והכי תניא התם בספרי בהדיא בבקר ובצאן אין לי אלא אכילה שתייה מנין ת"ל ביין ובשכר ע"ש, ואחרי כל אלה כתיב נמי בהאי קרא ואכלת, ואשר תאוה נפשך, המורה ג"כ על שתייה, ולפ"ז מה מקום שם לקושיות הש"ס ואימא ע"י אניגרון. ואימא דבילה קעילית כו', ואמאי צריך לגז"ש דשכר שכר מנזיר וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה הטמאים בשרצים כתיב וה"א יתרא קא דריש. ע' ר"ש תרומות פ"י מ"ח ובס' האשכול ח"ג ס"ס כ"ג ושם סי' כ"ח.

תוד"ה הקפה, הקפהו בחמה מיירי כו', אבל באור לא דדם שבשלו אינו עובר עליו ע"כ, וכ"מ בס' יראים סי' קמ"ו. ולדבריהם צ"ל דהא דמסיק בברייתא או שהמחה את החלב, מיירי דהמחהו באור כמש"כ התוס' בפסחים דכ"ד ע"ב ד"ה פרט, וע' בפמ"ג בפתיחתו לה' מליחה.

תוד"ה לרבות השותה וא"ת הא ל"ל קרא הא שתיה הויא בכלל אכילה כדדרשינן בפ"ג דשבועות ואכלת מעשר דגנך תירושך וקרי תירוש אכילה כו' ע"כ, והנה הראב"ד בפירושו לתו"כ צו פרשה יו"ד תירץ משום דהכא כתיב האוכלת איצטריך לאמר אף השותה ע"ש. ויל"ד טובא הלא תיבת האוכלת קאי בודאי על אכילה כדמפרש איהו גופיה, וא"כ מה ראו חז"ל לעשות פירוד בין הדבקים לאמר דנפש קאי על שתיה ואוכלת על אכילה. הלא הסברא היא להיפוך דאפילו אי בעלמא דרשינן נפש להביא השותה, מ"מ י"ל דהכא אכילה דוקא. משום דכתיב הנפש האוכלת ולא אמרינן כמו בעלמא שתיה בכלל אכילה, דהכא גלי קרא וצ"ע כעת, וע"ל דקי"ב ע"ב תוד"ה ורוטבן ובבכורות ד"ו ע"ב תוד"ה רוטב.

אמנם מדברי התוס' והראב"ד נראה שהבינו דעצם הילפותא דהמחהו וגמעו לחייבו. הוא מדכתיב נפש. ולהכי הקשו הלא שתיה בכלל אכילה ילפינן מקרא אחרינא, וקשה אם נפש מורה על שתיה, א"כ הנפש אשר תאכל בשר מאי עבדי ליה. הלא שם בהכרח דקאי על אכילה ולא על שתיה. ואיך נפרנס קרא דנפש אשר תגע בו, דליתא בזה לא אכילה ולא שתיה.

ולכן לולא דברי הראשונים ז"ל היה נלע"ד, עפמש"כ בהגהת הרש"ש לערכין ד"ד ע"א שבאדם נמצא ד' נפשות, נפש הדוממית (והוא כח המחבר חלקיו יחד) הצומחת, המרגשת, השכלית, ובחידושי שם הארכתי לבאר תיבת נפש בתנ"ך המתאים עם דרשות חז"ל ע"ש, וכאן אבא בקצרה רק להבין בנוגע לענייננו, דתיבת נפש הכתובים אצל עניני הגוף בחייו כמו אכילה, הנאה, נגיעה, כן במותו על כל נפשות מת לא יבוא לנפש לא יטמא וכדומה. כולם מדברים בנפש הדוממית הנוגע להנאת הגוף, ולפ"ז ניחא, דבאמת בלתי מובן מאי האי דמקשו התוס', הלא עד כאן לא מצינו דשתיה בכלל אכילה. אלא באכילה ושתיה דרשות כמו אכילת מע"ש בירושלים, דאף דכלל המצוה היא לאכלו בירושלים. אבל הסעודה הפרטית של אכילתו אינה מצוה רק רשות, ואכילת רשות נמשכה יותר אחר לשון בני אדם, כדאמר בשבועות שם דא"ל אינש לחבריה ניטעום מידי ועיילי ואכלי ושתו. משא"כ לחייבו כרת על השתיה ובמקום דבתורה כתיב בהדיא אכילה, זו לא שמענו מקראי דמע"ש המובא בשבועות שם, וזו היא כוונת המקשן

בסוגיין, מדוע יהיה חייב כרת על המחהו וגמעו, הרי אכילה כתיבא ביה, ודילמא כוונת התורה דאכילה דוקא, ושפיר משני ליה ר"ל נפש לרבות השותה, פירוש דלפ"מ דפתח כי כל אוכל חלב, הי"ל לסיים ונכרת האוכל מעמיו, ולמה הוסיף ונכרתה הנפש האוכלת, ובע"כ דבתיבת נפש אתא לרבות בנוגע לנפש הדוממית, על איסור האכילה הכתובה עמה, ואין זה כי אם שתיה הקרוב לה, לפ"מ דילפינן מקראי אחריני דבעלמא הויא שתיה בכלל אכילה, נמצא דהאי נפש לרבות השותה דמהדר ליה ר"ל, איננו בתור ילפותא כלל, אלא להורות דיתור לשון זה. בע"כ מורה על ענין המשיב נפש שדומה לאכילה.

תוד"ה לחם, הו"מ למימר נמי אכילה כתיב ביה, ע' נוב"י סמא חי"ד סי' ל"ד ל"ה.

תוד"ה אלא, הנאת חמץ לית ביה כרת ע"כ, והטעם משום דבחמץ כתיב כי כל אוכל ולא ילפינן מלא תאכלו. כדכ' התוס' בפסחים דכ"א ע"ב ד"ה כל, או כדכ' הרב המגיד בפ"ח הט"ז ממ"א דאיסור הנאה יש לו דין חצי שיעור. וע' במל"מ פי"ג ה"ה מה' שגגות ובשעה"מ פ"א מה' חו"מ ובת' הגרע"א סי' ק"צ.

תוד"ה חמץ אכל חלב אחר שיצא לאויר העולם לא היתה לו שעת הכושר ע"כ פי' דעצם איסור חלב אינו חל עד שיולד כדכ' התוס' לעיל דע"ה ע"ב ד"ה לדברי, ומשו"ה נחשב שעת הכושר דידיה משיצא לאויר העולם. וע"ל דפ"ט ע"ב תוד"ה בולדות וד"צ ע"א תוד"ה הכא ודק"ג ע"א תוד"ה דאיסור ובתוס' כריתות ס"פ דם שחיטה ובמש"כ בחידושי שם. וע' הת"ס ח"ו סי' ס"ה ובאור שמח ר"פ י"ז ממ"א.

תוד"ה חלב, הקשה הר"ר שמואל מוורדון לר' יוסי דלא חייש להא פירכא כו'. ע' שעה"מ פ"ח ה"ו ממ"א ובאור שמח שם הי"ז.

תוד"ה מה, ואפילו למ"ד לאברים עומדת היה בה איסור שאינה זבוחה. ע"ל דל"ז ע"א תוד"ה השתא ובמש"כ בחדושי שם.

תוד"ה שכן טומאתן במשהו תימא דבכל מקום מזכיר כעדשה וכאן נקט משהו וכן בפרק השוחט והמעלה כו' מה לשרצים טמאין שכן מטמא בכל שהו, ולעד"נ לישב תמיהת התוס' בפשוטו, לפ"מ דמסקינן, במעילה דט"ז ע"ב, דהא דשרצים טמאין שיעור איסור אכילתן בכעדשה כטומאתן, הוא רק במיתתן. אבל אם אכל מהן בחייהן שיעורן בכזית. ובביצה דט"ז ע"ב אוקמינן דהא דתנן התם ואם שייר הימנו כל שהו, הוא דאם יש בו שיעור כזית. וע' בב"ב דק"נ ע"א, והשתא ניחא די"ל הא דמזכיר כעדשה בשמונה שרצים. הוא רק כדאיירי בטומאתן או בשיעור אכילתן במיתתן שהוא ג"כ כטומאתן, ואז הויא שיעורו בכעדשה, משא"כ הכא ובזבחים אע"ג דקאמר שכן טומאתן במשהו, והוה ודאי במיתתן, דבחייהן אינן מטמאין. אמנם עיקר הסוגיות סובבות על איסור אכילתן שבהן,

ובזה הלא משכחת גם כזית כשאכלן בחייהן, לכן נקט הש"ס לשון סל שהוא דזה סובל כעדשה וכזית ועמש"כ בחידושי למעילה די"ז ע"א.
והנה ביבמות ס"פ חרש דקאמר בש"ס דאיסורן במשהו פירש"י ככעדשה, והתוס' שם הקשו הלא אכילת שרצים בכזית. דאכילה כתיב בהו כו' אלא יש לפרש דאיסורן במשהו דלוקה על נמלה, וכ"כ בזבחים דק"ו ע"ב בתוד"ה מה.
ועפמש"כ בלתי מובן מדוע נאיד משרצים לנמלה ולא פירשו דהא דקאמר ביבמות דאיסורן במשהו, וכן מאי דקאמר בזבחים מה לשרצים טהורים שכן אסורים במשהו, כוונתם על כזית כשיעור אכילתן דשרצים טהורים. דאכילה כתיב בהו וכסוגיא דמעילה דט"ז ע"ב, ועפ"מ דבביצה שם קרי לכזית כל שהוא-
תוד"ה והא דתנן. דתניא גרסינן דאינה משנה, ע' בחידושי באר שבע להוריות ד"ה ע"א ובמש"כ בחידושי לקמן דקכ"א ע"ב.

דף קכ:

ולכתוב רחמנא בשרצים וליתו הנך וליגמרו מינייהו כו', מכאן הוכיחו התוס' בבכורות ד"ו ע"ב. דהא דדרשינן הטמאים לאסור צירן כו' הוא מה"א דהטמאים דשרצים ולא מטמאים הם לכם דכתיב גבי בהמה טמאה כדדריש בתו"כ ע"ש, ולולא דבריהם היה נראה נמי להוכיח הכי, מהא דקאמר בסוגיין דלהכי איצטריך ריבוי דהטמאים לאסור צירן כו', ולא גמר מחלב חמץ ונבלה, משום דהוי אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, מה התם עד דאיכא כזית אף ה"נ עד דאיכא כזית. והכי פסקינן לדינא כמ"ש הרמב"ם פט"ו ה' ל"ד ממ"א דאי אפשר לעמוד בזה לא על הטעם ולא על השיעור. וכ"ה בשו"ע סי' ע' ס"ג דבנגיעה אוסרים כדי קליפה ע"ש, הרי דלא בעי כזית. ואי הוה נפיק מטמאים דכתיב גבי בהמה טמאה והתם הרי הוא בכזית. א"כ הדרא קושית הש"ס לדוכתא דלא צריך קרא מיותר לצירן משום דאפשר למילף מחלב חמץ ונבלה. ובע"כ דמה"א דהטמאים דשרצים גמרינן. ושם שיעורו במשהו כעדשה וכדפירש"י.
שם הטבל והחדש כו' כולן משקין היוצא מהן כמותן כו'. ע' ח"ס חי"ד סי' ע'.
שם פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה כו', ע' ערכין די"א ע"א תוד"ה מניין ובתמורה ד"ד ע"א תוס' ד"ה מלאתך ובמה"פ לירושלמי תרומות פי"א ה"ג.
שם ור' יהושע סבר דון מינה ואוקי באתרה ע' תוי"ט סוף נזיר.
שם מה משקין דקדשי בתרומה תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא כו'. עי' ר"ש ריש מעשרות ובמה"פ לירושלמי תרומות פי"א ה"ב ובתשב"ץ ח"ג סי' ר"ג

רש"י ד"ה החדש, ועושה שכר מן השעורין, ע' בת' ח"צ סי' כ' ובת' פני יהושע סוף ח"ב סי' ט'.
רש"י ד"ה בדון מינה ומינה בכל גזירות שוות ובבנין אב שבתורה כו'. ע' באר יצחק חא"ח סי' ח' ענף ב'.
רש"י ד"ה אין סופגין משום משקה הבא מפירות ערלה. ע' ברכות דל"ח ע"א תוד"ה האי דובשא וברבינו יונה שם.
תוד"ה היכא, אבל משקה היוצא מכלאים כו' שאין זה גוף הפרי כו'. ע' ח"ס חי"ד ס"ס קי"ד.
בא"ד ומה שפי' בקונטרס כו' לבר מהקדש אי אפשר לאמר כן אלא אכלאים קאמר כו', ע' ברוקח סי' רצ"ד ובת' אא"ז כנסת יחזקאל ס"ס מ"א.
בא"ד וא"ת ושביעית היכי אתי מכולהו דאית בהו לאו ובשביעית עשה כלה לחיה מן השדה כו', ע' ירושלמי דמאי ספ"ג ובגליון הש"ס שם ובת' חמדת שלמה חא"ח סי' ט"ו ובמנ"ח מצוה שכ"ט.

דף קכא.

והדר מייתי לה לערלה פרי פרי מבכורים, עי' בתשובות פני יהושע סוף ח"ב סי' ט'.
שם וכל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר דתנא דבי ר"י וכי יותן מים על זרע מה זרעים כו' בכל המקומות בש"ס הזכירו ברייתא זו דתנא דבי דבי ר' ישמעאל דרשו הכי מן הפסוק הקודם על כל זרע זרוע אשר יזרע.
שם ותניא א"ר יוסי מפני מה אמרו נבלת עוף טהור צריכה מחשבה וא"צ הכשר מפני שסופה לטמא טו"ח. ויל"ד אמאי צריך להביא הא דתניא א"ר יוסי, הלא כל קושית הש"ס היא הכשר ל"ל סופו לטמא טו"ח, ולזה יספיק לו דרשת תנא דבר"י, כן בזבחים ובנדה מסיק בברייתא דתנא דבר"י גופיה, יצתה נבלת עוף טהור שסופה לטמא טומאה חמורה שא"צ הכשר, והכא מדהביא ברייתא אחרת בשם ר"י, משמע דבברייתא דתדר"י ליתא הכי. וע' בירושלמי יומא פ"ו ה"ו וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה השוחט. והא דאמרינן אסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה מדרבנן הוא ע"כ, וכן פירש"י בסוגיין ע"ב דהא דמסקינן בסנהדרין ת"ל לא תאכלו על הדם אסמכתא דרבנן בעלמא הוא וע"ל דל"ג ע"א רש"י ד"ה מבית ובמש"כ בחידושי שם, וע' במנ"ח מצוה רמ"ח.

רש"י ד"ה והכשר, דדם שחיטה דילה לא מכשר לה דלא איקרי משקה כו'. ע' ר"ש מכשירין פ"ו מ"ח.

דף קכא:

והא איתמר שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת כו' חזקיה אמר אינה לאברים מתה היא ר' יוחנן אמר ישנה לאברים לאו מתה היא כו'. והנה לעיל ד"ל ע"א פריך והתנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה וכתבו שם התוס' אין המשנה כן בשום מקום אלא דדייק לה מתניתין כו'. וע"ש בגליון הש"ס ובמש"כ בחידושי שם. ולפי המבואר הכא טפי הי"ל להוכיח ברור דלאו משנה היא מדפליגי חזקיה ור"י. ואי הוה תנן במשנה דהיא כחיה לכל דבריה. איך הוו פליגי אי מתה היא, ור' אלעזר דקאמר בתר הכי נקוט להא דר' יוחנן בידך דתני רב אושעיא כו' אמאי צריך להביא מברייתא אי במתניתין הכי תנן, והא דקאמר התם דתנן אם אינו במשנה בלא"ה ניחא לפמש"כ הרשב"א בחידושיו לעיל די"ד ע"א דאורחא דתלמודא הוא דכל ברייתא דאית לה עיקר במשנה אמרינן עלה דתנן. וע"ל די"ד ע"א תוד"ה מדתניא ודפ"ז ע"ב תוד"ה תנן ודק"כ ע"א תוד"ה והא ובאור שמח פ"ג ה"ד מה"ש.

שם ובשר הפורש ממנה כבשר הפורש מן החי ואסור לבני נח. ע' לח"מ פ"ט הי"א מה' מלכים וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ק סי' ב'. שם ועכו"ם ששחט בהמה טהורה לישראל כו'. ע' ת' הרשב"א סי' תקכ"ט ובפלתי סי' ל"ג סק"ב ובמש"כ בחידושי לעיל דל"א ע"א:

שם שחט עכו"ם כו' ובא ישראל וגמרה כשרה שחט ישראל כו' ובא עכו"ם וגמר שחיטתו פסולה, ע' תוספתא דאהלות פ"ב ובתוספתא דחולין רפ"ק.

שם הרוצה שיאכל מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית בשר מבית שחיטתה כו' דא"ר אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשיין הרוצה שיבריא חותך כזית בשר כו'. לכאורה מה חידש רב אידי על הברייתא ומדוע שינה מלשון הברייתא דקתני הרוצה שיאכל. והוא אמר הרוצה שיבריא. ובכלל מדוע קבעו חכמי הש"ס במשנתם הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה. למאי נחוצה מהירות כזאת. ובאופן שהוא ג"כ נגד הברייתא דביצה דכ"ה ע"ב דתניא נטיעה מקטע רגליהן דקצביא, ופירש"י נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתוח ופעמים שנמצאת טרפה ע"ש. הרי דמהירת אכילה כזאת היתה מגונה בעיניהם. עד שחששו בזה נמי לחשש טרפה, והכא אמרו הרוצה לאכול כו'. הרי דתלו ברצונו ואם רק רוצה בכך הורו לו תקנה דלכתחלה.

ולעיל דל"ג ע"א בתוד"ה מולחו. טרחו נמי להבין אי כוונת הש"ס לקדירה או לצלי ע"ש. ועכ"פ אי אמרינן לקדירה לא יתכן לשון הברייתא דממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו, דמזה משמע שהבשר שחתך היה מוכשר לאכילה גם קודם שתצא נפשה רק משום דאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה מקרא דלא תאכלו על הדם. לכן ממתין עד שתצא נפשה ואוכלו, ואם הוצרך לו לקדירה הרי כבר יצתה נפשה, ולכן כתבתי לעיל בחידושי שם. דלולא דברי התוס' היה נלע"ד. דכוונת הש"ס שיאכלנו באומצא חי. וכדלעיל דט"ו ע"ב השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא ומשום דדם האברים שלא פירש מותר. והא דקאמר הכא מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה הוא משום דם בעין הכנוס בווורידין וגידי הצואר דהוה ככנוס בכלי ע"ש.

ועפ"ז ניחא דבאמת לסתם בני אדם אינו נכון לאכול בשר בדרך זה כדתניא בביצה שם רק לקצת חולה התירו באופן זה גם לכתחילה משום רפואה, כדאמרינן בברכות דמ"ד ע"ב כל קרוב לנפש משיב את הנפש א"ר אחא בר יעקב עונקא, ופירש"י צואר מקום בית השחיטה כו', ואמרינן התם א"ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך ופירש"י למקום שברכו שם על השחיטה ע"ש, וע"פ כל הנ"ל נתבאר סוגיא דהכא כמין חומר. דבברייתא דקתני הרוצה שיאכל מבהמה קודם שתצא נפשה, אינו מבואר מדוע רוצה בכך ובאופן שהוא ג"כ כנגד הברייתא דביצה שם דאינו נכון לעשות כן. משו"ה ביאר רב אידי בדבריו ואמר הרוצה שיבריא. פי' ומשום שהוא קצת חולה. ועפ"מ דאמרינן בברכות שם כל קרוב לנפש משיב את הנפש, אז חותך כזית בשר מבית השחיטה, דשיעור אכילה בכזית, ובמקום בית השחיטה א"צ להמתין על הפשט ונתוח רק עד שתצא נפשה. ובתוך כך מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה להוצאת הדם הכנוס בווורידין כנ"ל, ותיכף כשתצא נפשה אוכלו באומצא כנ"ל.

שם והרובעה חייב דהא אינה מטמאה טומאת נבלות, ויל"ד אמאי לא חשיב נמי דהיא כחיה גם להעמדה והערכה ולחרוש בשור וחמור. כדחשיב בשאילתות פ' נח סי' ואו וע"ש בהעמק שאלה.

רש"י ד"ה שסופה, ובכפרים קיימינן שאין רגילין לאכול עופות, ע' בכורות ד"י ע"א רש"י ד"ה בכפרים ובתוד"ה ונבלת.

רש"י ד"ה וממתין, לא תאכלו על הדם ואסמכתא דרבנן בעלמא היא, ע"ל דל"ג ע"א רש"י ד"ה מבית ובמש"כ בחדושי שם.

תוד"ה נחרה, כיון דלא עבד כלל דרך שחיטה, ע' בראב"ד וכ"מ פ"ג ה"ד מה' טומאת אוכלין.

תוד"ה אביי, ומ"מ מטמאה טו"א כיון דבת אכילה היא כו' ע' בת' מקום שמואל סי' צ"ח.

דף קכב.

במשנה ר' יוחנן בן נורי אומר שמונה שרצים יש להן עורות. ע' בפי' הראב"ד לתורת כהנים שמיני ריש פרק ז' ובריש פרק שמונה שרצים.

שם אמר עולא דבר תורה עור אדם טהור ומה טעם אמרו טמא כו', ע' מל"מ פי"ד הכ"א מה' אבל.

שם גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין ופירש"י שטיחין למטה ולקתדרא לישב עליהן, ובנדה דנ"ה ע"א פירש"י מרדעת לחמור, והקשה שם הריטב"א והלא רשע שבגוים אינו עושה כן וכש"כ ישראל לכך הביא בשם הרמב"ן ז"ל דשטיחין היינו שעשה מהן דבר חשוב ומעובד יפה לשטחן על גבי הכותל להתאבל עליהן ימים רבים או שיזכור מעשיהם הטובים והיינו דנקט לשון שטיחין ולשון אביו ואמו ע"ש.

שם דבר תורה עור אדם שעבדו טהור כו'. בתפארת ישראל כלים פי"ז מי"ד הקשה אהא דקתני התם כל שנברא ביום הששי טמא, הלא עור אדם שעבדו טהור ע"ש ולענ"ד בלתי מובן הלא גם בהמות חיות ושרצים נבראו ביום הששי, ובמתניתין כיילינהו כחדא וקתני וכולן שעבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין, ולדבריו תקשה ממשנתנו אהא דתנן בכלים שם דכל שנבראו ביום הששי טמא. וזהו לפי המבואר בקושיתו מעור האדם שעבדו, והוא כאיכא דמתני לה אסיפא. ומכ"ש ללישנא קמא דעולא דדבר תורה עור אדם טהור. בודאי אין מקום לקושית התפא"י, דהא משנתנו בע"כ איירי בעורות המופשטים מן הבשר, וזהו עיקר הרבותא במשנתנו. דדוקא עורות אלו מטמאים בלא בשר, א"כ טפי הי"ל להקשות מכל העורות שאינם מטמאים, כדתניא לעיל דע"ז ע"ב בנבלתה ולא בעור כו'. ולקמן דקכ"ג ע"א אמתניתין דהמפשיט בבהמה ובחיה אמר רב טהור המופשט, ולדבריו תקשה ממשנה דכלים דתנן כל שנבראו ביום הששי טמא הלא כל העורות טהורים, ומ"ש דקשיא ליה להתפא"י דוקא מעור האדם. ובע"כ דמכל העורות הטהורים אם עשה כלים מקבלים טומאה. וזהו פי' המשנה שם כל שנברא ביום הששי טמא ע"ש.

ולפ"ז בודאי דגם מהני עורות דחשיב במשנתנו ועור האדם בכלל, אם עשה מהם כלים מקבלים טומאה דבפ' שמיני ובפ' מטות חשיב הכתוב כלי עור לקבלת טומאה. ואיך נימא דהני כלים שנעשו מעורות דחשיב במשנתנו לא יקבלו טומאה הלא אדרבה הם חמורים שעורותיהן כבשרן, וניהי דאם עבדן טהורין כדתנן במתניתין. אבל אם עשה

מהם כלים בודאי מקבלים טומאה. ואע"ג דלבסוף מרגיש איהו נמי בחילוק זה. אכן עצם ההרכבה של התפא"י בלתי מובנת כנ"ל.

שם וכמה עגל הרך כו' כל זמן שיונק, ע' פר"ח חי"ד סי' ל"ט ס"ק ל"ד ובת' פני יהושע ח"א חי"ד סי' י"א.

תוד"ה עורות אביו ואמו שטיחין ואע"ג דמת אסור בהנאה כו'. והנה הריטב"א בחידושיו לנדה דנ"ה כתב בשם הרמב"ן ז"ל. דהאי שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין, היינו דבר חשוב ומעובד יפה לשטוח על גב הכותל להתאבל עליהם ימים רבים או שיזכור מעשיהם הטובים ע"ש. לפ"ז מיושב קושית התוס' די"ל הא דאסור בהנאה הוא רק היכא שההנאה מגיעה אל החיים, דומיא דעגלה ערופה דמיניה ילפינן בע"ז דכ"ט ע"ב איסוה"נ במת. משא"כ הכא דלפי סברת הבן אדרבה הרי עושה בזה כבוד לאביו ולאמו המתים. ודמיא למלין את מתו דאסור מה"ת. ואפ"ה אם הלינו לכבודו אינו עובר עליו כדאמרינן בסנהדרין דמ"ז ע"א משום דלית בזיון רק כבוד, ומשו"ה איצטריך להו למגזר שלא יעשו שטיחין כאלו. וע' בת' רדב"ז ח"א כי' רס"ב ובחידושי ח"ס לע"ז דכ"ט ע"ב ובעונג יו"ט סי' צ"ה ובמנ"ח מצוה קנ"ד ובמה שכתבתי בחידושי לזבחים דע"א ע"ב.

דף קכב:

בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא א"ל אינו מטמא כו'. וקשה דבירושלמי שבת רפי"ד ובפסחים פ"ז הי"א ובסנהדרין פ"ח ה"ב, א"ר יוחנן דהא דתנן במשנתנו אלו שעורותיהן כבשרן הוא רק לאיסור ולטומאה אבל ללקות עור הוא ואין לוקין עליו משום נבלה ורשב"ל אמר משנה שלמה שנה רבי בין לאיסור בין ללקות בין לטומאה. וע"ל דע"ז ע"א תוד"ה אל, וא"כ לטומאה עכ"פ ס"ל לתרווייהו דעורותיהן כבשרן, וע' פסחים דפ"ד ע"א תוד"ה הא ובשבת דק"ז ע"א תוד"ה אמר וצ"ע כעת. וע' באור שמח פ"ד ה"כ ממ"א.

שם כמה כדי עבוד אר"ה א"ר ינאי ארבעת מילין, ע' פסחים דמ"ו ע"א רש"י ד"ה ומאי ובנדה דנ"ה ע"א רש"י ד"ה שעבדן ובמש"כ שם עה"ג ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ז ובנוב"י קמא חי"ד סי' כ"ג ובמ"ת סי' ל"ט.

שם ולתפלה, בעין משפט ציין מקורו באו"ח סי' צ"ב ס"ד. והוא שם סי' צ' סט"ז.

רש"י ד"ה בלשון יחיד אני שונה אותה משנה ולא בלשון סתם משנה שאני אומר אלעזר בן יהודה אמרה ע"כ, מלשון זה משמע דכל המשנה אמרה אלעזר בן יהודה, וכ"מ מפירש"י בפסחים דפ"ד ע"א. אולם התוס' פירשו לעיל דנ"ה ע"ב ודע"ז ע"א אהא

דעור בית הפרסות ועור הראש של עגל הרך שבמשנה עצמה היה שונה דברי ר"ש, ובס' התרומה תפילין סי' ר"ז כתב דרק על עור הראש של עגל הרך א"ר יוחנן בלשון יחיד אני שונה אותה. וע' זבחים דכ"ח ע"א תוד"ה תנינא ובביאור הגר"א לאו"ח סי' ל"ב ס"ק פ"ה.
רש"י ד"ה להביא עור בית הבושת של נקבה כו' דליתיה בעולה, ע"ל דנ"ו ע"א רש"י ד"ה להביא ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' כ"ו.
תוד"ה עור, על מעשה היה שואל היאך הלכה דמתניתין הוה ידע כו'. ע' בת' מקום שמואל ס"ס כ"ח.
תוד"ה כר' יהודא. פי' בקונטרס דלית ליה דרשה דהטמאים כו'. ע' בתוס' ורשב"א ר"פ שמונה שרצים.
תוד"ה לגבל ומיהו מה שפירש בערוך לתפלה לרחוץ ידיו לתפלה אין נראה כו', ע' ברכות דט"ו ע"א תוד"ה אמאן וברבינו יונה שם ובס' האשכול ח"א ס"ס כ"ב.

דף קכג.

איבו אמרה וארבעי אמר בה, הנה לפ"מ דבש"ס מקפיד על שם האומר בשם רשב"ל. ומספר הדברים שנאמרו בזה. יש להעיר הא דבירושלמי ברכות פ"ח ה"ב ובחלה פ"ב ה"א. רבי חייא אמר הכי בשם רשב"ל, וקחשיב רק שני דברים לחלה ונטילת ידים.
שם וארבעי אמר בה וחדא מינייהו עבודה ע"כ, ולדברי האגודה יש דבר חמישית. שהנזהר מפת עכו"ם והוא בדרך אם יש פת של ישראל עד ד' מילין ימתין. וע' ביו"ד ס"ס קי"ב ובביאור הגר"א שם.
שם ל"ש אלא לפניו אבל לאחריו אפילו מיל אחד אינו חוזר. ע' בס' חסידים סי' י"ח.
שם ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר, ע' תרומת הדשן סי' ע"ד.
שם הבית טמא שאין לך כל ליגיון וליגיון שאין לו כמה קרקפלין, בחידושי הרמב"ן לב"ב דף כ' ע"א הקשה תיפ"ל משום חרבות שמטמאין באהל דחרב הרי הוא כחלל ותירץ דחרבות דברים הנראים הן אם יש להן או לאו אבל קרקפלין אין ידוע ע"ש, ולע"ד בלתי מובן הרי הוא גדוד של מלחמה כדפירש"י. ומה מקום להסתפק בזה. הלא בודאי יש להם חרבות ושאר כלי חיבול של מתכת, וא"כ תתחזק הקושיא למה להם להחזיק טומאה בבית בשביל הקרקפלין שאינם נראים תיפ"ל משום החרבות הנראים.
ולולא דבריו היה נלע"ד דברייתא אשמעינן אפילו אם הבית שנכנסו בו בני הליגיון עומד במדינתם והם עתה הוחזקו לצאת לדרך להלחם למדינה אחרת, וכדפירש"י גדוד העוברים להלחם כו'. משמע שיוצאים כעת להלחם ולא נלחמו עוד, ואפשר שהחרבות

הם חדשים ולא נגעו עוד במת. אפ"ה הבית טמא משום הקרקפלין, שאין לך כל ליגיון וליגיון שאין לו כמה קרקפלין כשיצאו למלחמה.

עוי"ל דעצם דרשה דחרב ה"ה כחלל היא דוקא כשהחרב נגע במת, או בעת הריגתו ע"י החרב נגע החרב באבר שהנשמה תלויה בו באופן שמת תיכף ע"י הריגתו, או שהחרב נשאר בגוף הנהרג עד לאחר שמת, וכמו שהארכתי בזה בחידושי לעיל ד"ג ע"א. אבל אם לא מת הנהרג תיכף ע"י הריגת החרב לא נטמא החרב כלל, וגמרא מפורשת היא ביומא דכ"ג ע"א עדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין ע"ש. ולפ"ז כלל חרבות המלחמה אינן בכלל טומאה מוחלטת. דרוב חרבות עושים בפעולתם רק מפרפרים ונוטים למות, ובשעת נגיעתם אינם עוד מתים ממש. לא כן הקרקפלין בודאי הם ממתים ממש, כן היה נלע"ד לולא דברי הרמב"ן ז"ל, וע' במל"מ פ"ה מה' טומאת מת.

שם תנא כמה כדי אחיזה טפח, ולכאורה יל"ד קצת מהכא אהא דפירש"י בעירובין ס"פ מי שהוציאוהו דאחיזה היא טפח וחצי אצבע, ופי' שם הרז"ה דהיינו תפיסת אצבעותיו עם עובי הגודל, משמע דשיעור זה נחוץ לכדי אחיזה ע"ש, די"ל דהתם נחית רש"י לצמצום המדות, משא"כ הכא הוא בלשון הש"ס וע"פ טבעיות בני האדם בשיעור אחיזתם בערך. ועפ"ז לא יהיו דברי רש"י כסותרים זא"ז, במש"כ בנדה דכ"ו ע"א דאחיזה אית בה טפח, ומתאים נמי עם לשון הש"ס במו"ק דכ"ב ע"ב דאין אחיזה פחות מטפח.

שם כיון שנקרע רובה שוב אינו חבור וטהורה, צ"ע אם נקרע רובה במקום התפירות, אי גם בקריעה כזו נתבטלה מתורת טלית וטהורה. ומשמע דהט"ז ביו"ד סי' רע"ח סק"ב הבין, דגם באופן כזה בטל חבורה וטהורה, ולדעת הנקוה"כ והברכי יוסף שם, אייר בסוגיין דוקא. כשנקרע בטלית גופה ולא במקום התפירות ע"ש וכדבריהם משמע בקידושין דל"ב ע"א דרב הונא קרע שיראי באנפיה רבה בריה. אמר איזיל איחזי אי רתח אי לא רתח. ופריך והא קעבר משום בל תשחית ומשני דעבד ליה בפומבייני ופירש"י במקום התפירה שאינו נחסר מדמיו בכך ע"ש. וכן בשבת דק"ה ע"ב דרב יהודא שליף מצבייתא כו'. ובע"כ דבזה ליכא משום בל תשחית ולא משום מקרע בגדיו בחמתו, הרי בהדיא דלאו קריעה היא. וע' מו"ק דכ"ו ע"ב ברש"י ותוס' ד"ה ובאיחוי.

רש"י ד"ה קרקפלין עור ראש אדם מת וזה למכשפות במלחמה, ע' בת' רדב"ז ח"א סי' רס"ב ובמנ"ח מצוה רס"ג.

רש"י ד"ה טלית, התם הוא דהוו עליה ב' טומאות כו' ע' תוס' זבחים דצ"ה ע"א ד"ה לא שנו.

דף קכג:

עולת העוף לראב"ש ליגזר דילמא לא אתי למיעבד רוב שנים. ע"ל דכ"א ע"ב תוד"ה ואינו ובזבחים דס"ה ע"ב תד"ה וראב"ש.
שם ור' יוחנן אמר אפילו עור נמי לא חלים. ע' ירושלמי פסחים פ"ז הי"ב.
רש"י ד"ה מטמאה במוקדשין כלומר אם של מוקדשין היא ע"כ, פי' ולאפוקי תרומה דלא מטמאה, כדביאר הרמב"ם בפ"ב ה"ט מאבות הטומאות.
תוד"ה עולת העוף. והו"ל לאצרכי רוב הנראה לעינים. ע' בס' האשכול ח"ג סי' ט' ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מטות סי' קל"ז.
תוד"ה אבל. בפ' דם חטאת זבחים דצ"ד ע"ב אמרינן אפילו שייר בה כדי מעפורת אינו טמא אלא מדרבנן ע"כ, ע"ש בתוס' דצ"ה ע"א ד"ה לא שנו וברי"ש כלים פכ"ח מ"ח.

דף קכד.

עד שיהא בארץ ר"מ אומר א"צ כו'. ע' ר"ש כלים פ"ה מ"ז ובפי' הראב"ד לתו"כ שמיני פרק יו"ד.
שם אפילו כתרטא א"ל אין ואפילו כנפיא א"ל אין, בב"ק דצ"ז ע"ב הלשון איפכא.
שם דר"נ חתנא דבי נשיאה הוא, בגיטין דל"א ע"ב פירש"י להוכיח מהכא דר"נ סתם הוא ר"נ בר יצחק וע"ש ברש"י די"ט ע"ב, והתוס' חולקים וס"ל דר"נ סתם הוא ר"נ בר יעקב. וע' בחידושי באר שבע שילהי הוריות.
ונלע"ד להביא קצת סמך מהא דר"נ בר יצחק אמר ביבמות דצ"ג ע"א ר"ה כרב ורב כר' ינאי כו' דאמר אדם מקנה דשלב"ל, והתם גופיה פליג ר"נ על ר"ה והשתא אם נימא דר"נ סתם הוא ר"נ בר יצחק ניחא דלטעמיה אזיל. משום דאיהו לגרמיה ס"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל כדאמר התם, ולהכי קאמר דהני כולהו ס"ל אדם מקנה דשלב"ל. להורות דהיא שיטה ואין הלכה כשיטה, כמו שהארכתי בחידושי לקמן ע"ב ובכי"מ, ועמש"כ בחידושי לעיל די"ב ע"א.
שם אי אמר לי יהושע בן נון מפומיה לא צייתנא ליה. ע' בב"י יו"ד סי' רמ"ב ובט"ז שם סק"כ ובביאור הגר"א ס"ק פ"ב ובברכי יוסף שם סקל"ו, ומדברי הכ"מ בפ"ט ה"ג מיסוה"ת משמע, דכוונתו אפילו אי יהושע בן נון היה אומר לו בדרך נבואה. לא רק ע"פ חכמת התורה. אפ"ה לא היה ציית לו, וע' ברכי יוסף חא"ח סי' ל"ב סק"ד.
שם כי אתא רבין וכל נחותי, גרסת רש"ל וכל נחותי ימא ע"ש. נלע"ד כי גרסא זו נשתרבבה לו הכא מדאשכחן לשון זה בעלמא, אבל האמת יורה דרכו כי לא נמצא

כזאת רק בדברים טבעיים, שעל נחותי ימא לדעת, כמו בר"פ במה מדליקין אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי כולכא שמיה, ושם ד"צ ע"א אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי שונאנה שמיה, אבל שם נחותי בנוגע להלכה קאי על יורדי בבל מישיבת ארץ ישראל, כדאמרינן בברכות דמ"ה ע"ב דשמיע להו מרב מקמיה דנחית לבבל, ובסנהדרין ד"ה ע"א כי הוה נחית רבב"ח לבבל פו' וכ"כ באגרת דרב שרירא גאון וז"ל ובתר הכי רבה ורב יוסף בבבל ורבנן דהוו סלקין ונחתין כו' ובתר הכי אבייי ורבא ונפיש שמדא בא"י ואמעיטו הוראה תמן טובא ונחית מן דהוה תמן מן בבלאי כגון רבין ורב דימי וכולהו נחותי דנחיתו להכא ע"ש.

והפליאה היותר גדולה דאשכחן כי האי לישנא בסוכה דמ"ג ע"ב ופירש"י וכל נחותי כל הסיעה שירדו מא"י לבבל ושעלו מבבל לא"י וחזרו וכתב שם הרש"ל גופיה וז"ל כי אתא רבין וכל נחותי נ"ב בספרים מדויקים לא כתיב נחותי ימא אלא נחותי וכן יראה מדברי רש"י עכ"ל.

רש"י ד"ה דצלקיה מצלק לרחבו כו'. ע' סרכות דנ"ו ע"ב רש"י ד"ה דאצטליק.

רש"י ד"ה דעבדיה גיסטרא שחלקו לאורכו כו'. ע"ל דכ"א ע"א רש"י ד"ה עשאה גיסטרא ובדכ"ז ע"א ד"ה דלא.

תוד"ה הא, דאין לפרש לחומרא דבר תשעה בארבעה ובר שבעה ברובו כו'. ע' בר"ש ורא"ש כלים רפ"ה.

תוד"ה שהם תחובים בקיסם והסיטן וה"ה בלא תחובים כו' ע"כ, ול"ד להא דאמרינן בעירובין דפ"א ע"א גבי תפרה בקיסם דדוקא בלא ידיע תיפרה, דגבי עירוב מצותו רק בככר שלם כדתנן התם ד"פ ע"ב.

דף קכד:

דא"ר יוחנן ר' ישמעאל ור' דוסא בן הרכינס אמרו דבר אחד וכה"ג מצינו בב"ק דס"ט ע"א דא"ר יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד. וכתבו התוס' שם ע"ב אסוגיא דהכא, דלאו ממש דבר אחד דבמגע דוקא אמרו דבר אחד אבל במשא פליגי רק משום דבמגע אמרו דבר אחד אין חושש אע"ג דלא שוו במשא כו' ע"ש.

והנה בדיוקא דתוס' אי אמרו ד"א ממש או לא, אין כוונתם רק לדיוק הלשון דדבר אחד, אלא נ"מ הוא נמי לדינא. לפמש"כ הרב הנשיא ר' יצחק ב"ר ברוך המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד. כי כל מה שאמרו פלוני ופלוני אמדו דבר אחד אין הלכה כמותם אפילו הם מאה כי הם שיטה. וע' ב"מ דס"ט ע"א ובתוד"ה אלא שיטה, ובזה נ"מ אי ד"א

ממש קאמרי בודאי דלית הלכתא כוותייהו. ואי לאו ממש אפשר דהלכה כמותם. אולם הרי"ף ובעה"מ הרמב"ן והר"ן בפ"ק דסוכה גבי סוכה דירת קבע האריכו למעניתם בכעין זה אי הוה שיטה, וע' בחידושי הרמב"ן לב"ב דע"ח ובר"ן לקידושין דס"ב ע"ב ובביאור הגר"א לחו"מ סי' רט"ו סק"י ובת' חו"י סי' צ"ד ובש"ך יו"ד סי' רצ"ד ס"ק ל"א ובברכי יוסף שם סק"ט ובת' הגרע"א ס"ס קמ"ד, ועמש"כ בחידושי לעיל דנ"ח ע"ב ולמנחות דנ"ז ע"ב.

ומה מאד נעימים בזה דברי הרשב"א בתשובה סי' שי"ד שכ' וז"ל כל כי הני מילי כללי נינהו ומחכמת מחברי התלמוד להודיע ענינים גדולים דרך שתיקה מתוך סדורן לבד כו' וה"נ כל שראו חכמים שבאותו הדור שאין הלכה ככל אותן שאמרו כך שלא יצטרכו להאריך ולאמר אין הלכה כפלוני שאמר כך ולא כפלוני שאמר כך תפשו להם דרך קצרה ודרך כלל אמרו פלוני ופלוני ופלוני אמרו דבר אחד ומזה יודע שאותם שכללו ביחד וספרו עליהם שאמרו דבר אחד דעתם בכך לאמר שאין הלכה כמותם עכ"ל. וע"ש בסי' תל"א ותרפ"ח.

ומדי דברי בהאי כללא ובסוגיא דב"ק שם, זכור אזכור מאי דקשיא לע"ד התם, בהא דמקשה בגמ' אהא דקא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. ומי אר"י הכי והאר"י הלכה כסתם משנה ותנן כו' והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו, ופירש"י אלמא אע"ג דליתיה ברשותיה מפריק ותופס פדיונו, ומשני לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט ופריך ומי אר"י הכי והאר"י צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד ור' דוסא נלקט קאמר כו' איפוך דר' יהודא לר' דוסא כו' אמאי אפכת מתניתא אפכא לר' יוחנן כו'. ולמש"כ בשם הראשונים הנ"ל, אדרבה כל דברי ר' יוחנן אמת צדקו יחדיו. ודוקא כמו שנאמרו בראשונה, דהא במאי דא"ר יוחנן דהגזלן אינו יכול להקדיש לפי שאינו שלו אין בזה שום חידוש. דסתם משנה היא בערכין דכ"ו ע"ב שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ועיקר חידושו היא בזה שהנגזל אינו יכול להקדיש, הרי היא שלו רק משום שאינו ברשותו. וזהו בהכרח דלא כצנועין ולא כר' דוסא, דאינהו נלקט קאמרי, הרי דס"ל לתרווייהו דאע"ג דליתיה ברשותיה מפריק ותופס פדיונו. ולפ"מ דאיהו פליג עלייהו. שפיר קאמר ר' יוחנן לשיטתו צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד. להורות דאין הלכה כשניהם, ולפ"ז בע"כ כמו שנשנו כל הדברים לכתחלה בשם ר' יוחנן. מתאימים עם שיטתו בכל המקומות ואחרי כל אלה מה מקום לאמר בדצנועין כל המתלקט. ולהפך דר' דוסא לר' יהודא וצ"ע כעת. וע' בת' ש"א סי' צ"ג ובחמדת שלמה חאה"ע סי' פ"ה.

שם לאו א"ר דוסא בן הרכינס התם אין מאהיל וחוזר ומאהיל ה"נ אין נוגע וחוזר ונוגע. ע' ר"ש אהלות רפ"ג.
שם יכול אף במשא ת"ל והנושא יטמא דברי ר' ישמעאל רע"א הנוגע והנושא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא כו', ע' ירושלמי נזיר פ"ו ה"א ובש"ק שם.
שם אטו נושא לאו מסיט הוא כו' עי' בשבת דפ"ב ע"ב תוד"ה באבן ובנדה דנ"ה ע"א תוד"ה אבן ובר"ש זבים פ"ה מ"ג ומ"ז.
רש"י ד"ה עורבא פרח כו' דשבת הרגל היתה, ע' בחידושי ח"ס לביצה דכ"א ע"א.
תוד"ה ר"ע לדברי ר' ישמעאל קאמר כו'. ע' בפירוש הראב"ד לתו"כ שמיני פרשה יו"ד.

דף קכה.

במשנה, וקולית המוקדשין הנוגע בהן בין סתומים בין נקובים טמא, ולכאורה יל"ד קצת הלא הטומאה אינה באה בשביל המוקדשין, דמוקדשין לא מטמא. אלא בשביל הפיגול והנותר. א"כ מדוע לא קתני קולית הפיגול או הנותר. כלשון הרמב"ם בפ"ח ה"ד מאה"ט, די"ל דהרמב"ם כשהעתיק דין המשנה כתב אגב אורחיה פירושו דהטומאה היא משום הפיגול או הנותר. אבל מסדר המשנה בהכרח קראו קולית המוקדשין. דהקולית בעצמה היא מוקדשין רק ששימש נותר. והיינו דקאמר בגמרא מוקדשין קמ"ל שימוש נותר מילתא היא והתנא הבליע בזה נמי כדאמר ר' יצחק עצמות קדשים ששימשו נותר מטמאין את הידים הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור.
רש"י ד"ה ואי דאיכא וקיי"ל בברכות כל חלל שאין בו טפח אינו חוצץ בפני המת ע"כ, וקשה מדוע לא הורה מקורו מסתם משניות רפ"ז דאהלות וספי"ד שם דתנן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ואפשר משום דבברכות קאמר רבא עלה דבר תורה ופירש"י שם הלמ"מ ע"ש ולפ"ז טפי עדיף ליה להורות מהא דברכות להיות מקור נפתח גם להמשניות מפני שהוא הלמ"מ, ולקמן ע"ב פרש"י דקיי"ל בוקעת ועולה כו' ולא הורה שום מקור לזה ויל"ד לפ"ז ברש"י כריתות דכ"א ע"ב שהורה מקור לדין זה מהא דבסוגיין.
תוד"ה נוגע, וא"ת ולישני ליה הא מני ר' יוסי דלית ליה טומאה בוקעת ועולה ושמא לא מסתבר ליה לאוקמה כר' יוסי ע"כ, וקשה הלא בכל הש"ס מצינו הא מני רבי פלוני היא ומדוע דוקא הכא לא מסתבר ליה לאוקמה כר' יוסי, ולכאורה היה אפ"ל לפ"מ דפירש"י בברכות די"ט ע"ב דהא דטומאה רצוצה בוקעת ועולה היא הלמ"מ, ובע"כ דר' יוסי הוא יחידאי דלא גמיר הלכה זו מרביה, ולהכי לא מסתבר לאוקמה כוותיה, אך יש לדחות דהא אשכחן כה"ג בב"ק ד"ג ע"ב ודט"ו ע"ב ודי"ז ע"ב דצרורות ח"נ משלם

הלכתא גמירי לה. וסומכוס ס"ל דמשלם נזק שלם, ואפ"ה אוקמינן שם די"ח ברייתות כסומכוס, ואמוראי פליגי בפלוגתא דסומכוס ורבנן ע"ש, ובע"כ אי דסומכוס גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו או לא גמיר הלכה כלל כדאמר שם די"ט ע"א, וע' בתוס' שבת דצ"ז ע"א, ומשו"ה היו מחכמי הש"ס דנקטו ג"כ בשיטת סומכוס שקבל מרבו, עד דמסתבר להו לעמוד בשיטתו או לאוקים כוותיה, ומדוע לא נימא כן גם בדר' יוסי דפליג אטומאה רצוצה בוקעת ועולה.

ואפשר דהתם אוקמינן לברייתות כסומכוס, אבל סתמא דמשנתנו ר"פ כיצד הרגל סתמה כהלמ"מ, משא"כ בסוגיין דהוא לאוקים סתם משנה כיחידאה נגד הלמ"מ, ומכש"כ לפ"מ דמשניות דאהלות נסתמו כהלמ"מ כמש"כ בחידושי לעיל בסמוך, ולהכי לא מסתבר לאוקים מתניתין דהכא כר' יוסי.

תוד"ה ואי, דמדנקט קולית משמע דמיירי דאיכא מוח קצת, ע"ל דקי"ט ע"א וברש"י ד"ה דיקא נמי.

דף קכה:

אלא נוגע הא לא נגע בכוליה, האי סוגיא מכרעת דלא כבר פדא, רק כר' יוחנן לעיל דקכ"ד ע"ב דאין נוגע וחוזר ונוגע. וע' ר"ש אהלות פ"ב מ"א ובמיוחסות סי' קס"ב.

שם כנגד הנקב טמא שלא כנגד הנקב טהור ע' ר"ש אהלות פ"ח מ"ד.

שם מת בכסותו הוא כו' ע' ח"ס חי"ד סי' ש"מ ובת' הגאון ר' בצלאל הכהן ז"ל הנדפס בסוף השאילתות לס' ויקרא.

רש"י ד"ה רקב. ושיעור מלא תרווד הלמ"מ, ע' בת' חו"י סי' קצ"ב אות ד'.

רש"י ד"ה הא, והנוגע בצד זה לא נגע בצד זה כו', ע' תפארת ישראל בפרקן משנה ד'.

תוד"ה אמר, וי"ל דאתא לאשמעינן דאפילו בין שני מגדלים דומיא דרישא לא הוי טומאה רצוצה בהמשכה ע"י דבר אחר דתרתי בעינן בין ב' מגדלים וגם שהוא עצמו מאהיל על הטומאה כו' ע"כ, ובזה מתורץ קושית הר"ש רפ"ג דאהלות שהקשה אתירוצא דר"ז בסוגיין וז"ל יש תימה למה שינה מענינא דרישא ומאי אבל דקתני מאחר דאין חלוקין אלא שזו רצוצה וזו אינה רצוצה ע"ש. אולם לפמש"כ התוס' דבעניני דרישא וסיפא יש צד השוה דבין שני מגדלים, וצד המנגד דהמשכה ע"י דבר אחר. דבזה שינה מענינא דרישא וע"פ דרך זה שייך נמי לשון אבל.

דף קכו.

דקאמרת דרך טומאה לצאת יכול הוא להוציאה לחצאין. גרסת הר"ש באהלות פ"ד מ"ב יכול הוא להוציאה בכחצי זית.
שם טומאה טמונה אינה בוקעת ע' עירובין דע"ט ע"א תוד"ה הרי וברא"ש אהלות פט"ו מ"ז.
שם ור' יוסי בתרתי פליג כו', ע' אהלות פי"ב מ"א וברי"ש שם.
רש"י ד"ה פיו לפנים, ומשום המשכה לא מטמאינן ליה שהרי אין דרך מאכל לצאת דרך הפה כו'. ע' ח"ס חי"ד סי' ש"מ.
רש"י ד"ה אמר, חלל הטומאה חלל הצואר אם יש בחללו טפח כו', וכ"כ התוס' והר"ש והרא"ש באהלות פי"א מ"ז. אבל בפיה"מ שם כתב איצטומכת הכלב.
תוד"ה מאן, ונראה לפרש דאמאי דקאמר לעיל מאן האי תנא דחשיב לאהל נגיעה ר' יוסי מכלל דאיכא דפליג עליה וקאמר מאן האי תנא ע"כ, לפנינו בתוספתא אהלות רפ"ד חדא ברייתא היא ר' יוסי אומר מלא תרווד רקב כו' רש"א שלש טומאות כו' וע' לקמן ע"ב רש"י ד"ה ואינו מטמא.

דף קכו:

מלא תרווד רקב ועצם כשעורה כו', ע' בס' האשכול ח"ב סי' נ"ב ובנחל אשכול שם.
שם מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי, כ"ה גרסת הילקוט שמיני רמז תקמ"ג דלא כדגרסי בתוס' ב"ק כ"ה ע"ב דכמחוסר מעשה דמי משום דסתמא אין עומדת לנקיבה, וע"ל דק"ג ע"ב גבי מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ובת' חו"י ס"ס פ"א.
שם עכבר שחציו בשר וחציו אדמה אריב"ל והוא שהשריץ על פני כולו כו'. בזהר הרקיע שורש ט' משמע הטעם דאם לא השריץ ע"פ כולו אינו פרה ורבה ולהכי אינו מטמא וע"ל דקכ"ז ע"א ובת' הרשב"א סי' ער"ה ובמנ"ח מצוה קנ"ט.
שם כל ששמו עכבר אביא עכבר שבים, כ"ה גרסת השטמ"ק וכ"ה בתו"כ שמיני פרשה ה' ובילקוט שם רמז תקל"ז.
שם אי על הארץ יכול על הארץ יטמא ירד לים לא יטמא ת"ל השורץ כ"מ ששורץ, וקשה למה צריך קרא להכי, ואיך היה אפ"ל דדוקא על הארץ יטמא ואם ירד לים לא יטמא. הלא תניא בתו"כ שמיני פרשה ט' ונוגע בנבלתם יטמא הלל אומר אפילו הם בתוך המים, ורש"י עה"ת שם והרמב"ם ספ"ו מאבה"ט הביאו דרשה זו. ועי' ברא"ש ור"ן לנדרים דע"ו.

ואפ"ל דסוגיא דהכא ס"ל כריה"ג בתו"כ שם. דהאי והנוגע בנבלתם יטמא, בא להורות דבמגע הם מטמאים ואין מטמאים במשא ע"ש.
רש"י ד"ה מלא, גולל זה כסוי העליון דף שנותנין על המת דופק זה דף הניתן בצדיו כו', וכן פירשו לעיל דע"ב ע"א וע' מה שהארכתי בזה הרבה בחידושי שם.
רש"י ד"ה הטמאים אלה הטמאים כו' ולביצת השרץ, ע' ח"ס חי"ד ס"ס פ"ה.
תוד"ה עצם כשעורה. פי' בקונטרס דהלמ"מ הוא ואי אפשר לאמר כן כו'. ע' בת' חו"י סי' קצ"ב אות נ"ב ובמנ"ח מצוה רס"ג.
תוד"ה גולל, למ"ד בפ' בהמה המקשה דגולל ודופק הוי מהלכה כו' ע' בת' חו"י סי' קצ"ב אות מ"א.
תוד"ה בנבלתה. מהאי קרא נמי ממעטינן לעיל דע"ז ע"ב עצמות וגידין וקשה דא"כ היכי נמעט מיניה קולית סתומה כו' וכן העירו התוס' לעיל שם ע"ש. ויל"ד טובא האם רק הני תרתי דרשות נדרשו מקרא דבנבלתה, הלא כמה וכמה נדרשו מתיבה זו, ובמכלתין נתפזרו הדרשות, ובתו"כ שמיני פרשה יוד מכנסן ביחד, וע' מש"כ בזה בהתוה"מ שם סי' קנ"ט.
תוד"ה יכול. וא"ת ולרקמה ל"ל קרא לענין טומאה הא לענין אכילה פשיטא לן כו' ע"כ, התוס' הכא לטעמייהו במש"כ לעיל דס"ד ריש ע"ב, דבזה ילפינן איסור מטומאה. ועמש"כ בחידושי שם.
בא"ד וכה"ג אמרינן בפ' בהמה המקשה דע"ה גבי חלב דלא איקרי חלב שור כשב ועז עד שיצא העובר לאויר העולם כו'. וכ"כ התוס' לעיל דפ"ט ע"ב ד"ה בולדות וד"ק ע"ב ד"ה אבל, וע"ל דצ"ב ע"ב תוד"ה אילימא.

דף קכז.

תרתי על הארץ כתיבי. כה"ג בב"ב דקי"ג ע"א וע"ש תוד"ה תרווייהו ובפירש"י עה"ת שמות ל"א י"ח בפירושו השני על כלתו לדבר אתו.
שם ת"ר הצב למינהו להביא הערוד כו'. וגרסת הברייתא בתו"כ שמיני פרשה ה' הכי היא. צב זה הצב למינהו לרבות מינים של צב חברבר ובן הנפילים וסלמנדרא כו'. וע' מל"מ רפ"ד מאבות הטומאות.
שם יש לך בריות גדלות בים ויש לך בריות גדלות ביבשה כו', ע' תנחומא וישב סי' ג' ובילקוט שמיני רמז תקל"ז ובתהלים רמז תתס"ב.
שם כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה, בירושלמי שבת פי"ד ה"א ובתוספתא כלאים פ"ה מסיק הרבה מינים בים מה שאין ביבשה, וע' תנחומא ויקרא סי' ח'.

והנה דמיון המינים של ברואי הימים ליבשה, אין להם שייכות לדיני טומאה וטהרה, דהא תנן בכלים פי"ז מי"ג כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה, וכן לענין איסור והיתר של אכילתן, כדאמרינן בע"ז דל"ט ע"א חמרא דימא שרי תורא דימא אסיר. וע"ש תוד"ה וסימניך וברמב"ם פ"ב הי"ב ממ"א ובפירוש הראב"ד והתוה"מ לתו"כ שמיני פרשה ב' ופרשה ג' ובפר"ח ליו"ד סי' פ"ג סק"ד.

שם פומבדיתאה לוייך אשני אושפיזך, וכה"ג אמרינן בב"ב דמ"ו ע"א תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא והיינו דכתבו התוס' שם דנ"ה ע"ב, דהא דאמרינן בע"ז ד"ע ע"א רובא גנבי ישראל נינהו, הוא רק משום דעובדא דהתם בפומבדיתא הוה, ודוקא בהאי אתרא היו אז רוב גנבי ישראל, וע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער ג' סי' שפ"ט, מה שתמה לפ"ז ע"ד התוס' בב"ב דכ"ד ע"א ד"ה ואצנוע.

רש"י ד"ה וסלמנדרא שרץ הנוצר מן האור מעצי הדס ע"י כשפים כו'. ובסוף חגיגה פירש"י וז"ל חיה הנבראת מן האור כשבוערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק עכ"ל. ומקשים רבים מדוע לא יראנו הנסיון מציאות כזאת בדורנו, בבתי החרושת הבוער אש בלי הפסק שתהיה חיה יוצאת, ומה גם לפ"ד התנחומא בפ' וישב סי' ג' שדרוש לזה רק ז' ימים וז' לילות רצופין ע"ש אולם לפירש"י הכא שהאור צריך להיות דוקא מעצי הדס וע"י כשפים לפ"ז ניחא. וע' סנהדרין דס"ג ע"ב רש"י ד"ה סלמנדרא.

רש"י ד"ה במקומן, אם חישב עליהן להאכילן לעכו"ם כו'. והק' התויו"ט הרי לנכרי אסור אבמה"ח כמו לישראל. ולכן מפרש דה"ה לישראל. רק משום דנכרי רשיעי איכא דאכלי וישראל רשיעי לא שכיחי כו' ע"ש, וקשה אם יש באבר זה משום אבמה"ח, מה הועיל בתירוצו דאיכא נכרי רשיעי דאכלי. הלא איך יוכל הישראל לחשוב להאכילו לעכו"ם. הרי אם יושיט אבמה"ח לב"נ עובר על לפני עור כדאמרינן בע"ז ד"ו ע"ב.

ולכן נלע"ד לתרץ קושית התויו"ט עפ"מ דאמרינן לעיל דע"ד ע"א. דאבר ובשר המדולדלין אין בהן אלא מצות פרוש מדרבנן ואם אכלו אינו לוקה. ודוקא אם שחטו. דשחיטה אינו עושה ניפול, אבל אם מתה הבהמה רואין אותו כאילו נפל מחיים, ולוקין עליו משום אבמה"ח, דמיתה עושה ניפול. ומעתה הגע עצמך אם בעל הבהמה רואה את בהמתו באבר המדולדל. שלא תצלח למלאכה רק אוכלת ואינה עושה, מדוע ישהנה ויאכילנה עד שתמות מאיליה. ואז גם האבר המדולדל יפסיד דאסור להאכיל לעכו"ם משום אבמה"ח, דמיתה עושה ניפול. ולכן ימהר לשחוט אותה דעי"ז לא יצטרך להאכילה, ואבר מדולדל זה ג"כ לא ילך לאבוד. דאע"פ שאסור לישראל משום מצות פרוש, אבל ימכרנו לעכו"ם, דע"י השחיטה יצא האבר מדין אבמה"ח כנ"ל. ועפ"ז מדויק

מאד פרש"י דע"י מחשבה זו להאכילן לעכו"ם הוי אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים. וכוונת רש"י מוכרחת דמחשבתו לאכילה היא דוקא לעכו"ם. ומשום דשחיטה אינו עושה ניפול. אבל לישראל עכ"פ אסור משום מצות פרוש כנלע"ד.

דף קכז:

במשנה, נשחטה הבהמה הוכשרו בדמיה דר"מ רש"א לא הוכשרו, ע"ל דע"ג ע"ב תוד"ה הוכשרו. שם אי דמעלין ארוכה כו'. ע' בת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' ל"ב.

שם ושאני טומאת נבלה דרחמנא אמר כי יפול עד שיפול, והנה דין משנתנו דאבר המדולדל בבהמה כו' שאל ר"ע מר"ג ור' יהושע. והשיבו דזו לא שמעו רק משנתנו דלקמן סוף פרקין שמעו. דאבר ובשר המדולדלין באדם טהורים. ודנו ק"ו האדם המקבל טומאה מחיים אפ"ה לא מטמא אבר המדולדל ממנו ק"ו בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים בודאי דלא מטמא אבר המדולדל ממנה הכי שנינו במשנה כריתות דט"ו. וכ' הראב"ד בפירושו על התו"כ ויקרא דבורא דחובה פרק א' דמשנתנו דהכא ודלקמן נקבעו במשנתם עם תלמידיהם בתר דשמעינהו התם ע"ש, אמנם ע"פ סוגיא דהכא קשה, ניהי דמשנה זו עוד לא גמרו, מ"מ לא הוו צריכי למילף מק"ו, רק למידק מקרא דכי יפול עד שיפול כדדייקו בש"ס בסוגיין. וע' תוד"ה דרחמנא ומש"כ בחידושי שם.

שם תנ"ה האבר והבשר המדולדלין בבהמה ומעורין כחוט השערה כו' ואפ"ה טו"א מטמו ע"כ, ובזה ניחא לקמן דקב"ט ע"ב. מה דהש"ס הביא אהא דהואיל ומעורה מעורה מיחור של תאנה ע"ש, משום דדרשה דיפול עד שיפול לא קאי על טומאת אוכלין רק על טומאת נבלה, וע' בבאר יצחק חי"ד סי' ו'.

שם ואפ"ה טומאת אוכלין מיטמו, בילקוט שמיני רמז תקמ"ג מסיק כיון דאין מעלה ארוכה.

שם תאנים שצמקו באיביהן מטמאות טו"א כו' ירקות שצמקו באיביהן כגון הכרוב והדלעת כו'. ע' ירושלמי ערלה פ"ג ה"ו ובתרומות פ"ב ה"א ובמה"פ שם ולקמן דקכ"ח ע"ב תוד"ה ר"י ובת' דבר אברהם סי' כ"ה.

שם והתולש מהן בשבת חייב חטאת. ע' שבועות דמ"ג ע"א תוד"ה כבצורות ובב"מ ד"ק ע"ב תוד"ה ואמר.

שם יבשו הרי הן כמחוברין כו'. ע' בת' רדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רל"ד ובמנ"ח בל"ט אבות מלאכות דין זורע.

רש"י ד"ה חייב חטאת אם לא יבשו עוקציהן כו', וכן פירש"י בעירובין ד"ק ע"ב, ועי' מג"א ר"ס של"ו.
תוד"ה דרחמנא אמר כי יפול עד שיפול תימה מאי משמע כי יפול לענין זה דאבר המדולדל כו' ע"כ, נראה דלהתוס' קשיא הלא בקרא דכי יפול כתיב במותם, ומה שייך לאבר המדולדל. אכן בתו"כ שמיני ריש פרשה ו' דריש במותם יטמא לרבות אבר מן החי, ופי' הראב"ד ומאי במותם במיתת האבר. ובתר הכי מסיק בברייתא דתו"כ יכול אפילו תלוי בו בשערה ת"ל אשר יפול הא אינו מטמא אלא כשיפול ע"ש, ולפי ביאור הראב"ד ז"ל בברייתא זו. תתפרש האי אשר יפול על נפילת האבר המת מן הבעל חי.
תוד"ה מסייע. טפי הו"ל למסייע ממתניתין כו', לע"ד בלתי מובן קושיתם דבפשוטו אפ"ל דמכלל הדברים שבמשנה ובברייתא ביחד מסייע לרב חייא, דמשנתנו נמי לא מיתוקמא בגוונא אחרינא. רק כל כמה דלא מצא ברייתא כזו, דלענין תלוש בדבר שנתייבש חלוק דין טו"א מטומאת אבמה"ח, לא הוי מצי לאוקים מתניתין בהכי. אכן בתר דתניא נמי הכי בברייתא. דזה מורה דמשנה ובברייתא בחדא שיטה קיימו, לפ"ז שפיר מסיק דתרווייהו מסייעו לרב חייא דתאנים שצמקו באיביהן מטמאות טומאת אוכלין.

דף קכח.

רמ"א אם אוחז בקטן וגדול עולה עמו ה"ה כמוהו כו'. ע' יד המלך פ"ח מה' לולב.
שם ר"פ אמר בהכשר קודם מחשבה קמיפלגי כו', ע' ירושלמי סוכה פ"א ה"ו.
שם דתניא א"ר יהודא בתחלה היה ר"ע שונה כו', כ"ה גרסת הר"ש בעוקצין פ"ג מ"ב והגר"א ז"ל בהגהותיו לתוספתא שם.
שם עולשין שלקטן לבהמה ואח"כ חשב עליהן לאדם שהן צריכין הכשר שני אם יש עליהן משקה טופח הוכשרו, כ"ה הגרסא בר"ש והגהות הגר"א שם.
שם וחזר ר"ע להיות שונה כר' יהודא. ע' בכורות ד"י ע"א תוד"ה נבלת בהמה טמאה ובר"ש עוקצין פ"ג מ"ג ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ק"ח.
שם מר סבר ישנה לשחיטה מתוע"ס והאי דם שחיטה הוא ומ"ס אל"ש אלא לבסוף והאי דם מכה הוא והנה בעירובין דמ"ו ע"ב אמר ר' יוחנן ר"מ ור"י הלכה כר"י כו' איבעיא להו ר"מ ור"ש מאי תיקו. ולפ"ז יל"ד דהא לאוקימתא דהכא פליגי ר"מ ור"ש אי ישנה לשחיטה מתוע"ס. ור' יוחנן גופיה הא ס"ל לעיל דכ"ט ע"ב דישנה לשחיטה מתחילה

ועד סוף ועמש"כ בחידושי שם. וש"מ דלר' יוחנן ר"מ ור"ש הלכה כר"מ ואמאי נשאר הש"ס שם בתיקו.

אך ז"א דר' יוחנן לטעמיה דאוקים בסוגיין פלוגתא דר"מ ור"ש באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו. ולפ"ז ל"פ כלל בישנה לשחיטה מתוע"ס, ורב אחא בריה דרב איקא דאוקי הכי, אפשר דס"ל כרב בעירובין שם דלית ליה להני כללי.

רש"י ד"ה לר"ש מהו שיעשה נוף הטהור יד לקישות כו'. ע' בת' רדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ר"ב.

רש"י ד"ה המשתחוה, ההיא טומאה דרבנן היא כדאמרינן בשבת דפ"ג ע"ב כו', ע"ש רש"י ד"ה דרבנן ובדפ"ב ע"ב תוד"ה אמר.

תוד"ה רמ"א אם אוחז בקטן וגדול עולה עמו ה"ג בספרים כו', ע' בפיה"מ להרמב"ם והר"ש רפ"ג דטבול יום.

תוד"ה בהמה, תימה מאי מבע"ל אי משום דבהמה בחייה לאו בת קבולי טומאה היא כל ידות שבעולם נמי לא מקבלי טומאה כו' ע"כ, ולולא דברי התוס' היה אפ"ל לע"ד דלאו משום לתא דקבלת טומאה בבע"ח אתינן עלה. רק דידות ילפינן לעיל דקי"ח ע"א מדכתיב לכם לכל שבצרכיכם, והוא למעט יתר משיעורה כדתניא בתו"כ שמיני פרק ז'. ועפ"ז שפיר שנינו בעוקצין פ"א מ"ג יד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן יד האשכול כל שהוא. ופי' הר"ש דזהו חשוב יד טפי לא כדמוכח בתוספתא. וע' בתו"כ שמיני פרק י"א ובמפרשים שם. וע"פ הנחות אלו מבואר הכוונה בבעיא דרבה בהמה בחייה מהו שתעשה יד לאבר. פי' כיון דדבר גדול יתר מכשיעור אינו ראוי להיות יד. והבהמה כשהיא בחייה אי אפשר להפריש חלק ממנה בצמצום, שהאבר צריך לו להשתמש עמו בתורת יד, וע' תוד"ה הרי.

דף קכח:

מהו שתעשה יד לחברתה תיקו, ע' ברמב"ם וראב"ד פ"ח ה"ג מה' ע"ז ובת' רדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ס"ו.

שם איכא בינייהו בשר הפורש ממנו דאילו כו', ע"ל דקכ"א ע"ב וברש"י ד"ה כפורש וברש"ש כלים פ"א מ"ב ובטהרות פ"א מ"ה ובבאר יצחק חא"ח סי' י"ט. שם ואיזו זו טרפה ששחטה. ע"ל דע"ד ע"א ודפ"ה ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

שם א"כ לכתוב רחמנא מבהמה מאי מן הבהמה ש"מ תרתי, ע' ברכי יוסף חי"ד סי' קמ"ו.

שם ת"ל וכי ימות מן הבהמה מה מיתה שאינה עושה חליפין כו', בתו"כ שמיני פרשה ד' הגרסא ת"ל נבלה מה נבלה שאין לה חילופים כו'. אולם לא רק שינוי הלשון הוא בזה, עד שנופל לאמר דמענין אחד נדרש. דהא בהאי קרא המובא בש"ס מסיק נמי הנוגע בנבלתה והאוכל מנבלתה, אכן נראה דהדרשות בשם ריה"ג בש"ס ובתו"כ הן משני כתובים נפרדים. דבגמרא הביאו דרשה זו מקרא דוכי ימות מן הבהמה דהוא בפ' שמיני י"א ל"ט, ובתו"כ הובאה מקרא ולאלה תטמאו כל הנוגע בנבלתם שם י"א כ"ד וצ"ע.

שם כוליא וניב שפתים איכא בינייהו. הו"מ למימר נמי חוט השדרה, וע' באר יצחק חי"ד ס"ס ו' ובעונג יו"ט חי"ד סי' ס"ו ובת' אחיעזר חי"ד סי' ב'.

רש"י ד"ה ומניח את חלק חבירו דהא כתיב ונתץ את הבית ולא שני בתים כצ"ל אמנם בר"ש וברא"ש נגעים פי"ג מ"ב כתבו וז"ל נותץ את שלו כדכתיב את אבניו שלו ואת עציו שלו ע"ש, ולכאורה הלא בתו"כ מצורע פרק ה' נדרש אבניו שלו. ומדוע נאיד רש"י מדרשת התו"כ, ונלע"ד דהר"ש והרא"ש מפרשים אבניו שלו של בעל הבית. ולאפוקי של חבירו, ורש"י מפרש בתו"כ אבניו שלו, היינו של הבית, דבית לשון זכר הוא כדכתיב כי תבנה בית חדש, ולשון התו"כ משמע יותר כפירש"י, דהכי תניא התם אבניו שלו ועפר שלו ועצים שלו מלמד שהוא גורר ומוציא את אבניו כל אבנים שנבנו עמו כל עצים שנבנו עמו ע"ש, והשתא כמו דלשון שנבנו עמו מורה בהדיא עם הבית. ואתא לאפוקי בזה בית שלא היו בו אבנים ועצים ועפר ונראה בו נגע ואח"כ הביאו בו אבנים ועצים ועפר שהוא טהור כדתנן בנגעים פי"ב מ"ב, כמ"כ תתפרש אבניו שלו היינו של הבית, אכן הכ"מ בפט"ו ה"ה מטומאת צרעת השמיט פירש"י דהכא לגמרי. וכתב רק הא דכתיב אבניו. והוסיף פירוש מדנפשיה דבנתיצה כתיב ונתץ לשון יחיד וצ"ע.

תוד"ה כוליא, וי"ל דהכא מעניניה דקרא והתם מעניניה כו', ע' נדה דנ"ה ע"א תוד"ה בשר.

דף קכט.

וטומאת בית הסתרים לא מטמא כו', ע' ר"ש כלים פכ"ז מ"י ובמכשירין פ"א מ"ה.

שם כששימש מעשה עץ שימש, ע' פסחים די"ח ע"א תוד"ה הא.

שם כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה כו', ע' ב"ב די"ט ע"ב תוד"ה ותיפוק ובר"ש כלים פי"ז מי"ז ובפכ"ז מ"ג ובס' יראים סי' שכ"ה.

שם הרי אמרו תקרובת עכו"ם כו' כששימש מעשה עץ שימש, ע"ל די"ג ע"ב תוד"ה תקרובת ובמש"כ בחידושי שם.

שם א"ר אסי א"ר יוחנן מ"ט דר"ש א"ק מכל האוכל כו' ע' ח"ס חא"ח סי' פ"ו ובחידושיו לע"ז דל"א ע"א.
שם מ"ט דר"ש א"ק מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים כו', ע"ל דע"ג ע"ב תוד"ה אי ובס' האשכול ח"ג סי' כ' ובנחל אשכול שם ובבאר יצחק חא"ח סי' י"ח ובמש"כ בחידושי למנחות דק"א ולבכורות ד"ט.
רש"י ד"ה כפרים שעמם מועטין וחלב לאו בר אכילה הוא כו', ע"ל דקכ"ח ע"א רש"י ד"ה חלב ובנדה ד"נ ע"ב ד"ה ונבלת ובבכורות ד"י ע"א ד"ה בשווקים וע"ש תוד"ה ונבלת ובר"ש עוקצין פ"ג מ"ג.

דף קכט:

הואיל ומעורה מעורה דתנן יחור של תאנה כו', ע"ל דקכ"ז ע"ב בברייתא דאבר ובשר המדולדלין בבהמה ומעורין בחוט השערה כו' וע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ו'.
שם אלא לעולם אסיפא ולאו אאבר אלא אבשר כו', ע' עונג יו"ט סי' ס"ו.
במשנה האבר והבשר המדולדלין באדם טהורים, ע' בפי' הראב"ד לתו"כ ויקרא דבורא דחובה פרק א' ובמש"כ בחידושי לעיל דקכ"ז ע"ב.
שם כזית בשר הפורש מאבמה"ח כו' ע' תוספתא עדיות פ"ב.
רש"י ד"ה נשחטה בבהמה אין המדולדל ניתר לא לישראל ולא לב"נ, ע' בת' פני יהושע ח"ב חי"ד סי' י"ח.
הזרוע והלחיים פרק עשירי

דף קל.

במשנה הזרוע והלחיים והקבה נוהגין בארץ ובחו"ל כו'. הא דאין מברכין ע מצות מתנות כהונה, ע' בת' הרשב"א סימן ובמיוחסות סי' קפ"ט. וע' בתומים ובקצוה"ח ר"ס צ"ז ובמש"כ בחידושי לבכורות די"א ע"א.
שם בארץ ובחו"ל, לקמן דקל"ו ע"א הביאו בש"ס ברייתא דר' אלעאי אומר מתנות אין נוהגין אלא בארץ. וכבר האריכו בזה רבוותא קדמאי ובתראי. וע' בס' יראים סי' שנ"ו ובכפתור ופרח פט"ז ובת' אבקת רוכל פי' יו"ד ובת' הרדב"ז ח"ב סי' תרנ"ט ובת' באר שבע סי' נ"ז.
שם בחולין אבל לא במוקדשין שהיה בדין כו'. ע"ל דע"ח ע"א תוד"ה מנין וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ה סי' מ"א.

שם אין לך אלא מה שאמור בענין כצ"ל, וכ"ה הגרסא בתו"כ צו פרק י"ז ובילקוט שם רמז תק"ט.
שם וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן כו' ע' ירושלמי שקלים פ"ד ה"ד ובמכילתא משפטים סוף פרשה יו"ד.
שם ויהיו חולין חייבין בחזה ושוק מק"ו ומה קדשים כו', וקשה לפ"מ דבמשנתנו פתח איפכא, דקדשים יהיו חייבין במתנות ק"ו מחולין דאין חייבין בחזה ושוק וחייבים במתנות ע"ש, וכיון דאיכא למיעבד ק"ו הכי וכן איפכא, לכן י"ל דכל חד וחד תיקום אדוכתיה כדאמרינן בזבחים די"ז ע"א, וע"ש דט"ז ע"ב תוד"ה כל ולעיל דכ"ג ע"ב תוד"ה ותהא ובמנחות דנ"ט ע"א תוד"ה ונתת ובדס"ב ע"ב תוד"ה ויהיו ובמל"מ פ"ו ה"א מחמץ ומצה ובגינת וורדים בכללים כ"ט ל'.
רש"י ד"ה הזרוע, בארץ ובח"ל משום דבעי למימר בחולין אבל לא במוקדשין נקט להו ע"כ, והק' הגרע"א בגה"ש לפ"מ דרש"י פירש לקמן דקל"ח ע"ב דהכא נקט בארץ ובחו"ל לצורך, לאפוקי מדר' אלעאי דס"ל דמתנות אינו נוהג אלא בארץ כמו ראשית הגז, א"כ הלא איצטריך למיתני בשביל זה גופה בארץ ובח"ל, ומדוע תלי רש"י טעמא משום דבעי למימר בחולין אבל לא במוקדשין. וכבר הקדימו בקושיא זו במהרש"א בסוגיין, וגם הוא נשאר בצ"ע. וע' מש"כ בפלתי סי' ס"א סק"ו.
רש"י ד"ה ואם מתו יפדו. ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כו' ה"מ בקדשים שקדם הקדשן את מומן אבל הני כדיקלא בעלמא נינהו כו', ע' פסחים דכ"ט ע"א תוד"ה אין ובתוס' ורשב"א לשבועות די"א ע"ב ובמל"מ פ"א ה"י מאסורי מזבח ובשעה"מ שם.
בא"ד וקסבר קדשי בדה"ב לא היו בכלל העמדה והערכה כו', ע' תמורה דל"ב ע"ב ובתוס' שם ובש"ק וציון ירושלים לירושלמי פסחים פ"א ה"ד ובמה"פ לירושלמי מע"ש פ"ג ה"ו.
רש"י ד"ה יקברו. או משום דבעינן העמדה והערכה או משום דאין פודין את הקדשים כו'. ע' זבחים דע"א ע"ב תוד"ה ובטריפה ובב"ק דע"ו ע"א תוד"ה שחיטה ובמה"פ לירושלמי מע"ש פ"ב ה"ב.
רש"י ד"ה שכן, אם לקח עשרה טלאים מן השוק פטור מלעשר דבקרך וצאנך אמר רחמנא כו', ע' מה שהאריך בזה ברי"ט אלגזי בשמעתא קמייתא דבכורות וע' ח"ס חי"ד סי' שט"ז.
תוד"ה זה, אדרבה הו"ל למעוטי מיניה מוקדשין ממתנות כו', ע' בהתורה והמצוה פ' שופטים סי' מ"ב.

דף קל:

א"ר חסדא המזיק מת"כ או שאכלן פטור מלשלם, ע"ל דקל"ה ע"א רש"י ד"ה פטור ובדקל"ז ע"ב תוד"ה עד ובמה שהאריך מאד בסוגיא זו חתני הגאון ר' יצחק אייזיק הלוי הערצאג שליט"א בספרו לסדר זרעים במס' תרומות.

שם מ"ט איבעית אימא דכתיב זה ואב"א משום דהו"ל ממון שא"ל תובעים ולכאורה איכא למידק אם יש לנו למילף מקרא מדוע צריך לסברא. ועוד הלא קרא דזה איצטריך ליה בסוגיין למעט חולין מחיוב דחזה ושוק.

ונלע"ד עפ"מ דרב חסדא גופיה קאמר במנחות דק"ו: ע"א דרבי סבר אסור להכניס חולין בעזרה, ורבנן סברי מותר. והכא דקאי אליבא דר"ח, ולפ"מ דלדידיה פלוגתא דתנאי היא, והכרעתו לגרמיה בזה לא נודע לנו. לפ"ז שפיר איצטריך בש"ס אליבא דר"ח להני תרי שינויי. דאי ס"ל לר"ח כסוגיא דידן וכרבי דאסור להכניס חולין בעזרה. א"כ בלא"ה אין מקום לאמר דחולין יהיו חייבין בחזה ושוק. דאינהו בעו תנופה מגזה"כ, ובחולין לא אפשר, ולפ"ז שפיר אייתר ליה הא דכתיב זה למעט מזיק מתנות כהונה, משא"כ אי ס"ל לרבנן דמותר להכניס חולין בעזרה. ומשום דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, א"כ הא אפשר חזה ושוק של חולין בתנופה מגואי, לפ"ז בהכרח איצטריך ליה קרא דזה למעט חולין מחזה ושוק, והשתא מהיכן פסיקא ליה לרב חסדא דמזיק מתנות כהונה פטור, אין זה רק מצד הסברא דהו"ל ממון שאין לו תובעין, שוב מצאתי בלב אריה שהרגיש בכעין מש"כ, אך דבריו בכלל שם בלתי מובנים כמבואר למעיין שם.

ובספר הארוך מש"ך סי' ס"א כתב דאיכא נפקותא בהנך תרי לישני, היכא שנתן כל מתנותיו מכאן ולהבא לעולם לכהן ידוע, דללישנא דמפיק לה מזה פטור, דהרי לא חייב הכתוב תשלומין. וללישנא דהוי ממון שא"ל תובעין הכא יש לו תובעין וחייב, וע"ש בהגהת מנחת אהרן.

ולולא דבריו היה נלע"ד דאפשר דלא עדיף נותן כל מתנותיו מכאן ולהבא לעולם לכהן אחד ידוע, מסתם מכירי כהונה, דעל הנתינה לעולם אין מקום אפילו לחלות הקנין, דאין אדם מקנה דבר שלב"ל, ומכש"כ בדברים. ותיכף כשבאו לעולם גם סתם מכירי כהונה חשבינן למוחזק כדמשמע בגיטין ד"ל ע"א, ונותן מתנה נמי מותר לחזור בו כדאמרינן בב"מ דמ"ט ע"א, וגם במתנה מועטת אין בו אלא משום מחוסרי אמנה כדפסקינן בחו"מ סי' רמ"ט, ולפמש"כ התוס' בב"ב דקכ"ג ע"ב ד"ה הכא, דבמכירי כהונה אם רצה יכול לחזור בו ע"ש, והכא במזיק מתנות כהונה בידים או אכלן אין לך חזרה גדולה מזו, וע'

רי"ט אלגזי לבכורות פ"ח סי' ע'. ולפי כל הנ"ל אפילו בנותן כל מתנותיו מכאן ולהבא לעולם לכהן ידוע, נמי חשיב ממון שאין לו תובעין, מצד אפשרות החזרה, וצ"ע כעת.

שם משום דהו"ל ממון שאין לו תובעין, ע' במרדכי ב"ב פ"א רמז תק"ג ובת' מהר"ם ב"ב סי' קצ"ו וסי' תשנ"ב ובת' הר"ן סי' ב' ובת' פני יהושע ח"ב חח"מ סי' ק"ג ובשער המשפט סי' פ"ז ס"ק כ"ו.

שם למאי הלכתא לאו להוציאן בדיינין לא לחולקן בדיינין כו', ועפ"ז הא דתניא בספרי שפטים וזה יהיה משפט הכהנים מלמד שהמתנות יוצאות בדיינים ע"ש צ"ל דהתם נמי האי יוצאות קאי על החלוקה בדיינים. וצ"ע כעת.

שם מנין שאין נותנין מתנה לכהן ע"ה דכתיב ויאמר לעם ליושבי ירושלים וגו', והנה בסנהדרין ד"צ ע"ב ובשאילתות פ' קרח סי' קל"א הגרסא תרומה, במקום מתנה דהכא, אמנם משמע דגרסא דהכא עיקרית, דקא מייתי אהא דמתנות וזרוע לחיים וקבה, וע"ל דק"ד ע"ב ובמנחות די"ח ע"ב בתוס', וכ"מ מדיליף מקרא דלתת מנת לכהנים וגו' דהוא בדברי הימים, ולא מן הכתוב בתורה ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן, וכדדייק בסנהדרין שם וכי אהרן לעולם קיים כו' מה אהרן חבר אף בניו חברים ע"ש. ובע"כ משום דהאי קרא בתרומה כתיב, ואיהו בעי למילף על כל מתנות כהונה. משו"ה בחר יותר בקרא דדברי הימים דהתם כתיב לתת מנת וגו'. אכן אפ"ל נמי דר"ש ב"נ דהכא ס"ל דהאי ונתתם לאהרן מורה על תחיית המתים כדאמר התם. לכן דריש מקרא דדברי הימים, וע' במד"ר תצוה פ' ל"ח ובת' הריב"ש סי' צ"ד ובת' אבקת רוכל סי' ג' וברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רצ"ג ובבאר שבע לסנהדרין שם ובת' חיים שאל ח"ב פי' מ"ב אות ג' ד' ובברכי יוסף חח"מ סי' ב' סק"ד ובעונג יו"ט סי' קל"ה.

שם וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, ע' בחידושי הרשב"א ובת' הרדב"ז ח"א סי' מ"א ובשעה"מ פ"ח ה"ו מה' אישות.

שם א"ר חסדא מדת חסידות שנו כאן, וכמ"כ משני איהו גופיה בב"מ דנ"ב ע"ב ובשבת דק"כ ע"א, וע' תשב"ץ ח"ב סי' קל"א.

שם וחכ"א עני היה באותה שעה, ע' ס' חסידים סי' תתרמ"א תתרמ"ב.

שם מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלין וכן לוי שאכל מעשרותיו טבלים מנין שפטור מן התשלומין ת"ל ולא יחללו כו', בתו"כ אמור פרק ו' איתא להאי דרשה בלי שום חולק. ויל"ד לפ"מ דתניא בסנהדרין דפ"ג ע"א דטבל היא במיתה. ולר' נחוניא בן הקנה דעשה יוה"כ כשבת לתשלומין. ומה שבת דבמיתת ב"ד פטור מתשלומין כמ"כ יוה"כ דבכרת, משום דעכ"פ חיוב נפש הוא זה כדפירש"י בכתובות ד"ל ע"א, ולפ"ז ל"ל לדידיה קרא

לפטור אוכל טבל מתשלומין. הלא בלא"ה הוא פטור, מפני חיוב מיתה דאיכא באכילתו, וע' ילקוט קרח סוף רמז תשנ"ה, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה קא מעייל חולין לעזרה מידי דלא איתעביד ביה צורך גבוה ע"כ, נראה דאגב אורחיה הבליע רש"י בלשונו לתרץ קושית התוס', מהא דזבחים דרשאין הכהנים לתת לתוכן תבלי חולין כו' ומהא דדרשינן במנחות יאכלוה שיאכלו עמה חולין כו', ומשו"ה פירש"י דהכא מעייל חולין בעזרה מידי דלא איתעביד ביה צורך גבוה, כוונתו לאפוקי התם דמפני הצטרפות החולין אל הקדש דאכילתה היא מ"ע, דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם כדפירש"י בפסחים דנ"ט ע"א, נעשה גם החולין קדש והוא צורך גבוה, כדאמרינן ביומא דס"ח ע"ב שאני אכילה דצורך עבודה היא, וע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תרע"ט ומש"כ בחידושי ע"ד התוס' ד"ה אי.

רש"י ד"ה המזיק מת"כ קודם שנתנן לכהן השליכם לאור או לים ע"כ, וכ"כ בס' האשכול ח"ג סי' ל"ט כגון שהשליכם לאור או שאכלן פטור וכן הביא בתשב"ץ ח"ב סי' רצ"ג בשם המפרשים שאפילו פשע בהן פטור ע"ש, ולפ"ז בלתי מובן מש"כ בה"ג ס"ה כסוי הדם וז"ל דהיכי דהוה נקיט מתנות או דמי מתנות ואבדו ליה לא מחייב לשלומי לכהן ע"ש, הלא לפמש"כ מאי איריא אבדו אפילו פשע נמי, וכסתימת לשון הש"ס המזיק מתנות כהונה וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה וכשיחזור ישלם הבא ראשון יכול לתובעו כו' ע"כ, וזה אינו סותר למאי דאמרו בירושלמי פיאה פ"ה סוף הלכה ג' אמתניתין דבעה"ב שהיה עובר כו' כשיחזור ישלם ולמי הוא משלם א"ר יונה לעניי אותה העיר שנטל שם הוא משלם כו' ע"ש, דאפשר גם כוונת רש"י הוא דצריך לשלם לעני ראשון הבא מאותה העיר שנטל.

והנה בתרומות רפ"ח תנן כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר' אליעזר מחייב קרן וחומש כו', והק' בטעם המלך ה' ביאת מקדש לפ"מ דאר"ח בסוגיין המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור, א"כ כשנמצא שאינו כהן אבל עכ"פ גם כהן אחר לא זכה עוד. ולפ"ז למי מחייב הקרן וחומש ולמי ישלם, ותירץ דהא דא"ר חסדא מזיק מת"כ או שאכלן פטור דוקא כשאכלן במזיד אבל אם בשוגג אכל התרומה ודאי מחייב קרן וחומש משום כפרה. וא"כ מפריש הקרן וחומש והקרן משלם לעצמו וחומש למי שירצה דר-"א סובר דהאי נמי מקרי בשוגג כו' ע"ש. וכמה מן הדוחק יש בתירוצו דהא אפ"ל כמו שמשלם החומש למי שירצה כמ"כ ישלם גם הקרן למי שירצה. וכפשטות לשון ישלם דמשמע לאחרים, ולא להפריש ולהניח לעצמו. וא"כ אין מקום לקושיתו

מעיקרא די"ל בכוונת ר"א ישלם למי שירצה, ועוד דלפי תירוצו יהיה חמור שוגג ממזיד, דבשגג משלם קרן וחומש, ובמזיק מתנות כהונה בידים או אכלן פטור לר' אליעזר.
אכן לע"ד איני רואה התחלה לעצם קושיתו. לפ"מ דכל הקושיא על ר' אליעזר דתרומות היא מהא דקאמר ר"ח דמזיק מת"כ או שאכלן פטור. והנה בסוגיין כדהקשו בש"ס על ר"ח מהא דס"ל לר"א בפאה דבעה"ב העובר ממקום למקום כו' לכשיחזור ישלם, הרי דלא הוי ממון שאין לו תובעין. וקאמר רבא מדר' אליעזר ליקום וליתוב כו' פי' דר"ח לא ס"ל כר"א אלא כחכמים, ואהא דאפשר להקשות על ר"ח מחכמים תירץ ר"ח גופיה דהוא ממדת חסידות. ומזה חזינן דר"ח ל"ל כר"א וגם ר"א ל"ל דר"ח דהא איהו קאמר ישלם. והאי ישלם פירשו בירושלמי דפאה שהוא לעניי אותה העיר. ורש"י ביאר הכא לעני הבא משם ראשון. וכמ"כ י"ל בדעת ר"א דתרומות דמשלם הקרן וחומש לעניי אותה העיר ולעני הבא ראשון. וכן פירש"י לעיל בד"ה משפט דכהן ראשון התובען מוציאן מידו. וע' פלתי סי' ס"א סק"ה.
רש"י ד"ה וכן לוי שאכל מעשרותיו טבלים שלא הפריש תרומת מעשר ע"כ, ע' תו"כ אמור פרק ו' ובירושלמי תרומות פ"ו ה"א ובמל"מ רפ"י מה' תרומות ובס' עונג יו"ט סי' ק"ז.
תוד"ה אי, דכל חולין מדאורייתא אסור להביא בעזרה כו' זהו כפירוש הראשון ברשב"ם ב"ב דפ"א ע"ב. ועמש"כ בחידושי למנחות דמ"ח ודק"ו.
בא"ד ותימה דבפ' כל התדיר אמרינן כו' ולתת לתוכן תבלין של חולין כו'. ע"ל דל"ז ע"א תוד"ה כי ובמה שהאריך בזה המל"מ פ"ב ה"ג מה' שחיטה ובס"ה מעילה.
בסה"ד וכן לחם לצורך תודה שהוא הכשר קרבן כו', ע' זבחים דע"ו ע"ב תוד"ה לוג ובפנים מאירות וחק נתן שם ובתמורה דכ"ג ע"א תוד"ה אוכלין ומש"כ שם בחידושי.
תוד"ה ואב"א משום דהו"ל ממון שא"ל תובעין ולהאי לישנא אייתר וזה יהיה כו' שמתנות דין כו' התוס' נשמרו בדבריהם דלא תקשה לפי הני תרי שינויי בסוגיין. כדהקשה הש"ס ר"פ הפרה ובכתובות דכ"ב ע"א ל"ל קרא סברא הוא וה"נ לתירוצא בתרא דהוא משום ממון שא"ל תובעין. א"כ קרא דוזה ל"ל, ולהכי כתבו דלהאי לישנא אתי קרא שמתנות דין ואין חזה ושוק דין כו'.
בא"ד בדיני שמים מיהא מיחייב ולל"ק דדריש ליה מוזה אפילו בד"ש נמי לא מיחייב, וכ"ה נמי דעת הרא"ש וע' בר"ן וחידושי באר שבע בסוגיין ובטעם המלך פ"ה מה' גניבה.
תוד"ה מנין ואין לפרש לכל כהן בין לאנשי משמר בין לשאר כהנים דהא בירושלמי כו' ע' ריט"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ד.

תוד"ה תנא תני ישלם, וא"ת והאמר בפ"ק דב"ק ד"ז א"ל אביי מי כתיב ישולם ישלם כתיב מדעתו כו', וכן הק' התוס' בב"ק שם, וע' בנחל יצחק סי' ל"ט סימן ב' ענף א' ובבאר יצחק חי"ד סי' כ"ה.
בא"ד ומפרש ר"ת דה"ק תנא תני ישלם לר"א ורבנן פליגי כו'. ע' פלתי סי' ס"א סק"ה.

דף קלא.

הרי שאנסו בית המלך גרנו אם בחובו חייב לעשר כו', ע' עונג יו"ט סי' ק"ט.
שם שאני התם דקא משתרשי ליה, ע' בת' הרא"ש כלל פ"ט ס"ט ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ט ובמג"א סי' תמ"א סק"ג ובשאר המשפט סי' רכ"ה סקי"ב ובקצוה"ח סי' ק"ז סק"ו וסי' ק"ח סק"א.
שם שאני התם דאיתנהו בעיניהו. ע' ברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' קע"ד ובפר"ח סי' ס"א ס"ק מ"ו.
שם תשעה נכסי כהן תרומה ותרומת מעשר כו', ע' שעה"מ פ"ט מה' מעשר.
שם לכדתנן למה אמרו נכסי כהן כו'. במשנה בכורים פ"ג מי"ב הגרסא למה אמרו הבכורים כנכסי כהן, אמנם גם במשנה שם לאו דוקא בכורים. דגם תרומה וחלה חשיב לנכסי כהן שם פ"ב מ"א ובחלה פ"א מ"ט, אלא משום דהתם קאי אבכורים דתנן בסמוך. והכא קאי אברייתא הקודמת בסוגיין תשעה נכסי כהן, ולגרסת התוס' שבעה, וע' בסוגיין רש"י ד"ה תשעה ובב"מ דנ"ג ע"א תוד"ה והן וביבמות דע"ג ע"א תוד"ה נכסי.
שם ואשה בכתובתה כו'. בת' מהר"ם בר' ברוך סי' תשנ"ג משמע. דהי"ל הגרסא בסוגיין דהן ג"כ נכסי כהן לקדש בהן את האשה.
שם לא מסתייה דלא שקלינן מיניה אלא מיחטף נמי חטיף כו'. ע' תקפו כהן סי' צ"ח ובתומים שם ובס' הארוך מש"ך סי' ס"א ובפר"ח שם ס"ק ל"ג ובפמ"ג שפ"ד שם סקי"ב.
שם א"ר לוי אחריך זו שכחה פאה גמר אחריך אחריך מזית כו', פירוש דגבי שכחה ופאה כתיב שדה, לא תכלה פאת שדך, ושכחת עומר בשדה. ושכחה ופאה דכרם לא כתיב בהדיא, ולה"ק דר' לוי דריש אחריך זו שכחה. ופאה גמר אחריך אחריך מזית, אולם בספרי תצא דריש. אחריך מלמד שיש לו שכחה אחריך מלמד שיש לו פאה, כמו בקרא דכי תחבוט זיתך כן בקרא כי תבצור כרמך. וע' ר"ש פאה פ"א מ"ד.
רש"י ד"ה בטבלייהו שהופקד הטבל אצלו כו' ל"א שמסר לו את הטבל כו'. ע' פר"ח סי' ס"א ס"ק מ"ז.
רש"י ד"ה שאני. וחיובא ודאי איכא עליה דהא משתרשי ליה כלומר משתכר הוא בה כו'. ע' פלתי סי' ס"א ס"ק י"א.

רש"י ד"ה וס"ת. ולבי מגמגם למאי תנייה הואיל ותנא דאפילו בהמה טמאה לוקח מהן ע"כ, והרדב"ז על הרמב"ם פ"ד הי"ד מה' בכורים הק' ממש קושית רש"י, וע"ש מה שתירץ הוא ומה שתירצו בר"ש ורא"ש שילהי בכורים. ולר"ש ור"י בן מלכי צדק שם במשנה איכא נמי גרסא אחריתא והאשה בכתובתה כס"ת, ומפרשי דכמו ס"ת שנמכר לישא אשה וללמוד תורה. בקדושתה קאי בכ"מ שהוא כמ"כ בכורים מזדבני דוקא לכהנים טהורים למיכלינהו בטהרה.

ובספר אדם וחוה ח"ב נתיב ו' ובס' התרומות סי' א', דגרסי כרש"י ורמב"ם פירשו. וכן ס"ת ר"ל שגובה אותו בע"ח והאשה בכתובתה. וע' תשב"ץ ח"ג סי' ד' וסי' ק"ד ובמה"פ לירושלמי סוף בכורים ובח"ס חח"מ סי' קמ"ג.

רש"י ד"ה הפרט, ובמס' פאה פ"ז מ"ד מפורש איזו היא עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף ע"כ, ע"ש בתוספתא פ"ג ובירושלמי ה"ג ובפי' הראב"ד והר"ש משאנ"ץ לתו"כ קדושים פרק ג' ובכפתור ופרח סוף פרק נ"ב.

תוד"ה שאני. וא"ת מתנות כהונה כשאכלם משתרשי ליה שבמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור ע"כ, ולכאורה מדכייל רב חסדא אכילה דמתנות כהונה עם מזיק, הלא דלאו משום לתא דהנאה של אכילה אתי עלה, דעל מזיק פירש"י שם שהשליכם לאור או לים, ולפ"ז מאי שייך להקשות דמשתרשי ליה מן האכילה, די"ל אדרבה דהתוס' דייקו מדרב חסדא גופיה דאמר או שאכלן, ולא סגי ליה במזיק לחוד. ש"מ דכוונתו לא מבעיא מזיק דפטור אלא אפילו אכלן דהו"ל הנאה מינייהו, אפ"ה פטור מדכתיב זה או משום דהו"ל ממון שא"ל תובעין. ועפ"ז שפיר הקשו התוס', דלפי תירוץ הש"ס היכא דמשתרשי ליה אז רמי עליה חיובא דמצוה של מתנות כהונה. א"כ איך כייל אכילה עם מזיק דמת"כ, הרי במזיק נקרא רק מפקיע מן המצוה, ונופל עליו לאמר דפטור מקרא או מסברא, משא"כ אכילה הרי משתרשי ליה שבמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור, וע' ח"ס חח"מ סי' ק"פ.

בא"ד אבל באכלו אפשר דלא משתרשי ליה שהיה מתענה ע"כ, אע"ג דלשון אכילה סובל גם כליון, כמו אכילת מזבח וע' מנחות די"ז ע"ב תוד"ה דלא. וכן העברת הדבר לרשות אחרת כמש"כ התוס' ר"פ הגוזל ומאכיל את בניו, דלאו דוקא מאכיל דה"ה נותן להם דפטורין לרב חסדא כו' ע"ש. מ"מ הבינו התוס' בדרב חסדא דהכא אכילה דוקא. דאילו על כליון אחר הרי נקיט מקודם מזיק. דזה כולל גם כליון דהשלכה לאור או לים כדפירש"י. ובע"כ דבמה שהוסיף או שאכלן כוונתו לאכילה ממש, וע' ברי"ט אלגזי

לבכורות פ"ה סי' נ"א ובקצוה"ח סי' רמ"ו ובנה"מ שם סק"ו ובנחל יצחק סי' ל"ט קונטרס שיעבודא דאורייתא סי' ד' ענף א. ובמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.

תוד"ה ה"ג, אבל מ"מ איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה כו'. ע"ל דל"ז ע"ב רש"י ד"ה מתנותיה ותוד"ה שלא ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ט ובנחל אשכול שם ובפר"ח סי' ס"א סק"י ובת' אבקת רוכל סי' יו"ד.

תוד"ה מעשר, דשני דיני מעשר הם אחד מתחלק תוך הבית ואחד מתחלק בתוך הגרנות כו', ע' מל"מ פ"ו מהל' מתנות עניים ובהתוה"מ לפרשה ראה סי' קי"ז.

תוד"ה יש, דדבר שיש בו טוה"נ לבעלים אפילו בא עני ולקחו מוציאין מידו. ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ס"א ס"ק כ"ב ובטעם המלך פ"ה ה"ו מה' אישות ובבאר יצחק חי"ד סי' כ"ג ענף ג'.

בא"ד לא יתן לו דקרי ליה לעיל ממון שא"ל תובעין כו', ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ס"א ס"ק כ"ז וסי' רנ"ח סק"י.

תוד"ה גמר, א"נ מדכתיב שכחה בלשון אחריך ש"מ לגז"ש אתא, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' מ"א מה שהביא דוגמא לסברא זו.

בא"ד וצ"ע למה לא גמרינן בגז"ש דאחריך דליהוי פרט בזית כמו בכרם כו', ע' ירושלמי פאה פ"א ה"ד ובמה"פ ותוס' רי"ד שם.

דף קלא:

לא תלקט לעני וגו' להזהיר עני על שלו, ע' ב"מ די"ב ע"א תוד"ה ואביה ובתוי"ט פאה פ"ה מ"ה ובחידושי פנים מאירות לגיטין די"א ע"ב.

שם ומעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו טוה"נ לבעלים מ"ט נתינה כתיבא ביה, בספרי נשא דריש הכי מקרא אחרינא דכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאתן לבעליהם, וע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ד.

שם ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו דא"ר אילעא גמר לגר לגר מהתם, ע' ש"א סי' צ"ז ובמחנה אפרים ה' צדקה סי' ב' ובת' הגרע"א סי' ר"ג.

שם הא מלוי לכהן מוציאין כו' ומאי ניהו מעשר ראשון כו', ע' יו"ד סי' של"א סעיף ס"ט ובביאור הגר"א ס"ק קט"ז ובשעה"מ פ"א מה' מעשר.

שם זה הכלל כל דבר שהוא בקדושה כו' מוציאין אותן מידם כו'. ע' כ"מ פ"א ה"ד מה' מעשר ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ה.

שם וכל דבר שאינו בקדושה כגון הזרוע כו'. וה"ה לקט שכחה ופאה כמתנות כהונה נינהו כדכתב הר"ן בתשובותיו סי' ב'.

שם דריש מרימר הלכתא כוותיה דרב, נראה דמרימר מסכים אהא דמספקא ליה לרב, להכי אין נוטלין ממנו מתנות דילמא לא איקרי עם, ואין נותנין לו דדילמא איקרו עם. וע' בה"ג ה' כסוי הדם ובהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון סי' ט', ולפ"ז בלתי מובן מאי דפירש"י הלכתא כרב ולא שקלינן מינייהו עכ"ל. הלא כמו דלא שקלינן מינייהו כמ"כ לא יהבינן להו נמי מהאי ספיקא גופיה. דבע"כ הא דלא שקלינן מיניה כוונת רש"י הוא מטעם הדין. דכתיב ביה משפט ודרשינן לעיל ד"ל ע"ב מלמד שהמתנות דין. משו"ה אשמעינן הכא דלא שקלינן מיניה, ולפ"ז טפי הי"ל להשמיענו דלא יהבינן ליה, דאילו ליטול ממנו פשיטא דבכל ספק ממונא אוקמינן בחזקת מריה שלא להוציא מספק, אבל לתת לו צריך להשמיענו דאם הישראל הוא במקום שאין שם כהן רק לוי. ולדידיה חל הספק אם לוים איקרו עם וחייב לתת לו מדין התורה, או לא איקרו עם ופטור מטעם הדין, ושפיר השמיענו מרימר דהוא ספק, ומספיקא פטור ליתן לו כמו בכל ספק ממון דמוקמינן בחזקת מריה קמא. רק מעלין אותן בדמים. ואוכל בעצמו המתנות. ונותן הדמים לכהן הבא ראשון כדתניא לקמן דקל"ד ע"ב. וצ"ע כעת.

שם עולא הוה יהיב מתנתא לכהנתא כו', ויל"ד קצת הלא פלוגתא דתנאי היא בסמוך לקמן. דדבי ר' ישמעאל תנא כהן ולא כהנת וילמוד סתום מן המפורש, ודבי ר"א בן יעקב תנא כהן ואפילו כהנת הוה מיעוט אח"מ ואין מיעוט אח"מ אלא לרבות, וזהו כל חידושא דעולא שבא להכריע בין הברייתות, כדביאר בשאילתות ס"פ שופטים, וע' בחידושי הגרע"א ליו"ד ר"ה מתנות כהונה, ולפ"ז היה צריך מסדר הש"ס להביא תחלה מחלוקת התנאים. ואח"כ הי"ל להביא הכרעת עולא לדינא גם למעשה וצע"ק.

רש"י ד"ה כל דבר שבקדושה שאסור לזרים כגון תרומה כו' ושאין בה משום קדושה כגון הזרוע כו' ע"כ, פי' דמותר לזרים, כדאמרינן לקמן דקל"ג ע"א האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשבבותיה ודחיקא ליה מילתא ליזכי ליה מתנתא. וע' שבת ד"י ע"ב רש"י ד"ה הוה נקיט ובתוד"ה יהבא.

רש"י ד"ה לפני ולפנים כו' בכל פירש"י בסוגיין סתר א"ע קצת ממה דמפרש ביומא ובשבועות ובמנחות ע"ש, אולם בירושלמי יומא פ"ה ה"ו מפרש כל הברייתא באופן אחר. ומובא בפי' הראב"ד והר"ש משאנ"ץ לתו"כ אחרי פרק ח', וז"ל לפני ולפנים מתנות של לפני לפנים, אהל מועד זה היכל מתנות שבהיכל, המזבח מתנות שבמזבח הזהב, עזרות אלו שיריים שנשפכין ליסוד מזבח החיצון שהוא בעזרה ור' יהודא קתני לה דס"ל שיריים מעככין ע"ש.

דף קלב.

אהרן ובניו כתובין בפרשה. ע' רמ"א יו"ד ר"ס ש"ו ובביאור הגר"א שם סק"ה ובנמו"י ר"ה טומאה.

שם דבי ר"י תנא כהן ולא כהנת כו' דבי ראב"י תנא כהן ואפילו כהנת. ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' מ"ד ובמש"כ בחידושי לעיל דקל"א ע"ב.

שם ר"פ אכל בשביל אשתו, ע' בת' הגרע"א ז"ל סי' ר"ג.

שם אכל בשביל אשתו, וכ' בס' האשכול ח"ג סי' ל"ט דהנותן מקיים בזה מצות נתינה אף בלא ידיעת אשתו דאשתו כגופיה דמיא אולם בפר"ח סי' ס"א סקי"ג כתב דהוא דוקא מסתמא אבל אם אשתו גלתה דעתה דלא ניחא לה בהכי שימסרו המתנות ליד בעלה אלא שיתנו לידה פשיטא דלא מקיים מצות נתינה דקרא כתיב ונתן לכהן ולא לבעל כהנת, וע"ש ביד אפרים.

שם לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים, ע' ת' הרשב"א סי' שס"ו ובתרומת הדשן סי' רס"ז.

שם הזרוע והלחיים והקבה נוהגים בכלאים ובכוי, ע' כפתור ופרח פרק נ"ח.

שם ובין לר"א בין לרבנן מספקא להו אי חוששין לזרע האב כו' עמש"כ בחידושי לעיל דע"ט וד"פ.

שם ור' אליעזר פוטר. וכ"ה גרסת הב"ח ובמשנה בכורים ספ"ב, אולם בירושלמי שם גריס ר' אלעזר. וע' כריתות די"ח ע"א תוד"ה באנו ובבכורות די"ב ע"א תוד"ה ר' אליעזר וברי"ט אלגזי שם.

שם אם שור לרבות את הכלאים. הבא מעז ורחל, אם שה לרבות כוי, וחזי לן דהאי כוי ולד הבא מצבי ותיישה, ע"כ לשון האשכול בח"ג סי' ל"ט, ועי' שעה"מ פי"ב מה' שחיטה ושם פ"א ופ"ט מה' כלאים.

שם ור"א האי אם ל"ל כו', לכאורה משמע דרק ר' אלעאי ס"ל לקמן דקל"ו ע"א דמתנות אין נוהגין אלא בארץ. אבל שאר תנאי כולהו ס"ל כסתמא דמשנתנו בריש פירקין דמתנות נוהגין בין בארץ בין בחו"ל, וע"ש ע"ב תוד"ה כר' אלעאי, ובודאי דדרשי אם שור אם שה בין בארץ בין בחו"ל כברייתא דספרי בפ' שפטים. א"כ מאי מקשה הש"ס ור"א האי אם ל"ל, נימא דמבע"ל לרבות חו"ל וצע"ק.

שם מבע"ל לחלק, ע"ל דע"ט ע"א תוד"ה עייל ולעיל דפ"ו ע"ב תוד"ה לחלק ובס' המכריע חי"ד סי' ב'.

שם ור"א האי מאת זובחי הזבח מאי עביד ליה כו', הו"מ למימר נמי דמבע"ל פרט לטריפה, דזביחתה אינה מתירו באכילה, או דחלות החיוב הוא בשעת זביחה, ולאפוקי נשחטה עד שלא נתגייר דפטור כדתניא בספרי.

במשנה השוחט לכהן ולעכו"ם פטור מן המתנות, בספרי שפטים ג"כ נדרשו תרווייהו מחד קרא מאת העם ולא מאת אחרים ולא מאת אחיו הכהנים.

רש"י ד"ה והלכתא כרב אדא, אפילו איעברא מישראל כו' ע"כ, ע' שאילתות במדבר סי' קי"ז וסי' קי"ח ובהעמק שאלה שם ובס' האשכול ח"ב סי' מ"ב וח"ג סי' ל"ט ובס' הפרנס סי' רצ"ג.

תוד"ה רב כהנא, זהו ר"כ שגלה מבבל לא"י שלא היה כהן כו', וכ"כ בכפתור ופרח ר"פ ט"ז, וע' ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב ובש"ק שם.

בא"ד ואחר יש שהיה כהן בפ"ק דקידושין ר"כ ם שקיל סודרא בפדה"ב, וכה"ד הרשב"א בת' סי' תתל"ו ובת' הרא"ש סוף כלל מ"ט, וע' בת' באר שבע סי' י"א.

תוד"ה וצריך, והכא לא מחייב כל שיות שבו לכך פטרי לגמרי. ע' פר"ח סי' ס"א ס"ק ל"ט ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' צ"ג.

תוד"ה אמאי, והך סתמא כר"מ דבתוספתא מסיים בה דברי ר"מ ע"כ, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ב סי' כ"א.

בא"ד לא מבעיא לר"מ דפריך הכא שפיר אלא אפילו ר' יוסי דפליג כו', ע' ט"ז סי' ס"א ס"ק כ"ב ובפמ"ג שם.

דף קלב:

דרש רבא מאת העם ולא מאת הכהנים כשהוא אומר מאת זובחי הזבח הוי אומר אפילו טבח כהן במשמע ע"כ, עיקר חידושא דרבא בדרשתו הוא לרבות כהן טבח מאת זובחי הזבח, וראשית דבריו הוא רק להורות אע"ג דמצד כהונתו הוא פטור ממתנות, דעצם הדרשה מאת העם ולא מאת הכהנים נדרש בברייתא דספרי שפטים, וכבר ידעינן נמי דכהנים לא הוו בכלל עם. מהא דתניא לעיל דקל"א ע"ב כהנים כמשמעו עם הקהל אלו ישראל כו', ובמכילתא יתרו רד העד בעם וגו' וגם הכהנים הנגשים כו' אין כהנים בכלל העם, וע' בת' הגרע"א סי' ר"ג.

שם זקני דרום אמרו כהן טבח שתים ושלש שבתות כו' ע' ירושלמי פאה ספ"ק ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ג ע"ב.

שם ה"מ דלא קבע מסחתא כו', ע' פר"ח סי' ס"א סק"מ.

שם א"ר חסדא האי כהנא דלא מפריש מתנתא ליהוי בשמתא כו', ולטעמיה אזיל בשבת ד"י ע"ב דרב חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא כו' וע"ש רש"י ד"ה ר"ח וד"ה הוה נקיט ובת' אבקת רוכל סי' יו"ד.

שם האי כהנא דלא מפריש מתנתא ליהוי בשמתא כו' והנה בהא דאריב"ל בברכות די"ט ע"א בכ"ד מקומות בי"ד מנדין כו'. חשיב הרמב"ם בפ"ו הי"ד מה' ת"ת גם הא דבסוגיין, וכ"ה בס' חסידים סי' מ"ג, וצע"ק אמאי לא חשיב נמי מסירת מודעה על הגט כמבואר ברמ"א אה"ע סי' קל"ד ס"ו בשם ת' הרא"ש, וע"ש במפרשים ובת' פני יהושע ח"ב חאה"ע ס"ס מ"ד ובפר"ח לאו"ח סי' תצ"ו סק"א ובביאור הגר"א לאה"ע סי' כ"ג סק"ה.

שם אמר רבה בר רב שילא כו', בכ"מ ה' ת"ת שם גריס רבא בר שילא.

שם אלימא דתו לא משמתינן להו כו', לשון זה מורה דהוא כמו חוב על הב"ד לשמתינהו במקום דהיו חייבים שמתא, וע' מש"כ בחידושי לעיל דקט"ז ע"א.

שם אבל במ"ע כו' מכין אותו עד שתצא נפשו. מלשון כגון עשה סוכה לולב וציצית. משמע דדוקא על מ"ע ממש מכין כו'. וכ"ה דעת רש"י בכתובות דצ"א ע"ב. וע"ש בר"ן ובהקדמת ספר חרדים ד"ה ויש מ"ע. אולם בת' הרשב"א ח"ד סי' רס"ד כתב דגם במצוה דרבנן נמי מכין כו', וע' בר"ן לכתובות דמ"ו ובריב"ש סי' תס"ה ובתשב"ץ ח"ב סי' נ"א ובברכי יוסף חא"ח סי' תע"א.

שם כגון אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה כו', לכאורה אין הכוונה על עצם עשיית הסוכה וקנין הלולב, דהא יכול לצאת נמי בשל חבירו כשיבוא המועד, רק כוונתם על עשיית המצוה של ישיבת סוכה ונטילת לולב ואינו עושה, אולם רש"י פי' שאין בהן חסרון כיס כולי האי ע"ש משמע דקאי על עצם העשייה. ואפשר דאיירי שאין בשכונתו בחג לצאת בשל אחרים ובהכרח לו להכין ולעשות הסוכה בעצמו קודם החג.

שם עשה סוכה כו'. וכ' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך סי' יו"ד דכש"כ בכפייה דיבום וחליצה דרע לשמים ורע לבריות, וע' יבמות דל"ט ע"ב תוד"ה אמר ובכתובות ד"ע ע"א תוד"ה יוציא ובת' עין יצחק סי' ס"ב.

שם מכין אותו עד שתצא נפשו אין להוכיח מהכא דמצות א"צ כוונה, די"ל כיון דעכ"פ ע"י כפייה מתרצה, רצון כזה לכוונה נחשבת לו, כדהסביר הרמב"ם בספ"ב מה' גירושין, וע"ש באור שמח ובעונג יו"ט חא"ח סי' מ'.

שם כי הא דרבא קניס אטמא רנב"י קניס גלימא ע"כ, הא דמהדר בש"ס לחזור על שמות החפצים דקנסו, אפשר דבזה גופה פליגי אהדדי, דרבא ס"ל דקנסינן דוקא דבר השייך למתנות כהונה. משו"ה קניס אטמא, ורנב"י קניס בשביל המתנות אפילו חפץ אחר.

שם זרוע לאחד וקבה לאחד לחיים לשנים. ע' פר"ח סי' ס"א סקי"ד וסקט"ו.
שם ארבב"ח א"ר יוחנן אסור לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה וארבב"ח אר"י כו' כאילו אוכל טבלים, ובמגילה דכ"ח ע"א שתי המימרות הן בשם ר' יצחק א"ר יוחנן. ובשאילתות שופטים סי' קנ"א קמייתא בשם רבא בר רב הונא א"ר יוחנן וע"ש בהעמק שאלה..
שם מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי ואין נאכלות אלא בחרדל כו', זהו דוקא אם נהנה בדרך זה יותר, אבל אם נהנה יותר במבושל או במטוגן, יוכל לאכול באופן המועיל יותר להנאתו כדתנן בזבחים ד"צ ע"ב, ורב חסדא לא אשמעינן רק דצריך לאכלו דרך גדולה דכתיב למשחה וע' בתוד"ה אין ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ט ובר"ש משאנץ לתו"כ צו פרשה ב'. אולם זהו דוקא אם הכהן אוכל בעצמו את המתנות. אבל אם מכרם לישראל. אין מחוייב הישראל לאכלם דרך גדולה בצלי כו', כדכתב רש"י בבכורות דכ"ז ע"א ע"ש. ומזה שמעינן דדרשת למשחה לא קאי על המתנות כהונה. אלא על הכהן האוכלן, וע' ירושלמי בכורים פ"ב ה"א.
שם רש"א כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה כו'. בתוספתא פ"ב דדמאי מבואר דכהן שקיבל עליו כל עבודות כהונה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ור"ש הוסיף שם דכמו שדוחין אותו ממתנת מקדש כן דוחין אותו ממתנות גבולין, וע' תנחומא ר"פ תרומה ובת' הריב"ש סי' צ"ד.
רש"י ד"ה דמגו. המשתתף עמהם פטור מן המתנות, ע' פר"ח סי' ס"א סקל"ט.
רש"י ד"ה במצות ל"ת דאית ביה מיתה או כרת דקלבד"מ, ע"ל דק"י ע"ב רש"י ד"ה בד"א ומש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה למשחה. כל מתנות שנתתי לך בכהונתך נתתי לך לגדולה ע' בכורות דכ"ז ע"א תוד"ה ואתי ובמש"כ בחידושי שם ולקמן דקל"ו ע"ב.
רש"י ד"ה והמליקות, ובהדיא פרט בה קרא המקריב את זבח השלמים והיא הולכה עכ"ל, פסוק זה לא נמצא בתנ"ך, וקרא דהמקריב את זבח שלמיו, הלא קאי על ישראל המקדיש, וע"ש בתו"כ ובהתוה"מ צו סי' קמ"ה, ולכן צ"ל ברש"י המקריב את דם השלמים והיא הולכה, וזה מתאים עם לשון הש"ס ועם פירש"י הקודם ד"ה המקריב.
תוד"ה כשהוא, ולא כפי' הקונטרס דפירש דחייב מה"ת כו' אלא ודאי תקנת חכמים היא ע"כ, בירושלמי ספ"א דפאה מבואר בהדיא דקנס קנסו להן וצ"ע כעת.

תוד"ה כאילו אוכל טבלים ממש דמתנות ילפינן נתינה נתינה מתרומה כו', ע"ל דל"ז ע"ב תוד"ה שלא הורמו ובדקל"א ע"א תוד"ה ה"ג ובמש"כ בחידושי שם ובטו"א למגילה דכ"ח ע"א ובפלתי סי' ס"א סק"ט.

דף קלג.

וקבלות כו' ת"ל מבני אהרן עבודה האמורה לבני אהרן. וקשה דהכא איצטריך לכלול קבלה עם שאר עבודות בקרא דמבני אהרן, והא דכתיב המקריב את דם השלמים קאי על הולכה כדפירש"י בד"ה המקריב ובד"ה והמליקות, ואילו בזבחים ד"ד ע"א אמרינן דהמקריב את דם השלמים קאי על הקבלה. והולכה נכללה בה, דהולכא לא תפקה מכלל קבלה וע"ש די"ג ע"א תוד"ה אתה ודצ"ט ע"א תוד"ה אינו וביומא דכ"ז ע"א תוד"ה והקריבו ודמ"ח ע"ב תוד"ה הולכה.

שם אי בטויא מידב דייבי כו', פי' ובזה לא צריכי לא חתיכה ולא מליחה, וע' אשכול ח"ג סי' כ"ה ובריב"ש סי' קס"ה ובמש"כ בחידושי לעיל די"ד ע"א ודל"ג ע"א.

שם ואי לקדירה כו', והא דמתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי, זה אינו לעיכובא כמש"כ התוס' לעיל דקל"ב ע"ב בד"ה אין, ועמש"כ בחידושי שב.

שם בדיק לן רב יוסף האי כהנא דחטיף מתנתא חבובי קא מחבב מצוה או זלזולי קא מזלזל במצוה כו', ולכאורה לפ"מ דאמרינן לעיל דקל"ב ע"ב. זרוע לאחד וקבה לאחד לחיים לשנים, ובע"כ איירי רב יוסף כשיש שם גם כהנים אחרים, דאל"כ ל"ל לחטוף הרי אפילו אם לא ירצה להמתין שיתנו לו. עכ"פ יוכל ליקח בנחת, ובהכרח דבחטיפתו בורר לו חלק נאות להנאתו, ובזה נופלת השאלה אם החטיפה היא משום חביבות או מטעם זלזול, ויל"ד תיפ"ל דהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם כדאמרינן בפסחים ד"נ ע"ב, וע' תוס' גיטין נ"ט ע"ב ובשילהי מו"ק ונראה דזה הכריחו לרש"י לפרש דחטף מתנתא מתינוקות שנושאין אותם לכהנים ע"ש, ואז הלא לא זכה עוד שום כהן, וביד התינוק לא נמצא רק מתנה אחת, ולא שייך נותן עיניו בחלק יפה.

שם ונתן ולא שיטול מעצמו, לכאורה אין זה ענין להא דדרשו בתו"כ צו סוף פרק י"ז ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל מרצון כל ישראל ע"ש דהתם הכוונה על כלל המתנות כהונה שגזר השי"ת ליטול מהישראלים שבזה העידה תוה"ק כי גזירה זו איננה נגד רצון הישראלי. רק היא בהסכמת רצונם שחלק כזה שייך להכהנים ממה שנתן השי"ת להישראלים, וא"כ קאי דרשתם שם על כלל הישראלים ועל כלל הכהנים. אולם הראב"ד שם בפירושו כ' וז"ל מאת בני ישראל מרצון ישראל כלומר שאין

הכהנים רשאין ליטול אותם בזרוע כו' ע"ש, וזה נראה כמו דרשתנו בסוגיין ונתן ולא שיטול מעצמו וצ"ע כעת.

והנה האי קרא ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה שלא יטול מעצמו הביא הכא בנוגע לפרקין, אולם בכל מתנות כהונה הוא כן, דבפ' נשא כתיב וכל תרומה לכל קדשי ב"י וגו' ואיש את קדשיו לו יהיו. ודרש שם בספרי ובמד"ר מגיד שטובת הנאת קדשים לבעליהם ע"ש, ובאותו פסוק מסיק איש אשר יתן לכהן לו יהיה, ולפ"ז יש מקום לפרש, דבראשית המקרא כתב דטובת הנאה לתת לכל כהן שירצה הוא לבעלים, אולם עפ"ז היה אפ"ל דהכהן המרגיש בעצמו דבעל המתנות הוא אוהבו, יכול ליטול בעצמו מפני הקריבת דעת שביניהם, להכי מסיק שלא יטול מעצמו. רק איש אשר יתן לכהן לו יהיה, ולא יוכל הכהן ליטול כל זמן שהישראל לא יתן לו. וע' ב"מ ד"ו ע"ב תוד"ה והא ובפלתי סי' ס"א סק"ז ובעונג יו"ט סי' צ"ח.

שם ויטו אחרי הבצע כו', ע' מד"ר וישב פ' פ"ה ובמדרש שמואל פרשה ז'.

שם לאחזוקי נפשאי בכהני ולפרוס ידיה כו'. ע' סוטה ל"ח ע"ב תוד"ה הא דסליק ובפר"ח סי' ס"א סקי"ט וסק"כ.

שם האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשיבבותיה כו' במכירי כהונה ולויה, ע' בת' אבקת רוכל סי' ט"ז ובתשובות הרדב"ז ח"א סי' ש"מ ובת' הגרע"א סי' ר"ג.

שם דבעינא למיכל לישנא בחרדלא, ע' בשו"ע סי' ס"א ס"ג ובפר"ח שם סק"ו.

שם ואלא מ"ט אקריין הכי כלפי רבא. ע' שאילתות ר"פ מקץ ובהעמק שאלה שם ובספר חסידים סי' תמ"ד.

שם כצרור אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד ואין כבוד אלא תורה כו' כנרשם עה"ג, וכ"ה בילקוט איוב רמז תתק"ח ובמשלי רמז תתקס"א ע"ש.

רש"י ד"ה חוטין שבלחי אסורים משום דם עכ"ל, פי' כדאמרינן לעיל דצ"ג ע"א דידא ודלועא משום דמא וע' בת' הרדב"ז ח"א סי' ש"ג.

רש"י ד"ה ופריך, יפרוס ידיו לדוכן כל השנה כו'. ע' פלתי סי' ס"א סק"ב.

רש"י ד"ה א"ל רבא לשמעיה כו' והוא כהן. ע' בשערי תשובות למהר"ם בר' ברוך סי' תקי"ג ובמג"א ס"ס קכ"ח.

רש"י ד"ה זכי, ואע"ג דרבא נמי כהן היה כו' רבא הוה מבטל תרומת חו"ל ברוב כו', ע' בסוגיין תוד"ה אמר ומש"כ בחידושי שם, אולם הראב"ן סתר א"ע דבסי' כ' גריס רבא ובסי' נ"ד גריס רבה, אבל בזה כ' כרש"י דרבא נמי כהן היה, וכ"כ בראבי"ה סי' קס"ז, וע' ח"ס חי"ד סי' ש"ב.

בא"**ד** ומימר נמי לא בעי למימר דתניא חלקם שאלו בפיהם, ע' בת' חכם צבי סי' ע'.
רש"**י** ד"ה כלפי רבא, שלא ידע להבין בטעמו של רב יוסף כו' ע' בישׁ"ש ובברכי יוסף חח"מ סי' יו"ד סק"ד.
תוד"**ה** קבלות, דהקרבה הוי לשון קבלה כדאמרינן פ' הקומץ רבה והקריבו ב"א מקבלה ואילך לא ידענא אמאי צריכים התוס' להביא מהקומץ רבה הלא טפי הי"ל להקשות מזבחים ד"ד ע"א דדריש והקריבו זו קבלת הדם, ושם גופה יליף קבלה מהמקריב את דם השלמים ועמש"כ בחידושי בגמ' דבסוגיין.
תוד"**ה** משקל נמי לא שקילנא שלא אקרא גרגרן כו', ע' ח"ס חא"ח סי' מ"ט.
תוד"**ה** לבר ממעלי יומא דכפורי שיו"ט הוא כדאמר בפ' או"ב דפ"ג ע"א ומתנות מרובות ע"כ, וקשה הלא שם ובע"ז ד"ה ע"ב בתוד"ה וכדברי כתבו דעיוה"כ אכלו רק בשר עוף ודגים, ומתנות מאי עבידתייהו.
וי"**ל** דבע"כ שחטו גם בהמות כדאמרינן לעיל דצ"ה ע"ב במעלי יומא דכפורי שדו כבדי וכוליתא וע"ש רש"י ד"ה האידנא, וכן לעיל דק"י ע"א במעלי יומא דכפורי אפקינהו כו"ע לכחלינהו, ועוי"ל דמתנות מרובות שכ' התוס' אין כוונתם לזרוע לחיים וקבה, רק לשאר מתנות כהונה, ולהחזיק א"ע בחזקת כהונתו בא שמה ליקח איזה דבר ממת"כ וע' במג"א ס"ס קכ"ח.
תוד"**ה** אמר רבא גרסינן דרבה כהן הוה כו' ע"כ, לפירש"י בד"ה זכי, גם גרסת רבא ניחא, ואע"ג דגם הוא היה כהן, והתוס' לטעמייהו בבכורות דכ"ז ע"א דרבא לא היה כהן. ועפ"ז גרסי התוס' הכא ולעיל דק"ד ע"א ד"ה חלת, רבה מבטל לה ברוב, ולא כרש"י הכא דגריס בזה רבא. ועמש"כ שם בחידושי ולבכורות שם.

דף קלג:

דיתיב עכו"ם אמסחתא כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' ט"ז ובת' הרדב"ז ח"א סי' ש"מ. שם שותף בראש פטור מן הלחי כו'. הארכתי בזה בחדושי לבכורות ד"ג ע"ב.
שם עשר במקדש וארבע בירושלים ועשר בגבולים כו', וכ"ה בב"ק ובתוספתא חלה פ"ב וברושלמי שם פ"ד ה"ד ובמד"ר במדבר פ"ה ובתנחומא שם סי' כ"ד, וע' ברמב"ם רפ"א מה' בכורים איך שסדרם לפרטיהם, וע' בה"ג ה' בכורות ובהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון סי' ח' וביראים סי' שנ"א ובכפתור ופרח פ"א, אולם בספרי קרח י"ח כ' גריס י"ב במקדש וי"ב בגבולים.

רש"י ד"ה דיתיב עכו"ם אמסחתא כשהטבח מוכר הבשר כו', ע' לקמן בסמוך רש"י ד"ה אלא ולעיל דקל"ב ע"ב רש"י ד"ה היכא ובב"ק דכ"ג ע"ב וברש"י ד"ה תיב ובשבועות דמ"ב ע"א וברש"י ד"ה אמסחתא.
רש"י ד"ה אבע"א, דסתם עכו"ם מפעא פעי תדיר הוא צועק אל תתנם בכך אלא בכך כו', ע' בת' רדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רכ"ח ובערוך משל"ך סי' ס"א וברי"ט אלגזי לה' חלה סי' יו"ד.

דף קלד.

חוץ שיורא ע"מ לאו שיורא, ע' בגיטין ר"פ המגרש ובנזיר די"א ע"א ובביאור הגר"א לחו"מ סי' ר"ט ס"ק כ"ט ובאבני מלואים סי' ל"ב סק"ח ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג ס"ס ל"ט.
שם בהא פליגי מ"ס ע"מ שיורא הוא ומ"ס ע"מ לאו שיורא הוא. ע' ב"ב דס"ג ע"א וברא"ש וחידושי הרמב"ן שם ובת' מקום שמואל סי' פ"ח ובש"ך וט"ז ובפר"ח סי' ס"א ס"ק מ"ד ובאבני מלואים סי' קל"ז סק"ג וסק"ה וסק"ו.
שם אמר רב ל"ש אלא ששקל לעצמו כו', בשאילתות בהעלותך סי' קכ"ה הוא בשם מר זוטרא, וע"ש בהעמק שאלה.
שם אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח, ע' פר"ח סי' ס"א סקמ"ו.
שם רב אמר מתנות כהונה נגזלות ורב אסי אמר מת"כ אין נגזלות. ע' בת' עונג יו"ט סי' צ"ח וסי' קל"ה.
במשנה גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטה עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב. וכה"ג תנן בפאה פ"ד מ"ו נכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט כו' ע"ש ותרווייהו ילפינן מקראי דהכי תניא בספרי שפטים מאת זובחי הזבח אין לי אלא בשעת זביחה בלבד מכאן אמרו גר שנתגייר והי"ל פרה נשחטה עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב. ובתו"כ קדושים נמי תניא ובקוצרכם פרט לשקצרוה, עכו"ם מכן אמרו עכו"ם שקצר שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט כו' וע"ש בר"ש, ולפ"ז כלתי מובן בת' מהרשד"ם חח"מ סי' שכ"ז דלמד מהא דמשנתנו לזכות אלמנה בנכסי בעלה ע"פ תנאי ומנהג המקום ע"ש, הרי י"ל דהכא גלי קרא וע' במשנה נגעים רפ"ז ובתוספתא שם ספ"ב ובת' הרשב"א סי' תס"א ובת' הרא"ש כלל ב' סי' י"ד וביראים סי' קפ"ג ובכפתור ופרח פ"ד.
שם ספק פטור שהממע"ה, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ח סי' ס"ה ובפלתי סי' ס"א סק"ד.

שם תנן ספק פטור אלמא ספיקא לקולא ורמינהו כו', ע"ל דק"ל ע"ב תוד"ה וכשיחזור.
שם חורי הנמלים שבתוך הקמה כו' ע' במרדכי שילהי מכילתין ובמל"מ פ"ד ה"ט מה' מתנות עניים ופ"א הי"ג מה' משכב ומושב ובקונטרס הספיקות להקצוה"ח כלל א' סי' ט' ובח"ס חח"מ סי' קע"ג וסי' ר"ה.
שם אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה כו' בתו"כ קדושים פרק ג' הוא סתמא דספרא, ובפ' תצא כ"ד כ' הוא סתם ספרי, ושם נדרשו מקראי אחריני, וע' יראים סי' ק"ס וצע"ק.
שם ספק לקט לקט כו' בהגהת מרדכי פ"א דב"ב רמז תרנ"ט הביא דגם ספק צדקה צדקה, וע' בת' הר"ן סי' א' ובמהרשד"ם חי"ד סי' קע"ז ובנה"מ סי' כ"ה בכללי דיני תפיסה סק"ב ובח"ס חי"ד סי' ר"מ, וע' מה שהאריך בזה בברכי יוסף חי"ד סי' רנ"ח סק"ג וע' בת' ר' בצלאל אשכנזי סי' י"ד.
שם דארשב"ל מאי דכתיב עני ורש הצדיקו כו', בירושלמי פאה ספ"ד אמר ר"ש בר נחמן בשם ר' יוחנן דרשה זו. ורשב"ל דריש מקרא דלא תטה משפט אביונך בריבו כו' ע"ש.
שם פרה בחזקת פטורה קיימא קמה בחזקת חיובא קיימא, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ל"ט ובאבני מלואים לטו"א ר"ה די"ד ובשעה"מ פ"ט מה' מעשר ובקונטרס הספיקות להקצוה"ח כלל ו' סי' ה' ובח"ס חי"ד סי' ש"ט ובבאר יצחק חי"ד סי' ה' ענף ד' ובעונג יו"ט סי' קי"ז.
שם עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב כו'. ע' בת' הרשב"א סי' נ"ד ובמשאת בנימן סי' א' ובת' הרדב"ז ח"ב סי' תרי"ח.
שם א"ל ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא, וראיתי בזר זהב לס' המכריע חי"ד סי' א' שהקשה הלא כמו שיש בחלה זו ספק איסור כמ"כ יש בה ספק ממון שהוא מוחזק ונאמר דספק ממונא לקולא ולא נוציא ממונו ממנו ע"ש.
אולם לא ראה מש"כ הרא"ש בסוגיין וז"ל דספק איסורא לחומרא ומוכר החלה לכהן. וכ"כ ג"כ בס' האשכול ח"ג סי' ל"ט, ובאמת דבריהם מבוארים בירושלמי חלה פ"ג ה"ד, דהתם רמי נמי מספק פרה אספק חלה. ומחלק דבחלה שהוא עון מיתה צריך להפריש לצאת מספק איסור, אבל בשביל חלק הממון שבו דדייניין המוציא מחבירו עליו הראיה. לכן צריך ליטול דמים מן השבט, משא"כ במתנות דפרה א"צ אפילו הפרשה דמספק פטור דהממע"ה, כ"ה לפי גרסת וביאור הגר"א ז"ל שם, ולא כהרי"ט אלגזי לה' חלה סי' י"א שהביא דמסקנת הירושלמי שם דאינו נוטל דמים מן השבט וע"ש במה"פ, ולפ"ד הגר"א ז"ל מתאימים דברי הירושלמי עם הבנת האשכול והרא"ש בסוגיין, וע' ש"ך יו"ד

סי' רנ"ט סקי"ד ובביאור הגר"א ז"ל שם סקט"ו ולחו"מ סי' קנ"ה סק"ח ובת' חיים שאל ח"ב סי' כ"ט

רש"י ד"ה חלה ספק איסורא שיש בה עון מיתה הלכך לא סמכינן אחזקה כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' ט"ו ובפמ"ג בפתיחתו לה' טרפות ובת' עין יצחק סי' ז' ענף ו' וענף ט'.

רש"י ד"ה קרבן אשתו ספק ילדה כשהיתה עכו"ם ספק משנתגיירה מביאה קרבן כו' ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל"ט מ' ושם פ"ח סי' ס"ד.

תוד"ה חוץ, א"כ המקח בטל כו', ע' בחו"מ סי' ר"ט ס"ח ובסמ"ע סקכ"ח ושם בביאור הגר"א סקכ"ט.

בא"ד א"נ הוי כמו מתנה עמש"כ בתורה שהרשתו תורה ליתנם לכל מי שירצה ע"כ, לע"ד הבליע רש"י ז"ל תירוצם זה בד"ה על מנת, במש"כ והוא אין בו כח להתנות. וע' בת' הרא"ש כלל ק"ח ס"ס ט"ו ובחו"מ סי' ס"ז ס"ט וביו"ד סי' ס"א סכ"ט ובמפרשים שם.

דף קלד:

ופדיון הבן ופדיון פט"ח לפטור, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ח ס"ס ס"ז.

שם לוי זרע בכישר כו'. היא חו"ל. וע' כ"מ ספ"א ממתנות עניים ובכפתור ופרח ס"פ י"ג ובתשב"ץ ח"ג סי' רי"ש ובברכי יוסף חי"ד סי' של"ב ובשיורי ברכה שם.

שם ולא הוו עניים למשקל לקט כו', ע' יו"ד סי' רנ"ז ס"ג ובביאור הגר"א שם סק"ה.

שם אתא לקמיה דרב ששת א"ל לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים, כ"ה הגרסא גם בת' הר"ן סי' ב', אולם בשאילתות ר"פ קדושים גריס א"ל תנינא לעני ולגר כו'. ובה"ג ה' פאה הגרסא א"ל תניתוה ע"ש, ובירושלמי פאה רפ"ח הובאה ברייתא זו בשם רשב"י. ולפ"ז יל"ד בהא דקאמר בתר הכי מיתיביה כו' ואם אין שם כהן. הלא י"ל דפלוגתא דתנאי היא. והול"ל לימא כתנאי ולתרץ שאני תרומה דטבלה, או שאני מתנות כהונה דנתינה כתיב ביה כדמשני בתר הכי. אבל לשון מיתיביה נראה דהקושיא קאי על רב ששת דאמרה משמיה דנפשיה. וצ"ע כעת.

שם אין מביאין תרומה כו' ואם אין שם כהן כו', אין כן הגרסא לפנינו בירושלמי דמאי פ"א ה"ב ובתוספתא סוף תרומות אבל הכוונה דהכא ודהתם חד הוא בנוגע לקושית הש"ס ע"ש.

שם ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים כו', ע' יו"ד סי' ש"ו ס"ב ובביאור הגר"א שם סק"ו ובפר"ח סי' ס"א ס"ק מ"ו וברי"ט אלגזי לבכורות פ"א סי' ח' וברפ"ד ושם סי' כ"ד.

שם ההוא שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא קדים ר' אמי וזכה בהן כו'. ע' רמ"א יו"ד סי' רמ"ו סכ"א ובביאור הגר"א ס"ק ס"ד ובתשב"ץ ח"א סי' קמ"ז קמ"ח ובפמ"א ח"א סי' ע"ט.

שם שיהא גדול מאחיו בנוי בחכמה ובעושר אחרים אומרים כו'. כ"ה הגרסא בכה"מ בש"ס, אולם בתוספתא פ"ק דיומא ובתו"כ אמור פרשה ב', ליתנייהו תיבות אחרים אומרים, רק בברייתא גופה מסיק אין לו מנין שיגדלוהו משל אחיו תלמוד לומר הגדול מאחיו כו'.

שם איזהו הזרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד. ע' בת' הרא"ש כלל כ' סי' ט"ז.

שם דא"ר יהושע כהנים נהגו בו עין יפה כו', ע' בת' רדב"ז ח"א סי' ש"מ ובת' אבקת רוכל סי' ט"ז.

שם דורשי חמורות היו אומרים הזרוע כנגד היד כו', בספרי שפטים בפסוק ונתן לכהן הזרוע. הגרסא ר' יהודא אומר דורשי רשומות היו אומרים פו' וע' בפרקי דר"א פמ"ז.

שם והתניא נוטלה ובית שחיטה עמה כו'. ע' תשב"ץ ח"א סי' ט"ו.

רש"י ד"ה אין רשאי להפשיט את הזרוע כו'. ע' בר"ן ובפר"ח סי' ס"א סק"ז ובביאור הגר"א סי' ס"ח ס"ק ל"ב.

רש"י ד"ה מעלים, שם את דמי המתנות כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' ט"ז ובת' רדב"ז ח"א סי' ש"מ.

רש"י ד"ה חייב. קצירך כרמך ולא של הפקר כו'. ע' פ' המניח דכ"ח ע"א תוד"ה זה ובבאר יצחק חי"ד סי' כ"ג ענף ב'.

רש"י ד"ה הפרק של לחי אצל הצדעים כו', ע' פר"ח סי' ס"א סק"ד וסק"ה.

תוד"ה ראשית. ליתני נמי מתנות לחיוב קודם שהורמו ולפטור אחר שהורמו כו', ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' ל"ט מ'.

תוד"ה דורשי, בשם רב סעדיה גאון כמין המעשה כו' עמש"כ על הגליון וע' בס' האשכול ח"ג ס"ס ל"ט ובנחל אשכול שם.

ראשית הגז פרק אחד עשר

דף קלה.

במשנה, ראשית הגז נוהג בארץ ובחו"ל. ע"ל דקל"ו ע"ב תוד"ה כרבי ובס' יראים סי' שנ"ה ובכפתור ופרח פט"ז.

שם ואינו נוהג אלא במרובה וכמה הוא מרובה כו', ע' טו"א לחגיגה ד"ז ע"א.

שם בש"א שתי רחלות כו' ובה"א חמש כו' ר"ד בן הרכינס אומר חמש כו' וחכ"א חמש כו'. ולכאורה אמאי לא חשיב נמי ר"ע דאית ליה בספרי שפטים חמש. וי"ל דבמשנתנו קא חשיב רק לאלו דס"ל חמש ואפ"ה חלוקין הן בשיעורן. אבל ר"ע משמע התם דס"ל כב"ה, ואינו מוסיף רק במאי דאינהו דרשי מקרא דשמואל חמש צאן עשויות. ואיהו דריש מקרא גופיה דראשית הגז הכתוב בתורה. ובכלל לא חשיב התם לאלו דמשנתנו וצע"ק.

שם היו לו שני מינים שחופות ולבנות כו', ע' ברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' רצ"ח ובביאור הגר"א לאו"ח סי' רכ"ה סק"י.

שם מוקדשין מ"ט לא א"ק צאנך כו', בילקוט שפטים רמז תתקי"ז נמצאו כמה שינויים בסוגיין.

שם דכתיב ולא תגוז בכור צאנך אי בקדשי מזבח ה"נ כו'. פי' דבספרי ראה תניא אהא דבכור אסור בגיזה ועבודה, אין לי אלא בכור שאר כל הקדשים מנין כו' ת"ל תקדיש. וע' ברמב"ם פ"א ה"ז מה' מעילה ובמל"מ שם.

שם במקדיש בהמתו לבדה"ב חוץ מגיזותיה כו'. ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' מ"ב.

שם אפ"ה פשטה קדושה בכולה ומנא תימרא דא"ר יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה כו' וכה"ג פריך בקידושין ד"ז ע"א אהא דאמר רבא חצייך מקודשת לי כו' וניפשטו לה קידושי בכולה מי לא תניא דאומר רגלה של זו עולה כו' ע"ש.

והנה בתמורה די"א ע"ב בעי רבא גופיה אליבא דר' יוסי אם הקדיש רגל עוף דתור או בן יונה מי פשטה קדושה בכולה או לא ונשאר בתיקו, ושמעתי מקשים כיון דגבי קידושי אשה, יש מקום לאמר אליבא דרבא דנפשטו קדושה בכולה, משום דמקודשת בלשון הקדש קאמר לה כדפירש"י ותוס' ואפילו באשה דאינה מינא דקרבן כלל. ובהקדש אלים כ"כ להתפשטות קדושתה אפילו על הגיזה המחובר בה כדאמרינן הכא, מכש"כ בתורים ובני יונה ודאי דאם הקדיש הרגל פשטה קדושה בכולה לתפיסת קרבן ומאי קמבע"ל.

אולם לק"מ דכיון דאית לן קרא לתפיסת קדושה אכולה ע"י חד אבר ודאי דתפסה קדושה בכל דבר קדושה, וה"ה בקידושי אשה משום דמקודשת בלשון הקדש קאמר וכנ"ל, ובעיית הש"ס בתמורה היא. משום דבהאי קרא כל אשר יתן ממנו לה', דילפינן מיניה פשיטת קדושה. כתיב בהמה וקרבן. ולהכי שפיר יש מקום לחלות הספק, דאם באמת קפיד קרא שהקרבן יהיה בהמה דוקא, הלא בהכרח דעוף ליתא בהאי דינא אבל אם

עיקר הילפותא היא על הקרבן, אז גם עוף יש בדין התפשטות קדושה. דהא קרבן הוא. ומשו"ה שפיר קמבע"ל ומסיק בתיקו,

שם יצא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה, ע' בת' חו"י ס"ס פ"א.

שם בהמת השותפים חייב בראשית הגז כו', עמש"כ בחידושי לקמן דקל"ו ע"א.

רש"י ד"ה פטור דקנייה בשינוי, ע' ח"ס חא"ח סי' ט"ל.

בא"ד דהו"ל כמזיק מת"כ או שאכלן ע"כ, בזה נשמר רש"י דלא תקשה ניהי דשינוי קונה את החפץ. אבל דמי שויו מיהא משלם כדתנן ר"פ הגוזל קמא. לה"ק דהכא שאני משום דהוי מת"כ שאם הזיקן או אכלן פטור.

ואף דלכאורה שינה רש"י ז"ל טעמו בפירושו ממה דפירש הכא, דבמרובה דס"ו ע"א פירש דאין כהן יכול להזמינו לדין דיכול לאמר לאחר אתננו. ובר"פ הגוזל מפרש דלא מטא לידיה ע"ש. אכן באמת תוכן אחד לכל הפירושים בחד טעמא רק בשינוי לשון. דמשום דלא מטא לידיה דכהן, משו"ה לא יכול להזמינו לדין, דיכול לאמר לאחר אתננו, והו"ל ממון שא"ל תובעין. וזהו טעמא דמזיק מת"כ או שאכלן פטור מלשלם כדאמרינן לעיל דק"ל ע"ב. וע' בעונג יו"ט סי' קל"ה.

אמנם אכתי איכא למידק. לפ"מ דמשמע מדברי התוס' לקמן דקל"ז ע"ב. שהסכימו לפירש"י דטעמא דפטור דתנן הכא הוא משום דהוי כמזיק מת"כ, ואינהו כתבו לעיל דק"ל ע"ב בתוד"ה ואב"א, דלטעמא דאין לו תובעין בדיני שמים מיהא מיחייב. ועכ"פ מטעם מדת חסידות וע"ש תוד"ה תנא, ומלשון משנתנו דקתני פטור. משמע דפטור לגמרי, וזה מורה יותר כלישנא קמא בש"ס דרב חסדא דריש ליה מוזה. והוא גזה"כ לפטור מזיק מת"כ, וצע"ק.

רש"י ד"ה אפ"ה. דקדושת הגוף חמורה כו' אבל קדושת דמים כגון קדשי בדה"ב כו', ע' שעה"מ פ"ה הי"ז מה' ערכין.

רש"י ד"ה למעוטי. אבל דישראל מיוחד לך קרינא ביה כו', ע' בחידושי ח"ס לסוכה דל"א ע"א ובת' הגרע"א ס"ס ס"ו.

תוד"ה והא, וא"ת מה שייך העמדה והערכה בגיזה דהויא כמקדיש עצים ואבנים כו'. ע' שעה"מ פ"י ה"ב מה' בכורים.

תוד"ה במקדיש, ור' מני בר פטיש דלעיל אית ליה שפיר הך דרשה אבל רבא ל"ל דרשה דר' מני כו', ע' בס' האשכול ח"ג ר"ס מ' ובנחל אשכול שם וברדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ר"ל.

דף קלה:

דמר סבר יש ברירה ומ"ס אין ברירה כו'. ע' טו"א לר"ה די"ג ע"א.
שם אמר רבא מודה ר"א בתרומה אע"ג דכתיב דגנך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא תרומותיכם אלא דגנך ל"ל למעוטי שותפות עכו"ם, וקשה מנ"ל לרבא למעט שותפות או שותפות עכו"ם דילמא אתא למעט דגנך ולא דגן נכרי כדאמרינן בגיטין דמ"ז ע"א או דגן של הפקר ושל הקדש כדאמרינן בירושלמי מעשרות פ"א ה"א. והוא משום דאין לו בזה חלק כלל, אבל בשותפות דיש לו חלק בה אפשר דאינו ממעט. וע' בס' חרדים פ"ז מל"ת בהקדמה על מצות התלויות בארץ ובת' אבקת רוכל סי' ח' ובמהרי"ט ח"א סי' מ"ג ובת' ר' בצלאל אשכנזי סי' א' ב'.
שם חלה כו' אף כאן דשותפות לא כתב רחמנא עריסותיכם. ולכאורה לפ"מ דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי, ועמש"כ בחידושי לבכורות דכ"ג ע"ב, ואיהו ס"ל ר"פ הגוזל קמא שינוי במקומו עומד. א"כ הא איצטריך ליה עריסותיכם למעט גזול, די"ל דרבא דהכא ס"ל התם דע"כ ל"ק ראב"י אלא לענין ברכה משום דהו"ל מהב"ע, ולפ"ז י"ל דלדידיה נמי קני בשינוי ושפיר נקרא עריסותיכם. ואפילו לאביי שם הא הו"ל שיטה ולית הלכתא כשיטה. וע' כ"מ פ"א ה"ב ממתנות עניים ובמש"כ בחידושי לעיל דקכ"ד ע"ב.
שם אלא עריסותיכם ל"ל כדי עריסותיכם, ואע"ג דבספרי ילפינן מהאי קרא לקט שכחה ופאה לחיוב חלה, ובספרי זוטא ממעט מינה עיסת כלבים וע' ר"ש חלה פ"א מ"ח, ובפסחים דל"ח ע"א דריש מינה לענין מע"ש וע' כ"מ פ"ו ה"ד מה' בכורים, ובמנחות דס"ז ע"א ובירושלמי קידושין פ"א ה"ח ממעט מינה עיסת עכו"ם ועיסת הקדש, וע"ל דקל"ד ע"א רש"י ד"ה חיוב ובת' הרשב"א סי' נ"ד. אולם לפמש"כ התוס' בסוכה דל"ה ע"ב ובמנחות שם, דכולהו ש"מ הני דקחשיב שם. לפ"ז אתי שפיר. וע' ר"ש חלה פ"ג מ"ה ובת' הרשב"א ח"ד סי' כ"ח ובחידושיו לסוכה דל"ה ע"א ובר"ש משאנ"ץ לתו"כ ויקרא חובה פרק כ"ב ובת' חיים שאל ח"ב סי' ל"ו ל"ז.
שם פאה אע"ג דכתיב שדך דידך אין שותפות לא כתב רחמנא ובקוצרכם את קציר ארצכם אלא שדך ל"ל למעוטי שותפות עכו"ם, וקשה לפירוש הר"ש בפאה פ"א מ"ד אהא דכלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר כו' לאפוקי הפקר משום דשדך כתיב ע"ש, וכ"כ רש"י בב"ק דצ"ד ע"א וע"ל דקל"ד ע"ב רש"י ד"ה חייב, א"כ מנלן באמת למעוטי פאה משותפות ישראל או משותפות עכו"ם מדכתיב שדך, דילמא דוקא הפקר ממועט מיניה דלאו שדך הוא כלל, אבל אם יש לו בה שותפות שפיר קרינן בה שדך מטעם חלקו שיש לו בזה.

ועוד דבתו"כ קדושים פרק א' ממעט הפקר מדכתיב קציר מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר כו' ושדך מבע"ל שם לדרשות אחרות ע"ש, ודרשה דקציר מביא הר"ש גופיה שם קודם, ואע"פ דמשמע מדברי התוס' בפסחים דנ"ו ע"ב ובשבת דס"ח ע"א דהוא אסמכתא, אולם רש"י בשבת שם נקט דהיא דרשה גמורה, וכן הרמב"ם רפ"ב ממתנות עניים הביא מיעוטא דהפקר מפאה מקרא דקציר, וסתר א"ע ממש"כ בפיה"מ לפאה שם דמשו"ה פטור הפקר מפאה לפי שאמר הכתוב בענין פאה תעזוב אותם וזה מלשון משולח ונעזב ר"ל הפקר ע"ש.

וכן יל"ד להיפוך על התו"כ מדוע צריך לחפש מקורו מקרא דקציר דאינו מדוייק כ"כ מיעוטא דהפקר, ולא נקיט מפשטות הכתוב שדך, דמשמע טפי למעוטי הפקר. ובע"כ דלהתו"כ והש"ס נראה יותר למעוטי שותפות ישראל או שותפות עכו"ם מקרא דשדך. משום דבחלקו של שותף אין מקום כלל שיהיה נקרא שדך. משא"כ בהפקר דעכ"פ כיון דכבר זכה בה שדך קרינן ביה, והשתא אם בש"ס ובתו"כ לא נראה למעט הפקר מדכתיב שדך. משום דאחר שזכה בה שדך הוא, א"כ מנ"ל לרש"י ור"ש להסמיך מיעוטא דהפקר אקרא דשדך.

ובמאי דמסיק הכא דשדך אתא למעוטי שותפות עכו"ם הוא דעת יחידאה בתו"כ ר"ש בן יהודה משום ר"ש, אבל סתם ספרא דרישׁ, קציר אין לי אלא תבואה אילנות מנין ת"ל שדך. שדך ולא שדה אחרים [פי' אם ישראל קבל עליו לקצור קמתו של נכרי דפטור מפאה] שדך לחייב על כל שדה ושדה מכאן אמרו אלו מפסיקים לפאה הנחל והשלולית כו' וכ"ה בירושלמי פאה רפ"ב וע"ש פ"א ה"ד, ור"ע מרבה קרקע כל שהוא לחיוב פאה, דשדך כל דהוא משמע כדכתב הר"ש בפאה פ"ג מ"ו.

כן יל"ד דבירושלמי פאה ספ"ב תניא קציר ארצכם ולא קציר חו"ל, וכ"פ הרמב"ם בפ"א הי"ד ממתנות עניים, וסמיך אהאי קרא לחיוב פאה בארץ ישראל מן התורה ובחו"ל מדבריהם ע"ש. ולפ"ז מנלן בסוגיין לאמר דהאי ובקוצרכם את קציר ארצכם אתא לרבות שותפות ישראל לחיוב פאה, דילמא אתא רק למעט חו"ל מחיוב פאה מה"ת, וע' בר"ש משאנ"ץ לתו"כ קדושים פ"א.

שם בכורה כו' בבקרך ובצאנך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא ובכורות בקרכם וצאנכם כו'. וכ"ה סתמא דהש"ס בבכורות דנ"ו ע"ב וע' ט"ז יו"ד סי' ש"כ סק"ב ובתוס' בכורות ד"ב ע"א ד"ה והמשתתף וברי"ט אלגזי ובמש"כ בחידושי שם.

שם מזוזה אע"ג דכתיב ביתך דידך אין שותפות לא כתב רחמנא למען ירבו ימיכם כו'. וקשה איך ס"ד דביתך אתא רק למעט שותפות. הא איצטריך לכדתניא ביומא די"א

ע"א ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר כו' שפטורין מן המזוזה, ואולי י"ל עפמש"כ בחידושי באר שבע לסוטה דמ"ג דאפילו אי לא הוה כתיב ביתך אלא בית, נמי הוי דריש בית המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר כו' ע"ש.

אמנם יל"ד לפמש"כ התוס' בע"ז דכ"א ע"א ובמנחות דמ"ד ע"א דבית השכורה מאחרים פטור ממזוזה מדאורייתא דכתיב ביתך ולא של אחרים. א"כ איך ס"ד למעט מזה שותפות. וע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' רפ"ו ס"ק י"ט ובברכי יוסף שם סק"ב.

כן יש להעיר במה שראיתי בהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ז"ל סוף סימן ז', אהא דאמרינן ביומא די"א ע"ב דהר הבית הלשכות והעזרות פטורין ממזוזה משום דכתיב בית מה בית שהוא. חול אף כל שהוא חול יצאו אלו שהן קדש ע"ש. ומסיק בספר הנ"ל לפטור מטעם זה בתי כנסיות ובתי מדרשות ממזוזה דנקראו קדש שנאמר והשימותי את מקדשיכם ע"ש, ולפ"ז קשה בסוגיין אמאי ל"ק דביתך אתא למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות כדאמרינן לקמן גבי מעקה. וע' בשו"ע שם ס"י ובש"ך וט"ז וביאור הגר"א.

שם ואלא ביתך למאי אתא כו' דרך ביאתך מן הימין, ובה"ג ה' מזוזה הלשון ומצוה: להניחה בשקוף דימין כד עייל מיעל שנאמר על מזוזת ביתך ביאתך מן הימין וכתיב ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך, ובשאילתות עקב סי' קמ"ה הביא רק פסוק ה' שומרך וגו'. והשמיט לגמרי הפסוק ביתך דמיניה ילפינן בש"ס שהוא מימין.

שם דאמר רבה דרך ביאתך מן הימין, וכ"ה במנחות דל"ד ע"א. אבל ביומא די"א ע"ב הוא בשם רבא, וכן גרסי שם רבינו חננאל ובס' האשכול ח"ב סי' כ"ה וכ"ה הגרסא בילקוט ואתחנן רמז תתמ"ד.

רש"י ד"ה טבל, ובתוספתא דמאי מצאתי כו' ואיני יודע מהו כו': ע' בביאור הגר"א ליו"ד סי' ש"ל סק"ה.

רש"י ד"ה אדרבה, דהא בתרומה נמי כתיב ראשית ושותפות חייבת בה כו'. ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ד סי' נ"א.

רש"י ד"ה כדי, כדו עריסותיכם של עכשיו חייב בחלה כו' ע"כ, שיעורא דחיוב זה הוא לתת לכהן. ואם לא יתן לו יש בזה גזל השבט, אבל לצאת מאיסור טבל ולהתיר העיסה באכילה ע"י ההפרשה, שיעורו בכל שהוא כתרומה דחטה אחת פוטרת הכרי, וע' בס' חרדים במ"ע התלויות בא"י ואפשר לקיימן בזה"ז, ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ר"א ובהתוה"מ פ' שלח סי' ל'.

דף קלו.

מעשר אע"ג דכתיב מעשר דגנך דילך אין דשותפות לא כו' ולכאורה הלא בספרי ראה תניא מעשר אין לי אלא טהור טמא מנין ת"ל דגנך ע"ש. ומשמע כוונת הברייתא כיון דהוא דגנך אפילו טמא, מונח עליך איסור אכילה בלא פדיון חוץ לחומה, ומנא ליה למידק מינה דילך אין שותפות לא, ואפשר משום דתרי מעשר דגנך כתיבי בפ' ראה חד י"ב י"ז ואידך י"ד כ"ג.

שם כתב רחמנא מעשרותיכם ולכאורה מנא ליה לרבות מזה מעשר השותפין, הרי בתר דחזינן דהכתוב איירי במעשר טהור ובמעשר טמא, כדהבאתי לעיל בסמוך בשם הספרי, א"כ אפשר דהאי מעשרותיכם קאי נמי אשני מיני מעשרות דאיירי בהו קרא הטמא והטהור.

ועוד דבספרי ראה שם תניא והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם. עולותיכם עולת יחיד ועולת צבור וזבחיכם זבחי שלמי יחיד וזבחי שלמי צבור. מעשרותיכם ר"ע אומר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה ע"ש, ולפי המבואר בסוגיין דמעשרותיכם אתא לשותפות, א"כ מדוע נאיד בספרי ממעשר דגן למעשר בהמה דמינא אחרינא הוא טפי הי"ל לדרוש מעשרותיכם אחד מעשר יחיד ואחד מעשר השותפין, ואתיא בדוגמות הדרשות הקודמות עולת יחיד ועולת צבור שלמי יחיד ושלמי צבור. דצבור ושותפין בני בקתא חדא נינהו כדתנן בתמורה די"ג ע"א, דאין לאמר דבמעשר השותפין אין שום חידוש לגבי מעשר יחיד. עד דאיצטריך לאשמעינן שיביא גם הם בירושלים דמ"ש ממעשר יחידי דהא בעולת צבור וזבחי שלמי צבור ודאי דלאו חידוש הוא לגבי עולת יחיד ושלמי יחיד. דכולם נשחטים רק בעזרה, ובע"כ דהספרי לא אתא אלא לפרש לשון הכתוב דעולותיכם וזבחיכם, בדרך זה היה אפשר לו לפרש לשון מעשרותיכם, וצ"ע כעת.

שם מתנות כו' אף כאן דשותפות לא כתב רחמנא מאת זובחי הזבח, וקשה איך נילף שותפות מדכתיב זובחי, הלא לעיל דקל"ב ע"ב מבע"ל למילף דאפילו כהן טבח במשמע. כדפירש"י כשהוא אומר מאת זובחי הזבח כלומר מי שהוא ואפילו כהן. וכ"כ התוס' שם מאת זובחי כו' דאכל שהוא טבח קאמר ואפילו כהן ע"ש. ומה מאד נחוץ לכתוב מאת זובחי לרבות כהן השוחט למכור לאחרים, אחרי דכתיב בהאי קרא מאת העם ודרשינן התם ולא מאת הכהנים. וצ"ע כעת.

שם אדרבה נילף מתרומה אין ה"נ אלא מאת זובחי הזבח ל"ל לכדרבא כו', וכ"כ התוס' לעיל דקל"ב ע"ב בד"ה כאילו. אולם הרמב"ם בפ"ט ה"ז מה' בכורים כתב בהמת שותפין

חייבת שנאמר מאת זובחי הזבח, וע"ש במפרשים שלא העירו דהוא נגד מסקנא דבסוגיין דהלימוד הוא מגז"ש דתרומה, ומאת זובחי הזבח מבע"ל לכדרבא כו'. וע' פר"ח סי' ס"א ס"ק ל"ח ובפלתי שם סק"ט ובכ"ז צ"ע לע"ד.

שם בכורים כו' אלא ארצך ל"ל למעוטי חו"ל. וכן אמרינן בב"ב דפ"א ע"א דהאי מארצך למעוטי חו"ל. ומקור זה נקטו הר"ש והרמב"ם בפיה"מ כלים פ"א מ"ו אהא דתנן התם דאין מביאין בכורים מכל הארצות. ומש"כ הרמב"ם בה' בכורים רפ"ב דאינם נוהגין אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד שנאמר ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה"א, הוא מפני שבמקרא זה השתמש להורות שהבאת הבכורים הוא דוקא במקדש ובפני הבית ובארץ ישראל. ובפסוק זה נכללו כולם כאחד, אמנם עצם הלימוד למעט חו"ל הוא מקרא דארצך, וקרא דבכורי אדמתך אתא לנוטע בתוך שלו והבריך בתוך של חבירו כו' דאינו מביא משום דהתורה אמרה בכורי אדמתך עד שיהא כל הגידולים מאדמתך כדאמרינן בירושלמי בכורים פ"א ה"א, וע' ברשב"ם ותוס' ב"ב שם ד"ה למעוטי ובמכילתא משפטים ובהתוה"מ שם סי' רכ"ט.

שם ציצית כו' דשותפות לא כתב רחמנא על כנפי בגדיהם ואלא כסותך ל"ל לכדר"י דאר"י טלית שאולה כו', והעיר הגרע"א ז"ל בחידושיו לאו"ח ס"ס י"ד אמאי ל"ק בש"ס למעוטי שותפות נכרי כדאמר מקודם גבי תרומה פאה בכורה ומעשר, ובע"כ דשותפות נכרי בבגד חייב בציצית, ועמש"כ בזה בתשובותיו סי' ס"ו ובארצות החיים ס"ס י"ד.

שם ואלא כסותך ל"ל לכדר"י דאר"י טלית שאולה פטורה מן הציצית כל שלשים יום. ולכאורה הלשון מוקשה דתלי כסותך דכתיב בקרא בדרב יהודא, דמדאורייתא פטורה לעולם, והול"ל ואלא כסותך ל"ל למעוטי שאולה, וע' סוכה דכ"ז ע"ב תוד"ה כל ובר"ן שם.

ואפשר דאגב אורחא אשמעינן בש"ס דגם רב יהודא קאי על דין התורה. בהא דממעטינן שאולה מדכתיב כסותך. הוסיף איהו לאמר דחכמים אוקמוהו אדאורייתא כל שלשים יום. ומכאן ואילך חייבוהו חכמים מפני שנראית כשלו. וע"ל דק"י ע"ב תוד"ה טלית וברא"ש שם ובפסקיו על הרי"ף ה' ציצית ובמנחות דמ"ד ע"א תוד"ה טלית ובע"ז דכ"א ע"א תוד"ה הא ובס' האשכול ח"ב סי' ל"ד ובשו"ע סי' י"ד ס"ג ובמפרשים שם ובביאור הגר"א שם סי' י"א ס"ק כ"ג וסי' תרל"ז סק"ג.

שם מעקה כו' אלא גגך למאי אתא למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות, בספרי תניא דגג אתא למעט כבש, וברמב"ם פי"א מה' רוצח נקיט דרשת הש"ס וע"ש בהגהות מיימונית,

ובס' יראים סי' מ"ה הביא ברייתא דספרי והשמיט דרשת הש"ס, כן ביתר הדרשות נטה הרמב"ם קצת מדרך הספרי, וע' בביאורי הגר"א לחו"מ סי' תכ"ז.

שם ליתנייהו להני כללי דתניא בהמת השותפין חייבת בבכורה ור' אלעאי פוטר כו', והבין בס' יראים סי' מ"ה דהאי ליתנייהו להני כללי קאי על כולהו, וממילא פוטר ר"א בית של שותפות מן המעקה. וע' בכ"מ פי"א ה"ב מה' רוצח ובביאור הגר"א לחו"מ סי' תכ"ז סק"ב.

שם בהמת השותפין חייבת בבכורה ור"א פוטרה כו', ע' רי"ט אלגזי ריש בכורות.

שם והא כתיב בקרכם וצאנכם דכולהו ישראל, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ב סי' י"ט ובמש"כ בחידושי שם בדף נ"ו ולזבחים די"ח ולמנחות דס"ז.

שם אמר רב חנינא מסורא וכ"ה גרסת רש"י אבל בילקוט שופטים רמז תתקי"ז הגרסא רבינא מסורא.

שם דתניא בהמת השותפין חייבת במתנות ור' אלעאי פוטר כו' ואס"ד בתרומה מחייב נילף נתינה נתינה מתרומה. פי' דבאמת רבנן דמחייבי מתנות בשותפות, הלא ילפי נתינה נתינה מתרומה, כדאמרינן לעיל בסוגיין אדרבה נילף מתרומה ומשני אין ה"נ, וע"ל דקל"א ע"א תוד"ה ה"ג ודקל"ב ע"ב תוד"ה כאילו ובס' האשכול ח"ג סי' ל"ט ובת' אבקת רוכל סי' יו"ד ובטו"א למגילה דכ"ח ע"א.

שם וכן היה ר' אלעאי אומר ראשית הגז אין נוהג אלא בארץ מ"ט דר"א אמר רבא יליף נתינה נתינה מתרומה, ע' טו"א לחגיגה ד"ז ע"א.

שם משהביאה שליש ר"ע מחייב בתוספות וחכמים פוטרין. בירושלמי ה"ב ובכ"מ שם, בכה"מ ס"ל לר"ע דתוספות פטור וחכ"א התוספות חייב.

רש"י ד"ה בתי כנסיות שאין חלק לאחד מהן בו שאף לבני עבר הים הוא ועוד שאינו בית דירה עכ"ל, ושני הלשונות מונחים במיעוטא דגנך, דמשמע שהוא בפרטיות שלך, ושם דירתך, משא"כ בבתי כנסיות ובתי מדרשות, והרמב"ם בפי"א ה"ב מה' רוצח וכן בחינוך נקטו כלישנא בתרא דרש"י, ובאמת בלשון הראשון יל"ד קצת דסברא דמעלמא קאתי לבהכ"נ לפיכך חו"ל דרבים, קאמר הש"ס במגילה דכ"ו ע"א רק על בידכ"נ דכרכים. אבל ביהכ"נ דכפרים הוי כבית השותפים כדהסביר רש"י ביומא די"ב ע"א ולפ"ז היה מקום לאמר דעכ"פ ביהכ"נ דכפויים תתחייב במעקה כדין בית השותפין וע"ש במגילה תוד"ה ואמאי.

והן אמת דברמב"ם ושו"ע כתבו בית של שני שותפים חייבים במעקה, והשי"ת העלים ממני מקור לדבריהם מנא להו להוסיף תיבת שני, דמסתימת לשון הש"ס משמע דאפילו

הם כמה שותפים ג"כ חייבים ועפ"ז צריך להבין מ"ש שותפות דביהכ"נ משותפות דבית, ומפני זה הסברתי לעצמי בלימודי, דאחרי דמרבינן חיוב מעקה לשותפים מקרא דכי יפול הנופל ממנו' הרי דבשביל זה היה באמת מקום לרבות גם בתי כנסיות ובמד"ר דכולם שותפים בהם כנ"ל, להכי דרשו מלגגך למעט בכ"נ ובמד"ר, ומשתי הדרשות גם יחד חזינן בדעת תורה המחלקת בין קנין הגוף לקנין השמוש, וזהו כוונת רש"י במש"כ שאין חלק לאחד מהן בו שאף לבני עבר הים הוא' ור"ל דלפ"ז בהכרח שבחלקו יש לו רק קנין השמוש ולא קנין הגוף כשותפים בבית.

כן הספרא מחייבת דחיוב העשה של ועשית מעקה לגגך והל"ת דלא תשים דמים בביתך. נופל רק על מי שיש לו בזה קנין הגוף. ולא על מי שיוכל רק להשתמש בו, וגבי שוכר בית יש סברא לחייבו במעקה כדאמרינן בב"מ דק"א ע"ב דאפשר דשכירות ליומא ממכר הוא וע' בש"ך חו"מ סי' שי"ג, ועכ"פ היא דירתו, אבל בנ"ד אפילו באותו שעסוק בבנין הביהכ"נ אין מקום לחייבו. כדאמרינן בשבת דקל"ג ע"ב באומן שמל ולא הילקט את המילה דלא מחייבינן ליה. שיכול לאמר אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדיתו פלגא דמצוה. ופירש"י נימא להו לכו אתם וסיימו המלאכה.

ולפ"מ דבהכרח כרוך חלק המעשה בפועל עם חלקי המצוה דעשה ול"ת, ולפ"ז החילוק מוכרע מעצמו דבשותפין בגוף הבית דאפשר לנו לכופם לקיום מצותן. שפיר רמי עלייהו גם חלק המעשה, משא"כ בתי כנסיות ששיתופם אינו רק לבא בהם להתפלל, ואין לנו כח לכנף אף לאחד מהם לעשות המעקה, מפני שאין עליו חוב לקיום המצוה, לכן פטור הביהכ"נ ממעקה כנלע"ד.

תוד"ה ביתך. תימה אמאי ל"ק שותפות דעכו"ם כו', מלשונם זה משמע דדעתם ששותפות עכו"ם ודאי פוטר. והוא כדעת המרדכי המובא בשו"ע סי' רפ"ו. וע"ש במפרשים ובמה שהאריכו בזה בת' מקום שמואל קונטרס חידושי דינים ליו"ד שם ובברכי יוסף שם.

אולם בחידושי הרשב"א הק' ג"כ קושית התוס' ותירץ משום דמזוזה חובת הדר היא ולשמירה עשויה ואפילו שותפות דנכרי ישראל הדר בו צריך שמירה וע' ביש"ש בסוגיין.

ולולא דבריהם היה נלע"ד. לפ"מ שהניח הרשב"א ז"ל דכל ענין מזוזה היא לשמירה, וכדבריו משמע בע"ז די"א ע"א. וכ"מ סמיכות הפרשיות וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וע' שבת דל"ב ע"ב. ולפ"ז י"ל דהתוס' והמרדכי דס"ל דבית שישראל ועכו"ם דרים בו פטורה ממזוזה. והרשב"א סבר דחייבת. מחלוקת קדומה היתה ומובאה בשבת דל"ב ע"א. דרב לא עבר במברא דיתיב ביה עכו"ם אמר דילמא

מיפקד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עכו"ם אמר שטנא בתרי אומי לא שלט, ולפ"ז י"ל דלרב בכה"ג ודאי חייב במזוזה. דאדרבה צריך שמירה יתירה. משא"כ לשמואל לא צריך שמירה כלל דשטנא בתרי אומי לא שלט.

תוד"ה אלא. מ"מ איצטריך למעוטי משום דאתקש לבשר בחלב בחד קרא רשב"ם עכ"ל. ע"ל בתוס' ר"פ כל הבשר ובב"ב דפ"א ע"א תוד"ה ההוא ובחידושי הרמב"ן שם ובברכי יוסף חא"ח סי' תפ"ט ובמנ"ח מצוה רט"ז.

תוד"ה אף, דחלה נקראת תרומה ובחלה כתיב מראשית דמשמע ולא כל ראשית, ע' טו"א לחגיגה ד"ז ע"ב וברי"ט אלגזי לה' חלה סי' ח'.

דף קלו:

אלא עצה טובה קמ"ל דליתיב ליה מהאי דרכיך ומהאי דאשון, ע' בס' האשכול ס"ס מ' וברמ"א יו"ד סי' של"ג סי"ב ובביאור הגר"א שם ס"ק י"ז.

שם אי מה תרומה בעינן ראשית ששיריה שיריה ניכרין כו', ע' עירובין דל"ז ע"ב ופסחים דל"ג ע"ב, וע' ביצה ד"ט ע"א תוד"ה גלגל ובגיטין ד"ל ע"ב תוד"ה וכי וברי"ש ריש פאה ובתרומות פ"ד מ"ה.

שם אלא לאו ש"מ הא ר' אלעאי והא רבנן ע' במה"פ לירושלמי תרומות פ"ד ה"ד.

שם האידנא נהוג עלמא כו'. וכ' מהרש"ל ביש"ש סוף פירקין וז"ל כל הבא לנהוג ולחייב עצמו בדבר שפטרוהו חכמים כגון במקומות שנהגו נקרא הדיוט כדאיתא בירושלמי כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט עכ"ל. וע' ברמ"א יו"ד ר"ס של"ג ובביאור הגר"א וברכי יוסף שם ובפר"ח לאו"ח סי' תצ"ו קונטרס מנהגי איסור סק"י.

שם כהני תלת סבי כר' אלעאי וכר' יהודא בן בתירא וכר' יאשיה ע"כ, בברכות דכ"ב ע"א ובירושלמי שם פ"ג ה"ד ובה"ג ה' ברכות פ"ג לא חשבם כסדר הזה, והוא ג"כ לא לפי זקנתם בסדר דורותיהם וע' בס' האשכול ח"א בראשיתו ובנחל אשכול שם, וע' מנחות דס"ה ע"ב תוד"ה ריב"ב.

שם כר' אלעאי בראשית הגז דתניא ר"א אומר רה"ג אינו נוהג אלא בארץ. ע' בת' אבקת רוכל סי' יו"ד ובת' הרדב"ז ח"א ס"ס ש"מ.

שם וכר' יהודא בן בתירא בד"ת דתניא ריבב"א אין ד"ת מקבלין טומאה, משה"ק בתוס' הרא"ש לברכות דכ"ב בשם הראב"ד כיון דתקנת עזרא היא היכי אתא ריב"ב ומבטל לה, וכן הקשה הרשב"א שם בחידושיו, ע' ב"ק דפ"ב ע"ב תוד"ה אתא ובחידושי הרשב"א שם.

שם וכר' יאשיה בכלאים כו' והרמב"ם פ"ה ה"ב מה' כלאים פסק כוותיה. וע' מש"כ בזה במורה נבוכים חלק ג' סוף פרק ל"ז.

שם דתניא ר' יאשיה אומר לעולם אין חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, על סתירת דעת ר' יאשיה בירושלמי כלאים רפ"ח דהתם ס"ל דאינו חייב עד שיזרע שני מינים בכרם, ושם לא נזכר ג"כ מפולת יד, ע"ש במה"פ וע"ל ד"ס ע"א תוד"ה הרכיב ובדפ"ב ע"ב תוד"ה לאפוקי ובקידושין דל"ט ע"א ברש"י ותוס' ד"ה לא קיי"ל כר' יאשיה ובערוך ערך תלת ובת' הרשב"א סי' תמ"ח ובראב"ן סי' נ"ג ובתוס' ר"י חסיד לברכות דכ"ב ובר"ש כלאים ספ"א וביראים סי' קנ"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' קל"ג ובכפתור ופרח פנ"ו ובתרומת הדשן סי' קצ"ד וסי' ש"ד.

שם וליתני חומר בראשית הגז שנוהג בטרפות משא"כ במתנות כו', ויל"ד איך נופל לתלותן זה בזה, ולדון חומר וקלות מזה לזה. הלא ראשית הגז דלהנאה ניתנו מגיזתן, ובאלו איי נ"מ בין טרפות לכשרות בענין הנאתן. משא"כ מתנות אע"ג שיכול למוכרן לזר וליהנות מדמיהן, וע' שבת ד"י ע"ב ברש"י ד"ה הוה נקט ובתוד"ה יהבא. אבל כל עיקרן הן לאכילה ובגדולה. וזה לא משכחת בטרפות, וע' מנ"ח מצוה כ"ב סי' א'.

והא דר"ש יליף פטור דטרפות מראשית הגז נתינה נתינה ממתנות, הוא משום דאין אדם דן גז"ש מעצמו ובודאי דהכי קבלה מרבו ונאמרה למשה מסיני, וע' ר"ה דל"ד ע"א רש"י ד"ה ה"ק וברש"י ותוס' סוכה דל"א ע"א ד"ה ור"י, אבל המקשן דהכא לא ידע עדיין מהא דר"ש, ומצד השכל הלא אין מקום לדמיונם מזל"ז, וע' בשעה"מ ה' כלאים פ"א ה"ז.

שם מסתברא ממעשר הו"ל למילף שכן זכרים כו'. ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ק בסוגיא דכהנים ולוים פטורים מק"ו.

שם אדרבה מבכור הו"ל למילף שכן יתום שלקחו כו', ע' רי"ט אלגזי בשמעתא קמייתא דבכורות ובח"ס חי"ד סי' שט"ז.

רש"י ד"ה וב"ה. לא נחלקו ב"ה בדבר זה דתרי מיני נינהו. ע' בת' פמ"א ח"א סי' ואו.

רש"י ד"ה כר' אלעאי בראשית הגז וה"ה למתנות ע"כ, ביאור לדבריו כתב בעצמו בשבת ד"י ע"ב ובליקוטי תשובותיו הנדפסים בסוף ספר פרדס הגדול, וע' בסוגיין תוד"ה כר"א ומש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה חטה שעורה וחרצן שלשתן יחד כו', וכ"כ רש"י בברכות ובקידושין שם. וע' בס' חרדים פ"ה מל"ת ופ"ב מל"ת התלויות בא"י ובת' מהרשד"ם חי"ד סי' קצ"ג ובט"ז יו"ד סי' רצ"ו סק"ב.

רש"י ד"ה טרפה אינה בכלל מתנות דכתיב תתנו לו ולא לכלבו עכ"ל. פסוק כזה לא נמצא במתנות, ומשמע דמשו"ה משבש הר"ן גרסתו ברש"י. וגריס ונתן לכהן לו ולא לכלבו ע"ש ועדיין העני עומד בחוץ, מדוע צריך רש"י ז"ל לעשות דרשה מעצמו, ונאיד מדרשת הספרי שם על אתר בפ' שופטים מאת זובחי הזבח פרט לטרפה, וע' בפר"ח סי' ס"א ס"ק י"א וצ"ע כעת.

תוד"ה כר' אלעאי בראשית הגז וה"ה במתנות כו' ע"כ, וכ"כ בתוס' ר"י חסיד לברכות דכ"ב ובתוס' הרא"ש שם ובת' הר"ן סי' ז' ובביאור הגר"א לי"ד סי' של"ג סק"א.

בא"ד דרנב"י קניס גלימא ושמא קודם דנהוג הוה קניס כו', ע' בס' האשכול ה"ג סי' מ' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קנ"ב ובכפתור ופרח ר"פ ט"ז.

תוד"ה פרט, תימה מן הארכובה ולמטה נמי אינה עוברת ושמא דאה"נ כו'. ע' בכורות דנ"ח ע"ב רש"י ד"ה טרפה ובמה שהארכתי בחידושי שם בס"ד, וע' במנ"ח מצוה ש"ס.

דף קלז.

לא תעבוד וגו' אין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מנין ליתן האמור של זה בזה כו' ת"ל לא תעבוד ולא תגוז. בספרי ראה בפסוק לא תעבוד בככור שורך יליף לה בק"ו.

שם תתן לו ולא לשקו, ע' בת' חו"י סי' צ"א.

שם אלא כדאמר ריב"ל לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות ה"נ דבר הראוי לשירות, וע' שעה"מ פ"ג ה"ג מה' יו"ט וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ג סי' מ"א

שם לקט קצירך ולא לקט קיטוף. וכ"ה הגרסא בירושלמי פאה פ"ג ה"ב אבל בתוספתא שם פ"ב גריס איזהו לקט הנושר בשעת קצירה ובשעת תלישה ר' יוסי אומר כו'.

שם קציר אין לי אלא קציר עוקר מנין. וכ"ה בירושלמי פאה פ"א ה"ד וע' בתו"כ קדושים פרק א' ובפי' הראב"ד שם אולם בילקוט קדושים רמז תר"ד גריס קוטף מנין.

שם תניא אמר רבי אלמלי דבריהן דברי תורה כו', ע' בס' האשכול ח"ג סי' מ'.

רש"י ד"ה בקדושה בכור אינו צריך להקדיש כו', ע' ערכין דכ"ט ע"א ס"פ המקדיש ובמש"כ בחידושי שם.

בא"ד ולאו מילתא היא דאפ"ה ממון בעלים הוא ומקדשין בו כו', עמש"כ בחידושי לתמורה ד"ח ע"א.

רש"י ד"ה ומכירה, בכור יכול כהן למוכרו וכן גז אבל מעשר אינו נמכר כו'. עמש"כ בחידושי לבכורות ר"פ כל פסולי המוקדשין.

רש"י ד"ה תורת משה קרויה תורה לפי שנתנה תורה לדורות ושל נביאים לא קרי אלא קבלה שקבל מרוה"ק כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה ע"כ. צ"ל דגם

נבואות הנביאים נאמרו לדורות כדתניא במגילה די"ד ע"א הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה ע"ש. רק כוונת רש"י לע"ד הוא לחלק דדברי קבלה אף שגם הם נצרכו לדורות. מ"מ תחלת כל נבואה לא נאמרה אם לא היתה ג"כ לפי צורך השעה והדור והמעשה, משא"כ תורת משה היא נאמרה בלא שום צורך לשעה, רק במקומות דפרט בהו קרא כמו מקוששׁ ובנות צלפחד, אבל כלל התורה נאמרה לדורות בלי קביעת גבול של דור וזמן פרטי ומעשה פרטית, ועי' בת' חו"י סי' ט'.

רש"י ד"ה ואמר, והיכי הויא הכרעה כגון ההיא דקולו מטלניות כו', ע' ברכי יוסף חא"ח סי' רט"ז סקי"ב ובבשמים ראש וכסא דהרסנא סי' קפ"ב.

דף קלז:

מפי שמועה אמרה מפי חגי זכריה ומלאכי. ע' בישׁ"ש ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' מ"ם ובת' חו"י סי' קצ"ב אות כ"ב.

שם חטה אחת פוטרת את הכרי, ע' מנחות ד"ס ע"א תוד"ה מי ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ר"א ובההוה"מ פ' שלח סי' ל'.

שם דאורייתא כדשמואל. ע' בשו"ע סי' של"א סי"ט ובשׁ"ך סק"ל וביאור הגר"א ס"ק ל"ה.

שם התם בארץ הכא בחו"ל, ופי' בה"ג ה' פאה וז"ל בארץ אין לה שיעור בחו"ל בששים מ"ט בארץ אין לה שיעור משום דכתיב לא תכלה פאת שדך והויא לה דאורייתא ולא כתיב בה שיעורא ובחו"ל מדרבנן היא וכיון דמדרבנן היא אוקמוה רבנן בששים, וע' בשאילתות ר"פ קדושים ובהעמק שאלה שם ובכפתור ופרח פרק נ"ב.

שם אתנייה רחלות א"ל כדכתיב רחלים מאתים א"ל לשון תורה לעצמה לשון חכמים לעצמן ע"כ, לפ"ז משמע דדוקא הוא דאע"ג דבלשון הכתוב נקראות רחלים. וע' אבן עזרא פ' שמיני בפסוק ואת בת היענה, מ"מ בלשון המשנה צ"ל רחלות, וע' בשאגת אריה סי' כ"ו, ועפ"ז ניחא מאי דבמשנה שבת דנ"ב ע"ב תנן, רחלות יוצאת שחוזות, אבל יל"ד אמאי תנן התם דנ"ד ע"ב ואין הרחלים יוצאות חנונות.

רש"י ד"ה ומשני, וביחזקאל רמיזא וששיתם את האיפה כו'. דברי רש"י אלו מבוארים בתוספתא תרומות פ"ה ובירושלמי שם פ"ד ה"ג.

רש"י ד"ה פוטרת את הכרי ראשית דגנך ולא יהיב בה קרא שיעור ע"כ, ומקור זה לפטור את הכרי בחטה אחת מדכתיב ראשית דגנך כ' ג"כ ביראים סי' של"ג ע"ש.

אמנם אפשר להניח כוונה שניה בדברי רש"י ז"ל, דכבר נתקשו הראשונים ז"ל כיון דחטה אחת פוטרת כל הכרי, מדוע קראו אותה תרומה גדולה. וכתב בס' חרדים בהקדמתו על מצות התלויות בארץ ישראל דלפיכך נקרא כן ע"ד סגי נהור כמו שקורין לקידוש של בקר יום שבת קדושא רבה לפי שהוא קטן כמש"כ רבינו נסים ז"ל ע"ש, ובס' המנהיג ה' שבת סי' מ"ד יהיב טעמא על מה שקורא קדושא רבה לברכת בורא פרי הגפן דשחרית לפי שהיא ראשונה לכל הברכות דהוא ברכת הנהנין וכמו תרומה גדולה כו' אלא שהיא ראשונה למעשר ולתרומתו וכן את בגדי עשו בנה הגדול והלא ביחד נולדו אלא על שם שנולד ראשון כנ"ל עכ"ל. הרי דדבר שהוא ראשון מצטיין בשם גדול אע"פ שהוא באמת קטן ולפ"ז שפיר מצא רש"י מקום להזכיר, קרא דראשית דגנך. אהא דחטה אחת פוטרת את הכרי, אכן דלא תקשי מנלן דאפילו בכי האי שיעורא זוטא דחטה אחת סגי. לכן מסיק רש"י ולא יהיב ביה קרא שיעור.

רש"י ד"ה דאורייתא, דתנא בתוספתא א"ר יוסי מנין לתרומה שהיא אחד מחמשים שנאמר במדין תקח אחד אחוז מן החמשים כו'. ע' מנחות דע"ז ע"ב וביומא דכ"ד ע"א ובתוד"ה מתרומת ובחידושי באר שבע לתמיד דכ"ח ע"ב.

רש"י ד"ה אבא אריכא רב קרי אריכא שארוך בדורו היה כו', וכן פרשב"ם בב"ב דנ"ב ע"א. אבל יל"ד קצת לפ"ז מדוע קרי אריכא דוקא לרב, ולא לכל הני תנאי ואמוראי דקחשיב בנדה דכ"ד ע"ב. דלכל אחד קרי התם ארוך בדורו.

רש"י ד"ה אבא אריכא קרית ליה ולא אמרת רבינו בלשון כבוד ע"כ, ר' יוחנן לטעמיה דהוה כתב ליה לרב לקדם רבינו שבבבל לעיל דצ"ה ע"ב והוה קרי ליה בלשונו אבא כדאמר איהו לעיל דפ"ד ע"א אבא ממשפחות בריאים הוה, וללישנא קמא דרש"י לעיל דמ"ה ע"ב היה שם אבא על מי דעדיף מיניה, וע"ל דל"ח ע"א רש"י ד"ה לאבא ובתוד"ה איצטריך ובמש"כ שם עה"ג.

רש"י ד"ה מה בין לי ולך אם איני יודע פירושה של משנתנו יותר ממך מה אני גדול ממך כו', וכן פירש"י בשבת דק"מ ע"א. וע' בת' חו"י ס"ס קנ"ב.

רש"י ד"ה בששים חלק ששים יתן לכהן לישנא אחרינא ששים סלעים חייבים בראשית הגז ע"כ, בירושלמי בכורים רפ"ג מבואר ראשית הגז אחד מששים, והוא כלשון ראשון ברש"י, ושם נשנית האי שיעורא. בברייתא ובתר הכי קאמר התם נמי תני ר' ישמעאל וכו' ראשית הגז אחד מששים. ואילו בסוגיין משמע דכל הך שיעורא היא במחלוקת האמוראים וצ"ע כעת.

תוד"ה עד. אלא פטור משום דמזיק מתנות כהונה שקנאן בשינוי, ע"ל דקל"ה ע"א רש"י ד"ה פטור ומש"כ בחידושי שם.
תוד"ה אלו, ומשני דתרומה יש לה שיעור למעלה כו', ע' גיטין ד"ל ע"ב תוד"ה וכי ובחגיגה ד"ו ע"ב תוד"ה שאין ובמפרשי המשנה ריש פאה ובס' יראים סי' קנ"ז ובווי העמודים שם סי' קע"א
בא"ד ומשני פאה בשעת חיובא דהיינו משמתחיל לקצור אדם עושה כל שדהו פאה, ע' נדרים ד"ו ע"ב ובר"ש רפ"ק דפאה ובמה"פ לירושלמי שם

דף קלח.

וכמה נותן לו כו' תנא לא שילבננו ויתננו לו אלא שילבננו כהן ויעמוד על חמש סלעים. לכאורה משמע דמתניתין ובריייתא פליגי אהדדי, דבמשנתנו תנן וכמה נותנין לו משקל חמש סלעים ביהודא שהן עשר סלעים בגליל מלובן ולא צואי כדי לעשות ממנו בגד קטן שנאמר תתן לו שיהא בו כדי מתנה ע"ש, הרי דכל הלשון מורה דצריך לבוא מיד הנותן מלובן ובמשקל כזה שיהא כדי מתנה. ודריש מקרא שנאמר תתן לו כו'. ובברייתא קא תני לא שילבננו ויתננו לו אלא שילבננו כהן ויעמוד על חמש סלעים, משמע דהליבון צריך להיות ביד הכהן המקבל, ומלשון הש"ס משמע דברייתא זו תפרש למשנתנו כדפירש"י ע"ש.
וי"ל דמתניתין קשיתיה. וממקומו הוא מוכרע דהאי ליבון צריך להיות ביד הכהן, וממילא המלובן דקתני ברישא קאי אשיעור המשקל שיהא אחר הליבון שיהיה ביד הכהן. דהא בתר הכי קתני לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור. לבנו ולא צבעו חייב. והשתא אם נימא דהאי מלובן ולא צואי דקתני ברישא קאי על הנותן שילבננו ויתננו אל הכהן, א"כ אין מקום להאי בבא דלבנו ולא צבעו חייב. כיון דתחלת דינו הוא שצריך ליתן לו מלובן, ובע"כ דמלובן דרישא פירושו. דשיעור משקל חמש סלעים תהיה כשיהיה מלובן ביד הכהן. אבל הישראל א"צ לתת לו מלובן. ולפ"ז אשמעינן במשנתנו דאם לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור. דשינוי קונה, אבל אם ליבנו ולא צבעו חייב, דזה לא נחשב שינוי ביד הישראל. אע"ג דלא מוטל עליו הלבנונית מצד הדין, וע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג ס"ס מ"ם.
שם דתניא כיפה של צמר היתה מונחת בראש כה"ג ועליה ציץ נתון לקיים מה שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת ע"כ, ואילה"ק הלא פתיל תכלת הוא חוט, כפתיל תכלת דגבי ציצית. וכדפירשו התרגומים בפ' תצוה גבי ציץ גופיה ותשוי יתה על חוטא דתכלתא,

ואיך עושה מפתיל תכלת זה דכתיב בקרא כיפה שלמה, עד שקראו אותו בגד קטן, די"ל כמש"כ הרי"ף ר"פ במה אשה דחוטי דעמרא אלו הוו גדילין ועבידן כי הוצא ורחב שתי אצבעות שיעור ציץ. וע' ברמ"א או"ח סי' ש"ג ס"ג. ומאי דפירש בתרגום ותשוי יתה על חוטא דתכלתא קאי על חוט היוצא מאריגה זו ונכנס בנקבי הציץ משני הצדדים להקיפו מאחורי ערפו, וע' ברש"י ומפרשים פ' תצוה כ"ח ל"ז וברמב"ם וראב"ד פ"ט ה"ב מכה"מ.

שם הא צאנו לגוז חייב אמאי כל חד וחד בתר גיזה נפק"ל מרשותיה, וא"ל דהכא איירי שגזזן כולן ע"י עבדיו, וגיזתן נגמר לכולם בב"א, משו"ה בא לו חיובא דרה"ג ג"כ בב"א, משא"כ בגזז ומכר ראשונה, די"ל משום דסתמא הוא ומשמע אפילו בזא"ז. כן תלו באפשר לצמצם שהגמר הכללי לכולם יהיה בב"א, להכי עדיף ליה לאוקמי כגון שהקנן לו הגופים עד תשלום כל הגיזים.

שם מאן תנא כו' א"ר חסדא ר' יהודא היא כו'. מהכא מוכח כמש"כ התוס' לעיל דפ"ח ע"א ובגיטין ד"ז ע"ב דאף במשנה הוי אימתי דר' יהודא לחלוק, דהא הכא קאמר ר' יהודא אימתי, ואי היה כוונתו לפרש הו"ל לרב חסדא למימר האי תנא הוא, ומדתלא בדר' יהודא ש"מ שבא לחלוק וע"ל דפ"ג ע"א תוד"ה ומודה ובתוי"ט שם.

אולם דרך זה י"ל בדרב חסדא. אכן בירושלמי פאה פ"ג ה"ה קאמר ר' ירמיה בשם ר' יוחנן דר' יהודא היא, ור' יוחנן הלא ס"ל בסנהדרין דכ"ה ע"א דאימתי דר' יהודא לפרש, א"כ מדוע תלי בדר' יהודא ולא בת"ק וצע"ק.

רש"י ד"ה מאי ניהו אבנט, וקים להו לרבנן שיכול לעשות מחמש סלעים צמר שהרי אין כולו צמר אלא כלאים הוא ע"כ. אפשר דרש"י נשמר בדבריו דלא תקשי מהא דאמרינן בירושלמי יומא פ"ז ה"ג וכ"כ הרמב"ם פ"ח הי"ט מכלי המקדש דהאבנט רוחבו כמו שלש אצבעות ואורכו ל"ב אמה מקיפו ומחזירו כרך ע"ג כרך ע"ש, ולפ"ז איך יספיק לו חמש סלעים צמר. משו"ה פירש"י שהרי אין כולו צמר אלא כלאים הוא, וכוונתו דלחלק הצמר שיש בו קים להו לרבנן שיספיק שיעור זה, וע' ערכין דט"ו ע"ב תוד"ה אבנט ובמש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה תפשת מרובה לא תפשת ברייתא בתו"כ גבי זבה כו' ע"כ, אמנם בירושלמי יומא פ"ב ה"ד יליף לה מקרא דוערכו הכהנים יכול מאה יכול מאתים אר"ע כל ששמועו מרובה ושמועו ממועט תפשת המרובה לא תפשת כו', וע' בתוס' ר"ה ד"ד ע"ב וביומא דע"ב ע"א ובסוכה ד"ה ע"ב ובחגיגה די"ז ע"א.

רש"י ד"ה כיפה כובע קטן ע"כ, והקשה בהתוה"מ פ' תצוה הא הוי יתור בגדים וא"ל שהיתה מחוברת אל הציץ והיתה עמו כלי אחד א"כ מאי מקשה בשבת דס"ג וציץ ארוג הוא והלא היה ארוג ע"י הכיפה ע"ש, ולעד"נ דיתור בגדים לא הוי משום דהתורה עשתה לשניהם ביחד כלי אחד וזהו מצותו, וכדפירש האבן עזרא דהאי ושמת אותו על פתיל תכלת עם פתיל תכלת שהיה הציץ קשור משני צדדין ומלת על הוא כמו ויבואו האנשים על הנשים על לחם הבכורים כו' ע"ש, ואפ"ה פריך הש"ס שפיר וציץ ארוג הוא משום דהפתיל הנכנס בנקב הציץ לקשרו מאחורי ערפו, אין מקום לקרותו בשביל זה ארוג. והש"ס שם דלמד ארוג כל שהוא שהוא טמא מציץ. היינו מן הציץ בעצמו שהוא דבר מועט ותכשיט. אבל לא מן הכיפה שהיא אינה תכשיט בעצם, רק טפלה לו ומחוברת לו בקשר החוט היוצא ממנה להחזיק את הציץ במצחו וערפו, כנלע"ד לולא דבריו ז"ל ע"ש.

דף קלח:

אלמא מתנות דכהן לא מזבין אינש כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' ט"ז ובת' רדב"ז ח"א סי' ש"מ.

שילוח הקן פרק שנים עשר

במשנה שילוח הקן נוהג בארץ ובחו"ל כו'. ע' בת' חו"י סי' ס"ז ובת' ח"צ סי' פ"ג.

שם אוזין ותרנגולין כו' אבל אם קננו בבית כו' פטור משילוח ע"כ, האי פטור הוא פטור אבל אסור. משום לתא דגזל, דדין שלה"ק הוא דוקא בהפקר. שיוכל לזכות בבנים כדכתיב ואת הבנים תקח לך וע"ל דקל"ט ע"א תוד"ה כיון, והני אוזין ותרנגולים כ"ז שלא מרדו שם בעלים נקרא עליהן. ואע"ג דמעובדא דרחב"ד בתענית דכ"ה ע"א אין ראיה דאולי עשה כן ממידת חסידות, או שהבעלים הניחום שם מקושרות. דחייב להחזיר כדתנן בב"מ כ"ה ע"ב. אבל בסתם אוזים ותרנגולים ברייתא היא שם דכ"ה ע"ב דחייב בהשבת אבידה. וע"כ דפטור דתנן הוא פטור אבל אסור.

שם כל היכא דתנן בארץ ובחו"ל שלא לצורך לבד מראשית הגז, ע"ל דע"ח ע"א תוד"ה אותו.

שם וח"א כל היכא דתנן בפני הבית ושלא בפני הבית שלא לצורך כו', ע' ח"ס חא"ח ס"ס ק.

שם סד"א הואיל ובעניא דקדשים כתיב כו', ע"ל דע"ח ע"א תוד"ה אי.

שם אמר רבינא הלכך עוף טהור שהרג את הנפש פטור משילוח כו'. והק' בבאר יצחק חי"ד סי' כ"ד הא רבינא גופיה ס"ל בב"ק די"ג ע"א דנגח ואח"כ הפקיר פטור ממיתה.

ותירץ לפמש"כ הרא"ש שם דרבנן ל"פ אר' יהודא רק במיתה, ורבינא איירי התם בנזקין אבל במיתה אפשר דס"ל לרבינא כרבנן ומשו"ה בעוף שהרג את הנפש שפיר חייב מיתה. וע' בת' הגרע"א ז"ל סי' קצ"ו.

ובאמת גס דעת הרמב"ם הוא כמש"כ הרא"ש, דבפ"ח ה"ד מנזקי ממון כתב דשור הפקר שהזיק פטור, ובפ"י ה"ו שם פסק דשור המדבר שהמית ה"ז נסקל הרי בע"כ דמחלק בין מיתה לנזקין.

רש"י ד"ה קורא עוף טמא הוא כו', ע"ל דק"מ סע"א רש"י ד"ה ר' אליעזר.

רש"י ד"ה לצורך. דאו"ב אי לאו דאשמעינן ליה הוה אמינא דאינו נוהג אלא במוקדשין דהא בקדשים כתיב כו', עי' ברכי יוסף חי"ד סי' ט"ז סק"א.

רש"י ד"ה שהרג את הנפש ואח"כ מרד ונמצא בקן, והק' במנ"ח מצוה תקמ"ה למה פירש ואח"כ מרד אפילו היה של הפקר מקודם הא קיי"ל בב"ק דמ"ד דשור הפקר שהמית חייב מיתה א"כ צפור הפקר מעיקרא ג"כ פטור משילוח דמצוה להביאו לב"ד ונשאר בצ"ע.

ולכאורה היה נראה דרש"י בתור פרשן נחית לדייק בהרכבת הש"ס דעוף שהרג לשילוח הקן. דבעיקר דיניהם הם להיפוך זמ"ז. דבדינו של שור שהמית כתיב והועד בבעליו, השור יסקל וגם בעליו יומת, וכמיתת הבעלים כך מיתת השור, ובשילוח הקן הוא דוקא בשל הפקר כדכתיב כי יקרא קן צפור פרט למזומן. ואיך יתאימו עוף טהור שהרג את הנפש בדין שילוח הקן. משו"ה פירש"י דגם בשילוח הקן משכחת שיהיו בעלים כגון שהרג את הנפש ואח"כ מרד ונמצא בקן.

אכן ז"א דמה לו לרש"י להכניס א"ע בדין שור שהמית דצריך העדאתו וגמר דינו בבעלים, היכא דאית להו בעלים, כיון דעכ"פ במקום דלית להו בעלים ג"כ חייב ההורג מיתה. כדדרשי רבנן בב"ק דמ"ד ע"ב שור שור שבעה להביא שור המדבר כו', א"כ בעוף דשילוח הקן שהרג את הנפש חייבין להביאו לב"ד אפילו אם היה מופקר מעיקרו.

לכן נלע"ד דרש"י נחית בזה למציאות הדברים. דאיך משכ"ל דעוף טהור יהרוג נפש אדם. אין זאת רק כדפירש"י בברכות דכ"ז ע"א שניקר קדקדו של תינוק במקום שהמוח רופף וניקב את מוחו ע"ש, והוא מדברי הירושלמי בעירובין רפ"י, והשתא ניחזי אנן אם היו אנשים מתחלה ועד סוף וראו את הצפור עושה מעשה כזאת הלא לא יניחוהו, ובע"כ כשראו האנשים וגרשוהו כבר נעשה מעשה, ואם היה צפור של הפקר שלא ראו אותו מאז מעולם ופרח תיכף, איך יכלו אח"כ להכירו ולהעיד עליו שזה הוא ההורג, שמחוייבין להביאו לב"ד, ולהמיתו בעשרים ושלשה כדין שור הנסקל, ולהכי פירש"י שהיו לו מקודם בעלים ששבעתן העין להכירו אף בראותם אותו זה הפעם רק זמן קצר

כזה. אמנם שיתחייב ג"כ בשילוח הקן, ולא נימא ביה כי יקרא פרט למזומן. בהכרח לרש"י לסיים ואח"כ מרד ונמצא בקן.

אך לפמש"כ בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ד דענין ובערת הרע מקרבך אין לו שום שייכות למחלוקת ר"י וחכמים בשור של הפקר. דהתם פליגי רק בדין סקילה בב"ד אי חייב אע"ג דאין לו בעלים, אבל מטעם ובערת חייבים לכו"ע ע"ש, והסברא נותנת כך דאטו משום דאין לו בעלים יסבור ר"י שיניחו לשור זה של הפקר המזיק את הרבים לילך ולהזיק, הלא בודאי דיש בו חיוב דובערת, ולפ"ז ניחא דברי רש"י בפשוטו, דאילו היה מתחלה של הפקר, הלא היה מוטל חיוב דובערת על כל הפוגע בו. ומדקאמר בש"ס יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לב"ד. מזה מוכח דהיה לו בעלים, וכל שיש לו בעלים בודאי מחוייב להביאו לב"ד ולקיים בו והועד בבעליו. אולם אם יש לו בעלים הרי אינו בשילוח הקן דכי יקרא פרט למזומן. משו"ה פירש"י דאח"כ מרד ונמצא בקן. ולפ"ז אע"ג דלענין שילוח הוי כהפקר אבל בנוגע לבעלים בודאי דאית ליה בעלים קודם שנתיאשו ממנו, ולהכי צריך המוצאו להביאו לב"ד, והא דפירש"י בסוגיין ובערת הרע מצוה על כל הפוגע בחייבי מיתה להביאן לב"ד, הוא ג"כ משום דבשיטתיה קאי דהכא איירי ביש לו בעלים. אבל אם לא הי"ל בעלים מתחלה. בודאי תקויים מצוה דובערת על ידי הפוגע בעצמו. ולא צריך לאהדורי אחר ב"ד, וע' סנהדרין דט"ו ע"ב רש"י ד"ה יש להם תרבות.

תוד"ה יצא, ופי' בקונטרס מתקח לך לא מצי לאתויי דהא ביצי תורים לא מועלים ולא נהנים כו' ע"כ, אבל הרמב"ם בפי"ג ה"כ מה' שחיטה מפרש בהדיא דלהכי אינו נוהג במוקדשין שילוח האם משום שנאמר ואת הבנים תקח לך ואלו אינן שלך. וע"ש בלח"מ ובאור שמח ובנחל אשכול לס' האשכול ר"ס מ"א וברי"ט אלגזי לבכורות פ"א סי' ג'.

דף קלט.

ובעי לאתווי לבי דינא וקיומי ביה ובערת הרע מקרבך. והנה הרמב"ן בפ' נח בפסוק מיד כל חיה אדרשנו כתב שאין טעם עונש בהמה שהזיקה כדי ליסר את בעליה שהרי אפילו שור המדבר שהזיק חייב מיתה, ונשאל בת' הרשב"א סי' קי"ד הלא פלוגתא דר"מ ור"י היא בב"ק דמ"ד ע"ב ור' יהודא הלא פוטר בשור המדבר, וע"ש מה שתירץ.

ולולא דבריו היה נלע"ד לפמש"כ בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ד. דר"מ ור"י פליגי רק בחיוב סקילה ושאר דיני שור הנסקל דכתיב ביה והועד בבעליו ושור הפקר זה אין לו בעלים, אבל בחיוב דובערת הרע מקרבך ל"פ, וחיוב זה הוא אליבא דכו"ע. ועמ"ש בחידושי לעיל דקל"ח ע"ב. ולפ"ז י"ל דגם כוונת הרמב"ן בחיוב מיתתו של שור ההפקר.

הן מן לתא דובערת הרע מקרבך ולא שייך לפלוגתא דר"מ ור"י, ומכש"כ לפ"מ שהרמב"ן גופיה כתב בסה"מ שרש י"ד שמצות ובערת הרע היא כלליות לכל המומתין של עושי רע, ומצות סקילה דשור הנסקל היא פרט ממצוה זו, וע"ש במגילת אסתר.

והנה בלב אריה הביא קושיא בשם הרשב"א והר"ן דליתי עשה ול"ת דשילוח הקן ולידחי עשה דובערת ותירצו דאין עשה ול"ת דוחה עשה ע"ש והנה ברשב"א ור"ן אשר לפני לא מצאתי מאומה, ולא אוכל ג"כ להבין ההרכבה דדחיית עשה ול"ת בזה, דבשלמא במצוה פרטית המוטלת עליו. והל"ת ג"כ נוגע רק לו. באלו נופל לאמר דעשה דידיה. דוחה ל"ת דידיה דבזה גופה שהזהירה תורה עליו לעשות העשה נתבטלה ממנו הל"ת ממילא. משא"כ עשה דובערת הנוגע להסרת מכשול מכל העולם איך נימא שהוא יקיים מצות שילוח הקן ויאריך ימים בעוה"ז ובעוה"ב בשכרה, ועי"ז גופה של קיום המצוה במה ששלחה יהרגו כמה אנשים. ואם בתקלת הנאת איסור אחז"ל בכ"מ בש"ס לא אמרה תורה שלח לתקלה. וע"ל דקל"ח ע"ב תוד"ה יצא. מכש"כ לתקלה דסכנת נפשות לכל הפוגע בו. בודאי דלא אמרה תורה שלח.

דוגמא לזה ראיתי בקונטרס אחרון להש"א ס"ס צ"ו בשם בעל יד המלך דלהכי קרי הש"ס בסוכה ד"ל דוקא לגזל מהב"ע, משום דבשאר איסורין היכא דאין לו רק של איסור. אז אפ"ל עשה דוחה ל"ת, משא"כ בגזל שיקיים מצוה המוטלת עליו במה שיגזול מחבירו, בזה לא שייך עשה דוחה ל"ת ולהכי קרי לה בהחלט מהב"ע.

שם מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ע' סוכה ד"ל ע"א תוד"ה כי יקריב ובמהרש"א שם.

שם אבל במקדיש תרנגולתו לבדה"ב כו' כיון דמרדה פקעה קדושתייהו, ע' בבאר יצחק חי"ד סי' כ"ג ענף ד' ובעונג יו"ט סי' כ"ז.

שם כל היכא דאיתיה בבי גזא דרחמנא איתא ע' ב"ק דס"ו ע"ב רש"י ד"ה דגזל ובנדרים ד"ט ע"ב רש"י ד"ה נדבה ובפמ"א ח"א סי' צ"ט ובטו"א לר"ה ד"ד ע"א וד"ו ע"א ולמגילה ד"ח ע"א ובת' אחיעזר חי"ד סי' מ"ו אות יו"ד.

שם מנה זה לבדה"ב ונגנבו או נאבדו רי"א חייב באחריותן ור"ל אמר כל היכא דאיתא בבי גזא דרחמנא איתיה כו'. יל"ד קצת אמאי לא פריך כדפריך בב"מ דט"ו ע"ב ובכ"מ. הא פליגי בה חדא זימנא בירושלמי שקלים פ"ב ה"א. גבי הפריש שקלו ואבד דר"י אמר חייב באחריותו עד שימסרנו לגזבר ור"ל אמר הקדש ברשות הגבוה בכ"מ שהוא. וע' ברי"ט אלגזי לבכורות פ"ק סי' ח'.

שם הא מקמי דשמעיה מר' יוחנן רביה כו'. ע' בת' חו"י סי' צ"ד ד"ה ר"ל.

שם ומה בין נדר לנדבה כו', ע' ערכין ד"כ ע"ב תוד"ה אמר ובר"פ מרובה ובמש"כ בחידושי לקנים פ"א.
שם והתנן האומר שור זה עולה כו' צ"ל והתניא, והיא בתוספתא ערכין פ"ג, וע' ערכין ד"כ ע"ב תוד"ה והא.
רש"י ד"ה ובערת הרע מצוה על כל הפוגע בחייבי מיתה להביאן לב"ד כדי לבער רשעים מישראל ע"כ, ובס' חסידים סי' תקצ"א הביא ראיה לזה ממעשה רב דפלגש בגבעה, דבני ישראל דרשו מבני בנימן תנו את האנשים בני בליעל אשר בגבעה ונמיתם ונבערה דעה מישראל ולא אבו בני בנימן לשמוע. ונהרגו כמעט כל שבט בנימן כמבואר בס' שופטים והעיר שם בהגהות מקור חסד מהא דב"ק דמ"ה ע"א ודצ"ח ע"ב גבי שור שהמית, דא"ל אי אהדרתיה נהלי הוה מעריקנא ליה לאגמא, וכבר הקדימו בזה בח"ס חא"ח סי' ק"ה ע"ד רש"י דבסוגיין. וע"ש סי' ק"פ ובחח"מ סי' קס"ה.
אמנם במאי דמחלק בח"ס דבסוגיין איירי בעוף דהפקר ע"ש, לע"ד אף דבשעת שילוח בע"כ היה הפקר דאל"ה הו"ל מזומן ופטור משילוח, אולם לענין להביאו לב"ד לא היה של הפקר, דבשעה שהרג הרי הי"ל בעלים, כדפירש"י בסוגיין שהרג את הנפש ואח"כ מרד ונמצא בקן ע"ש. ומשמע דהכריחו לרש"י לפרש כן, משום דבש"ס קאמר יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לב"ד. ומזה מוכח דבשעת הריגה הי"ל בעלים, רק שלא יהיה מזומן סיים רש"י ואח"כ מרד, וזהו רק בנוגע לשילוח הקן. אבל אם בשעה שהרג היה ג"כ של הפקר, לא היה מוכרח להביאו לב"ד, דהחוב היה עליו להמיתו תיכף שלא בב"ד לקיומי ביה ובערת הרע וע' סנהדרין דט"ו ע"ב רש"י ד"ה יש להם תרבות ובמש"כ בחידושי לעיל בסמוך.
רש"י ד"ה במקדיש, ואי הוו חולין הוו מיחייבי כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ג ענף ד'.
רש"י ד"ה הא דאמר, אע"ג דבי גזא דרחמנא הוא לא קיים נדרו. ע' יד המלך ה' חמץ פ"ד ה"ג. רש"י ד"ה נדר האומר הרי עלי עולה ואח"כ הפריש בהמה ואמר הרי זו לנדרי אם מתה חייב באחריותה הואיל ומעיקרא ארכביה אכתפיה ע"כ, ובזה מובן הא דאמרינן בר"ה ד"ו ע"א אבל אפריש ולא אקריב אימא כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה צריכא פי' דלא אמרינן הכי. דלכאורה תמוה מהיכא פסיקא להו להש"ס התם הלא עכ"פ פלוגתא דאמוראי היא בסוגיין אי אמרינן הכי, אולם לפירש"י הכא דההפרשה נמי לא מהני למימר כל היכא דאיתיה ב"ג דרחמנא הוא משום דמעיקרא ארכביה אכתפיה לפ"ז ניחא.

אמנם לפ"מ דזה פירש"י אהא דאמר הרי עלי, ממילא מוכח מחילוק הש"ס דבאומר הרי זו: אז פקע ממנו שיעבודו לגמרי, ולפי"ז ניחא מאי דפירש"י בנדרים ד"ט ע"ב דעל נדבה לא עבר על בל תאחר דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ולא תקשה נמי מהא דילפינן בר"ה ד"ה ע"ב בגז"ש דאנדבה עובר על בל תאחר כמו על נדר. דכבר תירצו בת' פמ"א ח"א סי' צ"ט ובשבות יעקב ח"ב סי' ג' ובצאן קדשים ריש זבחים, ועי' מנחות ד"ק ע"ב רש"י ד"ה שמא, ובתשובה הארכתי בזה בס"ד.

רש"י ד"ה דמיחסר, ה"ק עלי להביאו לעזרה. עמש"כ בחידושי למעילה די"ט ע"א ולעיל דכ"ב ע"ב, ואח"כ מצאתי בספרי ראה בפסוק רק קדשיך דמחלוקת תנאים היא, והכי תניא התם תשא ובאת שחייב בטפול הבאתו עד שיביאם לבית הבחירה ר' יהודא אומר עד באר הגולה חייב באחריותם מבאר הגולה ואילך אין חייב באחריותם וע"ש בהתוה"מ ובטהרת הקדש לזבחים רפ"ק.

רש"י ד"ה אבל, ואם הוציאן הגנב הוא מעל כו', ע' עונג יו"ט ס"ס כ"ו.

תוד"ה כיון. הוו הפקר והמחזיק בהן זכה כו', עמש"כ בחידושי לעיל במשנה. תוד"ה לפי, תימה באיזה הקדש מיירי אי דאמר הרי זה כו'. ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ח סי' ע"ט.

דף קלט:

ת"ל ונתן את הערכך וגו' חולין עד שיבאו לידי גזבר, עמש"כ בחידושי לערכין דכ"ז, ע"א.

שם לפי שנאמר שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך יכול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן כו', והנה בת' ח"צ סי' פ"ג הביא שחכמי לובלין נסתפקו. אי קרא דוקא כתיב שלח תשלח האם והבנים תקח לך. או אפילו שלח את האם והבנים ביחד ג"כ קיים מצות שלוח הקן ע"ש וע' במו"נ ח"ג פמ"ח:

ולכאורה לפי טעם הזוה"ק במצוה זו שהובא בת' חו"י סי' ס"ז, כדי שהעוף אם העופות תצטער ותפרח ממקום למקום לבקש את בניה וע"י כך יתגלגלו רחמי המקום ב"ה על בניו שבגלות ע"ש ולפ"ז גלות השכינה וגלות בניו מתאימים יותר בדוגמת שילוח האם והבנים ביחד. דכל מקום שגלו שכינה עמהם כדאמרינן במגילה דכ"ט ע"א ובכל צרתם לו צר, וע' ב"ב דע"ד ע"א וברשב"ם ד"ה ורבנן.

אמנם י"ל דבכ"ז הספק במקומו עומד. דאפ"ל דהתעוררות הרחמים תגיע להשי"ת רק בדוגמת שליחות האם בתחלה בריחוק מקום. דוגמת עם ישראל שגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, ואז תחשוב האם על פזור בניה לסבת התפרדותה מהם,

ותשתוקק לשוב ולחפשם ממקומות פזוריהם, לא כן אם שלח האם והבנים ביחד, אין צערה גדול כ"כ להיותה קרובה להם, וע' ח"ס חא"ח סי' ק'.

שם באילנות מנין ת"ל בכל עץ ע"כ אמנם גם על זה מוסב רישא דקרא כי יקרא במאורע לפניך, ולאפוקי אם תראה אותן בראשי האילנות. כמבואר ממעשה רב בתנחומא שם.

שם דרך נשר איקרי דרך סתמא לא איקרי, לכאורה יל"ד מה חילוק הוא זה, הלא כמו קרא דהנותן בים דרך הכוונה על הדרך ששם אניות יהלכון, כמ"כ תתפרש קרא דדרך גשר בשמים דרך של הנשר אשר יעוף באויר.

וי"ל דהבנת התרצן לחלק, דדרך נשר הכוונה על טבעו ותכונתו של הנשר וזה מתאים עם כל הכתוב באותו פסוק במשלי שם, דרך נחש עלי צור: דרך אניה בלב ים, ודרך גבר בעלמה, שכולם מורים על דרכו ותכונתו של הדבר. ומה נכונה הבנה זו לפמש"כ בזוה"ק יתרו ד"פ ע"ב דא"ר שמעון דרך הנשר בשמים מאי בשמים ברחמי כו' ע"ש ולפ"ז באמת לא דמי דרך דכתיב גבי נשר לדרך דעלמא. וזהו מאי דמשני בש"ס דרך נשר איקרי דבע"כ מחובר בזה תיבת דרך לתיבת נשר, ולא דמי לכל היכא דכתיב דרך סתמא, רק דמיא להא דמשני לקמן דק"מ ע"א צפרי שמיא איקרי צפרי סתמא לא איקרי ובברכות דל"ה ע"א כרם זית איקרי כו' ובתמורה ד"ט ע"א בהמה רבה איקרי כו' ודכוותה טובא.

שם אמרי ליה פפונאה לרב מתנה מצא קן בראשו של אדם מהו א"ל ואדמה על ראשו כו'. אגדה זו להיותה בולטת שאיננה ע"ד הפשט, לכן דרכו בה כולם לפרשה ע"ד המליצה כ"א לפי דרכו, וג"א לא אצא מגדר זה ששאלותיהם ותשובותיו היו בדרך חידה, ואענה חלקי ע"פ היסוד שהקימו הראשונים ז"ל. כי האם ובניה של שילוח הקן מורים על הנשמה ומעשיה הטובים, ואחרי שילוח הנשמה לשוב אל בית אביה ישארו הבנים קיימים עבורו למשמרת עולם כמבואר בכ"נ.

והנה התורה מקור כל המצות והמע"ט תמצא קן לה בלב האיש הישראלי ובמוחו, להיותה מחוברת משני החוטים האמונה וההשכלה, ואף שנראות כהפכיות דבדבר שהוא מאמין באמונה שלמה שהוא כן. השכלתו בזה הוא למותר. ולהיפוך אם בשכלו יבין הדבר לאשורו מה לו להאמין. האם שייך אמונה על דבר שהוא רואה, ומה לו אם בעיניו יראה או בשכלו, ובכ"ז נראה שחז"ל השתמשו בשני הכחות כאחד. דבתחלה פריך הש"ס מנא הני מילי, ומשני. ופריך עוד אלא מעתה. ותסברא, ולטעמיך כו'. ואם לא מצאו שום עצה השיבו אמר קרא וכיון שהוא גזה"כ אין לשאול עוד, הלא חזינן דפתחו בהבנת השכל, וחתימתם היא באמונה להיותה עיקרית, וע"פ הנחות אלו באו אנשי פפוניא ושאלו מרב מתנה. אם קן זה נמצא רק בראשו של אדם. הוא משכן המוח

בלבד, ויוכל לשלוט בה רק בשכלו בזולת האמונה, אם גם באופן זה ישארו המצות והמע"ט אצלו לקנין עולמי. אחרי שתשוב נשמתו לאביה שבשמים. וגם הוא השיב להם במליצה לפי דרכם ואמר להם ואדמה על ראשו, היינו שמצד הטבע תשלוט חלק האדמה שבאדם עם הרע שבו, על חלק שכלו הטוב שבראשו. אף אם יהיה פיליסוף היותר גדול. לפי שהפיליסופיא מורגשת בו רק כל עוד שיחשוב בה, ותיכף כשפסק מלחשוב חשבונו, חזרה מרוצת הדם עם כל שאיפותיו אל הארציות, לילך מהלכו אחרי שרירות לבו הרע, כאמרם ז"ל בברכות דס"א ע"א יצר הרע יושב בין שני מפתחי הלב, לא כן אם התורה מצאה קן לה אצלו עם האמונה שבלבו, פתיל כזה לא יוכל להנתק כ"כ מהרה, מפני שיצרו הטוב ואמונתו שניהם קבועים במקום יצרו הרע. והנסיונות שבדורנו יעידון ויגידון, על מהות השכלת המוח בזולת אמונה ומדות טובות הנטועות בלב, כי מצד השכלתם עלו על פסגת החכמה. לעוף כצפרים עפות עם ענני שמיא, ולרדת עד תהום רבה. ידברו איש את רעהו בריחוק מקום מקצה הארץ עד קצהו וכחץ מקשת ינשאו דברת בני האדם בכנף התבל, ובחכמות ענקיות כאלו ישתמשו לשפוך דם נקי. בזה נראה בעליל עד כמה פעלה ההשכלה שבמוח על טיב האנושיות כל עוד שבגפה תבא ובגפה תצא. ומה מאד הטיבו אשר דברו חכמי ישראל משנות דור ודור, לצרף אל ההשכלה האמונה הטהורה וישרות המדות טובות הנטועות בלב. וכל הרעיון המליץ רב מתנה בתשובתו הקצרה, ואדמה על ראשו. והענין רחב ועמוק אין די באר פה מפני שאכמ"ל.

משה מן התורה מנין בשגם הוא בשר. יל"פ שהסבו דבריהם על מה שאמר נביא האחרון בנבואתו האחרונה זכרו תורת משה עבדי, איך נופל לאמר שהשי"ת נותן התורה יקרא לתורתו, תורת משה. אחרי שבאמת היה רק שליח, וזהו ששאלו משה מן התורה מנין, איזה רמז יש למצוא בתורה גופה. שנוכל ליחס מציאות התורה על שם משה. והשיבם אין תורה דיליה היא, בשגם הוא בשר. היינו בתור בשר ודם. ובכ"ז לחם לא אכל ומים לא שתה ארבעים יום. וכל עוד חלקו בחיים בזה העולם, עלה למרום בין מלאכי מעלה שרפי קדש, שאמרו מה לילוד אשה בינינו. ואחז בכסא הכבוד שלא ישרפוהו בהבל שבפיהם והיה לו ויכוח עמהם עד שהודו לדבריו. ואחרי כל הגדולות והנפלאות שעשה בזה, הנמנע לכל בשר ודם בעולם. לא החזיק טובה לעצמו, ובשביל זה אמר השי"ת בעצמו. זכרו תורת משה עבדי כמבואר בשבת דפ"ח ודפ"ט, ואילו היה בא מלאך אחד ממלאכי מרום בשליחות כזאת למסור תורה לישראל, אז לא היתה רבותא כ"כ, ועליו היה נאות השם שליח. וכל החידוש בזה היה אך ורק, בשגם הוא בשר.

המן מן התורה מנין, הנה חז"ל הרגישו כי המן היה רק שליח מן השמים להחזיר את לב ישראל לאביהם שבשמים, כאמרם במגילה די"ב ע"א מפני מה נתחייבו שונאיהן של אותו הדור כלייה כו', ושם דס"ו ע"א אמרו. דאסתר גופה שלחה למרדכי שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב בהן מזה ומזה הם כתובים. וכן בכל הדורות והמקומות נולד איזה המן, ולפי מקומו ושעתו הוא כקוץ מכאיב וסילון ממאיר, והכל הוא בשביל העדר קיום התורה, ובע"כ שיש מקור משחת שיהיה נולד המן כזה, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, וזהו מה ששאלו המן מן התורה מנין, והשיבם המן העץ אשר צויתיך לבלתי אכל ממנו אכלת, היינו עזיבת עץ החיים היא התורה, ואכילת עץ הדעת לטעום טוב ורע לפי שכל האנושי, זה הוא אבי אבות של המעינות הנרפשים, להוליד רשעות של המן על ישראל כל אחד במקומו וזמנו.

אסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר. בירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב אין לך שעה קשה בעולם מאותה שעה שאמר לו הקב"ה למשה ואנכי הסתר אסתיר פני, ביאור הענין עפ"מ שפירש"י בפ' תשא עה"פ פני ילכו, לא אשלח עוד מלאך אני בעצמי אלך ע"ש, מזה מוכח דלשון פני מוסב על ההנהגה בעצמו ינהיג את ישראל. וממילא כשאמר ואנכי הסתר אסתיר פני, היתה כוונתו כביכול שאף אם ההנהגה תהיה ע"פ פקודתו, אבל לא בהנהגה גלויה ממנו רק לוטה בטבע, כמו שאינו דומה השגחת האב על בנו בשבתו על שלחנו. להשגחתו עליו ע"פ פקודתו למשרתיו להאכילו בבית עבדיו, ועפ"ז נהירין דברי הירושלמי דאין לך שעה קשה בעולם מאותה שעה שא"ל הקב"ה למשה ואנכי הסתר אסתיר פני, שפירושו ההשתנות מההשגחה הגלויה, אל ההשגחה המסורה למערכת הטבע בהסתר פנים, וזהו מאי דשאלו אסתר מן התורה מנין. מהיכן למדה אסתר מן התורה להפקיר עצמה לאותו רשע, ולא אמרה אם השי"ת רוצה לשלוח תשועה לבניו, ישלח עזרתו מקודש ולא ע"י דרך מגונה כזה. והשיבם דמקרא מפורש הוא ואנכי הסתר אסתיר פני. הרי דהשי"ת גילה דעתו כביכול דאם ישראל יסורו מדרך התורה, אז תהיה השגחתו עליהם בדרך הטבע, ולהיותה ג"כ קרקע עולם או הנאת עצמן שאני כדאמרו בסנהדרין דע"ד ע"ב, לכן הניחה התשועה להתקרב ע"י הטבע.

מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר דרור ומתרגמינן מירא דכיא, ונל"פ עפ"מ דקשה טובא איך מלאו לבו של מרדכי לכתחלה, להעמיד את כל ישראל בסכנה גדולה כזאת. במה שלא כרע ולא השתחוה, ומכש"כ לפ"מ דקיי"ל כרבא בסנהדרין דס"א ע"ב דעובד עכו"ם מיראה פטור. ואף אם נפרש פטור אבל אסור לכתחלה. זהו בנוגע לעצמו אבל לא לכלל ישראל, ובשעה משחקת כזאת שהיה אז להמן כי כן צוה לו המלך לפ"ז הי"ל

למרדכי לבטל דעת עצמו בשביל סכנת ישראל, דוגמא דאמרינן בשבת דקמ"ט ע"ב גבי נבוכדנצר. צדקיהו צדיקא מאי הו"ל למיעבד, דגם התם הכוונה מפני סכנת הכלל, וזהו מאי דשאלו בני פפוניא מרדכי מן התורה מנין. מהיכן רמיזא ליה למרדכי מן התורה לעשות צעד מסוכן כזה לבלי לבטל דעתו, והשיבם רב מתנה דכתיב מר דרור ומתרגמין מירא דכיא. כוונתו אף דכל הדברים בטלים ברובא מדאורייתא וחל עליהם שם ביטול. וע' זבחים דע"ג ע"ב תוד"ה אלא אכן בשמים לא בטלי כדאמרינן לעיל ד"ו ע"א שאני תבלין דלטעמא עבידי וטעמא לא בטיל, וכן היא המדה גבי ישראל נגד כל העמים, אף דהם המיעוט נגד אחרים כמו הפרט כן הכלל, אמנם להיות תעודת הישראלי בעולמו לתת טעם אחדות השי"ת בין העמים, וזהו כל פקודתו ועיקר קיומו על הארץ לכן הדין נותן שלא יתבטל, והמשגיח על עולמו בטח ישגיח על קיומו וקיום כל ישראל לנצח כאשר הבטיח ואף גם זאת וגו' לכלותם, ודרשו במגילה די"א ע"א לכלותם בימי המן ע"ש ובכל הני תלתא המן העץ, הסתר אסתיר. ומירא דכיא, הוא רק משים לשון נופל על לשון, אבל עצם התשובות הן מן הענין ולא מן התיבה.

שם א"ר יצחק כו' עוף משמע לן בין טהור בין טמא צפור טהור אשכחן דאיקרי צפור טמא לא אשכחן כו', וגם ר' יאשיה בספרי ראה לא פליג עליה דר' יצחק דדוקא טהור מקרי צפור, וע"ש בהתוה"מ סי' צ"ב ובירושלמי שבת ס"פ ר"ע.

שם ת"ש ואתה בן אדם אמור לצפור כל כנף כו', ע' ירושלמי נזיר פ"א ה"א ובש"ק וציון ירושלים שם.

רש"י ד"ה קן בים. ששטף הים את האילן והיה קן בראשו חייב בשילוח כו' ע"כ, והא דלא מפרש שמצא קן על האניה בלב ים, משום דעל אניה פטור מלשלח דהו"ל מזומן, ועוד כדמשני דרך נשר איקרי דרך סתמא לא איקרי. כמ"כ י"ל בהאי קרא גופיה דרך אניה איקרי דרך סתמא לא איקרי, ועמש"כ לעיל בסמוך

רש"י ד"ה בשגם, בגימטריא כמו משה וכתיב שם והיו ימיו מאה ועשרים שנה וכך היו ימי משה כו', ויל"ד קצת דבב"ר יליף ר' חנינא בר פפא מן בשגם דהוא חושבנא דמשה, ורבנן מייתי לה מהכא והיו ימיו מאה ועשרים שנה דהוא כשני ימי חיי משה ע"ש. משמע דשני לימודים הם. והשתא רב מתנה דהכא דהשיב מן בשגם הוא בשר, הלא ס"ל כר"ח ב"פ, ומה לו לרש"י לצרף בפירושו לדברי רב מתנה דעת רבנן וע' בפרקי דר"א פל"ב ובזוה"ק בראשית דף ל"ז ע"ב ובס' חסידים סי' שנ"א.

רש"י ד"ה מר דרור וקרי ליה ראש לבשמים לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה ע"כ, ופירושו מוכרח מש"ס מגילה ד"י ע"ב דקאמר מרדכי נקרא ראש לכל הבשמים, אולם בפרקי

דר"א ריש פרק נ' קאמר ושמו מרדכי לפי שהיתה תפלתו נכנסת לפני הקב"ה כמר דכי, ופי' הרד"ל כקטרת שראשו מר דרור וכדכתיב תכון תפלתי קטרת לפניך ע"ש, משמע דהאי בשמים אינו מוסב על הצדיקים רק על תפלות הצדיקים.

תוד"ה ת"ש, וא"ת והא כתיב גם צפור מצאה בית כו', ע' מה שהאריכו בזה הרמב"ן ומהר"י אבוהב בפ' מצורע בפסוק שתי צפרים חיות ובמהרי"ק שרש קנ"ח ובמל"מ רפי"א מטומאת צרעת ובמש"כ בחידושי לעיל דס"ב ע"א.

דף קמ.

צפרי שמיא איקרו צפרי סתמא לא איקרו, עמש"כ בחידושי לעיל דקל"ט ע"ב אהא דדרך נשר איקרי כו'.

שם אי טרפה בהדיא כתיב, ע' פר"ח ליו"ד סי' כ"ט סק"א.

שם וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות שחוטת מצורע כו'. ע' קידושין דנ"ז ע"א ובת' מקום שמואל סי' פ"ו שאלה שלישית ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ"ט.

שם שתי צפרים חיות כו' מאי חיות שחיין ראשי אברים שלהן, ובתו"כ ר"פ מצורע דריש חיות ולא שחוטות, וע"ש בפי' הראב"ד ובהתוה"מ ובר"ש נגעים פי"ד מ"ה.

שם רבינא אמר הב"ע בעוף שהרג את הנפש כו'. כה"ג אוקי רבינא לעיל דקל"ח ע"ב, ועמש"כ בחידושי שם ולדף קל"ט ע"א.

שם אלא עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא כו' תקח לך ולא לכלביך, ע"ל דס"ד ע"א תוד"ה שאם ריקמה ואכלה וברשב"א ור"ן ובמש"כ בחידושי שם. וע' בס' האשכול ח"ג סי' כ"א ובנחל אשכול שם.

שם אפרוחים טרפות פטור משילוח מה"מ א"ר כהנא דא"ק תקח לך ולא לכלביך, וכ' בס' יראים סי' ס"ב וז"ל יש לשאול דממעטי הכא הנאה מלך ובשבת דכ"ה ע"א אמרינן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר הכתוב לך להסיקה תחת תבשילך וי"ל דהכא למעוטי כלביך אתי דאל"ה לך ל"ל עכ"ל. ולענ"ד לא תעלה ארוכה לקושיתו. דהא כמו הכא איצטריך לך למעוטי כלביך, כמ"כ התם איצטריך לך, דס"ד דנילף ממעשר הקל דאסר ביה הבערה להכי כתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך כדכתבו התוס' בפסחים דכ"ב ע"ב ד"ה מניין ע"ש אבל הסתירה על עמדה תעמוד דהכא אתי לך למעוטי היתר הנאה והתם אתי לרבות.

ועוד מדוע לא הביא נמי מהא דקידושין דנ"ב ע"ב גבי המקדש בחלקו דס"ל לר' יהודא דמקודשת מדכתיב וזה יהיה לך מקדש הקדשים לך לכל צרכיך, ובפסחים דכ"ג ע"א מרבה ריה"ג היתר הנאה לחמץ בפסח, מדכתיב לא יראה לך שאור שלך יהא, ושם גבי שרצים דכתיב שקץ הוא לא יאכל ותנן ציידי חיה ועופות ודגים שנזדמנו להם מינין טמאים מותרין למוכרן לנכרים משום דכתיב לכם שלכם יהא, הרי דכל כה"ג לרבות הנאה אתי. ומ"ש דוקא גבי לך דשילוח הקן דריש לן ולא לכלביך למעוטי. וע' בת' חו"י סי' צ"א.

ולכן לולא דבריהם ז"ל הייתי מסביר לעצמי, אחרי הקדמת כלל מונח בדבר זה. דכל היכא דכתיב לי לו לך לכם וכהנה, כולם מיותרים ע"פ משפט הלשון. דפשיטא הוא דבמי שהוא מדבר עליו מוסב כל הענין. ומדוע מורה הכתוב באצבע לך או לכם, ומש"ה כל היכא דכתיב תיבה כזו הבינו חז"ל שהיא באה לדרשה, דאפילו בלשון ב"א אשכחן דחז"ל דרשו מלשון הדיוט כזה איזו כוונה, כדאמרינן בגיטין דע"ד ע"א ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת כו' ומ"ס לי ולא ליורשי ומ"ס לי ואפילו ליורשי. ומכש"כ בתיבה כזו דכתיב בקרא כדדרשינן בתו"כ פ' מצורע כנגע נראה לי בבית לי ולא לאורי, וביומא ד"ג קח לך משלך ועשה לך משלך ובקידושין די"ז ע"ב לך ולא ליורש אתה אומר לך ולא ליורש או אינו אלא לך ולא לבן כו' ובמכות ספ"ב דמ"ס לכם לקליטה ומ"ס לכם לכל צרכיכם. וע' סוכה ד"מ ע"א ב"ק ק"ב ע"א ביצה כ"ח ע"ב. ושם דכ"א ע"ב דריה"ג סבר לכם ולא לכלבים. ור"ע סבר לכם ולא לעכו"ם וע' מגילה ד"ז ע"ב. וגבי המול לכם כל זכר דרשו בקידושין כ"ט ע"א דאי לא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה מדכתיב לכם, הרי דכל כה"ג יתורא, הוא אליבא דכו"ע. והאריכות בזה אך למותר ועמש"כ בחידושי לעיל דקי"ח ע"א גבי לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות.

ואחרי דדרשת לך מוכרחת בחז"ל מצאו ג"כ להוסיף דכל היכא דכתיב תיבה כזו היתה דעתם ז"ל נוטה לרבות כל כמה דאפשר. והשתא בתרומה טמאה דמצותן בשריפה כדתנן שילהי תמורה. ורמזה תורה אותה בהא דכתיב תרומותיו ובכ"ז כתיב נמי בהאי קרא לך. משו"ה מצאו מקום לדרוש האי לך להנאה היותר אפשרות אצלה, היינו דבשעת שריפתה יהנה ממנה בהסקה דתחת תבשילו, וע' סוכה דל"ה ע"א תוד"ה לפי.

משא"כ בשילוח הקן דכל דינו הוא בעופות טהורים, ורובם מותרים באכילה. וכתיב תקח לך, הבינו חז"ל דהאי לך דקיחה זו הכוונה לאכילה דוקא, דמציאותם הוא בכלל העופות שעליהם נוסדה מצוה זו. אבל אם האפרוחים היו טרפות דבאכילה אי אפשר, וראוים הם רק לכלבים, אז אמרינן דקרא אתא לריבוי היותר אפשרות הנמצא אצל כלל

העופות טהורים והיא אכילה, וממילא נתמעט הנאה דכלבים, וכה"ג דרשינן בפסחים דל"ג ע"א תתן לו ולא לאורו. ופירש"י אפילו היא ראויה להיסק הואיל ואינה ראויה לאכילה. ולעיל דקל"ז ע"א תתן לו ולא לשקו.

רש"י ד"ה עשה טהורה תאכלו ולא האסורה כו' ולאו הבא מכלל עשה עשה. ע' ס' חרדים במ"ע התלויות בושט ובזהר הרקיע שרש ששי ושם עשה פ"ב ובת' חיים שאל ח"ב סי' מ"ב אות ז"ך ובח"ס חי"ד סי' ע"ד.

רש"י ד"ה מכפר בחוץ שעיר המשתלח, ע' כריתות דכ"ה ע"א רש"י ד"ה מכפר בחוץ ובת' באר יצחק חי"ד סי' ב'.

רש"י ד"ה ולמאי להי מינייהו איצטריך קרא כו' דלא אמרה תורה שלח לתקלה כו'. ע' שעה"מ פט"ו הכ"ה ממ"א ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' מ"ה ובח"ס חא"ח סי' קכ"ט ובמש"כ בחידושי לעיל דקט"ו ע"א.

רש"י ד"ה אלא בשחוטה. ולא אכלי לה ויכול לשורפה אחר שחיטה כו', ע' עונג יו"ט סי' ס"ח.

רש"י ד"ה אלא לשחיטה דאי משום ובערת הרע הרי מבוער מן העולם הוא, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ד.

רש"י ד"ה ר"א, ועוף טהור הוא ולא זהו שקורין קוקוא"ה, ע"ל דקל"ח ע"ב במשנה רש"י ד"ה קורא וברש"י ורד"ק שמואל א' כ"ו כ' ובתרגום רש"י ורד"ק ירמיה י"ז י"א ולעיל דס"ג ע"א תוד"ה נץ.

תוד"ה טרפות, טרפה אע"ג דחיה אינה חיה זמן מרובה, ע' זבחים דקט"ז ע"א תוד"ה אבל ובפלתי סי' כ"ט סק"ג.

תוד"ה למעוטי. דכיון שאסורים בהנאה לא קרינן בה ממשקה ישראל. עמש"כ בחידושי לעיל ד"צ ע"ב.

בא"ד ואפשר דלא ממעטינן ממשקה ישראל אלא דומיא דערלה וכה"כ שלא הי"ל שעת הכושר, ע' מנחות ד"ו ע"א תוד"ה כתב ובח"ס חא"ח סי' ק"פ ובברכי יוסף חי"ד סי' קמ"ו ובבאר יצחק חא"ח סי' ט' ענף ב'.

בא"ד דאי משום הנאה מצות לאו ליהנות ניתנו. ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ס"ב ובח"ס חי"ד סי' ק"ל ובבאר יצחק חי"ד סי' ל"א ענף ה' ובעין יצחק ח"ב סי' ס"ב ענף ד' ובעונג יו"ט סי' יו"ד וסי' צ"ה.

בא"ד וצ"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה והקריבה אם הוא קרבן כשר כו', ע' שעה"מ פ"ד ה"ב מגירושין ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ד ובעונג יו"ט ס"ס ס"ח ובהעמק שאלה על השאילתות פ' מצורע סי' פ"ח אות י"ז.
תוד"ה שלא, צ"ע איך משמע זה מטהורות כו', ע' שעה"מ פי"א מטומאת צרעת ובת' פמ"א ח"ב סי' קכ"ח.

דף קמ:

הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים, סוגיא זו מתאמת עם דברי התוספתא שהביאו התוס' לעיל ד"ל ע"ב ד"ה החליד.
שם כיון דאילו שביק להו מטרפי כו', הא דלא קאמר נתנבלה, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ד' ענף א'.
שם כיון דבידו למגמר שחיטה תקח לך קרינא ביה, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ק סוף סי' ג'.
שם א"ר אבהו מ"ט דר"א אתיה דגירה דגירה כו', וטעמייהו דרבנן דפטרי לא מפרש כלל, אולם בספרי תצא תניא קורא זכר ר"א מחייב בשילוח שנאמר שלח תשלח וחכמים פוטרים האם פרט לקורא זכר.
במשנה מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו מוזרות. בלשון זה ממש הוא בספרי תצא, ונרשם שם כעין הגהה אהא דמה אפרוחים בני קיימא (יצאו מתים) ע"ש, אולם מלשון הרמב"ם בפי"ג ה"ט מה"ש שכתב היו אפרוחין טרפות הרי אלו כביצים מוזרות ופטור מלשלח ע"ש. משמע שהבין דהיקישא דאפרוחים לביצים, הם בדוגמא דטרפות למוזרות, והיינו דקאמר מה אפרוחים בני קיימא: הוא לאפוקי טרפות, אף ביצים בני קיימא לאפוקי מוזרות, והא דרב כהנא יליף מקרא דתקח לך ולא לכלביך. דאפרוחים טרפות פטור משילוח. לאו דוקא אברייתא דלעיל ע"א יהיב טעמא, כי אם גם למשנתנו דאפרוחים צריכים להיות בני קיימא ולא טרפות, דזהו נמי משום דילפינן מהאי קרא גופיה, אולם לאמר דמה אפרוחים בני קיימא הוא למעט מתים, לא איצטריך לאשמעינן כיון דגם באפרוחים טרפות פטור מלשלח מקרא דתקח לך ולא לכלביך. מכש"כ מתים.
שם ומה הביצים צריכין לאמן אף האפרוחים צריכין לאמן יצאו מפריחין. ע' בחו"מ סי' רי"ג ס"ב ובסמ"ע וביאור הגר"א שם.

שם רובצת ולא מעופפת יכול אפילו כנפיה נוגעות בקן כו' בגרסות הברייתא בזה ע' בספרי ובילקוט פ' תצא ובפירושה ע' בטור ובכ"מ ובס' האשכול ח"ג סי' מ"א.
שם א"ר ירמיה כי קתני מתניתא בנוגע מן הצד, ע' ט"ז יו"ד סי' רצ"ב סקי"ב.
רש"י ד"ה מיעוט סימנים של אפרוחין, ע' בטור וב"י סי' רצ"ב ובט"ז שם סק"י.
רש"י ד"ה מהו שיחוצו את"ל ביצים מוזרות חוצצים ב' סדרי ביצים בני קיימא כו', בזה נראה ברור דרש"י מפרש גם לבעיא דביצים מוזרות ושני סדרי ביצים מטעם חציצה, ולא כהרמב"ם לפ"ד הלח"מ בפי"ג הי"ג מה"ש, דרק תרי בבי קמאי דמטלית וכנפים איירי בחציצה, אבל מוזרות ושני סדרים לאו משום לתא דחציצה נגעו בה רק אם יוכל לקחת הביצים ולהניח האם דאסור לזכות בביצים כ"ז שהאם עליהם כדאמרינן לקמן דקמ"א ע"ב ע"ש.
ולעד"נ דגם בדברי הרמב"ם קשה לפרש כן. דהא איהו מסיק שם הרי זה לא יקח ואם לקח ישלח ואם לא שלח אינו לוקה ע"ש, והא דאר"י א"ר אסור לזכות בביצים שהאם רובצת עליהן. סמיך אהאי קרא דשלח את האם והדר הבנים תקח לך, וגם הרמב"ם שם הי"ח דייק בדין זה רק לשון איסור ע"ש. משום דבאמת אין בזה לא משום לא יקח ולא משום מלקות רק איסורא בעלמא כדכתב בת' חו"י סי' ס"ז.
רש"י ד"ה מה ביניהן אפילו נגעה בהן ואשמעינן פטור דעל בעינן כו' דאי נמי נגעה מן הצדדין אינה נגיעה דעל בעינן כו' ע"כ, והנה בברכות דל"ג ע"ב דתנן האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו, פליגי ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא בטעמא דהא מילתא ח"א מפני שמטיל קנאה במע"ב וח"א מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות ע"ש, ולפ"ז יל"ד בשלמא למאן דס"ל דהוא משום הטלת קנאה במע"ב. הלא באמת מקור המצוה דשלוח הקן היא מצד רחמנות על הצפרים, בזה יש מקום לאמר דקפיד קרא דוקא, על האפרוחים ממש או על הביצים ממש, דכן היתה דעת תורה נוטה דרק אז תגבר אהבתה על בניה במדה נפרזה, ונגיעתה מן הצדדין אינה נגיעה, אבל למ"ד דשילוח הקן היא גזירה ככל חקי גזירותיו של הקב"ה בתורתו, א"כ מדוע לא נימא גם הכא על בסמוך. כדאמר רבי גבי ונתת על המערכת לבונה זכה, וסכות על הארון את הפרכת דהוא בסמוך כדאמרינן במנחות דצ"ח ע"א ובכ"מ, ובמשנה שם דצ"ו ע"א ביאר אבא שאול דהוא כמו דכתיב ועליו מטה מנשה.
אולם לפמש"כ התוס' בפסחים דס"ג ע"ב ד"ה לא, דרק היכא דאיכא סברא לאמר כן. אז אמרינן על בסמוך, לפ"ז י"ל דבסתם היכא דכתב רחמנא על כמו הכא, הוא על ממש.

תוד"ה ה"ג וכן נמצא בספר ישן והתניא אם אפרוח טרפה חייב וקס"ד דטרפה קאי אאפרוח כו', ולכאורה איך ס"ד כלל לאמר כן דטרפה קאי אאפרוח הלא א"כ תיבת אם מיותר. ונראה דמש"כ רש"י לקמן דקמ"א ריש ע"ב דר' חייא ור' אושעיא סדרו את הברייתות. הכוונה שסדרו אותם בכתב, ולכן הבין המקשן דהאי אם נקרא בחיריק, ואביי העמידו על האמת בהבנת הברייתא כמש"א ה"ק אפרוח שאמן טרפה חייב בשילוח, היינו דתיבת אם נקרא בצירי.

תוד"ה שני, ויכול ליקח התחתונים קודם שילוח כו', התוס' נאיד מפירש"י משום דנשמרו מקושית הרשב"א דהא מ"מ האם רובצת על הביצים העליונים ואפילו לא יטול לא עליונים ולא תחתונים הא תנן הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים לא אמר כלום. לכן פירשו התוס' דעכ"פ משלח האם, ובת' חכם צבי סי', פ"ג הקשה מעצמו קושית הרשב"א ומתרץ דכוונת רש"י הוא שלא ליטול האם אלא מחשבתו להניחה כך רובצת על עליונים, וע' בברכי יוסף חי"ד סי' רצ"ב סק"ו ובח"ס חא"ח סי' ק'.

דף קמא.

א"כ נכתוב קרא והאם רובצת עליהם כו' לאקושי אפרוחים לביצים וביצים לאפרוחים, ע' רי"ט אלגזי לבכורות פ"ק סי' ג'.

במשנה שלחה וחזרה אפילו דו"ה פעמים חייב שנאמר שלח תשלח כו', ע' תוס' סוטה דכ"ד ע"ב ובמנחות די"ז ע"ב וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ק סי' י"ד.

שם ואימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זימנין, ע' במד"ר תצא פרשה ו' ובהקדמת תקוני זהר בראשיתו ושם בתקונא שתיתאה.

שם אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח מ"מ, ע' ט"ז יו"ד סי' שמ"ב סק"א ובזר זהב לס' המכריע חא"ח סי' י"ט.

שם לא צריכא דעבר ושקלה לאם כו', ע' לח"מ פי"ג הי"ט מה"ש ובת' מקום שמואל סוף סי' ע"ה ובש"א סי' ל"ג ובקונטרס אחרון שם ובטו"א קונטרס אבני שהם לחגיגה ד"ב ע"ב.

שם כגון שנטלה ע"מ לשלח כו', ע' ש"א סי' פ"א ובשעה"מ פ"ג ה"ו מה' נדרים ובטו"א לר"ה ד"ד ע"ב ובגינת וורדים להפמ"ג כלל ט'.

שם מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. ע' בת' נוב"י קמא בסוף הספר ובשושנת העמקים כלל ו' וכלל כ'.

שם הואיל ואמר מר גדול שלום שבין איש לאשתו כו', ע' מה שהאריכו בזה בתוס' ר"ה ד"ל ע"ב ופסחים נ"ט ע"א ויבמות ד"ה ע"א ובב"מ ד"ל ע"ב ובזבחים ל"ג ע"ב ובחידושי הרשב"א לשבת דקל"ב ע"ב ובטו"א לר"ה ד"ה וד"ל ע"ב ולמגילה דכ"ח ע"א ובת' מקום שמואל ס' ז' וברי"ט אלגזי ה' חלה סוף סי' ב'.

שם ליתי עשה דידיה ולידחי עשה דשלוח הקן. ע' שבועות ד"ג ע"א תוד"ה ועל.

במשנה הנוטל אם על הבנים ר' יהודא אומר כו', בהתוה"מ פ' תצא סי' ס"ד הגיה בשם הגר"א ז"ל ר' יוסי ב"ר יהודא, ולכאורה מה המריצו לכך לשנות הגרסא בספרי. באופן שגם במשנתנו גריס ר' יהודא. ואם גם המשנה משבש מדוע שינה דוקא מר' יהודא על ר"י ב"ר יהודא.

ונלע"ד משום דלעיל דפ"ב ע"ב מסקינן. דתרי תנאי אליבא דר' יהודא אי אית ליה התראת ספק שמה התראה ע"ש, והשתא אם במשנה ובספרי גרסינן בהחלט ר' יהודא א"כ מה מקום לפלוגתא זו. הלא בנוטל אם על הבנים למ"ד בטלו ולא בטלו, בע"כ בשעה דאתרו ביה על הלאו, תלוי אז עוד בבטול העשה, וספק הוא אז אולי לא ישחטנה, וכ"ז שלא שחטה פטור מפני שיכול הוא עוד לקיים העשה, ואפילו למ"ד קיימו ולא קיימו בשעה דאתרו ביה הוה התראת ספק כדכתב הרשב"א בתשובה סי' קמ"ו. וע' במהרי"ק שורש קל"ד ובת' מקום שמואל סי' ס"ז. ואליבא דהאי תנא דר' יהודא אית ליה הת"ס ל"ש התראה. איך ס"ל לר' יהודא במשנה ובספרי דלקי על לאו זה. ולמחוק לגמרי תיבות ר' יהודא ולהעמיד תנא אחר במקומו ג"כ אי אפשר, לכן בחר לו הגר"א ז"ל להגיה ר' יוסי ב"ר יהודא משום דאיהו ודאי ס"ל הת"ס שמה התראה. דהא אוקמינן למתניתין דהשונא נהרג אליביה במכות ד"ט ע"ב. ואע"ג דלא אתרו ביה כלל, רק לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד. והתם הלא השונא אומר בפירוש בשוגג הרגתי כדפירש"י שם ד"ו ע"ב ואין לנו ספק גדול מזה. ואפ"ה נהרג. ולפי שיטתו דהתם בודאי ס"ל לר' יוסי ב"ר יהודא ג"כ הכא דלקי. ואע"ג דבשעת התראה ספק הוא אם יבא בודאי לעבירת הלאו, כנלע"ד בכוונת הגר"א ז"ל.

שם וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה. ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' קל"א ובשעה"מ פ"ג הי"ט מה' גירושין.

שם זה הכלל כל מצות ל"ת שיש בה קום עשה אין לוקין עליה. ע' תוספתא סוף מכות ובמנחת בכורים שם.

שם ת"ש גנב וגזלן ישנן בכלל מלקות ד"ר יהודא כו' א"ל ר"ז לאו אמינא לכו כל מתניתא דלא תניא בי ר"ח ור' אושיעא משבשתא היא כו', וי"ל טובא על המקשן שהקשה

לכתחלה מברייתא זו. ולא הרגיש בלא"ה דמשבשתא היא. דהא רק ר"מ ס"ל דלוקה ומשלם כדאמרינן בב"מ דצ"א ע"א אבל חכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה כדתנן במכות ד"ד ע"א. וחכמים דר"מ היינו ר' יהודא וע' רשב"ם ב"ב דקכ"ז ע"ב ד"ה ר"מ ובקידושין די"ט ע"ב תוד"ה ולר"מ, ולפ"מ דחיוב ממון דגנב וגזלן מבואר בקרא, איך יסבור ר' יהודא דהם בכלל מלקות ארבעים, אחרי דאיהו גופיה ס"ל במשנה מכות שם כל המשלם אינו לוקה. וע"ש דס"ז ע"א ובתוד"ה התם. וע' בעונג יו"ט סי' קי"ח.

שם דרחמנא אמר לא תגזול והשיב את הגזילה ש"מ טעמא דר"י משום דקסבר לאו שניתק לעשה לוקין עליו. ע' ב"מ דס"א ע"א תוד"ה אמר וד"ה לעבור ובת' חו"י סי' קצ"ג ובמנ"ח מצוה ל"ח ורכ"ט.

שם א"ל ר' זירא לאו אמינא לכו כל מתניתא דלא תניא בי ר"ח ור' אושעיא משבשתא היא ולא תותבו מינה בי מדרשא, וכן א"ר זעירה בירושלמי שבת פי"ט ה"א ובפסחים פ"ו ה"א כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה. וכה"ג בירושלמי עירובין פ"א ה"ו כל משנה שלא נכנס לחבורה אין סומכין עליה. ובאגרת דרב שרירא גאון האריך בסדור התוספתא דר"ח ור"א, וע' בראש לעיל פ"ב סי' ו' וברשב"ם לב"ב דס"ג ע"א ד"ה תנו חלק ובת' אבקת רוכל סי' יו"ד ובמש"כ בחידושי לעיל דק"מ ע"ב בתוד"ה ה"ג.

רש"י ד"ה קיימו, כשהתרו בו לא תקח ולקחה ושלחה בתוכ"ד של התראה כו', ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' מ"א.

רש"י ד"ה אסור, כמ"ד במו"ק ימי ספירו וק"ו לימי חלוטו. ע' שושנת העמקים להפמ"ג כלל כ'.

רש"י ד"ה אהלו זו אשתו שובו לכם לאהליכם לנשותיכם כו', הוא מדברי הש"ס במו"ק ד"ז ע"ב ודט"ו ע"ב ובתו"כ מצורע כוף פרשה ב', וע' ביצה ד"ה ע"ב וברש"י ד"ה ה"ק.

רש"י ד"ה שלח מעיקרא משמע ה"ק קרא לא תקח האם אבל מה יש עליך לעשות כו', ע' בת' הרשב"א סי' י"ח ובברכי יוסף חי"ד ר"ס רצ"ב.

תוד"ה לא אבל הלאו כמאן דליתיה דעשה דחי ליה כו'. ע' מל"מ פ"א ה"ד מה' שופר ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' קל"ה ובת' חמדת שלמה חא"ח סי' כ"ב.

בא"ד שמא דוקא לענין דלא לקי על אותו לאו אבל לא מדחה ליה לגמרי, ע' בחידושי הגרע"א לכתובות ד"מ ובת' באר יצחק חא"ח סי' ח' ענף ה' ובעונג יו"ט סי' מ"א ובזר זהב לס' המכריע חא"ח סי' י"ט ובפתיחה לס' שושנת העמקים מהפמ"ג ושם כלל ג'.

דף קמא:

דילמא אינה בכלל מלקות ארבעים תניא. ע' שאגת אריה סי' פ"ב.
שם ההוא דגזינהו לגפה ושלחה ואח"כ תפסה נגדיה רב יהודא, במל"מ פ"ג הי"ד מה' עבדים הק', הא הו"ל מ"ע שמתן שכרה בצדה ואין כופין עליה כדלעיל דק"י ע"ב, ועי' מה שתירץ בנחל יצחק ר"ס ל"ד.
שם א"ל זיל רבי לה גדפיה ושלחה, דאיהו לטעמיה דאין שילוח ברגל.
שם כמאן אי כר' יהודא לוקה ואין משלח אי כרבנן משלח ואין לוקה לעולם כרבנן ומכת מרדות מדרבנן לכאורה אמאי לא אוקים במלקות דאורייתא ודס"ל כר' יהודא. רק דסבר נמי דטעמיה דר' יהודא דלאו הניתק לעשה לוקין עליו, אולם משום קושיא דרב אידי לוקה ומשלח מבע"ל לרבי יהודא למימר. היה מוכרח לתרץ כדלעיל דה"ק במתניתין אין נפטר עד דמלקין ליה. ופירש"י דאין נפטר בשילוח אלא אף לוקה, ולפ"ז מדאורייתא לקי ליה, וא"ל נמי לשלחה, ואפשר דסתמא דש"ס ס"ל כרבנן, ומשו"ה עדיפא ליה לאוקמי במכת מרדות ואליבא דדינא.
שם יוני שובך ויוני עלייה חייבות בשילוח ואסורות בגזל מפני דרכי שלום, ע' בנמו"י פ' זה בורר דכ"ה ע"ב ובשעה"מ פ"ו ה"ו מה' גזילה.
שם וכל היכא דאיהו לא מצי זכי חצרו נמי לא זכיא ליה, פי' כיון שאסור לזכות בהן. אין חצרו זוכה לו בהן שלא מדעתו דמסתמא לא ניחא ליה באיסורא, כמש"כ הריב"ש בסי' שצ"ד וסי' ת"א ובפר"ח ה' פסח סי' תמ"ח סק"ב.
רש"י ד"ה משלחי רגל אלמא שילוח ברגל הוא כך שמעתי ונראה בעיני שאין שילוח זה דומה לשילוח השור שהוא הולך ברגלים והכא אחיזה ברגלים וכמדומה לי דה"ק ר"ה אמר ברגל שאם תלש גפה כו', ולע"ד בלתי מובן לשון רש"י וסדורו בזה. דהא משמע דהאי ונראה בעיני הוא כעין דיחוי להא דכך שמעתי, והא דמסיק וכמדומה לי קאי נמי על דבריו הקודמים, ובאמת טענת רש"י שאין שילוח זה דומה לשילוח הרגל, לא על הכך שמעתי תלונתו כ"א על ר"ה בגמרא, דאיהו מייתי להאי קרא דמשלחי רגל, ולדעת רש"ל ורש"א רב יהודא נמי מודה לדרשה זו ע"ש וע"ד הש"ס יש מקום לטעון שהשור הולך ברגליו והכא אחיזה ברגלים, והאי וכמדומה לי כו' שכתב רש"י הוא צמיחת דין חדש לענין תלש גפה והלכה ברגליה ב' או ג' פסיעות אם קיים בזה מצות שילוח ומותר לחזור ולתופשה, דלר"ה מותר ולר"י דוקא אם תוכל לעוף כדרכה בכנפיה, אבל בשילוח הרגל אינו יוצא ידי חובת שילוח. ובכ"ז מפשט מחלקותם לא יצאו בזה, דרב הונא ודאי אמר

דצריך לשלחה ברגל, ורב יהודא אמר דוקא בגפה, וכדהבין ברמב"ם פי"ג ה"ה מה"ש, ובאשכול ח"ג סי' מ"א נקט כדעת הרמב"ם דהוא כר"י, וכפ"מ דחדית רש"י בדבריו ע"ש **ובגמרא** גופה שהביאו להאי קרא דמשלחי רגל. הלא היה מקום לפרש בפשוטו, כיון דכתיב בתוה"ק שלח תשלח, הרי חל על חז"ל חובת ביאור הכתוב, להבין אופן החיוב בשליחות המשלח, ובאיזה אופן יצא ידי חובת מצוה זו. ובאמת אם דבריהם היו נוגעים רק להעוף הנשלח, לא היו יכולים להביא ראיה משור וחמור, שהם נשלחים ברגליהם והיא בכנפיה, אולם כיון דהוא למיסבר קראי לקיום דינו של המשלח, בזה שפיר הביאו קרא דמשלחי רגל, דלאו מרגל השור והחמור יליף, רק ממשלחי הנוגע להמשלח, ולענין זה כמו בבהמה פועלת שליחות משלחה בראשונה על רגל הנשלח, כמ"כ בעוף מעופף אם יאחזנה ברגליה תרגיש בעצמה כניצודה, ולכן כאשר יניח ידו ממנה תתרומם לעוף להנצל ממצודתה, וזהו ממש מה שהביא רש"י מכך שמעתי, במש"כ משלחי רגל אלמא שילוח ברגל, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה מכות מרדות, ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו. ע' בפר"ח ה' פסח סי' תע"א סק"ב וסי' תצ"ו סק"א ובת' באר שבע סי' נ"ה ובשושנת העמקים להפמ"ג כלל ט'.

רש"י ד"ה יציאת רובה דאם בא אדם ומצא את האם כשהיא מטילה ביצתה וכבר יצא רובה חייב לשלח, ע' רש"י ב"מ דק"ב ע"א ד"ה מיציאת רובה ובח"ס חא"ח סי' ק'.

רש"י ד"ה והשתא, וחייבת בשילוח משום ביצה אחרונה זאת שלא עמדה האם עליה משהטילתה, ע' ברכי יוסף הי"ד סי' רצ"ב סק"ג.

תוד"ה אי כרבנן הומ"ל דסבר קיימו ולא קיימו כו', ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' קל"א ובתומים סי' צ"ז ס"ק י"א.

דף קמב.

הנהו פירי חדתי הוו כו' ע' מחנה אפרים ה' מכירה קנין חצר סי' ד' ובנוב"י קמא חאה"ע סי' פ"ב אות ט'.

במשנה לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר את המצורע. טעמא דמשנתנו מבואר לעיל דקמ"א ע"א. וע' ברמב"ם ומפרשים פי"ג הי"ט מה"ש ובש"א סי' ל"ג וסי' צ"ו ובקו"א שם ובנחל אשכול לס' האשכול סי' מ"א.

שם ומה אם מצוה קלה שהוא כאיסר אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו על מצות חמורות שבתורה. כה"ג דרשו בספרי ס"פ תצא בקרא דלמען יאריכו ימיך

דכתיב גבי אבן שלמה וצדק, וע' בדרשתם שם ס"פ האזינו עה"פ ובדבר הזה תאריכו ימים ובמד"ר תצא פרשה ו'.

שם תניא דבי ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה כו', בקידושין דל"ט ע"ב הגרסא ר' יעקב אומר, וכ"ה בילקוט יתרו רמז רצ"ח.

שם למען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך ענין זה מובן עם מש"כ בספרי הדרושי, בפ' וירא בפסוק כי ידעתיו. ע"ד רש"י במש"כ על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם למדנו כל המעמיד בן צדיק כאילו אינו מת, דהסבר הדבר הוא לפ"מ דילפינן לעיל ד"י ע"ב מקרא דכל דבר מעמידין על חזקתו, ועפ"ז אם אדם חי שבעים שנה בתורתו ויראתו. והנהגתו זו שתל גם בבניו אחריו לשמור דרך ה', ונפטר בשם טוב לבית עולמו, אז כשמתחשבין במשפטו ע"פ דרכי חייו. בהכרח שמעמידין אותו על חזקתו הקדומה, לאמר דאילו היה עוד חלקו בחיים. היה עומד בפעולתיו בחזקתו כזאת, גם אחרי מאה או אלף שנים ויותר, דמי ומה יוציאנו מחזקתו ע"ש במה שהארכתי בזה. וזהו למען יאריכון ימיך בעולם שכולו ארוך. וזהו חיים הנצחיים. ו וע' תנחומא פ' ויקרא סי' ח' ובס' חסידים סי' שנ"ה.

שם ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב, והוא כדרשת ריב"ל בע"ז ד"ג ע"א אנכי מצוך היום לעשותם ולא היום ליטול שכר. וע' בזוה"ק יתרו בפסוק כבד את אביך ובעיקרים מאמר ד' פרק מ' ובסוף ההקדמה לספר פנים מאירות.

שם ר' יעקב מעשה חזא, ע' ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א ובמד"ר רות פ' ו' ובקהלת שם פ' ז'

שם ודילמא מהרהר בעבירה הוה כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' י"ט.

שם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ע' ברמב"ם רפ"ט מה' תשובה.

שם לישנא דר' חוצפית המתורגמן חזא כו'. בקדושין דל"ט ע"ב ובתוס' חגיגה דט"ו ע"א נשתנה הגרסא בזה.

רש"י ד"ה זיל טרוף אקן דליתגבהו אמהות וליקנינהו לוי לפירות ע"י חצרו כו', פי' ואז יהיה פטור משילוח דהו"ל מזומן. וע' בס' האשכול ח"ג סי' מ"א ובח"ס חא"ח סי' ק'.

רש"י ד"ה לעולם שכולו טוב שאין בו לא היזק ולא יסורין אלא טובה כו'. ע' ברמב"ם ספ"ח מה' תשובה ובס"ה מלכים.

סליק פרק בתרא וסליקא מסכת חולין בס"ד.